

B 1,218,879

URSULA UND DIETER HAGEDORN

OLYMPIODOR
DIAKON VON ALEXANDRIA
KOMMENTAR ZU HIOB

DE GRUYTER

URSULA UND DIETER HAGEDORN
OLYMPIODOR
DIAKON VON ALEXANDRIA
KOMMENTAR ZU HIOB

PATRISTISCHE TEXTE UND STUDIEN

**IM AUFTRAG DER
PATRISTISCHEN KOMMISSION
DER AKADEMIEN DER WISSENSCHAFTEN
IN DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND**

**HERAUSGEGEBEN VON
K. ALAND UND W. SCHNEEMELCHER**

BAND 24

WALTER DE GRUYTER · BERLIN · NEW YORK

1984

Olympiodorus, 6th century.

**OLYMPIODOR
DIAKON VON ALEXANDRIA
KOMMENTAR ZU HIOB**

**HERAUSGEGEBEN VON
URSULA UND DIETER HAGEDORN**

WALTER DE GRUYTER · BERLIN · NEW YORK

1984

BS
1415
.04911
1984

CIP-Kurztitelaufnahme der Deutschen Bibliothek

Olympiodorus (Diaconus):
Kommentar zu Hiob / Olympiodor, Diakon von Alexandria. Hrsg.
von Ursula u. Dieter Hagedorn. – Berlin ; New York : de Gruyter,
1984.

(Patristische Texte und Studien ; Bd. 24)

ISBN 3-11-009840-7

NE: Hagedorn, Ursula [Hrsg.]; GT

© 1984 by Walter de Gruyter & Co., Berlin (Printed in Germany)

Alle Rechte, insbesondere das der Übersetzung in fremde Sprachen, vorbehalten. Ohne ausdrückliche Genehmigung des Verlages ist es auch nicht gestattet, dieses Buch oder Teile daraus auf photomechanischem Wege (Photokopie, Mikrokopie) zu vervielfältigen.

Druck: W. Hildebrand, Berlin · Einband: Lüderitz & Bauer, Berlin.

21
Ebn. St.
369 x 42.
1 x 1.
5 3-84

VORWORT

Mit der vorliegenden Edition des Hiobkommentars Olympiodors sind wir dem Ziel einen Schritt näher gekommen, das wir uns vor über zwanzig Jahren gesetzt haben, als wir gemeinsam mit Ludwig Koenen die Bearbeitung des in einem Tura-Papyrus erhaltenen Kommentars Didymos' des Blinden zu Hiob in Angriff nahmen: nämlich die vielfältigen Hiob-erklärungen der alten griechischen Kirche, die durch handschriftliche Oberlieferung auf uns gekommen, aber unzureichend oder gar nicht veröffentlicht sind, der Wissenschaft in kritischen Editionen zugänglich zu machen. Eine erste Etappe war die Publikation des Hiobkommentars des Arianers Julian (PTS 14, 1973), noch verbleibende Aufgaben sind die Edition der älteren Katene, wozu uns schon umfangreiche Vorarbeiten vorliegen, sowie des Kommentars des Johannes Chrysostomos, sofern dieser nicht von anderen herausgebracht werden wird.

Für Unterstützung unserer Arbeit sind wir in erster Linie den verschiedenen Bibliotheken zu Dank verpflichtet, die uns Mikrofilme der uns interessierenden Handschriften zur Verfügung gestellt haben, insbesondere Karl Dachs und Erwin Arnold von der Bayerischen Staatsbibliothek in München, die uns auch die Erlaubnis zur Reproduktion eines Specimens unserer Haupthandschrift gegeben haben. Durch das Entgegenkommen von Robert Hanhart vom Göttinger Septuaginta-Unternehmen konnten wir Kopien und Filme mehrerer Katenenhandschriften aus den Beständen des Unternehmens kollationieren. Wolfgang Hage in Göttingen war uns bei der Übersetzung der syrischen Fragmente behilflich. Dafür, daß der Band ebenso wie der Kommentar Julians in den "Patristischen Texten und Studien" erscheinen kann, danken wir den Herausgebern dieser Reihe, insbesondere Wilhelm Schneemelcher.

Im Oktober 1983

Ursula und Dieter Hagedorn

INHALTSVERZEICHNIS

EINLEITUNG

Die Oberlieferung	
Vorbemerkungen	XI
Die Primärüberlieferung	XXIX
Die Sekundärüberlieferung	XIX
Der Autor	
Name	XXXVII
Werk	XXXIX
Lebensdaten	XLIV
Die Anlage des Kommentars	
Die Einleitung	XLVI
Der Hauptteil	XLVIII
Der Schluß	LII
Der Hiobtext Olympiodors	LIII
Quellen und Parallelen	
Die 'anderen' Übersetzer	LVII
Scholien, Glossare	LXVII
Ältere Hiobkommentare	LXXIV
Die Anlage der Edition	LXXXII
Häufiger zitierte Literatur	LXXXV

TEXT

Kritische Zeichen und Siglen	LXXXIX
Hypothese	1
Kap. α (Vorgeschichte, Hb 1,1-5)	6
Kap. β (Die Geschichte, Hb 1,6-2,13)	13
Kap. γ (1.Red. Hiobs, Hb 3,1-26)	35
Kap. δ (1.Red. des Eliphaz, Hb 4,1-5,27)	49
Kap. ε (2.Red. Hiobs, Hb 6,1-7,21)	65
Kap. ζ (1.Red. Baldads, Hb 8,1-22)	82
Kap. ζ (3.Red. Hiobs, Hb 9,1-10,22)	88

Kap. η (1.Red. Sophars, Hb 11,1-20)	110
Kap. θ (4.Red. Hiobs, Hb 12,1-14,22)	117
Kap. ι (2.Red. des Eliphaz, Hb 15,1-35)	135
Kap. ια (5.Red. Hiobs, Hb 16,1-17,16)	144
Kap. ιβ (2.Red. Baldads, Hb 18,1-21)	157
Kap. ιγ (6.Red. Hiobs, Hb 19,1-29)	163
Kap. ιδ (2.Red. Sophars, Hb 20,1-29)	172
Kap. ιε (7.Red. Hiobs, Hb 21,1-34)	181
Kap. ις (3.Red. des Eliphaz, Hb 22,1-30)	190
Kap. ιζ (8.Red. Hiobs, Hb 23,1-24,25)	200
Kap. ιη (3.Red. Baldads, Hb 25,1-6)	215
Kap. ιθ (9.Red. Hiobs, Hb 26,1-28,28)	218
Kap. κ (10.Red. Hiobs, Ende der Reden, Hb 29,1-32,1)	242
Kap. κα (Zorn des Elius, Hb 32,2-16)	269
Kap. κβ (1.Red. des Elius, Hb 32,17-33,33)	277
Kap. κγ (2.Red. des Elius, Hb 34,1-37)	288
Kap. κδ (3.Red. des Elius, Hb 35,1-16)	299
Kap. κε (4.Red. des Elius, Hb 36,1-37,24)	305
Kap. κς (1.Red. Gottes an Hiob, Hb 38,1-40,2)	329
Kap. κζ (1.Antwort Hiobs, Hb 40,3-5)	354
Kap. κη (2.Red. Gottes an Hiob, Hb 40,6-41,26)	356
Kap. κθ (2.Antwort Hiobs, Hb 42,1-6)	381
Kap. λ (Rede Gottes an Eliphaz, Hb 42,7-8)	384
Kap. λα (Ausgang der Geschichte, Hb 42,9-10)	387
Kap. λβ (Nachgeschichte, Hb 42,11)	389
Kap. λγ (Biographisches und Genealogie, Hb 42,12-17)	391

REGISTER

Vorbemerkung	401
Bibelzitate	401
Namenverzeichnis	404
Allgemeines Wörterverzeichnis	407

EINLEITUNG

DIE ÜBERLIEFERUNG

Vorbemerkungen

Bis vor wenigen Jahren war die griechische christliche Hioberkklärung der ersten Jahrhunderte nur in Fragmenten zugänglich, die zum größten Teil nicht den Originalwerken direkt entnommen, sondern auf dem Umweg über die Hiobkatene¹ auf uns gekommen waren. Die Exzerpte, aus denen die Katene kompiliert ist, stammen überwiegend aus Kommentaren zum Buche Hiob, teilweise aber auch aus Homilien und Schriften zu anderen Themen. Diese Katene, die uns in zahlreichen Handschriften überliefert ist, ist in ihrer ältesten erhaltenen Fassung noch nicht ediert worden²; im Druck liegt nur eine byzantinische Bearbeitung vor, die möglicherweise der um 1100 verstorbene Metropolit von Heraklea, Niketas³, angefertigt und die Patrick Young (s. Literaturverz.) im 17. Jh. aus zwei Oxforder Handschriften herausgegeben hat⁴. Ex-

¹ Vgl. hierzu weiter unten den Abschnitt über die Sekundärüberlieferung.

² Die Herausgeber dieses Bandes hoffen, auch eine Edition der Katene in einigen Jahren vorlegen zu können.

³ Zu Niketas vgl. Beck S.651-643; 654.

⁴ Diese sind Bodleianus Barocc.176 und 178. Der griechische Text dieser Ausgabe ist später allein nachgedruckt worden unter dem Titel *Σειρά τῶν πατέρων εἰς τὸν μακάριον Ἰῶβ συλλεχθεῖσα παρὰ Νικῆτα μη-*

zerpte dieser Edition hat Migne, nunmehr nach Autoren geordnet, in seine *Patrologia Graeca* aufgenommen⁵. Wer die dort gesammelten Olympiodorfragmente kennt, wird sich vielleicht wundern, nur einen Teil davon in dem vorliegenden Kommentar wiederzufinden. Der Grund liegt aber nicht in Unvollständigkeit des Kommentars, sondern in falscher Zuweisung zahlreicher Partien in der *Patrologia Graeca*⁶.

Ein Teil der antiken Hiobekklärung ist tatsächlich nur in der Sekundärüberlieferung, überwiegend der Katenen, auf uns gekommen; doch sind auch Gesamtwerke in mehr oder weniger vollständigen Handschriften erhalten. Neben dem hier edierten Kommentar sind dies:

Der Hiobkommentar des Arianers Julian (s. Literaturverz. Hagedorn). Der überwiegend nur in einer Handschrift erhaltene Kommentar stammt vermutlich aus den Jahren 357 - 365 (vgl. Hagedorn, S.LVI) und behandelt das ganze Buch Hiob mit ziemlich gleichmäßiger Ausführlichkeit. Der Katenist hat sich vergleichsweise wenig für dieses Werk interessiert, obwohl es ihm offenbar vollständig vorlag⁷.

τροπολίτου Ἡρακλείας, Venedig 1792. Eine lateinische Übersetzung war schon früher erschienen: *Catena in Beatissimum Iob ... a Paulo Comitolo ... e Graeco in Latinum conversa* (auf der Basis von Vatic. gr.1231), Lyon 1585, 2. verb. u. erw. Aufl. Venedig 1587.

⁵ Zum Beispiel PG 39,1119-1154 (Didymos); PG 64,505-656 (Chrysostomos); PG 93,13-470 (Olympiodor).

⁶ Vgl. hierzu auch R.Devreese, Artikel "Chafnes exégétiques grecques, Job" in *Dict. de la Bible, Suppl.I*, 1928, S.1144 oben. Die Unzuverlässigkeit des bei Migne abgedruckten Textes geht so weit, daß er als Basis für die Kenntnis von Olympiodors Hiobkommentar nahezu unbrauchbar ist: kaum mehr als die Hälfte des in PG 93,13-470 abgedruckten Textes stammt wirklich von Olympiodor (zumindest aus seinem Hiobkommentar; es gibt aber auch keinen Hinweis darauf, daß Olympiodor noch andere Schriften zu Hiob verfaßt hätte); dafür fehlen größere Partien, die in der Katene durchaus überliefert sind, weil sie in Youngs Ausgabe, der Basis für Mignes Auszüge, unter falschem Namen stehen; so etwa gleich zu Anfang die lange Erklärung zu Hiob 1,6 (S.15,4ff. der folgenden Textedition): sie trägt bei Young den Namen Chrysostomos und ist daher PG 64,521Bff. zu finden. Man muß sich also nicht wundern, wenn im Apparat der folgenden Ausgabe des öfteren N (= Niketas) als Textzeuge auftaucht für Partien, die in PG 93 nicht vorhanden sind: sie stehen bei Young nicht unter Olympiodors Namen. Hinzu kommt, daß Migne die in Youngs Ausgabe noch richtig erhaltene Kapiteleinteilung Olympiodors durch die heutzutage übliche ersetzt und die Kapitelvorreden entsprechend an zum Teil unpassende Stellen verschoben hat.

⁷ Vgl. Hagedorn, S.XVIff. Das erste Katenenexcerpt aus diesem Kommentar betrifft Hiob 1,4; das letzte Hiob 42,17.

*Der Hiobkommentar des Didymos von Alexandrien*⁸. Dieser Kommentar, ebenfalls im 4.Jh. abgefaßt⁹, ist mit einigen Lücken in einem Papyruskodex erhalten, der im Jahr 1941 in Ägypten gefunden wurde. Er erstreckte sich anscheinend niemals über das ganze Buch Hiob, sondern beendete die Erklärungen in der Gegend von Hiob 16,8¹⁰; man müßte sonst annehmen, daß der Kommentar schon in der Antike nicht mehr vollständig verbreitet worden ist¹¹.

Der Kommentar des Johannes Chrysostomos zu Hiob. Er ist in zwei mittelalterlichen Handschriften erhalten; eine Edition befindet sich seit langem in Vorbereitung¹². Dieser Kommentar umfaßt zwar das ganze Buch Hiob, ist aber gleichwohl der kürzeste von allen; von anfangs sehr ausführlichen Erörterungen geht er bald zu kürzeren Erklärungen und schließlich zu summarischen Paraphrasen und in den Bibeltext eingeprengten Scholien über¹³.

⁸ Didymos der Blinde, Kommentar zu Hiob, Teil I und II, herausgegeben von Albert Henrichs, Bonn 1968; Teil III, herausgegeben von Ludwig Koenen, Ursula und Dieter Hagedorn, Bonn 1968; Teil IV mit dem Rest des überlieferten Textes und Teil V mit Anmerkungen und Indices werden in Kürze erscheinen.

⁹ Didymos lebte etwa von 313 bis 398. Vgl. Bärbel Kramer, Artikel "Didymus von Alexandrien" TRE VIII (Berlin-New York 1981), S.741-746; dort auch Zusammenfassung des neueren Kenntnisstandes und der Literatur.

¹⁰ Der Papyrus endet mit der Erklärung zu Hiob 16,2, wobei noch vier Blätter zur Vervollständigung der Lage fehlen; das letzte Zitat in der Katene findet sich zu Hiob 16,8.

¹¹ Vgl. Hagedorn, S.XVif. Eine ähnliche Erscheinung können wir bei dem ebenfalls in der Katene ausgeschriebenen Autor Polychronios beobachten: Das Werk oder zumindest die Vorlage des Katenisten endete offenbar mit der Erklärung zu Hiob, Kap.20; bis dahin ist die Schrift recht fleißig exzerpiert, so daß der Gesamtbestand der Fragmente unter dem Namen des Polychronios sogar die Summe derer, die Julian und Didymos zugehören, bei weitem übertrifft. Bei anderen Autoren, die nur zeitweilig in der Katene auftauchen, hat man eher den Eindruck, daß den Fragmenten nicht ganze Kommentare, sondern Schriften zu einzelnen Stellen oder Themen zugrundeliegen, z.B. Homilien. Dies gilt vor allem für Origenes.

¹² Vgl. H.Sorlin, Un commentaire inédit sur Job, attribué à St.Jean Chrysostome, Studia Patristica VII 1 (Texte u. Unters.92, 1966, S.543-548). Man vergleiche auch in dem Aufsatz "Note sur un désordre du Vat.Graec.Pii II 1" dess. Autors, Scriptorium 34, 1980, S.77f., wo die Arbeit als ungedruckte Thèse der Université de Lyon II zitiert wird.

¹³ Eine genaue Beschreibung der Überlieferungslage und des Charakters der Schrift mitsamt Literaturangaben bei Hagedorn, S.XVifff.

Der Hiobkommentar des Olympiodor schließlich ist uns mehr oder weniger vollständig in zwei Handschriften überliefert; ferner auszugsweise in verschiedenen Rezensionen der antiken Hiobkatene; und schließlich in einigen Fragmenten an verschiedenen Stellen.

Die Primärüberlieferung

X *Codex Vaticanus gr. 745*, fol. 1-81 (10. Jh.)¹⁴

In dem Codex mit der Nummer 745 sind im wesentlichen zwei (ursprünglich voneinander unabhängige) Teile zusammengebunden worden, deren erster, im 10. Jh. geschrieben, zur Zeit der Vereinigung vermutlich bereits nur noch 81 Folien enthielt; dieser Teil macht etwa ein Drittel des heutigen Bandes aus und enthält den Hiobkommentar. Der Rest stammt aus dem 11. Jh. und bietet Reden des Basilius; drei Blätter aus dem 13. Jh. sind überdies hinten eingefügt. Vgl. die ausführliche Beschreibung von R. Devreese, *Codices Vaticani Graeci*, Tom. III (Codices 604-866), Bibliotheca Vaticana 1950, S. 260f.

Von den elf Lagen, aus denen der Kommentar besteht, fehlt das 1. Blatt der ersten (es könnte auch noch nach der Zusammenbindung verlorengegangen sein, jedenfalls aber vor der Paginierung) und die letzten sechs Blätter der elften Lage. Der Text beginnt daher mitten in der Vorrede zu dem Gesamtwerk und endet in der Erklärung zu Hiob 40, 26; das hat auch zur Folge, daß eine Autorenangabe nicht erhalten ist, doch dazu s. u.

Dies sind jedoch nur die mechanischen Beschädigungen; als viel gravierender erweist sich, daß schon die Vorlage des Schreibers defekt war: einmal springt der Text auf Fol. 2v von der Protheoria des Kap. α, die entgegen der sonstigen Gewohnheit der Handschrift nicht als solche gekennzeichnet ist, zum Beginn der Erklärung von Kap. β,

¹⁴ Daß diese Handschrift Olympiodors Hiobkommentar enthält, hat aufgrund der Übereinstimmung mit den entsprechenden Katenenfragmenten zuerst M. Faulhaber beobachtet (so Klostermann, S. 112 oben; s. das Literaturverz.). Vgl. Faulhaber, *Hoheliedcatenen* S. 163, Ende der Anm. von S. 162.

zum andern endet die Abschrift des fortlaufenden Textes und endete offenbar die Vorlage bereits mit der Protheoria zu Kap.η (= 8) auf Fol.33r. Danach hat der Schreiber ersatzweise die Bruchstücke gesammelt, die er in einer Katenenhandschrift¹⁵ unter Olympiodors Namen vorfand. Daran, daß die folgenden Auszüge in der Katene fast alle unter dem Namen Olympiodors stehen, läßt sich immerhin ablesen, daß dem Schreiber dieser Autor als Verfasser des vorliegenden Kommentars bekannt war¹⁶.

Am Ende von Fol.8v ist in die Erklärung des ersten Teils von Hb 2, 11 (vgl. S.31,21 App.) ein am Rande σχόλιον) betitelter Zusatz eingeschoben, der von einem Benutzer des Kommentars stammt und mithilfe von Zitaten aus dem zweiten Buch der Paraleipomena Hintergrundinformation zu den im Hiobtext folgenden geographischen Begriffen geben soll. Der Text lautet folgendermaßen:

Μετὰ τὸ ὑπαγορευῆσαι τὸ βιβλίον ἐπιμελῶς ζητήσας εὗρον ἐν δευτέρῳ τῶν Παραλειπομένων ἐπισυνηγμένους κατὰ Ἰωσαφάτ μετὰ Ἀμμωνιτῶν καὶ Μωαβιτῶν τοὺς Μιναλοὺς. γέγραπται δὲ ὅδε· καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθον οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν καὶ υἱοὶ Μωάβ καὶ μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν Μιναίων πρὸς Ἰωσαφάτ εἰς πόλεμον (II Paraleipomena 20,1). καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει ἡ γραφή· καὶ νῦν ἰδοὺ οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν καὶ Μωάβ καὶ ὄρος Σηεῖρ εἰς οὐς οὐ δέδωκας τῷ Ἰσραὴλ διελεθεῖν δι' αὐτῶν ἐξελεθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου (II Paraleipomena 20,10). καὶ πάλιν μεθ' ἕτερα· καὶ ἐν τῷ ἀπάρξασθαι τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξομολογήσεως δέδωκεν κύριος πολεμεῖν τοὺς υἱοὺς Ἀμμὼν ἐπὶ Μωάβ καὶ ὄρος Σηεῖρ τοὺς ἐξελεθόντας ἐπὶ Ἰουδάν καὶ

¹⁵ Und zwar einem Exemplar des β-Typs; vgl. das Siglenverzeichnis auf S.LXXXIX. Die nähere Bestimmung ist schwierig, weil der Schreiber leicht erkennbare Fehler selbständig verbessert hat. Die Handschrift hatte möglicherweise nicht alle Protheorien und war in der Plazierung der Autorennamen überdurchschnittlich unzuverlässig. Im übrigen gibt es nur die übliche Zahl von Sonderlesarten.

¹⁶ Da einige der Auszüge nachweislich nicht von Olympiodor stammen, ließe sich zweifelsfrei erkennen, daß wir nur noch Katenauszüge vor uns haben, selbst wenn uns der tatsächliche Text des Kommentars nicht aus der anderen Handschrift bekannt wäre. Zum Beispiel fehlt in der Hs.X gleich die erste Erklärung Olympiodors im neuen Kapitel (S.110,19-111,5); stattdessen finden wir zwei Fragmente vor, die Julian (Hagedorn, S.83,11ff.) und Chrysostomos (cod.Laur. 9,13 Fol.168v) angehören; eine auf Fol.35r zu findende Erklärung zu Hb 12,3 stammt von dem ebenfalls in der Katene ausgeschriebenen Autor Didymos (Papyruskodex S.310, noch unediert).

ἐτροπώθησαν καὶ ἀνέστησαν οἱ υἱοὶ Ἀμμῶν καὶ Μωάβ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦν-
 τας ὄρος Σηεὶρ ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἐκτριῖψαι, καὶ ὡς συνετέλεσαν τοὺς
 κατοικοῦντας Σηεὶρ ἀνέστησαν εἰς ἀλλήλους τοῦ ἐξολοθρεῦσαι (II Para-
 leipomena 20,22f.). ἐπίσκεψαι τὸν υν, εἰ ἄλλοι εἰσὶν οἱ Μιναῖοι παρὰ
 τοὺς Ἀμμωνίτας, οἳ καὶ τὸ ὄρος Σηεὶρ ᾔκουον.

Die freien Blattränder um den Hiobkommentar herum wurden im 13.Jh.
 mit Fragmenten aus der Hiobkatene gefüllt; ihr Text ist von geringem
 Wert.

X ist ziemlich frei von Iotazismen und anderen orthographischen
 Fehlern und, soweit er ein Vertreter der Primärüberlieferung ist, re-
 lativ arm an Korruptelen, wenigstens im Vergleich zu der anderen
 Handschrift, Y¹⁷.

Y *Codex Monacensis gr. 488*, fol.1-152 (13.Jh.)

Auch diese Handschrift beginnt mit dem Hiobkommentar und enthält
 im Anschluß daran noch andere, allerdings kleinere Schriften. Im Un-
 terschied zu dem Vaticanus ist sie von der ersten bis zur letzten
 Zeile von ein und derselben Hand geschrieben. Eine Beschreibung fin-
 det sich bei Ignaz Hardt, *Catalogus Codicum Manuscriptorum Graecorum*
Bibliothecae Regiae Bavaricae, Tom.V (Codices 473-580), München 1812¹⁸.

¹⁷ Fehler in X finden sich z.B. S.19,22; 24,20 (wo die in Y erhaltene
 Erklärung durch N gestützt wird, der sonst X näher steht); 25,16;
 26,3; 28,3; 29,13; 31,22/23; 35,6; 39,8; 47,2; 53,9; 65,21; 69,10;
 72,19; 75,2 usf.

¹⁸ Vgl. auch Rahlfs, Verzeichnis S.158. Die Beschreibung von Hardt
 ist in einzelnen Punkten korrekturbedürftig. Der Hiobkommentar
 steht zwar auf den Folien 1-152, hat aber 154 Folien, weil nach
 Fol.125 eine Nr.125A eingeschoben und zwischen Fol.132 und Fol.133
 ein Blatt nicht numeriert ist. Die ganze Handschrift hat also 192
 Folien. - Ein anderes Urteil über Alter und Wert des Hiobkommen-
 tars als das von Hardt ergibt sich nach der Identifikation zwangs-
 läufig. - Von den auf Fol.160v beginnenden theologischen Gedichten
 des Gregor von Nazianz finden sich in der Handschrift nicht drei,
 sondern vier; der Übersichtlichkeit halber hier die kompletten An-
 gaben zu diesem Teil: 160v Verfasserangabe. Titel περὶ ἀρχῶν λό-
 γ(ος) α, inc. οἴδα μὲν ὡς; 161r des. λύχνος σκοτίας ἐνι κόλπους
 (PG 37,397-401). Titel περὶ υἱοῦ λόγ(ος) β, inc. υἷα δὲ πρῶτι-
 στον; 162r des. μορφώσατο ἄφθιτος υἱός (PG 37,401-408). Titel περὶ
 τοῦ ἀγίου πνς λόγος τρίτος, inc. θυμέ, τί δηθύνεις; 162v des. φυ-
 γέειν πέλασα οὐδέ γάρ [(Vers 68; PG 37,408-413); mindestens ein
 Folio fehlt (diese Angabe und die richtige Anordnung der Folien
 sind auf den Blatträndern der Hs. an den entsprechenden Stellen
 notiert). 158r inc.] θεοὺς μορφάματα σεπτά (Vers 5 des Gedichts

Der Kommentar, der von Hardt als anonym und vermutlich mittelalterlich bezeichnet wird, wurde erst im Jahre 1969 von Dieter Hagedorn identifiziert (s. Hagedorn, S.XXf.).

Ebenso wie X ist auch Y am Anfang defekt (woher auch der Irrtum über den Autor rührt), und zwar in stärkerem Maße als der Vaticanus: Fol.1r beginnt mit der Erklärung zu Hiob 1,20 (S.23,8), also mitten im zweiten Kapitel¹⁹. Der übrige Text ist aber dafür vollständig erhalten, einschließlich Schlußwort und Widmung. Wenn etwas fehlt, sind die Lücken durch Versehen eines Abschreibers verursacht, nicht durch mechanische Beschädigung. Solche Versehen, die zu Entstellungen und Auslassung einzelner Wörter geführt haben, sind allerdings ziemlich häufig²⁰. Iotazismen und eine gewisse orthographische Variabilität bereiten dem Verständnis zwar kaum Schwierigkeiten; doch schwerer wiegende Irrtümer lassen sich ohne Parallelüberlieferung nicht immer erkennen und auch im Falle des Erkennens nur teilweise zuverlässig korrigieren - selbst bei einem so schlichten Text wie dem Olympiodors. Glücklicherweise sind uns ausgiebige Exzerpte erhalten, die für die Edition stellenweise sehr hilfreich sind (dazu siehe weiter unten über die Sekundärüberlieferung in den verschiedenen Rezensionen der Katene).

Die Lemmata sind in dieser Handschrift gewöhnlich mit κε(μεν) bezeichnet, der Beginn der Erklärungen mit ἐρ(μηνε(α)). Diese Angaben stehen gelegentlich, wo sich Platz dafür fand, im Text, sonst am Rand.

κερὶ κόσμου); 158v des. θεοῦ μεγάλου λόγου (PG 37,416-423).

Auf dem fehlenden Blatt hat vielleicht noch ein weiteres Gedicht gestanden; denn mit dem Rest des dritten und dem Anfang des letzten Gedichts war der verfügbare Platz keineswegs gefüllt. Von dem Poem über den Kosmos hat der Schreiber die Verse 19 und 52-96 ausgelassen.

¹⁹ Da X auf S.110 aufhört, Olympiodorhandschrift zu sein, ergibt sich, daß wir nur auf den Seiten 23-110 die beiden Handschriften X und Y miteinander vergleichen können.

²⁰ Die Fehler, die Y allein gegenüber allen anderen Zeugen hat, sind etwa doppelt so zahlreich wie in X. Mit den Auslassungen scheint es sich ähnlich zu verhalten: auf die Strecke, für welche beide Handschriften vorliegen, gibt es in X zwei, in Y vier Lücken von mehr als einer halben Zeile als Sonderfehler. Insgesamt finden sich in Y etwa 30 solcher gravierenden Auslassungen, von denen die längste sieben Zeilen umfaßt (S.252,23-253,7), eine weitere in unmittelschriftlicher Nachbarschaft vier (S.253,10-14); die anderen bleiben darunter. Natürlich mag die ein oder andere Auslassung unentdeckt geblieben sein, doch scheinen *größere* Textpartien nirgends zu fehlen.

Sie sind mit einer anderen Tinte geschrieben als der übrige Text, also nach Fertigstellung des durchlaufenden Textes eingetragen. Hin und wieder haben sich die Bezeichnungen verschoben und stehen nicht an der richtigen Stelle.

Ferner gibt es in derselben Hand, die durchaus die von m_1 sein könnte, auf den freien Blatträndern neben dem Kommentartext zahlreiche kurze, gelegentlich auch längere Notizen, die möglicherweise aus einem weiteren Arbeitsgang stammen.

Eine Gruppe dieser Bemerkungen besteht in Kürzeln für $\delta\alpha$, $\acute{\omega}\rho(\alpha\tau\omicron\nu)$ und $\sigma(\mu\epsilon\omega\tau\acute{\epsilon}\omicron\nu)$ ²¹, bisweilen gefolgt von einer kurzen Bezeichnung dessen, was man bemerkenswert finden soll.

Eine zweite Gruppe sind Inhaltsangaben wie z.B. $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ (neben S.328,8-9; zu Hb 37,24) oder $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ (neben S.340,10-11; zu Hb 38,18) und $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ (neben S.341,3; zu Hb 38,22).

Die dritte Gruppe besteht in Glossen zu Wörtern des Bibeltextes, so etwa neben den Zeilen 343,1ff. (Hb 38,32) $\tau\omicron\nu\upsilon$ οὐράνιον κόνα λέγει μαζουράθ. Partienweise hat auf jeder Seite mindestens ein Wort eine Tilde (˘, ˘, ˘), die am Blattrand daneben mit Erklärung wiederholt wird, so zu dem Wort $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ S.336,21 $\acute{\alpha}\nu\alpha\beta\alpha\sigma\tau\alpha\kappa\tau\eta\delta\epsilon\varsigma$ (1. $\acute{\alpha}\nu\alpha\beta\alpha\sigma\tau\alpha\kappa\tau\eta\delta\epsilon\varsigma$); zu $\acute{\epsilon}\sigma\pi\alpha\rho\gamma\acute{\alpha}\nu\omega\sigma\alpha$ S.338,7 $\acute{\epsilon}\sigma\kappa\acute{\epsilon}\pi\alpha\sigma\alpha$; zu $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ S.344,12 $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$.

Die Notizen sind wenigstens teilweise schon aus der Vorlage mit abgeschrieben worden; das ergibt sich aus der Inhaltsangabe $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ neben S.229,16-17 (zu Hb 27,22-23), die sicherlich $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omicron\upsilon$ lauten sollte, und daraus, daß die Bemerkungen oft nicht genau an der richtigen Stelle sitzen, sondern ein wenig zu hoch oder zu tief. In unserer Ausgabe haben wir auf die Wiedergabe aller dieser Randbemerkungen verzichtet.

²¹ Dieselben Zeichen finden sich auch an den Rändern der beiden Prosaschriften, die den Band beschließen.

S e k u n d ä r ü b e r l i e f e r u n g
d u r c h H i o b k a t e n e n

Γ Mit der Sigle Γ bezeichnen wir die älteste heute noch greifbare Gestalt der Hiobkatene. Diese Katene entspricht im wesentlichen dem Typ "I" der Catenae in Iob bei Karo-Lietzmann²². Zuletzt hat ausführlich D.Hagedorn (Julian S.X-XVI) darüber gehandelt. Seit dieser Zeit wurden von uns weitere Katenenhandschriften ganz oder teilweise verglichen, wodurch sich die Gestalt des Stemmas gegenüber der Hagedorn S.XVI wiedergegebenen etwas verschoben hat. Die wichtigsten dieser neu kollationierten Handschriften sind Marcianus gr.538 (F), Vaticanus gr.338 (Q) und Ambrosianus M 65 sup. (R), weil sie, obwohl sie keineswegs zu den ältesten zählen, vielfach einen Text bewahrt haben, der dem Original näher zu stehen scheint als der aller anderen.

Die mittlerweile insgesamt kollationierten Handschriften sind die folgenden (in Klammern aufgeführt sind diejenigen Handschriften, die nicht ohne Einschränkungen zu Γ zu rechnen sind und weiter unten separat besprochen werden):

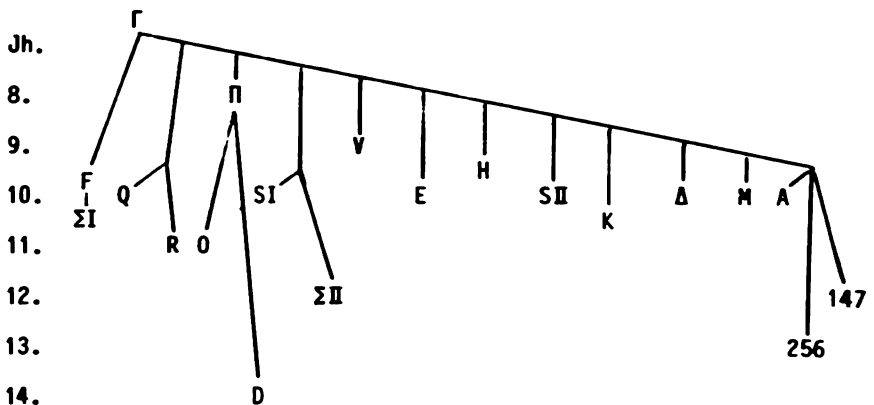
- A Ambrosianus A 148 inf., 10.-11.Jh., Rahlfs Verz.139
- (B Bodleianus Laud gr.20, 13.Jh., Rahlfs Verz.523)
- (C Bodleianus Auct.E 2,19²³, 14.Jh., Rahlfs Verz.505)
- D Athous Lavr.220, 14.Jh., Rahlfs Verz.756
- Δ Vallicellianus 37 (C 41), 10.Jh., Rahlfs Verz.643
- E Vaticanus gr.750, 10.Jh., Rahlfs Verz.680
- F Marcianus gr.538, 905 n.Chr., Rahlfs Verz.740
- H Ambrosianus D 73 sup., 9.-10.Jh., Rahlfs Verz.137
- K Hauniensis 6, 10.-11.Jh., Rahlfs Verz.260
- (L Laurentianus Plut.V 27, 14.Jh., Rahlfs Verz.251)
- M Marcianus gr.21, 10.-11.Jh., Rahlfs Verz.732
- O Athous Vatopedi 590, 12.-13.Jh., nicht in Rahlfs Verz.

²² S. Literaturverz. Zusätzliche Beobachtungen zu dieser Katenenform bei Bertini. Vgl. ferner R.Devreesse, Artikel "Châines exégétiques grecques IV, Les chaînes sur Job" in Dict. de la Bible, Suppl.I, 1928, Sp.1140-1145.

²³ Bei Karo-Lietzmann: Bodl.Misc.47.

- (P Vaticanus Pii II 1, 11.Jh., Rahlfs Verz.249)
 Π Patmensis 171, 7.-8.Jh., Rahlfs Verz.612
 Q Vaticanus gr.338, 10.Jh., Rahlfs Verz.255
 R Ambrosianus M 65 sup., 11.Jh., Rahlfs Verz.138
 S Sinaiticus gr.3, 11.Jh., in Rahlfs Verz.S.285 ohne Sigle
 Σ I Mosquensis Synod.gr.342 + 412,1-16, nach 905, Rahlfs Verz.474
 Σ II Mosquensis Synod.gr.412,17 - Ende, 13.Jh., Rahlfs Verz.474
 V Vaticanus gr.749, 9.Jh., Rahlfs Verz.258
 147 Rahlfs Verz. = Bodleianus Laud gr.30 (A), 12.Jh.
 256 Rahlfs Verz. = Vaticanus gr.697, 13.Jh.

Sie lassen sich, abgesehen von BC, L und P, die unten besprochen werden, zu folgendem *Stemma*²⁴ ordnen:

Wann die Hiobkatene entstanden ist, wissen wir nicht. Der jüngste der in ihr benutzten Autoren ist wohl Olympiodor²⁵; die älteste erhaltene Handschrift, Cod.Patm.171, stammt aus dem 7.-8.Jh. Die uns

²⁴ Der Schreiber von S hat auf Fol.157 mit der Einleitung zu Kap.19 (= 19) die Vorlage gewechselt. - Die Nahtlinie zwischen Σ I und Σ II liegt in Kap.9 (= 9) bei der Erklärung zu Hb 14,2. - Noch nicht alle der aufgeführten Handschriften konnten bei der Editionsarbeit am Olympiodorkommentar verwertet werden. Näheres dazu im Kapitel über die Anlage der Edition.

²⁵ Zeitgenossen Olympiodors, die ebenfalls als Autoren in der Hiobkatene genannt werden, sind Severus von Antiochien und Ps.-Dionysios Areopagita. Von ersterem sind durchgängig kurze und wenige, von dem anderen ausgedehnte Fragmente erhalten, aber nur partienweise.

vorliegende Fassung der Γ -Katene²⁶ dürfte also im Laufe des 6.-8.Jh. angefertigt worden sein. Sie ist mit Sicherheit nicht identisch mit der Erstfassung: es muß ein oder mehrere Vorstufen gegeben haben, von denen uns allerdings kein einziger unmittelbarer Zeuge erhalten ist²⁷. Doch ist der Schluß auf derartige Vorstufen aus dem Zustand der erhaltenen Katene unabweisbar:

Die Überlieferung der einzelnen Autoren ist durchaus ungleichartig. So bieten etwa die aus den Kommentaren des Arianers Julian und des Didymos entnommenen Scholien²⁸ fast sämtlich einen Text, der von dem der entsprechenden Partien der Kommentarhandschriften kaum abweicht²⁹; in der Regel sind hier bestimmte Meinungen zu einem bestimmten Lemma in dem für eine Katene zu erwartenden Rahmen ausgehoben. Demgegenüber schießen manche Textteile, die unter dem Namen des Origenes stehen, weit über dieses Ziel hinaus; nicht nur werden in ihnen Erklärungen zu ganzen Partien des Hiobtextes geboten, sondern in Einzelfällen sogar Wendungen mitüberliefert, die mit der eigentlichen Bibelinterpretation nicht zu tun haben, etwa die Doxologie, die eine Homologie abschloß³⁰. Ob diese Verschiedenheit durch den unterschiedlichen Charakter der Quellen oder den unterschiedlichen Zeitpunkt ihrer Einarbeitung in die Katene verursacht ist, wissen wir nicht. Auch können wir nicht beurteilen, wie weit hier im Einzelfall der Text der Katene mit dem ihrer Quelle übereinstimmt, weil die in Frage stehenden Homilien anders nicht erhalten sind.

Anders steht es mit dem Kommentar des Chrysostomos; hier läßt sich beobachten, daß es in der Katene sowohl eine große Zahl von Scholien

²⁶ Mit der 'uns vorliegenden Fassung' ist die gemeint, die durch die Handschriften des oben aufgezeichneten Stemmas vertreten wird; über Weiterentwicklungen siehe weiter unten.

²⁷ Zu dem Problem der stufenweisen Entwicklung von Katenen, vor allem im 6. und 7.Jh., vgl. Beck, besonders S.413-415 (für weitere Bemerkungen siehe den Index dort s.v. Katenen). Von der Ekklesiasteskatene sind in Gestalt der 'Prokopkatene' und der 'Polychronioskatene' vielleicht sogar zwei solche Stufen erhalten, vgl. Faulhaber, Hoheliedcatenen S.158f. Nur die Prokopkatene ist inzwischen ediert, s.u. Anm.87.

²⁸ Für die Julianscholien und ihre Benennung gibt Hagedorn S.XXVIIf. eine Liste.

²⁹ Geringfügige Veränderungen können durch die Isolierung einer Textpartie veranlaßt sein; außerdem sind leichte Kürzungen und natürlich auch Fehler im Laufe der Katenenüberlieferung zu beobachten.

³⁰ Man vergleiche z.B. das letzte Katenenfragment der Montage S.XXXI.

gibt, die aus diesem Kommentar wörtlich übernommen sind, wie auch solche, in denen der Originaltext stark entstellt ist. Da das Gleiche für Olympiodor gilt, muß man wohl schließen, daß die Ursache hierfür nicht in der Oberlieferungsgeschichte der Kommentare³¹, sondern in der der Katene zu suchen ist. Hinzu kommt, daß sich in der Katene eine Reihe von Dubletten findet. Es läßt sich hierbei beobachten, daß der überwiegende Teil derjenigen Dubletten, die Olympiodortexte enthalten, aus den Protheorien des Hiobkommentars stammt³², so daß man annehmen muß, daß dieser in mindestens zwei getrennten Arbeitsgängen zur Kompilation der heutigen Katene herangezogen worden ist. Bei dem letztendlichen Arbeitsgänge wurden dann unter anderem die Protheorien geschlossen eingefügt (mit gewissen Kürzungen, die in der Edition ausgewiesen sind) und wurde wohl auch die Kapiteleinteilung Olympiodors in die bis dahin ungegliederte Katene³³ übernommen. Wahrscheinlich haben auch die verschiedenen Prologe, die sich heute am Anfang oder Ende

³¹ Zumal da beide zumindest teilweise in zwei voneinander unabhängigen Handschriften überliefert sind.

³² Im Apparat der Ausgabe sind 16 Dubletten mit Olympiodortext verzeichnet, von denen zwölf zu Protheorien gehören. Sie finden sich an folgenden Stellen: S.6, Pr. zu Kap.α; S.7, Fragm.1; S.15, zu Hb 1,6; S.30, zu Hb 2,10; S.82, Pr zu Kap.ς; S.88, Pr. zu Kap.ζ; S.157, Pr. zu Kap.υβ; S.225, zu Hb 27,1 (vielleicht als Protheoria mißverstanden: der Lemmatext läßt einen Kapitelanfang möglich erscheinen, und tatsächlich haben FQRL die Protheoria, die vor Hb 29,1 gehört, an dieser Stelle); S.242f., Pr. zu Kap.κ; S.277, Pr. zu Kap.κβ; S.305, Pr. zu Kap.κε; S.334, Pr. zu Kap.κς; S.356, Pr. zu Kap.κη; S.381, Pr. zu Kap.κθ; S.384, Pr. zu Kap. λ; S.391, Pr. zu Kap.λγ. Eine siebzehnte Dublette zu den Seiten 49ff. (Pr. zu Kap.δ) ist im kritischen Apparat nicht verzeichnet, weil sie sich (außer in P mit zusätzlichen Änderungen) nur in den Γ-hss. Q und Mon.gr.148 findet, die zur Zeit der Herstellung der Edition noch nicht kollationiert waren. Der Text ist zwar stark umgeformt, doch bietet er zu S.50,6-7 eine aufschlußreiche Variante: ἀληθόνων haben Y und alle Γ-hss., die die gesamte Protheoria enthalten, ἀλελυών hingegen X und die drei Handschriften, die die Dublette bieten. Daraus muß man wohl schließen, daß bereits zu der Zeit der Einarbeitung in die Katene die Überlieferung des Kommentars in die zwei Zweige gespalten war, von denen wir heute je einen Vertreter kennen.

³³ Doch gibt es natürlich eine Kleingliederung durch Zählung oder Bezeichnung der Stichen, bei Randkatenen schon deshalb notwendig, um dem Leser die richtige Zuordnung der Erklärungen zu ermöglichen.

etlicher Katenenhandschriften finden³⁴, nicht zum Anfangsbestand der Katene gehört, sondern sind nachträglich hinzugefügt worden.

Was wir heute Γ nennen, ist jene Katene, die nach den soeben ange-deuteten Ausbau- und andererseits eventuell auch Kürzungsverfahren³⁵ in zahlreichen Exemplaren vervielfältigt worden, dabei aber ziemlich konstant geblieben ist³⁶. Zwar sind Dubletten teilweise beseitigt worden (gelegentlich auch neu entstanden), es sind fehlerhafte Umformungen und Auslassungen eingetreten³⁷; doch sind für die uns offenbar verlorenen Handschriften, in denen die Oberlieferung sich in gerader Linie fortpflanzt und von denen unsere Hss. QR bis A abhängen, keine gravierenden Änderungen zu verzeichnen: keine Textvermehrung³⁸, keine systematischen oder extensiven Kürzungen und keine Blattausfälle³⁹.

Die uns vorliegende Form der Γ -Katene besteht zu einem guten Viertel aus Olympiodortext, wobei andere Schriften Olympiodors als der Hiobkommentar nicht zitiert werden⁴⁰. Γ enthält damit in seinen Ex-

³⁴ Solche 'Prologe' (darunter auch die Vorrede unseres Kommentars) finden sich in folgenden der bisher von uns kollationierten Handschriften der Γ -Katene: F, Q, R, O, S, V, E, M und A; außerdem in den Hss. B, C, L und P, die auf den folgenden Seiten besprochen werden. Der Bestand ist dabei außerordentlich verschieden; z.B. findet sich Olympiodors Hypothesis nicht in EMA, dafür in M allein (neben B) die Hypothesis des Arianers Julian.

³⁵ Mit der Benutzung von Vorlagen, die genetisch vor unseren Handschriften FQR liegen, ließen sich am einfachsten die zusätzlichen Fragmente selten genannter Autoren in den im Anschluß zu besprechenden kontaminierten Katenen BC, L und P erklären. Vgl. auch die Erörterung dieses Problems, Hagedorn S.XXIXf.

³⁶ Bearbeitungen, in denen Γ mit anderen Quellen kombiniert wurde, sind hier ausgeklammert. Sie werden im Anschluß besprochen.

³⁷ In manchen Handschriften, etwa Σ II und M, wurde der Bestand der Katene streckenweise rabiat gekürzt; vgl. auch die Beschreibung von MA, Hagedorn S.XIII.

³⁸ Falls sich ein Plus in einzelnen Γ -hss. findet, so ist der entsprechende Text entweder in den anderen Zeugen ausgefallen oder getilgt worden (etwa Dubletten), oder er ist aus den in fast allen Handschriften reichlich vorhandenen Randglossen in den Text gedrungen.

³⁹ Wir müssen allerdings Blattausfälle in verschiedenen der uns vorliegenden Handschriften verzeichnen, so in Q, in R, in II (wo sie erst eingetreten sind, nachdem die Überlieferung zu O und D weitergeführt war), in V, in E, in H und Δ ; D ist am Anfang defekt, der Text setzt erst mit der Erklärung zu Hb 5,2 ein; in Σ ist gleich der halbe Codex verlorengegangen und später aus einer anderen Vorlage ergänzt worden.

⁴⁰ Andere Autoren, deren Hiobkommentare in der Katene ausgeschrieben wurden, sind zusätzlich auch mit Einzelschriften zitiert, so Didymos und Chrysostomos; vgl. Bertini S.130.

zerpten ungefähr die Hälfte des Kommentars. Etwa drei Viertel dieses Textes sind ziemlich unverändert geblieben; ein Teil des restlichen Viertels ist mit Texten anderer Herkunft kontaminiert, ein anderer Teil stark gekürzt oder umgeformt⁴¹. Nur drei Viertel der Olympiodorscholien tragen in den Handschriften so einhellig den richtigen Autornamen, daß man ihn ohne Zögern als 'Benennung in Γ' reklamieren würde, selbst wenn man den vollständigen Text nicht zur Kontrolle zur Verfügung hätte. Gerade in den sonst zuverlässigsten Handschriften fehlen gelegentlich seitenweise alle Autornamen. Die allermeisten Olympiodorscholien heißen andererseits wenigstens in einer Handschrift auch wirklich so: kein Wunder, da ein Schreiber mit dieser ohnehin häufigsten Benennung das geringste Risiko hatte fehlzugehen, wenn etwa seine Vorlage keinen Autornamen überlieferte. Gut 10% der von Γ ganz oder teilweise Ὀλυμπιοδώραου benannten Erklärungen finden im Kommentar keine Entsprechung; etliche von ihnen sind teils durch ihre Formulierung oder ihren Inhalt, teils durch Obereinstimmung mit außerhalb der Katene überlieferten Texten als Gut anderer Autoren nachweisbar⁴², und auch für den Rest besteht angesichts der Überlieferungsverhältnisse⁴³ keine Veranlassung, ihre Herkunft aus Olympiodors Kommentar anzunehmen⁴⁴.

Was nun die Beschaffenheit des Olympiodortextes anbelangt, den Γ vertritt, so entspricht dieser den Erwartungen, die man hegen muß,

-
- ⁴¹ Solche Passagen sind in der Edition durch das Zeichen ≠ kenntlich gemacht; sie werden in der für die nächsten Jahre geplanten Edition der Hiobkatene vollständig abgedruckt werden.
- ⁴² Man vergleiche z.B. die Liste der Katenenfragmente Julians bei Hagedorn, S.XXVIIff.: von den 99 Julianfragmenten der Katene heißen elf allgemein Olympiodor.
- ⁴³ Für knapp ein Viertel des Textes von Olympiodors Hiobkommentar stehen uns zwei voneinander unabhängige Handschriften zur Verfügung; sie sind nicht besonders nah miteinander verwandt, sondern scheinen im Gegenteil zwei verschiedene Handschriftenfamilien zu vertreten (vgl. die Anmerkungen 32 Ende, 52, 61): Häufige Kürzungen müßten sich auf diese Strecke bemerkbar machen (vgl. Anm.20), zumal gerade in den ersten Kapiteln der Katene besonders viele Scholien unter dem Namen Olympiodors auftreten, die sich im Kommentar nicht finden.
- ⁴⁴ Die allermeisten würden sich überdies gar nicht zwanglos einfügen lassen. Wo in Einzelfällen die Herkunft eines nur in der Katene erhaltenen Textes aus Olympiodors Kommentar wahrscheinlich schien, wurde er, je nach dem Grad der Wahrscheinlichkeit, in den Text oder den Apparat der Edition aufgenommen.

wenn man bedenkt, daß der Kommentar mehrfach für die Katene exzerpiert wurde: Der Text von Γ ist weder dem von X noch dem von Y direkt zuzuordnen, sondern er ist ein Mischtext und stammt zudem teilweise womöglich aus einem Stadium der Textgeschichte vor Trennung der beiden Zweige, deren Vertreter wir in X und Y vor uns haben. Zwar gibt es reichlich Sonderlesarten und auch etliche eindeutige Fehler in Γ , doch stimmen sie mit den Sonderlesarten und Fehlern von X oder Y in der Regel nicht überein⁴⁵. Nur an einer Stelle, die Anm.32 Ende detailliert dargestellt ist, läßt sich anscheinend die Existenz der beiden Familien schon während der Phase des Katenenwachstums beobachten. Mancherorts hat andererseits Γ das Richtige bewahrt, während XY einen deutlich erkennbaren gemeinsamen Fehler zeigen⁴⁶. Im großen ganzen ist im Laufe der Oberlieferung von Γ , das sieht man an vielen Stellen, mit Konjekturen kaum zu rechnen; selbst unverständliche Passagen werden mit großer Treue tradiert (dieses ganz im Gegensatz zu den im folgenden zu besprechenden Bearbeitungen). Γ ist daher in gewisser Weise, wenn man nämlich von den bei der Aufnahme der Fragmente vorgenommenen Umformungen einmal absieht, ein besonders zuverlässiger Textzeuge.

Die soeben beschriebene Katene ist verschiedentlich weiterverändert worden. Drei solche Bearbeitungen waren entweder nur für den Gebrauch bestimmter einzelner Benutzer gedacht oder aber nicht sehr erfolgreich. Sie liegen daher nur in ein oder zwei Handschriften vor. Nur die Niketas- oder N-Katene hat eine Verbreitung erfahren, die der von Γ gleicht.

BC *Bodleianus gr.Laud 20* (13.Jh., Rahlfs Verz.523)

Bodleianus Auct.E 2,19 (= Misc.47, 14.Jh., Rahlfs Verz.505)

In diesen beiden sowohl unvollständigen⁴⁷, wie auch stark gekürzten Katenenhandschriften haben wir die Reste einer Bearbeitung vor uns,

⁴⁵ Nur zwei Beispiele, bei denen die jeweils mit der Katene übereinstimmende Handschrift vermutlich das Richtige bewahrt hat, während auch die Lesart der anderen durch einen weiteren Zeugen gestützt wird: S.72,5 τοὺς ... μεγαφρονούντας ΧΓ(N), τοὺς ... μεγαφρονούσιν ΥΛ; S.81,3 ἑτασμῶν ΥΓ, κειρασμῶν ΧΝ (zu L und N s.u.).

⁴⁶ So z.B. S.83,25-84,1: (ἐν μέρει εὐλογίας κεῖσθαι ... τῶν ... ἀγαθῶν τὴν) εὐδαμονίαν XY, ἀπόλαυσιν Γ .

⁴⁷ In C fehlen die ersten Folien, in B die letzten.

für die neben wenigstens zwei Γ -Handschriften⁴⁸ auch anderes Material herangezogen wurde, dessen Herkunft noch weitgehend unklar ist. Möglicherweise ist der Zustand in B auf eine noch weitere Bearbeitung des Textes von C zurückzuführen; zumindest hat der Schreiber von B (oder einer seiner Vorgänger) seine Vorlage nicht eben sklavisch getreu kopiert. Besonders großzügig ist er mit der Abtrennung der verschiedenen Erklärungen und ihrer Benennung umgegangen (was weitgehend auch auf die beiden im folgenden beschriebenen Katenenbearbeitungen L und P zutrifft). Man vergleiche die Beschreibung bei Hagedorn, S.XV. In unserer Edition tauchen BC nur in ihrer Eigenschaft als Handschriften von Γ auf, da sie keine Texte enthalten, die unabhängig von Γ direkt aus Olympiodor geschöpft wären. Im Kommentar des Arianers Julian hingegen erscheint B fünfmal als selbständiger Überlieferungsträger (s. Hagedorn S.XXVII-XXIX).

L *Laurentianus Plut.V 27* (14.Jh., Rahlfs Verz.251)

Mit Sicherheit läßt sich von dieser Handschrift sagen, daß sie das Produkt einer Kontamination ist; ferner, daß eine der Vorlagen eine Handschrift der Γ -Katene, eine weitere Olympiodors Hiobkommentar war, aus dem eine ganze Reihe von zusätzlichen Fragmenten entnommen ist. Im weiteren Verlauf, etwa von Kap.ζ (Hb 9) an nähert sich L zunehmend der Version von N (s.u.)⁴⁹, so daß man notwendig schließen muß, daß N eine der Quellen von L ist oder umgekehrt, oder daß sie beide von einer uns unbekanntem Hiobkatene abhängen. Beim jetzigen Stand der Ermittlungen scheint das erste das Wahrscheinlichste zu sein. L ist, wo der Text mit dem von N zusammengeht, im Apparat der Edition nicht berücksichtigt worden. Dies hat zur Folge, daß die Sigle L auf den ersten 75 Seiten der Edition ziemlich häufig auftaucht, danach aber als selbständiger Überlieferungsträger nur noch zweimal, S.98 und S.326. Soweit L einen Γ -text hat, steht derselbe partienweise der Hs.R so nahe, daß man meinen möchte, R selbst (oder jedenfalls eine sehr eng

⁴⁸ Eine von ihnen stand der Handschrift E des oben S.XX aufgezeichneten Stemmas sehr nahe.

⁴⁹ Im letzten Viertel könnte man L fast für eine gekürzte Handschrift des N-Typs halten, so selten zeigt sich hier noch eine direkte Verwandtschaft mit Γ .

verwandte Schwesterhandschrift) sei die Vorlage gewesen⁵⁰. Der selbständig exzerpierte Olympiodortext von L läßt sich keiner der beiden Handschriften X oder Y direkt zuordnen; er scheint aber dem von Y näher zu stehen (vgl. etwa S.72,5; s.o. Anm.45), soweit sich das angesichts der meist kurzen Ausschnitte und zahlreichen willkürlichen Änderungen (dazu vgl. Anm.54) erkennen läßt.

P *Vaticanus Pii II 1* (11.Jh., Rahlfs Verz.249)

Diese Handschrift vertritt die neben N für die Olympiodorüberlieferung wichtigste Bearbeitung der Γ-Katene. Ihre Fassung ist in noch weit höherem Maße als BC und L als eigenständige Katenenrezension anzusehen, für welche die Γ-Katene nur mehr einen Teil der Basis bildet⁵¹. Weitere Elemente dieser Basis sind der Hiobkommentar des Chrysostomos, der in P nahezu vollständig ausgeschrieben ist, sowie der Hiobkommentar Olympiodors. Die übrigen Quellen müssen noch näher untersucht werden; eine Reihe von größeren Fragmenten unter dem Namen des Athanasius ist auffällig.

Sofern P eine Handschrift von Γ ist, steht der Text teilweise der Gruppe QR (besonders R, aber längst nicht in dem Maße wie L) nahe; doch läßt sich dies nicht generell sagen. Der Bearbeiter hat vermutlich verschiedene Γ-handschriften benutzt.

Für die Edition des Hiobkommentars ist P nicht nur wegen der bezeugten Textmengen bedeutsam - auf mehr als 230 Seiten findet P im Apparat gesonderte Erwähnung -, sondern auch, weil die Olympiodorhandschrift, die er benutzte, eine Schwesterhandschrift von Y gewesen ist⁵²; daraus

⁵⁰ Das läßt sich z.B. an der Protheoria zu Kap.κα (S.269f.) demonstrieren. Hier haben LR acht Sonderlesarten gemeinsam, nämlich zwei Textvarianten: S.269,7 πάσχειν für πεπονθέναι, S.270,21 ὡς ἔλεγον οἱ αὐτοῦ φίλοι für ὡσπερ οἱ φίλοι; zwei Auslassungen: S.270,8f. ὡς - ὑπομένοντα und S.270,15f. ἀσέβειαν - καταφροῦζόμενοι; vier Umstellungen: S.269,10 ἀμυνόμενος ὁ Ἰώβ, S.270,15 ὡσπερ ἐκεῖνοι τῶν Ἰώβ, S.270,16f. τὴν δεινότητα τοῦ δικαίου, S.270,18 ἐπόθει nach 17 ἀγάπης.

⁵¹ Vgl. auch Hagedorn S.XVII f. Zum selben Urteil ist auch schon Bertini gekommen (siehe S.139-142 seines Aufsatzes), der allerdings, weil er nur die Benennungen der Fragmente, nicht deren Text im einzelnen, untersucht hat, in Bezug auf Olympiodor und Chrysostomos nicht zu den richtigen Schlüssen gelangt ist.

⁵² Beispiele der Übereinstimmung von PY gegen X findet man beispielsweise auf den Seiten: 24,2; 26,20; 30,20; 33,12.13; 35,7; 36,10; 39,11; 46,6; 50,1; 53,21; 55,13; 59,2.20; 66,14; 74,18.21; 78,1;

können wir schließen, daß die beiden Olympiodorhandschriften X und Y nicht ganz eng verwandt sind, sondern verschiedene Zweige der Überlieferung vertreten. Man vergleiche die entsprechenden Beobachtungen für die zunächst zu nennende Bearbeitung N. Der Kompilator von Γ hingegen hat seinen Text möglicherweise aus einem Exemplar geschöpft, das vor der Trennung der beiden Zweige X und Y lag⁵³.

Der Bearbeiter, der den heutigen Text von P hervorgebracht hat, hat nicht einfach schematisch Texte aus seinen verschiedenen Quellen aneinandergelagert, sondern oft gekürzt (nicht nur durch Auslassung, sondern auch durch Ersetzen längerer Phrasen durch eine prägnante Formulierung⁵⁴), Anfangs- und Schlußsätze verändert, um abgeschlossene Texteinheiten zu erzielen, und, wo er Partien verschiedener Herkunft als im Grunde identisch erkannte (wie z.B. die Olympiodortexte der Katene und des Originalkommentars), nicht selten die beiden ihm vorliegenden Textfassungen zusammengearbeitet⁵⁵. Falls er übrigens Erklärungen, die in der Katene einem bestimmten Autor zugeschrieben wurden, in dem entsprechenden Kommentar nicht wiederfinden konnte (weil nämlich die Benennung in der benutzten Γ-handschrift fehlerhaft war), wie das sowohl bei Olympiodor wie auch bei Chrysostomos des öfteren vorkam, so zog der Redaktor von P sich aus der Klemme, indem er das nur in der Katene zu findende Stück nach einem anderen System benannte: So heißen Olympiodorscholien, die aus dem Kommentar stammen oder aber zwar aus der Katene stammen, im Kommentar aber auch zu finden

86,9 usf. Vgl. auch unten Anm.61, wo ein Teil dieser Stellen ausgeschrieben ist. Zwar betrifft die Mehrzahl nur Kleinigkeiten, doch ist auffällig, daß sich der umgekehrte Fall, nämlich PX gegen Y, niemals bei Fehlern in P und X findet.

⁵³ Vgl. oben S.XXV mit Anm.45 und 46.

⁵⁴ Ein Beispiel für die in P und L angewandten Verfahren zur Kürzung einer wortreichen Passage sei hier ausgeschrieben. S.54,2-5 lautet unser Text: μή οἱ λέοντες τὴν οἰκείαν ἀλήνην ἀπώλεσαν; οὐ μέχρι νῦν ἰσχυρόν ἐστι τὸ ζῆλον ὁ λέων; μή τῶν δρακόντων ἐσβέσθη τὸ γαυρίλαμα; οὐ μέχρι νῦν σφύρουν τὴν αὐθάδεια καὶ τὸ ἀκτόητον; Daraus machen P: μή οἱ λέοντες τὴν οἰκείαν ἀλήνην ἀπώλεσαν ἢ οἱ δράκοντες τὸ γαυρίλαμα καὶ τὸ ἀκτόητον; und L: μή οἱ λέοντες τὴν οἰκείαν ἀπώλεσαν ἀλήνην; μή τῶν δρακόντων ἐσβέσθη τὸ γαυρίλαμα; Man erkennt hier ausserdem, wie beide Bearbeiter unabhängig voneinander gearbeitet haben. (Γ hat die Stelle überhaupt nicht, N in voller Länge.)

⁵⁵ Im Kleinen kann man das z.B. S.178,5-7 beobachten. Text von Y: οὐ γὰρ διασώσει, φησὶν, αὐτὸν ἡ ἄδικος ἐπιθυμία, ἀλλ' οὐδὲ ἔξει ποτέ καταλελειμένα πρόβατα (statt βρώματα) ὑπὸ τῆς ἄγαν κενίας οὐδὲ ἔχων ὁ καταλείψῃ. γὰρ Y, > ΓP; ποτέ Y, > ΓP; οὐδὲ - καταλείψῃ YP, > Γ

sind, in P σχόλιον, die hingegen nur in der Katene auftauchenden Ὀλυμπιοδώρου. Für Chrysostomos lauten die entsprechenden Benennungen Χρυσσοστόμου und Ἰωάννου. Das System ist allerdings in der Handschrift P vielfach durchbrochen; ob dies schon dem Bearbeiter passiert oder erst im Laufe des weiteren Abschreibens eingetreten ist, läßt sich nicht mehr ausmachen. Für die Annahme des letzteren spricht, daß in unserer Handschrift P die Abgrenzung der verschiedenen Fragmente fast so unsorgfältig durchgeführt ist wie in L; zu einem Bearbeiter, der sich sogar die Mühe macht, Erklärungen unter demselben Namen, aber von verschiedener Herkunft, gesondert zu bezeichnen, will dies nicht recht passen.

N *Catena Graecorum Patrum in Beatum Job collectore Niceta Heracliae metropolitae* (s. Literaturverz. unter Young)

Bei N handelt es sich um Typ II der von Karo und Lietzmann verzeichneten Handschriften von Hiobkatenen. Sie ist mit einigen Konjekturen des Herausgebers Patricius Junius im Jahre 1637 nach zwei offenbar weitgehend identischen Handschriften der Bodleian Library gedruckt worden. Um eine ein wenig solidere Basis zu erhalten, haben wir für die Olympiodorpartien eine weitere Handschrift, Vaticanus Palatinus 230⁵⁶, verglichen und den daraus resultierenden Text N genannt⁵⁷. Als wie sicher die Autorschaft des Niketas zu betrachten ist, haben wir nicht untersucht, ebensowenig die Zeit⁵⁸. Festzuhalten bleibt, daß

⁵⁶ Dies ist nach der Liste bei Karo - Lietzmann, S.238, die älteste bekannte Handschrift dieses Typus.

⁵⁷ Dieser Text unterscheidet sich - abgesehen von der Hypothese (dazu s. nächste Seite) - nur geringfügig von dem bei Young gedruckten. Gelegentlich findet man (bei Divergenzen, deren Klärung die Heranziehung weiterer Hss. nötig gemacht hätte) die Angaben Ny (Young) und Np (Vat.Pal.230) im Apparat der folgenden Edition (so etwa S.43, zu Z.19). Die wesentlicheren Unterschiede fanden sich bei der Abtrennung der einzelnen Fragmente (hier steht der Vat. Pal.230 der Fassung von Γ oft näher als die Ausgabe von Young) und bei der Benennung (Vat.Pal.230 hat weit mehr anonyme Scholien und nur selten eine zutreffende Angabe, wo sie bei Young fehlt). Alle diese Bemerkungen beziehen sich nur auf die Olympiodorpartien.

⁵⁸ Literatur zur Hiobkatene des Niketas ist spärlich; man vergleiche z.B. Bertini S.131ff.; R.Devreesse, Dict. de la Bible, Suppl.I, 1928, s.v. Chânes exégétiques grecques (Sp.1140f.); Hagedorn S. Xf.; Beck, S.652, erwähnt die Hiobkatene nur in einem Halbsatz als wohl nicht von Niketas stammend, gibt aber keine Begründung für dieses Urteil.

Handschriften dieser Redaktion, die weite Verbreitung gefunden hat⁵⁹, jedenfalls nicht vor das 11.Jh. zurückreichen.

Der Text von N basiert außer auf Γ und verschiedenen weiteren Schriften, z.B. Homilien des Chrysostomos⁶⁰, auch auf einer Handschrift von Olympiodors Hiobkommentar, und zwar (im Gegensatz zu L und P) einem Exemplar, das unserer Handschrift X nahe stand⁶¹. Da X nur für ein knappes Viertel des gesamten Kommentars vorhanden ist, wäre die Überlieferung in N von allergrößtem Interesse, wäre der Redaktor nicht gar so frei mit seinem Text verfahren. Er hat sich aber bemüht, wie dies schon verschiedentlich beschrieben worden ist⁶², die Bruchstücke unterschiedlicher Herkunft zu einem recht homogenen Ganzen zusammenzuschweißen (was ihm auch in verblüffendem Maße gelungen ist), und sich nicht gescheut, zu diesem Zweck die vorgegebenen Texte in Details zu verändern, wo ihm dies opportun schien. In der Setzung oder Fortlassung von Artikeln und Partikeln oder dem Austausch von Synonymen vor allem geläufiger Begriffe wie κύριος - θεός, τουτέστιν - ἀντί τοῦ u.ä. fühlte er sich ohnedies völlig frei. Da der Hiobkommentar in N noch ausgiebiger exzerpiert ist als in P, haben wir hier also eine sehr wertvolle Nebenüberlieferung, die aber dennoch in keinem Detail einen ganz verlässlichen Text liefert.

Besondere Verhältnisse liegen bei der Hypothese vor. Hier hat Young nämlich seiner Ausgabe keine Niketashandschriften zugrundegelegt, sondern den gesamten Prolog-komplex aus einer Γ-handschrift übernommen; wie der eigentliche N-text aussieht, zeigen z.B. der oben schon erwähnte Vat.Pal.230 und Cod.Sinaiticus 4 (13.Jh.), den wir in der Hypothese zusätzlich zum Vergleich herangezogen haben: Die Vor-

⁵⁹ Karo - Lietzmann verzeichnen in ihrer keineswegs vollständigen Liste S.328-331 über 20 Handschriften dieses Typs.

⁶⁰ Sebastian Haidacher hat Partien aus 15 gedruckten Schriften des Chrysostomos unter den Fragmenten gefunden, die bei Migne, PG 64, aus Youngs Ausgabe abgedruckt sind ("Chrysostomus-Fragmente zum Buche Job" in 'Χρυσοστομικά, Studi e ricerche intorno a S.Giovanni Crisostomo' I, Rom 1908, S.217-225). Diese Partien stammen alleamt nicht aus Γ.

⁶¹ Vgl. z.B. S.59,2 ὁ θεός XN, > YP; S.59,20 τῶν ἀσεβῶν τὰ ἀποτελέσματα XN, τὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτελέσματα YP; S.71,1 εἰάν Y, > XN; S.74, 21 περιβέβληται XN, βέβληται YP; S.78,1 ὄροις XNΓ, ὄρους YP, S.79, 17 μετὰ σπουδῆς καθ' ἡμέραν YPΓ, μετὰ σπ. καὶ καθ' ἡμ. XN; S.81,3 ἔτασμων YΓ, κευρασμων XN.

⁶² Vgl. z.B. Hagedorn S.XI; Bertini S.132.

Γ zu Hb 20, 28-29

Young, S. 358

Ol. S. 180, 12-24

Ελευσία τ' οἶον αὐτῶ ἀπώ-
λεια εἰς τέλος.

ἐλκύσαι τὸν οἶκον
αὐτοῦ ὀπώλεια
εἰς τέλος.

ohne Benennung
τουτέστιν πανωλεθρία
διασπαρήσεται.

ἀντί τοῦ πανωλε-
θρία διασπαρήσεται.

Πολυχρονίου
πάντα, φησίν, ἢ παρά θεοῦ
κόλασις ἐπιδραμεῖται, ἢ ἴκα
ἀν θεός καταθήσεται τὴν
τιμωρίαν.

Ο ΛΥΜΠ. Τῆστι, πανωλεθρία
ἀπὸ φθαρῆσται ἐν πᾶσι ἢ ὡς
θεοῦ κλάσις ἐπιδραμεῖται, ἢ ἴκα δὲ θεοῦ
ὡς καταθήσεται τὴν τιμωρίαν.

ohne Benennung
καθ' ἣν ἢ θεοῖα κατ' αὐτοῦ
κινεῖται δίκη.

Ἡμέρα ὀργῆς ἐπέλθοι αὐτῶ

ἡμέρα ὀργῆς ἐπέλ-
θοι αὐτῶ.

Ἄριγένους
εἶτε τοῦτο τοῦς ἐκ περι-
τομῆς διὰ χριστόν εἰς θεὸν
ἠσέβησαν, εἶτε τοῦ παραδό-
ξου, εἶθ' ὅπως ποτὲ ἀσεβοῦς,
αὐτῶ μερίς ἐστίν ἢ δηλουμέ-
νη ἐν τοῖς προειρημένοις.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ. Καθ' ἣν ἢ
θεοῖα κατ' αὐτῶ κινήσεται, εἶτε
τῶ ἐκ ἀσεβείας εἰς θεὸν ἀσεβήσαντες,
εἶτε τῶ ἐπεροδοξῶν, εἶθ' ὅπως ποτὲ
ἀσεβοῦς, αὐτῶ μερίς ἐστίν ἢ δηλουμένη
τοῖς προειρημένοις.

καθ' ἣν ἢ θεοῖα
κατ' αὐτοῦ κινεῖ-
ται ὀργή.

Πολυχρονίου
τούτων, φησὶν, τεύξεται ὁ
ἀσεβῆς παρά θεοῦ.

Αὐτῆ ἢ μερίς ἀνθρώπων ἀσεβῶς
ὡς Κυρίου, ἐκ κτήμα ὑπαρχόν-
των αὐτῶ ὡς τῶ ἐπισκόπου.

καὶ αὐτῆ ἢ μερίς
ἀνθρώπου ἀσεβοῦς
παρὰ κυρίου καὶ
κτῆμα ὑπαρχόντων
αὐτοῦ παρὰ τοῦ
ἐπισκόπου.

Πολυχρονίου
καὶ τὸ πέρασ τῆς πολλῆς
κτῆσεως ἢ τιμωρία.

Ο ΛΥΜΠ. Τῶτων, φησὶ, ὡς
τῶ θεοῦ τῶ ἐπέλθοι ὁ ἀσεβῶς, ἐν
τῶ πέρασ τ' πολλῆς κτῆσεως ἢ τιμωρία

ἐπειδὴ κτησάμε-
νος τὰ ἀγαθὰ ὁ
ἀσεβῆς οὐκ ἔσθετο
τῆς θείας εὐεργε-
σίας, δίδεται αὐ-
τῶ κτῆμα καὶ με-
ρίς τὸ πλῆρωμα
τῆς ὀργῆς παρὰ
τοῦ τὰ πάντα ἐπι-
σκοποῦντος θεοῦ.
ἀκούοντες δὲ οἱ
ἐπίσκοποι, ὡς ὁ
θεός ταύτην κέκλη-
ται τῆ προσηγορία
παρὰ τῆ γραφῆ,
πρὸς τῶσαν τῆς
προσηγορίας τὸ
ἀξιωμα ἐπαγορεύων
τὰ κατὰ τὴν πολυ-
μνην ἐπισκοποῦντες
καὶ πίστει καὶ
βίβ καὶ ἀνεπιλήπ-
τῶ διδασκαλίᾳ
σεμνυόμενοι.

Ὁλυμπεοδώρου
ἐπειδὴ κτησάμενος τὰ ἀγα-
θὰ ὁ ἀσεβῆς οὐκ ἔσθετο τῆς
θείας εὐεργεσίας, δίδεται
αὐτῶ κτῆμα καὶ μερίς τὸ πλῆ-
ρωμα τῆς ὀργῆς παρὰ τοῦ τὰ
πάντα ἐπισκοποῦντος θεοῦ.

Ὁ ΛΥΜΠ. Τῶτων, φησὶ, ὡς
τῶ θεοῦ τῶ ἐπέλθοι ὁ ἀσεβῶς, ἐν
τῶ πέρασ τ' πολλῆς κτῆσεως ἢ τιμωρία
ἐπειδὴ γὰρ κτησάμενος τὰ ἀγαθὰ, οὐκ
ἔσθετο τ' θείας εὐεργεσίας, δίδεται αὐτῶ
κτῆμα καὶ μερίς, ὁ πλῆρωμα τ' ὀργῆς πα-
ρὰ τῶ τὰ πάντα ἐπισκοποῦντος θεοῦ.
ἀκούοντες δὲ οἱ ἐπίσκοποι, ὡς ὁ θεός ταύτην
κέκληται τῆ προσηγορία παρὰ τῆ γραφῆ,
πρὸς τῶσαν τῆς προσηγορίας ὁ ἀξιωμα
ἐπαγορεύων τὰ κατὰ τὴν πολυμνην ἐπισκοποῦν-
τες, καὶ πίστει, καὶ βίβ ἀνεπιλήπτη, καὶ
διδασκαλίᾳ σεμνυόμενοι· μαχίπτωτον
ὡς ἐπίσκοπος ἐσθλαδὲ ἀνομάσθη, καὶ ἐκείν
εἰκόνα πᾶσι ἔστω φιλομειψίασθαι φε-
ρῆν ὡσαυτὸν γὰρ ὁ μιμησάμενος εἰκόνα βα-
σιλικῆν, ἡμῶται ὅτι τῶ κελεύει αὐτῶ
μιμῶσασθαι, ἡμῶται δὲ καὶ ὅτι τῶ αὐτῶ
κεκοσμηκέναι ἔτω μελέως ἐπίσκοπος, ὁ
τοῦσας τ' ἀληθινὸν ἐπίσκοπον, καὶ ζῆλον
αὐτῶν, καὶ γινώσκων ὡς ἐν ἀποστόλων θεός,
καὶ ἔχων ἐπίσκοπον τ' πᾶσι τῶ ἀλη-
θῶς ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ ἐπίσκοπον.

Ἄριγένους
μανθάνει, τίς ἐπίσκοπος
ἐνθάδε ὀνομάσθη, ὅτι θεός
ἐπίσκοπος εἶρηται καὶ οἱ
ἐπίσκοποι ἐκεῖνον τὴν εἰκό-
να παντὶ τῶ τρόπῳ φιλοτι-
μοῦνται οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ
φορεῖν· καὶ ὅσπερ ὁ μιμησά-
μενος εἰκόνα βασιλικὴν τι-
μᾶται ἐπὶ τῶ καλῶς αὐτὴν
μιμῶσασθαι, τιμᾶται δὲ καὶ
ἐπὶ τῶ αὐτὴν κεκοσμηκέναι,
ὅστω μακάριος ἐπίσκοπος ὁ
νοήσας τὸν ἀληθινὸν ἐπίσκο-
πον καὶ ζηλῶν αὐτὸν καὶ γι-
νώσκων ὡς ἐν ἀνθρώποις θεός
ἢ ἔχων ἐπίσκοπον τὸν ποι-
οῦντα αὐτὸν ἀληθῶς ἐν Χριστῶ
Ἰησοῦ ἐπίσκοπον, ὃ ἢ δόξα
καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

rede Olympiodors ist hier mit den Prologen anderer Autoren zu einer Einheit zusammengefloßen, die eine Identifizierung der einzelnen Quellen ohne weitere Hilfe geradezu unmöglich macht, da in N von Olympiodors Hypothese ausgerechnet die Partie erhalten ist, die in Γ übergegangen worden war. Nun ist aber in einem Zweig der N-Oberlieferung (uns sind davon die Handschriften Jerusalem Taphou 5 und Parisinus gr.135 bekannt) dieses Kontaminat durch eine aus einem Exemplar des Olympiodorkommentars übernommene vollständige Abschrift der Hypothese Olympiodors ersetzt worden; nur dieser Umstand erlaubt es uns, auch die Einleitung des Kommentars⁶³ im Originaltext wiederzugeben, die in X nur zur Hälfte, in Γ mit bedeutenden Auslassungen und in Y überhaupt nicht erhalten ist.

Das Verfahren, das der Redaktor von N durchgängig angewendet hat, demonstriert die auf der voranstehenden Seite gegebene Montage, in der dem N-Text die Quellen, hier ausschließlich Γ und Olympiodor, zur Seite gestellt sind. Man erkennt vor allem bei dem längeren Stück unter dem Namen Olympiodors sehr schön, wie es der Bearbeiter verstanden hat, die Texte der drei doch sehr verschiedenartigen Autoren mit sparsamen Mitteln so zu verändern, daß ein unvoreingenommener Leser das Ergebnis gewiß nicht als Konglomerat heterogener Bestandteile empfinden würde. Gelegentlich auch hat der Redaktor sich die Mühe gemacht, vorgegebene Texte in kleinste Einheiten zu zerlegen und dann neu zusammenzufügen, so etwa auf S.34 der Ausgabe von Young (= PG 39,1121D). Hier sind die Zeilen Ol.S.18,21-22; 19,5-7; 18,18-20 (in dieser Reihenfolge) in eine 40 Zeilen lange Erklärung unter dem Namen des Didymos eingelassen, von der sich ganze 11 Zeilen in zwei verschiedenen Abschnitten als echter Didymos erwiesen haben⁶⁴. Umgekehrt ist in die längere Ausführung Ol.S.27,18 - 28,3, die in der N-Katene zwar unter dem Namen des Polychronios, aber sonst als geschlossener Text er-

⁶³ N bedeutet also im Apparat der Hypothese nicht den Text Youngs, sondern die Übereinstimmung von Vat.Pal.230 und Sin.4; den aus den Fassungen von Jer.Taphou 5 (13.Jh.) und Par.gr.135 (1362 n.Chr.) resultierenden Text haben wir φ genannt.

⁶⁴ Siehe Henrichs, Didymos, Kommentar zu Hiob I, S.84. Daß sich ein Teil des hier in N überlieferten wirklichen Didymostextes nicht in Γ und auch in keiner weiteren Katenenrezension findet, macht deutlich, daß man bei aller Frustration durch die Textbehandlung des Redaktors von N sein Werk doch keinesfalls außer acht lassen darf.

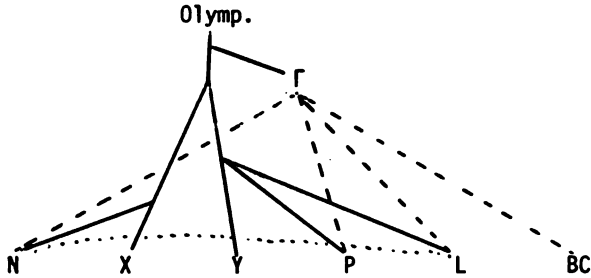
scheint (S.76f. Young, nicht in PG), nach 01.S.27,22 (= Young S.76, 41) καθήστο der Satz eingefügt: οὐκ ἔωνται γὰρ ἐν πόλεσιν ὁμοδίαιτοι εἶναι τοῖς ἄλλοις οἱ ἐλεφαντιῶντες. Diesen Satz findet man auch in Γ, und zwar als selbständig überliefertes anonymes Scholion. Eine perfekte Kontamination zweier paralleler Formulierungen findet sich Young S.38 (unter dem Namen Olympiodors, PG 93,28D): Ein in Γ meist anonym überliefertes, aber aus Olympiodors Kommentar (S.15,21-23) stammendes Fragment mit dem Wortlaut "ἀντὶ τοῦ ἤκε τις ἡμέρα, ἐν ᾗ τὸ θέατρον ἠνολήθη καὶ ὁ ἀθλητῆς κατέβη πρὸς τὰ παλάσια" und der Beginn der Erklärung des Olympiodor zu Hiob 1,13 (01.S.20,2) "ἀντὶ τοῦ ἤκε τις ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ ἀγὼν συνεκροτήθη" sind in N verflochten zu folgendem Passus: ἀντὶ τοῦ ἤκε τις ἡμέρα, ἐν ᾗ τὸ θέατρον ἠνολήθη καὶ ὁ ἀγὼν συνεκροτήθη καὶ ὁ ἀθλητῆς κατέβη πρὸς τὰ παλάσια. Wer hier das Γ-Scholion nicht kennt, könnte leicht versucht sein, die Fassung des Kommentars gegenüber der des Niketas für gekürzt zu halten, anstatt die letztere gegenüber der ersteren für erweitert.

Die Unsicherheit in der richtigen Zuweisung der Fragmente an die einzelnen Autoren, mit der man schon bei der Beschäftigung mit Γ zu kämpfen hat, wird durch ein solches Verfahren der ständigen Kontamination noch multipliziert. Es ist daher ganz abwegig, von vornherein zu vermuten, 'Olympiodor'-Partien der N-Katene, die sich im Kommentar nicht finden, wären in diesem ausgefallen⁶⁵. Ebenso wie falsche Olympiodorstücke gibt es ja in Youngs Ausgabe auch unter den Namen des Didymos und des Julian längere Ausführungen, die in den uns vorliegenden Kommentaren dieser Autoren keine Entsprechung haben und ihnen auch sicher nicht gehören, teilweise sogar nachweislich nicht, weil sie nämlich den Kommentaren des Olympiodor oder des Chrysostomos entstammen⁶⁶.

⁶⁵ Das hält z.B. Ziegler (vgl.S.22 oben) für möglich. Hingegen bemerkt Devreesse (s.Anm.58) Sp.1144 oben: "Comme le texte de Young sur Olympiodore est celui qu'a malencontreusement reproduit Migne, il ne faut pas s'étonner de retrouver dans ces colonnes des morceaux à restituer à Origène ou à d'autres auteurs."

⁶⁶ Noch ein paar Beispiele: Ein Fall von nachweislich falscher Nennung ist oben in Anm.6 zitiert: hier steht Chrysostomos statt Olympiodor. Young S.235 (= PG 93,136C) findet sich ein Olympiodor genanntes Fragment zu Hb 10,17b, das zur Hälfte dem Didymos gehört (Pap.S.285,32ff.; Pal.230 hat in diesem Stück eine zusätzliche Trennung und dabei den richtigen Namen Didymos, allerdings nicht

Zum Abschluß der Betrachtung der Hiobkatenen sei hier ein Stemma entworfen, das die verschiedenen Zweige der bisher behandelten Primär- und Sekundärüberlieferung des Olympiodorkommentars zu Hiob und das komplizierte System der wechselseitigen Abhängigkeiten wenigstens in den wichtigsten Zügen zu veranschaulichen sucht:

S e k u n d ä r ü b e r l i e f e r u n g
a u s a n d e r e n Q u e l l e n

Außer in den verschiedenen Rezensionen der Hiobkatene wurde der Hiobkommentar des Olympiodor auch für die *Proverbienkatene* exzerpiert, anscheinend allerdings nur mit einem einzigen Scholion, das in der Erklärung zu Hiob 27,1 enthalten ist (s. S.225,6-10). Das Fragment findet sich in der Proverbienkatene im Vaticanus gr.1802 zu Prov.1,6 unter dem Namen 'Ολυμπιοδώρου und ist gedruckt in Angelo Mais Nova Patrum Bibliotheca 7, pars 2, Rom 1854, S.81 (PG 93,472). Vgl. auch Faulhaber, Hoheliedkatenen S.75-82.

ganz an der richtigen Stelle, so daß ein Satz des Didymos immer noch bei Olympiodor verbleibt). Young S.25f. (PG 93,24C) gibt es eine ausgedehnte Olympiodorpassage zu Hb 1,7a (s. S.16,12-17,10), deren letzte acht Zeilen in Olympiodors Kommentar nicht zu finden sind, dafür aber in dem des Didymos (Pap.S.15,15ff.). Zum Ausgleich bietet Young S.34 (PG 39,1121D) zu Hb 1,11 eine lange Erklärung unter dem Namen des Didymos, von der sich nur Teile in seinem Kommentar finden; ein großer Teil des Rests gehört Olympiodor (S.18,18ff.). Die hier angeführten Beispiele sind keine Einzelfälle, die Sammlung nachweislich falscher Nennungen ließe sich mit Leichtigkeit bedeutend vermehren.

Ein weiteres Exzerpt verdanken wir *Anastasius Sinaita*, der im 16. Kapitel seiner *Quaestiones*⁶⁷ Olympiodors Erklärung zu Hiob 34,30 (s. S.295) unter dem Titel 'Ολυμπιοδώρου ἐκ τῶν τοῦ Ἰώβ und als Antwort auf folgende Frage zitiert: τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος ὅτι αἱ ἐξουσίαι τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν· ἄρα λοιπὸν πᾶς ἄρχων καὶ βασιλεὺς καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ θεοῦ προχειρίζεται; Auch hier, wie es bei den Katenen vielfach zu beobachten war, wurde die Formulierung Olympiodors dem neuen Zusammenhang angepaßt und zu diesem Zweck am Anfang etwas erweitert und die Herkunft des verwendeten Zitates präzisiert: "τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς σαφῶς διὰ τοῦ προφήτου Ὡσηῆ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ δηλοῖ λέγων" ersetzt die knappe Formulierung Olympiodors "καθὼς γέγραπται" (S.295,9).

Etwas reichlicher fließt die Sekundärüberlieferung nur noch in der *Syrohexapla*⁶⁸, der syrischen Septuagintaübersetzung, die in den Jahren 616-617 in Alexandria vollendet wurde. Auf den Blatträndern sind neben kritischen Zeichen und Varianten der drei anderen Übersetzer auch Scholien, Worterklärungen und Auszüge aus den Werken verschiedener Hiobexegeten eingetragen. Letztere finden sich hauptsächlich auf den oberen und unteren Blatträndern (während kürzere Notizen auf den seitlichen Rändern angebracht sind), insgesamt ein gutes Dutzend. Die ersten von ihnen stammen aus dem Hiobkommentar des 'Johannes von Konstantinopel' und haben sich in Chrysostomos' Kommentar verifizieren lassen⁶⁹. Sieben weitere und damit der Löwenanteil sind aus Olympiodors Hiobkommentar entnommen, was vielleicht damit zu erklären ist, daß Olympiodor Alexandriner war und sein Werk zu der Zeit dem sozusagen aktuellen Stand der Forschung entsprach. Die Herkunft aller dieser sieben Olympiodorauszüge ist korrekt angegeben⁷⁰. Sie finden sich

⁶⁷ Zu dem Werk und seinem Autor vgl. Altaner - Stuiber S.524f.; Beck S.444.

⁶⁸ *Codex Syrohexaplaris*, photolithographice ed. A.M.Ceriani, *Monumenta sacra et profana VII*, Mailand 1874.

⁶⁹ Vgl. die Anmerkungen Cerianis S.37 und vor allem L.Dieu in 'Le *Commentaire de Saint Jean Chrysostome sur Job*' (*Revue d'histoire ecclésiastique* 13, 1912, S.640-658), S.655f., wo der syrische Text in lateinischer Übersetzung dem jeweiligen griechischen des Kommentars gegenübergestellt ist.

⁷⁰ Weitere Fragmente unter Olympiodors Namen, die im Kommentar keine Entsprechung hätten, gibt es in der *Syrohexapla* nicht.

in der Syrohexapla und in unserer Edition an folgenden Stellen⁷¹: Syrohexapla Fol.45r oben - 01.S.177,13-18 (zu Hb 20,17-18); Fol.45v unten - 01.197,15-20 (zu Hb 22,24); Fol.46v unten - 01.S.231,15-17 (zu Hb 28,3); Fol.47v unten - 01.S.252,9-16 (zu Hb 30,4); Fol.49r oben - 01.S.293,6-9 (zu Hb 34,20); Fol.49r unten - 01.S.295,15-296,11 (zu Hb 34,31f.); Fol.51r unten - 01.S.348,15-349,21 (zu Hb 39,13-15). Vier dieser Hiobstellen enthalten offenbar erklärungsbedürftige Begriffe, nämlich στρονος (Hb 20,18), Σωπερ (Hb 22,24), ἄλιμα (Hb 30,4) und die Vogelnamen νεέλασσα, ἀσίδα und νέσσα (Hb 39,13-15)⁷²; ein weiteres Exzerpt gibt die Meinungen der παλαιότεροι zu Hb 34,31f. wieder. Alle Texte sind so wörtlich aus dem Griechischen ins Syrische übersetzt worden, daß man sie vereinzelt sogar zur Herstellung des griechischen Originals heranziehen kann⁷³. Zusätzlich zu den sieben ausdrücklichen Olympiodorzitaten findet sich auf dem linken Rand von Fol.45v ein eingerahmtes Scholion zu Hb 22,29, dessen Text dem von 01.S.199,2-4 so ähnlich sieht, daß eine Verwandtschaft unleugbar ist. Allerdings fehlt hier eine Autorangabe; und da das Zitat mit dem entsprechenden Passus des Hiobkommentars auch nicht völlig identisch ist, muß man wohl annehmen, daß es entweder nicht aus dem Kommentar direkt, sondern über eine Zwischenstufe in die Syrohexapla gelangt ist, oder daß Redaktor der Syrohexapla und Olympiodor hier eine gemeinsame Quelle benutzen.

⁷¹ Für die Hilfe bei der Identifizierung und Analyse der syrischen Texte sind wir Wolfgang Hage in Göttingen außerordentlich dankbar.

⁷² Zu dieser Erklärung vgl. die vielseitige Untersuchung von François Nau 'Etude sur Job, XXIX,13, et sur les oiseaux fabuleux qui peuvent s'y rattacher' (Journal Asiatique, vol.215, 1929, S.193-236), bes. den Anhang S.229ff. S.231-233 ist der syrische Text der Olympiodorpassage, S.231f. die französische Übersetzung davon abgedruckt.

⁷³ So z.B. S.231,15 und 16: in 15 bestätigt Syr die Lesung καὶ μὴν von Γ gegenüber καὶ μὲν u.ä.ä. der anderen Zeugen; in 16 hat Syr mit Υ τῆς γῆς, das ΓΝ auslassen.

DER AUTOR

Name

Die beiden Handschriften, in denen der hier zu edierende Kommentar überliefert ist, sind, wie oben S.XIV und XVII beschrieben, am Anfang verstümmelt und die Autorangabe daher verloren. Wir sind deshalb auf indirekte Zeugnisse für den Namen des Autors angewiesen, die aber, wie schon aus dem vorhergehenden Kapitel zu entnehmen ist, so reichlich zur Verfügung stehen, daß jeder Zweifel sich erübrigt. Trotzdem seien sie der Deutlichkeit halber hier noch einmal kurz zusammengestellt:

1. kennen die Hiobkatenen den Autor Ὀλυμπιόδωρος (διδάκωνος)⁷⁴. Die unter seinem Namen stehenden Auszüge finden sich im großen ganzen in unserem Kommentar wieder, während die nicht unter seinem Namen stehenden Passagen im allgemeinen auch nicht in unserem Kommentar enthalten sind (s.o., bes.S.XXIV). Da die Katenen schrittweise erweitert worden sind (vgl. die Beschreibungen von Γ, P, L und N), ist die Bezeugung der Autorschaft durch sie sogar eine mehrfache, wovon die früheste bis auf die Entstehungszeit einer Vorform von Γ, eventuell sogar das 6.Jh., jedenfalls aber das 7.-8.Jh. (s. das Stemma S.XX),

⁷⁴ In allen Katenenfassungen heißt der Autor normalerweise einfach Ὀλυμπιόδωρος, häufig zu Ὀλ(), Ὀλυμπ(), Ὀλυμπλοδ() abgekürzt. Niketas weicht der Ausgabe von Young zufolge niemals von dieser einfachsten Form ab. Hingegen kommt in sechs der bisher von uns kollationierten Handschriften gelegentlich die Form Ὀλυμπλοδώρου διακόνου (mit wechselnden Abkürzungen) vor. In zwei Hss. (M, L) findet sich vereinzelt die Bezeichnung Ὀλυμπλοδώρου διακόνου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, in einer (O) τοῦ θεοφιλεστάτου Ὀλυμπλοδώρου διακόνου, und zweimal schließlich auch die Angabe einer Stadt: einmal in den eng verwandten und gemeinsam ziemlich zuverlässigen Handschriften QR vor der Protheorie zu Kap.α: τοῦ θεοφιλεστάτου Ὀλυμπλοδώρου διακόνου τῆς Ἀλεξανδρείων μεγάλης ἐκκλησίας; zum anderen in P (vgl. oben S.XXVII f.) Ὀλυμπλοδώρου) τοῦ θεοφιλεστάτου διακόνου) τῆς ἐν Ἀλεξ(ανδρείᾳ) ἀγιωτάτης ἐκκ(λησίας). Weitere Kollationen mögen noch mehr Varianten bringen, weil in diesem Punkte die Schreiber sich offenbar kaum an die Vorlage gebunden fühlen und je nach Laune und individueller Kenntnis Namenangaben gelegentlich umformen oder präzisieren.

zurückgeht.

2. vermittelt uns eine der beiden Handschriften des Kommentars, nämlich X, trotz fehlender Angabe einen deutlichen Hinweis darauf, daß dem Schreiber der Olympiodor der Katene als der Autor auch seiner Vorlage bekannt war. Einzelheiten dazu s.o. S.XV.

3. sind auf den Rändern der Syrohexapla (s.o. S.XXXV) unter dem Namen des Olympiodor Erklärungen zu einzelnen Lemmata ausgeschrieben, die eindeutig Übersetzungen aus dem Text unseres Kommentars sind. Ober die Katene könnten sie schon aus chronologischen Gründen kaum gekommen sein; es sind aber auch gar nicht alle auf Syrisch überlieferten Partien in ihr enthalten⁷⁵. Der Autor heißt in der Syrohexapla regelmäßig "Olympiodor, der Diakon"; bei dem ersten Fragment auf Fol.45r tritt hierzu noch die Angabe der Stadt: "Olympiodoros, Diakon von Alexandrien"⁷⁶. Fraglich ist, ob man ohne weiteres davon ausgehen kann, daß die Auszüge aus den Schriften griechischer Exegeten von Anfang an zum Bestand der Syrohexapla gehörten⁷⁷; in diesem Falle wäre sie, da zu Anfang des 7.Jh. fertiggestellt, fraglos das älteste Zeugnis der Autorschaft. Selbst wenn man darauf nicht insistiert, bleibt das Zeugnis zuverlässig; denn der Mailänder Codex, aus dem Ceriani die Syrohexapla ediert hat, stammt aus dem 8.Jh.⁷⁸, ist also kaum jünger oder ebenso alt wie die älteste Katenenhandschrift Π.

4. zitiert Anastasius Sinaita, ein Autor aus der 2.Hälfte des 7. Jahrhunderts, oder ein anonym Bearbeiter, was die Zeit etwas herab-

⁷⁵ Das ausgedehnte Exzerpt S.348f. findet sich nur zum geringsten Teil in Γ. Außerdem steht der Text der Syrohexapla dem der Hs.Y verschiedentlich deutlich näher als dem der Katene, so S.231,16 (vgl. Anm.73); S.252,10 (Syr hat eine Übersetzung von καὶ κόρον ἐμκοιούσα, was Γ ausläßt); S.252,11; S.293,6 usf.

⁷⁶ Vgl. auch die Angaben der Katenenhandschriften, s.Anm.74. Die Überlieferung hier ist jedenfalls deutlich älter als die dort genannten Hss. M, L und P.

⁷⁷ Das tut z.B. L.Dieu (vgl.Anm.69), der S.654 ohne irgendeinen Zweifel die Zeit der Entstehung der Syrohexapla mit der der Eintragung der Chrysostomos-Zitate gleichsetzt; das gleiche postuliert Alberto Vaccari, *Un commento a Giobbe*, Rom 1915, S.128. Nicht einmal Vaccaris Argument, daß die Syrohexapla insgesamt älter sein müsse als die Anfänge der Katene, ist unbedingt zwingend.

⁷⁸ So S.Jellicoe, *The Septuagint and Modern Study*, Oxford 1968, S.125.

setzen würde⁷⁹, in der 16. seiner Quaestiones unter der Quellenangabe Ὀλυμπίοδώρου ἐκ τῶν τοῦ Ἰωβ einige Zeilen aus dem Hiobkommentar (vgl. oben S.XXV). Wenn wirklich Anastasius selber der Autor dieser Passage ist, so ist auch dieses Zeugnis an dem Wettbewerb darum, das früheste zu sein, beteiligt.

5. schließlich wird Olympiodor in der im Vaticanus gr.1802 erhaltenen Proverbienkatene zweimal zitiert⁸⁰. Eines der beiden Fragmente stammt aus dem Hiobkommentar⁸¹.

D a s W e r k

Von der Person Olympiodors ist wenig bekannt. Wir wissen noch von einigen anderen Schriften, die er verfaßt hat:

(a) *Der Ekklesiasteskommentar*

Im Schlußwort des Hiobkommentars S.398,6-8 schreibt Olympiodor: τὸ μὲν οὖν πονημάτων (sc. der Hiobkommentar) ... τετέλεσται ... ὡπερ καὶ εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν. Diese Schrift ist mitsamt dem Titel Ὀλυμπίοδώρου ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν⁸² in etlichen Exemplaren erhalten geblieben und auch gedruckt worden (PG 93,477-628). Offenbar ist sie ebenso wie der Hiobkommentar in Kapitel gegliedert, die jeweils gesonderte Einleitungen haben⁸³. In diesem Werk sind anscheinend frühere Autoren an zahlreichen Stellen benutzt, allerdings ohne jede Namensnennung, so daß es zweifelhaft scheint, ob man es der

⁷⁹ Dazu vgl. Altaner - Stuiber S.524f.; Beck S.444. Eine Detailuntersuchung scheint es zu der Frage noch nicht zu geben.

⁸⁰ Vgl. Faulhaber, Hoheliedcatenen S.75-82 u. 89.

⁸¹ PG 93,471. Das Fragment ist dem Lemma Prov.1,6 zugeordnet; es findet sich im Hiobkommentar S.225,6-10. Siehe auch oben S.XXXIV.

⁸² ὑπομνήματα Migne; Parisinus gr.153 (12.Jh.) bietet laut Faulhaber, Hoheliedcatenen S.159, noch den Zusatz κατὰ λέξιν.

⁸³ In dem bei Migne abgedruckten Text gibt es zwar nur eine Hypothese zum 1.Kap., doch sind laut Faulhaber, Hoheliedcatenen S.159, zumindest in Vallic.gr.D 6 (16.-17.Jh.) auch Vorreden zu den übrigen Kapiteln enthalten (wie viele, sagt Faulhaber nicht).

Gattung Kommentar zurechnen oder eher als Katene bezeichnen soll⁸⁴. So eindeutig, wie es nach Faulhabers Bemerkungen scheint (Hoheliedcatenen S.159ff.), der die verschiedenen Ekklesiasteskatenen zuletzt auf ihre Relation zueinander gründlicher untersucht und dabei an dem Katenencharakter der Schrift keine Zweifel gehabt hat⁸⁵, ist der Befund nicht: Der erhaltene Rest der Prokopkatene zum Ekklesiastes⁸⁶, die eine der Quellen der sogenannten Olympiodorkatene sein soll, ist inzwischen ediert⁸⁷. Der Herausgeber hat dankenswerterweise eine Abteilung des kritischen Apparates den Parallelen in anderen Katenen gewidmet; aus der Stellensammlung, die immerhin ein Drittel des Ekklesiasteskommentars abdeckt, ergibt sich, daß von Bibelzitat abgesehen nur höchst selten Formulierungen aus der Prokopkatene bei Olympiodor wörtlich wiederkehren; überwiegend liegen nur verwandte Gedankengänge in anderer sprachlicher Form vor, und Kenntnis der Vorgänger ist bei einem μέγας φιλόσοφος, als den ihn Anastasios Sinaita später bezeichnet⁸⁸, ja wohl zu erwarten. Formulierungen zur Einführung einer Alternativerklärung, wie ἄλλως, καὶ ἄλλως δέ, ἢ καὶ οὕτως und ähnlich, kommen auch im Hiobkommentar nicht eben selten vor (allerdings längst nicht so häufig wie im Ekklesiasteskommentar, stattdessen in größerer Vielfalt), ohne daß es gelungen wäre, auch nur einen Teil von ihnen etwa mit Hilfe der Katene oder der anderen vollständig erhaltenen Kommentare als direkte Entlehnungen zu erweisen. Im einen oder anderen Falle mag es so sein; eine Reihe von Zitaten oder Übernahme von Argu-

⁸⁴ Für die erstere Beurteilung vgl. Bardenhewer S.93; für die letztere Faulhaber, Hoheliedcat.S.159; Beck S.416. Die "Messiner Gruppe" (s.S. Leanza, *Le catene esegetiche sull'Ecclesiaste*, Augustinianum 17, 1977, S.545) zieht sich aus der Affäre und nennt das Werk einen "commentario catenistico" (S.Lucá, *Nilo d'Ancira sull'Ecclesiaste: dieci scoli sconosciuti*, *Biblica* 60/2, 1979, S.245; *La catena dei 3 padri sull'Ecclesiaste*, *Studi in onore di A.Ardizzone I*, Rom 1978, Anm.1 auf S.578; S. Leanza (s.o.), S.546). Faulhaber gibt S.160f. parallele Textproben aus dem Werk des Olympiodor und der sog. Polychronioskatene zum Ekklesiastes; vgl. auch die zugehörige Erläuterung S.162f.

⁸⁵ Vgl. auch S.Lucá, *La catena dei 3 padri* (s.vorige Anm.), S.580 Anm.14.

⁸⁶ Die Prokopkatene ist nur fragmentarisch überliefert; die Erklärungen reichen bis Ekk1.4,6. Auch für die davor liegende Partie ist die Katene vermutlich nicht vollständig; vgl. die Beschreibung der Hs. in Leanzas Ausgabe (s. die folgende Anm.) S.IX.

⁸⁷ Sandro Leanza, *Procopii Gazaei Catena in Ecclesiasten*, *Corpus Christianorum*, ser.graeca 4, Turnhout 1978.

⁸⁸ Siehe PG 89, 1189/90A. Vgl. auch unten S.XLV die Bemerkungen über Olympiodors Einschätzung bei der Nachwelt.

menten macht aber aus einem Kommentar noch keine Katene, sonst wären die meisten heutigen Kommentare ebenfalls als solche zu bezeichnen.

Da sich nun die Abhängigkeit des Olympiodorkommentars zum Ekklesiastes von der Ekklesiasteskatene des Prokop nicht erweisen läßt, ist auch Faulhabers weitere Argumentation hinfällig, der die (zweifellos vorhandenen) wörtlichen Obereinstimmungen der Polychronioskatene mit Olympiodors Erklärungen (vgl. Anm.84 unten) auf Benutzung einer gemeinsamen Quelle, nämlich der Prokopkatene zurückführt: da sich, wie ausgeführt, eine Abhängigkeit Olympiodors von Prokop nicht nachweisen läßt, muß sein Ekklesiasteskommentar eine der Quellen der Polychronioskatene sein; denn diese hat grundsätzlich die kürzere Fassung.

Nach der Hypothese von S. Leanza⁸⁹ ist der unter dem Namen Olympiodors laufende Ekklesiasteskommentar nicht direkt von der Prokopkatene abhängig, sondern auf dem Umweg über die sogenannte Barberinianische Katene⁹⁰. Da diese auch, und nicht nur sporadisch, Scholien unter Olympiodors Namen enthält, würde dies bedeuten, daß die Autorangabe in den Handschriften des Ekklesiasteskommentars falsch ist, da ja Olympiodor wohl nicht von anderer Hand angefertigte Exzerpte aus seinen eigenen Schriften in einer Katenenrezension weiterbearbeitet hätte - ganz abgesehen von den sich durch eine solche Annahme ergebenden chronologischen Problemen. Näher liegt die Vermutung, daß die Olympiodorscholien der Barberinianischen Katene aus seinem Ekklesiasteskommentar geschöpft sind und daß dieser mit dem uns erhaltenen identisch ist.

Wie es sich nun genau verhält, speziell, welche Abhängigkeiten Olympiodors von welchen Quellen sich nachweisen lassen, können erst Untersuchungen zeigen, die auf einer kritischen Ausgabe seines Ekklesiasteskommentars basieren.

(b) *Der Esrakommentar*

In der Erklärung zu Ekklesiastes 4,12 (PG 93,532C) zitiert Olympiodor sich selbst mit einer dritten, gleichfalls exegetischen Arbeit: ὡς

⁸⁹ Le catene esegetiche (s.o. Anm.84) S.549f.

⁹⁰ Erhalten allein in dem Cod. Vaticanus Barberinianus 388 (alte Nr. III 107); nach Faulhaber ist diese Fassung umgekehrt von Olympiodor abhängig (Hoheliedcatenen S.163ff.).

ἐν τῷ Ἑσδρα ἐσημειώσαμεθα. Aus der Abfolge der Zitate läßt sich für die drei bisher genannten Werke also eine relative Chronologie gewinnen: erst hat Olympiodor das Buch Esra bearbeitet, dann den Ekklesiastes und schließlich Hiob. Vom Wortlaut der frühesten dieser drei Schriften, dem Kommentar (oder was auch immer es war) zu Esra, ist, soviel wir bisher wissen, nichts erhalten geblieben.

(c) *Der Jeremiaskommentar*

Erhalten geblieben ist hingegen ein Kommentar zum Propheten Jeremias mitsamt den anhängenden Schriften Baruch, Klagelieder des Jeremias und Brief des Jeremias. Cl.Marcellius⁹¹ hat ihn in der Handschrift Vaticanus Barberinianus 549 (alte Nr.V 45, Rahlfs Verz.86) aus dem 9.-10.Jh⁹², Fol.119-194v, entdeckt⁹³. Dieser Kommentar ist noch nicht ediert. Ausgiebige Auszüge daraus sind allerdings in die Katenen⁹⁴ eingegangen, die M.Ghisler im Rahmen seines breit angelegten Jeremiaskommentars veröffentlicht hat, der 1623 in Lyon herauskam⁹⁵. Die dort unter dem Namen Olympiodors aufgeführten Zitate sind bei Migne (PG 93,627-780) abgedruckt. Die Jeremiaserklärungen Olympiodors sind, nach diesem Text zu urteilen, im allgemeinen sehr knapp, oft geradezu

⁹¹ Nach Faulhaber, Prophetencatenen S.117 Anm.1, gebührt das Verdienst zwar S.de Magistris (Acta Martyrum ad Ostia Tiberina, Rom 1795, S.286f.); doch zeigt die Stelle in ihrem Kontext (sie ist PG 93, 9-12 abgedruckt), daß S.de Magistris seine Kenntnis wiederum Cl. Marcellius verdankt.

⁹² Das Datum wird von Faulhaber, Prophetencatenen S.117, mit "saec. 10" angegeben, dagegen von Ziegler in seiner Jeremiasausgabe (Göttingen 1957) S.8 mit "IX.-X.Jahrh."

⁹³ Die Handschrift ist auch für unsere Kenntnis der Lebenszeit Olympiodors wichtig, s.u. S.XLV. Ausführliche Beschreibungen bei Faulhaber, Prophetencatenen S.117f.; Klostermann S.111f. (Nachträge und Berichtigungen, zu S.55).

⁹⁴ Zu dieser im allgemeinen Faulhaber, Prophetencatenen S.86ff.; der Katenentext ist nicht nur für die Kontrolle des Vat.Barb.549 von Bedeutung, sondern, da die Handschrift Lücken aufweist - sie setzt mit der Erklärung zu Jer.5,19 ein; außerdem fehlen die Erklärungen zu Jer.21,7-26,6 (Angaben nach Ziegler, vgl. oben Anm.92) -, streckenweise der einzige Zeuge.

⁹⁵ Michaelis Ghislerii Romani in Jeremiam prophetam commentarii, Lugduni 1623 (zitiert nach Faulhaber, Prophetencatenen S.89f.). Eine ausführliche Beschreibung findet man bei Faulhaber, ebendort S.89-92.

wie pure Glossen anmutend⁹⁶. Formal entspricht die Anordnung im Jeremiaskommentar⁹⁷ ganz der des Hiobkommentars: die einzelnen Kapitel sind jeweils mit gesonderten Einleitungen versehen - wie übrigens auch im Ekklesiasteskommentar -, die ebenso wie im Hiobkommentar Protheorien heißen. Hierauf folgt unter dem Gesamttitel αὐτὸς λέξειξ der entsprechende Komplex der Einzelerklärungen; man wird in der folgenden Edition das gleiche finden.

(d) Weitere Werke

Die bei Migne (PG 93,469-478) aus einer griechischen Proverbienkatene in der lateinischen Übersetzung des Peltanus ausgezogenen 'Proverbienfragmente des Olympiodor' sind kein Zeugnis für einen etwaigen Proverbienkommentar Olympiodors, sondern stammen wohl teils aus anderen Schriften, größtenteils aber von anderen Autoren, wie man aus den Beobachtungen Faulhabers schließen kann⁹⁸. Ein Fragment daraus, und zwar eines, das auch in einer älteren Fassung der Proverbienkatene unter Olympiodors Namen enthalten ist, hat sich im Hiobkommentar wiederfinden lassen (PG 93,472; vgl. oben S.XXXIV).

Das einzige nichtexegetische Werk Olympiodors, von dem wir Kenntnis haben, ist eine *Schrift gegen Severus von Antiochien* in mindestens zwei λόγοι. Anastasios Sinaita zitiert nämlich in einer kleinen Sammlung von positiven und negativen Zeugnissen zum Arianismus, die Angelo Mai unter dem Titel Χρήσεις ἀχρηστοὶ μισῶν δυσσεβῶν Ἀρειανῶν κτλ.⁹⁹ herausgegeben hat, ein Argument Ὁλυμπιοδώρου τοῦ μεγάλου φιλοσόφου¹⁰⁰

⁹⁶ Manche Partien des Hiobkommentars sehen ähnlich aus, z.B. S.340ff., allerdings überwiegen dort doch ausführlichere Paraphrasen und Erläuterungen. Laut Klostermann (S.112) enthält die Hs. "gewöhnlich mehr, mitunter aber auch weniger ... als die Olympiodorscholien der Katenen".

⁹⁷ Faulhaber, Prophetencatene S.117; Klostermann S.112.

⁹⁸ Hoheliedcatene S.133; vgl. auch S.122 und 124; ferner Bardenhever S.93.

⁹⁹ Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus edita, Rom 1833, S.202-206 (= PG 89,1179-1190).

¹⁰⁰ Die anderen in derselben Schrift zitierten orthodoxen Autoren haben als Epitheta nur ihre Amtsbezeichnungen und offizielle Titel wie ἄγιος und μάργης. Ob Anastasios unseren Autor möglicherweise mit dem bekannten platonischen Philosophen desselben Namens identifizieren wollte, der etwa gleichzeitig und ebenfalls in Alexandrien gewirkt hat (vgl. z.B. Der kleine Pauly, Olympiodorus 5)?

διακόνου Ἀλεξανδρεῖας ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τοῦ κατὰ Σεβήρου (PG 89, 1189/90A). Der Autorangabe folgt nach einer knappen Übersicht über den Kontext ein längerer Satz.

L e b e n s d a t e n

An persönlichen Daten Olympiodors ist uns zusätzlich zu seinem Namen die Amtsbezeichnung bekannt: er war Diakon. Das erfahren wir nicht nur aus den Hiobkatenen (vgl. S.XXXVII mit Anm.74) und der Syrohexapla (s.o. S.XXXVIII), sondern auch von Anastasios Sinaita (s.o. das soeben ausgeschriebene Zitat) und andernorts¹⁰¹. Was darunter zu verstehen ist, läßt sich nicht genau sagen, da die mit dem Amt verbundenen Aufgaben und Privilegien je nach Zeit und Ort sehr verschieden waren (vgl. den Artikel 'Diakon' im RAC). Die Stadt, in der er tätig war, ist Alexandria gewesen, wie an schon genannten Quellen die Hiobkatenen (s.o. Anm.74), die Syrohexapla (s.o. S.XXXVIII) und wiederum Anastasios Sinaita bezeugen. Hinzu tritt als weiteres Zeugnis für beide Angaben die Subskription des Jeremiaskommentars, die uns darüber hinaus noch eine wichtige weitere Angabe vermittelt: ein indirektes Datum. Der Text lautet¹⁰²: ἐπληρώθη σὺν θεῷ τῶν κατὰ κεφάλαιον / σχολίων εἰς τὸν μακάριον Ἱερειαν τὸ / πονημάτων τοῦ μακαρίου Ὀλυμπιοῦ/δώρου διακόνου Ἀ/λεξανδρεῖας / χειροτονίας Ἰωάννου / ἀρχιεπισκόπου Ἀ/λεξανδρεῖας / Νικιῶ/του (Vat.Barb.549, Fol.194v). Da der Patriarch Johannes Nikiotes in den Jahren 505 - 515/6 amtierte¹⁰³, muß Olympiodor in diesem Zeitraum als Diakon ordiniert worden sein; man kann daher vermuten, daß er etwa zwischen 470 und 490 geboren wurde.

Am Ende des Hiobkommentars (S.398,6-16) gibt es ein kurzes Schluß-

¹⁰¹ Vgl. Faulhaber, Prophetencatenen S.117 oben.

¹⁰² Wir geben den Text nach Klostermann S.111 in normalisierter Orthographie. Der PG 93,11f. abgedruckte Text weist geringfügige Varianten auf.

¹⁰³ Vgl. z.B. Bardenhewer S.95. Gründliche Diskussion der Daten bei Adolf Jülicher, Die Liste der alexandrinischen Patriarchen im 6. und 7. Jahrhundert, in 'Festgabe von Fachgenossen und Freunden Karl Müller zum siebenzigsten Geburtstag dargebracht', Tübingen 1922, S.7-23. auf S.16f.

wort, aus dem hervorgeht, daß Olympiodor den Hiob- wie auch schon den Ekklesiasteskommentar im Auftrag (was wohl nicht streng zu fassen ist) zweier Männer mit den Namen Johannes und Julian abgefaßt hat. Dies waren sicher angesehene Persönlichkeiten im Alexandrien des 6.Jh, vermutlich auch kirchliche Würdenträger. Doch da ihre Namen keineswegs selten sind, läßt sich nicht sagen, ob wir von ihnen auch auf andere Weise Kenntnis haben (ob etwa Johannes mit dem Erzbischof identisch ist, der Olympiodor ordiniert hat), so daß diese Information weitgehend für uns wertlos bleibt.

Olympiodor muß noch jahrhundertlang als besonders wichtiger Autor gegolten haben. Anastasios Sinaita hat ihn nicht nur in dem oben erwähnten Zitat der Schrift gegen Severus einen μέγας φιλόσοφος genannt, sondern apostrophiert ihn auch an anderer Stelle als ὁ πολὺς τὰ θεῖα Ὀλυμπιόδωρος und φιλόσοφος ὁ τὴν Ἀλεξανδρέων τοῖς λόγοις καταφωτίσας ὡς ταύτης διάκονος¹⁰⁴. In der Hiob- und der Jeremiaskatene wurde er (neben Chrysostomos) am fleißigsten ausgeschrieben¹⁰⁵, und ein wesentliches Merkmal der späteren Rezensionen ist die nochmalige Vermehrung des Anteils an Olympiodorscholien. Auf Wertschätzung läßt auch die Textanordnung auf den Folien 67ff. des Marcianus gr.22 schließen: Olympiodors Ekklesiasteskommentar nimmt hier fortlaufend die Seitenmitten ein, während die auf den Rändern angebrachte Prokopkatene Bibeltext und Kommentar begleitet¹⁰⁶.

¹⁰⁴ Zitiert nach der Notitia aus der Bibliotheca graeca des Fabricius, die PG 93,9-10 abgedruckt ist. Das von I.E.Grabe herausgegebene Spicilegium Patrum, in dessen zweitem Band der Kontext abgedruckt ist, war uns nicht zugänglich. - Zu den Formulierungen μέγας φιλόσοφος und λόγους καταφωτίσας vgl. Anm.100.

¹⁰⁵ Zur Jeremiaskatene vgl. Faulhaber, Prophetenkatenen S.100.

¹⁰⁶ S.Leanza, Procopii Gazaei Catena (s.Anm.87) S.IX und die Tafel am Ende der Einleitung; Faulhaber, Hoheliedcatenen S.143.

DIE ANLAGE DES HIOBKOMMENTARS

Die Einleitung

Wie die anderen Kommentatoren des Buches Hiob, so beginnt auch Olympiodor sein Werk mit einer Hypothese, einer Vorrede, in der er die Ziele und Methoden seiner Arbeit darlegt. Er will die Ergebnisse einer nun schon jahrhundertelangen christlichen Hiobexegese¹⁰⁷ seinen Lesern vermitteln; das richtige Verständnis des richtigen Bibeltextes liegt ihm am Herzen.

Hierbei sind ihm besonders gewisse Grundgedanken wichtig: daß das Buch Hiob die gleiche Authentizität und den gleichen Wert hat wie die übrigen Bücher des Alten Testaments (S.2,21ff.); daß Hiob selbst unter die Gerechten und Propheten zu zählen ist (S.2,11ff.); daß auch seine Freunde und Gesprächspartner tugendhafte Leute sind und ihre Reden daher kritische Würdigung verdienen (S.3,23ff.; 4,16ff.; vgl.116,2); daß Gott aus verschiedenen Gründen einzelne Menschen leiden läßt (S. 3,31ff.)¹⁰⁸; und schließlich, daß Hiobs Reden, stammten sie von einer anderen Person, zwar Zeugnisse von Oberheblichkeit und Selbstgerechtigkeit wären, es aber aus seinem Munde nicht sind, weil reinste Gottesliebe ihn antreibt; im Gegenteil, er erscheint in besonderem Maße bewunderungswürdig, weil er nicht ausschließlich sein Leid beklagt oder sich stumm zurückzieht, sondern im Unglück noch philosophischer Erörterungen fähig ist (4,29ff.).

¹⁰⁷ Man vergleiche z.B. den Artikel "Livre de Job" im Dictionnaire de la spiritualité, Bd.8, Abschn.II, 'Job chez les Pères', Sp.1218-1225; Marie-Louise Guillaumin, Recherches sur l'exégèse patristique de Job, Studia Patristica (Texte und Untersuchungen 115, Berlin 1975), S.304-308.

¹⁰⁸ Daraus ergibt sich als Konsequenz, daß es irrig ist, von gegenwärtigem Unglück auf vorhergegangene Verfehlung zu schließen, wie umgekehrt irdisches Wohlergehen noch nicht von gottgefälligem Leben zeugt: viele Gerechte leiden, und viele Gottlose leben im Wohlstand. Diesen Gedanken begegnet man im Kommentar auf Schritt und Tritt; man vergleiche z.B. S.172,19f.; 181,17ff.; 258,19f.

Ferner wird in der Hypothese der Bibeltext erörtert, den Olympiodor bei der Kommentierung zugrundelegen will (S.3,6ff.). Dieser Umstand erhöht unser Interesse an der Schrift, weil Olympiodor damit unter den vier Autoren, deren Hiobkommentare in direkter Oberlieferung erhalten sind, der einzige ist, der nicht einfach einen vorgegebenen Text akzeptiert, ohne ein Wort darüber zu verlieren, sondern programmatisch den reinen Septuagintatext als Grundlage wählt¹⁰⁹, was bedeutet, daß er versuchen muß, ihn aus dem Wortlaut verschiedener Handschriften herzustellen¹¹⁰. Besonders betont er, daß auch der Schluß des Buches Hiob (Hb 42,17 a-e) als authentisch zu betrachten ist, da er nun einmal zu dem Text gehört, den die Apostel anerkannt haben (S.3, 19ff.)¹¹¹.

Daß Olympiodor den Septuagintatext zur alleinigen Basis christlicher Bibelexegese erklärt, hat auf der anderen Seite zur Folge, daßer diesem die Verbindlichkeit zuerkennt, die vor seiner Entstehung dem hebräischen Original zukam; dieses hat jetzt seine Gültigkeit verloren und ist daher nicht mehr von Belang¹¹². Nicht zur Herstellung des Textes, wohl aber als Erklärungshilfe zieht Olympiodor, wo es ihm geboten scheint, auch die Versionen der drei anderen Übersetzer zu Rate¹¹³. Er

¹⁰⁹ Die Arbeit des Origenes erwähnt er mit keinem Wort.

¹¹⁰ Natürlich ist er dabei nicht nach modernen wissenschaftlichen Kriterien vorgegangen, sondern eher nach Gutdünken. Der Lemmatext ist ein Mischtext aus den verschiedenen Überlieferungssträngen. Nur wo Olympiodor besonderen Anlaß dazu findet, erwähnt er auch ἕτερα ἀντίγραφα oder ähnlich. S.u. den Abschnitt über den Hiobtext Olympiodors S.LIIIff.

¹¹¹ Vgl. auch S.391,14-18; 395,24-396,2.

¹¹² Alle in der Katene oder von Niketas unter Olympiodors Namen aufgeführten Bemerkungen darüber, ob bestimmte Verse im Hebräischen vorhanden sind oder nicht, finden sich nicht im Kommentar. Von den bei Field und Ziegler für den sogenannten ἑβραῖος aufgeführten Bemerkungen und Varianten hat kaum eine in Olympiodors Kommentar eine Spur hinterlassen. Die Verweise auf den ἑβραῖος sind vielmehr eine Besonderheit des Polychronios, wie sich aus dem Befund in Γ schließen läßt.

¹¹³ Allerdings tut er das bei weitem nicht so oft, wie es nach den "Olympiodor"-Zitaten bei Field (und den 'Olymp'-Angaben bei Ziegler) den Anschein hat. Und häufiger noch als er die anderen Übersetzungen eigens zitiert, verwendet er ihren Text in der Paraphrase, so daß die Benutzung nur zu erkennen ist, falls die entsprechende Variante noch anderswo mit Herkunftsangabe überliefert wird. Eine Liste der einschlägigen Stellen findet man unten S.LXIIIff.

benutzt sie also niemals aus philologischem Interesse, sondern allein *σωφηνελας χάριν*, d.h. im Interesse des richtigen Verständnisses des Septuagintatextes (S.3,9ff.).

So wie sich Olympiodor dem Bibeltext gegenüber offen verhält, indem er an abweichenden Lesarten oder Übersetzungen berücksichtigt, was nur immer dem Verständnis des heiligen Textes förderlich scheint, so tut er es auch gegenüber den beiden klassischen Methoden der Bibelerklärung, nämlich der nach dem Wortsinn und der Allegorese: *εἰ μὲν γὰρ ἑκάτερα δέχεται ἀβιάστως, καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεωρίαν, χρηστῶν ἀμφοτέρωθεν. εἰ δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν μόνην, μελῶμεν ἐπὶ τοῦ γράμματος, εἰ δὲ πρὸς διάνοιαν μόνην ὁρᾷ, ἀνακουφιστέον τὸν λόγον εἰς τὴν ἀλληγορίαν* (S.5,14-18)¹¹⁴.

Der Hauptteil

Anders als die anderen drei Hiobekklärer Didymos, Chrysostomos, Julian, die wir zum Vergleich heranziehen können, gliedert Olympiodor das Buch Hiob, und zwar in 33 Kapitel. Diese entsprechen nicht der heutzutage üblichen Einteilung in ungefähr gleichlange Textpartien, sondern richten sich allein nach dem Inhalt. Infolgedessen macht jede einzelne Rede, die kürzeste wie die längste, je ein Kapitel aus. So umfaßt z.B. Olympiodors Kapitel 8 mit einer ausgedehnten Rede Hiobs

¹¹⁴ Das erstere ist z.B. bei der Erklärung von Hiob 2,9-13 der Fall, das letztere bei den Versen Hb 1,6ff; 3,8; 40,15-41,26. Alle drei Möglichkeiten kommen in Kap.γ vor: Die Verse 3,1-2 werden nur wörtlich erklärt (S.37); ebenso 3,11-17 (S.42-45) und 3,19-26 (S.45-48); nur allegorisch hingegen der Vers Hb 3,8 (S.40f.). Beide Methoden sind angewandt bei den Versen Hb 3,3-7 (S.37-40), 3,9-10 (S.41f.) und 3,18 (S.45). - Eine weitere grundsätzliche Bemerkung zur allegorischen Erklärungsweise schiebt Olympiodor auf S.55, 1ff. ein: man muß nicht nachweisen, daß der Sprecher allegorisch gedacht hat (obwohl dies, wie etwa für den Text Hb Kap. 40/41 der Fall sein kann), sondern es genügt, daß ein Text allegorisch gedeutet einen Sinn macht, um die Allegorese anwenden zu dürfen. Im übrigen ist die Autorität der *καλαιότεροι* für die Beurteilung maßgebend.

die Kapitel 12 - 14 der neueren Einteilung, hingegen sein Kapitel λ ausschließlich die Worte Gottes an Eliphaz und damit nur die Verse Hb 42,7-8 unserer Zählung. Das erste Kapitel (Hb 1,1-5) ist der Beschreibung von Hiobs Person und Lebensumständen gewidmet, das zweite (Hb 1,6-2,13) den Ereignissen bis zum Beginn der großen Reden, die den Hauptteil des Buches Hiob ausmachen. Nach Abschluß derselben einschließlich der Auflösung der Aporie durch die Stimme Gottes folgen noch drei Kapitel. Davon berichtet das erste (λα; Hb 42,9-10) in knappen Worten den Ausgang der in Kap.β begonnenen Geschichte; das zweite (λβ; Hb 42,11) schildert die Reaktion der Umwelt; das letzte Kapitel schließlich (λγ; Hb 42,12-17) enthält abschließende sachliche Angaben über Hiobs Vermögen, Kinder, Lebensalter und Genealogie¹¹⁵.

¹¹⁵ Diese Kapiteleinteilung (ihre genaue Konkordanz mit der heute üblichen geht aus dem Inhaltsverzeichnis vorne hervor) ist auch auf die Katene übertragen worden, vielleicht zusammen mit der Aufnahme der Protheorien, die ja nachweislich in einem späteren Arbeitsgang in die bereits fertige Katene eingefügt wurden (vgl. oben S.XXII). Außerhalb der Katene und unseres Kommentars wiederum ist diese Einteilung nirgends zu finden. Sie geht daher möglicherweise auf Olympiodor selber zurück; das vermutet auch R. Devreesse, *Introduction à l'étude des Manuscrits Grecs*, Paris 1954, S.141.

Eine noch andere Kapiteleinteilung ist z.B. in der Katenenhandschrift Vat.Pii II 1 (P, s.o. S.XXVIIff.) unter den verschiedenen Prologen, die dem eigentlichen Katentext vorangestellt sind, auf Fol.2rv überliefert: 'Η εἰς τὸν 'Ιὼβ ὑπόθεσις πᾶσα διααιρεῦται εἰς κεφάλαια, ἅτινά εἰσι ταῦτα'

	κερὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ θεοῦ	α
	κερὶ τῶν κειρασμῶν	β
	κερὶ τοῦ καταρᾶσθαι τὸν 'Ιὼβ τὴν ἡμέραν	γ
	κερὶ τῶν λόγων 'Ελιφᾶζ τοῦ θαυμανίου	δ
	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	ε
	κερὶ τῶν λόγων Βαλδᾶδ τοῦ Σαυχίτου	ς
	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	ζ
	κερὶ τῶν λόγων Σωφᾶρ τοῦ Μιναίου	η
	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	θ
	κερὶ τῶν λόγων 'Ελιφᾶζ τοῦ θαυμανίου	ι
λα	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	
λβ	κερὶ τῶν λόγων Βαλδᾶδ	
λγ	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	
λδ	κερὶ τῶν λόγων Σωφᾶρ (Σαφαρ P) τοῦ Μιναίου	
λε	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	
λς	κερὶ τῶν λόγων 'Ελιφᾶζ	
λζ	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	
λη	κερὶ τῶν λόγων Βαλδᾶδ	
λθ	κερὶ τῶν λόγων 'Ιὼβ	
κ	κερὶ τῶν λόγων 'Ελιούς τοῦ Βαραχίλ	

Jedes Kapitel beginnt nach einem Zitat der ersten Verse, das der Orientierung des Lesers dient¹¹⁶, mit einer Protheoria genannten Einleitung von wechselnder Länge¹¹⁷. Die Protheorien enthalten einerseits eine Art Inhaltsangabe des folgenden Kapitels¹¹⁸, oft verknüpft mit einem knappen Resümée des vorangegangenen Textes¹¹⁹, andererseits dienen sie dazu, grundsätzliche Fragen zu erörtern, die der Text des Kapitels aufwirft, oder besonders wichtige Punkte herauszustellen¹²⁰.

Unter der Überschrift αὐτὰ λέξει folgen hierauf die Lemmata mit den zugehörigen Erklärungen. Eine Durchzählung der Verse, wie sie sich in Katenen- und Septuagintahandschriften findet¹²¹, gibt es in den beiden Handschriften des Kommentars nicht; doch läßt sich aus der Abtrennung der Lemmata schließen, daß die Gliederung in στίχοι, die Olympiodor zugrundelegt, mit der noch heute üblichen weitgehend identisch ist¹²². Ein Lemma entspricht in aller Regel ein oder mehreren Stichen der Druckausgaben¹²³, ohne Rücksicht allerdings auf die bei uns übliche Bündelung zu Versen, wie man überall in der Ausgabe sehen kann.

Die Erklärungen selbst schließlich sind sehr häufig gegliedert in

- κα περὶ τῆς ἐμφανείας τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν Ἰώβ
 κβ περὶ τῶν λόγων Ἰώβ
 κγ περὶ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν Ἰώβ
 κδ περὶ τῶν λόγων Ἰώβ
 κε περὶ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ πρὸς Ἐλιφάζ τὸν θαυμαλῆτην
 κς περὶ τοῦ Ἰσοαὶ τὸν Ἰώβ τὴν ἀμαρτίαν τῶν φίλων αὐτοῦ
 κζ περὶ τῆς παρακλήσεως τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν Ἰώβ.

Auf die Gliederung der Katene selbst hat diese Einteilung keinen Einfluß gehabt.

- ¹¹⁶ Dieses Arrangement zeigt so weitgehende Übereinstimmung in den beiden Handschriften des Kommentars, daß es wohl tatsächlich auf Olympiodor selbst zurückzuführen ist.
- ¹¹⁷ Die kürzesten Protheorien (zu den Kapiteln κδ, λα, λβ) haben kaum fünf Zeilen, die längste (zu Kap. κς) füllt mehrere Seiten (329ff.).
- ¹¹⁸ Musterbeispiele hierfür sind die Protheorien zu den Kapiteln β (S.13f.); ε (S.65f.); η (S.110).
- ¹¹⁹ So z.B. in den Protheorien zu Kap.ε (S.65,5-8) und ιε (S.181,5-14).
- ¹²⁰ So z.B. zu Kap.θ (S.118,10-21); ι (S.136,7ff.); κ (S.242,17-243,12); κα (S.269,5-270,22); κς (S.329ff.).
- ¹²¹ Vgl. R.Devreesse (s.o. Anm.115 Mitte), S.139-141.
- ¹²² Daß Olympiodor eine solche Gliederung als selbstverständlich voraussetzt, auch wenn er keine Zählung verwendet, zeigen etliche Stellen mit Bemerkungen über das Fehlen einzelner Stichen in manchen Handschriften oder ihre Funktion an gewissen Stellen. Vgl. den Wortindex s.v. στίχος.
- ¹²³ Scheinbare Abweichungen erklären sich aus der von Olympiodor jeweils benutzten Fassung des Bibeltextes; vgl. z.B. die Lemmata auf S.69 und den Apparat von Rahlfs zu Hiob 6,10.

eine Paraphrase nach dem Wortlaut und eine nach der allegorischen Bedeutung¹²⁴, wie es nach alexandrinischer Tradition üblich ist. Beliebter ist als Abschluß einer Erklärung die Anführung eines Bibelzitats, wobei Stellen aus den Psalmen deutlich den Vorrang genießen¹²⁵. Eingeleitet sind gelegentlich Wort- oder Sacherklärungen¹²⁶, in seltenen Fällen auch längere Exkurse¹²⁷.

An zahlreichen Stellen sind der ersten Erklärung eines Lemmas noch Alternativerklärungen beigegeben, meist nur eine, gelegentlich zwei oder drei, und einmal fünf¹²⁸. Bisweilen läßt Olympiodor hierbei deutlich erkennen, daß er fremde Interpretationen referiert¹²⁹, doch ist

-
- ¹²⁴ Vgl. auch oben S.XLVIII. Die allegorische Erklärung entfernt sich allerdings bei Olympiodor selten weit von der wörtlichen; mit den Interpretationsmethoden etwa des Origenes und Didymos läßt sich seine Arbeitsweise kaum vergleichen. Häufig ist überhaupt kein rechter Unterschied wahrzunehmen. Die Ausdrücke, mit denen Erklärungen nach dem Wortlaut als solche benannt werden, sind etwa κατὰ oder πρὸς τὸ ῥητόν, τὸ πρόχειρον, τὴν ἱστορίαν und αἰσθητός. Die zahlreicheren und variableren Ausdrücke für allegorische Erklärung findet man im Wortindex s.vv. αἰνύτομα, ἀλληγορία, ἀλληγορικῶς, ἀνάγω, διάνοια, ἔννοια, θεωρία, νοεῶ (νοηθεῖς, κατὰ τὸ νοούμενον), ὑψηλότερος.
- ¹²⁵ Etwa ein Siebtel aller Zitate findet sich in dieser Position, darunter nahezu die Hälfte aller Zitate aus den Psalmen und Sprüchen, und etwa ein Viertel der Zitate aus den Propheten und den Schriften des Paulus.
- ¹²⁶ So etwa S.39,10 (γυόφος); 60,13 (κόλαβρος); 85,21 und 365,6 (ὀρόδαμνος); 344,17 (κύβος); 372,12 (συμρίτης), und andere mehr.
- ¹²⁷ Solche längeren Ausführungen befassen sich etwa S.90 mit der κρῆσις Gottes, S.235 mit dem Verhältnis von σοφία und θεοσέβεια; mit der Identifizierung der Vögel νεέλασσα und ἀσίδα (S.348); mit den sechs denkbaren Erklärungen des Begriffs ἀρχὴ κλάσματος (S.363); mit Polemik gegen Gegner der Allegorese (S.379).
- ¹²⁸ Letzteres z.B. S.363, vgl. die vorige Anm. Die Formulierungen, mit denen Alternativerklärungen eingeführt werden, sind vielfältig und reichen von schlichtem ἢ .. ἢ über ἢ καὶ οὕτως (ἄλλως) mit oder ohne ἔστιν ἔννοεν bis zu der Ankündigung S.55,11: κατὰ πολλὰς ἐννοίας τὰ καρόνια δύναται νοῆσαι· ἢ γάρ ... ἄλλως ... ἄλλως. Man vergleiche hierzu unten S.LXXVII und das oben S.XXXIXf. zum Ekklesiasteskommentar Gesagte.
- ¹²⁹ So heißt es etwa S.264,23: ἄλλου δὲ οὕτως ἐξεληήφασιν; S.265,16 und S.312,3: ἕτεροι (ἄλλοι) δὲ οὕτως ἠρμήνευσαν; S.295,15: ὅσα τοῖς καλαιότεροις εἰς τὸν τόπον εἴρηται παραθήσομαι; S.361,2: ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλου τινὸς ἐξηγουμένου. Was jeweils folgt, klingt allerdings nicht nach wörtlichen Zitaten, sondern ist Olympiodors Stil zumindest angepaßt, und hat sich auch kaum einmal mit überlieferten Erklärungen anderer Autoren wenigstens im Inhalt identifizieren lassen. Vgl. unten die Abschnitte über die Quellenbenutzung S.LXXIVff.

dies keineswegs die Regel, so daß meist nicht unterschieden werden kann, ob eine Erklärung seine eigene oder die eines Gewährsmannes ist. In ganz seltenen Fällen bezieht er auch Position, indem er beide Erklärungen ausdrücklich anerkennt oder eine von ihnen verwirft¹³⁰.

Der Schluß

Im Unterschied etwa zum Hiobkommentar des Julian von Antiochien, der einfach mit der Erklärung des letzten Lemmas aufhört, und auch zum Ekklesiasteskommentar des Olympiodor¹³¹ ist dem vorliegenden Kommentar ein persönliches Schlußwort des Autors angefügt. Es enthält die Widmung des Buches an zwei Männer, Johannes und Julian, die die Arbeit angeregt haben¹³², eine Bitte um εὐχαί und ἀγάπη, geschmückt mit einem Pauluszitat, und mündet in eine Doxologie¹³³.

¹³⁰ Etwa schreibt er S.303,5: πρὸς ἑκατέραν δὲ ἔννοιαν ἀρμόζει τὰ ἐκαγόμενα; oder S.57,3: κατὰ πάσας δὲ τὰς ἔννοιαις φοβεῦν κειράται κτλ.; hingegen S.275,18–20: φασὶ μὲν τινες ... ἐγὼ δὲ φημι ...

¹³¹ Die Erklärung des letzten Lemmas leitet hier unmittelbar in die abschließende Doxologie über (PG 93,628C).

¹³² Über ihre Identität ist nichts bekannt; vgl. oben S.XLIVf.

¹³³ Auch der Hiobkommentar des Johannes Chrysostomos hat ein Schlußwort, doch ist es ganz unpersönlich gehalten. Da die Edition (vgl. oben S.XIII mit Anm.12) möglicherweise noch auf sich warten lassen wird, sei der Text hier abgedruckt (Mosqu.Synod.114, Fol.262v): ταῦτα μὲν ἡμεῖς ὡς ἐν συντόμῳ εἰρήκαμεν. ἔξεστι δὲ τῷ βουλομένῳ μετὰ ἀκριβείας ἐπιόντι τὰ ἐγκείμενα καὶ πλετόν τι εὐρεῖν τῶν κατ' ἡμῶν εἰρημένων. "δύδου γὰρ σοφῶ", φησὶν, "ἀφορμῆν, καὶ σοφώτερος ἔσται" (Prov.9,9a). ἕκαστος τοίνυν τῶν ἀναγινωσκόντων ὡσπερ εἰς ἀρχέτυπον τινα εἰκόνα ὁρῶν τὸν ἀθλητὴν τοῦτου τὸν γενναῖον μιμεῖσθω τῆν ἀνδρείαν, ζηλούτω τὴν ὑπομονήν, ἕνα τὴν αὐτὴν αὐτῷ βαδίσας ὁδὸν καὶ πρὸς ἀπάσας τοῦ διαβόλου τὰς μηχανὰς γενναίως παραταξάμενος τῶν ἐπιγγεγμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν ἐπιτυχεῖν δυνηθεῖη, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

DER HIOBTEXT OLYMPIODORS

Da der von Olympiodor zugrundegelegte Bibeltext im kritischen Apparat der neuen Ausgabe des Buches Hiob von Joseph Ziegler (siehe Literaturverz.) Berücksichtigung findet und unser Kommentar in der Einleitung dort S.20-23 als eigenständiger Textzeuge ausführlich besprochen ist, sollen zu diesem Komplex hier nur ein paar ergänzende Bemerkungen folgen. Vorweg sei bemerkt, daß besondere Vorsicht bei jedem Urteil über den Charakter des Bibeltextes schon deswegen geboten ist, weil man sich an keiner Stelle darauf verlassen kann, genau den von Olympiodor selbst intendierten Text zu lesen, wie die zahlreichen Varianten zwischen den Handschriften X und Y gerade auch im Bibeltext auf den Seiten 23-110 zeigen¹³⁴.

Wie oben dargelegt (S.XLVII mit Anm.110), ist es Olympiodors Absicht, seinen Erklärungen den originalen Septuagintatext zugrunde zu legen. Dieses Ziel sucht er zu erreichen, indem er verschiedene Exemplare des Buches Hiob zu Rate zieht; der Plural τὰ παρ' ἡμῖν ἀντίγραφα S.274,16 und die Bemerkung ἐν δὲ ἑτέροις ἀντιγράφοις οὕτως ἤσραμεν S.323,10 lassen vermuten, daß er persönlich verschiedene Handschriften gesehen und verglichen hat. Ob er auch seinen Haupttext, der jedenfalls ein Mischtext ist (vgl. Ziegler S.114-117), selbst redigiert hat, wissen wir nicht; doch ist durchaus denkbar, daß Olympiodor einen nach seinen eigenen Vorstellungen angefertigten Text vor sich hatte, in den etwa Varianten, die nicht für den Haupttext ausgewählt worden waren, aber doch beachtenswert schienen, am Rande eingetragen waren - wie vielleicht auch die abweichenden Formulierungen der anderen Übersetzer und Glossen zu einzelnen Stichwörtern (vgl. unten S.LVIIff.).

An 23 Stellen zitiert Olympiodor zusätzlich zu der bevorzugten Lesart unter der Bezeichnung ἕτερα (τινὰ, ἄλλα) βιβλία oder ἕτερα (ἄλλα) ἀντίγραφα (τινὰ τῶν ἀντιγράφων) noch weitere Lesarten¹³⁵. Er tut dies

¹³⁴ Vgl. z.B. die Apparate zu S.25,7-15; 26,10; 27,17; 28,21.22.25.

¹³⁵ Kurioserweise verwendet er auf den Seiten 33-47 für diese vom ausgewählten Text abweichenden Handschriften viermal das Wort βιβλίον, von S.115 ab für die restlichen Fälle 19mal die Vokabel ἀντί-

in der Regel nur, wo die Variante zur Interpretation hilfreich ist oder aber eine abweichende, jedoch gleich- oder höherwertige Interpretation impliziert¹³⁶. Des öfteren bieten die abweichenden Fassungen den Text der Lukianischen Rezension¹³⁷, während im Lemma ein unrezensierter Septuagintatext steht; doch kommt auch der umgekehrte Fall vor¹³⁸. Auch sonst sind in den Hiobtext Olympiodors eine ganze Reihe von Lesarten der Lukianischen Rezension eingegangen, was aber dennoch nur einen Bruchteil jener Stellen ausmacht, an denen sich der lukianische Text von dem der Hauptüberlieferung unterscheidet.

Gelegentlich finden wir in der Partie Hiob Kap.2-10, für die uns beide Handschriften des Kommentars zur Verfügung stehen, daß die eine einen lukianischen Text bietet, die andere nicht; das kann an manchen einzelnen Stellen Zufall sein, ist in der Summe jedoch ausgeschlossen. Bemerkenswerterweise ist es fast ausschließlich die Handschrift Y, die in diesen Fällen den lukianischen Text vertritt¹³⁹; in welchem der beiden Oberlieferungszweige hier redigiert wurde, läßt sich, da es sich ja insgesamt um einen Mischtext handelt, nicht zuverlässig entscheiden. Allerdings war den mittelalterlichen Schreibern mit Sicherheit der unrezensierte Text vertrauter; nach dem Gesetz der *lectio difficilior* wäre also die lukianische Fassung als die ursprüngliche anzusehen, d.h. Y hätte den zuverlässigeren Text.

-
- γραφον. Eine Liste der Stellen findet man mithilfe des Wortregisters s.vv. βιβλίον und ἀντίγραφον. Vgl. auch Ziegler S.114ff.
- ¹³⁶ Der erstere Fall liegt vor z.B. S.149,16, wo der Text Hb 16,16 ἐπὶ δὲ βλεφάρους μου σκιά durch die Variante σκιά θανάτου verdeutlicht wird, oder S.323,10 wo der in Hb 37,12 unübersetzte hebräische Ausdruck ἐν θεεβουλαθῶθ mit ἐν τοῖς κατωτάτω wiedergegeben wird. Eine doppelte Interpretation haben wir vor uns z.B. S.160, 4ff., wo zu dem Lemma Hb 18,11 πολλοὶ δὲ περὶ κώδας αὐτοῦ ἔλθουσιν die Variante κολλῶν δὲ περὶ κώδας ἔλθου angeführt wird und beide Fassungen gesondert paraphrasiert werden.
- ¹³⁷ Zu dieser vgl. Hagedorn S.LXXIVf. (Julians Bibeltext ist ein wichtiger Zeuge der Lukianischen Rezension); Ziegler S.86ff.
- ¹³⁸ So S.44,12/22 (Hb 3,17); S.115,17/18 (Hb 11,20); S.152,4/21 (Hb 17, 4); vgl. auch Ziegler S.115.
- ¹³⁹ An folgenden Stellen bietet Y einen Text, dessen Verwandtschaft mit der Lukianischen Rezension anscheinend nicht bloß auf Zufall beruht, während X einen nicht-lukianischen Text bietet: S.42,16 (Hb 3,10); 61,7 (Hb 5,10); 63,3 (Hb 5,20); 69,1 (Hb 6,10); 77,14 (Hb 7,11); 96,11 (Hb 9,23); 98,18 (Hb 9,31); 105,1 (Hb 10,4); 106,9 (Hb 10, 10); 108,17 (Hb 10,19). Der umgekehrte Fall kommt nur zweimal vor, nämlich S.77,1 (Hb 7,8) und 109,4 (Hb10,21); an beiden Stellen erscheint ein zufälliges Zusammentreffen durchaus möglich.

Nicht nur wo Olympiodor "andere Abschriften" ausdrücklich zitiert läßt sich erkennen, daß er auch andere Lesarten gekannt hat; bisweilen nämlich klingt in der Paraphrase ein anderer Bibeltext an als der im Lemma vorliegende¹⁴⁰. Einige Beispiele seien hier aufgeführt. Sie betreffen Fälle, in denen sowohl der im Lemma überlieferte wie auch der der Paraphrase zugrundeliegende Text von Septuagintahandschriften gestützt wird: S.204,19 (Hb 23,13) steht im Lemma ἀντειπών (mit der Hauptüberlieferung); die Variante ἀντιπλετων hat S; ἀντιπλετέτω schreibt Olympiodor S.205,2 in der Paraphrase dieses Lemmas. Ebenso S.207,8: Lemma (Hb 24,6) ἐθέρισαν (mit Hauptüberlieferung); ἐθέρισαν ληστροικῶς eine Untergruppe der Lukianischen Rezension und ein Teil der Katenenhandschriften; οἱ τῶν ληστροικῶν μετιόντες βλον Olympiodor in der Paraphrase S.207,10f. Schließlich S.223,7: Lemma (Hb 26,12) ἔτρωσε (mit fünf LXX-Zeugen); Varianten u.a. ἔστρωσε, κατέστρωσε, ἔστρωται (viele); ὑπέστρωσε Olympiodor in der Paraphrase S.223,15. Man muß natürlich damit rechnen, daß es sich in etlichen Fällen bei der abweichenden Lesart des Lemmas schlicht um einen Oberlieferungsfehler handelt; doch ist auch denkbar, daß Olympiodor Bibeltextvarianten ebenso als Formulierungshilfe für die Paraphrase herangezogen hat wie Übersetzervarianten¹⁴¹.

Unter den Bibelzitat, die Olympiodor anführt, befinden sich auch 53 aus dem Buch Hiob selbst an insgesamt 73 Stellen. Dabei klingt sechzehnmal der Wortlaut nur an; in den meisten übrigen Fällen ist er mit dem des entsprechenden Lemmas identisch, doch gibt es gelegentlich auch Varianten. Die interessanteren unter ihnen seien hier ausgeschrieben:

¹⁴⁰ Ziegler hat S.23 eine Reihe derartiger Stellen gesammelt, allerdings nur solche, wo im Lemma des Kommentars eine "Sonderlesart" steht. Bei diesen handelt es sich mit einer Ausnahme (Hb 35,11 auf S.302,18/20 πτηνῶν - πετελωνῶν, zwei gleichwertige Ausdrücke) um eindeutige Korruptelen der Hs.Y, die man daher nur im Apparat unserer Ausgabe findet. Eine von ihnen (Hb 19,5; S.164,16f. ἐναυ-λ(ζεσθα) beruht leider sogar auf einem Abschreibefehler unsererseits, hervorgerufen durch einen Schnörkel in der Handschrift. Diese Gegend des Textes war in der Erstabschrift des Kommentars, die wir Ziegler für seine Arbeit zur Verfügung gestellt hatten, noch nicht nachkollationiert worden.

¹⁴¹ Auch bei ihnen wird das Zitat häufig nicht als solches gekennzeichnet, vgl. unten S. LXXIiff.

- Hb 2,3: Lemma S.25,15 τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ διὰ κενῆς ἀπολέσαι X
τὰ ὑπάρχοντα ἀπολέσαι διὰ κενῆς Y
Zitat S.95,8f. ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διὰ κενῆς X
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἀπολέσαι διὰ κενῆς YP
Die Wortfolge ἀπολέσαι διὰ κενῆς, die sich in Y an beiden Stellen findet, ist der Lukianischen Rezension eigentümlich.
- Hb 4,3: Lemma S.51,13 χεῖρας ἀσθενοῦς μετερούμισας X
χῆρας παρεκάλεσας Y
Zitat S.66,10 χεῖρας ἀσθενοῦς παρεκάλεσας XY
Das Zitat bestätigt, was ohnehin zu vermuten war, daß nämlich Olympiodor hier den Bibeltext in der Normalfassung hatte (der des Zitats) und daß die jeweils singulären Abweichungen der beiden Handschriften erst auf dem Oberlieferungswege entstanden sind.
- Hb 7,20: Lemma S.80,1 πρᾶξι XY
Zitate S.299,9; 300,10; 301,17 ποιῆσαι Y
Die Lesung des Lemmas wird ebenso durch die Obereinstimmung beider Handschriften gestützt wie die der Zitate durch die Wiederholung. Hier ist die Divergenz als ursprünglich gesichert. Den Grund dafür erkennt man aus S.80,10-12 (Lemmawiederholung + Paraphrase in der Form des Zitats von S.300,9f.): die schon im klassischen Griechisch sehr seltene Konstruktion von πρότω mit dem Dativ der Person klang für Olympiodor anstößig.
- Hb 7,20: Lemma S.80,15 διὰ τῆ XY
Zitat S.35,12 ἔνα τῆ XY
In den Septuagintahandschriften kommen beide Lesungen vor.
- Hb 12,2: Lemma 117,2; 119,2 εἶτα ὑμεῖς ἐστε Y
Zitat 135,5f. πότερον ὑμεῖς μὲν ἐστε Y
πότερον ὑμεῖς ἐστε ΓPN
Die Zufügung von μὲν ist als Fehler in Y anzusehen, die Variante πότερον für εἶτα hingegen durch die Obereinstimmung mit den Katenenhandschriften gut bezeugt. Sie ergibt einen für Leser des 6.Jh.n.Chr. normaleren Text (in Septuagintahandschriften scheint sie sich nicht zu finden). Olympiodor hat also ebenso wie im Fall von Hb 7,20 im Zitat den Text vereinfacht.
- Hb 32,1: Lemma S.268,7 ἦν γάρ Y
Zitat S.243,15 ἦν γάρ Ἰώβ YΓN
Ἰώβ hat die Masse der Septuagintahandschriften; nur eine Untergruppe der Lukianischen Rezension läßt den Namen aus. Ob das Zusammentreffen auf Zufall beruht oder auf Absicht, sei es Olympiodors, sei es eines Kopisten, muß dahingestellt bleiben.
- Hb 40,8: Lemma S.358,8 οἷε δὲ μὴ ἄλλως σοι κεχρηματικῆναι ἢ ἔνα ἀναφανῆς ὄλκιος Y
Zitate S.101,3f. ἔνα ἀναφανῆ ὄλκιος XYN; S.330,8 ἔνα ἀναφανῆς ὄλκιος YΓN; S.332,21 ἀλλ' ἔνα ὄλκιος ἀναφανῆ YΓN; S.359,1 ἀλλ' ἔνα ἀναφανῆς ὄλκιος YΓN; S.359,4 ἔνα ἀναφανῆς ὄλκιος YΓN; S.382,15f. Ausdehnung und Wortlaut wie Lemma Y; S.385,21 ἀλλ' ἔνα ἀναφανῆ ὄλκιος YΓN
Wie die gänzliche Obereinstimmung des einzig vollständigen Zitats mit dem Lemma zeigt (die auch die sonst in keiner Hs. zu findende Sonderlesart μὴ für με bestätigt), sind alle Varianten, obwohl sie auch in Septuagintahandschriften vorkommen, als freie Anpassungen an den Kontext zu betrachten.

QUELLEN UND PARALLELEN

Es ist selbstverständlich, daß Olympiodor nicht seine gesamte Erklärung des Buches Hiob selbst erarbeitet hat, sondern daß er sich der ihm verfügbaren Hilfsmittel bediente; diese Hilfsmittel könnten zum einen z.B. in erklärenden Wörterlisten oder Randglossen zu Bibelhandschriften, zum anderen in selbständiger exegetischer Literatur bestanden haben. Wie sich zeigen wird, besteht tatsächlich Anlaß zu der Vermutung, daß Olympiodor Hilfsmaterialien verschiedener Art ausgiebig benutzt hat. Eine genaue Untersuchung und Scheidung aller denkbaren Quellen würde hier zu weit führen, zumal man in jedem Einzelfall einer inhaltlichen Verwandtschaft auch noch beurteilen müßte, was im Alexandria des 6.Jh. als geistiges Allgemeingut gelten kann und was als echte Entlehnung aufzufassen ist. Es sei hier also nur zusammengestellt, was an möglichen Zitaten oder auffälligen Bezügen im Laufe der Editionsarbeit zutage getreten ist.

Die 'anderen Übersetzer'

Ein Hilfsmittel bei der Exegese, dessen er sich bedienen will, nennt Olympiodor schon in der Einleitung seines Kommentars (S.3,9ff.; vgl. oben S.XLVIII f.), die ἄλλοι ἐρμηνευταί, worunter die Autoren der drei jüngeren griechischen Übersetzungen des Alten Testaments zu verstehen sind, Akylas, Symmachos und Theodotion. Origenes hatte sie neben der Septuaginta zur Konstitution seines Bibeltextes herangezogen; ihre Versionen waren in drei Spalten seiner hexaplarischen Ausgabe nachzulesen¹⁴². Alle drei werden in Olympiodors Kommentar gelegentlich

¹⁴² Siehe z.B. Altaner-Stuiber S.200. Eine Edition der erhaltenen Reste ihrer Arbeit ist in Fields Ausgabe der Hexapla enthalten. Die zuver-

namentlich zitiert, von ihnen Symmachos am häufigsten; selten steht das Zitat mit unbestimmter Nennung ("ἔτερος τῶν ἐρμηνευτῶν" Nr.5, 17, 39, "οἱ ἔτεροι ἐρμηνευταί" Nr.25 der folgenden Liste)¹⁴³, des öfteren aber ohne jede Angabe darüber, daß ein Zitat vorliegt¹⁴⁴.

In der N-Katene finden sich wesentlich reichhaltigere Angaben zu den Versionen dieser drei Autoren, teils unter dem Namen Olympiodors, und dann häufig eingebettet in Passagen, die wirklich Olympiodor gehören, teils auch ohne besondere Quellenangabe. Sie sind von Migne (PG 93) und Field (und in ihrer Nachfolge Ziegler, vgl. z.B. S.156 seiner Ausgabe) allesamt mit der Herkunftsangabe 'Olympiodor' versehen worden, stammen aber - das sei gegen Ziegler ausdrücklich betont - nicht aus unserem Kommentar¹⁴⁵. Vermutlich hatte der Redaktor der N-Katene noch eine gute Quelle zur Verfügung, die uns verloren ist¹⁴⁶.

Gelegentlich weichen die in Olympiodors Hiobkommentar als Varianten eines 'anderen Übersetzers' gekennzeichneten Passagen in ihrer Formulierung oder Zuweisung von der sonstigen Oberlieferung ab; dabei handelt es sich wohl überwiegend um Fehler (vgl. die Nummern 7, 10, 18 der Liste). Im Normalfall dürften diese der uns noch greifbaren Oberlieferung des Kommentars angehören; doch sind auch Fehler des Olympiodor selbst oder der von ihm benützten Quelle nicht auszuschließen.

Von welcher Beschaffenheit diese Quelle war, erwähnt Olympiodor leider mit keinem Wort; gewiß aber war sie kein Exemplar der Tetrapla, der gekürzten Fassung der Hexapla, welche nur den Text der Septuagin-

lässigsten Angaben über Wortwahl und Zuweisung der Fragmente findet man jetzt im zweiten Apparat bei Ziegler. Zur Überlieferung dieser Fragmente s. Zieglers Einleitung S.151ff.

- ¹⁴³ Andere Formen der Nennung verwendet Olympiodor nicht. Was in der N-Katene mit der Angabe ἄλλος oder (οἱ) λοιποὶ unter Olympiodors Namen erscheint, erweist sich schon dadurch als Zutat des Redaktors. Anders Ziegler S.157.
- ¹⁴⁴ Nr.42-98 der folgenden Liste. Solche Benutzungen lassen sich freilich nur dann erkennen, wenn der Wortlaut der jüngeren Übersetzung aus anderer Quelle bekannt ist und die Abweichung vom Septuagintatext sich nicht bloß auf die Konstruktion des Satzes, sondern auch aufs Vokabular erstreckt.
- ¹⁴⁵ Man vergleiche das im Kapitel über die Sekundärüberlieferung zum Charakter der N-Katene Gesagte, s.o. S.XXXff.
- ¹⁴⁶ Niketas hatte offenbar noch reichhaltigere Γ-handschriften zur Verfügung als wir sie heute besitzen (vgl. z.B. Anm.64). Eine solche könnte etwa seine Quelle gewesen sein.

ta und der drei Parallelübersetzungen enthielt und allein in Umlauf kam, sondern eher eine Abschrift des Septuagintatextes mit Randnoter¹⁴⁷. Das kann man schon daraus schließen, daß nur die Nr.9 (und möglicherweise 10, vgl. Anm.153) der folgenden Liste uns nicht auch aus anderen Quellen überliefert ist.

Es folgt zunächst eine Liste der 41¹⁴⁸ sicheren, d.h. als solche gekennzeichneten Zitate, sodann ein Verzeichnis der Stellen, an denen die Varianten der anderen Übersetzer mit hoher Wahrscheinlichkeit als Formulierungshilfe bei der Paraphrase herangezogen worden sind. Um die Übersicht über die tatsächlichen Angaben Olympiodors zu erleichtern, im Gegensatz zu dem, was Niketas (und in seiner Nachfolge Migne) dafür ausgibt, sind die Stellen alle im Wortlaut ausgeschrieben.

- 1 S.9, Fr.5a,10-11 (zu Hb 1,3): ὁ γὰρ Ἀκύλας "δουλεῖα πολλὰ σφῶδρα" ἐκδέδωκεν.
- 2 S.10, Fr.6,1 (zu Hb 1,4): "ἀλλήλους", φησὶν, "ἐκ διαδοχῆς συνεκάλουν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν". οὕτω γὰρ Ἀκύλας ἐκδέδωκεν.
- 3 S.32,12 (zu Hb 2,11): Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "συνετάξαντο γὰρ ὁμοῦ ἐλθόντες συμπάθῃσαι αὐτῷ καὶ παραμυθήσασθαι αὐτόν".
- 4 S.68,3f. (zu Hb 6,5): ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "μὴ στένει λιμῶδες θναγρος παρούσης χλόης"¹⁴⁹.
- 5 S.72,3f. (zu Hb 6,19): ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν οὕτως ἐκδέδωκεν· "ἀποβλέπουσιν εἰς ὁδοὺς θαιμῶν, ὁδοιπορίας Σαβὰ προσδοκῶσιν ἑαυτοῖς"¹⁵⁰.

¹⁴⁷ Weitgehend solchen Randnoten verdanken wir auch die heutige Kenntnis der anderen Versionen, s. Ziegler S.151ff.

¹⁴⁸ Ziegler nennt nur 38 Stellen: wir rechnen hier auch die zwei dazu, die für das in beiden Hss. fehlende Kap.a aus der Katene entnommen sind; die Angaben Nr.40 und 41 beziehen sich auf dieselbe Variante.

¹⁴⁹ Olympiodor schließt folgende Bemerkung an (S.68,4f.): καὶ σαφέστερον τὸ φυσικὸν εἶπεν, ὅτι οὐ ζητεῖ ζῶον τροφήν παρούσης τροφῆς; das entsprechende Lemma enthält nämlich nichts, was dem Adverb λιμῶδες entspräche. Das Symmachoszitat entspricht also ganz Olympiodors in der Hypothesis geäußertem Vorsatz, die jüngeren Übersetzungen nur als Verständnishilfe beizuziehen (S.3,14-16): οὕτως καὶ ἐὰν εὐρωμεν παρὰ τοῦς Ἐβδομήκοντα ἀσαφεστέραν λέξιν σαφέστερον εἰρημηνῆν παρὰ τοῦς λοιποῦς ἐρμηνευταῖς, συγχρώμεθα τῇ σαφεστέρῃ διὰ τὴν σαφήνειαν. Dieses Prinzip der Verwendung der jüngeren Übersetzer läßt sich auch bei den folgenden Fragmenten häufig beobachten, wo wir nicht immer wieder darauf aufmerksam machen werden.

¹⁵⁰ Diese Fassung ist laut Ziegler nicht in den Γ-hss. überliefert, sondern nur bei Niketas, der sie mitsamt dem Kontext aus Olympiodors Kommentar übernommen hat. In der Syrohexapla findet sich nur das letzte Wort davon als Zusatz zum LXX-text mit der Bezeichnung σ' θ'.

- 6 S.94,1f. (zu Hb 9,13): ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντί τοῦ "ὕπ' αὐτοῦ δὲ ἐκάμφθησαν κήτη τὰ ὑπ' οὐρανόν" οὕτως ἐκδέδωκεν· "ὑποκάτω αὐτοῦ καμφοῦρονται οἱ ἐπερειδόμενοι ἀλαζονεῖα".
- 7 S.110,19f. (zu Hb 11,2): σαφέστερον ὁ θεοδοτῶν ἐκδέδωκεν εἰρηκῶς· "μὴ ὁ πολὺλογος ἀναντιρρητος ἔσται;"¹⁵¹
- 8 S.113,11f. (zu Hb 11,13): ὁ Σύμμαχος ἀντί τοῦ "ὑπτιάζεις δὲ χεῖρας πρὸς αὐτόν" ἀπλώσεις πρὸς αὐτόν τὰς παλάμας σου" ἐκδέδωκεν.
- 9 S.121,12 (zu Hb 12,11): ὁ μὲν οὖν Ἀκύλας ἀντί τοῦ "οὓς" "ὄτιον" ἐκδέδωκεν¹⁵².
- 10 S.122,15 (zu Hb 12,20): ὁ θεοδοτῶν "παρτρέπων χεῖλη ἀπλανῶν" ἐκδέδωκεν¹⁵³.
- 11 S.122,19 (zu Hb 12,20): ὁ Σύμμαχος "καὶ ἐπιστήμην γερόντων ἀφαιρῶν" ἐκδέδωκεν.
- 12 S.126,4f. (zu Hb 13,10): ἀντί τοῦ "εἰ δὲ καὶ κρυφῇ πρόσωπα θαυμάσετε" "μὴ κρύφα πρόσωπον αὐτοῦ δυσωπηθήσεσθε;" ὁ Σύμμαχος ἐκδέδωκεν¹⁵⁴.
- 13 S.129,8f. (zu Hb 13,27): ὁ γὰρ Ἀκύλας οὕτως ἐκδέδωκεν· "καὶ ἔθηκας ἐν ξυλοπέδῳ τὸν πόδα μου"¹⁵⁵.

¹⁵¹ Nach Ausweis der Katenenhandschriften, die die Variante ebenfalls überliefern (s. Ziegler zur Stelle), heißt der Autor nicht Theodotion, sondern Symmachos; und statt πολὺλογος ist πολὺλαλος einzusetzen. Man fragt sich, ob es sich um eine korrekte und eine fehlerhafte oder um zwei verschiedene Angaben handelt.

¹⁵² Das Akylaszitat dient dazu, die Aufnahme von οὓς in den Lemmatext zu begründen, obwohl das in anderen Handschriften überlieferte νοῦς einen weniger banalen Sinn ergibt. An der Parallelstelle Hb 34,2 (S.289,12) bietet und paraphrasiert Olympiodor nur οὓς. Dies ist das einzige Zitat aus den jüngeren Übersetzungen, das nur in Olympiodors Kommentar überliefert ist.

¹⁵³ Die Paraphrase stützt sich ausschließlich auf die Version des anderen Übersetzers. In Γ wird derselbe mit Symmachos angegeben; ferner hat Γ die Lesart ἀπλανήτων. Ziegler schließt daraus, daß es sich bei der Angabe in Y nicht um einen Fehler, sondern um ein echtes sonst nicht überliefertes Testimonium handelt. Bei der anderen der beiden Textvarianten gegenüber Γ haben wir es aber mit Sicherheit mit einem Fehler zu tun: παρτρέπων aus Γ, während Y παρτρέπων bietet, wird durch die Paraphrasierung mit μεθίστησις (S.122,17) und die ausdrückliche Wiederholung der Erklärung von διαλλάσσων durch παρτρέπων S.124,2 gestützt.

¹⁵⁴ Interpretiert wird die Version des Symmachos.

¹⁵⁵ Das Akylaszitat dient zur Untermauerung der vorhergehenden Interpretation: τὸ δὲ "ἔθου δέ μου τὸν πόδα ἐν κωλύματι" ἵνα εὖη ὅτι· ἀκριβῶς ἐφύλαξας τὰ κατ' ἐμὲ ὡς οὐ ἐν τῇ ξυλοπέδῳ δεσμοῦντες τοὺς καταδύκους.

- 14 S.129,11 (zu Hb 14,1): τὸ δὲ "πλήρης ὄρνῆς" ὁ Ἀκύλας "πλήρης κλονήσεως" ἐκδέδωκεν.
- 15 S.130,22f. (zu Hb 14,11): ἀντὶ τοῦ "χρόνῳ δὲ σπανίζεται θάλασσα" ὁ Σύμμαχος "ὡς ἐκρεῖ ὕδατα ἀπὸ θαλάσσης" ἐκδέδωκεν.
- 16 S.131,25 (zu Hb 14,14): ὁ θεοδοτίων ἀντὶ τοῦ "ζήσεται" "μὴ ζήσεται" ἔφη.
- 17 S.145,14ff. (zu Hb 16,4-5): ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν¹⁵⁶ οὕτως ἐκδέδωκεν· "εἰ ὑμεῖς τοῖς ἐμοῖς ὑπέκεισθε πάθεισιν (παθ.Ν, >Υ), ἐτέροις προσεγενόμην ἂν ὑμῖν λόγοις καὶ ἐκίνησα ἂν ἐφ' ὑμῖν τὴν κεφαλὴν, ἐπέρωσα ἂν ὑμᾶς διὰ τοῦ στόματός μου".
- 18 S.161,4f. (zu Hb 18,15): ταύτη τῇ ἐννοίᾳ¹⁵⁷ συντρέχει καὶ θεοδοτίων¹⁵⁸ οὕτως εἰρηκῶς· "κατασκηνώσει ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ἀνυπαρξία".
- 19 S.179,8f. (zu Hb 20,25): ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐκδέδωκεν· "καὶ ἀστραπή ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται ἐπ' αὐτόν".
- 20 S.203,1f. (zu Hb 23,8): σαφέστερον τῶν ῥητῶν τὴν δύναμιν ἐρμηνεύων ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "ἰδοὺ ἐὰν προέρχωμαι αὐτόν, ἀφανῆς ἐστίν, κὰν ἀκολουθῶ, οὐκ αἰσθήσομαι".
- 21 S.225,5f. (zu Hb 27,1): ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐκδέδωκεν· "καὶ Ἰῶβ προσέθηκεν ἄραι τὴν παραβολὴν αὐτοῦ καὶ εἶπεν".
- 22 S.237,16f. (zu Hb 28,18): τὸ "γάβρις" τὰ ἐπηρμένα ἔοικε σημαίνειν, ὁ γὰρ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "ὕψη καὶ ἐπηρμένα οὐ μνησθήσεται".
- 23 S.257,15 (zu Hb 30,29): ὁ Σύμμαχος "στρουθοκαμήλων" ἐκδέδωκεν.
- 24 S.267,22 (zu Hb 31,40): ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "ἀντὶ σίτου βλαστήσαι ἄκανος".
- 25 S.274,8f. (zu Hb 32,11): οἱ δὲ ἕτεροι ἐρμηνευταὶ οὕτως ἐκδέδωκασιν· "ἰδοὺ ἐξεδεξάμην τοὺς λόγους ὑμῶν", "ἠκροασάμην ἐφ' ὅσον ἐφρονεῖτε, ἐφ' ὅσον ἐξητάζετε λόγους καὶ μέχρι τοῦ ἐφικέσθαι ὑμῶν ἐνενοῦν"¹⁵⁹.
- 26 S.296,7f. (zu Hb 34,31f.): ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "ὅτι πρὸς θεὸν ῥῆσιν ἀνέλαβον, οὐκ ἐφέξω (Γ, ἐφθέγξω Υ) ἀκωλύτως, σὺ διασάφησόν μοι".

¹⁵⁶ Symmachos nach Ausweis der Katenenhss.; s. Field u. Ziegler zur Stelle.

¹⁵⁷ Nämlich der ἄλλα ἀντίγραφα.

¹⁵⁸ Da der Vers zu einer Gruppe von asterisierten Stichen gehört, die nach Ausweis der Syrohexapla aus Theodotians Version in die LXX übernommen worden sind, kann derselbe nicht Urheber der angeführten Variante sein. Field und Ziegler vermuten Akylas. Die falsche Zuweisung findet sich auch in der N-Katene.

¹⁵⁹ Das Zeugnis der Katenenhss. zeigt, daß Olympiodor hier die Versionen zweier Übersetzer bietet. Das erste Glied des Satzes von ἰδοὺ bis ὑμῶν stammt wahrscheinlich von Theodotion, der Rest von Symmachos

- 27 S.302,12 (zu Hb 35,10): κατὰ δὲ ταύτην τὴν ἔννοιαν (die erste Interpretation des Lemmas) καὶ θεοδοτῶν οὕτως ἐκδέδωκεν· "ὁ διδοῦς αἰνέσεις (Γ-hss., ἀνέσεις Υ) ἐν νυκτί".
- 28 S.315,3f. (zu Hb 36,30): "ἡδῶ" δὲ ἐρμηνεύεται "φῶς αὐτοῦ", οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐκδέδωκεν.
- 29 S.316,1 (zu Hb 36,31): ὁ Σύμμαχος "παρέξει τροφήν παμπόλλην" ἐκδέδωκεν.
- 30 S.316,9 (zu Hb 36,32): ὁ Σύμμαχος "καὶ ἐπιτάξει αὐτῷ ὥστε ἀπαντήσαι" ἠρμήνευσεν.
- 31 S.316,14 (zu Hb 36,33): ὁ Σύμμαχος "ἀπαγγελεῖ περὶ τούτου ἐτέρῳ αὐτοῦ" ἐκδέδωκεν.
- 32 S.317,3f. (zu Hb 36,33): ὁ Σύμμαχος "ζῆλον περὶ ἀδικίας" ἐκδέδωκεν.
- 33 S.318,19 (zu Hb 37,4): ἀντὶ τοῦ "ὑβρεως αὐτοῦ" ὁ Ἀκύλας "ὑπερφειρας αὐτοῦ" ἐκδέδωκεν.
- 34 S.319,22f. (zu Hb 37,4): ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "καὶ οὐκ ἐξιχνευθήσεται ἀκουσθέντος τοῦ ψόφου αὐτῆς".
- 35 S.320,16f. (zu Hb 37,5): ὁ Σύμμαχος "ποιῶν μεγάλα καὶ οὐ γνωσόμεθα" ἠρμήνευσεν.
- 36 S.322,12 (zu Hb 37,11): ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "ἀλλὰ καὶ καρπῷ ἐπιβροίσει νεφέλη".
- 37 S.323,7f. (zu Hb 37,12): ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· "αὐτὸς δὲ κυκλήδων ἀναστρέφεται ἐν τῇ κυβερνήσει αὐτοῦ εἰς τὸ ἐργάζεσθαι αὐτά".
- 38 S.324,21ff. (zu Hb 37,15-16): ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· "ἄρα γνώση ὁπότε ἔταξεν ὁ θεὸς περὶ αὐτῶν φῶς ποιήσας ἐκ σκοτόους;"
- 39 S.347,22 (zu Hb 39,9): ὁ μονόκερως, ὃν δὴ ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν ῥινοκέρωτα (ΓN, ῥινοκέρατον Υ)¹⁶⁰ ἔφη.
- 40 S.349,12 (zu Hb 39,13): ὁ δὲ Ἀκύλας "ἔρωδιοῦ καὶ λέρακος" ἐκδέδωκεν.
- 41 S.350,13, Zitat des Vorigen: εἰς τὸν ἀέρα ἀφίπτανται, κατὰ μὲν τὸν Ἀκύλαν ὁ ἐρωδιός καὶ λέραξ.

Es folgt die Liste derjenigen Stellen, an denen ein Zitat zwar nicht angezeigt, die Benutzung einer 'anderen' Übersetzung aber mit mehr oder minder großer Sicherheit durch den Vergleich von Olympiodors Text mit dem Wortlaut anderweitig überlieferter Fragmente zu erschließen ist. An einigen dieser Stellen, soweit sie auch in der N-Katene überliefert sind, hat deren Redaktor das Zitat erkannt, gelegentlich er-

¹⁶⁰ Nach dem Zeugnis von Katenen- und Bibelhandschriften hat Akylas ῥινοκέρωσ statt μονόκερωσ.

weitert und den Autornamen hinzugefügt. Die Angaben über die Autoren der Zitate sind Zieglers zweitem Apparat entnommen.

- 42 S.22,3 (zu Hb 1,17 οἱ ἱππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς): (τὸ δὲ "κεφαλὰς τρεῖς" ἀντὶ τοῦ· διέταξαν ἑαυτοὺς οἱ πολέμοιοι) εἰς ἀρχὰς καὶ τάγματα τρία;
 vgl.: α' οἱ Χαλδαῖοι ἔθηκαν τρεῖς ἀρχὰς, θ' .. τάγματα τρία¹⁶¹.
- 43 S.27,13 (zu Hb 2,6 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον): (ἦ καὶ τοῦτο φησιν διὰ "τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ μὴ ὄψῃ";
 vgl.: θ' τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐχ ὄψῃ.
- 44 S.39,10 (zu Hb 3,5 ἐπέλθοι .. γνόφος): γνόφος νεφώδης ἀχλύς;
 vgl.: α' νέφωσις, θ' συννεφεία, σ' ἀχλύς.
- 45 S.51,21 (zu Hb 4,5 νυνὶ δὲ ἦκει ἐπὶ σὲ πόνος .. σὺ δὲ ἐσπούδασας): (κῶς τὸν ἐκελθόντα σοι πόνον φέρειν οὐ δύνῃ, ἀλλὰ) θορυβῆ;
 vgl.: <σ'> ἐθορυβήθης.
- 46 S.58,8 (zu Hb 4,19 τοὺς δὲ κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἔσμεν): ἡμεῖς οἱ γήϊνοι καὶ γῆν οἰκοῦντες;
 vgl.: σ' ὧν γήϊνος ὁ θεμέλιος.
- 47 S.60,12 (zu Hb 5,4 κολαβρισθεῖσαν): (τὸ δὲ "κολαβρισθεῖσαν" ἀντὶ τοῦ·) ἐπιτριβεῖσαν, (ἐξευτελισθεῖσαν¹⁶²);
 vgl.: α' ἐπιτριβήσονται.
- 48 S.61,22 (zu Hb 5,13 βουλὰς δὲ πολυπλόκων ἐξέστησεν): (πολυπλόκων δὲ) τῶν σκολιῶν (λέγει);
 vgl.: σ' βουλή δὲ σκολιά ταραχθήσεται.
- 49 S.62,18 (zu Hb 5,17 μακάριος δὲ ἄνθρωπος ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος· νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου): (μακαρισμὸν μὲν καλεῖ τὴν ἐκ τῆ σωφρονισμῶ) παιδεῖαν;
 vgl.: α' καὶ παιδεῖαν (statt νουθέτημα).
- 50 S.66,15 (zu Hb 6,2 εἰ γὰρ τις ἰστών στήσαι μου τὴν ὀργὴν): (εἴθε, φησὶν, ἐνδεχόμενον ἦν) σταθμισθῆναι (τὴν ἐκ θεοῦ ἐπενεχθεῖσάν μου ὀργὴν);
 vgl.: σ' ὡς εἴθε ἐσταθμίζετό μου ἡ ὀργή.
- 51 S.77,15 (zu Hb 7,11 ἀτὰρ οὖν): τοιγαροῦν;
 vgl.: α' θ' τοιγαροῦν.

¹⁶¹ Beide Angaben finden sich auch in Ketenenhandschriften, hierbei in der N-Katene unter dem Namen Olympiodors.

¹⁶² Siehe auch unten S.LXXI, Nr.ε mit Anm. 173.

- 52 S.77,21 (zu Hb 7,12 θάλασσά εἰμι ἢ δράκων): (θάλασσα ἢ) κῆτος;
vgl.: α' κῆτος.
- 53 S.78,8f. (zu Hb 7,13 εἶπα οὐκ ἀποκαλέσει με ἢ κλῆνη μου): (προσδοκῶ μικρόν) ἀδολεσχῆσαι;
vgl.: σ' .. διὰ τῆς ἀδολεσχίας μου .., θ' .. ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου ..
- 54 S.79,17 (zu Hb 7,18 ἐπισκοπήν αὐτοῦ ποιήσῃ): καὶ ἐπισκέπητῃ τὰ κατ' αὐτόν;
vgl.: α' καὶ ἐπισκέπητῃ αὐτόν εἰς πρῶτας.
- 55 S.80,20 (zu Hb 7,20 εἰμί δὲ ἐπὶ σοὶ φορτίον): (καὶ εἰμί σου τρόπου τινὰ φορτίον) βάρους (ρήμάτων καὶ βλασφημίας αἵτιος);
vgl.: σ' βάρους.
- 56 S.85,21f. (zu Hb 8,16 ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ): (ῥαδάμνων, οἷ σημαίνουσι) τὰς παραφυάδας ἢ κλάδους (vgl. auch Nr.94);
vgl.: θ' παραφυάδας, σ' κλάδος.
- 57 S.94,23f. (zu :b 9,17 μὴ γνόφῃ με ἐκτρέψῃ): ὡς καταγιγίς (ἤτοι γνόφος);
vgl.: σ' διὰ καταγιγίδος.
- 58 S.97,19 (zu Hb 9,26 ἀετοῦ πετομένου ζητοῦντος βορᾶν): ἀετοῦ ἐπὶ βορᾶν καθιπταμένου;
vgl.: σ' ὡς ἀετὸς ἱπτάμενος ἐπὶ βορᾶν.
- 59 S.108,12 (zu Hb 10,17 ἐπήγαγες δὲ ἐπ' ἐμέ πειρατήρια): (πειρατήρια δὲ τὰ) ἐπιστρατευθέντα (αὐτῷ κακά);
vgl.: α' στρατιάς (für πειρατήρια).
- 60 S.119,7 (zu Hb 12,2 ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσῃ σοφία): (ὅνα εἴρη ὅτι "οὐκ ἔστε) ἐν τελειότητι σοφίας";
vgl.: σ' ἢ σὺν ὑμῖν ἢ τελειότης τῆς σοφίας.
- 61 S.122,1 (zu Hb 12,17 διάνων βουλευτὰς αἰχμαλώτους): (τοὺς ἐπὶ βουλήν μέγα φρονοῦντας) λάφυρον (λαμβάνει);
vgl.: α' ἀπάνων συμβούλους λάφυρα.
- 62 S.124,2 (zu Hb 12,24 διαλλάσων καρδίας ἀρχόντων γῆς): (τὸ "διαλλάσων" πάλιν¹⁶³ ἀντὶ τοῦ) παρατρέπων.
vgl.: σ' παρατρέπων χεῖλη ἀπλανήτων.
- 63 S.130,17 (zu Hb 14,9 ποιήσῃ δὲ θερισμόν): (ποιεῖν θερισμόν ἀντὶ τοῦ) καρπὸν;
vgl.: εβρ' καρπὸν¹⁶⁴.

¹⁶³ Nämlich wie in Hb 12,20, s.o. S.LX Nr.10 mit Anm.153.

¹⁶⁴ Lesungen des sog. Hebraios verwendet Ol. eigentlich nicht; vgl. hierzu S.XLVII mit Anm.112. Die Parallele beruht wohl entweder auf Zufall oder sie stammt für Ol. aus einer anderen Quelle.

- 64 S.137,8 (zu Hb 15,2 συνέσεως πνεύματι): (συνέσεως πνευμά φησι) τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος;
 vgl.: α' .. γνώσιν πνεύματος, σ' .. γνώσεως πνεύματος.
- 65 S.138,20 (zu Hb 15,8 ἡ σύνταγμα κυρίου ἀκήκοας, εἰς δὲ σὲ ἀφίκετο σοφ(α): ἡ μύστις (τῆς αὐτοῦ σοφίας γέγονας);
 vgl.: θ' μὴ ἐν μυστηρίῳ oder μυστήριον (für σύνταγμα).
- 66 S.140,5 (zu Hb 15,15 εἰ κατὰ ἀγίων οὐ πιστεύει): (τὸ δὲ "κατὰ ἀγίων οὐ πιστεύει" δυνατὸν καὶ οὕτω νοῆσαι ὅτι· καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι) τρεπτοὶ (γεγόνασι τὴν φύσιν);
 vgl.: σ' ἰδοὺ ἐν ἀγίοις αὐτοῦ οὐδεὶς ἄσρεπτος.
- 67 S.142,1 (zu Hb 15,27 καὶ ἐπόλησε περιστόμιον): πιμελῆ παχύνονται;
 vgl.: σ' καὶ ἐπάχυνεν πιμελήν ...
- 68 S.146,20f. (zu Hb 16,8 ἐν ἐμοὶ τὸ ψευδὸς μου): οἱ καταψευδόμενοί μου;
 vgl.: σ' .. μοι καταψευδόμενος.
- 69 S.153,20 (zu Hb 17,7 πεπάρωνται): ἡμαυρώθησαν;
 vgl.: λ' (oder α') ἡμαυρώθησαν.
- 70 S.162,13 (zu Hb 18,20 ἐπ' αὐτῷ ἐστέναξαν ἔσχατοι): οἱ τὰ κατ' αὐ-
 τοὺς ὕστερον (ἀκοῆ παραδεχόμενοι στενάξουσιν);
 vgl.: σ' .. ὕστερον oder ὕστερον.
- 71 S.166,10 (zu Hb 19,12 αὐτοῦ ἦλθον τὰ πειρατήρια): (ἐκ μεταφορᾶς τῶν πολεμίων τοῦτο εἶπεν, οὗ) λόχους (καὶ ἐνέδρας .. ἰστῶντες ..);
 vgl.: σ' ὁμοῦ ἐπελθόντες οἱ λόχοι αὐτοῦ.
- 72 S.174,6f. (zu Hb 20,4 ἀπὸ τοῦ ἔτι, ἀπ' οὗ): ἐξ αἰῶνος;
 vgl.: σ' .. ἀπ' αἰῶνος.
- 73 S.182,16 (zu Hb 21,3 ἄρατέ με, ἐγὼ δὲ λαλήσω): ("ἄρατέ με" ἀντὶ τοῦ ..) "ἀνάσχεσθε (μου τῶν λόγων)";
 vgl.: σ' ἀνάσχεσθε.
- 74 S.184,12 (zu Hb 21,10 ἡ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὤμοτόκησεν, διεσώθη δὲ αὐτῶν ἐν γαστρὶ ἔχουσα καὶ οὐκ ἔσφαλεν): (ἡ γεωργικὴ βοῦς οὐκ ὤμοτόκησεν .., αὐ καρ' αὐτοὺς γυναῖκες ἀμβλωθρίδιον) οὐκ ἐξέτρωσαν;
 vgl.: σ' οὐκ ἐξέτρωσεν (für οὐκ ὤμοτόκησεν).
- 75 S.197,7 (zu Hb 22,22 ἐξηγορίαν): ἡ ἐξηγορίαν τὴν ἐξομολόγησιν λέγει;
 vgl.: σ' ἐξομολόγησιν.
- 76 S.206,9f. (zu Hb 24,1 διὰ τ(ὶ) δὲ κύριον ἔλαθον ὥραι): (ὁ δὲ θεὸς ὥσπερ) τῶν καιρῶν (ἐπιλαθόμενος .. ὥρας γὰρ) τοὺς καιροὺς φησιν;
 vgl.: α' θ' καιροί.
- 77 S.207,6 (zu Hb 24,5 ἡδύνη αὐτῶν ἄρτος εἰς νεωτέρους): (ταῦς νεωτερι-

- καὶς ἐπιθυμίαις ἠδόμενοι ἢ καὶ) νεανίσκους τινὰς ἐκτρέφοντες;
 vgl.: σ' .. νεανίσκους.
- 78 S.221,4 (zu Hb 26,5 γίγαντες): τοὺς θεομάχους (ἐκείνους ἄνδρας τοὺς καλουμένους γίγαντας);
 vgl.: σ' θεομάχοι.
- 79 S.226,16 (zu Hb 27,5 οὐ γὰρ ἀπαλλάξω τὴν ἀκακίαν μου): οὐ γὰρ ἀποστήσω (ἀπ' ἐμοῦ τὴν ἐμὴν ἀκακίαν καὶ) ἀπλότητα;
 vgl.: σ' οὐκ ἐκστήσομαι τῆς ἀπλότητός μου.
- 80 S.238,16f. (zu Hb 28,19 χρυσῶ καθαρῶ οὐ συμβασταχθήσεται): (συμβασταχθήσεται οὐδ' ἀντὶ τοῦ) οὐκ ἀντισταθμισθήσεται (Υ, ἀντισταθμηθήσεται N);
 vgl.: σ' οὐκ ἀντισταθμηθήσεται.
- 81 S.239,23 (zu Hb 28,26 ἐν τινάγματι φωνάς): οἱ τῶν βροντῶν κτύποι;
 vgl.: σ' εἰς κτύπον βροντῶν.
- 82 S.244,8 (zu Hb 29,3 ἠῶγει ὁ λύχνος): οἷά τις λύχνος .. λάμπων;
 vgl.: σ' ἔλαμπεν.
- 83 S.250,5 (zu Hb 30,1 ἐλάχιστοι): (ὡς τοὺς ἐλάχιστους δι' .. καὶ τὸ τῆς ἡλικίας) νεώτερον;
 vgl.: σ' οἱ νεώτεροί μου τοῖς χρόνοις, θ' νεώτεροί μου ἡμέραις.
- 84 S.253,6 (zu Hb 30,10 ἀπὸ δὲ προσώπου μου οὐκ ἐφείσαντο πτύελον): ἐμπύοντές μοι;
 vgl.: σ' πτύοντες.
- 85 S.257,19 (zu Hb 30,30 τὸ δῆμα μου ἐσκότῳται): μελανθέν;
 vgl.: λ' ἐμελάνθη.
- 86 S.258,2 (zu Hb 30,30 τὰ δὲ ὀστέα μου ἀπὸ καύματος): συνεφύγησαν δηλονότι;
 vgl.: θ' pr ✕ συνεφύγη oder συνεφύγησαν.
- 87 S.285,12 (zu Hb 33,26 σὺν ἐξηγορῶ): (διὰ καιδέας καὶ) ἐξομολογήσεως;
 vgl.: θ' μετὰ ἐξομολογήσεως.
- 88 S.302,19f. (zu Hb 35,11 ὁ διορίζων με ἀπὸ τετραπόδων γῆς, ἀπὸ δὲ πτηνῶν οὐρανοῦ): (ἐτιμήθησαν) ὑπὲρ τὰ .. κατὰ ἀέρα διλιπτάμενα πετεινά;
 vgl.: λ' διδάσκων ἡμᾶς ὑπὲρ τὰ κτήνη τῆς γῆς καὶ σοφίζων ὑπὲρ τὰ κατὰ τὸν ἀέρα διλιπτάμενα πετεινά¹⁶⁵.
- 89 S.318,16 (zu Hb 37,3 πτερύγων τῆς γῆς): πτερύγων· τῶν ἄκρων;
 vgl. σ' ἄκρων.

¹⁶⁵ Nicht bei Ziegler; aber in der N-Katene unter dem Namen des Origenes, S.514 Young.

- 90 S.323,3 (zu Hb 37,12 κυκλώματα διαστρέφει): ἡ καὶ .. κυκληδὸν ἀναστρέφεται (ἀντὶ τοῦ· πάντα ἐφοδεύει);
 vgl.: σ' αὐτὸς δὲ κυκληδὸν ἀναστρέφεται¹⁶⁶.
- 91 S.341,15f. (zu Hb 38,25 ὀδὸν δὲ κυδοιμῶν): (κυδοιμὸν γὰρ) τὴν βροντὴν καλεῖ;
 vgl.: σ' φόφου βροντῆς oder βροντῶν¹⁶⁷.
- 92 S.346,11f. (zu Hb 39,4 ἐξελεύσονται καὶ οὐ μὴ ἀνακάμψουσιν αὐτοῖς): τὰ δὲ ἐξεληθόντα .. οὐκέτι αὐτοῖς (τοῖς γονεῦσιν) ἐπαναστρέφουσιν;
 vgl.: σ' ἐξεληθόντα οὐχ ὑποστρέφει πρὸς αὐτάς.
- 93 S.350,20 (zu Hb 39,19 ἐνέδυσας δὲ τραχήλῳ αὐτοῦ φόβον): (ὡς φοβερὸν τῆ τοῦ αὐχένου ἀνατάσει φαίνεσθαι ἢ καὶ) τῷ χρεμετισμῷ;
 vgl.: θ' χρεμετισμὸν.
- 94 S.365,6 (zu Hb 40,22 σὺν ὀροδάμνοις): (ὀροδάμνοι γὰρ οἱ κλῶνες,) αἱ παραφυάδες;
 vgl.: σ' σὺν τοῖς παραφυάσιν (s.a. oben Nr.56).
- 95 S.377,4f. (zu Hb 41,20 πετροβόλον): (πετροβόλον γὰρ ἔστιν) ἡ σφενδὸνη.
 vgl.: λ' λίθους σφενδόνης (vgl. unten S.LXXIII Nr.ρ).
- 96 S.379,4 (zu Hb 41,26 πᾶν ὑψηλὸν ὄρῳ): ὄλος γὰρ ἔστιν ὑπερήφαν(α).
 vgl.: θ' πάντα ὑπερήφανον ἐμβλέψεται.

Scholi en , G l o s s a r e

Einen Teil der vorstehenden unter den Nummern 42ff. verzeichneten Interpretamente könnte Olympiodor auch nicht direkt aus ihm vorliegenden Zeugnissen für die jüngeren Übersetzungen, sondern aus sekundären Quellen geschöpft haben, etwa Scholien und Glossaren¹⁶⁸, die ihrerseits möglicherweise auf den Versionen der anderen Übersetzer fußten.

¹⁶⁶ Laut Ziegler zitiert Y die Version mit Angabe der Herkunft aus Symmachos. Das ist nicht der Fall.

¹⁶⁷ Siehe aber auch unten S.LXXII Nr.o.

¹⁶⁸ Vgl. etwa Nr.63 der obigen Liste mit Anm.164.

- Olympiodor jedenfalls muß auch diese Art Literatur benutzt haben; denn gelegentlich finden sich verblüffende und mit reinem Zufall nicht zu erklärende Parallelen zwischen Scholien, wie sie etwa auf den Rändern mancher Γ-handschriften in reicher Fülle erhalten sind, oder Glossaren einerseits und dem Kommentartext des Olympiodor andererseits¹⁶⁹. So haben einige der bei Field oder Ziegler (im 2.Apparat) als Scholion, bzw. Randnote ohne Autorangabe aufgeführten Lesarten genaue Entsprechungen in unserem Kommentar. Hier ein paar Beispiele:
- a Zu Hb 5,21 ἀπό μάστιγος γλώσσης verzeichnet Field das Scholion ἀπό συκοφαντίας. In Olympiodors Kommentar lesen wir S.63,11f. zum selben Lemma: μάστιγα γάρ γλώσσης τὴν πονηρίαν καὶ συκοφαντίαν φησὶν.
 - b Zu Hb 7,11 οὐδὲ ἐγὼ φείσομαι vermerkt Ziegler: οὐκ ἐφησυχάσω C' (= Γ- und N-Katenenhandschriften); bei Olympiodor lesen wir in der Paraphrase zu 7,11 auf S.77,15: τοιγαροῦν (vgl. Nr.51 der vorstehenden Liste), φησὶν, οὐκ ἐφησυχάσω.
 - c Zu Hb 10,11 ἐνεῖρας notieren Field und Ziegler συνέρραφας, Field als Variante eines ἄλλος, Ziegler ohne jede Angabe. Bei Olympiodor steht S.106,14: τὸ "ἐνεῖρας" ἀντὶ τοῦ "συνέρραφας".
 - d Zu Hb 18,17 τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ (sc. des Gottlosen) ἀπόλοιτο bemerkt Field: ἄλλοι· παῖδες αὐτοῦ und zitiert dazu in der Anm.22 Colbert: "scholium esse videtur". Olympiodor sagt S.161,20: ἀλλὰ καὶ οἱ παῖδες, φησὶν, ἀπολοῦνται τοῦ ἀσεβοῦς, οἱ δὲ τὸ μνημόσυνόν εἰσι τῶν γεννησάντων.
 - e Zu Hb 39,15 ἀπεσκήρυνε τὰ τέκνα αὐτῆς ὥστε μὴ ἑαυτὴν verzeichnet Field das Scholion καταπονήση τῆ νεοττοτροφία. Olympiodor erklärt S.349,23f.: ἀπεσκήρυνεν - ἀντὶ τοῦ· εἶπασε καταπονεῖσθαι - τοῦ νεοττούς, ἵνα μὴ ἑαυτὴν καταπονήση νεοττοτροφούσα.

Die Angaben Fields und Zieglers über solche Scholien sind bei weitem nicht vollständig, sondern eine ganz willkürliche Auswahl. Weitere Parallelen dieser Art sind als Marginalnotizen zum Bibeltext, also nicht als eigentliche Katenenstücke, in von uns kollationierten Γ-

¹⁶⁹ Den Gebrauch entsprechender Literatur im Psalmenkommentar des Theodor von Mopsuestia (Anf.5.Jh.) hat Christoph Schäublin in seiner Dissertation "Untersuchungen zu Methode und Herkunft der antiochenischen Exegese", Köln-Bonn 1974, S.95ff. nachgewiesen.

handschriften zu finden¹⁷⁰. Hier eine Sammlung der überzeugendsten Stellen:

- f Bei Hb 2,6 (μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαούλαξον) steht in Π die Notiz: Ἴνα ἐξ ἐπιγονῆς ἀντεισαγάγῃ αὐτῷ τὰ ἀπολόμενα. Olympiodor schreibt S.27,12: Ἴνα ἐξ ἐπιγονῆς τὰ διπλασάονα χαρίσθαι ἀγαθά.
- g Neben Hb 2,11 θαιμανῶν findet sich in QRP die Angabe: ἔθνος περὶ τὸ Σινά. Bei Olympiodor lautet die entsprechende Erklärung (S.32,4): ἔθνους περὶ τὸ Σινά.
- h Auf dem Blattrand neben Hb 3,12 (μαστοὺς ἐθήλασα) gibt es in denselben drei Handschriften das Scholion τὴν κακίαν ἠῤῥησα. Olympiodor erklärt S.43,9f.: μαστοὺς ἐθήλασα, τουτέστι τοὺς τρόπους τῆς κακίας ἠῤῥησα.
- i Auf dem Blattrand neben Hb 9,21 findet sich in QRP dasselbe Pauluszitat πλὴν οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι (1.Kor.4,4), das auch Olympiodor S.96,6 zur Erklärung dieses Lemmas heranzieht.
- j Zu den Worten Hb 11,8 gibt es in QRP die Glosse ἀντὶ τοῦ ἀμηχανήσεις εὐρεῖν. Dieselbe Formulierung ist als Parenthese in Olympiodors Erklärung S.112,12f. eingeschoben.
- k Den Lemmaworten Hb 14,6 ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ ist in QRP die Randnote beigelegt: ἀπόστα, τὸ ἐταστικὸν δηλονότι. Olympiodor flicht denselben Begriff S.130,7f. in seine Paraphrase ein: καὶ ἀπόστησόν σου τὸ ἐταστικὸν ἀπ' αὐτοῦ.
- l Zu Hb 17,6 ἔθνεσιν ist in einigen Handschriften die Notiz beige-schrieben: τοῖς τῶν δαιμόνων. Olympiodor erklärt S.153,12: τὰ τῶν δαιμόνων ἔθνη φησίν.
- m Neben Hb 19,20 (ἐν δέρματι μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου) steht am Rande von Π und Q: ἔτι ζῶντος μου. Olympiodor beginnt seine Paraphrase dieses Verses S.168,9: ζῶντος γάρ, φησίν, ἐσάπησαν ..
- n Zu Hb 20,9 wird in QΠ ein Satz desselben Psalmenzitats (Ps.36,35f.) angeführt, das Olympiodor S.175,5ff. zur Erklärung dieser Stelle heranzieht.

¹⁷⁰ Bei den im Folgenden aus Handschriften zitierten Stellen wird auf die Wiedergabe eventueller Schreibfehler verzichtet. Die genannten Hss. werden nur als Beispiele zitiert; die Scholien können auch in anderen von uns benutzten Hss. vorkommen. Auch können sich leicht noch mehr Parallelen finden; unsere Kollationen sind, was die Randnoten betrifft, keineswegs vollständig. Zu den verwendeten Siglen vgl. die Liste S.XIXf.

- o Dem Lemma 24,9 ἤρασαν ὄφρανον ἀπό μαστοῦ ist in FQRΠE die Bemerkung hinzugefügt: ἐπί τῷ πωλῆσαι; Olympiodor erklärt S.208,6f.: ἐφ' ᾧ τοῦτον ἑτέροις ἀπεμπολῆσαι.
- p Zum Lemma Hb 24,24 πολλοὺς γὰρ ἐκάκωσε τὸ ὄψωμα αὐτοῦ findet sich in QR die Notiz: διὸ πεσεῖται. Olympiodor beginnt seine Erklärung dieses Lemmas S.213,12 mit den Worten διὸ καὶ πεσεῖται.
- q Zu Hb 25,5 εἰ σελήνη συντάσσει καὶ οὐκ ἐπιφάσκει bieten einige Γ-Handschriften die Randnote: ἐν τῇ συντελείᾳ προστάσσει αὐτῇ μὴ φᾶναι. Olympiodor beendet seine Erklärung des Lemmas S.217,6f.: πρὸς τῇ συντελείᾳ κελεύει τῇ σελήνῃ κτλ.
- r Neben Hb 29,21 ἐσιώπησαν δὲ ἐπὶ τῇ ἐμῇ βουλῇ findet sich auf dem Rand von FQR das Scholion νόμον αὐτὴν ὀριζόμενοι. Ähnlich beginnt Olympiodor S.248,14 seine Paraphrase: νόμον ἠγούμενοι κτλ.
- s Zu dem Lemma Hb 37,24 φοβηθήσονται αὐτὸν καὶ οἱ σοφοὶ καρδίᾳ vermerken mehrere Γ-Handschriften: οὐδὲ αὐτοὶ τὸ τέλειον κατειληφότες. Olympiodor sagt im Laufe seiner Erklärung S.328,14: οὐδὲ οἱ κατὰ σοφίαν ἄκροι κατέλαβον τὸ τέλειον.
- t Zu dem Lemmawort πηλὸν Hb 38,14 bieten etliche Γ-Handschriften die Glosse: τὸν χοῦν ὄδατι βεβρεγμένον. Ausführlicher findet sich dieselbe Erklärung bei Olympiodor S.339,15f.: οὐκ εἶπε "χοῦν", ἀλλὰ "πηλὸν" ὡς τοῦ χόος ὄδατι πεφυρμένου.

Ob die Parallelen in allen Fällen darauf beruhen, daß Olympiodor die zitierten "Kurzerklärungen" als Arbeitsmaterial benutzte, erscheint nicht sicher. Olympiodors Formulierungen und die der Randnoten könnten bisweilen auf eine gemeinsame Quelle zurückgehen, und ebenso könnte Olympiodor selbst die Quelle für die eine oder andere der Glossen sein.

Diese Unsicherheit bei der Einschätzung als Quelle oder Entlehnung gilt in noch verstärktem Maße für die λέξεις τοῦ Ἰώβ κατὰ στοιχεῖον¹⁷¹, ein kurzes alphabetisch geordnetes Glossar zu Hiob, das Erklärungen für knapp hundert Begriffe bietet. Etwa ein Fünftel dieser Erklärungen zeigt mehr oder minder deutliche Parallelen zu Olympiodors

¹⁷¹ Wir stützen uns für dieses noch nicht edierte Glossar auf vier Handschriften: Selestadiensis gr.105, Fol.137rb-138ra; Vaticanus gr.2130, Fol.185rb-187ra; Urbinas gr.157, Fol.230v-232r; Coislilianus gr.347, Fol.21v-23r. Der hier wiedergegebene Text ist standardisiert; auf die Angabe von Varianten einzelner Hss. wurde verzichtet.

Kommentar; von diesen Parallelen sind einige ganz oder teilweise identisch mit den Versionen der jüngeren Übersetzer (vgl. Nr. 8, ο, ρ der folgenden Liste). Der besseren Übersicht wegen sind die Stellen aus der alphabetischen Reihenfolge in die des Hiobtextes gebracht:

- α εὐλογῆσει (Hb 1,11)· κατ' εὐφημισμὸν λέγει, τούτεστι καταβλασφημῆσει. Vgl. Olympiodor S.19,1f: εὐλογῆσει ἀντὶ τοῦ ὄντως τότε σε φανερώς βλασφημῆσει, εὐφῆμως γὰρ ἡ γραφή τῷ "εὐλογῆσει" ἀντὶ τοῦ "βλασφημῆσει" χρᾶται¹⁷².
- β φορολόγου (Hb 3,18; 39,7)· πράκτορος ἀπαιτητοῦ. Vgl. Olympiodor S. 45,6: τῶν πρακτόρων καὶ ἀπαιτητῶν; S.347,10: τοῦ νοητοῦ πράκτορος.
- γ ὑπολαβῶν (oft; z.B. Hb 4,1; 32,6)· ὑποκρινόμενος, τοὺς λόγους τοῦ Ἰῶβ διαδεξάμενος. Vgl. Olympiodor S.51,7: τούτεστιν· τοὺς τοῦ Ἰῶβ λόγους διαδεξάμενος; S.272,19: ὑπολαβῶν ἀντὶ τοῦ τῶν εἰρημένων λόγων διαδεξάμενος.
- δ οὐ δὲ ἐσπούδασας (Hb 4,5)· ταραττει, θορυβῆ, ἰλιγγιῆς, σπεύδεις ἀποθέσθαι. Vgl. Olympiodor S.51,21: ἀλλὰ θορυβῆ (s.a. Nr.46) καὶ σπουδάζεις ἀποθέσθαι τὸ βᾶρος.
- ε κολαβρισθελήσαν (Hb 5,4)· κολοκοπηθειήσαν, ἐκτιναχθειήσαν, κόλαβρος γὰρ ὁ μικρὸς χοῖρος. Vgl. Olympiodor S.60,12: τὸ δὲ "κολαβρισθελήσαν" ἀντὶ τοῦ "ἐπιτριβεήσαν" (s.a. oben S.LXIII Nr.47), "ἐξευτελισθελήσαν", κόλαβρος γὰρ ὁ μικρὸς χοῖρος¹⁷³.
- ζ στροβελίτω (Hb 9,34)· περιστρεφέτω, ταρασσέτω, ἀνχέτω, καταπλησσέτω. Vgl. Olympiodor S.102,5f: "στροβελίτω" δὲ ἀντὶ τοῦ "ἀνχέτω, περιστρεφέτω, καταπλησσέτω".
- η εὐρους (Hb 11,9; 38,18)· πλάτους. Vgl. Olympiodor S.112,15: τῆς θαλάσσης τὸ πλάτος; S.340,12: τῆς γῆς τὸ πλάτος.
- θ ἡ δῖνα (Hb 13,11)· ἡ συστροφή, ἡ ἔτασις. Vgl. Olympiodor S.126,8f.: ἡ συστροφή αὐτοῦ καὶ ἡ ἔτασις, τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ δῖνα αὐτοῦ¹⁷⁴.
- ι σαπρία (Hb 17,14; 21,26 u. öfter)· σηπεδῶν, ἡ σῆψις. Vgl. Olympio-

¹⁷² Vgl. ferner unten die Fassung des Polychronios (S.LXXIX) und die in Anm.191 angeführte weitere Parallele.

¹⁷³ Die beiden letzten Bestandteile der Erklärung des Olympiodor hatte schon Didymos in seinem Hiobkommentar benutzt: (Pap.-)S.116, 4-6 λέγει δὲ κολαβρισθειήσαν, εὐτελισθειήσαν κτλ. und 14-16 λέγεται γὰρ κόλαβρον τὸν μικρὸν εἶναι χοῖρον. Vgl. hierzu ausführlich den Exkurs von A.Henrichs, Didymos der Blinde, Kommentar zu Hiob, Teil II, Bonn 1968, S.207ff.

¹⁷⁴ συστροφή als Glosse zu δεινά (bzw. δῖνα) verzeichnet auch Ziegler zur Stelle.

- dor S.156,6f.: τὴν δὲ τοῦ σώματος σῆψιν καὶ ἀνάλυσιν; S.187,14f.: τὴν αὐτὴν τοῦ σώματος σῆψιν καὶ ἀνάλυσιν¹⁷⁵.
- κ πυρσεύσασα (Hb 20,10)· ἐξάψασα. Vgl. Olympiodor S.175,13: διὰ τῶν οἰκείων πράξεων ἐξάπτει τὴν πυρᾶν.
- λ στρίφνος (Hb 20,18)· τὸ νευρώδες κρέας τῶν βοῶν, ἔστι δὲ καὶ βοτάνη ἄβρωτος, διὰ τοῦτο καὶ ἀκατάποτος, ἐπεὶ καὶ ἀμάσητος· ἔστι δὲ καὶ τὸ τοῦ χαλινοῦ μάσημα καὶ ὀμφακινὸς ὄπαρα. Vgl. Olympiodor S.177,14-16: στρίφνος δὲ ἔστι τὸ νευρώδες κρέας τῶν βοῶν, ἔστι δὲ καὶ βοτάνη ἄβρωτος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀκατάποτός ἐστιν ὁ στρίφνος, ἐπειδὴ καὶ ἀμάσητος¹⁷⁶.
- μ ἐπιβροθῶν (Hb 29,4)· ἐπιβαρῶν. Vgl. Olympiodor S.244,13: ὅτε πανταχόθεν ἐβριθον καὶ ὡπερ τὰ εὐκαρπα φυτὰ κατεβαρούμην τοῖς ἀγαθοῖς.
- ν ἄλιμα (Hb 30,4)· βοτάνη οὕτω λεγομένη.
ἐπὶ ἠχοῦντι (Hb 30,4) δέ, ἐν φάραγγι ἢ ἐν πέτραις ἢ ἐν ὕλῃ.
Vgl. Olympiodor S.252,9-12: ἄλιμα βοτάνη τις ... ἐπὶ ἠχοῦντι δέ· ἐπὶ φάραγγι καὶ πετρώδεσιν .. ἢ καὶ ἠχοῦντα λέγει τὸν ὕλην ἔχοντα τόπον.
- ξ ἐμαίμασεν (Hb 38,8)· ἐκυματοῦτο, ἐκινεῖτο, ὀρητικῶς εἶχεν. Vgl. Olympiodor S.338,2: ἐμαίμασεν ἀντὶ τοῦ· ὀρητικῶς εἶχεν.
- ο κυδοιμῶν (Hb 38,25)· ταραχῆς, θορύβου, βροντῆς; ὁδὸν δὲ κυδοιμῶν (ebenda)· τὴν κατ' ὀλίγον ἐπίτασιν τῆς βροντῆς, κυδοιμὸν γὰρ βροντῆ ἐρμηνεύεται¹⁷⁷. Vgl. Olympiodor S.341,15f.: κυδοιμὸν γὰρ τὴν βροντῆν καλεῖ (s.a. oben S.LXVII Nr.91).
- π πλωτόν (Hb 40,31)· τὸ πλέον, τὸ νηχόμενον. Vgl. Olympiodor S.368,

¹⁷⁵ Das Wort σαρκία als solches, das auch noch an vier weiteren Stellen im Lemmatext auftaucht, erscheint Olympiodor nicht erklärungsbedürftig. Er geht gewöhnlich nicht darauf ein und wiederholt es S.217,14ff. sogar mehrfach in der Paraphrase. Nur in den beiden Fällen Hb 17,14 und 21,26, wo σαρκία nicht 'Fäulnis' schlechthin, sondern prägnant 'Verwesung nach dem Tode' bedeutet, gibt er es durch σῆψις wieder in zwei sehr verwandt klingenden Formulierungen.

¹⁷⁶ Die Formulierung des Lexikons weicht hier und bei der übernächsten Nr.v in ihrer Ausführlichkeit deutlich von den üblichen knappen Glossen ab. Der erste Teil der hier aufgeführten Erklärung macht fast den Eindruck, als sei er eine verkürzte Fassung der entsprechenden Passage bei Olympiodor. Vielleicht gehen beide Formulierungen letztendlich auf eine Art Handbuch zurück, in dem die beiden Pflanzen στρίφνος und ἄλιμα unter anderem behandelt waren, vergleichbar etwa den ὀρυθιακά, die Olympiodor S.348,20 erwähnt.

¹⁷⁷ An zwei verschiedenen Stellen des Alphabets, unter κ und ο. Ähnliche Fälle sind z.B. δῦνα - ἡ δῦνα (unter δ und η); ῥάδαμνος - ὀρόδαμνος. Sie sind ein Indiz dafür, daß das Glossar aus mehreren Quellen gespeist wird.

22f.: οἱ τόνδε τὸν βίον θάλατταν καλούμενον πλέοντες.

ρ πετροβόλον (Hb 41,19)· ἡ σφενδόνη. Vgl. Olympiodor S.377,4f.: πετροβόλον γάρ ἐστὶν ἡ σφενδόνη (s.a. oben S.LXVII Nr.95).

σ ὀρόδαμος (Hb 40,22)· κλάδος, βλαστός καὶ αἱ παραφυάδες.

ῥάδαμος (Hb 8,16; 14,7; 15,32)· παραφυάς, βλαστός.

Vgl. Olympiodor S.85,17 αἱ παραφυάδες; S.85,21f.: ῥαδάμων, οἱ σημαίνουσι τὰς παραφυάδας ἢ κλάδους; S.130,16 κλώνας; S.365,6 ὀρόδαμοι γάρ οἱ κλώνες, αἱ παραφυάδες (s.a. oben Nr.56 und 94).

Die Menge der Parallelen zu Interpretamenten des Hiobkommentars, die sich mit leichter Mühe in Marginalglossen und dem von uns herangezogenen alphabetischen Hioblexikon hat finden lassen (Nr.a-t, α-σ), macht über jeden Zweifel erhaben, daß zwischen Olympiodors Erklärungen und diesem Material eine Beziehung besteht. Welcher Art die Verbindungen sind, läßt sich dagegen vorerst nicht eindeutig klären. Natürlich hat Olympiodor nicht eine der von uns zu Rate gezogenen Handschriften benutzt; das scheidet, abgesehen von dem geradezu unglaublichen Zufall, den dies voraussetzen würde, schon aus chronologischen Gründen aus. Denkbar wäre dagegen, daß Olympiodor einen Vorläufer benutzt hat, sei es eine Bibelhandschrift mit Randglossen oder eine erklärende Wörterliste. Die umgekehrte Möglichkeit, daß nämlich das oben zitierte Material seinerseits aus Olympiodors Kommentar exzerpiert worden ist, ist von vornherein viel weniger wahrscheinlich¹⁷⁸. Auffällig und in besonderem Maße bemerkenswert sind die längeren wortwörtlichen Obereinstimmungen zwischen dem Glossar und Olympiodor in den Erklärungen zu ἄλιμα und στρόφος (s.o. Nr.λ und ν). Dennoch wird man auch hier nicht annehmen wollen, daß der Text des Lexikons auf den Olympiodors zurückgeht, sondern eher eine gemeinsame Quelle vermuten, etwa ein Werk, das sich mit der Erklärung naturwissenschaftlich interessanter Begriffe des Bibeltextes beschäftigte (vgl. oben Anm.176). Derartige Quellen mag Olympiodor weitaus häufiger verwendet haben als wir es heute noch wissen können; denn stilistisch sind zahllose Formulierungen den Stellen, die in der obigen Beispielsammlung erscheinen, vergleichbar. Sie finden sich teils eingestreut in oder angehängt

¹⁷⁸ Es sei z.B. an κολαβρισθεῖησαν erinnert (s.o. Anm.173), das schon bei Didymos mit demselben Material erklärt ist, und überhaupt an die unten im Abschnitt 'Ältere Hiobkommentare' S.LXXIVff., bes. S.LXXVIII ff. aufgeführten Parallelen zu Formulierungen anderer Autoren.

an längere Paraphrasen, teils als separat stehende Scholien, wo es für Olympiodor sonst nichts zu erklären gab. Wie die sich möglicherweise kreuzenden Verbindungslinien zwischen Olympiodors Kommentar und den genannten Sammlungen verlaufen, wird man erst verstehen können, wenn diese Glossen und Kompendien und verwandte Literatur einerseits und die zusammenhängenden Bibelkommentare andererseits in zuverlässigen Editionen vorliegen.

Ä l t e r e H i o b k o m m e n t a r e

Außer Glossen und Marginalnoten hat Olympiodor natürlich auch die exegetische Literatur seiner Zeit und der Zeiten vor ihm gekannt und benutzt. In seinem Werk hat sich dies zwar niedergeschlagen; doch sind die Spuren nur im Einzelfall handgreiflich faßbar. Dieses Gebiet fordert noch eine nähere Untersuchung, die im Rahmen dieser Einleitung zu weit führen würde. Hier seien stattdessen nur die ins Auge fallenden Zeugnisse für eine solche Benutzung zusammengestellt.

An etwa zwei Dutzend Stellen sagt Olympiodor klar und deutlich, daß er hier nicht eine selbstgefundene Meinung oder Erklärung wiedergibt, sondern die anderer. Zur guten Hälfte sind diese Stellen polemisch, die übrigen neutral bis aner kennend. Autoren, die er eindeutig als Autorität ansieht, bezeichnet er gerne als παλαιότεροι¹⁷⁹. Sie sind nicht eigentlich eine festumrissene Gruppe¹⁸⁰; doch es zeigt sich deutlich, daß sie meist der allegorischen Erklärungsweise anhängen¹⁸¹; mög-

¹⁷⁹ Die παλαιότεροι werden an fünf Stellen genannt: S.1,2; S.55,4; S.295,15; S.379,11f.; S.397,8.

¹⁸⁰ Vgl. S.1,2 κολλᾶ τοὺς παλαιότερους ἔδοξε περὶ ταύτης τῆς γραφῆς (es folgt eine Darstellung der unterschiedlichsten Positionen, die er in diesem Falle allerdings weitgehend ablehnt, um seine eigene davon abzusetzen); S.295,15 ὅσα τοὺς παλαιότερους εἰς τὸν τόπον εὔρηται παραθήσομαι (zwei im Ansatz verschiedene Erklärungen der schwierigen Stelle Hb 34,31f., anschließend die abweichende Übersetzung des Symmachos und kurze Erklärung auch dieses Textes; einer eigenen Meinung und Wertung enthält sich Olympiodor hier).

¹⁸¹ Vgl. S.55,4 κλῆν οἱ παλαιότεροι ἐχρήσαντο τῆ θεωρίᾳ. S.379,11f.,

licherweise handelt es sich also im wesentlichen um die alexandrini-
sche Exegetentradition.

Interessant ist das Zitat dieser Vorgänger besonders an folgenden
Stellen:

S.356,17ff., in der Protheoria des eben in Anm.181 erwähnten Kapi-
tels κη (Hb 40,7-41,26) stellt Olympiodor zunächst die Exegese der
wörtlich erklärenden τινές (S.356,13) und ἕτεροι (S.356,14) dar: Die
einen halten das θηρίον oder κήτος, von dem Hb 40,15ff. die Rede ist,
für ein real existierendes drachenartiges Ungeheuer, die anderen für
den ebenfalls real gedachten Leviathan. Beide Erklärungen werden spä-
ter (s. besonders S.379,12-380,7) als von einem Faktennachweis abhän-
gig, der bislang noch nicht erbracht werden konnte, abgelehnt¹⁸². Tat-
sächlich kennen wir Vertreter beider Auffassungen, nämlich für die er-
ste Chrysostomos, für die zweite Julian von Antiochien. Julian gibt S.
283ff. zu jedem Lemma eine doppelte Erklärung, eine wörtliche, nach
der vom Leviathan, und eine allegorische, nach der vom Teufel die Rede
ist (in dieser zweiten stimmt er mit Olympiodor weitgehend überein,
nur daß Julian ausdrücklich beide Interpretationen der fraglichen
Textpassage als gleichwertig anerkennt). Chrysostomos führt zu diesem
Thema folgendes aus (Mosqu.Synod.114, Fol.260rf.): εἶτα λέγει περὶ
ἑὸς τινῶν τοῦ μὲν χερσαίου καὶ θαλαττοῦ· καὶ οὐκ ἄγνοοῦμεν, ὅτι πολ-
λοὶ περὶ τοῦ διαβόλου ταῦτα εἰρῆσθαι νομίζουσι κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαμβά-
νοντες. δεῖ δὲ πρότερον τῆς ἱστορίας ἐπιμεληθῆναι καὶ τότε, εἴ τι τὸν
ἀκροσὴν ἐκ τῆς ἀναγωγῆς ὡφελεῖ, μὴ παριδεῖν (Wortstellung nach der
Parallelüberlieferung in P). Für den vorliegenden Text ist Chrysosto-
mos der Auffassung, daß die Allegorese hier keinen Nutzen für den Hö-
rer bringt; im Folgenden ist daher nur noch von leibhaftigen Ungeheu-
ern die Rede. Die Stelle dient Johannes zum Nachweis der Allmacht Got-
tes, der demonstrieren muß, daß er nicht nur sehr kleine, sondern auch
sehr große Tiere erschaffen kann, sonst würde man das vielleicht nicht

bezogen auf das ganze Kap.κη: ταῦτα μὲν οὖν εἰς τοὺς τόπους ἐθεω-
ρήσαμεν ἐκ τῶν καλαιωτέρων ὁδηγηθέντες. Auch S.312,3 wird mit den
Worten ἄλλοι δὲ οὕτως ἠρμήνευσαν eine rein allegorische Erklärung
eingeführt.

¹⁸² Vgl. S.356,19ff.: ἐγὼ δὲ εἰ μὲν καὶ ζῷον ἐστὶ τοιοῦτον οὐκ ἔχω
λέγειν· οὔτε γὰρ αὐτὸς εἶδον οὔτε ἐτέρων ἱστορησάντων ἤκουσα; S.
357,12f.: εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τι καὶ τοιοῦτον θηρίον καθ' ἱστορίαν οὐκ
μὲν κείσομαι, κλήν οὐ φιλονεικῶ.

glauben. Olympiodor hingegen fährt nach der Darstellung der beiden Interpretationsweisen καθ' ἱστορίαν folgendermaßen fort (S.356,17ff.): οἱ δὲ πλεονες τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ διαλαμψάντων ἐν οἰκειαίς ἐξηγήσει καὶ λογογραφαίς εἰς τὸν διάβολον ἀλληγορικῶς ἀνήνεγκαν τὰ ἀναγεγραμμένα. Für diese Anschauung der πλεονες finden sich in der Γ-Katene mehrere Zeugnisse. So heißt es unter dem Namen des Origenes zu Hb 40,15: θηρία αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις εἰσὶν, und unter dem Namen des Severus ist die Rede von den ἐρωῶν γραμμάτων τῶν τῆ θεοπνεύστῳ βιβλῷ τοῦ Ἰῶβ ἐγκειμένων καὶ ὡς ἐν σωματικῇ διαπλάσει τὸ λλῶν ἀναιδῆς .. ὑπογραφόντων τοῦ διαβόλου.¹⁸³ Olympiodor selbst läßt es S.356,19ff. zwar ausdrücklich offen, ob nicht auch eine wörtliche Erklärung denkbar wäre (s.a. Anm.182), wendet sich dann aber ganz der allegorischen als der in diesem Fall zuverlässigeren Methode zu¹⁸⁴.

Eine ebenfalls interessante, wenn auch leider bei weitem nicht so ergiebige Stelle ist S.372,20: ἤκουσα δὲ καὶ οὕτως ἐξηγουμένου τινός. Dies ist nämlich der einzige Platz, wo Olympiodor nicht einen unbestimmten Plural wählt, wenn er von Kollegen spricht, sondern ausdrücklich einen bestimmten Gewährsmann erwähnt. Er muß ein Zeitgenosse Olympiodors gewesen sein, möglicherweise ein Lehrer. Leider sind das zu magere Angaben, um eine Identifikation auch nur zu versuchen; und auch die anschließende Interpretation hat uns nicht weitergeholfen. Vielleicht haben andere in diesem Punkte mehr Erfolg.

Die ablehnenden Zitate gliedern sich in zwei Typen: diejenigen, deren Autoren aufgrund eines grundsätzlich falschen Standpunktes zu ihrer Erklärung gelangt sind¹⁸⁵, und die anderen, bei denen nur ein einzelner Punkt der Erklärung betroffen ist, etwa von der Art, wie es S.275,18ff. heißt: φασὶ μὲν τινες μὴ εἶναι τοὺς στίχους τούτους (Hb

¹⁸³ Auch Didymos hat die Partie allegorisch verstanden. Sie wird zwar in dem erhaltenen Kommentar zu Hiob nicht insgesamt besprochen; doch heißt es anlässlich eines Zitats ihres Schlußverses (Hb 41,26b) Pap.-S.402,32ff.: "βασιλεὺς" ἐστὶν ὁ διάβολος "πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι".

¹⁸⁴ S.357,13-15: ὅτι δὲ τὸν διάβολον αἰνύττεται ἡ γραφή, πολλοὺς ἀγίους ἀνδράσι καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ διακρέψασιν ἔδοξεν. διὸ κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν τὴν περὶ τούτου λέξιν ἐρμηνεῦσαι περασώμεθα.

¹⁸⁵ Dazu gehören etwa τινὲς κωμωδοῦντες τὴν γραφήν (S.33,24); οἱ τὴν εἰμαρμένην δοξάζοντες (S.119,19); οἱ δὲ προὔκειναι τὰς ψυχὰς τοῦ σώματος δοξάζοντες, οἱ μυθολογοῦντες ὅτι σωμάτων ἐρασθεῖσαι αἱ ψυχὰ σώματα ἐνεδύσαντο (S.363,22f.). Letzteres bezieht sich deutlich auf die Anhänger des Origenes.

32,15) τοῦ Ἑλιοῦς, ἀλλὰ τοῦ συγγραφέως· ἐγὼ δὲ φημι καὶ τοὺτους εἶναι τοῦ Ἑλιοῦς. σχῆμα δὲ ἐστὶ τοῦτο τὸ καλούμενον κατὰ ἀποστροφὴν.

Man muß wohl damit rechnen, daß Olympiodor im Einzelfall Erklärung nebst Urteil darüber bereits in einer sekundären Quelle gefunden haben kann, so daß der Schluß, er habe die Schriften der Autoren, gegen die er polemisiert, notwendigerweise selbst gelesen, nicht erlaubt ist. Dafür spricht die Erklärung zu Hb 31,26-28 (S.264,23ff.); hier berichtet Olympiodor, daß 'manche' den Vers "εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου ἐπιθείς ἐπί στόματι μου ἐώλησα" auf die heidnische Anbetung der Gestirne beziehen, und fügt an (S.265,2): ἀμεινον δὲ οἶμαι τὸ πρῶτον, nämlich seine eigene vorhergehende Interpretation. Zu dieser Passage gibt es Parallelen bei anderen Autoren: Julian von Antiochien zitiert S.193, 17ff. dieselbe Auslegung als die der 'Syrer'¹⁸⁶ mit einer ebenso gemäßigten Ablehnung wie Olympiodor; und auch bei Johannes Chrysostomos findet man zur Stelle (Laur.gr.9,13, Fol.194r): τινὲς φασὶ περὶ εἰδωλολατρίας εἰρησθαι, ἀλλ' οὐ πείθομαι. Es handelt sich für Olympiodor also um einen schon Jahrhunderte alten Topos, der an dieser Hiobstelle hängt; und sicher erkennen wir manchen gleichartigen Fall nur deswegen nicht, weil uns die Quellen oder Parallelen fehlen.

Abgesehen von den Stellen, an denen Olympiodor eine Interpretation expressis verbis als nicht die seine kennzeichnet, gibt es noch eine Fülle von Alternativerklärungen, die häufig einfach mit ἢ ... ἢ oder ἄλλως eingeleitet werden, des öfteren aber auch durch vielfältigere Formulierungen, etwa ἢ καὶ τοῦτο λέγει (z.B. S.139,4; 167,24; 323,16) oder δυνατὸν (bzw. ἔστι) δὲ καὶ οὕτω (ἄλλως, ἑτέρως) νοῆσαι und ähnliche mehr¹⁸⁷. Man möchte vermuten, daß hinter einem Großteil dieser Alternativerklärungen von Olympiodor benutzte Quellen stecken; doch hat sich diese Vermutung kaum verifizieren lassen. Jedenfalls begegnen wir nur sporadisch Erklärungen gleichen Inhalts bei Didymos, Julian, Chrysostomos oder in der Katene; wörtliche Anklänge sind noch viel seltener und betreffen in der Regel gerade nicht die Stellen, an denen man aus der Formulierung bei Olympiodor auf Quellenbenutzung schließen möchte.

¹⁸⁶ Zu ihnen vgl. Hagedorn S.LIX-LXII.

¹⁸⁷ Vgl. zu dieser Eigentümlichkeit auch die Beschreibung des Ekklesiasteskommentars des Olympiodor oben S.XXXIXff.

Nur für die Kapitel β bis δ (Hb 1,6-7,21) haben wir etwas systematischer nach derartigen exegetischen Parallelen gesucht, und zwar vorzugsweise im Hiobkommentar des Chrysostomos und in der Katene, weil andere zu diesen beiden Quellen vorerst noch keinen bequemen Zugang haben. Dabei hat sich herausgestellt, daß in der Katene unter den Namen des Polychronios und des Apollinaris streckenweise Scholien vorliegen, die eine bemerkenswerte Verwandtschaft zu einzelnen Interpretamenten Olympiodors zeigen, ebenso deutlich aber nicht (auch nicht bei der Annahme von Umformungen) mit Olympiodortexten identisch sind, wie der jeweilige Kontext zeigt. Alle unten zusammengetragenen Parallelen sind von gleichem Charakter wie die auf der vorigen Seite zu Hb 31,26ff. und auf S.LXXI unter ε mit Anm.173 zitierten Parallelen aus Julian und Didymos; d.h. sie betreffen nicht weitläufige Gedankengänge, den Aufbau im Großen oder die interpretatorische Grundhaltung¹⁸⁸, bei denen eine Beziehung ohne weitere stützende Argumente nicht nachweisbar wäre, sondern nur Erklärungsmotive oder Formulierungselemente. Die wörtliche oder motivische Übereinstimmung geht dabei jeweils so weit, daß gänzlich unabhängige Formulierung bei Olympiodor und dem jeweils herangezogenen Parallelautor unmöglich erscheint. Entweder muß Olympiodor diesen (stets früheren) Parallelautor benutzt haben oder sie beide gemeinsame Quellen.

Ins Auge springende Anklänge an den Text des Chrysostomos sind selten; die zwei augenfälligsten seien hier ausgeschrieben¹⁸⁹:

Im Hiobkommentar des Chrysostomos lesen wir zum Lemma Hb 18,14 (Laur.13,9 Fol.178r): "σχολη δὲ αὐτὸν ἀνάγκη καὶ αἰτία βασιλική· βασιλική, τουτέστιν ἡ τοῦ θεοῦ, ἐμοὶ δοκεῖ. εἰ δὲ ἀνθρωπίνην λέγει, ἀναμύνησαι καὶ τὰ μὴ συμβάντα αὐτῷ, ἵνα μὴ δόξη δι' αὐτὸν λέγειν (δι' α. P, ἑαυτὸν Laur.). Olympiodor bemerkt zu diesem Lemma knapp (S.160,20): τουτέστιν ἀπαραίτητος τιμωρία, führt aber später zu Hb 18,18f. summa-

¹⁸⁸ Olympiodor interpretiert beispielsweise einzelne Verse sehr ähnlich wie Didymos, ohne daß sich daraus eine Übereinstimmung in der Formulierung ergibt. Erst eine detaillierte Untersuchung und bessere Kenntnis der Zusammenhänge würde es erlauben, zu entscheiden, ob die Ähnlichkeiten eher auf einschlägiges Quellenstudium Olympiodors oder nur ganz allgemein auf alexandrinische Tradition deuten.

¹⁸⁹ Hinzu kommt ferner die auf der vorigen Seite ausgeschriebene Parallele zu der Erklärung von Hb 31,26ff.

risch aus (S.162,6f.): ταῦτα πάντα συμβέβηκε τῷ Ἰῶβ δὶλχα τῆς βασιλικῆς ἀνάγκης· ταύτην δὲ ἴσως εἶπεν ὁ Βαλδῶδ, ἵνα μὴ δόξη δι' αὐτὸν λέγειν.

Die andere Parallele lautet bei Chrysostomos (Laur.9,13 Fol.142r zu Hb 2,9): τὸ πάντων μηχανημάτων προλαβόντων ἰσχυρότερον ὕστερον ὁ διάβολος προσάγει (nämlich Hiobs Frau); und bei Olympiodor (S.28,11f.): .. ἡ γυνὴ .. ὑπὸ τοῦ διαβόλου τηρηθεῖσα ὡσερ ὑστερον μηχανημα κατὰ τινος ἀσελστου τελχους¹⁹⁰.

Im Gegensatz zu den bisher angeführten liegen die aus der Γ-Katene entnommenen Parallelen zwischen "Polychronios" bzw. "Apollinaris" und Olympiodor dicht beieinander, und zwar in zwei Serien:

"Polychronios" zu Hb 1,11:	Olympiodor S.19,1-4:
τὸ δὲ εὐλογῆσαι ἀντὶ τοῦ βλασφημῆσαι. <u>εὐφῆμως γὰρ</u> αὐτὸ τέθεικεν <u>ἡ θεία γραφή</u> , οἷον ἐστὶ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ <u>Ναβουθαί</u> εἰρημένον <u>ἐν Βασιλείαις</u> · <u>εὐλόγηκε θεὸν καὶ βασιλέα.</u>	τὸ δὲ "ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει" ἀντὶ τοῦ· ὄντως τότε σε φανερώς βλασφημήσει. <u>εὐφῆμως γὰρ ἡ γραφή</u> τῷ "εὐλογῆσει" ἀντὶ τοῦ "βλασφημήσει" χρᾶται, ὡσερ καὶ <u>ἐν ταῖς Βασιλείαις</u> εἰρηται περὶ τοῦ <u>Ναβουθέ</u> · <u>εὐλόγησε θεὸν καὶ βασιλέα.</u> ¹⁹¹

"Polychronios" zu Hb 1,12:	Olympiodor S.19,21:
ἀντὶ τοῦ· <u>λαβὼν</u> διὰ τῆς συγχωρήσεως τὴν ἐξουσίαν <u>ἐνεργῶν λοιπὸν</u> ἦν. τοῦ <u>ἔργου.</u>	τὴν ἐντροπὴν <u>λαβὼν</u> εἶχετο <u>λοιπὸν</u>

"Polychronios" zu Hb 1,13:	Olympiodor S.20,2:
καὶ δὴ τῆς ἡμέρας ἐνστάσης, <u>καθ' ἣν</u> τὴν μάχην <u>συγκροτεῖσθαι</u> ἔδει.	ἀντὶ τοῦ· ἦκέ τις ἡμέρα <u>καθ' ἣν</u> ὁ ἀγὼν <u>συνεκροτήθη.</u>

"Polychronios" zu Hb 1,16:	Olympiodor S.21,21f.:
<u>ἵνα μὴ</u> παρὰ ἀνθρώπου νομίση <u>πολε-</u>	τὸν θεὸν αὐτῷ παραδηλῶν <u>πολέμιον</u>

¹⁹⁰ Von beiden Autoren und übrigens auch von Didymos (s.S.49,9ff.) wird ihr Verhalten im folgenden mit dem Evas gleichgesetzt.

¹⁹¹ Vgl. auch oben S.LXXIa. Das Interpretament war verbreitet: In der Katenenfassung von P lesen wir unter dem Titel 'Ἀδριανοῦ ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς θείας γραφῆς': (ὅτι πολλὰκις τινα κατὰ ἀντίφρασιν λέγει ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου τιθεῖσα, ὡς ἐνταῦθα) τὸ "ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει" ἀντὶ τοῦ 'βλασφημήσει', καὶ ἐν τῇ β τῶν Βασιλειῶν περὶ τοῦ Ναβουθέ· "ἠλόγησε θεὸν καὶ βασιλέα" ἀντὶ τοῦ· 'έβλασφήμυσεν' κτλ. PG 98,1273-1312 ist unter dem Titel 'εἰσαγωγή εἰς τὰς θείας γραφάς' eine Schrift dieses Hadrian abgedruckt, die Sp.1304CD eine Kurzfassung der in P überlieferten Passage enthält. Es sieht nicht so aus, als habe Olympiodor diese Schrift benutzt, obwohl das aus chronologischen Gründen naheliegt: denn es gibt keine weiteren Spuren.

μεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ θεοῦ ὄν ἐσπού- γεγονέναι τὸν ὑπ' αὐτοῦ σεβόμενον.
δαζεν εὐσεβεῖν διὰ βίου.

"Polychronios" zu Hb 1,20:

διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς κόμης τὸ ἐπὶ τοῖς παισὶ πένθος γνωρίζων· πενθικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον σχῆμα τὸ τηνικαῦτα.

"Arollinaris" zu Hb 2,1-3:

οἱ μὲν ἄγγελοι ἐξεπλήσσαντο τῆς ἀνδρείας τὸν δίκαιον, ὁ δὲ διάβολος δακνόμενος ἐπὶ τῆς καρτερικῆς ἐτέραν πεῖραν προσάγειν ἐβούλετο.

"Arollinaris" zu Hb 2,4:

πληγῆς φερομένης τυχὸν κατὰ τοῦ ὄφθαλμοῦ .. τὴν χεῖρα ἀντιθέντες τὸ κυριώτερον μέρος τῆς πληγῆς ἀηλάξαμεν.

"Arollinaris" zu Hb 2,8:

πρὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκαθέζετο ἐξιλειούμενος τὸν θεόν.

Olympiodor S.23,11-13:

κέλρεται δὲ τὴν κόμην πενθικῶς. οἷς μὲν γὰρ τὸ κομᾶν πρὸς κόσμον νενόμιστο, οὔτοι ἐπὶ τοῖς πένθεσιν ἐκέλροντο.

Olympiodor S.25,18-20:

οἱ μὲν ἄγιοι συνέχαιρον ἄγγελοι τῆ νίκῃ, ὁ δὲ διάβολος διεπρίε τοὺς ὀδόντας καὶ δευτέρας πείρας ἐξουσίαν ἐξῆτει κατ' αὐτοῦ λαβεῖν.

Olympiodor S.26,18-20¹⁹²:

ἵνα μὴ εἰς ὄφθαλμὸν λάβῃ, τὴν χεῖρα προτείνει καὶ εἰς τὸ ἥττον τῶν μίον μέλος δέχεται τὴν πληγὴν.

Olympiodor S.28,1-3¹⁹³:

αἴθριος καὶ ἐπὶ κοπρίας ἔκειτο .. τῆ μιλζονι κακοπαθειῶ τὸν θεόν ἐξιλειούμενος.

Hiermit endet der erste Komplex von verwandten Formulierungen zwischen Katenenstücken, die mit Sicherheit nicht aus dem Olympiodorkommentar entnommen sind, und ebendiesem Kommentar. In Kap.γ findet sich nichts dergleichen. Erst in Kap.δ (Hb 4,1-5,27) gibt es wieder eine Erklärung unter dem Namen des Polychronios, die mit einer Olympiodorpassage übereinstimmt, allerdings nur inhaltlich und nicht im mindesten im Wortlaut (Ol. S.55,22ff.; eingeleitet durch ἄλλως). Das gleiche gilt für ein Scholion zu Hb 5,4-5, das im Motiv (den Juden wurde das gelobte Land zuteil wegen der Gottlosigkeit der Vorbesitzer) exakt der von Olympiodor S.60,5-7 vorgetragenen Erklärung entspricht. Auf

¹⁹² Die ganze Argumentation auch schon in den vorhergehenden Zeilen läuft hier parallel.

¹⁹³ Dies ist die dritte Alternativerklärung zur Stelle; sie wird mit τὸ γε ἀληθέστερον eingeleitet. Nicht wörtlich, aber inhaltlich Ähnliches hat auch Chrysostomos (Laur.13,9 Fol.141v): τῶνος ἔνεκεν .. αἴθριος ἦν ..; ἐμοὶ δοκεῖ ὥστε ἐλεινώτερος γενέσθαι.

Monacensis gr.488 (Y), Fol.48v (vgl.S.133,5-134,4)

diese Strecke auch bietet übrigens die Katene nur ganz wenige Stücke unter dem Namen des Polychronios.

Die nächste Serie von wörtlichen Anklängen beginnt gegen Ende dieses Kapitels:

"Polychronios" zu Hb 5,13: Olympiodor S.61,22ff.:
 πολυπλόκους .. οὗς ἀγκυλογνώμονας πολυπλόκων δὲ τῶν σκολιῶν λέγει,
 διὰ τὸ σκολιῶν τῆς γνώμης εἰῶθασι οὗς οἱ κυριολεκτοῦντες ἀγκυλογνώ-
 προσαγορεύειν οἱ τὰς κυρίας τῶν λέ-
 μωνας καλοῦσιν.
 ξων ἐκλέγοντες.

"Polychronios" zu Hb 5,22: Olympiodor S.63,18-20:
 θῆρας ἀγρίους λέγει τοὺς πολεμίους τοὺς δὲ θηριῶδεις ἀνθρώπους οὐ μὴ
 διὰ τὸ τοῦ τρόπου ἀνήμερον. φοβηθήσῃ, καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ..
 οὐκέτι σοι πολεμεῖν αἰρήσονται.

"Polychronios" zu Hb 5,26: Olympiodor S.64,11f.:
 πολυπαιδίας .. ἐν εὐλογίας παρειχε- πολυπαιδία .. ἴδῃα πρὸς εὐδαιμονί-
 το μέρει καὶ τοῦτο κατὰ τὸ παλαιόν. αν τοῖς παλαιοῖς ἐνενομίστο.

"Polychronios" zu Hb 5,27: Olympiodor S.64,16f.:
 τούτων τοιγαροῦν οὕτως ἐχόντων σκο- ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔχειν ἡμεῖς
 πεῖν σε προσῆκον, πολῶν ἀμαρτημάτων ἀκριβῶς ἔθεωρήσαμεν, σὺ δὲ ἀναλογί-
 δίκην τινυῖεις. ζου, πολῶν πλημμελημάτων ἐκτινύ-
 ων δίκην κτλ.

"Polychronios" zu Hb 6,3: Olympiodor S.67,4:
 ἀλλ' ἀπιστοῦμαι .. τῶν ἀκουόντων ἐκ ἀλλ' ἐκφασιλίζετέ μου, φησίν, τὰ
 τῆς ἐαυτῶν ἀνέσεως .. κρινόντων τὰ ῥήματα ἐν ἀνέσει τυγχάνοντες.
 ῥήματα.

"Polychronios" zu Hb 6,10: Olympiodor S.69,4-5:
 ἐπὶ τῆς ἐμαυτοῦ πόλεως καὶ τῶν τει- τῆς πόλεως ἐφ' ἧς ἔνδοξος ὦν ἐν
 χέων μεθ' ἡδονῆς διήγον. εὐημερίῳ διήγον.

Hiermit enden die Parallelen fürs erste; obwohl die Katene noch weiterhin viel Polychroniostext verzeichnet, gibt es keine auffälligen Obereinstimmungen mehr mit dem Inhalt oder Wortlaut von Olympiodors Kommentar in den nächstfolgenden Kapiteln.

Ein Punkt soll noch einmal betont werden: Alle aufgefundenen Parallelen betreffen außer in den beiden Fällen, wo dies eigens vermerkt ist, Olympiodors erste (meistens einzige) Erklärung zu der jeweiligen Stelle und nicht die als von fremder Herkunft oder auch nur als Alternativen gekennzeichneten Erklärungen.

Vorstehende Liste bietet Arbeitsmaterial, welches mehr oder weniger auf Zufallsfunden beruht. Wie die Übereinstimmungen in den Formulierungen zustande gekommen sind, bleibt offen; doch sind die jeweiligen Textstellen evidentermaßen nicht unabhängig voneinander. Beim derzeitigen Kenntnisstand läßt sich insbesondere nicht entscheiden, ob Olympiodor speziell die Kommentare des Chrysostomos und des Polychronios¹⁹⁴ wirklich gekannt und, soweit für seine Ziele brauchbar, ausgebeutet hat, oder ob er nur auf eine allgemein verbreitete exegetische Tradition zurückgegriffen hat.

D I E A N L A G E D E R E D I T I O N

Der Text der Edition beruht auf den beiden oben S.XIV-XVIII beschriebenen Handschriften X und Y. Die Nebenüberlieferung wurde komplett verglichen und, sofern ihr Text dem der Primärüberlieferung überlegen schien, auch zur Konstitution des Textes herangezogen. Bibelzitate sind durch Sperrung kenntlich gemacht, Texte der drei jüngeren Übersetzer durch Unterstreichung. Auf die Wiedergabe der Angaben κελμ(ενον) und ἐπου(ησε(α)), die sich in Y regelmäßig finden, wurde verzichtet. Die Schreibung der Eigennamen entspricht, abgesehen von eindeutigen Orthographiefehlern, der von Y. Einzelne Wörter, die in der Primärüberlieferung fehlen, wurden ohne besondere Kennzeichnung in den Text gesetzt, sofern sie in der Sekundärüberlieferung vorliegen; ganze Satzteile oder Sätze hingegen, die aus sekundären Zeugen übernommen wurden, sind in spitze Klammern gesetzt.

Ein besonderes Problem bilden die Kapitelanfänge: Die Anordnung,

¹⁹⁴ Sowie auch die Schrift des Apollinaris, falls es sich nicht bei den 3 Stellen unter seinem Namen um fehlerhafte Nennungen in Γ handelt.

die wir für die ursprüngliche und von Olympiodor intendierte halten, findet sich, das Zeugnis beider Handschriften separat gezählt, nur siebenmal: Kap. v (XY), ε (X), ζ (Y), ζ (X), θ (Y), ι (Y), ιβ (Y). Die Abweichungen in den anderen Fällen sind mannigfaltig; man findet sie in den jeweiligen Apparaten verzeichnet. Die häufigste dieser Abweichungen besteht darin, daß die Floskel ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ nicht ganz am Anfang des Bibeltextes steht, sondern zwischen die Einleitungsformel der Rede (ὕπολαβὸν .. λέγει) und ihre ersten Worte eingeschoben ist. Sinnvoll ist beides, da ῥητόν sowohl 'Text' wie 'Rede' bedeuten kann. Vielleicht war Olympiodor selbst in diesem Punkt nicht ganz konsequent, oder die Anordnung war in einem früheren Stadium der Überlieferung unübersichtlich. Die Zwischenüberschrift αὐ λέξειζ fehlt siebenmal.

Der Apparat baut sich folgendermaßen auf:

An erster Stelle sind die Zitate verifiziert. Die Bezeichnungen der Quellen sind gewöhnlich ausgeschrieben; nur wo der Platz knapp war, sind sie auf allgemeinverständliche Weise abgekürzt.

An zweiter Stelle folgt die Angabe der Bezeugung, zunächst durch die Primärüberlieferung, dann durch die Sekundärüberlieferung. Erstreckt sich die Bezeugung durch einen Überlieferungsträger nicht über die ganze Seite, so ist in runden Klammern jeweils angegeben, welche Textstrecke er abdeckt. Steht vor dieser Angabe das Zeichen ≠, so weicht die Sekundärüberlieferung hier so stark vom Original ab, daß es nicht sinnvoll schien, alle Differenzen im Apparat zu verzeichnen. In diesem Fall sind nur die Varianten aufgenommen, die von besonderem Interesse schienen und einen Bezug zur sonstigen Überlieferung erkennen lassen; die Sigel des Überlieferungsträgers ist dann in () gesetzt. Auf die Angabe Γ folgt in runden Klammern jeweils die Liste der Handschriften, aus denen der Text gewonnen wurde, entsprechend den unten erklärten Siglen. Die wichtigen Handschriften QR waren zur Zeit der Editionsarbeit noch nicht kollationiert, Π nur teilweise; es wurde jedoch immerhin geprüft, daß sich der für Γ anzunehmende Text, soweit er in unserer Ausgabe enthalten ist, durch ihr Hinzutreten an keiner Stelle verändern würde.

In der dritten Rubrik findet man die Varianten im einzelnen. Abweichungen in Y und X wurden vollständig verzeichnet, mit Ausnahme von Abkürzungen und Ny-ephelekystikon. Für die Sekundärüberlieferung wurde auch auf die Angabe von Iotazismen und anderen geringfügigen ortho-

graphischen Varianten verzichtet; im übrigen sind alle Abweichungen vom Text der Edition verzeichnet, sofern nicht die oben bei der Erklärung des Zeichens ≠ gemachte Einschränkung gilt. Nicht berücksichtigt wurde hingegen, ob die Fragmente der Sekundärüberlieferung in ihrer Anordnung der des Kommentars entsprechen oder nicht; d.h. über die Reihenfolge der Zeugnisse in der Sekundärüberlieferung, die Trennung zusammengehöriger Partien oder Zusammenfassung verschiedener (beides besonders häufig in P und N) ist nichts aus dem Apparat zu entnehmen. Der Text von Γ wurde aus den Lesarten der kollationierten Handschriften hergestellt; Angaben über den Text einzelner Handschriften findet man nur in begründeten Einzelfällen im Apparat verzeichnet. Die Fassungen von L, BC, P und N sind als eigenständige Zeugen aufgeführt, wo sie ihren Text aus einer anderen Quelle als Γ haben; andernfalls werden sie wie Handschriften von Γ behandelt. In V sind auf den Rändern der ersten Folien von späterer Hand einzelne Textauszüge aus Olympiodors Kommentar eingetragen; diese werden mit Vm bezeichnet. Im Falle von Dubletten in Γ (vgl. oben S.XXII) heißt das jeweils größere Fragment Γ, das kleinere Γ', ohne daß durch diese Bezeichnung etwas über die vermutliche Reihenfolge der Aufnahme in die Katene ausgesagt wird. Konnte zwischen dem Text der Niketas-Ausgabe von Young und dem des Vat.Pal. 230 (vgl. oben S.XXIX) keine Entscheidung getroffen werden, so sind die entsprechenden Varianten mit Np und Ny bezeichnet. In der Hypothese basiert der von Young abgedruckte Text nicht auf N- sondern auf Γ-handschriften (wahrscheinlich BC); hier wurde die Ausgabe daher gar nicht, sondern stattdessen drei weitere N-handschriften zum Vergleich herangezogen, die zwei verschiedenen Redaktionen angehören: Sinait. gr.4 (Ns, zusammen mit Np einfach N), Jerusalem Taphou 5 und Parisinus gr.135 (gemeinsam Ø). Einen Teil der Hypothese verdanken wir ausschließlich diesen beiden letztgenannten Handschriften (vgl. oben S. XXX/XXXII).

HÄUFIGER ZITIERTE LITERATUR

- Altaner-Stuiber:** Berthold Altaner - Alfred Stuiber, Patrologie, 8.Aufl. Freiburg i.Br. - Basel - Wien 1978.
- Bardenhewer:** Otto Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur Bd.V, Freiburg i.Br. 1932 (Nachdruck Darmstadt 1962).
- Beck:** Hans Georg Beck, Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich (Handbuch der Altertumswissenschaft XII 2,1), München 1959.
- Bertini:** Ugo Bertini, La catena greca in Giobbe, Biblica 4, 1923, S.129-142.
- Devreese:** Robert Devreese, Chaînes exégétiques grecques IV, Les chaînes sur Job, in 'Dictionnaire de la Bible', Suppl.I, 1928, Sp.1140-1145.
- Faulhaber, Hoheliedcatenen:** Michael Faulhaber, Hohelied-, Proverbien- und Predigercatenen (Theologische Studien der Leo-Gesellschaft 4), Wien 1902.
- Faulhaber, Prophetencatenen:** Michael Faulhaber, Die Propheten-Catenen nach römischen Handschriften (Biblische Studien Bd.IV, 2. und 3. Heft), Freiburg i.Br. 1899.
- Field:** Frederic Field, Origenis Hexaplorum quae supersunt, Oxford 1875 (Nachdruck Hildesheim 1964); Teil II, S.1-82, Auctarium S.5-11 (Iob).
- Hagedorn:** Dieter Hagedorn, Der Hiobkommentar des Arianers Julian, Berlin - New York 1973.
- Karo-Lietzmann:** Georg Karo - Hans Lietzmann, Catenarum Graecarum Catalogus, Catenae in Iob (Nachrichten von der Königl. Ges. der Wissenschaften zu Göttingen, Phil.-hist. Klasse, 1902, Heft 3, S.319ff.), Göttingen 1902.
- Klostermann:** Erich Klostermann, Die Oberlieferung der Jeremiahomilien des Origenes (Texte und Untersuchungen XVI 3), Leipzig 1897.
- Rahlfs:** Alfred Rahlfs, Septuaginta, 6.Aufl., Stuttgart o.J.

- Rahlfs Verz.: Alfred Rahlfs, Verzeichnis der griechischen Handschriften des Alten Testaments (Nachrichten von der Königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philologisch-historische Klasse 1914, Beiheft), Berlin 1914.
- Young: Catena Graecorum Patrum in Beatum Iob collectore Niceta Heraclaeae metropolita ex duobus mss. bibliothecae Bodleianae codicibus Graece ... edita et Latine versa opera et studio Patricii Junii, London 1637.
- Ziegler: Job (Septuaginta. Vetus Testamentum Graecum Auctoritate Academiae Scientiarum Göttingensis editum, vol.XI,4), Göttingen 1982.

TEXT

In Text und Apparat vorkommende kritische Zeichen und Siglen

< > Lücke in der (Primär)überlieferung

{ } von den Herausgebern getilgt

[] Lücke durch mechanische Beschädigung

≠ ungefähr gleich

> läßt aus

() Variante aus ≠-Text

X Vaticanus gr.745

Y Monacensis gr.488

Γ Γ-Katene; vgl. S.XIXff.

Γ' Dublette in Γ; vgl. S.XXII mit Anm.32

F Marc.gr.538

Π Patm.171

O Ath.Vatop.590, Abschrift von Π, tritt ein, wo Π zur Zeit der Editionsarbeit noch nicht verfügbar war

S Sinait.gr.3

V Vatic.gr.749

E Vatic.gr.750

H Ambr.D 73 sup.

K Haun.6

M Marc.gr.21

A Ambr.A 148 inf.

β Archetyp von VEKMA

γ Archetyp von EHKMA

BC Bodl.gr.Laud 20 und Bodl.Auct.E 2,19

P Vatic.Pii II 1

L Laur.Plut.V 27

N N-Katene (Niketas; vgl. S.XXIXff.)

Ny Ausgabe von Young

Np Vatic.Pal.gr.230

Ns Sinait.gr.4 (nur S.1-5; vgl. S.XXXff.)

⊕ Jerus.Taphou 5 und Paris.gr.135 (nur S.1-5; vgl. S.XXXff.)

Vm Randstück in V (nur S.18)

Syr Version der Syrohexapla; vgl. S.XXXVf.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Πολλὰ τοῖς παλαιότεροις ἔδοξε περὶ τῆς προκειμένης συγγραφῆς· οἱ μὲν γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ὑπεραπολογούμενοι λέγουσιν, ὅτι πρὸ τῆς χάριτος γεγωνῶς καὶ μηδὲν ἐλπίζων ἔσεσθαι μετὰ τόνδε τὸν βίον, ἐπειδὴ τῆς τῶν ὀρωμένων εὐδαιμονίας ἀφῆρέθη χρημάτων καὶ παίδων, καὶ τῇ ἀνηκέστῳ περιβεβλημένος νόσῳ εἰκότως ἐδυσχέραινεν. οὐδὲν γὰρ ἐαυτῷ συνειδῶς ὀδικον οὐ δίκαια πάσχειν νομίζων ἐταράττετο. καὶ οὐδὲν μὲν εἰς θεὸν ἐδυσσῆμηνεν, ὅπερ μάλιστα τῷ διαβόλῳ διὰ σπουδῆς ἦν· πλὴν οὐκ ἐφύλαξε τὸ πρὸς θεὸν ἀκρότατον σέβας τῷ ὅλως ἀμφισβητῆσαι περὶ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, διὰ τί μὴ τὸ κριτικὸν αὐτῷ ἐφύλαξε ὁ θεός, ἀλλ' εἶσαε παρὰ τὴν ὀξίαν κακοῦσθαι, καὶ διὰ τί μὴ φιλονηπιῶσας κατηξίωσεν, εἴπερ ὄρα πονηρίαν εἶδεν ἐν αὐτῷ. οὐκ ἀποδεδώκασιν οὖν οἱ ταῦτα λέγοντες τῷ δικαίῳ ἰβὼ τὴν τελείαν ἀρετὴν, ἀλλ' ἔφασαν, ὅτι καλὸν ἡμῖν ὑπόδειγμα γέγονεν ὁ ἰβὼ οὕτω πρὸ τῆς χάριτος ἀγωνισάμενος, ἵνα ἡμεῖς οἱ τῆς χάριτος ἀπολελαυκότες ἐπὶ τὰ τελειότερα λοιπὸν ὀδεύωμεν, τὸ τοῦ

15 θειοτάτου Παύλου κατὰ νοῦν λαμβάνοντας ὡς πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας ταῖς θεαίαις κρίσεσιν ἔφασεν ὅτι· ὦ ἄνθρωπε, μενοῦν γε σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἔρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι· τί με ἐποίησας οὕτως; καὶ ταῦτα μὲν οὗτοι, ἕτεροι δὲ ἀπετόλμησαν εἰπεῖν, ὡς τὸ μὲν ἀγύνομαι τὸ κατὰ τὸν ἰβὼ ἀληθῆς τυγχάνει, οὐκ ἔστι δὲ τῶν

20 θεοπνεύστων βιβλίων ἡ συγγραφὴ, ἀλλὰ τις ἀνὴρ τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων τῆς θείας παιδείσεως τὴν ἐπίδειξιν ποιούμενος ἀκοῆ τὰ κατὰ τὸν δίκαιον παρεληφώς συνέγραφε τὸ βιβλίον, καὶ ὅσα τοῦ δικαίου φέρονται τραχύτερα δοκοῦντα ῥήματα, ἁμαρτήματα τοῦ συγγραφέως τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ ἰβὼ ἐφθέγγετο ταῦτα· φασὶ δὲ ὅτι καὶ τὴν τοῦ θεοῦ ῥῆσιν ὁ συγγραφεὺς ἀνέπασσεν ἐαυ-

25 τῷ καὶ τὸ κῆτος, καὶ δι' ὧν ἁπλῶς ἐκωμῶδησεν τὴν συγγραφὴν ὡς πεπλασμένην οὕσαν καὶ ἐξ ἀνθρωπίνης ἐπινοίας συντεθειμένην. ἕτεροι δὲ ταῦτα μὲν οὐκ εἶπον, τοὺς δὲ θαυμαστοὺς ἄνδρας τοὺς ἐβδομήκοντα διαβεβλήκασιν τοὺς μεταβεβληκότας ἐκ τῆς Ἑβραίων φωνῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γεγραμμένα· οὐ γὰρ καλῶς, φασίν, νοήσαντες τὰ Ἑβραϊκά, ἀλλὰ τῇ ὁμωνυμίᾳ τῶν λέξεων πεπλανημέ-

16-18 Röm 9,20

Γ(OFSBC 1 - 18 οὕτως) φ Nps(≠ 2; ≠ 20 βιβλ. - 24 ταῦτα; ≠ 27 τοὺς₂ -)

1 τοῦ θεοφιλεστάτου Ὀλυμπιοδώρου διακόνου ἐπόθεσις εἰς τὸν ἰβὼ Γ, ἡ ὁ-
πόθεσις Ὀλυμπιοδώρου φ 3 ἀνδρὸς φ: ἀγίου Γ 4 μετὰ φ: κατὰ Γ
5 περιβεβλήται Γ 8 τῷ Γ: τὸ φ 10 ὁ > Γ 16 μενοῦν γε ὦ ἄνθρωπε
steilt φ 18 nach οὕτως: καὶ μεθ' ἕτερα Γ 29 φασίν Hag: φησι φ

νοι εἰς πολλοὺς τόπους ἕτερα ἄνθ' ἑτέρων ἐκδεδώκασιν. οἱ δὲ ταῦτα φήσαντες Ἑβραῖω τινὶ πεισθέντες ὑπορύττειν ἐπιχειρήσαντι καὶ παραλύειν τῶν ἑβδομήκοντα τὴν ἑρμηνεῖαν ἕτερα ἄντι τῶν γεγραμμένων παρενέβαλον ῥήματα τῷ συγγράμματι. ἄλλοι δὲ τὴν μὲν συγγραφὴν ἀπεδέξαντο ὡς θεόπνευστον οὖσαν, 5 τοὺς δὲ φίλους τοῦ Ἰωβ ἰσχυρῶς διεσυσαν ὡς βασκανοὺς αὐτοὺς φήσαντες καὶ ὑπὸ βασκανίας οὕτως ἐπιθέσθαι τῷ Ἰωβ. ἕτεροι δὲ τὰ ἱστορικῶς ἐγγεγραμμένα ἀφέντες σχεδὸν ὅπαντα τὰ ῥητὰ πρὸς ἀλληγορίας ἔτρεφαν.

καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τοῦ βιβλίου συγγραφῆς. περὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν ἦπτον διεφώνησαν οἱ μὲν πρὸ τοῦ νόμου τοῦτον γεγονέναι λέγοντες, οἱ 10 δὲ μετὰ νόμον, ἕτεροι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν τῶν βασιλέων τοῦ τε Ἰουδᾶ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ γεγονέναι φασίν. ἐγὼ δὲ θεῶπιθόμενος τῷ καὶ μετὰ δικαίων καὶ μετὰ προφητῶν τὸν ἄνδρα συντάξαντι καὶ διὰ τοῦ θεοφόρου στόματος Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου φήσαντι περὶ αὐτοῦ· ἐὰν στή Νῶε καὶ Ἰωβ καὶ Δανιήλ, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας αὐτῶν οὐ μὴ ἐξέλωνται 15 πειθόμενος δὲ καὶ τῷ λέγοντι· τὴν ὑπομονὴν Ἰωβ ἠκούσατε καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, τὸν μὲν ἄνδρα θαυμαστόν τινα καὶ ὀπιστολικὸν εἶναι πειθόμεαι καὶ προφητικῆς ἀξιωθέντα χάριτος, εἴτε καὶ πρὸ τῶν παλαισμάτων εἴτε καὶ ἐν αὐτοῖς μέσοις τοῖς ἀγνίσμασιν· καὶ γὰρ οὐδὲν αὐτῷ τῆς ἀκριβείας παραλέλειπται. τέλειος οὖν ἦν τὴν ἀρετὴν καὶ τῆς τοῦ θεοῦ 20 μαρτυρίας ὄξιος.

πάνιν τε τοῖς τε ἱεροῖς ὀπιστόλοις ἀκολουθῶν καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις ἡμῶν πατράσιν, οἵτινες ἐκ τῶν ὀπιστόλων τὸ βιβλίον παρεληφότες κατὰ τὴν τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνεῖαν ἐκδεδομένον ἐν τοῖς ἐνδιαθέτοις τῆς θεοπνεύστου γραφῆς κατέλεξαν, οὔτε ἐξ ἀνθρωπίνης ἐννοίας συντεθεῖσθαι λέγω τὴν γραφὴν, 25 ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑβδομήκοντά φημι ὑπὸ ὁγίου πνεύματος ὀδηγηθέντας καὶ καλῶς νενοηκότας τὰ Ἑβραϊκὰ αὐτὸ τε τοῦτο τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβαλεῖν γλῶτταν πρὸ τῆς τοῦ κυρίου ἐπιδημίας ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων τῶν Αἰγύπτου βασιλευσάντων θεοῦ τοῦτο οἰκονομήσαντος, ἵνα μὴ τις εἴπη, ὡς χάριν Χριστιανοῖς κατατιθέμενοι οὕτω τὰς γραφὰς οἱ 30 ἑβδομήκοντα διηρμήνευσαν. καὶ οἱ μὲν λοιποὶ τῶν ἑρμηνευτῶν μετὰ τὴν ἐπι-

13-14 Ezechiel 14,20

15-16 Jakobus 5,11

X(26 τὰ Ἑβρ. -) Γ(OFSBC 8 περὶ - 30 διηρμ.; V 26 νενο]ηκότας - 30 διηρμ.) Φ Nps(Φ - 1 ἐκδ.; Φ 21 - 23 ἐκδεδ.; Φ 30 οἱ -)

14 ἀποτῶνα > Φ 21 τε ἱεροῖς Γ: τελεωτέροις Φ 23 ἐκδεδομένην Φ 30 nach διηρμ.: καὶ μεθ' ἕτερα Γ

δημίαν γεγονότες καὶ οὐκ ὄντες Χριστιανοὶ πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν τὴν ἔρ-
 μνησίαν ἐποίησαντο καὶ εἰς ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν ὡς ἠβουλήθησαν· οἱ δὲ καὶ
 πρὸ τῆς ἐπιδημίας καὶ διηρημένως ἠρμήνευσαν κατὰ συζυγίας ὑπὸ τοῦ Πτολε-
 μαίου διαιρεθέντες, καὶ πάντες συνεφώνησαν ἀλλήλοις ὡς ἐκ μιᾶς γλώττης
 5 φθεγξάμενοι καὶ μήτε πρὸς χάριν μήτε πρὸς ἀπέχθειαν τινος τὴν μεταβολὴν
 τῶν Ἑβραϊκῶν ποιησάμενοι. διόπερ αὐτὴν ὡς ἀνύποπτον οὖσαν καὶ ὑπὸ πολ-
 λῶν καὶ πρεσβυτέρων τοῦ Ἰσραὴλ σὺν ἀληθείᾳ ἐκδεδομένην οἱ τῆς ἀληθείας
 μυσταγωγὸί θετοὶ ἀπόστολοι τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδώκασιν, ὥστε περιτταῖ τῶν
 μυθολόγων Ἑβραίων αἱ παρεξηγήσεις. εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸ σπᾶνιον χρῆσάμεθα
 10 λέξει τινα κειμένη παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς, σαφηνείας καὶ μόνης χά-
 ριν τοῦτο ποιοῦμεν, κατὰ τῶν αὐτῶν μέντοι νοημάτων ἐρχόμεθα· οἷόν ἐστι
 παρ' Ἑλληνιστῶν ἀκοῦσαι λεγομένους ἐρέτας τοὺς κωπηλάτας, καὶ διὰ τὸ μὴ
 εἰδέναι τοὺς ἀκουμένους, τίνες εἰσὶν ἐρέται, φάμεν πρὸς αὐτούς, ὅτι οὗ-
 τοί εἰσιν οἱ κωπηλάται. οὕτως καὶ ἐὰν εὔρωμεν παρὰ τοῖς ἑβδομηκοντα ὄσα-
 15 φεστέρον λέξιν σαφέστερον εἰρημένην παρὰ τοῖς λοιποῖς ἐρμηνευταῖς, συγ-
 χρώμεθα τῇ σαφεστέρᾳ διὰ τὴν σαφήνειαν. οὐ γὰρ φάμεν, ὅτι ἐκείνοι τούτων
 ἄμεινον ἠρμήνευσαν· τοῦτο γὰρ παντελῶς ἀνόητον καὶ Ἰουδαϊκῆς ἢ καὶ Σα-
 μαρείτιδος τόλμης παρεγχείρημα. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τε τοῦ ἀνδρείοτάτου
 Ἰωβ καὶ τῆς συγγραφῆς, ἣν ἔπασαν δεχόμεθα μετὰ τῶν ἐν τῷ τέλει γεγραμμέ-
 20 νων, ἐν οἷς καὶ ἡ γενεαλογία φέρεται τοῦ Ἰωβ, δι' ἧς δηλοῦται πρὸ νόμου
 τυγχάνων. ὅλην γὰρ τὴν συγγραφὴν οὕτω γεγραμμένην ὄνωθεν ἐκ τῶν ἀπο-
 στόλων ἢ ἐκκλησίας παρείληφεν.

πεῖθεται δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ φίλους δικαίους εἶναι· οὐ γὰρ ἦν τὸν δί-
 καιον μὴ δικαίους κεκτῆσθαι φίλους· ἐπειδὴ δὲ μέγας ἦν ἀθλητῆς καὶ ὁ τῶν
 25 ἀποστατικῶν δυνάμεων ἄρχων διάβολος δι' ἑαυτοῦ κατέβη πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὁ
 τοὺς ἑαυτοῦ στεφανίτας ἀνακηρύττων θεὸς πάντα παθεῖν συγκεχώρηκε τὸν
 δίκαιον καὶ πάσας ἐνέγκαι τοῦ πολεμίου τὰς πληγὰς, ὡς ἂν μὴ τις αὐτῷ πρό-
 φασις ὑπολειφθῆ. διὸ πρὸς πᾶσι τοῖς ἀλγεينوῖς συνεχωρήθησαν καὶ οἱ αὐ-
 τοῦ φίλοι ἂντι παραμυθίας φαρμάκου δεινότερους αὐτῷ τῶν τραυμάτων
 30 λόγους ἐπιθεῖναι.

ἡ δὲ συγχώρησις γέγονεν οὕτως· πολλοὶ τῆς ἐγκαταλείψεώς εἰσιν οἱ

X Γ(VOFSBC 18 ταῦτα -) Φ Nps(φ - 11 ποιοῦμεν; φ 16 οὐ - 18 παρεγχ.)
 2 εἰς > φ 3 συζυγίας φ: συζυγίους X/ τοῦ φ: > X 7 ἀληθείας φ(Nps):
 ἐκκλησίας X 9 χρῆσάμεθα X 12 τὸ: δὴ φ 19 πᾶσαν φ / τῷ > φ
 20 φέρεται: φαίνεται φ 31 οἱ > φ

τρόποι, καὶ ὁ μὲν τις πάσχει δι' ἁμαρτίας, ὡς ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἔλεγεν ὁ
 αὐτῆρ· ἴδε, ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἑμάρτανε, ὁ δέ, ἵνα
 δοξασθῇ ὁ θεός, ὡς ὁ ἐκ γεννητῆς τυφλός, περὶ οὗ πάλιν ἔφησεν ὁ κύριος·
 οὔτε οὗτος ἠμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα
 5 δοξασθῇ ὁ θεός. καὶ ἄλλοι πάσχουσι κατ' ἄλλην οἰκονομίαν, ὡς οἱ
 παῖδες οἱ ὀνειρεθέντες ὑπὸ Ἡρώδου καὶ ἄλλοι πολλάκις, ἵνα κακίας
 προσδοκωμένης ἀνασταλῶσιν ἢ ἵνα ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν ἐπιστρέψωσιν.
 καὶ ὁπλῶς εἰπεῖν ποικίλοι καὶ πολλοὶ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας καὶ τῆς
 ἐξ αὐτοῦ παιδεύσεως ἡμῖν ἐπιφερομένης οἱ τρόποι, πάντες δὲ συμφέρον-
 10 τες καὶ ὠφέλιμοι, κἄν ἡμεῖς τούτων ἀγνοῶμεν τοὺς λόγους. εἷς δὲ τῶν
 τρόπων τυγχάνει καὶ οὗτος ὅς τοις δικαίοις ἐπιφέρεται, ἵνα αὐτῶν ἡ
 κερυμμένη ἀρετὴ διαλάβῃ καὶ ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ δοκιμασθέντες
 ἐκλαμψωσιν. κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον συνεχῶρει ὁ θεός τὸν τῆς ὑπομονῆς
 ἀνδριάντα τὸν μέγαν ἰὼβ ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειράζεσθαι. καὶ ἡγνύει
 15 μὲν τέως αὐτὸς τοῦτο, ὡς ἂν καὶ περιφανεστέρως ἀνδρείως ἀναδειχθῇ,
 ἡγνύουσι δὲ καὶ οἱ τούτου φίλοι. ἐπεὶ δὲ ἤκουσαν αὐτοῦ τὸν θάνατον
 ἐπευχαμένου, δεῖον ἑτέροις παραμυθήσασθαι λόγοις, συνεχωρήθησαν, ὡς
 ἦδη φθάσαντες εἶπομεν, τοῦτο μὲν μὴ ποιῆσαι, ἐκ δὲ τινος δικαιώματος,
 ἴσως δὲ καὶ τοῦ διαβόλου λάθρῃ αὐτοῖς τοῦτο ὑποσπεύροντος, τὸν ὑπὲρ
 20 θεοῦ δῆθεν ζῆλον ἀναλαβεῖν, καὶ νομίσαντες, ὕπερ οὐκ ἦν ἀληθές, βλασ-
 φημίαν εἶναι κατὰ θεοῦ τὸ ποθεῖν τὸν δίκαιον ὀπαλλαγῆναι τοῦ σώμα-
 τος, τὴν ὑπὲρ θεοῦ δῆθεν συνηγορίαν ἀναδεξάμενοι οἱ πρὸς θεραπείαν
 ἦκοντες πικρότεροι τῶν ἀληθῶν τῷ δικαίῳ κατέστησαν. ὅτι δὲ οὐκ ἦν
 ἀληθὴς ἡ ὑπόνοια, ἐξὸν ἦν αὐτῷ διαχειρίσασθαι ἑαυτὸν καὶ ὑπεξαγαγεῖν
 25 τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἠνέσχετο τοῦτο ποιεῖν διὰ τὸν θεὸν τὸν συνδῆ-
 σαντα τὴν ψυχὴν τῷ σώματι. καὶ ἦρα μὲν τοῦ θανάτου, εἰλικρινῆς δὲ
 τὸ πρὸς τὸν θεὸν φυλάττων σέβας, καίτοιγε ἐπ' ἐξουσίας ἔχων, οὐχ
 ἑαυτὸν ἀνεῖλεν.

εἴ τις τοιγαροῦν τοῖς ἴχνεσιν ἠκολούθησε τοῦ μεγάλου ἰὼβ καὶ
 30 παρῆλθε μὲν τὸν ἐμποσθὲ φόβον, τὴν δὲ τελείαν ἀγάπην ἔφθοσεν, οἶδεν

2 Johannes 5,14 4-5 Johannes 9,3

X Γ (OFSBC; V - 17 συνεχωρήθησαν) Φ

2 ἰδοὺ ΓΦ / ὁ δὲ (FB; durch Konjektur?): οἱ δὲ ΧΓΦ 3 γενετῆς Φ

14 τοῦ > Γ 15 περιφανέστερος Γ 16 ἐπειθὲ δὲ Φ 18 ἰμῆ' Χ

23 τῷ δικαίῳ τῶν ἀληθῶν stellen ΓΦ 25 ποιῆσαι Φ / τὸν θεόν:

αὐτὸν Φ 27 ἐπ' ΓΦ: ἅπ' Χ

ἐν ποίᾳ παρησίᾳ οὕτω διαλέγεται καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἐθάρρει κρίνεσθαι πρὸς θεόν, εἰ μὴ τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς αὐτὸν συνεδέδετο καὶ ἀφόδρα ἐθάρρει τῇ τοῦ κυρίου δικαιοκρισίᾳ· διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ἀπεδέξατο εἰδώς, ἐν ποίᾳ γνώμῃ καὶ ποίᾳ ἀγάπῃ τοὺς λόγους προέφερον. εἰ δὲ καὶ 5 τις ἀληθῶνων πεπεύραται, διαφερόντως καταπλαγήσεται τὴν ἐν ταῖς βασύοις τοῦ ἀνδρὸς φιλοσοφίαν.

ἀλλ' ἰτέον λοιπὸν ἐπὶ τὴν τῶν ῥητῶν ἑρμηνείαν. λέξομεν δὲ ὅσα καὶ τῇ ἱστορίᾳ συμβαίνει καὶ ὅσα πρὸς ἀλληγορίαν βλέπει οὐδὲν τῇ ἱστορίᾳ λυμαινόμενα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων βιβλίων. οὕτω γὰρ ἡμᾶς 10 οἱ πατέρες ἐδίδαξαν, μήτε ἐκριζοῦν τὰ ἐγγεγραμμένα καὶ πάντα πρὸς ἀλληγορίαν στρέφειν μήτε ἰουδαϊκῶς ἐνοσημένειν μόνῃ τῷ γράμματι, ἀλλὰ διασκαλιδεύειν καὶ καλλιεργεῖν τὸν νοητὸν τῶν θεῶν γραφῶν παρόδεισον καὶ τὰ μὲν τῇ ἱστορίᾳ, τὰ δὲ τῇ θεωρίᾳ ἀποδιδόναι, καὶ διαφερόντως ἐπὶ τῶν προφητῶν, ὧν ἕνα ἡγοῦμαι τὸν ἁγιώτατον ἰεζβ. εἰ μὲν 15 γὰρ ἐκάτερα δέχεται τὸ ῥητὸν ἀβιάστως, καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεωρίαν, χρηστέον ἀμφοτέροις· εἰ δὲ τὴν ἱστορίαν μόνην, μείνωμεν ἐπὶ τοῦ γράμματος· εἰ δὲ πρὸς διάνοιαν μόνην ὄρῃ, ἀνακουφιστέον τὸν λόγον εἰς τὴν ἀλληγορίαν.

χωρήσωμεν τοιγοροῦν, ὡς ἔφην, ἐπὶ τὴν τῶν ῥητῶν σαφήνειαν αὐτῆν, 20 πρότερον αἰτήσαντες τοῦ μακαρίου ἰεζβ τὴν ἁγίαν ψυχὴν, ἵκατεῦσαι θεοῦ δοῦναί τι καὶ ἡμῖν ἐπᾶξιον εἰπεῖν τῆς τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφυχίας.

X Γ(OFSBC; P 9 ἁγίων - 21; L 15 ἐκάτ]ερα - 21) Φ Nps(≠ 7-21)

1 ὅτι > Φ 3 κυρίου; θεοῦ ΓΦ / αὐτὸν ΓΦ: => X 7 ῥητῶν ΓΦ: ῥη-
μάτων X 11 στρέφειν ΓΦ: τρέφειν X 20 ψυχὴν τὴν ἁγίαν stellt Φ

<ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ>

<Ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ.> Ἄνθρωπος τις ἦν ἐν χώρῃ τῇ Αὐσίτιδι,
ὃ ὄνομα Ἰώβ.

<Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου>

5 ὄνομα τοῦ δικαίου καὶ χώραν φησὶν ἡ γραφή καὶ διαγράφει
τὴν ὄραν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, προασφαλιζομένη τὸν ἀκροατὴν, ἵνα κατὰ
ταύτην τοῦ ἀνδρός τὴν ὑπόληψιν ἀκούσῃ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα
μηδὲν θορυβούμενος, ἀλλὰ ἀσφαλῶς πεπεισμένος περὶ τῆς αὐτοῦ δι-
καιοσύνης. εἰτά φησιν, ὡς καὶ πολυπαῖς ἦν καὶ καλλίπαῖς καὶ βρού-
10 ων πᾶσι τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας. διδάσκει δὲ καὶ τῶν παί-
δων αὐτοῦ τὴν ὁμόνοιαν καὶ φιλαδελφίαν καὶ τοῦ πατρὸς τὴν ἐπιμέ-
λειαν καὶ τὸ περὶ θεὸν σέβας καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας τοὺς παῖδας
ἀνέτρεφεν, πολλὴν ποιούμενος πρόνοιαν καὶ τὰς κατὰ διάνοιαν αὐτῶν
ἀκουσίους ἀμαρτίας ἐξαλείφειν διὰ θυσιῶν καὶ τῆς εἰς θεὸν δεήσε-
15 ως.

X Γ(VOFSL 5-15) . Γ'(BP 5 διαγράφει - 9 δικαιοσύνης) N(5-15)

1-4 rekonstruiert nach Analogie der späteren Kapitelanfänge; der Text
5-15 wird in ΓN als προθεωρία bezeichnet 5 καὶ₂ > Γ(außer VF) /
διαγράφει X(V): προδιαγράφει Γ'N, προυπογράφει (OFSL) 6 τὴν ὄραν:
τὸ κάλλος (OSL)Γ' / ψυχῆς + ἡ γραφή Γ' / ἵνα + καὶ Γ' 6-7 κατὰ
ταύτην: κατ' αὐτὴν (OSL)N 7 ἀκούσῃ (OF₂BNY durch Konjektur):
ἀκούσῃς XΓNp, ἀκούσας (P) 9 φησιν: ἐπιφέρει N 10 τοῖς +
ἀνθεσι X / δὲ > Γ 12 περὶ: πρὸς N 12-13 τοὺς - ἀνέτρεφεν:
ἀνῆγε τὰ φίλιωτα N 13 ἀνέτρεφεν Γ: ἐνέτρεφεν X / πολλὴν ΓN: > X
14 ἀκουσίους ΓN: > X / ἐξαλείφειν ΓN: ἐξαλείφων X

X springt von der προθεωρία des ersten Kapitels zur Erklärung des zweiten. Die Texte der Katenenhandschriften, die in diese Lücke passen könnten, werden hier abgedruckt, in der Reihenfolge der Lemmata, zu denen sie gehören. Da es nicht viele sind, gehen wir alle Fragmente, die einigermassen zuverlässig als Ὀλυμπιοδύρου bezeugt sind, ohne Rücksicht auf die innere Wahrscheinlichkeit. Fr.1 und 2 z.B. schliessen einander inhaltlich aus, ohne dass sich jedoch aus dem Gesamttext von Olympiodors Kommentar eine klare Entscheidung zugunsten des einen oder des anderen treffen liesse.

zu 1,1

Fr.1

μέχρι σήμερον ἐν τῇ Ἀραβίᾳ καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ ἀνδρείου ἰὼβ φαίνεται καὶ ἡ τῆς κοπρίας παλαίστρα, ἐν ᾗ τοὺς λαμπροὺς ἀνεδῆαστο στεφάνους, καὶ τὰς δι' ἔτους αὐτῶ τιμὰς ἄγουσιν οἱ ἐπιχώριοι, ὡς ἐκεῖθεν ἡμῖν ἀφικόμενοί τινες τῶν ἀδελφῶν ἐξηγήσαντο. τὴν δὲ Αὐ-5 σίτιδα χώραν οἱ μὲν τὴν τοῦ Σιδῶν εἶναι ἔφησαν, οἱ δὲ τὴν Ἰβουμαίαν, ἄλλοι δὲ ἐν μέσῳ τινὰ κειμένην τῆς Ἰβουμαίας καὶ τῆς Ἀραβίας, ἕτεροι δὲ αὐτὴν τὴν Ἀραβίαν, ἐν ᾗ καὶ τὸ μνημα τοῦ δικαίου κεῖται. ἄλλ' ὅτι μὲν Ἰβουμαῖος ἦν, εὐδὴλον ἐκ τῶν πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου γεγραμμένων. ποῦ δὲ κατῴκει καὶ ποῦ ἤγυνίσαστο, πρόδη-10 λον ἐκ τῶν μέχρι νῦν ὀρυμένων.

Γ(BOFL) Γ'(PL) ≠ N

Dieses Stück wird in der Katene zweimal überliefert, einmal als Erklärung zu 1,1 in P und L (= Γ'); ferner als Erklärung zu 42,17, also ganz am Ende, in der Masse der Hss. und wiederum L(= Γ). Niketas hat Fr.1 und Fr.2 zusammengearbeitet und dafür teilweise umgestaltet. Autor in Γ: Ὀλυμπιοδύρου ΕΑFC, keine Angabe VASL; in Γ': Ὀλυμπιοδύρου L, σχόλιον P' (häufig in P verwendete Bezeichnung für direkt aus dem Kommentar Olympiodors entnommene Exzerpte); in N: Ὀλυμπιοδύρου 5 τοῦ: τῶν Γ' 5-6 οἱ δὲ τὴν Ἰβουμαίαν > (VL')

Fr. 2

ἡ χώρα ἡ Αὐσῆτις χώρα ἦν τοῦ Ἰησού· ἀπὸ γὰρ Ἰησού Αὐσῆτις ἐκλήθη
 ἦτοι ἀπὸ Αὐῆς ἐνὸς τῶν υἱῶν Ἰησού. βούλεται δὲ εἰπεῖν, οἶον ἄνδρα
 ἦνεγκεν εἰς εὐσέβειαν ἡ τοῦ βεβήλου καὶ ἀθέου χώρα. αὕτη δὲ ἡ
 Αὐσῆτις ἐν ὀρίοις Ἰουδαίας καὶ Ἀραβίας, ὡς Εὐσέβιος φάσκει οὕτω
 5 τὸν Ἀριστοῦτον ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων ἐκλαβεῖν.

3 vgl. Hebräer 12,16

4-5 Eusebius, Praep. Ev. IX 25 (p. 518 GCS)

Γ(ΒΟΨΛ)

zu N s.o., App. zu Fr. 1
Angabe γAutor in Γ: Ὀλυμπιοδώρου VOΨΛ, keine
4 Ἰουδαίας: Ἰδουμαίας (N) / φάσκει FL: φάσκων BOS

Fr. 3

ἀληθινὸς μὲν καὶ οὐκ ἐπίπλαστος, ἄμεμπτος δὲ καὶ δίκαιος, ὡς δι-
 καίως τὸ δίκαιον μεταδιώκων δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ οὐ δι' ἕτερόν τι,
 θεοσεβῆς δὲ ὡς πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θεὸν ἔχων καὶ διὰ τοῦτο ἀπεχόμε-
 νος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος κατὰ τὴν φυσικὴν καὶ ἀπ' ἀρχῆς
 5 ἔννοιαν τὸν θεῖον νόμον καὶ φόβον γραπτὸν ἐν τῇ διανοίᾳ ἔχων· οὐ-
 πω γὰρ ἦν ὁ ἔγγραφος ὁ διὰ Μωσέως. θαυμαστὸν οὖν, ὅτι πρὸ νόμου
 καὶ πρὸ χάριτος νομικῶς τε ὁμοῦ καὶ εὐαγγελικῶς ἐπολιτεύσατο, καὶ
 ταῦτα ἐν ἄλλοφύλοις ἀναστρεφόμενος, διδάσκαλον αὐτὸν ἀρετῆς τοῖς
 περὶ τοὺς τόπους ἔθνεσιν ὁμοίως τοῦ πάντων κηδομένου θεοῦ κατα-

10 στήσαντος.

P L(1 - 5 ἔννοιαν) ≠ N(1 - 5 ἔννοιαν)

Αὐτος: Ὀλυμπιοδώρου N, σφάλιον P, Χρυσοστόμου L 1 καὶ₁ > P
 2 τῆ: τὸ P 3 δὲ > P / ἔχων τὸν θεὸν stellt L 4 καὶ > P

zu 1,2-3

Fr. 4

καταλέγει ταῦτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἐν τοσαύτῃ εὐδαιμονίᾳ τυγχάνων οὐκ

ἀπαιδαγώγητος ἦν οὐδὲ περιεσπᾶτο τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς εὐσεβείας.

Γ(ΒΟFSPL) N(1 οὐκ - 2 εὐσεβείας)

Αυτοῖς: Ὀλυμπιοδώρου ΒΟFSLN, ἄλλο Ρ 1 τοσαύτη + παρὰ ἀνθρώποις Ρ / εὐδαμονίᾳ + καὶ εὐγενείᾳ Ρ, + καὶ εὐτεκνίᾳ Β / οὐδὲ Ρ 2 εὐσεβείας + οὐκ ἵππων καὶ ἀρμάτων ἐμνήσθη οὐδὲ χρυσοῦ καὶ λίθων καὶ βανεισμάτων, ἀλλὰ τῶν τὴν χρεῖαν πληροῦντων Β

Fr. 5a

ἐντεῦθεν καὶ πλοῦσιοι παιδευέσ-
θωσαν, μὴ διὰ τὸν κόρον ὑβρίζειν,
καὶ πένητες εὐχαριστεῖτωσαν ἢ τὴν
ἀρχὴν μὴ κτησάμενοι ἢ κτησάμενοι
5 καὶ εἰς πενίαν ἀποπεπτωκότες. πα-
ραμυθεῖσθωσαν δὲ καὶ οἱ παῖδας
ἀποβεληκότες πρὸς τὴν θαυμαστὴν
εἰκόνα τοῦ δικαίου βλέποντες.

ὑπηρεσίαν δὲ τὴν διὰ τῶν οἰκετῶν

Fr. 5b

10 φησιν· ὁ γὰρ Ἀκύλας δουλεία
πολλῇ σφόδρα ἐκδέδωκεν. ἔργα
δὲ μεγάλα τὰ τῶν κατ' ἀγροῦς καὶ
κατ' οἴκους οἰκοδομημάτων, δια-
φερόντως δὲ τὰ τῆς εὐσεβείας.

ἀντὶ τοῦ· ἀγροὶ παντοδαποὶ καὶ
φυτεῖται μεγάλαι. διαφερόντως δὲ
τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα φησίν, διὰ
οὐδὲ ὁ διάβολος πεποιήμῃ τι τοῖς

5 τοιοῦτοις ἔργοις.

Ρ L(9-14) V(11 ἔργα - 14, als Rand-
stück) N(1 - 11 ἐκδέδωκεν)

Αυτοῖς: Ὀλυμπιοδώρου LN, σχόλιον Ρ,
keine Angabe V 4 ἢ + καὶ N
5 μεταπεπτωκότες N 6 δὲ > Ρ
9 δὲ: λέγει L / διὰ > L 10 φη-
σιν > L / ὁ - 11 ἐκδέδωκεν > L /
καὶ δουλεία N 12 δὲ > V /
ἀγρῶν V

Γ(ΒΠFSPLB) * N

Αυτοῖς: Ὀλυμπιοδώρου ΒΠSLN, ἰω-
άννου Ρ, keine Angabe FB 1 - 2
μεγάλαι: ἔργα μεγάλα ἀγροῦς παν-
τοδαποῦς λέγει καὶ φυτὰ Ρ, ἔργα
δὲ μεγάλα ἀγροῦς λέγει καὶ φυτεῖ-
ας Β 2 διαφερόντως - 3 φησίν:
ἢ ἔργα μεγάλα τὰ τῆς εὐσεβείας Ρ
3 ἔργα φησίν > Β 5 ἔργοις +
αὐτοῦ L

Der dem Fr. 5b entsprechende Text bei Niketas lautet: ἔργα δὲ μεγάλα
πρὸς μὲν νοῦν τὰ τῆς εὐσεβείας, πρὸς δὲ ῥητῶν τὰ κατ' ἀγροῦς καὶ κατ'
οἴκου, φυτεῖται, λευμῶνες, παράδεισοι, συνοικίαι, οἰκοδομήματα.

zu 1,4

Fr. 6

ἀλλήλους, φησίν, ἐκ διαδοχῆς συνεκάλουν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν· οὕτω γὰρ Ἀνώλας ἐκδέδωκεν. τοῦτο δὲ φιλαδελφίας καὶ ὁμοιοῦς ἔργον καὶ τῆς πατρῆας παιδεύσεως γνώρισμα. θαυμασιώτατα δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄρρένων ἔφη τὸ συμπορευόμενοι πρὸς ἀλλήλους (τουτέ-
5 στι παρ' οὐδενὶ αὐτῶν περὶ πρωτείων ἢ αἵρεσις, μέγιστον δὲ ἕκαστος ἔκρινε τὸ πρὸς τὸν ὀδελφὸν ἐπείγεσθαι) ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν τὸ συμ- παραλαμβάνειν· οὐ γὰρ ταύτας ἀπῆτουν τὴν περὶ τῶν τοιοῦτων φροντίδα, ἀλλὰ κοινουοὺς μόνον τῆς εὐχίας ἐλάμβανον. καὶ οἱ μὲν ἄρρενες περὶ ταύτην τὴν διακονίαν ἡσχολοῦντο, αἱ δὲ θῆλαιαι σαμ-
10 νῶς καὶ ἀπερισπᾶστως συνῆσαν τοῖς ὀδελφοῖς.

PL N

Autos: Ὀλυμπιοδώρου LN, Πολυχρονίου P 1 ἐκάλουν L / ἕκαστος - ἡμέραν: ἀνήρ ἡμέραν αὐτοῦ P / ἕκαστος - 2 ἐκδέδωκεν > L 3 καὶ - 9 ἡσχολοῦντο > L 3 θαυμασιώτατα - 8 καὶ > P

Fr. 7

συμπορευόμενοι· καὶ ἐν τούτῳ τὸ φιλόλληλον, ὅπως ἀπερισπᾶ-
τους φυλάξουσι τὰς θηλείας.

Γ (βΠFSPLB)

Autos: Ὀλυμπιοδώρου βΠL, ἄλλως P, keine Angabe FSB 1 συμπαραπο-
ρευόμενοι KAM, > PB / τούτῳ + δείκνυται F₂ / φιλόλληλον + εἰδείκνυον
B / ἀπερισπᾶστως KAM 1-2 ὅπως .. φυλάξουσι: ὅπως .. φυλάξουσι PB
(durch Konjektur?), ὅτι ὡς .. φυλάξουσι βΠF₁S, ὅτι ὡς .. φυλάξουσι L,
καὶ ὡς .. φυλάξουσι F₂, vielleicht ὅτι ὡς .. φυλάξουσι

zu 1,5

Fr. 8a

Fr. 8b

ἡνίκα ἢ περίοδος τῶν ἐπὶ ἡμε-
ρῶν ἐπληροῦτο, ὅσαε τῆς ἐβδο-
μόδος ἔθυεν.

καὶ ἐγένετο ὡς ἂν συνε-
τελέσθησαν· ἡνίκα ἢ περίοδος
τῶν ἐπὶ ἡμερῶν ἐπληροῦτο.

Γ (βΠFSPL)

P

Autor: 'Ολυμπιοδώρου βΠSL, κει-
ne Angabe FP

Autor: σχόλιον P

Fr. 9

τὸ μὲν ὡς συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πότου ἢ ὅτι
καθ' ἐκάστην ἡμέραν τοῦτο ἐποίει ὑπὲρ τῆς παρελθούσης ἡμέρας προσ-
φέρων τὴν θυσίαν, ἢ ὅτι μετὰ τὴν περίοδον τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν ἔπαξ
τῆς ἑβδομάδος. τὸ δὲ ἀπέστειλε τὴν ἐπιμέλειαν δείκνυσι τοῦ
5 πατρός· οὐ γὰρ ἐκ τύπου τινὸς τοῦτο ἐγίνετο, ἀλλ' ἐξ ἀγρύπνου
φροντίδος. τὸ δὲ ἐκαθάριζεν καθαρσίους ὡς ἔοικε τοῖς δι' ὕδα-
των, οἷς φυσικῶς τε οἱ ἄνθρωποι χρῶνται καὶ κατὰ νόμον οἱ 'Ιου-
δαῖοι. καὶ τὰς μὲν οὖν θυσίας ὑπὲρ τῆς αὐτῶν αὐτηρίας προσέφερον,
τὸν δὲ μόσχον ὑπὲρ τῶν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτημάτων.

P L N

Autor: 'Ολυμπιοδώρου LN, ἄλλο P Die Anordnung des Textes folgt
der von L, FN stellen 4 τὸ - 7 'Ιουδαῖοι an den Anfang und lassen
dann 1 - 4 ἑβδομάδος und darauf 8 - 9 folgen. 1 μὲν: δὲ PN /
πότου + δηλοῖ L 2 ἡμέρας: σήμερον N / ὑπὲρ - 3 θυσίαν > P
4 δὲ: μὲν P, μὲν οὖν N / ἀπέστειλε P 5 τινὸς + φησιν N / οὐδ -
6 φροντίδος > L 6 καθαρσίους P 7 οὐ₁ > N / οὐ₂ > LN 8
καὶ > PN / οὖν > P 9 ἁμαρτιῶν P

Fr. 10

ἠλάβεῖτο γὰρ τὴν συναζευγμένην τοῖς δειπνοῖς τοῦ λογισμοῦ παρα-
χὴν καὶ καθαίρειν ταῖς θυσίαις τὰς μόνῃ θεῷ γινωσκόμενας πράξεις
ἠεῖγετο πρὸς τὴν χάριν βλέπων καὶ παρατρέχων τὰ νομικὰ παραγγέλ-
ματα. ὁρᾷ ἀκρίβειαν εὐαγγελικὴν· τοῦ γὰρ εὐαγγελικοῦ νόμου κε-
5 λεύοντος μήτε κατὰ διάνοιαν πορνεύειν ἢ θυμοῦσθαι εἰλικὴ ὁ ἅγιος
'ὠβ καὶ ὑπὲρ τῶν κατ' ἔννοιαν ἁμαρτημάτων τῶν παιδῶν τὸν θεὸν ἐξ-
ιλεούτο διὰ τῆς θυσίας.

N

In unmittelbarem Anschluß an Fr. 9

2 μόνῃ Np, μόνον Ny

Fr. 11

τὰ γὰρ δρώμενα αὐτῶν εἰδῶς καθαρὰ διεννοεῖτο, μήπως τι ἦν ἐν αὐ-
 τοῖς κρυπτῶν παραλίσισμα, καὶ ἔθουεν ὑπὲρ τῶν κρυφίων κατὰ τὸν
 λέγοντα προφήτην· ἐκ τῶν κρυφίων μου, τουτέστι τῶν κατ'
 ἄγνοιαν συμβαινόντων, καθάρισόν με.

Γ(βΠFSPLB) N

Autor: Ὀλυμπιοδώρου βΠΟΣL, ἄλλο P, Πολυχρονίου N, keine Angabe FS
 1 γὰρ > L / αὐτῶν - καθαρὰ: ἀτελεῖδος καθαρὸς P / ἦν ἐν αὐτοῖς: ἐν
 αὐτοῖς ἦν S, ἡ νεότερος P 2 τῶν > P / 3 μου + καθάρισόν με L,
 (hat die Worte doppelt) / κατὰ S 3-4 καθάρισόν με τουτέστι
 τῶν κατ' ἄγνοιαν συμβαινόντων stellen PBN (vgl.L)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· Καὶ ὡς ἐγένετο ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἰδοὺ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν μετ' αὐτῶν.

5 Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ὁ κοινὸς τῶν ἀνθρώπων ἀλιτῆριος διάβολος οὐ φέρων τοῦ δικαίου τὴν ἐπ' ἄρεταῖς ἀνδραγαθίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἔχων τινὰ ἐξουσίαν καθ' ἡμῶν, ὅπουγε οὔτε χοίρων ἔσχεν εἰ μὴ παρὰ τοῦ αὐτηγροῦ εἴληφε, διαβάλλει πρὸς θεὸν τὸν δίκαιον ὡς οὐ δι' ἄρετὴν μετιόντα τὸ
10 δίκαιον, ἀλλ' ὡς ἀντιμισθίαν εἰσφέροντα τῷ θεῷ ἐφ' οἷς αὐτὸν εὐηργέτησεν, ἐπεὶ φησιν· περίελε τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ὄφει τοῦ τρόπου τὴν φαυλότητα· ὁμοῦ γὰρ τῇ τῶν χρημάτων ἀφαιρέσει καὶ εἰς πρόσωπον ἐξοίσει κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν. ἐπὶ τούτοις θεὸς εἰδὼς τοῦ δικαίου τὴν κατὰ ψυχὴν ἀνδρείαν, βουλόμενος δὲ αὐτὸν καὶ διὰ
15 τῶν ἀγωνισμάτων λαμπρότερον ἀναγορεῦσαι, δίδωσι τῷ διαβόλῳ τὴν κατὰ τῆς περιουσίας τοῦ ἰβ ἐξουσίαν· ὁ δὲ οὕτως ἐπεξῆλθεν αὐτῷ τῇ τῶν ὑπαρχόντων ἀπωλείῳ, ὡς ἀκριβῶς αὐτοῦ πᾶσαν ἐκκόψαι τὴν περιουσίαν καὶ μόνους ἀγγέλους ὑπολείψασθαι τῶν συμφορῶν ἀλλεπαλλήλοις αὐτὸν καὶ πικροτάταις βάλλοντας ταῖς ἀπαγγελίαις.
20 ἐπειδὴ δὲ τὰ τιμιώτατα τῶν πατέρων κτήματα παῖδες τυγχάνουσιν, ἀπολαβὼν ὁ διάβολος τὴν ἀρίστην δεκάδα τῶν παιδῶν συνεστιωμένην ἀθρόον ὅπασι τὴν οἰκίαν ἐπέσεισε καὶ πολυσάνδριον αὐτοῖς τὸν οἶκον

Γ(βΠΨΣΛΒC) Ν

1-5 προθεωρία κεφαλαίου δευτέρου ΓΝ, rekonstruiert nach Analogie der folgenden Kapitelfanfänge 6 κοινὸς + τοῖνον Ν 9 πρὸς + τὸν ΠΛΒΝ 13 τούτοις + ὁ ΦΝ / εἰδὼς ὁ θεὸς Λ 16 ἀτῶ ΒΝγ: ἀτῶ ΒΠΨΣΛCΜρ 18 ὑπολείπεσθαι Νγ, ὑπολιπέσθαι Νρ 19 ἀπαγγελίαις FL: ἀπαγγελίαις ΒΠΣCΝ, ἀγγελίαις Β 21 παιδῶν + ἐπὶ μιᾶς ἐστίας Ν 22 ἀθρόον δΝ

εἰργάσατο, ἄπαιδα τὸν πολὺπαιδα ἐν μιᾷ καιροῦ καταστήσας βροτῆ.
 τότε ὁ ἀδάμας ἐκεῖνος ἴβ ἀποδιδούς τῆ φύσει τὸ χρέος τὴν μὲν
 στολὴν ἔρρηξεν· ἐκείρατο δὲ καὶ τὴν κόμην πενθικῶς· φθέγγεται δὲ
 οὐδὲν ἀγεννῆς οὐδὲ ἀνάξιον τῆς ἑαυτοῦ μεγαλοφυχίας, ἀλλ' ὁμοῦ τῆ
 5 ὑστάτῃ καὶ μεγίστῃ πληγῇ τὰς πολυμνήτους ἐκείνας ἀφῆκε φωνάς·
 ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο· ὡς τῷ κυρίῳ
 ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο, εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐ-
 λογημένον. ταύταις ταῖς φωναῖς τὰς καιριωτάτας πληγὰς δεξιόμε-
 νος ὁ διαβόλος καὶ διαφερόντως διὰ τῶν εἰς τὸν δίκαιον ἐπαίνων
 10 τοῦ θεοῦ οὐκ αἰσχύνεται μὲν (ἀναιδῆς γὰρ τὸ θηρίον), τὸν δὲ εἰς
 τὸ δέρμα τοῦ δικαίου προστίθησιν ἀγῶνα καὶ αἰτεῖ τὸν θεὸν ἐξουσί-
 αν λαβεῖν τῷ σώματι χρήσασθαι τοῦ ἴβ. πάλιν δὲ ὁ φιλόστροφος
 θεὸς ὁ τοὺς οἰκειοὺς στεφανίτας ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις δημοσιεύ-
 ειν βουλόμενος ἐπιτρέπει καὶ τοῦτο.

15 ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀνήκεστον πληγὴν εἴληφεν ὁ ἀνὴρ καὶ οὐδὲν ἦττον
 ἔμεινεν ἀκαμπῆς καὶ ἀκατάσειστος, ἐπὶ τὴν συνήθη τρέπεται πανουρ-
 γίαν ὁ δράκων καὶ ὑποδραμῶν αὐτοῦ τὴν σύνευον δι' αὐτῆς παραινέ-
 τῳ δικαίῳ λέγων· εἰπὸν τι βῆμα πρὸς κύριον καὶ τελευ-
 τα. ἀλλὰ καὶ πάλιν κατὰ κόρρης εἴληψε τὴν πληγὴν ἀκούσας· εἰ
 20 τὰ ἀγαθὰ ἐδεξιόμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ
 ὑποίσομεν;

οὕτω τοῦ διαβόλου πολλῶκις ὑπὸ τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἐν πολλαῖς ταῖς
 προσβολαῖς περιτραπέντος καὶ καταραχθέντος τρεῖς ἔνδοξοὶ τινες
 φίλοι τοῦ ἴβ τῆς φήμης αὐτοῦ πανταχοῦ τὰς συμφορὰς περιαγγελού-
 25 σης ἀκούσαντες τὰ συμβεβηκότα ἦλθον αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν. πα-
 ραμυθίας δὲ οὐχ εὐρίσκοντες φάρμακον διὰ τὴν τῶν κακῶν ὑπερβολὴν
 σιωπῇ παρεκαθέζοντο τῇ προσεδρεῖν τὴν συμπάθειαν ἐπιδεικνύμενοι.

6-8 H1ob 1,21 18 H1ob 2,9e 19-21 H1ob 2,10

Γ(βΠFSLBC) Γ'(βΠFS 12 πάλιν - 14 τοῦτο) N

2 ἀδαμάντινος P 3 ἐκείρατο - πενθικῶς > N / καὶ > FL
 7 ὄνομα + τοῦ N 11 προστίθησιν FSBCN: προτίθησιν βΠL 13/14
 δημοσιεύσαι LN 16 ἀκατάσειστος + καὶ L 19 καὶ > LN 23
 καταρραγέντος LN 24 πάντῃ L 27 ἐπιδεικνύμενοι + τοιαύτη
 μὲν ἢ τοῦ δευτέρου κεφαλαίου δύναμις· ἐξῆς δὲ τὰ βῆματα προθετόν καὶ
 κατήχως (καὶ ἰσχνῶς Np) ἐξεταστέον N

Αἱ λέξεις

1,6 Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἦλθον
παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ κυρίου καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν μετ' αὐτῶν.

ὁ μὲν θεὸς ἀόρατος πάση γεννητῇ κτίσει, ἄποσος ἀμεγέθης, παντα-
5 χοῦ παρῶν καὶ τοῖς πᾶσιν ἐφιστάμενος, τὰ πάντα περιλαμβάνων, καὶ
οὐκ ἔστι τόπος ἕξω τῆς αὐτοῦ δεσποτείας, καὶ πάρεστιν ἐκάστῳ καθὸ
προσῆκει, τοῖς μὲν ἁγίοις ἀγγέλοις ὡς ἁγίοις ἀπορρήτους φωνᾶς
ἐπιταγμάτων ἐκπέμπων, τῷ πονηρῷ δὲ ὡς πονηρῷ συγχωρήσεις πειρα-
στικῆς ἐφείεις. οὐ γὰρ δύναται τινα πράττειν ὁ διάβολος, εἰ μὴ ὅσα
10 συγχωρεῖται παρὰ θεοῦ, καὶ οὐχ ἴσταιται μὲν εἰς τοὺς ὑπερουρανίους
τόπους, μὴ γένοιτο· ἐκεῖθεν γὰρ ἐξεκυλισθη. πῶς γάρ, φησὶν,
ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρῶτος ἀνατέλ-
λων; λέγεται δὲ παρίστασθαι μετὰ τῶν ἀγγέλων ὡς καὶ αὐτὸς ἐν
τοῖς τόποις τῆς δεσποτείας τοῦ θεοῦ τυγχάνων καὶ ἀναμένων ἐπιτρα-
15 πῆναι ἢ συγχωρηθῆναι τοὺς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ποιεῖσθαι πειρασμούς,
οὐ λειτουργῶν τινα ταύτην ἐκκληρῶν τῷ θεῷ· ἀλλ' ἐπειδὴ περ ὑπὸ
τῆς παρατροπῆς καὶ τῆς κακίας εἰς τοῦτο κατηνέχθη καὶ μέμνηεν
καθ' ἡμῶν, συγχωρεῖται ὑπὸ τοῦ τὰ ἡμέτερα καλῶς διοικούντος πρὸς
ἃ φέρειν δυνάμεθα τοὺς πειρασμούς ἡμῖν ἐπάγειν. ταῦτα οὖν αὐτὰ
20 διατυπώσασα ἡ γραφή διὰ τὴν ἡμετέραν νόησιν κατὰ σχηματισμὸν τὸν
λόγον προήγαγεν. τὸ δὲ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη ἀντὶ τοῦ·
ἦνεν τις ἡμέρα, ἐν ἧ τὸ θέατρον ἠνοίχθη καὶ ὁ ἀθλητῆς κατέβη πρὸς
τὰ παλαίσματα. ἐπειδὴ δὲ οἱ μὲν ἅγιοι ἄγγελοι κήδονται τε ἡμῶν

11-13 Jesaias 14,12

Χ Γ(βΠFSLB 4-) Γ'(βΠFSL # 9 ὁ διάβολος - 15 πειρασμούς; # 20 ἡ γρα-
φή - 21 προήγαγεν) Ρ(9 οὐ.-) Ν(4-)

6 καθὰ Γ	7 μὲν + γὰρ Ν	9 ἀφείεις Γ(außer L) / γὰρ > Ρ / ὁ
ὀιάβ. πράττ. τινά stellt Ρ	10 συγχωρεῖται ΓPN: συγχωρηθῆ Χ / τῷ	
θεῷ Ρ	11/12 ἔπεσέ φησιν Ρ	12 ὁ ₁ > Ν
16 ἐκκληρῶν ΓPN: ἐκτελῶν Χ	17 παρατροπῆς ΧN: τροπῆς ΓΡ	
19 ἐπαγαγεῖν Γ(außer L), ἐπάγει Ρ	21 προήγαγεν Χ ₂ ΓPN: προήγεν Χ ₁	
23 δὲ > Γ / τε Χ(L): > ΓPN		

καὶ περιέπουσιν, ὁ δὲ διάβολος ἀντιπράττει τῇ ἡμετέρῃ σωτηρίῳ,
καὶ περὶ τὸ αὐτὰ πρᾶγμα, τουτέστι τὸν ἄνθρωπον, ἀντιπράττουσιν
ἀλλήλοις, ὁμοῦ παρεστάναι λέγονται τοῦ θεοῦ τὰ πραττόμενα ἐφο-
ρῶντος. νικῶμεν δὲ ἡμεῖς ἢ ἠπτόμεθα, οὐ παρὰ τὴν τῶν ἀντιπραττόν-
5 των δυνάμιν ἢ τῶν συμμαχοῦντων ἀδυναμίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν
προαίρεσιν. ἐκατέρων γὰρ εἰς ἑαυτοὺς προτρεπόντων, τῶν μὲν ἀγίων
ἀγγέλων εἰς τὰ ἀγαθὰ, τῶν δὲ ἀλιτηρίων δαιμόνων εἰς τὰ φαῦλα, ἢ
ἡμετέρα προαίρεσις τῇ αὐτεξουσίᾳ τατιμημένη εἰς ὃ ἂν θελήσῃ μέ-
ρος προχωρεῖ. οὔτε γὰρ θεὸς βιάζεται τιμῆσας ἡμᾶς τῇ αὐτεξουσίᾳ,
10 οὔτε διάβολος ἀναγκαστικῆν τινα δυνάμιν κέκτηται καθ' ἡμῶν.

1,7 καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· πόθεν παραγέγονας;

ὅτι μὲν ἄγγελοι προσδιαλέγονται τῷ διαβόλῳ, δηλοῦται μὲν καὶ
ἐκ τῶν παρὰ Ζαχαρίῳ τῷ προφήτῃ, ἔνθα φησὶν ὁ ἄγγελος τῷ διαβόλῳ·
ἐπιτιμήσαι ἐν σοὶ ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἱερουσαλήμ.
15 εἴρηται δὲ καὶ ἐν Καθολικαῖς, ὅτε ὁ Μιχαὴλ περὶ τοῦ Μωυ-
σέως διεμάχετο αἵματος, ὡς ὅτι· οὐκ ἐτόλμησεν ὁ ἄγι-
ος Μιχαὴλ κρίσιν βλασφημίας ἐπενεγεῖν κατὰ τοῦ
διαβόλου, ἔφη δὲ μόνον· ἐπιτιμήσαι σοὶ κύριος.
κάνταυθα τοῖνυν ἔστιν ἔννοεῖν, ὡς τῷ δεσποτικῷ προστάγματι ἁγίος
20 τις ἄγγελος ὑπηρετούμενος τὴν διαλέξιν ποιεῖται πρὸς τὸν διάβο-
λον. καὶ ὡσπερ, εἴ τις δορυφόρος ἄρχοντος ἀπόκρισιν ἐκ τοῦ κρα-
τοῦντος φέροι πρὸς τινα, τοῦ ἄρχοντος εἶναι τὴν ἀπόκρισιν οἴδα-
μεν, οὕτω καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων αἰ φωναὶ κατὰ γνώμην θεοῦ προσ-
φερόμεναι αὐτοῦ εἶναι πιστεύονται τοῦ θεοῦ. διαλέγεται τοῖνυν ὁ

14 Zacharias 3,2

16-18 Judas 9

X Γ(βΠΨSLB - 3 λέγονται; 12 ὅτι - 16 αἵματος; 19 κάνταυθα -) Ρ(- 6
προαίρεσιν; 12 ὅτι -) Ν(-10; 12-)

2 ἀντιφέρονται Ν 3 ἀλλήλοις + ταύτη τοι Γ 3/4 καθορῶντος Ρ
5 ἢ + τὴν Ν 7 δαιμόνων Ν; > Χ 8 ἐθελήσειεν Χ 9 προχωρεῖ Χ
10 οὔτε Ν; οὐδὲ Χ 12 μὲν; θεῶι Ν 13 παρὰ + τῷ Ν / τῷ προ-
φήτῃ > Ν 14 ἐπιτιμήσαι Ν 15 ὁ > Γ(hat L) 16 ἐμάχετο L,
διελέγετο Γ / nach αἵματος; καὶ τὰ ἐξῆς Γ(ohne L), ἐπιτιμήσαι σοὶ λέ-
γων ὁ κύριος(L; vs 1.2.18) / ὅς; ἢ Ρ, > Ν 18 σοὶ + ὁ Ν 19 ὁ ἁ-
γίος τις Ν 22 φέρει Ν

θεός τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων οὐκ ἀξιῶν αὐτὸν λόγου, ἀλλὰ διὰ τὸν πειραζόμενον.

ἢ οὖν τοῦτο ἐστίν, ἢ τοῦ θεοῦ τοῖς τοῦ δικαίου κατορθώμασιν ἠ-δομένου, τοῦ δὲ διαβόλου διαφθονουμένου καὶ ζητοῦντος λαβεῖν κατ' 5 αὐτοῦ τῶν πειρασμῶν τὴν συγχώρησιν πάλιν ἢ γραφῆ κατὰ σχηματισμὸν τὸν λόγον προήγαγεν.

τὸ δὲ πρόθεν παραγέγονας ὀνειδιστικῶς λέγεται πρὸς τὸν διάβολον διὰ τὸ ἐκπεπτικέναι αὐτὸν τῆς τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων τάξεως, ὡσπερ καὶ τῷ Ἀδὰμ ἔλεγεν ὁ θεός· Ἀδὰμ, ποῦ εἶ; ἀντὶ 10 τοῦ· ἐν ποίῳν εἰς οἷα καταπέπτωκας.

1,7 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος τῷ κυρίῳ εἶπεν· περιεθῶν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι.

πρῶτα μὲν ἐαυτοῦ κατήγορος γίνεται, ὡς οὐκέτι βεβαίαν ἔχει τὴν στάσιν, ἀλλὰ ἀστάτως πανταχοῦ περιφέρεται τὴν κατὰ πάντων ἀνθρώ- 15 πων ἀναδεξάμενος μάχην, καὶ ὅτι καὶ τὴν οὐκίητον περινοστεῖ (ἐμπεριπατήσας, γὰρ φησιν, τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι) κατὰ τινα ἴσως οἰκονομίαν θεοῦ ὡς ἂν μὴ διὰ παντὸς ἐνοχλοίη ἡμῶν τῷ γένει.

1,8 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριος· προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ 20 θεράποντός μου ἰώβ;

τῇ διεστραμμένῃ διανοίᾳ, τῇ κακοτέχνῳ, ἣ ἀεὶ προσέχεις εἰς τὸ παροτρέφαι τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐθύτητα. ἢ οὖν ἐρωτηματικῶς λέγεται ἢ ἀποφαντικῶς καὶ μετὰ ἤθους, ἀντὶ τοῦ· οἶδα ὅτι προσέσχες, διαφθονῆ γὰρ αὐτῷ διὰ τὰς προσούσας αὐτῷ ἀρετάς.

25 1,8 ὅτι οὐκ ἐστίν κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἄμειπτος,

9 Genesis 3,9

X Γ(βΠΞΣΖ -2; 7-10; 13-18; * 21 τῆ₁ - κακοτέχνῳ; * 23 ἦ - προσέχεις) P(-2; 7-10; 13-18; 22 ἦ - 23 ἤθους) N(-10; 13-18; * 21-24)

2 διὰ + γε N 4 λαβεῖν + τὴν N 5 τὴν > N / πάλιν > N
7 δὲ > Γ 8 αὐτὸν Γ: > ΧΡΝ 9 ὡς N / ἔλεγεν - Ἀδὰμ₂: τὸ N,
> Ρ 10 μεταπέπτωκας Ρ 13 πρῶτα μὲν > Γ 14 ἐνστασιν N
> Ρ 21 προσέχεις (N): προσέχει Χ 22 ἦ οὖν: τὸ
προσέσχες ἦ Ρ 22-23 ἐρωτ. .. ἀποφ.: ἀποφαντικῶς .. ἐρωτηματικῶς Ρ

ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

πολλοῖς ἐγκωμίοις αὖξει τὸν δίκαιον εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀθλητοῦ
πάλην ἐκκαλούμενος τὸν ἀνταγωνιστήν.

1,9 ἀπεκρίθη δὲ ὁ διάβολος καὶ εἶπεν ἐναντίον τοῦ κυρίου· μὴ δω-
5 ρεᾶν ἰὼβ σέβεται τὸν θεόν;

ὄντως διαβόλου τὰ ῥήματα· οὐ κατὰ ἀρετὴν, φησὶν, ἀλλὰ ἀντιμισ-
θίαν τῶν εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν ἀπονέμει σοι τὸ σέβας. τὸ δὲ ἐναν-
τίον τοῦ κυρίου, ἵνα δείξῃ τὴν ἀναιδῆ γνώμην τὴν ἀντιπράτ-
τειν δεῖ τοῖς θεῷ δοκοῦσι σπουδάζουσιν.

10 1,10 οὐ οὐ περιέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔσω τῆς οἰκίας αὐτοῦ
καὶ πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ κύκλω; τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγη-
σας, καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς.

οὐδὲν αὐτοῦ, φησὶν, ἀπρονόητον εἶσασας μέρος· ἥδεται κατ' οἶκον,
εὐθνηεῖται κατ' ἀγρούς, πλήθει τοῖς κτήνεσιν· οὐδὲν ἀφῆκας, ὃ μὴ
15 πανταχόθεν αὐτὸν εὐθυμεῖν παρασκευάζει.

1,11 ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ὄψῃ πάντων ὧν ἔχει, ἧ
μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλόγησει.

ὄρῃς ἡμότητα διαβολικὴν· οὐκ ἀρκεῖται μέρος αὐτοῦ τῆς οὐσίας
ἀπολέσαι ἢ τινὰς τῶν παίδων, ἀλλ' ἀθρόον αὐτὸν πάντων ἔρημον κα-
20 ταστῆσαι βούλεται.

τὸ δὲ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου ἀντὶ τοῦ πληκτικῶς
αὐτοῦ περιδραεῖν. δείκνυται δὲ κἀντεῦθεν, ὡς οὐδεμίαν ἔχει καθ'
ἡμῶν ἐξουσίαν ὁ διάβολος, εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ συγχωρηθῆ κατὰ τὰς αὐτοῦ
περὶ ἡμᾶς ἀρρήτους οἰκονομίας.

Χ Γ (βΠFSB 2-3; 21 ἀντὶ - 24) Ρ(2-3; 6 ἀντιμισθίαν - 8 γνώμην; 14 οὐ-
δὲν - 15; 21-) Λ(2-3; 13-15; 18-24) Vm(2-3; 6-9; 18-24) Ν(2-3; 6-9;
18 οὐκ - 20; * 21 - 22 περίδρασαι; 22 δείκνυται - 24)

2 ἀξεί ΧΓ: βάλλει ΡLVmN/ εἰς τὴν ΧΛ: πρὸς τὴν ΡVmN, >Γ 3 πάλιν Γ
6 οὐ κατὰ: οὐκ Ν 7 ἀντιμισθίαν + φησὶν Ρ/ ἑαυτὸν Ρ 8 τοῦ > Ρ
9 τοῖς + τῶ Ν 16f εἰ μὴ Χ₁ 19 αὐτῶν Χ₁ 21 δὲ > Ρ 22 καὶ
ἐντ. ΓLVmN/ ὡς: ὅτι Ν 22f καθ' ἡμ. ἔχει stellt Ρ 24 ἰοράτους Ν

τὸ δὲ ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει ἀντὶ τοῦ· ὄντως τότε σε φανερώς βλασφημήσει. εὐφύμως γὰρ ἡ γραφή τῶ εὐλογῆσει ἀντὶ τοῦ βλασφημήσει χρᾶται, ὡς περ καὶ ἐν ταῖς βασιλείαις εἴρηται περὶ τοῦ Ναβουθέ· εὐλόγησε θεὸν καὶ βασιλέα.

5 ὄρα δὲ, πῶς πανούργως καὶ μεθ' ὑποκρίσεως οὐ λέγει ὅτι· ἐπίτρεφόν μοι, ἀλλὰ· σὺ ποίησον. σύννοιδε γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν καὶ ὄμως μέμνηε καὶ ἀλαζονεύεται, ὅπερ τῆς ἐσχάτης ἀνοίας ἐστίν.

1,12 τότε εἶπεν ὁ κύριος τῶ διαβόλῃ· ἴδου πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῶ δίδωμι ἐν τῇ χειρὶ σου, ἀλλὰ αὐτοῦ μὴ ᾄψῃ.

10 τοῦ πονηροῦ μὴ εἰρηκότος· ἐπίτρεφόν μοι, ὁ μέγας ἀγνωσθέντης τὴν ἀνδρείαν ἐπιστάμενος τοῦ οἰκείου ἀθλητοῦ αὐτῶ τῶ ἀντιπάλῃ δίδωσιν αὐτὸν ἔκδοτον χρῆσθαι ὡς βούλεται. εἰδὼς δὲ τοῦ μισανθρώπου τὸν ἀκόρεστον θυμὸν μέτρῳ περιορίζει τὸ ἀόριστον αὐτοῦ τῆς ἐπιθυμίας. τοῖς μὲν γὰρ αὐτοῦ, φησὶν, ὡς βούλει κέχρησο, αὐτοῦ δὲ
15 μὴ ᾄψῃ. ὄρα δὲ σοφίαν ἀγνωσθέντου καὶ φιλανθρώπου θεοῦ· πρῶτον ἐφ' τὸν ἀθλητὴν ἐν τοῖς ἔξωθεν καὶ ἀκινδυνότεροις διαγυμνασθῆναι, εἶτα νικηφόρον ἀναδειξας τότε προστίθησι καὶ τὸν περὶ τὰς σάρκας ἀγῶνα.

1,12 καὶ ἐξῆλθεν ὁ διάβολος παρὰ τοῦ κυρίου.

20 καίτοιγε οὐκ ἔστι τόπος ἔξω τῆς τοῦ θεοῦ δεσποτείας, ἀλλ' ἵνα δείξῃ, ὅτι τὴν ἐπιτροπὴν λαβὼν εἶχετο λοιπὸν τοῦ ἔργου, καὶ ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀγαθοῦ φαῦλον οὐδὲν οὔτε εἶναι οὔτε πρόπτεσθαι δύναται· ἔξω γὰρ εἰσι τοῦ ἀγαθοῦ τὰ φαῦλα.

4 3.Köhige 20,10

X Γ(ΒΠFS * 1 - 3 χρᾶται; 10-18) P(- 4 βασιλέα; 10 - 13 ἀόριστον; 20 - 21 ἔργον) L(5-6; * 10-18) N(2 εὐφύμως - 7; 10-18; 20-23)

1 τὸ P: τῶ X / ἦ μὴν P: εἰ μὴ X / εὐλόγησε X 1/2 ὄντως - 3
τοῦ P: > λ (durch Harlographie; vgl. N, der mit 2 εὐφύμως einsetzt)
3 βλασφημία X / χρᾶται PN 4 εἴρηται: γέγραπται N 5 ὅπως LN
10 ἐλπόντος P 12 χρῆσθαι P(L) 13 ἀόριστον: ἀκόρεστον Γ
14 τοῖς: τῆς Γ / κέχρησο + οὐσίας Γ 15 καὶ φιλανθρώπου θεοῦ > N
15/16 ἐφ' τὸν: ἑαυτὸν N 17 προστίθησι (γΠS)N 22 ἐντὸς N: ἐν
τοῖς X / δύναται N: βούλεται X

1, 13 καὶ ἦν ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη.

ἀντὶ τοῦ· ἦκέ τις ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ ἀγὼν συνεκροτήθη. καὶ ὄρα,
ὡς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ὅπαντα ἐπήγαγεν ὁ διάβολος τὰ δεινὰ τῷ δικαίῳ εἰς
ἐκπληξιν αὐτῶν ἢ ἀγανάκτησιν καὶ βλασφημίαν κινήσαι βουλόμενος.
5 τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ὑποσχόμενος ἐτύχχανεν φήσας· ἡ μὴν εἰς πρό-
σωπὸν σε εὐλόγησει.

1, 13 οἱ υἱοὶ 'κὼβ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ ἔπινον οἶνον ἐν τῇ οἰκίᾳ
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου.

ὅθεν καὶ ἠυπόρησεν τῆς ἀθρόας κατ' αὐτῶν ἀπωλείας ὁ διάβολος
10 ὅμα πάντας εὐρών.

1, 14 καὶ ἰδοὺ ἄγγελος ἦλθεν πρὸς 'κὼβ καὶ εἶπεν αὐτῷ·

ἡδύνατο μὲν ὁ διάβολος ἐξουσίαν παρὰ τοῦ θεοῦ λαβῶν καὶ πολε-
μίων διερεθίσαι ψυχὰς καὶ πῦρ αἰθέριον κατάγειν καὶ μόνους ἀγγέ-
λους σφίζειν τῶν συμφορῶν καὶ πνεῦμα συγκινεῖν εἰς τὴν τῆς οἰκίας
15 κατὰπτωσιν τῇ ἀγγελικῇ δυνάμει χρώμενος ἧ̄ ἐξ ἀρχῆς εἴληφεν πα-
ρὰ τοῦ δημιουργοῦ. ἡδύνατο δέ, ὡς ἔφη, ὑπὸ θεοῦ συγχωρούμενος.
δύνатаи δὲ καὶ σχηματίζεσθαι καὶ τοὺς οἰκειοὺς δορυφόρους δαίμο-
νας διασκευάζειν ὡς πολεμίους φαίνεσθαι καὶ ὡς ἀνθρώπους ἀπαγγέλ-
λοντας συμφοράς, καὶ πυρὸς ὑπόληψιν ποιεῖν ἐξ οὐρανοῦ κατερχαμέ-
20 νου καὶ πνοῆς ἀνέμου βιαίας φερομένης κατὰ τῆς οἰκίας, ὅπουγε
καὶ εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματίζεται τοιαύτην τινὰ φύσεως ἐξ-
ουσίαν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ λαβῶν. εἶτε οὖν οὕτως εἶτε ἐκείνως ἡ-
γωνίσαστο, πλὴν ὅτι πικρῶς καὶ ἐντέχνως καὶ κακοήθως ἐχρήαστο
τοῖς παλαίμασιν.

5-6 H1ob 1,11

X Γ(ΒΠFSL 9-10) P(2-6; 12-24) L(2 καὶ ὄρα - 6; 12 - 15 κατὰπτω-
σιν; 17-24) N(≠ 2 ἀντὶ - συνεκροτήθη; 2 καὶ - 6; 9-10; 12-24)

3 μιᾷ ἡμ. stellt P/ μιᾷ > L/ πάντα PLN/ ὁ διάβ. ἐπήγ. πάντα P, πάντα
ὁ διάβ. ἐπήγ. N/ τῷ δικ. τὰ δεινὰ stellt L/ τῷ δικ. > N 4.ἡ: καὶ
PL/ κινήσαι: ἐμβαλεῖν P 5 δὴ > P/ φήσας > P/ ἡ: εἰ X/ μὴν PLN:
μὴ X 6 εὐλόγησεν X 12 τοῦ > PL/ λαβῶν παρὰ θεοῦ L 13 καταγα-
γεῖν P 16 ὑπὸ: παρὰ N 17 δορυφ. > P 18 παρασκευάζειν L
19 τὰς συμφ. LN, τὴν συμφορὰν P 20 καὶ - οἰκίας > PL 22 λαβῶν:
λαχῶν PN/ ἐκείνως: ἐτέρως L 23 πλὴν ὅτι > P/ καὶ κακοήθως > L

1,14-15 τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἠροτρία, καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι ἐβόσκοντο ἐχόμενοι αὐτῶν· καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἠχμαλώτευσαν αὐτὰς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις. σωθεῖς δὲ ἐγὼ μόνος ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.

- 5 ὄρξ ἀγγελίαν διαβολικὴν κακοτέχνως καὶ κατὰ αὔξησιν προερχομένην, ἐφ' ᾧ τὴν ὄσειστον τοῦ δικαίου κατασεῖσαι φυχήν; οὐκ εἶπεν ἀπλῶς τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, ἀλλὰ καὶ ἠροτρία, ἀντὶ τοῦ πόρον ἐκ τῶν τῆς γῆς προσόδων εἰργάζοντο· οὐδὲ ἀπλῶς εἶπεν· αἱ ὄνοι, ἀλλὰ αἱ θήλειαι, ἐξ ὧν ἡ ἐπιγονὴ καὶ ἡ αὔησις. εἶτα εἰρηκῶς 10 τῶν ἀλόγων τὴν ἀφαίρεσιν τότε προστίθησι καὶ τῶν οἰκτιῶν τὴν ἀφαίρεσιν κατὰ προσθήκην αὔξων τὴν συμφορὰν. τὸ δὲ δὴ χαλεπώτερον· ἐγὼ, φησί, ἐσώθην μόνος ὁ τὰς τῶν κακῶν ἀγγελίας ἀποκομιζῶν.

1,16 ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ εἶπεν πρὸς Ἰωβ· πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέκαυσε τὰ πρόβατα καὶ τοὺς

- 15 ποιμένας κατέφαγεν ὁμοίως. καὶ σωθεῖς ἐγὼ μόνος ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.

- ἐπειδὴ πρὸς τὴν πρώτην ἀκοὴν ὁ δίκαιος οὐκ ἐταράχθη, ἀλλὰ γενναίᾳ φυχῇ τὴν ἀγγελίαν ἤνεγκε καὶ τὴν πεῖραν τοῦ δυσμενοῦς ἀπεκρούσατο, εὐθὺς ἕτερος τοῦ διαβόλου δορυφόρος ἐπέστη οὐκέτι μὲν 20 αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων πολεμεῖσθαι λέγων, οὐρανόθεν δὲ κεραυνωθῆναι τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένας, τὸν θεὸν αὐτῷ παραδηλῶν πολέμιον γεγονέναι τὸν ὑπ' αὐτοῦ σεβόμενον.

1,17 ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ εἶπεν πρὸς Ἰωβ· οἱ ἵππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς, καὶ ἐκύκλωσαν τὰς κα-

- 25 μῆλους καὶ ἠχμαλώτευσαν αὐτὰς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις· ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι.

X Γ(ΒΠFSL 5 - 9 ἀξησης; 12 ὁ - ἀποκ.) N(5 - 12 ἀναίρεσιν; 17-22)
 4 ἐπαγγεῖλαι X₁ 5 ὄρα N 8 τῶν ΓN: > X 10 τὴν ἀφαίρ. τῶν ἀλόγων stellt N/ τότε + εἰς ἀξησην τοῦ πάθους N 17 ἀλλὰ - 18' ἀπεκρούσατο N: > X (viell. nichtoriginaler Zusatz von N) 20 αὐτὸν N: > X/ κεραυνῷ βληθῆναι N 21 ποιμ. + καὶ N 22 γεγονέναι doppelt X

πάλιν κάτωθεν ἡ ἀγγελία τοῦ πολέμου, ὡς ἂν ἀπέπη καὶ ὑπὸ θεοῦ καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων πολεμούμενος. τὸ δὲ κεφαλῆς τρεῖς ἀντὶ τοῦ διέταξαν ἑαυτοὺς οἱ πολέμιοι εἰς ἄρχαδς καὶ τάγματα τρία. σφζεσθαι δὲ πάλιν μόνος φησὶν ὁ τῶν συμφορῶν ἀγγελιοφόρος· προσέθηκεν δὲ 5 καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀναίρεσιν, ἐφ' ἧ μάλιστα ἀλοῦσιν οἱ δίκαιοι.

1, 18-19 ἔτι τούτου λαλοῦντος ἄγγελος ἄλλος ἔρχεται λέγων τῷ ἰβ-
τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων παρὰ
τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἐξῆλθεν ἐκ τῆς
ἐρήμου καὶ ἤφατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας, καὶ ἔπεσεν ἡ οἰ-
10 κία ἐπὶ τὰ παιδία σου καὶ ἐτελεύτησαν· ἐσώθη δὲ ἐγὼ μόνος καὶ
ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαι σοι.

θεῶρει κἀνταῦθα τοῦ διαβόλου τὴν πικρίαν, πῶς ὀνομαστὶ τῆς γο-
νῆς μέμνηται τῶν υἱῶν σου λέγων καὶ τῶν θυγατέρων σου,
μονονουχὶ τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ δικαίου πλήττων. σεμνύνει καὶ τὸ
15 συμπόσιον παρὰ μὲν τῷ ἀδελφῷ τῷ πρεσβυτέρῳ λέγων γίνεσ-
θαι, αὐτοὺς δὲ κατευφραίνεσθαι καὶ ἐξαίφνης ἔλθειν πνεῦμα
ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἄλλης μὲν οἰκίας μὴ ὄφασθαι, μόνην δὲ ἐκεί-
νην ἔνθα οἱ παῖδες εὐωχοῦντο κατασεῖσαι. καὶ πάλιν ἐπισημαίνου
τὸ πικρὸν τῆς ἀγγελίας· οὐ γὰρ εἶπεν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πάντας τοὺς
20 ἔνδον, καίτοιγε πάντας ἀπέκτεινεν, ἐξ ὧν αὐτός, φησὶν, ἐσώθη
δὲ ἐγὼ μόνος, ἀλλ' ἰδικῶς φησιν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ παι-
δία σου τῆς φύσεως ἀνομιμησῶν καὶ καιρίας αὐτῷ διδοῦς τὰς
πληγὰς.

X Γ(βΠFS 1 - 2 πολεμούμενος; 4 προσέθηκεν - 5; βΠFSL 18 ἐπισημαίνου
- 23) P(12-23) L(1-5) N(1-5; 12 - 18 κατασεῖσαι; 19 οὐ γὰρ -)

4 φησὶν μόνος stellt L / ἀγγελιοφόρος L / δὲ > Γ (nicht F) 12 θεώ-
ρει + δὲ N / πικρίαν + καὶ ἐπιστήμηαι τὸ ἐπιτηθευμένον τῆς ἀγγελίας N
13 τῶν - 14 μονονουχὶ > N 15 ἐξαίφνης: εὐθὺς P / ἐπελ-
θεῖν P, ἐξελεθεῖν N / πνεῦμα: ἀνεμον μέγαν N 17 μόνον N
19 καὶ > N 20 καίτοιγε + τοὺς P, + πᾶσιν εἰς ἐγένετο τάφος ἡ
οἰκία καὶ N 21 μόνος + καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαι σοι X / φησιν
καὶ ἔπεσεν > Γ / καὶ > N

πάλιν δὲ θεήλατον ἔπλασεν τὴν συμφορὰν δύο μὲν πολεμίων σχημα-
 τίσας ἐφόδους, δύο δὲ ἐκ θεοῦ, τὴν τε τοῦ πυρός καὶ τοῦ ἀνέμου.
 τελευταίαν δὲ τὴν τῶν παίδων ἀναίρεσιν ἐπαγαγὼν καὶ μόνων τῶν ἀγ-
 ζομένων ἀγγέλων τὸ παρόδοξον εἰς ἀμηχανίαν καὶ σύγχυσιν καὶ τὴν
 5 κατὰ θεοῦ βλασφημίαν ὑπερεθίζει τὸν δίκαιον.

1,20 οὕτως ἀναστὰς ἰὼβ διεσπέρησεν τὰ ἰμάτια αὐτοῦ καὶ ἐκείρατο
 τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

ἐπὶ μὲν ταῖς προτέραις ἀγγελίαις σύννοους ἦν ὡς εἰκὸς καὶ ἐθαύ-
 μαζε τὰ γινόμενα. ὡς δὲ τὴν τῶν πολλῶν καὶ ὠραίων παίδων θρόσον
 10 ἤκουσε τελευταίην, ἵνα μὴ τις ἀνάληπτος εἶναι δόξῃ καὶ ἀσυμπαθῆς,
 ἀποδίδωσι τῇ φύσει τὸ χρέος καὶ διασπέρησεν μὲν τὴν ἐσθῆτα, κείρε-
 ται δὲ τὴν κόμην πενθικῶς. οἷς μὲν γὰρ τὸ κομᾶν πρὸς κόσμον νενό-
 μιστο, οὗτοι ἐπὶ τοῖς πένθεσιν ἐκείροντο· οἷς δὲ τὸ κείρεσθαι εὐ-
 πρεπὲς ἔδοκει, οὗτοι ἐπὶ τοῖς πένθεσιν ἐκόμην τοῦ τῶν τριχῶν ἀν-
 15 εχόμενοι βάρους.

ὅτι δὲ οὐκ ἀφιλόσοφον τὸ συμπαθῆς, δείκνυσι μὲν καὶ Παῦλος λέ-
 γων ἐν ταῖς Πράξεσιν· τί κλαίετε καὶ συνθρύπτετέ μου
 τὴν καρδίαν; δείκνυσι δὲ καὶ Δαυὶδ οὐ τῶν παίδων τὸν πειθῆ-
 νιον, ἀλλὰ τὸν πολεμιώτατον ὀλοφυρόμενος καὶ μετὰ πικρᾶς οἰμωγῆς
 20 ἀναστένων καὶ λέγων· υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ, υἱέ μου. σακρύ-
 ει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ σωτὴρ συμπαθῶς, εἴτε διὰ τὸν Λά-
 ζαρον εἴτε διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπάλειαν, ὃ δὴ καὶ ἀληθέστερον
 εἶπεῖν. οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ πάσχειν ἢ νίκη, ἀλλ' ἐν τῷ πάσχοντα καρ-
 τερεῖν.

17 Apostelgesch. 21,13 20 2.Könige 19,1 20f vgl. Johannes 11,35

X Y(8-) Γ(βΠFSPL 11 κείρεται - 15) P(10 ἵνα - 11 χρέος; 16 - 18
 Δαυίδ; * 18 οὐδ - 21/22 Λάζαρον) L(8 - 12 πενθικῶς; 23 οὐ γὰρ -)
 N(-5; 8-)

3 δὲ > X / καὶ > N / τῶν > N	9 πολλῶν καὶ ὠραίων > L
11 ῥήγγυσι L / ἐκείρατο Γ	13 πενθοῦσιν Y
16/17 λέγων > Y, nach πράξεσιν stellt P	14 πενθοῦσιν Y
19 πικρῶν οἰμωγῶν N	18 τόν: τὸ Y
22 δὴ: δὲ Y	20 Ἀβεσσαλώμ Y(P)
23 πάσχοντι Y	21 ἡμῶν ὁ θεὸς

εἴποι δ' ἄν τις γλαφυρότερον ἐξηγοῦμενος, ὅτι καὶ αὐτὴν τῇ διαβό-
 λῃ τὴν ἐσθῆτα προσέριψεν οἷα τις ἀθλητῆς εἰς πάλην ἀποδύμενος, ὡς
 ἄν ἀληθῶς γυμνὸς γενόμενος τὰ πολυύμηνα φθέγγεται ῥήματα.

1,20-21 καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησεν καὶ εἶπεν· αὐτὸς γυμνὸς
 5 ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ· ὁ κύ-
 ριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο· ὡς τῇ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ
 ἐγένετο· εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον.

βαβαὶ φιλοσοφίας ὑπερβολῆ. τῇ μὲν σχήματι τῇ φύσει τὸ χρέος ἀ-
 εδωκεν, τῇ δὲ διαθέσει χωρεῖ πρὸς τὸν θεὸν καὶ κλίνει γόνυ καὶ
 10 προσκυνεῖ γνησίως καὶ φυσικῆς ἔπεται φιλοσοφίας ἐν μέσοις τοῖς
 πάθεσιν ἑαυτῷ τε καὶ ἡμῖν τὸ τῆς παραμυθίας σκευδῶς φόρμακον.
 νόμος ἀνθρώπων, φησὶν, ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παράγεσθαι γυμνόν,
 ἀλλὰ καὶ ἐξείναι τοῦ βίου μετὰ τοῦ ὁμοίου σχήματος· τί οὖν δεινὸν
 πεπόνθαμεν, φησὶν, φυσικῶς μὲν οὐδὲν ἔχοντες, εἰληφότες δὲ παρὰ
 15 θεοῦ καὶ αὐθις ἀφαιρεθέντες ὡς μικρὸν ὕστερον τὴν στέρησιν ὑπομέ-
 νειν ἀνάγκη. καὶ νομίζει μὲν ὑπὸ θεοῦ πάσχειν τὰ δεινὰ, προσκυνεῖ
 δὲ καὶ εὐχαρίστως ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀ-
 κοντίοις τοῖς διαβολικοῖς κατατοξεύει τὸν ἀλιτήριον. ὁ μὲν γὰρ
 ἔλεγεν εἰρωνευόμενος· ἡ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει,
 20 ὄντι τοῦ δυσφημήσει, ὁ δὲ τὸν χαριστήριον ἐπὶ τοῖς συμβῆσιν ἀνα-
 πλέκων ὕμνον αὐτὴν ταύτην ἀφίησι τὴν φωνὴν εὐλογῶν τὸν θεόν, καὶ
 φησιν· εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον.

1,22 ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν ἰὼβ
 ἐναντίον τοῦ κυρίου καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῇ θεῷ.

19 Hiob 1,11

X Y Γ(βΠΡS # 1-2; βΠΡSL 8 - 18 ἀλιτ.) P(1-3; 13 τί οὖν - 16 ἀνάγκη)
 L(-3) N(-3; 8-22)

1 ταύτην L 1-2 τὴν ἐσθ. τῷ διαβ. stellen PL 2 οἷα - ἀποδ. νορ τὴν
 ἐσθῆτα X, > YPL 3 ἀληθῶς > N/ πολυύμηνα + ἐκεῖνα P/ φθέγγετο P
 6 ἀφείλετο X 9 ἀπέδωκεν + περιορηζόμενος τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κό-
 μην τιλλάμενος N, Π am Rand/ τὸν > XN/ καὶ ἰ > X 12 ἀνθρώπων Y
 13 οὖν > P 14 φησιν + εἰ P/ μὲν > P/ δὲ > P 15/16 ὑπομένειν P
 16 καὶ > Γ 19 ἡ μὴν: εἰ μὴ X, εἰ μὴν N/ εὐλογῆση X 20 ἄντι τοῦ
 δυσφημήσει > X 20-21 εὐχαριστήριον .. ἀναπέμπων Y, vgl.S.25,18

ἐν τούτοις, φησίν, πᾶσι τοῖς τῶν συμφορῶν κύμασιν οὐδὲ κατὰ δι-
 ἀνοιάν τι ἄπρεπές περὶ θεοῦ ὁ ἰὼβ ἐλογίσατο· τοῦτο γὰρ σημαίνει
 τὸ ἐναντίον τοῦ κυρίου. ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ
 θεὸς εἰς τὴν καρδίαν βλέπει. μετὰ γνησίας οὖν τῆς διαθέσεως τὴν
 5 δοξολογίαν προσήνεγκε καὶ οὐ φαύλους καὶ ἄφρονας λογισμοὺς ἀντὶ
 ἀγαθῶν προσεκόμεσεν.

- 2,1-3 ἐγένετο δὲ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι παραστῆναι
ἐναντίον τοῦ κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν παραστῆ-
ναι ἐναντίον τοῦ κυρίου. καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· πόθεν σὺ
 10 ἔρχη; τότε εἶπεν ὁ διάβολος ἐναντίον τοῦ κυρίου· διαπορευθεὶς τὴν
ὑπ' οὐρανὸν καὶ ἐμπερικατήσας τὴν σύμπασαν πάρεμι. εἶπε δὲ ὁ κύ-
 ριος πρὸς τὸν διάβολον· προσέσχεσ ὡς τῷ θεράποντί μου ἰὼβ, ὅτι
οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἄκακος, ἀληθινός, ἄ-
μειπτος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ; ἔτι δὲ ἔχεται ἀκα-
 15 κίας· σὺ δὲ εἶπας τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ διὰ κενῆς ἀπολέσαι.

πρῶτον ἐν πενίρᾳ καὶ ἀπαιδίῳ γυμνασθέντος τοῦ δικαίου καὶ
 τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν ἐπιδειξαμένου, ἐφ' οἷς οὐ μόνον οὐκ ἐδυσφή-
 μησεν, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀνέπεμφεν, οἱ μὲν ὄγιοι συν-
 εχαιρον ἄγγελοι τῆ νίκῃ, ὁ δὲ διάβολος διεπέριε τοὺς ὁδόντας καὶ
 20 δευτέρας πείρας ἐξουσίαν ἐξήτει κατ' αὐτοῦ λαβεῖν. ὁ δὲ ἀγαθὸς θε-
 ος καὶ τοὺς ἑαυτοῦ δοξάζων γνησίους ὑπερεθίζει τὸ θηρίον, ἵνα καὶ
 μᾶλλον καταισχυθῆ, καὶ πολλοῖς ἐγκωμίοις στεφανοῖ τὸν δίκαιον ὡς
 τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν διαφυλάξαντα καὶ οὐδεμίαν ὑπομείναντα δια-
 στροφὴν ἐκ τῶν συμφορῶν. ἀλλὰ καὶ ἔτι, φησίν, τῆς αὐτῆς ἀκακί-
 25 ας ἔχεται μηδεμίαν ὑπομείνας τροπὴν· σὺ δὲ ἐμεγαλαύχεις διὰ

X Y Γ(βΠΨ 1 - 4 βλέπει) P(1 - 4 βλέπει) L(1-6) N(1-6; 16-)

1 φησι > P / τῶν συμφορῶν > P 2 ὁ ἰὼβ περὶ θεοῦ stellen XP
 3-4 ὁ δὲ θεός: θεός δὲ P 4 τὴν₁ > P / βλέπει: ὄρξ P / μετὰ γν.
 οὖν: ἀλλὰ μετὰ γν. N 6 προσεκόμεσεν N 8 ἐναντίον: ἐνώπιον Y
 / ἦλθεν: ἔστη Y 8-9 παραστῆναι - κυρίου > Y 10 ἐναντίον
 τοῦ κυρίου > Y 11 σύμπασαν + γῆν Y 12 πρὸς τὸν διάβολον:
 τῷ διαβόλῳ Y 13/14 ἀληθινός nach ἀμειπτος Y / ἀμειπτος Y 14
 θεοσεβής > Y 15 ἀπὸ τῶ > Y / ἀπολέσαι διὰ κενῆς Y 16 γυμνω-
 θέντος X 19 διεπρίετο N 20 ἐξουσίαν > Y / ἐξήτει N 21
 γνησίους + θεράποντας N / ὑπεραιθίζει Y 24 ἀλλὰ καὶ ἔτι: ἔτι
 γὰρ N 25 τροπὴν: βλάβην N

κενῆς, ἀντὶ τοῦ· ἀκαίρως ἐφλυᾶρεις λέγων· ἐὰν ἀπολέσῃ τὰ ὑπάρ-
χοντα, δυσφημεῖ.

κατανόει δὲ ἐντεῦθεν, ὡς ὁ μὲν θεὸς προγνώστης ἂν καὶ εἰδὼς τὸ
ἐκρησόμενον καὶ ὅτι οὐκ ἂν ὁ μέγας ἰὼβ ἀπρεπές τι φθέγγετο ποτε,
5 ἐπέτρεψε τὴν κατὰ τοῦ δικαίου πάλιν. ὁ δὲ διάβολος οὔτε τὸ μέλλον
οἶδεν οὔτε τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ γινώσκει, διὸ καὶ ἀγνοῦν, ὅτι
ἠττηθήσεται, ἐφλυᾶρει λέγων· ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλο-
γήσει. καὶ αὐθις νικήσειν οἰόμενος τὴν εἰς τὸ δέρμα τοῦ δικαίου
πεῖραν ἔξαιτεῖ καὶ φησιν·

10 2,4-5 δέρμα ὑπὲρ δέρματος· ὅσα ὑπάρχει ἀνθρώπῳ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς
αὐτοῦ ἐκτίσει. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ ἀποστείλας τὴν χεῖρά σου ὄφαι τῶν
ὄστων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν, ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει.

τὸ μὲν θηρίον ἄμὸν καὶ ἀναίσχυντον· οὐ γὰρ ἀνέχεται μόνον τῶν
ἡμετέρων ἐμφορηθῆναι σαρκῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρις ὄστων καὶ μυελῶν δι-
15 ελθεῖν βούλεται. ἐλεγχθεῖς δὲ ὁ μισάνθρωπος πάλιν ἀναίσχυντεῖ καὶ
φησιν· οὐδὲν μέγα, εἰ ἀλλοτρίων αμαρτιῶν πεπονθῶτων οὐκ ἐδυσφήμη-
σε δεδοικώς, μὴ σε παροργίσῃ καὶ κατὰ τοῦ αὐτοῦ αἵματος ἐνέγκῃς
τὴν πληγὴν. καὶ ἄλλως δὲ πολλῶκις τις, ἵνα μὴ εἰς ὀφθαλμὸν λάβῃ,
τὴν χεῖρα προτείνει καὶ εἰς τὸ ἦπτον τίμιον μέλος δέχεται τὴν
20 πληγὴν, δέρμα ὑπὲρ δέρματος προισχόμενος, ἵνα αἴσῃ τὸ κυρι-
ώτερον. οὐδὲν οὖν μέγα, φησὶν, εἰ τῶν ἕξωθεν περιεφρόνησεν.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλως νοεῖν· ἐξευτελίζων τὴν τοῦ δικαίου πρὸς θεὸν

X Y Γ (βΠFSPL # 3 ἄς - 6 γινώσκει; βΠFSL 15 ἐλεγχθεῖς - 20/21 κυριώ-
τερον) P(3 - 7/8 εὐλόγησει; 16 οὐδὲν - 20/21 κυριώτερον) N(-9; 13-)

2 βλασφημεῖ Y 3 δὲ > P / ὁ μὲν δ X 3-4 τὸ ἐκρησόμενον καὶ > P
4 ὅτι· ὡς P / ὁ μέγας ἰὼβ οὐκ ἂν stellt N, οὐκ ἂν ποτε ἀπρεπές τι ὁ
μέγας ἰὼβ φθέγγετο stellt P / φθέγγετο N 5 ἐπέτρεψε nach πά-
λιν stellt P / οὐδὲ P 7 ἐφλυᾶρει; ἐλήρει N / ἦ μὴν: εἰ μὴ X
7/8 εὐλόγησεν XN 10 ὅσα: δ Y 12 ἦ: εἰ X 15 δὲ ὁ μισάν-
θρωπος: ὁ μισάνθρωπος κἀνταῦθα N, ὁ διάβολος κἀνταῦθα Γ 16/17
ἐβλασφήμησε Γ 17 δεδοικώς > P / αὐτοῦ: ὀδίου ΓN / ἐνέγκεις Y,
ἐνέγκῃ ΓN 18/20 nach 18 πληγὴν statt nach 20 πληγὴν hat die
Worte δέρμα - κυριώτερον P; 18 πληγὴν + τοῦτο γὰρ ἔστιν ὃ λέγει τὸ
(τὸ > N) δέρμα ὑπὲρ δέρματος, dafür 20 δέρμα - προισχόμενος > ΓN
18 ἄλλως τε Y, γὰρ ΓN / λάβῃ: βλαβῆ ΓN 19 προτείνει τὴν χεῖρα
stellt P / προτείνῃ X / δέχεται: λαμβάνει P 20 αὐθιῶ YP (vgl 18/20)
21 οὖν > Y 22 νοεῖν + τὸ ῥητόν N

εὐφημίαν ὁ πονηρὸς δέρμα, φησίν, ὑπὲρ δέρματος δέδωκεν, ἀν-
τὶ τοῦ· εἰς ὀλίγα βλαβεῖς ὀλίγην τινὰ εὐφημίαν προσήγαγεν, καὶ
οὐδὲν μέγα, εἰ τῶν ὑπαρχόντων ἄνθρωπος καταφρονεῖ, ἵνα αὐτὸς μὴ
βλαβῆ. τὸ γὰρ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ
5 εἴρημεν.

2,6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· ἰδοὺ παραδίδομί σοι αὐτόν, μό-
νον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον.

πάλιν κατὰ μέτρον τὸν χρυσοῦν ἀνδριάντα τῷ διαβολικῷ πυρὶ δο-
κιμάζει ὁ θεὸς οὐκ αὐτὸς γυνῆναι θέλων, ὃν ἠπίστατο, ἀλλ' εἰς ἔλεγ-
10 χον διαβολικῶν καὶ ἐφ' ᾧ τοῦτον ἡμῖν γνωρίσαι. καὶ τοῦ μὲν σώμα-
τος δίδωσι τὴν ἐξουσίαν, οὐ συγχωρεῖ δὲ τοῦ σώματος ὑπεξαγαγεῖν
τὴν ψυχὴν, ἵνα ἐξ ἐπιγονῆς τὰ διπλάσινα χαρίσῃται ἀγαθά. ἢ καὶ
τοῦτ' ὀφείδω φησιν, ὅτι τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ μὴ ᾄφῃ, διὰ δὲ τῶν εἰς τὴν
σάρκα βασάνων τὸν ἀγῶνα ποιοῦ.

15 2,7-8 ἐξῆλθεν δὲ ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ κυρίου καὶ ἔπαισεν τὸν Ἰωβ
ἐλκει πονηρῶ ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς. καὶ ἔλαβεν ὄστρακον, ἵνα
τὸν ἰχῶρα ἐξῆ, καὶ αὐτὸς ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως.

μετὰ τὴν τῶν κτημάτων καὶ τῶν οἰκετῶν καὶ τῶν παίδων ἀφαίρεσιν
τότε τὸ τῆς λώβης ἔλκος ἐπήγαγεν ὁ διάβολος, ὡς δριμεῖς μὲν ῥέειν
20 ἰχῶρας ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐπιδάκνοντας, ἀπορίαν δὲ εἶναι παντελεῖ
τῶν τε ἀναγκαίων καὶ τῶν νοσοκομούντων. καὶ τῆς μὲν πόλεως ὡς λε-
λωβημένος ἔξω καθῆστο. τῇ δὲ χειρὶ τοὺς μυδῶντας ἰχῶρας οὐχ ὑπε-
δέχετο, ἵνα μὴ καὶ μᾶλλον ἀποκναίωτο, ἀλλ' ὄστράκῳ τούτους ἀπέ-

X Y Γ(βΠΨΣΛ 18 - 23 ἀπέξεεν) P(10 τοῦ - 14; 22 τῆ -) L(10 καὶ₂ - 14)
N(-5; 8 - 10 γνωρίσαι; * 10 καὶ₂ - 14; 18-)

1 ὁ πονηρὸς N: > XY 1/2 ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν N 4 ὑπὲρ₁ > N
/ αὐτοῦ + φησιν XY / ὑπὲρ₂ > N 8 πάλιν + μέντοι N / καταμετρῶν Y
9 ὁ > YN 10 καὶ₁ > Y / ἐφ' ὅ Y 12 ἵνα - ἀγαθά > P / ἐπιγο-
νῆς: ἐπιζωῆς L 13/14 τὴν σάρκα: τὸ σῶμα P 15 ἔπεσε Y
17 ἐπὶ - πόλεως: ἔξω ἐπὶ τῆς κοπρίας Y 18 τῶν₁ > Y 19 τότε
> Y / ὁ διάβολος ἐπήγαγεν stellt Γ (außer P) 20 ἐπιδάκνοντας:
ἔτι δάκνοντας ΓN 21 ὡς > Y 22 δὲ > P / μυδῶντας Y, μυδῶνας P
23 καὶ > P

Ἔσεν. αἴθριος δὲ καὶ ἐπὶ κοπρίας ἔκειτο, ἵνα κἂν ἀνθρωπίνης ἀκού-
ση φωνῆς ἢ καθαρὸν ἀναπνεύσῃ τὸν ἀέρα ἢ, τὸ γε ἀληθέστερον εἰ-
πεῖν, τῇ μεῖζονι κακοπαθείᾳ τὸν θεὸν ἐξιλεούμενος.

2,9-9α χρόνου δὲ πολλοῦ προβεβηκότες εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ·
5 μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν
προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου;

ὁ μὲν οὖν γενναῖος καὶ φιλόθεος ἰὼβ ἐνεκαρτέρει τῇ πενίᾳ καὶ τοῖς
πάθεσι χρόνον οὐκ ὀλίγον καὶ πρὸς ἑαυτὸν παραμυθούμενος ἔλεγεν· δεῖ
φέρειν ἀνδρικῶς, δεῖ καρτερεῖν, δεῖ τὴν ἐκ θεοῦ προαμένειν βοήθειαν,
10 οὐ βραδύνει θεὸς ἐπαμῦναι καὶ τῶν παρόντων ἀπαλλάξει δεινῶν. ἔξασθε-
νεῖ δὲ ἡ γυνὴ πρὸς τὰς συμφορὰς ὑπὸ τοῦ διαβόλου τηρηθεῖσα ὡσπερ
ὑστερον μηχανήμα κατὰ τινος ἀσεῖστου τεύχους. ὁ δὲ πανουργὸς διά-
βολος ὡς ἱκανῶ χρόνῳ κατειργάσατο τὸν δίκαιον, τότε τῇ τῆς γυναι-
κὸς ἀσθενείᾳ συγχρῆται καὶ ὀπλίζει ταύτην κατ' αὐτοῦ ὡσπερ ποτὲ
15 καὶ τὴν Εἰβαν κατὰ τοῦ προπάτορος Ἀδάμ. ἡ δὲ καὶ πρὸς τὰς συμφο-
ρὰς ἀπειποῦσα καὶ τοῦ διαβολικοῦ πληρωθεῖσα πνεύματος ἐπὶ τοὺς
παρόντας προήχθη λόγους, καὶ πρῶτα μὲν αὐτῷ τὰς εἰς θεὸν ἐλπίδας
ἀνηνύτους πειρᾶται δεικνύναι τῷ πολλῷ παρεληλυθότι χρόνῳ πιστου-
μένη τὸ μέλλον· εἶτα καὶ ἐπάγει·

20 2,9 b - e ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισαί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς, υἱοὶ
καὶ θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὠδίνες καὶ πόνοι, οὗς εἰς τὸ κενὸν
ἐκοπίασα μετὰ μόχθων. σὺ τε αὐτὸς ἐν σαπρίᾳ σκωλήμων κάθισαι δια-
νυκτερεύων αἴθριος· κἀγὼ πλανήτις καὶ λάτρις τόπον ἐκ τόπου περι-
ερχομένη καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας, προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύσε-
25 ται, ἵνα ἀναπαύσῃμαι τῶν μόχθων καὶ τῶν ὀδυνῶν, αἶ με νῦν συνέ-

X Y Γ(βΠFSP ≠ 11 ὅπδ - 14 συγχρῆται.) P(-3) N(-3; 7-19)

1 ἔκειτο: ἐκάθητο P 1/2 ἀκούη P 2 καθαρὸν - ἢ > P
3 κακοπαθεία Y / ἰλεούμενος X 7 οὖν: γὰρ N / γενναῖος
- ἰὼβ > N 9 δεῖ₂: καὶ X / ἐκ + τοῦ X 11 τοῦ > Y / κινη-
θεῖσα Y (in κιν Κορρεκτὺρ von späterer Hand) 12 δεῖ: γὰρ N
13 ὅτε ὡς (Γ ohne P) / τότε + καὶ (Γ) 14 συγχέχρηται Y / ὀπλίζε-
ται Y 15 καὶ₁ > N / Ἀδάμ > N 17 πρώτας Y 19 καὶ +
τὰ ἐξῆς N 21 τῆς ἐμῆς Y 22 σαπρία: κοπρία Y / κάθισαι:
κάθη Y 25/1 κατέχουσιν Y

χουσιν. ἀλλὰ εἶπόν τι ῥῆμα πρὸς κύριον καὶ τελεύτα.

ὄλον ἦν θεοῦ συγχώρησις καὶ διαβόλου προσβολὴ μετ' ἔξουσίας
πράττοντος διὰ τὸν συγκεχωρηκότα θεόν, ἐφ' ᾧ διὰ πάντων ἀγνισά-
μενον τὸν ἰὼβ στεφανίτην ἀναδειχθῆναι. διδὼ καὶ τὴν γυναῖκα οὐδεὶς
5 ἤλθει οὐδὲ τῆς παλαιᾶς αὐτῆς εὐδαιμονίας μεμνημένος παρεμυθεῖτο
τὴν ἔνδειαν, ἀλλ' ἐθήτευεν ἐπὶ μισθῷ (τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ λᾶ-
τρις) τοῖς ἐκάστοτε δεομένοις ὑπηρετοῦσα, ἐφ' ᾧ καὶ ἑαυτῇ καὶ τῷ
συνεύνῳ ἐπαρθέσαι πρὸς τὸ ἀποζῆν.

ὅπειποῦσα τοίνυν πρὸς τὰς συμφορὰς καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας
10 πεπληρωμένη ὑποτίθεται τῷ δικαίῳ ταύτην αὐτῷ τῶν κακῶν λύσειν ὑπο-
λελειῖθαι τὴν τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν· δυνατὸν δὲ ταύτην αὐτῷ προσ-
γενέσθαι, εἰ παροργίσει διὰ τῆς βλασφημίας τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὴν
ἀναίρεσιν ὑπερεθίσαι τὴν καθ' ἑαυτοῦ. κακοτέχνως δὲ καὶ ἀσυμπαθῶς
τὴν τοιαύτην εἰσηγεῖται βουλήν ἔκ τε τῶν τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν ἑσυ-
15 τῆς συμφορῶν τὸν λόγον κατασκευάζουσα. τὰς τῶν ὠδίνων, φησὶν, ἀλ-
γηδόνas ὑπέμεινα, ἐμόχησα παιδοτροφοῦσα, ἵνα μετὰ σὲ μνημόσυνόν
σου τοὺς παῖδας καταλίπῃς. ἐξεκότη τούτων ἡ ἐλπὶς· πάντες ἀπώλον-
το, ἄρρενες ὁμοῦ καὶ θήλειαι. εἰς τίνα λοιπὸν ἀποβλέπομαι, εἰς
σὲ τὸν τούτων πατέρα, τὸν σικωλήκων πλήρη, τὸν πένητα, τὸν ὑπερ-
20 ριμμένον; εἰς ἐμὲ τὴν ὀθλίαν, τὴν πλανῆτιν, τὴν ἐκ τῆς πολλῆς
εὐδαιμονίας ἐπὶ μισθῷ θητεύουσαν, τὴν μέχρις ἑσπέρας ἐν ὀδύναϊς
καὶ μόχθοις ἐξεταζομένην; ἀλλ' εἴ τί μοι πείθῃ, φθέγγει τι ῥῆμα
πρὸς τὸν θεὸν παροργίζων αὐτόν, ἵνα σε ἀνέλῃ· αὕτη γάρ σοι μόνη
τῶν κακῶν ὑπολελείπεται λύσις.

X Y Γ (βΓΨΣ 2 ὄλ. - συγχ.; * 3 ἐφ' - 5 ἤλθει; βΠΨΣL * 23 αὕτη - 24) P(2
- 11 ἀπαλ.) L(18 εἰς - ἀποβλ.; 20 εἰς - πλαν.; 22 ἀλλ' - 24) N(2-24)

1 ἀλλ' Y 2 ὄλον XYP: τὸ δὲ ὄλον Γ, ὄλον δὲ τοῦτο N / θεοῦ ἦν
steilt N 4 στεφανίτην Y 5-6 οὐδὲ - ἔνδειαν > P 7 τοῖς -
ὑπηρετοῦσα > P / καὶ, > N / αὐτῇ X 8 ζῆν P 9 τοίνυν: μέντοι N
10/11 ὑπολελειῖθαι P, ἀπολελειῖθαι N 11 ταύτην: αὐτὴν Y
12 παροργίσει Y 13 ὑπερεθίσαι N: ὑπερεθίσαι Y, ὑπερερεθίσαι X
/ τὴν > N / καὶ συμπαθῶς X, > N 14 εἰσήνεγκε Y / τῶν, > Y
15 ὀδύνων Y 16 σὲ + τὸ N 17 καταλείπῃς X 18 ἀποβλέπο-
μαι YZ; ἀποβλέπομαι X, ἀναβλέψω N, + φησιν L 19 τὸν, τῶν YN
20 τῆς > Y 21 θιτεῖουσαν Y / τὴν: καὶ N 23 τὸν > N / παρ-
οργίζων LN: παροργίζων XY / μόνη > Y

2, 10 ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτῇ εἶπεν· ὥσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;

- ὁρθῶς διδασκάλου καὶ ἐν τοῖς πάθεσι γνῶμην καὶ πρόσοφιν; ἐπειδὴ.
- 5 γὰρ τὴν γυναῖκα τοῖς τῆς θεοσεβείας ἐπαίδευεν νόμοις, τὰ παρ' ἐλπίδα ἀκούσας καταπληκτικῶ φοβεῖ τῷ βλέμματι. εἶτα καὶ ἡπίοις ἐντρέπει λόγοις· ταῦτα, γὰρ φησιν, ὡ αὕτη, ἄφρονος ἦν εἰπεῖν γυναικός. ἢ γὰρ οὐκ ἀφροσύνη τὸ νομίζειν ὁμοῦ τῇ βλασφημίᾳ καὶ τὴν τελευταίην ἐπακολουθεῖν ἢ ὅλως τολμᾶν βλασφημόν τι ῥῆμα προφέρειν κα-
- 10 τὰ θεοῦ; τούτοις δὲ παιδεύσας τῷ τε λόγῳ καὶ τῷ βλέμματι νουθετεῖ φέρειν εὐχαρίστως τῶν δυσχερῶν τὴν ἐπαγωγὴν. πολλοὶ μὲν γάρ, φησίν, οὐδὲ εὐθηνίας τινὸς ἐπειράθησαν, ἡμεῖς δὲ ταύτης ἀπολελαυκότες ἐκ θεοῦ τί πρὸς τάναντία δυσχεραίνομεν, τί δὲ μὴ μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστίας ὡς παρὸ γνησίου δεσπότης καὶ ταῦτα δεχόμεθα;
- 15 ἢ μὲν οὖν ταῦτα ἀκούσασα ἐφραύχασε καὶ τὴν νουθεσίαν ἐδέξατο μὴδὲν ἀντιφθεγεζαμένη· διόπερ οἶμαι καὶ τῶν ὕστερον ἀγαθῶν κοινω-νὸν αὐτὴν γεγενῆσθαι τῷ ἰώβ. ὁ δὲ γενναῖος ἀγωνιστῆς τριπλάς τῷ διαβόλῳ δέδωκε τὰς πληγὰς αὐτός τε μὴ καμφθεῖς καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρατραπεῖσαν γυναῖκα ἐπανορθώσας τῇ νουθεσίᾳ καὶ τὰς εὐχαρίστους
- 20 καὶ παντὸς ὀξείας ἐπαίνου καὶ ὀλήστου μνήμης φωνῆς ἀναφθεγεζάμενος.

2, 10 ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν ἰώβ τοῖς χεῖλεσιν ἐναντίον τοῦ θεοῦ.

X Y Γ(βΠΨΣΠΖ 8 ἢ γὰρ - 14; * 15 - 17 ἰώβ) Γ'(βΠΨΣ 10 τούτοις - 11 ἐπαγωγὴν) Ρ(17 ὁ δὲ - 20) Ι(* 17 ὁ δὲ - 20) Ν(4-20)

1 εἶπεν + ἵνα τί Y 5 τῆς θεοσεβείας: θεοσεβείαν Ν 5/6 ἐλπίδας ΧΝρ 6 ἡπίοις > Ν 7 λόγοις ἐντρέπει stellt Ν / ὡ αὐτῇ ΧΝρ: πρὸς αὐτὴν Y, > Νy / εἰπεῖν > Y 9 ἀκολουθεῖν Ν/ τολμᾶς Y / προφέρειν ΧΙΝρ: προφέρειν ΥΓΡΝy 10 δὲ > ΓΝ / τῷ τε λόγῳ καὶ τῷ βλέμματι Γ'Ν: τῷ λόγῳ καὶ τῷ βλέμματι Y, τῷ τε λόγῳ τῷ τε βλέμματι X, τῷ τε βλέμματι καὶ τῷ λόγῳ Γ 16 ἀντιφθεγεζομένη Y, φθεγεζαμένη X, (> Γ) / ὕστερων Ρ 17/18 τριπλάς τῷ διαβόλῳ ὁ γενναῖος ἀγωνιστῆς Ρ 19 τῇ νουθεσίᾳ > Ν 20 ὀξείους Y / ἀνεπιλήστου YΡ, (> Ι) 22 χεῖλεσιν + αὐτοῦ Y

ἀσφαλίζεται πάλιν ἡμᾶς ἡ γραφή καὶ τῆ λαμπρότητι καὶ ἀναμαρτη-
σίῳ καὶ τῆ ἐν τοῖς πειρασμοῖς τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφυχίᾳ προμαρτυρεῖ,
ὡς ἂν ἐπαξίως τῆς τοιαύτης φυχῆς καὶ τὰ ἐν παντὶ τῷ βιβλίῳ τοῦ
ἀνδρὸς νοήσωμεν ῥήματα. δειχθείσης οὖν αὐτοῦ πανταχόθεν τῆς μεγα-
5 λονοίας καὶ ὡς παρ' ὄλους τοὺς ἀγῶνας ἐνίκησεν, μηδὲν ταπεινὸν ἐν-
νοήσωμεν περὶ αὐτοῦ ἐν τῆ τῶν ἐφεξῆς ῥημάτων προφορᾷ.

2,11 ἀκούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κατὰ πάντα τὰ ἐπελ-
θόντα αὐτῷ παρεγένοντο ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας χώρας πρὸς αὐτόν.

ἐάν τις λέγη· διὰ τί μετὰ τοσοῦτον χρόνον οἱ φίλοι παραγεγόνα-
10 σιν, ἐννοεῖτω πρῶτον μὲν, ὡς διαφόρους ἔχουν χώρας καὶ μετὰ πολὺ
μὲν ἴσως ἤκουσαν. τὸ δὲ παράδοξον τῆς συμφορᾶς καὶ ὀπιστον ἐδό-
κει, εἰ ἐπὶ κοπρίας ἀνεπικουήτος ὁ ἴβη καθῆται, καὶ περιέμενον
διὰ πλειόνων πιστώσασθαι τὴν ἀκοήν ἢ καὶ ἐκπέμψαι καὶ ἰδεῖν, εἰ
ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. ἐν τούτοις μὲν οὖν ὁ χρόνος ἐτρίβετο· πρὸς δὲ
15 δὴ τούτοις, ὅτε τὸ ἀληθὲς ἔγνωσαν, βασιλεῖς ὄντες καὶ ἐκδημεῖν
μέλλοντες ἀνάγκην εἶχον πρότερον εὖ διατάξασθαι τὸ ὑπήκοον, δια-
θεῖναι τὰ κατὰ τὸν οἶκον, ἐπιστήσαι τοῖς ἀρχομένοις τοὺς ἄνθ' ἐ-
αυτῶν. ταῦτα πάντα αὐτοὺς ἀπησχόλει καὶ ἐνεβράδυνον, καὶ εἰ μὴ
σφόδρα γε ἀγαπητικοὶ τινες ἦσαν καὶ δίκαιοι, οὐκ ἂν τὰς οἰκειάς κα-
20 ταλιπόντες χώρας τε καὶ βασιλείας ἀφικνοῦντο πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν,
ἀλλὰ δι' ἐτέρων τὴν χρεῖαν ἐπλήρουν.

ἔστι δὲ ἐννοεῖν, ὡς καὶ οἰκονομία τις ἦν θεία ἢ τῆς ἀφίξεως
ἀναβολῆ· ἐπειδὴ γὰρ ὁμοῦ τῆ τῶν φίλων διαλέξει καὶ τὸ πᾶν τοῦ ἀ-
γῶνας ἐλύθη τοῦ θεοῦ χρηματίσαντος καὶ τὸν δίκαιον ἀνακτησαμένου
25 καὶ στεφανώσαντος, οἰκονομία τις θεία γέγονεν ἐμβραδῦναι τοὺς φί-

X Y Γ(βΠΡΣΛ 1-6; γΠΡΣΠΛ 9-) N(† 1; 2-)

3 βιβλίῳ: βίβλ Y 6 προφορᾷ Y 8 ἀπ' αὐτόν Y 9 λέ-
γει X, ζητηῖ N 10 ἐννοεῖτο Y / πρῶτα XY 11 καὶ > Y(L)
12 ὁ > Y(L) 13 ἢ > Y 14 μὲν > N 16 διατάξασθαι τὸ ὑπ-
ήκοον > N 18 ἐνεβράδυνον Y 19 γε > Y / οὐκ: οὐδ' Γ(ohne L)
19/20 καταλιπόντας X 20 τε > N 21 nach ἐπλήρουν ist in X
eine οχό(λιον) betitelt eine spätere Ausführung eines späteren Benutzers einge-
fügt, die eigentlich zum Lemma 2,11 gehört. Man findet sie Einl. S.
xvf. 22/23 τῆς ἀφίξεως ἢ ἀναβολῆ N, ἢ τούτων ἀναβολῆ τῆς ἀφίξε-
ως X 25 γέγονεν θεία stellt N(P) / θεία > Y(L) / ἐμβραδῦναι Y

λους, ἵνα παράσῃσιν σχῆ τὰ τοῦ σκάμματος καὶ μειζόνως ἀθλήσας ὁ δίκαιος δικαιότερον ἀναρρηθῆ παρὰ τοῦ θεοῦ.

2,11 Ἐλιφᾶζ ὁ Θαιμανῶν βασιλεύς·

ἔθνους περὶ τὸ Σινά.

5 2,11 Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος·

τὴν δὲ Σαυχὶ πόλιν εἶναί φασι Μωαβιτῶν. Μωαβιτῶν οὖν ἦν βασιλεύς ὁ Βαλδὰδ· τὸ γὰρ τύραννος ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ βασιλεύς κεῖται.

2,11 Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεύς·

τουτέστιν· Ἄμμανιτῶν.

10 2,11 καὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν τοῦ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψασθαι αὐτόν·

Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· συνετόξαντο γὰρ ὁμοῦ ἐλθόντες συμπαῆσαι αὐτῷ καὶ παραμυθῆσασθαι αὐτόν. ὅρα καὶ ἐντεῦθεν, ὡς καὶ ἕτερος παρήλαθε χρόνος, ἕως ὅτε πρὸς ἀλλήλους δισπεμφόμενοι τὴν 15 ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνοδόν τε καὶ ἄφιξιν ἐποίησαντο.

2,12 Ἰδόντες δὲ αὐτὸν πόρρωθεν οὐκ ἐπέγνωνσαν

τῆς λώβης τοὺς παλαιούς αὐτοῦ χαρακτηῖρας ἐξαφανισσῆς.

2,12 καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν ῥήξαντες ἔκαστος τὴν ἑαυτοῦ στολήν

20 τὴν τε τοῦ φίλου συμφορὰν ἰδόντες καὶ τὴν ἀγχίστροφον τῶν πραγμάτων μεταβολὴν ἐνθυμηθέντες ἔκλαυσαν μετ' οἰμωγῆς ἔρρηξάν τε

X Y Γ (γῆFSP L -2; 6-7; 9; 17; 20 - 21 οἰμωγῆς) N (-2; 12-15; 17; 20-)

1 παράσῃσιν σχῆ τὰ τοῦ σκάμματος Γ: παραταθῆ τὰ τοῦ νοσήματος XYN /
 ὁ > Y 3 Ἐλιφᾶς X / Θαιμανῶν Y 4 ἔθνος Y 5 Σαυ-
 χείων X, Αθχεῶν Y 6 δὲ > YΓ / Αθχη Y / Μωαβιτῶν: Μωαβ Y /
 Μωαβιτῶν οὖν: τούτων Γ 8 Μιναίων X, Μινέων Y 10 πα-
 ραμυθῆσασθαι Y 12 ὁ Σῆμ. Y / συνετόξαν Y 13 ἀπὸ > Y
 14 ὅτε > Y 20 τε: γὰρ N

τὴν στολήν ὡς νεκρὸν πενθοῦντες τὸν τῶν τεθνηκότων ἀπερριμμένον ἔλκεινότερον.

2,12 καὶ καταπασάμενοι γῆν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν.

τινὰ δὲ βιβλία ἔχουσι· καὶ ἀναβλέψαντες εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν 5 θεὸν ἐξιλεοῦμενοι καὶ μονονουχὶ λέγοντες· Ἰλωσ ἔσο, δέσποτα, καὶ μὴ τοιούτοις ἡμᾶς περιβάλλῃς κακοῖς, ὃ δὴ καὶ ποιεῖν εἰώθαμεν θαυμάζοντες ὁμοῦ καὶ φοβούμενοι, ὅταν ὀρῶμέν τινας ταῖς ὁδοκῆτοις περιπεπωκότας συμφοραῖς.

2,13 παρεκάθισαν αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, καὶ οὐδεὶς 10 αὐτῶν ἐλάλησεν· ἑώρων γὰρ τὴν πληγὴν μεγάλην οὖσαν καὶ δεινὴν σφόδρα.

οὐκ εἶπεν ἡ γραφή· ἑπτὰ ἡμέρας ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας, οὐδέ· ἑπτὰ νύκτας ἀφ' ἑσπέρας μέχρι πρωΐας. δῆλον οὖν, ὅτι τὸ πλεῖον τῆς ἡμέρας παρακαθεζόμενοι ὑπανεχώρουν τὰς ἀναγκαίας ἐκπληρώσαν- 15 τες χρεῖας. καὶ πάλιν ἐπανήκοντες μέχρι πολλοῦ τῆς νυκτὸς παρεκαθέζοντο, καὶ αὐθις ἀπιόντες πάλιν ἄρθριζον πρὸς αὐτόν, ὃ δὴ τῶν γνησιωτάτων καὶ συμπαθεστάτων φίλων ἴδιον. τῇ δὲ κοινῇ συνηθείᾳ χρωμένη ἡ γραφή οὕτως ἀπολύτως εἶπεν· παρεκάθισαν αὐτῷ ἑπ- 20 τὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, ἐπεὶ καὶ ὅτε λέγει τὸν Ἰακώβ δεκατέσσαρα ἔτη δουλεῦσαι καὶ συγκαίεσθαι τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς· ἄρα ὑπὸ στέγην οὐκ εἰσῆει ποτέ; ἄρα οὐδεμιὰς ἀναπαύσεως ἔτυχεν ἐν ὅλῃ τῷ χρόνῳ; ταῦτα μὲν οὖν καὶ λεπτολογεῖν φλύαρον· ὡς γὰρ ἔφη, ἡ γραφή κοινῇ συνηθείᾳ χρήται. ἐπειδὴ δὲ τινες κωμφοῦντες τὴν γραφὴν καὶ ἐντεῦθεν αὐτὴν ὡς φευδῆ δια-

X Y Γ(BOFSI 1 ὡς - 2) P(12 - 17 ἴδιον) L(4 - 6 κακοῖς; ≠ 12 - 14 ἠπανεχώρουν; 16 ὃ δὴ - 18 εἶπεν; 23 ἐπειδὴ -) N(-2; 4-8; 12-)

1 τὸν > YΓ / ἀπερριμμένον YN 3 καταπασάμενοι X 4 δὲ > YL / τῶν βιβλίων L / τὸν > N 6 τοσοῦτοις X / περιβάλλῃς LN; περιβάλλ' ἄ' ἧς Y, περιβάλλοις X 7-8 τινα .. περιπεπωκότα Y 10 ἀτῶν Y / μεγάλην οὖσαν καὶ δεινὴν; δεινὴν οὖσαν Y 12 εἶπε + δὲ N / γραφῇ + ὅτι παρεκάθητο N / ἑπτὰ ἡμέρας > YP / ἀπὸ > N / πρωὶ YP 13 μέχρι; ἕως YP / πλεῖστον Y 14/15 ἐκπληρώσαντες X 17 συμπαθεστάτων καὶ γνησιωτάτων X, γνησιωτάτων PL / ἴδιον; ἐστίν P / δὲ > Y / συνηθείᾳ: συμπαθείᾳ Y

αύρουσιν (οὐ γὰρ ἔν, φασίν, ὅσιοι διετέλουν ἐπὶ τοσαύταις ἡμέ-
ραις), ἠναγκάσθημεν αὐτῶν συνασπασθῆναι τῇ ἀκαίρῃ στενολεσχίῃ.

προσηκαρτεροῦντες τοιγαροῦν τὰς τε ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας, καθ' ὃν ἔφην τρόπον, καὶ ὡς ὁ τῆς ἀγάπης ἀπῆται θεαμός, οὐδένα λόγον
5 ἠβρισκον παραμυθίας, ὑπερνικώσης τῆς αμφορᾶς τὴν ἐκ τῶν λόγων παραφυχίην.

X Y I N

1 φησιν YN / διετέλουν + καὶ ἄυπνοι N 2 ἀκαιρέῃ Y / λογολεσ-
χίῃ N 3 τὰς₂ > IN 4 ἔφην: εἶπον I / ὡς > N

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ βῆτοῦ· Μετὰ τοῦτο ἤνοιξεν ἰὼβ τὸ στόμα αὐτοῦ
καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ λέγων.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 ἀλαεῖ μὲν ὁ δίκαιος καὶ οὐκ ἔν τις ἀρνήσαιτο· οὐ γὰρ τῶν ἀν-
αισθήτων ἢ ἀρετῆ, ἀλλὰ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι φιλοσοφούντων. ὀδυνᾶται
δὲ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ πληγῆς δριμυτάτης
κενούμενος, κατὰ δὲ τὸ νοούμενον οἷα δίκαιος καὶ φιλόθεος ἀνὴρ
ὄρων τινὰς σκανδαλιζομένους ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν ὡς δὴ τοῦ δι-
10 καίου τοιαῦτα ὑπομένοντος.

ἤλγει τοιγαροῦν καὶ ὀδυνᾶτο καὶ διὰ τὰ πάθη καὶ ὡς τῆς τοῦ θε-
οῦ δόξης ἐπ' αὐτῇ διασυρομένης. καὶ γὰρ ὅταν λέγη· Ἰνα τί ἔθου
με κατεντευκτὴν σου; οὐκ αὐτὸς κατὰ θεοῦ ἐνετύχχανεν, μὴ
γένοιτο. τίني γὰρ καὶ εἶχεν ἐντυγχάνειν; ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ὁ φη-
15 σιν· Ἰνα τί δι' ἐμέ, δέσποτα, τὸ ὄνομά σου βλασφημεῖται;

ἐθουρβεῖτο δὲ οὐχ ἥμιστα καὶ ἰλιγγία οἷα σφοδρῶς τῇ τοῦ θεοῦ
τετρωμένος ἀγάπῃ, μήπως τελείον ἐγκατάλειψιν ὑπέμεινεν ὑπὸ θεοῦ·
οὐδὲν γὰρ οὕτω τιμωρεῖται ψυχὴν λογικὴν καὶ φιλόθεον ὡς τὸ ὑπο-
τεύειν καταλελειφθαὶ παρὰ θεοῦ. καὶ μυριάκις ἤρεῖτο τὸν θάνατον

12-13 Hiob 7,20

X. Y Γ (βΠρSL 5-) P(5-15; # 16-17) N(5-)

5 ἀρνήσεται Y, ἀρνήσεται P 6 φιλοσοφούντων: φιλονεικούντων X
7 δὲ > YP(Ny) / μὲν κατὰ stellt P, μὲν > N / τῆ > X 9 ὡς - 11 καὶ₂ >
N (Harlographie oder Kürzung?) / ὡς - 10 υπομένοντος > P 10 τοι-
αῦτα > Y / υπομείναντος Y 11 καὶ ὀδυνᾶτο καὶ > P / ὡς > Γ 12 ἐπ'
αὐτοῦ P / διασυρομένης + εἰ ὁ δίκαιος τοιαῦτα υπομένει PN (vgl. 9 mit
App.) 13 με > Y / κατὰ + τοῦ YP 14 καὶ > Γ / ἐντυγχάνειν ΓN: ἐν-
τυχεῖν XYP / τοῦτό ἐστιν ὁ: τοῦθ' ὁ P 15 δέσποτα nach σου P /
βλασφημῆται YP 16 δὲ οὐχ ἥμιστα: οὐδὲν ἦρτον N / οἷα: καὶ Γ, > N
17 μήπως: μὴ YΓ / ἐγκατάλειψιν Y / ὑπέμεινεν ἠπό: ὑπέστη παρὰ N
18 λογικὴν καὶ > N

ἢ μετὰ ἀληθόνων καὶ τοιαύτης ὑποφίας τοῖς ζῶσιν ἐγκαταλέγεσθαι.

ἐπὶ μὲν οὖν τῇ τῶν κτημάτων ἀπωλείᾳ καὶ τῇ τῶν παίδων ἀθρόῳ
τελευτῇ οἷας ἀφήκε χαριστηρίους φωνάς, ἠκούσαμεν, καὶ ὅπως τὴν
γυνοῖκα ἐξεπαίδευσεν ἀπρεπές τι περὶ τοῦ δεσπότης λογισαμένην καὶ
5 ποῖα μετὰ πενίαν καὶ ἐξουδένωσιν καὶ τὸ δριμύ πάθος ἐφθέγγετο,
καὶ ὡς οὐδὲν αὐτὸν τῶν ἀνθρωπίνων συμπτωμάτων διεθορύβησεν.

ὡς δὲ οἱ φίλοι παρεγένοντο ἄνδρες δίκαιοι καὶ συμπαθεῖς, εὐ-
καιρον ῥήθη θεωρῶν αὐτῶν τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἀγάπην, ἐκ' αὐτῶν
εἶπεῖν καὶ δημοσιεῦσαι τὰς κατὰ φυχτὴν ἀληθόνους.

10 καὶ φθέγγεται μὲν καθ' ἱστορίαν ἀκίνδυνα· ἐν γὰρ τοῦ διαβόλου
τὸ σπούδασμα τὸ παρασκευάσαι τὸν δίκαιον βλασφημῆσαι θεόν. ὁ δὲ
οὐδαμοῦ φαίνεται τοιοῦτόν τι διαπραξάμενος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εὐφη-
μήσας καὶ χαριστηρίους ἀναπέμφας φωνάς. καταρᾶται δὲ τὴν ἡμέραν
τῆς γεννήσεως καὶ τὸν θάνατον ἐπιποθεῖ διὰ τὰς ἀνωτέρω λεχθείσας
15 αἰτίας.

πρὸς δὲ διάνοιαν μυστήρια λαλεῖ καὶ περὶ τῶν ἦδη προγεγονότων
φιλοσοφεῖ καὶ πληροφορεῖται τὸ μέλλον· τοιαῦται γὰρ ἀεὶ τῶν ἀγίων
προφητῶν αἱ ῥήσεις. ἐπὶ δὲ αὐτῶν τῶν λέξεων γενόμενοι σαφηνίω-
μεν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ ποδηγοῦντος ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ καὶ
20 τὸν ἀγιώτατον Ἰωβ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐνισχύσαντος.

X Y Γ(βΠΨΣΛ -20) P(7 - 18 ῥήσεις) N(-20)

2 ἐπὶ: ἐπεὶ Y 5 πενίαν: πεῖραν ΓN 7/8 ἀκαιρον P 10 ἐν
γὰρ: ἦν γὰρ YP, ἐν γὰρ ἦν ΓN 12 οὐδαμῶς PN / τοιοῦτόν τι: τοῦ-
το PN / τοῦτο φαίνεται διαπραξάμενος stelitP 12-13 εὐφημήσας
- φωνάς: εὐχαριστήσας P 14 γεννήσεως Y / γεννήσεως + καὶ ὡς ἀν-
υπάρκτου κατεβχεται, πρᾶγμα γὰρ οὐχ ἀρεστηκὸς ἀλλ' ἡμερονύκτιον παρ-
ελθὼν P (vgl. S.37,15-16) 14 ῥηθείσας P 16 μυστήριον ΓN
/ λαλῶν P / γεγονότων P 20 ἄγιον YN / ἐσχύσαντος X

ΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

3,1-2 Μετὰ τοῦτο ἤνοιξεν ἰὼβ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέρον αὐτοῦ λέγων·

ὅτε δίκαιος ἀνοίγει τὸ στόμα, οὐχ ἀπλῶς οὕτωςι προσήκει προσ-
 5 εχειν τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ τὴν ἐκ τῶν λόγων ἀφέλειαν ἀναζητεῖν.
 μετὰ γὰρ δεῖ ἀφελείας τῶν ἀγίων τὰ ῥήματα, διὸ καὶ τὸ σκεῦος
 τῆς ἐκλογῆς ὁ Παῦλος ἐπιστέλλων φησίν· τὸ στόμα μου ἀν-
 ἔωγεν πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι. καὶ περὶ τοῦ κυρίου δὲ εἴρη-
 ται ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν εὐαγγελίων γραφαῖς· καὶ ἀνοίξας τὸ
 10 στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων. Ἰδομεν οὖν, τί καὶ
 ὁ μέγας ἰὼβ ἀνοίξας τὸ στόμα φθέγγεται.

3,3 ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ ἐγεννήθην, καὶ ἡ νύξ, ἐν ᾗ εἶπαν· ἰδοὺ ἄρσεν.

ὅτι μὲν ἠθύμει διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας ὁ ἰὼβ, πρόδηλον. ἐκ-
 15 φέρει δὲ τὰ τῆς ἀθυμίας ῥήματα καὶ καταρᾶται πρᾶγμα οὐχ ὑπεστη-
 κός, ἀλλ' ἡμερονύκτιον παρελθόν. ὅτι δὲ ἀθυμοῦσιν ἐν ταῖς περι-
 στάσεσιν οἱ δίκαιοι, καὶ ἱεραμίου λέγοντος ἀκούσῃ· ἐπικατάρ-
 τος ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ ἐγεννήθην, καὶ τοῦ ἱεροφάντου Μωσέως·
 ἀπόκτεινόν με, εἰ οὕτως μοι μέλλεις ποιεῖν. καὶ αὐ-
 20 τὸς δὲ ὁ κύριός φησι περὶ τοῦ τοῖς ἀνηκέστοις περιπεπωκὸς κα-
 κοῦς ἰούδα· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρω-
 πος ἐκεῖνος.

6f Apostelgeschichte 9,15 7f 2.Korinther 6,11 9f Matthäus 5,2
 17f Jeremias 20,14 19 Numeri 11,15 21f Matthäus 26,24

X ὕ Γ(βΠΞΙ 14 ἐκφέρει - 17 ἀκούσῃ) Ρ(14 ὅτι - πρόδηλον; 15 πρᾶγμα
 - 17 ἀκούσῃ; # 19 καὶ - 22) Σ(18 καὶ - 19 ποιεῖν) Ν(4-11; # 14 ὅτι
 - πρόδηλον; # 16 ὅτι - 19 ποιεῖν)

4 ὅτε + ὁ Υ 5 ἀναζητεῖν ἀφέλειαν stellt Ν / ἐπιζητεῖν Υ
 6 ἀφελείας δεῖ stellt Υ 8 δὲ - 9 καὶ: γέγραπται ὅτι Ν
 10 εἶδομεν Χ 11 στόμα + αὐτοῦ Χ 12 ἐγεννήθην Χ / εἶπον Χ
 15 δὲ > Γ 16 ὅτι δὲ: καὶ ὅτι Γ 17 ἱεραμία Ρ / λέγοντος:
 κλαίοντος Γ 18 Μωσέως Χ

ὄθιμοῦσι μὲν οὖν, ὡς ἔφην, οὐκ ὀλιγοῦσι δὲ οὐδὲ καταπίπτου-
 σιν οὐδὲ φθέγγονται τι παλίμῃμον κατὰ θεοῦ, ἀλλ' ἢ καθ' ἑαυτῶν
 ἢ κατὰ πραγμάτων οὐδὲν βλαπταμένον τὰ τῆς ὀθιμίας ἐκφέρουσι ῥή-
 ματα. καὶ γοῦν ὁ μέγας Δαυὶδ τὰ ὄρη τὰ Γελβοῦε καταρῶται φάσκων·
 5 μὴ ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς δρόσος, ὅτι τὸν ποθοῦμενον ἔκνωσάν μετὰ
 τοῦ πατρὸς καίτοιγε πολεμίου τυγχάνοντος αὐτῷ ἐπὶ τῶν ὄρων ἐκεί-
 νων ἤκουσεν ἀναιρεθέντας.

καὶ πρὸς μὲν ῥητὸν ταῦτα· ἐπικεκρυμμένως δὲ ὡς προφήτης μυστή-
 ρια λαλεῖ. καὶ ἐπειδὴ γέννησιν οἶδεν ἡ γραφή οὐ τὴν κατὰ σάρκα
 10 μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τρόπου εἰς τρόπον μεταβολήν, οἷον ἀπὸ
 ἀρετῆς εἰς κακίαν ἢ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ἀπολέσθαι ἐπεύχεται
 τὴν ἡμέραν τῆς ἁμαρτίας, ἐν ᾗ ὁ Ἀδὰμ παρέβη. τὸ γὰρ τῆς ἀνθρωπό-
 τητος οἰκειοῦται πρόσωπον καὶ φησιν ὅτι· ὀπλοιοτο ἡ ἡμέρα, καθ'
 ἦν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἰς τὴν φουλότητα ὁ ἄνθρωπος μετετρέπη. τὸ δὲ
 15 ἐν ᾗ εἶπαν· ἰδοὺ ὄρσεν, ὅτι ἐξ ἑνὸς τοῦ Ἀδὰμ οἱ πολλοὶ
 ἁμαρτωλοὶ κατέστημεν.

ἡμέραν δὲ καὶ νύκτα τὴν αὐτὴν φησι, πρὸς μὲν ῥητόν, ὅτι τὸ ἡ-
 μερονύκτιον μίαν ἡμέραν οἶδεν ἡ γραφή, πρὸς δὲ διάνοιαν, ὅτι ἡ
 παράβασις φωτὸς ἐπαγγελίαν ἔχουσα διὰ τὸ ἀκοῦσαι ἔσεσθε ὡς
 20 θεοὶ σκότους ἤνεγκεν ἔργα. σκότος γὰρ ἡ παρακοὴ δι' ἧς ὁ θάνατος
 εἰσῆλθεν, ὥστε δεῖν λοιπὸν ἐναργέστερον τὴν διαφορὰν ἀφθῆναι τοῦ
 ὄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ.

3,4-5 καὶ ἡ νύξ ἐκεῖνη εἴη σκότος, καὶ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ κύ-
 ριος ἔνωθεν, μηδὲ ἔλθαι εἰς αὐτὴν φέγγος· ἐκλάβοι δὲ αὐτὴν σκότος

5 2. Kōnige 1,21 19/20 Genesis 3,5

X Y Γ(βΠΨΣΠΛ 8 - 14 μετετρέπη; βΠΨΣΠΛ ≠ 17 - 21 εἰσῆλθεν; 21 ὄ-
 στε - 22) Ρ(≠ 4 καὶ - 7; 18 ὅτι - 20 θάνατος) Λ(1 οὐκ - 3/4 ῥήμα-
 τα) Ν(1 - 4 καταρῶται; ≠ 4 φάσκων - 7; ≠ 17 - 22)

2 παλίμῃμον: πάλιν βλάβημον Υ / κατὰ + τοῦ ΥΛ / ἀλλ' - 3 βλαπτο-
 μένων: οἱ κατὰ πραγμάτων καταβλαπτόμενοι Λ 3 ἐκπέμπουσι Λ
 4 κατηρᾶτο Υ / λέγων Υ 6 ἀπὸ > Υ 6/7 ἐκείνων > Υ 8 ῥη-
 τὸν: τὸ πρόχειρον Γ 10 μόνον Γ / τόπου und τόπον Υ 11 ἡ:
 καὶ Υ / ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν: καὶ ἔμπαλιν Γ 13-14 καθ' - δὲ
 > Υ 14 ἐτρέπη Γ 15 εἶπον X,+ ὅτι X 19 τὸ: τοῦ Υ /
 ἀκοῦσαι + ὅτι Ρ 21 ὥστε - 22 > Υ 22 ὄρρενος Γ (ohne Ρ)
 24 μὴ διέλεθη Υ

καὶ σκιὰ θανάτου.

πρὸς μὲν ῥητὸν μὴ καταλαμφθῆναι ὑπὸ σελήνης ἢ ἀστέρων τὴν νύκτα ἔξαιτεῖ, ἀλλὰ βαθεῖ κατασχεθῆναι σκότῳ, ὃ δὴ καὶ σκιὰν θανάτου καλεῖ. πρὸς δὲ διάνοιον τὴν ἁμαρτίαν ἐπεύχεται ἐν τῇ ἰδίῃ
5 κακίᾳ φαίνεσθαι, ἵνα μὴ ἰσχύση ὑποκρίνεσθαι ἀρετὴν, ἀλλὰ γνωρίζαμένη, ὅτι ζοφώδης ἐστὶ καὶ θανατηφόρος, φευκτὴ γένηται καὶ ἀποτρόπαιος.

3,5-6 ἐπέλθοι ἐπ' αὐτὴν γνόφος. καταραθεῖ ἡ ἡμέρα ἐκείνη καὶ ἡ νύξ ἐκείνη, ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος.

10 γνόφος νεφώδης ἀχλύς. - πρὸς μὲν οὖν ῥητὸν εὐχεται ἀφεγγῆ γενέσθαι τὴν τε ἡμέραν αὐτοῦ τῆς γεννήσεως καὶ τὴν νύκτα. πρὸς δὲ διάνοιον ἔξαιτεῖ τὴν ἁμαρτίαν φαίνεσθαι, ὥσπερ καὶ ἔστιν, ἵνα μὴ ὁ Σατανᾶς ὡς ἄγγελος φωτὸς ὑποκρινόμενος δεῖξῃ τὰ φαῦλα ὡς ἀγαθὰ, ἀλλ' ἵνα γνωρίζαμενα, ὅτι εἰσὶ φαῦλα καὶ σκότους αἷτια, φευκτὰ
15 πῶσι γένωνται.

3,6 μὴ εἶη εἰς ἡμέρας ἐνιαυτοῦ μηδὲ ἀριθμηθεῖ εἰς ἡμέρας μηνῶν.

πρὸς μὲν ῥητὸν· ἐξαφανισθεῖ, φησὶν, ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεώς μου αὐστελλομένου τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου. πρὸς δὲ διάνοιον μηδὲ μνημὴν εὐχεται γενέσθαι τῆς ἁμαρτίας, διὸ καὶ φησιν·

20 ὁλλὰ ἡ νύξ ἐκείνη εἶη ὀδύνη.

ἀντὶ τοῦ· γνωσθήτω, ὅτι φαῦλη ἐστίν, καὶ διὰ τοῦτο μισεῖσθαι ὡς φαῦλη καὶ ὀδύνης αἰτία.

X Y Γ(ΠΨΣΛ 21-22) P(4 πρὸς - 5 ἀρετὴν; 10 εὐχεται - 15; 21-22) L(2-7) N(≠ 2-7; ≠ 10-15; 17 - 18 κύκλου; 21-22)

2 μὲν + τὸ L / κατακαμφθῆναι Y 3 βάθει κατασχ. καὶ σκότῳ L
5 υποκρίνασθαι YP 6 ζοφώδης: γνωφώδης Y / καὶ θανατηφόρος > L(N)
/ καὶ ἀποτρόπαιος > L(N) 8 καταραθεῖ: καὶ παραθεῖ X
10 νεφελώδης N/ εὐχεται nach 11 γενν. stellt P 11 τε > YP 12 ἔξαιτεῖ > P / καὶ > YP 14 ὅτι - αἷτια > P 15 γένηται P
18 ἐνιαυσι Y 20 ἡ > Y 21 ἀντὶ τοῦ > Γ / γνωσθήτω + ἡ νύξ ἐκείνη ΓP + φησιν Γ / ἐστίν + ἡ ἁμαρτία N 22 φαῦλη καὶ > ΓPN

3,7 καὶ μὴ ἔλθοι ἐπ' αὐτὴν εὐφροσύνη μῆδὲ χαρμονή.

ἀλλὰ μῆδὲ ἔλθοι, φησίν, εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐμῆς γεννήσεως εὐφροσύνη τις ἢ χαρμοσύνη. πρὸς δὲ διάνοιαν· μῆδεις, φησίν, ἐπιτερφθεῖ τῇ ἁμαρτίᾳ, μῆδεις ὡς χαρῆς αἰτίαν ταύτην ἐργάσαιτο.

5 ὁ μὲν οὖν, ὡς ἔφην, κατὰ πράγματος ἀνυποστάτου ῥίπτειν δοκεῖ τῆς ἀθυμίας τοὺς λόγους, προφητικῶς δὲ τὴν πατροπαράδοτον ἁμαρτίαν καταρῶται αἰτῶν αὐτὴν ἐξαφανισθῆναι. διδὼ καὶ εἰς ἔργον ἐξέβη τὰ ῥήματα, τοῦ θεοῦ καὶ αὐτῆρος ἡμῶν διδὼ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ταύτην ἐξαφανίσαντος.

10 3,8 ἀλλὰ καταρῶσαιτο αὐτὴν ὁ καταρῶμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρῶσασθαι.

σαφῶς ἐνταῦθα τὴν προφητείαν ὀπекάλυψεν· οὐ γὰρ περὶ αἰσθητοῦ κήτους λέγει, ἀλλὰ περὶ τοῦ νοητοῦ δράκοντος, τοῦ διαβόλου, ὃν ἰσχυρὸν ὄντα καὶ μέγα κῆτος δῆσας ὁ ἰσχυρότερος, ὡς ἐν
15 εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν, διήρπασεν αὐτοῦ τὰ σκευῆ, τουτέστιν· τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἀνθρώπους ὑπ' αὐτοῦ. τίς οὖν ἕτερος τὴν ἁμαρτίαν κατηράσατο καὶ ἐξηφάνισεν ἐν ἑαυτῷ, τίς δὲ τὸ νοητὸν ἐχειρῶσατο κῆτος, ἀλλ' ἢ ὁ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος γενέσθαι καταδεξάμενος τοῦ θεοῦ λόγος; ὃς ἐν τύπῳ τῆς ἁμαρτίας τὴν σικκὴν
20 κατηράσατο, ὡς ἐδιδάχθημεν ἐν εὐαγγελίοις. ὅτι γὰρ οὐ περὶ αἰσθητοῦ τινὸς φησι κήτους, ἠκούσαμεν ἐν ταῖς καθολικαῖς· πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. εἰ δὲ ἄνθρωπος καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἐνάλια κήτη καὶ ἐ-
25 χειρῶσατο καὶ χειροῦται, πῶς περὶ θεοῦ ἔλεγεν ἡ γραφὴ ὡς μήπω μὲν

8-9 Titus 3,5 14-15 Matthäus 12,29; Markus 3,27
19-20 Matthäus 21,19; Markus 11,13-14 21-24 Jakobus 3,7

X Y Γ(β)ΠΣΡΛ 16 τῖς - 19 λόγος) Ρ(≠ 3 μῆδεις - 4 ἁμαρτία; 12 - 16 αὐτοῦ; 19 ὃς - 20 εὐαγγελίοις) Ν(16 τῖς - 18 κῆτος)

3/4 ἐπιτερφθῆ Y	5 ὃ: ἢ Y / κατὰ + μὲν Y	14 ἰσχυρὸς Ρ
15 εὐαγγέλιω Ρ	16 οὖν: γὰρ ΓΝ / ἕτερος > Γ	18 ἀλλ'· ἢ Y:
ἀλλ' X: εἰ μὴ Γ	19 καταδεξάμενος: καταξέωσας Γ	20 εὐαγγε-
λίω Ρ	21 τινος > X / κήτους φησιν stellt X	21/22 πᾶσα
γὰρ: ὃς πᾶσα Y	22 πτηνῶν Y	

βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖ-
 τε προσέχοντες ὡς λύχνη φαίνονται ἐν αὐχμηρῇ τόπῃ,
 ἕως οὗ ἡ ἡμέρα διαυγάζῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν
 ταῖς καρδίαις ὑμῶν. φησὶν οὖν, ὅτι οὐ δύναται ἡ ἁμαρτία
 5 μένειν ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἐπὶν ἀξιωθῶσι καταυγασθῆναι ὑπὸ τοῦ ἑωσ-
 φόρου, τουτέστι τοῦ θείου λόγου. τοῦ γὰρ φωτὸς ἐπιλάμποντος τὸ
 σκότος ὑπαναχωρεῖ.

3,10 ὅτι οὐ συνέκλεισεν πύλας γαστρὸς μητρὸς μου.

κατὰ μὲν τὸ ῥητόν· ὅτι, φησὶν, οὐκ ἐκάλυσέ με γεννηθῆναι, καί-
 10 τοιγε οὐκ ἐν τῇ νυκτὶ ἐτύγχανε τὸ κωλύσαι αὐτὸν ἐκ μητρὸς προελ-
 θεῖν, ἀλλ' ὁ διὰ πάντων λέγει, τοιοῦτον ἔχει νοῦν, ὅτι ἄμεινον
 ἦν μὴ γεννηθῆναι. πρὸς δὲ διάνοιαν· ἐπαρῶμαι, φησὶν, τὴν ἁμαρτί-
 αν, ὅτι μὴ ἐκωλύθησάν μου αἱ τῆς προθέσεως ὀρμαί, ἀλλὰ καὶ ὠδί-
 νησα τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀπεκύησα, τουτέστιν· ἔργῳ ἔπραξα τοῦ ἀπηγο-
 15 ρευμένου ξύλου γευσάμενος.

3,10 ἀπήλλαξε γὰρ ἄν πόνον ἀπὸ ὀφθαλμῶν μου.

εἰ γὰρ μὴ ἐτέχθην, φησὶν, οὐκ ἂν ταῖς παρούσαις περιέπιπτον
 20 συμφοραῖς. πρὸς δὲ διάνοιαν· εἰ μὴ γὰρ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, φησὶν,
 καὶ τὴν γενομένην παρατροπὴν οὐκ ἂν αἱ φθοραὶ καὶ αἱ νόσοι τοῖς
 20 ἀνθρώποις συνέβαινον.

3,11 διὰ τί γὰρ ἐν κοιλίᾳ οὐκ ἐτελεύτησα, ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξῆλθον
 καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην;

οὕτω γὰρ ἄμεινον ἦν ἢ μηδὲ τεχθῆναι, ἢ τεχθέντα παραχοῆμα ἀπο-

-4 2. Petrus 1,19

X Y Γ(ΒΠΓΣΡΛ 18 εἰ μὴ - 20) N(6 τοῦ γὰρ - 7; 9-15; 17-20; * 23
 οὕτω - τεχθῆναι; 23 ἡ₂ -)

3 ἡ > X / διαυγάζει Y / ὁ φωσφόρος Y / ἀνατελεῖ Y 6 ἐπι-
 λάμπαντος N 11 ἔχει + τὸν N 12 γεννηθῆναι + ἡ γεννηθέντα
 ταῦτα παθεῖν N / τῇ ἁμαρτίᾳ N 14 ἀπεκύησα: ἀπέτεκον N / ἔργα Y
 15 γευσάμενος + καὶ μὴ μέχρι τῆς ὀρμῆς στάς N 16 γὰρ > Y / ἂν
 > X / πόνον Y 17 φησιν > N 18 γὰρ > N 22 ἀπ-
 ωλόμην Y 23 ἡ₁ > X

θανεῖν. πρὸς δὲ διάνοιαν· καλὸν γάρ ἐστιν, ἢ μηδὲ ὄλωσ τινὰ φαῦ-
λον ἐν ἡμῖν γεννηθῆναι λογισμὸν, ἢ καί, εἰ γένοιτο, παραχρῆμα
αὐτὸν ἐξαφανισθῆναι.

3,12 ἵνα τί δὲ συνήτησάν μοι γόνατα; ἵνα τί δὲ μαστοὺς ἐθήλασα;

5 οὕτως οὐκ ὤφειλον, φησὶν, οὔτε εἰς γόνατα τεθῆναι τιτθῆς οὔτε
γάλακτος μεταλαβεῖν, ἵνα καὶ ζωοποιηθῶ. κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν· ἵνα
τί γάρ, φησὶν, οὐκ ὄκλασα ἢ ὑπεσκελίσθην πορευόμενος τοῦ ἀπηγο-
ρευμένου εὗλου γεύσασθαι· ἵνα τί δὲ καὶ ἐπίδοσίν τινα ἐποίησα
ἐπὶ τὰ φαῦλα; τοῦτο γὰρ λέγει μαστοὺς ἐθήλασα, τουτέστι
10 τοὺς τρόπους τῆς κακίας ἠΰθελα.

3,13 νῦν ὃν κοιμηθεῖς ἠσύχασα, ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην,

εἰ μὴ γὰρ ἐτέχθην, φησὶν, ἢ τεχθεὶς παραχρῆμα ἐτελεύτησα, οὐκ
ὃν εἰς πείραν ἤρχόμην τῶν δεινῶν.

3,14-15 μετὰ βασιλέων βουλευτῶν γῆς, οἱ ἐγαυριῶντο ἐπὶ εἴφεσιν,

15 ἢ μετὰ ἀρχόντων, ὧν πολὺς ὁ χρυσός, οἱ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐτῶν
ἀργυρίου.

ἐκ τούτων παιδευόμεθα μὴ μέγα φρονεῖν ἐπὶ δυναστείῃ ἢ πλοῦτῳ
ἢ φρονήσει, ὅπουγε καὶ βασιλεῖς καὶ οἱ ἐπὶ γῆς βουλευταί, ἀντὶ
τοῦ· οἱ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ βουλήῃ μέγα φρονοῦντες, καὶ οἱ γαυριῶντες
20 ἐπὶ εἴφεσιν, τουτέστιν· ταῖς ἀρχαῖς, ταῖς δυναστείαις, ταῖς κατὰ
πολεμίων τροπαίοις, πρὸς δὲ δὴ τούτοις καὶ οἱ πολύχρυσοι τὸν κοι-
νὸν ὅπασιν ὑφίστανται θάνατον. οὐδὲν οὖν ἔπασχον δεινὸν σύνδρο-

X Υ Γ(βΠΨΣΛ 1 πρὸς - 3; βΠΨΣΛ 5 οὕτως - τιτθῆς; 6 κατὰ - 7 ὄκλασα)
P(5 - 8 γεύσασθαι; 12-13; 22 οὐδὲν -) N(-3; 5-10; 17-)

1 πρὸς: κατὰ ΓN / διάνοιαν: ἀναγωγὴν Γ(αυθερ Ρ)N / καλὸν γάρ ἐστιν
> Υ, καλὸν ἐστι φησὶν ΓN 2 ἐν > Γ(αυθερ Ρ)N 4 συνήτησέ Υ
5 οὕτως: ὡς Γ, > Ρ(L) / τεθεῖναι Υ / τιτθῆς: τῆς τρόφου N / οὔτε₂
+ καὶ Υ 6 ἵνα καὶ ζωοποιηθῶ > Ρ / κατὰ: πρὸς Γ / τὴν > Γ / ἵνα₂:
διὰ Γ 7 γὰρ > N / μὴ ὄκλασά φησιν Γ, + ἐπὶ τῇ παραβάσει ΓN / ἢ
ὑπεσκελίσθην > Ρ 8 γεύσασθαι εὗλου stellen YN / ἐποίησας Υ
11 ἐπαυσάμην Υ 18 ὅπου τε Υ / καὶ₁ + οἱ Υ / ἐπὶ: τῆς YN
18/19 ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν N 19 βουλαῖς YNp 20 ἐπὶ + τοῖς Υ
/ τουτέστιν: ἤγουν N 21 πολέμων X / δὴ > YN 22 πᾶσιν Υ
/ οὖν + φησιν Υ

μον ὑπομένων τῇ γεννήσει τὸν θάνατον καὶ μηδενὸς τῶν ἐν βίῃ δοκούντων καλῶν ἐν μεθέξει γινόμενος, ὅπουγε καὶ οἱ ἐπὶ τούτοις μέγα φρονήσαντες ἴσα τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις τεθνήκασιν.

3,16 ἢ ὡςπερ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς ἢ ὡςπερ νή-
5 πιοι, οἱ οὐκ εἶδον φῶς.

ἔκτρωμά ἐστι τὸ μήπω διαμορφωθὲν τελείως ἐν τῇ γαστρί, νήπιον δὲ λέγει τὸν μήπω δεξάμενον αἴσθησιν τῶν τοῦ βίου καλῶν ἢ φαύλων. τὸν δὲ περὶ τούτων λόγον, διὰ τί οἱ μὲν οὐδὲ τελεσφοροῦνται, οἱ δὲ καὶ τελεσφορηθέντες νεκροὶ γεννῶνται, οἱ δὲ ὁμοῦ τῇ γεννή-
10 σει τὸν θάνατον ὑπομένουσι, τοῖς ἀνεπίτοις τοῦ θεοῦ κρίμασι καταλειπτέον.

3,17 ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἔπαυσαν θυμὸν ὀργῆς, ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατὰκο-
ποι τῷ σώματι.

κόλλιστον ἡμᾶς διδάσκει μάθημα, ὅτι εἰ καὶ δι' ἁμαρτίαν ὁ θά-
15 νατος, ἀλλ' οὖν χρησίμως καὶ φιλανθρώπως ὁ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῦτον ὑκονομήσατο. καὶ γὰρ οἱ ἀσεβεῖς, φησὶν, οἱ διὰ πλοῦτον καὶ ὑπεροφίαν βίου κατὰ θεοῦ θρασυνόμενοι, παύονται καὶ ἀνακόπτονται τοῦ κακοῦ μηκέτι θυμούμενοι ἢ ὀργιζόμενοι, καὶ οἱ ἐν ὀδύναϊς σωματικαῖς ὄντες τῶν πόνων λήγουσιν. οὐδὲν οὖν, φησὶν,
20 αἰτῶ συμβῆναί μοι φαῦλον, ἀλλὰ τὸ παρὰ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις χρησίμως οἰκονομηθὲν, τὸν θάνατον.

ἐπεὶ δὲ ἔτερα βιβλία ἔχουσιν· ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐξέκαυσαν θυμὸν ὀργῆς, οὕτω νοήσεις· οἱ μὴ ἐνταῦθα, φησὶν, παιδευθέντες,

X Y Γ(βΠFSP 6-11; βΠFSP 14 - 19 λήγουσιν) P(-3; 23 οἱ μὴ -)
L(14 εἰ -) N(-3; 6-11; * 14 - 19 λήγουσιν; 19 οὐδὲν -)

2 καλῶν: μεγάλων P, + ἡ κακῶν Y / γενόμενος N 3 μεγαλοφρονή-
σαντες Y 4 ἡ₂ - 5 > Y 6 ἔκτρωμα + γὰρ N / μηδέ-
πω N 7 τὸν: τὸ Y 7/8 φαύλων: κακῶν N 8 οὔτε Y
11 καταληπτέον YN 14 ἁμαρτίαν + φησὶν L 15 ἀλλ' οὖν: ἀλλὰ L
16 φκονόμησε L / φησιν nach πλοῦτον L / οἱ₂ > L 17 καὶ₁:
ἢ καὶ L / βίου > Γ 18 μηκέτι θυμούμενοι: μὴ ἐπιθυμούμενοι L
19 φησιν > L 20 παρὰ + τοῦ N 20/21 χρησίμως > L 22-
23 ὀργῆς: τὸ δὲ ἐξέκαυσαν L 22 ἐπεὶ: ἐπὶ Y / βιβλία: βέβαια Y
/ ἔχει N 23 οὕτω νοήσεις > Y / νοήσεις + ὅτι N / φησι > LN

ἀλλ' ἐμμεΐναντες τῆ ὀσεβεΐφ τὴν ἐκ τῆς θεΐας ὀργῆς κὼλασιν ἑαυτοΐς ἐπισπῶνται.

3,18 ὀμοθυμαδὸν δὲ οἱ αἰῶνιοι εὐθῆνησαν· οὐκ ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου.

5 ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ αἰῶνος, φησὶν, τελευτήσαντες ἐκεῖ τυγχάνουσι τῶν πρακτόρων καὶ ὀπαιτητῶν τῆς ἐπαχθεΐας ὀπαλλαγέντες, ἵνα εἴ-
πη ὅτι· τῶν τοῦ βίου συμφορῶν ἐκτὸς γενόμενοι.

πρὸς δὲ διάνοιαν φορολόγον φησὶ τὸν διὰβολον, ὅς οὐ μόνον ὡς φορολόγος, ἀλλὰ καὶ ὡς δεσπότης τοὺς ὑπ' αὐτῷ προαιρετικῶς

10 γεγονότας ὡσπερ τινὰ δασμὸν ὀπαιτεῖ τὸ πρᾶττειν τὰ αὐτῷ καταθῦ-
μια. καὶ τούτου τοιγαροῦν τοῦ πικροῦ φορολόγου οἱ τὸν βίον ἐξ-
ελθόντες ὀπαλλάττονται οὐκέτι τὰ φαῦλα πρᾶττειν δυνάμενοι.

3,19 μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστὶ καὶ θεράπων δεδοικῶς τὸν κύριον αὐτοῦ.

15 πάντες οὖν ἐκεῖ τυγχάνουσι, καὶ ἄλλο τοῦ θανάτου χρήσιμον τὸ μὴ εἶναι ἐκεῖ δοῦλον καὶ δεσπότην. καὶ γὰρ οἱ πάλαι, φησὶν, δε-
δοικότες τοὺς ἑαυτῶν δεσπότης ἐκεῖ οὐ φοβοῦνται. ἄλλα δὲ βιβλία ἔχουσιν· οὐ δεδοικῶς τὸν κύριον αὐτοῦ. εἰ μὲν οὖν οὐ
δεδοικῶς, πρόδηλος ἡ νόησις· εἰ δὲ δεδοικῶς, ἀντὶ τοῦ· πᾶ-
20 λαι μὲν δεδοικῶς, ἐν ἕδου δὲ οὐκέτι.

ταῦτα περὶ τοῦ θανάτου διὰ πολλῶν ἐφιλοσόφησεν ὁ σηπόμενος καὶ
σκῶληκας βρῦν καὶ τῷ ἰχῶρι περιρρεόμενος, καὶ ὡσπερ τῶν ὀληθῶ-
νων ἐπιλαθόμενος καθαρῶ διανοΐας ὀμματι τὰ κᾶλλιστα ἡμῖν τῶν μα-
θημάτων παραδέδωκεν, ἡμεῖς δὲ τούτων εἰς ἔννοιαν οὐκ ἐρχόμεθα. εἰ

X Υ Γ(βΠΨSL 5-7; βΠΨPL 16 οἱ πάλαι - 17 φοβοῦνται; βΠΨSL 21 - 24 παραδέδωκεν) P(-2) L(-2; 8 φορολόγον - 12 ὀπαλλάττονται) N(-2; # 5; 6-7; # 8 - 9 δεσπότης; 9 τοὺς - 10 καταθῦμια; 21-)

1/2 ἑαυτοῖς κὼλασιν stellt L 3 εὐθῆνησαν > Υ 9 ἂπ' αἰ-
τὸν X, ἂπ' αἰτοῦ N 11 τοῦτο Υ / τοῦ > Υ 12 οὐκέτι: οὐκ
ἐπὶ Υ 15 τὸ: τοῦ Υ 16-17 ὁ .. δεδοικῶς τὸν ἑαυτοῦ δεσπὸ-
την .. φοβεῖται Γ 19 ὁ πάλαι Υ 20 δὲ > Υ / οὐκέτι: οὐκ
ἔστι Υ 21 ὁ: ὡς Γ 24 παρέδωκεν Υ / ἔνοιαν Υ

γὰρ τοῦ θανάτου τὴν μνήμην εἶχομεν, βελτίους ἂν ἐγινόμεθα καὶ πλοῦτου καὶ δυναστείας καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ δοκούντων τερπνῶν ῥαδίως ἂν περιεφρονοῦμεν.

3,20 ἵνα τί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύ-
5 ναις ψυχαῖς;

πολλαχοῦ ἡ γραφὴ τὸ ἵνα τί ἐπὶ παρακλήσεως τίθησιν, οὐκ ἐπὶ ἀποδυσπετήσεως, ὡς ἐπὶ τοῦ ἵνα τί, κύριε, ἀφαστηκας μακρόθεν, ὑπερορᾶς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψει; οὐ γὰρ μέμφεται, ἀλλ' ἱκετεύει μὴ ἐγκαταλειφθῆναι ἐν ταῖς θλίψεσιν. καὶ
10 πάλιν· ἵνα τί, ὁ θεός, ἀπώσω εἰς τέλος; ὠργίσθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα νομῆς σου. πάλιν γὰρ οὐκ αἰτιᾶται, ἀλλὰ μὴ εἰς τέλος ἀπωσθῆναι παρακαλεῖ. κἀνταῦθα τοίνυν ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ ἱκετεύει λέγων· ἐπειδὴ φωτὸς καὶ ζωῆς εἶ χορηγός, κύριε, περίελε τὰς ὀδύνας, περίελε τῆς φυγῆς τὴν πικρίαν.
15 καὶ γὰρ αἰρετώτερος τοῦ ὀδυνηροῦ βίου ὁ θάνατος. διὸ καὶ ἐπιφέρει·

3,21-22 οἱ ἡμείρονται τοῦ θανάτου καὶ οὐ τυγχάνουσιν ἀνορύσσον-
τες ὕπερ θησαυρούς, περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο, ἔὰν κατατύχουσιν.

Ὑπερ, φησίν, οἱ χρυσοὶ μεταλλεύοντες καὶ θησαυροὶ ζητοῦντες, ἔὰν εὕρωσιν, χαίρουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἐν πικραῖς ὀδύνασι, ἔὰν συν-
20 αἰσθῶνται πλησίον ὄντα τὸν θάνατον, λύσιν αὐτῶν τῶν κακῶν ἐλπίζοντες εἶναι χαίρουσιν.

7-8 Psalm 9,22

10-11 Psalm 73,1

X Y Γ(βΠFSL 6 - 7 τί; * 8 ὀβ - 10 τέλος; 15) P(6-15) L(18-21)
N(- 8 μακρόθεν; * 8 ὀβ - 12 παρακαλεῖ; 13 ἐπειδὴ - 15; 18-21)

1 εἶχομεν + οὐσαν Y / βελτίονες Y / ἂν > Y / ἐγινόμεθα N 1/2 καὶ
πλοῦτου *doppelt* X 2 τῷ > X 6 τὸ ἵνα τί > YP / ἐπι₂ > Y 8
ὑπερορᾶς - θλίψει > P(ΓN) / θλίψεσιν Y 9 ἐν ταῖς θλίψεσιν: πα-
ρὰ θεοῦ P(Γ) 10 ἀπώσω Y / ὠργίσθη - 12 κἀνταῦθα > P 12 ἀπο-
σθῆναι Y 13 ἐπειδὴ + τοίνυν N / ἐπειδὴ - χορηγός > P / χορηγός εἶ
stellt Y 14 περίελε κύριε *stellt* P / ψυχῆς + μου Y 15 καὶ γὰρ:
ὡς νῦν γε N / αἰρετώτερος + φησιν Γ / αἰρετώτερος *nach* θάνατος N / διὸ
> X / διὸ - ἐπιφέρει > ΓN 16 ἡμείρονται Y(P) / τυγχάνουσιν + ἐπι-
θυμοῦσιν Y 17 θησαυρόν Y(P) 18 φησιν > N / χρυσοὶ μεταλλεύ-
οντες καὶ > L / καί: ἦ N 19 χαίρωσιν Y, χαίρονται L / ἐν + ταῖς XY
(nicht LN) 19/20 αἰσθῶνται N, *nach* θάνατον N 21 εἶναι > L

3,23 θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, συνέκλεισεν γὰρ ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ.

καθ' ἐκάτερα φησίν· θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις. πέρας γὰρ ἔστι τοῦ ἐνταῦθα βίου καὶ συγκλείει τὰς ἐνταῦθα τῶν ἀνθρώπων πράξεις, ὥστε μὴ δύνασθαι ἡμῶς ἔτι φαῦλόν τι πρῶτειν. ἀλλὰ καὶ τὰ
5 κατὰ τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς πέρας ἔχει· ἐκεῖ γὰρ οὐκέτι οἱ ἀγῶνες, ἀλλ' οἱ στέφανοι, οὐκέτι οἱ ἰδρωῖτες, ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις. τὸ οὖν συνέκλεισεν ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ· καὶ τῶν πόνων τῶν περὶ τὴν ἀρετὴν πέρας ἔχει ὁ θάνατος καὶ τῆς κακίας ἐποχὴν.

10 ἕτερα δὲ βιβλία ἔχουσι καὶ τοῦτον τὸν στίχον μετὰ τὸ θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις· οὐ ἡ ὁδὸς ἀπεκρῦβη ἀπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· τοῦ θανάτου ἡ ὁδὸς ἀπεκρῦβη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· οὐ γὰρ οἶδεν ὁ ἄνθρωπος, πότε ὁ θάνατος ἐφίσταται διὰ τὸ αἰφνίδιον.

15 3,24 πρὸ γὰρ τῶν σιτιῶν μου στεναγμὸς μοι ἦκει, δακρῦν δὲ ἐγὼ συνεχόμενος φόβῳ.

αἰτίαν ἀποδίδωσι τοῦ ποθεῖν τὸν θάνατον· οὔτε γὰρ ἀστενακί, φησίν, τροφῆς μεταλαμβάνω, ἀλλὰ καὶ πυκνὰ δακρῦν δεδοικώς, μὴ τι ἄρα ἐγκατάλειψιν τελείαν ὑπὸ θεοῦ ὑπέμεινα. αἰρετώτερος δὲ τοῖς
20 δικαίοις, ὡς φθάσαντες ἔφημεν, μυριάκις ὁ σωματικὸς θάνατος ἢ τὸ ὑποπτεῦειν ἐγκατάλειψιν ὑπομεμενημέναι παρὰ θεοῦ. καὶ ἕμεινον κρίνει ὁ λογικὸς ἄνθρωπος τὸ μὴδὲ ὄλως γενέσθαι ἢ ἐν ἐγκαταλείψει γενέσθαι θεοῦ.

X Y Γ(βΠFSPL 2-9; 7 ἀντὶ - 14 [P exst ab 12 τοῦ θανάτου]; βΠFS 17 οὔτε - 18 μεταλαμβάνω; ≠ 18 δεδοικώς - 21 θεοῦ) P(17 οὔτε - 21 θεοῦ) L(17 - 21 θεοῦ) N(-14; ≠ 17-)

1 θεὸς + τὰ Y 2 καθ' ἕτερα X / ἐκάτερα + γὰρ Y / ὁ θάνατος N(P)
4 τὰ > Y 5 κατὰ: καλὰ Γ 6 οἷα > Y 8/9 ἀποχὴν YN
10 ἕτερα δὲ βιβλία: τινὰ δὲ τῶν βιβλίων ΓN / ἔχουσι - 11: ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ τὸ οὐ ἡ ὁδ. ἀπεκρ. ἀπ' αὐτοῦ μετὰ τὸ εἰπεῖν θάν.ἀνδρὶ ἀνάπ.Γ, ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τε θάν.ἀνδρὶ ἀνάπ. καὶ τοῦ συνέκλ.γὰρ ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ ἔχουσι καὶ τοῦτον τὸν στίχον οὐ ἡ ὁδ.ἀπεκρ.ἀπ' αὐτοῦ N 12 οὕτως X / θανάτου + φησιν Γ / ἀπὸ ΓN: > XY / τῷ ἀνθρώπῳ Y 13 ὁ ἀνθρώπος > Γ 15 σιτιῶν Y 17 οὔτε: οὐδὲ ΓPN, οὐ L 19 ἐγκατάληψιν Y 20 ὡς φθάσ. ἔφημεν nach θάνατος L, > P / μυριάκις > L 21 ἐγκατάληψιν Y 22 ἐγκαταλήψει Y 23 τοῦ θεοῦ Y

3,25 φόβος γάρ, ὃν ἐφρόντισα, ἦλθέ μοι, καὶ ὃν ἐδεδοίκειν, συν-
ἦντησέ μοι.

φησί που φάλλον ὁ μεγαλογράφος· ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. εἶτα ἐπιφέρει· 5 ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου καὶ ἐγενήθην τεταραγμένος. ὁ δὲ μέγας Ἰωβ ἐξ ὑπερβαλλούσης φιλοσοφίας ἐν πλοῦτῳ καὶ εὐθηνίᾳ οὐκ εἶπεν· οὐ μὴ σαλευθῶ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐδεδοίκει καὶ περιδεῆς ἦν, μὴ τι προσκρούσῃ θεῶ, μὴ ἐκτὸς τῆς θείας σκοπῆς γένηται. διὰ τοῦτο νῦν ἀγνισθὲν καὶ τὸν θάνατον ποθεῖ ὑπο- 10 νοῶν, ὅτι τοῦτο πέπονθεν, ὅπερ ἐφοβεῖτο, καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ποθεύμενος θεὸς ἀπεστράφη τὸ κατ' αὐτόν.

3,26 οὔτε εἰρήνευσα οὔτε ἠσύχασα οὔτε ἀνεπαυσάμην, ἦλθε δὲ μοι ὄργη.

οὐδέποτε, φησὶν, ἀπεμερίμνησα, οὐ μετὰ τῆς ἁμαρτίας εἰρήνευσα, 15 οὐκ ἐφησύχασα τοῦ ἀγαθοποιεῖν, τὴν ὄργην καὶ ἀποστροφὴν τοῦ θεοῦ δεδοικώς τὴν νῦν ἐπελθοῦσάν μοι.

3-4 Psalm 29,7 5-6 Psalm 29,8

X Y Γ(βΠΡΣΛ 6 ὁ δὲ - 11) P(≠ 3 - 7 σαλευθῶ; 7 ἀλλὰ - 11) N(≠ 3-11)

6 δὲ > Γ(P) 7 καὶ₁ + ἐν Y 8 καὶ περιδεῆς ἦν > Γ(hat N)

9 νῦν: τοῖνον Y 14 ἡμερίμνησα Y 16 δεδοικώς > Y / νῦν

> Y

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· Ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιφάζ ὁ Θαιμανίτης λέγει·
 μὴ πολλὰ σοὶ λελάηται ἐν κόπῃ; ἰσχύον δὲ ῥημάτων σου τίς ὑπ-
 οῖσαι;

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐν ταῖς βασάνοις κείμενος, ταῦτα ὁ ἐκ πλουσί-
 ων πένης, ὁ ἐκ πολυπαίδων ἄπαις, ὁ πᾶσιν ἐλεεινὸς καὶ ἀπεριμιμέ-
 νος ἐφιλοσόφησεν. καὶ δεῖξει μὲν, ὡς ἐπαισθάνεται τῶν ἀληθῶν·
 ἔξω δὲ γίνεται τοῦ αἵματος ἐν αὐταῖς μέσαις ταῖς βασάνοις καὶ
 10 προφητεύει κατὰ θεῖαν χάριν καὶ τὸ περὶ ἀθανασίας φυγῆς κάλλιστον
 εἰσηγεῖται μάθημα, δι' ἃν διδάσκει μὴ συναπόλλυσθαι τοῖς αἵμασι
 τὰς ψυχὰς, ἀλλ' ἐν ᾧδου τυγχάνειν. καὶ παιδεύει τοὺς πλουσίους
 καὶ παραμυθεῖται τοὺς ἐν ἀνάγκαις πέρας ἀπάντων εἶναι λέγων καὶ
 τῶν ἐν βίῃ φοβερῶν καὶ τῶν δοκούντων ἡδέων· καὶ ὅτι χρησίμως καὶ
 15 σφόδρα φιλανθρώπως ὑπὸ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὸ τοῦ θανάτου μυστή-
 ριον ἕκονομήθη διὰ τὸ καὶ κακίαν ἐπέχειν καὶ πόνων φέρειν ἀνάπαυ-
 λαν· καὶ ὡς οὐ δεῖ καταφρονεῖν ἐν ταῖς εὐθηνίαις, ἀλλ' ἐννοεῖν
 τοῦ βίου τὸ εὐμετάπτωτον καὶ δεδοικέναι· καὶ ὅτι τὸ ἀποθανεῖν
 ἄμεινον ἢ ἐν προσκρούσει γενέσθαι θεοῦ.

20 ταῦτα οὐ νενοηκότες οἱ περὶ τῶν Ἐλιφάζ, ὑποπεύσαντες δὲ

X Y Γ(βΠFSL 6-) P(20-) N(8 ὡς - 9 βασάνοις; # 9 καὶ - 11 εἰση-
 γεῖται; 11 μάθημα -)

1 κεφάλαιον δ Y 2 ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ: προβάλλεται ὡς δὲ ὁ Ἐλιφάζ λέ-
 γων Y / ῥητοῦ + ἀμὴν εἶη X / υπολαβὼν - λέγει > X 5 τοῦ κεφα-
 λαίου > X 8 ἐπαισθ. + μὲν N 9 βασάνοις + εἰδείξε Y
 11 δι' ἃν + δὲ Y, δι' οὗ N 12-13 ἐπαίδευσεν .. παρεμυθήσατο N
 13 λέγων εἶναι stellt N 14/15 καὶ σφόδρα φιλανθρώπως > N
 15/16 ἕκονομήθη μυστήριον stellt N 16 ἔχειν Y 18 δέδοικεν Y
 20 ταῦτα: οὕτω μεγάλα φιλοσοφήσαντος τοῦ μεγάλου Ἰωβ P / οὐ: δὲ οὐ
 N, οὐν μὴ Y / Ἐλιφάζ X / ὑποπεύσαντες: ὑπολαβόντες P

- βλασφημίαν εἶναι κατὰ θεοῦ τὸ ποθεῖν τὸν δίκαιον ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου, ἀλόγῳ κινουῦνται ζήλῳ· καὶ ἐκταραχθέντος αὐτοῖς τοῦ θυμικοῦ οὐκ εὐλόγῳ θυμῷ χράμενοι κατὰ τοῦ δικαίου πλανῶνται περὶ τοὺς τῆς προνοίας λόγους· καὶ νομίζοντες, ὅτι δι' ἁμαρτίας μόνον πάσχουσιν
- 5 οἱ ἄνθρωποι, τὴν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ δῆθεν συνηγορίαν ἀναλαβόντες, ὅτι δικαίως καὶ ὡς ἁμαρτωλῶν τιμωρεῖται τὸν ἴωβ, προσθήκη τῶν ἀληθῶν οἱ ἐπὶ παραμυθίαν ἤκοντες αὐτῷ γεγύνασιν. ποιούσι δὲ τοῦτο οὐ κακνοοῖα τινί, ἀλλ' οἰόμενοι τὸν ἑαυτῶν φίλον ἐπιστρέφειν καὶ καλλίονα ποιεῖν καὶ διὰ τοῦ ἐκφοβεῖν ἐπὶ μετάνοιαν προτρέπειν.
- 10 διὸ καὶ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀγανακτοῦνται μὲν ὡς οὐ δίκαια λαλήσαντες, συγχωροῦνται δὲ ὡς οὐ κακνοοῖα τινί, εὐνοοῖα δὲ μάλλον τῇ περὶ τὸν δίκαιον καὶ τῇ πρὸς θεὸν εὐλαβεῖα τὰ τοιαῦτα φεγεζόμενοι.
- ἔστιν οὖν οὐδὲ ἡ τῶν φίλων ἀντιλογία ἀνωφελῆς ἡμῖν, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ δέον μὴδὲ ἐν καιρῷ μὴδὲ ἐπὶ προσώπου ταῦτα (μὴ) ὀφείλου-
- 15 τος ἀκούειν γέγονεν. πρῶτα μὲν γὰρ διδασκόμεθα μὴ ὡς ἔτυχε τὰς παραινέσεις ποιεῖσθαι, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ δεήσεως τῆς πρὸς τὸν θεόν, ὅπως ἀπλανεῖς ἡμῶν καὶ ἀδιοστρόφους φυλάξῃ τοὺς λογισμούς, καὶ ὅτι οὐδεμία ὀφέλεια, μάλλον δὲ καὶ βλάβη τῷ μὴ κατὰ τὸ δέον κρίνοντι, κἂν ὑπὲρ θεοῦ δοκῇ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.
- 20 χρῆ τοιγαροῦν, ὡς ἔφην, μετὰ φόβου θεοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· πέφυκε γὰρ ὁ πονηρὸς ἐφεδρεῦειν ἡμῶν ταῖς διαλέξεσι καὶ τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς ἐκταράττειν μέρος, ὡς ἂν σκοτωθέντες τὸν νοῦν καὶ τῆς εὐθείας παροτραπέντες οἱ ἐπὶ ὀφελείᾳ πολλάκις συναχθέντες βλάβης αἴτιοι ἑαυτοῖς γενώμεθα.
- 25 πιθανῶ δὲ προοιμίῳ χρησάμενος ὁ Ἐλιφάζ ἐν μέσοις πλανῶται

X Y Γ(βΓFSL) B(25-) P(- 7 γεγύνασιν; ≠ 7 ποιούσιν - 19) N

1 βλάσφημον P / κατὰ + τοῦ ΥΡ 2-3 καὶ - χράμενοι > P 2 τοῦ
 θυμικοῦ: τοῦ λογικοῦ, μάλλον δὲ τοῦ θυμικοῦ X 3 οὐκ - δικαίου
 > N / πλανώμενοι P 4-5 μόνον nach ἄνθρωποι X 5 τὴν + τε P/
 τοῦ > P 6 τιμωρεῖ P / ἴωβ + ὁ θεός P 6/7 ἀλγεινῶν XP
 7 παραμυθίᾳ Y 8 καὶ > N 9 καὶ > Y 10 τοῦ > YN /
 κυρίου: θεοῦ N 12 τὰ > YNy 13 οὐδὲ: οὔτε Y / ἀνωφελῆς
 ἡμῖν: ἡμῖν ἀλυσιτελεῖς N 14-15 ταῦτα nach ἀκούειν X 15 πρῶ-
 τον Y 20 ὡς ἔφην > N 21 τὰς διαλέξεις Y 23 εὐθείας: εὐσε-
 βείας N/ ἐπ' Γ 25 πιθανῶς Y/ δὲ: γὰρ Y/ ὁ > X/ Ἐλιφάζ X/ ἐν > Y

τοῖς λόγοις καὶ πειρᾶται δεικνύναι, ὡς δι' ἁμαρτίας πάσχει ὁ ἰώβ, καὶ ἐπιστρέφειν τὸν ἐπεστραμμένον καὶ πρὸς θεοσέβειαν ἔλκειν τὸν ἄμεμπτον καὶ θεοσεβῆ καὶ παρ' αὐτὰς μέσας τὰς ἀλγηδόνας τοιαῦτα φιλοσοφῆσαντα.

5

Αἱ λέξεις

4,1 Ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιφᾶς ὁ Θαιμανίτης λέγει·

τουτέστιν· τοὺς τοῦ ἰώβ λόγους διαδεξάμενος.

4,2 μὴ πολλάκις σοι λελαλήται ἐν κόπῃ; ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει;

10 οἶσθα, φησὶν, ὁ ἰώβ, ὅτι οὐδέποτε σοι λελαλήκαμεν λυπηρὰ ὥστε σε κοπῶσαι, οὐδέποτε σου κατεφρονήσαμεν· νῦν δέ, ἐπειδὴ μὴ δύναμεθά σοι φέρειν τὴν τραχύτητα τῶν ῥημάτων, εἰς ἀντιλογίαν ἤλθομεν.

4,3-5 εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς καὶ χεῖρας ἀσθενοῦς παρεκάλεσας, ἀσθενοῦντας τε ἐξανέστησας ῥήμασι, γόνασί τε ἀδυνατοῦσι

15 θάρσος περιέθηκας. νυνὶ δὲ ἤκει ἐπὶ σὲ πόνος καὶ ἥπατό σου, σὺ δὲ ἐσπούδασας.

ἀναμνήσθητι τοιγαροῦν, ὡς πολλοὺς ὑπὸ συμφορῶν ἐκλελυμένους ὡς φίλος τοῖς παρακλητικοῖς σου λόγοις ἐπέρρωσας καὶ καταπεσόντας ὑπὸ τῆς ὀθμίας θαρρεῖν παρεσκεύασας ἀγαθὰς ἐλπίδας αὐτοῖς ὑποθέ-

20 μενος. τί οὖν πέπονθας; πῶς τὸν ἐπελθόντα σοι πόνον φέρειν οὐ δύνην, ἀλλὰ θαυροβῆ καὶ σπουδάζεις ἀποθέσθαι τὸ βῆρος; καίτοιγε ἐ-

X Y Γ(βΠFSL -4; 7; βΠFSN 10-12) B(-4) P(7; 10-12) L(10-12; 17-) N(-4; 7; 19 ἀγαθὰς -)

1 διὰ Y 2 ἐπιστραμμένον Y 3 ἄμεμπτον Y/ καὶ₂ > Y 6 Ἐλιφᾶς X / Θαιμανίτης Y 7 > Y/ νορ τουτέστιν: τὸ (τὸ δὲ P) ὑπολαβὼν ΓPN/ τουτέστιν > X/ λόγους τοῦ ἰώβ stellen ΓPN 10 ὧ > Y/ ὅτι - λυπηρὰ > Y 11 οὐδέποτε σου κατεφρ. > Γ 13 σοὶ Y/ χήρας Y/ ἀσθενοῦς > Y 13/14 παρεκάλ.: μετερῶθμισας X (unter dem Namen Olympiodors bietet folgendes Fragment πράξεις ἁμαρτωλοῦ μετερῶθμισας zum selben Lemma Γ) 17 τοιγαροῦν + ὧ φίλος XL 18 ὡς φίλος > XL 20 οὖν > N 21 ἀλλὰ - βῆρος > L, ersetzt durch andere Erklärung N

χρῆν σε τῶν οἰκειῶν ὑπομιμνησκόμενον λόγων μὴ ἐν ταῖς ἐτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς σουτοῦ συμφοραῖς φιλοσοφεῖν.

ἐπιτήρει δέ, ὡς πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς μαρτυρεῖ τῷ ἰωβ ὁ Ἐλιφός, ὅτι καὶ διδασκαλικὸν εἶχε χάρισμα καὶ τὸν παρακλητικὸν 5 μετὰ χάριτος θείας προέφερε λόγον, ὥστε καὶ εὐθυμεῖν τοὺς ἐν ταῖς συμφοραῖς παρασκευάζειν διὰ τῆς παραινέσεως. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω τραχέα τοῦ Ἐλιφός τὰ ῥήματα, τὰ δὲ ἐφεξῆς οὐκέτι πρὸς τὴν τοῦ παραμυθουμένου προσώπου ποιότητα φθέγγεται.

4,6 πότερον οὐχ ὁ φόβος σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ καὶ ἡ ἐλπίς σου
10 καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου.

δέδεικται γάρ, φησὶν, ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ὅτι μᾶτην ἔλεγες τὸν θεὸν φοβεῖσθαι. ὁ γὰρ περὶ θεὸν φόβος περιεκτικὸς ἐστὶ τῶν ἀρετῶν. σὺ δὲ οὐ καθαρὸν τοῦτον ἐκέκτησο, ἀλλ' ἐν κακίᾳ ὧν ἔλεγες φοβεῖσθαι θεὸν καὶ ἐλπίζειν ἐπ' αὐτόν, ὅπερ ἐστὶν ἀφροσύνης.

15 4,7-9 μνήσθητι οὖν τίς καθαρὸς ὧν ἀπώλετο ἢ πότε ἀληθινοὶ ὀλόριζοι ἀπώλοντο. καθ' ὃν τρόπον εἶδον τοὺς ἀροτριῶντας τὰ ὄσπρα, οἳ δὲ σκεῖροντες αὐτὰ ὀδύνας θεριοῦσιν ἑαυτοῖς. ἀπὸ προστάγματος κυρίου ἀπολοῦνται, ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀφανισθῆσονται.

ὅτι μὲν ὁ σκεῖρει τις τοῦτο καὶ θερίζει, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀπόστολον πρόδηλον, καὶ καλῶς τοῦτο εἶπεν ὁ Ἐλιφάζ. ἐπειδὴ δὲ δεῖ 20 ἀροτριᾶν, εἶτα σκεῖρειν, εἶτα θερίζειν, ὁμολούθως ἐχρήσατο τῇ

19 vgl. Galater 6,7

X Y Γ (βΠFS 1-2; 11 - 12 φοβεῖσθαι; 13 σὺ - 14; βΠFSP 19-) P(1 - 7 ἐφεξῆς) L(- 4 χάρισμα; 6 ταῦτα - 8; 19-) N(-8; # 11-14; 19-)

ἰ λόγων + καὶ τούτους αἰδοῦμενον N 2 καὶ ἐν N, καὶ P / ἑαυτοῦ X, αὐτοῦ YPL 3-4 πρὸς - ὅτι > P 4 Ἐλιφός X / καί, + τὸ L / χάρισμα > P 5 μετὰ + καὶ P / προεφέρετο Y, προσεφέρετο P, προσέφερε N / ἐν ταῖς; ὄντας Y, ἐν PN 6 διὰ τῆς παραινέσεως; καὶ P / οὖν > P L N / οὕτω; οὕτω X 7 Ἐλιφός X 11 γὰρ > Γ / ἔλεγε Y 11/12 φοβεῖσθαι τὸν θεὸν stelli Γ 12 περὶ + τὸν Y 13 δὲ + ἀρα Γ / ἐκτῆσω Y / ὧν; ὃν Y, διάγων Γ 14 φοβεῖσθαι θεὸν καὶ > Γ(N) / ἐπ': εἰς X / ἀφροσύνη Y 15/16 ὀλόριζοι Y 19 ὅτι + [[o]] X / μὲν > Γ L 20 τοῦτο εἶπεν; εἶρηκεν Γ L / Ἐλιφός X / ἐπεὶ N / δεῖ > Y

τροπή του λόγου. ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἐνόησεν, ὅτι οὐ πάντως ἐνταῦθα αἱ ἀνταποδόσεις· πολλοὶ γὰρ τῶν φαῦλα πραξάντων ἀνελέγκτως ἀπῆλθον μὴ κολασθέντες ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ἀλλὰ τηρούμενοι τῷ μέλλοντι δικαίῳ κριτηρίῳ. οὐ καλῶς οὖν ἀπεφῆνατο, ὅτι πάντως οἱ ἴδιοι ἐνταῦθα κολάζονται, ἢ ὅτι πάντως οἱ ἀληθινοὶ καὶ δίκαιοι οὐ περιπίπτουσιν ἐνταῦθα συμφοραῖς. οὗτοι γὰρ μάλιστα ὡς ἐπίπαν πάσχουσιν, ἵνα καὶ δοκιμασθῶσιν.

τὸ δὲ ὀλόρριζοι ἀντὶ τοῦ· αὐτοῖς τέκνοις καὶ περιουσίῳ, ὅπερ πέπονθεν ὁ ἰώβ. - πλανηθεὶς οὖν ὁ Ἑλιφάθ ἀντιφθέγγεται τῇ γραφῇ. τῆς γὰρ γραφῆς εἰπούσης περὶ τοῦ ἰώβ· καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀληθινὸς αὐτὸς φησὶν ὅτι· οὐκ εἶ ἀληθινός, ἢ γὰρ ἄν οὐδὲ ἐκ βιζῶν ἀπῶλου. - τὸ δὲ ἀπὸ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ· διὰ τῆς ἀπειλῆς τοῦ θεοῦ.

4,10-12 σθένος λέοντος, φωνὴ δὲ λεαίνης, γαυρίαμα δὲ δρακόντων
 15 ἐσβέσθη· μυρμηκολέων ἔλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶν, σκιμνοὶ δὲ λεόντων ἔλιπον ἀλλήλους. εἰ δὲ τι ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγεγόνει ἐν λόγοις σου, οὐδὲν ἄν τούτων ἀπήντησέ σοι.

τὸν μυρμηκολέοντα οἱ μὲν οὐδὲ ὄλως εἶναι φασὶ ζῆον καθ' ἱστορίαν, ἀλλὰ κατὰ σύνθεσιν οὕτως εἰρήσθαι. οἱ δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ ζῶν ἐστὶ καὶ δίχα τροφῆς δύναται διαζῆν οὕτως αὐτὸ τοῦ θεοῦ κατασκευάσαντος. πρὸς μὲν οὖν τὴν ἱστορίαν πειρᾶται δεικνύναι ὁ

10-11 Hiob 1,1

X Y Γ(βΠFSP - 4 κριτηρίῳ) P(18 - 20/21 κατασκευάσαντος; 21 πειρᾶται -) L(-13; 18-) N(-13; 18-)

1 προτροπή Y 1/2 ἡ ἀνταπόδοσις ΓL 2 ἀνελέγκτως Y
 3 τῷ βίῳ τῷδε stellt N 3-4 τῷ μελλ. δικ. κριτηρίῳ: τοῖς ἐκεῖ δικαιοτηρίοις N 6 ἐπίπαν: ἐπὶ πάντα L 7 καὶ > N
 8 - 9 ἰώβ > N / ὀλόρριζον Y 9 ὅπερ: ὥπερ X / πλανηθεὶς οὖν: ἀλλὰ πλανηθεὶς N / Ἑλιφάθ X 10 τῆς γὰρ γραφῆς εἰπούσης: εἰπούση L 11 αὐτὸς - ἀληθινός > Y / αὐτὸς + δὲ L 11/12 ἢ γὰρ ἄν: ἐπεὶ L, εἰ γὰρ ἄν ἦς N 16 ἐν + τοῖς Y 18 τὸν: καὶ τὸν Y, τὸν μέντοι N / μυρμηκ. + δὲ P / οἱ μὲν: τινὲς μὲν Y / φασὶ νοx οὐδὲ P / καθ' - 19 εἰρήσθαι > P 19/20 λέγουσιν: φασὶν uncl nach τροφῆς N / ὅτι καὶ ζῶν ἐστὶ: εἶναι P, > N 20 δύνασθαι P, ἀπὸ δύνασθαι N / ζῆν LN 20/21 οὕτως αὐτὸ τοῦ θεοῦ κατασκευάσαντος: οὕτω τοῦ θεοῦ κατασκ. N, τοῦ θεοῦ οὕτω κατασκ. P, > L 21 δεικνύειν YP / ὁ > P

Ἐλιφάζ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ ἰώβ, φυσικοῖς χρώμενος παρα-
 δεύμασιν. εἰπέ μοι, γάρ φησιν, ὦ ἰώβ, μὴ οἶ λέοντες τὴν οἰκίαν
 ἀλκὴν ἀπώλεσαν; οὐ μέχρι νῦν ἰσχυρόν ἐστι τὸ ζῆλον ὁ λέων; μὴ τῶν
 δρακόντων ἐσβέσθη τὸ γαυρίαμα; οὐ μέχρι νῦν ἀψύχουσι τὴν αὐθάδει-
 5 αν καὶ τὸ ἀπτόητον; μὴ ὁ μυρμηκολέων ἀπώλετο, καὶ ταῦτα μὴ τρεφό-
 μενος; μὴ οἶ τῶν λεόντων σκύμνοι ἀγεληδὸν ὥσπερ τὰ θρέμματα νέ-
 μονται; οὐ καθ' ἑαυτοὺς ζῶσι καὶ ἕκαστος ἐν ἰδιάζοντι τόπῳ, ὡς ἐξ
 ἀρχῆς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐτάχθησαν; ὥσπερ οὖν, φησὶν, ταῦτα τηροῦσι
 τῆς φύσεως τοὺς ὄρους, οὕτω καὶ σὺ εἰ ἦς ἀληθινὸς ὄντως καὶ μὴ
 10 μέχρι λόγων μόνον εἶχες τὸ θεοσεβές, οὐδὲν ἂν τούτων συνήντησέ
 σοι.

κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τὰς ὁρμὰς τῶν παθῶν τοῖς θηρίοις ἀπεικασ-
 τέον, τὸν δὲ μυρμηκολέοντα τῷ διαβόλῳ, μύρμηκα μὲν ὄντα τοῖς εὐ-
 σεβέσιν, λέοντα δὲ τοῖς ἀσεβέσιν. εἰ μὴ εὔφρον, οὖν φησιν, τροφήν
 15 παρὰ σοὶ ὁ διάβολος, τουτέστιν εἰ μὴ ἦς ἄδικος, ἀπώλετο ἂν, ἀντὶ
 τοῦ ἄπρακτος ἔμενε καὶ αἱ τῶν παθῶν προσβολαὶ ἀπεσβέννυντο καὶ
 διελύοντο.

X Y Γ(βΠΨΣΛ 12 τὰς - 17) P(- 7 νέμονται; 8 ὥσπερ -) L(- 13 διαβό-
 λῳ) N

1 Ἐλιφάζ X / ὅτι: ὡς P / φυσικοῖς - 2 ἰώβ > Y 2 παραδείγμασι
 + καὶ κατ' ἐρώτησιν τὸν λόγον ποιούμενος N/ μοι > L/ γάρ > P/ ὦ > P
 3 ἀπώλεσαν ἀλκὴν stellt L / οὐ - λέων > YLP vg1.2.4 zu νῦν / μὴ - 4
 αὐθάδειαν: ἢ οἱ δράκοντες τὸ γαυρίαμα P 4 οὐ - 5 ἀπτόητον > L /
 μέχρι + τοῦ Y / νῦν + ἰσχυρόν ἐστι τὸ ζῆλον ὁ λέων οὐ μέχρι τοῦ νῦν
 Y / τὴν αὐθάδειαν: τὸ γαυρίαμα N 5 μὴ: ἢ P 6 οἶ nach λε-
 ὄντων N / ἀγεληδὼν Y, οὐκ ἀγεληδὼν L / ὥσπερ τὰ θρέμματα > L 6/
 7 νέμονται: βόσκονται P 7 οὐ: καὶ L / καὶ - τόπῳ > L / ἕκαστον
 Y 7/8 ὡς ἐξ ἀρχῆς: καθὼς L 8 ἐτάχθησαν vor ὑπὸ L / ἐτάγη-
 σαν YN / φησιν nach ταῦτα Y, > PL / τηρεῖ P 9 τὸν τῆς φύσεως
 ὄρον P, τοὺς ὄρους τῆς φύσεως N, + καὶ τοῦτοις ἐμμένουσι μικρὰ τε
 καὶ μεγάλα ζῷα N / εἰ εἰς X, εἰπέ L / ὄρθος καὶ ἀληθινὸς P / ὄντως
 - 10 θεοσεβές > P 10 εἶχες μόνον Y, ἔχε L / οὐδὲν ἂν: οὐ γὰρ
 ἂν τι L / συνέπεσε N 11 σοι > P, + οὐδ' ἂν μετετέθης τῶν ὄρων
 τοῦ θεοῦ ὥστε καὶ δικαιοπραγῶν δυστυχῆσαι N 12 τὴν > P 13 μυρ-
 μηκολέοντι δὲ τὸν διάβολον P/ ὄντα > P 14 ἀσεβέσι: ἀμαρτωλοῖς
 φαινόμενον P/ οὖν > P 14-15 φησιν - σοι ΓP: τροφήν φησι παρὰ
 σοὶ X, φησὶ παρὰ σοὶ Y, φησι παρὰ σοὶ τροφήν N 15 τουτέστιν
 - ἄδικος > P / ἦθα Γ 15/16 ἀντὶ - ἔμενε > P / ἀντὶ τοῦ: ὅπερ
 ἐστὶν Γ 16 ἔμεινε Γ / αἱ προσβ. τῶν παθῶν stellt P

ταῦτα δὲ οὐχ ὡς τοῦ Ἐλιφάζ οὕτω νοήσαντος θεωρήσαμεν, ἀλλ' ὡς δυναμένων τῶν ῥητῶν καὶ πρὸς ἀλληγορίαν τρέπεσθαι, ὅταν ἡ χρῆσις καλέσῃ. οὐ γὰρ ἀποφαντέον, ὅτι ὁ Ἐλιφάζ οὕτως ἐνόησεν, πλὴν οἱ παλαιότεροι ἐχρήσαντο τῇ θεωρίᾳ.

- 5 4,12-16 πότερον οὐ δέξεταί μου τὸ οὐς ἐξαΐσια παρ' αὐτοῦ; φόβος δὲ καὶ ἠρώ νυκτερινή, ἐπιπίπτων φόβος ἐπ' ἀνθρώπους, φρίκη δὲ μοι συνήτησε καὶ τρόμος καὶ μεγάλως μου τὰ ὄστα συνέσεισεν. καὶ πνεῦμα ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπῆλθεν, ἔφριξαν δὲ μοι τρίχες καὶ σάρκες, ἀνέστην καὶ οὐκ ἐπέγνων, εἶδον καὶ οὐκ ἦν μορφή πρὸ ὀφθαλ-
 10 μῶν μου, ἀλλ' ἡ αὖραν καὶ φωνὴν ἤκουον.

κατὰ πολλὰς ἐννοίας τὰ παρόντα δυνατὸν νοῆσαι·

ἡ γὰρ εἰς φόβον ἐνάγων τὸν ἰώβ φησιν ὅτι· δεῖ σε φοβεῖσθαι, ὃ ἰώβ, καὶ μὴ καταφρονεῖν τοῦ θεοῦ, ἐπειδήπερ οὐ μόνον καθ' ἡμέραν κολάζει, ἀλλὰ καὶ διὰ νυκτερινῶν ὄψεων, ὡς καὶ ἐτέρων διη-
 15 γουμένων τὰ περὶ αὐτοῦ θαυμάσια ἤκουσα καὶ αὐτὸς ἐπειράθη πολ-
 λάκις ἐν ὑπνῷ φοβηθεὶς ὡς φρίζει μοι τὰς τρίχας καὶ σύντρομον γενέσθαι καὶ σεισμοὺς ὑπομαῖναι τῶν ὄστων τὴν ἁρμονίαν καὶ δοκεῖν
 τι πνεῦμα ἐπιέναι μοι καὶ μηδὲν μὲν μεμορφωμένον ὄρεν, φωνῶν δὲ
 μόνον ἀκούειν ἠρέμα ἐκκλητικῶς μοι προσπιπτουσῶν καὶ τρόμον ἐμ-
 20 βαλλουσῶν. δεῖσον τοίνυν, φησίν, τὸν θεὸν τὸν καὶ δι' ἐνυπνίων κολάζοντα.

καὶ ἄλλως· φοβεῖσθαι σε προσήκει, φησίν, τὸν θεόν, ὃ ἰώβ, οὗ καὶ ἡ ἐννοία φοβερά· καὶ γὰρ καὶ παλαιότερων ἤκουσα τὰ περὶ αὐτοῦ

X Y P(-3 καλέσοι; 12 εἰς - 20 ἐμβαλλουσῶν) L(1 - 3 καλέσοι; 11 - 18 μοι; 20 δεῖσον - 21) N(- 3 καλέσοι; # 4; 12 - 20 ἐμβαλλουσῶν; # 20 δεῖσον -)

1 Ἐλιφάζ X / θεωρήσαμεν X 2 τῶν ῥητῶν δυναμένων stellt P / ῥημάτων N / καὶ > P / πρὸς: εἰς P / ἀλληγορίαν Y / τραπήνη P / ὅταν: ὅτι P / ἢ > PL 3 καλέση YN, καλοῖη P / Ἐλιφάζ X 5 οὐ: οὐδὲ Y 6 νυκτερινῶ Y 11 ἐννοῆσαι L 12 ἡ: ἦτοι N / τὸν ἰώβ: ὁ Ἐλιφάζ τὸν δίκαιον N 13 τοῦ > YP / μόνον > N / καθ': μεθ' LN 14 καὶ₁ + ἐν ὑπνῷ N 15 τὰ > L 16/17 φρί-
 ξαι - γενέσθαι: σύντρομόν με γενέσθαι καὶ φρίζει μοι τὰς τρίχας N
 16 σύντρομον: συντριβησόμενόν με L 18 καὶ > N / μὲν: μέντοι N
 19 μόνων X 19/20 ἐμβαλλουσῶν Y 20 τοίνυν: οὖν Y 22
 καὶ₁ > X / τὸν θεόν > Y

ἐξαΐσια διηγουμένων. καὶ ἔγωγε ὅταν εἰς νοῦν λάβω τὴν περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ μεγαλειότητα, καὶ μάλιστα, πῶς ἦν ἐν τῇ οἰκειᾷ μακαριότητι πρὸ τοῦ τὸν κόσμον ποιῆσαι, πῶς δὲ καὶ νῦν ἐστὶ πανταχοῦ ὂν καὶ ἔξω τοῦ παντός τυγχάνων ἐν τῇ ἑαυτοῦ περιωπῇ καὶ μακαριότητι, ταῦτόν ὑπομένω τοῖς ἄνω τῶν νυκτῶν βαθείας σιγῆς κατεχούσης τὰ πάντα ἐν πολλῇ τῇ ἡσυχίᾳ ὑπὸ τοῦ ἤχου τοῦ νυκτερινοῦ καταπτοουμένοις, ὥστε καὶ φρίκην μοι συμβαίνειν καὶ τρόμον ἐν ταῖς τοιαύταις ἐννοίαις· καὶ γίνομαι μὲν ἐν διανοίᾳ ἀφανούς τινος καὶ ἀκατάληπτου πνεύματος· εἰ δὲ καὶ διανασταίην ἐπὶ πλεῖ-
 10 ον τοῖς λογισμοῖς, οὐδὲν ἐπιγινώσκω οὐδὲ καταλαμβάνω. τὸ γὰρ ἀνείδειον τοῦ θεοῦ καὶ ἀκατάληπτον διαφεύγει τὴν ὀπτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν, καὶ ὅσον ἂν τις ἀνέλθοι τοῖς λογισμοῖς, τοσοῦτον αὐτόν τοῦ ζητουμένου ἢ εὗρεσις ἀπολιμπάνει. καὶ τὴν μὲν γὰρ φύσιν ἐστὶν ἀκατάληπτος, συναισθάνεται δὲ οὖν ὅμως ἡ διάνοια ὡσανεὶ αὔ-
 15 ρας λεπτῆς καὶ φωνῆς ἡρεμασίας ἀναφυχούσης τὸν νοῦν, καὶ τῆς μὲν τοῦ θεοῦ ἐνεργείας ποιούσης συναισθάνεσθαι, τὴν μέντοι θεῖαν φύσιν οὐκ ἐπιδεικνύσης. παντελῶς γὰρ ἐστὶν ἀνέφικτος καὶ φρίκης γέμουσα καὶ σκοτοδινιδῶν τοὺς λογισμοὺς παρασκευάζουσα ἢ τοιαύτη θεωρία.

20 ἄλλως· μὴ φαυλίσσης μου, φησὶν, τοὺς λόγους καὶ τὴν παραίνεσιν, ὧ ἰώβ. καὶ γὰρ καὶ θείας ἀποκαλύψεως ἠξιώθη καὶ δι' ὀνειρῶν ὀπτασίαν ἐθεώρησα καὶ ὀγίου πνεύματος ἔλλαμψιν ἐδεξάμην· καὶ οἶδα μὲν, ὅτι ἀνείδεός ἐστιν ὁ θεὸς ἀπλοῦς τε καὶ ἀκατάληπτος τὴν φύσιν, πλὴν ὡς ἐν αὐρᾷ τινὶ λεπτῇ συναίσθησίς μοι θεία γέγο-

X Y P(20 μὴ -) L(20 μὴ - 22 ἐδεξάμην) N(≠ - 5 μακαριότητι; 5 τὰ τὸν -)

1 ἔγωγε: ἐγὼ δὲ X (> N) 4 περιοπῆ Y 6 τὸ πᾶν N / ἤχους Y
 8 περινοίᾳ N 9/10 πλέον N 11 καὶ ἀκατάληπτον > N 11/12
 δύναμιν τῆς ψυχῆς stllt N 12 ἀνέλθη X 13 ἡ εὗρεσις
 τοῦ ζητουμένου stllt Y / καὶ τὴν μὲν γὰρ: καὶ τὴν μὲν X, τὴν γὰρ N
 14 δὲ: μὲν X / τῇ διανοίᾳ N 17 ἐπιδεικνυούσης Y 20 ἄλλως
 > N(P,L) / φησιν > N, nach λόγους PL / καὶ τὴν παραίνεσιν > L 21
 ὧ ἰώβ > YPN / καὶ₂ > N 22 ὀπτασίας N / ἐθεώρησα - ἐδεξάμην:
 ἔθεασάμην P / καὶ₁ + δι' X / ἔλαμψιν Y 24 λεπτῇ τινὶ stllt X
 / συναίσθησίς μοι: σεισμοὶ Y, αἰγασίς μοι P / θεία > P

νεν. ταῦτα δὲ ἴσως φησὶν εὐπρόσδεκτον ἑαυτοῦ τὸν λόγον κατασκευ-
αζων, ἵνα ἐν οἷς μέλλει λέγειν πίστεως ἄξιος εἶναι δόξη.

κατὰ πάσας δὲ τὰς ἐννοίας φοβεῖν πειράται τὸν ἰὼβ καὶ εἰς
μετάνοιαν ἐπιστρέφειν.

5 4,17 τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἐναντίον τοῦ κυρίου ἢ ἀπὸ
τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄμεμπτος ἀνὴρ;

καὶ μὴ νόμιζε, φησὶν, ὅτι ὀνειδιστικῶς σοι ταῦτα λέγω· καθό-
λου γὰρ οὐδεὶς ἄνθρωπός ἐστιν ἄμεμπτος, ἀλλὰ κἀν ἀνθρώπους λάθρη,
τὸν παντεπὸπτην ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ τὸν ἀκριβῶς πάντα ἐπιστάμενον
10 οὐ διαλανθάνει. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐναντίον τοῦ κυρίου.

4,18 εἰ κατὰ παίδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκό-
λιόν τι ἐπενόησεν.

οἱ γὰρ ἄγγελοι, φησὶν, οἱ γνήσιοι αὐτοῦ θεράποντες, ὅσον πρὸς
τὴν τοῦ θεοῦ ἀκρίβειαν οὐκ εἰσὶν ἄμεμπτοι. τὸ γὰρ οὐ πιστεύει
15 ἀντὶ τοῦ· εἰ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀκρίβειαν ἐξετάσοι, εὐρήσει μὴ ἐν
πᾶσι πιστούς. τὸ δὲ σκόλιόν τι ἐπενόησεν ἀντὶ τοῦ· τρεπτὴν
αὐτῶν τὴν φύσιν κατεσκεύασεν, ὡς ἐνδέχασθαι διὰ τῆς τροπῆς καὶ
μέμφως ἐντὸς γίνεσθαι, ὅπερ οὖν καὶ πεπόνθασιν αἱ ὀποστατικαὶ
δυνάμεις, ἐπεὶ μὴ τὴν φύσιν ἄτρεπτον ἐκληρώσαντο, προαιρετικῶς
20 τῆς οἰκειᾶς στάσεως ἀπολισθήσασαι. παῖδας δὲ αὐτοῦ τοὺς ἀγίους
ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους φησὶν.

X Y Γ(βΠFSP 7 - 8 ἄμεμπτος) P(-2) L(1 ταῦτα - 4; 7-10; 13-21)
N(-4; 7-10; 16 τὸ δὲ - 20 ἀπολισθήσασαι)

1 φησιν ἴσως stellt L / ἴσως > NP / φησὶν + ὁ Ἐλιφάξ N / ἑαυτοῦ
τὸν: τὸν αὐτοῦ P 1/2 κατασκευάζων: ποῶν P 2 ἵνα ἐν > P /
πίστεως - δόξη: πιστὸς εἶναι δόξη Y, πιστευθῆ L, πίστεως εἶναι ἀξι-
ος δόξη N 3 κατὰ - ἐννοίας: τάχα δὲ N / τὰς > L 5 τοῦ > Y
7 ταῦτα > L / λέγω + προφέρων σοι ἁμαρτίας N 8 ἀνθρώπων N /
ἄμεμπτός ἐστιν ἐναντίον κυρίου Γ 9 τὸν - 10 διαλ.: θεὸν οὐ λη-
θήσεται N / πάντων ἐπὸπτην Y / τὸν₂ - ἐπιστ. > L 10 τοῦ > YL
13 οἱ₁ L: εἰ XY (vgl. S.58,6) 14 οὐκ - 15 ἀκρίβειαν > L durch
Harlographie 15 ἐξετάσοι Y / ἐξετάσεις εβρήσεις L 17 ὡς - 18
γίνεσθαι: εὐρεν L / διὰ τῆς τροπῆς > N 18 γενέσθαι διὰ τοῦτο N
/ ὅπερ οὖν: ὅπεροῦν Y, ὅπερ L / καὶ > XL 19 ἐπεὶ - ἐκλ. > L /
μὴ N, wohl durch Konjektur: μὲν Y, > X 21 ἢ καὶ L

4, 19-21 τοὺς δὲ κατοικοῦντας οἰκίας πληρίας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ
τοῦ αὐτοῦ πληοῦ ἔαμεν, ἔπαισεν αὐτοὺς σιτὸς τρόπον καὶ ἀπὸ πρωί-
θεν ἕως ἑσπέρας οὐκέτι εἰσίν, παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς
βοηθῆσαι ὁπίωλοντο· ἐναφύσησεν γὰρ αὐτοῖς καὶ ἐξηράνθησαν, ὁπίωλον-

5 το παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν.

τί οὖν χρή, φησὶν, λέγειν περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν χοῦκῶν; εἰ γὰρ
ἄγγελοι πνεύματά τε ὄντες καὶ οὐρανὸν οἰκοῦντες οὐκ ἄμεμπτοι πρὸς
τὴν θεῖαν ἀκριβείαν, τί ἂν πάθοιμεν ἡμεῖς οἱ γῆϊνοι καὶ γῆν οἰ-
κοῦντες; εἰ γὰρ πλήξει θεὸς, οὕτω βρόβιως δαπανῶμεθα καὶ οὐδὲ ἄλλη
10 ἡμέραν ἀντέχομεν, ὥσπερ οὐκ ἀπὸ σικωλῆων βρωθέντα ἢ ἱμάτια
ὑπὸ σιτῶν δαπανηθέντα· ὥσπερ γὰρ ταῦτα, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἔαμεν
ἀσθενεῖς. θεὸς δὲ οὕτω δυνατὸς καὶ μετ' εὐκολίας ἐξαφανίζει οὐς
ἂν ἐθελήσῃ, ὅτι ὥσπερ ἀνθρώπων βρόβιον τὸ φουσησαι, οὕτω θεῷ τὸ θε-
λῆσαι μόνον καὶ ὁποξεράναι.

15 τροπικῶς δὲ ὡς ἐπὶ ἀνέμου φυσῶντος καὶ ἄνεμων ξηραίνωμένων διδ
τὸ παραστήσαι τοῦ θεοῦ τὴν ἐξουσίαν <τοῖς λόγοις> ἐχρήσατο. εἶτα,
ἵνα μὴ δόξῃ λέγειν, ὅτι ἐπ' ἐξουσίας πάντα πράττων ἀκριτῶς ἐπι-
φέρει τὴν ὀργὴν, φησὶν ὅτι· ταῦτα δὲ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι οὐκ
ἀκριτῶς, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν σοφίαν, τουτέστιν· μὴ φοβεῖ-
20 σθαι τὸν θεόν. ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος κυρίου.

5, 1-2 ἐπικάλασαι δέ, εἴ τις σου ὑπακούσεται, ἢ εἴ τινα ἀγίων ἀγ-
γέλων ὄφει. καὶ γὰρ ὄφρα ἀναιρεῖ ὀργὴν, πεπλανημένον δὲ θανατοῖ
ζήλος.

20 Psalm 110, 10

X Y Γ(β) P S 6-14) P(6-14) L(6-14; 18 ταῦτα - 20) N(≠ 6 εἰ - 16 ἐχρή-
σατο)

2 ἐπι[[ε]]'αλ'σεν X, ἔπαισεν Y 3 εἰσι + καὶ Y 4 ἀποδοῦς X
5 παρὰ: διὰ Y, vgl. Z. 19 6 εἰ: οἱ Y, vgl. S. 57, 13 8 ἂν > Y
9 οἰκοῦντες + Symmachus-Variante N / πλήξου X 10 ἀντέχομεν Y /
ὥσπερ N / ὑπὸ σικωλῆων λάχανα stellt Y 11 ταῦτα: τὰ λάχανα N,
der nach 11 δαπανηθέντα einen Satz einschleibt / οὕτως X / ἀσθενεῖς
έσμεν Y / ὁ θεός L 12 ἀφανίζων PN 13 ἂν ἐθελήσῃ: ἔάν θελή-
σῃ Y / τῷ θεῷ Y / τὸ: τῷ Y 15 δὲ + μόνον Y 18 δὲ ταῦτα X,
ταῦτα N / πάσχουμεν L 19 ἀλλὰ + τὰ Y / τουτέστιν + διὰ τὸ X
19/20 φοβῆσθαι Y 20 γὰρ + φησιν N 21 εἰ: ἢ Y / σοι Y

τί οὖν, φησίν, ὑπὲρ τὴν ἀξίαν φθέγγη ἄνθρωπος ὤν; τοσαῦτον γὰρ ἀπολιμπάνεται θεοῦ ἄνθρωπος, ὅτι οὐ μόνον ὁρατός ἐστὶν ὁ θεὸς καὶ ἀκατάληπτος, ἀλλ' οὐδ', ὅν μυριάκις αὐτὸν ἐπικαλέσῃ, ἀποκρίνε-
 5 τὰί σοι. τί δὲ λέγῃ περὶ θεοῦ, ὅπουγε καὶ οἱ αὐτοῦ λειτουργοί, οἱ ὄγιοι ἄγγελοι, ὁράτοι τυγχάνουσιν ἡμῖν. σοφοῦ μὲν οὖν τὸ ταῦτα διανοεῖσθαι· τὸν δὲ ἄφρονα καὶ πεπλανημένον καὶ κατὰ θεοῦ θρασυό-
 10 μενον ἢ δικαία τοῦ θεοῦ κίνησις καὶ ὁ ζῆλος - ἀντὶ τοῦ· τὸ μισο-
 πόνηρον τοῦ θεοῦ - ἀναιρεῖ. ἔστι δὲ καὶ καθόλου ἄφρονα νοῆσαι τὸν ὀργίλον, ἵνα ἢ καθολικὸς ὁ λόγος, ὅτι παντὶ ἄφρονα καὶ ὀργίλῳ ἢ
 10 οἰκεία ὀργὴ θάνατον κατεργάζεται. παραινεῖ οὖν, μὴ θρασύνεσθαι κατὰ θεοῦ.

5,3 ἐγὼ δὲ ἑώρακα ἄφρονας ρίζας βαλόντας, ἀλλ' εὐθέως ἐβρώθη αὐ-
 τῶν ἢ δίκαια.

ἐπειδὴ ἀντιπίπτει τῷ Ἐλιφάζ τὸ καὶ ἄδικους πολλὰκις ἐν εὐφμε-
 15 ρίᾳ γίνεσθαι καὶ μάλιστα τὰ κατ' αὐτὸν τὸν ἴωβ πρότερον ἐν εὐπρα-
 γίᾳ τυγχάνοντα, τὸ ἀντιπίπτον ἐπιλύων ἔφη, ὅτι ὁ ἄδικος, κἄν γέ-
 νηται ἐν εὐποθείᾳ τινὶ καὶ βεβαίως ἔχειν νομίση τὰ ἀγαθὰ - τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ρίζας βαλόντας -, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ διαμένει.
 δίκαιον δὲ τὴν πᾶσαν αὐτῶν οἰκίαν καὶ ἐν εὐθηνίᾳ διαγωγὴν φησιν.
 20 εἶτα ἐπιφέρει τῶν ἀσεβῶν τὰ ἀποτελέσματα.

X Y Γ(βΠFSL 1 - 5 ἡμῖν; βΠFSP 7 ὁ ζῆλος - 8 θεοῦ; βΠFSL 14-18; βΠFS # 19) P(1-11; 14-20) L(# 19) N(1 - 5 ἡμῖν; # 6 καὶ κατὰ - 9 ὅτι; 9 παντὶ - 18; 20)

1 οὖν φησιν > P, οὖν > N 2 ὁ θεὸς > YP 3/4 ἀποκρίνεται X, ἀποκριθήσεται N 4-5 αὐτοῦ nach ἄγγελος stellt und λειτουργοὶ - ἄγγελοι > N, οἱ ἄγιοι > P 5 τυγχάνουσιν: εἰσιν N / ἡμῖν τυχά-
 νουσιν stellt P / οὖν > P 6 καὶ πεπλανημένον > P / θεὸν Y 7 ἢ δ.κ. - ἀντὶ τοῦ > P / τὸ > Y 7-8 τὸ τοῦ θεοῦ μισοπόνηρον stellt P / vgl. unter dem Namen Olympiodors (ohne FL) ζῆλὸν φησι τὸ μισοπόνη-
 ρον τοῦ θεοῦ Γ 8 ἔστι - 9 παντὶ: ἢ ὅτιπερ τὸ P 9 ἢ + καὶ Y / λόγος + ἢ Y / παντὶ + γὰρ N 10 οἰκεία: ἰδία N 12 βάλλοντας Y
 14 ἀντέπιπτε N / Ἐλιφὰς X / πολλὰκις - 16 τυγχάνοντα: εὐμεροῦν P
 15 γενέσθαι ΓN 16 ἐπιλύων + ὁ φίλος N / φησίν P / ὁ > N 16/17 γένοιτο Γ 17 τινὶ εὐποθείᾳ stellt P / καὶ - 18 βαλόντας > P / νομίζῃ N / ἀγαθὰ + καὶ ἀσφαλῶς N 18 βάλλειν N / διαμένειν Γ
 19 πᾶσαν - φησιν: εὐθηνίαν φησίν καὶ τὴν πᾶσαν διαγωγὴν P, ἀηηλ. Γ / οἰκείαν Y 20 τὰ vor τῶν stellen YP / ἐπιτελέσματα YP

5,4-5 πόρρω γένοιτο οί υιοί αύτων άπό αωτηρίας. κολαβρισθειήσαν δέ έπί θύραις ήρασών και ούκ έσαι ό έξαιρούμένος. δ γάρ έκεινοι αυνήγαγον, δίκαιοι έδονται, αύτοι δέ εκ καιών ούκ έξαιρετοι έσονται, εκσιφωνισθειή αύτων ή ισχύς.

- 5 ταύτα πολλάκις μέν συμβαίνει τοίς άσεβέσιν. και γάρ εκληρονόμησεν ό Έβραίων λαός την γην της έπαγγελίας των προτέρων οικητόρων δι' άσεβειαν άναιρεθέντων. ούκ άεί δέ ταύτα συμβαίνει έν τῃ παρόντι βίῃ· αί γάρ άνταποδόσεις ούκ ένταύθα πάντως, άλλα και έν τῃ μέλλοντι, ώστε μη μετά διαιρέσεως τεθέντα ού·καλῶς εἴρηται τῃ
- 10 Έλιφάζ. τὸ δέ πόρρω γένοιτο ούκ εύκτικῶς εἴρηται, άλλ' ὡς πάντως συμβαῖνον· οί γάρ χρόνοι άδιαφόρως κείνται, και μάλιστα έν τῃ παρούσῃ γραφῇ. τὸ δέ κολαβρισθειήσαν άντι τοῦ· επιτριβείησαν, έξευτελισθειήσαν· κόλαβρος γάρ ό μικρός χοῖρος. ούκ έσαι δέ ό έξαιρούμένος, εκ της συνεχούσης δηλονότι πενίας·
- 15 ὅμοιον δέ τῃ ούκ έξαιρούμένος τὸ ούκ έξαιρετοι έσονται. τὸ δέ εκσιφωνισθειή αύτων ή ισχύς άντι τοῦ· εκροφθειή, έξαφανισθειή.

5,6-7 ού γάρ μη έξέλθη εκ γῆς κόπος ούδε έξ όρέων αναβλαστήσει πόνος, άλλα άνθρωπος γεννάται κόπῃ, νεοσσοί δέ άετων τὸ ύψηλὸ πέ-

20 τονται.

ήρέμα δοκεῖ παραμυθεῖσθαι τὸν 'κβ έν τούτοις εκ φυσικῆς παραινέσεως. ού γάρ δεῖ σε, φησίν, δυσχεραίνειν άνθρωπον ὄντα και πάσ-

X Y Γ(βΠFSPL # 5 - 15/16 έσονται; βΠFSL 21-) P(5 - 13 έξευτελι-
σθειήσαν; 16 τὸ - 17) L(# 13 οβκ - 17) N(5 - 13 χοῖρος; 21-)

1 αωτηρίας + και Y 2 θύρ[[ε]]`αι`ς X 4 έξηφωνισθειή Y 5 και
- 7 άναιρεθέντων > Γ/ γάρ > P 5/6 ό Έβρ. λαός εκλ. stellt P
6 προτέρων > P 7 διὰ X/ άσεβειαν PN: άσεβείας XY/ οβκ - 8 βίῃ > P
/ άει: άν Y/ συμβαίνῃ Y 8 αἱ - πάντως: οβκ ένταύθα δέ μόνον πάν-
τως αἱ άνταποδόσεις P/ πάντως: μόνον Y 9 ώστε - 10 Έλιφάζ > P/
τιθέντα N 10 Έλιφάζ X / γένοιτο Y / άλλ' + άντι τοῦ έγέγοντο N
11 πάντων Y / συμβαίνων Y 11-12 οί - γραφῇ > ΓP 12 τὸ -
τοῦ: τουτέστιν N (Neuanfang) / κολαβρισθειήσαν Y / τοῦ: τη P 13
κόλαβρος - χοῖρος > Y, vgl. Didymos, Kommentar zu Hiob, Teil II (Hen-
richs, PTA 2), S.207 13-14 οβκ - πενίας > Γ 15 τῆ: τὸ Y
16 έξηφωνισθειή Y(vgl. 2.4) 16/17 εκροφθειή > Y 18 έξέλ-
θοι Y 19 άλλ' Y 21 εκ φυσικῆς παραινέσεως > ΓN

χοντα· οὐ γὰρ ἄναισθήτων τὸ τιμωρεῖσθαι. ἀλλὰ καὶ τὰ πτηνὰ - ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀετοῦ τὰ πάντα πτηνὰ λέγει - ἀπονώτερον ἡμῶν καὶ ἡμεριμώτερον ἐκλήρωσαντο βίον.

5,8-11 οὐ μὴν δέ, ἀλλ' ἐγὼ δεηθήσομαι κυρίου· κύριον δὲ τὸν πάντων δεσπότην ἐπικαλέσομαι τὸν ποιοῦντα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ἧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς· τὸν διδόντα ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀποστελλοντα ὕδωρ ἐπὶ τὴν ὑπ' οὐρονόν· τὸν ποιοῦντα ταπεινοὺς εἰς ὕψος καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείροντα.

καὶ ταῦτα μὲν, φησίν, ὧδε ἐχέτω, ἐγὼ δὲ προσφεύγω θεῷ καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ καταφεύγω βοήθειαν. εἶτα ἐκδιηγεῖται· τοῦ θεοῦ τὴν ὑπεροχήν, πρὸς φόβον ἐνάγων τὸν ἰὼβ καὶ διὰ τοῦ οἰκείου προσώπου πρὸς μετάνοιαν ἔλκων.

5,12 διαλλάσσαντα βουλάς πανούργων, καὶ οὐ μὴ ποιήσωσιν αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀληθές.

15 τὸν μεταστρέφοντα τὰς βουλάς τῶν μὴ ποιοῦντων τὸ ἀληθές, τοῦτο ἔστι τὸν μὴ συγχωροῦντα κατὰ γνώμην τοῖς πανούργοις ἐμφαίνειν τὰ πράγματα, ἀλλὰ ῥαδίως, ὅταν ἐθέλῃ, τῶν τοιούτων ἀνατρέποντα τὰς κακοτεχνίας. χεῖρας δὲ τὰς πράξεις φησίν.

5,13 ὁ καταλαμβάνων σοφοὺς ἐν τῇ φρονήσει, βουλάς δὲ πολυπλόκων ἐξέστησεν.

ὁ καταλαμβάνων ἀντὶ τοῦ· ὁ ἐλέγχων, ὁ τὴν παρὰ ἀνθρώποις σοφίαν μωρίαν ἀποδεικνύς. πολυπλόκων δὲ τῶν σκολιῶν λέγει, οὗς οἱ κυριολεκτοῦντες ἀγκυλογνώμονας καλοῦσιν. τὸ δὲ ἐξέστη-

X Y Γ(βΠFSL -3; βΠFSPL 9 ταῦτα - ἐχέτω; βΠFS 21 - 23 καλοῦσιν) P(9 - 12; * 21-) L(9-12; 15 - 17 πράγματα; 21-) N(-3; 9-12; 15-18; 21-)

2 τοῦ > N / τὰ πάντα πτηνὰ; καὶ τὰ ἄλλα N / ἡμῶν ΓN; > XY / ἡμεριμώτερον Y
 7 τῆς γῆς Y / τὸν ἀποστελλοντα Y / ἐπι₂: ἐπὶ Y
 8 ἀπολωλότας Y, dazu übergeschriebene Glosse ἀπηλπισμένους X
 9 καὶ, > N / τῷ θεῷ L
 11 τὸν > L / οἰκείου: ἰδίου Y / πρὸς: τὴν X
 15 καταστρέφοντα L / τὰς > N
 17 θέλῃ Y / τοιούτων: ποιοῦντων Y
 21 ἀνθρώπων X
 22-23 πολυπλόκων - καλοῦσιν > N, bietet nur die inhaltlich gleiche Erklärung des Polychronios (in Γ beide)

σεν ὄντι τοῦ· ἠκύρωσεν, ἔξω τοῦ σκοποῦ στήναι παρεσκευάσεν.

5,14-15 ἡμέρας συναντήσεται αὐτοῖς σκότος, τὸ δὲ μεσημβρινὸν
ψηλαφῆσαισιν ἴσα νυκτί, ἀπόλοιτο δὲ ἐν πολέμῳ.

διὰ τῆς ἡμέρας καὶ μεσημβρίας τὴν εὐημερίαν αἰνίττεται, ἴνα
5 εἴπῃ, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ εὐθηνίᾳ καὶ τῇ ἀκμῇ τῆς εὐπραγίας οἱ ἄδικοι
καὶ παρ' ἑαυτοῖς σοφοὶ καὶ πανοῦργοι ὀδόκητον ὑπομενοῦσι τῆς εὐ-
θηνίας τὴν μεταβολήν· σκότος γὰρ καὶ νύκτα τὸ δυσπραγεῖν φη-
σιν. τούτοις δὲ συμβαίνει καὶ τὴν ἐκ πολεμίων ὑποσθῆναι σφαγὴν.

5,15-16 ὀδύνατος δὲ ἐξέλθοι ἐκ χειρὸς δυνάστου· εἷη δὲ ὀδυνάτῳ
10 ἐλπὶς, ὀδίκου δὲ στόμα ἐμφραχθεῖη.

ὁ δὲ κατὰ θεὸν, φησὶν, ταπεινὸς καὶ οὐδεμίαν δύναμιν περιβε-
βλημένος ἔχων τὴν εἰς θεὸν ἐλπίδα διαφεύζεται τῶν δυνατῶν τὴν
ἐπήρειαν. τῶν δὲ μεγαλορρημόνων καὶ ὀδίκων καὶ μεγαλῶν ἐμ-
φράττεται στόμα, τουτέστιν· ἡ μεγαλόφρων ἰσχὺς κατασπᾶται.

15 5,17-18 μακάριος δὲ ἄνθρωπος, ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος· νουθέτημα δὲ
παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. αὐτὸς γὰρ ὀλγεῖν ποιεῖ καὶ πάλιν
ἀποκαθίστησιν· ἔπαισεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἴδασαντο.

μακαρισμὸν μὲν καλεῖ τὴν ἐπὶ τῷ σωφρονισμῷ παιδείαν. παραινεῖ
δὲ καὶ τῷ ἴκῳ, ὡς διὰ ἁμαρτήματα παιδευομένῳ μὴ δυσχεραίνειν,
20 ἱκετεύειν δὲ θεὸν τὸν καὶ τὴν πληγὴν ἐπαγαγόντα καὶ τὴν ἴασιν
ἐπιθεῖναι δυνάμενον. χεῖρας δὲ θεοῦ τὰς δραστηρίους δυνάμεις
φησὶν.

X Y Γ(βΠFS 1 ἔξω - παρεσκευάσεν; 4-8; 11 - 13 ἐπήρειαν; βΠFSPLN
18-22) P(≠ -1; ≠ 4-8; 11-14) L(≠ 4-8; ≠ 11 - 13 ἐπήρειαν, ver-
knüpft die Fassungen von Γ und XY; 11 - 14 στόμα) N(-1; 4-8; 11
- 13 ἐπήρειαν; ≠ 13 τῶν - 14)

1 τοῦ, + ἀχρήστους πεποίηκεν N 3 ψηλαφῆσαισεν Y / ἀπόλοι·ν'το Y
4 καὶ + τῆς ΓN 5 τῇ εὐθηνίᾳ καὶ > N 5-6 ἄδικοι - πανοῦρ-
γοι: πονηροὶ Γ(P)N 7/8 φησιν: λέγει ΓN 8 τούτοις - σφαγὴν > Γ
/ τούτοις N: τούτους XY 11 ταπεινὸς φησιν stellen ΓP, φησὶν > N
12 ἔχων + φησὶν Y / δυναστῶν L 13 μεγαλορρημόνων - καὶ > P /
μεγαλορρημόνων XY 13/14 ἐμφράσεται Y 14 τὸ στόμα Y / ἡ
μεγαλόφρων ἰσχὺς κατασπᾶται P(durch Konjektur?): ἡ μεγαλορρημόνων (με-
γορρημόνων Y) ὀφρὺς κατασπᾶται XY, (ἡ ἐψηγὴ ὀφρὺς καταστέλλεται N)
19 δι' Y 20 δὲ + τὸν X / τὴν > Y / ἐπάγοντα Γ

5,19-21 ἔξῃς ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταί σε, ἐν δὲ τῷ ἔβδωμῳ οὐ μὴ
ῥηθῆταί σου κακόν. ἐν λιμῷ ῥύσεται σε ἐκ θανάτου, ἐν πολέμῳ δὲ
ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε. ἀπὸ μάστιγος γλώσσης σε κρύψει, καὶ
οὐ μὴ φοβηθῆς ἀπὸ κακῶν ἐρχομένων.

- 5 τὸ ἔξῃς ἀντὶ τοῦ πολλάκις φησίν. εἶτα λέγει τὰ ὡς εἶδος
συμβαίνοντα δυσχερῆ. μετὰ δὲ τὴν τούτων, φησίν, πεῖραν, ἐὰν εὐ-
χάριστος ὀφθῆς ἐν τῷ ἔβδωμῳ, τουτέστι μετὰ τοὺς πολλοὺς πει-
ρασμούς, τελευταῖον θεὸς οὐκέτι συγχωρεῖ σε παθεῖν. χεῖρα δὲ
σιδήρου τὴν δραστήριον τοῦ σιδήρου δύναμιν λέγει, ἀντὶ τοῦ·
10 οὐ συγχωρήσει σε ἐν πολέμῳ πεσεῖν. ἄλλὰ καὶ ἀπὸ γλώσσης πονηρᾶς
καὶ συκοφαντεῖν ἐπισταμένης ἀποκρύψει σε· μάστιγα γὰρ γλώσ-
σης τὴν πονηρίαν καὶ συκοφαντίαν φησίν. ἄφοβος δὲ τοῦ λοιποῦ
διατελέσεις.

5,22-24 ὀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάση, ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων οὐ
15 φοβηθήση· θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσουσίν σοι. εἶτα γνώση, ὅτι
εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος, ἡ δὲ δίκαια τῆς σκηπῆς σου οὐ μὴ ἀμάρτη.

- γνοῦς δέ, φησίν, τῆς εὐσεβείας τὴν δύναμιν καὶ τῆς εἰς θεὸν
καταφυγῆς κατὰ μὲν τῶν ὀδίκων πλατὺ γελάσεις, τοὺς δὲ θηριώδεις
ἀνθρώπους οὐ μὴ φοβηθήση. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι τὴν σὴν θεοσεβείαν
20 αἰσχυρόμενοι οὐκέτι σοι πολεμεῖν αἰρήσονται. καὶ τότε τῆ πείρῃ
μαθήση, ὡς εἰρηνεύσει σου μὲν ὁ οἶκος, ἡ δὲ πᾶσα σου τοῦ
βίου διαγωγή οὐ μὴ ἀμάρτη, ἀντὶ τοῦ· οὐκ ἔξω τῶν χρηστῶν ἐλ-
πίδων γενήσεται.

X Y Γ(βΠΨΣΡΛ 5 - 8 παθεῖν; 17-23) N(# 5-13; 17-23)

3 λύσει: ῥύσεται Y 4 φοβηθήση X 5 φησιν + ἴχουν ἐν δλω
τῷ παρόντι βίῳ διὰ τὸ ἐν ἔξ ἡμέραις συντετελέσθαι μὲν τὰ φαινόμενα,
καταπαύσασθαι δὲ τὸν θεὸν τῇ ἔβδωμῳ ἡμέρῃ Γ 6 συμβαίνοντα: σῆ-
μαίνοντα Y / τούτου Y / πεῖραν φησιν stellt Γ 8 ὁ θεὸς Y(N) /
οὐκέτι: οὐ Y / συγχωρήσει Y(N) / παθεῖν + ὥστε μηδὲ τοῦ ῥυσοῦσθαι σε
χρεῖαν λοιπόν Γ 13 διατελεῖς Y 15 γνώσειν Y
16 σου₁: σοι Y / ἀμάρτει Y 17 δὲ > N / δύναμιν aus δύναμις Y₂
19 μὴ > Y(P) / καὶ₂ > XY 21 μὲν σου stellen YN / σου₂ > N

5,25 γνώση δὲ ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου, τὰ δὲ τέκνα σου ὥσπερ τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ.

ἀλλὰ καὶ πολὺπαις ἔση καὶ ὠραίων παίδων πατήρ· ἔσσονται σου γὰρ τὰ παιδία ὡς τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ ἀντὶ τοῦ· ὡς
5 ἀγρὸς πόσαις βοτάναις ἀνθηρός.

5,26 ἐλεύση δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σίτος ὤριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος ἢ ὥσπερ θιμωνιὰ ἄλωνος καθ' ὄραν συγκομισθεῖσα.

ἀλλὰ καὶ πλήρης ἡμερῶν ὥσπερ σίτος πεπληρωμένος καὶ εἰς τομὴν ἐπιτήδειος τραφεῖς ἐν γῆρᾳ καλῶ καταλύσεις τὸν βίον, ἢ
10 ὥσπερ θιμωνιὰ ἄλωνος κατὰ καιρὸν εἰς τὰς ἀποθήκας συγκομισθεῖσα. θεωρεῖ δὲ, ὅτι πολυπαιδία καὶ πολυετία ἴδια πρὸς εὐδαιμονίαν τοῖς παλαιοῖς ἐνενόμιστο. θιμωνιὰν δὲ ἄλωνος ἔφη, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐν πᾶσι κομῶν τοῖς ἀγαθοῖς μεταλλάξεις τὸν βίον.

5,27 ἴδου ταῦτα οὕτως ἐξιχνιάσαμεν, ταῦτ' ἐστὶν δ' ἀκηκόαμεν·

15 οὐ δὲ γινῶθι σεαυτῷ εἴ τι ἔπραξας.

ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔχειν ἡμεῖς ἀκριβῶς ἐθεωρήσαμεν, οὐ δὲ ἀναλογίζου, ποίων πλημμελημάτων ἐκτινύων δίκην ταῦτα ὑπομένεις.

9 Genesis 15,15

X Y Γ(βΠΨΣΡ L 3-5; βΠΨΣΡ 12 θιμωνιῶν - 13) L(8 - 9 βίον; 12 θιμωνιῶν - 13) N(3 καὶ₂ - 5)

1 γνώση Y / ὥσπερ: ὡς Y 2 πανβότανον Y 3/4 γάρ σου stellt N
4 τὰ παιδία: τὰ ἔκγονα Γ, τὰ παιδία εἴτ' οὖν οἱ ἔκγονοι N / τὸ > XY
/ παμβ.: βότανον Y / τοῦ₁ > XY / ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν XN 6 κατὰ
καιρὸν θεριζ. > Y 7 θιμωνιὰ X / συγκομισθεῖσαν Y 8 ὥσπερ
+ καὶ Y 9 γῆρι Y 10 θιμωνιὰ X 11 πολυετία Y /
ἴδια > Y 11-12 θεωρεῖ - ἐνεν.: diesen Gedanken bieten in der
Formulierung des Polychronios Γ(N) / εὐδαιμονίας Y 12 θιμ. δὲ
ἄλ.: θιμωνιῶν δὲ ἄλ. X, θιμωνιὰ δὲ ἄλ. Y, τὸ θιμωνιὰ ἄλ. ΓL 12
-13 ἔφη ἵνα εἴπῃ: ἀντὶ τοῦ Γ 13 κομῶν: τιμῶν Y 14 εἰσιν Y
16 οὖν > Y / ἔχων Y / ἡμᾶς Y 17 ἐκτινύων Y

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· εἰ γάρ τις ἰσῶν
στήσαι μου τὴν ὄργην, τὰς δὲ ὀδύνας μου ἄραι ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδόν,
καὶ δὴ ἅμμου παραλίας βαρύτεραί εἰσιν.

5 Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ἐπειδὴ κορήνεσεν ὁ Ἐλιφάθ τῷ δικαίῳ πρὸς μετάνοιαν ἰδεῖν ὡς
δι' ἁμαρτίας τιμωρομένου, εἰς ἄπρακτον μὲν αὐτῷ κατέληξεν ἡ συμ-
βουλή. οὐ γὰρ ἔσχεν πείθειν, ὡς ἁμαρτωλὸς εἶη ὁ μηδὲν ἑαυτῷ συν-
ειδὼς ὄτοπον, ὥστε καὶ πρὸς ἀντιλογίαν εἶδεν ὁ δίκαιος· καὶ ὅπο-
10 λογεῖται μὲν, ὑπὲρ ὧν καὶ ὄλωσ λαλεῖ, καὶ οὐ τῇ σιωπῇ τὴν καρτε-
ρίαν ἐπιδεικνύται, διὰ δὲ φυσικῶν παραδειγμάτων τῶν ἑαυτοῦ λόγων
παραστήσας τὸ εὐλογον.

καὶ ἅγιον ἀποκαλεῖ τὸν θεόν, καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐλπίδα ἔσχε
φησὶν, τὴν τε κεκρυμμένην αἰτίαν τῆς ὀθυμίας δημοσιεύει δεδοικέ-
15 ναι λέγων, μὴ τελείως αὐτὸν ὁ θεὸς ἐγκατέλιπεν. εἶτα καὶ τὰς οἰ-
κειάς ἐξαρθεμεῖται συμφορὰς καὶ παραινεῖ μὴ πεποιθέναί ἐπὶ πλου-
τιῳ καὶ δυναστείᾳ· καὶ μέμφεται τοῖς φίλοις ὡς τὰς ἀνίας αὐτῷ διὰ
τῶν λόγων φορτικωτέρας ἐργαζομένοις· καὶ παραινεῖ φοβεῖσθαι εἰς
τὰ τοῖς πλησίον συμβαίνοντα βλέποντας.

20 καὶ κάλλιστον πάντας ἀνθρώπους διδάσκει μᾶθημα, ὅτι πειρατήρι-
όν ἐστὶν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ πάλιν ἐντραγυθεῖ τὰς

X Y Γ (BOFSL 6-) N(6-)

1 κεφάλαιον E XY 4 βαρύτερον ἔσται X 5 τοῦ κεφαλαίου > Y
6 Ἐλιφάθ X 7 ἁμαρτίαν N / τιμωρομένου Y / μὲν > N 8 ἔσ-
χεν πείθειν: ἠσχύνθη Γ / μηδὲ Y 9 εἶδεν: εἶχεν Γ, vgl. S.67,16
9/10 ἀπολογεῖται: ἀπολογίαν Γ 10 τὴν + ἑαυτοῦ N 15 ἐγκατ-
έλειπεν X, ἐγκατατέλειπε Y / εἶτα: ὅτι Γ 17 δυναστεία: ἀστυγία Γ
/ τοῖς φίλοις μέμφεται stellt N 17/18 φορικ. διὰ τῶν λόγων
stellt N 18 ἐξεργαζομένοις Y 19 βλέποντες Y 20 κάλ-
λιστα Γ 20-21 ὅτι - ἀνθρώπου: ὅτιπερ εἰ πάντας ἀνθρώπους Γ(>L)
21 ἀνθρώπου - πάλιν > N / ἀνθρώπω Y / τῆς > Y / τὰς > X

οἰκείας συμφορᾶς καὶ ἐξαιτεῖ τὸν θεόν, μνήμην αὐτοῦ καὶ ἐπισκοπὴν ποιήσασθαι. καὶ πάλιν ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἀπολογεῖται λόγων καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐδένειαν εἰς ἰκετηρίαν προβάλλεται, καὶ αἰτεῖ τὸν θεόν, ἀμνηστίαν αὐτῷ χαρίσασθαι, εἴ τι αὐτῷ καὶ πεπλημμέληται.

5

Αἰ λέξεις

6,1-3 ὑπολαβὼν δὲ ἰώβ λέγει· εἰ γὰρ τις ἰσῶν στήσαι μου τὴν ὀργὴν, τὰς δὲ ὀδύνας μου ἄραι ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδόν. καὶ δὴ ἄμμου παραλίας βαρύτεραί εἰσιν.

τοῦ Ἐλιφᾶζ εἰρηκότος· εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς,
 10 καὶ χεῖρας ἀσθενοῦς παρεκάλεσας, ἀσθενοῦντάς τε
 ἐξανέστησας ῥήμασιν, γόνασί τε ἀδυνατοῦσι θάρσος
 περιέθηκας, νυνὶ δὲ ἤκει ἐπὶ σὲ πόνος, καὶ ἥφατό
 σου, σὺ δὲ ἐσπούδασας καὶ ὡς ἀφιλοσόφου καὶ ἑαυτὸν παραμυ-
 θήσασθαι μὴ δυναμένου κατηγορήσαντος, ἀπαραμύθητον δεικνύς τὴν
 15 συμφορὰν, εἶθε, φησίν, ἐνδεχόμενον ἦν σταθμισθῆναι τὴν ἐκ θεοῦ
 ἐπενεχθεῖσάν μοι ὀργὴν καὶ τὸν ἔτασμον καὶ τὰς ὀδύνας ὁμοθυμαδόν
 τὰς τε τῆς φυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὥστε φανερόν γενέσθαι, ὡς καὶ
 αὐτῆς τῆς παραλίας ἄμμου βαρύτερά εἰσι τὰ συνέχοντά με καὶ ἀθυμεῖν
 παρασκευάζοντα.

9-13 Hiob 4,3-5

X Y Γ(ΒΟΨΣΛ -4; βΠΨΣΛ 9; 15 εἶθε - 19) Ρ(9-19) Σ(13 καὶ₂ - 15
 συμφορὰν) Ν(-4; 9-19)

2 πάλιν: ἀΐθλις Ν 3 οὐδένειαν: ἀσθένειαν Υ 4 ἀμνηστειάν Υ
 / ἀβτῷ₂ > Ν / καὶ > ΥΝ / πεπλημμέληκεν Ν 9 Ἐλιφᾶς Χ, + ὄνει-
 δικτικῶς Ν / εἰρηκότος + τῷ ἰώβ Ν 10 - 12 περιέθηκας > Ν,
 - 13 σου > Ρ 11 τε: δὲ Υ 12 νῦν Ν 12-13 ἥφατο -
 ἐσπούδασας: τεθορύβησαι Ν 13/14 μὴ δυναμ. ἑαυτὸν παραμυθ.
 stellt ΧΝ 14 δείκνυσι ΥΡ/ δεικ. + ὁ δίκαιος Ν 15 νοx εἶθε:
 μέμφεσθε, φησίν, ὡς ἀφιλοσόφον καὶ βαρῆα λαλοῦντα Γ/ εἶθε: ἦλθε Υ,
 εἰ δὲ Ρ/ φησίν > Γ/ ἦν ἐνδεχόμενον stellt Γ/ σταθμισθῆναι Ν/ ἐκ θε-
 οῦ > Γ 16 καὶ τὸν ἔτασμον > Γ/ ἔτασμον: σταθμόν Ν/ ὁμοθυμαδόν -
 17 σώματος: ἀπάσας Γ 17 τῆς > Ρ/ καὶ₁ + τὰς Ν 18 ψάμμου
 Ρ(Λ)Ν / ἐστι ΓΝ / συναχθέντα Ν_γ, συνενεχθέντα Ν_ρ und μοι Ν

6,3-4 ἄλλ' ὡς ἔοικεν, τὰ ῥήματά μου ἐστὶ φθῦλα. βέλη γὰρ κυρίου ἐν τῷ σώματί μου ἐστίν, ὧν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα· ὅταν ἔρξωμαι λαλεῖν, κεντούσί με.

ἄλλ' ἐκφραυρίζετέ μου, φησίν, τὰ ῥήματα, ἐν ἀνέσει τυγχάνοντες
5 καὶ οὐκ ἐννοοῦντες, ὡς αἱ παρὰ θεοῦ ἐπενεχθεῖσαι τῷ σώματί μου τιμωρίαι - βέλη γὰρ τὰς τιμωρίας φησίν - μετὰ τίνος σφοδρότητος ἐκδασπανῶσί μου τὸ αἷμα καὶ τὴν ἰσχὺν καταναλίσκουσιν οὐδὲ φθέγγεσθαι ἀνωδύνως συγχωροῦσαι, ἄλλὰ κατὰ πάντα καιρὸν κατασιτριώσουσαι.

10 6,5-6 τί γάρ; μὴ διὰ κενῆς κενράζεται ὄνος ἄγριος, ἄλλ' ἢ τὰ σῖτα ζητῶν; εἰ δὲ καὶ ῥήξει φωνὴν βοῦς ἐπὶ φάτνης ἔχων τὰ βρώματα; εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἀλός; εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κεννοῖς;

φυσικοῖς καὶ αὐτὸς κενρημένος παραδείγμασι καὶ τῶν ἑαυτοῦ λό-
15 γων τὸ εὐλογον δεῖκνυσι καὶ ὡς δικαίως οὐκ ἐπέισθη τῇ τοῦ Ἐλιφᾶζ παραινέσει, ἀλλὰ πρὸς ἀντιλογίαν εἶδεν. ὥσπερ γὰρ, φησίν, οὐ μάτην ἀνακράζει ὄνος ἄγριος, ἀλλ' ὅταν ἐπιδειῆς γένηται τροφῆς, οὐδὲ βοῦς ἐπὶ φάτνης, εἰ μὴ ἐπιλείποι τὰ βρώματα, οὕτως οὐδὲ ἐγὼ ἠθύμουν, εἰ μὴ πρὸς ἔσχατον ἐληλάκειν κακῶν. πῶς δὲ καὶ πεισθήσασθαι
20 τῇ ὑμετέρῃ παραινέσει μήτε τὸ εὐλογον ἐχοῦσῃ μήτε πρὸς παραμυθίαν ἐξηρτυμένῃ; ὥσπερ γὰρ ἄναλος ἄρτος οὐ βρώσιμος, οὕτω καὶ λόγοι διακενοὶ καὶ οὐκ ἔχοντες τὸ πιθανὸν ἢ τὸ εὐλογον πεῖθειν οὐ δύνανται τοὺς ἀκούοντας· γεῦμα γὰρ τὴν πειθῶ λέγει ἐπιμείνας τῇ τοῦ ἄρτου τροπῇ.

25 διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος ἔλεγεν· ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε

25 Kolosser 4,6

X Y Γ(βΠFSP # 4-9; βΠFSP L 14-24) L(# 4-9; 25-) N(# 4-9; # 14 - 19 κακῶν; 19 πῶς -)

4 ἐκφραυρίζετε aus ἐκφραυρίζεται Y 5-6 (ἐννοεῖτε τὰς .. τιμωρίας .. αἵτινες ΓL) 7 αἷμα: αῖμα L(>Γ) 8 ἀνωδύνως Y 12 εἰ: ἢ Y 14 καὶ αὐτὸς > Γ(N) / κέρηται Γ(N) 15 Ἐλιφᾶς X 18 ἐπιλείψου X, ἐπιλείψει Y 19 κακ[[ω]]' ὄν X / δὲ καί: φησι N 20 μήτε .. μήτε: μήποτε .. μήποτε Y 21 ἄναλος: ἄνευ ἀλός Γ 24 ἄρτου: λόγου N / ἄρτου + μεταφορᾶ καὶ Γ

ἐν χάριτι, ὅλατι ἠρτυμένος οἶονεὶ ἡδὺς καὶ νόστιμος, ἐπισύμφων τε ὁμοῦ καὶ καταγλυκαίνων τοὺς ἀκούοντας.

ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· μη̅ στ̅εν̅ει̅ λιμ̅ῶ̅δε̅ς̅ ὄνα̅γρο̅ς̅ πα̅ροῦ̅σης̅ χ̅λό̅ης̅· καὶ σαφέστερον τὸ φυσικὸν εἶπεν, ὅτι οὐ ζητεῖ ζῶον
5 τροφήν παρούσης τροφῆς.

ὁ,7 οὐ δύναται γὰρ μου παύσασθαι ἡ ψυχὴ· βρόμον γὰρ ὄρω τὰ σιτά μου ὥσπερ ὄσμην λέοντος.

πῶς δὲ καὶ ἑμαυτὸν παραμυθῆσασθαι δύναμαι ὁ καὶ τὴν τροφήν αὐτὴν ἀηδίας καὶ δυσωδίας μεστήν βλέπων; καὶ τοῦτο δὲ ἐξ ἀνάγκης
10 ἀμφαίνει τοῖς ἄγαν νοσοῦσι καὶ ἀνορεκτοῦσιν.

ὁ,8-9 εἰ γὰρ δοίῃ καὶ ἔλθῃ μου ἡ αἴτησις καὶ τὴν ἐλπίδα μου δῶν ὁ κύριος. ὀρξάμενος ὁ κύριος τρωσάτω, εἰς τέλος δὲ μὴ με ἀναλέτω.

πρότερον ἴδωμεν, τίς ἡ ἐλπὶς τοῦ Ἰσβ, ἵνα καὶ τὰ παρόντα ῥήματα κατεξετάσωμεν. μεμνήμεθα τοίνυν, ὡς ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή·
15 μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου. προδηλοῦ τοίνυν γεγονότος, ὡς ἤπιζεν ἐκ θεοῦ αὐτηρίας τυχεῖν, εὐδηλον, ὅτι ταύτην καὶ νῦν εὐχεται καὶ φησιν ὅτι·
παιδεῦσαι με ὁ κύριος, ἀλλ' ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ.
20 ὥσπερ καὶ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με - οὐ γὰρ τὴν παιδείαν παρηγεῖτο, ἀλλὰ τὴν μετ' ὀργῆς -, τοῦτο τοίνυν κἀνταυθὸ φησιν ὅτι· εἰ καὶ ἔτρωσεν, μὴ ἐπὶ πολὺ παρατεινέτω τὰς βασάνους· τοιαύτην γὰρ καὶ τὴν ἐλπίδα κέκτημαι.

1 Kolossae 4,6 15-17 Hiob 2,9-9a 20-21 Psalm 6,2; 37,2

X Y Γ(ΒΟ 3 μὴ - 4 χλόης; βΠFSL 8 - 9 βλέπων; βΠFSP 14 μεμνήμεθα - 24) Ρ(8-10) Λ(-5; 9 καί₂ - 10) Ν(- 4 χλόης)

1 ἐν χάριτι > Λ / οἶον Λ / νόστιμος Υ 2 ὁμοῦ > Υ 3 οὕτως
ἐκδέδωκεν > Ν / λιμῶδες Λ: λιμῶδης ΧΥ, λιμῶ ΓΝ 6 βρόμον Χ
8 καί₁ > Ρ / ἑαυτὸν ΧΡ, + φησιν Γ 9 καί₂ > Ρ 10 νοσοῦσι:
νοοῦσι Υ / ἀνορεκτοῦσιν: ἀγανακτοῦσιν Λ 11 εἰ: καὶ Υ 12 δὲ
> Υ 14 τοίνυν > Γ 18 ὅτι₁ + καὶ Υ / ὅτι₂: ἔτι Υ
19 παιδεύσει ΥΓ 20/21 ἐλέγξεις Υ 21 παιδεύσεις Υ
23 εἰ: ἐπεὶ Χ

δοχον. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνων ἔλεγεν ὁ θεός· ἐγὼ θεὸς Ἀβρα-
 ἄμ καὶ θεὸς Ἰσαακ καὶ θεὸς Ἰακώβ. τὸ δὲ τούτων γνή-
 σιον γέννημα, τί φησιν; οὐ γὰρ ἐψευσάμην ῥήμασιν ἀγίου
 θεοῦ μου. εἶδες ἀγάπην ὅταν ἔχει εἰς θεόν, πῶς τὸν ἐπὶ πάντων
 5 ἰδιοποιεῖται θεόν; ἐπαίνεσον αὐτοῦ καὶ τὴν διὰ πάντων ἀλήθειαν·
 καὶ σκόπει, μεθ' ὅσης τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης τοὺς λόγους προέφερον.

6,11-14 τίς γὰρ μου ἡ ἰσχὺς, ὅτι ὑπαμένω; ἢ τίς μου ὁ χρόνος, ὅτι
 ἀνέχεταιί μου ἡ ψυχὴ; μὴ ἰσχυὸς λίθων ἡ ἰσχύς μου; ἢ αἱ σάρκες μου
 εἰσὶ χάλκιστοι; ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποίθειν; βοήθεια δὲ ὅτ' ἐμοῦ ὄψε-

10 στιν. ἀπειπάτό με ἔλεος, ἐπισκοπὴ δὲ κυρίου ὑπερεῖδέ με.

μὴ γὰρ ἀνάληπτος ἡ λίθινος ἢ χαλκοῦς εἰμι; φησίν. οὐκ ἀνθρώπου
 σάρκα περίκειμαι; οὐκ ὀλιγοχρόνιος τυγχάνω; μηδεὶς οὖν ἀλοῦντι
 μεμφέσθω καὶ ἀπαλλαγὴν αἰτοῦντι τῶν παρόντων δεινῶν. καὶ τὰ μὲν
 τοῦ σώματος τοιαῦτα· ὁ δὲ μάλιστα τὴν ἐμὴν ἀνιῶ ψυχὴν, τὸ ἐκ τῶν
 15 παρόντων τεκμαίρεσθαι, ὡς ὁ ὑπ' ἐμοῦ ποθούμενος θεός, εἰς ὃν τὴν
 πᾶσαν μου τῆς ζωῆς ἐλπίδα ἀνήρτησα - τὸ γὰρ ἐπεποίθειν ἀντὶ τοῦ
 πέποιθα καίτοι τῶν χρόνων συνεχῶς ἐν παντὶ τῷ βιβλίῳ παρηλλαγμέ-
 νων -, ἐγκατέλειπέ με καὶ τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς καὶ τῶν οἰκτιρισμῶν
 ἐγύμνωσεν.

20 διὰ ταῦτα μάλιστα ὁ δίκαιος ἠθύμει. καὶ σκοπεῖτω γε ἕκαστος τῶν
 τῆ θεῖα τετρωμένων ἀγάπῃ, ὅσην ὀδύνην ἐμποιεῖ λογικῆ ψυχῇ τὸ ὑπ-
 οπτεύειν ἐγκαταλελειφθαι παρὰ τοῦ ποθουμένου θεοῦ. εἰ γὰρ οἱ γυ-

1-2 Exodus 3,6

X Y Γ(βΠΣΡΛ 11-19) Ρ(≠ 20 διὰ - ἠθύμει) Λ(3 οὐ - 6; 20 διὰ - ἠθύ-
 μει; ≠ 22 ἠποπτεύειν - θεοῦ) Ν(-5; 11-)

1-2 Ἀβραάμ - Ἰακώβ: αὐτῶν εἰμι Ν 3 γέννημα Υ / ῥήμασιν ἀγίου:
 ῥήματα ἄγια Ν 4 εἰς: πρὸς Λ / πῶς - 5 θεὸν > Λ / τὸν vor 5 θε-
 ὸν Ν 6 προσέφερον ΥΛ 8 ἢ + καὶ Υ / αἶ: οἶ Υ 9 χαλκαί Υ
 / βοήθεια Υ 9/10 ἀπέστη Υ 10 ἀπειπάτε Υ 12 σάρκα: γὰρ
 καὶ Υ / περιβέβλημαι Γ / οὐκ: καὶ Ν / ἀλοῦντι aus ἀλοῦντα, + με
 Χ 12/13 μεμφ. ἀλγ. stellt Ν 13 καὶ τὰ μὲν: τὰ μὲν
 γὰρ Γ, τὰ μὲν Ν 14 σώματος + φησιν Γ(ohne Ρ)Ν / τοιαῦτα: οὕτω
 μοι διάκειται Γ / ψυχὴν ἀνιῶ stellt Γ 16-17 τὸ γὰρ - παρηλλ.>
 Ν 17 τῶν - παρηλλ. > Γ 18 ἐγκαταλεῖψαι Υ, ἐγκατέλιπε ΓΝ
 20 ἠθύμει ὁ δίκαιος stellt Χ 22 εἰ γὰρ οἶ: οἶ γὰρ Υ

ναικός ἔρωτι τρωθέντες, εἶτα, ἐὼν ὑπεροφθέντες τύχωσιν, ἀβίωτον ἠγοῦνται τὸν βίον καὶ ὄφορήτοις ἀνίσαις βάλλονται, τί ἂν πάθοι φυχή τῆ εἰς θεὸν ἀγάπῃ τρωθεῖσα καὶ ἐγκατάλειψιν ὑπομεμνημέναι νομίζουσα;

5 εἶτα ἐπιφέρει τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα, ἐξ ἧν ὑπώπτευε παρῶφθαι παρὰ τοῦ θεοῦ.

6,15-18 οὐ προσεῖδόν με οἱ ἐγγύστατοί μου· ὡσερ χειμάρρους ἐκλείπων ἢ ὡσερ κῆμα παρελθὸν με. οἷτινές με διηυλαβοῦντο, νυνὶ ἐπιπετώκασί μοι ὡσερ χιῶν ἢ κρύσταλλος πεπηγώς· καθὼς τακεῖσα θέρ-

10 μης γενομένης οὐκ ἐπεγνώσθη ὅπερ ἦν, οὕτω κἀγὼ κατελείφθην ὑπὸ πάντων, ἀπωλόμην δὲ καὶ ἕξικος ἐγενόμην.

κρύσταλλος μὲν ἐστὶν ἢ δυσδιάλυτος χιῶν, ἐφ' ἧς καὶ βαδίζειν ἔστιν.

ὡσερ οὖν, φησὶν, χεῖμαρρος ἐκλείπων ἢ κῆμα παρελθὸν ἢ χιῶν ἢ 15 κρύσταλλος ὑπὸ ἡλιακῆς διαλυθέντα θέρμης οὐδὲ ἔχνος ἐγκαταλιμπάνουσιν, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ὡς μηδὲ ὄντα με ἐλογίσαντο, καὶ ταῦτα οἱ διὰ γένους ἐγγύτητα συμπασθεῖν ὀφείλοντες. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι χαλεπώτερον· οἱ γὰρ πρότερόν με διευλαβοῦμενοι νῦν ταῖς ἐμαῖς ἐπεμβαίνουσι συμφοραῖς. - τὸ δὲ ἕξικος ἐγενόμην ἀντὶ 20 τοῦ· πανέστιος ἀπόλωλα.

τὰ παραπλήσια καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ ἀποδυρόμενος ἔλεγεν· ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας, ἐγενήθην ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός.

21-23 Psalm 30,13

X Y Γ(β)PΨL 19 τὸ δὲ - 20) P(14-20) L(5-6; 12 - 19 συμφοραῖς) N(-6; 15 οὐδὲ - 20; * 21-23)

1 ἐὰν > XN / τύχωσιν > N	2 ἀφοβήτοις Y	5 εαυτῶ L / ἐπόπτευε Y / παρὰ: ἐπὶ N
8 νῦν Y	6 τοῦ > YLN	7 ἐγγύστατοι Y
9 μου Y / κρύσταλος Y	10 οὕτως X / καὶ ἐγὼ X	
11 ἀπαλλόμεν Y / δὲ > Y	12 κρύσταλος Y	14 φησὶν > L
15 κρύσταλος YP / ἔχνος + εαυτῶν L	16 τὸν - τρόπον: οὕτως XLN/	
μηδὲν N	17 ἐγγύτητα + καὶ P / δὲ καὶ > L	17-18 ἔστι - γὰρ:
καὶ τὸ χαλεπ. ὅτι οἱ P	18 τι > L	21 παραπλήσια + δὲ Y /
δουρόμενος Y	22 ἐγεννήθην Y	

6,19-20 ἴδετε ὁδοὺς Θαιμανῶν, ἄτραποις δὲ Σαβῶν, οἱ διορῶντες· καὶ αἰσχύνην ὀφειλήσουσιν οἱ ἐπὶ πόλεσι καὶ χρήμασι πεποιθότες.

ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν οὕτως ἐκδέδωκεν· ἀποβλέπουσιν εἰς ὁδοὺς Θαιμῶν, ὁδοιπορίας Σαβῶν προσδοκῶσιν ἑαυτοῖς.

5 τοὺς ἐπὶ πλοῦτι τοίνυν καὶ δυναστείᾳ μέγα φρονούντας ἐκ τῆς καθ' ἑαυτὸν μεταβολῆς νοθετεῖ, μὴ ἐλπίζειν ἐπὶ τῇ τούτων ὁδηλίᾳ. οἱ γὰρ προσέχοντες, φησὶν, εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Θαιμῶν καὶ τὰς ἄτραποις τῶν Αἰθιοπῶν (Σαβῶν γὰρ οἱ Αἰθίοπες) - τουτέστιν· οἱ ἐκ τῆς ἐμπορίας τῆς πρὸς τούτους κέρδη προσδοκῶντες -, μὴ πεποιθετε ἐπὶ 10 χρήμασιν· αἰσχύνην γὰρ ὀφειλήσουσιν οἱ ἐπὶ τούτοις ἐλπίζοντες.

ἢ καὶ ἄλλως ἔστιν ἔννοεῖν, ὡς χωρία ἐπιδεικνυσι πάλοι μὲν εὐδαίμονα, τότε δὲ ἔρημα καὶ ἐρείπια τυγχάνοντα καὶ φησιν, ὅτι· εἰς ταῦτα ἀποβλέφατε καὶ μὴ πιστεύετε τῇ τοῦ πλοῦτου ὁδηλότητι.

εἴτε δὲ τοῦτο, εἴτε ἐκεῖνο, παραινεῖ μὴ πεποιθῆναι ἐπὶ χρήμα- 15 σιν ἢ δυναστείᾳ.

6,21 ἄλλ' ἔγωγε καὶ ὑμεῖς ἐπέβητέ μοι ἀνελεημόνως, ὥστε ἰδόντες τὸ ἔμῳ τραῦμα φοβήθητε.

ἀλλ' ἔγωγε, φησὶν, ἐκεῖνοι παρεῖδόν με· διὰ τί καὶ ὑμεῖς, οἱ ἔμοι φίλοι, οὕτω πικροῖς τοῖς καθ' ἑμοῦ λόγοις ἐχρήσασθε; εἴτα 20 ἄριστη τοῦ φιλοσόφου καὶ φιλοθέου συμβουλή τὸ δεῖν εἰς τὰς ἐτέρων προσέχοντας συμφορὰς εὐλαβέστερον ἕκαστον γίνεσθαι καὶ περίφοβον.

6,22-23 τί γάρ; μὴ τι ὑμᾶς ἤτησα ἢ τῆς παρ' ὑμῶν ἰσχύος ἐπιδέο-

X Y Γ(βΠFSP 5-15; 18-21) L(3-15; 18-21) N(3-10; * 11-13; 14-15; 18-21)

1 Σαβῶν aus Σεβῶν X, Ἔσσεβῶν Y 2 ὀφλήσουσιν Y 3 ἐξέδωκεν N
4 Θεμανῶν Y / ὁδοιπορίας Y / Σαβῶν X / προσδοκοῦσι Y / προσδ. εαυτ.
> L 5 τοὺς: τοῖς YL / τοίνυν > Γ / δυναστείας X / μέγα φρο-
νοῦσιν YL, μεγαλοφρονούντας N 6 ἑαυτῶν Y, εαυτῶ L 9 προσ-
δοκ. + ἴδετε εἰς ἐμέ, φησὶν, καὶ ΓL / πεποιθήσατε YΓL 10 ὀφλή-
σουσιν Y(P)L / ἠλπικότες L 11 ἢ καὶ > XY, ἄλλως + δὲ Y / χωρία
+ μὲν Y 12 ἐρείπια YL 14 ἐκεῖνοι Y 15 ἢ: καὶ Y
18 ἀλλ' > N / ἀλλ' ἔγωγε: ἄλλως τε Y 19 λόγοις: λογιανοῖς X /
εἴτα + ἢ XYLN 20 δεῖν: δεῖς Y 21 προσέχοντα XΓ(ohne Π)N /
ἕκαστον > ΓN

μαι ὥστε αἰσά με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ἢ ἐκ χειρὸς δυναστῶν ρύσασθαι με;

καίτοιγε, φησίν, κατ' οὐδέν ὑμῖν ἐπαχθῆς γέγονα, οὐ χρήματα ἤτησα παρ' ὑμῶν, οὐκ ἐπικουρίαν τινά· καὶ διὰ τί σφοδρῶς οὕτω καὶ 5 ἀνηλεῶς ἐπέθεσθέ μοι;

κοινοποιεῖ δὲ τὸν λόγον πρὸς τὰ τοῦ Ἐλιφᾶζ ἀποτεινόμενος ῥήματα·

6,24-25 διδάξατέ με, ἐγὼ δὲ κωφεύσω· εἴ τι πεπλάνημαι, φράσατέ μοι. ἄλλ' ὡς ἔοικεν, φαῦλα ἀληθινοῦ ῥήματα.

10 ἄλλ' ἰδοῦ, φησίν, ἡσυχάζω· διδάξατέ με, εἰ πεπλανημένος καὶ ἐσφαλμένος αἰτῶ τὸν θάνατον. οὐ βαρεῖται καὶ ἀνύποιστοι αἱ συμφοραί; οὐκ ἐπιθυμητὸν ἀπαλλαγῆναι τῶν ἀληθῶν; ἄλλ' ὡς ἔοικε ταῦτον τοῖς πολλοῖς πεπόνθατε - φορτικὸν γὰρ ἀεὶ τοῖς πολλοῖς ἡ ἀλήθεια -, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἐμῆς ἀληθείας ἐκφρασιζετε τὰ ῥήματα.

15 6,25-27 οὐ γὰρ παρ' ὑμῶν ἰσχὺν αἰτοῦμαι· οὐδὲ ὁ ἔλεγχος ὑμῶν ῥήμασί με παύσει, οὐδὲ γὰρ ὑμῶν φθέγμα ῥήματος ἀνέξομαι. πλὴν ὅτι ἐπ' ὄρφανῷ ἐπιπίπτετε, ἐνᾶλλεσθε δὲ ἐπὶ φίλῳ ὑμῶν.

ἀλλὰ μηδὲ συγκαταβῆτέ μοι, φησίν, μηδὲ ὡς ἐπιρρῶσαι βουλόμενοι τὰ πρὸς χάριν λαλήσητε· ἐλέγξατε δὲ με μετὰ παρρησίας. οὐ γὰρ δέ- 20 δοικα ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕκαστον ἀντιλέγων ῥῆμα νικήσειν ἐλπίζω. πλὴν ἐκεῖνο οἶδα, ὅτι οὕτω με βάλλετε πικροῖς

X Y Γ(βΠFSP # 3-5; βΠFS # 13 φορτικὸν - ἀλήθεια; βΠFSL # 19 ἐλέγξατε - 20 ἐλέγχους) P(3 - 4 τινά; 18 - 21 ἐλπίζω) L(4 καὶ - 7; 10-14; 18 -) N(10 διδάξατε - 12 ἀληθῶν; # 12 ἄλλ' - 14; 18 μηδὲ -)

2 με + Text von Z.8-9 Y 3 κατ' οὐδέν φησιν stellt P 4 ἤτησα nach τινά stellt P / παρ' ὑμῶν > P / ἐπικουρία Y / ἵνα τί L / οὕτως XL 5 ἐπικεισθε Y 6 δὲ > L / Ἐλιφᾶς X 8-9 > Y, vgl. aber App. zu Z.2 und 10 10 ἡσ. διδ.: καὶ ἡσυχάζειν ἐδιδάξατε Y / με + Lemmatext Z.8-9 ἐγὼ - ῥημ.(τι >) Y 11 αἰτῶ: ζητῶ L / ἀνυπόστατοι Y 14 ἐφρασιζετε Y 19 λαλήσετε Y, φθέγξεσθε L / καλήσητε + Γ-Text P / ἐλέγξ. δὲ: ἄλλ' ἐλέγξ. NP/ με δὲ stellt Y/ με > L 19/20 δέδοικα γὰρ stellt L 21 ἐλπίζω νικήσειν P, ἐλπίζω νικήσαι L / βάλλεται Y

τοῖς ὀνειδίσει μὴ τὴν συμφορὰν, μὴ τὴν φιλίαν λογιζόμενοι ὡς ὄντως ἀπορφανισθέντα τῆς τοῦ θεοῦ βαθεΐας.

6,28-30 νυνὶ δὲ ἐμβλέψας εἰς πρόσωπον ὑμῶν οὐ φεύσομαι. καθίσσατε δὴ καὶ μὴ εἶη ἄδικον, καὶ πάλιν τῷ δικαίῳ συνέρχεσθε. οὐ γὰρ ἔστιν
5 ἐν γλώσῃ μου ἄδικον· ἢ οὐχὶ ὁ λάρυγξ μου μελετᾷ σύνεσιν;

αὐν παρησίῃ λαλήσω, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς ἐρυθριάσας οὐδὲ προκρίνας τῆς ἀληθείας ὑμᾶς αὐτοὺς αἰτῶ καθίσαι μοι δικαστὰς καὶ δικαίως ἔξεῖσαι τὰς φήφους. πιστεύω γάρ, μηδὲν ἄδικον λέξειν μηδὲ ἀσυνέτους ἢ φλυαροὺς προάξειν λόγους.

10 ταῦτα δὲ φησιν προκαλούμενος αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξέτασιν.

7,1-2 πότερον οὐχὶ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὥσπερ μισθίου αὐθημερινοῦ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἢ ὥσπερ θεράπων δεδωκώς τὸν κύριον αὐτοῦ καὶ τετευχώς σιδήρ, ἢ ὥσπερ μισθωτὸς ἀναμένων τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

15 ὥσπερ ἤδη καθίσας αὐτοὺς δικαστὰς ἄρχεται συνηγορεῖν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις καὶ δεικνύναι, ὡς οὐ μὲμφεως ὀξείως ἐστὶ ποθῶν μεταλλάξαι τὸν βίον.

ἐκ δύο δὲ τούτων αἰτιῶν εὐλογον ἑαυτοῦ κατασκευάζει τὴν ἐπιθυμίαν, μῖσος μὲν ὅτι καθόλου κινδύνων μεστὸς ὁ ἐπίκηρος οὗτος βίος,

20 ἔπειτα ὅτι πρὸς τῷ καθόλου καὶ τοῖς γενικοῖς φόβοις τε καὶ ὀγκνύσας αὐτὸς διαφερόντως ταῖς ἀνηκέστοις περιβέβληται συμφοραῖς.

γυμνάζει δὲ τέως τὸ καθόλου τοῦ βίου μοχθηρὸν καὶ φησιν· ὄρα ὑμῖν οὐ δοκεῖ πειρασμῶν ἐμπεπλησθαι καὶ περιστάσεων πάντων ἀνθρώ-

X Y Γ(βΠFS 6-9; βΠFSPL 15-17) P(≠ 6 - 8 ψήφους; 8 πιστεύω - 9; ≠ 18-) L(-2; 6-10) N(-2; 7 ὑμᾶς - 10; 15-)

1 μὴ .. μὴ: μήτε .. μήτε L 3 καθίσσατε Y 4 εἶη: εἰς Y
 5 οὐχὶ + καὶ Y 6 σὺν: νῦν YP / λαλήσω: δὲ L, > Y / ὑμᾶς Y /
 ἐρυθριάσας + φησιν Γ 7 αὐτοὺς ὑμᾶς stelli Γ, αὐτοὺς φησιν ὑμᾶς
 N / αἰτῶν Γ / καθίσαι Y / δικαστὰς: δίκας Y, κριτὰς N 8 ἐξεῖ-
 σαι: + μοι Y, ἐξενεγκεῖν N 9 ἢ φλυαροὺς > Γ / προάξειν Γ: προ-
 αγαγεῖν XYN, προσαγαγεῖν L, προενεγκεῖν P 10 προσκαλούμενος Y
 12 ὥσπερ₂: ὡς Y 15 ὥσπερ + δὲ N / καθήσας Y 16 καὶ > Y
 18 αἰτῶν > Y(P) 20 ἔπειτα: ἐτέρας δὲ N/ τῶ: τὸ YN 20/21 ὀγκνύ-
 σαις Y 21 διαφ. αὐτὸς stelli Y/ βέβληται Y(P) 23 ἐμπεπλησται Y

πων ὁ βίος; καὶ ὡς πᾶς ἄνθρωπος ἕοικεν αὐθημερινῷ μισθωτῷ, ὃς δι' ὅλης ἡμέρας κἀμνει, ἵνα μικρόν τι κομίσηται, ἢ θεράποντι δεδοικῶτι τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην καὶ μόλις ποτὲ μικρᾶς ἀναπαύσεως τυγχάνοντι, ἢ ἄπλῶς μισθωτῷ, εἰ καὶ μὴ αὐθημερινῷ, ἵνα μετὰ τοὺς πολλοὺς
5 καμάτους λάβῃ τινὰ μισθόν;

ταῦτα δὲ ἔφη δεικνύς, ὡς πειρασμῶν μὲν καὶ φόβων ἐμπέπλησται ἡμῶν ὁ βίος. εἰ δὲ καὶ τις εὖ πράττειν δοξεί, ὀλίγης τινὸς ἀπολαύσεως τυχὼν τὸν πάντα χρόνον ἐν μόχθοις διδάγει.

δειξας δὲ, ὡς καθόλου μοχθηρὸς ὁ βίος, ἐπὶ τὰ ἰδικῶς ἑαυτῷ
10 συμβεβηκότα μετέρχεται καὶ φησιν·

7,3-6 οὕτως καὶ ἐγὼ ὑπέμεινα μῆνας κενούς, νύκτες δὲ ὀδυνῶν δεδομέναί μοι εἰσιν. ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω· πότε ἡμέρα; ὡς δ' ἂν ἀναστῶ πάλιν· πότε ἑσπέρα; πλήρης δὲ γίνομαι ὀδυνῶν ἀπὸ ἑσπέρας ἕως

15 ἡγῆς ἀπὸ ἰχώρος ζύων. ὁ δὲ βίος μου ἔστιν ἐλαφρότερος δρομέως, ἀπὸ ὧλε δὲ ἐν κενῇ ἐλπίδι.

κατὰ τοιγαροῦν εἰς γέγονα τῶν τὸν ἀνιαρὸν τοῦτον ἀντλούντων βίον, καὶ πολὺν ἤδη χρόνον ἐν ταλαιπωρίαις ἐξετάζομαι· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ μῆνας κενούς. εἰ δὲ βούλεσθε τὰ ἴδια μοι συμβεβηκότα μαθεῖν, εἰσὶ ταῦτα· αἱ νύκτες εἰς ἀνάπαισιν τοῖς ἀνθρώποις ὕμνομηθήσαν, ἐγὼ δὲ παρὰ ταύτας ὀδυνῶμαι καὶ τὸν ἥλιον ἰδεῖν ἐπεύχομαι, <εἰ> ἵσως ἐν ἡμέρᾳ παραμυθίας τύχῃ τινός, ἡμέρας δὲ διαλαμφάσης ταῖς ὁμοίαις ὀδύνας βαλλόμενος τὴν ἑσπέραν ποθῶ, καὶ ταύτης ἐλθούσης ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις κατεξετάζομαι μέχρι τῆς ἑτέρας

X Y Γ(βΠFSPL 17 - 19 κενούς; * 19 εἰ - συμβεβηκότα) P(* -5; 9-10) N(-5; 17-)

1 μισθωτῷ: μισθῶ Y 2 μικρόν τι: μισθόν τι (X₁, τινὰ X₂) X 2/3
δεδοικότες Y 9 ἐπὶ τὰ: ἔπειτα Y/ ἀτῶ YP 11 οὕτως noch der Ek-
klākung zugeordnet XY/ νυκτὸς Y/ ὀδυνῶν: ὀδῶν Y 12 λέγω > Y/ ἂν
> Y 14 βόλακας Y 15 ἐλαφρότερος Y/ δρομαῖος Y 17 τοιγαροῦν:
τοῖνον Γ, > N / τὸν - ἀντλ.: ἀνιαρῶν τούτων ἀνατλῶν τὸν Γ/ ἀνατλῶν-
των YNy, ἀντλῶν τὸν Np, (ἀντλῶντων P) 18 πολὺν ἤδη: πολυειδῆ Y
/ ταλαιπωρίας Y 19 δὲ > N/ βούλεσθαι Y, + μοι X/ ἴδια: ἤδη Γ/
'μοι' X 20 μαθεῖν νοx 19 τὰ ἴδια X 21 δὲ > XY/ ταύταις X
24 ταύταις ἐλθούσαις X / ἐξετάζομαι X

ἡμέρας. καὶ εἴθε μέχρις ὀδυνῶν εἰστήκει τὸ πρῶγμα· ἄλλ' οἱ σκώληκες τίκτονται μὲν ἐξ ἐμοῦ, τὸ δὲ ἐμὸν καταδαπανῶσι σῆμα, καὶ οὐτω δριμεῖς ἰχῶρες ἐκρέω ὡς, ἐὰν ὀστράκου διαπορήσω, εἶτα ἐθελήσω βῶλψ τούτους ὑποδέξασθαι, αὐτὰς τήκουσι τὰς βῶλους τῆ σφοδρῆ τῆς
5 δριμύτητος.

τί οὖν ταῦτα μὲν ὑπομένω; μακρὸν δὲ ἐλπίζων διάγειν βίον προσδοκῶ τινα μεταβολήν; ἀλλὰ καὶ οὗτός ἐστιν ὀλίγος, ὅσος ἂν ἦ, καὶ θῆττον ὠκυτότου δρομέως πρὸς τὸ τέρμα ἐπειγομένου παρερχόμενος. πολὺς δὲ ἤδη καὶ παρήχηκε χρόνος χρηστής ἐλπίδος οὐδεμιᾶς ὑποφα-
10 νεΐσης.

οὕτω δὲ κατασκευάσας τὸν λόγον ἡμῖν ἀφῆκεν ἐννοεῖν, ὡς οὐκ ἐσφαλμένως ἐπόθει τὸν θάνατον μηδὲ μικρῶς ἀξιούμενος τυχεῖν ἀναπαύσεως. εἶτα ἐόσας τὴν πρὸς τοὺς φίλους διάλεξεν εἰς εὐχὴν διὰ μέσου τρέπεται καὶ φησιν·

15 7,7 μνήσθητι οὖν, ὅτι πνευμά μου ἡ ζωὴ καὶ οὐκέτι ἐπανελεύσεται ὁ ὀφθαλμός μου ἰδεῖν ἀγαθόν.

ὅμοια καὶ ὁ Δαυὶδ ἤξαστο λέγων· ἄνες μοι, ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ὑπάρξω. τὸ δὲ πνευμά μου ἡ ζωὴ ἀντὶ τοῦ· ἄνεμος, τὸ μηδέν. τὸ δὲ καὶ
20 οὐκέτι ἐπανελεύσεται ὁ ὀφθαλμός μου ἰδεῖν ἀγαθόν, ἐπειδὴ τὰ παρηχηκότα οὐκέτι τις δύναται λαβεῖν.

οὐκ ἀγνοῶν δὲ τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον ταῦτα λέγει, ὡς ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐπιδειξόμεν, ἀλλ' ὅτι ὁ ὅπας ἀποθανῶν εἰς τοῦτον τὸν βίον ἐπανελθεῖν οὐκέτι δύναται, εἰ καὶ διὰ τι μυστήριον τινες ἀνέστησαν.

17-18 Psalm 38,14

X Y Γ(β)PSP L # 8-10; # 22 - 24 δύναται) P(17 - 18 ὑπάρξω; 22 - 24 δύναται) N(-5; 13 εἶτα - 14; 17 - 18 ὑπάρξω)

1 καὶ > N / εἴθε + φησιν N / ἀλλ': νῦν δὲ N 2 δαπανῶσι Y
2/3 οὕτως X 3 ὡς ἐὰν: ἕως ἂν XY/ διαπορήσω εἶτα: vielleicht δι-
απορῶν εἶτα oder διαπορήσω ἐὰν τε/ ἐθελήσω: εἰ θελήσω Y 4 βόλψ Y
/ αὐτοῦς .. τοὺς N / βόλους Y, + οἱ ἰχῶρες N 7 ἦ: εἴη Y
8 δρομέως > Y / ἐπειγομένου Y 12 τυγχάνειν Y 13 εὐχὴν + τὸ
λοιπὸν N 13/14 διὰ μέσου > Y 15 οὖν ὅτι > Y 17 ὁ > N
22 δὲ: γὰρ Y/ ἐν > X 23 ἐξῆς P/ ἐπιδειξόμεν Y 23/24 ἐπαν-
ελθεῖν εἰς τὸν βίον τοῦτον stellt P 24 οὐκέτι: οὐ P/ τι: τὸ Y

7,8-10 οὐ περιβλέφεται ὁ ὀφθαλμὸς ὀρωντός με, οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἐν ἐμοί, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ὥσπερ νέφος ἀποκαθαρθὲν ἀπ' οὐρανοῦ. ἐὰν γὰρ ἄνθρωπος καταβῆ εἰς ῥῆδην, οὐκέτι οὐ μὴ ἀναβῆ, οὐδ' οὐ μὴ <ἐπιστρέφῃ ἔτι εἰς τὸν ἴδιον οἶκον,> οὐδὲ μὴ ἐπιγνῶ αὐτὸν ἔτι ὁ

5 τόπος αὐτοῦ.

καὶ οὕτως, φησὶν, ταχεῖά τις ἐστὶν ἡ τοῦ βίου τελευτή, ὅτι οἱ σήμερον ὀρωντές με οὐ πάντως αὔριον βλέπουσιν· ἅμα τε γὰρ θελήσεις, ἀπωλόμην - τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἐν ἐμοί - καὶ ἔοικα νέφει διαλυθέντι καὶ τὴν οἰκείαν σύστασιν ἀπολέσαντι. ὁ γὰρ ἅπαξ ἀποθανὼν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον οὐχ ὑποστρέφει οὐδὲ τὰ συνήθη πράττων ἐπιγνωσθήσεται· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ οὐδὲ μὴ ἐπιγνῶ αὐτὸν ἔτι ὁ τόπος αὐτοῦ.

7,11 ἄτὰρ οὖν οὐδὲ ἐγὼ φείσομαι τῷ στόματί μου, λαλήσω ἐν ἀνάγκῃ ἂν τοῦ πνεύματός μου, ἀνοίξω πικρίας ψυχῆς μου συνεχόμενος.

15 τοιγαροῦν, φησὶν, οὐκ ἐφησυχάσω, ἀλλὰ εὐξομαι καὶ δεηθήσομαι συνεχόμενος. τὰς δὲ παρούσας ἀνάγκας καὶ τὴν καταπικρανθεῖσαν ψυχὴν καὶ τὸ εὐτελεῖς τῆς φύσεως εἰς ἱκετηρίαν προβάλλεται.

7,12 πότερον θάλασσά εἰμι ἢ δράκων, ὅτι κατέταξας ἐπ' ἐμὲ φυλακὴν;

20 ἐννόησον, φησὶν, ὦ δέσποτα, ὅτι οὐκ εἰμι μέγα τι καὶ ἐξαίσιον τῶν ὧν κτιαμάτων, οἷον θάλασσα ἢ κῆτος, ἀλλ' εὐτελεῖς καὶ μικρὸς τις καὶ ἐξασθενῶ τοσαύταις περικλειόμενος συμφοραῖς. ὥσπερ δέ, φη-

X Y Γ(ΒΠΨΣΡΕ ≠ 7 ἅμα - 10 ἀπολέσαντι; 15-17; 22 ὥσπερ -) Ρ(20 οὐκ εἰμι -) Ν(6-12; 15-17; 20-)

1 ὁ > Υ 3-4 οὐδ' - οἶκον > Χ, ἐπιστρέφῃ - μὴ > Υ 6 φησὶν
 > Ν 7 ἅμα - θελήσεις: ≠ Ν 8 ἀπωλόμην Υ 9 ἐμοί + καὶ
 οὐκέτι εἰμὶ Ν 10 ὁ γὰρ ἅπαξ: οὐ γὰρ Υ, ὅτι ὁ ἅπαξ Ν / τὸν ἴδιον
 οἶκον: τόνδε τὸν φθαρτὸν βίον Ν 10/11 ὑποστρέφει ΧΥ 11-12
 τοῦτο - αὐτοῦ > Ν 12 οὐδὲ μὴ: οὐ μὴδὲ Υ 14 ἐν πικρίᾳ Υ /
 μου₂ > Υ 15 φησὶν: > ΥΝ, nach ἐφησυχάσω stellt Γ / ἐπησυχάσω Υ
 / ἀλλ' Υ 16 καὶ - ψυχὴν > Γ 20 ἐνν. φησὶν: καὶ φησὶν ἐν-
 νόησον Ν / ἐξαίσιον + ὦ δέσποτα Ρ 21 οἶον - κῆτος > Ρ / κῆτος
 + τοῦτο γὰρ δράκοντα καλεῖ Ν 21/22 καὶ μικρὸς τις: καὶ μικρὸς
 Υ, τις καὶ μικρὸς Ρ, καὶ ἀμικρότης Νρ, καὶ ἀμικρότατος Νγ 22
 τοιαύταις Ν / συγκλειόμενος Υ / δέ φησὶν > Γ, φησὶν > ΡΝ

σίν, τὴν θάλατταν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κήτη ὄρειοις περιέκλεισας, ἃ οὐχ ὑπερβαίνουσιν, οὕτω με ταῖς ἀμφοραῖς περιεστοίχισας, ἃς ὑπεξε-
θεῖν οὐχ εὐρίσκω.

εἶτα καὶ εἰς οἰκτιρισμοὺς ἐκκαλούμενος τὸν θεὸν ἐπάγει·

5 7,13-14 εἶπα ὅτι· παρακαλέσει με ἡ κλίνη μου, ἀνοίσω δὲ πρὸς
ἐμαυτὸν ἰδίᾳ λόγον τῇ κοίτῃ μου· ἐκφοβεῖς με ἐν ὑπνίοις καὶ ἐν
ὄρασί με καταπλήσσεις.

κατ' αὐτὸν γὰρ τῆς ἀνέσεως τὸν καιρὸν, ὅτε προσδοκῶ μικρὸν ἄδο-
λεσχῆσαί μου τοῖς λογισμοῖς καὶ ὕπνου τυχεῖν καὶ ἀναπαύεσθαι, φο-
10 βερὰ μοι τὰ ἐνύπνια ἐφίστανται.

συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα μὲν καὶ φυσικῶς τοῖς μεθ' ἡμέραν
πειραζομένοις, ὡς που καὶ ὁ σοφὸς ἔφησεν Ἐκκλησιαστής· ὅτι πα-
ραγίνεται ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμῶν. εἰκὸς δὲ καὶ
τὸν διάβολον φάσματά τινα φοβερὰ δεικνύντα ἐκδειματοῦν αὐτὸν καὶ
15 ἐκταράττειν καθ' ὕπνου. ὁ δὲ μακάριος οὗτος οὕτω πληροφορηθεῖς,
ὡς ἐξηγήθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οἶεται τὸν θεὸν καὶ ταῦτα καὶ τὰς βα-
σάνους ἐπιφέρειν αὐτῷ.

7,15-16 ἀπαλλάξεις ἀπὸ πνεύματός μου τὴν ψυχὴν μου, ἀπὸ δὲ θανά-
του τὰ ὄσῃ μου. οὐ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσομαι, ἵνα μακροθυμῶ.

20 ἱκετεύω τοῖνυν, λαβέ μου τὴν ψυχὴν καὶ ἀπάλλαξόν με τῆς δδύνης
διὰ τοῦ θανάτου· οὐ γὰρ αἰώνιον μέ τινα κατεσκευάσας, ἵνα νῦν μὲν
ἐνέγκω τὰς ἀληθόνους, τὸν ὕστερον δὲ χρόνον ἐν ἀναπαύσει ζήσωμαι.

12-13 Ekklesiastes 5,2

ΧΥΓ(ΒΙΨSPL - 2 περ.; 13 εἰκὸς - 17; 21 οὐ - 22) P(-4) N(-4; 8-17; 20-)

1 θάλασσαν ΥΝ / ὄροις ΥΡ / δ: οὐδ Ρ	2 περιεστοίχισας aus πε-
ριεστοίχησας Χ, περιετείχησας Υ	3 οὐχ εβρίσκω: οὐ δύναμαι Ρ
5 ἀνύσασ ΧΥ	6 ἰδίᾳ λόγον: εἰ διὰ λόγων Υ
7 καταπλήτ-	8 κατ' Young: καὶ ΧΥΝ / γὰρ: φημι Ν / ὅτι Υ
9 ἀνα-	10 ἐνίστανται Χ, ἐφίσταται Ν
παύεσθαι: ἀναπαύσεως Ν	11 δὲ: μὲν Υ / μὲν > Ν / ἡμέρας Υ
12 ἐφησεν: ἐλάλησεν Υ	13 ἐνύπν' ἰόν Χ / ἐν > Χ / καὶ > Γ
(Β) / ἐκδηματοῦν Υ	14 φάσματα: φαντάσματα ΥΝ
15 καὶ ἐκταράττειν: καὶ ἐκπράττειν Υ, > Γ	16 τοῦ > Υ
17 εἰς τὸν doppelt Υ	18 τοῖνυν > Ν / τὴν ψυ-
20 τοῖνυν > Ν / τὴν ψυ-	21 οὐ: οὐδὲ Γ / αἰώνιον - κατεσκ.: αἰώνιος
22 ζήσομαι	23 εἰμί φησιν Γ / τινα: τι Νρ, > Νγ / κατασκευάσας Υ
Υ, ζήσομαι Γ (ohne Ρ)	

οὐδὲν οὖν αἰτῷ παρὰ τὸ σὸν δόγμα, δέσποτα, θνητόν με ἔπλασας καὶ οὐκ ἄθνατον· ἐπάγαγέ μοι τὸν θάνατον.

τὸ ὅμοιον καὶ Μωσῆς ἰκέτευε λέγων· εἰ οὕτω μοι μέλλεις ποιεῖν, ἀπόκτεινόν με.

5 7,16 ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, κενὸς γάρ μου ὁ βίος.

κενὸς μου ὁ βίος ἀντὶ τοῦ· ἐκλείπω, οὐκέτι ἔχω ἰσχύν.

τὰ ὅμοια καὶ Δαυὶδ ᾠχέτο· ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μάλιστα σὺν σου, ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον.

10 7,17-18 τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐμεγάλυνας αὐτόν, ἢ ὅτι προσέχεις τὸν νοῦν εἰς αὐτόν ἢ ἐπισκοπῆν αὐτοῦ ποιήσῃ ἕως τὸ πρῶν καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτόν κρινεῖς;

τὸ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως εὐτελὲς καὶ τοῦ θεοῦ περὶ αὐτόν τὴν κηδεμονίαν εἰς ἰκεσίαν προβάλλεται.

15 τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, φησὶν, εἰς ἰδίαν φύσιν; οὐδέν. αὐτὸς δὲ διὰ πλῆθος φιλονθρωπίας οὕτως αὐτόν ἐμεγάλυνας, ὅτι καὶ προσέχειν ἀξιότις αὐτῷ καὶ ἐπισκέπη τὰ κατ' αὐτόν μετὰ σκουδῆς καθ' ἡμέραν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πρῶν. πλὴν ἐπειδὴ κρίμα καὶ δόγμα σὸν ἐστι τὸ διαναπαύειν αὐτόν, τουτέστι τὸ παρασκευάζειν ἡμᾶς τελευτῶν, μὴ

20 μακρύνῃς μοι τὰς ἀληθόνας.

διὸ καὶ ἐπάγει·

7,19-20 ἕως τίνος οὐκ ἔῤῥω με οὐδὲ προΐη με ἕως ἃν καταπίω τὸν

3-4 Numeri 11,15

7-9 Psalm 38,11

X Y Γ (βΠΨΣΠΛ 3-4; βΠΨΣΠΛΝ * 6-9; βΠΨΣΛ 15-18 πρῶν) Ρ(15-20) Ν(-4; 13-21)

2 ἀπάγαγέ Χ	3 Μωσῆς ΧΝ / οὕτως Χ	6 κενὸς + γὰρ Υ / ἐκλείπω Χ(ΓΝ): > Υ / ἔχω: ἐγὼ Υ	7 Δαυὶδ: ὁ Ἀδάμ Υ	12 ἀπὸ τῶν Υ
13 τοῦ > Υ / περὶ αὐτόν τὴν: τὴν περὶ αὐτοῦ Υ	15 τί - φύσιν: εἰς ἰδίαν φύσιν ἄνθρωπος Ρ / γὰρ > Γ / φησὶν ἄνθρ. stellt Υ / εἰς - φύσιν: ἀντὶ τοῦ Γ	16 πλῆθους Υ / φιλονθρωπίας + σου Υ / αὐτόν > Ν	17 ἀπὸ ἀξιότις stellt Ρ / ἐπισκέπτειν Ν / σκουδῆς + καὶ ΧΝ	18 πλὴν ἐπειδὴ: ἐπειδὴ τοίνυν Ν / σὸν καὶ δόγμα stellt Ρ / ἐστι > Ρ
19 αὐτόν: ἀπὸ Υ, ἡμᾶς Ρ, τὸν ἄνθρωπον Ν / ἡμᾶς > Ρ	20 μού ΡΝ	21 ἐπιφέρει ΥΝ	22 προΐη Υ	

πτυελόν μου ἐν ὀδύνῃ; εἰ ἐγὼ ἥμαρτον, τί σοι δύναμαι πρᾶξαι;

οὐκ ἀποδυσπετῶν τοῦτα λέγει, ἀλλ' ἱκετεύων μαθεῖν, μέχρι τίνος αὐτῷ τὰ τῶν ὀδυνῶν παρατείνεται, ἄρα μέχρις οὔ μὴδὲ πτύσαι μὴδὲ φθῆξασθαί τι δυνηθεῖν;

- 5 παραπλήσια καὶ Δαυὶδ ἔλεγεν· ἕως πότε, ὁ θεός, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου, μνήσθητι, τίς μου ἡ ὑπόστασις. καὶ γὰρ κἀκεῖνος οὐ μεμφόμενος, ἀλλ' ἱκετεύων ἔλεγε καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενές εἰς ἱκετηρίαν προυβάλλετο.
- 10 εἶτα καὶ μειζόνως ἐμειλισσόμενος τὸν θεὸν φησιν· εἰ ἐγὼ ἥμαρτον, τί σοι δύναμαι πρᾶξαι; ἄντι τοῦ· εἰ δὲ καὶ ἥμαρτον, τί σοι δύναμαι ποιῆσαι; μάλιστα μὲν γὰρ οὐδὲ ἡ ἐμὴ ἁμαρτία εἰς σὲ ἀνατρέχει. τί δὲ καὶ ἔχω πρᾶξαι, εἰ μὴ εἰς τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς καταφεύγειν;

15 7,20 ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τί ἔθου με κατεντευκτὴν σου; εἰμί δὲ ἐπὶ σοὶ φορτίον.

ἀλλὰ καὶ οἶσα, φησίν, δέσποτα, οἷα ταῖς ἐννοίαις ἐμβατεύων, ὡς πολλοὶ πολλῶκις εἰς ἐμὲ τὸν σὸν ὄρῶντες θεράποντα ταῦτα ὑπομένοντα καὶ παρορώμενον βλασφημοῦσι τὸ σὸν ὄνομα· καὶ εἰμί σου τρόπον τινὰ φορτίον, βάρους ῥημάτων καὶ βλασφημίας αἴτιος γινόμενος. κατεντευκτὴν οὖν αἴτιον καταβοήσεώς φησιν.

7,21 καὶ διὰ τί οὐκ ἐποίησά λήθην τῆς ἀνομίας μου καὶ καθαρισμὸν τῆς ἁμαρτίας μου;

5-7 Psalm 88,47-48

X Y Γ(βΠFSP L 2 - 7 ὑπόστασις; 11 ἄντι τοῦ - 14; 17-21) N(2-4; * 5 - 7 ὑπόστασις; 7 οὐ μεμφόμενος - 14; 17-21)

1 μου: με Y / τί σοι: τίσι Y 2 μέχρι: ἕως N 4 δυνηθῆ Γ(ohne P) 5 παραπλήσιως Y / καὶ + ὁ Y 6 ἐγκαυθήσεται Y / ὀργή: ζῆλος Γ(ohne P) 9 προυβάλλεται Y 11 τί σοι: τίσι Y / ἄντι - 12 ποιῆσαι > Y 12 δύναμαί σοι stellt Γ / γὰρ > N(P) 13 εἰς: πρὸς Γ(ohne P) / σε: ἡμᾶς Y 17 ἀλλὰ καὶ > ΓN / φησιν + ὡς ΓN 18 πολλοὶ Y, > N / σὸν: ὑμέτερον X, ἡμέτερον Y 18/19 ὑπομένοντα: πάσχοντα ΓN 19 εἰμί σου: ἡμεῖς οὐ Y, σοι Γ 20 βάρους > Y / γίνομαι Γ 21 κατεντευκτὴν οὖν: τὸ οὖν κατεντευκτὴν σου N / φησιν: νοητέον N

καὶ ταῦτα πλήρης ἰκεσίας τὰ ῥήματα. τὸ γὰρ διὰ τί, ὡς πολλὰ-
 κιν δέδεικται, ἰκετευτικῶς κεῖται ἢ καὶ ποθοῦντος τὴν αἰτίαν μα-
 θεῖν τῶν ἑτασμῶν.

ὁ δὲ νοῦς οὗτος· οὐκ εἶ, φησίν, φιλόανθρωπος, οὐχ ἰκανὸς συγχω-
 5 ρεῖν ἁμαρτίας καὶ καθαρὸν δεικνύναι διὰ πλῆθος οἰκτιρμῶν τὸν ἁμαρ-
 τήσαντα; διὰ τί μὴ κἀγὼ τῆς σῆς χρηστότητος ἀπολαύω;

7,21 νυνὶ δὲ εἰς γῆν ἀπελεύσομαι, ὀρθρίζων δὲ οὐκέτι εἰμί.

καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς ἔπλεξε τῇ ἰκετηρίᾳ πανταχόθεν εἰς
 οἶκτον τὸν θεὸν ἐκκαλούμενος.

10 τὸ δὲ ὀρθρίζων οὐκέτι εἰμί τοιοῦτον ὑποβάλλει νοῦν·
 οὐ γὰρ ἔστιν, φησίν, ὥσπερ ὕπνος ὁ θάνατος· μετὰ γὰρ τὸν ὕπνον οἱ
 ἄνθρωποι ὀρθρίζοντες πάλιν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνουσιν, ὁ δὲ ἀποθανῶν
 οὔτε ὄρθρον προσδοκᾷ οὔτε μετὰ ἀνθρώπων διατριβὴν.

ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰωβ οὐδὲν μὲν ἐαυτῷ συνειδῶς ἁμάρτημα, κατὰ
 15 δὲ συγχώρησιν λέγων ὅτι· εἰ καὶ ἤμαρτον, μετὰ πάντων ὀφείλω τῆς
 τοῦ θεοῦ φιλονθρωπίας ἀπολαῦσαι.

δέδεικται τοίνυν διὰ πάντων ἡ εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος καὶ δικαία
 καὶ ἄμεμπτος τοῦ Ἰωβ γνώμη, εἰ καὶ ἀσαφέστερον τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν
 λόγων ἐχρήσατο.

X Y Γ(βΠFSP L -6; 8 - 11 φησιν; * 11 ὥσπερ - 13) N(-6; 8-19)

1 καὶ - ἰκεσίας: ἰκεσίας καὶ ταῦτα N / ἰκετείας Γ / τὸ γὰρ - 2 καὶ
 > Γ 2 ἢ: εἰ Y / ἢ - ποθ.: ποθοῦντος τοῦ δικαίου N 3 ἑτασ-
 μῶν: πειρασμῶν XN 4 οὕτως XΓ 5 ἁμαρτίαις X, ἀνομίας Y /
 πλῆθους YN 5/6 ἡμαρτηκότα Γ 6 ἀπολαύω χρηστότητος stellt Γ
 / ἀπολαύω Y 8 ἐπληξε Y 9 ἐγκαλούμενος Y 10 ὀρθρίζων
 + ἢ Y / τοιοῦτον .. νοῦν: τοιοῦτο .. νοεῖν N 11 ὥσπερ: ὡς Y
 12 πάλιν ὀρθρίζοντες N / δὲ + ἀπαξ N(Γ) 13 οὔτε₁: οὐκέτι Y
 / προσδοκᾷ + ὥστε διυπνισθῆναι N / οὔτε₂ + τὴν Y / διατρίβειν X
 14 δὲ: μὲν Y 15 ὀφείλων Y 18 καὶ ἄμεμπτος > Y / ἐπαγγε-
 λίξ XN

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

'Αρχὴ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης λέγει·
μέχρι τίνος λαλήσεις ταῦτα; πνεῦμα πολυρρήμον τοῦ στόματός σου.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

- 5 εἰς ἀντιλογίαν τῶν νῦν εἰρημένων ὑπὸ τοῦ 'ὠβ καθιστάμενος ὁ
Βαλδὰδ μέμφεται μὲν αὐτὸν ὡς πολυρρήμονα, εἰς τοὺς αὐτοὺς δὲ τῷ
'Ελιφάζ καὶ αὐτὸς ἐξεκυλίσθη λόγους ταῖς ἁμαρτίαις τὰς κακώσεις
ἀκολουθεῖν ὑπολαμβάνων. ἐπεὶ δὲ ἤδει ἀντιπίπτον αὐτῷ, ὅτι εἰ καὶ
'ὠβ ἥμαρτεν, διὰ τί οἱ παῖδες ἐτιμωρήθησαν, προκαταλαμβάνει καὶ
10 φησιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ δι' ἁμαρτίας πεπόνθασιν· καὶ παραινεῖ μὲν τῷ
δικαίῳ θεὸν ἱκετεύειν, πειρᾶται δὲ διὰ φυσικῶν παραδειγμάτων αὐ-
τὸν πεῖθειν, ὡς δι' ἁμαρτίας πάντως αἱ κολάσεις ἐπιφέρονται. πέ-
πονθε δὲ καὶ αὐτὸς τὴν ὁμοίαν πλάνην τῷ 'Ελιφάζ, τὴν ὑπὲρ θεοῦ
δῆθεν καὶ αὐτὸς συνηγορίαν ἀναδεξάμενος.
- 15 ἢ οὖν διὰ τοῦτο τῶν παίδων ἐμνήσθη, ἢ ὡς μηδὲν ἔχων φανερὸν
ἁμάρτημα λέγειν κατὰ τοῦ 'ὠβ ἐπὶ τοὺς παῖδας τὴν αἰτίαν μετήγα-
γεν· πλὴν οὐδὲ αὐτὸν ἄθῃον ἀφήκεν πειρώμενος δεικνύναι, μὴ τοῖς
εὐσεβέσιν ἄλλὰ τοῖς ἀδίκοις τὰς κολάσεις ἀκολουθεῖν.

X Y Γ(ΒΠFSL 5-18) Γ'(ΒΠFSP 7 ἐξεκυλίσθη - 8 ὑπολαμβάνων) N(5-14)
2 υπολαβὼν - λέγει X₂ / Σαυχίτης: 'Αρχίτης Y 4 τοῦ κεφαλαίου
> X 6 Βαλδὰμ X 7 'Ελιφὰς X / κακώσεις + ἐθῶς Γ' 8 ἤ-
δει: ἤδεισέν τι Y / ἀντιπίπτων Y, ἀντιπίπτοντα N 9 ὁ 'ὠβ YΓ
/ προλαμβάνει Y 12 προσφέρονται XN 13 πλάνην: πληγὴν ΓN
/ 'Ελιφὰς X 14 καὶ αὐτὸς > N / καταδεξάμενος Y 15 ἐμνή-
σθη(την) Y 16/17 ἐπήγαγε Y

ΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

8,2-3 μέχρι τίνος λαλήσεις ταῦτα; πνεῦμα πολυρρήμον τοῦ στόματός σου. μὴ ὁ κύριος ἁδικήσῃ κρίνων, ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταραξεί τὸ δίκαιον;

5 ὡς φλυαρήσαντα μέμφεται τὸν Ἰωβ καὶ οἶεται αὐτὸν ἐπιστομίζειν ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ δικαιοκρισίας. οὐδὲ γὰρ ὁ τὰ πάντα, φησὶν, ποιήσας εὐκόσμως καὶ ἑναρμονίως ἐπὶ σοῦ μόνου τὴν τοῦ δικαίου διατάραξεν ἰσότητα. ἡρέμα οὖν αὐτὸν πλήττει ὡς κατὰ τὸ δίκαιον καὶ δι' ἁμαρτίας ὑπομένοντα.

10 8,4 εἰ οἱ υἱοὶ σου ἤμαρτον ἐναντίον αὐτοῦ, ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀνομίας αὐτῶν.

εἰ γὰρ τὰ τέκνα σου, φησὶν, ἤμαρτον, οὐ δικαίως ἐτιμωρήθησαν; τὸ δὲ ἐναντίον αὐτοῦ διὰ τὸ μηδὲν λανθάνειν τὸν θεὸν εἶπεν. ἐν χειρὶ δέ· ἐν τῇ πράξει, ἵνα εἴπῃ, ὅτι κατὰ τὰς ἑαυτῶν πρά-
15 ξεις ἀπέλαβον.

8,5-7 αὐτὸ δὲ ὄρθριζε πρὸς κύριον παντοκράτορα δεόμενος. εἰ καθα-
ρὸς εἶ καὶ ἀληθινός, δεήσεως ὑπακούσεταιί σου. ἀποκαταστήσει δέ σοι
δίκαιταν δικαιοσύνης· ἔσται οὖν τὰ μὲν πρῶτά σου ὀλίγα, τὰ δὲ ἔσ-
κατά σου ἀμύθητα.

20 συμβουλευῶ σοι τοίνυν, φησὶν, δέεσθαι τοῦ θεοῦ μετὰ σπουδῆς, παντὸς προτιμωτέραν τὴν ἱκεσίαν ποιούμενον· τὸ γὰρ ὄρθριζε τοῦ-
το δηλοῖ. καὶ εἰ ὄντως ἀληθινός εἶ καὶ οὐκ ἐπίπλαστος, ἀποκατα-
στήσει σοι βίον καὶ διαγωγὴν πρέπουσαν δικαίῳ, ἵνα οὕτως εὖ πρά-
ξης, ὡς ὀλίγα σου νομισθῆναι τὰ πρότερον ἀγαθῶ.

25 κατανόει δέ, ὡς οἶεται ὁ βαλδὰδ ἐν μέρει εὐλογίας κεῖσθαι τοῖς

X Y Γ (βΠΡΣΡΛ 14 κατὰ - 15; 20-) N(5-9; 12-15; 20-)

6 οὐδὲ γὰρ: μὴ N / φησιν > N 7 ἁρμονίως N 8 ἐτάραξεν Y /
αὐτὸν πλήττει: πλήττει τὸν ἅγιον N 9 διὰ Y 12 γὰρ > N /
φησιν > N 13 εἶπεν vor διὰ, stellt N 20 τοίνυν > ΓN / δεῖ-
σθαι Γ 21 ἱκετείαν Γ / ποιοῦμενος Y(P) 23 δι-
καίως Y / ἕν' N 24 νομισθῆναί σου stellt Γ / πρότερα X

δικαίους τῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν.

8,8-9 ἐπερώτησαν γὰρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων· χθιζοὶ γὰρ ἔαμεν καὶ οὐκ οἶδαμεν· σκιὰ γὰρ ἔστιν ὁ βίος ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

5 ζήτησαν γάρ, φησίν, τὰ παλαιότερα καὶ ἀνερεύνησαν τὰ ἐπὶ τῶν πατέρων· ἡμεῖς γὰρ χθῆς καὶ πρώην γεγόναμεν, καὶ ὄλος ἡμῶν ὁ βίος ὡς σκιὰ παρατρέχει, καὶ διὰ τὸ τοῦ βίου ὀλιγοχρόνιον οὐδὲ τὰ πολλὰ γυνῆαι δυνάμεθα.

8,10 ἢ οὐχ οὗτοί σε διδάξουσι καὶ ἀναγγελοῦσι καὶ ἐκ καρδίας ἐξ-

10 ἀξουσι ῥήματα;

οἱ πατέρες, φησίν, σὲ διδάξουσι καὶ δι' ὧν ἔπραξαν καὶ δι' ὧν ἐλάλησαν. τί δὲ λέγει, ὅτι διδάξουσί σε οἱ πατέρες; εὐδην, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας αἱ τιμωρίαι, καὶ ὅτι οὐ δυνατὸν εὐθηνίαν ἀδείκνυν κρατύνεσθαι.

15 8,11-12 μὴ θάλλει πάπυρος ἄνευ ὕδατος ἢ ὑψωθήσεται βούτομον ἄνευ πότου; ἔτι ὄν ἐπὶ ῥίζης καὶ οὐ μὴ θερισθῆ, πρὸ τοῦ πλεῖν πᾶσα βοτάνη ξηρανθήσεται.

ὡσπερ, φησίν, οὐκ ἐνδέχεται πάπυρον ἢ βούτομον αὔξεσθαι ἢ θερίζεσθαι τῆς τοῦ ὕδατος ἰκμάδος μὴ ἀπολαύσαντα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα βοτάνη μὴ ἀρδευομένη ξηραίνεται, οὕτως ἄνευ εὐσεβείας ἀμύχανον ἀνθρώπῳ εὐθηνίαν διαμεῖναι.

διὸ καὶ ἐπάγει·

X Y Γ(βΠFSP L -1; 5 - 6 γεγόναμεν; 11 - 14; βΠFSL 18-21) P(18-21)
N(-1; 5-8; * 11-14; 18-22)

1 ἀπόλαυσιν: ἐδοξαμονίαν XY 2 δὲ > Y 3 χθιζοὶ Y / καὶ οὐκ οἶδαμεν > X 3/4 ἡμῶν νοσ ἔστιν Y 5 γὰρ > ΓN 6 ἐχθῆς Γ / πρώτην X, πρὸ ὀλίγου Γ / ὄλος: ὀλίγος Y / ὁ βίος ἡμῶν stellt N 7/8 τὰ πολλὰ γυνῆαι: γυνῆαι τὸ ἀκριβὲς N 8 δυνάμεθα: βουλόμεθα Y 11/12 ἐλάλησαν .. ἔπραξαν stellt Γ 12 λέγει ὅτι > Γ / σε οἱ πατέρες > Γ / ὅτι 2 + φησιν XY 13 ὅτι: ὡς Γ(N) 15 βούτομον Y 16/17 πᾶσα βοτάνη: πᾶν ζοτμ(ον ?) Y 18 ἀπεροῦν Γ / βούτομον + ἢ ΓN

8,13-14 οὕτω τοίνυν ἔσται τὰ ἔσχατα πάντων τῶν ἐπιλανθανομένων τοῦ κυρίου· ἐλπὶς γὰρ ἀσεβοῦς ἀπολεῖται. ἀοίκητος γὰρ αὐτοῦ ἔσται ὁ οἶκος, ἀράχνη δὲ αὐτοῦ ἀποβήσεται ἢ σκηνή.

τὸν αὐτὸν τοιγαροῦν τρόπον οὐ μέχρι τέλους ἢ τῶν ἀσεβῶν εὐημε-
5 ρία διαμένει, ἀλλὰ δίκην ἀράχνης διαλύεται πᾶσης αὐτοῦ τῆς εὐπρα-
γίας ἀφανιζομένης. Ἰχνη δὲ τὰς πορείας, τὰς ὁδοὺς φησιν, ἴνα εἴπῃ,
ὅτι πανέστιος ἀπόλλυται· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἀοίκητος αὐτοῦ
ὁ οἶκος.

8,15 ἐὰν ὑπερέιση τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὐ μὴ σπῆ· ἐπιλαβομένου δὲ
10 αὐτοῦ οὐ μὴ ὑπομείνῃ.

ἐὰν γὰρ ὡς οἶόν τε ἀσφαλῶς δόξῃ πράττειν καὶ ἐδραίως τὰ καθ' ἑ-
αυτὸν διατίθεσθαι, ἐπιλάβηται δὲ αὐτοῦ ὁ θεός - ἀντὶ τοῦ· πληκτι-
κῶς αὐτοῦ περιδράξῃται -, οὐ μὴ ὑπομείνῃ.

8,16 ὑγρὸς γὰρ ἐστὶν ὑπὸ ἡλίου καὶ ἐκ σαπρίας αὐτοῦ ὁ ῥάδαμος
15 αὐτοῦ ἐξελεύσεται.

ὡς γὰρ πάπυρος, φησίν, καὶ βούτομον, κὰν ἰκμάδα ἔχουσιν ὕδατος,
ἡλιακοῦ καύσωνος ἐπιπεσόντος ἀποξηραίνονται καὶ αἱ παραφυάδες αὐ-
τῶν σήπονται - τοῦτο γὰρ φησὶ τὸ ἐκ σαπρίας αὐτοῦ ὁ ῥά-
δαμος αὐτοῦ ἐξελεύσεται -, οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖς πάσχουσι
20 τῆς θείας ὀργῆς ἐπιπεσούσης.

ἔοικε δὲ διὰ τῶν ῥαδάμων, οἱ σημαίνουσι τὰς παραφυάδας ἢ κλά-
δους ἢ ἄνθη, τὴν ἀπώλειαν τῶν παίδων τοῦ Ἰὼβ αἰνίττεσθαι.

X Y Γ(BOFSPFL 6 ἴνα - 8; 11-13; 17 καὶ - 22) P(16 - 17 ἀποξηραίνονται) N(≠ 4 - 5 διαλύεται; ≠ 7-8; 11-13; 16-22)

1 οὕτως X 2 ἀπωλεῖται Y 7-8 τοῦτο - οἶκος > Γ
11-13 > X 11 κὰν ΓN / οἶόν τε: οἶονται Y / δόξει Y, + φησὶν Γ
(ohne P) 12 ἑαυτῶν Y / διατιθέναι Y / ἀντὶ τοῦ: τουτέστι N
12/13 κτικῶς Y 13 αὐτοῦ > N 14 ὑγρὸς: ἀγρὸς Y 15 ἐξ-
ελεύσεται: ἀναπαύσεται X 16 ὡς γὰρ: ὡπερ PN / πάπυρον Y /
βούτομον P, βούτομος N / ἔχουσι P / ὕδατος ἔχουσι stellt N 17
/18 αὐτοῦ Γ 18 σαπῆσονται Γ 18-19 τοῦτο - ἐξελεύσεται > XN
19-20 τοῦτο - ἐπιπεσούσης > Γ 21 δὲ > Y 21-22 οἱ - ἄνθη
> Γ, abex ῥάδαμος γὰρ παραφυάς, κλάδος nach αἰνίττεσθαι B

8,17-18 ἐπὶ συναγωγῇ λίθων κοιμᾶται, ἐν δὲ μέσῳ χαλίκων ζήσεται. ἐὰν δὲ καταπίῃ, ὁ τόπος φεύσεται αὐτόν.

ἐοίκασι γάρ, φησίν, οἱ ἄσεβεῖς τοῖς ἐν γῆ φυτευθεῖσι μὴ ἔχου-
ση βάθος, ἀλλὰ λιθῶδει καὶ σκληρῇ τυγχανούσῃ. ἡ γὰρ οὐδὲ ὄλως ρι-
5 ζοῦνται, ἢ, κἂν ριζωθῶσιν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς ληραίνονται,
ὡς μηδὲ φαίνεσθαι ἔτι ἐν τῷ τόπῳ. τὸ γὰρ ἐὰν καταπίῃ ἀντὶ
τοῦ· ἐὰν ριζωθῇ, τὸ δὲ ὁ τόπος φεύσεται αὐτόν ἀντὶ τοῦ·
ἀφανῆς γίνεται καὶ ἀνεπίγνωστος ὑπὸ τῆς συμφορᾶς.

καλῶς δὲ ἔοικε λίθων καὶ χαλίκων μεμνησθαι. οἱ γὰρ ἄσε-
10 βεῖς ἐπὶ τῇ τῶν φαύλων τραχύτητι καὶ ἀνωμαλίᾳ ἐπανασταύονται· κἂν
δόξασί τινα δέχεσθαι θεοσεβείας λόγον, εὐθέως ἐμοῦσιν αὐτόν διὰ
τὸ μὴ ἔχειν εὐγείον καὶ καρποφόρον ψυχῆν.

8,18-19 οὐχ ἑώρακας τοιαῦτα, ὅτι καταστροφή ἀσεβοῦς τοιαύτη;

ταῦτα, φησίν, καὶ ἐκ τῶν ἑτέροις συμβεβηκότων ὀφείλεις θεωρῆ-
15 σαι.

8,19-20 ἐκ δὲ γῆς ἄλλοι ἀναβλαστήσει· ὁ γὰρ κύριος οὐ μὴ ἀπο-
ποιήσεται τὸν ἄκακον.

ὥσπερ δέ, φησίν, τοὺς ἐν εὐημερίᾳ ἄσεβεῖς ὁ θεὸς ἐξαφανίζει,
οὕτω καὶ τοὺς ἀκάκους, ἐὰν ἔν τινι δυσπραγίᾳ γένωνται, παρασκευά-
20 ζει ἀναβλαστήσαι καὶ ἐν εὐθηνίᾳ καθίστησιν. οὐ γὰρ εἰς τέλος ὁ
ἄκακος περιορᾶται, οὐδὲ ὁ ἄσεβῆς εἰς τέλος εὐθηνεῖται.

ἐπιμείνας δὲ τῇ τροπῇ τῶν βοτανῶν τὸ ἀναβλαστήσει τέθεικεν.

X Y Γ(ΒΟΥΣΡΛ 6 τὸ γὰρ - 8 ἀνεπίγνωστος; # 18 - 20 καθίστησιν)
P(3 - 6 τοπῳ; 9-12; # 19 παρασκευάζει - 20 καθίστησιν; 22) N(3-12;
14-15; 18-22)

1 μέσον Y 2 δὲ + καὶ Y 3 γάρ φησιν > P, γάρ > N
3/4 ἔχουσι N 4 λιθῶδη YN/ οὐδ' Y 6 τόπῳ + ἐκεῖνω N/ γάρ: δὲ Γ
/ ἐὰν + καὶ Γ 7 ριζωθῆ + ὅπερ ἐστὶν ἐὰν καὶ βεβαίως ἐστάναι δο-
κῆ Γ, + καὶ βεβαίως ἐστάναι δοκῆ N(aus Γ?)/ τὸ δὲ > Γ / ἀντὶ τοῦ:
τουτέστιν Γ 9 δὲ + ὡς Y/ ἔοικε > P/ μέμνηται YP/οἱ: ὅσοι YP
10 καὶ ἀνωμαλίᾳ > P / ἀνωμαλίᾳ Y, + καὶ τοῖς σκανδάλοις N / ἐπ-
αναπαύονται + περὶ ὧν εἴρηται τοὺς λίθους ἐκ τοῦ ὁδοῦ διαρρίψατε N
12 καὶ > Y 16/17 ἀποποιήσει Y 18 δὲ φησιν: γάρ N / ἀφανί-
ζει N 19 ἐν - γένωνται XY(Γ): ἀπαντήσωσι πρὸς καιρόν N 19/
20 παρασκευάζει + πάλιν N 20 εὐθηνίᾳ: εὐημερίᾳ N / οὐ γὰρ: καὶ
οὔτε N 21 περιορᾶται + ὥσπερ Y/ οὐδέ: οὔτε N 22 τέθεικεν Y

8,20-22 πᾶν δὲ δῶρον ἀσεβοῦς οὐ δέξεται· ἀληθινῶν δὲ στόμα ἐμπλήσει γέλωτος, τὰ δὲ χεῖλη αὐτῶν ἀγαλλιᾶσθως. οἱ δὲ ἔχθροὶ αὐτῶν ἐνδύσονται αἰσχύνῃν, δίκαια δὲ ἀσεβοῦς οὐκ ἔσται.

καὶ τὰ μὲν δῶρα τῶν ἀσεβῶν οὐ δεκτὰ παρὰ τῷ θεῷ, τοὺς δὲ ἀλη-
 5 θινοὺς χαρᾶς ἐμπλήσει, ὡς εὐθηνουμένους ἀγαλλιᾶσθαι καὶ δοξάζειν
 τὸν θεόν. καὶ οἱ μὲν τῶν δικαίων ἔχθροὶ αἰσχύνῃν ὀφλήσουσι, τῶν
 δὲ ἀσεβῶν πᾶσα διαγωγή ἀνατραπήσεται.

δι' ὧν δὲ καὶ οὗτος δεῖξει ἐπειράθη, ὡς ἡ μεταβολὴ
 τῷ Ἰῶβ διὰ ἀσέβειαν γέγονεν.

X Y N(4-9)

1 ἀληθινόν Y

τῷ > Y

6 καὶ > N

ἀσεβείας XY

4 καὶ τὰ μὲν: τὰ μὲν γὰρ N / δῶρα + φησι N /

4-5 τοὺς - ἐμπλήσει > N

7 ἀσεβῶν + ἡ Y

8 οὕτως Y

5 δοξολογεῖν Y

9 τῷ: τοῦ Y /

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· ἐπ' ἀληθείας οἶ-
δα, ὅτι οὕτως ἐστίν. πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς παρὰ κυρίου;

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 τοῦ βαλδδδ εἰρηκότος· μὴ ὁ κύριος ἀδικήσει κρίνων ἢ
ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταραξεί τὸ δίκαιον, συντρέχει καὶ
ὁ ἰὼβ τῆ τοῦ θεοῦ δικαιοκρισίῳ φάσκων· ἐπ' ἀληθείας οἶδα,
ὅτι οὕτως ἐστίν. ὀποφνηόμενος δὲ μετὰ πολλῆς τῆς πληροφορίας
δίκαιον τὸν θεὸν φησιν, ὅτι καὶ σοφὸς ἐστὶ καὶ δυνατὸς καὶ μέγας,
10 καὶ χαλεπὸν πάντη πρὸς θεὸν ἀντιτείνειν. εἶτα κατασκευάζει διὰ
πλειόνων τοῦ θεοῦ τὸ δυνατόν καὶ ἀκατάληπτον καὶ φησιν, ὅτι οὐ-
δεὶς δίκαιος παρὰ τῷ θεῷ, εἰ μὴ κατὰ χάριν, καὶ ὅτι οὐδὲν μὲν
σύνοιδεν ἑαυτῷ, πλὴν οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωται.
εἶτα τοῦ βίου τὸ ὀλιγοχρόνιον εἰς ἰκεσίαν προβάλλεται καὶ φησιν
15 ὅτι· εἰ ὡς ἀσεβῆς κολάζομαι, ἄμεινόν μοι ἦν τὸ ἀποθανεῖν.

ὑπὸ δὲ τῆς πολλῆς περὶ θεὸν ἀγάπης τὸν ἐμπαθεὶ φόβον ὑπερβάς,
ἐπειδὴ μὴ πείθει τοὺς φίλους, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας κολάζεται, πρὸς
τὸν ὀδέκαστον θεὸν ἠδέως τὴν ἑαυτοῦ λέγει δίκην, ἀφόδρα θαρρῶν
τῆ τοῦ θεοῦ δικαιοκρισίῳ, εἰδὼς ὅτι οὐκ ἀνέξεται κύριος ὀδικῶν τι
20 φθέγγεσθαι. ταῦτα οὖν οὐ τραχυνομένου τυγχάνουσι τὰ ῥήματα, ἀλλ'
ὡς υἱοῦ πρὸς πατέρα παρρησιαζομένου καὶ μονουουχὶ λέγοντος· ἠδέως
σοι, ὦ πάτερ, δικάζομαι· οἶδα γάρ, ὅτι φεύσασθαι οὐκ ἀνέχη. ὁ δὲ
12-13 vs1. 1.Κορινθῆς 4,4

X Y Γ(BOFSZL 5-) Γ'(BOFSPL 5 - 8 ἐστίν) P(5-) N(5-)

2 ἀρχὴ τοῦ ῥητ. nach λέγει Y 3 ἔσται > X / κυρίου Y 5-6 ἢ-δικ.
> Γ'P 7 φάσκ.: καὶ φησιν Γ'P 8 ἐστίν + #89,14-17 F/ τῆς > P
10 παντὶ ΓPN 12 τῷ > YΓP / οὐδὲν: οἶδεν Y / μὲν οὐδὲν stellt P
14 ἰκετηρίαν NP 15 ὅτι > P / εἰ: πῶς Y / οἱ ἀσεβεῖς Γ 16 ὑπὸ: ὁ-
πῆρ P / περὶ: πρὸς N 17 οὐ > X 18 αὐτοῦ P / λέγει δίκην: λέγειν P,
δικ. λέγ. stellt Y 19-20 εἰδὼς - φθέγγε. > P 20 ταῦτα - τυγχ.:
οὐ τραχυνομένου οὖν P 21 πρὸς + τὸν N 22 ὧ > Γ(F) / ἀνέχει Y

ταῦτα λέγων ὑπερβαλλόντως τιμῶ τὸν θεὸν ὡς δίκαιον καὶ ἀληθῆ καὶ ἀπροσπώλητον.

ἐκ τοιαύτης οὖν διαθέσεως τὴν πρὸς θεὸν αἰτεῖ διαδικασίαν, καὶ πάλιν, ἐπειδὴ ὄλως ἐτόλμησεν λαλήσαι, σύγγνωθι, φησίν, δέσποτα· 5 αἱ γὰρ περιστάσαι ὀδύνας καὶ ὄλως φθέγγασθαί με παρεσκεύασαν. καὶ πάλιν τὸ φιλόανθρωπον τοῦ θεοῦ καὶ ἀμνησίκανον καὶ μεγαλόδωρον προ-
ισχεται καὶ ἱκετεύει ὡς ποιητὴν φείσασθαι τοῦ ποιήματος· καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ θεοῦ παρίστησι καὶ αἰτεῖ τινος ἀναψύξεως τυχεῖν πρὸ
τελευτῆς, οὐχ οὕτως, οἶμαι, διὰ τὸ τῶν βασάνων ἀπαλλαγῆναι, ὡς
10 ἵνα πληροφορηθῆ ζῶν, ὅτι οὐκ ὀργίζεται αὐτῷ ὁ θεὸς οὐδὲ ἀπορρίπ-
τει αὐτὸν εἰς σκότος ἐκ τοῦ φωτεινοτάτου ἑαυτοῦ προσώπου.

Αἱ λέξεις

9,2 ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὕτως ἐστίν.

οἶδα, φησι, κἀγὼ, ὅτι οὐκ ἄδικος ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ κολάζων τοὺς
15 ἀσεβεῖς κατὰ τὸν τοῦ δικαίου κολάζει λόγον. δεικνύς δέ, ὅτι τοῦ-
το τὸ δόγμα παρ' ἑαυτῷ πάγιον ἔχει, οἴονεὶ μεθ' ὅρκου πιστοῦται
τὸν λόγον φησας· ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὕτως ἐστίν.

οὕτω δὲ προοιμιάσατο τοὺς ἐφεξῆς ἑαυτοῦ λόγους προσσφαλιζόμε-
νος, ἵνα ὅταν λέγῃ· ἡδέως κρίνομαι πρὸς θεόν, μὴ τις ὑπολάβῃ, ὅτι
20 ὡς ἄδικα πάσχων τοῦτο φησιν, ἀλλ' ὅτι θαρρῶν τῇ τοῦ θεοῦ δικαιο-
κρισίᾳ καὶ τῇ ἑαυτοῦ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ περὶ θεὸν ἀγάπῃ τοὺς λό-
γους προφέρει.

ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν ἑαυτῷ σὺνοιδεν ἁμάρτημα, πρόδηλον ἐκ τῶν ἑαυ-

X Y Γ(BOFSL -11; 14-17; BOFSP 18-22) P(-10 θεός; ≠ 14-17)
N(-11; 14-)

3 διαδικασίαν X, δικαιοκρασίαν Y 4 ὄλως > Y / ἐτόλμησα Y / φη-
σιν + ὧ N 6 ἀμνησίκανον; ἀνεξίκανον Y
7-8 καὶ τὸ - παρίστησι > P 8-9 τινος - τελευτῆς: πρὸ τελευτῆς
ἀναψύξεως τυχεῖν τινος stellt P 11 ἑαυτοῦ; αὐτοῦ Y 14 κἀ-
γὼ φησι stellt N / καὶ > Y 15 δείκνυσι Y 15-16 τοῦτο -
ἔχει > Y 17 φείσας Y 18 ἑαυτοῦ λόγους: λόγους αὐτῷ X
19 πρὸς + τὸν N 20 τοῦτο: ταῦτα N 22 προσφέρει Y
23/1 αὐτοῦ YN

τοῦ λόγων· ἐπιστάμενος δέ, ὡς πρὸς τὴν θεϊαν ἀκρίβειαν οὐδεὶς ἔστιν ἀναμάρτητος, ἐπιφέρει καὶ φησιν·

9,2-4 πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς παρὰ κυρίῳ; ἂν γὰρ βούληται κριθῆναι αὐτῷ, οὐ μὴ ὑπακούσῃ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀντεῖπῃ πρὸς ἕνα λόγον αὐτοῦ ἐκ χιλίων. σοφὸς γὰρ ἔστι διανοοῖα κραταιὸς τε καὶ μέγας.

ἀλλὰ καὶ τοῦτο οἶδα, φησίν, ὅτι οὐδεὶς πρὸς τὴν θεϊαν ἀκρίβειαν δίκαιος, εἰ μὴ γὰρ μόνον κατὰ χάριν ἐθελήσῃ δικαιῶσαι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἔστι πρὸς αὐτὸν διᾶραι. ἂν γὰρ ἐθελήσῃ ὁ θεὸς κρίνεσθαι μετὰ ἀνθρώπου, ἀμύχανεῖ ὁ ἄνθρωπος ὅπως ὑπακούσῃ καὶ διᾶραι τὸ στόμα. οὐ γὰρ δύναται χιλίους λόγους λέγοντος τοῦ θεοῦ πρὸς ἕνα γοῦν καὶ μόνον ἀντεῖπειν, ὅτι κακῶς ἐρρέθη. τὴν γὰρ αὐτοσοφίαν ἀμύχανον μὴ πάντα εἰδέναι καὶ τὰ ἡμᾶς διαλανθάνοντα, ἀμύχανον δὲ καὶ ὁσοφόν τι λαλῆσαι ἢ ἐπιλήψιμον. μετὰ δὲ τοῦ σοφοῦ ἔχει καὶ τὸ παντοδύναμον καὶ τὸ τῆς φύσεως μεγαλεῖον.

15 πάλιν δὲ σημειωτέον, ὡς ταῦτα προεῖπεν ὁ δίκαιος μονουχιλέγων τὸ τοῦ μακαρίου Δαυίδ· καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν, ἵνα, ἂν ἀκούσῃμεν αὐτοῦ βουλαμένου κρίνεσθαι πρὸς θεόν, μὴ ὑπολάβωμεν, ὅτι φησίν· ὅδικα πάσῃ καὶ δύναμαι κρί-
20 νόμενος πρὸς θεὸν ἀπελέγξει αὐτὸν οὐ δίκαια ποιοῦντα - ἔπαγε, πόρρω γὰρ ταῦτα τῆς τοῦ μεγάλου καὶ φιλοθέου ἰκβ μεγαλονοίας -, ἀλλ' ἵνα μάθωμεν, ὅτι τὰς μὲν παρὰ ἀνθρώποις κρίσεις φεύγει οἷα ἢ κατὰ ἄνοιαν λαλούντων ἢ πρὸς χάριν τινός, ὃ δὴ πεπόνθασιν οἱ αὐτοῦ φίλοι πεπλανημένοι περὶ τοὺς τῆς προνοίας λόγους καὶ οἰόμενοι

16-18 Psalm 142,2

X Y Γ(BOFSPL 1 ἐπιστάμενος - 2; 8 ἂν γὰρ - 13 λαλῆσαι; 15 - 23 τι-
νός) N(-2; 6-)

1 δὲ + πάλιν ΓN 4 αὐτοῦ: αὐτῷ Y 5 αὐτοῦ: αὖ Y / χιλίων:
χειλέων X / σοφὸς - μέγας > X 7 vielleicht {γὰρ} / ἐθελήσει Y
8 θελήσῃ Y(P) / ὁ > Γ(ohne P) 9 ἀμύχανον Y / ὁ: εἰ Y / ὅπως ὁ
ἄνθρωπος stellt N(P) 10 λόγους nach θεοῦ stellt Y 11 αὐ-
τοσοφίαν: αὐτοῦ σοφίαν Y 12 μὴ - 13 καὶ, > Γ / λανθάνοντα Y
15 σημειωτέον Y, σημειώσαι Γ 19 μὴ - 22 μάθωμεν: καὶ τοῦτο
μάθωμεν ἐντεῦθεν Γ / υπολάβωμαι Y 20 ἀπελέγξει Y 21 ταῦ-
τα: ταυτὶ Y 22 μὲν > Γ

θεῶ συνηγορίαν νέμειν διὰ τοῦ καταφροῖζεσθαι τοῦ δικαίου, ὄξιοι δὲ καὶ ἱκετεύει, αὐτὸν αὐτῷ καταστήναι τὸν ἄφευδι θεὸν εἰς κρίσιν, ὡς ἂν διὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἀληθείας ἀποδειχθῆ μη δι' ἁμαρτήματα κολαζόμενος.

5 9,4 τίς σκληρὸς γενόμενος ἐναντίον αὐτοῦ ὑπέμεινεν;

ἄλλ' οὐδὲ τραχυνόμενός τις, φησὶν, κατὰ θεοῦ ὀτιμώρητος ἀπέρχεται. πάλιν καὶ τοῦτο προασφαλιζόμενος τέθεικεν, ἵνα γνῶμεν, ὅτι οὐδαμοῦ τραχυνόμενος, ἄλλ' ἱκετεύει καὶ θαρρῶν τῆ τοῦ θεοῦ ἀληθείᾳ τοὺς λόγους προφέρει. ὁ γὰρ εἰδὼς μὴ συμφέρον εἶναι σκληρὸν
10 φαίνεσθαι κατὰ θεοῦ οὐκ ἂν αὐτὸς ἐτραχύνετο, καίτοι μὴδὲ πολλοῦ παρελθόντος χρόνου, ἄλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐφεξῆς λόγοις < ... >.

οὕτω δὲ προοιμισσάμενος καὶ ἱκανῶς ἡμῶν τὴν γνώμην ὀσφαλισάμενος τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν ἐξηγεῖται, ὡς ἂν ἐκάστη διὰ τούτων παραινῶν, μὴδ' ἄλλως τολμᾶν ἀντιφθέγγεσθαι τῷ τοσοῦτῳ μὲν τὴν δύναμιν,
15 τοσοῦτῳ δὲ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν μεγαλειότητα καὶ μὴ ἀνεχομένη κατὰ μὴδὲν τὰράξει τὸ δίκαιον.

9,5 ὁ παλαιῶν ὄρη καὶ οὐκ οἴδασιν, ὁ καταστρέφων αὐτὰ ὄρη.

πρὸς μὲν ῥητόν· ὁ καὶ τὰ ὄρη, φησὶν, ἐξαφανίζων μετ' εὐκολίας. τὸ ὅμοιον καὶ ὁ Δαυιδ ἔφη· ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ
20 καπνίζονται.

πρὸς δὲ διάνοιαν· ὁ παραφέρων τὰς ἐπιβουλὰς τὰς ὑπερεχούσας τοῦ πονηροῦ ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀγνοούντων αὐτῶν.

9,6 ὁ σείων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, οἱ δὲ στῦλοι αὐτῆς σαλεύονται.

19-20 Psalm 103,32

X Y Γ (PSPRL 7 πάλιν - 10 ἐτραχύνετο; 18; 21-22) N(-4; 6-16; 18-22)
3 ἁμαρτίας N 6 κατὰ + τοῦ YN 7 πάλιν + δὲ N / τέθηκεν Y,
ἡμῖς φησιν Γ, + ὁ ἰώβ N 8-9 τῆ - εἰδὼς > Y 10 κατὰ +
τοῦ N / οὐκ: πῶς N 11 ἐν ἑαυτοῖς Y / <..>: εἶπα τοῦτο δοκεῖ
ποιεῖν 12 οὕτως X / δὲ + καὶ Y, δὲ > N 13 ὡς ἂν: μονονου-
χί N / διὰ τούτων > N 14 μὴ(δὲ) Y / τοσοῦτον Y 16 τὰράξει
+ ἢ σκελίσει N 17 οἴδασιν + καὶ X / αὐτὰ + ἐν Y 18 μὲν +
τὸ N / καὶ > N 19 τὸ - ἔφη: κατὰ τὸ N 21-22 τὰς ἐπιβουλὰς
τὰς .. ἀνθρώπων: τὰς .. ἀνθρώπων ἐπιβουλὰς N 22 ἀγνοούντων Y

στύλους τὰ στηρίγματα φησίν· ἐν αὐτῷ γὰρ ἐστὶ τῷ θεμελιώσαντι καὶ στηρίζοντι, ὡς αὐτὸς οἶδεν, καὶ σαλευσαι. ὁμοιον τὸ ἐν ψαλμοῖς· ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν.

5 9,7 ὁ λέγων τῷ ἡλίῳ καὶ οὐκ ἀνατέλλει, κατὰ δὲ τῶν ὄστρον κατασφραγίζει.

κατασφραγίζει ἀντὶ τοῦ· ἀποκλείει. δύναται, φησίν, καὶ τῷ ἡλίῳ ἐπιτάττειν, κατὰ χῶρον μένειν καὶ μὴ ἀνατέλλειν, καὶ τὰ ὄστρα ἀποκλείειν, ὥστε μὴ φωτίζειν αὐτά.

10 9,8 ὁ ταύσας τὸν οὐρανὸν μόνος

ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν, φησίν, μετ' εὐκολίας διέτεινεν.

9,8 καὶ περιπατῶν ὡς ἐπὶ ἐδάφους ἐπὶ θαλάσσης.

κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ὁ καὶ τὴν θάλασσαν, φησίν, ὑπὸ πόδας ἔχων καὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως ὕλον διὰ πάντων ὀδεύων καὶ πᾶσιν ἐφ-

15 ιστάμενος.

ἔοικε δὲ προφητικῶς καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ λόγου σημαίνειν, ὅτε πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ὁ κύριος ὀλκάδα παρεγένετο ἐπ' ἄκρων τῶν κυμάτων βαδίζων.

9,9-10 ὁ ποιῶν Πλειάδα καὶ Ἑσπερον καὶ Ἀρκτοῦρον καὶ ταμεῖα

20 νότου· ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

ὡς ἀνεγκλήτος μὲν τούτοις τοῖς ὀνόμασι ἐχρήαστο· τί γὰρ ὀδι-

3-4 Psalm 103,32

X Y Γ(βορσρλ 1 - 2 σαλευσαι, 7-9) Ρ(14 διὰ - 17; 22-) Ν(1-4; 7-9; 11; 13-18; 22-)

1 τῷ > XY 2 καὶ στηρίζοντι: τὴν γῆν Γ / τὸ > X 5 πᾶν > Y
5/6 σφραγίζει X 7 κατασφραγ. ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν Ν / ἀποκλείειν Y 9 ἀπὸ τῶν ΧΝρ: τὴν γῆν ΓNy, > Y 12 > Y 14 ὁ διὰ Ρ
15 ἔοικε - σημαίνειν: ἢ Ρ 17 ὀλκάδα ὁ κύριος stellt Y, ἔλκῃδα ὁ κύριος Ρ / πᾶν > Ρ 18 βαδίζων: πεζεύων Y 22 ὡς ἀνεγκλήτος Haag: ὡς ἀνεγκλήτος ΧN, φσανεῖ (ὄσανεῖ Y) κλητοῖς YP / μὲν: μὲν-τοι Ν / τοῖς ὀνόμασι τούτοις stellt Ρ

καὺσι τὴν γραφὴν ὀνομαζόμενα παρ' αὐτῆς οὕτως ὡς ἀκούοντες ἄνθρωποι δύνανται νοεῖν;

ἀπὸ μὲν τῶν περιφανεστέρων ἀστέρων τοὺς λοιποὺς περιέλαβεν καὶ ὀλιονεὶ εἶπεν ὅτι· ὁ πάντα τῶν οὐράνιων ποικίλας κόσμον. ἀπὸ δὲ τοῦ
5 νότου τοὺς πάντας ἀνέμους ἐσήμανεν, ὡς καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαυΐδ· ὁ ἐξ ἁγῶν ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν. θησαυροὺς δὲ καὶ ταμεῖα ἀνέμων εἶπεν ἡ γραφή, ἵνα γινῶμεν, ὅτι ἀνέφικτοὶ εἰσὶν οἱ περὶ τῶν ἀνέμων λόγοι.

καὶ τί, φησὶν, τὸ καθέκαστον λέγω; μεγάλα γὰρ εἰσι καὶ ἀκατά-
10 ληπτα καὶ ἀναρίθμητα τοῦ θεοῦ τὰ ἔργα.

9,11 ἐὰν ὑπερβῆ με, οὐ μὴ ἴδω· καὶ ἐὰν παρέλθῃ με, οὐδ' ὡς ἔγνων.

ἀλλὰ καὶ ὁράτος καὶ ἀκατάληπτος τὴν φύσιν τυγχάνει, ὥστε ἄγνωστον ἡμῖν εἶναι, πῶς τε ἐν πᾶσι καὶ ἔξω πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα τυγχάνει.

15 9,12-13 ἐὰν ἀπαλλᾶξῃ, τίς ἀποστρέψει; ἢ τίς ἔρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας; αὐτὸς γὰρ ἀπέστραπται ὀργήν, ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἐκάμφθησαν κήτη τὰ ὑπ' οὐρανόν.

ἐάν, φησὶν, τελείαν συντέλειαν ποιήσασθαι θελήσῃ, τίς ἀνασκευάσει τὰ αὐτῷ δοκοῦντα; ἐν δὲ, φησὶν, οἶδαμεν, ὅτι ἀπαθῶς κολάζει
20 καὶ ὀργητῶς τιμωρεῖται, πάντα συμπερόντως οἰκονομῶν τὰ καθ'

5-6 Psalms 134,7

X Y Γ(ΒΟΨΣΡΛΒC 3 - 7 γραφή; ΒΟΨΣΛ 18-) Ρ(-8; ≠ 9-10; 18-) Ν(-10; 12-14; 18-)

1 ὀνομαζόμενος Y / οἱ ἄνθρωποι N 3 μὲν ΓN: δὲ ΧΥΡ / ἀστέρων > Ρ / τοὺς λοιποὺς ΒCΔN (durch Konjektur?): > ΧΥΡ, τοὺς λόγους ΒΟΨΣΛ, τοὺς ὄλους ΗΡ in Γ / περιέλαβεν ΓN: > ΧΥΡ 3-4 καὶ - κόσμον > Γ / καὶ ὀλιονεὶ N (durch Konjektur?): > ΧΥΡ 4 ὅτι > N / ὁ > Ρ / οὐράνιων: οὐρανὸν ΥN / ποικίλλουσι Ρ / κόσμον + καὶ Ρ 5 νότου + καὶ ΓN / τοὺς > Ρ / πάντας: ἄλλους ΓN / ὡς - 6 αὐτῶν > ΓN / ὡς > Ρ / μακάριος: μέγας Ρ / ἔφη > Ρ 6-7 θησαυροὺς - ταμεῖα: ταμεῖα δὲ τοὺς θησαυροὺς τῶν ΓN 7 εἶπεν ἡ γραφή: φησιν Γ, ἐκάλεσεν N 8 τῶν ἀνέμων: τούτων Ρ 9 καθέκαστον + αὐτῶν N 10 καὶ ἀναρίθμητα > ΥΡ 11 ὑπερβεῖ Υ 12 ἀλλὰ - καὶ₂: ὁράτος φησι καὶ N 18 ἐάν φησι > Υ, φησι > N / συντέλειαν > Υ / θελήσει Υ, θέλη Γ 19 τὰ δοκοῦντα αὐτῷ stellt ΓΡ / ἔν: ἐάν Υ / δὲ > N / οἶδαμεν: ἴαμεν Γ / κολάζει > Ρ

ἡμᾶς. ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἐκάμφθησαν κήτη τὰ ὑπ' οὐρανὸν οὕτως ἐκδέδωκεν· ὑποκάτω αὐτοῦ καμφοῦσονται οἱ ἐπερειδόμενοι ἀλαζονεῖρα, ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ τῶν ὑπερηφάνων κατασπῆ τὴν ὄφρυν.

5 πρὸς δὲ διάνοιαν· ὑπ' αὐτοῦ ἐταπεινώθησαν τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, κήτη καλούμενα, ὅτι περὶ τοὺς κλύδωνας τῆς ψυχῆς διανῆχονται.

9,14-15 ἔάν δέ μου ὑπακούσηται, ἢ διακρινεῖ τὰ ῥήματά μου; ἔάν τε γὰρ δίκαιος ὢ, οὐχ ὑπακούσεταιί μου, τοῦ κρίματος αὐτοῦ δεηθήσομαι.

10 εἰ δὲ καὶ ὑπακούσεταιί μου καὶ ὄντως διακρινεῖ καὶ κατεξετάσει τὰ ἐμὰ ῥήματα καὶ δόξω κατὰ πάντα λόγον δίκαιος εἶναι, ἐπειδὴ μὴ κατὰ τὸν ἡμέτερον νοῦν ὁ θεὸς κρίνει, ἀλλ' ὑψηλότερά τε καὶ ἀνέφικτα ἡμῖν τὰ αὐτοῦ κρίματα, δικαίως οὐκ εἰσακούσεταιί μου. διὸ μᾶλλον αὐτοῦ δεηθήσομαι, ἵνα φιλανθρώπως ἐξοίσῃ τὰ ἐπ' ἐμοὶ κρίματα.

ταῦτα δὲ λέγει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ κρίματος τοῦ θεοῦ θαυμάζων καὶ μονουουχὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου λέγων· οὐδὲν μὲν ἐμαυτῷ σύννοια, πλὴν οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι.

αἰτεῖ οὖν κατὰ χάριν ὑπὸ θεοῦ δικαιοθῆναι.

20 9,16-17 ἔάν τε καλέσω καὶ ὑπακούσῃ, οὐ πιστεύω, ὅτι εἰσακηκόεν μου· μὴ γνόφω με ἐκτρίψει;

ἔάν δὲ καὶ ἐπικαλέσωμαι τὸν θεὸν καὶ θελήσῃ ὑπακούσαί μου τῆς δικαιολογίας, πάλιν δέδοικα, μὴ οὐ παρεδέξατο ταύτην καὶ ὡς καταιγὶς ἦται γνόφος ὀφανεῖσαι με. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ γνόφος

17-18 1.Korinther 4,4

X Y Γ(BOFSL -7; BOFSPL ≠ 10-18; BOFSPLN 22 - 23 δικαιολογίας) P(- 4 ὄφρυν; 19) N(- 4 ὄφρυν; ≠ 6 κήτη - 7; ≠ 11 ἐπειδὴ - 15; 23 ὡς -)

1-2 ἀντὶ - ἐκδέδωκεν > PN 2 τὰ ἑπὶ τὸν οὐρανὸν Y 6 κλύδωνας Y 8 ἔάντι: ὅταν Y / ὑπακούσεται Y / διακρίνη X 9 γὰρ > Y, + φησι X 10 ὑπακούσεται (Γ) 11 μὴ: οὐ Y 12 ἀλλ' Y(Γ): ἀλλὰ X 13 δικαίως οὐκ: ἕως οὐ δικαιοῦμαι με οὐδὲ (Γ) 14 ἐξοίσῃ: ἐξίσῃ Y 17 λέγων: βῶν (Γ) / μὲν > X / σύννοια > X 19 αἰτεῖ: ἔτι Y 20 ὑπακούσει X 22 ἀκούσαι YΓ 24 ἀφανίσει με > N / ὁ γνόφος: viell. ὡς γνόφος

κυκλωτερῆς πανταχόθεν περιλαβάνων ἐστίν. κἂν δι' ἑνὸς οὖν, φησίν, μέρους δόξω δίκαιος εἶναι, δι' ἑτέρου ἐλέγχει με.

9,17 πολλὰ δέ μου τὰ συντρίμματα ἐποίησεν διὰ κενῆς.

ἐν δὲ οἷδα, φησίν, ὅτι αἰτίαν οὐκ ἐπίσταμαι, δι' ἣν οὕτω συν-
5 τρίβομαι. τοῦτο γὰρ ἔοικε σημαίνειν τὸ διὰ κενῆς.

ἢ καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι οὐκ ἐδεῖτο θεὸς δοκιμάσαι με διὰ βασάνων· ἦδει γάρ με καὶ πρὸ τῶν ἑτασῶν. τοῦτο δὲ καὶ ὁ θεὸς πρὸς τὸν διαβόλον ἔλεγε περὶ αὐτοῦ· σὺ δὲ εἶπας ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διὰ κενῆς.

10 9,18-19 οὐκ ἐγὼ γάρ με ἀναπνεῦσαι, ἐνέπλησεν δέ με πικρίας. ὅτι μὲν γὰρ ἰσχύι κρατεῖ· τίς οὖν κρίματι αὐτοῦ ἀντιστήσεται;

ἐγὼ μὲν οὖν, φησίν, οὐδὲ ἀναπνεῦσαι ἀνωδύτως δύναμαι· λογιζόμενος δὲ τοῦ θεοῦ τὴν ἰσχὴν τολμηρὸν εἶναι ἀποφαίνομαι τὸ τοῖς αὐτοῦ κρίμασιν ἀνθίστασθαι.

15 ταῦτα δὲ πάντα πρὸς τοὺς φίλους ἀποτεινόμενος λέγει τοὺς οἰομένους δι' ἁμαρτίας αὐτὸν κολάζεσθαι.

9,20 ἐάν τε γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ στόμα μου ἀσεβῆσει.

ἐάν γὰρ τολμήσω λέγειν, ὅτι δίκαιός εἰμι, αὐτὸ τὸ εἰπεῖν τοῦτο ἀσεβὲς εἶναι ὑπολαμβάνω.

20 9,20 ἐάν τε ὦ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀποβήσομαι.

ἐάν δὲ καὶ τολμήσω εἰπεῖν, ὅτι ἄμεμπτός εἰμι, καὶ ἑμαυτὸν ἀπο-

8-9 Hiob 2,3

X Y Γ(BOFSL 4 - 7 ἑτασῶν; BOFSPL 12-16; 18-19; 21-) P(1 κἂν - 2; 4-9) N(-2; 4-9; 12-16; 18-19; 21-)

1 κυκλωτερῆς Y 3 πεποίηκε Y 4 δὲ > ΓP / οὐτ(ως) Y
6 καὶ > P / φησιν N / θεὸς + ὧν P / διὰ + τῶν P 7 καὶ₁ > YP / ἑτασμένων P / δὲ: γὰρ P, > N 8 ἔλεγε - αὐτοῦ > P / ἀπολέσαι nach 9 αὐτοῦ stellen YP 10 με γὰρ stellt Y 11 ἰσχύει Y
12 ἐγὼ - δύναμαι > N / ἀνωδύτως Y 12/13 λογιζόμενος δὲ: διὸ κἀγὼ λογιζόμενος N 13 τοῦ θεοῦ: αὐτοῦ Y / τολμηρότερον X
15 δὲ: γὰρ Y / πάντα > N 16 διὰ ἁμαρτίαν Y / αὐτὸν δι' ἁμαρτίας stellt Γ 17 ἀσεβῆσθαι Y 18 ἐάν + τε Γ / αὐτὸ τοῦτο τὸ εἰπεῖν stellt N 21 καὶ₁ > Y

δέξωμαι, αὐτὸ τοῦτο σκολιόν με δείκνυσι καὶ οὐκ εὐθῆ.

τοῦτο δέ ποτε καὶ ὁ Φαρισαῖος εἰπὼν κατήλθε κατακεκριμένος.

9,21 εἶτε γὰρ ἠσέβησα, οὐκ οἶδα τῆ ψυχῇ, πλὴν ὅτι ὀφθήρηταί μου ἡ ζωή.

5 πάλιν τὸ τοῦ ἀποστόλου εἶπεν, ὅτι ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα, πλὴν οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, δι' ὧν τὰς τοιαύτας ὑπομένω κολάσεις.

9,22 διὸ εἶπον· μέγα καὶ δυνάστην ἀπολλύει ὀργή.

ταῦτα ἀναλογιζόμενος λέγω, ὅτι τὸν οἰόμενον μέγα ἑαυτὸν εἶναι
10 καὶ δυνατὸν κατὰ δικαιοσύνην ἀπόλλυσιν ἡ τοῦ θεοῦ ὀργή.

9,23 ὅτι φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίψ·

καὶ οἶδα μὲν, ὅτι καὶ οἱ φαῦλοι τὰς ἐσχάτας ἐκτίσουσιν δίκας.

9,23-24 ἀλλὰ δίκαιοι καταγελῶνται, παραδέδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς.

15 πλὴν καὶ οἱ δίκαιοι καταγελῶνται, ὑπὸ τῶν φαύλων δηλονότι. καταγελῶνται δέ, ἐπειδὴ πολλῶς καὶ αὐτοὶ παραδίδονται εἰς τὸ πάσχειν κακῶς. τῷ δὲ λέγειν εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς ἕοικε πληροφορεῖσθαι, ὅτι διαβόλῳ παραδέδοται, τὴν δὲ αἰτίαν, ἐφ' ἣ ταῦτα ὑκονόμετο, ἀγνοεῖν.

5-6 1.Korinther 4,4

X Y Γ(ΒΟΥΣΡΛ -2; 5-7; 9-10; 15 δίκαιοι - δηλονότι; 17 τῷ δὲ - 19)
N(-2; 5-7; 9-10; 12; ≠ 15 πλὴν - δηλονότι; 18 τὴν - 19)

2 > N 3 εἶτε: εἴ τι X / ψυχῇ + μου Y 5 πάλιν > N / ὅτι > ΓN /
ἐγὼ μὲν > N / ἐμαυτῷ οὐδὲν stellt Y 6 δι' ὧν - 7 > N / δι' ὧν:
διὸ X 8 εἶπε Y / μέγα Y / ἀπολλύει Y 9 ἑαυτὸν: αὐτὸν Y
10 ἀπόλλυσιν Y / ὀργή + δύναται δὲ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς φίλους ὄραν τοῦ
'Ιώβ Γ 11 ἐξαισίψ + ἀπολοῦνται Y 12 καὶ > Y / τίσουςι N
13-14 am Rand nachgetragen Y 15 φαῦλων + δὲ Y 16 παραδέ-
δονται Y 17 κακῶς > Y / τῷ: τὸ ΧΥΓ 18 τὴν δὲ: κἀν τὴν N
19 ὑκονομεῖτο Γ / οἰκονομεῖν τὸ ἀγνοεῖν Y / ἠγνόει N

9,24 πρόσωπα κριτῶν αὐτῆς συγκαλύπτει· εἰ δὲ μὴ αὐτός, τίς ἐστίν;

ἔπειδὴ διαβόλου ἐμνήσθη εἰρηκῶς παραδέδονται γὰρ εἰς
 χεῖρας ἀσεβοῦς ἀκολούθως ἐπάγει λέγων ὅτι· ἡ δὲ ἁμαρτία λαν-
 θάνει καὶ τῶν διακριτικῶν τὴν γνῶσιν ἐν ὑποκρίσει δικαιοσύνης πολ-
 5 λῆκας προσερχομένη· διὸ οὐδεὶς ἀναμάρτητος. εἰ δὲ μὴ πανουργίᾳ
 ἐχρήτο, οὐ μέγας ὑπῆρχεν, ἀλλ' εὐκαταγύνιστος ὁ τῆς ἁμαρτίας αἵ-
 τιος διάβολος. ταῦτα δὲ ὡς ἅγιος καὶ προφήτης μετ' ἐπικρύψεως ἐν
 μέσῳ τῆς διαλέξεως τέθεικεν.

εἴτα πόλιν τρέπεται εἰς τὸ διηγεῖσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐπά-
 10 γει·

9,25 ὁ δὲ βίος μου ἐστίν ἐλαφρότερος δρομέως·

δέξυτατος, εἴτε καλῶς εἴτε φαῦλος.

9,25 ἀπέδρασαν καὶ οὐκ εἶδσαν.

διὸ θᾶπτον ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου οἱ ἄνθρωποι τὰ καθέκαστα
 15 τῶν βίων ἰδεῖν οὐ δύναται.

9,26 ἧ καὶ ἔστιν ναυσὶν ἴχνος ὁδοῦ ἢ ἀετοῦ πετομένου ζητούντος
 βορᾶν;

ὥσπερ δὲ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς κύμασιν ὀγκῶδων ἴχνη φαίνεσθαι ἢ
 ἐν ἀέρι ἀετοῦ ἐπὶ βορᾶν καθιπταμένου, οὕτω τῶν τελευτώντων οὐδὲν
 20 ἴχνος ἐν τούτῳ τῷ βίῳ καταλιμπάνεται.

9,27 ἐάν τε γὰρ εἶπω, ἐπιλήσομαι λαλῶν· συγκαλύψας τῷ προσώπῳ
 στενάξω.

X Y Γ(βορῆσP 2-10; 14-15) P(12; 18-20) N(2-10; 12; 14-15)

2 ἐμνήσθη διαβόλου stellt N / ἐμνήσθη Y(P) 3 ἀσεβῶν Y / δὲ ἡ
 stellt Y 5 προσερχομένη Y / διὸ: διόπερ GN / μὴ > Y 6 ἐβ-
 καταγωνιστικῶς Y 9 αὐτὸν N 11 δρομαῖος Y
 13 εἶδωσαν Y 14 διὸ > N / θᾶπτον + φησιν N, ἀπαλλαττόμενοι +
 φησιν Γ(αυβερ P) / τὰ καθέκαστον (P)N / καθέκαστα + κατὰ Y 15 τοῦ
 βίου GN / δύναιται Y 16 ἢ: εἰ XY 18 ὥσπερ: ὡς P / τοῖς > P
 19 ἐπὶ - καθιπταμένου > P / οὐδὲ Y 20 τῷ βίῳ τούτῳ stellt Y /
 καταλείπεται P 21 τε > Y / συγκαλύψας X: συγκλύψας Y, vgl. 9B,3

ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐπαγγείλωμαι τυχὸν μὴ ἁμαρτεῖν, ἢ λήθη τὴν μνή-
μην ἐκκρούουσα πάλιν ἁμαρτάνειν παρασκευάζει. διὸ καὶ ἐπὶ ταύτῃ
τῇ λήθῃ συγκαλυφάμενος τὸ πρόσωπον στενάξω.

τοῦτο δὲ καθόλου διδάσκων ἔφη. ἢ γὰρ λήθη τὸν φόβον ἐκκρούου-
5 σα τοῦ θεοῦ ἁμαρτάνειν παρασκευάζει.

9,28 σεῖομαι πᾶσι τοῖς μέλεσιν· οἶδα γάρ, ὅτι οὐκ ἄθῳόν με
ἔσσεις.

τοῖς ἔνδον, τοῖς νοητοῖς μέλεσι τινάσσομαι εἰδώς, ὅτι οὐκ ἀ-
μαρτήτῳ με ἔσσεις· οὐδεὶς γὰρ ἀναμάρτητος πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
10 ἀκρίβειαν ἐξεταζόμενος.

9,29 ἐπειδὴ δὲ εἶμι ἀσεβῆς, διὰ τί οὐκ ἀπέθανον;

εἰ δὲ ὅλως ἐκρίθην εἶναι ἀσεβῆς, βέλτιον ἦν μοι τὸ τελευτῆσαι
πρὸ τῆς ἀσεβείας. τοιοῦτον καὶ ὁ σωτὴρ ἔλεγεν περὶ τοῦ Ἰούδα, ὅτι
καλὸν ἦν αὐτῷ εἶ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.
15 ὡς φιλόθεος οὖν εἶπεν ὅτι· ἄμεινον ἦν μοι τελευτῆσαι ἢ ἀσεβείας
κρίνεσθαι.

9,30-31 ἐὰν γὰρ ἀπολούσῃμαι χιόνι καὶ ἀποκαθαῶμαι χερσὶ καθα-
ραῖς, ἰκανῶς ἐν ῥύτῳ με ἔβαψας. ἐβδελύξατο δὲ με ἡ στολή.

ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς λουτροῖς ἀποκαθαίρειν τοὺς μολυσμούς.
20 καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ἔθος ἦν· ἐνθα ἠβούλοντο δεῖξαι, ὡς οὐκ ἐκοινώ-
νησαν τῇδε τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπενίπτοντο τὰς χεῖρας λέγοντες· ὁθῶς εἶ-
μι ἀπὸ τοῦ πράγματος τούτου, ὡς καὶ ὁ Πιλάτος ἐπὶ τοῦ σωτῆρος πε-

14 Matthäus 26,24

22 vgl. Matthäus 27,24

X Y Γ(BOFS 8-10; BOFSPL 12 - 13 ἀσεβείας; * 15-16; BOFSL 19-) P(-4
ἔφη; * 8-10; 19-) L(8-10) N(12-16; 19-)

1 ἀλλὰ καὶ > P / τυχὸν > P 2 πάλιν > P / καὶ > P 3 στενά-
ζω P 4 ἔφη: φησὶν P 9 ἀναμάρτητος > Γ 12 δὲ > N / τὸ
> N / τελευτῆσαι nach 13 ἀσεβείας stellt N 14 ἐγεννήθη Y /
ἐκεῖνος + καὶ οὗτος δὲ νῦν N 15 ὡς XY(Γ): ὁ N / οὖν Y(Γ):> XN
/ εἶπεν: λέγει N / μοι ἦν stellt Y 18 στολή + μου Y
19 λουτρῶν P / τοῖς μολυσμοῖς Y 20 δὲ > X / πάλιν: παλαιὸν N /
ἐνθα: ἠνίκα Y / ἐβούλοντο PN 21 λέγοντες > N / εἶμι + ἐγὼ X
22 ἀπὸ: ἔα P / τοῦ πράγματος τούτου: τοῦδε τοῦ πρ. N / καὶ - πεποι-
τηκεν > Γ, πεποίηκεν > P

ποίηκεν. καὶ ὁ Δαυὶδ ἔφαλλε λέγων· νίφομαι ἐν ἀθώοις τὰς
 χειρὰς μου.

τοῦτο οὖν λέγει ὅτι· ὅπως ἐὰν ᾧ καθαρὸς, οἱ ἀκριβεῖς οὗτοι
 ἔλεγμοὶ καὶ αἱ ἐπαχθεῖσαι τιμωρίαι ἐκ τῆς προλήψεως ἐρρυπωμένον
 5 με καὶ ἀκάθαρτον ἀποδεικνύουσιν, ὡς καὶ τὸν ὀπτόμενον τῶν ἱματίων
 μου δοκεῖν μολύνεσθαι, ἐκάστου διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν ταῦτα με πάσ-
 χειν ὑπολαμβάνοντος. ταῦτα δὲ φησι διὰ τὸ τοὺς αὐτοῦ φίλους εἰς
 ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι αὐτὸν ἁμαρτωλὸν τὰς ἐπενεχθείσας αὐτῷ βασά-
 νους προφέρειν.

10 ἐπειδὴ τοίνυν ἡ πρόληψις ἢ διὰ τῶν βασάνων ἀσεβῆ αὐτὸν ἀπεδείκ-
 νυε καὶ οὐκ ἦν ἐκ τῶν ὀρμμένων δεῖξαι ψευδῆ τὴν ὑπόνοιαν, πρὸς
 αὐτὸν βούλεται κριθῆναι τὸν ἀληθῆ καὶ ἀπροσωπόληπτον θεόν, ἀφόδρα
 πεποιθὼς τῇ αὐτοῦ δικαιοκρίσει καὶ μονονουχὶ λέγων· ὑμεῖς μὲν, ᾧ
 φίλοι, ἐκ τῶν ἐπενεχθέντων κατ' ἐμοῦ τὰς ψήφους ἐκφέρετε· εἰ δὲ
 15 θελήσει ὁ ἀψευδῆς θεὸς διαδικάσασθαι μετ' ἐμοῦ ἀπροσωπόληπτος ἂν
 καὶ αὐτοαλήθεια τυγχάνων, αὐτὸς προαμαρτυρήσει, ὅτι οὐ δι' ἁμαρ-
 τήματα τὰς βασάνους ἐπήγαγεν.

ὅτι δὲ τοιαύτη ἐστὶν ἡ τοῦ δικαίου διάνοια καὶ ἐκ πολλῆς ἀγά-
 πης τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ παρρησίας καὶ πεποιθήσεως τῆς περὶ τὴν
 20 αὐτοῦ ἀλήθειαν φεύγει μὲν τὴν πρὸς ἀνθρώπους κρίσιν, πρὸς δὲ θεὸν
 ἠδέως κρίνεται τὸν ἀψευδῆ καὶ ἀπλανῶς ἕκαστα λέγοντα, ἄκουσον
 αὐτοῦ λέγοντος ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὅτε πρὸς τὸν Σωφῶρ διαλεγόμενος
 ἔσας τὴν πρὸς τοὺς φίλους διάλεξιν οἷα ἐφαλμένην καὶ οὐ μετὰ

1-2 Psalm 25,6

X Y Γ (βοφSL -9) P(- 13 δικαιοκρίσις) N

1 ὁ > Γ / Δαυὶδ + δὲ X / λέγων > N 3 ἐὰν: ἂν N
 3-4 οὐ - καὶ > ΓP 4 αἱ > Y / ἐπαχθεῖς Y / ἐπα-
 χθεῖσαι + αὐταί Γ, + μοι αὐταί P / ἐκ τῆς προλήψεως > P / ἐρρυπω-
 μένον Y 5 με > XY / ὑποδεικνύουσιν Γ, δεικνύουσιν P 6 μο-
 λύνεσθαι δοκεῖν stellt X / ἐκάστου nach ἁμαρτιῶν stellt N / πλῆθος
 Y 7 αὐτοῦ: αὐτοῦ Y 8 τὰς - βασάνους: τὰ συμβάντα αὐτῷ
 ΓPN 9 προσφέρειν N 10 τοίνυν > N / ἡ διὰ τῶν βασάνων πρό-
 ληψις P/ αὐτὸν: τὸν δίκαιον N/ ἐπεδείκνυε XP, ἐπίδεικνυε Y 11 τὴν
 ὑπόνοιαν ψευδῆ stellt P 12 ἀληθῆ - θεόν: ἀψευδῆ θεὸν καὶ ἀπροσω-
 πόληπτον P, vgl. 100,2/ ἀφόδρα > P 13 πεποιθὼς - δικαιοκρίσις:
 τοῦ δὲ τῆ δικ. θαρρῶν P 15 θελήσει XN/ δικάσασθαι N 16 αὐτ-
 ἀλήθεια X/ διὰ X 18 ἡ: εἰ Y 19 καὶ παρρησίας vor τῆς;
 stellt N 20 πρὸς + τοὺς Y/ θεὸν δὲ stellt N 21 λέγοντος καὶ Y
 22 ὅτε + δὲ Y/ Σωφῶρ: σοφῶν Y/ διαλεγόμενος Hag: διαλέγεται δε XYN

τῆς δικαίας προιοῦσαν κρίσεως ἐπάγει· οὐ μὴν δέ, ἀλλ' ἐγὼ
 πρὸς κύριον λαλήσω, τὸν ἀφευδῆ δηλονότι καὶ ἀπροσωπολήπτον,
 ἐλέγξω δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, ἐὰν βούληται· ὑμεῖς δὲ
 ἐστε ἰατροὶ ἄδικοι καὶ ἰαταὶ κακῶν πάντες. ὄρῳ, ὡς
 5 τὰς μὲν τῶν ἀνθρώπων κρίσεις ὡς ὀδίκους ἐκκλίνει, εἰς δὲ τὸν τῶν
 ψυχῶν ἰατρὸν καὶ δίκαιον κριτὴν καταφεύγει θεόν; εἶτα καὶ ἐφεξῆς
 σφόδρα πεποιθὺς τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρίσει θαρρεῖ καὶ λέγει· οἶδα
 ἐγώ, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι, καὶ πάλιν ἄλλαχού λέγει·
 καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, ὁ δὲ συνί-
 10 στωρ μου ἐν ὑψίστοις. θεωρεῖς πανταχοῦ, ὡς φεύγων τὰς παρὰ
 ἀνθρώποις ἐσφαλμένας κρίσεις αὐτὸν αἰτεῖ τὸν θεὸν καὶ ἀντίδικον
 αὐτῷ γενέσθαι καὶ μάρτυρα; ταῦτα πόσης ἀγάπης, πόσης παρρησίας,
 πόσης πεποιθήσεως.

διὸ καὶ ὁ θεὸς ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων οὐ
 15 παρεσιώπησεν εἰδώς, ἐκ ποίας διαθέσεως ὁ δίκαιος ἐλάλει, ἀλλὰ δέ-
 δωκεν αὐτῷ κατὰ τῶν φίλων τὰ νικητήρια καὶ ἀπεφῆνατο, μὴ δι' ἁμαρ-
 τίας αὐτὸν πόνει, ἀλλ' ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος.

ταύτην οὖν ἐγνωκότες τοῦ δικαίου τὴν περὶ θεὸν ἀγάπην καὶ πε-
 ποιθήσιν οὕτω τῶν ἐφεξῆς ἀναγεγραμμένων ἀκούσωμεν. ἐὰν δὲ λέγη ὁ
 20 ψαλμῶδης· καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δου-
 λου σου, ὅτι οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν,
 μὴ τοῦτο ἡμᾶς θορυβείτω. καὶ γὰρ καὶ ὁ μέγας οἶδεν ἰὼβ, ὡς πρὸς
 τὴν θεῖαν δικαιοσύνην τε καὶ ἀκρίβειαν οὐδεὶς δίκαιος. νῦν δὲ ὁ
 σκοπὸς αὐτῷ, οὐ δικάσασθαι πρὸς τὴν θεῖαν ἀκρίβειαν οὐδὲ δεῖξαι
 25 τὸν δίκαιον θεὸν ὀδίκως αὐτὸν κολάζοντα, ἀλλ' ἀπελέγξει ψευδομέ-
 νους τοὺς φίλους τοὺς οἰηθέντας αὐτὸν δι' ἁμαρτίας τιμωρεῖσθαι.

1-2.3-4 Hiob 13,3-4

7-8 Hiob 13,18

9-10 Hiob 16,19

14 Hiob 7,20

20-21 Psalm 142,2

X Y P (* 19 ἐὰν - 26) N

1 προιοῦσης Y

2 ἀπροσωπολήπτην N

5 μὲν τὰς stellt N / ἐκκλίνει: ἐκφεύγει X

7 δικαιοκρίσει τοῦ

θεοῦ stellt N 10-11 ἄλλαχού - νῦν > N

12 μάρτυρα + καὶ Y

13 ἐπιποθήσεως Y

14 ὁ > X

18 οὖν > Y / ἀνεγνωκότες Y

18/19 καὶ πεποιθήσιν > N 20 καὶ > N

22 ἡμᾶς: ἡμᾶς Y / ὡς:

ὅτι (P), ὅτι ὡς N

23 τέ > YN

26 αὐτὸν nach ἁμαρτίας

stellt N / διὰ X

ὥστε καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος θεὸς τῆ τοῦ Ἰώβ συνέδραμε γνώμη καὶ σαφῶς εἶπεν, ὡς οὐ δι' ἀσέβειαν πέπονθεν, ἀλλὰ πεῖρά τις ἦν ἡ βάσανος δοκιμάζουσα τὸν γενναῖον Ἰώβ, ἵνα ἀναφανῆ δίκαιος.

5 τὸ δὲ ἐβδελύξατό με ἡ στολή δύναται καὶ οὕτω νοεῖσθαι· ἢ ὅτι καὶ οἱ ἐγγύστατοί μου ἐβδελύξαντο καὶ ἐμίσησάν με, ἢ ὅτι φεύγει με καὶ ἡ ἐσθῆς οἴονεϊ μισήσασά με, ἀντὶ τοῦ· οὐδὲ ἐπενδύσασθαι δύναμαι διὰ τὸ ἔγαν εἰλκῶσθαι.

9,32 οὐ γὰρ εἶ ἄνθρωπος κατ' ἐμέ, ᾧ ἄντικρινουῖμαι, ἵνα ἔλωμαι

10 ἄμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν.

εἶθε γὰρ ἦν ἐξόν, φησὶν, ὡς ἐπὶ ἀνθρώπων πρὸς σὲ τὸν ἀδέκαστον κριθῆναι κριτὴν.

9,33-10,1 εἶ γε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν καὶ ἐλέγχων καὶ διακούων ἀνὰ μέσον ἀφοτέρων. ἀπαλαξάτω ἄπ' ἐμοῦ τὴν ῥάβδον καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ

15 μὴ με στροβεῖτω. καὶ οὐ μὴ φοβηθῶ, ὃν λαλήσω, οὐ γὰρ συνεπίσταμαι ἐμαυτῷ ὄδικον, κάμνω δὲ τῆ ψυχῇ μου.

καὶ εἶθε ἦν ἐλέσθαι μεσίτην τὸν ἐν τῷ πράγματι ἀποφαινόμενον. ταῦτα δέ, ὡς ἔφημεν, θαρρῶν τῆ τοῦ θεοῦ ἀληθείᾳ φησὶ καὶ βουλόμενος τοὺς φίλους διελέγξει μὴ ἀληθεύοντας. τοῦ γὰρ Ἰώβ λέγοντος, 20 ὅτι· οὐκ οἶδα τοιαῦτα ἁμαρτήσας, ὡς τοιαῦτα κολάζεσθαι, καὶ τοῦ θεοῦ φάσκοντος, ὡς οὐ δι' ἁμαρτίας κολάζει, τί ἕτερον εἶχεν ὁ μεσίτης ποιεῖν ἢ συντρέχειν τοῖς ἐκατέρων λόγοις καὶ καταδικάζειν τοὺς φίλους ὡς φευσασμένους, ὃ δὴ καὶ ὕστερον ὁ θεὸς ἔπραξεν;

εἶτα ὥσπερ τινὸς λέγοντος· καὶ διὰ τί μὴ τὰ σαυτοῦ παρατίθης

3-4 vgl. Hiob 40,8

X Y Γ(BOFSPL 5-8; 11-12; 17-) N(-4; # 5-8; 11-12; 17-)

1 καὶ φιλόανθρωπος > N 3 Ἰώβ > N 6 ἢ ὅτι καὶ: ἢ ὅτι Γ
(ὅτι καὶ P) / ἐγγύστατοι Y / ἐβδελύξαντο καὶ > Γ / καὶ ἐμίσησαν > Y
6-7 φεύγει - τοῦ > Γ 7/8 ἐνδύσασθαι Y 8 ἠλκῶσθαι XN
11 εἶθε - φησὶν: ὡς εἶθε ἦν N / ἀνθρώπων N 13 ἦν > Y / διακούων καὶ ἐλέγχων stellt Y 14 μέσων Y / ὁ > Y 15 ἐν: ἀλλὰ Y
17 καὶ: ὡς N 18 θαρρῶν nach θεοῦ stellt Y 19 διελέγξει: δεῖξει Y(γ)
20 ὅτι > N / ἁμαρτήσας: ἀναρτήσας Y, ἁμαρτηκῶς ΓN
21 διὰ X 24 παρατίθη YΓ, παρατιθεῖς N

δίκαια; διδόναι λέγων ὅτι· εἰ ἐπιτρέπεται μοι ὁ θεὸς παρρησιάσασθαι, ἀφελεῖται τὰς βασάνους, ἐπιτρέφει μοι τὸ μὴ φοβεῖσθαι, ἵνα ὡς ἐξ αὐτοῦ τὴν παρρησίαν λαβὼν λαλήσω καὶ ἀπὸ καρδίας εἴπω καὶ τὰς ἐμὰς δικαιολογίας παραθῶμαι.

5 βῆθρον δὲ τὸ ἐταστικὸν καὶ τὰς βασάνους φησὶν· στροβείτω δὲ ἀντὶ τοῦ ἀγγέτω, περιστρεφέτω, καταπλησάτω.

δειγμα δὲ ποιεῖται τῆς ἐπιτροπῆς τὴν τῶν βασάνων ἀπαλλαγὴν.

10,1 στένων ἐπαφῶν ἐπ' ἐμαυτὸν τὰ ῥήματά μου. λαλήσω πικρὴν ψυχῆς συνεχόμενος.

10 θεωρεῖ, πῶς ἡμᾶς ἀσφαλίζεται, μηδὲν ὄτοπον ἐννοεῖν περὶ αὐτοῦ. καὶ ταῦτα γάρ, φησὶν, στένων καὶ τοῖς κακοῖς συνεχόμενος οὐ κατὰ θεοῦ βλασφημίαν ἐποίω τινά, ἀλλὰ κατ' ἐμαυτοῦ τὰ τῆς ὀλιγωρίας τρέφω ῥήματα. ταῦτα δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγεν· ἀπόλοιο ἢ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐγεννήθην, δεικνύς ὅτι οὐδὲν κατὰ θεοῦ ἐφθέγ-
15 ξαστο, ἀλλὰ καθ' ἐαυτοῦ τὰ τῆς ὀλιγωρίας ἔτρεφεν ῥήματα, καὶ ταῦτα πικρὴν ψυχῆς συνεχόμενος. καὶ μονονουχὶ σαφῶς λέγει ὡς· κατὰ θεοῦ μὲν οὐδὲν φθέγγομαι, μὴ γένοιτο· εἰ δέ τι ὄλωσ καὶ λαλῶ, ὑπὸ τῆς ὄγαν κακώσεως φθέγγομαι, καὶ οὐκ ἐμὸν τὸ λαλεῖν, ἀλλὰ τῆς νόσου τὰ ῥήματα. δείκνυσιν οὖν, ὅτι οὐδὲ τὰ καθ' ἐαυτοῦ ἐλάλει ῥή-
20 ματα οὐδὲ ὄλωσ ἐφθέγξαστό τι, ἀλλ' ἐνεφιλοσόφει καὶ ἐνεκαρτέρει καὶ ἠγάπα τὴν σιωπῆν, εἰ μὴ τὸ μέγεθος αὐτῶν τῶν ὀδυνῶν, εἶτα καὶ ὁ τῶν φίλων παροξυσμὸς λαλεῖν ἠνάγκαζεν.

λαλεῖ δέ, ὡς ἔφημεν, οὐδὲν ἀπρεπὲς οὐδὲ ἀπηχῆς κατὰ θεοῦ, ὡς ἡμεῖς τε δι' ὄλων αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπεδειξάμεν καὶ ὁ θεὸς προσε-

13-14 Hiob 3,3

X Y Γ (BOFSPL -6) P(11 φησιν - 13 ῥήματα) N(-4; * 5-6; 7; 10-)

1 διδόναι: ἐπάγει Γ 1/2 παρρησιάσασθαι ἀφελεῖται > Y
3 καὶ₁ + τὰ Y / καὶ₁ - εἴπω > Y 5 ἐταστικόν: ἐνοστατικόν Y
8 λαλήσω + ἐν Y 10 θεωρεῖ: ὄρα δὲ N / αὐτοῦ: θεοῦ N
11 στένων φησὶ stellt P 12 ἐποι[[.]]σω X 13 ταῦτα: τοῦ-
το N / ἀπόλοιο Y 15-16 καὶ - συνεχόμενος > N 16 σαφῶς > N
17 μὲν > Y / οὐδὲν + οὐδ' ὄλωσ N / λαλήσω X 18 φθέγγομαι X, > N
19 ὅτι οὐδὲ: ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ N 20 οὐδὲ - τι > N / ἐφιλοσόφει N
/ καὶ ἐνεκαρτέρει > N / ἐκαρτέρει X 21 ἀπὸ X, viell. ἀπὸν
23 ὡς ἔφαμεν Y, > N / ἀπρεπὲς οὐδὲ > N 24 ἐπεδειξάμεν /
ὁ > Y / θεὸς + ὑστερον Y

μαρτύρησε δίκαιον αὐτὸν ἀποφηνάμενος. ἀπολογεῖται οὖν ὑπὲρ τοῦ
 ἰσὼβ ὑπὲρ ὧν ὄλωσ, κὼν ὀλίγωρόν τι, ἐφθέγγαστο αὐτὸ τὸ ἄνθρωπον εἶ-
 ναι καὶ μὴ ἀναλήγτως τὰς βασάνους φέρειν καὶ αἱ τῶν συμφορῶν ὑπερ-
 βολαὶ καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς ἀκρίβεια καὶ τὸ ὄπλοῦν τοῦ τρόπου καὶ ὄδο-
 5 λον ὡς υἱοῦ πατέρα μετὰ παρρησίας φθεγγομένου καὶ τὸ διὰ πάν-
 των αὐτοῦ τῶν λόγων μηδὲν μὲν δυσχερὲς φθέγγασθαι περὶ θεοῦ, δεικ-
 νύναι δὲ μόνον, ὅτι οὐκ ἀπεικόντως ποθεῖ τὸν θάνατον, καὶ ὅτι οὐκ
 ἀληθῆς ἡ περὶ αὐτοῦ τῶν φίλων ὑπόνοια, καὶ τὸ διὰ πάντων κεφάλαιον
 αὐτῆ τοῦ θεοῦ ἡ ὀδέκαστος φῆρος δίκαιον αὐτὸν ἀποφηναμένη. εἰ
 10 γὰρ θεὸς ὁ δικαιοῦν, τίς ὁ κατακρίνων; ὁ ἱερός τοῦ φη-
 σιν ἀπόστολος.

10,2 καὶ ἐρῶ πρὸς κύριον· μὴ με ὀσβεῖν δίδασκε: {καὶ διὰ τί με
 οὕτως ἔκρινας;}

ταῦτα ἱκετεύω, φησίν, μονουοχι λέγων· παῦσον, ὦ δέσποτα, τὰ
 15 κατ' ἐμοῦ κακά, ἵνα μὴ ὡς εἰκὸς ἐκπλαγεῖς ἀνακόλουθόν τι φθέγγω-
 μαι ἢ κατολιγώρησας ὑπὸ τῶν βασάνων ὀσβεῖας ἀφήσω λόγον.

καὶ ἔοικέ πως καὶ καθ' ἕτερον λόγον τὴν αὐτὴν ἔννοιαν λέγειν
 τῷ μακαρίῳ Δαυίδ. ἐκείνου γὰρ λέγοντος, ὅτι οὐκ ἀφήσει κύρι-
 ος τὴν βράβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν
 20 δικαιοῦν, ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἄνο-
 μίαις χειρὰς αὐτῶν, καὶ ἱκετεύοντος μὴ ἐπὶ πολὺ κατισχύσαι
 τοὺς ὀδίνους τῶν δικαιοῦν, ἵνα μὴ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης οἱ δίκαιοι συγ-
 κλειόμενοι καὶ αὐτοὶ ὀσβεῖς τι πράξωσιν, καὶ οὕτως τὴν αὐτὴν
 ἔννοιαν φησιν ὅτι· μὴ ἐπὶ πολὺ παρατείνης μοι τὰς βασάνους,

9-10 Röm 8,33-34

18-21 Psalm 124,3

X Y Γ (BOFSPFL 17 - 21 αὐτῶν) P(14 παῦσον - 15 φθέγγωμαι) N(-11; 14
 παῦσον - 16; 24 μὴ - βασάνους)

1 οὖν: μέντοι N 2 ἰσὼβ: ἀνδρὸς N / ὧν: θ X / κὼν > N / ὀλιγω-
 ρῶν Y / τι + ῥῆμα X / τὸ: τῷ X, τοῦτο τὸ N / ἄνθρωπος X 7 ὅτι:;
 ὄς N 8 ἄπονοια Y 9 ἀποφηναμένη: ἀποφαίνουσα Y
 14 ἱκετεύω[[v]] X, ἱκέτευον Y / ὦ δέσποτα > N 15 κακά + καὶ μὴ
 ἐπὶ - βασάνους aus 2.24 N / ὄς - ἐκπλαγεῖς > P / εἰκὸς Y / τι + ὑπὸ
 τῶν βασάνων P 15/16 φθέγγωμαι Y 16 κατολιγώρησας Y / τῶν
 βασάνων: τῆς ἀνάγκης N 17 καὶ₂ > ΓΥ 18 ἐκείνου γὰρ λέγον-
 τος: φάσκοντι Γ

δέσποτα, ἵνα μὴ ὀβουλήγῃς τὶ ὡς εἰκόσ πρόξω.

διδ καὶ ἐπιφέρει·

10,2-3 καὶ διὰ τί με οὕτως ἔκρινας; ἢ καλὸν σοι, ἐὰν ὀδικῆσω;

τὸ διὰ τί, ὡς καὶ ἄνωτέρω πολλάκις εἴπομεν, οὐκ αἰτιολογί-
5 κῶς, ἀλλ' ἱκετευτικῶς λέγει, οἴονεὶ λέγων· οὐ καλὸν σοι, δέσποτα,
οὐδὲ ἄρεστόν τὸ εἰς ὀδικίαν με τραπήναι, οἰκτείρησον τοίνυν. πολ-
λοὶ γὰρ τὰς συμφορὰς οὐ φέροντες εἰς ὀδικίαν ἐτρέπησαν. καὶ ὄρα,
εἰ καὶ ὁ ἀπόστολος τοιοῦτόν τι νοήσας ἔλεγεν· κυρώσατε εἰς
αὐτόν ἀγάπην, ἵνα μὴ ὑπὸ τῆς περισσοτέρας λύπης
10 καταποθῆ ὁ τοιοῦτος· εἶτα ἐπάγει· ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶ-
μεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ὡς πεφυκότων τῶν ἀνθρώπων ἐν ταῖς ἄγαν
περιστάσεσι κατολιγωρεῖν καὶ πρᾶττειν τι τῶν τῷ διαβόλῳ δοκούντων.

ὡς ἐξ οἰκείου τοίνυν προσώπου ὑπὲρ ἡμῶν πάντων ὁ μακάριος Ἰωβ
ἱκετεύει τὸν θεὸν πεφεισμένως συγχωρεῖν καθ' ἡμῶν τοὺς πειρασ-
15 μούς, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρῳ λύπῃ καταποθῶμεν.

10,3 ὅτι ἀπέιπω ἔργα χειρῶν σου, βουλή δὲ ἀσεβῶν προσέσχεος.

πάλιν ὡς ποιητὴν ἱκετεύει θεὸν μὴ παριδεῖν ἑαυτοῦ τὸ ποίημα.
καὶ ἡρέμα μὲν πληροφορεῖται ὁ ἅγιος, ὅτι τῷ διαβόλῳ παραδεδόται·
τοῦτον γὰρ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δαίμονας ἀσεβεῖς φησιν· τὴν δὲ πρό-
20 νοίαν, δι' ἣν ὁ πονηρὸς αὐτοῦ κατεξανίσταται, οὕτω μαθεῖν δεδύνη-
ται. διδ μοι δοκεῖ καὶ ποικίλους περιστρέφειν λόγους, τοῦτο μὲν
ἐξαιτῶν ἀπαλλαγῆναι τῶν δεινῶν, τοῦτο δὲ καὶ μαθεῖν ἐπιποθῶν, δι'
ἣν αἰτίαν κολάζεται.

8-10 2.Κορίνθω 2,8-7

10-11 2.Κορίνθω 2,11

X Y Γ(ΒΟΥΣΡΕ 4-12; ≠ 15 ἵνα - καταποθῶμεν; 17-23) Ν(4 - 5 λέγει; 6 πολλοὶ - 7 ἐτρέπησαν; 13-15; 17-)

1 εἰκόσ Y 4 τὸ + δὲ N / ὡς - εἴπομεν > N / ἄς' καὶ X, καὶ ὡς Y
/ εἰρήκαμεν Y 7 γὰρ + πολλάκις Γ / ὀδικίαν; ἀποδυσπέτησιν Γ /
ἀδικίαν + εἶτ' οὖν βλασφημίαν N 8 κυρώσατε + οὖν Y 10 κα-
ταποθεῖ Y 12 κατολιγωρεῖν Y 13 τοίνυν; μέντοι N / μακάρι-
ος Ἰωβ; ἅγιος N 14 τὸν θεὸν ἱκετεύει stellt N / τὸν > Y
15 τῷ > N / λύπη; θλίψει Y(Γ ohne P) 17 πάλιν + μέντοι N / θε-
ὸν > ΧΥΝ 18 ὁ ἅγιος > N, ὡς ἅγιος Γ / τῷ > ΧΓ(ohne PCB) / παρα-
δίδωται Y 19 γὰρ + ἵσως N 20 αὐτοῦ κατεξανίσταται Γ; αὐτοῦ
κρατεῖ ΧΝ(P), κρατεῖ αὐτοῦ Y 21 διό:δι' & Y 23 τιμωρεῖται Γ

10,4-7 ἢ ὥσπερ βροτὸς ὄρᾱ καθορᾶς, ἢ ὡς ὄρᾱ ἄνθρωπος βλέψη, ἢ ὁ βίος σου ἀνθρώπινός ἐστιν, ἢ τὰ ἔτη σου ἀνδρός; ὅτι ἀνεζήτησας τὰς ἀνομίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας μου ἐξιχνίασας. οἶδας γάρ, ὅτι οὐκ ἠσέβησα, ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος;

5 μὴ ἀνθρωπίνως, φησίν, τὰ πράγματα κρίνεις; μὴ δύναται τι διαλαθεῖν τὴν σὴν ἀκρίβειαν ὥσπερ τοὺς ἀνθρώπους; μὴ τὰ ἔτη σου ὀλίγα τυγχάνουσι καὶ ἀγνοεῖς τὰ πρὸ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς γεγονότα καὶ χρεῖα σοὶ ἐστὶ ζητεῖν καὶ ἐξετάζειν τὰ πεπραγμένα ὥστε γνῶναι, ὅτι μὴδὲν ἠσέβησα;

10 ταῦτα δὲ λέγει μάρτυρα τῶν θεῶν τῆς ἑαυτοῦ δικαιοσύνης παρεχόμενος ὁμοῦ καὶ ἐξαιτῶν ἀγαθότητος ἀπολαῦσαι θεοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἄνθρωποι τὰ ἴσα ζητοῦσιν, ὁ δὲ θεὸς τῆ ἀγαθότητι ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα ἐτάζει.

ὄλλ' εἰ καὶ μὴ ἠσέβησα, φησίν, τό γε εἰς ἐμὴν γνῶσιν, οἶδα, ὅτι 15 τὴν σὴν βουλήν οὐκ ἔστιν ἀποφυγεῖν, ἀντὶ τοῦ· κἂν μὴ ἑμαυτῷ συνοῖδα, ὄλλ' ἢ σὴ κρατεῖτω βουλή ἢ κρεῖττον ἡμῶν τὸ καθ' ἡμᾶς ἐπιστομένη.

ταῦτα δὲ πόντα ὁ μακάριος ἰὼβ φθέγγεται ἡμᾶς διδάσκων ἐν ταῖς πειρασμοῖς μὴδὲν ἕτερον ποιεῖν ἢ ἐπὶ θεῶν καταφεύγειν καὶ ἰκε- 20 τεύειν ὡς ἀγαθὸν φείσασθαι τοῦ ἑαυτοῦ ποιήματος.

διὸ καὶ ἐπάγει·

10,8 αἱ χεῖρές σου ἔπλασάν με καὶ ἐποίησάν με.

ὄρᾱς, ὡς καὶ ποιητὴν ἐπιγινώσκει θεὸν καὶ παρακαλεῖ φειδῶ ποιησασθαι τοῦ ἰδίου δημιουργήματος.

25 10,8 μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν με ἔπαισας.

μετὰ τὸ ποιῆσαί με, φησίν, καὶ ἐν εὐθηνίᾳ καταστήσαι εἰς θλί-

X Y Γ (BOFSPL 5 - 6 ἀνθρώπους; 10 - 11 θεοῦ; BOFSPL 26-) P (# 15 κἂν - 19 καταφεύγειν; # 23-24; 26-) N (5-21; 23-24; 26-)

1 βλέψεις Y 3 οἶδα Y 6 τοὺς > Y 7 τυγχάνει N / αὐτοῦ: αὐτοῦ Y / καὶ₂: ἢ N 12 ὁ: σὺ N 13 ἐξετάζεις N
14 μὴ: οὐκ X, > Y / φησιν > N / γνώμην N 18 δὲ > Y 21 > N
23 γινώσκει N, + τὸν N(P) 25 ἔπαισας Y 26 μετὰ + δὲ P

φεις καὶ μῶστιγας μετέβαλες τὰ κατ' ἑμέ.

10,9 μνήσθητι, ὅτι πληθὺν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀπο-
στρέφεις.

ἰκετεύω δὲ μνησθῆναί σε καὶ τοῦ τῆς φύσεως εὐτελοῦς καὶ ὀλι-
5 γοχρονίου.

10,10 ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας;

ἦτοι ἀπὸ χοῶς διὰ τὸ λεπτότατον ἢ διὰ τὸν σπερματικὸν λόγον
φησίν.

10,10 ἐτύρωσας δὲ με ἴσα τυρῶ.

10 ἢ διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς πλάσεως σύμπηξιν ἢ καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ
μῆτρει σύστασιν.

10,11 δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με
ἐνεΐρας.

τὸ ἐνεΐρας ἀντὶ τοῦ συνέρραφας.

15 10,12 ζῶην δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοί. ἢ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλα-
ξέν μου τὸ πνεῦμα.

καὶ διὰ μόνην, φησίν, φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεον ἐξ οὐκ ὄντων ἡμῶς
εἰς τὸ εἶναι καὶ ζῆν παρήγαγες. ἢ δὲ σὴ περὶ ἡμῶς πρόνοια τὴν
ἡμετέραν διατηρεῖ σύστασιν.

20 10,13 ταῦτα ἔχων ἐν ἑμαυτῷ οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ὀδυνάτεϊ δὲ
σοι οὐδέν.

ταῦτα, φησίν, τὰ δόγματα παρ' ἑμαυτῷ πάγια κεκτημένος, ὅτι καὶ
ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγεῖν δυνατὸς εἶ καὶ τὴν βου-

X Y Γ(ΒΟΡΣΛ -1; ΒΟΡΣΡΛ 4-5; 7-8; 10-11; 17-19; 22-) N(-1; 4-5; 7
-8; 10-11; ≠ 14; 17-19; 22-)

1 μετέβαλες Y	3 με ₂ > Y	4 ἰκετεύων N/ δὲ > N / σε καὶ > N
8 φησιν > N	9 ἐτύρωσας; ἔπηξας Y	14 συνέρραφας Y
15 ἐμοῦ Y	17 καὶ ₁ > N / φησιν > NΓ(ohne P) / ἡμῶς nach 18 εἶ-	
ναί stellt Y	18 καὶ ζῆν > Γ	23 παράγειν ΓN

στην καὶ γολακτώδη οὐσίαν ἦτοι τὸν ἀπὸ γῆς χοῦν ὡς σοφὸς καὶ δυνατὸς εἰς ἀνθρώπου σύστασιν ἐργάζη, καὶ ὅτι ἐλεήμων εἶ καὶ ζωῆς χορηγός, καὶ ὅτι πολλὴν τῶν καθ' ἡμᾶς ποιῆ πρόνοιαν, ἵκετεύω καὶ οἶδα, ὅτι δυνατὸς εἶ καὶ τῶν παρόντων ἀλγεινῶν τὸ σὸν ἀπαλλάξει

5 ποίημα.

ὄρθς, πῶς σεβασμίως μέμνηται τοῦ δημιουργοῦ καὶ χάριν ὁμολογεῖ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας, ὅπερ ἐστὶν ὄντως εὐσεβοῦς καὶ λίαν εὐχαρίστου καὶ τῆ τοῦ μακαρίου ἰωβ πρέποντα θεοσεβεία;

10 10,14 ἔάν τε γὰρ ἁμάρτω, φυλάσσεις με, ἀπὸ δὲ ἀνομίας οὐκ ἀθῶόν με πεποιήμας.

πρέπει, φησίν, τῆ σῆ φιλανθρωπίᾳ, νεῖμαί τι καὶ συγγνώμης τῷ σῆ ποιήματι καὶ μὴ σφόδρα ἀκριβῶς ὡς πάντα ἐπιστάμενον πάσας τὰς πράξεις μου καὶ τὰ παραπτώματα ἐπιτηρεῖν.

15 ταῦτα δὲ πάλιν ὁ ἅγιος τὸ οἰκεῖον πρόσωπον ὑποστησάμενος ὑπὲρ ἡμῶν πάντων ἵκετεύει θεόν.

10,15 ἔάν τε γὰρ ἀσεβῆσω, οἴμοι· ἔάν τε ᾧ δίκαιος, οὐ δύναμαι ἀνακύψαι.

εἴτε γάρ, φησίν, ἀσεβῆς εὐρεθῶ, τοῦτό μοι πάντων τὸ χεῖριστον.

20 ἔάν δὲ καὶ τολμῆσω εἰπεῖν, ὅτι δίκαιός εἰμι, οὐδέν μοι ἐντεῦθεν ὄφελος.

10,15-16 πλήρης γὰρ ἀτιμίας εἰμί· ἀγρεύομαι γὰρ ὡς περ λέων εἰς σφαγὴν.

ἐν δὲ οἶδα, φησίν, ὅτι ἀτιμία μου κατακέχυται, καὶ ὡς περ λέων

X Y ΓΡΟΣΡΠ -5; 19) P(6-7 προν.; 12-16; 19-21; ≠ 24-) N(-9; 12-16; 19-21; 24-)

1 ἦτοι - χοῦν > N 2 ἐργάζει Y 3 τῶν: τὴν Y / ποιεῖ Y / ἵκετεύω καὶ > N 6 ὄρα P 7 προνοίας: εθεργεσίας P / εθεσεβοῦς ὄντως stellt N 10 φυλάσσης Y 13/14 πάσας - καί: μου P / μοῦ τὰς πράξεις stellt Y 15 πάλιν: πάντα P / ἐπιστησάμενος πρόσωπον P 16 πάντων > PN 17 ἀσεβῆς ᾧ Y / δίκαιος ᾧ stellt Y 19 γὰρ > N / φησιν - εβρεθῶ: ἀσεβῆς εἶην φησίν ΓPN / τὸ > P 20 ἔάν: εἰ P / εἰμι + Zusatz aus Katene P / ἐντεῦθεν μοι stellt P 24 ἐν: ἐάν Y / δὲ > N

εἰς σφαγὴν ἀγρευόμενος οὕτως πανταχόθεν ταῖς τιμωρίας βάλλομαι.
 ἔοικε δὲ λέοντι ἑαυτὸν παρεικάσαι διὰ τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν.

10,16-17 πάλιν δὲ μεταβολῶν δεινῶς με ὀλέκεις ἐπανακαινίζων ἐπ’
ἐμὲ τὴν ἔτασίν σου.

5 ἄλλ’ οὐδὲ ἀνίησί με, φησίν, τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλέον αὖξε-
 ται καὶ ἀεὶ καινοποιεῖται τὸ κακόν, ἵνα εἴπῃ ὅτι· ποικίλαις περι-
 βάλλομαι συμφοραῖς, καὶ ὅτι· ἔοικα τοῖς πρότερον μαστιχθεῖσι καὶ
 αὐθις καὶ πολλάκις εἰς ἑτέραν ἐξέτασιν καὶ βασάνους ἄλλας φερο-
 μένοις.

10 10,17 ὄργῃ δὲ μεγάλη μοι ἐχρήσῃ, ἐπήγαγες δὲ ἐπ’ ἐμὲ πειρατήρια.

ὄργην τὴν τιμωρίαν φησὶ τὴν μεγάλως αὐτῷ ἐπενηνεγμένην, πειρα-
 τήρια δὲ τὰ ἐπιστρατευθέντα αὐτῷ κακά.

δεήσεως δὲ ἔχεται ταῦτα καὶ θεοσεβοῦς ἰκεσίας σὺν ὀδυρμῷ τῷ
 προσήκοντι.

15 10,18-19 ἵνα τί σὺν ἐκ κοιλίας με ἐξήγαγες καὶ οὐκ ἀπέθανον, ὀφ-
θαλμὸς με οὐκ εἶδεν καὶ ὥσπερ οὐκ ὦν ἐγεγόνμην; διὰ τί δὲ ἐκ γα-
στρός εἰς μνημα οὐκ ἀπηλλάγη;

ταῦτα ὁ Ἐκκλησιαστής ὕστερον εἶπε μακαρίζων τὸν ἀποθανόντα
 ὑπὲρ τὸν ζῶντα καὶ τὸν μὴ γενόμενον ὑπὲρ ἀμφοτέρους· τοιαύτη δὲ
 20 περιπέπτωκεν ὁ ἄνθρωπος ὀδυνηρᾷ ζωῇ διὰ τὸ μὴ μεῖναι παρὰ θεῶν μη-
 δὲ φυλάξει τὰ θεῖα προστάγματα. ὁ δὲ μακάριος ἰὼβ ἐπόθει τὸν θάνα-
 τον οὐ μόνον διὰ τὰς ἀλγηδόνας, ἀλλ’ ὅτι, ὡς ἔφημεν, ὀλιγοχρόνιος
 18-19 vgl. *Ekklesiastes* 4,2-3

X Y Γ (BOFSL ≠ 2; BOFSPL 11-14; 18-) P(≠ -5 ἀξεται) N(-2; 5-9; 18-)
 1 περιβάλλομαι Y 3 ὀλέσκεις X 5 ἀλλ’ οὐδὲ: οὐκ N/ με > N/ ἐπὶ
 πλεῖστον Y 6/7 περιβέβληται Y 10 ἐπήγαγες δὲ: καὶ ἐπήγαγες Y
 11 ὄργην + γὰρ N/ μεγάλως: μεγάλην ὡς Y/ ἐπενηνεγμένην N 12 δὲ:
 γὰρ καλεῖ N 13 ἰκεσίας YΓ: γνώμης XN(γνώμης θεοσεβοῦς stellt N)
 16 ὀφθαλμὸς + δὲ Y/ δὲ > Y 17 ἀπηλλάγη: ἀπῆλθον Y 18 ταῦτα +
 καὶ N/ θανόντα XN 18/19 ζῶντα ὑπὲρ τὸν θανόντα stellt X₁, korri-
 giert X₂ 19 μὴ γενόμενον: μῆπω γεννηθέντα Γ/ τοιαύτη: καὶ αὕτη Y
 20 μεῖναι: πιστὸς εἶναι Γ 20/21 μῆδὲ: εἰ δὲ Y 21 δὲ > Y/
 ἰὼβ > Γ 22 ὅτι: ἐπειδήπερ X₂(auf radiertem Platz von 4-5 Buch-
 staben)N 22/1 ὡς ἔφημεν ὀλιγοχρόνιος ὦν Hag: ὡς ἔφημεν Y, ὡς
 ἔφην X, ὀλιγοχρόνιος φησιν εἰ Γ, > N

ἄν καὶ τοῦ χρόνου παρατεινομένου ὑπέπτευσεν ἐγκατάλειψιν ὑπομεμενηκέναι παρὰ θεοῦ.

10,20-21 ἧ οὐκ ὀλίγος ἐστὶν ὁ χρόνος τοῦ βίου μου; ἔσοόν με ἀναπαύσασθαι μικρὸν πρὸ τοῦ με πορευθῆναι, ὅθεν οὐκ ἀναστρέψω.

5 πάλιν τὸ ὀλιγοχρόνιον εἰς ἱκεσίαν προβάλλεται, καὶ οὐκ ἀνοεῖ μὲν τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον, ὡς ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐπιδειξομεν.

δῶγμα δὲ διδάσκει κάλλιστον, ὅτι ὁ ἤπαξ ἐξελθὼν τοῦ βίου οὐκέτι εἰς τόνδε τὸν βίον ἐπαναστρέφει, ὡς μυθολογοῦσιν οἱ τὰς μετεναματώσεις τερατευόμενοι.

10 10,21-22 εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ ζοφερὰν, εἰς γῆν σκότους αἰώνιου, οὗ οὐκ ἔστιν φέγγος οὐδὲ ὄραν ζωῆν βροτῶν.

δέδοικε μῆ, ἐὰν μετὰ τῶν βασάνων τελευτήσῃ καὶ τῶν ἑτασμῶν, ἐν τελείῳ ἀπορριφῆ τοῦ προσώπου τοῦ θεοῦ γένηται καὶ μετὰ τῶν ὀσεβῶν ἐν τῇ ἕδρῃ καταλεχθῆ, οἵτινες τὸ αἰώνιον οἰκοῦσι σκότος κα-

15 τὰ τὴν τοῦ σωτήρος φωνὴν τὴν φήσασαν· δῆσουςιν αὐτοῦ τοῦς πόδας καὶ χεῖρας καὶ ἐκβαλοῦσιν αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. φωτὸς γὰρ ὄντος κατὰ φύσιν τοῦ θεοῦ οἱ ἔξω τοῦ προσώπου τοῦ θεοῦ βαλλόμενοι ἐν σκότει τυγχάνουσιν.

αἰτεῖ τοιγαροῦν, μὴ ἐν προσκρούσει τοῦ θεοῦ καταληφθῆναι, ἀλλ' 20 οἶονεὶ δειχθῆναι αὐτῷ διὰ τῆς τῶν βασάνων ἀνέσεως, ὅτι ἔλω τὸν θεὸν ἐκτήσατο. οὕτω γὰρ διδαχθεῖς τὴν αἰτίαν τῶν πειρασμῶν ἐνδίκως ὁ δίκαιος ὀλιγωρεῖ καὶ ταράττεται.

15-17 Matthäus 22,13

X Y Γ (BOFSPR -2; 5-9; 19-21 ἐκτήσατο) N(-2; 5-9; 12-18; 21 οὕτω -22)

1 παρατεινομένου + καὶ τῶν παθῶν αὐτῶ ἐπιτεινομένων N / ὑπέπτευσεν Y, + τελείαν N / ἐγκατάλειψιν Y, ἐγκαταλειμμένος Γ 1/2 μεμενηκέναι Γ

2 θεῶ Y 3 οὐχ Y 4 ἀναστρέψω X 5 πάλιν:

διὰ καὶ Γ / ὀλιγοχρόνιον + τῆς ζωῆς Γ / ἱκεσίαν Γ / καὶ - 6 ἐπιδειξομεν > N 6 ἄς + καὶ Γ / ἐξῆς Γ / ἐπιδειξομεν Y 7 δῶγμα δέ: καὶ δῶγμα N

8 τὸν > Y / οἱ: εἰς Y 11 βροτῶν X

12 ὁ δέδοικε Y, ταῦτα λέγει δεδοικῶς N / τελευτήσῃ und nach ἑτασμῶν Y 13 ἀπορριφῆ Y, ἀπορριφῆ nach θεοῦ stellt N / γένηται καί: γεγωνῶς N 15 τῆμα - 17 ἐξώτερον > N / τοῦς > Y 16 χεῖρας καὶ πόδας stellt Y

18 τοῦ θεοῦ: αὐτοῦ N / βαλλόμενοι - 19 θεοῦ > Y 19 τοιγαροῦν - 20 οἶονεὶ > Γ 20 ὅτι vor δια stellen

XY, + δὴ Γ 21/22 ἐνδίκως: δεδοικῶς Y 22 ὁ δίκαιος > N

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥήτου· ὑπολαβὼν δὲ Σωφᾶρ ὁ Μιναῖος λέγει· ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσεται; ἢ καὶ ὁ εὐλαος οἶεται δίκαιος εἶναι;

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 ἀποτάδην τοῦ ἴβ διαλεχθέντος σφοδρότερον ὁ Σωφᾶρ διαμάχεται.
καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ πολυλογίᾳ σκώπτει, εἶτα μέμφεται ὡς εἰρηκότα
8τι· καθαρὸς καὶ ἄμωμος εἶμι, καὶ οὐ νενοηκῶς, ἐκ ποίας διαθέσεως
ἤθελε κρίνεσθαι πρὸς θεόν, εἴθε, φησίν, ἦν δυνατὸν δικαιολογήσα-
σθαί σοι θεόν, ἵνα καὶ ἐκ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως
10 γνῶς, ὡς τὸ κατ' ἄξιαν σοι ἀπονέμων ἐτιμωρήσάτ σε.

εἶτα δεῖξας τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ εὐτελεῶς
παραίνει τῷ ἴβ εἰς εὐχὴν τραπήναι καὶ μετανοῆσαι ἐφ' οἷος πρότε-
ρον ἤμαρτεν· οὕτω γὰρ ἔσται αὐτῷ ἔλεω τὸν θεὸν καταστησόμενον τῶν
τε παρόντων δεινῶν ἔξω γενέσθαι καὶ τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν ἀπο-
15 λαβεῖν.

Αἱ λέξεις

11,2 ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσεται; ἢ καὶ ὁ εὐλαος οἶεται
δίκαιος εἶναι;

σαφέστερον ὁ Θεοδοτίων ἐκδέδωκεν εἰρηκῶς· μὴ ὁ πολὺλογος ἀν-

X(-15) Y Γ(βOFSP 5-15) N(5-15)

1 > X/ ὄγδ.: η Y 2-4: Σωφᾶρ X, > Y; ergänzt nach d. and. Kapiteln
5 δ > X 6 πρῶτα Y/ πολυλογίας Y/ σκώπτει: σκόπει Y, + τὸν ἄγιον N
/ εἶτα + καὶ Y 7 εἰμι καὶ ἄμωμος stellt N/ διαθ.: διακρίσεως Y
10 τὸ YF: τὰ P, > X Rest Γ 11 τοῦ, > X 13 ἀπὸν Y/ ἔλεων XN,
ἔλεως Γ/ καταστησόμενον Y 16 > Y, ergänzt nach d. and. Kapiteln

αντίρρητος ἔσται;

ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἐν πλήθει λόγων ἢ τοῦ δικαίου κρίνεται φύσις οὐδέ, εἴ τις εὐστομος καὶ εὐεπής, ἥδη παρὰ τοῦτο δίκαιος· ἀλλ' ἔστι καὶ πρὸς τοὺς τοροὺς καὶ εὐτροχάλους λόγους
5 ἀντίρρησις.

11,2 εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος.

ἢ κατὰ ἀντίφρασίν φησι τὸ εὐλογημένος ἀντὶ τοῦ· κατάρως ἐγγὺς καὶ περὶ ἁμαρτίας εἰλούμενος ὁ ἐκ γυναικὸς ὀλιγόβιος, ἵνα εἴπη ὅτι· ἄνθρωπος ὢν μὴ οἴου ἁνομάρτητος εἶναι. ἢ ὀλιγόβιον λέγει
10 γει τὸν μὴ εἰς πολλὰ περιελκόμενον, ἵνα εἴπη ὅτι· σὺ πολλὰ φλυαρῶν οὐκ εὐλογημένος εἶ, ἀλλ' ἐπικατάρως.

11,3 μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου. οὐ γὰρ ἔστιν ὁ ἀντικρινόμενός σοι.

ἐπειδὴ θεὸν ἤτησεν ὁ ἰὼβ καταστῆναι αὐτῷ εἰς κρίσιν· μὴ μάτην,
15 φησὶν, φλυᾶρει· οὐ γὰρ ἔξεις θεὸν ἀντικρινόμενόν σοι.

11,4-6 μὴ γὰρ λέγε, ὅτι· καθαρός εἰμι τοῖς ἔργοις καὶ ἄμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ. ἀλλὰ πῶς ἂν ὁ κύριος λαλήσαι πρὸς σέ καὶ διανοίξαι χεῖλη αὐτοῦ μετὰ σοῦ; εἶτα ἀναγγελεῖ σοι δύναμιν σοφίας, ὅτι διπλοῦς ἔσται τῶν κατὰ σέ. καὶ τότε γνώσῃ, ὅτι ἄξια σοι ἀπέβη παρὰ
20 κυρίου ὢν ἡμάρτημας.

εἶθε, φησὶν, ἦν θεὸν διαλεχθῆναί σοι ἵνα μαθῶν τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ τὴν κατὰ δικαιοσύνην ὑπεροχὴν μηκέτι τολμήσῃς λέγειν ὅτι· καθαρός εἰμι καὶ ἄμεμπτος, ἀλλὰ γινῶς ὅτι τὸ κατ' ἀξίαν ἀπένειμά σοι ὁ θεὸς ἰσομέτρους τοῖς ἁμαρτήμασι τὰς τιμωρίας ἐπαγαγών. τὸ δὲ
25 ὅτι διπλοῦς ἔσται τῶν κατὰ σέ τοῦτο δηλοῖ· πολλή ἐστιν

Υ Γ(ΒΟΨΣ 2 οὐκ - 3 φύσις; ΒΟΨΣ 7-11; 14-15; 21-) Ν(2 οὐκ - 5; 14-)

2 λόγου Υ, + φησὶν ΓΝ 3 εἰπεὶς Υ 4 τοροῦς: γοργοῦς Ν
8 καὶ περὶ: καίπερ Υ 11 εὐλογημένος εἶ: εὐλογηθήσῃ Γ / ἀλλ' ἐπικατάρως: ἀλλ' ἐπὶ κατάρω γενήσῃ ΟΦ, > ΒΣΠΛ 12 ἀντικρ. LXX:
ἀνταποκρ. Υ, vs1. Z.15 17 διανοίξῃ Υ 21 εἶθε γὰρ ἦν φησὶν Γ
22 τολμήσεις ΥΝ 23 τὸ > Υ / ἀπένειμαί Υ 24 ὁ > ΓΝ
25 τῶν ΥΡΝγ: τῷ CBHP, τὸ ΒΟΨΣ / πολλή + φησὶν ΓΝ / ἔστιν > Ν

ἡ ὑπεροχὴ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν λέγοντα ἑαυτὸν ὡσπερ οὐ σοφὸν εἶναι καὶ δίκαιον. εἰ δὲ καὶ σοφώτερος ἡμῶν ἐστι καὶ δικαιότερος, σοφῶς καὶ δικαίως ἐπήγαγέν σοι τὰς τιμωρίας.

11,7 ἢ ἴχνος κυρίου εὐρήσεις ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου, ἃ ἐποίησεν ὁ

5 παντοκράτωρ;

ἀνεφικτά σοι, φησίν, τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῆς προνοίας εὐρεῖν ἀμύχανον ἢ ἄχρι τέλους τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ φθῶσαι ἢ τῶν ποιημάτων.

11,8 ὑψηλότερος ὁ οὐρανὸς καὶ τί ποιήσεις; βαθύτερα δὲ τῶν ἐν

10 ῥόδου τί οἶδας;

πῶς δ' ἂν ἐφίκοιο, φησίν, πόσον ἐστὶ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ - τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ καὶ τί ποιήσεις; ἀντὶ τοῦ ἀμύχανῆσαι εὐρεῖν -, ἢ τίνα εἰσὶ τὰ ὑπὸ τὸν ῥοδὸν;

11,9 ἢ μακρότερα μέτρα γῆς ἢ εὖρος θαλάσσης.

15 οἶδας, δὲ φησιν, τῆς γῆς τὸ μέτρον, πόσον ἐστίν, ἢ τῆς θαλάσσης τὸ πλάτος;

11,10 ἐὰν δὲ καταστρέψῃ τὰ πάντα, τίς ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας;

εἰ δὲ καὶ τὰ πάντα ἀναστρέψαι βουληθῆ, τίς ἄντερεῖ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι καὶ τῇ τοσαύτῃ ἐξουσίᾳ; εἴτα, ἴνα μὴ δόξῃ λέγειν ὅτι· κατ' 20 ἐξουσίαν ἐπήγαγέ σοι τὰς τιμωρίας καὶ οὐ κατὰ τὸ δίκαιον, ταχέως ἐπήγαγεν·

11,11 αὐτὸς γὰρ οἶδεν ἔργα ἀνόμων, ἰδὼν δὲ ὄνομα οὐ παρόφεται.

ὡς δυνατὸς τοίνυν καὶ σοφός, φησίν, καὶ δίκαιος ὀνομασθῆντά σε οὐ παρεῖδεν, ἀλλ' ἐτιμωρήσατο.

Υ Γ(ΒΟΨΣΡΛ - 2 δίκαιον; 6-8; 11-14; 15-16; ΒΟΨΣΡΛΝ ≠ 19 εἴτα - 21)
Ρ(18-21; 23-24) Ν(-3; 6-8; 11-13; ≠ 15-16; 18-19 ἐξουσία; 23-)

1 ὡσπερ σὺ > Υ 2 δὲ: οὖν Ν / ἐστι > Ν 3 σου Υ 9 βα-
θύτερ() Υ 11 δὲ Υ / ἐφείκοιο Υ 13 εἴ: ἢ ΓΝ 14 μακρό-
τερ() μέτρ() Υ 18 δὲ: οὖν Ν / ἀνατρέψαι Ν / τοῖς > Υ
19 ὁδὸς Ρ 20 τὸ > Υ 23 τοίνυν > Ρ / φησιν > ΡΝ

11,12 ἄνθρωπος δὲ ἄλλως νήχεται λόγοις, βροτὸς δὲ γεννητὸς γυναι-
κὸς ἴσα ὄνῳ ἐρμηίτην.

ὁ μὲν οὖν θεός, φησίν, τοσοῦτός ἐστι καὶ τοιοῦτος, ὁ δὲ ἄνθρω-
πος εἰκὴ καὶ μάτην φλυαρεῖ οὐδὲν ὄνου κατὰ τὸ εὐτελες τῆς φύσεως
5 ὅσον πρὸς τὴν θεϊαν σοφίαν καὶ ὑπεροχὴν διαφέρων. ἐρμηίτην δὲ ὄνον
ἔφη διὰ τὸ ἀνυπότακτον. τοῦτο δὲ αἰνιττόμενος τὸν Ἰώβ ἔφησεν ὡς
καὶ φλύαρον καὶ πρὸς θεὸν ἀνυπότακτον.

11,13-14 εἰ γὰρ σὺ καθαρὸν ἔθου τὴν καρδίαν σου, ὑπτιάζεις δὲ
καὶ χεῖρας πρὸς αὐτόν, εἰ ἄνομόν τί ἐστιν ἐν χερσὶ σου, πόρρω ποί-

10 ἦσον αὐτὸ ἀπὸ σοῦ, ἄδικία δὲ ἐν διαίτη σου μὴ αὐλισθήτω.

ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ὑπτιάζεις δὲ χεῖρας πρὸς αὐτόν
ἀπλώσεις πρὸς αὐτόν τὰς παλάμας σου ἐκδέδωκεν.

οἱ οὖν χρόνοι ἐνταῦθα ἐνηλλαγμένοι εἰσίν, ὁ δὲ νοῦς οὗτος· εἴ
τι μοι κείθῃ, κἄθαρόν σου τὴν καρδίαν καὶ τὰς χεῖρας ἄπλωσον πρὸς
15 θεὸν εἰς εὐχὴν καὶ μηκέτι ἀδικήσης ἢ ἀνομήσης, καὶ ἔσσονται σοι τά-
δε καὶ τάδε ἄπερ ἐφεξῆς φησιν.

καὶ δοκαῖ μὲν ὁ Σωφὸρ παραινεῖν τῷ Ἰώβ, πλὴν καὶ αὐτὸς αὐτόν
πλήττει ὡς δι' ἁμαρτίας κολαζόμενον.

11,15 οὕτω γὰρ ἀναλόμφει σου τὸ πρόσωπον ὥσπερ ὕδωρ καθαρὸν.

20 εἰ γὰρ μετανοήσεις, φησίν, τὸ ἐσβεσμένον καὶ συγκεχυμένον σου
πρόσωπον ἀπὸ τῶν συμφορῶν ἐκλάμφει καὶ ὡς καθαρὸν ὕδωρ διαυγάσει,
ἵνα εἴπῃ ὅτι· τὴν παλαιὰν εὐδαιμονίαν ἀπολήφῃ.

Υ Γ(ΒΡΦΣΛ 6 τοῦτο - 7; ≠ 13-16) Ρ(≠ 3 ὁ δὲ - 4 φύσεως; 5 ἐρμηίτην -
7; 13 εἰ - 16) Ν(- 5 διαφέρων; ≠ 5 ἐρμηίτην - 7; 11-16)

1/2 γυναικὸς > Υ 2 ὄνῳ Υ / ἐρμηίτην Υ 3 οὖν: γὰρ Ν / τοι-
οῦτος + Zusatz aus Katene Ν 3-5 οἱ δὲ ἄνθρωποι .. φλυαροῦσιν ..
διαφέροντες Ν 4 ὄνου Ν: ὄν Υ(Ρ) 5 ἐρμηίτην Υ 6 τοῦτο
δὲ > Γ(Ν) / ἔφησεν > Γ(Ν) 7 καὶ φλυαρὸν καί: τὰ Γ(Ν)
8 σὺ: οὐ Υ 10 ἀπὸ Υ 11 ὁ > Υ, ὁ δὲ Ν/ δὲ > Ν/ αὐτόν: θεὸν Ν
13 οἱ: εἰ Υ/ ἐνταῦθα Ν(Γ): > Υ/ ἐνηλλαγμένοι Υ 13/14 εἰ τι Ν(Γ):
ἔάν δὲ ΥΡ 14 κείθῃ + φησίν Ν(Γ) + τὰ κάλλιστα συμβουλευόντι Ν
14 σου: μου Ρ / τὰς - 15 εὐχὴν: Auszüge aus Katene Ν, δεθήτηι τοῦ
θεοῦ (Γ) 15 ἀδικήσεις ἢ ἀνομήσεις Υ/ παρανομήσης Ν/ καί: Aus-
züge aus Katene Ν 16 ἄπερ: & Ρ 21 ἀπὸ Hag: ἐπὶ Υ

11,15 ἐκδύσει δὲ ῥύπον καὶ οὐ φοβηθήσῃ.

ἐπειδὴ ὁ Ἰωβ ἔφη· Ἰκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἔβαψας, ὁ Σωφῶρ φησιν ὅτι· καὶ τοῦτον τὸν ῥύπον - ὃ ἐστίν· τὴν δυσπραγίαν - ἀποδύση καὶ οὐδὲ ἔτι φοβηθήσῃ, μὴ τι σοι ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυσχερῆς ἀπαν-
5 τήσῃ.

11,16 καὶ τὸν κόπον ἐπιλήσει ὥσπερ κύμα παρελθὸν καὶ οὐ πτοηθήσεται.

ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος ὑποληφθήσεταιί σοι τῶν κόπων οὐδὲ μνήμη τῶν συμφορῶν ὥσπερ οὐδὲ κύματος παρελθόντος ἴχνη καταλιμπάνονται.

11,17 ἡ δὲ εὐχή σου ὥσπερ ἐωσφόρος.

10 ἀντὶ τοῦ· ὑπέρλαμπρος, καθαρὰ, τουτέστιν· ἀνύουσα.

11,17 ἐκ δὲ μεσημβρίας ἀνατελεῖ σοι ζωὴ.

ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι· ὡς ἥλιος ἐν μεσημβρίᾳ διαλάμψει σου ἡ ζωὴ· ἢ ἐπειδὴ ἐν μεσημβρίᾳ ὑπὲρ κεφαλῆς ἂν ὁ ἥλιος οὔτε ὀπισθεν ποιεῖ σκιὰν οὔτε ἔμπροσθεν, φησὶν ὅτι· ἐπειδὴ νῦν ὥσπερ ἐν μέσῳ ζυγῶ ἐπὶ
15 ξυροῦ κεῖται τὰ κατὰ σέ, ἐκ ταύτης σου τῆς ἀμφικρήνου καταστάσεως ἀναλάμψει σου ἡ ζωὴ, ἐὰν μετανοήσῃς.

11,18 πεποιθὼς τε ἔση ὅτι ἔστι σοι ἐλπίς.

καὶ θαρρήσεις λοιπὸν ὡς ἔχων εἰς θεὸν τὴν ἐλπίδα καὶ ὑπ' αὐτοῦ βοηθούμενος.

Υ Γ (βοFSL 2 ἐπειδὴ - ἔβαψας; 10; βοFSPL 18-19) Ρ(2 - 3 ἀποδύση; 13 ἐπειδὴ - 16) Ν(2-5; 7-8; 10; 12-16; 18-19)

2 ἐπειδὴ - ἔφη; πρὸς θ εἶπεν ὁ Ἰωβ τό (τό > Ρ) ΓΡ / ὁ₁ > Υ / με ἐν ῥύπῳ stellt Γ / ἔβαψας + πρὸς ἐκεῖνο Ν 2/3 φησὶν ὁ Σωφῶρ stellt Ρ 3 ὃ ἐστίν; τουτέστιν Ρ 3/4 ἀποδύσει Υ 4/5 ἀπαντήσῃ Υ 6 ἐπιλύσει Υ / παρελθὼν Υ 7 σοι Ν; σου Υ / μνήμη; μνημόσυνον Ν 8 καταλιμπάνεται Ν 10 ὑπέρλαμπρος - τουτέστιν; καθαρὰ καὶ ΓΝ 12 ἢ > Υ 13 ποιεῖ + τὴν Ν 14 μέσῳ ζυγοῦ Ν, μεσημβρία ζυγοῦ Ρ 14/15 ἐπὶ ξυροῦ > Ρ 15 τὰ; τὸ Υ 16 σοι Ρ 18 θαρρήσας Υ / λοιπὸν > Γ / λοιπὸν + φησιν Ν / ἔχων - ἐλπίδα ΓΝ; ἐλπίδα ἔχων εἰς θεὸν Υ

11,18 ἐκ δὲ μερίμνης καὶ φροντίδος ἀναφανεῖταί σοι εἰρήνη.

τῆς δὲ νῦν συνεχούσας σε μερίμνας καὶ ἐπωδύνους φροντίδας γαληναία τις καὶ εἰρηνικὴ κατάστασις διαδέχεται.

11,19 ἤσυχάσεις γὰρ καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σοι.

5 οὕτω δὲ βαθείας ἀπολαύσεις εἰρήνης, ὡς ἀπολέμητον τὸν κατάλοιπον διαβιῶναι χρόνον.

11,19-20 μεταβαλλομένου δὲ σοι πολλοὶ σοι δεηθήσονται, σωτηρία δὲ αὐτοὺς ἀπολείψει· ἡ γὰρ ἐλπίς αὐτῶν ἀπολείπεται. ὀφθαλμοὶ δὲ ἀσβεβῶν τακῆσονται.

10 οἱ δὲ νῦν περιορῶντές σε διὰ τῆς συμφορᾶς καὶ ἐπεμβαίνοντές σοι ὑστερόν σοι δεηθήσονται, ὅταν αὐτοὺς ἡ παρὰ θεοῦ σωτηρία καταλίπη καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα ἔχωσιν. τότε δὴ τότε καὶ τακῆσονται αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπὶ τῇ σῆ εὐημερίᾳ, ὑπὸ τοῦ φθόνου δὲ δηλονότι.

15 καὶ τῶν τούτων τῶν λόγων ἔστι συνιδεῖν, ὅτι πρὸς πᾶσι τοῖς κακοῖς καὶ τινὰς ἔπεισεν ὁ διάβολος ἐπιγελαῶν καὶ ἐπεμβαίνειν ταῖς συμφοραῖς τοῦ Ἰωβ.

11,20 παρ' αὐτῷ γὰρ σοφία καὶ δύναμις.

τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι καὶ τοῦτον τὸν στίχον, τινὰ δὲ οὐ. κατὰ γοῦν τὰ ἐν οἷς κεῖται τὸ ῥητὸν εἰς τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν τε καὶ 20 δύναμιν περιέκλεισεν ὁ Σωφῶρ τὸν λόγον μονονουχὶ λέγων ὅτι· χαλεπὸν οὖν ἀντιπράττειν τῷ μόνῳ σοφῷ καὶ δυνατῷ θεῷ.

Υ Γ(ΒΟFSPL 10-13) Ν(2-3; 5-6; 10-16)

2 νῦν συνεχούσας: νυνεχοῦσας Ν / σε > Ν 2/3 γαληναία Ν
 5 οὕτω δὲ: ἀλλ' οὕτω Ν 5/6 κατάλοιπον: λειπόμενον Ν 8 ἀπωλεῖται Υ
 10 νῦν + ψησιν ΓΝ / σοι > Γ 11 σοι: σοι Υ
 11-12 ὅταν - ἔχωσιν > Γ / καταλείπη Υ 12 ἔχωσιν ἐλπίδα stellt Ν / ἔχωσιν Ν: σχῶσιν Υ / τότε > Ν 13 τοῦ > Γ / δὲ > Ν
 15 ἔπεισεν: ἐπέστησεν Ν / ἐπεμβαίνειν + ἐν Ν
 17 αὐτο Υ

καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἕτερον λεγόμενα διὰ ἁμαρτίας κολαζόμενον κα-
 λῶς ἐλέγετο. οὐδὲ γὰρ ἀπόβλητοι τῶν φίλων τοῦ ἰωβ οἱ λόγοι, ἐὰν
 ἕτερον ἢ πρόσωπον τὸ νοουθετούμενον καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης λέγων-
 ται διαιρέσεως. ὁ δὲ δίκαιος καὶ μᾶλλον ἄλγει οὐδὲν μὲν ἑαυτῷ συν-
 5 ειδῶς, ὡς ἀσεβῆς δὲ νοουθετούμενος εἰς μετόνοιαν.

Υ Γ (βοφσρλ) Ν

1 καὶ - μὲν: ταῦτα δὲ Ν / ἕτερον + μὲν Ν / κολαζόμενον: κακῶς πᾶσ-
 χοντα Ν 2 ἐλέγετο ΓΝ: ἔσχεν αὐτῷ Υ 3 τὸ: τὸν Υ
 3/4 λέγονται ΥΓ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

'Αρχὴ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· εἶτα ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσῃ σοφία.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 σφοδρότερον τοῦ Σωφᾶρ χρησαμένου τοῖς λόγοις καὶ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως πειραθέντος τοῦτο μὲν φοβῆσαι τὸν δίκαιον, τοῦτο δὲ διδάξαι, ὅτι οὐκ ὀδίκως πάσχει ἢ πάσχει, ὡς πᾶσιν οὐσης ὁμολογημένης τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως χλευάζει ὁ ἰὼβ τὸν Σωφᾶρ ὡς τὰ ὁμολογημένα δι' ἀποδείξεων βουληθέντα κατασκευά-
10 σαι.

εἶτα καὶ αὐτὸς μεγαλοπρεπῶς ἐξηγεῖται τὰ περὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως δεικνύς, ὅτι συνετώτερος αὐτῶν ἐστὶ περὶ τὰ θεία. καὶ μέμφεται μὲν τοὺς φίλους ὡς οὐ δυναθέντας θεραπευτικούς λόγους εἰπεῖν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ δικαίου θεοῦ ἡδέως λέγει τὰ προσόντα αὐ-
15 τῷ σφόδρα θαρρῶν τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρίσει. καὶ μέμφεται τοῖς φίλοις ὡς παρὰ τὸ δίκαιον τὴν ὑπὲρ θεοῦ δικαιολογίαν ἀναλαβοῦσι καὶ φησιν ὅτι· κἂν μυριάκις δόξητε ὑπὲρ θεοῦ λαλεῖν, λαλήτε δὲ μετὰ δόλου καὶ παρὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἀποδέξεται ὑμᾶς ὁ φιλαλήθης θεός. τὸ δὲ ἐναντίον αὐτὸς αωτηρίας ἐλπίζει τεύξασθαι καὶ ἀποδοχῆς ὡς
20 ἄδολως καὶ καθαρῶς, ἢ φρονεῖ, μετὰ παρηρησίας ἐπὶ θεοῦ διαλεγόμε-

Υ Γ (ΒΟΨΣΙ 5-) Ρ (5-) Ν (5-)

1 ἕνατον: θ Υ 3 μετ' Υ 5 σφοδρότερον (Anfangsunziale nicht eingetragene) Υ 6 πειραθέντος: nach δίκαιον Ρ, πνευσθέντος Ψ, πεμφθέντος Rest-Γ 7 διδάξαι: καὶ δεῖξαι ΓΡΝ / ἢ πάσχει > ΓΡΝ 7-8 ὡς - δυνάμεως > Ν 8 ὁμολογημένης Υ / ὁ + μακάριος Ρ 9 δι' (διὰ) ἀποδείξεων ΓΝ: δι' ἀποδείξεως Ρ, διὰ πράξεως Υ / βουληθέντι Υ 11 αὐτὸς: οὗτος Γ / ἐξηγεῖτο Γ 13 λόγοις Ρ 14 δὲ + ὡς Ρ / ἠδέστατα Γ, ἡδίστα Ρ / καταλέγει Ρ 15 μέμφεται τοῖς φίλοις: μέμφ. αὐτοῦς Ρ, ἀίτιᾶται τοὺς φίλους Ν 16 θεὸν Υ, τοῦ θεοῦ Ρ / ἀναλαβόντας ΡΝ 17 δόξηται Υ / λαλεῖται Υ 18 οὐ δέξεται Ρ 19 τὸ - ἀποδοχῆς: αὐτὸς δὲ Ρ / ἐλπίζει: ἐδέετο ζητῶν Γ / καὶ ἀποδοχῆς: καὶ ἀποδοῦς Γ, > Ν / ἐπὶ τοῦ θεοῦ Ν, ἔτι Γ, > Ρ / διαλεγόμενος: φηγεγόμενος Ρ

νος· καὶ φησιν ὅτι· οἶδα ἐγώ, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι πρὸς θεὸν ἀληθῆ καὶ δίκαιον οὖν ἀληθεῖρα φεγγόμενος. εἶτα τρέπεται καὶ εἰς αἵτησιν πρὸς θεὸν καὶ παρακαλεῖ συγγνώμης τυχεῖν, εἴ τι καὶ ἤμαρ-
 5 τέν, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς εἰς ἰκεσίαν προβάλλεται φάσκων μη-
 δεῖνα ἄνθρωπον εἶναι καθαρὸν, κἂν μίαν ἡμέραν εἰς τὸν βίον παρέλθῃ.
 δεῖκνυσι δὲ κατὰ παρῶσιν, ὡς καὶ τῶν φυτῶν ὀδρανέστερός ἐστιν ὁ
 ἄνθρωπος. μέμνηται δὲ ὡς προφήτης καὶ συντελείας καὶ ἀναστάσεως·
 καὶ πάλιν ἰκετεύει τὸν θεὸν ὡς ποιητὴν, φείσασθαι τοῦ ἰδίου δημι-
 ουργήματος, καὶ ἄξιόν μὴ πρὸς ἀκριβεῖς ἔλθεῖν ἐλεγμούς.

10 ταῦτα δὲ πάλιν ἐν τῷ ἑαυτοῦ προσώπῳ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ἐξαιτεῖ
 τὸν θεόν· οἱ γὰρ ὄγιοι τὰ οἰκεῖα ὑποστησάμενοι πρόσωπα ἐκ τῶν καθ'
 ἑαυτοῦς ὑπὲρ τοῦ κοινουῦ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν θεὸν λιτανεύουσιν,
 ὡς πολλοχόθεν ἔστιν ἰδεῖν, καὶ οὐχ ἥμισα ἐκ τῆς ἐνθέου καὶ ἐν-
 αρμονίου τῶν ψαλμῶν μελωδίας. ἐπιτῆρει δὲ πάλιν, ποίας ἔχων τὰς
 15 περὶ θεοῦ δόξας ὁ μακάριος Ἰωβ καὶ ἐκ ποίας ἀγάπης καὶ καθαρότη-
 τος οὖν παρησίῳ διαλέγεται. θαυμάσαι δὲ ἄξιον, πῶς ἐν τοσαύταις
 καὶ τηλικαύταις συμφοραῖς καὶ βασάνοις οὐκ ἐξεπλόγη, οὐ κατέπεσεν,
 πῶς οὐδὲν αὐτὸν τῶν ὑπὸ τῶν φίλων ῥηθέντων διέλασθεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς
 πάντα ἀπαντᾷ καὶ δόγματα λαλεῖ καὶ ἀξίως θεοῦ τὰς περὶ αὐτοῦ κέκ-
 20 τηται ὑπολήψεις καὶ τρόπον τινὰ μὴ ὂν ἐν σαρκί, ἀλλ' ὄλος ὂν ἐν
 πνεύματι, οὕτως ἐν μέσαις ταῖς βασάνοις φιλοσοφεῖ.

Υ Γ(ΒΟFSL -21) Ρ(- 11 θεόν; 16 θαυμάσαι - 21) Ν(-21)

1 καὶ φησιν: λέγει Ρ / ὅτι₁ > ΓΡΝ 1-2 θεὸν - δίκαιον: νγ¹.
 142,12 / ἀληθῆ θεὸν stellen ΓΡΝ 2 οὖν: ἐν ΓΡ / φεγγόμενος:
 τοὺς λόγους ποιούμενος Ρ 3 εἴ τι: ὅτι Γ / καὶ₂ > Ρ 4 ἰκε-
 τεῖαν Ρ 4/5 μηδένα: μὴ ζῶντα Γ 6 κατὰ - ὡς > Ρ (sic) /
 ὀδρανέστερος: ἀσθενέστερος Γ 7 μέμνηται - ἀναστάσεως > Ν / μέμ-
 νηται - καὶ₁: καὶ ὡς δίκαιος προφητεύει περὶ Γ / ὡς: ὁ Ρ / καὶ₂ > Ρ
 / ἀναστάσεως + ἀσαύτως δὲ Γ 8 πάλιν > ΡΝ / τὸν - ποιητὴν > Ρ
 9 καὶ - ἐλεγμούς > Ρ / ἀξιοῖ: αἰτεῖται Γ / μὴ > Γ / ἐλεγμούς: ζητή-
 σεις Γ, ζητήσεις καὶ ἐλεγμούς Ν 10-11 ταῦτα - θεόν: τὸ οἰκεῖον
 ὑπὲρ τῆς φύσεως υποστησάμενος πρόσωπον Ρ 10 ἑαυτῷ Υ / ἡμῶν > Γ
 11 ὄγιοι .. υποστησάμενοι: δυνάμενοι .. υποστησασθαι Γ 11/12 καθ'
 ἑαυτοῦς: καὶ Γ 12-13 τῆς - ἰδεῖν: εἶναι τις ἀναμάρτητος τὸν
 θεὸν αἰτῶν ὡς πολλοὺς εθεργετεῖν δύναται Γ 16 οὖν: νῦν Γ
 17 καὶ τηλικαύταις > Ν 18 ῥηθέντων: καληθέντων Ν 19 πάν-
 τας Γ / ἀξίας Ρ 20 καὶ + ἐν μέσαις ταῖς βασάνοις Ν / τρόπον τι-
 νὰ: ὡς Ν, ὥσπερ Ρ / ὂν - ὂν: ἐν σαρκὶ ὂν ἀλλ' ὄλος Ν / ὄλος Γ
 21 πνεύματι + καὶ Υ / οὕτως - βασάνοις > Ν

< Αἱ λέξεις >

12,2 εἶτα ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσῃ σοφία;

Ἰδὲ οἶσθε, φησὶν, ὅτι μόνοι ἄνθρωποι τυγχάνετε καὶ εἰς ὑμᾶς ἡ
 πᾶσα σοφία τελευτᾷ, ὡς μηδένα ἄλλον μετέχειν αὐτῆς; ἢ καὶ οὕτως·
 5 εἶτα ἔστιν ἐφ' ὑμῖν εἰπεῖν, ὅτι ἄνθρωποι ἐστε τὸ κατ' εἰκόνα δια-
 σφύζοντες, ἢ μέχρι τελευτῆς συμπαράμενοι ὑμῖν ἡ σοφία; ἵνα εἴπῃ ὅτι·
 οὐκ ἔστε ἐν τελειότητι σοφίας, ἀλλὰ παρετράπητε καὶ σχεδὸν ἄπωλέ-
 σσατε τὸ εἶναι ἄνθρωποι. ταῦτα δὲ λέγει οὐ κατεπαιρόμενος αὐτῶν,
 ἀλλὰ ἀχθόμενος ἐφ' οἷς παρὰ τὴν ἀλήθειαν λαλοῦσιν.

10 12,3 καὶ μοι μὲν καρδία καθ' ὑμᾶς ἐστίν.

δύναμαι, φησὶν, καὶ εἰδέναι ὅσα καὶ ὑμεῖς ἴσατε.

12,4 δίκαιος γὰρ ὄνηρ καὶ ἄμεμπτος ἐγενήθη ἐν χλεύασμα.

τοῦτο ἔοικε μὲν περὶ ἑαυτοῦ λέγειν, καθολικὸν δὲ ἐκτίθεται λό-
 γον. οἱ γὰρ σαρκικοί τὰ τῶν δικαίων καὶ πνευματικῶν μωρίαν ἠγοῦν-
 15 ται. ψυχικός γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύμα-
 τος, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν.

12,5 εἰς χρόνον γὰρ τακτὸν ἠτοιμάσθη πεσεῖν ὑπ' ἄλλους, οἴκου τε
 αὐτοῦ ἐκπορευθεῖσθαι ὑπὸ ὀνόμων.

ἐνταῦθα οἱ τὴν εἰμαρμένην δοξάζοντές φασιν ὅτι· ἰδοὺ καὶ ἡ γρα-

15-16 1. Korinther 2,14

Υ γ(βΟFSPL 3 - 4 ἀτῆς; βΟFSL 4 ἢ - 9; βΟFS 15 ψυχικός - 16; βΟFSL
 19-) Ρ(5-9; 13-16; 19-) Ν(3 εἰς - 4 ἀτῆς; 13-16; 19-)

1 > Υ 2 ἴτα Υ(Initiale nicht eingetragen)
 3 ἄρα: ρα Υ, wie Z.2 / οἶσθαι Υ 4 τελευτᾷ σοφία stellen ΓΝ /
 μηδὲ Υ 5 κατ' εἰκόνα: λογικόν Γ 6 ἢ - σοφία > ΓΡ
 7 παρετράπηται Υ, + οὐδὲ μέχρι τελευτῆς ἡμῶν συμπαράμενι σοφία
 (vgl. Z.6) Ρ 7-8 καὶ - ἄνθρωποι > ΓΡ 8 τὸ: τοῦ Υ 9 ἀχ-
 θόμενος Υ / λαλοῦσιν + ἐπάγει γοῦν ΓΝ 12 ἐγενήθη Υ 13 τοῦ-
 το: καὶ Ν / ἐκτίθεσθαι Υ / λόγον ἐκτίθεται stellt Ρ 14 οἱ γὰρ:
 ὅτι οἱ Ν / δικαίων καὶ > Ρ 15 νοτ ψυχικός: καθά φησιν καὶ ὁ ἀπό-
 στολος Ρ, ὁμοιον τούτω τὸ ἀποστολικόν Γ, κατὰ τὸ εἰρημένον Ν/ γὰρ > Ν
 15/16 πνεύματος + τοῦ θεοῦ ΓΡ 16 μωρία - ἐστίν > Ν 19 τὴν > Γ

φή λέγει, ὅτι εἴμαρτο αὐτὸν παθεῖν. ἀλλ' οὐ τοῦτο ἡ γραφή λέγει, μὴ γένοιτο - οὐ γὰρ ὑπὸ ἀνάγκην τὰ ἡμέτερα -, ἀλλ' ὅτι πάντα ἐν μέτρῳ διοικῶν τὰ καθ' ἡμᾶς ὁ θεὸς τοῖς τῆς ἑαυτοῦ προνοίας λόγοις σῖδε, καὶ μέχρι πόσου συμφερόντως δεῖ πάσχειν ἡμᾶς, καὶ κατὰ μέτρον 5 ἐπάγει τοὺς πειρασμούς.

τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Ἰωβ, ἵνα τὸ κρίμα τῷ θεῷ παρῶσχη μονουουχὶ λέγων· μὴ γελάσθωσαν οἱ δίκαιοι πάσχοντες. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ πάσχουσιν, ἐφ' ὅσον ὁ θεὸς βούλεται.

12,6 οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ μηδεὶς πεποιθέτω πονηρὸς ἂν ὀρθῶς ἔσεσθαι, ὅσοι γὰρ παροργίζουσι τὸν κύριον, ὡς οὐχὶ καὶ ἔτασις αὐτῶν ἔσται.

καὶ πρόδηλον, φησὶν, ὡς οὐκ ἐτιμώρητος ἡ πονηρία οὐδὲ ἀνεξέταστοι μένουσιν οἱ τὸν θεὸν παροργίζοντες.

12,7-8 ἀλλὰ δὴ ἐπερώτησον τετράποδα, ἐάν σοι εἴπωσι ἢ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐάν σοι ἀναγγείλωσιν, ἐκδιήγησαι δὲ γῆ, ἐάν σοι φράση, 15 καὶ ἐξηγήσονται σοι οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης.

εἰ δὲ οὐκ ἄρκει, φησὶν, ἀκούειν ἀνθρώπου, ἐπερώτησον τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄφυχα. τοῦτο δὲ λέγει πρὸς ἐντροπήν τοῦ Σωφῶρ, ὅτι ταῦτα ἀναντίρρητὰ ἐστί καὶ πᾶς ἄνθρωπος αὐτὰ ἐπίσταται. τάχα δὲ καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι καὶ τὰ ἄφυχα καὶ τὰ ἄλογα, κἂν μὴ λαλῶσιν, τῆς τοῦ 20 θεοῦ δυνάμεως συναισθάνονται.

12,9-10 τίς οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσι τούτοις, ὅτι χεὶρ κυρίου ἐποίησεν αὐτά; εἰ μὴ ἐν χειρὶ αὐτοῦ φυχή πάντων τῶν ζώντων καὶ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου;

πᾶσιν οὖν, φησὶν, ἐστὶν ὁμολογημένον, ὅτι τῇ ποιητικῇ καὶ δρα- 25 στηρίῳ τοῦ θεοῦ δυνάμει τὰ πάντα συνέστησαν καὶ αὐτὸς τὴν πάντων

Υ Γ(ΒΟFSL -5; ΒΟFSPL 7 μὴ - 8; 11-12; ≠ 16-20) Ρ(-8; 24-) Ν(-5; 11 ὡς - 12)

1 εἴμαρτο - παθεῖν: εἴμαρτο ἀπαθῶ παθεῖν Ρ, εἴμαρ τὸ ἀτοπαθεῖν Υ
2 ἡμέτερα + πάθη Ν / ἀλλ' ὅτι: ἀλλὰ Υ / πάντα > Ν 7 πάσχοντες
> Γ 8 ὅσον + ἂν Υ 11 πονηρία: ἀμαρτία Ν 17 πρὸς +
πλείονα (Γ) 18 ἀναντίρρητα Υ 20 ἐπαισθάνονται (Γ)
24 οὖν - ὁμολογημένον: ἂν ἀμολόγηται Ρ

συνέχει ζωήν.

εἰ δὲ μὴ τὸ αὐτὸ ψυχὴν καὶ πνεῦμα ἐνταῦθα λέγει, τὸ ψυχὴ μὲν ἐπὶ τῶν ἀλόγων νοητέον, πνεῦμα δὲ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸ δεδομένον τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πλάσιν πνευματικὸν χάρισμα.

5 12,11-12 οὓς μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει, λάρυγξ δὲ σίτα γεύεται. ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν δὲ πολλῷ βίῳ ἐπιστήμη.

ὄνπερ γὰρ τρόπον, φησὶν, ὁ λάρυγξ διακριτικὸς ἐστὶ τῶν γευστῶν - κοινὸν δὲ τοῦτον πάντες ἔχομεν -, οὕτως ἐστὶ μοι καὶ πρὸς ἀκοὴν λόγων ᾧτιον καὶ χρόνος ἱκανὸς εἰς σοφίαν· ὁ γὰρ φρόνιμος παλαιού-
10 μενος προκόπτει τῇ σοφίᾳ. θέλει οὖν εἰπεῖν ὅτι· καὶ οἶδα δ ἀκοῦα καὶ χρόνον εἰς ἐπιστήμην προσέλαβον.

ὁ μὲν οὖν Ἀκύλας ἀντὶ τοῦ οὓς ᾧτιον ἐκδέδωκε· τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ οὓς νοῦς ἔχουσιν. λέγει οὖν ὅτι· ὡςπερ λάρυγξ ἐπὶ διακρίσει βρωμάτων ὅπαντες ἔχομεν, οὕτω καὶ νοῦν δυνάμενον εἰ-
15 δέναι τὰ περὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας τε καὶ δυνάμεως. διὸ καὶ ἐπάγει·

12,13-16 παρ' αὐτῷ σοφία καὶ δύναμις, αὐτῷ βουλή καὶ σύνεσις. ἐὰν καταβάλλῃ, τίς οἰκοδομήσει, ἐὰν κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει; ἐὰν κωλήσῃ τὸ ὕδωρ, ξηρανεῖ τὴν γῆν, ἐὰν δὲ ἐπαφῇ, ἀπώλεσεν αὐτὴν καταστρέφας. παρ' αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχὺς, αὐτῷ ἐπιστήμη καὶ σύνεσις.

20 οὐδεὶς οὖν ἀγνοεῖ, φησὶν, ὅτι καὶ σοφὸς ἐστὶν ὁ θεὸς καὶ δυνατὸς καὶ πάντα μετ' εὐκολίας ποιεῖ, ὅσα καὶ βούλεται, καὶ οὐδεὶς ἱκανὸς ἀνατρέφαι τὰ αὐτῷ δοκοῦντα.

12,17 διαῶν βουλευτὰς αἰχμαλώτους, κριτὰς δὲ γῆς ἐξέστησεν.

Υ Ρ(-1; # 2-4; 7-11; 20-22) Ν(9 ὁ γὰρ - 11; 12 τινὰ - 15; 20-22)

2 μὴ (Ρ): > Υ / τὸς : ἡ Υ 3 νοητέον αὖς Ρ, > Υ (πνεῦμα μὲν νοη-
τέον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ψυχὴν δὲ ἐπὶ τῶν ἀλόγων Ρ) 7 ὄν τρόπον Ρ
/ φησιν > Ρ 8 κοινὸν - ἔχομεν > Ρ / ἐστὶ μοι > Ρ 9 λόγων
+ τὸ Ρ / καὶ: ἀλλὰ καὶ ὁ Ρ 9-10 ὁ - σοφία > Ρ 10 θέλει
οὖν: καὶ τάχα τοῦτο θέλει Ν 13 νοῦν Ν 14 ἔχομεν + καὶ κοι-
νὸν ἀνθρώπων τὸ τῆς τροφῆς μεταλαμβάνειν Ν / νοῦν: νῦν Υ, + εἰς γινώ-
σιν θεοῦ ἐλήφραμεν Ν 15 τοῦ θεοῦ: ἀτοῦ Ν / τε > Ν / διὸ - ἐπ-
άγει > Ν 17 οἰκοδομήσῃ Υ 20 οὖν > ΡΝ / ἐστὶν > Ρ
23 ἰάγων Υ (Initiale nicht eingefügt)

ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ βουλῇ μέγα φρονοῦντας λάφυρον λαμβάνει τῆ ἐ-
 αυτοῦ σοφίᾳ, καὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι διακριτικούς ῥαδίως ἐξίστη-
 σι τῆς οἰκείας βουλῆς ἢ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς ἐαυτῶν καθέδρας,
 ὥστε γινῶναι ὅτι οὐδέν εἰσιν.

5 12,18 καθιζόνων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνου καὶ περιζωννύων ζωνὴν ὀσφύας
 αὐτῶν.

ἀλλὰ καὶ αὕτη τοῦ θεοῦ ἐξουσία τὸ μηδένα χωρὶς αὐτοῦ βασιλεύειν.

12,19 ἐξασπαστέλλων ἱερεῖς αἰχμαλώτους.

εἰ δὲ καὶ θελήσει, φησὶν, καὶ αὐτοὺς ἐτάσαι τοὺς ὀφείλοντας κα-
 10 θαρωτάτους εἶναι, λάφυρον αὐτοὺς ἀποδείξει πρὸς τὴν ἐαυτοῦ ἀκρι-
 βειαν.

12,19 δυνάστας δὲ γῆς κατέστρεψεν.

καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως.

12,20 διαλλάσων χεῖλη πιστῶν.

15 ὁ Θεοδοτίων παρατρέχων χεῖλη ἀπλανῶν ἐκδέδωκεν.

ἀλλὰ καὶ τῶν δοκούντων, φησὶν, ἀπλανεστάτων τὰς βουλάς εἰς
 τὸναντίον μεθίστησιν.

12,20 σύνεσιν δὲ πρεσβυτέρων ἔγνω.

ὁ Σύμμαχος καὶ ἐπιστήμην γερόντων ἀφαιρῶν ἐκδέδωκεν, καὶ κατὰ
 20 μὲν τοῦτον δοκεῖ λέγειν· καὶ τῶν ἐκ τοῦ χρόνου τι προσαβόντων τὴν
 δοκοῦσαν σύνεσιν ῥαδίως ἀνατρέπει.

κατὰ δὲ τοὺς ἑβδομήκοντα τὸ σύνεσιν πρεσβυτέρων ἔγνω

Υ Γ(ΒΟFSPL 7; ≠ 15) Ρ(1 - 3 βουλῆς; 16-17) Ν(7; 16-17; 19-21)

1 ἀλλὰ καὶ: ἀπάγων βουλευτὰς λάφυρα τούτεστι Ρ 2 διακριτικούς:
 κριτὰς Ρ 3 βουλῆς + ὁ δὲ Ἐκύλας λέγων βουλευτικούς εἰς ἀβου-
 λίαν ἠρμήνευσε Ρ 5 ὀσφύας Υ 14 διαλλάσων Υ 15 Θεο-
 δοτίων: Σύμμαχος (Γ) / παρατρέχων: παρατρέπων (Γ) / ἀπλανῆτων Γ
 16 ἀλλὰ: ἢ ἀλλὰ Ρ, > Ν / φησιν > ΡΝ / εἶναι fügt ein nach δοκούντων
 Ν, nach ἀπλανεστάτων Ρ 19 ὁ + δὲ Ν / ἀφαιρῶν Ν(υ.α. Zeugen, s.
 Field z.Stelle): ἀφορῶν Υ 19-20 καὶ₂ - λέγειν: ἕνα εἶπη ὅτι Ν
 20 τῶν Ν: τὸν Υ / προσαβόντων Ν: προλαβόντων Υ

ἀντὶ τοῦ· οὐδὲν αὐτὸν διαλαυθάνει, καὶ δύναται ὅπ' ἀρχῆς γνοὺς τῶν
συνετῶν τὰς κινήσεις ταύτας ἀνατρέπειν ὡς μηδὲ εἰς ἔργον ἐκβαίνειν.

12,21 ἐκχέων ὀτιμίαν ἐπ' ἄρχοντας, ταπεινοὺς δὲ ἴσαστο.

ταῦτα μάλιστα τὸν θεὸν δείκνυσι θαυμαστὸν τὰ παρὰ προσδοκίαν
5 τοῖς ἀνθρώποις ὀπαντῶντα.

12,22 ἀνακαλύπτων βαθέα ἐκ σκότους, ἐξήγαγε δὲ εἰς φῶς σκιὰν θα-
νάτου.

πρὸς μὲν ῥητὸν ὁ καὶ τὰ πᾶσιν ὄδηλα, φησὶν, φανεροποιῶν καὶ
τοὺς ἐν κινδύνοις καὶ πλησίον ὄντας θανάτου διασφίζων. σκιὰν δὲ
10 θανάτου τὸν κίνδυνόν φησιν, ὅτι ὥσπερ ἡ σκιὰ προτρέχει τοῦ αἵμα-
τος ἐγγυτάτη αὐτῷ οὕσα, οὕτως καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου πλησίον
αὐτοῦ τυγχάνων.

πρὸς δὲ διάνοιαν ἔοικε προφητικῶς τὴν τοῦ κυρίου παρουσίαν προ-
καταγγέλλειν, ὃς εἶπε τοῖς ἐν δεσμοῖς· ἐξέλθετε, καὶ
15 τοῖς ἐν τῷ σκότει· ἀνακαλύφθητε, καὶ ἐπέφανε τοῖς
ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις.

12,23 πλανῶν ἔθνη καὶ ἀπολλύων αὐτά, καταστρωνύων ἔθνη καὶ καθο-
δηγῶν αὐτά.

τοῦτο ἐποίησε τοῖς Ἰσραηλίταις τοὺς μὲν ἐξελεθόντας ἐξ Αἰγύπτου
20 καὶ ἀπειθήσαντας πλανήσας, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, τοὺς δὲ
τούτων υἱοὺς καθοδηγήσας ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας.

12,24-25 διαλλάσων καρδίαις ἀρχόντων γῆς, ἐπλόνησε δὲ αὐτοὺς ὀδῶ,
ἧ οὐκ ἤδεισαν· φηλαφήσασιν σκότος καὶ οὐ φῶς, πλανηθεῖσιν δὲ

14-15 Jesaias 49,9 15-16 Lukas 1,79 19-21 vgl. Numeri 14,29ff.

Υ Γ(β0FSP 4-5; β0FSPL 8-16; 19-21) N(1-2; 4-5; 8-16; 19-21)

1 καὶ: ἀλλὰ N / δύναται nach 2 κινήσεις stellt N / γνοὺς ἀπ' ἀρχῆς
stellt N 8 μὲν + τὸ ΓN / φησὶν > N / φανεροποιῶν + καὶ τὰ συν-
εσκιασμένα ἐξάγων εἰς τοῖς φανερὰς ἢ N 9 δὲ: γὰρ ΓN 10 φη-
σιν: καλεῖ N / ὅτι -12 > ΓN 13-14 προκαταγγέλλειν Υ, καταγγέλλειν
ΓN 15 ἀνακαλύπτεσθαι Υ 17 ἀπολλύων Υ / καταστρωνύων Υ
19 πεποίηκε N 20 κῶλα Υ 22 διαλλάσων Υ

ὥσπερ ὁ μεθύων.

τὸ διαλλάσσω πάλιν ὄντι τοῦ παρατρέπων· τὸ δὲ ψηλαφήσαι -
σαν καὶ πλανηθεῖσαν οὐκ εὐκτικῶς λέγει, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνόν
φησιν. ὁμοιον δὲ καὶ ἐν ψαλμοῖς εἶρηται· ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς
5 λαῶν καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων.

13,1-2 ἰδοὺ ταῦτα τεθεώρηκέ μου ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἀκήκοέ μου τὸ οὖς,
καὶ οἶδα ὅσα καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ οὐκ ἀσυνετώτερός εἰμι ὑμῖν.

ταῦτα, φησίν, καὶ αὐτὸς πεῖρα ἔχων καὶ λεγόντων ἑτέρων ἤκουσα,
καὶ οὐδὲν ὑμῖν εἰμι περὶ ταῦτα ἀσυνετώτερος.

10 13,3-4 οὐ μὴν δὲ ἄλλ' ἐγὼ πρὸς κύριον λαλήσω, ἐλέγξω δὲ ἐναντίον
αὐτοῦ, ἐὰν βούληται. ὑμεῖς δὲ ἐστε ἰατροὶ ὄδικοι καὶ ἰσται κενῶν
πάντες.

ὄρα, ὡς ἐπὶ τοῦ δικαίου κριτοῦ καὶ τοῦ τῶν ψυχῶν ἰατροῦ βούλε-
ται τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐξετασθῆναι θαρρῶν τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρίσει,
15 ὡς τῶν φίλων καὶ σφαλλομένων καὶ ἀντὶ θεραπείας φαρμάκων καὶ λόγων
παρακλήσεως ἐπιτριβόντων αὐτῷ τὰ τραύματα; τὸ δὲ ἐλέγξω ἐναν-
τίον αὐτοῦ, ἐὰν βούληται ἐάν, φησίν, ὁ θεὸς ἐπιτρέψῃ μοι,
αὐτοῦ δικάζοντος ἐλέγξω ὑμᾶς ψευδομένους. βλέπε ἀγάπης ῥήματα καὶ
πεποιθήσεως τῆς εἰς τὸν θεόν, ὅτι διττὰ καὶ ἀντίδικον καὶ δικαστῆν
20 καὶ μάρτυρα τῶν καθ' ἑαυτὸν ποιεῖται τὸν θεόν, οὐ πρὸς αὐτὸν δι-
καιολογούμενος, ἀλλὰ τοὺς φίλους ἐλέγχων.

13,5 εἶη δὲ ὑμῖν κωφεῦσαι καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς σοφίαν.

γένοιτο ὑμῖν ἐλθεῖν τοιαύτην σένεσιν ὥστε σιωπῆσαι, καὶ διὰ τῆς
σιωπῆς νομισθήσεσθε εἶναι σοφοί.

4-5 Psalm 32,10

Υ Γ (β0FSPL 2-5; 8-9; 13-18 ψευδομ.) N(2 τὸ δὲ - 5; 8-9; 13-18 ψευδ.)

2 διαλάσσω Y / δὲ: γὰρ N 2/3 ψηλαφήσαισαν + σκότος N 4 ψη-
σιν > ΓN / δὲ₁: τι N 6 θεώρηκε Y 7 ἐπίστασθαι Y 8 αὐτῷ ΓN
/ πεῖραν Y, τῇ πεῖρα N 9 ἀσυνετώτερος: καταδεέστερος N 14 τῇ:
τῷ Y 16 τὸ τραῦμα Γ(ohne P)N 16-17 τὸ δὲ - ἐάν₂: ἀλλ' ἐάν
Γ, ἐὰν οὖν N 17 ὁ θεὸς φησιν stellt N, θεὸς φησιν VOSL / ὁ > Γ
/ ἐπιστρέψει Y 18 ἐλέγξω Y 20 ἑαυτῶν Y

13,6 ἀκούσατε ἔλεγχον στόματός μου, κρίσει δὲ χειλέων μου προσέ-
χετε.

κατανοήσατε τοιγαροῦν, ἃ μέλλω λέγειν εἰς ἔλεγχον ὑμῶν, καὶ ἐν-
νοήσατε, εἰ κεκριμένως φθέγγομαι.

5 13,7 πότερον οὐχὶ κατέναντι κυρίου λαλεῖτε, ἐναντίον δὲ αὐτοῦ
φθέγγεσθε δόλον;

οὐκ ἐννοεῖτε, ὅτι ὁ θεὸς ἐπακούει τῶν λόγων ὑμῶν; πῶς οὖν τολ-
μᾶτε εἰς ὑπήκοον αὐτοῦ παρὰ τὸ ἀληθὲς φθέγγεσθαι;

ἐπιτῆρει δὲ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ ἀμέμπτου καὶ ἀληθινοῦ, πῶς
10 πανταχοῦ μέμφεται τὸ ψεῦδος, κἂν ὑπὲρ θεοῦ τις λέγειν δοκῇ· διό-
περ αὐτὸς ἃ φρονεῖ σὺν ἀληθείᾳ καὶ μετὰ παρρησίας ὅπαντα διαλέγε-
ται, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ἀποδέχεται αὐτὸς ὡς ἡ ἀλήθεια. τὸ γὰρ
ψεῦδος ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν, ὡς φησιν ὁ σωτῆρ.

13,8 ἢ ὑποστελεῖσθε;

15 οὐ δύνασθε κρυβῆναι ἀπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασιν.

13,8-10 ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ κριταὶ γίνεσθε. καλὸν, ἐὰν ἐξιχνιάσῃ
ὑμᾶς. εἰ γὰρ τὰ πάντα ποιοῦντες προστεθήσεσθε αὐτῷ, οὐδὲν τι ἤπ-
τον ἐλέγξει ὑμᾶς.

ἄλλ' ὑμεῖς κρίνατε, εἰ μὴ ἀληθῆ λέγω ὅτι· ἐὰν τὰ καθ' ὑμᾶς
20 ἀναζητήσῃ θεός, κἂν μυριάκις ὑπὲρ αὐτοῦ λαλεῖν δοκῆτε, ἐλέγξει
ψευδομένους οὐδὲν τῆς ἀληθείας ποιούμενος προτιμότερον.

13 vgl. Matthäus 5,37

Υ Γ(ΒΟFSPLN 7 - 12 ἀλήθεια; 19 - 20 δοκῆτε; ΒΟFSPL 20 ἐλέγξει - 21)
Ρ (15) Ν(3-4)

1 ἀκούσατε Υ	3 τοιγαροῦν > Ν / ἄ Ν: οἷς Υ	4 εἰ Ν: > Υ /
κεκριμένως Υ	6 φθέγγεσθαι Υ	7 ἐννοεῖτε + φησιν Γ
7/8 τολμήσαι Υ	8 ἐπήκοον (ΒΡΝ) / φθέγγεσθαι + ἡ λήσετε αὐτὸν ῥα-	9 καὶ ₁ - ἀληθινοῦ > Γ / πῶς: ὡς Γ
διουργοῦντές φησιν Γ	10 ψεῦδος + ὁ δίκαιος Γ / δοκεῖ Υ	11 ὅπαντα > Γ
(οἴηε Ρ) / αὐτὸς: αὐτὸ Υ / ἡ Γ: > Υ	12 ὁ > Γ	14 ὑποστελεῖσθαι Υ
15 οὐ: ἡ Ρ / δύνασθαι ΥΡ	16 γίνεσθαι Υ / καλῶν Υ	17 προσ-
τεθεῖσεσθαι Υ	19 ὑμεῖς + φησιν Γ	20 θεός Γ: > Υ / δοκεῖ-
ται Υ	21 ποιούμενους Γ(οἴηε ΒΛ,τιθέμενος Ρ) / προστιμότερον Υ	

13,10-12 εἰ δὲ καὶ κρυφῆ πρόσωπα θαυμάσετε, πότερον οὐχὶ ἡ δίνα αὐτοῦ στροβήσει ὑμᾶς; φόβος δὲ παρ' αὐτοῦ ἐπιτεσεῖται ὑμῖν, ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν τὸ γαυρίαμα ἴσα σποδῶ, τὸ δὲ αἶμα πῆλινον.

ἀντὶ τοῦ εἰ δὲ καὶ κρυφῆ πρόσωπα θαυμάσετε μὴ κρύ-
5 φα πρόσωπον αὐτοῦ δυσπηθήσεσθε ὁ Σύμμαχος ἐκδέδωκεν.

ὁ δὲ νοῦς τοιοῦτός ἐστιν· εἰ δὲ καὶ χαριζόμενοι, φησίν, τῷ κυ-
ρίῳ καὶ ὡς περ αἰδούμενοι αὐτοῦ τὸ πρόσωπον κρυφαίως λαλεῖτε, ἄλλα
μὲν ἔχοντες κατὰ διάνοιαν, ἕτερα δὲ φεγγόμενοι, ἄρα οὐχ ἡ συ-
στροφή αὐτοῦ καὶ ἡ ἔτασις - τοῦτο γὰρ ἐστιν ἡ δίνα αὐτοῦ - περι-
10 τρέψει ὑμᾶς καὶ φοβήσει καὶ καταπλήξει; καὶ ἡ μεγαλαυχία ἡ ὑμε-
τέρα ἀποδειχθήσεται οὐδὲν ἕτερον ἢ σποδὸς καὶ ὅτι οὐδὲν ἕτερον ἢ
πῆλὸς τυγχάνετε - ἀντὶ τοῦ· ἀλαζονεύεσθε σποδὸς ὄντες καὶ πῆλὸς -,
καὶ μετ' ἐπικρύψεως λαλεῖτε ὡς θεῶ χαριζόμενοι· οὐ γὰρ ἀνέξεται
ὑμῶν φευδομένων, ἀλλὰ καὶ φοβήσει καὶ στροβήσει - ἀντὶ τοῦ· τιμω-
15 ρήσει - ὑμᾶς.

13,13-14 κωφεύσατε, ἵνα λαλήσω καὶ ἀναπαύσασμαι θυμοῦ, ἀναλαβὼν τὰς σάρκας μου τοῖς ὁδοῦσιν.

ἀκούσατε τοῖνυν μεθ' ἡσυχίας, ἵνα ἀναπαύσασμαι παραμυθούμενος
διὰ τῶν λόγων τὸ πάθος. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἀναλαβὼν τὰς
20 σάρκας μου τοῖς ὁδοῦσιν.

13,14-15 φυχὴν δέ μου θῆσω ἐν χειρὶ, ἐάν με χειρώσῃται ὁ δυνα-
στης, ἐπεὶ καὶ ἦρκαται.

τίθημι δὲ τὴν ἐμὴν φυχὴν εἰς ἐνέχυρον ἔτοιμος ὢν τὴν ὑπὲρ τῶν
λόγων ὑπομένειν δίκην· κἄν ἀνελεῖν θέλῃ ὁ ὀρέζαμένος με βασανίζειν

Υ Γ(β0FSPLN 4-12; 23-) Ρ(18-20) Ν(18 ἀναπαύσασμαι - 20)

1 θαυμάσαται Υ	4 πρόσωπα Γ: > Υ / θαυμάσητε Υ
5 δυσπηθήσεσθαι Υ	6 χαριζόμενος Υ 6/7 κυρίως: θεῶ Γ
7 κρυφίως Γ	8 ἕτερα Γ 9 αὐτοῦ, > Γ 10 καὶ καταπλ. > Γ
10/11 ἡ βμετέρα: βμῶν Γ	11 ἕτερον: ἄλλο Γ 12 τοῦ + τί Γ
(ohne N) / ἀλαζονεύεσθαι Υ(OVP)	14 φοβήση Υ / στροβήση Υ
16 ἀναπαύσασμαι Υ	18 τοῖνυν > Ρ 19 γὰρ + ἴσως Ν / σημαίνει:
δηλοῦ Ν / τὸ ΡΝ: > Υ	20 ὁδοῦσι + μου Ρ 23 ὢν + ἡδέως Γ

θεός, ετοίμως ἔχω πάντα πάσχειν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· εἰ μὴ τάληθῃ φθέγγομαι, ἔτοιμός εἰμι ὑπομένειν ὅτι ἂν τῷ θεῷ δοκῇ.

13,15-16 ἢ μὴν λαλήσω καὶ ἐλέγξω ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς αὐτηριάν· οὐ γὰρ ἐναντίον αὐτοῦ δόλος εἰσελεύσεται.

5 ὄρῳ, πῶς θαρρεῖ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρίσει; οἶδα, φησίν, ὅτι εἰς αὐτηριάν μοι ἀποβήσεται τὸ ἐναντίον θεοῦ τάληθῃ λέγειν καὶ διελέγχειν ὑμᾶς ψευδομένους.

13,17-18 ἀκούσατε, ἀκούσατε τὰ ῥήματά μου· ἀναγγεῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων. ἰδοὺ ἐγὼ ἐγγύς εἰμι τοῦ κρίματός μου, οἶδα ἐγώ, ὅτι δίκαιος

10 ἀναφανοῦμαι.

ἐγγύς κύριος, λέγεται, τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν, ἀντὶ τοῦ· εὐμενῆς αὐτοῖς ἐστὶν ὁ θεός. ἀκούσατε οὖν, φησίν, ὁ μέλλω λέγειν· εὐμενὲς γὰρ ἔξω τὸ κριτήριον ἐπὶ θεοῦ δικαίου καὶ ἀληθοῦς φθεγγόμενος, οὗ τῇ ἀληθείᾳ θαρρῶν πιστεύω δικαιότερα λέγων

15 ὑμῶν ἀναφανήσεσθαι.

ἢ καὶ οὕτως· ἐγγύς εἰμι τοῦ κρίματός μου, ἀντὶ τοῦ· ἔτοιμός εἰμι πάσχειν ὅτι ἂν κρινῇ ὁ θεός. θαρρῶν τῇ αὐτοῦ ἀληθείᾳ ἐλπίζω δίκαιος ὀφθῆσεσθαι.

13,19 τίς γὰρ ἐστὶν ὁ κριθησόμενός μοι, ὅτι νῦν κωφεύω καὶ ἐκ-

20 λεῖψω;

τίνα γὰρ, φησίν, ὑμῶν κρινόμενος εὐλαβηθήσομαι, ἵνα σιωπήσω; τὸ δὲ ἐκλεῖψω ἀντὶ τοῦ· σιωπῶν γὰρ ὑπόδικον ἐμαυτὸν ποιῶ καὶ ἀναπολόγητον ὡς ἐκλειπουσῶν μοι τῶν δικαιολογιῶν.

11 Psalm 144,18

Υ Γ(β0FSPLN -2; β0FSPPL # 5 οἶδα - 7; 11-15; 17-18; 21-23) N(5 ὄρας - δικαιοκρίσει; 6 τὸ ἐναντίον - 7; 22-23)

1 ετοίμως - δοκοῦντα > Γ	5 τῇ ἀληθ. καὶ > N	6 ἐναντίον +
τοῦ N	15 ἀναφανίσεσθαι Υ	17 ἔτοιμος + φησιν Γ / κρίνει Υ /
ὁ > Γ	18 ὀφθήσεται Υ	21 φησιν > Γ
/ ποιήσω N	23 τῶν > N	22 τὸ δὲ - γὰρ # N

13,20-21 δυοῖν δέ μοι χρεία· τότε ἀπὸ προσώπου σου <οὐ> κρυβήσομαι,
τὴν χεῖρά σου ἀπ' ἐμοῦ ἀπόσχου, καὶ ὁ φόβος σου μὴ με καταπλησάτω.

μη γὰρ γένοιτο, φησὶν, ἀποστήναί με σου - πρὸς δὲ τὸν θεὸν τὸν
λόγον ἔστρεψεν -, ἰκετεύω δὲ καὶ κουφισθῆναι τῶν βλασφημιῶν καὶ ἀφόβως
5 εἰπεῖν.

13,22 εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δὲ σου ὑπακούσομαι. ἢ λαλήσεις, ἐγὼ δὲ
σοι δῶσω ἀνταπόκρισιν.

ἐάν, φησὶν, γινῶ, ὅτι εὐμενῶς διαίκεῖσαι πρὸς με, καὶ ἐρωτώμενος
εἰς ἀπολογίαν ἔρχομαι.

10 13,23-24 πόσαι εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι μου καὶ αἱ ἀνομίαι μου; δίδαξόν
με, τίνες εἰσὶν. διὰ τί ἀπ' ἐμοῦ κρύπτη, ἤγησαι δὲ με ὑπεναντίον;

τὴν αἰτίαν ἐπιθυμῶ μαθεῖν, φησὶν, τῶν κολάσεων καὶ ποιῶν πλημ-
μελημάτων ἐκτίνων δίκας ταῦτα ὑπαμένω. διὰ τί, δέσποτα, ἀποκρύπτεις
με; διὰ τί ὡς ἐχθρῶ κέχρησαι τῷ φύλλων ὄδρανεστέρῳ; διὰ καὶ ἐπόγει·

15 13,25 - 14,3 ἢ ὡς φύλλον κινούμενον ὑπὸ ἀνέμου εὐλαβηθῆση ἢ ὡς
χόρτον φεραμένον ὑπὸ πνεύματος ἀντίκειραί μοι, ὅτι κατέγραφας κατ'
ἐμοῦ κηρῶ, περιέθηκας δὲ μοι νεότητος ἁμαρτίας, ἔθου δὲ μου τὸν πό-
δα ἐν κλίματι, ἐφύλαξας δὲ μου πάντα τὰ ἔργα, εἰς δὲ ῥίζας τῶν πο-
δῶν μου ἀφίκου, οἱ παλαιοῦνται ἴσα ἀσπῶ ἢ ὥσπερ ἰμάτιον σητόδρωτον.

20 βροτὸς γὰρ γεννητὸς <γυναικὸς> ὀλιγόβιος καὶ πλήρης ὀργῆς, ἢ ὥσπερ
ἄνθος ἀνθήσαν ἐξέπεσεν, ἀπέδρα δὲ ὥσπερ σιιδ καὶ οὐ μὴ στη. οὐχὶ
καὶ τούτου λόγον ἐποίησα καὶ τοῦτον ἐποίησας εἰσελθεῖν ἐνώπιόν σου
ἐν κλίματι;

τὸ τῆς φύσεως εὐτελες εἰς ἰκετηρίαν προβάλλεται φύλλω παρεκιάζων

Υ Γ (βοFSLN 8-9; βοFSPLN 12 - 14 ὄδρανεστέρῳ) Ρ(3-5; 24-) Ν(24-)

1 κρυβήσομαι Υ 2 ἀπόσχου (und απέχου) LXX: ἀπέσχου Υ 3 γὰρ
> Ρ / με nach γένοιτο stellt Ρ 3-4 πρὸς - ἔστρεψεν > Ρ
4 ἔστρεψεν Hag: ἔστρεψεν Υ 6 ἢ: εἰ Υ 8 διαίκεῖσαι Γ: δικά-
σται Υ 12 φησὶν vor ἐπιθυμῶ stellt Γ (> Ν) 13 τί + δέ Γ
14 ἐχθρῶ Γ: ἐχρῶ Υ(V) / τῷ Γ: τῶν Υ / τῷ + καὶ Γ / φύλλων Γ: φύλων Υ
15 φύλον Υ 17 νεότητα Υ 22 τούτου: τούτων Υ 24 vor
τὸ: ὄρα δὲ πῶς δι' ὄλων Ν / τὸ + γὰρ Ρ / εὐτελες: ἀσθενὲς Ν / φύλλω Υ

τὸν ἄνθρωπον καὶ χόρτῃ τῆδε κἀκεῖσε περιφερομένῃ καὶ ὀσφῆ παλαιου-
 μένῃ καὶ ἱματίῳ ὑπὸ σπητῶν δαπανωμένῃ καὶ ἄνθει ταχὺ μαραιομένῃ καὶ
 σκιᾷ παρατρεχούσῃ. τὸν τοιοῦτον, οὖν φησιν, δέσποτα, εἰς ἀκριβεῖς
 εἰσάγεις ἐλεγμούς καὶ λεπτῶς τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετάζεις. τὸ δὲ κατ-
 5 ἔγραφας κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ τοῦ· ἀπεσημήνω πᾶν, εἴ τι καὶ
 ἤμαρτον ἐκ νεότητος. τὸ δὲ ἔθου δέ μου τὸν πόδα ἐν κωλύ-
 ματι, ἵνα εἴπῃ ὅτι· ἀκριβῶς ἐφύλαξας τὰ κατ' ἐμέ ὡς οἱ ἐν τῇ Ξυλοπέδῃ
 δεσμοῦντες τοὺς καταδίκους. ὁ γὰρ Ἀκύλας οὕτως ἐκδέδωκεν· καὶ ἔθηκας
 ἐν Ξυλοπέδῃ τὸν πόδα μου. τὸ δὲ εἰς ῥίζας τῶν ποδῶν μου
 10 ἀφίκου, ταυτέστιν· καὶ τὰ λεπτότατα τῆς πορείας μου ἐφύλαξας. τὸ
 δὲ πλήρης ὀργῆς ὁ Ἀκύλας πλήρης κλονήσεως ἐκδέδωκεν, ἵνα
 εἴπῃ, ὅτι καὶ ὀλιγοχρόνιδός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ βίος αὐτοῦ με-
 στὸς ταραχῆς.

ταῦτα δὲ εἶπε καὶ συγγνώμην αἰτῶν, εἴ τι καὶ ἤμαρτεν, καὶ ἔλεον
 15 ἐπιζητῶν ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ταπεινότητι.

14,4-6 τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ρύπου; ἀλλ' οὐδεὶς, ἐὰν καὶ μίαν
 ἡμέραν <ὁ βίος> αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀριθμητοὶ δὲ μῆνες αὐτῷ παρ' αὐ-
 τοῦ, εἰς χρόνον ἔθου, καὶ οὐ μὴ ὑπερβῆ. ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ ἵνα ἡσυ-
 χάσῃ καὶ εὐδοκήσῃ τὸν βίον ὥσπερ ὁ μισθωτός.

20 τί δεῖ, φησίν, περὶ ἀνθρώπου μακρὰ λέγειν, ὅπουγε καὶ αὐτὴ ἡ
 ἀνθρωπίνη γέννησις οὐκ ἄνευ ρύπου καὶ ἁμαρτίας τυγχάνει; τοῦτο δὲ

Υ Γ(β0F5PΛ 3 τὸν τοιοῦτον - 15; 20 καὶ ἀτῆ -) Ρ(- 3 παρατρεχούσῃ;
 11 ὁ Ἀκύλας - 13) Ν(- 6 νεότητος; 7 ἵνα - 9 μου; 10 καὶ.- ἐφύλα-
 ξας; 20-)

2 καὶ ἰ - δαπανωμένῃ > Ν / σαπανομένῃ Υ / ταχέως Ν 3 οὖν ΓΝ: > Υ
 4 ἀγεις ΓΝ / τὸ δέ: ἢ τό Ν 5 κατ' ἐμοῦ > Ν 6 νεότητος + ὡς
 γὰρ ἀπορῶν καὶ οὐκ ἔχων αἰτίαν εβρεῖν τῶν γεγεννημένων πανταχόσε πε-
 ριάγει τὸν λογισμὸν Γ(Ν) / τὸν πόδα Γ: τοὺς πόδας Υ, vgl. Ζ.9 ὑπὸ
 128,17/18 7 ἵνα - 9 μου ≠ Γ 8 δεσμοῦντες - 9 Ξυλοπέδῃ (Γ)Ν:
 > Υ 9 τοὺς πόδας Υ, vgl. zu Ζ.6 9 τὸ δὲ: ὁμοιον δὲ τούτῳ
 καὶ τὸ Γ 10 λεπτότατα Υ / ἐφύλαξας: ἐπετῆρησας Γ, ἐξετάζεις Ν
 11 ἐξέδωκεν Ρ 20 δεῖ: δὲ Υ, vgl. Ν / δεῖ - μακρὰ: γὰρ φησιν
 μακρὰ δεῖ περὶ ἀνθρ. Ν / ἀτῆ + φησιν Γ 21 γένεσις Υ / καὶ ἁμαρ-
 τίας > Γ / τυγχάνει ΓΝ: > Υ / τυγχάνει + ὅθεν καὶ βαπτίζεται τὰ βρέ-
 φη τὸν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ ρύπον ἀποπλυνόμενα Ν

λέγει ὡς προφήτης διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν· ὡς γὰρ ὁ πολύνους ἀπόστολος ἔφη· διὰ <τῆς παρακοῆς> τοῦ ἐνδὸς ἁμαρτωλοῦ κατέστησαν οἱ πολλοί. ἔστι δέ, φησὶν, καὶ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος ὀλιγοχρόνιος μέτρον εἰς ζωὴν παρὰ θεοῦ λαβῶν, ὕπερ ὑπερβῆναι παντε-
5 λῶς ἀμηχάνως ἔχει.

ἐλθὲ τοίνυν εἰς οἶκτον, δέσποτα, τοῦ οὕτως εὐτελοῦς, τοῦ ἐκ γεννητῆς ἁμαρτωλοῦ καὶ ὀλιγοβίου· καὶ ἀπόστησόν σου τὸ ἔταστικόν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ἀσπνεύσῃ δίκην μισθωτοῦ μετὰ τοὺς πολλοὺς καμάτους ὀλίγην εὐρίσκων ἀνάπασιν.

10 14,7-10 ἔστι γὰρ δένδρον ἐλπὶς. ἐὰν γὰρ ἐκκοπῆ, ἔτι ἐπανθήσει, καὶ ὁ ῥόδαμος αὐτοῦ οὐ μὴ ἐκλείπῃ. ἐὰν γὰρ γηράσῃ ἐν γῆ ἢ ῥίζα αὐτοῦ, ἐν δὲ πέτρᾳ τελευτήσῃ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, ὅπῃ ὀσμῆς ὕδατος ἀνθήσει, ποιῆσει δὲ θεριαμὸν ὥσπερ νεόφυτον. ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ὄχετο, πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκέτι ἐστίν.

15 ἀλλὰ καὶ φυτῶν, φησὶν, εὐτελέστερός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. ἐκεῖνα γὰρ καὶ μετὰ τὴν ταμὴν δύναται ἐπανθῆσαι καὶ κλῶνας ἀναβλαστῆσαι ἀρδείας ὕδατων τυχόντα καὶ ποιεῖν θεριασμόν, ἀντὶ τοῦ· καρπὸν. ἄνθρωπος δὲ ἅπαξ ἀποθανὼν παλινδρομῆσαι εἰς τὸν βίον οὐ δύναται.

14,11-12 χρόνῳ γὰρ σπανίζεται θάλασσα, ποταμοὶ δὲ ἐρημωθεὶς ἐξηράνθη. ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς οὐ μὴ ἀναστῆ, ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς, οὐ μὴ συρραφῇ καὶ οὐκ ἐξυπνισθῆσονται ἐξ ὕπνου αὐτῶν.

ἀντὶ τοῦ· χρόνῳ δὲ σπανίζεται θάλασσα, ὁ Σύμμαχος· ὡς

2-3 Römer 5,19

Υ Γ(βΟFSPΛ -9; βΟFSL 15-) Ρ(15-18) Ν(-1 παράβασιν; 6-9; 15 - 17 καρπὸν; # 17 ἄνθρωπος - 18; 22-)

1 ὡς προφήτης > ΓΝ / τὴν - παράβασιν: τὸ ἠορευτικὸν τὴν φύσιν ἐκ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως + καὶ ἐβόλισθον γεγονέναι εἰς ἁμαρτίαν καὶ μέντοι καὶ διὰ τὴν ἐκ φιληθονίας γέννησιν οὐ μὴν ὡς συνουσιωμένης ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας, μὴ γένοιτο ΓΝ 1-3 ὡς₂ - πολλοί > Γ 4 θε-
οῦ: θεῶ Υ, σοῦ Γ 4-5 παντελῶς - ἔχει: ἀδυνατεῖ Γ 6 τοίνυν > Ν / οὕτως ΓΝ: ὄντως Υ 6-7 τοῦ₂ - ἁμαρτωλοῦ > ΓΝ 7 καὶ₁ ΓΝ: > Υ 10 ἐπανθήσει LXX: ἐξανθήσει Υ, vgl. Z.16 15 καὶ > Γ / φησὶν > Ν / εὐτελέστερόν Γ(außer B) / ἐστίν > Ρ(Ο) 16 καὶ₁ ΓΝ: > Υ / τὴν > ΓΡ / δύνανται ΓΝ 17 τυχόντα ΓΡΝ: τυγχάνοντα Υ / ἀντὶ τοῦ: τουτέστι Ν 21 συρραφῇ, korrr. aus γραφῇ Υ 22 δὲ > ΡΝ, vor τοῦ stellt Γ

ἐκρεῖ ὕδατα ἀπὸ θαλάσσης ἐκδέδωκεν. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· ὡσπερ, φησίν, ὕδωρ ἀπὸ θαλάσσης ἐκρέον, οἶόν ἐστι τὸ ἐκ τοῦ Πόντου κατιδὼν βρεῦμα, καὶ ὡσπερ ποταμὸς ξηρανθεὶς, οὕτως ἄνθρωπος ἀποθανὼν ἀφανὴς γίνεται.

τὸ δὲ ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς, οὐ μὴ συρραφῆ, τουτέστιν· ἕως 5 συντελείας. οὕτως οὖν ἀνάγνωθι· ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς, καὶ ὑπόσπιξον, ἵνα εἴπῃ· ἕως συνέστηκεν ὁ κόσμος, ὁ ἀποθανὼν ἄνθρωπος οὐ μὴ συρραφῆ, ἀντὶ τοῦ· οὐ μὴ συναρμοσθῆ. συρραφῆν δὲ λέγει τὸν εἰρημὸν τῶν ζεύξεων τῶν μελῶν.

τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ κατὰ καιρὸν ἀνάστασιν γίνεσθαι, ἀλλ' ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων. καὶ σημειώσαι, ὅτι σαφῶς τὸ τῆς ἀναστάσεως ἐδίδαξε μυστήριον.

καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ ῥητόν. ἔστι δὲ κατὰ ἀλληγορίαν δένδρον ἐλπίς, ἀντὶ τοῦ· ἀνθρώπων. κἄν γὰρ ἐν παραπτώματι γένηται, μετανοήσῃ δὲ καὶ γένηται ἐν τῇ γῆ τῆς εὐσεβείας καὶ ἐν τῇ πέτρᾳ 15 ἦγουν τῇ εὐσεβεῖ πίστει, ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς παλιγγενεσίας ἢ καὶ ἐκ τοῦ δακρύου τῆς μετανοίας ἀναβλαστήσει. ὁ δὲ τῇ παρατροπῇ καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ἐναποθανὼν οὐδεμίαν ἔχει χρηστὴν ἐλπίδα. καὶ χρόνῳ μὲν ἀφανίζεται ἡ ἁμαρτία, θάλασσα τροπικῶς ὀνομαζομένη, ὁ δὲ διὰ βόλος καὶ οἱ αὐτοῦ πειρασμοὶ ξηραίνονται, οἱ δὲ τελευτήσαντες οὐκ 20 ἐξαφανίζονται περιμένοντες τὴν ἀνάστασιν.

14,13-14 εἰ γὰρ ὄφελον ἐν ὄδῳ με ἐφύλαξας, ἔκρυψας δέ με, ἕως ἂν παύσηταί σου ἡ ὀργή· καὶ τάξῃ μοι χρόνον, ἐν ᾧ μνεῖαν μοι ποιήσῃ. ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ.

25 ὁ Θεοδοτίων ἀντὶ τοῦ ζήσεται· μὴ ζήσεται ἔφη.

Υ Γ(β0FSL -20) Ρ(-20) Ν(-3; ≠ 5-8; 12-20)

2 οἶον - βρεῦμα > Γ, am Rand nachgetragen in P 3 ξηρανθεὶς + Variante zum Bibeltext N 4 τὸ δὲ > ΓΡ / τουτέστιν: ἀντὶ τοῦ Γ
4-5 ἕως₂ - ἀνάγνωθι > Ρ 5 εἴπῃ + ὅτι ΓΡ 7-8 συρραφῆν - μελῶν > ΓΡ (hat N) 8 εἰρημὸν (N): εἰρησμὸν Υ 11 ἐδίδαξε: ἔδειξε Ρ 12 κατὰ + τὴν Υ / ἀλληγορίαν Υ 13 κἄν: ἐὰν Ν
14 μετανοήσῃ - γένηται ΓΡN: > Υ 15 ἦγουν ΓN: > ΥΡ / καὶ > Ν
16/17 τῇ ἁμαρτίᾳ ἐναποθανὼν ΓΡN: ἐν τῇ ἁμ. ἀποθανὼν Υ / μὲν + τῷ μέλλοντι Ν, τῷ μέλλοντι δηλονότι ΓΡ 19 δὲ: γε μὴν Ν 21 ὄφελον Υ
21/22 ἂν παύσηται LXX, ἀναπαύσηται Υ 22 τάξει Υ
22/23 ποιήσει Υ 25 Θεοδοτίων Υ

ὁ δὲ νοῦς αὐτός· εἶθε, φησίν, τὸν χρόνον τοῦτον, ὃν ὀργίζει μοι, ἐν τῇ ᾗ με ἐφύλαξες - ἀνέγκλητος γὰρ ἡ ἐκεῖ φυλακὴ - καὶ μὴ παντελῶς ἐπελάθου μου, ἀλλ' ἔταξάς μοι χρόνον τῆς ἐκεῖ φυλακῆς. αἰτίαν δὲ ἀποδέδωκε τοῦ ποθεῖν τὸν θάνατον· διότι γὰρ βασάνων, φησίν, ἐκεῖ 5 φυλαττόμενος προσδοκῶ τὴν ἀνάστασιν. ἐὰν γάρ, φησίν, ἀποθάνῃ ἄνθρωπος συντελέσας τὰς ἡμέρας τοῦδε τοῦ βίου, οὐκ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖ, ἀλλὰ ζῆ τῇ ψυχῇ περιμένων τὴν ἀνάστασιν.

κατὰ δὲ Θεοδοτίωνα· ἐάν, φησίν, ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, οὐ ζήσεται, ἵνα εἴπῃ, ὅτι τῶν βασάνων ἀπαλλάττεται.

10 14,14-15 ὑπομενῶ, ἕως ἂν πάλιν γένωμαι. εἶτα καλέσεις με, ἐγὼ δὲ σοι ὑπακούσομαι.

ἐὰν γάρ, φησίν, ἐν ᾗ δου φυλαχθῶ, προσδοκῶ τὴν καλιγενεσίαν καὶ ἀνάστασιν, ὅτε σὺ μὲν ἐντέλλῃ τοῖς νεκροῖς ἀναστῆναι, ἐγὼ δὲ σοι ὑπακούσομαι. σημαίνει τὸ γοργὸν τῆς φύσεως εἰς τὴν ἀνάστασιν. ἐν 15 γὰρ κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, οὐδενὸς ἀντιπράττοντος ἐν βίῃ ὀφθαλμοῦ ἢ ἀνάστασις γίνεται, ὡς καὶ ὁ ἱερὸς ἡμῶν ἀπόστολος ἐδίδοξε.

ταῦτα δὲ προφητικῶς ἐξαγγείλος ὁ μακάριος Ἰωβ πάλιν ἐπὶ τὴν ἰκείαν προτρέπεται καὶ φησιν·

20 14,15-17 τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ ἀποποιού, ἠρίθμησας δὲ μου τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου. ἐσφρά-

14-15 1.Thessalonicher 4,16

16 1.Korinther 15,52

Υ Γ (ῬΟFSPL 1 εἶθε - 9; ῬΟFSLN 12 - 16 γίνεται) Ρ(12 - 16 γίνεται)
Ν (1 εἶθε - 4 θάνατον; 5 ἐάν - 9)

1 φησίν > Ν / ὀργίζῃ ΓΝ 2 ἀνέγκλειτος Υ / ἀνέγκλητος - φυλακὴ > Ν, ἀνέγκλητος - 3 μου > Γ 2-3 ἐπελάθου μου παντελῶς stellt N
3 ἀλλ' ἔταξας; ἀλλ' ὄρισας Ν, ταξάμενος Γ / μοι > Ν / τῆς - φυλακῆς > Ν 4 δὲ > Ν / ἀποδίδωσι Ν / φησίν Γ: > Υ 5 γὰρ > Γ / φησίν > Ν / ἀποθάνῃ + ὁ Γ 7 τῇ ψυχῇ περιμένων ΓΝ: ἡ ψυχὴ περιμένουσα Υ 8 κατὰ - Θεοδ. > Ν / Θεοδοτίωνα Υ, τοὺς λοιποὺς ἐκδεωκώτας Γ / φησιν > Ν / οὐ > Ν 9 εἴπωσι Γ / ὅτι ΓΝ: ἀλλὰ Υ / ἀπαλλάττεται Υ 12/13 καὶ τὴν ἀνάστασιν Ρ, > Γ 13 ἐντέλλει Υ 13/14 σοι > Γ, nach ἁπακ. stellt Ρ 14 ὑπακούσομαι ΓΡ: ὑπακούσω Υ 14-15 τὸ γοργὸν - ἀντιπράττοντος; δὲ διὰ τούτου τὸ ΓΡ 16 ἐν - γίνεται; ὡς ἐν βίῃ ὀφθαλμοῦ γίνεσθαι τὴν ἀνάστασιν ΓΡ

γισας δέ μου τὰς ὀνομίας ἐν βαλλαντίῳ, ἐπεσημήνω δέ, εἴ τι ἄνων
παρέβην.

πάντι ὡς ποιητὴν ἱκετεύει τὸν θεὸν καὶ φησιν· μὴ ἀπόβλητόν με,
δέσποτα, τὸ σὸν ποιῆση δημιουργημα, μηδὲ οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς λεπτῶς
5 ἐξαριθμῆμι καὶ ἐξιχνίαζε ὡςπερ ἐν βαλλαντίῳ πάντα κατακλείων, ἐφ' ᾧ
μηδεμίαν οἴονεϊ παραπολέσθαι τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλὰ πασῶν ἀπαιτεῖ-
σθαι τὰς δίκας. διὰ τί δέ, δέσποτα, καὶ τὰς ἀκουσίους ἡμῶν ἁμαρτίας
οὕτως ἐπισημαίνει καὶ οἴονεϊ ἀπογράφεις;

ταῦτα δέ φησι θεὸν μὲν ἱκετεύων, μὴ ἀκριβῶς ἐξετάζειν τὰ καθ' ἡ-
10 μᾶς, ἡμᾶς δὲ διδάσκων, ὡς οὐδὲν διαλανθάνει τὴν ἀπλανῆ τοῦ θεοῦ
κατανόησιν τῶν ἡμετέρων, εἴτε προαιρετικῶς, εἴτε ἀκουσίως τι πρά-
ξομεν. ὅτι δὲ καὶ τῶν ἀκουσίων ὑπέξομεν τοὺς λόγους, ἤκουσας καὶ
τοῦ λόγου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ πρὸς τῷ τέλει λέγοντος, ὅτι· σύμπαν
τὸ ποίημα ὁ θεὸς ἄξει ἐν κρίσει ἐν παντὶ παρεωραμέ-
15 νῳ, ἐὰν ἀγαθὸν καὶ ἐὰν πονηρὸν.

14, 18-19 καὶ πλὴν ὄρος πίπτων πεσεῖται καὶ πέτρα παλαιωθήσεται
ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς. λίθους ἐλέσαν ὕδατα, καὶ κατέκλυσεν <ὑδατα>
ὑπὲρ τοῦ χύματος τῆς γῆς καὶ ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπάλεσας.

ὁ σοφὸς ἰσθὲν αἰνίγματα λαλεῖ, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ τῶν φίλων δι' αἰ-
20 νιγμάτων ῥηθέντα συνῆκεν αὐτὸς ὡς σοφός, οὐδαμοῦ τὸν νοῦν ἐκ τῶν
ἀληθῶνων περισπασθεὶς, ἀλλ' ἐν μέσοις αὐτοῖς τοῖς πάθεσι φιλοσο-
φῶν. ἔοικεν οὖν ἐν τούτοις τὸν θεὸν ἱκετεύειν μὴ ἐπὶ πολὺ παρα-
τείνειν αὐτῷ τὰς συμφοράς, μήπως τις αὐτῷ καὶ ὀκλασμός γένηται καὶ
ἐξατονήσῃ. εἰ γὰρ καὶ ὄρος, φησὶν, καὶ πέτρα τῷ χρόνῳ παλαιοῦται

13-15 Ecclesiastes 12, 14

Υ Γ (ΒΟΨΣΛ 3 - 4 δημιουργημα; 9 - 11/12 πράξομεν; 19-) Ρ (3 - 7 δίκας;
9 - 11/12 πράξομεν; 19-) Ν (≠ 4 οὕτω - 8; 9 - 12 λόγους; 19-)

ἰ βαλλαντίῳ Υ 3 με > ΓΡ 5 καὶ ἐξιχνίαζε > Ρ, (hat N) / βα-
λαντίῳ ΥΡ 8 ἀπογράφεις Hag: ἀπογράφει Υ 9 δὲ > ΓΡ/ θεὸν
μὲν ΓΡΝ: μὲν θεὸν Υ 9/10 ἡμᾶς ΓΡΝ: ἡμῶν Υ 10 ἡμᾶς, ὡςπερ
ἐν βαλλαντίῳ σφραγίζοντα Γ 11/12 πράξομεν Υ, πράξομαι Ρ
12 ὅτι δὲ: ἐπισημῆσαι δὲ ὅτι Ν / ὑπέξομεν Υ / τοὺς > Ν 14 παρε-
ωραμένῳ Υ 19 λαλῶν Ρ / πολλὰ + ὑπὸ Ρ 21 ἐμ μέσοις Υ
23 συμφοράς: βασιάνους Γ / μήπως ΓΡΝ: μὴ Υ 24 ἐξατονήσει Υ

καὶ πίπτει, καὶ τοὺς λίθους τοὺς στερροτάτους λεαίνει ἢ συχνῆ τῶν ὑδάτων ἐπιρροή καὶ τὰ ἀνεστηκότεα τῆς γῆς χάματα ἢ τῶν ὑδάτων φορὰ καταλύζει καὶ ὑπὲρ ἀπεργάζεται, δέος, μὴ τῆ συνεχεῖρ τῶν πειρασμῶν καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου πάθω τι κατὰ τῶν ἀβουλήτων, καὶ 5 ἀπέιπω πρὸς τὰς συμφορὰς. τὸ δὲ ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπέλασας τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἄνωθεν βοήθειας ἄνθρωπος οὐδὲν ἔστιν οὐδὲ τὰς τῶν πειρασμῶν νικῶδας ὑπομεῖναι δύναται.

14,20 ὥσας αὐτὸν εἰς τέλος καὶ ἔχτετο, ἐπέστησας αὐτῷ τὸ πρόσωπόν σου καὶ ἐξαπέστειλας.

10 πάλιν περὶ τῆς οὐδενίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς θεὸν ἀποδύρεται. ὡς γὰρ ἐπὶ ἀνέμου καὶ χόρος ἢ τινος τῶν κουφοτάτων, ἔαν, φησὶν, μόνον ὠθήσης αὐτὸν ἢ ἐπιστήσης αὐτῷ τὸ πρόσωπόν σου ἀπειλητικῶς, εὐθέως ἀποστέλλεται καὶ οἴχεται, ἀντὶ τοῦ· ἀποθνήσκει.

14,21-22 πολλῶν δὲ γενομένων τῶν υἱῶν αὐτοῦ οὐκ εἶδεν, ἔαν δὲ 15 ὀλίγοι γένωνται, οὐκ ἐπίσταται, ἄλλ' ἢ αἱ σάρκες αὐτοῦ ἤλγησαν, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπένησεν.

τί δέ, φησὶν, ὄφελος ἀνθρώπων ἐν ὀδύναις ζήσαντι καὶ ἐν πένθει ψυχῆς ἐκ τῶν μετ' αὐτὸν ἐσαμένων; κἄν τε γὰρ εἰς πλῆθος ἐκταθῆ αὐτοῦ ἢ γονή, κἄν τε εἰς ὀλίγους περιστῆ, αὐτὸς ἅπαξ ἀποθανὼν ἀγνοεῖ. 20 ἡρέμα δὲ πάλιν ἡμᾶς διδάσκει, μὴ μέγα οἴεσθαι τὴν εὐκαιρίαν καὶ πολυκαιρίαν. τῷ γὰρ ἅπαξ ἀποθνήσκειν μέλλοντι τούτων οὐδὲν ὄφελος. τὸ δὲ ὀλιγοχρόνιον πρὸς παραίτησιν καὶ ἰκεσίαν προεβάλετο.

Υ Γ(βOFSL -7; βOFSPNL 10-13; βOFSL 17-21) Ρ(-7; 17-22) Ν(-7; 17-22)
 1 τοὺς στερροτάτους λίθους ΓΡΝ / στερρωτάτους Υ / ἢ συχνῆ ΡΝ: ἡσυχῆ ἢ Γ, ἢ συνήθης Υ 2 χάματα + καὶ ἐν ὑπὲρ κείμενα Ν 3 ὑπὲρ ἀπεργάζεται: παρασύρει Ν / τῆς συνεχείας Υ 6 ἄνθρωπος > Ν 7 ὑπομεῖναι: ὑπενεγκεῖν Ρ 8 ὥσας LXX: ἔλασας Υ 10 οὐδενίας Γ 11 γὰρ Γ: > Υ / κουφοτάτων Υ / ἔαν + γὰρ Υ 12 σοῦ > Γ / ἀπειλητικῶς Υ vor 17 stell't 20 - 21 πολυκαιρίαν Ρ 17 δέ: γὰρ Ρ / φησὶν > Ν / ὄφελος Υ / ὀδύνη Υ 18 αὐτὸν: αὐτῶν Υ / ἐκταθεῖη ΓΡ 18/19 αὐτῷ Ν 20 δὲ πάλιν > und διδάσκει ἡμᾶς stell't Ρ (vgl. vor Z.17) 20/21 τὴν εὐκαιρίαν ἢ πολυκαιρίαν Ν, τὴν πολυπ. ἢ τὴν ἐπι. Ρ, τὴν πολυπ. Γ 21 αἶψ: τὸ Υ / μέλλοντα Ρ 22 τὸ δέ: καὶ τὸ Ν / πρὸς: εἰς Ρ / παραίτησιν καὶ > Ρ / προεβάλετο Ρ, προβάλλεται Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιφάθ ὁ Θαϊμανίτης λέγει·
πότερον σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεύματι καὶ ἐνέπλησε πό-
νον γαστρὸς;

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

τοῦ ἰβ προοιμισασμένου καὶ εἰρηκότος· πότερον ὑμεῖς
ἐστε ἄνθρωποι ἢ μεθ' ὑμῶν τελευτήσῃ σοφία; κα-
μοὶ μὲν καρδία καθ' ὑμῶς ἐστίν, εὐθὺς δὲ Ἐλιφάθ πρὸς
τοῦτο ἰστάμενός φησι πρὸς τὸν ἰβ ὅτι· οὐδέποτε ὁ σοφὸς ἐπιδεικ-
10 τικῶς τὴν ἑαυτοῦ προάγει σοφίαν, ὅπερ σὺ πεποιήμας καίτοι γε
οὐδὲν ἀναγκαῖον εἰρηκῶς, ὥστε ἐκ τῶν αἰν ῥημάτων καὶ ἄσφος καὶ
ἄφοβος ἂν δείκνυσαι. εἰπέ γάρ, ὡ οὗτος· πρὸ πάντων ἀνθρώπων γέ-
γονας ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς κτίσεως ἢ μύστης τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας
κατέστης, ὅτι σαυτῷ ἀποδίδως; πῶς δὲ καὶ ἐτόλμησας εἰπεῖν ὅτι·
15 ἄμεμπτός εἰμι καὶ δίκαιος ἀναφανοῦμαι, ὅπουγε οὔτε ἄγγε-
λοι οὔτε οὐρανὸς μήτιγε καὶ ἄνθρωπος ἀκάθαρτος δύναται εἶναι κα-
θαροὶ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ καθαρότητα; μάνθανε τοίνυν παλαιὸν καὶ
ἀληθῆ λόγον, ὅτι δι' ἁμαρτίας τοῖς ἀνθρώποις αἱ κολάσεις ἐπηνέχ-
θησαν.

6-8 Hiob 12,2-3 15 vgl. Hiob 9,20; Hiob 13,18

Υ Γ(β0FSL 6-) Ρ(6-) Ν(6-)

2 Ἐλιφάθς Υ / Θεμανίτης Υ 3 πνεῦμα oder πνεύματος LXX
6 ἡμεῖς + μὲν Υ 8 μὲν + οὖν Ν / εὐθὺς Υ, εὐθὺς Ρ / ὁ: ἢ Ρ
9 τὸν ἰβ: ἀπὸν Ρ 9/10 ἐπιδεικτικὸς Υ 10 αὐτοῦ Γ / προσά-
γει Γ 11 καὶ ἄσφος > Ν 12 εἰπέ ΓΡΝ: εἶπερ Υ / ὡ οὗτος (F):
ὡς οὗτος (β0L, ὡ[[ς]] οὗτος S), οὗτος Υ, ὡς σὺ Ρ, > Ν 13 αὐτῆς:
πάσης Ρ / ἢα + καὶ Ρ 14 ἑαυτῷ ΓΡ / ἀποδίδως + ταύτην Ρ, + τὴν
γνώσιν Ν / ὅτι > Υ 16 οὐρανὸς + ἀπὸς Ρ / μή τί γε: μήτοιγε Ν /
γε ἄνθρωπος καὶ ἀκάθαρτος ἄνθρ. Ρ / καὶ > Ν 17/18 μάνθανε - λό-
γον: νόμος τοίνυν παλαιὸς καὶ ἀληθῆς τυγχάνει ΓΡ 18 ἀληθινὸν Ν
/ αἱ κολάσεις τοῖς ἀνθρώποις stellen ΓΝ / ἐπηνέχθησαν: ἐπάγονται Ν

εἶτα λέγει καὶ τὰ τοῖς ὀσεβέσιν ἴσως συμβαίνοντα· καὶ ἀληθῆς
 μὲν ὁ λόγος, ὅτι δι' ἁμαρτίας αἱ κακώσεις· πλὴν οὐ πάντως ἀνταπο-
 δοτικῶς ἐπιφέρονται, ἀλλ' ἐσθότε καὶ γυμναστικῶς, ἵνα δοκιμασθῶ-
 σιν οἱ δίκαιοι, ὥστε μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης διαιρέσεως ταῦτα
 5 εἰρημῶς ὁ Ἐλιφάξ πάλιν ἐπληξε τὸν ἰὼβ συντάξας αὐτὸν τοῖς δι' ἁ-
 μαρτίαν κολαζομένοις.

θεῶρει δέ, ὡς ἐν κόσμῳ ποιοῦνται τοὺς διαλόγους καὶ τοῦ ἐνδὸς
 λαλοῦντος οἱ ἕτεροι σιωπῶσιν ἀντιπαραχωροῦντες ἀλλήλοις τὰς δια-
 λέκτους καὶ οὐκ ἐπιδεικτικῶς τοὺς ἑαυτῶν διὰ μέσου παρεμβάλλοντες
 10 λόγους, ἀλλ' ἕκαστος ἀνομένει, ἕως ἂν ὁ λέγων πληρώσῃ. χρὴ οὖν
 καὶ ἡμᾶς ἐκ ταύτης τῆς εἰκόνας, ὅταν τις λαλή, περιμένειν τοῦ λό-
 γου τὸ πέρασ καὶ μὴ φανηγιῶντας διασκοπεῖν τὰ λεγόμενα μῆτε
 μετ' ἐπιδείξεως τοὺς οἰκείους προφέρειν λόγους, ἀλλ' ἐν κόσμῳ
 καὶ μετὰ τῶξεως, ὡσπεροῦν καὶ ὁ μακάριος ἰὼβ καὶ οἱ αὐτοῦ φίλοι
 15 δούγκυτους τὰς διαλέξεις ἐποίησαντο. τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Παῦ-
 λος τοῖς ἐν ἐκκλησίᾳ προφητεύουσιν ἐπέταττε ποιεῖν· ἐὰν δέ,
 φησὶν, ἄλλῃ ἀποκαλυφθῆ καθημένῃ ὁ πρῶτος σιγάτω.
 δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντας προφητεύειν, ἵνα πάν-
 τες μονθόνωσιν, ὁμοῦ καὶ τῶξιν ἐπιτιθεῖς τοῖς προφητεύουσι
 20 καὶ τὸ δούγκυτον τοῖς λεγομένοις φυλάττων. καὶ πνεύματα, γὰρ
 φησιν, προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται, ὥστε δεῖ καὶ
 ἀνενοδῶξ ποιεῖσθαι τὴν προφορὰν τῶν λόγων.

διὰ τοῦτο τοιγαροῦν πάλιν ὁ Ἐλιφάξ πρὸς τὸν ἰὼβ ἀποκρίνεται.

16-19 1.Korinther 14,30-31

20-21 1.Korinther 14,32

Υ Γ(βOFSL) Ρ(- 4 δίκαιοι) Ν(-6; * 7 - 10 πληρώσῃ; * 15 τοῦτο -)

1 ἴσως > Ρ 2 ὅτι + καὶ Ν / ἁμαρτίαις Υ / κακώσεις: κολάσεις Ρ(Υ)
 / οὐ πάντοτε Ν, οὐχὶ πάντοτε ΓΡ 2/3 ἀνταποδοτικῶς ΓΝ: ἀποδοτι-
 κῶς Υ / ἀνταπ. ἐπιφέρονται > Ρ / ἀνταπ. + αἱ κολάσεις Γ 3 φέρον-
 ται Γ / γυμναστικῶς: δοκιμαστικῶς ΓΡ 3-4 ἵνα - δίκαιοι: οἱ δίκ-
 καιοὶ πάσχουσιν Ρ 4 μὴ > Γ (hat β, durch Konjektur?) 5 πάλιν
 ΓΝ: > Υ / ἐξέπληξε Γ 5/6 ἁμαρτίας ΓΝ 6 κολαζομένοις: πάσ-
 χουσιν Ν 7-8 κόσμῳ - λαλοῦντος: κόποις ὄντας τοὺς διαλόγους ἀ-
 ροῦντος Υ καὶ Γ (nicht Ν) 8 ἀντιπαραχωροῦντες Γ(Ν): ἀντὶ τοῦ παραχω-
 ροῦντος Υ 9 nach καὶ: [[τοῦ ἐνδὸς λαλοῦντος οἱ ἕτεροι σιωπῶσι]] Υ
 13 προφέρειν (Οβ): προσφέρειν Υ(FS) 17 ἄλλῃ φη-
 σὶν stellt Γ 20 φυλάττων Υ 21 δεῖ Γ: δὴ Υ 22 ἀνενο-
 δῶξους Υ / τῶν λόγων vor ποιεῖσθαι stellt Γ

ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς πρῶτος ἀντικατέστη τῷ ἰώβ, εἶτα ὁ Βαλδᾶδ, καὶ μετ' ἐκείνων ὁ Σωφᾶρ, κατὰ τὴν προσήκουσαν τοίνυν τῶν λόγων διαδοχὴν πάλιν αὐτὸς ἴσταται πρὸς τὰ εἰρημένα καὶ φησιν·

<Αἱ λέξεις>

5 15,2-3 πότερον σοφὸς ἀποκρίσιν δώσει συνέσεως πνεύματι καὶ ἐν-
ἐπλησε πόνον γαστρὸς ἐλέγχων ἐν ῥήμασιν, οἷς οὐ δεῖ, ἐν λόγοις
οἷς οὐδὲν ὄφελος.

συνέσεως πνεῦμά φησιν τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος. τοῦτο οὖν ἐντρεπτικῶς λέγει πρὸς τὸν ἰώβ ὅτι· ὁ τέλειος σοφὸς οὐδέπο-
10 τε ἐπιδεικτικῶς προφέρει τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος, ἀλλ' οὐδέ ὡς ζηλωτῆς τῆς ἀληθείας καὶ ὡς περ πληττόμενος ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς τὴν γαστέρα προφέρει λόγους ἀνωφελεῖς. τοῦτο γὰρ σοφὸς οὐ ποιεῖ, ὅπερ οὐ πεποίηκας.

δύο τοίνυν κατηγορεῖ τοῦ ἰώβ, ὅτι μάλιστα μὲν ὁ σοφὸς οὐκ
15 ἐπιδεικτικῶς προφέρει τὴν σοφίαν, ἔπειτα ὅτι· ἂ ἐλάθησας ὡς ἐλέγ-
χων ἡμᾶς καὶ ὡς δῆθεν πόσων ὑπὲρ τῆς ἀληθείας - τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐνέπλησε πόνον γαστρὸς -, ματαίως ἐφθέγγω καὶ ἀνωφε-
λῶς.

ἔστι δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι· πότε, φησίν, σοφός, ὦ ἰώβ, οὕτως
20 ἀποκρίνεται ὡς ἄλλων τὰς ψυχὰς πληρῶσαι πόνου - γαστέρα γὰρ τὴν
ψυχὴν λέγει ὡς ἀναδοτικὴν τῶν ἐκ τοῦ λόγου τροφῶν - καίτοιγε

Υ Γ(βOFSL -3; 8 - 9 ἰώβ; 14-) P(8-) N(≠ -3; 8 τοῦτο - 9 ἰώβ; 14-18)

1 ἐπειδὴ γὰρ Γ: ἐπειδὴ περ Ν, ἐπειδὴ Υ / ἀντεκατέστη Υ 5 πνεύμα-
τι: vgl. 135,3 8 ὁ συνέσεως Γ / φησιν nach πνεύματος stellt P
8/9 τοῦτο οὖν ἐντρ.: ἐντρ. δὲ ταῦτα Ν 9-10 ὅτι - πνεύματος > P
10 προφέρει Hag: προσφέρει Υ / ἀλλ' - 13 nach 15 σοφίαν stellt P
12-13 τοῦτο - ὅπερ: ὡς P 14 δύο - ἰώβ: δύο κατηγορῶν αὐτοῦ ΓPN
15 προφέρει ΓPN: προσφέρει Υ / ὅτι: ὅτι καὶ P(L), καὶ Γ, δὲ καὶ Ν
16 καὶ ΓPN: > Υ / ἀληθείας + καὶ τὴν τοῦ νοῦ γαστέρα πλησόμενος
(vgl. Z.11) Ν 16-17 τοῦτο - γαστρὸς ΓPN: > Υ 17 τὸ > Ν /
ἐνέπλησας P 19 οὕτως ΥP / σοφὸς ὦ ἰώβ Γ: ὦ σοφὸς ἰώβ P, ὁ σο-
φὸς ἰώβ Υ 20 ἄλλων τὰς ψυχὰς: τὰς ψ. τῶν ἀκουόντων P / πληρῶ-
σαι: ἐμπλήσας P 21 ὡς - τροφῶν ΓP: > Υ / ἀναδοτικὴν P (vgl. S.
149,14): ἀναλωτικὴν Γ / καίτοι ΓP

διὰ βημάτων μηδεμίαν ἐχόντων ὄνησιν; Ἰνα εἶπῃ ὅτι· ἔπληξας ἡμᾶς οὕτω διαλεχθεῖς καὶ ματαίους προκομίσας λόγους, ὅπερ σοφὸς οὐ ποιεῖ.

15,4 οὐ καὶ σὺ ἀπεποιήσω φόβον, συνετέλεσας δὲ ῥήματα τοιαῦτα ἐναντίον κυρίου;

ἀπετόλμησας, φησὶν, καὶ ἀφόβως ἐλάλησας πρὸς τὸν θεὸν θελήσας κρῖνεσθαι. τρῶπῃ δὲ θεοσεβείας ὡς τοῦ θεοῦ ἔκδικοι ταῦτα λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ἑλιφάζ.

15,5-6 ἔνοχος εἶ ῥήμασι στόματός σου οὐδὲ ἔκρινας ῥήματα δυνα-
10 σῶν. ἐλέγξει σε τὸ σὸν στόμα καὶ μὴ ἐγώ, τὰ δὲ χεῖλη σου καταμαρτυρήσασάν σε.

δυναστῶν λέγει τῶν σοφῶν, ἢ τῶν πρὸ αὐτοῦ παλαιότερων ἢ καὶ τῶν προειρηκότων φίλων. μὴ κατανενοηκῶς, οὗν φησιν, μηδὲ διακρίνας τὰ τῶν ἐν σοφίᾳ δυναστῶν ῥήματα οὕτως ἐλάλησας, ὡς μὴ ἄλλα-
15 χόθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν σῶν λόγων καταδικάζεσθαι.

15,7-9 τί γάρ; μὴ πρῶτος ἀνθρώπων ἐγεννήθης, ἢ πρὸ θινῶν ἐπά-
γης, ἢ σύνταγμα κυρίου ἀκήκοας, εἰς δὲ σε ἀφίκετο σοφία; τί γὰρ
οἶδας ὃ οὐκ οἶδαμεν, ἢ τί συνίεις ὃ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς;

μὴ πρὸ πάντων, φησὶν, ἐγένου καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς κτίσεως, ἢ με-
20 τὰ σοῦ ὃ θεὸς συνετάξατο - ἀντὶ τοῦ· ἐβουλεύσατο -, ἢ μύστης τῆς αὐτοῦ σοφίας γέγονας; τί δὲ καὶ πλεον ἡμῶν ἐπίστασαι;

15,10 καὶ γε πρεσβύτες καὶ γε παλαιὸς ἐν ἡμῖν πρεσβύτερος τοῦ
πατρὸς σου ἡμέραις.

Υ Γ(βOFSL -3; βOFSLN 6-8; βOFSL 12-15; βOFSLN 19 μὴ - κτίσεως) Ρ(-3; * 19 ἢ - 21) Ν(* 12-15)

1 ὄνησιν Υ 2 προκομίσας ΓΡ: προσκομίσας Υ / ὃ σοφὸς Ρ
4 <ο>δ·Υ 6 τὸν > Γ 7 τοῦ θεοῦ ἔκδικοι: ἔπερ θεοῦ ΓΡ
12 ἢ, Γ: εἰ Υ, ἦτοι Ρ(Ν) / πρὸ αὐτοῦ > ΓΡ, (πρὸ σοῦ Ν) / ἢ καὶ ΓΡ(Ν):
εἰ Υ 14 δυναστῶν Υ 15 καταδικάζεσθαι + σε Γ 16 ἢ: εἰ
Υ 16/17 ἐπάγεις Υ 17 ἢ: εἰ Υ 18 συνίεις LXX: συνεῖς Υ
23 ἡμέραις LXX: ἡμέραι Υ

ἀλλὰ τί λέγεις, φησίν, ὅτι ὁ χρόνος σε σοφώτερον κατεσκευάσεν; ἀλλ' ἔστι τις ἐξ ἡμῶν τῶν τριῶν τυχῶν οὐ μόνον σου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς σου παλαιότερος.

ἢ καὶ τοῦτο λέγει· δῶμεν, φησίν, ὅτι καὶ παλαιὸς εἶ καὶ τοῦ σου πατρὸς πρεσβύτερος, ὅπερ ἀμήχανον, ἴρα ἀπὸ τοῦ χρόνου σε προσήκει μεγαλαυχεῖν;

15,11 ὀλίγα ὧν ἡμάρτηκας μεμαστίγωσαι· <μεγάλως ὑπερβαλλόντως λελάθηκας.>

ἴσθι τοίνυν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῶν σῶν ἁμαρτημάτων ἐλαφρῶς 10 ἐτιμωρήθης. εἶτα, ἐπεὶ μηδὲν ἔχει δεικνύναι τοῦ ἰὼβ ἁμάρτημα, ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ πειρᾶται κρίνειν καὶ φησιν·

15,12-13 τί ἐτόλμησεν ἡ καρδιά σου, ὅτι ὑπήνεγκαν οἱ ὀφθαλμοί σου, ὅτι θυμὸν ἔρρηξας ἐναντίον κυρίου, ἐξήγαγες δὲ ἐκ στόματος ῥήματα τοιαῦτα;

15 ὀφθαλμούς φησιν τὸ νοητικὸν καὶ ὁρατικὸν τῆς ψυχῆς. πῶς οὖν, φησίν, ἐτόλμησας τῇ διανοίᾳ σου οὕτως ἀρθῆναι καὶ μετ' ὀργῆς ὡς ὄδικο πάσχων πρὸς θεὸν διαλεχθῆναι οἷά τις ἀναμάρτητος τυγχάνων;

15,14-16 τίς γὰρ ὦν βροτὸς ἔσται ἄμεμπτος ἢ ὡς ἐσόμενος δίκαιος γεννητὸς γυναικὸς, εἰ κατὰ ἀγίων οὐ πιστεύει, οὐρανὸς δὲ οὐ κα- 20 θαρὸς ἐναντίον αὐτοῦ; ἔα δὲ ἐβδελυγμένος καὶ ἀκάθαρτος, ἀνὴρ πίνων ὀδικίας ἴσα ποτῶ.

τίς γάρ, φησίν, ἄνθρωπος ὦν δύναται ἄμεμπτος εἶναι ἢ ἐπαγγέλλεσθαι ὅτι· δίκαιος ἔσομαι; εἰ γὰρ οἱ σφόδρα ὄγιοι, εἴτε ἄγγελοι εἴτε ἄνθρωποι, καὶ αὕτη δὲ τοῦ οὐρανοῦ ἡ καθαρότης πρὸς τὴν σύγ-

25 κρισιν τῆς τοῦ θεοῦ καθαρότητος ἀκάθαρτοι, τί ἂν εἴποιμεν περὶ

Υ Γ(βOFSPL # 1-3; 8 - 9 ἐτιμωρήθης; # 15-17) Ρ(# 4 δῶμεν - 6; 22-) Ν(1-3; 8-)

2 οὐ· οὐχὶ Ν 3 σου πατρὸς stellen Ν(Γ) 7 <ὀ>λίγα Υ 9 τοίνυν > Ν 11 αὐτοῦ· αὐτὸν Ν 13 ἐξήγαγες LXX: ἐξήγαγε Υ 15 ὀφθαλμούς Ν(Γ): ὀφθαλμὸς Υ/ ὁρατικὸν καὶ νοητικὸν stellt Ν 16 ἐτόλμησας nach οὕτως stellt Ν 19 πιστεύει LXX: πιστεύσει Υ 21 ποτῶ LXX: ποτῶν Υ 22 γὰρ φησιν > Ρ 23 εἰ - ἄγιοι > Ν 23-25 εἴτε ἄγγ.- ἀκάθαρτοι # Ν 25 ἀκάθαρτος Ρ(Ν)/ τί + δ' Ν/ εἴπομεν Ρ

τοῦ ἀνθρώπου τοῦ βδελυκτοῦ καὶ ἀκαθάρτου, ὃς ἴσα πᾶσι τὰς ὀδὴ-
κίας ἐκπίνει; τοῦτο δὲ εἶπε διὰ τὸ προαιρετικῶς τοὺς ἀνθρώπους
ἀμαρτάνειν.

τὸ δὲ κατὰ ἁγίων οὐ πιστεύει δυνατόν καὶ οὕτω νοῆσαι
5 ὅτι· καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι τρεπτοὶ γηγόνουσι τὴν φύσιν, ὡς καὶ
τινας αὐτῶν ὀπολισθῆναι τῆς οἰκείας στάσεως, τὸ δὲ οὐρανὸς
δὲ οὐ καθαρὸς ὅτι· καὶ αὐτὸς πολλὰκις ὑπὸ νεφῶν συγκαλύπ-
τεται.

15,17-18 ἀναγγελῶ, αὐ δὲ ἤκουέ μου· ὃ δὴ ἑώρακα ἀναγγελῶ σοι,
10 ὃ σοφοὶ ἔροῦσι καὶ οὐκ ἔκρυψαν πατέρας αὐτῶν.

σοφὸν τοίγαροῦν ἤκουε λόγον, ὃν οἱ παλαιότεροι παῖς παρὰ
πατρὸς διεδέξαντο. ὀληθῆ δὲ εἶναι τοῦτον καὶ ἡ πεῖρᾶ μοι παρέ-
δωκεν.

15,19 αὐτοῖς δὲ μόνοις ἐδόθη ἡ γῆ, καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἄλλαγενῆς
15 ἐπ' αὐτούς.

οἱ δὲ τὸν σοφόν, φησὶν, παραδεδωκότες ἡμῖν λόγον οὕτω καὶ θεο-
σεβεῖς ἐτύχχανον, ὡς ἀταράχως τὴν ἑαυτῶν οἰκῆσαι γῆν οὐδενὸς αὐ-
τοῖς πολεμίου ἐπεληλυθότος. τίς οὖν ὁ λόγος ὁ παλαιός, ἐπάγει.

15,20-21 πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι, ἔτη δὲ ἀριθμητὰ δεδό-
20 μενο δυνάστη, ὃ δὲ φόβος αὐτοῦ ἐν ὧσιν αὐτοῦ. ὅταν (δὲ) δοκῆ ἦδη
εἰρηνεύειν, ἤξει αὐτοῦ ἡ καταστροφή.

ἀεὶ, φησὶν, τεταρογμένος ἐστὶν ὁ ἀσεβῆς, ἀεὶ ἐν φροντίδι,
πρόσκαιρος αὐτοῦ ἡ δυναστεία, περίφοβός ἐστιν ἔνοικον ἀεὶ τὸ

Υ Γ(β0FSPLN 11-13; 16-18; β0FSL 22-) Ρ(-3; 22-) Ν(- 6 στάσεως; 22-)

1 τοῦ > Ν / ἀνθρώπου: ἀνδρὸς Ν / πόματι Υ, πόματα Ρ / τὰς ΡΝ: τῆς Υ
2 τοὺς ἀνθρ. προαιρ. stellt Ρ 6 ἀπωλισθῆναι Υ 11 <α>σοφόν Υ
/ τοίγαροῦν > Γ / λόγον + οὐ τι νεώτερον, ἀλλ' Γ / παῖδες (BPLN)
14 πατέρων (PL) / διεδέξαντο Γ: διεδέξατο Υ 12/13 παραδέδωκεν Γ
16 δὲ: γὰρ Γ / φησὶν: τοῦτον Γ / παραδόντες Γ / ἡμῖν > Γ 18 πο-
λεμίου Γ: πολέμου Υ / ἐπεληλυθότος + Zusatz aus Julian Γ / ἐπάγει
Γ: > Υ 20 δοκεῖ Υ 22 <Δ>εὶ Υ /
φησὶν und ὁ ἀσεβῆς im vorhergehenden Kontext ΡΝ / τεταρογμένος ΡΝ:
τεταμένος Υ / ἀεὶ ἐν φροντίδι: ἀεὶ ἔμφροντις Ρ, > Γ

δέος ἔχων. ἤξει δὲ αὐτῷ καὶ ὀδοκίητος ἢ καταστροφή τῆς δοκούσης εὐημερίας.

15,22-24 μὴ πιστευέτω ἀποστραφῆναι ὅποδ σκότους· ἐντέταλται γὰρ ἤδη εἰς χεῖρας σιδήρου, κατατέτακται δὲ εἰς σῖτα γυφίν, οἷδεν

5 δὲ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μένει εἰς πῦμα· ἡμέρα δὲ σκοτεινὴ αὐτὸν στροβῆσει, ἀνάγκη δὲ καὶ θλίψις αὐτὸν καθέξει.

σκότος λέγει τὴν τιμωρίαν. μὴ πιστευέτω οὖν, φησίν, ὅτι ἀτιμώρητος μένει, ὁ ἀσεβῆς· θεῖον γὰρ ἔστιν ἔνταλμα ὑπὸ σιδήρου αὐτὸν ἀναιρεθῆναι καὶ ὑπὸ γυφῶν δαπανηθῆναι ὄταφον κείμενον. εἶπε
10 δὲ τι ὡς εἰκὸς συμβησόμενον δηλώσαι βουλόμενος, ὅτι πάντως οἱ ἀσεβεῖς ὑπὸ τιμωρίαν ἔσσονται. ἀλλὰ καὶ αὐτός, φησίν, συνεπίσταται ἑαυτῷ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πῦσιν καὶ ὅτι μέλλει ὑπὸ σκότος εἶναι καὶ κλόνησιν καὶ θλίψιν καὶ ἀνάγκην.

15,24-26 ὥσπερ στρατηγὸς πρωτοστάτης πίπτων, ὅτι ἦρκε χεῖρας

15 <ἐναντίον τοῦ κυρίου>· ἐναντι δὲ κυρίου παντοκράτορος ἐτραχηλίασεν, ἔδραμε δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὕβρει ἐν πάχει νώτου ὀσπίδος αὐτοῦ.

ὁ ἀσεβῆς, φησίν, ὡς χεῖρας ἀνταίρων τῷ θεῷ καὶ τὸν αὐχένα διαίρων κατ' αὐτοῦ καὶ ὥσπερ τρέχων εἰς τὸ συμβαλεῖν αὐτῷ πρὸς καρτάξιν οἷά τινα παχεῖαν ὀσπίδα τὴν ὑπερηφανίαν ἐπιφερόμενος
20 καταβάλλεται καὶ πίπτει οἷά τις στρατοπέδων ἄρχων ὡς ὑπὸ ἀντιπάλου τοῦ θεοῦ τιτρωσκόμενος.

15,27 ὅτι ἐκάλυψε πρόσωπον αὐτοῦ ἐν στέσι αὐτοῦ καὶ ἐποίησε περιστόμιον ἐπὶ τῶν μηρῶν αὐτοῦ.

Υ Γ(ΒΟFSL -2; ΒΟFSPL 7-12 πῦσιν; 17-20 πίπτει) Ρ(-2; * 12 καὶ ὅτι -13; 20 οἷά τις -21) Ν(-2; 7-9 κείμενον; 11 καὶ αὐτός -13; 17-21)

1 ἔχων Υ / ἔχων + ὥσπερ ἐνηχοῦν ἀετῶ τὴν μέλλουσαν ἀπώλειαν ΓΡ, + Text aus verschiedenen Quellen Ν/ δὲ > Ν/ καὶ > Ν/ ἀδοκίητως Υ 7-8 ὅτι ἀτ. μένει: ἀτ. μένειν ΓΝ 8-9 θεῖον - ἀναιρεθῆναι: anderer Text Γ 9 καὶ - κείμενον: ἀλλ' ὄταφον κείμενον ὑπὸ γυφῶν δαπανηθῆναι Γ 11 φησίν: γὰρ Ν 12 ἑαυτῷ ΓΝ: ἑαυτοῦ Υ / ἔσεσθαι > ΓΝ 16 ὕβρει - νώτου LXX: ὕβρισε πάσχειν ὄτου Υ 17 φησίν > ΓΝ / ἀντέρων Υ / τῷ > ΓΝ 17-18 αὐχένα - ἀετοῦ: χρῆστον ἀποσειόμενος ζυγὸν ΓΝ 18 ὥσπερ: μονονουχί Ν / πρὸς ΓΝ: εἰς Υ 19 ὑπερηφανίαν ΓΝ: περιφανίαν Υ 20 ἡπ' Ν 23 τὸν μηρὸν Υ

οί εὔτραφεῖς ὑπὸ τῆς ἄγαν τρυφῆς πιμελῆ παχύνονται τὸ πρόσω-
πον καὶ διπλώματα καὶ περισαρνώσεις ποιοῦσιν ἐπὶ τῶν μηρῶν, ἃ δὴ
περιστόμιον καλεῖ ὡς συνέχοντα τοὺς μηρούς. ὥσπερ οὖν, φησὶν,
οὗτοι τοιοῦτοι γίνονται, οὕτω καὶ ὁ ὀσεβῆς ὑπὸ τῆς εὐμερίας
5 πανταχόθεν περιρροδόμενος καὶ σαρκικῆ δυνάμει πεποιθὼς εἰς ἀντί-
στασιν ἐπαίρεται τὴν κατὰ θεοῦ καὶ πολεμεῖ τοῖς αὐτοῦ διατάγμα-
σιν· διὸ καὶ ὡς ἀντιμαχόμενος τῷ θεῷ ὑπ' αὐτοῦ καταβάλλεται.

15,28-29 ἀλλισθειῆ δὲ πόλεις ἐρήμους, εἰσέλθοι δὲ εἰς οἴκους
δοικητούς. ἃ δὲ ἐκεῖνος ἠτοιμάσεν, ἄλλοι ὀποιούνται· οὔτε μὴ
10 πλουτισθῆ οὔτε μὴ μείνη αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα.

τὴν παντελῆ ἐρημίαν τῶν ὀσεβῶν λέγει ὡς ἀντὶ πόλεων εὐθηνου-
μένων καὶ οἴκων ἐρημίαν αὐτοὺς οἰκεῖν ὑπὸ πενίας. οὐ γὰρ μὴ
μείνη τοῦ τοιούτου, φησὶν, τὰ ὑπάρχοντα.

15,29-33 οὐ μὴ βάλῃ ἐπὶ γῆς σκιδὸν οὐδὲ μὴ ἐκφυγῇ τὸ σκότος· τὸν
15 βλαστὸν αὐτοῦ μαραίνει ἄνεμος, ἐκπέσοι δὲ αὐτοῦ τὸ ἄνθος. μὴ πι-
στευέτω, ὅτι ὑπομενεῖ. κενὰ γὰρ ὀποθήσεται αὐτῷ ἡ τομῆ αὐτοῦ·
πρὸ ὥρας φθαρήσεται, καὶ ὁ βῆραμος αὐτοῦ οὐ μὴ πικασῆ. τρυγη-
θειῆ δὲ ὡς ὄμφαξ πρὸ ὥρας, ἐκπέσοι δὲ ὡς ἄνθος ἐλαίας.

μεταφορικῶς, ὡς ἐπὶ δένδρου εὐθαλοῦς καὶ πρὶν ἢ γηράσῃ ἐκ-
20 τεμνομένου καὶ ἔτι ὄντος ἐν τῇ ἀνθήσει μαραιομένου, οὕτω διέ-
γραφε τὸν ὀσεβῆ οὐ μέχρι τέλους εὐμεροῦντα. τὸ δὲ οὐ μὴ βάλῃ

Υ Γ(βOFSP 1-7; βOFSL 11 - 12 πενίας; βOFSP 19-) Ρ(11-13) Ν(1-7;
11 - 12 πενίας)

1 οἱ Ν: εἰ Υ, καθά τις Γ / εὔτραφῆς Γ / τρυφῆς ΓΝ: τροφῆς Υ / παχύ-
νεται Γ 2 ποιεῖ Γ / δῆ: δὲ Ν 3 συνέχοντα ΓΝ: συνέχων Υ /
μηρούς + καὶ οἶον θλίβοντα καθάπερ τὸ περιστόμιον τὸν τράχηλον Ν
3-4 ὥσπερ - οὕτω: οὕτω φησιν Γ / οὗτοι φησιν stellt Ν 5 περιρρο-
δόμενος: περιχεδόμενος Γ (περιεχόμενος Ρ, περιερχόμενος Λ) / περιρρ. +
καὶ τὸ βλεπτικὸν τῆς ψυχῆς ἐντεῦθεν πηρωθεὶς Γ (nicht Ρ) 6 κατὰ
+ τοῦ Ν / καὶ πολεμεῖ: πολεμῶν Γ 9 οὔτε LXX: οὐδ' οὐ Υ 10
μείνει Υ 11 ἐρήμωσιν Ρ / λέγει ΓΡΝ: > Υ 11/12 εὐθηνουμέ-
νων Υ 12 ἢ πὸ πενίας: καὶ πενία πιέζεσθαι Γ, καὶ περινία πιέζε-
σθαι Ρ 13 μείνει Υ / τοῖς τοιούτοις Ρ / φησὶν > Ρ 14 βῆ-
λει Υ 19 <μ>εταφορικῶς Υ / ἦ: ἴ Υ, > Γ / γράσει ΥΓ 19/20
ἐκτεμνωμένου Υ 20 τῇ ἀνθῇ Γ (τῷ ἀνθει Ρ) 21 δὲ: οὖν Γ
/ βάλει Υ

ἐπὶ γῆς σκιὰν ἀντὶ τοῦ· ἐκκοπέει. τὰ γὰρ δένδρα, ἐν ὄσῳ μὲν ἴστανται, καὶ σκιὰν ποιοῦσιν, ἀποτηθέντα δὲ οὐκέτι. ἀλλὰ μαραν-
θῆσεται, φησὶν, ὁ ἀσεβῆς ὡς φυτοῦ βλαστῶς ὑπὸ ἀνέμου, ἡ δὲ εὐη-
μερία αὐτοῦ ὡς ἄνθος ἐκπασεῖται. τὸ δὲ ἡ τομῆ αὐτοῦ πρὸ
5 ὥρας φθαρήσεται ἐν ἰσχυρῇ ἡλικίᾳ τελευτήσῃ φησὶν. τὸ δὲ ὁ
ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ πυκᾶση ἀντὶ τοῦ· οὐ μενεῖ κομῶν
τοῖς ἀγαθοῖς· πυκᾶσαι γὰρ ἔστι τὸ τοῖς κλάδοις συσκιᾶσαι. εἶτα
ἐπιμείνας τῇ μεταφορᾷ πάλιν διὰ τοῦ ὄμφακος τὴν ἄκρον διέγραψε
τελευτήν, τῶν δὲ ἀγαθῶν τὴν ἔκπτωσιν διὰ τῆς ἀπορροῆς τοῦ ἄνθους
10 τῆς ἐλαίας.

15,34 μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος.

δειγμα γάρ, φησὶν, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀσεβείας ὁ αὐτῶν θάνατος,
ἀντὶ τοῦ· τὸ αἰσχρὸν τέλος δείξει τὰ κατ' αὐτούς.

15,34 πῦρ δὲ καύσει οἴκους δωροδεκτῶν.

15 πῦρ φησι τὴν θείαν ὀργὴν καταπλέγουσαν πανεστίους τοὺς ἀπλή-
στους καὶ πλεονέκτας καὶ δῶρων τὸ δίκαιον καταπροδιδόντας.

15,35 ἐν γαστρὶ δὲ λήφεται ὀδύνας, ἀποβῆσεται δὲ αὐτῷ κενά, ἡ
δὲ κοιλία αὐτοῦ ὑποίσει δόλον.

ὀδύνας φησὶ τὰς καθ' ἑτέρων, ἵνα εἴπῃ ὅτι· ὁ ἀσεβῆς τὸν δόλον
20 ἔχων ἐν ἑαυτῷ βουλευεται, πῶς ἑτέρους ὀδυνήσῃ. διὰ τοῦτο καὶ ἡ
ἐκβασίς αὐτοῦ καὶ τὸ τέλος κενὸν ἔσται καὶ μάταιον. τούτῳ δὲ
ἐοικὸς καὶ ἐν Ψαλμοῖς εἶρηται· ἰδοὺ, ὠδίνησεν ἀδικίαν,
συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ὀνομίαν. τὸ δὲ ὑποίσει
δόλον διὰ τὸ ἐκ προαιρέσεως ὑποδέχεσθαι τὰ κακά. κοιλίαν δὲ
25 ὄλον τὸ ἐντὸς χωρίον φησὶ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν.

22-23 Psalm 7,15

Υ Γ(β0FSPLN -10; β0FSPL # 12-13; 15-16; 20 καὶ η - 21 μάταιον) N(12
-16; # 19-25)

1 ἐκκοπέει Γ: ἐκκοπίσει Υ 2 ἴσταται Γ / ποιεῖ Γ / ἀλλὰ + καὶ Γ
3 φυτοῦ Γ: φυτὸν Υ 4 τομῆ Γ: τοτῆ Υ 6 ῥάδαμνος Υ / πυ-
κᾶσει Υ 12 γὰρ φησιν > N 13 ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν N / τὸ N:
> Υ / ἀττοῦς N: ἀττόν Υ 15 φησι: λέγει Γ 21 ἀττοῦ Υ(N):
ἀττῶν Γ 21 τούτῳ: τοῦτο Υ (> N)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

Ἐπιφάνης ἰσχυρῶς λέγει. ἀρχὴ τοῦ ῥήτου· ἀκήκω τοιαῦτα πολλὰ, παρακλήτορες κακῶν πάντες.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου λέγει ὁ Ἐπιφάνης

5 τοῦ Ἐπιφάνη εἰρηκός τις κολάσεις τοῖς ἀσεβέσιν ἐπιφέρεισθαι πρὸς τοῦτο εὐθύς ἀπαντῶ ἰσχυρῶς καὶ φησιν· ἀκήκω τοιαῦτα πολλὰ. μέμφεται δὲ τοῖς φίλοις ὡς οὐκ εἰδῶσι παρακλητικούς προσάγαγεῖν λόγους, καὶ αἰσθάνεται μὲν διαβόλῃ παραδιδόμενος ὑπὸ θεοῦ, τὴν δὲ αἰτίαν ἄγνωστῆ. εἶτα καὶ λέγει τὰ περιέχοντα δεινὰ, καὶ αἰ-
10 τεῖ μὴ παρασιωπηθῆναι τὰ κατ' αὐτόν, καὶ θεὸν ποιεῖται μάρτυρα τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως, καὶ ποθεῖ τὸν θάνατον, καὶ πάλιν ἐκδιηγεῖται τὰς συμφορὰς εἰς ὄδυρμόν κατακλείων τὸν λόγον.

Αἱ λέξεις

16,2 ἀκήκω τοιαῦτα πολλὰ, παρακλήτορες κακῶν πάντες.

15 τοιαῦτα μὲν, ὅσα λέγετε, πολλὰ ἤκουσα, ὡς τοὺς ἀσεβεῖς αἱ κολάσεις ἐκδέχονται· ἡμεῖς δὲ ἔστε κακοὶ παρακλήτορες διὰ τῶν λόγων ἐπιτρέβοντές μοι τὰ πάθη.

16,3-4 τί γάρ; μὴ τάξεις ἐστὶ ῥήμασι πνεύματος, ἢ τί παρενοχλήσει σοι ὅτι ἀποκρίνη; κἀγὼ καθ' ἑμᾶς λαλήσω.

20 εἰπέ γάρ· νόμος τίς ἐστὶ πρὸς πάντα τὰ λεγόμενα ἀνταποκρίνε-

Υ Γ(γ) OFSPL 5-12; β OFSPLN 15-17; β OFS 20-) Ρ(20-) Ν(5-12; 20-)

6 ὁ ἰσχυρῶς ἀπαντῶ ΓΝ 8 παραδεδωμένος Γ 9 δὲ ΓΝ; δι' Υ / καὶ
> Ν 15 πολλὰ; πολλάκις Γ / φς + καὶ Υ 17 μοι > Γ (hat N)
18 ἢ; εἰ Υ 20 εἰπέ γάρ > Ρ 20/1 ἀνταποκρίνεσθαι; ἀπομάχεσθαι ΓΝ, ἀνταποκρίνεσθαι καὶ ἀπομάχεσθαι Ρ

σθαι, ἢ ὑπὸ τίνος συνωθεῖσθε εἰς τὸ πάντως ἀντιλέγειν τοῖς παρ' ἐμοῦ; πλὴν ἐπειδὴ οὕτως ἐκρίνατε καὶ ὁ θέλων ὡς θέλει λαλεῖ, κἀγὼ καθ' ὑμᾶς λαλήσω.

16,4 εἰ ὑπέκειτό γε ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐμῆς, <εἴτ' ἐναλοῦμαι
5 ὑμῖν ῥήμασιν, κινήσω δὲ καθ' ὑμῶν κεφαλὴν>.

εἰ ὑπέκειτο, φησὶν, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἐν τοῖς ἐμοῖς πάθεσι καὶ ἐνηλ-
λόμην ὑμῖν καὶ ἐκίνουν καθ' ὑμῶν τὴν κεφαλὴν ὥσπερ ἐφροδόμενος τοῖς
ὑμετέροις κακοῖς, τότε ἂν ἔγνω ὑμῶν τὴν καρτερίαν, καὶ τότε ἂν
ἐμανθάνετε μὴ ἐν ἀλλοτρίαις φιλοσοφεῖν συμφοραῖς. ταῦτα γὰρ κατ'
10 ἔλλειψιν νοοῦμενα προσυπακουστέον.

ἢ καὶ μετὰ ἤθους ἀνίστημι· εἰ ἦτε ἐν τοῖς ἐμοῖς κακοῖς, ἄρα
ἐνηλόμην καθ' ὑμῶν τοῖς ῥήμασιν, ἢ ἐκίνουν καθ' ὑμῶν τὴν κεφαλὴν;
οὐδαμῶς, ἀλλὰ λόγοις ἂν ὑμᾶς ἐπέρρωσα παρακλητικοῖς.

ταύτη δὲ συντρέχων τῇ ἐννοίῳ καὶ ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν οὕτως ἐκ-
15 δέδωκεν· εἰ ὑμεῖς τοῖς ἐμοῖς ὑπέκεισθε πάθεσιν, ἑτέροις προσεγε-
νόμην ἂν ὑμῖν λόγοις καὶ ἐκίνησα ἂν ἐφ' ὑμῖν τὴν κεφαλὴν, ἐπέρ-
ρωσα ἂν ὑμᾶς διὰ τοῦ στόματός μου.

16,5-6 εἶη δὲ ἰσχύς ἐν τῷ στόματί μου, κίνησιν δὲ χειλέων οὐ
φείσομαι. ἐὰν γὰρ λαλήσω, οὐκ ἀλήσω τὸ τραῦμα; ἐὰν δὲ καὶ σιωπή-
20 σω, τί ἔλαττον τρωθήσομαι;

γένοιτο δὲ με, φησὶν, ἰσχυρῶ λόγῳ καὶ ἀνακαλυμμένη γλώττη
κεχρησθαι πρὸς ὑμᾶς. εἶτα ἐρωτηματικῶς ἀνίστημι· ἐὰν γὰρ λα-
λήσω, οὐκ ἀλήσω τὸ τραῦμα; ἀντὶ τοῦ· ἀλήσω. ἐὰν δὲ

Υ Γ(β0FS -3; β0FSPL 6-13 οὐδαμῶς; 21-) Ρ(-3; # 13 ἀλλὰ - 17) Ν(-3;
7 ὥσπερ - 8 κακοῖς; 11-17; # 21 - 22 ἀνάγνωθι.)

1 συνωθεῖσθαι ΥΡ 2 καὶ - λαλεῖ > Γ/θέλων: λέγων Ν 2-3 κἀγὼ -
λαλήσω: ἐγὼ γοῦν ὁρθῶ τῷ συνειδότη ἀντιφθέγγομαι πρὸς ὑμᾶς ΓΡ 4
'ἡ' Υ/ τοῖς ἐμοῖς Υ 4-5 < >: stattdessen die andere Version, die
ans Ende der Erklärung gehört Υ, vgl. Z.15-17 6/7 ἐνηλόμην Υ
8 ὑμετέροις Υ/ καί: κἀν καὶ Υ 9 ἀλλοτρίαις + μόνον Γ 10 ἔλ-
λησιν Υ 11 ἢ Γ: εἰ Υ, ἔστι δὲ Ν/ ἀνάγνωθι: ἀναγνῶναι οὕτως Ν/ ἦ-
ται Υ 12 ἐνηλόμην Υ/ ἢ ΓΝ: > Υ 15 εἰ - πάθεσιν Ν: > Υ, εἰ
ὑπέκειτο ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐμῆς (Ρ, vgl. Υ Ζ.4) / ἑτέροις - 17
nach 4 ἐμῆς stellt Υ 16 κεφαλὴν Υ(Ρ): + συμπαθῶς δηλονότι καὶ Ν
17 διὰ τ. στ.: ἐν τῷ στόματι Ν 22 κεχρησθαι Υ 23 ἀλήσω
+ τὸ τραῦμα Γ, ἀλήσω Υ

καὶ σιωπήσω, τί ἔλαττον τρωθήσομαι; ὁ δὲ λέγει, τοιοῦ-
τόν ἐστιν· εἰ καὶ λαλῶν καὶ σιωπῶν πάντως ἀλαεῖν μέλλω, ἄμεινον τὸ
λαλεῖν, ἵνα μὴ δόξω τῇ σιωπῇ συγκατατίθεσθαι τῇ ὑμετέρῃ κατηγορίῃ.

16,7 νῦν δὲ κατὰσκοπὸν με πεποίηκε, μωρόν, σεσηπότα.

- 5 ἐγὼ μὲν οὖν, φησί, εὐχομαι λόγων ἰσχυρὰ λαβεῖν· ἡ δὲ τιμωρία
κατέσκυλῆ με καὶ κατέκοψε καὶ κατέσηπεν ὡς μικροῦ δοκεῖν καὶ τῶν
κατὰ φύσιν ἐκιστῆναι φρενῶν.

16,8 καὶ ἐπελάβου μου, <εἰς μαρτύριον> ἐγενήθην.

- ἕτερα ἀντίγραφα οὕτως ἔχει· καὶ ἐπελάβετό μου, εἰς μαρτύριον
10 ἐγενήθη.

κατὰ μὲν οὖν τὸ ἐπελάβου μου ὡς πρὸς τὸν θεὸν λέγει ὅτι·
οἷά τις ἀνδρείως ἐπελάβου μου τοῦ μικροῦ καὶ ἄσθενους, καὶ ἅμα τε
ἦψα μου καὶ εἰς παραδείγμα γέγονα πᾶσιν, ὅτι ὡς δι' ἁμαρτίας κολά-
ζομαι.

- 15 κατὰ δὲ τὸ ἐπελάβετό μου ὡς πρὸς τοὺς φίλους λέγει περὶ τοῦ
θεοῦ. εἰς μαρτύριον δὲ ἐγενήθη ἀντὶ τοῦ· εἰς ἔλεγχόν μοι ἀντικατέ-
στη ὁ θεός.

16,8 καὶ ἀνέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψευδὸς μου, κατὰ πρόσωπόν μου ἀνταπε-
κρίθη.

- 20 ταῦτα δέ μου, φησί, πάσχοντος εὗρον πρόφασιν οἱ καταφευδόμε-
νοί μου ὡς καὶ κατὰ πρόσωπόν μου ἀνευθριάστως ἀνταποκρίνεσθαι
καὶ λέγειν, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχω.

Υ Γ(ΒΟFSPL -3; 5-7; ΒΟFSL 9-17; ΒΟFSPL 20-) Ρ(9-17) Ν(-3; 5 ἡ δὲ -
7; * 9 - 13 μου; 13 καὶ - 16 θεοῦ; 20-22)

2 εἰ + τοῖνον Ν 3 συγκατατίθεσθαι ΓΝ: κατατίθεσθαι Υ / ἡμετέ-
ρα Υ 4 μωρόν Υ 5 δὲ: γὰρ Ν 6 κατέκοψε + με Ν / καὶ
κατέσηπεν ΓΝ: > Υ 8 ἐγεννήθην Υ 9 ἔχει ΓΡ(Ν): ἔχουσιν Υ
10 ἐγενήθη (ΒΟ, ἐγεννήθη S): ἐγενήθην (FBCN), ἐγεννήθην Υ(L) 11
οὖν > Ρ / ὅτι > Ρ 12 τις ΓΡ(Ν): δὴ Υ / ἀνδρείως Υ 13 καὶ ΡΝ:
> ΥΓ / ὅς > Ν / διὰ Υ 15 μου ΓΡΝ: με Υ 16 εἰς μαρτ. δὲ:
τὸ δὲ εἰς μαρτ. Ρ / ἐγενήθη ΓΡ: ἐγεννήθην Υ(L) / ἀντὶ - μοι: εἰς ἔλ.
μοι τουτέστιν Γ 16/17 ἀντικατέστη Γ: ἀντεκατέστη Ρ, ἀπεκατέστη Υ
17 ὁ > Ρ 20 δὲ > Ν(F) / ἡῦρον (VOFS) 21 μουι ΓΝ: μοι Υ /
ἀνευθριάστως ΓΝ: > Υ / ἀνταποκρίνασθαι (ΒΟS)Ν 22 διὰ Υ

ἔστι δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι· φευδός ἐστιν ἡ ἁμαρτία· λανθάνουσα οὖν τις, φησίν, ἁμαρτία ἔοικε φανεροῦσθαι καὶ κατὰ πρόσωπόν με ἐλέγχειν.

τὰ δὲ ἐφεξῆς δυνατὸν μὲν καὶ περὶ θεοῦ νοεῖσθαι· ὡς δὲ ὁ ἄ-
5 γιος πληροφορεῖται, ὅτι ὑπὸ θεοῦ <τῷ> διαβόλῃ παραδέδοται καὶ ὑπ' αὐτοῦ ταῦτα πάσχει, ἑκατέρως οὖν οὕτως αὐτῶν ἀκουστέον.

16,9 ὀργῇ χρησάμενος κατέβαλέ με, ἔβρουξεν ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας.

εἰ μὲν περὶ θεοῦ λέγει, τὸ σφοδρὸν σημαίνει τῆς ὀργῆς ὅτι· ὡς οἱ τρίζοντες τοὺς ὀδόντας ὑπὸ θυμοῦ οὕτως ἐχρήσατό μοι. περὶ δὲ 10 τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων αὐτολεξεῖ καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ ταῦτα ἔφησεν εἰρηκώς· ἔβρουξεν ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν, κύριε, πότε ἐπόφῃ; ἐπειδὴ γὰρ περιέρχεται ὡς λέων ζητῶν τίνα καταπίῃ, ἐνδίκως ὡς λέων καὶ βρῦχεσθαι λέγεται.

16,9 βέλη πειρατῶν αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ ἔπεσεν.

15 εἰ μὲν περὶ θεοῦ τὸ λεγόμενον, τὸ ἄθρόον δείκνυσι τῶν ἐπελ-
θόντων αὐτῷ κακῶν, ἵνα εἴπῃ ὅτι· αἱ τιμωρίαι ὡσπερ τινὲς πει-
ρασαὶ ὀδοκῆτως ἐπιπεπτώκασί μοι. εἰ δὲ περὶ τοῦ διαβόλου, πει-
ρατὰς αὐτοῦ φάσκει τοὺς ὑπουργοῦντας αὐτῷ δαίμονας.

16,10 ἀκίσιν ὀφθαλμῶν ἐνήλατο.

20 ἀκίδες εἶσι τὰ τῶν βελῶν σιδήρια. ὡς βέλεσιν οὖν, φησίν, κατὰ
τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν ἔτρωσέ με ὁ θεός, ἀντὶ τοῦ· καιρίως ἔπληξεν. εἰ
δὲ περὶ τοῦ διαβόλου ὁ λόγος, ταῖς βολαῖς, φησίν, ταῖς φοβεραῖς
τῶν ἐαυτοῦ ὀφθαλμῶν ὡσπερ ἀκίσι κατηκόντισέ με.

11-12 Psalm 34,16

12-13 1.Petrus 5,8

Υ Γ (BOFSPL -6; BOFSL # 8-11; BOFSPLN 15-18; BOFSL 20-23) Ρ (# 8-13; 20-21 με; # 21 ὁ θεός - 23) Ν (# 8-13; # 20-21 με)

1 οὕτως Υ 2 φησί τις stellt Γ (nicht Ρ) / ἔοικε + νῦν Γ
4-6 τὰ δὲ ἐφεξῆς δυνατὸν ἑκατέρως νοεῖν εἴτε ἄς ὑπὸ θεοῦ πάσχοντος
εἴτε ἄς ὑπὸ τοῦ διαβόλου κατὰ συγχώρησιν Γ 5 <τῷ>: vgl.
Γ, 2.4-6 App. 6 ἑκατέρως Γ: ἑτέρως Υ 13 καταπίει Υ /
ἄς (Ν): ὁ Υ / λέγεται (Ν): > Υ 15 περὶ + τοῦ Γ (nicht SPN)
16 ὅτι Γ: > Υ 18 φάσκει: λέγει Γ 20 βελῶν: μελῶν Υ /
σίδηρα Υ / μέλεσιν Υ 21 ὁ > Γ

16,10 ὁξὺς ἔπαισέ με ἐπὶ τὰ γόνατα.

αφοδῶς, φησίν, ἔπληξέ με, ὡς ἐκλυθῆναι μου τὰ γόνατα καὶ καταπεσεῖν, ἢ ὁ θεὸς ἢ ὁ διάβολος.

16,10 ὁμοθυμαδὸν δὲ κατέδραμον ἐπ' ἐμέ.

5 ἢ αἱ τοῦ θεοῦ τιμωρίαι ἢ οἱ τοῦ διαβόλου πειρασμοί.

16,11 παρέδωκε <γάρ> με <ὁ> κύριος εἰς χεῖρας ὀδίνων, ἐπὶ δὲ ἀσεβέσιν ἔρριφέ με.

ὀδίνους καὶ ἀσεβεῖς τοὺς ἀνθρώπους λέγει τοὺς τὰ αὐτοῦ διαρπάσαντας, καιριώτερον δὲ τὸν διάβολον καὶ τοὺς αὐτοῦ δαίμονας.

10 16,12 εἰρηνεύοντα διεσκέδασέ με, λαβὼν με τῆς κόμης διέτιλεν.

κόμην τὸν κόσμον καὶ τὴν εὐπραγίαν φησίν, ἵνα εἴπῃ ὅτι· κατέσκέδασέ με καὶ ὥσπερ διέτιλεν ὅπ' ἐμοῦ τὴν εὐπραγίαν καὶ τὴν εἰρήνην.

16,12-14 κατέστησέ με ὥσπερ σκοπὸν· ἐκύκλωσάν με λόγχαις βάλλον-
15 τες εἰς νεφρούς μου οὐ φειδόμενοι, ἐξέχεσαν εἰς <τὴν> γῆν τὴν χολῆν μου. κατέβαλόν με πτώμα ἐπὶ πτώματι, ἔδραμον ἐπ' ἐμέ δυνατοί.

τοῦ θεοῦ, φησίν, στήσαντός με ὥσπερ τινὰ σκοπὸν ἐπὶ τῷ τὰς ἀπάντων δέχεσθαι βολὰς ὥσπερ τισὶ λόγχαις κατὰ τῶν νεφρῶν με κατηκόντισαν, ἵνα εἴπῃ· κατὰ τῶν ὀποκρύφων καὶ καιριῶν. ἐπιμένον δὲ
20 τῇ μεταφορᾷ ὡς κατὰ τῶν σπλόγγων πληγείς τὸ ἐξέχεσαν εἰς τὴν γῆν τὴν χολῆν μου ἔφη. πτώμα δὲ ἐπὶ πτώματι τὰς ἀλλεπαλλήλους φησὶ τιμωρίας. τὸ δὲ καὶ ἔδραμον πρὸς με δυνα-

Υ Γ(β0FSL ≠ 2-3; β0FSPN 11 - ὅτι; β0FSP 17-) Ρ(≠ 2-3; 8-9) Η(2 - 3 καταπεσεῖν; 5; ≠ 17 - 22 τιμωρίας)

1 ἔπεσε Υ 2 ἐκλελῦσθαι Ν 5 ἦ, > Ν / θεοῦ + δηλαδὴ Ν /
πειραταί Ν 9 καιριώτερον: ἄμεινον Ρ 10 διεσκέδασέ LXX: δὲ
ἐσκέδασέ Υ / διέτιλεν Υ (12-13: τὴν ἐν ἀνέσει μου διαγωγὴν καὶ
τὴν εὐθηνίαν θρεῖλετο Γ) 14 ἐκύκλωσαν LXX: ἐκύκλωσε Υ 15
<τὴν>: LXX, vgl. auch 21 16 κατέβαλλον Υ 18/19 κατηκόντισαν Γ(N): κατηκόντισεν Υ 19 εἴπῃ + ὅτι Γ(N) / καιριωτάτων Γ(N)
20 ὡς ... πληγείς (N, durch Konjektur?): ὡς οἱ ... πληγέντες ΥΓ/ τὴν
> Γ 21/22 ἐπαλλήλους Γ 22/1 δυνάμενοι Γ

τοὶ διὰ τὸ κατὰ θεοῦ συγχώρησιν ἐκείνους ἰσχύσαι ταῦτα κατ' αὐ-
τοῦ δρᾶσαι φησιν, δηλον δὲ ὅτι τοὺς ἀλιτηρίους δαίμονας.

16,15 σάκκον ἔρραφα ἐπὶ βύρση μου.

ἢ τοῦτο λέγει ὅτι· μεμελάνωταί μου τὸ δέρμα διὰ τὴν τῶν παθῶν
5 ἐπίτασιν ὡσπερ τις ἐκ τριχῶν πεποιημένος σάκκος, ἢ ὅτι ὡσπερ οἱ σάκ-
κον φοροῦντες κατατρύχονται τὸ σῶμα ὅλως κατατετρύχωμαι, ἢ ὅτι·
ἐκ λαμπρᾶς καὶ βασιλικῆς ἐσθῆτος ὑπὸ τῆς ἄγαν πενίας σάκκον περι-
βέβλημαι.

16,15 τὸ δὲ σθένος μου ἐν γῆ ἐσβεσθη.

10 ὄντι τοῦ· ἡ δύναμις καὶ ἡ εὐπραγία μου πᾶσα ἀπεσβεσθη.

16,16-17 ἡ γαστήρ μου συγκέκασται ἀπὸ κλαυθμοῦ, ἐπὶ δὲ βλεφάροις
μου σκιά. ὄδιον δὲ οὐδὲν ἔην ἐν χερσὶ μου, εὐχὴ δὲ μου καθαρᾶ.

γαστέρα τὴν ψυχὴν φησιν ἢ διὰ τὸ ἀπόρητον καὶ ὀδύρτον ἢ ὡς
ἀναδοτικὴν τῶν ἐκ τοῦ λόγου τροφῶν. φησὶν οὖν ὅτι· ἡ ψυχὴ μου συγ-
15 καίεται καὶ ἀπαύστως δοκρῶν, ὥστε καὶ ἡ ὀπτική τῶν ὀφθαλμῶν μου
κατεβλάβη δύναμις. ἄλλα δὲ ἀντίγραφα σκιάδων θανάτου ἔχουσιν,
ἵνα εἴπῃ ὅτι· καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔχω τὸν θάνατον.

ἀλλὰ καὶ τοῦτο, φησὶν, ὀνιξ με μᾶλλον τὸ τὴν μὲν εὐχὴν ἀεὶ κα-
θαρὰν ἀναφέρειν θεῷ, ὄδιον δὲ πρᾶξιν ἐμαυτῷ μὴ συνειδέναι καὶ
20 ξενίζεσθαι ἐφ' οἷς ταῦτα ὑπομένω.

σμηιοῦ δὲ τὴν εὐχὴν τοῦ δικαίου καθαρὰν οὖσαν καὶ παντὸς πᾶ-
θους ἀμιγῆ, μὴ βεμβασιμῶν ὑπομένουσαν μηδὲ ὑπὸ φροντίδων κατασπω-
μένην. τοῦτο καὶ ὁ πνεύματι προσευχόμενος ἀπόστολος ἔλε-
γεν, ὅτι δεῖ προσεύχεσθαι ἐν παντὶ τόπῳ ὀσίους χει-

25 ρας ἐπαίροντας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν.

23 1. Korinther 14,15

24-25 1. Timotheus 2,8

Υ Γ(β0FSPL -2; β0FSL # 4 - 5 σάκκος; β0FSPL 13 - 22/23 κατασπασμένην)
Ρ(# 4-8) Ν(4-8; # 10; 13-17; # 19 καὶ - 22/23 κατασπασμένην)

2 φησιν > Γ 4-5 διὰ - ἐπίτασιν (Γ)Ν: > ΥΡ 5 ὅτι Ν(Ρ): > Υ
6 ὅλως: οὕτως ὅλος Ν/ κατατετρύχωμαι Υ(Ρ): κατατρυχομαι Ν 14 ἐκ ΓΝ:
> Υ/ φησὶν: λέγει ΓΝ 17 τῶν > Ν/ ὀφθαλμῶν + μου Ν 18 με: μαι Υ/
εὐχὴν ἀεὶ Γ: ψυχὴν δεῖν Υ 19 τῷ θεῷ Γ/ συνειδέναι Υ 21 τοῦ
δικαίου τὴν εὐχὴν stellt Γ(nicht L) 22 ἀμιγῆ Γ(Ν): ἀμιγνή Υ

16,18 γῆ, μὴ ἐπικαλύψῃς ἐφ' αἵματι τῆς σαρκὸς μου, μηδὲ εἶη τόπος τῆ κραυγῆ μου.

ἀπορούμενος πρὸς τὴν γῆν διαλέγεται καὶ εἰς συμπάθειαν ἐκκαλουμένου τὰ ῥήματα. λέγει δὲ ὅτι· μὴ σιωπήσῃς, ὦ γῆ, τὰ κατ' ἐμέ 5 μηδὲ συγκρύψῃς τὸ ἐμὸν αἷμα τὸ ὀδίνως ἐκχεόμενον ἐκ τῆς σαρκὸς μου· μηδὲ στῆ ἐν τόπῳ καὶ ἀποκρυβῆ καὶ εἰς λήθην ἔλθῃ τὰ κατὰ τοὺς ἐμοὺς ὀδυρμούς.

ταῦτα καὶ εὐκτικῶς καὶ προφητικῶς εἶπες· οὐ γὰρ κατεκρύβῃ τὰ κατὰ σέ, τριαμακάριστε, ἀλλὰ πάντες ἀνὰ στόμα ἔχομεν ἄνθρωποι τὰ 10 σὰ παλαίσματα καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦτοις βραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους καὶ τὴν ἀναγόμευσιν.

16,19 καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, ὁ δὲ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις.

εὗγε, φυχτῆς καθαρᾶς καὶ ἀγάπης ἀνυπερβλήτου καὶ συνειδήσεως ἀ- 15 ληθινῆς τὸν πάντα ἐφορῶντα ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ πρὸς μαρτύριον ἐπικαλουμένης.

16,20 ὀφείκοιτό μου ἡ δέησις πρὸς κύριον· ἔναντι δὲ αὐτοῦ στάξει μου ὁ ὀφθαλμός.

ἀλλὰ καὶ τοῦτό σοι πρὸς ἔργον ἐξέβη· ἐθεώρει γὰρ σου τὰ παλαίσ- 20 ματα ὁ μέγας ἀγνοθητής, ἐπήκουσέ σου τῆς ἰκεσίας, ἐπεῖδὲ σου τὰ τιμιώτατα δάκρυα· διδὸ καὶ τῶν ἀγώνων τὴν αἰτίαν ἐπληροφόρησεν.

16,21 εἶη δὲ ἔλεγχος ἀνδρὶ ἐναντίον κυρίου καὶ υἱῷ ἀνθρώπου τῷ

Υ Γ(ΒΟFSPL 3-7) Ρ(14-16; 19 ἀλλὰ - παλαίσματα; 21 διδ - ἐπληροφόρησεν) Ν(3 εἰς - 7; * 8 - 9 τριαμακάριστε; 9 ἀλλὰ - 11; 14-16; 19-21)

1 ἡμῆ Υ 3/4 εἰς συμπάθειαν ἐκκαλουμένου ΓΝ(Κοιηκτου?): συμπάθειας Υ 4 ῥήματα + ἡ (εἰ Ν) καὶ εὐκτικῶς εἰρηται ΓΝ / ὅτι > Ν/ σιωπήσεις Υ 5 συγκρ' ὕψεις Υ / τὸι - ἐκχεόμ. Ν: τὸ ἐμὸν αἷμα ἐκχεόμενον Υ, τὸ ὀδίνως ἐκχεόμενον αἷμα Γ 6 μου + τὸ διὰ τῶν ἰχώρων Γ / ἔλθῃ: ἔλθει Υ, ἔλθοι ΝΓ 11 ἀναγόμευσιν: ἀνάρρησιν Υ 15 ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ > Ρ / τοῦ θεοῦ > Ν 17 στάξει (ὑπὸ στάξει) LXX: στάξει Υ 19 ἐξέβη + δοῖδιμε Ν / σου γὰρ stellt Υ, γὰρ > Ρ 19/20 παλ. + ὦ γενναῖε Ρ 20 καὶ ἐπήκουσε Ν 21 τίμια Ν 22 τῷ: τὸ Υ

πλησίον αὐτοῦ.

ὁ μὲν λέγει τοῦτο ἐστὶν ὅτι· γένοιτό με θεοῦ δικάζοντος διε-
λεγχθῆναι πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, οὗς δὴ καὶ πλησίον αὐτοῦ
φησιν ὡς φίλους. ἄνδρα δὲ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου τὸν αὐτὸν ἔφησε
5 περὶ ἑαυτοῦ λέγων.

καὶ τοῦτο δὲ προφητικῶς εἶπε· διακούσας γὰρ ὁ θεὸς τῶν ἑκατέρους
τοῖς μέρεσιν εἰρημένων, αὐτὸν μὲν ἐδικαίωσε, τοὺς δὲ αὐτοῦ κατε-
δίκασε φίλους.

16,22 ἔτη δὲ ἀριθμητὰ ἦκασιν, ὁδῶ δὲ ἧ οὐκ ἐπαναστραφήσομαι πο-
10 ρεύσομαι.

πάλιν τὸ ὀλιγοχρόνιον εἰς ἱκετηρίαν προβάλλεται ὁμοῦ καὶ διδάσ-
κει, ὡς οἱ ἄπαξ τελευτήσαντες παλινδρομῆσαι πρὸς τόνδε τὸν βίον
οὐ δύνανται.

17,1-2 ὀλέκομαι πνεύματι φερόμενος, δέομαι δὲ ταφῆς καὶ οὐ τυγ-
15 χάνω, λίσσομαι κάμων, καὶ τί ποιήσω;

ἀπόλλυμαι τοίνυν πανταχοῦ τοῖς τῆς ψυχῆς λογισμοῖς περιφερόμε-
νος, καὶ πρὸς πάντα ἀφορῶν τὰ ἐμοὶ συμβεβηκότα. διδὼ καὶ ποθῶ τὸν
θάνατον καὶ ὀπορίγ συνεχόμαι τούτου τυχεῖν μὴ δυνάμενος.

ὄρῳ οὖν, ὅπερ ἔξ ἀρχῆς ἐλέγομεν, ὡς ποθεῖ μὲν τὸν θάνατον καὶ
20 ἐξὸν ἦν αὐτόχειρα αὐτὸν ἑαυτοῦ καταστῆναι, ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν ἐξάγει
διὰ τὴν τιμὴν τοῦ συνδῆσαντος τὴν ψυχὴν τῷ σώματι;

17,3 ἔκλεψαν δὲ μου τὰ ὑπάρχοντα ἀλλότριοι.

Υ Γ(βOFSPΛ 2-5; # 6-8; βOFSL # 11-13; # 16 - 17 συμβεβηκότα) Ρ(# 11-
13; 16-18) Ν(2 γένοιτο - 8; 11-13; 16-21)

2 με: μοι Ν / με + ποδ θανάτου Γ / θεοῦ: αὐτοῦ Ν 2/3 διελεγχθῆ-
ναι Υ, διαλεχθῆναι Ν 4 ἔφη Γ 4-5 τὸν - λέγων: ἑαυτὸν ὄνο-
μάξει Ν 5 ἑαυτοῦ Γ: αὐτοῦ Υ 6 προφητικῶς δὲ εἶπε καὶ τοῦτο
ste11t Ν / ὁ > Ν 9 ἔτη: ἔτι Υ 11 ὁμοῦ καὶ διδ.: διδάσκων
ὁμοῦ (Γ)Ν 12 ὡς: ὅτι Ν / τελευτ.: ἀποθανόντες (Γ)Ν / ποδς Υ(Ρ):
εἰς (Γ)Ν 16 τοίνυν: φησὶν ΓΡ, > Ν / τοῖς - λογισμοῖς: τῇ ψυ-
χῇ Γ, τοῖς λογ. Ν 16/17 περιφ. + τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ πνεύματι Ρ
17 ποθῶν Ρ 18 καὶ > Ρ 19 ὅρα Ν 20 αὐτόχειρα: αὐτῶ
χεῖρα Υ / ἀλ' οὐκ Υ 21 διὰ - σώμ.: τιμῶν τὸν συνδῆσαντα Ν

ἄλλοτρίους λέγει τοὺς ἱππεῖς καὶ πολεμίους ἢ καὶ τοὺς κατ' αὐ-
τοῦ στρατευσαμένους δαίμονας.

17,3-4 τίς ἐστὶν οὗτος; τῇ χειρὶ μου συνδεθῆτω, ὅτι καρδίαν αὐ-
τῶν ἔκρυψαν ἀπὸ φρονήσεως.

5 πρὸς μὲν ῥήτοδν τοῦτο λέγει ὅτι· τίς ἐστὶν ὁ θέλων μοι δι-
κασσῆσθαι; συνδεθῆτω τῇ ἐμῇ χειρὶ, ἵνα κοινῶς ἐπαχθῶμεν
πρὸς τὸ θεῖον δικαστήριον· ἐπὶ γὰρ θεοῦ δικαιωθῆναι βούλομαι. ὡς
δὲ πρὸς τοὺς φίλους λέγει, ὅτι δοκοῦντες εἶναι φρόνιμοι κρύπτου-
σι τὴν ἑαυτῶν βουλήν, συνειδότες μὲν ὡς οὐδέν μου καταλέγειν ἔχου-
10 σιν, ὡς δὲ θεοῦ συνήγοροι καταφευδόμενοί μου.

πρὸς δὲ διάνοισιν συναισθάνεται τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως ὁρά-
τως αὐτῷ πολεμούσης καὶ φησὶν ὅτι· τίς ἐστὶν οὗτος ὁ παρα-
τρέπειν με ἐπιχειρῶν; μὴ μακρὰν ἀποχωρεῖτω μου, ἀντὶ τοῦ· δεικνύ-
τω ἑαυτόν, τίς ἐστίν. συνδεθῆτω δὲ τῇ ἐμῇ χειρὶ, τουτέστιν·
15 ἔξισωθῆτω μοι, ἵνα εἴπῃ ὅτι· πλεονεκτεῖ με κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ
τυχῶν τινος διὰ τούτου συνηγορίας καὶ δικάζομαι αὐτῷ. ἐπειδὴ δὲ
δυσκατάληπτος ἐστὶν ἡ τῶν δαιμόνων κακία τῇ ἀνθρωπίνῃ φρονήσει,
διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι· καρδίαν αὐτῶν ἔκρυψαν ἀντὶ τοῦ· δολί-
ως καὶ ἐπικλόπως ἔρχονται ὡς λανθάνειν αὐτῶν τὴν κακουργίαν καὶ
20 κρύπτεσθαι ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φρονήσεως. τινὰ δὲ τῶν ἀντι-
γράφων ἔχει ὅτι· καρδίαν αὐτῶν ἔκρυψας, τουτέστιν· ὁράτους αὐ-
τοὺς ἀνθρώποις κατεσκευάσας.

εἶτα καὶ εὐχεται μὴ αἶρειν αὐτοὺς τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ ταπεινοῦ-
σθαι ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ·

25 17,4-5 διὰ τοῦτο οὐ μὴ ὑψώσης αὐτούς· τῇ μερίδι ἀναγγελεῖ κακίαν.

Υ Γ(β0FSPL 5-24) Ν(5 - 7 δικαστήριον; 8 ὅτι - 10)

4 + 25 διὰ - ἀτοῦς Υ(s.dort) 5 πρὸς - ὅτι: τούτους τοὺς στίχους
τινὲς οὕτως ἐρμηνεύουσι Ν 6 ἀπαχθῶμεν ΓΝ 7 δικαιωτήριον ΓΝ /
ἐπὶ - βούλομαι: θεοῦ γὰρ δικαστοῦ καθ' ἡμετέρας τυχεῖν Γ 9 συνιδό-
τες Υ / καταλέγειν: κατηγορεῖν Ν 10 θεοῦ + ὅφθην ΓΝ 12 ὅτι
> Γ 12-13 ὁ παρ. - μου > Γ 14 συνδεθῆτω - 16 ἀπαθ' Γ: > Υ
16 τυχῶν Hag: τύχη Γ / τούτου (L): τοῦτο Γ 20 τινὰ - 22 Γ: > Υ
23 τὴν Γ: > Υ 24 ὑπὸ: παρὰ Γ / τοῦ παντοδυνάμου > Γ 25 διὰ
- ἀτοῦς nach 3 stellt Υ / βῆσσει Υ, vg! 153,1 und 7

μη ὑφώσης, φησίν, αὐτοὺς τοὺς τε δότικους ἀνθρώπους ὁμοῦ καὶ τοὺς δαίμονας, ἐπειδὴ τῆ μερίδι - τουτέστι τῆ μοίρα ἧ εὐ- λήφουσι παρὰ θεοῦ, ἀντὶ τοῦ· τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως - ἐκόν- τες προσήγγειλαν τὴν κακίαν· μερὶς γὰρ καὶ κληρος τῶν λογικῶν 5 ἰδικῶς αὐτοῖς ἀφωρισμένος ὑπὸ θεοῦ τὸ αὐτεξούσιον. τοῦτο οὖν λέ- γει· ἐπειδὴ πάντες ὑπὸ θεοῦ καλοὶ γεγονότες καὶ αὐτεξούσιοι ἑαυτοὺς τῆ κακίᾳ προσέριψαν, μη ὑφώσης αὐτούς.

17,5-6 ὀφθαλμοὶ δέ μου ἐφ' υἱοῖς ἐτάκησαν. ἔθου δέ με θρύλημα ἔθνεσι, γέλως τε αὐτοῖς ἀπέβην.

10 ἔθνη λέγει καὶ τὰ τῶν μηκρόθεν ἀνθρώπων, ἵνα εἴπῃ ὅτι· πανταχοῦ τὰ κατ' ἐμὲ τεθρύληται καὶ καταγέλαστος γέγονα. ἀληθέστερον δὲ τὰ τῶν δαιμόνων ἔθνη φησίν, οἱ δὲ καὶ κατεγέλων τοῦ δικαίου <ταῖς> συμφοραῖς ἐπεμβαίνοντες.

σημειοῦ δέ, ὡς οὐκ εἶπεν· οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐπὶ τῆ ἀπωλείᾳ τῶν 15 ὑπαρχόντων ἐτάκησαν - μικρὸν γὰρ ἐκείνων ἐποιεῖτο λόγον -, ἀλλ' ἐπὶ τῆ τῶν τέκνων ἀθρόῳ τελευτῇ· ἐπὶ γὰρ τούτοις ὡς συμπαθῆς πε- ριῆλγησεν.

17,7 πεπύρωνται γὰρ ἀπὸ ὄργης οἱ ὀφθαλμοί μου, καὶ πεπολιόρημαι μεγάλως ὑπὸ πάντων.

20 ἡμαυρώθησαν, φησίν, οἱ ὀφθαλμοί μου, πρὸς μὲν ῥητὸν ὑπὸ τῶν κατὰ θεῖαν ὄργην ἐπενεχθέντων μοι κακῶν, πρὸς δὲ διάνοιαν ἡ ὀπ- τικῆ τῆς φυχῆς δύναμις ἡμαυρώθη διὰ τῆς συνεχοῦς πρὸς τοὺς δαίμο- νας ἀντιστάσεως, ὑφ' ὧν καὶ πεπολιορηθῆσθαι λέγει.

Υ Γ(βOFSPL 1-7; * 20 - 21 μοι.) Ρ(* 10-17) Ν(* 10 πάντα - 11 γέγονα; 14-17; * 20 - 21 κακῶν)

1 μη - φησιν: φησὶ γὰρ μη ὑφ. Γ / βγώσεις Υ / ὁμοῦ Γ: > Υ 6 ἦ
> Υ 3 τῷ αὐτεξουσίῳ Γ: αὐτεξουσίως Υ 5 αὐτοῖς Γ: αὐτοὺς Υ
/ ἀφωρισμένος Υ 6 ἐπειδὴ πάντες: ἐπειδήπερ Γ 7 βγώσεις Υ
8 υἱοῖς: οἷς Υ 9 γέλως Υ 10 πανταχοῦ (ΡΝ): πάντα Υ 11 τε-
θρύλληται Υ 14 σημειοῦ Hag: σημειῶν Υ, ὅρα Ν, (> Ρ)/ οἱ Ν(Ρ): > Υ
/ ἀπωλεία Υ 18 πεπύρονται Υ/ πεπολιορκεῖμαι Υ 21 μοι (ΓΝ): > Υ
22/23 δαίμονας + [[ἡμαυρώσεως]] Υ 23 πεπολιορκεῖσθαι Υ

17,8 θαῦμα ἔσχεν ἀληθινούς ἐπὶ τούτοις.

ὥστε, φησὶν, καὶ ἐκπλήττεσθαι τοὺς τῆς ἀληθείας ἐφιεμένους ἐπὶ τοῖς ἔμοι συμβεβηκόσιν. τοῦτο δὲ ἴσως καὶ τοὺς φίλους αἰνιττόμενος λέγει ὡς οὐ τῆς ἀληθείας μεταποιημένους, ἀλλὰ θέλοντας ἀπλῶς θεῶ 5 χαρίζεσθαι.

17,8-9 δίκαιος δὲ ἐπὶ παρανόμῳ ἐπανασταίῃ· σχοίη δὲ πιστὸς τὴν ἑαυτοῦ ὁδόν, καθαρὸς δὲ χεῖρας ἀναλάβοι θάρσος.

ὡς μὲν περὶ ἑτέρου λέγει, περὶ ἑαυτοῦ δὲ φησιν. ἐπειδὴ γὰρ προεῖπεν· μὴ ὑψώσης τοὺς ἀδίκους, τὸ δὲ ἐναντίον, φησὶν, γέ- 10 νοιτο τὸν δίκαιον κατισχύσαι τοῦ παρανόμου καὶ σχεῖν τὸν πιστὸν καὶ ἀληθινὸν τὴν ἑαυτοῦ ὁδόν, τουτέστιν· εὐοδοῦσθαι καὶ μὴ ἥττᾶσθαι τοῖς παρανόμοις, ἵνα ἐκ τοῦ κατ' ἔμὲ παραδείγματος οἱ καθαρὸι θάρσος ἀναλάβωσιν ὡς κατισχύοντες τῶν ὑπεναντίων.

ταῦτα πάλιν ὁ ὕγιος ἰὼβ ὑπὲρ πάντων εὐχεται· διόπερ οὐ περὶ ἑ- 15 αυτοῦ, ἀλλὰ ὁρίστως περὶ παντὸς προσώπου τὴν εὐχὴν ἐποιήσατο. ὁμοῦ καὶ διδάσκει, ὡς οὐ κατισχύει ποτὲ τῆς ἀρετῆς ἡ κακία μέχρι τέλους.

17,10 οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ πάντες ἐρείδετε καὶ δεῦτε δῆ, οὐ γὰρ εὐ- ρίσκω ἐν ὑμῖν ἀληθές.

20 ἐνισχύσατε τοιγαροῦν ἀλλήλους, φησὶν· κεν γὰρ πάντες ὁμοφυνῆ- τε, διελέγξω ὑμᾶς μὴ ἀληθεύοντας.

εἶτα πάλιν ἀπολογούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶπε· δέομαι

9 Hiob 17,4

22-1 Hiob 17,1

Υ Γ(βOFSPΛ 8-13; βOFSPΛN 20-21; * 22-) N(3 τοῦτο - 5; 8 - 10 πα- ρανόμου; 14-15; * 16-17)

1 τούτοις LXX: τούτους Υ	3 ἔμοι Hag: ἔμοῖς Υ	4 μεταποιού- μενος Υ/ θέλειν Υ	4-5 ἀλλὰ - χαρίζεσθαι: ἀλλ' ἀπλῶς θεῶ χαρ. θέλοντας N
καὶ περὶ ἑαυτοῦ λέγει Γ	6 πιστῶς Υ	8 ὥς - φησιν: καθολικῶς ἅμα καὶ περὶ ἑαυτοῦ λέγει Γ	9 προεῖπεν ΓN: εἶπεν Υ / τοὺς ἀδίκους
ΓN: ἀτόχως Υ / δὲ > N	9/10 γένοιτό φησιν stellt Υ	10 γέ- νοιτο + τὸ N / σχεῖν Γ: ἔχει Υ	12 ἔμὲ + φησὶν Γ
δὲ N / ἰὼβ > N / διόπερ: ἔθεν N / περὶ + δικαίου N	14 ταῦτα + LXX: ἀληθῶς Υ	19 ἀληθές	20/21 ὁμοφυνεῖτε Υ
22 δαίωμα Υ	20 ἀλλήλους Γ: > Υ		

ταφῆς καὶ οὐ τυγχάνω, τὰς αἰτίας λέγει, δι' ἃς ποθεῖ τὸν θάνατον.

17,11 αἱ ἡμέραι μου παρήλθον ἐν βρόμῳ, ἐρράγη δὲ τὰ ἄρθρα τῆς καρδίας μου.

5 πολὺς, φησὶν, ἤδη μοι παρώχηκε χρόνος καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐλάσσω ἐν ἀηδίᾳ τὰς ἡμέρας μου τρίβων, καὶ παρείθησαν καὶ διελύθησάν μου τῆς ψυχῆς οἱ τόνοι.

17,12 νύκτα εἰς ἡμέραν ἔθηκα, φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους.

10 πρὸς μὲν ῥητόν· τὴν νύκτα, φησὶν, ἄπασαν ἀγρυπνῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ διετέλεσα προσδοκῶν δεῖ τὸ φῶς μετὰ τὴν τῆς νυκτὸς διάλυσιν. τοῦτο δὲ φυσικῶς πάσχουσιν οἱ ἐν ταῖς νόσοις ἀγρυπνοῦντες εὐχόμενοι τὴν ἡμέραν ἰδεῖν.

πρὸς δὲ διάνοιαν· οὐκ ἠμέλησα, φησὶν, τοῦ χωρίζειν ἑμαυτὸν τοῦ σκότους καὶ τῷ νοητῷ προσεγγίζειν φωτί.

15 17,13-16 ἐὰν γὰρ ὑπομείνω, ἕδης μου ὁ οἶκος, ἐν δὲ γνόφῳ ἔστρωταί μου ἡ στρωμνὴ. θάνατον ἐπεκαλεσάμην πατέρα μου εἶναι, μητέρα δὲ μου καὶ ἀδελφὴν σαπρίαν. ποῦ γὰρ μου <ἔτι> ἐστὶν ἡ ἐλπὶς; ἢ τὰ ἀγαθὰ <μου> ὄφονται; ἢ μετ' ἐμοῦ εἰς ἕδην καταβήσεται; ἢ ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ χύματος καταβησόμεθα;

20 ἀλλὰ <τί> δεῖ, φησὶν, καρτερεῖν καλῶς, ἵνα τι πλεον προσγένηται; οὐ κοινὸν ἄπασιν τὸ ἀποθανεῖν; οὐχ ἕδης ἄπασιν οἶκος; οὐκ ἐκεῖ πάντες τῶν ἐνθάδε καταλήγουσι πόνων; τοῦτο γὰρ λέγει τὸ ἐν γνόφῳ ἡ στρωμνὴ, ἐν τῷ ἀφεγγεῖ χωρίῳ ἢ ἀνάπαισις τῶν ἐνθάδε πόνων. μὴ ἐνδέχεται τίνα μεθ' ἑαυτοῦ καταγαγεῖν εἰς ἕδου τὸν πλοῦ-

Υ Γ(β0FSPLN # -2; 5-7; β0FSPL 9-14; 20-) N(9-12; 20-)

3 αἰ: ἡ Υ 5 φησὶν im vorhergehenden Kontext Γ / μοι Γ: > Υ
 6 μου > Γ / τρίψας Γ / παρήθησαν Υ 9 πρὸς - ῥητόν > N / ἄπασαν
 ΓN: πᾶσαν Υ / ὡς ΓN: ὡσπερ Υ 10 δεῖ προσδοκῶν stellt Υ / μετὰ -
 διάλυσιν > ΓN 11 φυσικῶς > Γ 13 ἑμαυτὸν + ἐκ Υ
 20 <τί> Young: > ΥΓN / δεῖ ΓN: δεῖ Υ / καλῶς > N 21 ἄπασιν₂ + ἀν-
 θρώποις Γ(ohne PL)N / οὐχ Γ: οὐκ Υ, οὐχὶ N / ἄπασιν₂ ΓN: πᾶσιν Υ
 22 τὸ Γ: > ΥN 23 στρωμνὴ + μου N

τον ἢ τὴν ἐνθόδε δόξαν; τὸ δὲ ἐπὶ χύματος καταβησόμεθα
 ἀντὶ τοῦ· ἐν τοῖς καταχθονίοις μὴ μετὰ τῶν ἐνθόδε ἀγαθῶν δύναμαι
 ἀπελθεῖν; ποῖα τοιγαροῦν ἐλπίδι ὑπομείνω, ὅπουγε μικρὸν ὕστερον
 ἀποθανεῖν ἀπόκειται πάντως, πάντα τὰ ἐνθόδε καταλελοιπότε; τούτου
 5 δὲ ὡς ἔχοντος δικαίως τὸν μὲν θάνατον συντόμως ἐπελθεῖν ὡς πατέ-
 ρα ποθῶ, τὴν δὲ τοῦ σώματος σῆψιν καὶ ἀνάλυσιν ὡς μητέρα καὶ ὀδελ-
 φήν, καὶ πᾶσιν αὐτὰ τοῖς τῆς φιλίας ὀνόμασι κατασπάζομαι.

ὁμοῦ τοιγαροῦν καὶ ἡμᾶς ἐδίδοξε μὴ περιέχεσθαι τῶν ἐν τῷ βίῳ
 καλῶν· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἡμῖν συνεξέρχεται ἐκ τοῦδε τοῦ βίου. καὶ
 10 ἱκανῶς ἀπολελογηται τοῦ μὴ μάτην ἐπιποθεῖν τὸν θάνατον τοσοῦτοις
 ἀλγεινοῖς περιαντλούμενος.

Υ Γ(β0FSPL) Ν(- 6 ποθῶ; 8-11)

1 τὸ δὲ - 3 ἀπελθεῖν ≠ Ν 3 ἐλπίδα Υ 4 ἀπόκειται ΓΝ: ὑπό-
 κείται Υ / τὰ > Γ / ἀπολελοιπότε Γ 5 δικαίως: εἰκότως Ν /
 τὸν - ἐπελθεῖν: ἐπελθεῖν συντόμως τὸν θάνατον Ν 8 ἐν τῷ
 βίῳ: τοῦ βίου δοκούντων Γ 9 συνεξέρχεται ΓΝ: συνέρχεται Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Βαλδὰδ ὁ Σαυχίτης λέγει·
μέχρι τίνος οὐ παύσει; ἐπίσχες, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 δυσχεραίνει ὁ Βαλδὰδ ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰβ μακρογορίᾳ· οὐ γὰρ δεῖ,
φησὶν, ἄλόγων δίκην σιωπῶντας παρακαθῆσθαι. εἶτα, ὡς πολλάκις
τοῦ Ἰβ εἰρηκός ὡς ἐπιποθεῖ τοῦ σώματος ἀπαλλαγῆναι, τί, φησὶν,
σοβαρεῦῃ καὶ πολλάκις λέγεις· ἡδέως ἔξειμι τοῦ σώματος, καὶ σεμ-
νύνεις τὰ κατὰ σαυτὸν ὥσπερ οὐκ ἂν ἄνθρωπος εἶς, ἀλλὰ ὁ κόσμος

10 ὄλος. <μὴ γάρ>, ἐὰν ἀποθάνῃς, γενικὴ γίνεται συντέλεια;

εἶτα ταῦτα εἰρηκῶς στρέφει τὸν λόγον εἰς τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμ-
βησόμενα ὡς τὰ καθόλου μὲν λέγων, ἐπ' ἀσεβείᾳ δὲ σκώπτων τὸν δίκ-
αιον.

Αἰ λέξεις

15 18,2-3 μέχρι τίνος οὐ παύσει; ἐπίσχες, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν.

διὰ τί δὲ ὥσπερ τετράποδα σεσιωπήκαμεν ἐναντίον σου;

μὴ οἴου, φησὶν, πρὸς τὰ ἄλογα τοὺς λόγους ποιεῖσθαι μηδὲ ἀπο-
τόδην οὕτω διαλέγου, δίδου δὲ μᾶλλον καὶ ἡμῖν τοῦ λαλεῖν χώραν
τοῦς σαυτοῦ συντέμνων λόγους.

Υ Γ(ΥΟFSPL 5-13; βΟFSL * 7 τί - 10) Ρ(17-18) Ν(5-13; 17-19)

1 δωδέκατον: ιβ Υ 2 Ἀρχίτης Υ 3 παύει Υ, vgl. Z.15 / αὐτοῖ
LXX: ἡμεῖς Υ, vgl. Z.15 5 μακρογορίᾳ Υ 6 σιωπῶντας Υ / πα-
ρακαθῆσθαι Γ / πολλάκις ΓΝ: λάκις Υ 7 ὡς: ὅτι Ν(Ρ) / ἐπιπο-
θ(εῖν) Υ 8 σοβαρεῦει Υ 9 ὁ > ΓΝ 10 <μὴ γάρ> Hag: <ἦ γάρ>
Young (exempli gratia), > ΥΓΝ 17 φησὶν > Ν / τὰ > ΡΝ / μηδὲ Hag:
καὶ ΥΡΝ 18 οὕτω > Ρ / δὲ Ν: > ΥΡ / μᾶλλον > Ρ / τοῦ - χώραν: χώραν
τοῦ λέγειν Ρ 19 σαυτοῦ Ν: αὐτοῦ Υ / συντέμνων: συστέλλων Ν

18,4 κέχηρηταί σοι ὄργη.

ᾧ κατὰ σαυτοῦ καὶ τῆς σῆς φυχῆς ὀργιζόμενε, ὀργάνω σοι κέχηρη-
ται ἡ ὄργη. τὸ γὰρ ὀργίζεσθαί σε κατὰ θεοῦ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ
κατὰ τῆς ἑαυτοῦ φυχῆς τὴν ὄργην ἐκφέρειν.

5 18,4 τί γάρ; ἐὰν σὺ ἀποθάνης, ἀοίκητος ἡ ὑπ' οὐρανόν, ἢ κατα-
στραφήσονται ὄρη ἐκ θεμελίων;

τί νομίζεις, ὅτι τῇ σῇ συστάσει καὶ ὁ κόσμος συνίσταται, καὶ
μεγαλύνεις τὰ κατὰ σαυτόν, καὶ ὡς τὸ πᾶν ζημίρ περιβαλὼν οὕτω τὸν
θάνατον ἐπεύχη;

10 18,5 καὶ φῶς ἀσεβῶν ἀβεσθήσεται καὶ οὐκ ἀποβήσεται αὐτῶν ἡ φλόξ.

πλὴν ἴσθι, ὅτι κᾶν διαλάμφωσιν οἱ ἀσεβεῖς, κᾶν εἰς ὕψος δόξης
ἀρθῶσιν - τοῦτο γὰρ αἰνίττεται διὰ τῆς φλογός -, σχήσει τὰ κατ' αὐ-
τοὺς τὴν ἐναντίαν πάντως μεταβολὴν.

18,6 τὸ φῶς αὐτοῦ σκότος ἐν διαίτη, ὁ δὲ λύχνος ἐπ' αὐτῷ ἀβεσθήσεται.

- 15 καὶ στραφήσεται, φησὶν, τὸ φῶς τοῦ ἀσεβοῦς εἰς σκότος ἐν πάσῃ
αὐτοῦ τῇ διαγωγῇ, ὅντι τοῦ· πάντα τὰ κατ' αὐτὸν δυσπραγία καθε-
ξει. ὁ δὲ λύχνος ὁ ἐπ' αὐτῷ, τουτέστιν ἡ ἄνωθεν ἐπικειμέ-
νη αὐτῷ εὐμερία καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν καταυγάζουσα, ἀποβεσθή-
σεται. ὁμοιωματικῶς δὲ <τῇ λέξει τοῦ φωτός> ἐχρήσατο, ἐπειδήπερ οἱ
20 ὑπὸ φωτὶ βοδίζοντες οὐ προσπταίουσιν.

18,7-9 θηρεύσαισαν ἐλάχιστοι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, σφάλαι δὲ αὐ-
τοῦ ἡ βουλή. ἐμβληθεῖν δὲ ὁ ποῦς αὐτοῦ ἐν παγίδι, ἐν δικτύῳ ἔλιχ-
θει· ἔλθοισαν ἐπ' αὐτόν παγίδες.

Υ Γ(ΒΟFSPL 2 ὀργάνω - 4; ΒΟFSPLN 11-13; 15-20) Ν(2-4; 7-9)

2-3 ὄργ. - ὄργη: ὄργη φησιν ὡς ὀργάνω σοι κέχηρηται Γ 3 σε ΓΝ:
σοι Υ 4 σαυτοῦ Ν 5 σὺ: σοὶ Υ 7 νομίζεις + φησὶν Ν
10 ἀποβήσεται LXX: ἀποβεσθήσεται Υ 11 ἴσθι + φησὶν Γ
12 γὰρ Γ: > Υ / σχίσει Υ 15 φησὶν: μὲν Γ / τοῦ ἀσεβοῦς τὸ φῶς
stellt Γ 16 τῇ Γ: > Υ / ἄντι τοῦ: τουτέστι Γ 17 τουτέστιν:
ὅπερ ἐστὶν Γ 19 < > Young 20 προσπταίουσιν Υ 21 θηρεύσαι-
σαν LXX: θηρεύσαισαν Υ 22 δικτύω Υ 23 ἐπ' LXX: μετ' Υ

ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευομένων ὀρνέων ἢ ζῴων ταῦτα εἶπεν. ὥσπερ γάρ, φησίν, ἐκεῖνα ὑπὸ τὴν παγίδα ἢ τὰ δίκτυα γινόμενα διεκδῦναι λοιπὸν οὐ δύναται, οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖς ἀναποδράστους ἔχουσι τὰς καταλαμβάνουσας αὐτοὺς συμφορᾶς. καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι πολ-
5 λᾶκις οὐδὲ ὑπὸ δυναστῶν τινων, ἀλλ' ὑπὸ ἐλαχίστων τῶν ὑπαρχόντων τὴν στέρησιν ὑπομένουσι πάσης αὐτῶν τῆς βουλήs εἰς τούναντίον περιτρεπομένηs.

18,9 κατισχύσει ἐπ' αὐτὸν διψῶντας.

ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας εὑρεῖν τι κατ' αὐτοῦ δυνατωτέρους
10 αὐτοῦ ἀπεργάσεται θεός.

18,10 κέκρυπται δὲ ἐν γῆ σχοινίου αὐτοῦ καὶ ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἐπὶ τρίβων.

καὶ τοῦτο μὲν ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευτῶν εἶπεν. ὥσπερ γάρ οἱ θηρεύοντες κρύπτουσιν εἰς γῆν τοῦ δικτύου τὸ σχοινίον καὶ πόρρω-
15 θεν ἀποσκοποῦσι καθήμενοι, εἰ γέγονε περὶ τὸ δίκτυον τὸ θῆραμα, εἶτα ἔλκοντες τὸ σχοινίον συλλαμβάνουσι τὴν ἄγραν ἀδοκῆτως ταῖς ἄρκυσι περιπεσοῦσαν, οὕτω καὶ τὸν ἀσεβῆ ἀπροδοκῆτως καταλήφεται ἢ δυσπραγία. σημαίνει δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ σχοινίον τοῦ ἀσεβοῦς, τουτέστιν ἢ μερὶς αὐτοῦ, κατακέχυσται. τὸ δὲ ἡ σύλληψις αὐ-
20 τοῦ ἐπὶ τρίβων τοιοῦτόν ἐστιν· αἱ ἔφοδοι ἐν ταῖς ἐρήμοις γίνονται, ὃ δὲ ἀσεβῆs, φησίν, οὐκ ἐν ἐρήμῳ, ἀλλ' ἐν αὐταῖs μέσαιs ταῖs ὁδοῖs συλλαμβάνεται, τουτέστιν· ἔτι ὡν ἐν τῇ εὐημερίῳ τὴν αἰφνίδιον ὑπομένει μεταβολὴν.

Υ Γ(β0FSPL 9-10; ≠ 13-18 δυσπραγία; β0FSL 18 σημαίνει -23) Ρ(18 ση-
μαίνει -23) Ν(1-7; 9-10; ≠ 13 καὶ - εἶπεν; 13 ὥσπερ -23)

1 θηραμένων Ν	2 φησίν ἐκεῖνα: τὰ ζῴα φησιν Ν / γενόμενα Ν
5 δυναστῶν Ν / ἐλαχίστων + καὶ ἐστελῶν Ν	5/6 τῶν τῶν ὑπαρχόντων υπομέν. στέρησιν stellt Ν
8 ἐπ' LXX: μετ' Υ	9 ἀλλὰ > Ν / ἐπιθυμ. + φησίν Γ / αὐτοῦ ΓΝ: αὐτῶν Υ
10 αὐτοῦ ΓΝ: αὐτῶν Υ / ἀπεργάσεται Υ / ὁ θεός Γ, > Ν	13 γάρ + φησιν Ν
15 καθημ. ἀποσκοπ. stellt Ν	16 συλλαμβάνουσι Υ / ταῖs Ν: τοῖs Υ
17-18 οὕτω - δυσπραγία > Ν	18 ὅτι > Ρ
19 τὸ δὲ ἢ ΓΝΡ: ἢ δὲ Υ	20 τρίβοιs Ν / τρίβων + θ δὲ λέγει Υ / αἱ - γίνονται > Γ
21 ὃ δὲ ἀσ. φησ.: λέγει οὖν ὅτι Ρ / δὲ > Γ / ἐρήμοιs Ν	22 συναμβάνεται ὁ ἀσεβῆs Ρ
23 αἰφνίδιον Υ	

18,11 κύκλω ὀλέσασαν αὐτὸν ὀδύναι.

ἀλλὰ καὶ πανταχόθεν ὀδυνηρὰ αὐτῷ συμβήσεται.

18,11 πολλοὶ δὲ περὶ πόδας αὐτοῦ ἔλθοισαν ἐν λιμῷ στενῷ.

ἕτερα ἀντίγραφα οὕτως ἔχουσιν· πολλῶν δὲ περὶ πόδας ἔλ-
5 θοι ἐν λιμῷ στενῷ, ἀντὶ τοῦ· εἰς ἐσχάτην ὀπορίαν ἐλάσοι. κατὰ δὲ
τὸ πρῶτον· πολλοί, φησί, ἔσονται περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, τουτέστιν
ὑποσκαλίζοντες αὐτὸν ἐν λιμῷ στενῷ, ἵνα εἴπῃ· ἐν τῇ καταλαμβα-
νούσῃ αὐτὸν συμφορᾷ.

18,12-14 πτώμα δὲ αὐτῷ ἤτοιμάσται ἐξαίσιον. βρωθείησαν δὲ αὐτοῦ

10 κλῶνες ποδῶν, κατέδεται αὐτοῦ τὰ ὦρατα θάνατος, ἐκραγεῖη δὲ ἐκ
διαίτησ αὐτοῦ ἴασις.

κλῶνας ποδῶν τὰ βλαστήματα τῶν πορειῶν φησιν, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ
ἀσεβῆς οὐκ εὐοδωθήσεται πίπτων πτώμα ἐξαίσιον. ἀλλὰ καὶ τὰ ὦρατα
αὐτοῦ, τουτέστι τοὺς παῖδας, ἀπλήστως δαπανήσει θάνατος· καὶ ἐκ
15 πάσης δὲ αὐτοῦ τῆς διαίτησ πᾶσα ἴασις ἀποχωρισθεῖη, ἀντὶ τοῦ· ἀνί-
στα ἔσται καὶ ὀθεράπευτα τὰ αὐτῷ συμβηρόμενα.

δυστὸν δὲ καὶ κλῶνας ποδῶν νοῆσαι τοὺς ἐγγόνους τυχὸν ἢ καὶ
ἀπογόνους.

18,14 σχοίη δὲ αὐτὸν ἀνάγκη αἰτίῳ βασιλικῇ.

20 τουτέστιν· ἀπαραίτητος τιμωρία.

18,15 κατασηνώσει ἐν τῇ σηκῇ αὐτοῦ ἐν νυκτὶ αὐτοῦ.

ἄλλα ἀντίγραφα ἀντὶ τοῦ ἐν νυκτὶ αὐτοῦ ἐν ἀμάσῃ αὐτοῦ
ἔχουσιν. κατὰ μὲν οὖν τὸ ἐν νυκτὶ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ· ἐν ζόφῳ

Υ Γ (β0FSP 4-8; 12-14 θάνατος; ≠ 14 καὶ -16; β0FSL 20; 22-) Ρ (22-23
ἔχουσιν; 23 ἐν ζόφῳ -) Η (2; 4-8; 12-14 θάνατος; 15 ἀνίατα -16; 22-)
2 ἀλλὰ καὶ > Ν 4 ἕτερα + δὲ Ν 5 ἀπορείαν Υ / ἐλάσοι + ὡς
καὶ ὑπὸ πόδας πολλῶν πίπτειν καὶ δεῖσθαι ὑπὲρ τροφῆς Ν 6 αὐτοῦ
πόδας stellt Υ 9 αὐτῶν: αὐτὸν Υ 10 κλῶνες Υ / αὐτοῦς Υ
12 πορῶν Υ 13 πίπτων πτ. ἐξαίσι.: ἐν ταῖς ἑαυτοῦ πράξεσιν Γ
14 παῖδας ΓΝ: πόδας Υ 16 ἔσται > Ν 17 τυχῶν Υ 20 τουτέ-
στιν Γ: > Υ / τιμ. + ἢ τοῦ θεοῦ Γ 22 ἄλλα: ἕτερα Ν, + δὲ ΡΝ /
ἀντὶ - αὐτοῦ₁: κατασηνώσει Ρ

καὶ νυκτὶ ἀφεγγεῖ δλη αὐτοῦ ἔσται ἡ διαγωγή. κατὰ δὲ τό· ἐν σώ-
ματι αὐτοῦ, ἵνα εἴπῃ ὅτι· εἰσελεύσεται εἰς τόπον, ὅπου κατασκη-
νοῖ μετὰ τῆς ἐσχάτης πενίας μηδὲν ἕτερον ἔχων ἢ τὸ ἑαυτοῦ σῆμα.

ταύτη δὲ τῇ ἐννοίᾳ συντρέχει καὶ Θεοδοτίων οὕτως εἰρηκώς· κα-
5 τασκηνώσει ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ἀνυπαρξία.

18,15 κατασπαρήσονται τὰ εὐπρεπῆ αὐτοῦ ἐν θείῳ.

ὅμοιον εἶπε καὶ ὁ Δαυὶδ περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν· πῦρ καὶ θεῖον
καὶ πνεῦμα καταγιγίδως ἢ μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.
καὶ ὁ μὲν θεὸς ἐπὶ τὴν Σοδομίτιν <θεῖον καὶ> πῦρ ἐποφεῖς ἐτέ-
10 φρωσεν αὐτῶν τὴν γῆν.

θέλει δὲ εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἄκαρπα ἔσται πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς ὡς
ὑπὸ θεοῦ κατασπαρέντα.

18,16 ὑποκάτωθεν αἱ ρίζαι αὐτοῦ ξηρανθήσονται.

κατὰ μεταφορὰν τῶν φυτῶν τῶν ριζωθέντων ξηρανομένων.

15 18,16 καὶ ἐπάνωθεν ἐπιπασεῖται θεριαμὸς αὐτοῦ.

εἰ δὲ καὶ τις ὑπόνοια βλαστήσεως γένηται, ταχέως ἐκκοπήσεται
{τὸ μημόδουνον αὐτοῦ}.

18,17 τὸ μνημόδουνον αὐτοῦ ἀπόλοιτο ἐκ τῆς γῆς, καὶ ὑπάρχει ὄνο-
μα αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον {τοῦ} ἐξωτερῶ.

20 ἄλλὰ καὶ οἱ παῖδες, φησὶν, ἀπολοῦνται τοῦ ἀσεβοῦς, οἱ δὲ μνη-
μόδουνόν εἰσι τῶν γεννησάντων.

τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ οὕτως ἔσται σκαιὸν καὶ ἀποτρόπαιον, ὡς ἔκα-

7-8 Psalm 10,6

9 Genesis 19,24

Υ Γ(βOFSL -3; βOFSPΛ # 11-12; 16; βOFSL 22-) Ρ(-3; 22-) Ν(-5; # 7-
12; # 20-21; 22-)

1 καὶ + ἐν Ν / νυκτὶ ἀφεγγεῖ Ν: ἀφεγγεῖ Γ, νυκτὶ καὶ ἀφεγγία ΥΡ / ὅ-
λη: πᾶσα Γ 1-2 κατὰ - εἴπη: ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν Ρ 2 εἰς + τὸν ΓΡΝ
3 ἔχων ΓΝ: εὐρίσκων ΥΡ 4 δὲ > Ν / συντρ. nach Θεοδ. stellt Ν /
καὶ + ὁ Ν / θεοδατίων Υ 8 καὶ (Ν): > Υ 9 σοδομίτην Υ /
< > LXX: > Υ(Ν) 16 εἰ δὲ καὶ: κἄν Γ 20 ἀπολοῦνται (Ν): ἀπό-
λυνται Υ 22 δὲ > Ν / αὐτοῦ + φησιν ΓΡΝ / οὕτως ΓΡΝ: τοιοῦτον Υ

στον ἀκούοντα τῆς προσηγορίας στρέφειν ἔξωτέρω τοῦ λέγοντος τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον μυσαιττόμενον αὐτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν.

18,18-19 ἀπώσειεν αὐτὸν ἐκ φωτὸς εἰς σκοτός. οὐκ ἔσται ἐπίγνω-
στος ἐν λαῷ αὐτοῦ οὐδὲ σεασημένος ἐν τῇ ὑπ' οὐρανὸν ὁ οἶκος αὐ-
5 τοῦ, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῦ ζήσονται ἕτεροι.

ταῦτα πάντα συμβέβηκε τῷ ἰὼβ δίχα τῆς βασιλικῆς ἀνάγκης· ταύτην δὲ ἴσως εἶπεν ὁ Βαλδὰδ, ἵνα μὴ δόξη δι' αὐτὸν λέγειν.

18,20-21 ἐπ' αὐτῷ ἐστένοξαν ἔσχατοι, πῶτους δὲ ἔσχε θαῦμα.
οὔτοί εἰσιν οἴκοι ὀδίκων, οὔτος δὲ τόπος τῶν μὴ εἰδόντων τὸν κύ-
10 ριον.

πῶτους λέγει τοὺς ἐπὶ τῆς αὐτοῦ γενεᾶς, ἐσχάτους δὲ τοὺς μετ' αὐτόν. θαυμάσουσιν οὖν, φησὶν, καὶ οἱ ὀρῶντες τῶν ἀσεβῶν τὴν πῶσιν, καὶ οἱ τὰ κατ' αὐτοὺς ὕστερον ἀκοῆ παραδεχόμενοι στενάζουσιν. τὸ δὲ οὔτοί εἰσιν οἴκοι ὀδίκων ἀντὶ τοῦ· ταῦτα 15 κληρονομήσουσιν οἱ ἀσεβεῖς, ἃ προεῖπεν δηλονότι.

ἀποφαντικῶς δὲ καὶ οὔτος εἰρηκῶς, ὅτι πάντως ταῦτα ἔσται τοῖς ἀσεβέσιν, ἤμαρτε μὴ προσθεῖς τὴν διαίρεσιν· οὐ γὰρ πόντως ἐνταῦθα ἢ ἀπόδοσις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

6 vgl. Hiob 18,14

Υ Γ(ΒΟFSL - 2 πρόσωπον; ΒΟFSPL # 6-7; 11-18) Ρ(-2; Ν(-2; 6-7; 11-18)

1 τὴν προσηγορίαν Ρ 2 μισαιττόμενον Υ / αὐτοῦ > Ν / αὐτοῦ -
αὐτὴν > Ρ / ὀνομασίαν + αὐτοῦ Ν 3 ἀπώσειεν Υ 6 τῷ ἰὼβ
συμβέβηκε stellt Ν / δίχα Ν: διὰ Υ 6/7 ταύτην δὲ: ἦν καὶ ἀθ-
τὴν Ν 11 γενεᾶς + προσφύτας ΓΝ 13 αὐτοῦς ΓΝ: αὐτοῦ Υ /
δεχόμενοι Υ 13/14 στενάξουσιν Υ, > ΓΝ 14 τὸ δὲ - τοῦ Γ:
> ΥΝ 14-15 ταῦτα - δηλονότι ΓΝ: > Υ 16 οὕτως Υ / ταῦτα
+ δὲ Υ / ἔσται ΓΝ: ἔστι Υ 17 προθεῖς Υ 17/18 ἐνταῦθα
+ αὐτοῖς ΓΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΕΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

< Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ > ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· ἕως τίνος ἔγκοπον ποιήσητε τὴν φυχήν μου καὶ καθαιρεῖτε με λόγοις;

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 οἱ μὲν φίλοι τῷ ἰὼβ ἐπιτιμῶσιν ὡς περιττὰ θρασυνομένῳ, ὁ δὲ ὡς βαρεῖς ὄντας ἐν τοῖς ὄνειδεσιν αἰτιᾶται καὶ φησιν ὅτι· τοῦτο μόνον ὑμᾶς γυνῶναι θέλω, ὅτι θεός ἐστίν ὁ τὰς ἀνηκέστους μοι ταύτας πληγὰς ἐπαγαγών, ἵνα τοῦτο γινόντες φοβηθῆτε, μὴ τοῖς ἰσοστασίοις καὶ ὑμᾶς περιβάλλῃ κακοῖς. μέμφεται δὲ ὡς κατὰ πρόσωπον αὐ-

10 τὸν κακολογοῦντας· δῶμεν γάρ, φησίν, ὅτι μὴ καθηκόντως φθέγγομαι, ἀλλ' ὑμᾶς οὐκ ἔδει φίλους ὄντας ἐπιτρίβειν μοι τὰς συμφοράς.

ταῦτα πρὸς τοὺς φίλους εἰρηκῶς πάλιν ἐκδιηγεῖται τὰ αὐτὸν συνεχόντα δεινὰ ἑαυτὸν τε πείθων κἀκείνους ὡς ὑπὲρ ἁμαρτίας ἀνθρωπίνης αἱ τιμωρίαι καὶ ἐχθροῦ μᾶλλον εἰσιν αἱ τοιαῦται πληγαί. ὄντως

15 γὰρ ἐχθρὸς ἦν ὁ οὕτως αὐτῷ χρώμενος, εἰ καὶ αὐτὸς τὴν αἰτίαν ἡγνῶει τῆς συγχωρήσεως.

εἶτα παρακαλεῖ, ἵνα εἰ καὶ μὴ ὡς δίκαιον ἐπαισχύνονται, ἀλλ' ὡς φίλον ἐλεήσωσιν. καὶ ἐπεύχεται γραφῇ παραδοθῆναι αὐτοῦ τὰ ῥήματα, ἵνα διαδώσιμα καὶ ταῖς ἐφεξῆς γένωνται γενεαῖς, ὃ δὴ καὶ

20 γέγονε, καὶ οὐκ ἀπέτυχέ γε τῆς εὐχῆς ὁ δίκαιος. καὶ μέμφεται τοῖς φίλοις ὡς ἀναζητοῦσιν, πῶς αὐτὸν τοῖς λόγοις πλήξουσιν, καὶ παραινεῖ παύσασθαι τῶν ὄνειδισμάτων τοῦ θεοῦ τὸ κρῖμα διευλαβομένου.

Υ Γ (β0FSP 5-23) N(5-23)

1 τρειςκ.: υγ Υ 3 ποιήσητε Υ 5 τῷ N(P): τοῦ ΥΓ / ὁ δὲ ΓN: > Υ
 8 γινόντες Υ / φοβηθεῖτε Υ 8/9 ἰσοστ. ΓN: ἴσοις ΥΡ 9 ἡμᾶς Υ
 / περιβάλλῃ (L): περιβάλλει Υ, περιβάλοι Γ, περιβάλλῃ N 10 καθαι-
 κόντως Υ 11 φίλους ὄντας: φιλοσοφοῦντας (PL) 12/13 συνεχόντα
 αὐτὸν stellt N 15 οὕτως ἀτῶ ΓN: οὕτω Υ 17 ἐπαισχύνονται (β)N
 19 διαδώσιμα Υ 21 πῶς + εἰν N/ πλήξουσι Υ 22/23 διευλαβομένου Υ

Αί λέξεις

19,2 έως τίνος ἔγκοπον ποιήσητε τὴν ψυχὴν μου καὶ καθαιρεῖτέ με λόγοις;

ἡ τῶν λόγων βαρύτης ὥσπερ τι φορτίον ἐπιτιθέμενον τῇ ψυχῇ 5 κάμνειν αὐτὴν παρασκευάζει. τὸ δὲ καθαιρεῖτέ με λόγοις ἀντὶ τοῦ· καταβαλεῖν σπουδάζετε ταῖς ἀντιλογίαις τὰς ἐμὰς δικαιολογίας.

19,3 γινῶτε μόνον, ὅτι ὁ θεὸς ἐποίησέ μοι οὕτως.

ἵνα καὶ ὑμεῖς φορηθῆτε οὕτω ἐπεμβαίνειν τῷ κάμνοντι, μὴ 10 τοῖς ἴσοις ὑμᾶς περιβάλλῃ κακοῖς.

19,3 καταλαλεῖτέ μου οὐκ αἰσχυρόμενοι, ἐπίκεισθέ μοι.

βαρὺ μὲν, φησὶν, καὶ τὸ ἀπόντων καταλαλεῖν· ὑμεῖς δὲ ἀνε- 15 ρυθριστάως καὶ κατὰ πρόσωπον λοιδορεῖτέ με.

19,4-5 ναὶ δὴ, ἐπ' ἀληθείας ἐγὼ πεπλάνημαι, παρ' ἐμοὶ δὲ αὐλί- 15 ζεται πλάνος λαλῆσαι ῥήματα, ἃ οὐκ ἔδει· τὰ δὲ ῥήματά μου πλανᾶται καὶ οὐκ ἐπὶ καιροῦ. ἔα δέ, ὅτι ἐπ' ἐμοὶ μεγαλύνεσθε, ἐνάλλεσθε δέ μοι ὄνειδη.

δῶμεν, φησὶν, ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ἐγὼ πλανῶμαι, καὶ πλάνον τι 20 πνεῦμα οἰκοῦν ἐν ἐμοὶ παρασκευάζει, μὴ κατὰ <τὸ> δέον φθέγγεσθαι μηδὲ κατὰ καιρὸν τοὺς λόγους προφέρειν· ἀλλὰ ὑμᾶς οὐκ ἔδει οὕτως καταπαίρεσθαί μου καὶ μεγάλους ἑαυτοὺς ἐπιδεικνύναι καὶ δικαίους κατὰ τοῦ δυστυχοῦντος καὶ ἐνάλλεσθαί μοι καὶ ἐπιπηδῶν καὶ καταπατεῖν ταῖς ὕβρεσιν.

Υ Γ(β0FSPL # 9-10; β0FSL # 18-23) Ρ(4-7; 12-13) Ν(4-7; 12-13; 18 - πλανᾶμαι)

4 τοῦ λόγου Ν / ὅς Ρ / τι ΡΝ: > Υ 5 λόγοις > Ρ 6 καταβάλ-
 λειν Υ / σπουδάζεται Ρ 9 ἐπεμβαίνει Υ 11 μοι LXX: μου Υ 12
 φησιν > Ρ 13 καὶ > Ρ 15 λαλῆσαι LXX: λαλεῖ καὶ Υ / δ LXX: δ Υ
 16 μεγαλύνεσθαι Υ 16/17 ἐνάλεσθαι Υ 18 φησιν > Ν 19 κατὰ
 δέον Υ, (> Γ) 20 ἡμᾶς Υ 22 ἐνάλεσθαι Υ

19,6 γνῶτε οὖν, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ ταράξας, ὀχύρωμα δὲ αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ ὕψωσεν.

ὁ ταράξας ἀντὶ τοῦ· ὁ ἐν τοσαύτῃ συγχύσει τὰ κατ' ἐμὲ κατὰ στήσας καὶ ὥσπερ ὀχυρώματι καὶ τείχει τινὶ πανταχόθεν με περι-
5 κλείσας ταῖς συμφοραῖς.

ἢ καὶ οὕτως· ὥσπερ τι διατείχισμα μεταξὺ ἐμοῦ τε καὶ ἑαυτοῦ ὕψωσεν, ἵνα εἴπῃ ὅτι· ἀπέστησεν ἀπ' ἐμοῦ τὴν οἰκείαν βοήθειαν.

19,7 ἰδοὺ γελῶ ὀνειδίει καὶ οὐ λαλήσω, κεκράξομαι καὶ οὐδαμοῦ κρῖμα.

10 βέλτιον δέ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ μόνον γελᾶν ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις ὀνειδιανοῖς καὶ μὴ ἀποκρίνεσθαι. τί γὰρ καὶ κρῶξ μήπω τῆς ἀποφάσεως δεικνύσης - κρῖμα γὰρ τὴν ἀπόφασιν λέγει -, πότερον ἐγὼ τάληθῆ λέγω ἢ ὑμεῖς οἱ μάτην μου καταφευδόμενοι;

19,8-11 κύκλω περιωκοδόμημαι, καὶ οὐ μὴ διαβῶ. ἐπὶ πρόσωπόν μου 15 σκότος ἔθετο. τὴν δὲ δόξαν μου ἀπ' ἐμοῦ ἐξέδυσεν, ἀφεῖλεν δὲ στέφανον ἀπὸ κεφαλῆς μου. διέσπασε δὲ με κύκλω καὶ ὥχρῳην, ἐξέκοψε δὲ ὥσπερ δένδρον τὴν ἐλπίδα μου. δεινῶς δὲ μοι ὄργῃ ἐχρήσατο, ἡγήσατο δὲ με ὥσπερ ἐχθρόν.

ὀδιδεξίτητά μοι, φησὶν, τὰ κακά· καὶ ὥσπερ οἱ κυκλωτερῶς ὑπὸ 20 τείχος ἀπειλημένοι ἢ ὀρασίῃ τὰς ὄψεις ἐμποδιζόμενοι περαιτέρω προελθεῖν οὐ δύνανται, οὕτως ἀμηχανῶ τῶν συμφορῶν ἔξω γενέσθαι. στέφανον δὲ ἀφῆρησθαι λέγει, ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς ἐτύχασεν, ἢ <ὅτι ...>. καὶ τὴν πᾶσαν εὐημερίαν μεληδόν, φησὶν, διέ-

Υ Γ(βOFSP 3-7; 10-13; 19-21) Ν(≠ 3-7; ≠ 10-13; 19-)

3 ὁα > Γ 4 ὀχυρώματι Υ(N): τινὶ περιοφράγματι Γ / τείχει Γ(N):
τείχω Υ, viell. τειχώ? (so Polychronios in Γ) / τινὶ > Γ / με > Γ
4/5 περικλείσας: κυκλώσας Γ, (beides N) 6 ἦ: εἰ Υ 7 ἀπ'
ἐμοῦ Γ(N): μου Υ / οἰκείαν Υ(N): ἑαυτοῦ Γ 8 ὀνειδίη Υ 10 δὲ
- ἐστὶ: ἐστὶ φησι Γ / μόνον > Γ 10/11 ὀνειδίει Γ(N) 11 κοά-
ζοιμι Γ, εἴποιμι (N) 13 ἦ Γ(N): καὶ Υ 19 ἀδιδεξόδευτα Γ /
καὶ ὥσπερ: ὡς γὰρ Ν / οἱ κυκλωτερῶς οἱ Υ 20 ἦ > Γ / ἐμποδιζόμε-
νοι: ἐμποδίζονται καὶ Γ / πεοετέρω Υ 21 προελθεῖν Ν: ποοσελθεῖν
Υ, προβαίνειν Γ / ἀμήχανον Ν 22 ἀφειοῆσθαι Υ / ἦ: εἰ
Υ 23 ἦ: εἰ Υ / μεληδόν Ν: χελιδῶν Υ

σπασε, καὶ ὡς δένδρον ἐξέκοψε πᾶσαν μου χρηστίην ἐλπίδα. ὡσπερ δέ τις ἐχθρὸς ὀργῇ χρώμενος, οὕτω τὰ κατ' ἐμέ διεσκέυασε. καλῶς δὲ εἶπε τὸ ὡσπερ· οὐ γὰρ ἐμπαθῶς οὐδὲ ὡς ἐχθρὸς ὁ θεὸς κολάζει.

- 5 ταῦτα δὲ εἶπε καὶ τοὺς φίλους καὶ ἑαυτὸν πείθων, ὡς ὑπερέβαινε μέτρον ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων ἢ τιμωρία· καὶ γὰρ ἀληθῶς οὐ δι' ἁμαρτίας, ἀλλὰ κατὰ γυμνασίαν ἔπασχεν ὁ δίκαιος.

19,12 ὁμοθυμαδὸν δὲ αὐτοῦ ἦλθον τὰ πειρατήρια ἐπ' ἐμοί, ταῖς ὁδοῖς μου ἐκώκλωσάν με ἐγκάθετοι.

- 10 ἐκ μεταφορᾶς τῶν πολεμίων τοῦτο εἶπεν, οἱ λόχους καὶ ἐνέδρας πανταχόθεν ἰσθῶντες ἀθρόον πάντες ἐπέρχονται ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ τὸν ἐνεδρευόμενον, ἵνα εἴπη ὅτι· πανταχόθεν με περιεστοίχισαν τὰ κακά. ἐγκάθετοι δὲ εἰσιν οἱ δαίμονες οἱ δόλιοι καὶ ἐγκείμενοι τῷ κακῷ.

- 15 ἡρέμα γὰρ καὶ συναισθάνεται ὁ δίκαιος τῶν κατὰ θεοῦ συγχώρησιν ὁρατῶς αὐτῷ τὰς ἀληθῶνας ἐπιφερόντων, εἰ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς συγχωρήσεως ἄγνωεῖ.

19,13-15 ὁδελφοί μου ἀπ' ἐμοῦ ἀπέστησαν, ἔγνωσαν ἄλλοτρίους ἢ ἐμέ, φίλοι δὲ μου ἀνελεήμονες γεγόνασιν. οὐ προσεποιήσαντό με οἱ

- 20 ἐγγύτατοί μου, καὶ οἱ ἰδόντες μου τὸ ὄνομα ἐπελάθοντό μου. γείτονες οἰκίας, θεράποντες θεράπαιναί τε μου, ἀλλογενῆς ἐγενόμην ἐναντίον αὐτῶν.

τοιαῦτα καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ ὀλοφυρόμενος ἔλεγεν· ἐπελήσθη ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας, ἐγενήθη ὡσεὶ σκεῦος

- 25 ὀπολωλός.

23-25 Psalm 30,13

Υ Γ(β0FSPL * 13 ἐγκάθ. -14) Ρ(10-12 ἐνεδρ.; 23-25) Ν(-7; 10-14; 23-)

1 καὶ > Ν / ὡς δένδρ. ἐξέκ. nach ἐλπίδα Ν 2 διεσκέδασε vermtutet
Young 3 ὡσπερ Ny Lemma: ὡς ΥΝρ 5 ὑπερέβαλε Ν 6 μέ-
τρων Υ 11 πανταχόσε Ν 12 περιεστοίχισαν Υ 12/13 τὰ κα-
κά > Ν 13 οἱ δαίμονες > Ν / καὶ: οἱ Ν 13/14 τῷ κακῷ ἐγκ.
stellt Ν 15 τῶν Hag: τὴν Υ 20 μου₂: μοι Υ 21 οἰκείας
Υ / θεράπαιναί τε LXX: θεραπεύεται Υ 23 ταῦτα ΡΝ/ ἐπιλείσθη Υ
24 ἐγεννήθη Υ

ἐγγυτάτους δὲ λέγει τοὺς γένει πλησιάζοντας.

19,16-18 θεράποντάς μου ἐκάλεσα καὶ οὐχ ὑπήκουσάν μου, στόμα
<δέ> μου ἐδέετο. καὶ ἰκέτευσεν τὴν γυναῖκά μου, προσεκαλοῦμην δὲ
κολακεύων υἱοὺς παλλακίδων μου, οἱ δὲ εἰς τὸν αἰῶνά με ἀπεποιή-

5 σαντο.

καὶ τοῦτο τῶν ἀφόδρα ἀλγεινῶν τὸ ἐν νόσῳ κείμενον καλεῖν τὸν
ὀφείλοντα ὑπηρετεῖσθαι καὶ μὴ ὑπακούεσθαι.

δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς τῷ ὑποδείγματι τοῦ μεγάλου Ἰωβ προσέχοντας
μὴ ὀργίζεσθαι κατὰ τῶν ὑπηρετῶν, μήτ' ἂν γυνή, μήτ' ἂν οἰκέτης,
10 μήτ' ἂν υἱὸς ἢ ὁ παρακοῦν.

οὐδὲν δὲ ἀπρεπές, εἰ παλλακίδας εἶχεν ὁ δίκαιος. καὶ γὰρ καὶ
οἱ τούτου πρόγονοι, οἱ ἀμφὶ τὸν μέγαν Ἀβραάμ, παλλακίσιν ἐμίγ-
νυντο διὰ τὴν τοῦ γένους σύξην. ἐπιτήρησον δέ, ὡς οὐ μεγάλης
ἀληθοσύνης ἔκρινεν ὁ διάβολος τὸ τοὺς ἐκ τῶν παλλακίδων ἀνελεῖν,
15 ἀλλὰ τοὺς τῆς ἐλευθέρας· οἶδε γὰρ ὀφείλουσαν καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν
προτιμᾶν τοὺς τῆς ἐλευθέρας.

τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνά με ἀπεποιήσαντο ὄντι τοῦ παντε-
λῶς, ὡς μηδὲ ὄντες ἐξ ἐμοῦ.

19,18 ὅταν ἀναστῶ, καταλαοῦσί μου.

20 Ἰᾶσως καὶ αὐτοὶ λέγοντες· τὸν μιαρὸν, τὸν ἐναγῆ, τὸν ἀκάθαρτον,
τὸν διὰ πληθὸς ἁμαρτιῶν οὕτω τιμωρούμενον· ἢ καὶ οὐ τοῦτο μὲν, τὸ
δὲ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ ταῖς μακραῖς νόσοις συμβαῖνον· μέχρι τίνος
οὐ τελευτᾷ; τί βαρὺ φορτίον καὶ ἄχρειον κεῖται τῇ γῆ;

τὸ δὲ ὅταν ἀναστῶ ὅταν αὐτῶν ἀποχωρισθῶ. ἢ καὶ τοῦτο λέ-

Υ Γ(BC 1; β0FSL 11 - 13 ἀβξησιν; β0FSPL 17 - παντελῶς; β0FSL 24-)
P(6-7; 11 - 13 ἀβξησιν; * 20 - 21 τιμωρούμενον) Ἡ(-1; 6-10; 20-)

1 δέ: γὰρ N / πλησ. + οὔτινες αὐτοῦ κατεφορόνησαν Γ 5 τοῦτο +
δὲ N / τὸ PN: τὸν Υ 7 ὑπηρετεῖν N / ἀκούεσθαι N 8 καὶ Ὡ N
9 ὀργίζεσθε Υ 11 δὲ > Γ / δίκαιος + μήπω κεκαλυμμένης τῆς ἐκ τῶν
τοιοῦτων παιδοποιίας Γ / καὶ₂ Γ: > ΥΡ 12 οἶα Γ: > ΥΡ / ἀμφί: πε-
ρὶ Γ / μέγαν > Γ 17 με: μὴ Υ 21 οὕτω: αὐτοῦ N, (> P) / ἢ N:
εἰ Υ / καὶ > N / οὐ τοῦτο μὲν: ταῦτα μὲν οὐδαμῶς N 22 συμβαί-
ων Υ 24 ὅταν₁: ἐπ' ἂν Γ / ἀναστῶ + ἦτοι N, + κατ' ἐμοῦ λαλοῦσιν
ἢ Γ / αὐτῶν GN: > Υ 24/1 ἢ - ὅτι: φησὶν ἢ Γ, ἢ N

γει ὅτι· ὅταν ἀναστῶ μετὰ τὴν νύκτα πρὸς ἑαυτοὺς λέγουσιν· οὕτω
τέθνηκεν, ἔτι ζῆ ὁ ἕθης οὗτος;

19,19 ἐβδελύξαντο δέ με οἱ ἰδόντες με· οὐς δὲ ἠγαπήμην, ἐπανε-
στησάν μοι. {κατ' ἐμοῦ}

5 ὅμοιον Δαυΐδ· ἔθεντο <κατ' ἐμοῦ> κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν
καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου.

19,20 ἐν δερματί μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου, τὰ δὲ ὀστέ μου <ἐν
ὀδοῦσιν ἔχεται>.

ζῶντος γάρ, φησίν, ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου καὶ τὰ ὀστέ μου ὡς-
10 περ ὑπὸ ὀδόντων θηρίων τινῶν κατεσθίεται.

19,21 ἐλεήσατέ με, ἐλεήσατέ με, ὦ φίλοι, παρακαλῶ· χεὶρ γὰρ κυ-
ρίου ἡ ὀφθαλμῶν μου ἐστίν.

εἰ καὶ μὴ ὡς δίκαια λέγοντα ἐπαισχύνεσθε, ἀλλ' ὡς φιλόνηθοι
κατελεήσατέ με καὶ οἶκτον λάβετε καὶ δέος εἰς τὰ ὑπὸ θεοῦ μοι
15 συμβεβηκότα διευλαβούμενοι, μὴ τῶν ὁμοίων πειραθῆτε παρὰ θεοῦ.

19,22 διὰ τί δέ με διώκετε ὡς περ καὶ ὁ κύριος, ἀπὸ δὲ σαρκὸς
μου οὐκ ἐμπίπλασθε;

διὰ τί δὲ τῆ θείᾳ ὀργῇ συνεπιτίθεσθε - οὐ πάντως κατὰ γνώμην
θεοῦ τοῦτο ποιοῦντες· εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς τιμωρεῖται, ἀλλ' ἡμᾶς
20 φιλονηθῶντες εἶναι βούλεται - καὶ ἀπορέστωσ τῆ τῶν λόγων βαρύτη-
τι κέχρησθε κατ' ἐμοῦ; ἱκανοὶ γὰρ εἰσιν οἱ ὀνειδιστικοὶ λόγοι
καὶ σάρκας δαπανῶν.

5-6 Psalm 108,5

Υ Γ(β0FSL -2; β0FSPΛ * 9-10; 13-15) Ρ(1 οὕτω - 2; * 5-6) Ν(-2; * 5-
6; 9-10; 13-15; 17-)

1 ἀναστῶ: ἀφ' ὑπνου ἐξεγερωθῶ Ν	3 με οἱ LXX; μοι Υ	5-6 an-
dere Einführung des Zitats PN	7 ἐν - 9 μου ₂ > Υ durch Haplogra-	
phie	9 ζῶντος - μου ₂ Ν	11 {παρακαλῶ}? 13 λέγοντα +
φησιν Γ / ἐπαισχύνεσθαι Υ	13/14 ἀλλ' - καὶ ₁ : ἀλλὰ γὰρ Γ	
14 ἐλεήσατε Ν / με > Ν / ἀναλάβετε Γ	15 συμβ.+ ὀρώντες Ν	
17 ἐπιπλάσθαι Υ	19 ἡμᾶς Υ	20/21 καὶ - ἐμούς vor 17 οὐ stellt Ν
Ν	21 κέχρησθε Ν; κέκρισθαι Υ / ἱκανοὶ γὰρ: ἄλλως δὲ ἱκανοὶ Ν	

δείξαμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὰς λοιδορίας εἰδότες, ὅπως πλήττομεν δι' αὐτῶν τοὺς ἡμῶν ὀδελφοὺς.

19,23-25 τῖς γὰρ ἂν δοίη γραφῆναι τὰ ῥήματά μου, τεθῆναι δὲ αὐτὰ ἐν βιβλίῳ εἰς τὸν αἰῶνα, ἐν γραφεῖσι σιδηρῶ καὶ μολὶβδῶ ἢ ἐν πέτραις ἐγγλυφῆναι; οἶδα γάρ, ὅτι ἀέναντος ἐστὶν ὁ ἐκλύειν με μέλλων ἐπὶ γῆς.

εὐχεται τὸ καθ' ἑαυτὸν ἀνεξαλείπτῃ παραδοθῆναι γραφῆ. ὁμοιω-
ματικῶς δὲ αὐτὸ εἶπεν ἅπὸ τοῦ τοὺς βουλομένους ὡς ὅτι μάλιστα
ἐπὶ πλεῖστον διαμένειν τὰ ἀναγεγραμμένα διὰ γραφίδος σιδηρῶς ἐπὶ
10 μολὶβδου ἐντιθέσθαι τὰ γράμματα ταῖς στήλαις ἢ καὶ ταῖς πλαξίν
ἐγκολάπτειν. οἶδα γάρ, φησὶν, ὅτι κἂν ἐγὼ ἐκλυθῶ, τουτέστιν τε-
λευτήσω, ἀλλ' ὁ θεὸς ἀεὶ διαμένει ὁ δυνάμενος καὶ μετὰ τὴν ἐμὴν
τελευτήν δι' οἰκείας ἐπικρίσεως γνῶριμα πᾶσι τὰ κατ' ἐμὲ κατα-
στῆσαι, ὃ δὴ καὶ γέγονε κατὰ τὴν τοῦ δικαίου αἵτησιν. καὶ οὐκ
15 ἔστερηθήσαν αἱ ἀγιώταται ἐκκλησίαι τοῦ τηλικούτου ἐν πειρασμοῖς
παραδείγματος, ἀλλὰ ἀνεγράφη τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰωβ, εἴτε
ὑπὸ τινος τῶν προφητῶν, ἢ καὶ ἀγίου τινὸς ἀνδρός, κατὰ θεοῦ μέν-
τοι συνεργίαν καὶ ἐπίνοιαν, ὡς καὶ τινὰ τῶν ὀπισθῶν λέγειν
ἡμῖν· τὴν ὑπομονὴν Ἰωβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυ-
20 ρίου εἶδετε. πόθεν ἠκούσαμεν ἢ πόθεν εἶδομεν, ἀλλ' ἢ ἅπὸ
ταύτης τῆς κατὰ τὴν τοῦ δικαίου αἵτησιν καὶ θεοῦ συνεργίαν γε-
νομένης συγγραφῆς;

19-20 Jakobus 5,11

Υ Γ(βFSP 7 - 11 ἐγκολάπτειν) N(-2; 7-22)

2 ἀδελφοὺς ἡμῶν stellt N 4 γραφεῖς Υ 5 ἐγγυλοφῆναι Υ / ἀέν-
ναος Υ / ἐκλυθῆναι LXX: ἐκκλείειν Υ 7 ἀνεξαλείπτῃ Γ: ἐξαλείπτῃ Υ,
ἀνεκλείπτῃ N / γραφῆ παραδοθῆναι stellt Υ 8 εἶπεν: λέγει N / τοῦ
ΓN: τὸ Υ / ὡς > Γ 9 ἐπὶ πλεῖστον > Γ / ἀναγεγραμμένα Γ / σιδη-
ροῦ Υ / ἐπὶ ΓN: ἀπὸ Υ 11 φησιν > N 14 αἵτησιν + ἅπὸ Μωσέως
καὶ Σολομῶντος γνῶμη θεοῦ N 15 ἀγιώταται > N / ἐν + τοῖς N
16-17 Ἰωβ - ἀνδρός > N 17 ἢ: εἰ Υ 17/18 μέντοι > N
18 συνέργειαν ΥN 20 πόθεν₁ + δὲ N 21 τῆς > Υ / συνέρ-
γειαν ΥN 21/22 κατὰ - γενομένης > N

19,26 ἀναστήσαι τὸ δέσμα μου τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα.

γένοιτο δέ, φησίν, καὶ ἀναστήσαι θεὸν τὸ δέσμα μου τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα. δόγμα δὲ ἐντεῦθεν διδασκόμεθα ἐκκλησιαστικὸν καὶ κάλλιστον, ὅτι τὸ αἶμα τὸ καὶ τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένον καὶ τὰς 5 βασάνους αὐτὸ συνανίσταται τῇ ψυχῇ, ἵνα καὶ σὺν αὐτῇ τῶν αἰωνίων ἀπολαύση καλῶν. διὰ τοῦτο εἶπε τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα· οὐ γὰρ δίκαιον ἄλλο μὲν πάσχειν, ἄλλο δὲ ἀνίστασθαι.

19,26-27 παρὰ γὰρ κυρίου ταῦτά μοι συνετελέσθη, ἃ ἐγὼ ἑμαυτῷ συνεπίσταμαι, ἃ ὀφθαλμὸς μου ἑώρακε καὶ οὐκ ἄλλος· πάντα δὲ μοι10 συνετελέσται ἐν κόλπῳ.

ταῦτα δὲ πάντα διὰ περ ἤτησα θεὸς καὶ μόνος δύναται ποιεῖν ὁ καὶ τὰ τοιαῦτά μοι ἐπαγαγών, ἃ μόνη οἶδεν ἢ ἐμὴ ψυχὴ. οὐδεὶς γὰρ οὕτως συναισθάνεται τῶν κακῶν οὐδὲ ἐπίδειν δύναται ὡς ὁ πάσχων ἐγώ. πάντα γὰρ τὰ δεινὰ τρόπον τινὰ ἐνεκολλησάμην καὶ οἶον συνήνων- 15 ταί μοι καὶ συνεκολλήθησον.

ὁ γὰρ κόλπος ἐπὶ τοῦ ἄχωριστου λαμβάνεται. διὰ καὶ ὁ μονογενὴς ἐν κόλποις εἶναι λέγεται τοῦ πατρὸς διὰ τὸ ἄχώριστον καὶ ὁμοούσιον υἱοῦ πρὸς πατέρα.

16-17 vgl. Johannes 1,18

Υ Γ(βΟFSPL 2 - 6 καλῶν; βΟFSL 12 οὐδεὶς - 16 λαμβάνεται) Ρ(11 - 16 λαμβάνεται) Ν(2-7; 12 δ μόνη - 16 λαμβάνεται)

2 γένοιτο - θεὸν: εἶθε φησὶν ἀναστήσαι ὁ θεὸς Ν 2/3 ἀναντ-
λοῦν: ὑπομεῖναν Ν 3 δὲ ἐντεῦθεν: πάλιν ἐνταῦθα Γ / διδάσκων Γ
/ ἐκκλησιαστικὸν καὶ > Γ 3/4 καὶ κάλλιστον > Ν 4 καὶ,
> Ν / ὑπομένων Υ 4/5 καὶ τὰς βασάνους > Γ 5 συνανί-
σταται ΓΝ: ἀνίσταται Υ 5-6 σὺν - καλῶν: συναπολαύση Ν
7 ἄλλο₂: ἄλλω Υ 10 συνετελέσθαι Υ 11 δὲ > Ρ /
καί₁ > Ρ 12 ψυχὴ + ἡ βπ' αὐτῶν κεντουμένη Ρ / γὰρ: φησιν Γ
13 ὡς - ἐγὼ vor οὐδὲ stellt Ρ 14 δεινὰ + ἐπενεχθέντα μοι Ν
/ ἐνεκολλησάμην ΝΥ: ἐνεκολλησάμην Γ, ἐνεκολλησάμην ΥΡΝΡ 14/15 συνή-
κωνταί μοι καὶ > ΓΡΝ 15 συνεκολλήθησαν + μοι ΓΝ
16 κόλπος + πανταχοῦ Ν / τοῦ + ἀδιασπάστου καὶ Ν / λαμβάνεται + παρὰ
τη γοαφῆ Ν

19,28-29 εἰ δὲ καὶ ἐρεῖτε· τί ἐροῦμεν ἐναντίον αὐτοῦ; καὶ ῥίζαν λόγου εὐρήσομεν ἐν αὐτῷ· εὐλαβήθητε δὲ καὶ ὑμεῖς ἀπὸ ἐπικαλύμματος, θυμὸς γὰρ ἐπ' ἀνόμους ἐπελεύσεται, καὶ τότε γινώσκονται, ποῦ ἐστὶν αὐτῶν ἡ ὕλη.

- 5 ἄλλ' ὑμεῖς, φησὶν, ἀντὶ παρακλητικῶν λόγων κατ' ἰδίαν σκοπεῖτε, ποίας ἀντιλογίας εὐρήητε, καὶ ὡς οἱ τὰς ῥίζας ἐπιζητοῦντες ἀνιχνεύετε μου τοὺς λόγους, πόθεν μου λάβησθε. διὸ εὐλαβήθητε καὶ μὴ ἐν προσήματι τοῦ θέλειν θεῷ συνηγορεῖν καταφρονίζεσθέ μου. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἀπὸ ἐπικαλύμματος, ἵνα εἴπη ὅτι· οὐ-
- 10 δὲν μοι συνειδότες σχηματίζεσθε θεῷ συνηγορεῖν. εὐλαβήθητε οὖν, μὴ ὁ ὀπροσωπὸληπτος θεὸς δικαίως ὀργισθῆ καθ' ὑμῶν, καὶ τότε γινώσεσθε, ὡς οὐδὲν ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὕλη. ὕλην δὲ ἔοικε λέγειν ἡ τὸν ὄχλον τῶν αὐτῶν ῥημάτων ἢ τὴν πανταχόθεν εὐπόθειαν καὶ τοῦ πλούτου τὴν περιουσίαν. ἐὰν γὰρ, φησὶν, θεὸς ὀργισθῆ, οὐδὲν
- 15 κρεῖττον ἐμοῦ ταχέως διακείσεσθε.

Υ Γ(βOFSPΛ 5 - 14 περιουσίαν) Ν(5 - 14 περιουσίαν)

1 ἐρεῖται Υ 2/3 ἐπικαλύμματος Υ 5 ἄλλ' ὑμεῖς: ἐπειδὴ Ν, ἐπειδὴ τοίνυν Γ 5/6 κατ' ἰδίαν σκοπεῖτε ΓΝ: κατὰ διάνοιαν λογίζεσθε Υ 6 εὐρήητε + λόγους Υ 7 ἀνιχνεύεται Υ / λάβεσθε Υ / διὸ εὐλαβήθητε: ἐβλ. δὴ Ν 8 καὶ > Ν 9 ἐπικαλύματος Υ / ἵνα εἴπη ὅτι: λέγει οὖν ὅτι Γ, > Ν 9/10 οὐδὲν - συνηγορεῖν > ΓΝ 10 εὐλαβήθητε οὖν: φοβήθητε Γ 10 εὐλαβήθητε - 12 ὕλη * Ν 12 ὑμῶν ἐστὶν stellt Γ / δὲ: γὰρ Ν 13 αὐτῶν > ΓΝ / τὴν - καὶ > ΓΝ 14 ὀργισθῆ Υ 15 κρεῖττον Hag: ἴτην Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Σωφῶρ ὁ Μηναῖος λέγει· οὐχ οὕτως ὑπελάμβανον ἀντερεῖν σε ταῦτα καὶ οὐχὶ συνίετε μᾶλλον ἢ καὶ ἐγώ.

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ὡς πολλὰ καὶ καλὰ δόγματα αὐτός τε εἰπὼν ὁ Σωφῶρ καὶ τῶν λοιπῶν φίλων εἰρηκότων ἤλιπιζε μὲν μηδὲν ἔτι τὸν ἰὼβ ἀντιλέγειν. ἐπειδὴ δὲ εἶδεν αὐτὸν θαρροῦντα τοῖς ἑαυτοῦ δικαίοις καὶ πάντας αὐτῶν τοὺς λόγους ἀμυνόμενον ἔξω τῶν ἐλπισθέντων γεγωνῶς οὐχ οὐ-
 10 τως, φησὶν, ὑπελάμβανον ἀντερεῖν σε ταῦτα. εἶτα καὶ πρὸς τοὺς φίλους φησὶν ὅτι· οὐχ οὕτως ἀκριβῶς κατανοεῖτε τοῖς ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν λεγομένοις καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ ἰὼβ ὡς περ ἐγώ. πλήν ἐρῶ, ὅσα ἢ σύνεσις ὑπαγορεύει. εἶτα καταλέγει τὰ κατὰ τοὺς ἀσεβεῖς, ὅ τε δρῶσι καὶ ὃ ὑπομένουσι κατὰ θεῖον δίκην, καὶ ὅτι ὀνει-
 15 ρων τὰ κατὰ τὴν αὐτῶν εὐπραγίαν οὐδὲν διαφέρει καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς συνεξέρχεται ἐκ τοῦδε τοῦ βίου, εἰ μὴ ἢ αὐτῶν ἀσεβεία. πολλὰ δὲ εἰρηκῶς τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβησόμενα ταῦτα ἔφη μερίδα εἶναι τῶν ἀσεβῶν, τοῦτον αὐτοῖς κληρὸν καὶ κτῆμα δεδόσθαι παρὰ θεοῦ.

πάλιν δὲ οὐκ ἔγνω, ὅτι τὰ συμβαίνοντα οὐ πάντως δι' ἁμαρτίας
 20 γίνονται, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας. ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ τοῦ προσωποῦ τοῦ ἰὼβ ταῦτα καλῶς ἐλέγετο, ὥστε οἱ καλοὶ λόγοι, ἐὰν μὴ καλῶς λέγωνται καὶ μετὰ ὀρθῆς διαθέσεως καὶ προσηκούσης διαιρέσεως καὶ ἐπὶ καιροῦ καὶ προσώπου ὑποκειμένου ἐπιτηδείου πρὸς τὰ λεγόμενα, οὐκ ἐπαίνου μᾶλλον ἀλλὰ μέμφεως ᾄξιοι.

Υ Γ (β0FSPL 6-24) N(6-24)

2 ἀρχῇ τοῦ ῥητοῦ nach λέγει Υ	6 καλλὰ Υ	11 τοῖς Γ: τοὺς Υ,
τὰ Ν	12 ἡμῶν ΓN / λεγόμενα Ν / τοῖς: τὰ Ν	13 ὑπαγορεύει ΓN:
ἐπαγορεύει Υ	14 ὑπομένουσι: πάσχουσι Ν	17 συμβησόμενα:
συναντησόμενα ΓN	19 διὰ Υ	20 κατὰ Υ
23 ἐπιτηδείου Υ		22 λέγονται Υ

< Αἱ λῆξεις >

20,2 οὐχ οὕτως ὑπελάμβανον ἄντερεῖν σε ταῦτα.

ῥόμην σε, φησίν, πολλῶν πρὸς σέ καὶ καλῶν εἰρημένων λόγων
ἡουχίαν ἄγειν συνθησόμενον ταῖς παραινέσεσιν.

5 20,2 καὶ οὐχὶ συνίετε μᾶλλον ἢ καὶ ἐγώ.

πλὴν οὐ πάνυ, φησίν, κατανοεῖτε τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ ῥώβ
καὶ ὑφ' ἑαυτῶν ὡς ἐγώ. τοῦτο δὲ πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν.

20,3 παιδεῖαν ἐντροπῆς μου ἀκούσομαι, καὶ πνεῦμα ἐκ τῆς συνέ-
σεως ἀποκρίνεταιί μοι.

10 ἄλλα ἀντίγραφα· παιδεῖαν ἐντροπῆς σου ἀκούσομαι, περιέχουσιν.

κατὰ μὲν οὖν τὸ ἐντροπῆς μου τοῦτο λέγει ὅτι· τῆς παι-
δεύσεως τῆς κατ' εὐλόβειαν - ἐντροπῆν γὰρ τὴν εὐλόβειάν φησιν -,
ἣς διδάσκει με τὸ πνεῦμα τῆς συνέσεως, ἀκούσομαι· διδάσκει δέ,
ὃ ἐφεξῆς λέγει περὶ τῶν ἀσεβῶν. ὃ δὲ λέγει τοῦτό ἐστίν, ὅτι οἱ
15 εὐπαιδευτοὶ καὶ εὐλαβεῖς καὶ συνετοὶ ἴσασιν, ὡς οἱ ἀσεβεῖς διὰ
τὰς οἰκείας ἁμαρτίας πάντως τιμωροῦνται.

κατὰ δὲ τὸ· ἐντροπῆς σου, οὕτω νοήσεις· ἀκούσομαί σου τῆς
παιδεύσεως, δι' ἣς ἡμᾶς εἰκότως ἐνέτρεψας, καὶ τοῦ πνεύματος
τῆς συνέσεώς σου, δι' οὗ καλῶς ἡμῖν ἀπεκρίνω. ταῦτα δὲ κατ' εἰ-

20 ρωνεῖαν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ· οὐδὲν συνετὸν οὐδὲ εὐπαιδευτον οὐδὲ
οἶον ἡμᾶς ἐντρέψαι λελαῤῃκας.

Υ Γ(β0F5PL 3-4; 6-7; 10 - 20 εἶπεν) Ρ(3-4; 6-7) Ν(3-4; 6-7; 17 ἀκού-
σομαι - 21)

3 ῥόμην ΓΡΝ / σε + ῥ' ῥώβ Ν / φησιν > ΡΝ / καὶ καλῶν > Ρ 3-4 λό-
γων - παραιν.: συνθήσεσθαι τοῖς παρ' ἡμῶν Γ 4 ἄγειν - παραιν.:
σχεῖν Ρ 5 συνίεται Υ 6 πλὴν > ΓΝ / οὐ - λεγ.: οὐχὶ συνίετε
τὰ Ρ / φησιν > Ν / τὰ λεγόμενα Ν / ἠπό + τε Γ 7 καὶ ἠφ' ἑαυτῶν
> ΡΝ / ὡς + καὶ Ρ / τοῦτο - εἶπεν > ΓΝ / εἶπεν; φησίν Ρ 10 πε-
ριέχει Γ 13 ἀκούσομαι Υ(ΡΒ); ἀκούσαι με Γ 15 εὐπαιδευτοὶ (Ρ);
ἐνπαιδευτοὶ Υ, παιδευταῖ Γ / εὐλαβεῖς - ὡς Γ: > Υ 18 ἐνέτρεψας
ΓΝ: ἐνέτρεψας Υ 19 ἀπεκρίνου Υ / δέ + φασιν ὁ Σωφάρ Ν
19/20 εἰρωνίαν Υ 20 εἶπεν: λέγει Γ / οὐδὲ, Ν: οὐδὲν Υ / ἀπαι-
δευτον Ν

20,4 μὴ ταῦτα ἔγνωσ ἀπὸ τοῦ ἔτι, ἀφ' οὗ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

εἰπέ γάρ, φησίν, μὴ ἔτι δύνη ἀντιλέγειν καὶ εἰπεῖν, ὅτι ἀφ' οὗ ἐτέθη ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ἔγνωσ τινα τῶν δικαίων τοι-
5 αῦτα πεπονθότα, <ἦ> ὡς οἱ εὐλαβεῖς καὶ δίκαιοι τοιαύταις τιμωρί-
αις περιπεπτώκασιν; εἶτα ὡς ἀναμφίβολον λόγον εἰρηκώς, ὅτι ἐξ αἰῶνος οὐδεὶς δίκαιος ὦν πέπονθεν, ἀκολούθως ἐπάγει·

20,5 εὐφροσύνη γὰρ ἀσεβῶν πτῶμα ἐξαΐσιον, χαρμονὴ δὲ παρανό-
μων ἀπώλεια.

10 καὶ κάλλιστον δόγμα ὁ Σωφᾶρ εἶπεν, ὅτι ἡ εὐφροσύνη τῶν ἀσε-
βῶν, ἦν χαίρουσιν ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ, ἀπώλεια καὶ πτῶμα ἐξαΐσιον
τῆς αὐτῶν ψυχῆς ἔσται.

20,6-8 ἐὰν ἀναβῆ εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ δῶρα αὐτοῦ, ἡ δὲ θυσία
αὐτοῦ νεφῶν ἄφηται, ὅταν δοκῆ ἤδη ἐστηρίχθαι, τότε εἰς τέλος
15 ἀπολεῖται. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἐροῦσι· ποῦ ἔστιν; ὡσπερ ἐνύπ-
νιον ἐκπετασθὲν οὐ μὴ εὔρεθῆ, ἔπη δὲ ὡσπερ φάσμα νυκτερινόν.

ἐὰν, φησίν, οὐρανομήκεις δωροφορίας προσαγάγη καὶ ἐὰν δόξω-
σιν αἱ αὐτοῦ θυσίαι τῶν νεφῶν ἄπτεσθαι καὶ δόξη τὰ ἀγαθὰ ἐν
βεβαίῳ ἔχειν, θεοῦ μὴ προσιεμένου τοῦ ἀσεβοῦς τὰς καρποφορίας
20 εἰς τέλος ἀπόλλυται οὐδὲν ἐκ τῶν ἐπιπλάστων θυσιῶν ὠφεληθεῖς.
ἀλλ' οὕτως οἴχεται τὰ κατ' αὐτὸν καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖ ὡς
ἐνύπνιον καὶ φάσμα νυκτερινόν, ὡς τοὺς πρότερον εἰδότες αὐτὸν
μετ' ἐκπλήξεως λέγειν· ποῦ ἔστιν; ἀντὶ τοῦ· ποῦ ἡ δόξα, ποῦ
ἡ δυναστεία, ποῦ ἡ τιμὴ, ποῦ ὁ πλοῦτος; πάντα μάταια, εἰς τὸ
25 μηδὲν αὐτῷ κατέληξεν ἡ ὑπερηφανία.

Υ Γ(ρOFSPLN 17-20) Ρ(* 3 εἰπέ - 5 πεπονθότα; 10-12) Ν(* 10-12; 21-25)

4 τῶν δικαίων (Ρ): > Υ 6 ἀναμφίβολον Hag: ἀμφίβ. Υ 7 δίκαιος
ὦν Hag: δικαίων Υ 10 καὶ - ὅτι > Ρ(Ν) / ἡ τῶν ἀσ. εὐφο. stellt Ρ
11-12 καὶ - ἔσται: ἐστὶν αὐτῶν καὶ πτῶμα Ρ 15 ἀπώλ. Υ 16 ἔπη
LXX: ἔστι Υ 17 davon: μὴ γὰρ μοι, φησίν, τὰς θυσίας εἴπης αἰς τι-
μᾶν τὸ θεῶν ἐνόμιζες Γ / ἐὰν φησιν: ὁ γὰρ παράνομος ἐὰν Γ / δωροφορί-
ας Γ: δωροφορίας Υ / προσαγάγει Υ 18 θυσίαι αὐτοῦ stellt Γ / νεφε-
λῶν Γ / δόξει Υ 19 τοῦ ἀσεβοῦς τὰς: τὰς ἐξ ἀδικίας Γ 21 οἴχε-
ται: οἱ in Korrektur Υ 22 τοὺς Ν: του Υ 25 ἵεροσηφάνεια Υ

20,9 ὀφθαλμοὺς παρέβλεψεν καὶ οὐ προσθήσει. καὶ οὐκέτι προσ-
νοήσει αὐτὸν ὁ τόπος αὐτοῦ.

οἱ ὄπαξ, φησὶν, αὐτὸν ἐωρακότες οὐκέτι βλέπουσιν - σημαί-
νει γὰρ διὰ τούτου τὴν ταχεῖαν ἀπώλειαν -, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίγνω-
5 στος ἔσται ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ. ὅμοιον ἐν Ψαλμοῖς εἴρηται· εἶ-
δον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρδόμενον ὡς
τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ
οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὗρέθη ὁ τόπος
αὐτοῦ.

10 20,10 τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὀλέσασαν ἤττονες, αἱ δὲ χεῖρες αὐτοῦ
πυρσεύσασαν ὀδύνας.

καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς αὐτοῦ, φησὶν, ὀνειρουσιν ἐλάχιστοί
τινες, αὐτὸς δὲ ἐαυτῷ διὰ τῶν οἰκείων πράξεων ἐξάπτει τὴν πυρὰν·
πυρὰς γὰρ ἡ λαμπάς, χεῖρες δὲ αἱ πράξεις. ὅμοιον ἡ προφητεία
15 λέγει· πορευέσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ
φλογὶ ἣ ἐξεκαύσατε.

20,11 ὅσα αὐτοῦ ἐνεπλήσθησαν νεότητος αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ
ἐπὶ χύματος κοιμηθήσεται.

καὶ ἐνεπλήσθησαν, φησὶν, οἱ τόνοι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ νεωτε-
20 ρικῆς ἐπιθυμίας. οὐδὲν δὲ αὐτῷ ἐν τῷ τάφῳ συγκαταβαίνει, εἰ μὴ
αὕτη αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία, τουτέστιν αἱ ὄδικοι πράξεις. χῶμα γὰρ ἡ
τὸν τάφον λέγει ἡ τὴν τοῦ σώματος ἀνάλυσιν κατὰ τό· γῆ εἶ,
καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει.

5-9 Psalm 36,35-36 15-16 Jesaias 50,11 22-23 Genesis 3,19

Υ Γ (β0FSPL 3 - 4 ἀπώλειαν; 20 οὐδὲν - 21 πράξεις) Ρ(≠ 19 - 20 ἐπιθυ-
μίας) Ν(3-9; 12-16; 19 - 21 πράξεις)

1/2 προσνοήσει LXX: προνοήσει Υ 3 οἱ Hag: εἰ Υ, (ὁ ΓΝ) / οἱ -
βλέπουσιν: ὁ ἄπ. φησ. ἑωρακὸς τὸν ἀσεβῆ οὐκέτι (+ αὐτὸν Ν) βλέπει ΓΝ
4 γὰρ: δὲ ΓΝ 5 ἐν Ψαλμοῖς εἴρηται: ἡ Δαβιτικὴ λύρα ψάλλει Ν
12 καὶ > Ν 14 πυρὰς Ν: πύσσα Υ 15 τῷ πυρὶ τοῦ φωτὸς Υ
19 καὶ > Ν / φησὶν > Ν 20 οὐδὲν - συγκ. ≠ Ν 21 αὕτη - του-
τέστιν > Γ

20,12 ἐὰν γλυκανθῆ ἐν στόματι αὐτοῦ κακία, κρύπτει [δὲ] αὐτὴν ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

ἐὰν γάρ, φησὶν, ἠδυνθῆ τῇ κακίᾳ ἐκ προθέσεως αὐτὴν ὑποδεξάμενος, κρύπτει λοιπὸν αὐτὴν ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἄρ-
5 χόμενος πανούργως καὶ ἐπικλόπως καὶ πάντα μεθ' ὑποκρίσεως διαλέγεσθαι.

20,13-14 οὐ φείσεται αὐτῆς καὶ οὐκ ἐγκαταλείψει αὐτήν. καὶ σὺν-άξει αὐτήν ἐν μέσῳ τοῦ φάρυγγος αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ δυνήσῃ βοηθῆσαι αὐτῷ.

10 ἄλλ' ἄπειδῶς καὶ ἀπλήστως ἀνθέξεται αὐτῆς καὶ περιέξεται καὶ ὥσπερ τινα τροφήν ἠδείαν μεθ' ἠδονῆς αὐτὴν ἐν τῇ φάρυγγι κατέχει. ἐν δὲ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ὑπομένει τὰς τιμωρίας, οὐδὲν ἐπαμῦναι τῷ κακῷ ἢ κακία δυνήσεται.

20,14 χολῆ ἀσπίδος ἐν γαστρὶ αὐτοῦ· πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος
15 ἐξεμεθήσεται.

ὁ ἀσεβὴς πλούσιος, φησὶν, τὸν ἄδικον πλοῦτον ὅταν δόξῃ καταπεπωκέναι - τουτέστιν· ἐν βεβαίῳ ἔχειν -, τότε ὥσπερ τι δηλητηρίον φάρμακον ἀπὸ τοῦ ἀσπίδος κατασκευασθὲν δεξάμενος τὴν θεῖαν ὄργην ὄλον ἐξεμετ τὸν ἐξ ἀδικίας συναχθέντα πλοῦτον. σημαίνει
20 δὲ ὅτι· ὥσπερ οἱ ἀπὸ τινος δηλητηρίου εἰς ἔμετον κινούμενοι μετὰ σπαραγμοῦ καὶ ὀδύνης ὄλον τὸν ἔνδον ἐκφέρει πλοῦτον.

20,15 ἐξ οἰκίας αὐτοῦ ἐξεληκύσαι αὐτὸν ἄγγελος.

Υ Γ(β0FSPL * 3-6; * 10-11; 12-13; * 20 ὥσπερ - 21 σπαραγμοῦ) Ρ(* 3 - 4 αὐτοῦ; 17 ὥσπερ - 19 πλοῦτον) Ν(* 4 κρύπτει -6; 10-13; 16-21)

3 ἠδυνθῆ (Γ): εἰ δυνθῆ Υ, (> Ρ) / προθέσεως Υ(Ρ): προαιρέσεως (Γ)
5/6 διαλέγεσθαι Hag: διάλλεσθαι Υ, (διαλέγεται Γ, διελέγετο Ν) 10
ἀλλ' > Ν(Γ) / ἀπειδῶς + φησιν Ν / αὐτῆς: τῆς τε κακίας Ν / περιέξε-
ται Ν: περιέζεται Υ 11 ἠδείαν Υ / ἐν - κατέχει: συνέξει ἐν τῇ
φ. Ν 12 ἐπαμῦναι ΓΝ: ἠπαμῦναι Υ 13 κακῷ: φαύλῳ Γ
16 danor: ἔρμηνεῖα περὶ ἀσεβοῦς Υ, ὁ δὲ νοῦς οὗτος Ν / φησιν πλοῦσι-
ος stellt Ν 16/17 καταπεποκέναι Υ, καταπεπωκέναι Ν 18 φάρ-
μακον > Ρ 19 ὄλον ΡΝ: ὄλως Υ 20 κινούμενοι + οὕτω καὶ οὐ-
τος Ν 21 ἐκφέρει Hag: ἐκφέρουσι Υ, ἐκφορεῖ Ν

ἀλλὰ καὶ ἄγγελός τις, φησὶν, τῶν εἰς τιμωρίαν τεταγμένων πάντων αὐτῶν ἐξώσει τῶν ἀγαθῶν· ἅπὸ γὰρ τῆς οἰκίας τὸ ὄλον ἐσήμανε.

20,16 θυμὸν δὲ δρακόντων θηλάσειεν, ἀνελεῖ δὲ αὐτὸν γλῶσσα ὄφως.

καὶ οὕτως, φησὶν, ἔσται εἰς παντελῆ χωρῶν ἀπώλειαν ὡσπερ τις 5 ὑπὸ ὄφως δηχθεῖς ἢ δρακόντων ἰδὼν καταπιῶν. διὰ γὰρ τοῦ θυμοῦ τὸν ἰδὼν ἐσήμανε. καλῶς δὲ εἶπε· θηλάσειεν, ἵνα εἴπῃ, ὅτι προαιρετικῶς καὶ καθ' ἡδονὴν ὡσπερ τι γάλα τῆς κακίας τὸν θανατηφόρον ἰδὼν ἀμέλων συναυξέεται μὲν αὐτῇ καὶ ποιοῦται κατ' αὐτὴν, ὑπὸ δὲ αὐτῆς ἀναιρεῖται.

10 20,17-18 μη ἴδοι ἀμελεῖν νομάδων μηδὲ νομάς μέλιτος καὶ βουτύρου, εἰς κενὰ καὶ μάταια ἐκοπίσεν πλοῦτον, ἐξ οὗ οὐ γέυεται ὡσπερ στρίφνος ἀμάσητος ἀκατάποτος.

μηδενὸς ἐν ἀπολαύσει, φησὶν, γένοιτο τῆς προσούσης εὐπορίας, ἄλλ' ἔσται αὐτῷ τὰ τῶν ματαίων καμάτων ὡσπερ στρίφνος. στρίφνος 15 δὲ ἐστὶ τὸ νευρῶδες κρέας τῶν βοῶν· ἔστι δὲ καὶ βοτάνη ὄβρωτος. διὰ τοῦτο δὲ ἀκατάποτος ἐστὶν ὁ στρίφνος, ἐπειδὴ καὶ ἀμάσητος. λέγει οὖν ὅτι· μη πέσοι τὰ ἀγαθὰ μηδὲ εἰς τελείαν αὐτῶν ἀπόλαυσιν ἔλθοι.

20,19-20 πολλῶν γὰρ ἀδυνάτων οἴκους ἔθλασε, δίκαιταν δὲ ἤρπασε
20 καὶ οὐκ ἔστησεν. οὐκ ἔστιν αὐτοῦ σωτηρία τοῖς ὑπάρχουσιν.

ἔθλασεν ἀντὶ τοῦ· ἀηλεῶς συνέτριψε, τὴν δὲ πᾶσαν αὐτῶν περιουσίαν ἤρπασε καὶ οὐκ ἀπέδωκεν. τὸ γὰρ οὐκ ἔστησεν ἀντὶ

Υ Γ(β0FSP1 1-2; 5 δ1α - 9; β0FSL 14-18) Ρ(13-18) Ν(1-2; 4-9; * 14 στρίφνος₂ - 16; 21-) Συγ(13-18)

1 ἀλλὰ καὶ Γ: > ΥΝ/ φησὶν > Ν 2 ἀγαθῶν + 5ηλουότι τὸν ἄδικον Ν/ ὄλον: πᾶν ΓΝ 4 καὶ > Ν/ χοσῶν Υ/ ἀπώλειαν + ὑπὸ τῆς ἰσίας κακίας ἀναλωθήσεται Ν 5 γὰρ: μὲν Γ 5/6 θυμοῦ τὸν ἰδὼν Ν: ἰοῦ τὸν θυμὸν Υ, θυμοῦ τῶν δρακόντων τὸν ἰδὼν Γ 6 σημαίνει Γ/ εἶπε: ἔφη ΓΝ 8 συναύξ. - ποιοῦται: ποιοῦται μὲν Γ 10 εἴδοι Υ 13 μηδενὸς - γένοιτο: μὴ ἀπολαύσει Ρ/ εὐπορίας: εἰς ἡμερίας Ρ 15 νευρῶδες κρέας: νευρῶ κρέα Ρ/ καὶ Γ(Ν): φς ΥΡ 16 ἔστιν ὁ στρίφνος > ΓΡ(Ν)/ λέγει οὖν ὅτι ΓΡ: ἀντὶ τοῦ Υ 17 μῆ: οὐ μῆ ΓΡ/ πέσοι τὰ καγ: πέμψοιτο Υ, πέμψοι τὰ Γ, πέψῃ τὰ Ρ(ΟΒ)/ μηδὲ: οὐδὲ μῆ Γ, οὐδὲ Ρ / ἀπόλαυσιν ἀτῶν stellen ΓΡ 21 ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν Ν

τοῦ· οὐκ ἀποκατέστησεν. ὡς περ οὖν αὐτὸς τὰ τῶν ὀδυνάτων ἤρπασε καὶ οὐκ ἀποκατέστησεν, οὕτως οὐδὲ τὰ αὐτοῦ διασωθήσεται.

20,20-21 ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ οὐ σωθήσεται· οὐκ ἔστιν ὑπόλειμμα τοῖς βρώμασιν αὐτοῦ.

5 οὐ γὰρ διασώσει, φησὶν, αὐτὸν ἡ ὀδινος ἐπιθυμία, ἀλλ' οὐδὲ ἔξει ποτὲ καταλειμμένα βρώματα ὑπὸ τῆς ἄγαν πενίας οὐδὲν ἔχων ὁ καταλείψῃ.

20,21-23 διὰ τοῦτο οὐκ ἀνθήσει αὐτοῦ τὰ ἀγαθά. ὅταν δὲ δοκῇ ἤδη πεπληρωῆσθαι, θλιβήσεται· πᾶσα δὲ ἀνάγκη ἐπ' αὐτὸν ἐπελευ-

10 σεται, εἴ πως πληρώσει γαστέρα αὐτοῦ.

ἴσως μὲν οὖν οὐδὲ ἐξανθήσει αὐτοῦ τὰ ἀγαθά, ἀλλ' ὁμοῦ τῆ ἄνθη μαρανθήσεται. εἰ δὲ καὶ δόξει πλήρης εἶναι καὶ πᾶσι κομᾶν τοῖς ἀγαθοῖς, τότε πᾶσα αὐτὸν ἀνάγκη καὶ θλίψις καταλήφεται ὥστε πληρῶσαι τὴν γαστέρα αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ· ὀδυνῶν ἐμπλήσει
15 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

20,23 ἐπαποστελεῖ ἐπ' αὐτὸν θυμὸν ὀργῆς νίψαι ἐπ' αὐτὸν ὀδύνας.

ὁ γὰρ θεὸς ἄκρω αὐτὸν τιμωρούμενος νιφετῶν δίκην κατακλύσει αὐτὸν ταῖς ὀδύνας.

20,24-25 καὶ οὐ μὴ σωθῇ ἐκ χειρὸς σιδήρου, τρώσει αὐτὸν τόξον

20 χάλκεον. διέλθοι δὲ διὰ αἵματος αὐτοῦ βέλος.

κατὰ μεταφορὰν ταῦτα εἴρηκε τῶν ἐν πολέμοις καιρίας ὑπὸ σιδήρου λαμβανόντων πληγὰς καὶ ὑπὸ ἰσχυρῶν τόξων κατατοξευομένων.

Υ Γ(β)FSP 1 ὡς περ - 2; β)FSL 5 - 6 πενίας; β)FSPL 11-15; β)FSP 21 -) P(5-7) N(-2; 5 ἀλλ' - 7; 11-15; 17-18; 21-)

1 ἀπέστησεν Υ, + εἴρηται N/ οὖν: φησὶν Γ, > N 2 ἀπεκατέστησεν ΥΓ/ διασωθήσεται ΓN: διασωθήσονται Υ 3 ὑπόλειμμα Υ 5 γὰρ > ΓP 6 ποτὲ > ΓP/ βρώματα ΓPN: πρόβατα Υ/ οὐδὲν N: οὐδὲ Υ, οὐκ P 7 καταλείψει N 11 οὐδὲ ΓN: μηδὲ Υ/ ἐξανθήσει ΓN: ἐξανθήσει Υ/ τῆ ἄνθη ΓN: τὰ ἄνθη Υ 12 δόξῃ ΥΓ 13/14 ὥστε πληρώσει ΓN: καὶ πληρώσει Υ 14 τὴν - 15 Hag: τὴν γαστέρα αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ ὀδυνῶν αὐτὸν ἐμπλήσει Υ, αὐτοῦ τὴν γαστέρα ὀδυνῶν ὁ ἔστι τὴν ψυχὴν Γ, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὀδυνῶν N 16 ἀπαποστελεῖ Υ 17 ὁ γὰρ θεὸς > N/κατακλύσει N: κατακλύει Υ 21 ἐν πολέμοις (Γ)N: > Υ

τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ χάλκεον, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ ἰσχυρὸς θεὸς δυνατῶς κέχρηται τῇ κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὀργῇ.

20,25 ἄστρα δὲ ἐν διαίταις αὐτοῦ περιπατήσασαν.

ἕτερα ἀντίγραφο· μη περιπατήσασαν, ἔχουσιν, ἵνα εἴπῃ, ὅτι 5 οὐδεμία αὐτῷ λαμπρότης ὑπολειφθήσεται.

κατὰ δὲ τὸ ἄστρο ἐν διαίταις αὐτοῦ περιπατήσασαν ἀντὶ τοῦ· φοβερὰ αὐτὸν ἐκδειματώσει φάσματα.

ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐκδέδωκεν· καὶ ἀστραπῆ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται ἐπ' αὐτόν, ἀντὶ τοῦ· ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ - τουτέστιν· 10 ἐκ προστάγματος - σιχητοὶ καὶ κεραυνοὶ κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς κατενεχθήσονται.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλως νοῆσαι· ἄστρα εἰσὶν οἱ δίκαιοι κατὰ τὸ εἰρημένον· ὑμεῖς δὲ φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες. ἐπειδὴ οὖν εἴρηται ἐν τοῖς ἔμπρο- 15 σθεν· ἃ γὰρ ἐκεῖνοι συνήγαγον, δίκαιοι ἔδονται, τὸ αὐτὸ ἑτέρως εἶπεν, ὅτι τὰ ἄστρα - τουτέστιν οἱ δίκαιοι - ἐν ταῖς τῶν ἀσεβῶν διαίταις περιπατήσουσιν, τουτέστιν· τὰ αὐτῶν ἀγαθὰ παραλήφονται.

20,25-26 ἐπ' αὐτῷ φόβοι· πᾶν δὲ σκότος αὐτῷ ὑπομείναι.

20 ἐν σκότῳ δέ, φησὶν, καὶ ἀφεγγεῖα καὶ φόβοις ἔσται τὰ κατ' αὐτόν.

20,26 κατέδεται δὲ αὐτὸν πῦρ ἄκαυστον.

ῥοαῖον ἡμᾶς ἐδίδαξε <μάθημα> ὁ Σωφῶρ, ὅτι ἔστι πῦρ ἄκαυστον,

13-14 Philipper 2,15f.

15 Hiob 5,5

Υ Γ(ΒΟFSPL * -2; ΒΟFSL 4-7; ΒΟFSPLN * 22 ἔστι -) Ρ(* 4-11) Ν(-2; 4-18; 20-21)

1 χάλκεον Νρ: χάλκειον Νy, χάλκιον Υ 4 ἕτερα + δὲ Ν/ ἔχουσιν ΥΝρ: ἔχει ΓΝy 5 ὑπολειφθ.ΓΝ: ὑποληφθ. Υ(VE) 6 ἄστρα - αὐτοῦ > ΓΝ 7 ἐκδειματώσει ΓΝ: ἐκδηματοῦσι Υ/ φαντάσματα Ν 8 ὁ - οὕτως: οὕτω καὶ Ἀκ. Ν 10/11 κατενεχθήσονται Υ, ἐνεχθήσονται Ν 12-14 ἄστρα - ἔμπρ. * Ν 15 ἄ Ν: ἄν Υ/ ἐκεῖνοι Ν: ἐκείνοις Υ 16 αὐτὸ + καὶ νῦν Ν/ ἑτέρως Ν: ἕτερος Υ/ τουτ. οἱ δίκ. > Ν 17 τουτ. + οἱ δίκαιοι Ν/ αὐτῶν: ἐκείνων Ν 20 δὲ > Ν/ καὶ ἀφεγγεῖα Υ, > Ν/ φόβοις Ν: φόβος Υ/ κατ' αὐτόν: κατὰ τὸν ἀσεβῆ Ν 21 κατέδεται LXX: κατεδεύεται Υ 22 <μάθημα> Ηαg

τοῦτο μὲν τὸ κατὰ συνείδησιν καταπλέγον τοὺς ἄσεβεῖς, τοῦτο δὲ τὸ αὐτοῖς ἀποκείμενον ἐν μέλλουσι δικαστηρίοις.

ὄρα δέ, μὴ πρὸς τούτοις καὶ πυρετὸν ἐνταῦθα αἰνίττεται· καταπλέγονται γὰρ οἱ πυρέττοντες οὐδενὸς αὐτοῖς τὸ ἔξωθεν τοῦτο
5 καὶ ἔνυλον πῦρ προσάγοντας.

20,26 καῶσαι δὲ αὐτοῦ ἐπήλυτος <τὸν> οἶνον.

Ξένος τις καὶ ἄλλογενής.

20,27 ἀνακαλύψαι δὲ αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς τὰς ὀνομίας.

ἡ θεῖα φύσις φανερὰ ποιούσα τὸ κατ' αὐτόν.

10 20,27 γῆ δὲ ἐπανασταίη αὐτῷ.

οἱ ἐκ γῆς τιμωρίαι λιμοῖ, λοιμοὶ καὶ εἴ τι ἕτερον.

20,28 ἐλκῦσαι τὸν οἶνον αὐτοῦ ὀπώλεια εἰς τέλος.

ἀντὶ τοῦ· πανωλεθρίῳ διαφθορείη.

20,28 ἡμέρα ὀργῆς ἐπελθοι αὐτῷ.

15 καθ' ἣν ἡ θεῖα κατ' αὐτοῦ κινεῖται δίκη.

20,29 καὶ αὕτη ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἄσεβοῦς παρὰ κυρίου καὶ κτῆμα ὑπαρχόντων αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου.

ἐπειδὴ κτησάμενος τὸ ἀγαθὸ ὁ ἄσεβης οὐκ ἤσθετο τῆς θείας εὐ-
εργεσίας, δίδεται αὐτῷ κτῆμα καὶ μερὶς τὸ πλήρωμα τῆς ὀργῆς παρὰ
20 τοῦ τὰ πάντα ἐπισκοποῦντος θεοῦ.

ἀκούοντες δὲ οἱ ἐπίσκοποι, ὡς ὁ θεὸς ταύτη κέκληται τῇ προση-
γορίῳ παρὰ τῆ γραφῆ, τηρεῖτωσαν τῆς προσηγορίας τὸ ὄξίωμα ἐπο-
γρῦνως τὰ κατὰ τὴν ποιήμνην ἐπισκοποῦντες καὶ πίστει καὶ βίῳ καὶ
ἀνεπιλήπτῳ διδασκαλίῳ σεμνυόμενοι.

Υ Γ(ΒΟFSPLN # -2; 13; 15; 18-20) Ν(* 3-5; 21-24)

1 συνείδησιν + τὸ Υ 2 τὸ (Γ): καὶ Υ 6 ἐπίλυτος Υ 13 ἀντὶ
τοῦ: τουτέστι Γ/ διαφθαρῆσεται Γ 18 danor: περὶ ἐπισκόπων Υ 22
τηρήωσαν Υ 23 ποιήμνην Ν: πίστειν Υ 23/24 ἀνεπιλ. καὶ stellt Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· ἀκούσατέ μου,
 <ἀκούσατέ μου> τῶν λόγων, ἵνα μὴ ᾔμοι παρ' ὑμῶν αὕτη ἢ παράκλησις.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

- 5 οἱ φίλοι τοῦ ἰὼβ ἐλθόντες ἐπὶ παράκλησιν καὶ τῶν ἀνηκέστων συμφορῶν αὐτόπται γενόμενοι ὡς μὲν εὐσεβεῖς οὐδὲν ὄτοπον περὶ θεοῦ διελογίζοντο· ἀγνοοῦντες δὲ, ὡς πεῖρά τις ἦν καὶ βάσανος ἀρετῆς ἢ πληγῆ, ἄμεινον ἔκριναν καταδικάσαι μὲν τὸν ἰὼβ ὡς ἐφ' ἀμαρτίαις πάσχοντα, δίκαιον δὲ τὸν θεὸν ἀποφῆναι ὡς οὐκ ἀδίκως αὐτὸν
- 10 τιμωρησάμενον. ὁ δὲ ἀνδρειότατος ἰὼβ οὐδὲ οὕτως μὲν ἄδικόν τι περὶ θεοῦ ἐλογίσατο οὐδὲ ἀπεμφαίνουσαν εἴληψε δόξαν περὶ τῆς πάντα καλῶς καὶ δικαίως διεπούσης προνοίας τοῦ θεοῦ· οὐδὲν δὲ ἑαυτῷ συνειδῶς τηλικαύτης τιμωρίας ἐπέξιον οὐκ ἀνέχεται τῆς ἀδίκου τῶν φίλων κατακρίσεως.
- 15 πολλῶν δὲ περὶ τούτων γενομένων οὐτοῖς διαλέξεων καὶ νῦν τοῦ Σωφῶρ ἐπ' ἀσεβείᾳ πάλιν αὐτὸν καταδικάσαντός φησι πρὸς αὐτούς· ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, ἵνα γνῶτε, ὡς οὐ παρακλητικὸν προσηγάγετε λόγον, ἀλλ' ἐσφαλμένως καὶ κατ' ἄγνοιαν τὰς κρίσεις προφέρετε. διελέγχων δὲ τὴν ἄγνοιαν προβληματικῶς φησι πρὸς αὐτούς· εἰ οἴ-
- 20 δατε τῆς προνοίας τοῦ λόγου, ἀποκρίνασθέ μοι, διὰ τί ἀσεβεῖς εὐθνηοῦνται καὶ πανταχόθεν αὐτούς ἀφθόνως περιρρεῖ τὰ ἀγαθὰ καὶ

Υ Γ(βOFSPL 5-) N(5-)

1 πεντεκ.: ιε Υ 2 ἀρχῇ τοῦ ῥητοῦ nach λέγει Υ / ἤκούσατε Υ 3 ἢ μοι: εἴ μη Υ 7 ἐλογίζοντο ΓN / ἦν > Γ 8 πληγῆ + καὶ Υ / ὡς - 10 ἰὼβ ΓN: > Υ 10 οὕτως μὲν Γ: οὗτος μὲν (P), αὐτὸς μὲν N, γὰρ Υ / τι ΓN: > Υ 11 ἐλογίσατο ΓN: διελογίζοντο Υ 12 καὶ ΓN: > Υ / 5ικ. + αὐτῷ Υ / διεπούσης ΓN: ἐπούσης Υ 13 ἑαυτῷ ΓN: αὐτῷ Υ / συνειδῶς + τῆς ΓN 16 ἀσεβείᾳ ΓN: ἀπορίᾳ Υ 18 κατὰ Υ(CP) / τὰς κρίσεις ΥNρ: προφάσεις ΓNy / προφέρετε (βL): προσφέρετε Υ(OFS)N 19 προβληματικῶς ΓN: προβλητικῶς Υ 19/20 οἴδατε ΓN: ἴδατε Υ 20 ἀποκρίνασθε Υ 21 περιρεῖ Υ

ἐν εὐποθείῳ διάγουσι θεομάχα φθεγγόμενοι ῥήματα - πλὴν ἄλλὰ καὶ αὐτῶν ἡ εὐημερία μεταπίπτει -, πῶς δὲ καὶ ὁ μὲν τις ἐν πλοῦτι καὶ πόσῃ τῇ παρὰ ἄνθρώποις εὐδαιμονίᾳ τελευτᾷ τὸν βίον, ὁ δὲ ἐν πικρίᾳ φυχῆς οὐδενὸς τῶν ἐν βίῳ μετασχῶν ἀγαθῶν. εἶτα διὰ μέσου
 5 παρενέθημεν, πῶς οὐχὶ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην, δεικνύς, ὡς ἀνέφικτα καὶ ἀκατάληπτα τοῦ θεοῦ τὰ κρίματα καὶ οὐ πάντες ἡμῶν γνώριμοι τῆς πάντα καλῶς διοικουμένης προνοίας οἱ λόγοι.

Αἱ λέξεις εἰσὶν τοιαῦται·

10 21,2 ἀκούσατέ μου, ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, ἵνα μὴ ᾗ μοι παρ' ὑμῶν αὕτη ἡ παράκλησις.

ἀκούσατε, φησὶν, ἦν ἔρεῖν μέλλω, ὡς ἂν γινῶτε μὴ παρακλήσεως, ἀλλ' ἀγνοίας προκομίσαντες λόγους.

21,3 ἄρατέ με, ἐγὼ δὲ λαλήσω, εἶτα οὐ καταγελάσατέ μου.

15 ὀρθώσατέ με <ἐκ> τῆς κατακλίσεώς μου. ἢ καὶ ἄρατέ με ἀντὶ τοῦ· βαστάσατέ με λαλοῦντα, ἀνάσχεσθε μου τῶν λόγων. οὐ γὰρ γελάσατε τὸ λεγόμενον.

21,4 τί γάρ; μὴ ἀνθρώπου μου ἡ ἔλεγξις; καὶ διὰ τί οὐ θυμωθήσομαι;

5-6 Hiob 21,22

Υ Γ(βOFSPΛ -8; βOFSLN * 12-13; βOFS 16-17) Ρ(12-13; 15-17) Ν(-8; * 15-17)

1 ἄλλὰ καὶ ΓΝ: καὶ εἰς ἄλλα Υ 2 δὲ καὶ ΓΝ: > Υ 3 εὐδαιμονία > Γ(Fehler im Archetyp, versch. Konjekturen in den Hss.) 7 τὰ τοῦ θεοῦ κρίμ. stellen ΓΝ 10 ἦ: εἶ Υ 12 καὶ ἀκούσατε Ρ / φησὶν > Ρ 13 προκομ. Ρ: προκομ. Υ 15 <ἐκ> Hag: > ΥΡ, viell. größere Lücke, vgl. ἀναβαστάσατέ με καὶ ἀνορθώσατε ἐπὶ τῆς νόσου συγκα<μ>πτόμενον· μετὰ δὲ τὸ εἰπεῖν δ βοῦλομαι πάλιν με ἐπὶ τῆς προτέρας καταστήσετε κατακλίσεως Ν / κατακλήσεως Υ / ἄρατέ - τοῦ > Ρ 16 με > Ρ / λαλοῦντα ΓΡ: > Υ / φησιν fügen ein: vor λαλ. Ρ; nach λαλ. Γ / ἀνάσχεσθε - λόγων > Γ / οὐ γάρ: καὶ οὐκ ἂν ΓΡ 16-17 γελάσεται Υ, + οἶδα Ρ, + μου οἶδα Γ 18 τί LXX: τίς Υ

εἰς ὄργην με, φησίν, ἐγκαλεῖσθε τοιαῦτά μου καταφευδόμενοι, ἐπεὶ τίς ἀνθρώπων ἐλέγξει με δύναται ἄραγα γεγονότα ποτὲ ἢ ἀσεβῆ καὶ τῶν ἄλλοτρίων ἔραστήν, ὡς ὑμεῖς κατηγορήσατε; ἢ καὶ τοῦτο λέγει, ὅπερ ὕστερον ὁ ἀπόστολος ἔφη· ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλᾶχι-
 5 στόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπί-
 νης ἡμέρας, ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν. καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὄργην κινουμαι, ὅτι τὸ σαφές οὐκ εἰδότες τὴν θεῖαν προλαμβάνετε κρίσιν.

21,5 εἰσβλέψαντες εἰς ἐμὲ θαυμάσατε χεῖρα θέντες ἐπὶ σιαγόνι.

10 οἱ μεθ' ἡσυχίας ἀκούοντες ὡς τὰ πολλὰ τὸν ἀγκῶνα τῷ μηρῷ προσερείσαντες καὶ τῇ χειρὶ τὸ πρόσωπον ἐπανακλίναντες τοῖς λεγομένοις τὸν νοῦν προσέχουσιν. λέγει οὖν ὅτι· μεθ' ἡσυχίας καὶ προσοχῆς ἀκούσατέ μου, ἵνα θαυμάσητε τὰ λεγόμενα.

21,6 ἐάν τε γὰρ μνησθῶ, ἐσπούδακα· ἔχουσι δὲ μου τὰς σάρκας

15 ὀδύνας.

μετὰ σπουδῆς δὲ ἐρῶ καὶ συντόμως ἐπιμνησθήσομαι τῶν μελλόντων ρηθήσεσθαι· οὐ γὰρ ἐῷσιν ἐμφιλοχωρήσαι τῷ λόγῳ αἱ πολιορκουσαι τὰς σάρκας μου βάσανοι.

21,7 διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσιν, πεπολαίωνται δὲ <καὶ> ἐν πλοῦτῳ;

20 ἐπειδήπερ οἴεσθε σοφοί τινες εἶναι καὶ φατε τοὺς ὑπὲρ ἀσε-

4-6 1. Korinther 4,3-4

Υ Γ(ΒΟFSPL 2 τίς - 6 ἐστιν; 12 μεθ' - 13; 16-18 ΒΟFSPLN 20-) Ν(1-8; 10-13; 16-18)

1 ἐγκαλεῖσθε Ν: ἐγκαλεῖσθαι Υ 2 τίς + φησίν Γ / ἄραγα - ἀσεβῆ: ἄρπ. ποτὲ γεγονότα ἢ ἀσ. Γ, ἀσεβῆ γεγονότα ἢ ἄρπ. Ν 3 καὶ - ἔραστήν > Γ / κατηγορήσατε: ἀπεφήνασθε ΓΝ, + ἐπεὶ οὖν μὴ ἔστι τις (+ ὁ ἐλέγχων με Ν) πῶς οὐ δικαίως θυμωθήσομαι καθ' ὑμῶν (+ ὅτι περὶ ὧν οὐκ οἴδατε διαβεβαλιούσθε κατηγοροῦντές μου Ν) ΓΝ 3/4 καὶ τοῦτο: κἀκεῖνο Ν 4 ἔφη > Γ 5-6 ἢ - ἡμέρας > Ν 6-7 καὶ διὰ τοῦτο: διὰ τ. οὖν Ν 7-8 τὴν - κρίσιν Ν: τὰς θείας λαμβάνεται κρίσεις Υ 9 σιαγόνι Υ 10 μηρῷ: ἄκρω Ν 11 προσερείσαντες Υ/ τὸ Ν: > Υ 13 μου: φησίν Γ/ θαυμάσεται Υ 16 μετὰ - καὶ > Γ/ δὲ: γὰρ φησιν Ν / συντ. + δὲ Γ 17 ἐῷσιν ΥΝ: + με Γ/ ἐμφιλοχωρεῖν Γ / πολιορκ. Υ 18 μου τὰς σάρκας stellt Ν, > Γ / βάσανοι: ὀδύνας Ν 19 am Ran-
 de Υ 20 τοὺς Hag: τὰς Υ, > Γ

βείας ἐκτίνοντας δίκας τοιαύταις ἐπιπεσεῖν συμφοραῖς, ἐρωμένῃ φράσσετε, πόθεν πολλοὶ πολλάνικς ἀσεβεῖς οὐ μόνον ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ καταγρῶσιν ἐν πλούτῳ.

21,8-11 ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ φυχήν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὄφ-
5 θαλμοῖς. οἱ οἴκοι αὐτῶν εὐθηνουῖσιν, φόβος δὲ οὐδαμοῦ· μᾶστιξ
δὲ παρὰ κυρίου οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς. ἡ βοῦς αὐτῶν οὐκ ἠμοτόκη-
σεν, διεσώθη δὲ αὐτῶν ἐν γαστρὶ ἔχουσα καὶ οὐκ ἔσφαλεν. μένου-
σι δὲ ὡς πρόβατα αἰώνια.

κομῶσιν αὐτοῖς τὰ λήια, ἤδονται τοῖς τέκνοις, εὐθηνουῖσιν,
 10 οὐδένα διευλαβοῦνται, οὐ δέχονται πληγὴν θεήλατον. ἡ γεωργικὴ
 βοῦς οὐκ ἠμοτόκησεν - τουτέστιν· οὐ νεκρὸν καὶ ἀτελῆ γονὴν ἤνευ-
 κε -, αἱ παρ' αὐτοῖς γυναῖκες ἀμβλωθρίδιον οὐκ ἐξέτρωσαν. μέ-
 νουσι δὲ ἐν ταῖς εὐπραγίαις ὡσπερ πρόβατα, ἀντὶ τοῦ· ἀμέριμοι.
 αἰώνια δὲ οἴονεῖ θείας τινὸς καὶ ἀθανάτου μοίρας ἐπειλημμένοι,
 15 ἵνα εἴπῃ· τῆς τληπαθείας τῆς ἀνθρωπίνης ἔξω.

21,11-14 τὰ δὲ παιδία αὐτῶν προσπαίζουσιν ἀναλαβόντες φαλτήριον
καὶ κιθάραν καὶ εὐφραίνονται φωνῇ φαλμοῦ. συνετέλεσαν δὲ ἐν ἀγα-
θοῖς τὸν βίον αὐτῶν, ἐν δὲ ἀναπαύσει ἤδου ἐκοιμήθησαν. λέγει δὲ
κυρίῳ· ὅποστα ἀπ' ἐμοῦ, ὁδοῦς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι.

20 ἄλλη πατέρων εὐδαιμονία τῶν παίδων ἢ εὐφροσύνη. ἀλλὰ καὶ συν-
 τελευτῶσιν, φησὶν, τοῖς ἀγαθοῖς συνεκτεινομένην ἔχοντες τῷ παντὶ
 βίῳ τὴν εὐπραγίαν, καὶ ταῦτα προφανῶς θεομαχοῦντες καὶ ὀφιστάμε-
 νοι τοῦ θεοῦ καὶ ἀνευθριάστως λέγοντες πρὸς αὐτόν· ὁδοῦς σου
 εἰδέναι οὐ βουλόμεθα, ἀντὶ τοῦ· τὰς ἐντολάς σου.

Υ Γ(βΟFSPLN -3; 12 μένουσι -15; * 20 συντελ. - 24) Ρ(* 21 συνεκτ.-
 22 θεομαχ.) Ν(* 9-12 ἐξέτρ.; 20 ἄλλη - εὐφρ.; * 21 συνεκτ.-23 αὐτόν)

1 ἐκτείνοντας Υ, τίνοντά με Γ / δίκην Γ / τοι. - συμφ.: ταῦτα ἠπομέ-
 νειν Γ 2 πολλοὶ Γ: πολλοῖς Υ 9 ἤδονται (Ν): ἤγονται Υ
 10 διευλαβοῦντας (Ν): διαλαβοῦνται Υ 11 ἠμοτόκησεν Hag: ἠμοτό-
 τήσεν Υ (> Ν) 13 εὐπραγίαις: εὐπαθείαις Γ (εὐποιίαις Ν) / ἀμέ-
 ριμοι + καὶ ἀφρόντιδες Γ 14 αἰωνίας Γ / δὲ + καὶ Υ 15 εἴ-
 πῃ + ὅτι Γ / τῆς ἀνθρωπίνης τληπαθείας Γ / ἔξω + τυγχάνοντες Γ
 20 ἄλλη Ν: ἀλλ' ἢ Υ 20/21 συντελευτῶσιν (Γ): συντελῶσιν Υ

21,14-16 τί ικανός, ὅτι δουλεύομεν αὐτῷ, καὶ τίς ὠφέλεια, ὅτι ἀπαντήσομεν αὐτῷ; ἐν χερσὶ γὰρ ἦν αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ, ἔργα δὲ ἀσεβῶν οὐκ ἐφορῶ.

ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἀσεβῶν οἱ λόγοι. τί πλέον ἰσχύει, φησὶν, 5 θεός - τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἰκανός - δοῦναι ἡμῖν, ἵνα δουλεύομεν αὐτῷ καὶ ἀπαντήσομεν, τουτέστιν· εἰς τὴν αὐτοῦ προσκύνησιν ἔλθωμεν ὡς οἱ τοῖς ἐνδόξοις προσώποις προανιστάμενοι καὶ τιμῆς χάριν εἰς ἀπάντησιν ἐρχόμενοι. ἔχομεν οὖν, φασίν, ταῦτα χερσίν, οἴκοθεν κτώμεθα τὰ ἀγαθὰ· τί πλέον ἡμῶς ὠφελῆσαι δύναται 10 θεός; τὸ δὲ ἔργα ἀσεβῶν οὐκ ἐφορᾷ πάλιν ἐξ αὐτῶν ὁ λόγος φασκόντων· ταῦτα θεός ἐφορᾷ; εἰς ταῦτα καταγίνεται; οὐδὲν αὐτῷ μέλει τῶν παρὰ ἀνθρώποις πρατταμένων.

21,17 οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται.

ἀλλ' ὥσπερ, φησὶν, ὀρῶμεν μέχρι τέλους εὐπαθήσαντας ἀσεβεῖς, 15 ὀρῶμεν καὶ ἐτέρους ὁμοίως ἀσεβεῖς, ὧν ἀπεσβέσθη ἡ τοῦ βίου λαμπρότης.

21,17-18 ἐπελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφή, ὡδίνες αὐτοῖς ἔξουσιν ἀπὸ ὀργῆς· ἔσονται δὲ ὥσπερ ὄχυρα πρὸ ἀνέμου ἢ ὥσπερ κονιορτός θν ὑφέιλετο λαῖλαψ.

20 ἀπὸ ὀργῆς τῆς θείας δίκης φησὶν, ἐξ ἧς οὕτω βραδίως ἀποφυσῶνται καὶ διασκεδάννυται τὰ κατ' αὐτοὺς ὥσπερ ὄχυρα ὑπὸ ἀνέμου ἢ κονιορτός ὑπὸ λαίλαπος.

21,19 ἐκλείπει υἱοὺς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ἀνταποδώσει πρὸς αὐτὸν καὶ γινώσεται.

25 αὕτη πατέρων δυστυχία, τοὺς παῖδας ἐν ἀπορίᾳ διάγειν. ὅταν

Υ Γ(ΒΟFSPL 4 - 7 ἔλθωμεν; 14-16) Ρ(25 ὅταν -) Ν(4 ὡς - λόγοι; * 6 εἰς - 12; * 25 ὅταν -)

1 τί LXX: τίς Υ 2 αὐτῶν LXX: αὐτῷ Υ 4 ὁ λόγος ΓΝ / φησὶν
 ἰσχύει stellt Γ 5 τοῦτο - ἰκανός > Γ / ἰκανῶς Υ 6 καί: ἢ Γ
 / αὐτοῦ + προσευχὴν καὶ Γ 8 φασίν (Ν): φησὶν Υ 12 μέλλει Υ
 15 ἀπεσβέσθη Υ(Ρ): ἀπέσβη Γ 17 ὡδίνες: ὀδύνας Υ 21 δια-
 σκεδάννυται Υ

οὖν, φησίν, ὁ ἀσεβῆς τῆς θείας ἀναποδόσεως αἰσθηθῆ, τότε γνώ-
σεται, ὡς καὶ θεὸς ἐφορᾷ τὰ πραττόμενα καὶ ἔστι τοῖς ἀσεβέσιν
ἀποκειμένη τιμωρία.

21,20 ἴδοισαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ σφαγὴν, ἀπὸ δὲ κυρίου
5 μὴ διασωθεῖη.

σφαγὴν λέγει τὴν ἀπώλειαν. αὐτόπτης οὖν, φησίν, τῆς ἰδίας ἀπ-
λείας καταστήσεται οὐδεμίαν ἔχων ἐκ θεοῦ βοήθειαν.

21,21 ὅτι τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐν οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.

τὸ θέλημα τοῦ ἀσεβοῦς ἢ ἀσεβείᾳ ἐστίν. κατὰ τοίνυν, φησίν, τὸ
10 ἴδιον θέλημα ἔσται καὶ αὐτῷ καὶ τῷ παντὶ αὐτοῦ οἴκῳ, τουτέστι·
κατὰ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας ἀπολήφεται.

21,21 καὶ ἄριθμοὶ μηνῶν αὐτοῦ διηρέθησαν.

ἀλλὰ καὶ διαιρεθῆσεται, φησίν, ὁ χρόνος αὐτοῦ τῆς ζωῆς, καὶ
ὀλιγοχρόνιος τελευτήσει.

15 21,22 πότερον οὐχὶ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπι-
στήμην;

ταύτης οὖν, φησίν, τῆς δοκούσης παρὰ ἀνθρώποις ἀνωμαλίας τίς
τοὺς λόγους οἶδεν; τίς τοῖς τῆς προνοίας ἐμβατεύει κρίμασιν;
ἀλλ' οὐδεὶς, εἰ μὴ γε αὐτὸς ὁ κύριος θελήσῃ συνετίσαι τινὰ καὶ
20 τὴν περὶ τούτων ἐπιστήμην χαρίσασθαι.

21,22 αὐτὸς δὲ σοφοὺς διακρινεῖ.

μόνος οὖν, φησίν, τὰς τούτων αἰτίας οἶδεν ὁ πάνσοφος θεὸς ὁ

Υ Γ(β0FSPL 6-7; β0FSPLN 19 εἰ μὴ - 20; β0FSPL 22-) Ρ(-3; * 9-11;
* 17-20) Ν(* -3; 6-7; * 13-14; 17 - 19 οὐδεὶς; 22-)

1 οὖν φησιν > Ρ (γὰρ Ν) / αἰσθ. ἀναπ. stellt Ρ 1/2 γνώσετε Υ
2 ὁ θεὸς Ρ / τὰ πραττ. > Ρ 2-3 ἔστι - ἀποκειμ.: τοῖς ἀσεβέσι
κεῖται Ρ 4 οἴδοισαν Υ 6 ἀπώλειαν + ἀπλῶς Γ, + Symmachus-
version Ν / αὐτόπτης ΓΝ: ἐπόπτης Υ 8 ὅτι LXX: ἔτι Υ
17 οὖν φησιν: γὰρ Ν 18 τοῖς Ν: > Υ / ἀλλ': ἢ πάντως Ν.
19 θελήσῃ Γ: ἐθελήσῃ Υ 20 τούτων Γ: τούτου Υ 22 οὖν
> Ν / οἶδεν αἰτίας stellt Ν

καὶ τοὺς παρὰ ἀνθρώποις σοφοὺς διακρίνων καὶ τοὺς μὲν θεοσόφους ἐγκρίνων καὶ ἀποδεχόμενος, τοὺς δὲ τὴν ἀνθρωπίνην μετιόντας σοφίαν ἀποκρίνων καὶ ἐξωθούμενος.

21,23-26 οὗτος ἀποθάνεται ἐν κράτει ἀφροσύνης αὐτοῦ, ὄλος δὲ εὐπαθῶν καὶ εὐθηνῶν. τὰ δὲ ἔγκρατα αὐτοῦ πλήρης στέατος, μυελος δὲ αὐτοῦ διαχεῖται. ὁ δὲ τελευτᾷ ὑπὸ πικρίας φυχῆς <οὐ> φαγῶν οὐδὲν ἀγαθόν. ὁμοθυμαδὸν δὲ ἐπὶ γῆς κοιμῶνται, σαπρία δὲ αὐτοῦς ἐκάλυψεν.

τούτων οὖν τοὺς λόγους τίς οἶδεν εἰ μὴ θεός; πῶς ὁ μὲν τις
 10 ἄφρων ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς ἀφροσύνης ἀποθνήσκει πλήρης πάσης σαρκικῆς εὐμερίας - τοῦτο γὰρ σημαίνει διὰ τῆς πιότητος τῶν σαρκῶν καὶ μυελῶν -, ἕτερος δὲ ἴσως που καὶ δίκαιος μὴ γλυκανθεὶς μηδὲ μετασχὼν μηδενὸς ἀγαθοῦ τῶν ἐν ἀνθρώποις τελευτᾷ τὸν βίον; καὶ ἀμφότεροι τὸν κοινὸν ὑπαμένουσι θάνατον καὶ τὴν αὐτῆν
 15 τοῦ σώματος σῆψιν καὶ ἀνάλυσιν.

21,27-28 ὥστε οἶδα ὑμᾶς, ὅτι τόλμη ἐπίκεισθέ μοι, ὅτι ἐρεῖτε· ποῦ ἐστὶν οἶκος ὄρχοντος, καὶ ποῦ ἐστὶν ἡ σκέπη τῶν σιγνημάτων τῶν ἀσεβῶν;

ταῦτα, φησὶν, ἐννοῶν οἶδα, ὅτι ἀποτολμᾶτε καὶ τὴν θεῖαν
 20 ὑπερβαίνετε δίκην ὡς κατὰ ἀσεβοῦς ἀποφαινόμενοι κατ' ἐμοῦ, λέγοντες, ὅτι δι' ἁμαρτίας ἐξηφανίσθη μου τὰ ὑπάρχοντα.

21,29 ἐρωτήσατε δὴ παραπορευομένους ὄδον καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ ἀπαλλοτριωθήσεται.

Υ Γ(β0FSPL -3; 9 πῶς - 15; β0FSL 19-21) P(19-21) N(-3; * 9 - 11 εὐμερίας; 11 τοῦτο - 15)

1 παρὰ ἀνθρώποις N: παρὰ ἀνθρώπους Υ, > Γ 2 ἐγκρίνων ΓN: ὁ κρίνων Υ / καὶ ἀποδεχόμενος > ΓN 3 ἀποκρ.: καὶ ἐξωθ.: ἀποδοκιμάζων ΓN 4 οὕτως Υ / ἀποθανῆτε Υ / ὄλος Υ 5 εὐθηνῶν Υ 6 αὐτοῦ (ὑπὸ αὐτῶν) LXX: αὐτῶ Υ / τελευτᾷ LXX: τετέλεται Υ 9 πῶς + φησιν Γ / τις Γ(N): > Υ 11 πιότητος ΓN: > Υ 12 δὲ + τις Γ 15 σῆψιν + τε N 16 ἐπίκεισθαι Υ 19 ἐννοῶν φησιν stellt P 20 ὑπερβαίνετε: ποοτρέχετε Γ / ὡς κατὰ ἀσεβοῦς > Γ / κατ' ἐμοῦ ἀποφ. stellt P 20/21 λέγοντες: καὶ P, > Γ 21 ὅτι: ὡς Γ / διὰ Υ

πλὴν, φησίν, εἰ καὶ ἀνωμαλία τις ὁρᾶται ἐν τῷδε τῷ βίῳ,
 ἀλλ' οὐ δίδωμι πλέον ἔχειν ἀρετῆς κακίαν. ἐὰν γὰρ, φησίν, ἐξε-
 τασθῆ τὰ κατὰ τοὺς παραπορευομένους ὁδόν, τουτέστι τοὺς
 ἔξω τῆς θείας ὁδοῦ βαδίζοντας, γνώριμον ἔσται ἐξ αὐτῶν ὧν πρῶτ-
 5 τουσιν, ὅτι τὴν θείαν οὐκ ἐκφεύζονται δίκην. τὸ γὰρ τὰ σημεῖα
 αὐτῶν οὐκ ἀπαλλοτριωθήσεται τοῦτο σημαίνει, ἀντὶ τοῦ·
 γνώριμα ἔσται τὰ κατ' αὐτούς· ποῖα δὴ ταῦτα;

21,30 ὅτι εἰς ἡμέραν ἀπωλείας κουφίζεται ὁ πονηρός, εἰς ἡμέραν
 ὀργῆς αὐτοῦ ἀπαχθήσεται.

10 ὅτι εἰ καὶ κουφίζεται νῦν καὶ μετεώρισται τῇ προσκαίρῳ δόξῃ
 ὁ πονηρός, ἀλλ' ἡμέρα τις αὐτὸν ἀπωλείας καὶ θείας ὀργῆς ἀπεκ-
 δέχεται.

22,31 τίς ἀναγγελεῖ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; καὶ αὐ-
 τὸς ἐποίησε, τίς ἀνταποδώσει αὐτῷ;

15 ἀπολοφύρεται τοὺς ἀσεβεῖς ὡς μὴ αἰσθανομένους τῆς ἀπεκδεχο-
 μένης αὐτοῦς κολάσεως καὶ ὅτι ἐστὶ θεὸς ὧν ἔπρασαν τὰ κατ' ἀξί-
 αν ἀπονέμων αὐτοῖς.

21,32 καὶ αὐτὸς εἰς τάφους ἀπηνέχθη καὶ ἐπὶ σορῶν ἠγρύπνησεν.

κατὰ κοινοῦ τὸ τίς ἀναγγελεῖ αὐτῷ, καὶ εἰς συναίσθησιν
 20 αὐτὸν ἀγάγοι, ὅτι εἰς τάφους ἀπενεχθήσεται καὶ μετὰ πάσας τὰς
 ἐπαγρύπνους μερίμνας ἢ σορῶν αὐτὸν καὶ τάφους ἐκδέχεται.

21,33 ἐγλυκάνθησαν αὐτῷ χάλικες χειμῶρου.

πρὸς μὲν ῥητὸν οὖν φησιν· εἰ καὶ τοσαύτη τις αὐτῷ προσέγγονεν

Υ Γ(ΒΟFSPL 1-7; 10-12; 15-17; 19-21; 23-) Η(1 - 2 κακίαν; ≠ 19 καὶ
 - 21; ≠ 23 εἰ καὶ -)

1 ὁρᾶται nach βίῳ stellt Η 2 ἀλλ' + ἐγὼ Η/ τῇ κακίᾳ ΓΝ 3 παρα-
 πορ. (βΡ): πορ. Υ(ΟFSL) 6 τοῦτο σημαίνει > Γ 10 νῦν >Γ/ μετεω-
 ρίζεται Γ 14 ἀνταποδώσει Υ 15 αἰσθανομένους Γ: ἔχοντας γνώσιν Υ
 16 ὧν - ἀξίαν: τὸ κατ' ἀξίαν ὧν ἔπρ. Γ 19 ἀπαγγ. Γ/ συναίσθησιν
 Γ(Ν): ἦν αἰσθησιν Υ 20 αὐτὸν ἀγάγοι (ΡΝ): ἀγάγοι αὐτὸν Γ, αὐτὸν
 εἰσάγει Υ/ ὅτι + τε Γ 21 ἢ (Ν): ὁ Υ, >Γ/ ἐκδέχεται + καὶ αἰ φρον-
 τίδες αὐτοῦ εἰς τοῦτο τελευτήσουσιν Γ 23 οὖν - καί: εἰ καὶ φησιν Γ

εὐφορία, ὡς καὶ τὴν ἄκαρπον γῆν καρποφόρον αὐτῷ γενέσθαι, ὅμως οὐδὲν ἦπτον θνητός ἐστιν.

πρὸς δὲ διάνοιαν· ἐν ἡδονῇ, φησὶν, ἔσχεν ὁ ἀσεβῆς τὴν τοῦ βίου τούτου ἀνωμαλίαν τοῦ χειμάρρου δίκην παρατρέχοντος οὐκ ἐννοήσας, ὅτι θνητός ἐστιν. διὸ καὶ ἐπάγει·

21,33 καὶ ὁπίσω αὐτοῦ πᾶς ἄνθρωπος ἀπελεύσεται καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀναρίθμητοι.

οὐδὲ τοῦτο ἡδυνήθη συνιέναι ὁ ἀσεβῆς, ὡς ἀναρίθμητοι μὲν οἱ πρὸ αὐτοῦ τελευτήσαντες καὶ οἱ μετ' αὐτὸν δὲ πάντες τὸν κοινὸν ὕψιστανται θάνατον. ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ ἀνακόπτων μὲν ἀσέβειαν, ἐκιδιδάσκων δὲ, μὴ τῶν παρατρεχόντων ὡς ἐστωτῶν ἀντέχεσθαι.

21,34 πῶς δέ με παρακαλεῖτε κενό;

ἡμεῖς δέ, φησὶν, ματαίως ὡς παρακλητικούς τοὺς ἑαυτῶν προση-
15 γάγετε λόγους οὐ χρησίμως οὐδὲ εὐκαίρως αὐτοὺς προκαμίσαντες.

21,34 τὸ δὲ ἐμὲ καταπαύσασθαι ὅφ' ὑμῶν οὐθέν ἐστιν.

ὡς ἔοικε δέ, φησὶν, οὐδὲν ὠφελῶ, ἐὰν σιγήσω ἢ διδῶξω ὑμᾶς τὸ χρήσιμα. διὸ καταπαύω τὸν λόγον.

Υ γ(β0FSPL -5; β0FSL 8-12; β0FSPL 14-15; 18 διὸ - λόγον)
P(8-12; 17-18) N(* -2)

4 ἀνωμαλίαν Υ / τοῦ + γὰρ Υ / δίκην χειμ. stellt Γ 8 οὐδὲ -
ἀναρίθμητοι: δηλῶν ὡς ἀπειροὶ ΓP 9 οἱ .. πάντες: οἱ .. P, τοὺς
.. πάντας Γ / αὐτὸν ΓP: αὐτοῦ Υ 9-10 τὸν κ. ὑψίσταται θάν. P,
τοῦτο περιμένει Γ 10 μακ. οὗτος ἀνὴρ: δίκαιος ΓP 14 δὲ
+ με Υ 14/15 προσηγάγετε Γ: προσηγάγετα Υ 15 προσκομ. Γ:
προσκομ. Υ 17 δέ φησιν > P / οὐδὲν P: οὐδὲ Υ / ἐάν: ἀν P /
ἢ Hag: καὶ ΥP 18 διὸ + καὶ Γ / καταπαύσω Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιφᾶζ ὁ Θαϊμανίτης λέγει·
 πότερον οὐχ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην; τί
 γὰρ μέλει τῷ κυρίῳ, ἐὰν οὐ ἦσθα τοῖς ἔργοις σου ἄμεμπτος;

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ἔσχωπτον μὲν οἱ φίλοι τὸν ἰὼβ ἐφ' ἁμαρτίαις τὰς κακώσεις ἐξ
 ἀνάγκης ἔπεσθαι τοῖς πλημμελοῦσιν ἀποφαινόμενοι. ὁ δὲ τοῖς παρ'
 αὐτῶν ἀντικαθιστάμενος προβληματικῶς αὐτοὺς ἠρώτησεν· εἰ ταῦτα
 οὕτως ὡς ὑμεῖς φατε πάντῃ τε καὶ πάντως γίνεται, τίνι τρόπῳ πολ-
 10 λούς ὀρώμεν τῶν ἀσεβῶν μέχρι τέλους εὐθνηθέντας καὶ τὸν βίον σὺν
 εὐημερίᾳ καταλύσαντας;

πρὸς ταῦτα ὁ Ἐλιφᾶζ ἄπορεῖ μὲν ἀνταποκρίνασθαι, εἰς ἑτέρας δὲ
 τρέπεται ὕβρεις καὶ ἀπηνέστερον ὑβρίζει τὸν δίκαιον ἐγκλήματα πε-
 ριτιθεὶς αὐτῷ, ἃ τοῖς κακίστοις τῶν ἀνθρώπων μόγις ἐξείργασται.
 15 ἱκανῶς δὲ αὐτὸν πλύνας ταῖς ὕβρεσιν εἰς παραίνεσιν τρέπεται καὶ
 συμβουλεύει πρὸς μετάνοιαν ἐπιστρέφειν, ὡς ἂν τῆς θείας ἐπικουρί-
 ας ἐπιτυχῶν τὴν τε παλαιὰν εὐδαιμονίαν ἀπολάβοι καὶ ἴλω τὴν παν-
 τοδύναμον τοῦ θεοῦ κτήσαιοτο δεξιάν.

πρὸς μὲν οὖν τὸν ἰὼβ ταῦτα λεγόμενα ἀφόδρα ἀναρμόστως ἔχει,
 20 χρήσιμα δὲ ἄλλως εἰσὶ τοῦ Ἐλιφᾶζ τὰ ῥήματα· οὐ γὰρ κακίας μόνον

Υ Γ(β0FSL 6 - 13 ἀπηνέστερον) Ρ(≠ 6 - 13 ἀπην.) Ν(6-)

1 ις Υ 2 ἀρ. τ. ῥητοῦ nach λέγει Υ / θεμανίτης Υ 3 πότερον
 LXX: πρότερον Υ 4 μέλλει Υ / οἴσθα Υ 6 ἔσχωπτον Υ / τὸν ΓΝ:
 τοῦ Υ 6-7 ἐξ ἀν. τὰς κακ. stellt Υ 9 τίνι τοῦ Υ(L): τίνι
 τῷ τρόπῳ ΓΝ 12 ἀνταποκρίνασθαι ΓΝ: ἀνταποκρίνεσθαι Υ
 12-13 εἰς - ἀπηνέστερον Ν: ἑτέρας δὲ τρέπεται καὶ ἀπηνέστερον Υ,
 εἰς ἑτέρας δὲ τρέπεται καὶ ἀπηνεστέρας ὕβρεις Γ (ἕτερον δὲ τρέπ. καὶ
 ἀπηνέστερον F), πρὸς (εἰς L) ἕτερον δὲ τρέπ. καὶ ἀπηνέστερον (ἀπηνέ-
 στερον Ρ) λόγον (PL) 13 περιυβρίζει Ν 14 κακίστοις: φαυλο-
 τάτοις Ν / μόλις Ν 15 ταῖς Ν: τοῖς Υ 16 ἐπικουρίας: εὐμε-
 νείας Ν 18 κτήσαιοτο Ν: κτήσεται Υ 19 τὸν ἰὼβ Ν: > Υ /
 ἀφόδρα > Ν 20 ἄλλως Ν: > Υ / εἰσὶ - ῥήματα > Ν

ἀποστήναι διδάσκει, ἀλλὰ καὶ ἀγαθοεργεῖν ἐκπαιδεύει ὡς τῆς θείας δίκης οὐ μόνον τοὺς κακίαν ἐπιτηδεύοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ τὰς ἀγαθὰς ἐκτελοῦντας πράξεις ταῖς τιμωρίαις καθυποβαλλούσης. ἐπειδὴ γὰρ εἰσι χρήσιμα τὰ τῶν φίλων ῥήματα, κἄν ἐκμελῶς καὶ ἄναρμό-
5 στως πρὸς τὸν δίκαιον ἄνδρα καὶ ἀληθινὸν ἐλέγοντο, διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία χάρις γραφῇ ταῦτα παραδοθῆναι συμφερόντως ἡμῖν ὑπονομήσατο.

Αἰ λέξεις

22,2 πότερον οὐχ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην;

τοῦτο τοῦ ἰωβ εἰρηκότος συντρέχει τῷ λόγῳ καὶ ὁ Ἐλιφάζ καὶ
10 φησιν ὅτι· κἀγὼ συνεπίσταμαι, ὅτι θεός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν.

οὐκοῦν, κἄν ἄνδρες δίκαιοι διδάσκωσιν ἡμᾶς διδασκαλικὴν εἰλη-
φότες χάριν, πάλιν ὁ Χριστός ἐστιν ὁ δι' αὐτῶν διδάσκων ἡμᾶς,
καὶ αὐτὸ δὲ τὸ συνιέναι καὶ διανοιχθῆναι τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὴν
τῶν θεῶν μαθημάτων παραδοχὴν κατὰ θεῖαν γίνεται χάριν;

15 22,3-4 τί γὰρ μέλει τῷ κυρίῳ ἐὰν σὺ ἦσθα τοῖς ἔργοις ἄμεμπτος, ἢ ὠφέλεια ὅτι ἀπλώσης εἰς τὴν ὁδὸν σου; ἢ λόγον σου ποιούμενος ἐ-
λέγξει σε καὶ συνελεύσεται σοι εἰς κρίσιν;

ἐπειδὴ μέγα ἐπὶ σαυτῷ φρονεῖς ὡς ἄμεμπτος, δεδόσθω εἶναί σε
καθαρόν. τί οὖν, εἰπέ μοι, περιεποίησας θεῷ δίκαιος ὦν καὶ εἰς
20 ἀγαθοεργίας ἐξαπλῶν τὴν σὴν ὁδόν; τίς ἐντευθεν ὄνησις τῷ θεῷ;

Υ Γ(β0F5PLN 9 - 10 φησιν; β0FSL 18-) P(18-20) N(-6; 11-14; 18-20)

3 καθυποβαλλούσης Υ 4 γάρ: τοίνυν N / χρήσιμά εἰσι stellt N /
ἐκμελῶς N: ἐμμελῶς Υ 4/5 καὶ ἀναομ. > N 5 ἄνθοα καὶ ἀληθι-
νὸν > N / ἐλέγοντο: εἴσηνται (Ny), εἴσηντο (Np) 6 παραδοθ. ταῦ-
τα stellt N / συμφ. ἡμῶν > N 11 διδάσκωσιν N: διδάσκουσιν Υ /
ἡμᾶς vor διδάσκωσιν N 12 Χοιστός: κύριος N / αὐτῶν N: αὐτῶν Υ /
ἡμᾶς korrigiert aus ἡμᾶς Υ 13 αὐτὸ δὲ τὸ N: αὐτῷ δὲ τῷ Υ / συν-
ιέναι Young: συνεῖναι ΥN 14 παραδοχὴν N: ὑποσχεῖν Υ / γίνεται N:
γίνεσθαι Υ 15 μέλλει Υ 16 ἀπλώσης LXX: ἀπλῶς Υ
18 ἀλλ' ἐπειδὴ Γ / ἐπειδὴ + φησιν N / φρονεῖς + φησιν Γ 18-19 δε-
δόσθω - θεῷ ΓPN: ὦν καὶ δίκαιος τί τὸν θεὸν ὠφελεῖς Υ 19 τί
οὖν Γ: τοιοῦτον N 19/20 εἰς - ὁδόν: ἐν ἀπλότητι καὶ ἀκακίᾳ ζῶν N
20 ὄνησις Υ / τῷ θεῷ ὄνησις stellt N

νομίζεις δέ, ὅτι πολὺν τινά σου ποιούμενος λόγον τιμωρεῖταί σε καὶ κρίνει, ὡς δὴ ἐκ τῆς σῆς δικαιοσύνης μέλλων ὠφελεῖσθαι, εἴπερ ἦς δίκαιος;

ἄλλοι δὲ οὕτως ἀνέγνωσαν· τί γάρ; εἶτα ὑποστήξαντες τὰ ἐξῆς 5 ἐπήγαγον· μέλει τῷ κυρίῳ, ἐὰν οὐ ἦσθα τοῖς ἔργοις ἀμemptos. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· οἶδα κἀγώ, φησὶν, ὅτι τοὺς λόγους καθ' οὓς ὁ μὲν τις ἀσεβῆς εὐθηνεῖται, ὁ δὲ κολάζεται, αὐτὸς μόνος ὁ πάνσοφος ἐπίσταται. κἀκεῖνο δὲ οἶδα, ὅτι μέλει τῷ κυρίῳ καὶ ἐν φροντίδι τίθεται τὸ ἀμemptous ἡμᾶς εἶναι, καὶ ἀπροσδεῆς ὧν ὠφέλειαν ἰδίαν νομίζει 10 τὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐξηπλωμένως καὶ δαφιλῶς μετιέναι τὸ ἀγαθόν.

διὰ τοῦτο καὶ σοῦ πολλὴν ποιούμενος πρόνοιαν ἤλεγξέ σε καὶ ὥσπερ εἰς κρίσιν ἀντικωθιστάμενός σοι δικαίως σε κρίνει.

ἀπόδειξιν δὲ τῶν ἀμαρτημάτων τὰς τιμωρίας ποιούμενος ἐπάγει τὸ ἐξῆς·

15 22,5 πότερον οὐχὶ ἡ κακία σου ἐστὶ πολλή, ἀναριθμητοὶ δὲ σου αἱ ἀμαρτίαι;

ἐκ τοῦ πλήθους τῶν συμφορῶν τῶν ἀμαρτημάτων εἰκάζει τὸ πλήθος.

22,6 ἤνεχυρίαζες τοὺς ὀδελφούς σου διὰ κενῆς.

ἀντὶ τοῦ· μῆδὲν ἐποφειλόμενος.

20 22,6 ἀμφίσιν δὲ γυμνῶν ἀφείλου.

Υ Γ(βOFSPPL 1-12; βOFSPPLN 17) N(≠ 4 - 5 ἀμemptos; ≠ 6 οἶδα - 7/8 ἐπίσταται; 8 ἐν - 12)

1 νομίζεις Γ: νομίσεις Υ / ποιούμ. σου stellt Γ 2 δὴ: ὀφθεν Γ / δικαιοσύνης Γ: > Υ / ὠφελ. μέλλων stellt Γ 2-3 εἴπερ - δίκαιος > Γ 4 υποστήξαντες Υ / τὰ ἐξῆς > Γ 5 ἐπήγαγον + ἀποφαντικῶς Γ / μέλλει Υ 5-6 ὁ δὲ ν. οὗτος > Γ 6 φησὶν > Γ(N) / `καθ' Υ / μὲν τις Γ(N): > Υ 7 εὐθηνεῖται Γ(N): εὐθηνεῖται Υ / ὁ δὲ κολ. Γ(N): > Υ / αὐτὸς μόνος > Γ / ἐξεπίσταται Γ 8 κἀκεῖνο - καὶ entfällt durch Umstellung in Γ 9 ἡμᾶς εἶναι: εἶναι τοὺς ἀνθρώπους N/ ἀπροσδεῆς Υ/ ἀπ. - νομ.: ἰδίαν ἀπ. νομ. N, ἀπ. ἡγεῖται Γ 10 τῶ: τῶ Υ/ τοὺς ἀνθρ.: ἡμᾶς N 17 εἰκάζει τῶν ἀμαρτ. stellt Γ/ πλήθος + σκόπει οὖν φησι τὰ κατὰ σαυτὸν μὴ ἦττω πάσχης ὧν ἡδίκησας Γ 18 ἤνεχυρίαζες LXX: ἐνεχειρίαζες Υ / τοὺς ὀδελφούς LXX: τοῖς ἀελφοῖς Υ 19 ἐπαφειλομένως Υ

καὶ ταῦτα, φησὶν, πενήτων ὄντων τὴν ἐσθῆτα ἠνεχυρίαζες διὰ κενῆς.

22,7 οὐδὲ ὕδωρ διψῶντας ἐπότισας.

οὐκοῦν οὐ μόνον τὸ ὄδινεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ εὐεργετεῖν ὑπεύθυ-
5 νον. καὶ σημειοῦ, μέχρι πόσου τὰς εὐεργεσίας ἐκτείνειν ὀφείλομεν,
ὅτι καὶ ὑπεύθυνον τὸ μὴ ποτίσαι διψῶντας, ὡπεροῦν καὶ ποτηρί-
ου φυχροῦ ὕδατος μισθὸν λαμβάνομεν κατὰ τὴν τοῦ αὐτῆρος ἀ-
φευδῆ φωνήν.

22,7-8 ἀλλὰ πεινῶντων ἐστέρησας ψωμὸν, ἐθαύμασας δὲ τινων πρόσω-
10 πα.

ψωμὸν λέγει τὸν ἄρτον, ὡπερ καὶ ἐν ῥουθ κεῖται· βάφεις τὸν
ψωμὸν σου ἐν τῷ ὄξει.

λέγει οὖν ὅτι· καὶ τῶν ἀναγκαίων τροφῶν ἐστέρησας ἢ ἐνεχυριά-
ζων ἢ τῶν καμνόντων τὸν μισθὸν οὐ διδούς. ἀλλὰ καὶ προσωπολήπτης,
15 φησὶν, γέγονας τοὺς μὲν ταπεινοὺς βιαζόμενος, τοὺς δὲ ἐν δυναστεί-
αις θαυμάζων καὶ τιμῶν.

22,8 ὥκισας δὲ πτωχοὺς ἐπὶ γῆς.

ἄλλα ἀντίγραφα· ἐκοίμισας πτωχοὺς ἐπὶ γῆς περιέχουσιν.

κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον· τοὺς πτωχοὺς, φησὶν, καὶ χαμαιπετεῖς
20 ἐπὶ πλεῖον ἐπὶ γῆς παρεσκευάσας κεῖσθαι, ἵνα εἴπῃ ὅτι· ἐπέτριψας
τὴν πενίαν τοῖς πένησιν.

κατὰ δὲ τὸ δεύτερον· καὶ αὐτήν, φησὶν, τὴν στρωμνὴν τῶν πτω-

6-7 Matthäus 10,42 11-12 Ruth 2,14

Υ Γ(ΒΟΨΣΠ 4 οὐκοῦν - βπεῖθ.; * 18; * 20 ἵνα -) Ν(4 - 7 λαμβάνομεν;
11-16; 19 τοὺς - 20 κεῖσθαι)

1/2 τὴν - κενῆς νογ καὶ? / ἐνεχυρίαζες Υ 3 διψῶντας Υ
4/5 βπεῖθουον ΓΝ: βπευθῦνει Υ 5 καὶ σημ.: ἐπισήμηναι δὲ Ν
6 ὅτι καὶ: ὁπότε Ν / διψῶντας Υ 6/7 ποτηρίου Ν: τὸ ποτήριον Υ
7 μισθὸν λαμβάνομεν Ν: μεταλαμβανόμενον Υ 9 πεινόντων Υ / ἐστέρη-
σησας LXX: ἐστέρησαν Υ 11 ψωμὸν + γὰρ Ν / τὸν ἄρτον: τὸ τμήμα
τοῦ ἄρτου Ν / ἐν + τῆ Ν 13/14 ἐνεχυριάζων Υ, ἐνεχυράζων Ν
14 ἀλλὰ καὶ πρ.: πρ. γὰρ Ν 15 φησὶν > Ν 17 ὥκισας Υ
19 τοὺς + γὰρ Ν / φησὶν > Ν 20 ἐπὶ πλεῖον: ἔτι πλεον Ν / κεῖ-
σθαι παρεσκευάσας Ν

χῶν ὀφείλου ὡς ἐπὶ τοῦ ἐδόξους αὐτοῦ κοιμᾶσθαι μηδὲν ἔχοντας ὑπεσταρασαμένον.

22,9 χήρας δὲ ἐξαπέστειλος κενάς, ὀρφανοὺς δὲ ἐκώκωσας.

πάλιν τὸ μὴ μεταδοῦναι ταῖς χήραις εἰς ἁμαρτίαν λογίζεται, 5 τὸ δὲ τοὺς ὀρφανοὺς καὶ ὀβοηθήτους κακοῦν ἐσχάτης κακίας γνώρισμα.

22,10 τοιγαροῦν ἐκύκλωσάν σε παγίδες καὶ ἐσπούδασέ σε πόλεμος ἐξαισίος.

διὰ ταῦτα τοιγαροῦν αἱ συλλήψεις τῶν κακῶν περιεκύκλωσάν σε 10 καὶ ἐθορύβησέ σε ὁ μέγας οὗτος καὶ φοβερὸς τῶν τιμωριῶν πόλεμος.

22,11 τὸ φῶς εἰς σκότος ἀπέβη, κοιμηθέντα δὲ ὕδωρ σε ἐκάλυψε.

διὰ τοῦτο, φησίν, ἐκ φωτὸς εἰς σκότος μετέστη τὰ κατὰ σὲ καὶ κοιμηθέντα - ἀντὶ τοῦ ἀμεριμνοῦντα - ὕδωρ σε ἐκάλυψεν, τουτέστιν· οἱ τῶν θλίψεων ἐπέκλυσαν πειρασμοί.

15 22,12 μὴ ρούχι} ὁ τὰ ὑψηλὰ ναίων οὐκ ἐφορᾷ.

ἀλλὰ νομίζεις ὅτι οὐχ ὀρᾷ τὰ πραττόμενα ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν θεός;

22,12 τοὺς δὲ ὕβρει φερομένους ἐταπεινώσεν.

οἷα τοίνυν πάντα ἐφορῶν τοὺς ὑπὸ τῆς ὑβριστικῆς ἕξεως κατασφραγισμένους καὶ εἰς ὑπερηφανίαν ἐλκομένους ταπεινοῖ.

22,13-14 καὶ εἶπας τί ἔγνω ὁ ἰσχυρὸς <ἦ> κατὰ τοῦ γνόφους κρινεῖ; νεφέλη ἀποκρυβῆ αὐτοῦ καὶ οὐχ ὀραθήσεται καὶ γῦρον οὐρανοῦ δια-

Υ Γ (β0FSPL # - 1 κοιμᾶσθαι; 12-14; 16-17; 19 οἷα - ἕξεως) Ν(4-6; 12 - 13 ἀμεριμνοῦντα; # 16-17; # 19-20)

1 ἔχοντας Hag: ἔχον Υ 2 ὑπεστορεσμένον Hag: ὑποστερεσμένον Υ
4 πάλιν: ἰδοὺ γάρ Ν / μεταδοῦναι Ν: καταδοῦναι Υ / χεῖραις Υ
12 διὰ τοῦτο ΥΝ: ὅθεν Γ / nach σε ein Zusatz Ν 13 ἀντὶ τοῦ:
ἦγουν Ν / ἀμεριμνοῦντα + καὶ οὐ νήφοντα Γ / σε Γ: > Υ 14 ἐπέκ-
κλυσαν Γ: ἐπέστησαν Υ, (ἐκύκλωσαν Ρ) 15 'οὐχι' Υ

πορεύεται.

μεγάλην ἀσέβειαν καὶ ἄνοιαν τοῦ ἰὼβ ὁ Ἐλιφάθ καταψηφίζεται. οὕτω γάρ, φησὶν, ἔπραττες τὰ ὄδικα, ὡς μὴ γινώσκοντος τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν γνόφῳ κρίνοντος, τουτέστιν ἐν τῷ κρίνειν
 5 οὐχ ὀρῶντος τὰ ἐπὶ γῆς. ἔλεγες γάρ, φησὶν, ὅτι ὀρότος ἂν καὶ τοῖς νέφεσιν ἀποτελιχίζων ἑαυτοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ μόνον τὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ περιπολῶν οὐκ ἄξιοι τινα πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν ἐπὶ γῆς.

τουτὸ τινες τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων ἔδοξαν φῆσαντες τῆς ὑπὸ σε-
 10 λήνης μὴ προνοεῖν τὸν θεόν.

22,15-18 μὴ τρίβον αἰώνιον φυλάξεις, ἣν ἐπάτησαν ἄνδρες δίκαιοι, <οἷ> συνελήφθησαν ὄωροι; ποταμοὶς ἐπιρρέων οἱ θεμέλιοι αὐτῶν. οἱ λέγοντες· κύριος τί ποιήσει ἡμῖν ἢ τί ἐπάξεται ἡμῖν ὁ παντοκράτωρ; ὃς δὲ ἐνέπλησε τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀγαθῶν.

15 μὴ τὰς αἰωνίους τοῦ θεοῦ πορείας δύνῃ ἐπιστήσαι, καθ' ὃς οἱ θεοὶ ἄνδρες ὤδευσαν; λέγει δὲ τὰς κατ' εὐσέβειαν ὁδοὺς. εἶτα καὶ ἄκων εἰς τοὺς τοῦ ἰὼβ ἐκφέρεται λόγους καὶ· ὅμως γάρ, φησὶν, δίκαιοι γεγονότες ἐν ἀωρίῃ τὸν βίον κατέλυσαν, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ ἐκ θεμελίων κατεσεύσθησαν, ὥσπερ ὑπὸ χειμᾶρρου κατασυρόμενοι.
 20 οὗτοι δὲ ὡς δίκαιοι λέγοντες· ἀναμένωμεν τὴν τοῦ θεοῦ βοήθειαν, ἕως ἴδωμεν, τί ποιήσει ἡμῖν ἢ τί ἐπόξει ἡμῖν ὁ πάντα ἰσχύων θεός, ἔτυχον τῆς θείας ἐπιουρίας καὶ ὕστερον ἐνεπλήσθησαν οἱ οἴκοι αὐτῶν ἀγαθῶν. λέγει δὲ τοῦτο αἰνιττόμενος ὅτι· καὶ σὺ ἐὰν ἦς δίκαιος, τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας οὐκ ἀποτεύξει.
 25 ἄλλως· μὴ τὰ ἐξ ἀρχῆς περὶ τῶν ὀδῶν τῶν ἀσεβῶν ἔγνωσ, ἄστινας

Υ Γ(β0FSPL 3-8; 25-) P(15-24) N(2)

3 γάρ > Γ / τῆς > Γ 4-5 ἀλλ' ὡς - γῆς Γ: > Υ 5 φησιν: ὡς εἰκόσ Γ 7 περιπωλῶν Υ / ἀξιοῖ - 8: οὐ προνοεῖται τῶν ἡμετέρων Γ
 17 τοῦ > Ρ / λόγ. ἔκφ. stellt Ρ 18 ἐν ἀωρίῃ: ἀωρί Ρ
 18-19 τινὲς - κατασυρόμενοι > Ρ 19 κατασυσυρόμενοι Υ
 20 λέγοντες + ἦσαν Ρ / ἀναμένομεν Υ 21 ποιήσει Ρ: ποιεῖ Υ
 21 ἢ τί - 23 τοῦτο > Ρ 23 αἰνιττόμενος + αὐτῶν Υ / καὶ σὺ ἐὰν: εἰ καὶ σὺ Ρ 24 τῆς - ἀποτ.: οὐκ ἀποτέξῃ τῆς τ. θ. βοηθ. Ρ
 25 ἄλλως > Γ / ἔγνω. ἄστ.: ἔγνωσας τίνας Υ, ἔγνωσ δς Γ

ὁδοὺς τῶν ἀσεβῶν καταπέτησαν οἱ δίκαιοι ἄνδρες; οὗτοι δὲ οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἄωροι τὸν βίον ἐτελεύτησαν καὶ ἐν θεμελίῳ καταπεπτώκασιν ὡς ὑπὸ πλημύρας κατασεισθέντες. ἔλεγον γάρ· τί ἡμῖν δύναται ποιῆσαι ὁ θεός; καίτοιγε ἀφθόνων ἀγαθῶν παρ' αὐτοῦ τυχόντες καὶ 5 δέον εὐχαριστεῖν ἀχαριστίως ἐφθέγγοντο ῥήματα. καὶ κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἔννοιαν πλήττει τὸν ἰὼβ ὡς ἀχάριστον πρὸς θεὸν γενόμενον καὶ διὰ τοῦτο τιμωρούμενον.

22,18 βουλή δὲ ἀσεβῶν πόρρω αὐτοῦ.

τούτων τῶν ἀσεβῶν τὰ βουλευμάτα μακρύνουσιν ἅπ' αὐτῶν τὸν θεόν, 10 ἐπειδὴ μακρὰν εἰσιν ὁπὸ τοῦ θεοῦ ἢ βουλεύονται.

22,19-20 ἰδόντες δίκαιοι ἐγέλασαν, ἄμεμπτος δὲ ἐμυκτήρισεν αὐτούς. εἰ μὴ ἠπάνισται ἡ ὑπόστασις αὐτῶν, καὶ τὸ κατάλειμμα αὐτῶν καταφάγεται πῦρ.

τί ἰδόντες οἱ δίκαιοι κατεγέλασαν; τί δὲ καὶ ὁ ἄμεμπτος ἐμυκ- 15 τήρισεν; εὐδηλον ὅτι τὴν βουλήν τῶν ἀσεβῶν καὶ τὰ αὐτοῖς συμβησόμενα τὸν τε ἀφανισμὸν τῆς αὐτῶν ὑποστάσεως καὶ τὴν διὰ πυρὸς δαπάνην τῶν αὐτοῖς ὑπολελειμμένων.

22,21 γενοῦ δὲ σκληρός, ἐὰν ὑπομείνης· εἶτα ὁ καρπὸς σου ἔσται ἐν ἀγαθοῖς;

20 εἰ δὲ καί, φησὶν, σκληρύνεις τὴν καρδίαν σου καὶ ἀντίτυπα βουλεύση πρὸς θεόν, τῇ πεῖρῃ μαθήση, ὡς ἀνυπόστατος ἡ θεία δίκη καὶ οὐδὲ καρπὸν ἔξεις ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσει γινόμενον, τουτέστιν· παῖδας ἢ τοὺς ἅπ' ἐκεῖνων.

Υ Γ(β0FSPL -7) Ρ(20 - 22 γινόμενον) Ν(20 - 21 δίκη; # 22-23)

1 τῶν ἀσεβῶν: φησιν Γ / οἱ δίκ. καταπ. stellt Γ / ἄνδρες > Γ / οἱ δὲ ἀσ. οὗτοι stellt Γ 2 τὸν βίον Γ: τοῦ βίου Υ 2-3 καταπεπτ.- κατασεισθ.: κατεσεισθησαν ὡσπερ ἐπὶ χειμάρρου κατασυρόντες Γ 3 πλημυρίας Υ / κατασεισθέντες Hag: κατασεισθέντας Υ / δύναται ποιῆσαι Γ: ποιῆσαι Υ 4 καὶ Γ: > Υ 5 ἀχ. ἐφθ. ῥήμ.: ἠχαρίστουν Γ 5-6 καὶ - πλήττ.: πλ. δὲ πάλιν Γ 6 ἰὼβ + ἐν τούτοις Γ / πρὸς θεὸν Hag: περὶ θεὸν Γ, παρὰ θεοῦ Υ / γεγονότα Γ 7 τοῦτο Γ: τούτου Υ 11 ἄμεμπτος Υ 13 καταφάγεται LXX: καταφάγει Υ 20 δὲ καὶ > Ρ, + σὺ Ν / φησὶν nach σκλ. Ρ, > Ν/ σου > Ν 20/21 καὶ - θεὸν > Ρ 21 ἀνυπόστατος: ἀνυπόριστος Ν

22,22 ἔκβαλε δὲ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἔξηγορίαν, καὶ ἀνάλαβε τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου.

τοῦτο λέγει ὅτι· εἰ δὲ δίκαιος εἶ καὶ ὄσιος, ὑπαγορεύθητι παρὰ θεοῦ καὶ δέξαι θεῖα ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ, ὡς ὕστερον τυχὸν ἱερε-
5 μίας ἤκουσεν· ἰδοὺ δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου.

ἡ ἔξηγορίαν τὴν ἔξομολόγησιν λέγει προτρέπων εἰς μετάνοιαν τὸν ἰώβ. ἔξομολόγησαι, τοίνυν φησίν, τοῦτο παρὰ θεοῦ διδασκόμενος καὶ ἐγκαρδίους τοὺς αὐτοῦ ποιούμενος λόγους.

10 22,23 ἐὰν δὲ ἐπιστραφῆς καὶ ταπεινώσης σαυτὸν ἔναντι κυρίου, πόρρω ἐποίησας ἀπὸ διαίτης σου τὸ ἄδικον.

ἐὰν δέ, φησίν, μετανοήσης καὶ γένη ταπεινὸς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἀπεδίωξας ἀπὸ σαυτοῦ πᾶσαν ἀδικίαν.

22,24 θῆσαις ἐπὶ χῶματι ἐν πέτρῳ, καὶ ἐν πέτρῳ χειμάρρου Σουφεῖρ.

15 μετανῶν, φησίν, τεθήσει ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ἀσφαλεῖ, ἀντὶ τοῦ ἀσφαλῶς οἰκήσεις τὴν γῆν. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐπὶ χῶματι ἐν πέτρῳ. οὕτω δὲ καὶ χρυσὸς ἐπιρρεῦσει σοι, κειμένῳ δὲ ἐν τῇ ἀσφαλεῖ, ὡς χειμάρρος χρυσοῦ ῥέων ἐκ Σουφεῖρ.

Σουφεῖρ δὲ ἐστὶ τόπος, ἐν ᾧ χρυσὸς κάλλιστος καὶ λίθοι τίμιοι
20 γίνονται· καὶ μεταβαλλόμενον δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν τὸ Σουφεῖρ κάλλιστον ἐρμηνεύεται. τινὲς δὲ εἶπαν Σουφεῖρ τὴν Ἀφρικὴν εἶναι. κέχρηται τῷ τόπῳ ἢ γραφῇ, ὅτε περὶ πλοῦτου διαλέγεται.

5-6 Jeremias 1,9

Υ Γ(βOFSP 8 τοῦτο - διδασκόμενος; βOFSP 12-13; 15-22) Ρ(3 εἰ - 8 ἰώβ) Ν(* 7-9; * 19-22) Συρ(15 - 20 γίνονται)

1 ἔκλαβε LXX: ἔκβαλε Υ 3 δὲ > Ρ 4 τῆ: σῆ Ρ / τυχὸν > Ρ
7 ἔξηγορίαν Mag: ἔξηγορία Υ, ἔξηγορ() Ρ / λέγει: φησιν Ρ 8 ἰώβ:
δίκαιον Ρ 12 <ἐ>ὰν Υ (Initiale fehlt) / φησίν - θεοῦ: ἐπιστρα-
φεῖς φησι γένοιο σαυτοῦ ὥστε ἵκετεῦσαι τὸν θεὸν ἀλλὰ μὴ ἀνθίστασθαι
αὐτῷ εἰς δικαιολογίαν ἐκκαλούμενον Γ 14 <θ>ήσεις Υ (Initiale
fehlt) / ἐν₂: ὡς LXX, vg1. Ζ.17 ἐν τῇ ἀσφ. 15 μεταν. - τεθ.: τεθ.
οὖν Γ 16-17 τοῦτο - πέτρῳ > Γ 17-18 κειμ. - ἀσφ. > Γ
18 χειμάρρος Υ(F): χειμάρρους Γ / χρυσοῦ > Γ / σφεῖρ Γ 19 σφ-
φεῖρ Γ 20-21 καὶ - ἐρμην. > Γ (τῇ Ἑλλάδι δὲ φωνῇ κάλλιστον ἐρ-
μηνεύεται nach 22 Ρ) 20 τὸ: τῷ Υ 21 εἶπον Γ / σφεῖρ Γ
22 vor 21 τινὲς Γ / τόπος: σφεῖρ Γ / ὅτε Γ: ὅτι Υ(FP)

22,25 ἔσται οὖν <σοι> ὁ παντοκράτωρ βοηθὸς ὑπὸ ἐχθρῶν, καθαρὸν δὲ ἁποδώσει σε ὥσπερ ἄργυρον πεκυρωμένον.

μετὰ δὲ τὴν διὰ τῶν βασάνων κάθαρσιν καὶ τὴν δι' αὐτῶν πύρωσιν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν ἔξεις καὶ τὴν θεῖαν ἐπικουρίαν· ἐκλάμψεις δὲ 5 καθαρὸς γεγωνῶς καὶ πάσης κακίας ἀμιγῆς ἴσα καὶ ἀργύρω διὰ πυρὸς κεκαθαμένῃ.

22,26 εἶτα παρησιασθήσει ἔναντι κυρίου ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἰλαρῶς.

μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν δηλονότι καὶ τὴν ἐξομολόγησιν τὴν ἐν θε-
10 οῦ βοήθειαν <λαβῶν>.

22,27 εὐξαμένον δέ σου πρὸς αὐτὸν εἰσακούσεταιί σου· δώσει δέ σοι ἁποδοῦναι τὰς εὐχάς.

ἀλλὰ καὶ ὑπήκοός σοι γινόμενος ὁ θεὸς αὐτὸς ἐνισχύσει σε εἰς πέρασ ἀγαγεῖν σου τὰς εὐχάς. εὐχὰς δὲ λέγει τὰς πρὸς θεὸν 15 ὑποσχέσεις· καὶ γὰρ εἴτε χρήματα τῷ θεῷ ταξόμεθα εἴτε νησαίαν εἴτε ἀγγελίαν εἴτε ὅτι δήποτε, εἰ μὴ αὐτὸς ἡμᾶς ἐνισχύσει, ὀδονατοῦμεν εἰς πέρασ ἀγαγεῖν τὰς εὐχάς.

22,28 ἀποκαταστήσει δέ σοι δίκαιταν δικαιοσύνης, ἐπὶ δὲ ὁδοῖς σου ἔσται φῶς.

20 καὶ ἁποδώσει σοι τὴν δικαίῃ πρέπουσαν διαγωγὴν, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου κατευοδωθήσονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτὸς ποδηγουμένῃ.

22,29 ἡ δὲ αἰτία, ὅτι ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, καὶ ἐρεῖ· ὑπερηφανεύ-
σατο.

Υ Γ(β0FSPΛ # 20 καὶ₁ - διαγ.) Ν(5 γεγ. - ἀμιγῆς; 13 αὐτὸς - 15 ὑποσχέσεις; 20 καὶ₂ - 21)

2 ἀργύριον LXX, vgl. Z. 5 3 <μ>ετὰ Υ (Initiale fehlt) 5 γε-
γωνῶς nach ἀμιγῆς stellt Ν / ἀμιγῆς Υ 10 <λαβῶν> oder ähnlich
Hag 13 εἰς: πρὸς Ν 14 σου - λέγει > Ν / θεὸν: αὐτὸν Ν
16 εἴτε ὅτι Hag: εἰ τι Υ 20 δικαίω Υ 21 ποδηγουμένου φω-
τὸς Ν 22 {η δὲ αἰτία}? (nicht in LXX, vgl. aber 199,2 διὰ τοῦτο)

ὡς μὲν περὶ ἑτέρου δοκεῖ λέγειν, πρὸς τὸν ἰὼβ δὲ ὁ λόγος.

διὰ τοῦτο γάρ, φησὶν, ἔσται ταῦτα τῷ μετανοοῦντι, ὅτι ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν. καὶ ἔρετ' ὅτι· ὑπερηφανεύσατο ἡ καρδία μου καὶ ἐνδίκως ὑπέστην ὃ πέπονθα.

5 22,29 - 30 κεκυφῶτα ὀφθαλμοῖς αὔσει, καὶ ῥύσεται ὁ θεὸς.

διὰ τοῦτο καὶ <δ> ἐν εὐαγγελίοις τελώνης κάτω βλέπων καὶ οὐ τολμῶν ἀναβλέπειν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐδικαιώθη ὑπὲρ τὸν μεγαλαυχὸν Φαρισαῖον.

22,30 καὶ διασώθητι ἐν καθαραῖς χερσὶ σου.

10 ὁ μὲν Ἐλιφᾶζ εἰς τὴν παραίνεσιν τὸν λόγον κατέπαυσεν. καὶ πρὸς μὲν τὸν δίκαιον, τὸν πρὸς θεὸν ἀεὶ νενευκῶτα, ἀκατάλληλος ἡ παραίνεσις, ἡμῖν δὲ καὶ ἀφόδρα κατὰλληλος τοῖς μετανοεῖν ὀφείλουσι καὶ θεῷ ταπεινοῦσθαι νουθετουμένοις.

6-8 vgl. Lukas 18,10-14

Υ γ(β0FSPLN 1-4) N(≠ 6-8; ≠ 10-13) Syr(≠ 2-4)

1 φς: θς Υ / δὲ τὸν ἰὼβ stellt Γ 2 διὰ τοῦτο Γ: δι' αὐτοῦ Υ / γάρ > Γ / ταῦτα ἔσται φησὶν stellt Γ 3 καὶ > Γ 5 κεκυφῶτα Υ 6 <δ> Hag 10 εἰς τὴν παραίν.: ἐνταῦθα (N) / τὸν λόγον (N): τῶν λόγων Υ 11 νενευκῶτα Υ / ἀκατάλληλος Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

< Ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ > ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· καὶ δὴ οἶδα,
ὅτι ἐκ χειρὸς μου ἡ ἔλεγχίς μου ἐστὶ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ βαρεῖα γέ-
γονεν ἐπ' ἐμῷ στεναγμῷ.

5 Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ὁ μὲν Ἐλιφῶζ ἀνηκέστοις ὕβρεσι περιέβαλε τὸν δίκαιον αἰσχρὰς
αὐτῷ περιθεῖς πράξεις καὶ τῶν ἐκτόπως ἡσεβηκότων.

ὁ δὲ μακάριος καὶ ὄντως ἀληθινὸς ἰὼβ οἶδα, φησὶν, ἀκριβῶς,
ὅτι οὐκ ἐκ τῶν ὑμετέρων λόγων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐμῶν πράξεων κριθῆσε-
10 ται τὰ κατ' ἐμέ· εἰ γὰρ καὶ τιμωρεῖται θεὸς, ἡδέως ἐπ' αὐτοῦ τὰ
ἐμὰ παρετιθέμην δίκαια, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ περιέμενον ἀπόφασιν
σφόδρα πεποιθῶς αὐτοῦ τῆ ἀληθείᾳ.

ὄρα δὲ κἀντεῦθεν, ὡς οὐκ ἀντιλέγων θεῷ τὴν πρὸς αὐτὸν αἰρεῖ-
ται διοδικασίαν, ἀλλὰ πιστεύων ἀσφαλῶς τῆ θεῖᾳ δικαιοκρίσει καὶ
15 διελέγχων τοὺς φίλους καὶ παραιτούμενος τὸ παρ' αὐτοῖς δικασταῖς
κρίνεσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν.

εἴτα τοῦ θεοῦ τὸ ὄρατον εἰρηκῶς καὶ ἀκατάληπτον καὶ ὄσπην ἔχει
προθυμίαν εἰς τὸ φυλάττειν τὰ θεῷ δοκοῦντα, πάλιν ἄπορεῖ πρὸς
τοὺς φίλους καὶ φησι πρὸς αὐτούς· ἐπειδὴ περ ἐπ' ἀσεβεῖᾳ με κρίνε-
20 τε καὶ δεῖγμα ποιεῖσθε τῶν ἡμαρτημένων τὰς ἐμὰς συμφοράς, ἀποκρι-
νεσθέ μοι, διὰ τί πολλὰ καὶ ἀνήκεστα πρᾶττόντων τῶν ἀσεβῶν οὕτω
θεὸς ἀνεξικακῆ ὡς μηδὲ ἐπισκοπῶν τὰ πρᾶττόμενα.

Υ Γ (β0FSL 6-22) P(≠ 6-) N(6-12; 17-)

1 ἐπτακ.: ἰζ Υ 2 < >: ergänzt nach dem Vorbild der Kap. 3-6
6-7 αἰσχρὰς - ἡσεβ.: τὰς τῶν ἐκτ. ἡσεβ. πράξεις αὐτῷ περιθεῖς N
8 μακ. - ἰὼβ: δίκαιος N / ἀκριβῶς > N(P) 9 ὅτι: ὡς ΓN / πράξε-
ων: ἔργων N 10 τὰ ἐμὰ (PL) 11 παρετ.: παραθήσομαι N
/ περιμένω N 13/14 ἐρεῖται Υ 14 ἀσφαλῶς Γ: ἀκριβῶς Υ
17-18 καὶ₂ - δοκ. > N 18 τὰ θεῶν: καὶ τὰ Γ 18-19 ἀπορεῖ -
φησι: δυνατὰ Γ 19 καὶ - αὐτοῦς > N 20 ποιεῖσθε ΓN: ποιεῖτε Υ
20/21 ἀποκρίνασθε N(VFLP): -νεσθαι Υ, -νεσθε (γ0S) 22 ὁ θεὸς N

εἶτα τῶν ὀδίκων καταλέξας τὰς πράξεις ὁ γενναῖος ἰὼβ καὶ φιλοδίκαιος οὐ διὰ τὴν ἀνοχὴν τοῦ θεοῦ προσχωρεῖ τῇ μερίδι τῶν ἁσεβῶν, ἀλλὰ καὶ καταρῶται τοὺς τοιοῦτους καὶ φησιν ὅτι· δώσουσι καὶ αὐτοὶ δίκην, εἰ καὶ ἐπὶ πολὺ διήρκεσαν διὰ τὴν ἀνοχὴν τοῦ 5 θεοῦ.

Θαρρῶν δὲ τῇ τῶν οἰκειῶν λόγων ἀληθείᾳ· εἰ δὲ μὴ ταῦτα, φησίν, ἀληθῆ, ὁ βουλόμενος διελέγξει τὰ εἰρημένα.

<Αἱ λέξεις>

23,2 καὶ δὴ οἶδα ὅτι ἐκ χειρὸς μου ἡ ἔλεγγίς μου ἐστίν.

10 οὐδένα, φησίν, τῶν ὑμετέρων κατηγοριῶν ποιῶμαι λόγον· οὐ γὰρ ἐκ τῶν ὑμετέρων φευδηγοριῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων κρίνεται τὰ κατ' ἐμέ. χεῖρα γὰρ τὴν πρᾶξιν φησιν.

23,2 καὶ ἡ χεῖρ αὐτοῦ βαρεῖα γέγονεν ἐπ' ἐμῷ στεναγμῷ.

15 ἄλλα δὲ ἀντίγραφα· στενάξω δὲ ἐπ' ἐμαυτόν, ἔχουσιν. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οἶδα δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι σφοδρὸς μοι καὶ βαρεῖας τιμωρίας ἐπήγαγεν. διδὼ καὶ ἀναστένω, ἐπειδὴ πρόφασιν τῆς κατ' ἐμοῦ συκοφαντίας τὰς θείας ποιεῖσθε τιμωρίας.

23,3 τίς δὲ ὅρα γνοίη, ὅτι εὔροισι αὐτὸν καὶ ἔλθοισι εἰς τέλος.

20 ἄλλ' εἶθε, φησίν, τῷ βασιλικῷ τοῦ θεοῦ θρόνῳ παρέστην καὶ τὴν 20 ἐκεῖθεν ἐδεξάμην ἀπόφασιν. τὸ γὰρ ἔλθοισι εἰς τέλος τοῦτο σημαίνει, ἀντὶ τοῦ· ἵνα τὸ πέρασ τῶν κατ' ἐμέ γνώριμον ἐκεῖθεν γένηται.

Υ Γ(β0FS 1-7; β0FSP 19-22) P(≠ -7; 10-12) N(-7)

1 τῶν - 3 φησιν: ἐπαρασάμενος τοὺς τοι. φησίν N 2 διὰ Υ(P): > Γ / προσχωρεῖ Γ: παραχωρεῖ Υ 3/4 δώσουσί + ποτε N 4-5 εἰ - θεοῦ ΓN(P): > Υ 6 δὲ > N 7 διελέγξει Hag: διαλλέγγει Υ, διελέγγει Γ, ἐλεγγέτω N, (διελεγγέτω P)/ τὰ εἰρημένα > N(P) 8 ergänzt nach den anderen Kap. 10 φησίν > P 10-11 οὐ - ψευδ. > P 11 ἐκ τῶν διμ. ψευδ. Hag: ἐν ταῖς ἡμετέραις ψευδηγορίαῖς ΥP 11/12 κρίνετε P 18 γνοίει Υ 19 παρ. θρ. stellt Γ/ πάρεστιν Υ/ καὶ Γ: εἰ Υ 21 ἵνα Hag: εἶναι Υ, ὅπως Γ/ γνωοίμων Γ/ ἐκεῖθεν > Γ

23,4-7 εἶπομι δὲ ἑμαυτοῦ κρίμα, τὸ δὲ στόμα μου ἐμπλήσω ἐλέγχων. γνοίην δὲ ῥήματα ἃ μοι ἔρει, αἰσθοίμην δέ, τίνα μοι ἀπαγγελεῖ. καὶ ἐν πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελεύσεται μοι, εἶτα ἐν ἀπειλῇ μοι οὐ χρήσεται. ἀλήθεια δὲ καὶ ἔλεγχος παρ' αὐτοῦ, ἐξαγάγοι δὲ εἰς τέλος μου τὸ κρίμα.

Ἰνα, φησίν, γεγονῶς παρὰ τὸ θεῖον ἐκεῖνο βῆμα ἀπολοφύρωμαι πάντα τὰ κατ' ἐμέ. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ εἶπομι δὲ ἑμαυτοῦ κρίμα, ὄντι τοῦ· ὃ ἐκρίθην, ὃ πέπονθα. εἶπομι δὲ καὶ τὰ ἐμοὶ βεβιωμένα - τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ <τὸ> στόμα μου ἐμπλήσω ἐλέγχων
10 -, ἃ τε ἔπραξα καὶ ὃ πέπονθα, Ἰνα τῇ πεύρᾳ μάθω, ποῖον ἐκφέρει τὴν κρίσιν καὶ τί πρὸς ταῦτα λέγει καὶ πότερον ἰσχυρῶς ἐπεξέρχεται μοι σφοδρότερόν με τιμωρούμενος ἢ ἀνίησι τῆς ἀπειλῆς. διὰ τοῦτο δέ, φησίν, ἐπὶ θεοῦ κρίνεσθαι βούλομαι σφόδρα πεποιθῶς, ὡς ἀληθῆς ἐστὶν ὁ θεὸς καὶ ἀπροσωπολήπτως τοὺς ἐλέγχους, τουτέστι
15 τὰς κρίσεις, ἐξάγει. οἶδα δέ, ὅτι ταυτὰ μου λέγοντος οὐκ ἐπὶ κολῷ παρέτεινεν, ἀλλὰ συντόμως τὴν περὶ ἐμοῦ κρίσιν ἐξέφερον.

λέγει δὲ ὁ φιλόθεος ἰὼβ ἐαυτῷ τε θαρρῶν καὶ τῇ θεῷ δικαιοκρισίᾳ καὶ τοὺς φίλους διελέγχων ὡς οὐχ ὑγιεῖς τὰς περὶ αὐτοῦ ποιούντας δόξας.

20 23,8-9 εἰς γὰρ πρῶτα πορεύσομαι καὶ οὐκέτι εἰμί· τὰ δὲ ἐπ' ἐσχάτοις τί οἶδα; ἄριστερὰ ποιήσαντος αὐτοῦ καὶ οὐ κατέσχον, περιβαλεῖ δεξιὰ καὶ οὐκ ὄφθομαι.

Υ Γ(ρOFSP 6 - 15 ἐξάγει; 18 τοὺς - 19) N(* 6 - 15 ἐξάγει; * 18 καὶ - 19)

1 στόμα LXX: ῥήμα Υ, vg]. Z.9 2 ἐσθοίμην Υ 4 χρήσεται LXX: χρήσεται Υ / ἐξαγάγοι LXX: ἐξαγάγεις Υ 6 Ἰνα φησίν: καὶ Ἰνα Γ / γεγονῶς Γ: γέγονε Υ / ἀπολοφύρωμαι Υ 7 σημ.: ἐστὶ Γ 8 κρίμα Γ: τὸ χρ. Υ, vg]. Z.1 9 τοῦτο γὰρ ἐστὶ: ὃ δηλοῖ Γ / <τὸ> Hag: > ΥΓ 10 ἃ τε - πέπονθα Υ(N): > Γ / Ἰνα - μάθω Γ(N): > Υ 11 καὶ - καὶα > Γ (hat N) / (λέγει + ἴμα τῆς ἐμῆς ἀπορίας N) / πότερον Γ(N): πρότερον Υ 12 σφοδρότερον Υ / με Γ: μοι Υ, (> PN) / ἀνίησι: ἀνήσει Γ 12-13 διὰ - πεποιθῶς: καὶ γὰρ πέποιθα Γ, (> N) 14 ἀληθῆς Γ: ἀληθῶς Υ / ἀπροσωπολήπτως Γ(N): ἀπροσωπόληπτος Υ 16 παρέτεινεν ἀλλὰ Hag: πάρεστιν ἐν ἄλλῳ Υ 18 ἐλέγχων Γ(N) / (ὡς > N) 19 ποιούνται Γ 21 ἀριστερὰ LXX: ἀριστα Υ

σαφέστερον τῶν ῥητῶν τὴν δύναμιν ἐρμηνεύων ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· ἰδοὺ ἐὰν προέρχωμαι αὐτόν, ἀφανῆς ἐστίν, κἀν ἀκολουθῶ, οὐκ αἰσθήσομαι. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· ἡδέως μὲν, φησίν, ὑπὸ τοῖς θεοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχω κριθῆναι τὰ κατ' ἐμέ, ἄλλὰ τί πάθω; ὀδρατός ἐ-
5 στι τὴν φύσιν ὁ θεός. ἐν τοῖς ὀπισθεν αὐτὸν ἐπιζητήσω, ἀφανῆς ἐστίν· ἔμπροσθέν μου τυγχάνει, οὐκ αἰσθάνομαι· εἰς εὐάνυμα τρα-
πέντος ἐπιλαβέσθαι ἀμηχάνως ἔχω· ἐκ δεξιῶν γεγεννημένον παντελῶς οὐχ ὀρῶ. ταῦτα δὲ ἔφη οὐχ ὡς σαματικῶς ἢ μεταβατικῶς τοὺς τόπους τοῦ θεοῦ περινοσοῦντος, ἀλλὰ δεῖξαι θέλων, ὡς πανταχοῦ μὲν ὁ
10 θεὸς πάρεστιν, ἡμῶν δὲ ἀνέφικτος καὶ ὀδρατός τυγχάνει καὶ ἀκατά-
ληπτος.

τὸ δὲ οὐκέτι εἰμί, τουτέστιν· ἐὰν ἐπὶ πλεῖον ἐπεκτείνω τὴν ἔρευναν, ἔξω ἑαυτοῦ γίνομαι καὶ ἐν σκοτοδινίᾳ λογισμῶν ζητῶν καταλαβεῖν τὸν ἀκατάληπτον.

15 23,10 οἶδεν γὰρ ἦδη ὁδόν μου, διέκρινε δέ με ὥσπερ τὸ χρυσίον.

διὰ τοῦτο δέ, φησίν, ἐπὶ θεοῦ θαρρῶ τὸ κρίνεσθαι, ὅτι καὶ πρὸ τῶν ἐμῶν λόγων τὰς ἐμὰς ἐπίσταται πράξεις, καὶ εἰ ἔκρινε τὰ κατ' ἐμέ, ὁπέφηνεν ἄν με ἴσα καὶ χρυσίῳ καθαρὸν.

23,11 ἐξελεύσομαι δὲ <ἐν> ἐντάλμασιν αὐτοῦ· ὁδοὺς γὰρ αὐτοῦ ἐφύ-
20 λαξα καὶ οὐ μὴ ἐκκλινῶ.

Υ Γ(β0FS 1-14; β0FSPL 16-18) Ρ(1-14) Ν(1-14; 16 - 17 πράξεις)

1 σαφ. + δὲ Ν / τῶν - ἐρμηνεύων > Γ / δύναμιν: ἔννοιαν Ν / οὕτως > Γ
2 προέρχωμαι αὐτόν ΓΝ: προέρχωμαι αὐτῷ Ρ, προσεύχομαι αὐτόν Υ, (προσ-
ερχωμαι αὐτόν F) / κἀν ἀκολουθῶ ΓΡΝ: καὶ ἀκολουθῶς Υ 3 οὐκ ΓΡΝ:
οὐδὲ Υ / αἰδεσθήσομαι Γ / μὲν ΓΡΝ: > Υ 5 θεός + τί οὖν ὀράσω Ν
/ ἐν - 8 ὀρῶ: εἴτε γὰρ ἔμπροσθεν ἢ (γὰρ ἔμ. ἢ > Ρ) ὀπισθεν ἢ εἰς τὰ
δεξιὰ ἢ καὶ εὐάνυμα αὐτόν ἐπιζητήσω, ἀφανῆς ἐστὶ παντελῶς ΓΡ / ὀπι-
σθεν αὐτόν Hag: ὀπισθεμαυτόν Υ, ἔμπροσθεν αὐτόν Ν 8 ταῦτα - 11
nach 14 stellen ΓΡ/ οὐχ ὡς ΓΡΝ: οὐ Υ 9 ὡς ὡς Υ (Seitenwechsel)
10 καὶ ὀδρ. τυγχ.: ἐστὶ Ν 10/11 καὶ ἀκατάλ. > Γ 12 τουτ.:
ἀντὶ τοῦ ΓΡ, ὅτι Ν/ πλέον ΓΡΝ 13 ἔρευναν ΓΡ: κατάληψιν Υ, ζή-
τησιν Ν, + καὶ τὴν πολυπραγμοσύνην τοῦ νοός καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὴν ἀο-
χὴν ζητήσω τοῦ θεοῦ Ν/ ἐν - 14 > Ρ/ σκοτοδινίᾳ ΓΝ: σκότῳ διανοίᾳ Υ /
λογ. + καθίσταμαι Ν 16 δὲ > Ν/ τὸ > Ν 17-18 ἔκρινε τ. κ. ἐμέ:
τούτου γε ἔτυχον Γ (τούτου ἔτυχον κριτοῦ Ρ) 18 ἀπέφηνεν ἄν με Γ:
ἐπέφαινε Ν Υ / καθαρὸν Γ: καθαρῶ Υ

ᾤδευσα γάρ, φησίν, διὰ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ καὶ τοὺς αὐτοῦ νό-
 μους ἐφύλαξα. ἐντολὰς δὲ λέγει οὐ τὰς ὀκουσθὰς καὶ ἐγγραμμᾶτους
 - πρὸ νόμου γὰρ ἐτύγχανεν -, ἀλλὰ τὰς τῆ φύσει συνεσπαρμένας, τὰς
 κατὰ δεινόνοιαν ὑπὸ θεοῦ λαλουμένας. τὸ δὲ οὐ μὴ ἐκκλινῶ θου-
 5 μασίαν ἔχει δεινόνοιαν· κἄν γὰρ μυρία πάθω, φησίν, οὐ παρατραπήσο-
 μαι τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ὅμοιον τῷ λέγοντι· τίς ἡμᾶς χωρίσει
 ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, θλιψίς ἢ στενοχωρία
 ἢ διωγμός; καὶ ἐπάγει·

23,12 ἀπὸ ἐνταλμάτων αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ παρέλθω.

10 οὐ μὴ ἐκκλινῶ ἀπὸ ἐνταλμάτων αὐτοῦ οὐδὲ ὑπερβήσο-
 μαι τὰ θεῶ δοκοῦντα.

23,12 ἐν δὲ κόλπῳ μου ἔκρυφα ῥήματα αὐτοῦ.

ἐν κόλπῳ· ἐν ἀναπαύσει, οὐ διὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ τῆ θεῖρ ἀγάπῃ
 τὸ θεῖον ἐκπληρῶν {μου} βούλευμα. δύναται δὲ καὶ τὸ ἐν κόλπῳ
 15 νοεῖσθαι· ἐν τῷ βῆθει τῆς διανοίας. καὶ ἄλλως δέ, ἐπειδὴ τὸ ἡνω-
 μένον ὁ κόλπος σημαίνει, ἵνα εἴπῃ ὅτι· ὡς συναναπεπλασμένος καὶ
 πεποιομένος ταῖς θεαίαις ἐντολαῖς, οὕτως αὐτὰς ἐνεκολλησάμην καὶ
 περιχαρῶς ἐξετέλεσα.

23,13 εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἔκρινεν οὕτως, τίς ἐστὶν ὁ ἀντειπὼν αὐτῷ;

20 ὁ γὰρ αὐτὸς ἠθέλησεν, καὶ ἐποίησεν.

6-8 Römer 8,35

Υ Γ(βOFS 1 - 7 Χριστοῦ; 15 ἐν - διανοίας) Ρ(1 - 7 Χριστοῦ) Ν(2 ἐν-
 τολὰς - 7 Χριστοῦ; 10 οὐδὲ - 11; * 13-18)

1 ὡδ. γάρ: ὀδευσα γάρ Υ, καὶ γὰρ ὡδ. ΓΡ / φησὶν > ΓΡ 1-2 καὶ -
 ἐφύλαξα > Γ / νόμους αὐτοῦ stellt Ρ 2 δὲ + νῦν Ν / οὐ τὰς: οὐκ Ρ /
 ἀκ. καὶ ἐγγρ.: ἐγγράφους ΓΡ 3 πρὸ + τοῦ Ν / ἐτύγχανεν: ἦν Ρ, ἦν
 ὁ ἄγιος Ν / ἀλλὰ + τοὺς ἐν διανοίᾳ Υ, + τὰς ἀγράφους Ν / τῆς φύσεως Ρ
 4 δὲ + καὶ Γ / ἐγκλίνω Υ 4/5 θαυμ. ἔχ. διάν.: θαυμ. ἔχ. τὴν ἐμ-
 φασιν Ν, θαυμάσιαι ἄξιον ΓΡ 5 κἄν γὰρ ΓΡΝ: ἀλλὰ γὰρ κἄν Υ
 6 τῆς εὐθ. ὁδοῦ ΓΡΝ: > Υ / ὁδοῦ + οὐδὲ ὑπερβήσομαι τὰ τῷ θεῷ δοκοῦν-
 τα Ν (vgl. Ζ.10f) / λέγοντι > Ν / χωρήσει Υ 10 ἐκκλινῶ Hag:
 ἐγκλίνει Υ, vgl. Ζ.4 11 τὰ + τῷ Ν 14 τὸ: τῷ Υ 16 συν-
 αναπεπλασμένως Υ 17 πεποιομένως Υ / ἐνεκολλησάμην Hag: ἐγ-
 κολλησάμην Υ

ὁ μὲν οὖν ἑμαυτῷ σύννοϊδα, ταῦτά ἐστίν. κρατεῖτω δὲ ὅμως τὸ θεῶ δοκοῦν καὶ μηδεὶς τοῖς αὐτοῦ κρίμασιν ἀντιπιπτέτω.

23,15 διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῷ ἐσπούδακα, νουθετούμενος δὲ ἐφρόντισα αὐτοῦ.

5 διὰ τοῦτο, φησίν, ἐθροήθην οὐκ εἰδὼς τὴν αἰτίαν τῆς πληγῆς, πλὴν καὶ ἐλεγχόμενος εὐχαρίστως ἦνεγκα καὶ διὰ φροντίδος ἔχω, μηδὲν περὶ αὐτοῦ καλίμφομον ἐννοεῖν.

23,15 α ἐπὶ τούτῳ ἐπὶ προσώπου αὐτοῦ κατασκουδάσω, κατανοήσω καὶ πτοηθῆσμαι ἐξ αὐτοῦ.

10 ταῦτα δὲ κατ' ἑμαυτὸν ἐννοῶν θορυβοῦμαι, ταῦτα κατανοῶν προοῦμαι, οὐδὲν μὲν ἑμαυτῷ συνειδώς, ἐννοῶν δέ, ὅτι θεὸς ὁ τιμωρούμενος, τὴν δὲ αἰτίαν τῆς κακώσεως οὐκ ἐπιστάμενος.

23,16-17 κύριος δὲ ἐμαλάκυνε τὴν καρδίαν μου, ὁ δὲ παντοκράτωρ ἐσπούδασέ με. οὐ γὰρ ᾔδειν ὅτι ἐπελεύσεται μοι σκότος, πρὸ προσώ-

15 που δὲ μου ἐκάλυψέ με γνόφος.

ποιεῖ δὲ μου τὴν ἀγωνίαν καὶ ἐκλύει τοὺς τόνους τῆς ψυχῆς μου ἢ θεῖα καὶ ὀδοκήτως ἐπενεχθεῖσα τιμωρία. σκότος δὲ καὶ γνόφον πρὸ προσώπου λέγει τὸ τῶν συμφορῶν ἀδιεξόδευτον. ὡς γὰρ πρὸ ὀφθαλμῶν, φησίν, ὁρασίης οὐσης ὑπερβαίνειν οὐκ ἔχω τὰ δεινὰ.

20 24,1-4 διὰ τί δὲ κύριον ἔλαθον ὦραι, ἀσεβεῖς δὲ ὄριον ὑπερέβησαν ποιμνιον σὺν ποιμένι ἀρπάσαντες; ὑποζύγιον δὲ ὄρφανῶν ἀπήγαγον καὶ βοῦν χήρας ἠνεχύρασαν. ἐξέκλιναν δὲ ἀδυνάτους ἐξ ὁδοῦ δικαίας.

Υ Γ(β0FSP 5-7; β0FS 16 ἐκλύει - ψυχῆς; β0FSP 17 σκότος - 18 ἀδιεξόδευτον) Ρ(1-2; 16 ἐκλύει - 17 τιμωρία) Ν(1-2; 5-7; 12 τὴν - ἐπιστ.; 17 σκότος - 19)

1 οὖν: γὰρ Ν, > Ρ / τοιαῦτα Ρ / τὸ Ρ: τῷ Υ, τὸ τῷ Ν 3 ἐσπούδακα
LXX: ἐσπούδασα Υ 5 <δ>ιὰ Υ(Initiale fehlt) / ἐθροήθην Υ / οὐκ Υ
6 διὰ φροντίδος ἔχω Hag: διὰ φρ. ἐγὼ Υ, δ. φρ. ἄγω (Γ), ἐφρόντισα (Ν)
9 πτωρηθῆσμαι Υ 10/11 πτωθῆσμαι Υ 12 δὲ > Ν 17 γνόφον
ΓΝ: γνόφος Υ 18 λέγει: καλεῖ Ν / συμφορῶν + ἀθλον ἢ Ν
22 ἠνεχύρασαν LXX: ἐνεχειρίασαν Υ

τὰ προρρηθέντα τοῦ ἰωβ λέγοντος εἰκὸς ἦν τοὺς φίλους ἀντερεῖν
 ὡς· ταῦτα πάσχεις οὐ καθαρὸς ὢν, ὡς σὺ φῆς, ἀλλὰ τῶν πλημμελημά-
 των ἐκτίνων τὰς δίκας. γοργῶς οὖν ἐπιλύων τὸ ἀντιπίπτον ἐπήγαγε
 λέγων· πῶς οἱ μὲν ὀσεβεῖς τὰ τῶν πλησίων ἀφαιροῦνται παρορίζοντες
 5 καὶ λυμαινόμενοι τοὺς ἀγχιτέρμονας καὶ ἀνηλεῶς σὺν τοῖς ποιμνίοις
 τὸν ποιμένα συναρπάζοντες καὶ ὄρφανῶν καὶ χήρας τὰς τοῦ ζῆν ἀφορ-
 μὰς παραιρούμενοι - τὸν βουὴν δὴ φημι καὶ εἴ τι ἕτερον ὑποζύγιον -,
 καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καταδικάζουσι τὰς τοῦ δικαίου παρατρέποντες
 φήφους ἐπ' αὐτοῖς, ὁ δὲ θεὸς ὡσπερ τῶν καιρῶν ἐπιλαθόμενος ὑπερ-
 10 τίθεται τὰς τιμωρίας; - ὥρας γὰρ τοὺς καιροὺς φησιν.

ὁ δὲ νοῦς οὗτος· εἰ τοῖς ἁμαρτήμασι πάντως ἔπονται κολάσεις,
 εὐκαιρον ἦν ὁμοῦ τῷ πλημμελήματι τὴν τιμωρίαν ἐπάγεσθαι. νῦν δὲ
 οἱ μὲν ἀνήμεσα πρᾶπτουσιν, ὁ δὲ θεὸς ὡσπερ τῶν καιρῶν ἐκλεληγαμέ-
 νος ἀνέχει τὰς ἀνταποδόσεις. τὸ διὰ τί οὖν οὐκ αἰτιατικῶς, ἀλ-
 15 λὰ προβληματικῶς ὡς πρὸς τοὺς φίλους εἴρηται.

24,4-5 ὁμοθυμαδὸν δὲ ἐκρύβησαν πραεῖς γῆς· ἀπέβησαν δὲ ὡσπερ
 ὄνοι ἐν ἀγρῷ.

ταύτας, φησίν, τῶν ἀδίκων τὰς πράξεις ὀρῶντες οἱ ἐπιεικέστα-
 τοι τὸν ἐρημικὸν τε καὶ ἡσύχιον ἀσπάζονται βίον τὴν μετὰ τῶν
 20 ἀγρίων ζῴων ἢ μετὰ τοιούτων ἀνδρῶν διατριβὴν περιπτυσσόμενοι.

24,5 ὑπὲρ ἐμοῦ ἐξεληθόντες τὴν ἑαυτῶν πρᾶξιν.

Υ Γ(βΟFSP 1 - 4 λέγων; 8 τοὺς - 9 ἀτοῖς; 12 νῦν - 15) Ρ(11 εἰ - 12
 ἐπάγεσθαι; 18 - 19 βίον) Ν(1-15; ≠ 19 τῆν - 20)

1 τὰ - φίλους: εἰκὸς ἦν πάλιν τοὺς φίλους πρὸς τὰ ρηθέντα τῷ ἰωβ Γ/
 προσηθ.Υ/ εἰκὸς Υ/ τοὺς: τοῦ Υ 3 ἐκτίνων ΓN: ἐκτείνων Υ/ τὰς > Ν/
 ἀντιπίπτων Υ 3/4 ἐπ. λέγ.: ἐπάγει ΓN 4 πλησίων Υ / παρορί-
 ζοντες Ν: παροργίζοντες Υ 5 καὶ + Akyias-Variante Ν / σὺν τοῖς:
 ἀτοῖς Ν 6 καὶ₁ > Ν 7 παραιρούμενοι Ν: περιαιρούμενοι Υ /
 δὴ > Ν / εἴ τι ἔτ.: τὸ Ν 8 καὶ > Ν / καταδικάζοντες Ν, + καὶ Ν
 8/9 ψηφ. ἐπ' ἀτοῖς παρατρ. stellt Γ 9 ψήφους ΓN: ψήφη Υ / ἐπ':
 ἐν Ν 10 ὥρας - φησιν > Ν 11 ὁ - οὔτος: καίτοιγε Ν / εἰ +
 γὰρ Ρ / πάντως: φησι Ρ / αἱ κολάσεις Ν 12 τιμωρίαν: ποινήν Ν /
 νῦν δὲ: πῶς τοίνυν Γ 13 οἱ μὲν: τινὲς Γ / θεὸς ΓN: > Υ
 14 ἀνταποδώσεις Υ / οὐκ αἰτ. ἀλ. > Γ / αἰτιολογικῶς Ν 15 προ-
 βληματικῶς ΓN: προβλητικῶς Υ 18 φησι > Ρ 18/19 ἐπιεικέστε-
 ροι Ρ 19 ἐρημικόν: ἐπιεικέστερον Ρ / τε > Ρ / ἀσπ.: ἀπαξανται Ρ

καὶ ἐπικρύπτοντες τὴν φανερὰν πονηρίαν ἐγκαθέτους τοὺς δόλους ἐργάζονται δοκοῦντες μὲν ὑπὲρ ἑμοῦ πράττειν, κατ' ἑμοῦ δὲ βουλευόμενοι.

24,5 ἡδύνθη αὐτῶν ἄρτος εἰς νεωτέρους.

5 ταῦτα δὲ ἔπραττον οἱ ἀσεβεῖς ὡσπερ ἄρτῳ ταῖς νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις ἡδόμενοι, ἢ καὶ νεανίσκους τινὰς ἐκτρέφοντες ἐφ' ᾧ δύνασθαι δι' αὐτῶν τὰς ἐπηρείας ἐργάζεσθαι.

24,6 ἄγρον πρὸ ὥρας οὐκ αὐτῶν ὄντα ἐθέρισαν.

10 δύο κατὰ ταῦτόν ἤμαρτον πρὸ ὥρας τοὺς καρποὺς τέμνοντες καὶ ταῦτα τοὺς ἄλλοτρίους· κεφύκασι δὲ τοῦτο ποιεῖν οἱ τὸν ληστροικὸν μετιόντες βίον διὰ τὸ τῷ καιρῷ τοῦ θεριαμοῦ φυλάττεσθαι τοὺς καρπούς.

24,6 ἀδύνατοι δὲ ἀπελῶνας ἀσεβῶν ἀμισθὶ καὶ ἀσιτὶ εἰργάσαντο.

15 μεγίστη καὶ αὕτη παρανομία τὸ τοὺς πένητας ἀμισθὶ τοῖς πλουσί-οις ἐργάζεσθαι.

24,7 γυμνοὺς πολλοὺς ἐκοίμισαν ἄνευ ἱματίων, ἀμφί-σιν δὲ ψυχῆς αὐτῶν ἀφείλαντο.

20 γυμνοὺς ἐκοίμισαν ἀντὶ τοῦ· γυμνώσαντες ἡσυχάσαι παρεσιεύσαν· ὑπὸ γὰρ τοῦ δέους οὐκ ἀντέλεγον οἱ γυμνούμενοι. ἀμφί-σιν δὲ ψυχῆς λέγει τὸν ἔσχατον χιτῶνα· ὑπὸ γὰρ τοῦ κρύους πηγνυμένου τοῦ σώματος συμπάσχει καὶ ἡ ψυχῆ.

24,8 ἀπὸ φεκάδων ὄρεων ὑγραίνονται, καὶ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σκέπην πέτραν περιεβάλλοντο.

Υ Γ(β0F5PL 1-2 ἐργάζονται; β0F5PLN 6 ἢ καὶ -7; β0F5SL 18-20 χιτῶνα)
P(2 δοκοῦντες -3; 5-6 ἡδόμενοι; 18-21) N(9-12; 14-15; * 18-19 γυμν.)

1 καὶ: τουτέστιν Γ 2/3 βουλευόμενοι P: βουλόμενοι Υ 5 δὲ >
P / ὡσπερ: φς P 6 ἢ - ἐκτρ.: ἡδύ φησι τοῖς ἀσεβέσι τὸ τρέφειν
νεανίσκους τινάς Γ 7 δι' αὐτῶν Γ: > Υ 9 δύο N: δὺς Υ / ἡμαρ-
τον (Ny): ἀμαρτάνοντες Υ, ἡμάρτανον (Np) 10-11 τὸν - βίον: λη-
στεύοντες N 11 τὸ N: > Υ 18 γυμν. ἐκ. > P
19 οἱ > P 20 κρύους P: κρύου Υ

ληστρικὸν ὑπογράφει βίον· οἱ γὰρ τοιοῦτοι τὴν ἐρημίαν καταλαμβάνοντες αἴθριοι μὲν τὰ πολλὰ διανυκτερεύουσι καὶ διημερεύουσιν. εἰ δὲ καὶ ποτε σκεπάζεσθαι δέοι, φωλεοὶ τούτοις ἡ σκέπη καὶ πέτραι καὶ φάραγγες.

5 24,9 ἤρπασαν ὄρφανὸν ἀπὸ μαστοῦ.

ἐλεεινῶς καὶ ἀνοικτιρμόνως ἔτι τὴν μητρῶσαν ἔλκοντο θηλήν ἐφ' ᾧ τοῦτον ἐτέροις ἀπεμπολήσαι.

24,9 ἐκπεπνωκότα δὲ ἐτραπεύωσαν.

ἕτερον δὲ ἐτραπεύωσαν ἐκπεπνωκότα τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ τὰ 10 προσόντα ἀφελόμενοι.

24,10 γυμνοὺς δὲ ἐκοίμισαν ὀδίκως.

ἄλλους δὲ ὀδίκως ἀπογυμνώσαντες οὐδὲν αὐτοῖς ἐποφείλαντας τὴν ἡσυχίαν ἀγαπᾶν παρεσκεύασαν.

24,10 πεινῶντων δὲ τὸν φωμὸν ἀφείλαντο.

15 εἰς ἐσχάτην αὐτοῦς καταστήσαντες πενίαν τε καὶ τροφῆς ἕνδειαν.

24,11 ἐν στενοῖς ὀδίκως ἐνήδρευσαν.

περὶ τοὺς ἀμφικρήμους ἐνεδρεύοντες τόπους· ἐν γὰρ τοῖς πλατεῖαις ἴασις που ἦν καὶ διαδραῖνει τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐνεδρευόμενον.

24,11 ὄδον δὲ δικαίαν οὐκ ἤδεισαν.

20 καθόλου πάντες οἱ ἀσεβεῖς.

24,12 οἱ ἐκ πόλεως καὶ οἴκων ἰδίων ἐξεβάλλοντο.

Υ Γ(β0FSPLN 1-4; β0FS 17 ἐν γὰρ - 18) Ρ(6 ἐφ' ᾧ - 7; 17-18)
Ν(6-7; * 12-13; 15; * 17-18)

2 διαν. καὶ διημ.: διατρίβουσιν Γ 3 ποτὲ καὶ stellt Γ / σκέπασθαι Γ / φολεοὶ Υ 6 ἔτι Νυ: ἐπὶ ΥΝρ/ θηλήν + τὸν ὄρφανὸν ἀφῆρπασαν Ν 7 ἀπεμπολήσασθαι Ν: ἀπεμπολήσασθαι ΥΡ 12-13 τὴν - παρεσκ.: κατεσίγασαν (Ν) 14 <π>εινόντων Υ (Initiale fehlt) 18 που ἦν Υ(Ν): ἦν που ΓΡ 21 πόλεως LXX: πόλεων Υ, vgl. 209,2

τούτο πρὸς τὸ γυμνοὺς δὲ ἐκοίμισαν ὀδίκως· οὗτοι γὰρ ὑπὸ τῶν παρανόμων ταῦτα πεπόνθασιν ἀπὸ πόλεως καὶ οἴκων ἐξελαυνόμενοι.

24,12 ψυχὴ δὲ νηπίων ἐστέναξε μέγα.

5 κάτωθεν ἐκ τοῦ τῆς καρδίας βάθους οὐκ εὐπορούντων αὐτοῖς τῶν γονέων μεταδοῦναι τροφῆς.

24,12-13 αὐτὸς δὲ διὰ τί τούτων ἐπισκοπῆν οὐ πεποιήται ἐπὶ γῆς ὄντων αὐτῶν καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν;

τούτο ὡς πρὸς τοὺς φίλους ἀπορῶν λέγει ὅτι· εἰ δι' ἁμαρτήματα
10 αἱ κακώσεις, διὰ τί τούτους ἀνεπισκοπήτους εἶσαε καίτοιγε πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πραττόμενα ἐφορῶν; τὸ δὲ καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν, τούτέστιν· οἱ ἀσεβεῖς οὐκ ἐπέγνωσαν, ὅτι ἀνεπισκόπητοί εἰσιν. ὁ γὰρ θεὸς ἐπισκοπῆς ἀξιούμενος καὶ παιδεύεται· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παρα-
15 δέχεται.

24,13 ὁδὸν δικαιοσύνης {σου} οὐκ ἤδεισαν οὐδὲ ἀτραποὺς αὐτῆς ἐπορεύθησαν.

οἱ προειρημένοι ἀσεβεῖς δηλονότι.

24,14-16 γνοὺς δὲ αὐτῶν τὰ ἔργα παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς σκότος,
20 καὶ νυκτὸς ἔσται ὡς κλέπτῃς. καὶ ὀφθαλμὸς μοιχοῦ ἐφύλαξε σκότος λέγων· οὐ προσοήσει με ὀφθαλμὸς, καὶ ἀποκρυβῆν προσώπου ἔθετο. διώρυξεν ἐν σκότει οἰκίας.

1 Hiob 24,10 13-15 Proverbien 3,12

Υ Γ(β0FSP 1 - 2 πεπόνθασιν; β0FSP 9 - 10 εἶσαε) P(10 καίτοιγε - 13 παιδεύεται) N(* 1 οὗτοι - 2; * 5-6)

1 τὸ Γ: τοὺς Υ / γὰρ + οἱ γυμνοὶ φησιν Γ 2 ταῦτα Γ: πάντα Υ (anders N) 2 πεπονθ. + ἦγουν οἱ πρώην φυγάδες ταῦτα ἔπραττον Γ
4 ψυχὴ LXX: εὐχὴ Υ 9 τούτο > Γ / φίλους + πάλιν Γ / διαπορῶν Γ / ὅτι > Γ / διὰ Υ / ἄμαστ. + πάντως Γ 10 τούτους: τοὺς ταῦτα πρᾶξαντας πολλάκις Γ/ εἶσαε + ἐνταῦθα ὁ θεὸς Γ 11 τῆς > P/ πραττ. > P/ ἐπέγνω Υ 11-12 τὸ δὲ - ἀσεβ.> P 12 οὐκ P: > Υ/ ἔγνωσαν P
19 γνοὺς LXX: ὁ νοῦς Υ 21 λέγων LXX: λέγειν Υ 22 οἰκείας Υ

παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς σκότος οὐκ ἀναγκαστικῶς τοῦτο
 ποιῶν ὁ θεός, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ συγχωρῶν αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτεξού-
 σιον ὡς βούλονται πορεύεσθαι. ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ ὁ θεὸς ἀπόστο-
 λός φησιν· παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεός εἰς ὀδύκημον
 5 ναῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα οὐ τοῦ θεοῦ τοῦτο πράξαντος,
 ἀλλὰ συγχωρήσαντος πράττειν ὡς βούλονται. φησὶν οὖν, ὅτι καὶ ὁ
 κλέπτης καὶ ὁ μοιχὸς καὶ ὁ τυμβωρύχος τὴν νύκτα συνεργὸν ἔχουσιν
 ὡς μηδενὸς αὐτοὺς ἐφορῶντος, ἐπειδὴ καὶ σκοτούς ἄλια πράττουσιν.

24,16 ἡμέρας ἐσφράγισαν ἑαυτούς, οὐκ ἐπέγνωσαν φῶς.

10 οὗτοι δὲ οἱ προειρημένοι διαλαμφθῆσας ἡμέρας κατακρύπτουσιν ἑαυ-
 τοὺς τὰς θύρας ἐναποκλείσαντες - τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐσφράγι-
 σαν ἑαυτούς - εἰς φῶς προιέναι δεδοκίχτες, ἵνα μὴ ἀλώσιν,
 ἐπεὶ μηδὲ φωτὸς ἔργον ἐπάγονται.

24,17 ὅτι ὁμοθυμαδὸν τὸ πρῶν αὐτοῖς σκιὰ θανάτου, ὅτι ἐπιγνώσε-
 15 ται ταραχὰς σκιὰ θανάτου.

διὰ τοῦτο δέ, φησὶν, δεδοίκασι τὸ φῶς, ὅτι ὁμοῦ τὴν ἔω πρὸ ὀφ-
 θαλμῶν ἔχουσι <καὶ> τὸν θάνατον. ὥσπερ γὰρ ἡ σκιὰ προτρέχει τοῦ
 σώματος καὶ πλησίον εἶναι τοῦτο σημαίνει, οὕτω καὶ οὗτοι διαυγα-
 σῆσας τῆς ἡμέρας τῆ συνειδήσει βαλλόμενοι πλησίον εἶναι προσδοκῶ-
 20 σι τὸν θάνατον. ἡ δὲ τοιαύτη προσδοκία ταραχῆς αὐτῶν ἐμπέπλησι
 τὰς ψυχὰς καὶ ζοφώδεις ἐργάζεται. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ὅτι ἐπι-
 γνώσεται ταραχὰς σκιὰ θανάτου.

24,18 ἑλαφρὸς ἐστὶν ἐπὶ προσώπου ὕδατος.

4-5 Römer 1,28

Υ Γ(βOFSPΛ 6 φησὶν -8; βOFSPΛN * 10-12 ἀλώσιν; 17 ὥσπερ - 21 ψυχὰς)
 Ρ(1-6 βούλονται; 13 ἐπεὶ - ἐπάγ.; 21 καὶ -22) Ν(* 1 - 6 βούλονται)

1 νοτ παρέδ.: τὸ Υ/ ἀναγκαστικοῦ Ρ 2 αὐτοῖς Ρ: αὐτοὺς Υ 3 τοῦ-
 το Υ 3-4 ὅμοιον - φησιν: καὶ ὁ ἀπόστολος Ρ, (τοιοῦτον καὶ τὸ Ν)
 4 φησιν + διὰ Υ 6 πρᾶττ. ὡς βούλ.: ὡς εἶπον διὰ τὸ ἀβτεξούσιον Ρ/
 φησ. οὖν: πάλιν ἐπανατρέχει καὶ φησιν Γ 7 τυμβορ. Υ 9 ἑαυτοῦς
 LXX: αὐτοὺς Υ/ ἐπέγν. LXX: ἔγν. Υ 13 ἐπεὶ μηδὲ Ρ: ἐπειδὴ Υ/ ἐπά-
 γονται: viell. ἐργάζονται? 17 <καὶ> oder 16 τῆ{ν} ἔω 18 ση-
 μαίνει: δηλοῖ Γ 19 τῆ συνειδ.: τῆ συνειδῶτι Γ

ὁ τοῦ μοιχοῦ ὀφθαλμὸς ἐλκόμενος ὑπὸ τῶν πειρασμῶν ἢ καὶ πᾶς ἄσεβης ὡς ὑπὸ φορᾶς ὑδάτων ἐλαφρόν τι καὶ κοῦφον κατασπυρόμενον οὕτως ὑπὸ τῆς τιμωρίας ῥαδίως ἐξαφανίζεται. οὐ γὰρ διασώσει ἀσέβεια τὸν πορ' αὐτῆς.

5 εἶτα ὁ φιλόρετος καὶ φιλοδίκαιος ἰὼβ οὐ διὰ τὴν ἀνοχὴν τοῦ θεοῦ ἀνέχεται τὸ πλεόν ἔχειν ἀρετῆς κακίαν, ἀλλὰ καταρῶται τὴν μερίδα τῶν ἀσεβῶν καὶ φησι τὰ αὐτοῖς συμβησόμενα.

24, 18-19 καταραθεῖ ἡ μερίς αὐτῶν ἐπὶ γῆς, ἀναφανεῖ δὲ τὰ φύ-
τὰ αὐτῶν ἐπὶ γῆς ξηρά.

10 ἀντὶ τοῦ· ἄκαρποι διαμένειεν μηδὲν ἐκ τῆς οἰκείας ὠφελοῦμενοι κακίας μηδὲ εἰς παῖδας τὸν ἐξ ὀδίκιας παραπέμποντες πλοῦτον.

24, 19 ἀγκαλίδας γὰρ ὄρφανῶν ἤρπασαν.

τοῖς θερίζουσιν ὄρφανοὶ πολλὰκις ἐπόμενοι καὶ τὰ ἐκπίπτοντα συλλέγοντες καὶ καλαμύμενοι εἰς ἀγκαλίδας δεαμεύουσιν. φησὶν οὖν, 15 ὅτι εἰς τοσοῦτόν τινες ἀσεβείας ἐληγάκασιν, ὡς καὶ τὴν τῶν καλαμύμενων δι' ἀπορίαν ὄρφανῶν μερίδα μετρίαν ἀρπάξεν.

24, 2 εἶτα ἀνεμνήσθη αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία.

ἀντὶ τοῦ· εἰς μνήμην ἐγράφη καὶ ἀναπόδραστος ἔσται αὐτοῖς ἡ τιμωρία, εἰ καὶ ἐν τῷ τέως ὁ θεὸς διὰ χρηστότητα τὰς κολάσεις 20 ὑπερτίθειται.

Υ Γ(β0FSP1 ≠ 1-2; 5-7; 10-11; β0FSL 15 εἰς - 16; 18-20) Ρ(13-16)
N(≠ 2 ὡς - 5 ἰὼβ; 5 οὐ - 7; 13-16; 18-20)

5 φιλόρ. καὶ φιλοδ.: φιλόθεος Γ 6 τὸ: τι Ν / καταρῶται: ἀραῖς
βάλλει Ν 7 συμβ. + ὡς ἐν εἴδει κατάρως λέγων Ν 8 ἀναφα-
νεῖ LXX: ἀναφανεῖται Υ 10 διαμένειεν Υ, διαμείνειεν Γ / μηδὲν
- 11 κακίας > Γ / ὀφειλοῦμενοι Hag: ὀφειλόμενοι Υ 11 παραπέμψω-
σι Γ 13 ὄρφανοὶ Ν: ὄρφανοῖς ΥΡ / ἐκπίπτ. + τῶν σταχῶν Ρ
13-14 τὰ - συλλ.: τοὺς ἐκπίπτοντας συλλ. στάχους Ν 14 καὶ καλα-
μύμενοι > Ν 15 τινες ἀσ. ἐλ.: ἀσ. ἤλασάν τινες Ρ / τινες: γὰρ Γ
/ ἀσεβείας: ἀπανθρωπίας Ν, + φησὶν Γ / καὶ τὴν ΓΝ: τὰς Υ 15-16
τὴν - ἀρπ.: ἀτὰ τοὺς πτωχοὺς ἀφαιρεῖσθαι Ρ 16 δι' ἀπορίαν ΓΝ:
διὰ πορείαν Υ / μερ. μετρ. ΓΝ: ἀγκαλίδας Υ 18 ἀντὶ τοῦ: τουτέ-
στιν ΓΝ / ἐγράφη + τὰ τῶν ἀσεβῶν ἁμαρτήματα διὰ Ν / αὐτοῖς ἔσται Ν,
αὐτῶν ἔσται Γ

24,20 ὡσπερ δὲ ὁμίχλη δρόσου ἀφανῆς ἐγένετο.

ἡλιακῆς ἀκτῖνος ἐπιλαμφάσης καὶ τὸν ἀέρα διαθερμανάσης ἡ δρόσος ἀφανῆς γίνεται ἀνιμωμένου τοῦ θερμοῦ τὸ ὑγρὸν. οὕτως, φησὶν, καὶ τῆς θείας δίκης ἐπελθούσης οἱ ἀσεβεῖς ἐξαφανίζονται.

5 24,20 ἀποδοθεῖη δὲ αὐτῷ δ ἔπραξεν.

οὐκ ἐπαρᾶται ὁ δίκαιος, ἀλλὰ τὸ πάντως ἐσόμενον λέγει· ἕκαστος γὰρ πρὸς δ ἔπραξεν κομιεῖται, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον. καὶ ἀνωτέρω δὲ οὐκ αὐτοῦς, ἀλλὰ τὴν μερίδα τῶν ἀσεβῶν, τουτέστιν αὐτὴν τὴν κακίαν, κατηράσσο.

10 24,20 {ὁ} συντριβεῖη δὲ πᾶς ἄδικος ἴσα εὐλῳ ἀνιάτῳ.

τὸν ἐπιμένοντα τῇ κακίᾳ λέγει· συντριβὲν γὰρ εὐλῳ θεραπείαν οὐκ ἐπιδέχεται πρὸς τὸ ἀφυγισθῆναι.

24,21 στεῖραν γὰρ οὐκ εὖ ἐποίησαν.

τὴν δι' ἀκαιδίαν ἀβοήθητον. καὶ σημειοῦ δὲ πάλιν, ὅτι τὸ μὴ εὖ ποιεῖν εἰς ἀσέβειαν λογίζεται. ἕκκλινον, φησὶν ὁ θεὸς ᾧδός, ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθόν.

24,21 καὶ γύναιον οὐκ ἠλέησαν.

τὸ διδὸ τὴν φύσιν ἐπικουρίας δεόμενον.

24,22 θυμῷ δὲ κατέστρεψαν ἄδυνάτους.

20 οὐκ ἔκ τινος αἰτίας εὐλόγου, ἀλλὰ ψυχῆς ὀλόγου κινήματι τῷ θυμῷ χρώμενος κατέστρεψε καὶ εἰς παντελῆ περιέστησεν ἀπορίαν τοὺς ἄδυνάτους καὶ ἀνεπικουρήτους.

6-8 vgl. 2.Korinther 5,10

15-16 Psalm 33,15; 36,27

Υ Γ(βOFSPL # 2 - 3 ὑγρὸν; 3 οὕτως - 4; 11-12) N(# 2-4; 6 - 7 κομιεῖται; # 11-12; 14 τὴν - ἀβοήθητον; 18; 20-22)

3 φησὶν > Γ(N) 4 οἱ ἀσεβεῖς παραναλίσκονται Γ (ὁ ἀσεβῆς ἀναλίσκεται καὶ ἀφανίζεται N) 6 ἐσόμε. πάντως stellt N 12 βγιασθῆναι Γ(N) 14 δι' N; > Υ 15 ᾧδός: dazu am Rande Δαυιδ Υ 20 οὐκ: οὐ γὰρ N / τινος + φησὶν N

24,22 ἀναστὰς τοιγαροῦν οὐ μὴ πιστεύσει κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

διὰ ταῦτα οὖν ὁ ἄσεβῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνιστάμενος οὐ πιστεύσει εἰ ζήσεται, ἀλλὰ μενεῖ δεδοικῶς καὶ περίφοβος ὢν. οὐδὲν γὰρ ἔστι φόβος εἰ μὴ προδοσία τῶν ἀπὸ λογισμοῦ 5 βοηθημάτων, ὡς ὁ σοφὸς ὤριστο Σολομών.

24,23 μαλακισθεῖς δὲ μὴ ἐλπίζέτω ὑγιασθῆναι, ἀλλὰ πεσεῖται νόσῳ.

συμβαίνουνσι γὰρ πολλῆς καὶ διὰ ἁμαρτίας αἱ τῶν σωμάτων νόσοι. τὸ δὲ μὴ ἐλπίζέτω ἀντὶ τοῦ· δύσελπίς ἐστὶν ὑπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως βαλλόμενος. πεσεῖται δὲ ὑπὸ τῆς νόσου δηλονότι 10 πληγεῖς.

24,24 πολλοὺς γὰρ ἐκάνωσε τὸ ὑψωμα αὐτοῦ.

διὰ τοῦτο πεσεῖται, ἐπειδὴ ὑψωθείς πολλοὺς ἐκάνωσεν.

24,24 ἐμαρσάνθη ὡσπερ μαλόχη ἐν καύματι ἢ <ὡσπερ> στόχως ἀπὸ καλῆς αὐτομάτως ἀποπεσών.

15 ἕτερα ἀντίγραφα· ὡσπερ χλόη, περιέχουσιν. ὅμοιον δὲ καὶ ὁ μεγαλογράφος εἶπεν· ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσεται καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. καλῶς δὲ εἶπε τὸ αὐτομάτως ἀποπεσών· ἐκάστῳ γὰρ ἡ ἰδία ἁμαρτία τιμωρὸς γίνεται.

3-5 Weisheit Salomos 17,11 16-17 Psalm 36,2

Υ Γ(βOFSPΛ 2-5; 8 τὸ δὲ - 9 βαλλόμενος; 15 ὅμοιον - 19) Ν(# 2 - 3 ζήσεται; 3 ἀλλὰ - 5 βοηθημάτων; * 15-19)

2 οὖν + φησιν Γ 2/3 πιστεύει Γ 4 εἰ: ὅτι Γ / λογισμῶν Υ
5 ὡς Γ: > Υ 9 βαλλόμενος: τιτωσκόμενος Γ 15/16 δὲ - εἶπεν:
τὸ τοῦ Δαυίδ Γ 17/18 καλλῶς δὲ εἶπε Υ, κάλλιστα δὲ εἴρηται Γ(Ν)

24,25 εἰ δὲ μή, τίς ἐστὶν ὁ φάμενος ψευδῆ με λέγειν καὶ θῆσαι εἰς οὐδὲν τὰ ῥήματά μου.

ἐγὼ μὲν οὖν, φησὶν, ταῦτα δοξάζω περὶ τε τῆς τῶν ἀσεβῶν ὀδικίας καὶ τῆς θείας ἀνεξιματίας καὶ τῆς δικαίας ἀνταποδόσεως. εἰ δὲ ψευδῆ τὰ εἰρημένα, ὁ βουλόμενος παρελθέτω καὶ διελεγεσάτω τὸν λόγον καὶ τοὺς ἐμοὺς ἀκυρωσάτω λόγους.

Υ Γ(β0FSPL 3-6) Ν(≠ 3-6)

5 εἰρημένα: λεχθέντα Γ / διελλεγεσάτω Υ, ἐλεγεσάτω Γ 6 καὶ -
 λόγους: καὶ τ. ἐμ. ἀκυρώσει λ. Υ, καὶ ἀκυρωσάτω (Ν), > Γ / nach 6
 schliessen an τί δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγει (εἰσάγει Ν); ὅτι περιτ-
 τῶς, φησὶν (φ. > Ν), ἐκ τῶν συμφορῶν ἀσέβειάν μου (αὐτοῦ Ν) καταψη-
 φίζεσθε (οἱ φίλοι καταψηφίζονται Ν) καταλιπόντες τὴν ἐκ τῶν ἔργων
 ἐξέτασιν ΓΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Βαλδδὸς ὁ Σαυχίτης λέγει· τί γὰρ προοίμιον ἢ φόβος παρ' αὐτοῦ, ὁ ποιῶν τὴν σύμπασαν ἐν ὑφίστῳ;

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 ὡςπερ ὁ Ἐλιφᾶζ ἀπορήσας πρὸς τὰ προβληματικῶς ὑπὸ τοῦ ἰὼβ εἰ-
ρημένα οὐκ εὐθυδικίαν ἠγωνίσαστο, ἀλλ' ἐπὶ τὰς κατὰ τοῦ δικαίου
διαβολὰς ἔτρεφε τὸν λόγον, οὕτω καὶ ὁ Βαλδδὸς οὐκ ἔχων ἐλέγχειν
τοῦ ἰὼβ τοὺς λόγους μετοχετεύει τὴν ἀπολογίαν καὶ ὡς ἐπαιρόμενον
κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ μέγα φρονοῦντα ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ θεοσεβείᾳ διαβάλ-
10 λει, θαυμαστῶς μὲν τὰ περὶ θεοῦ φιλοσοφῶν, ἐξευτελίζων δὲ τὴν ἀν-
θρώπου φύσιν καὶ μηδὲν τῶν καθαρωτάτων καθαρὸν εἶναι διοριζόμενος
συγκρίσει τῆς θείας καθαρότητος.

<Αἰ λέξεις>

25,2 τί γὰρ προοίμιον ἢ φόβος παρ' αὐτοῦ;

15 ἐπειδὴ μέγα, φησὶν, ἐπὶ θεοσεβείᾳ φρονεῖς, μάθανε ὡς ἀρχὴ
σοφίας καὶ θεοσεβείας ὁ θεῖος ὑπάρχει φόβος· σὺ δὲ ἀφόβως διαλέ-
γεις. ὁ τοίνυν τὸ προοίμιον τῆς θεοσεβείας μὴ κτησάμενος, πῶς
τοῖς ἄλλοις αὐτῆς μέρεσι σεμνύνεσθαι δύναται;

Υ Γ(β0FSP L 5-12; 15-18) Ν(5-12; 15-18)

2 ἀρ. τ. ρ. nach λέγει Υ/ Αὐχίτης Υ, vgl. S.32,5-6; 82,2 6 εὐ-
θυδικίαν Ν: εὐθυδικαίαν ΥΓ/ κατὰ ΓΝ: > Υ 7 ὁ > Ν/ ἐλέγχειν ΓΝ:
ἔλεγχον Υ 8 μετοχετεύει ΓΝ: μετοχετεύειν Υ 9 τοῦ > Γ/ τῇ οἰκ.
θεοσ. ΓΝ: τῆς οἰκείας θεοσεβείας Υ 11 διωριζόμενος Υ 13 er-
gänzt nach den anderen Kap. 15 φησὶν μέγα stellt Ν/ φρον. ἐπὶ
θεοσ. stellt Ν 16 σοφίας κ. θεοσ.: πάσης ἀρετῆς Ν/ ὑπάρχει: τυγ-
χάνει ΓΝ (ἔστι Ρ) 16/17 διαλέγῃ ΓΝ 18 fortasse δύνασαι Young

τοῦτο καὶ ὁ φιλωμῶδς ἐφιλοσόφησεν ἐπιβαλλόμενος· ἀρ-
χή σοφίας φόβος κυρίου.

25,2 ὁ ποιῶν τὴν σύμπασαν ἐν ὑφίστῳ.

εἰς φόβον ἐνάγων τὸν ἰσθμὸν τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν ἐξηγεῖται καὶ
5 φησιν, ὅτι ὁ θεὸς ὑψιστος ὢν καὶ ὑπεράνω παντὸς τὰ πάντα κατε-
σκεύασε καὶ πάντων ἐστὶ δημιουργός. ἔστι δὲ καὶ νοῆσαι ἑτέρως τὸ
ἐν ὑφίστῳ ἐν τῷ ὑψίῳ· ὑψιστος γὰρ ὁ υἱὸς ὡσπερ καὶ ὁ πατήρ.

25,3 μὴ γὰρ τις ὑπολόβοι, ὅτι ἔστι παρελκυσίς πειραταῖς; ἐπὶ
τίνας δὲ οὐκ ἐπελεύσεται ἔνεδρα παρ' αὐτοῦ;

10 πειραταὶ μὲν εἰσι κυρίως οἱ τὴν θάλασσαν ληστεύοντες. καθόλου
δὲ φησιν ὅτι· μηδεὶς ἐννοεῖτω, ὡς ἐπὶ πολὺ διαμένει θεὸς ὑπερτι-
θέμενος τὰς κατὰ τῶν ὀδίων τιμωρίας, ἀλλ' ὡσπερ οἱ ἐνεδρεύοντες
οὕτως ἀδοκῆτως αὐτοῖς ἐπέρχεται καὶ οὐκ ἔστι τινὰ τῶν ἀσεβῶν τὴν
θεῖαν διαδρᾶναι δίκην.

15 25,4 πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς ἔναντι κυρίου, ἢ τίς ὀποκαθα-
ρίσαι ἑαυτὸν γεννητὸς γυναικός;

ὠρατὸν ὁ Βολδοῦ ἐδίδοξε δόγμα. οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ἑαυτὸν κο-
θᾶραι δύναται διὰ τὴν πατροπαρόδοτον ἁμαρτίαν, εἰ μὴ τῆς θείας
τύχαι καθάρσεως. καὶ ἄλλως δέ, εἰ καὶ τῆ ἀνθρωπίνῃ κρίσει πολλοὶ
20 δίκαιοι νομίζονται, ἀλλά γε τῷ πανεπισκόπῳ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμῷ οὐ-
δεὶς δίκαιος, οὐδεὶς δυνάμενος εἰπεῖν ὅτι· καθαρὸς εἰμι. ἀμήχανον

1-2 Proverbien 1,7

Υ Γ(βΟFSPN ≠ 4-7; βΟFSP 11 μηδεὶς - 14; βΟFSP 17 οὐδεὶς -) Ρ(18
διὰ - ἁμαρτίαν; 21 ἀμήχανον -) Ν(10-14; 19 εἰ καὶ -)

4 ἐνάγων + ὡς οἴεται (Γ) 6 ἐτ. τὸ: ἕτερος τῶ Υ 8 παρελκυσίς Υ
10 μὲν > Ν/ κυρ. εἰσι stellt Ν/ θάλ. + πρὸς βλάβην ἑτέρων πλείοντες καὶ Ν
11 δέ: οὖν Ν / μηδεὶς: μὴ γὰρ τις Γ / ἐνν. + φησὶν Γ / ἐπὶ πολὺ: εἰς
τέλος Γ, εἰς τέλος κἀν ἐπὶ πολὺ Ν / ὑπερτιθ. διαμένει θεὸς stellt Γ
12 τιμωρίας + εἰ καὶ τέως μακροθυμεῖ Γ 13 ἀδοκῆτως > Ν
16 ἑαυτὸν LXX: ἑαυτῶ Υ 17 οὐδεὶς: τίς Γ 18 διὰ - ἁμαρτίαν > Γ
19 καὶ ἄλλως δέ > Γ / φησὶν flüht ein vor κρίσει Ν, nach κρίσει Γ
20 νομ.: φαίνονται Γ / νομίζονται δίκαιοι stellt Ν / γε ΓΝ: > Υ /
τοῦ > Ν 20/21 οὐδεὶς δίκαιος > Γ 21/1 ἀμ. γὰρ: ἢ ἀμήχ. Ρ

γάρ, μὴ ἔν τισι γενέσθαι παραπτώμασιν, ὅπουγε καὶ λόγων ἡμῶν καὶ πράξεων καὶ ἐνθυμημάτων τὰς δίκας ἀπαιτούμεθα τὸν πάντα ἐφορῶντα θεὸν λαθεῖν οὐ δυνάμενοι.

25,5 εἰ σελήνη συντάσσει, καὶ οὐκ ἐπιφάσκει.

5 συντάσσει ἀντὶ τοῦ· παραγγέλλει. σημαίνει διὰ τούτου τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν. καὶ γὰρ πρὸς τῇ συντελείᾳ κελεύει τῇ σελήνῃ καὶ τὸ οἰκειὸν οὐκ ἐκλάμπει σέλας.

25,5 ἄστρα δὲ οὐ καθαρὰ ἐναντίον αὐτοῦ.

ἔστι φῶς φωτὸς καθαρώτερον· αὐτίκα γοῦν τὸ ἀστρῶον φῶς τοῦ
 10 παρ' ἡμῶν, τοῦ ἄνθρακώδους, τοῦ ἐκ πυρός, καθαρώτερον τυγχάνει.
 πρὸς οὗτ'ν, φησὶν, τὴν θεῖαν καθαρότητα οὐδὲ τῶν ἄστρον τὸ φῶς τυγ-
 χάνει καθαρὸν.

25,6 ἕα δὲ, ἄνθρωπος σαπρία καὶ υἱὸς ἀνθρώπου σκώληξ.

ἕα δὲ ἀντὶ τοῦ· περιττὸν καὶ λογίσασθαι περὶ ἀνθρώπου, ὅλος
 15 γὰρ ἐστὶ σαπρία καὶ σκώληξ περὶ τὴν σαπρίαν εἰλούμενος. ἔγκει-
 ται γὰρ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεότητος ἐπὶ
 τὰ πονηρὰ. ταῦτα δὲ εἶπεν ἐκ τοῦ περιόντος κατασκευάζων τὸν
 λόγον καὶ πλήττων τὸν ἰβ' ὡς ἐπὶ καθαρότητι σεμνυόμενον. εἰ γὰρ
 οὐδέν, φησὶν, τῶν ποιημάτων μέγα φρονεῖν ἐπὶ καθαρότητι δύναται,
 20 πῶς μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος σαπρίας οὐδὲν διαφέρων καὶ σκώληκος.

15-17 Genesis 8,21

Υ Γ(ΒΟΨSP - 1 παραπτώμασιν; 14 - 18 σεμνυόμενον) Ρ(- 2 ἀπαιτούμε-
 θα; * 9-12) Ν(-3; * 5-7; * 9-12; 14-20)

1 γε > Ρ / λόγων; λογισμῶν καὶ λόγων Ρ / ἡμῶν > ΡΝ 1-2 καὶ ἐνθ.
 καὶ λόγων καὶ πρ. stellt Ν 2 καὶ ἐνθ. > Ρ / τὰς > ΡΝ / δίκας;
 εἰθύνας Ν 6 πρὸς τῇ συντ. > Ν 6-7 vgl. ἐν τῇ συντελείᾳ
 προστάσσει αὐτῇ μὴ φᾶναι Γ(F0) 14 ἕα - τοῦ > Ν / καὶ > Ν / ὅλως Υ
 14-15 ὅλος - εἰλούμενος; τοῦ δίκην σκώληκος περὶ τὴν σαπρίαν εἰλου-
 μένου Γ 15 καὶ + ὡς Ν 15/16 καὶ γὰρ ἔγκειται Γ
 16 ἀνθρώπου + ἐπιμελῶς Γ 16/17 ἐπὶ τὰ πον. ἐκ νεότητος stellt Γ
 17 περιόντος + καὶ Υ / κατασκευάζων ΓΝ: κατασκευάσας Υ 18 σεμ-
 νυόμενον ΓΝ: συμβαλλόμενον Υ / εἰ γὰρ: καὶ Ν 19 φησὶν > Ν
 20 ὁ > Ν / σκωλήκων Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥήτου· ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει· τίني πρόσκεισαι ἢ τίني μέλλεις βοθεῖν; πότερον οὐχ ᾗ πολλῇ ἰσχύς καὶ ᾗ βραχίῳν κραταῖός ἐστιν;

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

Ἐπειδὴ περὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως ὁ βαλδδὸς διελέχθη οἷα τις θεοῦ συνήγορος, πρὸς τοῦτο ὁ μακάριος ἰὼβ ἅπαντῃ καὶ φησιν· τί συνηγορεῖν σπουδάζεις θεῷ ὡς δεομένῃ τῆς ἐκ λόγων κατασκευῆς, ἵνα δειχθῇ σοφός καὶ δυνατός;

10

εἶτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι κἄλλιον αὐτῶν καὶ ὑψηλότερον δοξάζει τὰ περὶ θεοῦ, περὶ τῆς αὐτοῦ σοφίας διεξοδικώτερον διαλέγεται καὶ ἕμνεῖ τὴν ὁματάληπτον τοῦ θεοῦ δύναμιν καὶ προφητεύει περὶ τοῦ μονογενοῦς καὶ τὴν τυραννικὴν τοῦ διαβόλου καθαίρεσιν προλέγει.

ταῦτα δὲ προοιμιασάμενός φησιν ὅτι· ἀμήχανόν με, πᾶν ὅ τι ἂν 15 πάθω, ὄνομά τινα λαλῆσαι περὶ θεοῦ, ἕως ἂν εἰς θάνατον φθάσω· καὶ ὄρω πιστοῦται τὴν ὑπόσχεσιν. εἶτα καὶ μετὰ καθαρῶς συνειδήσεως παρηρισσάμενος λέγει, ὅτι αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἑαυτῷ σύννοιδεν ὅσπον πρόξοντι, διαλήφεται δὲ ἡ θεία δίκη τοὺς ἀσεβεῖς.

καὶ πάλιν ἀναλαμβάνει ὅτε δὴ τῆς θείας σοφίας τῆς ἐν τοῖς θεῖ- 20 οῖς δημιουργήμασι φαινομένης καὶ ἐν τοῖς λογικοῖς κατεσπαρμένης καὶ τὸ σοφὸν εἶναι πάντων ὁποφαίνει τιμιώτερον. πολλὰ δὲ περὶ τῆς θεοδωρήτου ταύτης σοφίας διεξελθὼν καὶ ὡς οὐδὲν αὐτῇ παραβληθήσεται διδόντας καὶ τοῦτό φησιν, ὡς τὸ μὲν κλέος τῆς σοφίας εἰς πάντα διαδέδοται, τοὺς δὲ περὶ αὐτῆς λόγους εὐρεῖν ἀμήχανον·

25 καὶ μᾶθημα παραδίδωσι κἄλλιστον, ὅτι ἀρκεῖ ἄνθρωπῳ εἰς τὸ εἶναι

Υ Γ(βΟΡΡΝ 6-)

2 ἀρ. τ. β.	nach λέγει Υ	3 ᾧ ₁ : θ Υ / ᾧ ₂ : ὁ Υ	12 περὶ Γ:
διὰ Υ	15 ἄνομα Γ (vgl. Hiob 27,4):	ἀνώματα Υ	19 ἄτε δὴ:
περὶ Γ	19/20 θεῖος > Υ	21 ὁποφαίνει Γ: ὁποφαίνει Υ	

σοφὸν οὐ τὸ ζητεῖν τὰ ἀνεξερευνήτα, ἀλλὰ τὸ θεοσεβεῖν καὶ παντὸς εἶδους κακίας ἀπέχεσθαι, καὶ ταύτην ἀνάληψιν σοφίας καὶ ἐπιστήμης εἶναι ὀρίζεται. ταῦτα δὲ διεξῆλθεν ὁμοῦ μὲν τὰ περὶ θεοῦ δοξάζων καλῶς, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς φίλους πείθων μὴ πάντως οἴεσθαι δι' ἁμαρ-
5 τίας αὐτὸν πάσχειν, ἀλλὰ τοὺς περὶ τῶν τοιούτων λόγους τοῖς ἀνεξιχνιάστοις τοῦ θεοῦ καταλιμπάνειν κήρμασιν.

διαλέγεται δέ, ὡς ἔφην, περὶ σοφίας οὐ τοῦ ἐνυποστάτου λόγου, τουτέστι τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς σοφία καλεῖται καὶ ἔστι τοῦ πατρὸς, ἀλλ' οὐ περὶ αὐτοῦ νῦν ὁ λόγος,
10 ἀλλὰ περὶ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας τῶν ὑπὸ θεοῦ πεποιημένων λογικῶν συνισταμένης φιλόθεον καὶ φιλόγαθον προαίρεσιν, ἣν ἐν τοῖς λογικοῖς κατέσπειρεν ὁ δημιουργός. εἰ δὲ καὶ αὕτη ἀσύγκριτος καὶ τοσοῦτου ἄξια ἢ κατὰ μετοχὴν ἡμῖν δεδομένη, τί ἐννοῆσαι προσήκει περὶ τῆς αὐτοσοφίας, τῆς οὐσιώδους σοφίας, τοῦ
15 μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ὁμοουσίου τῷ πατρί, τῆς πατρικῆς σοφίας, τοῦ λόγου τοῦ ἐνυποστάτου, δι' οὗ καὶ ἡμεῖς λογικοὶ καὶ σοφοὶ κατὰ μετὰληψιν καὶ μετοχὴν δι' ἁγίου πνεύματος γινόμεθά τε καὶ καλούμεθα τῇ θεῖᾳ χάριτι σοφιζόμενοι;

<Αἰ λέξεις>

20 26,2 τίνοι πρόσκεισαι ἢ τίνοι μέλλεις βοηθεῖν; πότερον οὐχ ᾗ πολλῇ ἰσχύς καὶ ᾗ βραχίων ἰσχυρός ἐστιν;

τίνοι τὴν παρὰ σουτοῦ δύναμιν εἰσφέρεις καὶ τῇ αὐτοῦ συντάσσεις σουτὸν μερίδι ἢ τίνοι συνηγορεῖν σπουδάξεις ὡς τῆς σῆς ἐπικουρίας δεομένῳ; ἄπαγε, ἄνθρωπε, ἅπαντες ἴαμεν ὡς ἀνευδεῆς τε κοὶ παντο-
25 δύναμός ἐστιν ὁ θεός.

Υ Γ(ρOFFN -6; ρΘF 7-18; ρOFFP 22-25) N(22-25)

2 ἀνάλ.: ἀνάλυσιν (P) 6 καταλ. Γ: καταλιμπάνει Υ 7 οὐ Γ: > Υ
10 τῆς κ. φ. ἐν.: τῆς ἐν ταῖς κ. φ. ἐνεργείαις Γ 12 καὶ > Γ
13 διδομ. Γ 16 δι' ὅν Γ 18 θεῖα Γ: > Υ 19 vgl.S.15, 37 usf.
21 ᾗ: ὁ Υ 22 σουτοῦ + φησιν Γ(ohne P)N 22/23 καὶ - μερίδι
> Γ / συντάσσεις αὐτὸν Υ, σουτὸν συντάσσεις N 23 ἢ - σπουδάξεις
ΓN: > Υ / ὡς + δὴ N 24 ᾗ ἄνθρ.Γ(ohne P)N/ ἀνευδεεῖς Υ/ τε ΓN: > Υ

26,3 τίνοι συμβεβούλευσαι; οὐχ ᾧ πᾶσα σοφία;

ἀλλὰ καὶ ὡς πάνσοφος ὁ θεός, πρόδηλον. τί οὖν ὡς κοινωνῶν αὐ-
τῷ τῶν βουλευμάτων τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι λόγους ἐσπούδασας;

26,3 ἢ τίνοι ἐπακολούθησαι; οὐχ ᾧ μεγίστη δύναμις;

- 5 τίνοι δὲ ἔπεσθαι σπουδάζεις ὡς δὴ τίνα συμμαχίαν εἰσοίσαν αὐ-
τῷ; οὐ τῷ πανσθενεῖ καὶ παντοδυνάμῳ;

26,4 τίνοι ἀπήγγειλας ῥήματα;

ἐπὶ τίνος δὲ τὴν σαυτοῦ σοφίαν ἐπεδείξω;

26,4 πνοὴ δὲ τίνος ἐστὶν ἢ ἐξελεθῶσα ἐκ σοῦ;

- 10 ἐννόησον γάρ, ᾧ θαυμάσιε, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἀναπνεῖν καὶ ζῆν καὶ
φθέγγεσθαι ἐκ θεοῦ λαβῶν ἔχεις. ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ μακάριος διασύ-
ρων τὸν βαλδὰδ ὡς καινότερον θέλοντα φαίνεσθαι τοῦ θεοῦ συνήγο-
ρον περὶ θεοῦ ἀπάντων ὁμοίως ἐπισταμένων, ὅτι καὶ δυνατὸς καὶ
πάνσοφος ὁ θεὸς τυγχάνει.
- 15 ταῦτα πρὸς ἐκείνους σιωπητικῶς εἰρηκῶς τρέπει τὸν λόγον ἐπὶ τὴν
τοῦ θεοῦ δύναμιν δεικνύς, ὡς ἄμεινον αὐτῶν τὰ περὶ τῆς ἰσχύος
δοξάζει τοῦ θεοῦ, καὶ φησιν·

26,5 μὴ Γίγαντες μαιωθήσονται ὑποκάτωθεν ὕδατος καὶ τῶν γειτό-
νων αὐτοῦ;

- 20 μὴ δύνανται, φησίν, αἱ δυνάμεις αἱ ὑπὸ γῆν, αἱ μετὰ τὰ ὕδατα
καὶ τὴν γείτονα γῆν, τουτέστιν αἱ ἐν τῷ ᾄδῳ, ὡσπερ ἐκ μήτρας τῆ
μαιωτικῆ τέχνη τοὺς τεθνεῶτας ἐξαγαγεῖν καὶ ζωογονῆσαι; ὁ δὲ λέ-

Υ Γ(βΟFP 2-3; # 10 - 11 ἔχεις; 15 - 17 θεοῦ; 20-) Ρ(# 10 - 11 ἔχεις)
N(# 2-3; 5-6; 8; # 10-17)

1 πᾶσα LXX: πολλὰ ὁ θεὸς > Γ(N)/ κοινων(όν) ὁ θεὸς > Γ(N)/ κοινων(όν) ὁ θεὸς > Γ(N) 3 ἐσπού-
δασας Γ, + ἢ ἐδίδαξας αὐτὸν τι οὐκ εἰδὸτα Γ, + τίνοι συμβεβούλευσαι; 4 ἐπακο-
λουθήσεις LXX: ἐπηκολούθησας ὁ θεὸς > Γ(N) 5 σπουδ.: σπεύδεις N / εἰσοί-
σων N: εἰσοῖσαν ὁ θεὸς > Γ(N) 6 παντοδ. καὶ πανσθ. stellt N
12/13 συντηγῶν ὁ θεὸς > Γ(N) 15 ταῦτα + δὲ Γ/ ἐκεῖνον: βαλδὰδ Γ/ σκοπετικῶς ὁ θεὸς > Γ(N)
16 ἀμείνων ὁ θεὸς > Γ(N) αὐτοῦ vermutet Young 18 γίγαντες με ἀθήσονται ὁ θεὸς > Γ(N)
21 αἱ > Γ / ἄδει ὁ θεὸς > Γ(N) 22 ζωοποιῆσαι ὁ θεὸς > Γ(N)

γει τοῦτὸ ἐστίν· μὴ δύνανται αἱ ἐν τῷ ῥῆθι δυνάμεις ἀνάσσειν ποι-
ῆσαι; θεὸς δὲ καὶ νεκροὺς ἀνίστησιν ἐξουσιαστικῆ δυνάμει χρώμενος.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλως νοῆσαι· πάλαι καθαίρων ὁ θεὸς τὴν γῆν τῷ κα-
τακλυσμῷ ὡς κατεφθορμένην τοὺς θεομάχους ἐκείνους ἄνδρας τοὺς κα-
5 λουμένους Γίγαντας ἐπέκλυσε καὶ ἐξηράνισεν. φησὶν οὖν ὅτι· μὴ δύ-
νανται ἐκεῖνοι οἱ Γίγαντες αὐθις μαιωθῆναι καὶ ἰδίᾳ δυνάμει ἐsau-
τοὺς ἀνοσῆσαι; μὴ τι αὐτοὺς ὤνησεν ἡ πολλὴ δύναμις ἀντιπρόξεντος
τῆ ἀμάχῃ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ θεοῦ;

26,6 γυμνὸς ὁ ῥῆθς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι περιβόλαιον τῆ

10 ἀπώλειρ.

ἀπὸ τοῦ κυρίου δηλονότι. οὐ γὰρ ἔχει ἀποκρυβῆν ἀπώλεια ἐνώπιον
αὐτοῦ, ἦτις ἐστὶ γείτων τοῦ ῥῆθου. ἀπώλειαν δὲ τὸν θάνατόν ἐστιν
ἐννοεῖν· ὁ δὲ μονογενὴς ἄνθρωπος γεγωνῶς καὶ τὸν ῥῆθον ἐσκύλευσε
καὶ εἶπε τοῖς ἐν σκοτει· ἀνακαλύφθητε, καὶ οὐδὲν περι-
15 βόλαιον ἀντέπραξε τῷ θεϊκῷ κελεύσματι, ἀλλ' εὐθέως ἀνεκαλύφθησαν.

26,7 <ἐκτείνων βορέαν ἐπ' οὐδέν,> κρεμάζων γῆν ἐπὶ μηδενός.

οὐ γὰρ ἔστιν ὄχημα τῆς γῆς ἕτερον ἢ ὑποστήριγμα, ἀλλὰ τῷ θείῳ
βουλῆματι κρέματαί τε καὶ ὑπεστήρικται.

26,8 δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐρράγη νέφος ὑπο-

20 κάτω αὐτοῦ.

14 Jesaiás 49,9

Υ Γ(β0FP -2; # 3 πάλαι - 6 μαιωθῆναι; 6 καὶ - 8; β0FPL 17 ἀλλὰ - 18)
Ρ(# 11 - 15 κελεύσασατι) Ν(# 2 θεὸς - χρώμενος; 3 πάλαι - 8; # 11 -
14 εἶπε; 14 τοῖς - 15; # 17-18)

1 τοῦτὸ: τοιοῦτόν Γ 5 γίγ. - ἐξηρ.: κατέκλυσε γίγ. Ν 6 γί-
γαντες + ἢ οἱ γείτονες αὐτοῖς τουτέστιν οἱ ὅμοιοι αὐτοῖς κατὰ τὴν
κακίαν Ν / μαιωθῆναι (Γ)Ν: με ἀθῆναι Υ / καί: ἢ Γ 7 δύναμις:
δυναστεία Γ 8 δυνάμει: βουλῆ Ν, τῆ βουλῆ Γ 14 ἐν + τῷ Ν /
οὐδὲν (Ρ)Ν: οὐδὲ Υ 16-17 vor 17 ἀλλὰ hat βορέαν τὸ βόρειον
- κλίμα φησὶν ἵνα εἴπῃ ὅτι τοσοῦτον γῆς μήκος ὑπεστήσατο μηδενός ἐ-
ρείσματος ὑποκειμένου· καὶ τί τοῦτο λέγω φησὶν ὅπουγε τὴν ἅπασαν γῆν
ἀοράτῳ δυνάμει κατέχει Γ (ähnlich in Kurzfassung Ν); vielleicht vor
17 οὐδὲν oder mit 16 ἐκτ. - οὐδὲν in Υ ausgefallen 17 ὄχημα (Ν):
οχημα Υ / ἀλλὰ τῷ: τῷ γὰρ Γ 18 κρέματαί Υ

εἰ μὴ γὰρ ταῖς νεφέλαις προσέταξεν, οὐκ ἐπαριᾶσιν, καθ' ὄσον ἂν κελουσθῶσι μέτρον, τῆ γῆ τὸν ὑετόν.

26,9 ὁ κρατῶν πρόσωπον θρόνου, ἐκπετάζων ἐπ' αὐτὸν νέφος αὐτοῦ.

Θρόνος τοῦ θεοῦ ὁ οὐρανὸς πολλαχοῦ τῆς γραφῆς εἴρηται. 5 κατὰ πρόσωπον δὲ κεῖται τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἄηρ. φησὶν οὖν, ὅτι διακρατῶν τὸν ἄερα καὶ ἐφαπλῶν τὰς νεφέλας, οὐκ ἐᾷ στάζειν τὸν ὑετόν, εἰ μὴ καθ' οὗς οἶδεν αὐτὸς συμφέροντας τρόπους.

26,10 πρόσταγμα ἐγύρωσεν ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος μέχρι συντελείας φωτὸς μετὰ σκοτούς.

10 ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκτεῖον πρόσταγμα κυκλοτερῶς περιστήσας ταῖς ὕδασιν ὑπερβαίνειν καὶ ἐπικλύζειν τὴν γείτονα γῆν οὐ συγχωρεῖ. παρατείνει δὲ ἡ θεία πρόνοια μέχρι συντελείας φωτὸς μετὰ σκοτούς, τουτέστιν ἀντιπαρσχωρεῖν ἀλλήλαις τοὺς δρόμους τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν πεῖθουσα.

15 26,11 στῦλοι οὐρανοῦ ἐπετάσθησαν, <καὶ ἐξέστησαν> ἀπὸ τῆς ἐπιτιμήσεως αὐτοῦ.

ἀλλὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὰ στηρίγματα καὶ οἶονεὶ ὑποβάθραι οὐ κάτωθεν αὐτὸν ἐρείδουσι καὶ ἀναβαστάζουσιν ὥσπερ τινὲς στῦλοι τὰ ὑπερκαίμενα βαστάζοντες, ἀλλ' ἄνω που τυγχάνουσιν αἱ ἔδραι 20 τοῦ οὐρανοῦ. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐπετάσθησαν, ἵνα εἴπη

4 z.B. Matthäus 5,34; 23,22

Υ Γ(βΟFP 1-2; βΟFPL 4 - 6 νεφέλας; 10-14; βΟFL 17-) Ρ(# 6 οὐκ - 7; 17-) Ν(# 1-2; 4-7; 10 - 12 πρόνοια: 17 καί ι - υποβάθραι)

1 προστάξει θεός Γ 4 εἶρ.: ὀνομάζεται Ν 5 τοῦ οὐο. κεῖται stellt Ν / ὁ > Γ / φησὶν ΓΝ: φασὶν Υ 5/6 διακρατεῖ .. ἐφαπλοῖ Γ 6 ἄερα: αἰθέρα Γ / τὰς νεφέλας ΓΝ: ταῖς νεφέλαις Υ 6-7 οὐκ - βετὸν so (Ρ)Ν: nach τρόπους Υ 7 τρόπους (Ρ): τόπους Υ, λόγους Ν 10 ἀλλὰ - οἰκ.: τὸ οἰκ. γὰρ Ν / πρόστ. + φησὶν Ν / κυκλοτερῶς Υ / περιστήσας ΓΝ: περιστήσαι Υ 11 ὕδασιν + καὶ ταῦτα οἶονεὶ χαλινώσας Ν/ συγχ.: ἐᾷ ΓΝ 14 πεῖθ.: παρασκευάζουσα Γ 17 καί ι + αὐτὰ φησὶν Ν / στηρίγμ. + φησὶν Γ/ καὶ οἶονεὶ υποβάθραι Ν: καὶ οἱ ἁμοὶ ἡπὸ βάθραι Υ, > ΓΡ 18 αὐτὸν: αὐτῶν Υ 18-19 ὥσπερ - βαστ. > ΓΡ 19 ἀλλ' Γ: ἀλλὰ ΥΡ 19-20 αἱ ἔδραι τοῦ οὐο. > ΓΡ

8τι· καὶ ὁ οὐρανὸς τῷ θεῷ λόγῳ συνίσταται οὐδενὸς αὐτὸν ὑπε-
ρεΐδοντος.

πλὴν καὶ αὐτοὶ τοῦ οὐρανοῦ οἱ θεμέλιοι ἐξίστανται καὶ σα-
λεύονται, ὅταν αὐτὸς ἐπιτάξῃ. γίνεται δὲ τοῦτο ἐν τῇ συντελείῃ
5 ὡσεὶ περιβόλαιον, γὰρ φησιν, ἐλίξεις αὐτοῦς καὶ ἄλ-
λαγήσονται.

26, 12 ἰσχύι κατέπαυσε τὴν θάλασσαν, ἐπιστήμη δὲ ἔτρωσε τὸ κῆτος.

εἰς τὸν περὶ τῆς θαλάσσης ἐκβεβηκῶς λόγον τοῦ νοητοῦ κῆτους
ἐμνημόνευσεν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὁ θεσπέσιος μελωδὸς ποιήσας φαίνε-
10 ται· εἰρηκῶς γάρ· αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύ-
χωρος, ἐκεῖ ἐρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῷα
μικρὰ μετὰ μεγάλων εὐθύς ἐπήγαγεν· δράκων οὗτος, ὃν
ἔπλασας ἐμπαΐζειν αὐτῷ. φησὶν οὖν, ὅτι θεϊκῇ δυνάμει
τὴν νοητὴν ἔπαυσε θάλασσαν, τουτέστιν· τὴν ἁμαρτίαν ἐξηράνισε
15 διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. τὸν δὲ διάβολον ὑπέστρωσε
δεδικῶς ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορ-
πίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, οὐ τῇ
πανακτεῖ δυνάμει χρῆσάμενος οὐδὲ τῇ κατεξουσίῃ τοῦτο διαπραξά-
μενος ὡς θεός, ἀλλ' ἐπιστήμη καὶ σοφίᾳ διὰ ταπεινοφροσύνης, διὰ
20 ἀνεξικακίας, ἄνθρωπος γεγωνὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων δημιουργὸς καὶ τα-
πεινώσας ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.

26, 13 κλεῖθρα δὲ οὐρανοῦ δεδοίκασιν αὐτόν.

ὡσπερ ἀμέλει τὸν δορυφορούμενον ὑπὸ τῶν ἀγγέλων αἱ ἄνω δυνά-

5f Ps.101,27 10-13 Ps.103,25-26 16f Lukas 10,19 20f Philipp.2,8

Υ Γ(βΟFL -6; βΟFPL 8-21; * 23-) Ρ(-6) Ν(3 οί - 6; * 9 τὸ - 13 αὐτῷ)

1 τῷ > ΓΡ 1/2 οὐδενὸς αὐτ. ὑπερ. > Γ 3 αὐτοῦ Γ 4 ἐπι-
τάξῃ + ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν ὁ ἐκπετάσας ὁ ἐκτείννας ὡσεὶ δέρονιν Ν /
τοῦτο: ὁ σεισμὸς οὗτος καὶ ἡ μεταβολὴ Ν 5 γὰρ φησιν ΓΡΝ: > Υ /
ἐλίξεις Υ 8 θαλάσσης Υ: θαλάττης Γ / ἐκβεβηκῶς Υ(Ρ): ἐκβεβλη-
κῶς Γ 9 ὁ θεσπ. μελωδὸς Υ, Δαυὶδ Γ 10 καὶ Γ(LXX): ἡ Υ
11-12 ζῷα - εὐθύς > Γ 13 αὐτό Υ 14 θάλατταν Γ / τῆν₂ Γ:
> Υ 15 τοῦ Γ: > Υ / ὑπέστρωσε + καὶ πατεῖσθαι παρεσκεύασε Γ
17 καὶ - ἐχθροῦ > Γ 18 πανακτῆ Υ / οὐδὲ - διαπρ. > Γ / κατεξου-
σίᾳ Hag: κατ' ἐξουσίαν Υ 19/20 διὰ ἀνεξικακίας > Γ 23 τὸν
Hag: καὶ Υ / δωρυφορούμενον Υ

μεις θεώμεναι πρὸς τὸν οἰκεῖον ἀναφοιτῶντα πατέρα μετὰ τῆς ἰδί-
 ας σαρκὸς μετὰ δέους καὶ θαύματος ἔλεγον· τίς ἐστὶν οὗτος
 ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; εἶτα καὶ ἀντιφθόγγως τῶν δορυφορούν-
 των λεγόντων ἤκουον· κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν
 5 ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

26,13 προστάγματι δὲ ἐθανάτωσε δράκοντα ἀποστάτην.

σύμφωνα τούτοις ὁ ἀπόστολος ἔφησεν εἰρηκῶς· ὃν ὁ κύριος
 ὄνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ εἰς
 αὐτὸν ἐκλάβοις τὸν διάβολον διὰ τὸ μέλλειν αὐτὸν εἰς αἰῶνιον
 10 σκότος παραπέμπεσθαι καὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ
 διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ - τὸ γὰρ τοῦ ἀποστό-
 λου περὶ τοῦ ἀντιχρίστου λέγεται -, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἴρηται.

26,14 ἰδοὺ ταῦτα μέρη ὁδοῦ <αὐτοῦ>, καὶ ἐπὶ ἱκμάδα λόγου αὐτοῦ
 ἀκουσόμεθα ἐν αὐτῷ.

15 ταῦτα, φησὶν, ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἶπαμεν μέρος τι μικρὸν ἐξηγη-
 σάμενοι τῆς δυνάμεως καὶ σοφίας τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν ἐφοδεύων καὶ
 περιπολῶν τόνδε τὸν κόσμον διέπει, καὶ μικρὰν τινα ἱκμάδα τοῦ
 λόγου αὐτοῦ ἀκηκόαμεν· ὅλον γὰρ τὸ χύμα τῆς αὐτοῦ σοφίας γεννη-
 τὴν φύσιν παραδέξασθαι ἀμήχανον.

20 26,14 σθένος δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν ὁπότε ποιήσῃ;

τίς δὲ ἱκανὸς ἐξηγητῆς τὸν διὰ ἄερος καὶ βροντῆς κτύπον φε-
 ρόμενον εἰπεῖν, κατὰ ποίους λόγους ἢ ποίας αἰτίας γίνεται;

2-5 Psalm 23,10 7-8 2.Thessalonicher 2,8 10-11 Matthäus 25,41

Υ Γ(βOFPL ≠ -5; 7-10 παραπέμπεσθαι; ≠ 10 καὶ - 12; βOFL 17 καὶ -
 18 ἀκηκόαμεν) P(15-19) N(≠ 15 μέρος - 19)

1, ἀναφοιτῶντα Υ 3 δορυφ. Υ 7 ἔφησεν εἰρ.: ἔφη περὶ τοῦ ἀν-
 τιχρίστου λέγων Γ 8 πνεύματι: ῥήματι Γ 8-9 εἰς - διάβ.:
 εἰς τὸν διάβ. ἐκλάβοις Γ, αὐτὸν ἐκβάλλεις τὸν διάβολον Υ 9 αὐ-
 τὸν Γ: > Υ 9-10 εἰς αἰ. σκ. > Γ 12 οὐκ - εἴρ.: οὐκ ἀμασθή-
 σεῖς τοῦ σκοποῦ (Γ) 13 αὐτοῦ₂ nicht LXX, vg1. Z.18 15 ταῦ-
 τα - ὀλίγα: ἐκ τῶν πολ. ὀλ. φησὶν P 16 δυν. - θεοῦ: αὐτοῦ σοφ.
 κ. δυν. P / ἐφοδ. καὶ Υ(N): > P 18 λόγου αὐτοῦ ΥΡ: περὶ
 τούτων λόγου Γ(N) / ἀκηκόαμεν + καὶ τῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν P / ὅπως P

27,1 ἔτι δὲ προσθεῖς ἰὼβ εἶπε τῷ προοιμίῳ.

τῶν τριῶν φίλων πρὸς τὰ εἰρημένα τὴν ἡσυχίαν ἀγαθόντων αὐθις τοῖς προτέροις ἐπισυνάπτων τὰ ἐφεξῆς ὁ μακάριος ἰὼβ ἐπιφέρει. προοίμιον δὲ ὡς πρὸς τὰ ἐφεξῆς τὰ πρότερον εἰρημένα εἶπεν.

5 ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐκδέδωκεν· καὶ ἰὼβ προσέθηκεν ὅραι τὴν παρβολῆν αὐτοῦ καὶ εἶπεν. παραβολὴ δὲ εἴρηται παρὰ τῆ γραφῆ οὐ μόνον ὁ καθ' ὁμοίωσιν εἰσαγόμενος λόγος, ἀλλὰ καὶ ἅπας λόγος σοφός. καὶ ὁ Βαλαὰμ γὰρ ἀναλαμβάνων τὴν παραβολὴν ἔλεγεν, καὶ Δαυίδ· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, οὐχ ὁ-
10 μοιῶματα διεξιόντες, ἀλλὰ λόγους σοφούς.

27,2-5 ζῆ κύριος, ὃς οὕτω με κέκρικεν, καὶ ὁ παντοκράτωρ ὁ πικρῶνας μου τὴν ψυχὴν. ἢ μὴν ἔτι τῆς πνοῆς μου ἐνουσῆς, πνεῦμα δὲ θεοῦ τὸ περιόν μοι ἐν βίῳ, μὴ λαλήσειν τὰ χεῖλη μου ἄνομα, οὐδὲ ἡ ψυχὴ μου μελετήσῃ ὄδινα. μὴ μοι εἴη δικαίους ὑμᾶς ἀποφῆ-

15 ναι ἕως <ὄν> ὀποθάνω.

τὸ ἕως ὄν ἀποθάνω κατὰ κοινου εἴρηται, ὁ δὲ νοῦς οὗτος· μὰ τὸν ζῶντα κύριον καὶ τὸν κατὰ κρίσιν οἰκείαν καὶ τοὺς ἀνεφίκτους ἑαυτοῦ λόγους τοῖς τοσοῦτοις με κακοῖς περιβεβληκότα, ἕως ὄνασπνέω καὶ ζῶ, κἂν τούτων πάθω δεινότερον, οὐκ ὄν ἀπηχῆς τι ἢ 20 ὄνομον ἢ καλίμφημον φθεγξαίμην ἢ διανοησαίμην κατὰ θεοῦ ὄντι-κοθιστάμενος μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. ἀλλὰ μηδὲ γένοιτό μοι, ἕτερα μὲν ἔχειν κατὰ διάνοιον καὶ συνειδέναί μὲν ὡς μῆτην μου καταψηφίζεσθε, δυσωπούμενον δὲ ὑμᾶς παρσαχαρᾶττειν τὴν ἀλήθειαν καὶ φόσκειν, ὅτι δικαίως ταῦτα ἐννοεῖτε περὶ ἐμοῦ ἕπερ δὴ

8 Numeri 23,7

9 Psalm 77,2

Υ Γ(βΟFL 2-4; βΟFPL ≠ 4; ≠ 17-) Ρ(5-10) Ν(≠ 2-4; 5-10; 19 οὐκ ὄν - 21 ἁμαρτίαν) Proverbienkatene PG 93,472 zu Prov.1,6 (6 παραβολὴ - 10)

1 προσθεῖς LXX: προθεῖς Υ 2 πρὸς Γ: παρὰ Υ 5 δὲ > Ρ / οὐ-
τως > Ρ / καὶ + ὁ Υ / προσέθηκεν ἰὼβ stellt Ν 6 αὐτοῦ > Ρ /
καὶ εἶπεν > Ν 7 εἰσαγ. > Ν/ πᾶς Ρr. 8 καὶ - γάρ: οὕτω γούν καὶ
ὁ Β. Ν/ ἀναλαβὼν Ν 9 καὶ + ὁ ΡΝ 9/10 ὁμοιώματα: παραβολὰς Ρ
10 διεξιῶν Ρr. 11 οὕτως Υ 12 μὴν: μῆν Υ 14 οὐδὲ LXX: μηδὲ Υ
18 ἕως: ἀχρις ὄτου (Γ) 19 ἀνασπνέω: ἐμπνέω (Γ) / ζῶ + παρὰ θεοῦ τοῦτο
λαβὼν (Γ) / ἀπηχῆς (Γ)Ν: ἀπεχθὲς Υ 19/20 ἢ ὄνομον > Ν 20 πα-
λίμφημον Υ 23 καταψηφίζεσθαι Υ 24 ἐννοεῖται Υ

λέγετε.

ἐπιτῆρει δέ, ὡς περὶ ἑνὸς θεοῦ διαλεγόμενος τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος ἐμνημόνευσε. πρῶτον μὲν γὰρ εἶπε ζῆ κύριος τὸν μονογενῆ λέγων· εἶς γὰρ κύριος, μία πίστις. εἶτα 5 ἐπήγαγεν ὁ παντοκράτωρ τὸν τοῦ μονογενοῦς πατέρα παραδηλῶν. εἶτα ἐφεξῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐμνημόνευσεν, ὁ ὄνσπνέουσι μᾶλλον οἱ ἅγιοι ἢ τὸν ἄερα. λέγει δὲ τὸ πνευματικὸν χάρισμα, ὁ ἐνεφύσησεν ἡμῖν θεὸς ἐξ ἀρχῆς ζωοπλαστήσας τὸν ἄνθρωπον καὶ ὕστερον ὁ σαρκωθείς λόγος τοῖς μαθηταῖς εἰρηκῶς· λάβετε πνεῦμα 8-10 γιον. ὁ γὰρ ἐν μονάδι θεὸς διὰ τὴν μίαν οὐσίαν καὶ θεότητα ἐν τριάδι γνωρίζεται διὰ τὰς ὑποστάσεις.

πικραίνεσθαι δὲ λέγεται ἡ ψυχὴ, ὅτε μηδὲν γλυκὺ καὶ ἡδὺ καὶ ἐπαγωγὸν αὐτῇ πάρεστιν.

27,5-6 οὐ γὰρ ἀπαλλάξω τὴν ἀκακίαν μου. δικαιοσύνη δὲ προσέ-
15 χων οὐ μὴ προῶμαι· οὐ γὰρ σύνιδα ἑμαυτῷ ἄτοπον πρᾶξας.

οὐ γὰρ ἀποστήσω ἀπ' ἐμοῦ τὴν ἐμὴν ἀκακίαν καὶ ἀπλότητα, οὐδὲ προδῶσω δικαιοσύνην, οὐδὲ ἕτερα ἔχων κατὰ διάνοιαν καὶ μηδὲν ἑμαυτῷ συνειδῶς παρὰ τὸ ἀληθὲς καὶ δίκαιον ἕτερα φθέγγομαι.

27,7 οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ εἶησαν οἱ ἐχθροί μου ὥσπερ ἡ καταστροφή τῶν ἀ-
20 σεβῶν, καὶ οἱ ἐπ' ἐμὲ ἐπανιστάμενοι ὥσπερ ἡ ἀπῶλεια τῶν παρονόμων.

ἐγὼ μὲν οὖν, φησίν, οὐδὲν ἑμαυτῷ σύνιδα· ὁ δὲ ὡς ἀσεβοῦς μου καταψηρίζεσθε, εἰς ἐχθρῶν τρέποιτο κεφαλᾶς.

27,8-10 καὶ τίς γὰρ ἐστὶν ἐλπὶς ἀσεβεῖ, ὅτι ἐπέχει; πεποιθὼς ἐπὶ
κύριον ἄρα σωθήσεται; ἢ τῆς δεήσεως αὐτοῦ εἰσακουσεται κύριος; ἢ

4 Epheser 4,5

9-10 Johannes 20,22

Υ Γ(ΒΟFPL ≠ -1) Ρ(2 - 3 ἐμνημόνευσε) Ν(≠ 21-22)

1 λέγεται Υ 2-3 ἐμνημόνευσε νορ τῆς Ρ 3 τριάδος + τοῦ μονογενοῦς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος Ρ 6 ὁ κοrr. aus ὄν Υ 14 δικαιοσύνη LXX: δικαιοσύνην Υ 21 ὡς ἀσεβοῦς: ἀσεβῶς (Ν) 22 καταψηρίζεσθαι Υ 23 ἀσεβῆ Υ/ πεποιθὼς LXX: πέποιθα Υ 24 τὴν δέησιν LXX (vgl. S.227,6)

ἐπελθούσης αὐτῷ ἀνάγκης μὴ ἔχει τινὰ παρησίαν ἐνώπιον αὐτοῦ; ἢ ὡς ἐπικαλεσαμένου αὐτοῦ εἰσακούσεται αὐτοῦ;

ποιῶν γὰρ ἔχει, φησίν, ἐλπίδα ὁ ἀσεβῆς, κἂν τέως ἀντέχη; μετὰ ποίας πεποιθήσεως τὴν ἐκ θεοῦ σωτηρίαν προσδοκᾷ; πῶς δὲ ἀνάγκη 5 περιπεσῶν σὺν παρησίᾳ τὸν θεὸν ἐπικαλέσεται ὡς μελλούσης αὐτοῦ τῆς εὐχῆς εἰσακούεσθαι;

27,11 ἄλλὰ νῦν ἀναγγελῶ ὑμῖν, τί ἐστὶν ἐν χειρὶ κυρίου· ἃ ἐστὶ παρὰ παντοκράτορι, οὐ φεύσονται.

ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἀναγγελῶ καὶ τὰ ἐκ χειρὸς κυρίου τοῖς ἀσεβέσιν 10 ἐπιφερόμενα.

27,12-13 ἰδοὺ δὴ πάντες οἴδατε, ὅτι κενὰ κενοῖς ἐπιβάλλετε. αὐτῆ ἢ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ κυρίου, κτῆμα δὲ δυναστῶν ἐπελεύσεται παρὰ παντοκράτορος ἐπ' αὐτούς.

ἡμεῖς μὲν οὖν, φησίν, οἴδατε, ὅτι ματαίους ματαίοις συνείχετε 15 λόγους ἀσεβείας με γραφόμενοι. ἐγὼ δὲ φημι, ποῖα τίς ἐστὶν ἡ τοῦ ἀσεβοῦς μερίς, καὶ ποῖον κτῆμα καὶ ποῖος κληρὸς τῶν ἐπὶ κακίᾳ μέγα δυναμένων, καὶ τί αὐτοῖς ἐπελεύσεται παρὰ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ.

27,14-15 ἐὰν δὲ πολλοὶ γένωνται οἱ υἱοὶ αὐτῶν, εἰς σφαγὴν ἔσονται· ἐὰν δὲ ἀνδρωθῶσιν, προσαιτήσουσιν. οἱ δὲ περιόντες αὐτοῦ θανάτῳ τελευτήσουσιν, χήρας δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἐλεήσει.

τὰ ὡς εἰκὸς συμβησόμενα τοῖς ἀσεβέσι λέγει. οὐ γὰρ πάντως αὐ-

Υ Γ(ΒΟFPLN 3-6; 9-10; 14-18) Ρ(* 22-) Ν(22-)

1 ἔχη Υ / ἐνώπιον: ἐναντίον und ἔναντι LXX 3 γὰρ ἔχει Γ: ἔχει
 δὲ Υ / κἂν τέως ἀντέχη Γ: > Υ 5 σὺμ παρησίᾳ Υ / ἐπικαλέσεται
 (Ν, Konjektur): ἐπικαλέσεται ΥΓ / αὐτοῦ: αὐτῷ Γ 6 εἰσακ. + ταῦ-
 τα οὖν φησι πλέον ἡμῶν οἴδα Γ 7 ἡμῖν Υ 9 ἡμῖν Υ / ἡμῖν +
 φησιν Γ / ἀναγγελῶ + σὺν ἀληθείᾳ Γ 11 ἐπιβάλλεται Υ 14 οὖν:
 γὰρ Γ / φησὶν > Γ / συνείρεται Υ 15 φημὶ δὲ ἔγωγε Γ
 16 ποῖος: τίς ὁ Γ 17 μέγα δυναμένων Γ: μεγαλυνομένων Υ / παντο-
 δυνάμου Υ(Γ): πάντα δυναμένου Γ 20 προσαιτήσωσιν Υ 21 τελευ-
 τήσωσιν Υ / χείρας Υ 22 λέγει: ἀριθμεῖται Ν/ οὐ - 1 ἔσται > Ν

τοῖς ταῦτα ἔσται· παρέλκουσι γὰρ ἐσθότε τὴν εὐδαιμονίαν καὶ μέχρι τελευτῆς, ὡς ἐν τοῖς ἄνωτέρω πρὸς τοὺς φίλους ἀπορῶν αὐτοὺς ἐδί-
δαξεν. καὶ σφαγὴν μὲν τὴν διὰ πολεμίων φησὶν, θάνατον δὲ τὸν αἰφνίδιον καὶ ἄωρον.

5 27,16-17 ἐὰν συναγάγῃ ὡσπερ γῆν ἀργύριον, ἴσα δὲ πηλῷ ἐτοιμάσῃ χρυσίον, ταῦτα πάντα δίκαιοι περιποιήσονται, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ ἀληθινοὶ καθέξουσιν.

τοῦτο γέγονεν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔφαμεν, ὅτε διὰ τῶν ἁμαρτίας τῶν Ἀμοραίων καὶ Χανααίων καὶ τῶν λοιπῶν ὁ Ἑβραῖος
10 λαὸς τὰ αὐτῶν ἐκληρονόμησεν.

27,18 ἀπέβη δὲ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὡσπερ σῆτες καὶ ὡσπερ ἀράχνη.

ὕψ' ἑαυτῶν δαπανωμένων· ἡ γὰρ ἀσέβεια δίκην ἰοῦ καταδαπανᾷ τοὺς ἔχοντας.

27,19 πλούσιος κοιμηθῆσεται καὶ οὐ προσθήσει, ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ
15 διήνοιξε καὶ οὐκ ἔστιν.

διὰ τὸ δέξυρρον τῆς ἀπολαύσεως· πρὸς βραχὺ γὰρ διαβλέψας πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον οἰχῆσεται τὰς δίκας ἐκτίσων.

27,20 συνήνησαν αὐτῷ ὡσπερ ὕδωρ αἱ ὀδύνηαι.

ἵνα εἴπῃ· καὶ μέχρι τῶν ἐγκάτων ὀδύνηαι τοῦτον διαλήφονται, ὁ
20 καὶ ὁ Δαυὶδ περὶ τῶν ἐπικαταρότων ἔλεγεν· εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ.

20-21 Psalm 108,18

Υ Γ(βOFPL 8-10; 12-13; 16-17) Ρ(≠ - 2 τελευτῆς) Ν(-4; ≠ 8-10; 12-13; ≠ 16-17)

3 καὶ: νῦν δὲ Ν 5 ἐτοιμάσει Υ 6 χρυσίον LXX: χρυσίω Υ
8 ὡς - ἔφαμεν > Γ 9 ἀμοραίων Υ / Ἑβραίων Γ: ἑβραῖος Υ
10 ἐκληρονόμησεν Γ: ἐκληρονόμησαν Υ(L) 11 ἀράχνη LXX: ἀράχνη Υ
12 ὅψ' ΓΝ: ἐψ' Υ, danor τουτέστιν Ν / δαπανωμένων: δαπανηθήσονται Ν / καταδαπανᾷ: καταναλίσκει Γ, δαπανᾷ Ν 14 ὀφθαλμοὺς LXX: ὀφθαλμὸς Υ 16 τῆς ἀπολαύσεως Hag: τῆς ἀπώλειας Υ(P), φησιν τοῦ βίου Γ, vg1. οὕτως .. ὀξύρροπος ἡ τοῦ πλοῦτου ἀπόλαυσις (Ν) 17 ἐκτίσων Υ

27,20 νυκτι δὲ ὑφείλετο αὐτὸν γνόφος.

ἔσται δὲ ὡς ἐν νυκτι τὰ κατ' αὐτὸν ἀνάμεσα σκοτούς, καὶ κυκλοτερῶς ὡς γνόφος περιστήσονται αὐτὸν τὰ κακά.

27,21 ἀναλήφεται αὐτὸν καύσων, καὶ ἀπελεύσεται καὶ λιμηῆσαι

5 αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

οἰχῆσεται δέ, φησίν, ὡσπερ ὑπὸ ἀνέμου καύσωνος ἀποφυσόμενος καὶ ἀναρριπιζόμενος. καλῶς δὲ εἶπε καύσωνος, πῦρ γὰρ αὐτὸν ἄσβεστον διαδέχεται. λιμηῆσαι δὲ ἔστι τὸ τῷ πτύψ τὸν σῖτον ἀναρριπτοῦντα τὸ χνοῦδες καὶ ἐλαφρὸν ταῖς τῶν ἀνέμων αὔραις
10 ὀπομερίζειν τοῦ σίτου. διακαθαριζομένης τοίνυν τῆς ἄλωνος ὁ μὲν σῖτος ἀποκαθίσταται εἰς τὰς ἀποθήκας, τὸ δὲ ὄχυρον κατακαίεται πυρὶ ἀσβέστῳ, ὡς ἡ εὐαγγελικὴ φησιν παραβολή.

27,22 καὶ ἐπιρρίψει ἐπ' αὐτὸν καὶ οὐ φείσεται.

ὡς ληστῆς δηλονότι καὶ ἡ τιμωρία καὶ ὁ καύσων ὄνεμος ἐπιπίπτων
15 τῶν ἐπὶ τὸν ἀσεβῆ.

27,22-23 ἐκ χειρὸς αὐτοῦ φυγῆ φεύξεται. κροτήσῃ ἐπ' αὐτῷ χεῖρας αὐτοῦ, καὶ αὐριεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ.

πέφυκεν ἡ γραφὴ σχηματίζειν ὡς πολέμιον τὸν θεόν, ὅταν βούληται τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν θεῖον ἐνδείκνυσθαι τιμωρίαν. αὐτίκα
20 γοῦν ὁ Δαυὶδ καὶ ὄπλον αὐτῷ περιτίθησι καὶ ἀκόντιον ποιεῖ κρατοῦντα, ἐν οἷς φάλλων φησίν· ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ

11-12 Matthäus 3,12

21-230,3 Psalm 34,2-3

Υ Γ(ΒΟFPL # 2 καὶ - 3; 6-12; 14-15; 18-) Ρ(2 ὡς - σκοτούς) Ν(6 - 7 ἀναρρ.; # 14-15; 18-)

2 κυκλωτέρως Υ 6 οἰχ.: ἤχησεται Υ, οἰχεται Ν/ δὲ > ΓΝ/ φησίν > Ν/ ὡσπερ ΓΝ: > Υ 6/7 ἀποφ. καὶ > ΓΝ 7 ἀναρριπιζόμενος ΓΝ: ἀναρριπιζόμενος Υ / ἀποφ. Γ 8 τὸ Γ: > Υ 9 ἀναρριπτοῦντα Υ 10-12 διακαθ. - ἀσβέστῳ > Γ 12 ἡ εβ. φησιν: καὶ εβ. φησί τις Γ 14 ληστῆς + ἄφω Γ / καί, > Γ 18 πέφυκεν Υ(Ρ): εἴωθεν ΓΝ / ὡς πολ. σχημ. steilt Ν 18/19 βούλεται Υ 19 ἐνδείκν.: ἐνδείξασθαι Ν / τιμωρίαν: δίκην Γ, νίκησιν Ν 19-21 ἀτίκα - φησίν: λέγει γοῦν ὁ Δαυὶδ Γ

καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου. ἔκχεον βρομ-
 φαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξ ἐναντίας τῶν καταδιω-
 κόντων με. τοῦτο τοιγαροῦν κἀνταῦθα, ποιεῖ τὸν μὲν θεὸν δί-
 κην πολεμίου καταδιώκοντα, φεύγοντα δὲ τὸν ἀσεβῆ, τὸν δὲ ὡς νι-
 5 κήσαντα καὶ ἐπαγαλλόμενον τῇ νίκῃ ἐπικροτοῦντα τῷ χεῖρε καὶ
 ἐξέλκοντα τὸν ἀσεβῆ ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, τουτέστιν· ἐκ
 τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας. φησὶν οὖν ὅτι· δίκην πολεμίου ὀργι-
 ζόμενος ὁ θεὸς πάντων ἀπογυμνοῖ τῶν προσόντων τὸν ἀσεβεῖρα συζῶντα.

28,1-3 ἔστι γὰρ ἀργυρίῳ τόπος ὅθεν γίνεται, τόπος δὲ χρυσίῳ
 10 ὅθεν διηθεῖται. σίδηρος μὲν γὰρ ἐκ τῆς γῆς γίνεται, χαλκὸς δὲ
<ἔσα> λίθῳ λατομεῖται. τᾶξιν ἔθετο σκότει, <καὶ> πᾶν πέρας αὐ-
τὸς ἐξακριβάζει.

τί οὖν φησιν; ὅρα εἰκῆ τὰς τιμωρίας ἐπάγει θεός, ὅρα ὁσώφως
 ἡ ἀβούλως, καίτοιγε πάντα ὑπερφυῶς καὶ σοφῶς ἐξεργάσατο καὶ
 15 τᾶξιν ἐκάστω δέδωκεν; εἶτα τοῦτο δεικνύς ὁ μακάριος οὗτος ὁμοῦ
 μὲν διδάσκει τοῦ δημιουργοῦ λόγου τὴν σοφίαν καὶ ἁρμονίαν, ἣν
 τοῖς πᾶσιν ἔθηκεν, ὁμοῦ δὲ καί, ὅπως ἡμᾶς ἐτίμησε λογισμῷ κοσ-
 μήσας.

παραπέμπει δὲ καὶ εἰς θεωρίαν· τοιαῦται γὰρ τῶν ὀγίων προφη-
 20 τῶν αἰ ῥήσεις παραμιγνῦσαι τοῖς προχειρῶς νοουμένοις τὴν θεω-
 ρίαν καὶ τοῖς καθ' ἰστορίαν ἀπαγγελλομένοις τῶν μυστηρίων τὴν
 γνῶσιν.

ὅτι τοιγαροῦν οὐκ ἄκριτα τὰ παρὰ θεοῦ, κατανοήσασιν αὐτοῦ
 τὴν δημιουργίαν καὶ θαυμάσασιν, ἐνθυμῶμεν τὴν δεδομένην ἀνθρώ-
 25 ποῖς ἐκ θείας δωρεᾶς λογικὴν γνῶσιν καὶ καταπλαγῶμεν. ἔστι

Υ Γ(βοϲFPL - 7 εὐδαιμονίας; βοϲFPLN 23 - 24 θαυμάσασιν) Ρ(13-18)
 Ν(- 7 εὐδαιμονίας; * 14 πάντα - 18)

1 καὶ - μου: καὶ πάλιν Ν / καὶ - 3 με > Γ 2 σύγκλεισον Υ
 2-3 ἐξ - με: καὶ ἀλλαγοῦ τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε καὶ τὰ βέλη ἠτοιμά-
 σεν Ν (Ps.7,13) 3 τοιγαροῦν: τοίνυν Γ, > Ν/ viell. κἀνταῦθα ποιεῖ
 <σχηματίζουσα> 4-5 ὡς - νίκη > Γ 5 ἐπαγαλλόμενον Ν: ἐπαγγελό-
 μενον Υ / ἐπικρ. τῷ χεῖρε: ἐπικτυποῦντα τ. χ. Γ, τὰς χεῖρας ἐπικρο-
 τοῦντα Ν / καία + αὐτῶ πτοῦντα τῷ ψόφῳ καὶ Γ 6 ἐξέλκ. nach αὐ-
 τοῦ stellt Ν 13 ὁ θεός Ρ 14 ἦ: καὶ Ρ 15 οὗτος > Ρ 17 λογισμῶ:
 λόγῳ Ρ 21 ἀπαγγελομ. Υ 23 τὰ Γ: > Υ(Ρ) 24 δεδομένην Υ

γὰρ ἀργυρίῳ τόπος ὄθεν γίνεται, τόπος δὲ χρυσίῳ ὄθεν διηθεῖται. καὶ οὔτε ἡ χρυσίτις γῆ ἄργυρον φέρει, οὔτε ἡ ἀργυρίτις χρυσόν· καὶ ἐξ ἄλλης μὲν σίδηρος μεταλλεύεται, χαλκὸς δὲ ἐξ ἑτέρας. τὸ δὲ χαλκὸς ἴσα λίθῳ λατομεῖται 5 οὐχ ὅτι χαλκῶ τυγχάνουσιν ὄρη, ἀλλ' ὅτι λατομούμενα κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἀνθρώποις ὑπὸ θεοῦ μεταλλικὴν τέχνην χαλκὸν καὶ σίδηρον φέρουσιν. καὶ τὸ μὲν τῆς νυκτὸς σκότος παραχωρεῖ τῷ φωτὶ πλησιάζοντι, ὡσπερ καὶ ἡ ἡμέρα ἀντιπαραχωρεῖ τῇ νυκτὶ τὸν δρόμον κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν. πάντων δὲ τὰ πέρατα καὶ τὰς ἐκβάσεις σοφῶς 10 θεὸς ἐξακριβάζεται τῇ ἀπεριλήπτῳ προνοίᾳ τὰ πάντα συμπεριλαμβάνων. οὐκοῦν οὐδὲ τὰς τιμωρίας τὰς κατὰ τῶν ἁσεβῶν ἢ διὰ κενῆς ὑπερτίθεται ἢ μάτην ἐπάγει ὁ πάντα μέτρῳ καὶ τάξει καὶ ἁρμονίᾳ διαταξάμενος.

28,3 λίθος σκοτία καὶ σκιά θανάτου.

15 ναὶ μὴν, φησίν, οὗτοι οἱ λίθοι οἱ μεταλλεῦόμενοι ἐν βάθει που κεῖνται τῆς γῆς ὡς ὑπ' αὐτὴν τοῦ θανάτου τὴν σκιάν, ἵνα εἴπῃ ὅτι· καὶ ἐν τοῖς κατωτάτῳ καὶ ἐν σκοτίᾳ βαθεῖα.

28,4 διακοπή χειμάρρου ἀπὸ κονίας, οἱ δὲ ἐπιλανθανόμενοι ὁδὸν δικαίαν ἠσθένησαν.

20 ἡ δὲ τῆς γῆς κόνις, φησίν, εἰς τὴν χωνεῖαν ἐμβληθεῖσα τῷ πυρὶ ποταμηδὸν ἐκρεῖ εἴτε τὸν χρυσὸν εἴτε τὸν ἄργυρον εἴτε τὸν χαλκὸν εἴτε τὸν σίδηρον.

Υ Γ(βOFPLN 2 καὶ - 13; βOFL 15-17; βOFPL 20-22) Ρ(15-17) Η(15-17) Syr(15-17)

2 καὶ οὔτε: οὔτε γὰρ Γ 4 ἐξ - χαλκὸς₂ > Γ 5/6 δωθεῖσάν Υ
 6 καὶ σίδηρον > Γ (hat N) 7 φέρουσι + τῶν προειρημένων ὕδων ὑπὸ
 γῆς εὐρισκομένων Γ 8 'καὶ' Υ 9 ἰδίαν τάξιν: θεῖαν διάταξιν Γ
 10 ὁ θεὸς Γ 11 τιμωρίας + φησίν Γ / τὰς₂ Γ: τῶν Υ 14 σκο-
 τεῖα Υ 15 ναὶ - λίθοι: λίθοι μὲν φησιν Ν / ναὶ μὴν Γ Syr: καὶ
 μὲν Υ, καὶ μὴν Ρ 16 τῆς γῆς Υ Syr: > ΓΝ / ὡς: καὶ Ν 17 ὅτι
 > Ν / τοῖς: τῷ Ρ / σκοτεῖα Υ, (σκότει βαθεῖ Λ) 19 ἠσθένησαν + ἐκ
 βροτῶν LXX 20 δὲ > Γ / κόνις φησίν: φησιν τοιᾶδε κόνις Γ / τὴν
 χωνεῖαν Hag: τὴν κονίαν Υ, χωνευτήριον Γ / ἐμβληθεῖσα Γ: ἐκβληθ. Υ /
 ἐμβληθεῖσα + καὶ διυλισθεῖσα Γ

ἡ καὶ οὕτως νοήσεις· ὡπερ ὁ χειμάρρος διακόπεται τὴν γῆν, ἐὰν εὖρη αὐτὴν διὰ κονίαν (τουτέστι) σαθρὰν καὶ μὴ ἔχουσαν ἐδραΐμμα, οὕτως ἡ θεία δίκη ἐπερχομένη τοῖς ἀδίκοις ἀσθενεῖν αὐτοὺς παρασκευάζει ὡς χειμάρρους διακόπτων σαθρὰν γῆν ἐκκόπτουσα τῶν ἀσεβῶν 5 τὴν εὐθηνίαν.

28,5 γῆ δὲ αὐτῆς ἐξελεύσεται ἄρτος, ὑποκάτωθεν αὐτῆς ἐστράφη ὡσεὶ πῦρ.

ἄλλὰ καὶ ἕτερα, φησὶν, γῆ τῆ τοῦ θεοῦ συνεργίᾳ καὶ γεωργικῆ τέχνῃ κατασπειρομένη καὶ κάτωθεν ἐν ταῖς ἰδίαις λαγόσιν ὑποδεξα- 10 μένη τὰ σπέρματα, εἶτα ὡπερ πυρὶ τῆ οἰκείᾳ θερμῇ διαλύσασα τὸ καταβληθὲν καὶ τοῦτο τῆ ἐνούση αὐτῆ σπερματικῆ δυνάμει πολυπλασιάσασα ἀναδίδωσι τὸν ὄσταχυν εἰς ἄρτου ποιήσιν.

κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν γῆ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία τοῖς μὲν ἀξίοις τὸν ζῶντα ἄρτον ὀρέγουσα, τοῖς δὲ ἀναξίοις τὸ κάτωθεν, τουτέστι τὸ 15 ἐν ζῆδου καὶ αἰώνιον, εὐτρεπίζουσα πῦρ.

28,6 τόπος σαφείρου οἱ λίθοι αὐτῆς.

ἡ μὲν αἰσθητὴ γῆ τοὺς τιμίους ἀναδίδωσι λίθους, ἡ δὲ νοηθεῖσα τοὺς ἀποστολοὺς καὶ λοιποὺς ἁγίους, περὶ ὧν γέγραπται· λίθοι ἁγιοὶ κυλλόνται ἐπὶ τῆς γῆς. <τόπος> σαφείρου δὲ 20 εἰσὶν οἱ λίθοι, ἐπειδὴ περ ἐν γῆ τυγχάνοντες ἐν οὐρανῷ ἔχουσι τὸ πολίτευμα· ὁ γὰρ ἀσφείρος λίθος οὐράνιον δείκνυσι χρῶμα.

28,6 καὶ χῶμα χρυσοῦν αὐτῆς.

τῆς μὲν αἰσθητῆς γῆς, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπαμεν, ἔστι τι χῶμα, ὅπερ ἐφόμενον εἰς χρυσοῦ συμβάλλεται γένεσιν. τῆς δὲ

18-19 Zacharias 9,16 20-21 vgl. Philipper 3,20

Υ Γ(ΒΟΦ # 1 - 3/4 παρασκ.; ΒΟΦΠΛΝ 8-12; ΒΟΦΠΛ 13-15; 17 - 19 γῆς; # 19 τόπος- 21; 23-) Ρ(# 1-5) Ν(23 ἔστι - 24 γένεσιν)

1 χειμάρρους (ΓΡ) 8 τῆ τοῦ > Γ 9 κατασπειρομένη Υ / λαγῶ-
σιν Υ 11 ἐνούση ἀταῖ Γ: > Υ / δυνάμει Γ: ὁδοία Υ 11/12 πο-
λυπλασιάσασα Γ: πολυπλασιάσασθαι Υ 13 τὴν > Γ / θεωρίαν + ἁγία Γ
14 ζῶντα: ζῶποιδὸν Γ 16 τόπος LXX: τόποι Υ 18 ἀποστ. καὶ
λοιποὺς > Γ 23 εἶπαμεν: εἰρηται Γ 24 συμβάλλεται Υ

ἀγίας ἐκκλησίας καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι εὐτελεῆ ὡς χῆμα τίμια τυγ-
χάνουσιν.

28,7 τρίβος, οὐκ ἔγνω αὐτὴν πετεινόν, καὶ οὐ παρέβλεφεν αὐτὴν
ὀφθαλμὸς γυπός.

5 πρὸς μὲν ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ταύτην τὴν ὁδὸν τῆς μεταλλι-
κῆς τέχνης οὐ γυφὶ τοῖς ὀξυπεστάτοις καὶ ἐξ ὕψους τὰ ἐν βάθει
κειμένα καθορῶσιν οὐδὲ τοῖς λοιποῖς πετεινοῖς ὁ θεὸς ἐδωρήσατο,
ἀλλὰ τῇ λογικῇ τῶν ἀνθρώπων οὐσίῳ.

πρὸς δὲ διάνοιαν τῆς ἀγίας ἐκκλησίας οὐκ ἔγνω τὴν ὁδὸν δαί-
10 μων πετεινὸν λεγόμενος διὰ τὸ ἄεριος εἶναι, οὐδὲ ἠδυνήθη αὐτὴν
κατανοῆσαι ὀφθαλμὸς γυπός, τουτέστι φιλοσώματος· σαρκοβόρον
γὰρ πετεινὸν ὁ γύψ.

28,8 <οὐκ ἐπάτησαν> αὐτὴν υἱοὶ ἀλαζόνων, οὐ παρῆλθεν ἐπ' αὐτῆς
λέων.

15 πρὸς μὲν ῥητόν· ἀλλ' οὐδὲ δράκοντες, φησὶν, ἢ τὰ ἕτερα μεγά-
λα θηρία - ταῦτα γὰρ υἱοὺς ἀλαζόνων καλεῖ - ἢ λέοντες ταύτην
εἰλήφασιν παρὰ θεοῦ τὴν τέχνην.

πρὸς δὲ διάνοιαν· οὐ δύνανται πατεῖν τὴν θεωρηθεῖσαν γῆν οἱ
τοῖς δαίμοσι μαθητευόμενοι καὶ υἱοὶ τούτων ἐνδίκως καλούμενοι,
20 ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὺς ὁ νοητὸς λέων, τουτέστιν ὁ διάβολος.

28,9 - 10 ἐν ἀκροτόμῳ ἐξέτεινε χεῖρα αὐτοῦ, κατέστρεψε δὲ ἐκ
ρίζων ὄρη, θίνας δὲ ποταμῶν ἔρρηξεν.

Υ Γ(βΟFPL -2; 5-12; 15 ἀλλ' - 20) Ν(5-7; 15 οὐδὲ - 17)

1/2 τυγχάνει Γ 3 πετεινῶν Υ/ αὐτὴν LXX: αὐτὸν Υ 5 πρὸς - ταύ-
την: ταύτην φησὶ Ν 5/6 μεταλικῆς Υ 6 ὀξυοπ. Υ/ καὶ - 7 καθορῶ-
σιν > Γ/ καὶ + ἀνωθεν Ν/ ἐξ ὕψ. τὰ Ν: τὰ ἐξ ὕψ. Υ 7 οὐδὲ ΓΝ: οὐ Υ
/ ἐδωρήσατο θεός Γ 8 οὐσίῳ: φύσει Γ, + βροτῶ γὰρ διδοῖ μέταλλον
οὐ κτήνει θεός (Ρ; ohne γὰρ jambischer Trimeter; Quelle?) 10 λε-
γόμενος: κληθεῖς Γ/ ἐναέριος Γ 10-11 οὐδὲ - γυπός: οὐ γύψ Γ
11 φιλοσώματος + τίς Γ 12 πετεινὸν > Γ 13 ἀλαζόνων Υ
15 δράκοντες: λέοντες Ν/ φησὶν > Ν 16 ἀλαζόνων Υ/ ἢ λέοντες > Ν
17 τὴν > Ν/ τέχνην: σοφίαν ΓΝ 20 λέων Γ: δαίμων Υ 22 θείνας Υ/
ποταμῶν LXX: ποταμὸς Υ/ ἔρρηξεν Υ

πρὸς μὲν ῥητόν· ὑπὸ θεοῦ συνετισθεῖς ἄνθρωπος οὐδὲ τὰς τῶν ὄρων κορυφὰς ἀνεπέφους εἶσεν, ἀλλὰ τὰς ἀκρότομους ἀναστομώσας καὶ ἀναρρήξας ποταμηδὸν ἐκεῖθεν πηγὰς ἀναβλῦσαι παρεσκεύασε, καὶ ὑψηλὰ δὲ τινα ἀναστήματα πολλῶκις ἐξέκοψεν, ἃ δὴ ὄρη καλεῖ,
5 πρὸς τὴν λοιπὴν ἐξομαλίζων γῆν.

πρὸς δὲ διάνοιαν· ὁ θεὸς τὴν ἀκρότομον ἔστρεφεν εἰς πηγὰς ὑδάτων, τὴν πάλαι ἄγονον τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίαν ἐξομβρῆσαι ποταμηδὸν τὰ πνευματικὰ χαρίσματα παρασκευάσας. κατέστρεψε δὲ ἐκ ῥιζῶν ὄρη, τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις ἐκ θεμελιῶν κατασεύσας,
10 περὶ ὧν γέγραπται· ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινηπέως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τοῦτῳ· ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ γενήσεται. δυνατὸν δὲ καὶ ἄλλως θῆνας ποταμῶν ὑπὸ θεοῦ ῥηγνυμένας νοῆσαι τὰς ἐπισυστάσεις τῶν πειρασμῶν.

15 28,10 πᾶν δὲ τίμιον εἶδὲ μου ὁ ὀφθαλμός.

ὡς μὲν ἅγιος καὶ προφητῆς τὰ τίμια ταῦτα μυστήρια πεπληροφωρῆσθαι λέγει, ὡς δὲ τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων ἀναδεχόμενος πρόσωπόν φησιν, ὅτι πᾶν τίμιον ἐσοφίσθη ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ θεοῦ.

28,11 βόθῃ δὲ ποταμῶν ἀνεκάλυψεν, ἔδειξεν δὲ αὐτοῦ δύναμιν εἰς
20 φῶς.

πρὸς μὲν ῥητόν· ἄνθρωπος, φησὶν, ἀνατέμνων τὴν γῆν καὶ ἐξάγων τὰ ὕδατα, τῆς οἰκείας ἐπιστήμης, ἧς εἴληψε παρὰ θεοῦ, τὴν δύναμιν εἰς τὸ φανερὸν προεκκόμισεν. λέγει δὲ, ὅτι δι' ὧν ἐργά-

10-12 Matthäus 17,20 + 21,21

Υ Γ(βOFPL 1-14; 17 τὸ κοινὸν - 18; 21-) N(≠ 1-5)

1 πρὸς - θεοῦ: ὁ δὲ ἐπὶ θ. φησὶν Γ/ συνετισθεῖς Γ: συνετισθῆσονται Υ
2 ἔασεν Υ 2-3 ἀναστομώσας καὶ Υ(PN): > Γ 3 ποταμηδόν:
βοιζηδόν Γ(N)/ ἐκεῖθεν Γ(N): > Υ/ πηγὰς ἀναβλ. παρεσκ. Γ: πηγὰς παρ-
εσκ. Υ, πηγὰς ὑδάτων ἐξεκαλέσατο N 4 καλεῖ Γ: λέγει Υ
7 ἐξομβρῶσαι Υ 8 παρεσκεύασεν (P) 9 ῥιζῶν + τὰ Υ
10 - 12 γενήσεται > Γ / ἔχετε Υ 13 θείνας Υ 17 πεπληροφω-
ρεῖσθαι Υ / ἀνθρώπων + πρόσωπον Υ 18 ἐπὶ θεοῦ ἐσοφίσθη ὁ ἀνθρ.
stellt Γ (nicht P) / ἐπὶ + τοῦ Υ 21 πρὸς - φησὶν: δις Γ (An-
schluß an ὁ ἀνθρ. Z.18) 22 τῆς - 23 ὅτι > Γ

ζεται δείκνυσιν, ὅσπν εἴληφε παρὰ θεοῦ δύναμιν καὶ ἐξουσίαν.

πρὸς δὲ διάνοιαν· ὁ ἑνανθρωπήσας λόγος τὰ πλήθη τῶν πνευματικῶν χαρισματικῶν ἀνεκάλυψεν, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος εἶπε περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ· ὁ ἑτέροις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς 5 τῶν ἀνθρώπων. ἀλλὰ καὶ ἔδειξεν ἑαυτοῦ τὴν δύναμιν εἰς φῶς κατὰ τὸν φήσαντα προφήτην· ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἤξει, ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπήσεται.

28,12-14 ἡ δὲ σοφία αὐτοῦ πόθεν εὔρεθη; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; οὐκ οἶδε βροτὸς τὴν ὁδὸν αὐτῆς οὐδὲ μὴ εὔρεθῆ 10 ἐν ἀνθρώποις. ἄβυσσος εἶπεν· οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί, καὶ θάλασσα εἶπεν· οὐκ ἔστιν μετ' ἐμοῦ.

σοφίαν ἐνταῦθα τὴν τελείαν εὐσέβειαν λέγει, πρᾶγμα θεῖον ὁσπρτον ὑπὸ μόνου θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δωρούμενον. ὁ δὲ νοῦς τῶν ῥημάτων οὗτος· μεγάλα, φησὶν, ὁ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις ἐδωρήσατο ἐν 15τῇ φύσει κατασπεύρας αὐτῶν τὸ διαιρητικὸν καὶ σοφὸν καὶ τεχνικόν, ὅπερ λαβόντες ἄνθρωποι γῆν μεταλλεύουσι καὶ γεωργοῦσι καὶ ὑδάτων φορὰς ἐξομβρεῖν παρασκευάζουσιν. τὴν δὲ κατὰ θεοσέβειαν σοφίαν οὐκ ἐν τόπῳ τινὶ δυνατὸν εὔρεῖν, οὐκ ἐν ἀβύσσοις, οὐκ ἐν θαλάσῃ. οὐκ οἶκοθεν ταύτην ἄνθρωπος ἀναλαβεῖν δύναται, οὐκ ἄλλοις παρα- 20δοῦναι, ἀλλ' ἰδικῶς θεοῦ πρὸς τοῦτο διδασκάλου δεόμεθα καὶ τῶν ὑπὸ θεοῦ δεδειγμένων ἱερῶν ἀνδρῶν. διὰ τοῦτό τοι καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ ἰδίᾳ δυνάμει τὴν θεοσέβειαν ζητήσαντες ἡστόχησαν. τὸ γὰρ πρᾶγμα οὐκ ἀνθρώποις ἐστὶν ἐφικτόν, ἀλλὰ τῆς θείας δωρεᾶς τε καὶ χάριτος <δέονται>, ὅθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς τὰ μὲν δι' ὅπτα-

4-5 Epheser 3,5

6-7 Psalm 49,2-3

Υ Γ(βOFPL -7; * 12 σοφίαν - λέγει; 17 σοφίαν - 18 θαλάσση; 20 ἀλλ' - δεόμεθα) Ρ(19 οὐκ₁ - 22 ἡστόχησαν) Ν(* 12 - 20 δεόμεθα; 21 διὰ -)

1 δείκν. + φανερώς Γ 3 ὡς - 5 ἀλλὰ > Γ 5 ἑαυτοῦ Γ: αὐτοῦ Υ
6 κατὰ + γε Γ 6 ὁ θεὸς -7: καὶ ἐξαγαγῶν ἡμᾶς ἐκ σκότους εἰς φῶς Γ
(Ps.106,14) 12/13 ἀόρατον > Ν; vgl.239,2 15 διαλο.: ἐσοῦντι-
κὸν (Ν) 16 καὶ₂ - 17 παρασκ. > (Ν) 17 σοφίαν + ἀχώρητον οὐσαν
τοῖς ἀπὸ γῆς Γ (nicht Ν) 18 εβοεῖν + τὰς προορηθείσας ὕλας τυχόν
Γ (nicht Ν)/ οὐκ₂ - θαλ.> Γ(Ν) 19 οἴκωθεν Υ/ οὐκ ἄλλ. παραδ.: Kate-
nentext Ρ 20 πρὸς τοῦτο θεοῦ stellt Ρ, πρὸς τοῦτο > Γ(Ν)/ καὶ -21
ἀνδρῶν: Katenentext Ρ 21 διὰ - τοι: διὰ τοῦτο Ρ, ὅθεν Ν 23
πρᾶγμα + ὡς ἐφημεν Ν 24 < > Hag (vgl.236,11): > ΥΝ

σιῶν, τὰ δὲ δι' ἀγγέλων ἐπιφοιτήσεως, τὰ δὲ διὰ τῶν θεοφορουμένων ἀγίων προφητῶν τὴν θεοσέβειαν τοὺς ἀνθρώπους ἐξεπαίδευσεν. ὥστε κεῖται μὲν ἐν τῇ φύσει σοφία τις καὶ τῶν ἁλόγων ὡς καὶ παρὰ τῆ μελίση, διαφερόντως δὲ ἐν τοῖς λογικοῖς, ἐξ ἧς κινούμεθα περὶ τὰς τέχνας καὶ ἐπιτηδεύματα, τοῦ θεοῦ λόγῳ καὶ συνέσει παρὰ τὰ λοιπὰ ζῆα τετιμηκότος τὸν ἄνθρωπον, καὶ ταύτην ἔχομεν κοινῶς πάντες, ἄδικοί τε καὶ δίκαιοι, θεοσεβεῖς καὶ ὄθεοι. ἡ γὰρ ζῆα λογικῶς γεγόναμεν, ὑπὸ θεοῦ ταύτην εἰλήφαμεν. τὴν δὲ τελείαν θεοσέβειαν, εἰ καὶ ταύτης τὰ σπέρματα κατὰ φύσιν ἔχομεν, πλὴν εἰς ἄκρον αὐτὴν κατορθῶσαι ἢ οἴκοθεν εὑρεῖν ἢ ἐν τόπῳ καταλαβεῖν ἀδύνατον, ἀλλὰ τῆς θείας καὶ μόνης πρὸς τοῦτο χρῆζομεν χάριτος, ἐφ' ᾧ πρὸς αὐτὴν ἡμᾶς ἀσφαλῶς χειραγωγῆσαι. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέγετο· κότερον οὐχὶ ὁ κύριός ἐστιν ὁ διδασκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην ὡς τοῦ κτήματος θεοδωρῆτου τυγχάνοντος. δεῖ οὖν ἡμᾶς μὲν ζητεῖν ἐκ τῶν φυσικῶν κινουμένων ἐννοιῶν, θεὸν δὲ ἐξαιτεῖν ἐπὶ ταύτην ἡμᾶς ἀπλανῶς καθοδηγῆσαι. κἀκεῖνο δὲ εἰδέναι προσήκει, ὅτι ὡς δεῖ εἰδέναι οὐκ οἶδεν βροτὸς τὴν ὁδὸν αὐτῆς.

28,15 οὐ δώσει συγκλεισθὸν ἀντ' αὐτῆς.

20 συγκλεισθὸν ἔοικε λέγειν χρημάτων θησαυρὸν διὰ τὸ ταῦτα ἀσφαλῶς ἡμᾶς συγκλείειν. οὐκ ἔστιν οὖν, φησὶν, πρᾶγμα ὤνιον ἢ τοιαύτη σοφία.

28,15-16 καὶ οὐ σταθήσεται ὀργύριον ἀντάλλαγμα αὐτῆς· καὶ οὐ συμβασταθήσεται χρυσίῳ Σουφεῖρ.

25 οὐδὲν, φησὶν, τούτου τοῦ κτήματος ἴσον εὑρίσκειται, οὐδὲ ἀντι-
13-14 Hiob 21,22

Υ Γ(βOFPL 17 ὡς - 18; βOFFP 20-22; βOF ≠ 25 οὐδὲ -) Ρ(≠ 25-) Ν(-2; ≠ 3 - 8 εἰλήφαμεν; ≠ 12 διὰ - 15 τυγχ.; ≠ 20-22; 25 οὐδὲν - ἴσον)

6 τετιμηκότως Υ 7 ἡ: εἰ Υ(Ν) 10 οἴκωθεν Υ 12 χειραγωγῆσαι Hag: χειραγωγῆσας Υ 15/16 κινουμένους Hag: κινουμένοις Υ 17 κἀκεινω Υ 20 συγκλ. + δὲ Γ / διὰ τὸ Γ: διὰ Υ 21 οὖν φησιν Γ: > Υ / πρᾶγμα ὤνιον (Ρ; ὤνιον auch Ν): πρᾶγμα ἀλώνιον Γ, πραγμάτων ἴσον Υ 24 συμβασταθήσεται LXX: συμβασταθήσονται Υ / χρυσίῳ LXX: χρυσίον Υ 25 φησὶν: γὰρ Ν

σταθμίζεσθαι δύναται τῆ σοφίᾳ - τοῦτο γὰρ λέγει τὸ οὐ συμβα-
σταχθῆσεται -, οὐκ ἄριστος χρυσός, οὐκ ἄργυρίου πλῆθος. τὸ
δὲ Σουφεῖρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐρμηνεύσαμεν, ὅτι ἐπὶ πλοῦτου
κεῖται ἡ λέξις.

5 28,16-17 ἐν ὄνυχι τιμίῳ καὶ σσφείρῳ· οὐκ ἰσθῆσεται αὐτῆ χρυ-
σίον καὶ ὕαλος.

ὅλλ' οὐδὲ τῶν λίθων οἱ τιμιώτατοι, σαρδόνυξ καὶ σσφειρος,
οὐχ ἡ διαφανῆς ὕαλος τούτῳ τῷ κτήματι παρισωθῆσεται. ταῦτα δὲ
διεξέρχεται ὁ μακάριος ἰββ πείθων τοὺς φίλους ὡς πάντων μάλλον
10 καὶ ἐπίσταται τῆς θεοσεβείας τὸ ὑπερφυῆς καὶ διαφερόντως αὐτῆς
περιέχεται.

28,17 καὶ τὸ ἄλλαγμα αὐτῆς σκευῆ χρυσᾶ.

ὅλλ' οὐδὲ δυνατόν εἰπεῖν, ὡς πολλὰ κατ' αὐτὸν σκευῆ χρυσᾶ
ἀντάλλαγμα δύναται τῆς σοφίας εἶναι.

15 28,18 μετέωρα γὰρ καὶ γάβις οὐ μνησθήσεται.

τὸ γάβις τὰ ἐπηρεμένα ἔοικε σημαίνειν· ὁ γὰρ Σύμμαχος οὕτως
ἐκδέδωκεν· ὕψη καὶ ἐπηρεμένα οὐ μνησθήσεται. λέγει δέ, ὅτι πρὸς
σύγκρισιν τῆς σοφίας οὐδὲ μνήμης ὄξια τυγχάνουσι πάντα τὰ παρὰ
ἀνθρώποις εἶναι δοκοῦντα ὕψηλὰ καὶ ἐπηρεμένα.

20 28,18 καὶ ἔλωσον σοφίαν ὑπὲρ τὰ ἐσώτατα.

ἐσώτατα ἡ τὰ ἐν τοῖς ταμείοις ἐναποκείμενα χρήματά φησιν

Υ Γ(βΟΦ ≠ -4; βΟΦΡ 7-11; βΟΦΡΛ 17 λέγει - 19; βΟΦΛ 21-) Ρ(≠ -4;
≠ 16 - 17 μνησθ.; 21-) Ν(16-19; ≠ 21)

1 τὸ οὐ (ΓΡ): > Υ 5 οὐκ ἰσθ.: οὐκ ἰσθῆσεται Υ 7 τιμ. +
φησιν Γ 8 διαφανῆς > Γ / ὕαλος + λέγει δὲ ἡ τοὺς διαφανεῖς μαρ-
γαρίτας ἦτοι τὸν διαυγῆ κρύσταλλον Γ / τούτῳ τῷ κτήμ.: τῆ κατὰ θεὸν
σοφίᾳ Γ 9 μακάριος: δίκαιος Γ 10 θεοσεβείας: θεογνωσίας Γ
15 + 16 γάβεις Υ 16 σημαίνειν + οὕτω γοῦν λέγεται καὶ τὸ ὑπερέχον
τοῦ χεῖλους τοῦ μεδίμνου Ν 17 ὕψη καὶ ἐπηρεμ. Υ(Ρ): ὕψηλὰ καὶ
ἐπηρερημένα Ν / λέγει δὲ: ἵνα εἴπη Ν 17-18 λέγει - σύγκο.: πρὸς
σύγκο. φησιν Γ 18 ὄξια τυγχάνουσι: ὄξια τυγχάνει Γ, εἰσὶν ὄξια Ν
19 ἀνθρώποις ΓΝ: θεῶ Υ / εἶναι > Γ / εἶναι - ἐπηρεμ.: δοκ. ὕψηλὰ τε
εἶναι καὶ τίμια Ν 21 νορ ἐσώτατα: ὑπὲρ τὰ Υ / ἐσώτατα: ἐσώτα
Ρ / ταμείοις Γ / ἐναποκ.: ἀποτιθέμενα Γ

ἢ τοὺς τιμίους λίθους τοὺς ἐκ τῶν ἑσπετέρων Ἰνδῶν ὡς ἡμᾶς κομίζομένους. πάντων οὖν, φησίν, κειμηλίων προτίμησον τὴν σοφίαν.

καλῶς δὲ εἶπε· ἔλκυσσον, οἶνον· σπᾶσον ἐκ τῆς ἀληθινῆς σοφίας διὰ τῆς εὐσεβείας, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς· τὸ στόμα μου
 5 ἦνοιξα καὶ ἐλκυσσα πνεῦμα. ἐκεῖθεν γὰρ ἡμᾶς ἐλκῦσαι ταύτην τὴν σοφίαν προσήκει, ἐκ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εἰ μὴ γὰρ κατὰ μετοχὴν καὶ μετάληψιν τῆς ἀληθινῆς σοφίας τοῦ λόγου τοῦ πατρικοῦ, τὴν κατὰ θεοσέβειαν σοφίαν ἀναλαβεῖν ὀδύνατον. ἔλκυσσον, οὖν φησιν, σοφίαν, ἀντὶ τοῦ
 10 πνεῦμα σοφίας, ὃ κατὰ μόνην τὴν χάριν τῆς θείας χορηγεῖται δωρεᾶς.

28,19 οὐκ ἰσθηθήσεται αὐτῇ τοπάζιον Αἰθιοπίας.

τὸ το οὐκ ἔστιν ἄρθρον, ἀλλὰ μία λέξις ἐστὶ τοπάζιον. λέγεται δὲ ὁ λίθος εὐρίσκεισθαι παρ' Ἰνδοῖς καὶ εἶναι διαυγέστατος.

28,19 χρυσίῳ καθαρῷ οὐ συμβασταχθήσεται.

15 τὰ ἀλλήλοις ἀντισταθμιζόμενα εἰς ἑκατέρας κείμενα τὰς πλάστιγγας διὰ τῆς τρυτάνης ὁμοῦ συμβαστάζεται. οὐ συμβασταχθήσεται οὖν ἀντὶ τοῦ· οὐκ ἀντισταθμισθήσεται.

28,20-22 ἡ δὲ σοφία πόθεν εὐρέθη; ποῖος δὲ τόπος <ἐστὶ> τῆς συνέσεως; λέληθε πάντα ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ ἐκρύβη·

20 ἡ ἀπώλεια καὶ ὁ θάνατος εἶπαν· ἀκηκόαμεν δὲ αὐτῆς τὸ κλέος.

αἶ μὲν οὖν, φησίν, μεταλλικαὶ ὕλαι καὶ τὸ χρυσίον καί, εἴ τι παρὰ ἀνθρώποις τίμιον, ἐν τόποις τισὶν εὐρίσκεται· τὸ δὲ τῆς σο-

4-5 Psalm 118,131

Υ Γ(βΟFL - 5 πνεῦμα; 12-13; βΟFPLN 15 - 16 συμβαστάζεται) Ρ(- 5 πνεῦμα; 12-13; 21-) Ν(16 οὐ - 17; 21-)

1 τοὺς₂ ΓΡ: τῶν Υ/ ὡς ἡμᾶς κομ. > Γ 2 οὖν φησιν ΓΡ: τοιγαροῦν Υ/ προτ. ΓΡ: προστ. Υ/ σοφίαν + φησίν Υ 4 διὰ τῆς εὐσεβ. ΓΡ: > Υ/ τὸ ἐν ψ. ΓΡ: > Υ 5 ἔλκυσσα Υ 11 οὐχ Υ/ ἀτῆ LXX: ἀβῆ Υ 12 τὸ τὸ Ρ: τοῦτο ΥΓ 12-13 λέγ. - εἶναι Hag: λέγ. δὲ ὁ λίθος εὐρίσκεται παρὰ Ἰνδῶν καὶ εἶναι Υ, λέγ. δὲ λίθος Γ, ἔστι δὲ παρ' Ἰνδοῖς οὗτος λίθος Ρ 15 ἀλλήλ. > Γ 15/16 τὰς πλάστ. κείμ. stellt Γ 16 διὰ - ὁμοῦ > Γ 17 οὖν > Ν/ ἀντισταθμισθήσεται Ν 21 αἶ - μεταλλ.: αἶ μεταλλ. Ρ, αἶ μεταλλικ. φησιν Ν/ ὕλαι: τέχναί Ρ/ καὶ τὸ χρυσίον > ΡΝ 21/22 εἰ - τίμιον: πάντα τὰ ἀπυριθμημένα Ν 22 εὐρίσκονται Ν

φίας κλέος ἔφθασε μὲν καὶ μέχρι τῶν καταχθονίων, αὐτὴν δὲ τὴν σοφί-
 αν, πρᾶγμα θεῖον καὶ ὄρατον καὶ ἐκ μόνης θείας δωρεᾶς ἀνθρώποις χο-
 ρηγούμενον, ζητῆσαι καὶ ἔν τινι τόπῳ καταλαβεῖν παντελῶς ἀδύνα-
 τον. εἰ δὲ ἀνθρώποις τοῖς λογικοῖς κατ' εἰκόνα θεοῦ γενομένοις
 5 ταύτην ἐν τόποις καταλαβεῖν οὐ δυνατόν, πολλῶ γε δῆπουθεν τῆ ἀ-
 λόγῳ φύσει· τοῦτο γὰρ σημαίνων πετεινῶν ἐμνημόνευσεν.

28,23 ὁ κύριος εὖ συνέστησεν αὐτῆς τὴν ὁδόν, αὐτὸς δὲ οἶδε τὸν
 τόπον αὐτῆς.

τοῦτο οὖν τὸ ὄρατον καὶ ἀκατάληπτον· σοφία, πόθεν τε καὶ
 10 πῶς εἰς ἀνθρώπους ἔρχεται, θεῶ μόνῃ τυγχάνει γινώριμον.

28,24 αὐτὸς γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν πᾶσαν ἐφορᾷ εἰδὼς τὰ ἐν τῇ γῆ
 πάντα τε ἃ ἐποίησεν.

μόνος οὖν ὁ παντεπόπτης θεὸς καὶ πανεπίσκοπος πᾶσαν τὴν κτίσιν
 ἐφορῶν τῆς σοφίας ἐπίσταται τὴν ὁδόν.

15 28,25-26 ἀνέμων σταθμὸν ὕδατός τε μέτρα· ὅτε ἐποίησεν οὕτως,
 ἰδὼν ἠρίθμησε καὶ ὁδὸν ἐν τινάγματι φωνᾶς.

ὁ τοίνυν πάντα τὰ ποιήματα συμμέτρως καὶ ἀναλόγως δημιουργή-
 σας, ὡς μήτε ἀνέμους τῆ ἀμετρίας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς λιμαίνεσθαι,
 μήτε τῶν ὑδάτων τὴν φορὰν ἐκ τῆς ὁμοίας ἀμετρίας ἢ διαλύειν ἢ
 20 ἐπικλύζειν τὴν γῆν, καὶ τὰς βροντάς, ὅς τινασσόμενος ὁ δῆρ ὀπο-
 τελεῖ, χρησίμως κατεσκεύασεν· ταύτας γὰρ καλεῖ τὰς ἐν τινάγ-
 ματι φωνᾶς. μάλιστα μὲν γὰρ εἰς δεὸς ἡμᾶς καὶ θεῖον ἐνάγουσι φό-
 βον οἱ τῶν βροντῶν κτύποι. ὡς δὲ φασιν, κατὰ τινὰ ἀντιπαθείας
 λόγον καταστέλλουσι κορυφούμενα τῆς θαλάσσης τὰ κύματα ὡς καὶ

Υ Γ(βOFLN 17 - 22 φωνᾶς) Ρ(≠ - 3/4 ἀδύνατον; 17-) Ν(- 3 χορηγούμε-
 νον; ≠ 3 ζητῆσαι - 6; ≠ 13-14)

3 ζητῆσαι + δέ τινα Υ (haben nicht PN) 10 τυγχάνει Hag: τυρχά-
 κων Υ 15/16 οὕτως ἰδὼν LXX: οὐ τῶν ἰδῶν Υ 17 ὁ τοίνυν
 πάντα ΓΡ: πάντα οὖν Υ 18 τῆ - λιμ. ΓΡ: λιμαίνεσθαι τῆ ἀμ. τοὺς
 ἐπὶ τῆς γῆς δύνασθαι Υ 19 ἢ (2x): εἰ Υ 21 κατασκευάσας ΓΡ
 22 μὲν - καὶ: εἰς Ρ / εἰς δεὸς Hag: ἡδέως Υ / θεῖον Υ: ἕδιον Ρ / φόβ.
 ἐνάγ. stellt Ρ 23 οἱ - κτύποι: οἱ κτύποι οὗτοι Ρ / ὡς δὲ: καὶ
 τινες Ρ / φασιν + ὅτι Υ

τὸν φαλμῶδὸν λέγειν περὶ αὐτῶν· ἅπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύ-
ξονται, ἅπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιόσουσιν.

28,27 τότε εἶδεν αὐτὴν καὶ ἐξηγήσατο αὐτὴν, ἐτοιμάσας ἐξιχνίασεν.

ταῦτα σοφῶς ἐτοιμάσας καὶ ἀκριβῶς ἐξιχνίασας - ἀντὶ τοῦ· εἰ-
5 δὼς αὐτὰ - κατὰ <τοὺς> τῆς οἰκείας προγνώσεως καὶ προνοίας λό-
γους, εἶτα καὶ δημιουργήσας καὶ πάντα εἰς φανερόν ἀγαθῶν καὶ τὴν
θαυμαστὴν ταύτην ἁρμονίαν τῶν οἰκειῶν ποιημάτων τεκτηνῶμενος,
τότε πάντα θεωρήσας καὶ ἰδὼν, ὅτι καλὰ λίαν, τότε καὶ ἡμῖν ἐξηγή-
σατο τὴν σοφίαν. πῶς ἐξηγήσατο; πῶς ἀπὸ τῆς οἰκείας σο-
10 φίας τὰ δημιουργήματα, ἵνα ἅπὸ καλλονῆς καὶ μεγέθους τῶν
κτισμάτων τὰ ἄορατα τῆς σοφίας αὐτοῦ καταλαμβάνωμεν. τὰ γὰρ
ἄορατα αὐτοῦ ἅπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι
νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις
καὶ θεϊότης εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους,
15 φησί που ὁ θεὸς ἀπόστολος.

τὸ δὲ ἐτοιμάσας ἐξιχνίασεν οὐ λέγει, ὅτι προεβουλεύ-
σατο περὶ τῶν ποιημάτων ὁ θεὸς ὡς προβουλιῶν εἰς τὸ δημιουργεῖν
δεόμενος· ὁμοῦ γὰρ ὁ θεὸς καὶ παράγει, ὁμοῦ βούλεται καὶ εἰς
ἔργον χωρεῖ τὸ βούλευμα. ἀλλὰ ὁ ἔδει παραγαγεῖν ἔτοιμα πάντα
20 καὶ ἔδρατα καὶ μετὰ πάσης ἀναλογίας ἐξιχνιασθέντα ἐκ τοῦ μὴ ὄν-
τος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν.

28,28 εἶπεν δὲ ἀνθρώπῳ· ἰδοὺ ἡ θεοσεβεία ἐστὶ σοφία, τὸ δὲ

1f Ps.103,7 8 vgl.Gen.1,31 10f Weish.13,5 11-14 Röm.1,20

Υ Ρ(6 καὶ τὴν - 11 καταλαμβάνωμεν) Ν(≠ 4 - 11 καταλαβ.; 16-21)

5 <τοὺς> Hag: > Υ (N entfällt) 6 ἀγαθῶν (N): γεγονότα Υ / καὶ;:
ὁ οὖν Ρ 7 τεκτεινῶμενος Υ 8 τότε₂ > Ρ 9 τὴν - ἐξηγήσ.
> Ρ, πῶς ἐξηγ. > (N) 10 καλλονῆς Υ 10-11 ἵνα - καταλαμβά-
νωμεν nachgetragen, nur τὰ ἄορατα unmittelbar nach δημιουργήματα im
Text Υ, rekonstruiert nach Ρ(N) 11-12 τὰ₂ - αὐτοῦ: τὰ γὰρ ἄορατα
τῆς σοφίας αὐτοῦ [[καταλαμβένομεν]] Υ 13 ἦ: εἶ Υ 14 εἰς
τὸ: ἄ(ον) εἰς Υ 17 προβουλιῶν N: προβουλεῶν Υ 17-18
ὁ θεὸς - δεόμενος: οὐ γὰρ δεῖται προβ. ὁ θ. εἰς τὸ δημιουργεῖν N
18 γὰρ: δὲ N / δ > N 18-19 ὁμοῦ₂ - βούλευμα > N 19 ἀλλὰ -
παραγ.: ἀλλ' ἔδει μὲν δ πράττειν ἐμελλεν N / ἔτοιμα N: ἐτοιμάσας Υ,
+ δὲ N

ἀπέχεσθαι ἀπὸ μακῶν ἐστὶν ἐπιστήμη.

Ἰδεὶ τοιγαροῦν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ γενόμενον μέτο-
 χον γενέσθαι τῆς σοφίας. ταύτην αὐτῷ δωρούμενος ἔφησε πρὸς αὐ-
 τὸν θεός· σύντομόν σου καὶ ὑπερίσπαστον παρέχω τὸ δῶρον, θεοσε-
 5 βῆς γὰρ ἔσο καὶ ἄκακος. αὕτη γὰρ ἡ τῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης
 ἀνάληψις.

ταῦτα μὲν οὖν ὁ μακάριος Ἰῶβ εἶπεν θεοῦ δύναμιν καὶ σοφίαν
 ὑποθαυμάζων καὶ πείθων τοὺς φίλους, ὡς οὐδὲν θεοσεβείας ἄμεινον.
 ὁ δὲ νοῦς πάντων τῶν γεγραμμένων οὗτος· εἰ βούλεσθε θεοῦ σοφί-
 10 αν ὑποθαυμάσαι, κατανοήσατε πρῶτα μὲν, πῶς σοφῶς τὴν ἀνθρώπου
 κατασκεύασε φύσιν ὡς δύνασθαι καὶ γῆν μεταλλεύειν καὶ ἐξ ὀφθαλμοῦ
 εἰς τὸ φανερόν τὰς τιμίας παράγειν ὕλας, καὶ ἄροῦν καὶ σπείρειν
 καὶ τοὺς ἐκ τῆς γῆς καρποὺς ἀποδρέπεσθαι πηγᾶς τε ὑδάτων ἀναστο-
 15 μοῦν. κατανοήσατε δὲ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ ποιήματα, ὡς ὅπαντα ἐν ἄρ-
 μονίᾳ καὶ σταθμοῖς καὶ μέτροις καὶ ἀναλογίᾳ τινὶ θαυμασίᾳ πρὸς
 ἄλληλα συνενεκρόσθησαν. ἐκ δὲ ταύτης τῆς κατανοήσεως ἐπὶ τὴν θεο-
 σεβείαν ὀδεύοντες πάντων αὐτὴν προτιμῆσμεν πεπεισμένοι σοφῶς,
 ὡς οὐδὲν μὲν αὐτῇ τῶν τιμίων ἀντιπαρβάλλεται, αὐτῇ δὲ ἐστὶν ἡ
 ὄντως σοφία καὶ ἐπιστήμη ἐκ θεοῦ χορηγουμένη ἀνθρώποις.
 20 εἰ δὲ ταῦτα θαυμαστὰ καὶ ὀξιάστα, τί ἢν τις νοῆσαι [δύναται]
 περὶ τῆς οὐσιώδους σοφίας, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐκ
 τῶν πατριῶν ἀχρόνως ἀναλάμψαντος κόλπων, τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ; Χριστός γὰρ θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία,
 ὡς ὁ ἱερός ἀπόστολος ἔφη.

23 1.Korinther 1,24

Υ Ρ(* 4 θεοσεβῆς - 6)

4 σοι Hag: σου Υ 12 ἄροῦν: ἀρ' οὖν Υ 14 τὰ τοῦ θεοῦ ποιή-
 ματα Hag: τοῖς τοῦ θεοῦ ποιήμασιν Υ 17 ὀδεύοντες Hag: ὀδεύων Υ
 18 ἀτῆ Hag: ἀτῶν Υ 19 ἀνθρώποις vor σοφία stellt Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥήτου· ἔτι δὲ προσθεῖς ἰὼβ εἶπε τῷ προοιμίῳ·
τίς ἄν με θεΐη κατὰ μῆνα ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὣν με ὁ θεὸς ἐφύλαξεν;

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 θαυμασίως τοῦ ἰὼβ τὰ περὶ δυνάμεως θεοῦ καὶ σοφίας ἐξηγησάμε-
νου καὶ διδάξαντος, ὡς πάντων τιμίων ἢ σοφία τιμιωτέρα καὶ σοφὸς
ἐκεῖνος ὁ θεοσεβῆς καὶ ἄκακος, οἱ μὲν φίλοι πάλιν ἠσύχασαν οὐδὲν
ἀντιλέγειν ἔχοντες πρὸς τὰ εἰρημένα. διδὲ πάλιν ὁ ἰὼβ ἐξ ἑτέρας
ἀρχῆς ποιεῖται τὸν λόγον ἐρῶν μὲν γενέσθαι ἐν τῇ πρώτῃ εὐδαιμονίᾳ
10 καὶ ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ἐποπτικὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν, ἐκδιδῶσκων
δέ, ὡς ἀξιεῖραστον ὁ θεόδοτος πλοῦτος ἐλεημοσύνη συμπεπλεγμένος
καὶ ἐπαινετὸν ἢ περιφάνεια δικαιοσύνη συγκεκριμένη. ὕλη γὰρ τὰ
πράγματα τῷ φιλοσόφῳ πρόκεινται λογισμῶ, οἷς ἕάν τις κέχρηται κα-
τὰ τὸ τοῦ λόγου βούλημα θεοσεβῆς ὁμοῦ καὶ φιλόθεος καὶ μακαριστὸς
15 ἀναδεικνύεται.

πολλὰ δὲ τῶν φίλων αὐτὸν ἐπ' ἄσεβειν καὶ ἀδικίᾳ διαβεβληκότων
τῶν ἰδίων ὀνδραγαθημάτων ποιεῖται κατάλογον μονουοχι λέγων, ὅπερ
ὑστερον ὁ ἀποστολὸς ἔφη· γέγονα ἄφρων καυχώμενος, ὑμεῖς
με ἠναγκάσατε. εἰ γὰρ καὶ γέγραπται· ἐγκωμιαζέτω σε ὁ
20 πέλας καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη, ἀλλὰ μάλιστα μὲν τοὺς τελεῖους

18-19 2.Korinther 12,11

19-20 Proverbien 27,2

Υ Γ(β0F 5-) Γ'(FP 5 - 9 λόγον; 16-) N(5 - 10 δύναμιν; 16-)

2 ἀρχῇ - ῥήτου nach προοιμίῳ Υ 5 δυνάμεως + τοῦ Υ 6-7 καὶ₂ -
ἄκακος > Γ' 7 ὁ Γ: > Υ / οἱ - πάλιν: πάλιν οἱ φίλοι N 8 πρὸς
τὰ εἰρημένα > N 9 ποιεῖται ΓΓ'N: ποιεῖ Υ / ἐρῶν - τῇ ΓN: αἰρων
μὲν τὸν λόγον Υ / πρώτῃ ΓN 10 ἐπισκοπικὴν Γ / καί₂: `καί' Υ
/ καί₂ - δύναμιν: τοῦ θεοῦ N / ἐποπτικὴν Γ: ὀπτικὴν Υ 11 συνε-
πλεγμένος Υ 12 ἡ Γ: > Υ / συγκεκριμένη μ' ἐνή Υ 13 πρόκειται Γ
14 ὁμοῦ: ἐστι Γ 16 πολλὰ - διαβεβληκότων ≠ Γ' / αὐτὸν ΓN: αὐ-
τῶν Υ / διαβεβληκότων ΓN: βεβληκότων Υ, (διεβαλλον Γ') 17 ὅπερ ΓN:
ὡπερ Υ / ὅπερ - 18 ἔφη: τὸ ἀποστολικὸν Γ' 18 γέγονα ΥΓ': ἐγενό-
μην ΓN / καυχώμενος ΥΓ'Nυ: > ΓNp 20 ἀλλὰ + καὶ Υ

πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἐξάγει λόγους ἢ ἀνάγκη πολλῶκις ἀπαθῶς καὶ ἀτύφως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐξηγουμένους. οἰκονομεῖ δὲ καὶ θεὸς ταῦτα οὕτω γίνεσθαι πρὸς οἰκοδομὴν ἡμετέραν, ἵνα τῶν ἀγίων ἀνδρῶν τοὺς βίους ἀπεξεσμένους εἰκόνας ἀρετῆς ἔχοντες καὶ πρὸς αὐτὰς ἐνατενίζοντες τὸν 5 ἡμέτερον ρυθμίζωμεν βίον. ἐκτραγῶδει δὲ καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν, ἵνα ἡμεῖς ἐν ταῖς περιστάσεσι πρὸς τὰ τοῦ Ἰὼβ παθήματα βλέποντες παραμυθώμεθα.

διδάσκει δὲ καὶ δόγμα κάλλιστον τὸ μὴ δεῖν ἑαυτὸν ἐξάγειν τοῦ σώματος διὰ τὸν συνδήσαντα θεὸν τὴν ψυχὴν τῷ σώματι. πάλιν δὲ οὐχ, 10 ὅτι δίκαιός ἐστι καὶ πάσχει, προστίθεται τῇ μερίδι τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ καὶ ταλανίζει τούτους· καὶ ἐφεξῆς κατάλογον ποιεῖται τῶν οἰκείων κατορθωμάτων εἰς ἡμετέραν διδασκαλίαν τε καὶ ὠφέλειαν.

ταῦτα εἰρηκῶς ὁ Ἰὼβ τὸν λόγον κατέλυσεν· ἠσύχασαν δὲ καὶ οἱ φίλοι μηδὲν ἀντιλέγειν ἔχοντες πρὸς τὰ εἰρημένα. συνηκίσταντο γὰρ 15 καὶ αὐτοὶ τῷ δικαίῳ τὰ κατορθώματα. ἦν γὰρ, φησὶν, Ἰὼβ δίκαιος ἐναντίον αὐτῶν.

Αἱ λέξεις

29,2 τίς ἂν με θεΐη κατὰ μῆνα ἔμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με <δ> θεὸς ἐφύλαξεν;

20 θεΐαν ἐπισκοπὴν λέγει καὶ φυλακὴν οὐ μόνον τὴν εὐπαιδείαν καὶ τοῦ πλοῦτου τὴν περιουσίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τοσούτῃ περιφανείᾳ τὸ δίκαιον ἄκρω ἐφύλαξεν ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ θεοῦ φρουρούμενος. διὸ καὶ ἐν ἐκείνοις εὐχεται γενέσθαι οἷα φιλόθεος ὑπὸ τὴν τοῦ θεοῦ σκέπην εἶναι ποθῶν.

15-16 Hiob 32,1

Υ Γ(βOF -16; βOFSP 20-24) Γ'(FP -7) Ν(-16; 20-24)

1 τοὺς > Γ 2/3 οὕτω > Ν 3 ἵνα ΥΝ: ὅπως ΓΓ' / ἀνδρῶν ΓΓ'Ν:
 > Υ 4 αὐτὰς: ταύτας Γ 5 ρυθμίζομεν Υ / καὶ ΓΓ'Ν: > Υ
 6 τοῦ Ἰὼβ: αὐτοῦ Ν 6/7 παραμυθούμεθα Υ 9 θεὸν - σώματι > Ν
 / ψυχὴν Γ: > Υ 10 ἐστι καὶ: ἂν Ν 11 τῶν οἰκείων ποιεῖται
 stellit Γ 13 καὶ ΓΝ: > Υ 14 μηδὲν - εἰρημένα: δι' ἀπορίαν
 ἀντιρρήσεως Ν 15 τὰ > ΓΝ 20 ἐπισκοπὴν - φυλακὴν: φυλακὴν
 λέγει καὶ ἀντίληψιν Ν / εὐπαιδείαν Υ

29,3 ὡς ὅτε ἤγαι ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου, ὅτε τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει.

λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, ἔφη που φάλλον ὁ μελωδός. ὁ θεὸς οὖν νόμος καὶ λόγος ἐν διανοίᾳ τοῦ ἰὼβ ὑπὸ τοῦ 5 θεοῦ λαλούμενος - οὐπω γὰρ ἦν ὁ γραπτὸς νόμος - παρεσκεύασεν αὐτὸν ἐν τῇ σκοτομήνῃ τούδε τοῦ βίου ὡς ἐν φωτὶ πορεύεσθαι καὶ τὰς κατ' ἀρετὴν ἐκτελεῖν πράξεις οἷά τις λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς - τουτέστιν ἄνωθεν - λάμπων καὶ ἀσφαλῆ τὴν πορείαν παρέχων ποιεῖσθαι τοῖς διοδεύουσιν. φησὶν οὖν ὅτι· καὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις 10 ἐκόμων ἀγαθοῖς καὶ ἀσφαλῶς τὰς κατ' εὐσέβειαν ὕδευον τρίβους τῷ θεῷ φωτὶ καταλαμπόμενος.

29,4 ὅτε ἤμην ἐπιβρίθων ὁδοῖς.

ὅτε πανταχόθεν ἔβριθον καὶ ὡσπερ τὰ εὐκαρπα φυτὰ κατεβαρούμην τοῖς ἀγαθοῖς διὰ πάσης ὁδοῦ, τοῦτο μὲν τοῖς ἔξωθεν, τοῦτο δὲ καὶ 15 ταῖς κατ' εὐσέβειαν πράξεσιν, οὐ κοῦφός τις ἂν καὶ εὐρίπιστος, ἀλλ' ἐμβριθῆς καὶ στερεὸς τὸ ἦθος καὶ ἀκλονήτως τὸ καλὸν μετερχόμενος.

29,4-5 ὅτε ὁ κύριος ἐπισκοπῆν ἐποιεῖτο τοῦ οἴκου μου, ὅτε ἤμην ὑλῶδης λίαν, κύκλω δέ μου οἱ παῖδες.

20 ὅτε τοῦ θεοῦ τῆς οἰκειᾶς ἐπισκοπῆς ἀξιούντος τὰ κατ' ἐμὲ ὕλην εἰχον ἀρετῆς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐπαιδίαν, τοὺς μὲν παῖδας κατὰ τὸ θεῖον ἐκτρέφων βούλημα, κοινωνῶν δὲ τοῦ πλοῦτου τοῖς πένησιν.

3 Psalm 118,105

Υ Γ(βOFPLN 4 ὁ θεὸς - 11; βOFPL 13 - 16 στερεός) P(3 - 4 μελωδός; * 20 ὕλην - 22) N(13-17; * 20-22)

4 μελωδός Υ / οὖν > Γ (nicht P) / λόγος + ὁ Γ (nicht N) / τοῦδ > Γ
5 οὐπω - νόμος > Γ (nicht P) / παρεσκεύαζεν Γ 6 τοῦδε Γ: > Υ
8 καὶ - 9 διοδεύουσιν > Γ / πορείαν Υ 13 τουτέστιν ὅτε N / ἔβριθων
καὶ > N / καὶ > Γ / φυτὰ: τῶν δένδρων N 13/14 τοῖς ἀγαθοῖς vor
ὡσπερ stellt Γ 14 διὰ πάσης ὁδοῦ N: διὰ πᾶσαν ὁδοῦ Υ, > Γ / τοῦ-
το, - δὲ: τῇ τε περιουσίᾳ τοῦ πλοῦτου ΓN 16 στερεός: στερεόμ-
νιος Γ 21 εὐπαιδείαν Υ 22 κοινωνῶν (PN): ἐκοινωνῶν Υ

29,6 ὅτε ἐχέοντό μου αἱ ὁδοὶ βουτύρω, τὰ δὲ ὄρη μου ἐχέοντο γάλακτι.

διὰ τούτων τῶν βοσκημάτων σημαίνει τὸ πλῆθος ὡς πανταχοῦ νεμομένον ἐν τε ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς πεδίοις· ἀπὸ γὰρ βουτύρου καὶ γάλακτος τῶν τε βουκολίων τὸ πλῆθος καὶ θρεμμάτων τὰς ἀγέλας ἐμήνυσεν.

5 29,7 ὅτε ἐξεπορευομένην ὄρθριος ἐν πόλει, ἐν δὲ πλατείαις ἐτίθετό μου ὁ δίφρος.

οἷά τις ἄρχων καὶ διδάσκαλος ἀρετῆς οὐχ ὑπῆν καὶ μέθαις ἐσχόλαζεν, ἀλλ' ἐωθινὸς ἐν ταῖς πλατείαις καθῆστο νόμος καὶ τύπος τοῖς ἐν τῇ πόλει γινόμενος.

10 29,8 ἰδόντες με νεανίσκοι ἐκρύβησαν.

οἱ τὸ νεωτερικὸν ἦθος ἔχοντες αἰδούμενοι τοῦ μεγάλου Ἰῶβ τὴν ἀρετὴν ἀπεκρύπτοντο.

29,8 πρεσβύτεροι δὲ πάντες ἔστησαν.

πρὸς μὲν τὸ ῥητὸν οἱ μὲν νέοι ἀπεκρύπτοντο, οἱ δὲ καθ' ἡλικίαν πρεσβῦται ἴσταντο τιμῶντες. πρὸς δὲ διάνοιαν πρεσβυτικὴν ἔχοντες φρόνησιν ἴσταντο τῶν αὐτοῦ λόγων ἐπακροώμενοι.

29,9 ὁδροὶ δὲ ἐπαύσαντο λαλοῦντες δάκτυλον ἐπιθέντες ἐπὶ στόματι.

πρὸς μὲν ῥητὸν ὁδροὺς τοὺς πλουσίους λέγει εὐλαβουμένους αὐτὸν καὶ σιωπῶντας καὶ διὰ τοῦ τὸν δάκτυλον ἐπιτιθέναι τῷ στόματι ἀλλήλοις
20 διανεύοντας καὶ τὴν σιωπὴν ἐγκελευομένους. πρὸς δὲ διάνοιαν καὶ οἱ τῷ λόγῳ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ πλούσιοι παρεχόμενοι τῇ τοῦ Ἰῶβ διδαχῇ καὶ εἰς μαθητῶν καθίσταντο χώραν σιωπῆ τῶν λεγομένων ἐπακροώμενοι.

Υ Γ (βOFPL 2 διὰ - νεμομένων; βOFPLM 7-9; 11-12; βOFPL 15 πρεσβυτικὴν - 16; 20 οἱ - 22 χώραν) N(2-4; * 14-16; * 18 ὁδροὺς - λέγει)

2 σημαίνει τῶν βοσκημάτων τὰ πλῆθος stellt Γ, τὸ πλῆθ. σημαίνει τῶν βοσκημάτων stellt N / νεμομένων Υ 3 τε₂ > N 4 καὶ + τῶν N 8 ἀλλ' + ἐξ ἀγάπης Γ / καθῆστο Γ: καθιστῶν Υ 11 τὸ: μὲν Γ / μεγάλου Ἰῶβ: δικαίου Γ 15 πρ.: οἱ δὲ πρεσβυτικὴν Γ (Anschluß an 12) 19 τοῦ τὸν Hag: τοῦτο Υ 20 ἐγκελευομένου Hag: ἐγκελευομένους Υ 22 ἐπακροώμενοι Hag: ἐπακροωμένων Υ

29,10-11 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐμακάρισόν με καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν τῷ λάρυγγι αὐτῶν ἐκολλήθη, ὅτι ὡτίον ἤκουσε καὶ ἐμακάρισέ με.

τὸ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν τῷ λάρυγγι αὐτῶν ἐκολλήθη συνήπται τῷ δάκτυλον ἐπιθέντες ἐπὶ στόματι, ἵνα εἴπῃ ὅτι· 5 ὄχανεῖς ἔμενον. ἐμακάριζον δὲ αὐτὸν οἱ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκούοντες καὶ οἱ ἔχοντες ὡτίον ἐπιτήδειον εἰς συνετῶν λόγων ἀκρόασιν καὶ τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἀπολαύοντες.

29,11 ὀφθαλμὸν δὲ ἰδὼν με ἐξέκλινεν.

οὐκ ἰσχύων ἀντειπεῖν.

10 29,12 διεῴσα γὰρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου καὶ ὄρφανῷ ᾧ οὐκ ἦν βοηθὸς ἐβοήθησα.

τὰς αἰτίας εἶπαμεν, δι' ἃς τῶν οἰκειῶν κατορθωμάτων οἱ δίκαιοι ποιοῦνται τὸν κατάλογον, ἐν τῇ προθεωρίᾳ.

29,13 εὐλογία ἀπολλυμένου ἐπ' ἐμὲ ἐπέλθοι, στόμα δὲ χήρας με εὐλόγησεν.

ὁ μέλλων ἀπόλλυσθαι καὶ μὴ ἀποδόμενος διὰ τὸ τῆς αὐτοῦ τυχεῖν ἐπικουρίας καὶ ἡ χήρα δὲ ἡ ἀπροσάτητος προστάτην αὐτὸν κτησαμένη δικαίως αὐτὸν ἠλόγου.

29,14 δικαιοσύνην δὲ ἐνδεδύκειν, ἠμφιασάμην δὲ κρίμα ἴσα διπλοῖδι.

20 κρίμα λέγει τὴν δικαιοκρυσίαν, καὶ ταῦτα μὲν τὰ θαυμαστὰ τοῦ ἰβ ἄμφια. ἐξ ἐναντίας δὲ τὰ τῶν ὀσεβῶν· ἐνδύονται γὰρ κατὰ-ραν ὡς ἱμάτιον καὶ περιβάλλονται ὡσεὶ διπλοῖδα αἰ-

21-22 Psalm 108,18

22-1 Psalm 108,29

Υ Γ(β0FPL 3 - 6 ἀκρ.; 9; β0F 12 - 13 κατάλογον; β0FPN 16-18)
N(9; 20 καὶ ταῦτα -)

3 τὸ + δὲ Γ / τῷ λάρυγγι αὐτῶν Γ: > Υ 4 τῷ Γ: τὸ Υ 4-5 ἵνα
- ἔμενον > Γ 9 ἰσχύων + δηλαδὴ N 12 προεῖπαμεν Γ
12/13 οἱ δίκαιοι ποιοῦνται: ποιεῖται Γ 14 χεῖρας Υ 15 ὁ
μέλλων Γ: ἐμέλλων Υ / ἀπόλλυσθαι Γ: ἀπολλύεσθαι Υ / ἀποδόμενος Γ:
ἀπολλώμενος Υ 17 ἦν Γ: > Υ / ἀπροσάτευτος Γ / κτησαμένη: εβρα-
μένη Γ 19 δικαιοσύνην LXX: δικαιοσύνη Υ

σχύνην αὐτῶν, ὡς τὸν ἑκατοστὸν ὄγδοον ἕμνον ἀναβαλλόμενος ὁ
μεγαλογράφος ἐδίδαξεν.

29,15 ὀφθαλμὸς ἦμην τυφλῶν, ποὺς δὲ χλωῶν.

τὰ λείποντα τοῦ σώματος μέλη προσανεπλήρου τοῖς δεομένοις τῆ τῶν
5 ἀναγκαιῶν ἐπιχορηγίᾳ. καὶ τὰς τυφλὰς δὲ διανοίας διήνοιγε καὶ τῶν
ποδῶν τῆς ψυχῆς ἰσχυροποιεῖ τὰς βάσεις τῷ διδασκαλικῷ λόγῳ χρώμενος.

29,16 ἐγὼ ἦμην πατὴρ ἀδυνάτων· δίκην δέ, ἦν οὐκ ἤδειν, ἐξιχνίασα.

διαγνωστικῶς τῶν δικαζομένων ἀκούων οὐδὲν προσηκοῦς οὐδὲ προ-
μαθητικῶς ἔκ τινος τῶν μερῶν οὐδὲ προδιαφθαρεῖς τὴν ἀκοὴν ἐξιχνί-
10 ασα καὶ ἐπιμελῶς ἀναζητήσας κατεῖληφα τὸ δίκαιον.

29,17 συνέτριψα δὲ μύλας ἀδίκων, ἐκ δὲ μέσου τῶν ὀδόντων αὐτῶν
ἕρπαιμα ἐξέσπασα.

ὅτε, φησὶν, οἱ ἀδικήσαντες ἔδοξαν ἐν βεβαίῳ ἔχειν τὰ ἀφαιρεθέν-
τα, ὡς περὶ τινῶν θηρίων ἐκ μέσων τῶν ὀδόντων ἐκσπᾶσας τὰ ἄρπα-
15 σθέντα τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀπεκατέστησα.

29,18 εἶπα δέ· ἡ ἡλικία μου γηράσει.

ταῦτα ποιῶν μέχρι τέλους ἔχειν ἡλπίσα τὰ ἀγαθὰ.

29,18-19 ὥσπερ στέλεχος φοίνικος πολὺν χρόνον βιώσω. ἡ ῥίζα μου
διήνοιγεται ἐπὶ ὕδατος καὶ δρόσος αὐλισθήσεται ἐν τῷ θεριαμῷ μου.

20 ταῦτα, φησὶν, ἔλεγον κατ' ἑμαυτόν, ὅτι δικαιοσύνη συζῶν καὶ τῆς
θείας ἀπολαύων ἐπικουρίας ἀειθαλῆς ἔσομαι καὶ πολυχρόνιος· τοιοῦ-
τον γὰρ ὁ φοῖνιξ. καὶ ὥσπερ τὰ δένδρα τὰ ἐπὶ ὑδάτων τὰς ῥίζας ἔ-

Υ Γ(β0FP 8-10; β0F 20-) P(20-) N(- 1 ἀπῶν; 4 - 5 διήνοιγε; * 8-
10; * 17; 20-)

3 χλωῶν Υ 4 τὰ + γὰρ N/ προσανεπλήρου Np: προσανεπλήρουν ΥNy
5 ἐπικωρ. Υ, + καὶ τῆ πολλῆ προμηθείᾳ N/ καὶ - δὲ: πρὸς δὲ νοῦν τυφ-
λὰς N 8 διαγν.: ἐν δὲ τῷ δικάζειν φησὶν Γ(N)/ προακ. οὐδὲ > Γ(N)
9/10 ἐξιχν. καὶ > Γ 14 ὡς περὶ Hag: ὡς περ ἐκ Υ 16 ἡ ἡλικία
LXX: εἰ ἡ κοιλία Υ 20 ἔλεγ. - ἐμ.: ἔλεγ. καθ' ἐμ. Υ, κατ' ἐμ.
ἐλογιζόμεν καὶ ἡλπιζον N/ καὶ - 21 ἐπικ. > Γ, nach 17 ἀγαθὰ stellt N
22 γὰρ + τὸ φυτὸν Υ/ καὶ ὡς περ: ὡς περ γὰρ φησιν N/ τὰ > Γ

χοντα, οὕτως ἤλπιζον ἀνθηρὸς εἶναι καὶ κατάρκαρος. καὶ ὡς καρποὶ δρόσου καὶ ὑετῶν ἀπολαύσαντες καὶ πλήρεις γενόμενοι καθ' ὄραν θερρίζονται, οὕτως ἤλπιζον καταγηράσας τοῖς ἀγαθοῖς μεταλλάξειν τὸν βίον.

29,20 ἡ δόξα μου κενὴ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ τόξον μου ἐν τῇ χειρὶ αὐ-
5 τοῦ πορεύεται.

ἔλεγον δέ, φησὶν, ὅτι καὶ τὸ τόξον μου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ χειρὶ πορεύεται καὶ κατὰ σκοπὸν πάντα μοι ἐμβήσεται, ὡς βέλος ὑπὸ εὐφουῶς τοξότου πεμπόμενον εὐθὺ τοῦ σκοποῦ φέρεται. λέγει οὖν ὅτι ὑπὸ μὲν τῆς θείας χειρὸς ὑπενδύον ὀδηγεῖσθαι τὰ κατ' ἐμέ, νῦν δέ
10 κενὴ μου γέγονεν ἡ δόξα καὶ ἡ ἐλπίς, τουτέστι ματαία, εἰς τοῦναντίον μοι τῶν πραγμάτων περιτραπέντων.

29,21-22 ἐμοῦ ἀκούσαντες προσέσχον, εἰσιώπησαν δὲ ἐπὶ τῇ ἐμῇ
βουλῇ, ἐπὶ δὲ τῷ ἐμῷ ῥήματι οὐ προσέθεντο.

νόμον ἡγούμενοι καὶ κανόνα καὶ στάθμην τὰ ἐμὰ ῥήματα, καὶ οὐ-
15 τε προσθεῖναι τι τούτοις οὔτε ἀφελῆσθαι δυνάμενοι.

29,22-23 περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο, ὅπταν αὐτοῖς ἐλάλουν, ὥσπερ γῆ
διψᾶσα προσδεχομένη τὸν ὑετὸν, οὕτως οὗτοι τὴν ἐμὴν λαλιὰν προσεδέ-
χοντο.

ἔγκαρπα γὰρ ἦν αὐτοῦ τὰ ῥήματα καὶ δραστήριον εἶχον δύναιμι ἐν
20 ταῖς τῶν ἀκούοντων ψυχαῖς· πρῶτον γὰρ ἐποίει, εἶτα ἐδίδασκεν. ἔπαινος δὲ καὶ τοῦ λέγοντος, ὅταν ἐμπράκτους ἔχη τοὺς λόγους, καὶ τοῦ ἀκούοντος, ὅταν μετὰ δίψης ἀκούσῃ καὶ πόθου.

29,24 ἐὰν γελᾶω πρὸς αὐτοῦς, οὐ μὴ πιστεύσωσιν.

Υ Γ(β0F -3; β0FPL 6-11) Ρ(-3) Ν(-3; ≠ 7 καὶ - 11; 14-15; 19-22)

1 ἔχοντα + καὶ παρὰ τὰς διεξόδους τούτων πεφυτευμένα Ν 2 καὶ₂ >
ΓΡ 3 ἤλπιζον: προσεδόκων ΓΡΝ 4 τῇ > LXX; vgl. Z. 6 6 φη-
σὶν > Γ 7 πορεύεται + τουτέστιν ἡ δυναστεία μου εἰσοδουμένη ἔ-
σται Γ 7-8 ὡς - φέρεται > Γ 8 ὅτι Γ: > Υ 9 δὲ + ὡς ἔοι-
κε Γ 10 κενὴ: ματαία Γ(Ν) / τουτέστι ματαία > Γ(Ν) 14 vor
νόμον: οὐ προσετίθεσαν δὲ Ν / καὶ₂ + διὰ τοῦτο Ν 21 ἔχει Υ
22 δίνης Ν: ψυχῆς Υ / ἀκούσει Υ, ἀκούη Ν

διὰ τὸ ἀσύνηθες πεῖραν εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίζοντες. ἐν τούτοις δὲ ἦθος ὑπέγραψε διδασκαλικόν· οὕτω γὰρ ἐμβριθῆ καὶ ἀμείλικτον εἶναι εἰς πᾶσαν γλυκυθυμίαν προσήκει τὸν θεῖον διδασκαλον ὡς καὶ προσγελῶντα μὴ πιστεῦεσθαι.

5 29,24 καὶ φῶς τοῦ προσώπου μου οὐ κατέπιπτεν.

ἀλλὰ καὶ θεῖα χάρις, φησὶν, τοῦ προσώπου μου ἀπέλαμπε τῆς κατὰ ψυχὴν εἰρήνης προφαίνουσα τὸ κάλλος διὰ τῶν παρειῶν. ἢ καὶ τοῦτο λέγει ὅτι· τῶν ἐμῶν λόγων οὐδὲ εἷς ἦν σκοτεινὸς οὐδὲ ἀρεγγής, ἀλλὰ πάντες φωτὸς πεπληρωμένοι· πρόσωπον γὰρ διδασκάλων ἢ αὐτῶν διδασχῆ· διὰ 10 γὰρ τοῦ χαρακτῆρος τὸν πατέρα τοῦ λόγου γνωρίζομεν.

29,25 ἐξελεξάμην ὁδὸν αὐτῶν καὶ ἐκάθισα ἄρχων καὶ κατεσκήνουν ὡσεὶ βασιλεὺς ἐν μονοζώνοις.

οὐ βίβρ δὲ τὴν αὐτῶν ἀρχὴν ἤρπασα, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ συμφέροντα αὐτοῖς ἐκλεγόμενος εἰσηγοῦμην καὶ τὴν κατ' ἀρετὴν αὐτοῖς ὁδὸν ὑπε- 15 δεῖκνουν, ἄρχοντά με ἑαυτῶν ἀνέδειξαν, καὶ οὕτως ὑπετάγησάν μοι ὡσπερ στρατιῶται βασιλεῖ. εἴληπται δὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν μονοζώνων ἕκτινος κατὰ τὴν ὀπλισιν ἰδιότητος.

29,25 ὃν τρόπον παθεινοὺς παρεκάλουν.

ἀλλὰ καὶ ἐν πάθεισιν αὐτοὺς ὄντας, ἢ τοῖς κατὰ ψυχὴν ἢ τοῖς ἔξω- 20 θεν, λόγοις τε καὶ ἔργοις παρεμυθοῦμην.

Υ Γ(β0F 1 - 2 διδασκαλικόν; β0FP 6 - 7 κάλλος; 13 - 16 βασιλεῖ; * 19 - 20) P(1-4; * 16 εἴληπται - 17) N(1 πεῖραν - 4; 6-10; 13 - 16 βασιλεῖ; * 19-20)

2 ἐμβριθῆ: vg1. διὰ τὸ ἐμβριθὲς τοῦ ἤθους Γ(N); aus anderer Quelle ? / ἀμείλικτον Υ 2-3 καὶ - γλυκυθυμίαν > N 3 θεῖον + εἶναι N 4 προσγελῶντα + καὶ χαριεντιζόμενον N 6 θεῖα + τις Γ / τοῦ προσώπου ΓN: τὸ πρόσωπον Υ / ἀπέλαμπε ΓN: ἐπέλαμψε Υ 6/7 κατὰ ψυχὴν εἰρήνης: ψυχῆς Γ 8 οὐδὲ εἷς: οὐδεῖς N / οὐδὲ₂: καὶ N 9 πεπληρωμένοι + τῶ σαφεῖ λευκαίνόμενοι N 9/10 διὰ γὰρ: εἰκόνες γὰρ τῶν ψυχῶν οἱ λόγοι καὶ διὰ N 11 ἐκάθησα Υ 13 οὐ - ἤρπασα: οὐ τυραννικῶς δὲ φησιν τὴν αὐτῶν ἀρχὴν ἤρπασα Γ, οὐ γὰρ βίβρ τὴν αὐτῶν ἀρχὴν ἤρπασα οὐδὲ τυραννικῶς N 13/14 ἐκλεγόμενος αὐτοῖς stellt N 14 αὐτοῖς ὁδόν: ὁδὸν αὐτοῖς Γ, ὁδὸν N 15 με ἑαυτῶν ΓN: μὲν αὐτῶν Υ / ὑπετάγησαν ΓN: ἐπετάγησαν Υ 20 λόγοις τε καὶ ἔργοις (ΓN): ἔργοις καὶ λόγοις Υ

30,1 νυνὶ δὲ κατεγέλασάν μου, ἐλάχιστοι νῦν νουθετοῦσί με ἐν μέ-
ρει, ὧν ἐξουθένουν πατέρας αὐτῶν, οὓς οὐχ ἠγησάμην εἶναι ὀξείους
κυνῶν τῶν ἐμῶν νομόδων.

ὄλλ' εἰς τοσαύτην περιετράπη μεταβολὴν τὸ κατ' ἐμέ, ὡς τοὺς ἐλα-
5 χίστους δι' ἀπορίαν καὶ δυσγένειαν καὶ τὸ τῆς ἡλικίας νεώτερον καὶ
τὸ παντόπασιν ἀχρεῖους εἶναι διὰ τὸ εἶναι πονηροὺς νουθετεῖν με
ἐν μέρει, τουτέστιν οἶεσθαι διὰ τῆς νουθεσίας μέρος τι ἀνταποδι-
δοῦναι μοι τῶν εὐεργεσιῶν ὧν εἰς αὐτοὺς προεισήνεγκα. τὸ οὖν μηδὲ
κυσὶν αὐτοὺς παραβάλλειν οὐκ ἀλαζονείας ῥῆμα, ἀλλὰ δεῖγμα τῆς ἐ-
10 κείνων παντελοῦς ἀχρειότητος.

κατὰ μὲν οὖν τὸ πρόχειρον περὶ ἐταίρων τινῶν ἔοικε λέγειν πτω-
χῶν καὶ εὐτελῶν ἀνδρῶν· ὡς δὲ πτωχοῦς τινὰς ἐθελοδιδασκαλοῦς αἰ-
νίττεται, δῆθεν περὶ ἄλλων λέγων καὶ περὶ ἐκείνων τὸν λόγον μηψύ-
κων, νῦν οὖν, φησὶν, νουθετοῦσί με οὐκ ἄξιοι ὄντες λόγους μοι εἰς
15 συμβουλήν εἰσφέρειν, ἐπειδὴ οὐδὲ οἱ πατέρες αὐτῶν τοιαύτην τινὰ
δύναμιν ἀρετῆς κέκτηνται, ὡς ἄξιοι φαίνεσθαι τοῦ πιστευθῆναι τῶν
λογικῶν θρεμμάτων τὴν φυλακὴν, ἵνα εἴπῃ ὅτι· οὐδὲ οἱ πατέρες αὐ-
τῶν τοὺς ἐμοὺς μαθητὰς νουθετεῖν ἄξιοι, καὶ νῦν οὗτοι νουθετεῖν
ἐπιχειροῦσιν ἐμέ.

20 ἢ οὖν τοῦτο λέγει καὶ οὐ κυσὶν ἀνθρώπους παραβάλλει, ἀλλὰ τὴν
ἑαυτοῦ διδασκαλίαν καὶ φυλακὴν τῶν λογικῶν θρεμμάτων τῇ ἐκείνων
παρεξετάζει - κυνῶν γὰρ ἡ γραφὴ ἐπὶ ἐπαίνου μέμνηται διὰ τὸ φυ-
λακτικὸν καὶ εὐνοῦν καὶ ἐπάγρυπνον ὡς ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν
σου ἐξ ἐχθρῶν αὐτῶν -, ἢ καὶ εὐτελεῖς τινες καὶ πονηροὶ αὐ-
25 τῶν ἄνδρες ἐκερτόμουν, περὶ ὧν ἐπάγει καὶ τὰ ἐφεξῆς.

23-24 Psalm 67,24

Υ Γ(βFPL 4-10) N(4 - 7 μέρει; 8 τὸ οὖν - 10)

2 οὐκ Υ 4 ἄλλ': νῦν δὲ N/ μεταβολὴν nach ἐμέ stellt Γ 5 ἐλα-
χίστους + καὶ εὐτελεῖς N / ἀπορίαν Υ / καὶ - 7 τουτέστιν > Γ 6
εἶναι + καὶ ὀδενὸς ὀξείους N / πονηροὺς εἶναι stellt N 7 τῆς +
εἰς γέλωτα Γ 7/8 ἀνταποδιδόναί Γ: ἀνταποδιδόναί Υ, ἀνταποδοῦ-
ναί (L) 8 εἰσήνεγκα Γ/ οὖν: μέντοι N 9 αὐτοὺς ΓN: αὐτοῖς Υ
/ ἀλαζονείας Υ 11 ἐταίρων Hag: ἐταίρων Υ 12 ὡς <ἀληθῶς> ?
vielleicht auch noch stärkere Korruptel zwischen 11 und 13 20 ἀν-
θρώπου Hag: ἀνθρώπους Υ 22 ἢ Hag: καὶ Υ 24 ἢ Hag: εἰ Υ

30,2 καὶ γε ἰσχύς χειρῶν αὐτῶν ἵνα τί μοι;

ἀλλ' οὐδὲ ἤτησα ἐπικουρίαν παρ' αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦτο τοιοῦτοις πρὸς ἐμὲ χρήσωνται βήμασιν.

30,2 ἐπ' αὐτοὺς ὀπώλετο συντέλεια.

5 ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι οὐκ ἔσχον γνώμην συνεσταλμένην, ἀλλὰ θρασείαν· ἢ ὅτι πάλαι δίκην ἐχρεώσθουν πονηροὶ ὄντες καὶ τρόπον τινὰ ἀπέπτη αὐτῶν ἢ τιμωρία· ἢ ὅτι θανάτου ἐπιθυμοῦντες διὰ τὸ ἐνδεῆς καὶ τὴν ἄκραν πενίαν οὐ τυγχάνουσιν.

30,3 ἐν ἐνδείᾳ καὶ λιμῷ ἄγονος.

10 ἀλλὰ καὶ ἐνδεεῖς εἰσιν, καὶ λιμῶττοντες τρόπον ἐφευρεῖν καὶ γεννηῆσαι ποριστικῶν οὐκ ἠδύναντο· τοῦτο γὰρ ἔοικε σημαίνειν τὸ ἄγονος. ἢ καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι οὐδὲ ὑπὸ τῆς ἐνδείας ἐσαφρονίσθησαν γεννητικοὶ γενέσθαι τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ἔμειναν ἄγονοι, γεννηῆσαι τι ἀγαθὸν οὐ δυνάμενοι.

15 δύναται δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸν ὁ στίχος νοούμενος {εἶναι} - πολλὰ γὰρ τῶν στιχηρῶν καθ' αὐτὰ νοοῦνται - σημαίνειν τοὺς μὴ ἀπολαύσαντας λόγου διδασκαλικοῦ τροφῆς καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν δυνηθέντας μαθεῖν ἀγαθόν.

ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ λέγει ὡς περὶ πενήτων μὴ διδασκαλίας ἀγαθῆς

20 ἀπολαυσάντων.

30,3 οἱ φεύγοντες ἄνυδρον ἐχθῆς συνοχήν καὶ τάλαιπωρίαν.

οἱ ἀπὸ χέρσου καὶ ἐρήμου χθῆς - ἀντὶ τοῦ· ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ - ἐν συνοχῇ καὶ τάλαιπωρίᾳ ὄντες. ἔοικε δὲ ὡς ἀγενεῖς αὐ-

Υ Γ(βΟΡΡ 2-3; βΟΡΡΝ 6 πάλαι - 8; βΟΡΡ 12 οὐδὲ - 13 ἄγονος; * 22-)
 Ν(* 2-3; * 10 - 12 ἄγονος; * 23 ἔοικε -)

2 οὐδὲ Γ: οὐδὲν Υ / ἤτησά + τινα Γ / ἐπικουρίαν + φησὶν Γ (nicht P)
 3 χρήσονται Υ 5 ἢ Hag: ε Υ 6 πάλαι Γ: πάλιν Υ(γ) / δίκην Γ:
 τὴν δίκην Υ 7 ἀπέπτει Υ, ἀπέστη (N6) / ἀπέπτη + ἀπ' Γ (nicht F)
 7-8 τὸ - καὶ > Γ 8 οὐ τυγχάνουσιν: οὐκ ἔτυχον Γ 9 καὶ + ἐν
 Υ / ἄγωνος Υ 11 γεννηῆσαι + θεῖον (für <ἐπιτη>δεῖων ?) Υ (nicht N)
 12 ἄγωνος Υ / ἐσαφρονίσθησαν Υ 19 ὡς περὶ Hag: ὥστε καὶ Υ;
 vielleicht ὥστε <...> καὶ 21 ἄνυδρον LXX: ἄγονον Υ

τοὺς διαβάλλειν καὶ ἐξ ὀδῶν ὄντας χωρίων καὶ πατέρων πενήτων.

καὶ ταῦτα δὲ ὁ μακάριος οὗτος ἐξηγεῖται, ἵνα ἐὰν καὶ ἡμεῖς
ὑπὸ εὐτελῶν καὶ ἀτίμων τινῶν ὑβρισθῶμεν, μὴ ὡς μόνοι ταῦτα πεπον-
θότες δυσχεράνωμεν, ὅπουγε ὁ τοιοῦτος τὴν ἀρετὴν, τοσοῦτος δὲ τὴν
5 περιουσίαν καὶ περιφάνειαν τὰ αὐτὰ ἡμῖν καὶ τὰ χεῖρονα πέπονθεν.

30,4 οἱ περικυκλοῦντες ἄλιμα ἐπὶ ἤχοῦντι, οἷτινες ἄλιμα ἦν αὐτῶν
τὰ σῖτα, ἄτιμοι δὲ καὶ πεφασλισμένοι, ἐνδεεῖς παντὸς ἀγαθοῦ, οἱ
καὶ ρίζας εὐλῶν ἐμασῶντο ὑπὸ λιμοῦ μεγάλου.

ἄλιμα βοτάνη τίς ἐστίν, ὡς φασιν, ταχὺ πληροῦσα τὸν ἐσθίοντα
10 καὶ κόρον ἐμποιοῦσα. ἐπὶ ἤχοῦντι δὲ, ἐπὶ φάραγι καὶ πετρώδε-
σιν· εὐήχοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι τόποι καὶ τοῖς φθεγγομένοις ἀντιφθέγ-
γονται. ἢ καὶ ἤχοῦντα λέγει τὸν ὕλην ἔχοντα τόπον, ἐν ᾧ περ ἢ πνοῇ
τῶν ἀνέμων κινουῦσα τὴν ὕλην ἦχον ἐργάζεται.

λέγει οὖν, ὅτι περιενόστουν οὗτοι τὰς ὕλας καὶ τὰς φάραγας
15 ὑπὸ τῆς ἄγαν ἐνδείας τὰς βοτάνας ἀνερευνόμενοι καὶ τὰς ρίζας τῶν
εὐλῶν περιζέοντες εἰς τροφῆς παραμυθίαν.

30,5-8 ἐπανέστησάν μοι κλέπται, ὧν οἱ οἴκοι αὐτῶν ἦσαν τρωγαλι
πετρῶν. ἀνὰ μέσον εὐήχων βοήσονται, οἱ ὑπὸ φρύγανα ἄγρια διητῶντο.
ἄφρόνων υἱοὶ καὶ ἀτίμων ὄνομα καὶ κλέος ἐσβεσμένον ἀπὸ γῆς.

20 οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ εἰς ληστείαν ἐτρέποντο οἴκους ἔχοντες τῶν
πετρῶν τὰ κοῦλα καὶ τὰ αὐτόγλυφα σπήλαια, ἐν ἐρήμοις διαιτῶμενοι
καὶ ὑπὸ φρυγάνων σκεπόμενοι, ἐξ ἀφρόνων ἄφρονες, ἐξ ἀτίμων ἄτιμοι,
ἀνώνημοι καὶ ἄδοξοι <ἐπὶ τῆς γῆς.

Υ(-23 ἄδοξοι) Γ(βοφρ ≠ -1 χωρίων; 9-16; βοφPN 20-23) Ν(* -5; 9-16)
Syr (9-16)

2 διηγεῖται (Ν) 4 δυσχεράνωμεν (Ν): δυσχεραίνωμεν Υ 5 πε-
ριφάνειαν (Ν): ἐπιφάνειαν Υ / χεῖρωνα Υ 6 ἄλειμμα Υ (2X)
7 ἐνδεής Υ / οἱ LXX: ἢ Υ 8 ἐμασῶντο Υ 9 ἄλειμμα Υ Syr
10 καὶ - ἐμποιοῦσα > Γ / δὲ + τουτέστιν Ν 11 τοιοῦτοι > Γ / τοῖς
- ἀντιφθέγγοντα: ἀντηχοῦσι τοῖς φθεγγομένοις ΓΝ 12 ὕλην ἔχοντα:
ἀλασθη ΓΝ / τόπον ΓΝ: τοῦτον Υ 13 ἐργάζεται: ἀποτελεῖ ΓΝ
14 λέγει: φησὶν ΓΝ / οὗτος ΓΝ: οὗτος Υ / φάραγας + καὶ τοὺς τόπους
παρ' οὗς ὕδατα ρέοντα ἦχεῖ τε καὶ κελαρύζει Ν 15 ἀνερευνόμε-
νοι Υ, + οἱ Υ 18 διητῶντο Υ 19 ἀφρόνων LXX: ἀνόμων Υ; vgl.
22 20 τοιοῦτοί + φησιν Γ / ληστείαν Υ 21 καὶ - σπήλαια > Γ
22 σκεπόμενοι + ἵνα λάθωσιν τοὺς παροδεόντας (Ν)

30,9 νυνὶ δὲ κιθάρα ἐγὼ εἶμι αὐτῶν, καὶ ἐμὲ θρύλημα ἔχουσιν.

ὡδῆ, φησὶν, αὐτοῖς ἐγενόμην καὶ παρῳδῆμα, καὶ τὰς ἐμὰς συμφο-
ρὰς ἀντ' ἄλλης τινὸς ὁμιλίας ἀνὰ στόμα ἔχουσιν.

30,10 ἐβδελύξαντο δὲ με ἀποστάντες μακρὰν, ἀπὸ δὲ προσώπου μου
5 οὐκ ἐφείσαντο πτύελον.

ἐπὸν δὲ μοι πλησιάσασιν, φησὶν, ἐμπτύοντές μοι μακρὰν ἀφίσταν-
ται βδέλυγμά με καὶ ἀηδίσαν > ἠγούμενοι.

30,11 ἀνοίξας γὰρ φαρέτραν αὐτοῦ ἐκάκωσέ με θεός.

δηλονότι πανταχόθεν κατατοξεύσας.

10 30,11 καὶ χαλινὸν τῷ προσώπῳ μου ἐξαπέστειλε <δεσμοῦντα.

πλήττει μὲν κἂν τούτῳ τὸν διάβολον ὁ δίκαιος ἰὼβ μὴ φάσκων
αὐτὸν δύνασθαί τι κατ' αὐτοῦ, τὸν δὲ θεὸν ἐπενηνοχέει αὐτῷ τὰς
πληγὰς. λέγει δὲ, ὅτι καὶ χαλινὸν μοι ἐξαπέστειλεν οἴ-
ονεὶ > δεσμοῦντα τὸ πρόσωπόν μου, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἀναπολόγητόν με
15 πεποίηκε διὰ τῶν ἐλεγμῶν πάντων τὰς συμφορὰς εἰς ἀπόδειξιν ἀσε-
βείας μοι προφερόντων.

30,12 ἐπὶ δεξιῶν βλαστοῦ ἐπανεστήσαν.

ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι τῷ πρότερον βλαστοῦντι καὶ εὐθαλοῦντι ἐξ ὑ-
περδεξιῶν ἐπανεστήσαν ἐπεμβαίνοντές μοι, ἢ ὅτι τοῖς βλαστοῖς μου
20 τοῖς δεξιοῖς, τουτέστι τοῖς δικαίωμασιν, ἐπανεστήσαν λέγοντες, ὡς
οὐ καθαρῶς τὴν εὐσέβειαν μετήειν.

Υ(7 ἠγούμενοι - 10 ἐξαπέστειλε; 14 δεσμοῦντα -) Γ(β0FPLN 6-7;
β0FPL 11-16; 18-21) Ν(2-3; 11-16; * 18-21)

1-7 Lücke durch Textausfall Υ 7 ἠγούμενοι Γ: γενόμενοι Υ
10 χαλινὸν Υ 10-14 Lücke durch Harpographie Υ 11 μὲν Γ:
μὲντοι (Ρ) / ἰὼβ > (Ρ)Ν 12 δύνασθαί τι αὐτὸν stellt (Ρ)
14 δεσμοῦντα + ἢ Υ (Rubrificator) 14-15 ἀναπολόγητόν με πεποίη-
κε: ἐπεστόμισέ με, ἀφείλετό μου τὴν παρρησίαν Ν 15 διὰ τῶν ἐλεγ-
μῶν > ΓΝ 18 τῷ Υ(PL): τὸ Γ, ἐμοὶ τῷ (Ν) 18/19 ἐξ ὑπερδεξι-
ων Γ: ἐκ δεξιῶν Υ 21 οὐ καθαρῶς Γ(Ν): οὐκ ἀκαίρως Υ / μετή-
ειν Γ(Ν): με τηρεῖν Υ

30,12 πόδας αὐτοῦ ἐξέτεινε καὶ ὠδοποίησεν ἐπ' ἐμὲ τρίβους ἀπωλείας.

κινήσαντος ἑαυτὸν τοῦ θεοῦ κατ' ἐμοῦ ἔσχον καὶ αὐτοὶ ὁδὸν ἐφόδου.

30,13 ἐξετρίβησαν τρίβοι μου, ἐξέδυσαν γάρ μου τὴν στολὴν.

πᾶσαι αἱ ὁδοὶ μου ἐξηφανίσθησαν τοῦ θεοῦ περιδύσαντός με τῆς εὐ-
5 πρεπείας τὴν στολὴν, ἀντὶ τοῦ· περιελόντος τὴν οἰκείαν βοήθειαν.

30,14 βέλειςιν αὐτοῦ κατηκόντισέ με, κέχρηται δέ μοι ὡς βούλεται.

τὸ σφοδρὸν τοῦ ἔταμοῦ διὰ τούτων ἔδειξεν.

30,14-15 ἐν ὀδύναίς περιφέρομαι, ἐπιστρέφονται δέ μοι αἱ ὀδύναί.

ἵνα εἴπῃ ὅτι· ἐπιστρόφως ὀδυνῶμαι, τουτέστι μετ' ἐπιτάσεως καὶ
10 κατὰ αὐξήσιν.

30,15 ὄχετό μου ἡ ἐλπίς ὡσπερ πνεῦμα καὶ ὡσπερ νέφος ἡ σωτηρία μου.

ἀπέπτη δέ μου πᾶσά τις ἐλπίς χρηστοτέρα δίκην ἀνέμου παρεληλυ-
θότος καὶ νέφους διαλυθέντος.

30,16 καὶ νῦν ἐπ' ἐμὲ ἐκχυθήσεται ἡ ψυχὴ μου.

15 διαλέλυνταί μου οἱ τόνοι τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων μοι κακῶν.

30,16-17 ἔχουσι δέ με ἡμέραι ὀδυνῶν, νυκτὶ δὲ τὰ ὄστα μου συγκέ-
καυται, τὰ δὲ νεῦρά μου διαλέλυνται.

τὰς δὲ νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας ὀδυνῶμαι, ὡς καὶ τὰ ὄστα μου φρυ-
γῆναι καὶ τὰ νεῦρα διαλελυθῆναι ὑπὸ τῆς ὄγαν κακοπαθείας.

Υ Γ(βOFPL 2; 4-5; 7; 12-13; 18 - 19 φρυγῆναι) P(15) N(2; 4-5; 7; 9-10; 12-13; * 15; * 18-19)

1 ἀπωλείας + αὐτῶν LXX 2 ἐμοῦ + φησιν N 4 πᾶσαι + φησιν Γ / μου
+ αἱ τῆς εὐπραγίας N / με ΓN: > Υ 5 ἀντὶ τοῦ: ἡγουν N 7 ἔδειξεν:
δηλοῖ ΓN 8 περιφέρομαι: πέφυρμαι LXX 9 ἵνα - ὅτι: εἰτ' οὖν N / ἐ-
πιστρόφως: ἐπιστρεφῶς Ny, ἐπιστραφῶς Np / ὀδυνῶμαι N: οὐ δύναμαι Υ
10 κατ' N 12 ἀπέπτη Γ: ἀπέστη YN; vgl. 251,7 mit App. / χρηστή N, +
Symmachuszeitat N 12/13 παρεληλυθότος > Γ 13 διαλυθέντος:
παραδραμόντος Γ 15 διαλέλυνται stellt nach κακῶν und μου > P /
κακῶν: δεινῶν P 18 τὰς, - ἡμέρας: τὰς ἡμέρας τε καὶ νύκτας Γ /
ὀδυνῶμαί + φησιν Γ / μου + καὶ τὸ δέσμα Υ

30,18 ἐν πολλῇ ἰσχύϊ ἐπελάβετό μου τῆς στολής, ὡς περ <τὸ> περι-
στόμιον τοῦ χιτῶνός μου περιέσχε με.

πολλοὶ πολλάνικς περισφίγγοντες τὸ περιστόμιον τοῦ ἱματίου περὶ
τὸν τράχηλον ἀποπνίγουσί τινα. λέγει οὖν ὅτι· ἰσχυρῶς μου περι-
5 δραζόμενος πιέζει καὶ ἀποπνίγει με.

30,19-20 ἤγησαι δέ με ἴσα πηλῶ, ἐν γῆ καὶ σποδῶ μου ἡ μερίς.
κέκραγα δὲ πρὸς σὲ καὶ οὐκ εἰσακούση μου.

ὡς υἱὸς πρὸς πατέρα πρὸς θεὸν ἀποδύρεται καὶ τὸ εὐτελὲς τῆς
φύσεως εἰς δέησιν προτείνει. λόγισαι, γάρ φησιν, δέσποτα, ὅτι γῆ
10 τέ εἶμι καὶ εἰς γῆν ἀναλύομαι. εἰσακούσόν μου τῆς κραυγῆς καὶ μὴ
ἀποστρέψης τὴν δέησίν μου. τὸ δὲ οὐκ εἰσακούση μου πολλὴν ἔμφα-
σιν τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης ἔχει· ὡς γὰρ ἀκούεσθαι πιστεύων οὕτως ἔφη.

30,20 ἔστησαν καὶ κατενόησάν με.

ἡ χλευάζοντες ἢ καὶ τὸ τῆς συμφορᾶς θαυμάζοντες μέγεθος.

15 30,21-22 ἐπέβης δέ μοι ἀνελεημόνως, χειρὶ κραταιᾷ με ἐμαστίγωσας.
ἔταξας δέ με ἐν ὀδύναϊς καὶ ἀπέρριψάς με ἀπὸ σωτηρίας.

ἴσασιν οἱ ἅγιοι τὸ μέγα τοῦ θεοῦ ἔλεος, διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Δα-
υὶδ· ἐλέησόν με, ὁ θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου·
πρὸς τοῦτο τὸ ὄψατον ἔλεος τοῦ θεοῦ ἀποβλέπων λέγει· ἐπέβης δέ
20 μοι ἀνελεημόνως. εἰ γὰρ ἐτύγχανον τοῦ μεγάλου σου ἐλέους,
οὐκ ἂν ἐν ταῖς παρούσαις ὀδύναϊς ἐξηταζόμην. αἰτοῦντός εἰσι τοι-
γαροῦν καὶ ἀξιοῦντος ἐλέους τυχεῖν τὰ ῥήματα.

18 Psalm 50,3

Υ Γ(ρΟΦ # 3-5; ρΟFL 8-12; ρΟFPLN 14; ρΟFPL 17-22) Ρ(3-5; 8-12)
N(# 3-5; 8-12; # 17-22)

2 με LXX: μοι Υ 5 πνίγει (N) 7 εἰσακούσει Υ 8 πρὸς +
τὸν N 9 προτείνει ΓPN: προστείνει Υ / ὦ δέσπ. ΓPN 10 εἰσα-
κουσον - κραυγῆς > N/ καὶ₂ - 11 μοι₁ > Γ 11 δέησιν: ἐκετηρίαν N/
εἰσακούση Hag: εἰσακούσεις Υ, ἀκούεις ΓPN 12 τῆς - ἔχει ΓN: ἔχει
τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης Ρ, ἀγάπης ἔχει Υ / ἀκούσεσθαι Γ / πιστεύων + διὰ
τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην Υ 17 ἴσασιν - ἔλεος Γ(N): τὸ μέγα τοῦτο Υ
20 ἐτύγχανόν + φησιν Γ 21 ἐν Γ: > Υ/ ἐξεταζόμην Υ 21/22 τοι-
γαροῦν εἰσι stellt Γ 22 τυχεῖν ἐλέους stellt Γ

30,23-24 οἶδα γάρ, ὅτι θάνατός με ἐκτρίψει, οἰκία γὰρ παντὶ
θνητῷ γῆ. εἰ γὰρ ὤφελον δυναίμην ἐμαυτὸν διαχειρῶσασθαι ἢ δεη-
θεῖς γε ἑτέρου καὶ ποιήσει μοι τοῦτο.

οἶδα, φησίν, θνητὸς γεγονὼς καὶ πάντως τελευτήσῃν μέλλων.
5 ὥστε ἡδέως συντομώτερον τῶν συμφορῶν ἀπηλλαττόμην ἢ αὐθεντήσῃν
ἐμαυτὸν δίχα ἁμαρτίας καθιστάμενος ἢ ἕτερον ἱκετεύων ἐπὶ τὴν ἀν-
αίρεσιν τὴν ἐμὴν.

Ἄρα οὖν ὡς κἀλλιστον ἡμᾶς διδασκεί δόγμα τὸ μὴ χρῆναι ἑαυτὸν
ἐξαγαγεῖν τοῦ σώματος; καίτοιγε ἡδύνατο, ὅπουγε καὶ ἡ γυνὴ κατέ-
10 σπευδεν αὐτῷ τὸν θάνατον· ἀλλ' οὐκ ἡδύνατο δίκαιος ὢν διὰ τὸν θε-
ὸν τὸν συνδήσαντα τὴν ψυχὴν τῷ σώματι.

30,25 ἐγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ὀδυνάτῳ ἔκλαυσα, ἐστέναξα δὲ ἄνδρα ἰδὼν
ἐν ἀνάγκαις.

πάλιν τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν ἐξηγεῖται. <...> οὕτως οἰκονομή-
15 σαντος τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἐμὴν ὠφέλειαν.

30,26 ἐγὼ δὲ ἐπέσχον ἀγαθοῖς.

τοῦτο λέγει ὅτι· ἐπέσχον καὶ προσεδόκων ἀγαθὰ ὑπὸ θεοῦ σκεπτό-
μενος· διὰ καὶ ἐπάγει·

30,26 ἰδοὺ συνήντησάν μοι μᾶλλον ἡμέραι κακῶν.

20 τούναντίον μοι τὰ τῶν ἐλπιδῶν ἐξέβη.

30,27 ἡ κοιλία μου ἐξέζεσε καὶ οὐ σιωπήσεται.

αἰτίαν λέγει τοῦ τὰς συμφορὰς ἐκτραγῆδεῖν καὶ τὰ οἰκία κατα-
λέγειν ἀνδραγαθήματα. ἔχω γάρ, φησίν, καιρὸν τοῦ λέγειν τῷ πεπλη-

Υ Γ(β0FPL 4 - 5 ἀπηλλαττόμην; * 5 ἦ - 11) Ρ(* 8-11; 22-) Ν(* 4-
7; * 17-18; 20; 22-)

4 φησίν + ὅτι (β0) 5 ὥστε Γ(Ν): > Υ / συντ. Γ(Ν): ἐπὶ τὸ ἕτερον Υ
5-6 ἀθηντ. ἐμαυτὸν .. καθιστάμ.: ἀτόχειρ ἐμαυτοῦ .. γινόμενος Γ(Ν)
6 ἀν. - 7: ἐμὴν ἀν. ἐλθεῖν Γ 10 οὐκ (ΓΡ): οὐχ Υ 20 τόν.:
εἰς τόν. δὲ Ν 22 αἰτίαν ΡΝ: τί ἀν Υ / λέγει: δὲ παρατίθεται Ν
/ ἀνατραγῆδεῖν Ρ 22-23 καὶ - ἀνδραγαθήματα > Ρ 23 ἔχω -
λέγειν > Ν / τῷ Ρ: τὸ ΥΝ

ρῶσθαί μου τὴν ψυχὴν τῶν κακῶν. ἐκζέσαι γὰρ ἐστὶ τὸ ὑπὸ πυρὸς ἐκ-
βράζειν καὶ ἀναβλύζειν τὸ ἐν τοῖς χαλκείοις ὕδωρ, κοιλία δὲ ἡ ψυχὴ
διὰ τὸ ἄδραστον καὶ ἀπόκρυφον ἢ τοῦ λόγου χωρητικὸν καὶ ἀναδοτικόν.

30,27-28 προέφθασάν με ἡμέραι πτωχείας. στένων πορεύομαι ἄνευ
5 φιμοῦ, ἔστηκα δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ κεκραγῶς.

προκατέλαβέ με ἡ πτωχεία, καὶ ἄνευ φιμοῦ αἰσθητοῦ ὑπὸ τῶν ὀδυ-
νῶν πιεζόμενος λαλεῖν οὐ δύναμαι· ποτὲ δὲ καὶ πλήθους περιεστηκό-
τος ἀναγκάζομαι κρᾶζειν. ταῦτα δὲ φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς ὀδυνωμέ-
νοις, τὸ καὶ ἐπέχεσθαι τὴν φωνὴν ὑπὸ τῆς ἀνίας καὶ αὐτὸ πάλιν ἀνα-
10 βοᾶν νυττομένους ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων.

τὸ δὲ ἔστηκα ἐν ἐκκλησίᾳ κεκραγῶς δύναται νοεῖσθαι
κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ ὅτι· θέατρον ἐγενήθημεν τῷ
κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

30,29 ἀδελφὸς γέγονα σειρήνων, ἑταῖρος δὲ στρουθῶν.

15 ὁ Σύμμαχος στρουθοκαμήλων ἐκδέδωκεν.

σειρήνας δὲ λέγει ἡ ᾠδικούς ὄρνεις ἢ ἀνθρωπόμορφα δαιμόνια.
φησὶ δὲ ταῦτα ὡς ἔξω πόλεως καὶ αἴθριος κείμενος.

30,30 τὸ δῆρμα μου ἐσκοτῶται μεγάλως.

μελανθὲν ὑπὸ τῆς νόσου ἢ καὶ τοῦ ἡλίου.

12-13 1.Korinther 4,9

Υ Γ(βOFFPL 2 κοιλία - 3; 6-13; βOFFP # 15-17; βOF # 19) Ρ(- 1 κακῶν;
1 ἐκζέσαι - 2 ὕδωρ; # 19) Ν(- 2 ὕδωρ; # 15-17)

1 μου τὴν ψυχὴν: τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Ν / τῶν > Ν / κακῶν + ταύτην γὰρ
κοιλίαν καλεῖ Ν/ γὰρ: δὲ Ν 2 ἀναβλύζειν: ἀνακαχλάζειν Ν (καχλά-
ζοντος Ρ) / ἐν τοῖς χαλκείοις Υ; θερμαινόμενον Ν, ἐν λέβητι (Ρ) 3
ἀδραστον καὶ > Γ / ἢ + τὸ Γ / καὶ ἀναδοτικόν Γ: > Υ 4-5
δὲ νορ πορεύομαι stellt Υ 5 φημοῦ Υ 6 πτωχεία + φησὶν Γ
/ φημοῦ Υ 6 ἠπὸ - 8 κρᾶζειν: ἐπιστομίζει με τὰ πάθη πιέζοντα
καὶ σιγᾶν ἀναγκάζει πολλὰκις πῆ δὲ καὶ ἠπὸ ταῖς πάντων ὄψεσιν ἀναβο-
ᾶ Γ 7 πλήθους Hag; ψύχους Υ 8 φιλεῖ Γ: φημι Υ
9 ἀνίας: ἀτονίας Γ 10 νυττομένους Γ: νυττόμενος Υ 12 εἰ-
ρημένον - ὅτι: ἀποστολικόν Γ / θέατρον - 13: ὡς περικαθάρματα ἐγε-
νήθημεν ἐν τῷ κόσμῳ (1.Kor.4,13) Γ 14 ἑταῖρος LXX: ἕτερος Υ
15 στρουθοκαμήλων Υ 16 ὄρνεις: τινὰς ὄρνιθας (ΓΝ) / ἡ₂ - δαι-
μόνια: φιλέρημα δὲ τὰ ζῷα (ΓΝ)

30,30 τὰ δὲ ὄσῳ μου ὑπὸ καύματος.

συνεφρύγησαν δηλονότι.

30,31 ἀπέβη δὲ εἰς πένθος μου ἡ κιθάρα, ὁ δὲ φάλμῳς μου εἰς κλαυθμὸν ἐμοί.

5 ἐστράφη δὲ μοι τὰ τῆς εὐφροσύνης εἰς πένθος. ταῦτα δὲ φησιν εἰς οἶκτον τὸν θεὸν ἐκκαλούμενος.

31,1 διαθήκην δὲ διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ οὐ συνῆσα ἐπὶ παρθένον.

εὐαγγελικὴν ἀκριβείαν ἐφύλαττε πρὸ νόμου τυγχάνων. ἐπειδὴ γὰρ 10 ὁ ἐμβλέψας εἰς γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν, ἐπαιδαγώγει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὸ μὴ τὰς ὥρας τῶν παρθένων περιεργάζεσθαι.

31,2 καὶ τί ἐμέρισα ὁ θεὸς ἐπάνωθεν καὶ κληρονομία ἱκανοῦ ἐξ ὑψίστου;

15 διὰ τί οὖν, φησίν, μετὰ τσοαύτην ἀκριβείαν τοιαύτην μοι μερίδα καὶ κληρονομίαν ὁ δυνατὸς καὶ ὕψιστος θεὸς ἐπεμέρισε, τοὺς λόγους ἀγνοῶ.

31,3 οὐαί, ἀπώλεια τῷ ἀδίκῳ καὶ ἄλλοτρίωσις τῷ ποιοῦντι ἄνομίαν.

ὅτι μὲν οἶδεν οὐ δι' ἁμαρτίας πάσχων ὁ 'κῶβ, πρόδηλον, καὶ ἀλη- 20 θῆς γε ἡ ὑπόνοια· πεῖρα γὰρ ἦν ἀρετῆς, οὐ κακῶν ἀνταπόδοσις. πλὴν οὐ διὰ τοῦτο προστίθεται τῇ μερίδι τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ καὶ ταλανίζει τοῦτους τὸ οὐαὶ αὐτοῖς ἐπιλέγων, τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἐκ θεοῦ ἄλλοτρίωσιν.

10-11 Matthäus 5,28

Υ Γ(βΟΓ 5-6; βΟΓΡΛ 9-12; 15-17; βΟΓΡΛΝ 19-23) Ν(5-6; * 9-12; * 15-17)

5 δὲ > Ν 6 ἐκκαλούμενος ΓΝ: ἐγκ. Υ 10 εἰς γυναῖκα: γυναι-
κί Γ, > (Ν) / ἀτῆς Υ(Γ): ἀτῆν Γ, > (Ν) 11 ἐμοίχευσεν + ἀτῆν
ἐν τῇ καρδίᾳ ἀτοῦ Γ / ὀφθαλμὸν + ἀτοῦ Γ 16 κληρονομίαν: κλη-
ρον Γ(Ν) 16/17 ἀγνοῶ νοΓ τοὺς Γ(Ν) 19 οἶδεν .. πάσχων:
ᾤετο .. πάσχειν Γ 19/20 ἀληθῆς Γ: ἀληθῆς Υ 20 γε > Γ
22 τοῦτους Γ: τοὺς τοῦ Υ / ἐπιλέγων + καὶ Υ

31,4 οὐχὶ αὐτὸς ὄφεται ὁδὸν μου, καὶ πάντα τὰ διαβήματά μου ἐξαριθμῆσεται;

καίτοιγε οὐδὲν τῶν κατ' ἐμὲ θεὸς ἠγνόησεν οὐδὲ μέχρι τῶν φιλῶν κινημάτων.

5 31,5 εἰ δὲ ἤμην πεπορευμένος μετὰ γελοιστῶν.

σημείωσαι, ὡς ἁμαρτίαν λέγει εἶναι τὸ συνεῖναι γελοισταῖς. διδὼ καὶ τὴν εὐτραπελίαν αἵρεσθαι ὅφ' ἡμῶν ὁ θεὸς ἀπόστολος παραινεῖ.

31,5 εἰ δὲ καὶ ἐσπούδασεν ὁ πούς μου εἰς δόλον.

ὁ πούς ὁ τῆς ψυχῆς. λέγει δὲ ὅτι· οὐκ ἐκινήθην ποτὲ εἰς τὸ δόλομαι χρῆσασθαι κατὰ τινος.

31,6 ἴσταμαι γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ, [καὶ] εἶδεν δὲ κύριος τὴν ἀκακίαν μου.

ταῦτα καὶ ἡ γραφὴ προσεμαρτύρησεν αὐτῷ λέγουσα· καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄκακος δίκαιος θεοσεβῆς.

15 31,7 εἰ ἐξέκλινεν ὁ πούς μου ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ.

τῆς κατ' εὐσέβειαν δηλονότι.

31,7 εἰ δὲ καὶ τῷ ὀφθαλμῷ μου ἐπηκολούθησεν ἡ καρδία μου.

φησὶν ὁ ἰωάννης ὅτι· πᾶν τὸ ἐν κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου. λέγει οὖν ὅτι· οὐδέποτε προσσχὼν καὶ ἐπαινήσας ἐπεθύμησα. ἀπαθείας δὲ τοῦτο, ἐπαινεῖν μὲν τὰ ἐν κόσμῳ ἐπαί-

7 vg1. Epheser 4,31; 5,4 13/14 Hiob 1,1 18-20 1.Johannes 2,16

Υ Γ(βOFFPLN 3-4; βOFFP ≠ 6 διδ - 7; 9-10; 13-14; 16) P(21 ἀπαθείας -) N(6-7; 9-10; 13-14; 16; 18-)

6 καὶ σημείωσαι N / εἶναι > N / συνῆσαι Υ 7 αἵρεσθαι (Γ)N: αἰρεῖσθαι Υ 9/10 δόλω (P)N (aus Konjektur?): δολίως ΥΓ 13 προσεμαρτ. αὐτῷ: τῷ ἰωβ προσεμαρτ. N 13-14 λέγουσα - ἐκεῖνος: ὅτι ἦν N 14 δίκαιος + καὶ Υ 15 εἰ: εἰ Υ (Initiale fehlt) 16 εὐσέβειαν Γ: εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν N, εὐθεῖαν Υ 18 ὁ + θεῖος N / ἰω(άννης) Υ 19/20 ἀλαζωνία Υ 20 οὖν + ὁ ἰωβ N / προσχῶν Υ 21 ἐπεθύμησας N / τοῦτο + ἂν εἶη καὶ P

νου ὄξια οἶον συμμετρίαν αμαρτῶν καὶ ἀναλογίας καὶ μίξεις χρωμάτων καὶ λίθων αὐγᾶς καὶ χάριτας, μὴ πίπτειν δὲ αὐτῶν εἰς ἐπιθυμίαν.

31,7-8 εἰ δὲ καὶ ταῖς χερσί μου ἠράμην δύρων, σπεύραμι ἄρα καὶ ἄλλοι φάγοισαν, ἄρριζος δὲ γενοίμην ἐπὶ γῆς.

5 ταῦτα νῦν ὁ ἰωβ λέγειν οὐ δύναται πένης ὦν καὶ τὰ τέκνα ἀποβληκῶς. ἢ οὖν τοῦτο λέγει, ὅτι πρὸ τῆς συμφορᾶς ταῦτα εἶχεν, ἢ πρὸς διδασκαλίαν ἡμετέραν οὕτως εἶπεν, ἵνα ἡμεῖς ἀναγινώσκοντες ἑαυτοῖς ἐπαρώμεθα λέγοντες· εἰ ἐδωροδοκήσαμεν ἢ τόδε ἐποιήσαμεν, τόδε πεισώμεθα. χερσὶ δὲ ταῖς πράξει λέγει, ἀντὶ τοῦ· οὐδὲν
10 διὰ δωροδοκίαν ἔπραξα.

31,9-10 εἰ δὲ καὶ ἐξηκολούθησεν ἡ καρδία μου γυναικὶ ἄνδρος ἐτέρου, εἰ καὶ ἐγκάθετος ἐγενόμην ἐπὶ θύραις αὐτῆς, ὀρέσαι ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἐτέρῳ, τὰ δὲ νῆπιό μου ταπεινωθεῖη.

ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει τὴν ἁμαρτίαν, καὶ αὐτήν,
15 φησὶν, τὴν ἐπιθυμίαν ἐκ τῆς καρδίας μου ἐξέκοπτον, ἐφ' ᾧ μὴ λαβεῖν ὁδὸν τὴν ἁμαρτίαν. τὸ δὲ ὀρέσαι ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἐτέρῳ ὑπὲρ δικαιοσύνης λέγει, ἀντὶ τοῦ· εἶθε ἤρεσε πρὸ τῆς συμφορᾶς καὶ πρὸς ὃ ἔπραξα ἀπέκλιπα κατὰ τὸν ἰσότητος λόγον. ὅτι γὰρ περὶ τῶν πρὸ τῆς νόσου καὶ πενίας λέγει, δῆλον ἐξ ὧν φησιν· τὰ δὲ
20 νῆπιό μου ταπεινωθεῖη· καὶ γὰρ ἦσαν ἤδη τεθνηκότες οἱ παῖδες αὐτοῦ.

31,11-12 θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀκατάσχετος τὸ μιᾶναι ἄνδρος γυναῖκα·

Υ Γ(βΟΡΡΝ 5-10; βΟΡΡΝ 14-21) Ρ(-2) Ν(-2)

2 καὶ χάριτας > Ρ / αὐτῶν ΡΝ: αὐτὸν Υ 3 δῶρον Υ / σπεύραμι ἄρα
LXX: ἀλλὰ Υ 4 φάγοισαν Υ / ἄρριζος Υ / γενήμην Υ 5 τὰ Γ: > Υ
6 ἢ - λέγει: τί οὖν ἵνα εἶπῃ Γ, τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν (Ν) / εἶχεν: ἔλεγον Γ, ἔλεγεν (Ν) / ἢ₂ + καὶ ὡς δίκαιος ἠλιπζέ πως τὴν εὐθηνίαν (εὐθυμίαν Ν) Γ 7 πρὸς διδασκαλίαν ἡμετέραν Γ: περὶ διδασκαλίας ἡμετέρας Υ 9 πεισώμεθα Υ / χερσὶ - 10 > (Ν) 11 ἐξηκολούθησεν LXX: ἠκολούθησεν Υ 14 τὴν > Γ 15 τὴν ἐπιθ. nach καρδίας stellt Γ (nicht Ρ) / μου > Γ 16 ἄρα Γ: > Υ 17 ὑπὲρ δικαιοσύνης Hag: περὶ δικαιοσύνης Υ, ἰσότητος ἔνεκεν Γ 18 κατὰ - λόγον > Γ 18-19 ὅτι - πρὸ Γ: > Υ 19 καὶ πενίας > Γ / ἴλεγ(ει) Υ 21 αὐτοῦ Γ: αὐτοῦ Υ

πῦρ γάρ ἐστι καιόμενον ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν, οὐδ' ἂν ἐπέλθῃ, ἐκ
ρίζων ἀπώλεσεν.

ἡ γὰρ μοιχεία τὸν θεὸν παροργίζει καὶ ἄφικτον ἐπάγει τιμωρίαν
τῷ δεδρακότι. ὅπου γὰρ ἐὰν στραφῇ, ἀναπολόγητός ἐστιν. τοῦτο γὰρ
5 ἐστὶ τὸ πῦρ τὸ καιόμενον ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν, πρόρρι-
ζον καταφλέγον τὸν δεδρακότα.

31,13-15 εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα ῥῆμα θεράποντός μου ἡ θεραπαίνης
κριναμένων αὐτῶν πρὸς μέ, τί γὰρ ποιήσω, ἐὰν ἔτασίν μου ποιήσῃ ὁ
κύριος; ἐὰν δὲ καὶ ἐπισκοπήν, τίνα ἀπόκρισιν ποιήσομαι; πότερον
10 οὐχ, ὡς ἐγὼ ἐγενόμην ἐν γαστρὶ, καὶ ἐκεῖνοι γεγόνασιν; γεγόναμεν
δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ.

ἑτέραν ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην ἐαυτοῦ θαυμασίαν λέγει. καὶ γὰρ
καὶ τοῖς οἰκέταις μου, φησίν, παρησίαν παρεῖχον δικάζεσθαι πρὸς μέ,
εἴ τι ὑπέπτευσον μὴ δίκαιον πάσχειν ὑπ' ἐμοῦ. ἐνηγόμην δὲ εἰς τὸν
15 τοῦ δικαίου λόγον ὑπὸ τῆς φύσεως κατ' ἐμαυτὸν ἐκλογιζόμενος, ὡς
πάντες ἄνθρωποι, εἴτε δοῦλοι εἴτε δεσπῶται, μίαν ἔχομεν γενέ-
σεως ἀρχὴν καὶ ἕνα πάντες δεσπότην ἐν οὐρανοῖς, παρ' ᾧ οὐκ ἔ-
στι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, ἀλλ' ὅς ἀπροσωπόληπτος ὢν ἔκα-
στον ἀπαιτεῖ τὴν πρὸς τὸν ἕτερον ἰσότητα. ἔτασιν οὖν φησιν τὴν
20 ἐξέτασιν, ἐπισκοπήν δὲ θεῖαν ἡγεῖται τοὺς ἐλεγμούς· ἐκ ταύτης
τῆς ἰσότητος ὀρμώμενος ἐπὶ θεοῦ κρίνεσθαι ἐπόθει τῇ τοῦ θεοῦ πε-
ποιθῶς δικαιοκρισίᾳ.

17-18 Galater 3,28

Υ Γ(β0FPL 3-6; β0FPLN 12 καὶ γὰρ - 22) Ρ(12 ἕτερον - λέγει) Ν(3 -
4 δεδρακότι; * 12 ἑτέραν - θαυμασίαν)

3 μοιχεία + φησίν Ν / ἀφικτον Υ 4 ἐστὶ + καὶ ἀπροφάσιτος Γ
5 τὸ > Γ 5/6 πρόρριζον (FP): πρὸ ριζῶν Υ(β0L) 6 καταφλέ-
γων Υ / δεδρακότα Υ(P): πεπραχότα Γ 12 καὶ γὰρ: ἀλλὰ Γ
13 μου φησ.: φησὶ τοῖς ἐμοῖς Γ / παρεῖχον: ἐδίδου Γ / δικάζεσθαι:
δικαιολογεῖσθαι (N) 14 ἐπόπτευσον Υ / ἢπ' ἐμοῦ πάσχειν stellt Γ
(nicht N) 15 καθ' ἐμ. Υ / ὡς Υ(N): ὥστε Γ, ὅτι (P) 16 ἔχο-
μεν Γ: ἔχοντες Υ 17 δεσπότην: κύριον Γ 17-18 παρ' - ἐλεύ-
θερος > Γ 18 οὐδὲ (NT): ἀλλὰ Υ / ἀλλ' ὅς Hag: ἀλλ' ὁ Υ, ὅς γε Γ
19 ἕτερον: πέλας Γ / οὖν + τὸν ἐλεγμὸν Υ / φησιν + καὶ Υ 20 ἐ-
λεγμὸς Γ: ἐλέγχους Υ 21 ἐπόθει Γ: ἐπεποιθή Υ

31,16-18 ὀδύνατοι δὲ χρεῖαν, εἴ ποτε εἶχον, οὐκ ἀπέτυχον. χήρος δὲ τὸν ὀφθαλμὸν μου οὐκ ἐξέτηξα. εἰ δὲ καὶ τὸν φῶμόν μου ἔφαγον μόνος καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μετέδωκα ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ἐκ νεότητος ἐξέτρεφον ὡς πατήρ καὶ ἐκ γαστρὸς μητρὸς ὠδήγησα.

5 περὶ θεοῦ ὑμνοῦντες λέγομεν· τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῷ σὺ ἦσθα βοηθός. οἷα τοίνυν τὴν εἰκόνα σφίζων ἀκέραιον ἀπεμιμῆτο τὸ ἀρχέτυπον. τὸ δὲ οὐκ ἐξέτηξα ἀντὶ τοῦ· οὐκ εἶσα ἀπὸ πενίας ἐκτῆμεσθαι. τὸ δὲ ἐπιμερίζειν τὴν τροφήν τοῖς δεομένοις ὄντως θαυμάσιον. τὸ δὲ ἐκ
10 γαστρὸς ὠδήγησα, ἵνα εἴπῃ ὅτι· κομιδῇ νῆπια τὰ ἀπορφανισθέντα παραλαμβάνων μέχρις ἡλικίας ἐξέτρεφον καὶ τέχνας ἐπαίδευσον, μέχρι τοσούτου χειραγωγῶν, ἕως ὅτε τῆς ἐμῆς ἐπικουρίας μὴ σφόδρα δέοιντο.

31,19-20 εἰ δὲ καὶ ὑπερεῖδον γυμνὸν ἀπολλύμενον καὶ οὐκ ἠμφίσαα, ὀδύνατοι δὲ εἰ μὴ ἠλόγησάν με, ἀπὸ δὲ κουρῶς ἀμῶν μου ἐθερμάνθησαν οἱ ὦμοι αὐτῶν.

ἀπὸ τῶν ὤμων τὸ πᾶν ἐσῆμανε σῶμα· ἐξ αὐτῶν γὰρ τὸ ὄλον ἰμάτιον ἐξήρτηται. εἰκόνασι δὲ πως καὶ εὐπαθέστεροι πρὸς τὰ κρύα τυγχάνειν οἱ ὦμοι· διὰ τοῦτο αὐτῶν ἐμνημόνευσεν.

20 31,21-22 εἰ ἐπῆρα ὀρφανῷ χεῖρα πεποισῶς, ὅτι πολλῇ βοήθειά μοι περίεστιν, ἀποσταίῃ ἄρα ὁ ὦμός μου ἀπὸ τῆς κλειδός μου, ὃ δὲ βραχίον μου ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνός μου συντριβεῖν.

ἄπερ καὶ ἄνωτέρω ἐλέγομεν, μνημονεύειν χρεῶν, ὅτι τὸ μὴ εὐεργετεῖν μετὰ τοῦ ὀδινεῖν τάττει, καὶ δεῖ μὴ μόνον κακίας ἀπέχεσθαι,
25 ἀλλὰ καὶ ὀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι. οὐ γὰρ μόνον εἶπεν ὅτι· οὐκ ἠδίκουν

5-6 Psalm 67,6

6 Psalm 9,35

Υ Γ(ΒΟFPLN 5-13; ΒΟFPL 17-18 ἐξήρτηται; 23-24 τάττει) Ν(17-19; 23-)

5 περὶ - λέγ.: ἔφη που περὶ θεοῦ ψάλλων ὁ μελωδός Γ 6 καὶ + αὐθις Γ (πάλιν Ν) 7 ἀκαίρεον Υ/ ἀκ. + ὁ ἰδῶν Γ 8 ἀπὸ Υ(Ν); ἐπὶ Γ/ τὸ - 9 θαυμ. > Γ 10 τὰ + βρέφη Υ 12 μέχρι: ἀχρι Γ 17 ἀπὸ ΓΝ; ἐκ Υ 18 ἤρτηται ΓΝ/ τὸ κρύος Ν 22 συντριβεῖν Υ 23 ἄπερ: ἄρα δὲ ἄπερ Γ, ὃ δὲ Ν/ μνημ. χρ.: ἐπισμαίνεσθαι χρ.Ν, > Γ/ ὅτι: ὡς Γ/ μὴ ΓΝ; μὲν Υ 24 δεῖ Ν; δὴ Υ 25 ἐπιμελεῖσθαι: ἀντέχεσθαι Ν/ ὅτι Ν; > Υ

τοὺς ὄρφανούς, ἀλλὰ καὶ ὅτι· δίκην πατρὸς τὴν αὐτῶν κηδεμονίαν ἐλάβανον. κλεῖδα δὲ φησιν τὸν σύνδεσμον τοῦ ἔμου πρὸς τὸν τράχηλον.

31,23 φόβος γὰρ κυρίου συνέσχε με, καὶ ἀπὸ τοῦ λήμματος αὐτοῦ
5 οὐχ ὑποίσω.

ταῦτα δὲ ἔπραττον τῷ θεῷ συνεχόμενος φόβῳ ἐννοῶν ὡς, εἰ ἐπιλάβοιτό μου ὁ θεὸς ἢ ἀδικήσαντος ἢ μὴ εὐεργετήσαντος, ἀνυποίστον ἔξω τὴν τιμωρίαν.

31,24-25 εἰ ἔταξα χρυσίον ἰσχύν μου, εἰ δὲ καὶ λίθῳ πολυτελεῖ
10 ἐπεποιθήσα, εἰ δὲ καὶ ἠψφάνθην πολλοῦ πλοῦτου γενομένου μοι, εἰ
καὶ ἐπ' ἀνοριθμήτοις ἐθέμην χεῖρά μου.

διαβάλλων τὸν μὴ εἰς τὴν θεῖαν βοήθειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν πεποιθὸς περιουσίαν ὁ φαλμψὸς ἔφη· ὅς οὐκ ἔθετο τὸν θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπῆλπισεν ἐπὶ τῷ πληθὸς τοῦ πλούτου αὐτοῦ. ἐξ ἐναντίας οὖν ὁ δίκαιος εἰς θεὸν τὴν ἐλπίδα κέκτηται. καὶ ὅρα, ὡς ὁ δίκαιος οὐκ εὐφραίνεται ἐπὶ πλούτῳ· εἰ γὰρ καὶ ἐσθότε ὡς παρακολουθήματα ταῦτα τοῖς ἁγίοις δέδοται, πλοῦτος καὶ δόξα, ἀλλ' οὐ πρωτότυπως ἐπὶ τούτοις χαίρουσιν· ἕτερα γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἡ πρωτότυπος χαρὰ, ἡ πνευματικὴ. ἀλλ' οὐδὲ ἀπέραντον, φησὶν, ἔσχον τῆς κτήσεως τὴν ἐπίδοσιν. ἴσως τοιγαροῦν διὰ τοῦτο ἀριθμῶ αὐτῶ ἦσαν περικλειόμενα τὰ τε πρόβρατα καὶ αἱ κάμηλοι καὶ

13-15 Psalm 51,9

Υ Γ(βOFPL 2 κλεῖδα - 3; βOFPLN 6-8; βOFFP * 12 - 16 πλοῦτω; 16 εἰ γὰρ -) Ρ(* 12 - 13 ἔφη; 13 ὅς - 16 κέκτηται) Ν(-3; 16 εἰ γὰρ -)

1 ὄρφανούς + ὅπερ ἐστὶν ἀποχὴ κακῶν Ν / ἀλλ' ὅτι καὶ stellt Ν / κη-
 δαιμονίαν Υ 2 ἀνελάβανον Ν + ὅπερ ἐστὶν ἀνάληψις τοῦ ἀγαθοῦ Ν
 / δὲ > Ν / τὸν₂ ΡΝ: > Υ 4 με LXX: μοι Υ 6 ἔπραττόν + φησιν
 Γ / εἰ (PLN, durch Konjektur?): > ΥΓ 6/7 ἐπιλάβοιτό Γ: ἐπελά-
 βετο Υ 7 ὁ > Γ 8 ἐφῄξω Γ 9 ἰσχεῖν Υ / μου LXX: μοι Υ
 / πολυτελεῖ Υ 12 θεῖαν βοήθειαν Hag: βοήθειαν βοήθειαν Υ, θεὸν (Ρ)
 14 τῷ πληθῆει Ρ 16 οὐκ (Γ): > Υ 17 δέδοται Υ, ἐδίδοτο Γ
 18/19 ἕτερα - ἐστὶν (Ρ): ἔστιν Υ, εἴτε γὰρ ἀτῶν ἐστὶν Γ, ἕτερα γὰρ
 ἐστὶν ἀτῶν Ν 19 ἀλλ': τουτέστιν Ν 20 φησιν > Ν / κτίσε-
 ως ΥΝ / ἐπίδοσιν Υ / τοιγαροῦν: οὖν Ν 21 ἦσαν ἀτῶ stellen ΓΝ /
 εἶσαν Υ / τὰ πρόβρατα περικλειόμενα Ν

τὰ λοιπὰ ὡς τῶν περιττῶν δεῖ πιπρασκομένων καὶ τοῖς πένησι διαδο-
δομένων. εἰ γὰρ καὶ πλούσιος ἦν κατὰ θεῖαν χάριν, ἀλλὰ τὴν ἄμετρον
ἐπιθυμίαν ἐνέκοπτεν, ὅπουγε οὐδὲ τοῖς οὖσιν ὡς πρωτοτύποις ἀγα-
θοῖς ἔχαιρεν.

5 31,26 Ἡ οὐχ ὀρῶ μὲν ἥλιον τὸν ἐπιφάσκοντα καὶ ἐκλείποντα, σελή-
νην δὲ φθίνουσαν; οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἔστιν.

ταῦτα δὲ ἔπραττε διαλογιζόμενος ὅτι· εἰ ὁ ἥλιος ἐκλείπει καὶ
νῦε ἡμέραν διαδέχεται, ἡ <δὲ> σελήνη λήγει κατὰ θεῖαν πρόσταξιν,
ποῖα ὠφέλεια, κἄν πλουτήσω; εἰ γὰρ τὰ μεγάλα στοιχεῖα ταῦτα λή-
10 γουσιν, δεῖ πάντως τὸν πλοῦτον ἐξ ἡμῶν ὀπελεῖν ἢ τῶν χρημάτων ἡ-
μᾶς καταλιμπανόντων κατὰ θεοῦ βουλήν ἢ ἡμῶν τὸν βίον μεταλλαττόν-
των καὶ εἰς ἑτέρους ταῦτα παραπεμπόντων.

31,27-28 καὶ εἰ ἠπατήθη λάθρα ἡ καρδία μου, εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου
ἐπιθεῖς ἐπὶ στόματί μου ἐφίλησα, καὶ τοῦτό μοι ἔρα ἀνομία ἢ μεγίστη

15 λογισθεῖη, ὅτι ἐφυσάμην ἔναντι κυρίου τοῦ ὑψίστου.

πολλοὶ πολλάκις τὰς οἰκείας ἐπαινοῦντες πράξεις τὴν ἰδίαν κα-
ταφιλοῦσι χεῖρα. φησὶν οὖν ὅτι· εἰ ἐπὶ τῇ ἐμῇ δυναστείᾳ καὶ ταῖς
ἐμαῖς πράξεσιν ἐθάρρησα καὶ μὴ ἐπὶ τῷ θεῷ, ἐφυσάμην τὸ ἀληθές·
οὐ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἢ ἡμετέρα βοήθεια, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας χάριτος. εἰ
20 οὖν ἀπατηθεῖς πέπονθά τι τοιοῦτον, λογιζέσθω μοι τοῦτο εἰς ἀνομί-
ας μεγάλης ἰσότητα. διὰ δὲ τοῦ λάθρα ἔοικε σημαίνειν, ὅτι οὐδὲ
κατὰ συναρπαγὴν τοιοῦτόν τι πέπονθεν.

ἄλλοι δὲ οὕτως ἐξειλήφασιν· εἰ προσεκύνησα ἡλίῳ καὶ σελήνῃ ἀπα-
τηθεῖς τοῖς αὐτῶν φέγγεσι καὶ μὴ ἐλογισάμην, ὅτι καὶ ἐκλείπουσιν

Υ Γ(ρΟΡΡ - 2 διαδοδομένων; ρΟΡΡΝ * 7-12; ρΟΡΡΛ 16-) Ν(-4; 16-)

1 πιπρασκομένων - διαδιδ.: τὴν τῶν πενήτων χρεῖαν ἀποπληροῦντων καὶ
εἰς ταύτην δαπανωμένων Ν 1/2 διαδοδομένων Γ: διαδοδομένων Υ
3 ὅπουγε Ν: ὁπότε Υ / πρωτοτύποις: προσηγουμένοις Ν 5 ἐπιφάσκον-
τα LXX: ἐπιφάσκοντα Υ 6 φθείνουσαν Υ 7 ὅτι εἰ (dapaach 9 γὰρ
- λήγουσιν) (Γ): ὅτι Υ 7-8 ὁ - λήγει > (Γ) 9 κἄν + πάνυ (Γ)
11 ἢ (Γ): > Υ 16 πολλοὶ πολλάκις: πολλάκις τινὲς ΓΝ / οἰκείας:
ἰδίας Ν 19 οὐ - χάριτος > Γ / ἡμῶν: ἐαυτῶν Ν 20/21 ἀνομίας
μεγάλης ἰσότητα: ἀνομίαν μεγίστην ΓΝ 21 διὰ - 22 > Ν 23
ἐξειλήφασιν: ἐξέλαβον Γ, ἐξεδέξαντο τὸ ῥητόν Ν / προσεκύν. + φησιν Ν
23/24 τοῖς αὐτῶν ἀπατηθεῖς stellt Ν 24 φέγγεσι ΓΝ: φθέγγεσιν Υ

καὶ δεσποτικοῖς προστάγμασιν ὑπηρετοῦνται, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τούτῳ
θαύματι τὴν ἐμὴν κατεφίλησα χεῖρα, ὄνομία μοι ἡ μέγιστη λογισθεῖ-
η. ἄμεινον δὲ οἶμαι τὸ πρῶτον.

31,29-30 εἰ δὲ καὶ ἐπιχαρῆς ἐγενόμην πτώματι ἐχθρῶν μου καὶ εἶ-
5 πεν ἡ καρδίᾳ μου· εὗγε, ἀκούσαι <ἄρα> τὸ οὖς μου τὴν κατάραν μου,
θρυλληθείην δὲ {καὶ} ἄρα ὑπὸ λαοῦ μου κακούμενος.

τὸ εὗγε εἶπε γελαστικὸν ἐπίρρημα, ὡς καὶ ὁ φαλμυδὸς λέγει·
εἶπον· εὗγε εὗγε, εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. εἶ ποτε οὖν
περιεχάρην πτώμασιν ἐχθρῶν, ἀκούσοιμι κἀγὼ ἐτέρων καταρωμένων με
10 καὶ κακούμενος θρυλληθείην ὡς πρὸς δ ἔπραξα ἀπειληρῶς.

31,31 εἰ δὲ καὶ πολλόκις εἶπον αἱ θεραπείαι μου· τίς ἂν δώῃ ἡ-
μῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ πλησθῆναι; λίαν μου χρηστοῦ ὄντος.

οὐδὲ ἐπαχθῆς, φησὶν, ταῖς θεραπαίνας γέγονα, ὡς διὰ τὴν ἐμὴν
ἰσχύτητα καὶ αὐτὰς ἐξαργιωθείσας τῶν ἐμῶν ἐπιθυμεῖν ἀπογεύσασθαι
15 σαρκῶν. τὸ δὲ ἐναντίον ἅπαν καὶ λίαν αὐταῖς χρηστὸς ἐγενόμην.

ἕτεροι δὲ οὕτως ἐρμήνευσαν· οὕτως, φησὶν, ἤμην λίαν ταῖς θερα-
παίνας χρηστὸς καὶ γλυκὺς, ὡς, εἰ οἶόντε ἦν καὶ αὐτῶν τῶν σαρκῶν
μου ἐμφορηθῆναι, ἡδέως ἂν τοῦτο ἐποίουν.

31,32 <ἔξω δὲ οὐκ ἠύλιζετο ξένος,> ἡ δὲ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι
20 ἠνέμητο.

τοῦτο τῆς Ἀβρααμιαίας καὶ φιλοξένου εὐγενείας ἐπίσημον.

8 Psalm 34,21

Υ Γ(ΒΟFPL -2 λογισθ.; 13-18; 21) N(-2 λογισθ.; * 7-10; 13-18; 21)

1 ὑπηρετοῦνται προστάγμασιν stellt N 6 θρυλληθείην Y 7 εἶ-
πε; ἔστι (N) 8 εἶδον N; εἶπον Y / εἶ ποτε οὖν; ἀλλ' ἐγὼ φησὶν
εἶ ποτε (N) 9 ἐπεχάρην (N richtig?) / ἀκούσοιμι (N); ἀκούσομαι Y
10 θρυλληθείην Y 13 ἐπαχθεῖς Y / θεραπαίνας N; θεραπαίνας Y,
θεραπεινίσι Γ 15 ἐναντίον ΓN: αἵτιον Y / καὶ ΓN: ὅτι Y 16
ἐρμήνευσαν N / φησὶν > N / λίαν ἤμην stellen ΓN 16/17 θεραπαί-
νας ΓN: θεραπεινίδαις Y 17 εἰ ΓN: > Y / 'καὶ' Y 17/18 μου
τῶν σαρκῶν stellen ΓN 18 ἐμφορηθῆναι N; ἐμφορισθῆναι Y / ἐμφ. -
ἐποίουν; ἤδιστα ἐνεφοροῦντα Γ 21 φιλοξένου καὶ Ἀβρααμιαίας
stellt Γ, φιλοξενίας καὶ Ἀβρααμιαίας N / εὐγενείας ΓN: συγγενείας Y
/ τὸ ἐπίσημον ΓN

31,33-34 εἰ δὲ καὶ ἁμαρτῶν ἔκουσίως ἔκρυφα τὴν ἁμαρτίαν μου, οὐ γὰρ διετράπην πολυοχλίαν πλήθους τοῦ μὴ ἐξαγορεύσαι ἐνώπιον αὐτοῦ.

ἐκούσιον μὲν οὐδὲν ἑαυτῷ συνήδει πλημμελίμα, οὕτως ἄκως τὸν κατ' ἀρετὴν ἐξήσκει βίον. ἐπειδὴ δὲ ἄνθρωπον ὄντα οὐκ ἦν μὴ ἄκων-
5 τα παραπίπτειν - παραπτώματα γὰρ τίς συνήσει; φησὶν ὁ μελωδός -, μετανοίη καὶ ἐξομολογήσει ἐξιῶτο γνωσθὲν τὸ ἁμάρτημα οὐκ αἰσχυρόμενος τὸ μὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πεπραγμένον ἐξαγορεύ-
ειν.

31,34-35 εἰ δὲ καὶ εἴσα ἀδύνατον ἐξελθεῖν τὴν θύραν μου κῶλυ
10 κηνῶ, τίς δὴ ἀκούοντά μου;

δοκεῖ μὲν λέγειν, ὅτι <εἰ> εἰς κρίσιν ἦλθον καὶ εἶχον τὸν ἀκούοντα, ὅσον ἐπ' ἀνθρωπίνῃ κρίματι, οὐδὲν ἂν ὑπέμενον τῶν δεινῶν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀκροστᾶς ἐπιζητεῖν συνετοὺς δυναμένους χωρῆσαι τὴν ἀκρότητα τῆς πολιτείας, ἧς ἐξηγήσατο. οὐ γὰρ ταῦτα εἶπεν ἐπαιρόμενος ἐπὶ
15 τοῖς ἑαυτοῦ κατορθώμασιν, ἀλλ' ἡμῖν καταλιμπάνων ὑπογραμμὸν, ὅπως βιῶναι χρή. προεγράφη γὰρ ταῦτα εἰς νοουθεσίαν ἡμετέραν, οὕτω τοῦ ἁγίου πνεύματος οἰκονομήσαντος. τὸ δὲ κῶλυ κενῶ σημαίνει, ὅτι πρὸς τῷ τρέφειν τὰ ἐφόδια παρεῖχε, πλουσίως καὶ ἱλαρῶς μετιῶν τὸ ἐλεημονητικὸν καὶ φιλόπτωχον.

20 31,35 χεῖρα δὲ κυρίου εἰ μὴ ἐδεδοίκειν.

ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς θεόν, φησὶν, εὐλαβῶς διεκεῖμην.

5 Psal̄m 18,13

Υ Γ(βOFPL 3-8; 12 ἐμοὶ - 19; 21) Ν(3-8; ≠ 12 ἐμοὶ - 19; ≠ 21)

2 διετράπην LXX: ἐνετράπην Υ 3 συνείδη Υ 4 μὴ + καὶ Ν
5 παραπίπτειν Υ(F): περιπίπτειν ΓΝ / συνοίσει Υ 5-6 παραπτώματα
- μελωδός: παραπτώματι Ν 6 μελωδός: ψαλμωδός Γ / ἐξιῶτο - ἁμάρ-
τημα ΓΝ: ἀξιοῖ τὰ ἁμαρτήματα Υ 7 ἐπαισχυρόμενος ΓΝ 9 ἴσα Υ
/ θύρα Υ 10 καινῶ Υ 11 <εἰ>: vs̄l.264,7.11;265,17
12/13 ἐμοὶ δὲ δοκεῖ: ἔοικεν Γ(Ν) 13 χωρῆσαι Γ(Ν): ἐπιχωρῆσαι Υ
13-14 τὴν - ἐξηγήσατο Γ: τὰ τῆς ἀκροτάτης πολιτείας ἐξηγήσατο Υ, τὰ
παρ' αὐτοῦ λεγόμενα δι' ὧν ἡ τῆς πολιτείας ἀκρότης παρεδείκνυτο (Ν)
14 ἐπαιρόμενος: σοβαρευόμενος Γ(Ν) / ἐπὶ Γ(Ν): > Υ 15/16 ὅπως
βιῶναι Γ(Ν): οὕτως βιῶναι ὡς Υ 16 προεγράφη - ἡμετέραν > Γ
17 τὸ Γ: τῶ Υ / καινῶ Υ 18 τῶ: τὸ Υ / τὰ: καὶ Γ / παρεῖχε Γ:
παρέχειν Υ / μετιῶν - 19 > Γ(Ν) 20 ἐδεδοίκειν LXX: ἐκδεδοίκειν Υ

31,35-37 συγγραφὴν δέ, ἣν εἶχον κατὰ τινος, ἐπ' ἡμοῖς ἂν περι-
θήμενος στέφανον ἀνεγίνωσκον, καὶ εἰ μὴ ῥήξας αὐτὴν ἀπέδωκα οὐ-
δὲν λαβῶν παρὰ χρεωφειλέτου.

ἡ τοῦτο λέγει ὅτι· οὐχ οἶδ' ἂν τις ἐγκαυχώμενος ἐπὶ τοῖς δανείοις
5 ἀνελιττων ἀμφοτέραις χερσὶ τὰς συγγραφὰς δημοσίᾳ ὑпанεγίνωσκον -
<τὸ γὰρ ἐπ' ἡμοῖς τοῦτο σημαίνει, ὡς διὰ τῶν ἡμῶν τῶν χειρῶν
κινουμένων -, ἢ ὅτι διαρρηγνύς τῶν χρεωφειλετῶν τὰς συγγραφὰς καὶ
συγχαρῶν τὰ ὀφλήματα πρότερον ἀναγινώσκων> αὐτοῖς, εἶτα διαρρήσ-
σαν τὸν χάρτην στέφανον καὶ ἰδίαν εὐπρέπειαν ἐποιούμην τὴν συ-
10 χάρησιν.

31,38 εἰ ἐπ' ἐμοί ποτε ἡ γῆ ἐστέναζεν, εἰ δὲ καὶ οἱ αὐλακεὶς αὐ-
τῆς ἔκλαυσαν ὁμοθυμαδόν.

ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ τῶν ἀλλοτρίων δηλονότι ἢ καὶ τῷ ἄμισθῷ τὴν γῆν ἐρ-
γάζεσθαι.

15 31,39 εἰ δὲ καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἔφαγον μόνος ἄνευ τιμῆς.

δύο ἐνταῦθα σημαίνει, ὅτι καὶ τὰ τιμήματα τῶν καρπῶν κατεβάλ-
λετο καὶ οὐδὲ μόνος ἦσθιεν, ἀλλ' ἐκοινοποιεῖ τοῖς δεομένοις τὰς
τροφάς.

31,39 εἰ δὲ καὶ ψυχὴν κυρίου τῆς γῆς ἐκβαλὼν ἐλύπησα.

20 ὡς κατὰ δυναστείαν ἀρπάσας τι τοῦ κτήτορος τῆς γῆς.

31,40 ἀντὶ πυροῦ ἄρα ἐξέλθοι μοι κνίδη, ἀντὶ δὲ κριθῆς βάτος.

ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· ἀντὶ σίτου βλασθήσαι ἄκανος. ἀνε-
γνωμεν δὲ ἐν ταῖς βασιλείαις τὸ φυτὸν τὸν ἄκανον. καὶ ἡ βάτος δὲ

23 vg1. 4.Könige 14,9
Υ Γ(βOFPP 4-10; βOFPLN 16-18; 20; βOFPL ≠ 23 καὶ -) Ρ(13-14)
N(≠ 4-10; ≠ 22-)
2 ῥίξας Υ 5 ἀνέλειττων Υ 6-8 Lücke durch Harlographie Υ
8 ὀφειλήματα (Ρ) 8/9 διαρρήσων Υ 11 εἰς: οἱ Υ 13 ἀλ-
λοτρίων Ρ: + σαμάτων Υ/ τῶ Ρ: > Υ/ ἄμισθῆ Υ 17 ἐκοινοποιεῖτο Γ
21 ἐξέλθοι μοι: ἐξέλθοιμε Υ 23 τὸν Hag: τὸ Υ

καὶ ὁ ἄκανος ἀκανθώδη φυτά· ἔοικε δὲ καὶ ἡ κνίδη τοιοῦτόν τι εἶ-
 ναι.

λέγει οὖν ὅτι· εἴ τι τῶν προειρημένων ἔπροξα, ἡ ὀλλοτρίαν γῆν
 παραιρούμενος ἢ ἀμισθὶ τὴν γῆν ἀνατέμνων καὶ ἐργαζόμενος, ἀκάνθος
 5 ἀντὶ τῶν ἡμέρων ἀντιδῆμι μοι καρπῶν.

31,40-32,1 καὶ ἐπαύσατο Ἰώβ ῥήμασιν, ἠσύχασαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς
 φίλοι αὐτοῦ, ἔτι δὲ ἀντειπεῖν Ἰώβ· ἦν γὰρ δίκαιος ἐναντίον αὐτῶν.

ἐνταῦθα τὸν λόγον ἔστησαν ἀμπεράναντες τὸν διάλογον ὃ τε Ἰώβ
 καὶ οἱ φίλοι. ἠσύχασαν δὲ οὐ προαιρετικῶς, ἄλλ' ἐπειδὴ πᾶσαν αὐ-
 10 τοῖς δικαιολογίαν ἀπέκλεισεν Ἰώβ καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς ἀντειπεῖν πρὸς
 τὰ εἰρημένα. συνηπίσαντο γὰρ τῷ δικαίῳ τὰ κατορθώματα καὶ ὡς ἐκ
 διαθέσεως ἐμίσει μὲν τὸ κακόν, εἰλικρινεῖ δὲ τῇ πρὸς θεὸν ἀγάπῃ
 μετῆι τὸ καλόν. ἔδειξε γὰρ ὁ Ἰώβ, ὅτι καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώ-
 πους δίκαια καὶ τὰ πρὸς θεὸν σέβας ἄκρω ἐφύλαξε μετὰ τῆς θαυμα-
 15 στῆς ταπεινοφροσύνης, ἣν παρίστησι τὸ ἐξαγορεύειν τὰ ἁμαρτήματα.

Υ Γ(βOFPL # -5; 8 - 11 κατορθώματα) Ν(# -5; 9 ἠσύχασαν - 15)

1 ἀκανθώδει Υ 3 ἦ: εἰ Υ 4 ἀμισθῆ Υ / ἀνατέμνων Hag: ἀνέτεμνον Υ
 6 ἀντειπεῖν LXX: ἀντεῖπε`ν' Υ 9 ἠσύχασαν δὲ: καὶ ἠσύχασαν Ν
 10 Ἰώβ: ὁ Ἰώβ Γ, > Ν / ἦν αὐτοῖς: εἶχον ΓΝ 11 συνηπίσαντο
 ΓΝ: συνεπίσαντο Υ 12 μὲν ἐμίσει stellt Ν / εἰλικρινῆ Υ / τῇ
 πρὸς θεὸν > Ν 13 μετοίει Υ / τοὺς > Ν 15 παρίστησιν + ἄλλα
 τε πολλά καὶ Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ἱερὲ τοῦ Ἑλιοῦς} ὤργισθη δὲ Ἑλιοῦς ὁ
τοῦ Βαραχιῆλ ὁ Βουζίτης ἐκ τῆς συγγενείας Ῥᾶμ τῆς Αὐσίτιδος χώρας.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 τῶν φίλων τοῦ ἰὼβ ἐπὶ παράκλησιν ὀφικομένων, ἔξω δὲ τοῦ σκοποῦ
γεγεννημένων τῆς ἀφίξεως καὶ τῆ βαρύτητι τῶν λόγων ἐπιτριβόντων τῷ
δικαίῳ τὰ τραύματα - ἔφασκον γὰρ δι' ἁμαρτίας αὐτὸν πεπονθέναι καὶ
μὴ ἄλλως τὸν θεὸν αὐτῷ ἐπάγειν τὰς κολάσεις, εἰ μὴ κατὰ ἀνταπόδο-
10 σιν· ἔπεσθαι γὰρ ἀεὶ ταῖς ἁμαρτίαις τὰς κακώσεις - τοὺς αὐτῶν λό-
γους ὁ ἰὼβ ἀμυνόμενος ἐπηπόρησε λέγων· εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, ὥσπερ
ὑμεῖς φατε, πῶς πολλοὺς ὀρώμεν ἀδίκους τιμωρίαν οὐ δεδωκότας μέ-
χρι τέλους, πολλοὺς δὲ δικαίους πάσχοντας; εἴτα ὡς ἐσφαλμένης τῶν
φίλων ἀποφεύγων τὰς κρίσεις αἰτεῖ θεὸν ἀπαλλαγῆναι τῶν βασάνων καὶ
ἐπὶ αὐτοῦ τὴν δίκην εἰπεῖν καὶ παραθέσθαι τὰ ἑαυτοῦ δίκαια, ἴνα
15 ἐπιδείξη, ὡς ὀδικον εἰργάσατο οὐδὲν τῆς τηλικαύτης μάστιγος ὄξινον.
ταῦτα δὲ ἔλεγεν οὐ θεοῦ καταφνηριζόμενος ὡς ὀδικα πρᾶττοντος, ἀλλὰ
καὶ σφόδρα θαρρῶν τῇ αὐτοῦ δικαιοκρίσει, τοὺς δὲ φίλους διελέγεαι
θέλων, ὡς οὐ δικαίως κατ' αὐτοῦ ποιοῦνται τὰς κρίσεις. ὁ μὲν οὖν
σκοπὸς τοῦ ἰὼβ πρὸς τοὺς φίλους ὄλων ἀποτείνεται βουλομένου δεῖ-

Υ Γ(ΒΟFL 5-) Ν(5-) Ρ(18 ὁ μὲν -)

1 κεφάλαιον κα Υ 2 { } in den Text gedrungene Randnotiz; vgl.
die Einl. 3 Βουζίτης Υ 7 δι' ἁμαρτίας Ν: διὰ Υ, δι'
ἀσεβείας Γ 8 τὸν θεὸν ΓΝ: > Υ/ αὐτῷ > Γ 9 ἔπεσθαι - κακώσεις
> Ν 10-11 λέγων - φατε > Ν 11 ἀδίκους Γ: ἀτίμους Υ, ἀδίκως Ν
/ οὐ δεδωκότας ΓΝ: ἐκδεδωκότας Υ 12 πολλοὺς δὲ δικαίους: δικαίους
δὲ Ν 13 αἰτεῖ - 14 αὐτοῦ: ἐπὶ θεοῦ βούλεται Ν / αἰτεῖ + τὸν Γ /
ἀπαλλαγῆναι .. καὶ Γ: εἶναι .. κριτὴν Υ 14 αὐτοῦ: θεοῦ Γ / καὶ -
δίκαια > Ν 15 ὀδικον εἰργ. οὐδὲν: οὐδὲν ἄδ. εἰργ. οὐδὲ Γ / ἄ-
δικον > Ν / εἰργάσατο nach μάστιγος stellt Ν 16 οὐ + τοῦ ΓΝ
17 αὐτοῦ ΓΝ: ἑαυτοῦ Υ 19 ἰὼβ + ὡς ΓΝ / ἀποτείνεται ΓΝ: ὑποτεί-
νεται Υ, ἀπετεινέτο Ρ / βουλομένου ΓΡΝ: βουλόμενον Υ

Ξαι, ὅτι ἐπὶ θεοῦ δικάζοντος δίκαιος ἀναφανεῖται τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀπροσωπολήπτου, οἱ δὲ μάτην αὐτοῦ κατηγοροῦντες οὐκ ἀληθεῖς ἔχουσι τοῦ δικαίου τὰς κρίσεις.

τούτων ἐπακροώμενος ὁ Ἐλιούς καὶ οὐ νενοηκῶς τοῦ δικαίου τὴν
 5 διάνοιαν ᾤθη λέγειν αὐτόν, ὡς ὀδικοῦ πάσχει παρὰ θεοῦ δίκαιος ὢν.
 διὰ τοῦτο ζηλῶν ἐζήλωσε τῷ κυρίῳ καὶ ὠργίσθη κατὰ τοῦ Ἰώβ· οὐδὲν
 δὲ ἔχων ἀδίκημα τοῦ δικαίου κατηγορεῖν ἐνδίκως, ὠργίσθη καὶ κατὰ
 τῶν τριῶν φίλων, ὅτι τὸν δίκαιον ἀσεβείας κατεδίκασαν, ὡς δι' ἁ-
 μαρτήματα τὰς τιμωρίας ὑπομένοντα. ἐντεῦθεν ἀνακύπτει ζήτημα τοι-
 10 ὄνδε· εἰ ὠργίζεται κατὰ τῶν φίλων ὁ Ἐλιούς, ὅτι ἀσεβῆ τὸν Ἰώβ ἔ-
 κριναν, δίκαιος ἄρα ὁ Ἰώβ. εἰ δὲ δίκαιος, πῶς καὶ κατ' αὐτοῦ ποι-
 εῖται τὴν ἐπιτίμησιν; ἀλλ' ἐρεῖ πρὸς ταῦτα ὁ Ἐλιούς, ὡς εὐσεβῆς
 μὲν καὶ δίκαιος ὁ Ἰώβ, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ· αἰτίαν δὲ δέδωκε κατ'
 αὐτοῦ τὸ θέλειν πρὸς θεὸν δικάζεσθαι. ὁ μὲν οὖν σκοπὸς τοῦ Ἐλι-
 15 οῦς οὐ φεικτός· οὐ γὰρ σφοδρῶς ἔπληξε τὸν Ἰώβ ὥσπερ ἐκεῖνοι ἀσε-
 βειαν αὐτοῦ καταψηφιζόμενοι, πλὴν οὐκ ἐνόησεν, ὥσπερ ἔφημεν, τοῦ
 δικαίου τὴν διάνοιαν καὶ ἐξ οἷας ἀγάπης καὶ πεποιθήσεως τῆς πρὸς
 τὸν θεὸν ἐπ' αὐτοῦ τὴν δίκην λέγειν ἐπόθει. ὅθεν λογιζόμεθα καὶ
 τὸν θεὸν μῆτε ἐπαινέσαι τὸν Ἐλιούς, ἐπειδὴ μὴ νενόηκε τοῦ Ἰώβ
 20 τοὺς λόγους, μῆτε μὴν καταδικάσαι, ἐπειδὴ μὴ ἀσεβείας κατέκρινε
 τὸν Ἰώβ μηδὲ ἀπεφήνατο δι' ἀδικίας αὐτὸν πάσχειν ὥσπερ οἱ φίλοι·
 διὰ γὰρ τοῦτο τὴν κατ' ἐκείνων ἐπιτίμησιν θεὸς εἰργάσατο.

Υ Γ(β0FL) Ρ Ν

1 δικάζοντος ΓΡΝ: δοκιμάζοντος Υ 2 μάτην + ἄρα Ρ 5 διάνοι-
 αν: μετάνοιαν Ρ / ὠθήσει Υ / αὐτόν ΓΡΝ: αὐτῷ Υ / πάσχω (FL)ΡΝ, πάσχω-
 Γ / θεοῦ ΓΡΝ: ἐξ Υ 6 ἐζήλωσε ΓΡΝ 7 ἐνδί-
 κως nach 8 φίλων stellen ΡΝ / καὶ > Ν 8 ἀσεβεία Γ / δι' ΓΡ: διὰ
 ΥΝ 8/9 ἁμαρτίαν Ν 9 ζήτημά + τι Ν 10/11 ἔκρινε Ρ
 11 εἰ - δίκαιος₂ > Ν / καὶ Γ: οὐ καὶ Ν, > ΥΡ / κατ' αὐτοῦ: κατὰ τού-
 του Ν 12 ταῦτα: τοῦτο Ν / ὁ > Ρ / ἄς > Ν 13 ὁ Ἰώβ καὶ δί-
 καιος stellen ΓΡΝ / καὶ οὐδεὶς ΓΡΝ: οὐδὲν Υ / αἰτίαν: ἔτι & Ρ / ἔσω-
 κε Ρ 13/14 καθ' ἑαυτοῦ ΓΡΝ 14 θέλειν ΓΡΝ: θέλει Υ / οὐν > Ρ
 16 καταψηφισάμενοι Ν / ἐνόησεν Υ / ὥσπερ ἔφημεν > Ν 18 τὸν > ΡΝ
 19 μῆτε ΓΡΝ: μὴ Υ 20/21 κατέκρινε τὸν Ἰώβ: αὐτόν κατέκρινε Ν
 21 δι' ἀδικίας: δι' ἁμαρτίας ΡΝ 22 ὁ θεὸς Ν

Αἰ λέξεις

32,2 ὠργίσθη δὲ Ἐλιούς ὁ τοῦ Βαραχιῆλ ὁ Βουζίτης ἐκ τῆς συγγενείας Ῥάμ τῆς Αὐσίτιδος χώρας.

τοῦ μὲν Βαραχιῆλ υἱὸς ἦν ὁ Ἐλιούς, τὸ δὲ Βουζίτης ἀπὸ συγ-
5 γενείας τῆς τοῦ Βουζί, ὅθεν ἦν καὶ Ἡράμ, ἡ καὶ ἀπὸ τινος πόλεως
τῆς Αὐσίτιδος χώρας. Ἰουδαῖοι μὲν οὖν φασιν αὐτὸν εἶναι ἐκ τῆς
συγγενείας τοῦ Ἰουδά. ἔστι δὲ οὐ πιθανὸς ὁ λόγος· τῆς γὰρ Αὐσί-
τιδος χώρας ἡ γραφή αὐτὸν λέγει. πλὴν οὐ σφόδρα ἀναγκαῖον τὰ τοι-
αῦτα λεπτολογεῖν.

10 32,2 ὠργίσθη δὲ τῷ Ἰώβ σφόδρα, ὅτι ἀπέφηνεν ἑαυτὸν δίκαιον ἕναντι κυρίου.

κατὰ τὸ εὐλογον μὲν ἐκινεῖτο, ὡς ἐνόμιζεν, ὁ Ἐλιούς, οὐχ ὅτι
δίκαιον ἑαυτὸν ἔλεγεν ὁ Ἰώβ, - συνηπίστατο γὰρ ὅτι δίκαιος ἦν ὁ
'Ἰώβ -, ἀλλ' ὅτι ἕναντι κυρίου ὡς ἀδικίαν θεοῦ καταφρονηζόμενος,
15 ὅτι μὴ δικαίως αὐτῷ τὰς τιμωρίας ἐπάγει. οὐ νενόηκεν δέ, ὡς ἔφη-
μεν, τὴν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον τοῦ Ἰώβ διάνοιαν. οὐ γὰρ θεὸν κατη-
γορῶν, ἀλλὰ τοὺς φίλους διελέγχων πρὸς θεὸν ἤθελε κρίνεσθαι, ἀρ-
ραγεῖ πίστει πεποιθὼς τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρίσει.

32,3 καὶ κατὰ τῶν φίλων ὠργίσθη σφόδρα, ὅτι οὐκ ἤδυνήθησαν ἀποκριθῆναι ἀντίθετα Ἰώβ καὶ ἔθεντο αὐτὸν εἶναι ἀσεβῆ.

διπλῆ κατὰ τῶν φίλων ὠργίσθη Ἐλιούς, πρῶτα μὲν, ὅτι ἀσεβείας
ἔκριναν τὸν δίκαιον, λέγοντες, ὡς πάντως κατὰ ἀνταπόδοσιν αἱ τι-

Υ Γ(ΒΟFL 4 τὸ δὲ - 6 χώρας; ΒΟFPL 12 - 16 διάνοιαν; ΒΟFPLN 21-)
Ρ(# 4 - 8 λέγει) Ν(12 - 14 κυρίου)

2 Βουζίτης Υ 4 τὸ δὲ Βουζ.: Βουζ. εἴρηται ἢ Γ/ Βουζίτης Υ 5 Βου-
ζη Υ/ Ῥάμ (Ρ) 7 ἔστι δὲ: πλὴν (Ρ)/ πιθανὸς Υ/ τῆς
γὰρ: ἐκ γὰρ τῆς (Ρ) 12 ὁ > Ν/ Ἐλιούς + ὠργίσθη γὰρ Ν 13 ἔλεγεν:
ἀπέφηνεν Ν/ συνηπίστατο ΓΝ: συνηπίστατο Υ 13-14 ὅτι - Ἰώβ > ΓΝ
14 ὅτι ΓΝ: > Υ 14-15 ὡς ἀδικίαν - ἐπάγει > Γ 15 οὐ νενόηκεν:
νε in Korrektur Υ, ἠγνόησεν Γ 16 ἔφημεν + καὶ αὐτὸς Γ/ καὶ φιλό-
θεον > Γ/ Ἰώβ: δικαίου Γ 17/18 ἀραγεῖ Υ 21 διπλῆ (Ν): διπλᾶ Υ,
διχῆ Γ/ ὠργίσθη + ὁ Γ (nicht Ν)/ πρῶτα μὲν ὅτι: ὅτι τε Γ 22 ἔκριναν
τὸν: ἐὰν κριτὸν Υ/ τὸν δίκαιον ἔκριναν stellt Γ 22-1 λέγοντες
- ἐπάγονται: δι' ἁμαρτ() αὐτὸν πάσχειν φήσαντες (Ρ), > Γ

μωρίαι τοῖς ὀδίκαις ἐπάγονται, καὶ ὅτι τὴν ὑπὲρ θεοῦ συνηγορίαν ἀνειληφότες ἠττήθησαν τοῖς τοῦ ἰβ λόγοις καὶ ἐσιώπησαν, τὸν ὑπ' αὐτῶν συνηγορούμενον καταπροδεδικότες καὶ τῆ σιωπῇ τῷ ἰβ δεδικότες κατὰ θεοῦ τὰ νικητήρια.

5 32,4-5 Ἐλιούς δὲ ὑπέμεινε δοῦναι ἀπόκρισιν τῷ ἰβ, ὅτι πρεσβύτεροί εἰσιν αὐτοῦ ἡμέραις. καὶ εἶδεν Ἐλιούς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόκρισις ἐν στόματι τῶν τριῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ αὐτοῦ.

ἐπαινετὸν τὸ ἦθος τοῦ Ἐλιούς ἐν καιρῷ μὲν σιωπήσαντος - ἔδει γὰρ πρῶτους τοὺς πρεσβυτέρους καθ' ἡλικίαν λαλεῖν -, ἐν καιρῷ δὲ 10 ἀποκριναμένου τῶν παλαιωτέρων ἀπορίᾳ συσχεθέντων. τὸ τε γὰρ διακόπτειν τῶν πρεσβυτέρων τὸν νοῦν προπετείας ἔφερον ἔγκλημα, τὸ τε σιωπᾶν, ἐν οἷς ὀδικεῖσθαι τὸ δίκαιον ἐνόμιζε, οὐ καλὸν εἶναι δικαίως ὑπέλαβεν. τὸ ὑπέμεινεν οὖν ἀντὶ τοῦ· ἀνέμεινεν, τὸ δὲ 15 ἐθυμώθη ἀντὶ τοῦ· ἐζήλωσεν. κατὰ τὸ εὐλογον ἐκινήθη· ἔστι γὰρ ψεκτὴ ὀργῇ <ή> ἄλογος κίνησις καὶ ἐπαινετὴ ἢ τῷ δικαίῳ συμβαίνουσα, ἥτις κατὰ φύσιν ἔστι κατὰ τῶν ὀδίκων εἰς ἀνδρείαν τὴν φυχῆν ἐπαλείφουσα.

32,6 ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιούς ὁ τοῦ Βαραχιῆλ ὁ Βουζίτης εἶπεν.

ὑπολαβὼν ἀντὶ τοῦ· τῶν εἰρημένων λόγων διαδεξάμενος.

20 32,6 νεώτερος μὲν εἰμι τῷ χρόνῳ, ἡμεῖς δὲ ἔστε πρεσβύτεροι· διδὴ ρούχασα φοβηθεῖς τοῦ <ὕμιν> ἀναγγεῖλαι τὴν ἐμαυτοῦ ἐπιστήμην.

καλῶς προσέθηκε· τῷ χρόνῳ. ἔστι γὰρ τις νεώτερος μὲν καθ' ἡλικίαν, πολιᾶν δὲ ἔχων φρόνησιν, καὶ ἄλλος γέρον μὲν τὸν χρόνον, νεώτερος δὲ τὴν διδόνειαν. ὅρα δὲ, ὅπως οὐ μόνον αἰδοῖ, ἀλλὰ καὶ

Υ Γ(ΒΟFPLN - 3 καταπροδεδικότες; 8 - 10 συσχεθέντων; 13 τὸ₁ - 14 ἐζήλωσε; ΒΟF 22-) Ρ(22-) Ν(# 3 καὶ - 4; 22-)
 2 ἀνειληφότες Γ: εἰληφότες Υ(F) 3 συνηγορούμενον + ὡπερ Γ / καταπρ. + θεόν Γ 8-9 τὸ - γὰρ Γ: μὲν τὸ ἦθος τ. Ἐ. ἐν καιρῷ σιωπήσαντος ἐν ᾧ ἔδει Υ 9 καθ' ἡλικίαν > Γ 13 ὑπέμεινεν - τοῦ: οὖν ὑπέμεινε τουτέστιν Γ 15 ψεκτὴ Hag: ψεκτὸν Υ / <ή> Hag: > Υ 18 ἄλλος Υ / Βουζίτης Υ 22 προσέθηκε ΓPN: ἔθηκε Υ / προσέθηκε + ὅτι νεώτερός εἰμι Ν / καθ': τὴν Ν 23 ἄλλος: ἕτερος ΓN, ἔστι Ρ / γέρον - χρόνον: τῷ μὲν χρόνῳ προσβεβηκώς Ν 24 δὲ₂ > Ρ

φόβῳ καὶ εὐλαβεῖρ τῶν πρεσβυτέρων τὴν διάλεξιν περιέμεινε, καὶ εἰ μὴ πρότερον ἐπαύσαντο, οὐκ εἶπεν αὐτός, ὃ καλῶς ἔχειν ἐλογίζετο καὶ ἠπίστατο.

32,7-8 εἶπα δέ· οὐχ ὁ χρόνος ἐστὶν ὁ λαλῶν, ἐν πολλοῖς δὲ ἔτε-
5 σιν οὐκ οἶδασι σοφίαν. ἀλλὰ πνεῦμά ἐστὶν ἐν βροτοῖς, πνοὴ δὲ παν-
τοκράτορος ἢ διδάσκουσα.

πάλαι, φησὶν, καθήμενος καὶ τῶν λεγομένων ἐπακροώμενος καὶ οὐκ ὀξείους ἀκούων τῆς ἡλικίας τοῦς λόγους κατ' ἑμαυτὸν ἔλεγον· οὐ πάντως οὐδὲ ὁπλῶς οἱ ἐν πολλοῖς ἔτεσι βιώσαντές εἰσι σοφοί, ἀλλὰ
10 χρεῖα τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτος τῆς οὐκ ἀναμενούσης χρόνου μῆκος, ἀλλ' ὁθρῶς σοφίζουσης τὸν ἄνθρωπον. καὶ <οὐ> θαυμασίως δὲ εἶπεν Ἐλιούς· ὁ γὰρ νεώτερος καθ' ἡλικίαν Δανιὴλ τῇ θεῖῳ χάριτι φρενωθεὶς τοὺς πεπαλαιωμένους ἡμερῶν κακῶν πρεσβυτέρους διήλεγξεν. διδάσκει δὲ ἡ χάρις οὐκ ἀκρίτως, ἀλλ' ἐὰν εὕρῃ ψυχὴν
15 καθαρὰν.

32,9 οὐχ οἱ πολυχρόνιοί εἰσι σοφοί, οὐδὲ οἱ γέροντες οἶδασι κρίμα.

καθ' ἑαυτὸν μὲν οὖν ὁ χρόνος δίχα τῆς χάριτος σοφίαν παρέχειν ἄδύνατος. ἔοικε δὲ κρίμα λέγειν μέρος ὀδῶν τοῦ θεοῦ· κρίσις γάρ ἐστι κυρίως ἡ καθόλου, κρίμα δὲ τὸ μερικόν. τοῦτο οὖν φησιν, ὅτι

12-14 vg1. Susanna 45ff

13 Susanna 52

Υ Γ(βΟΦ -3; 7 οβκ - 11 ἄνθρωπον; 14 διδάσκει - 15) Ρ(-3; 7-15; 17 ὁ χρόνος - 19 μερικόν) Ν(-3; 7 - 11 ἄνθρωπον; 14 διδάσκει - 15; 17 - 18 ἀδύνατος; 19 ὅτι -)

1 περιέμεινε Ν; ἔμεινε Υ, περιέμενε Γ, ἀνέμεινε Ρ 2 ἐπαύσα`ν`-
το Υ 2/3 ἠπίστατο καὶ ἐλογίζετο stellt Υ, καὶ ἠπίστατο > ΓΡΝ
7 πάλαι - ἐπακροώμενος nach 8 λόγους stellt Ρ / φησὶν > Ρ / ἀκροώ-
μενος Ρ / καὶ > Ρ 8 δέξιους + φησὶν Γ / ἀκούων; συνωρῶν Ν / κατ'
ΓΡΝ: καθ' Υ 8/9 οβ - ὁπλῶς ΓΡ: οβ πάντες Υ, οβκ ἀπλῶς Ν
9 ἐν - βιώσαντες: χρόνῳ προβεβηκότες ΓΡΝ 10/11 χρόνου μῆκος:
χρόνον ΓΡΝ 11 ὁθρῶς ΓΡΝ: ὁθρῶς Υ 11-12 καὶ - Ἐλιούδς
> Ρ 12 καθ' ὀλικί() νεώτερος Ρ / τῆ - 13: τοὺς πλήρεις κα-
κῶν πρεσβύτας Ρ 14 διδάσκει - ἀκρίτως: ὁθλον δὲ ὅτι οβκ ἀκρί-
τως διδάσκει ἡ χάρις ΓΝ, οβκ ἀκρίτως δὲ διδάσκει καὶ σοφίζει ἡ χάρις
Ρ 17 καθ' ἑαυτὸν Ν: καθέσκαστον Υ / μὲν οὖν: γε μὴν Ν / ὁ
χρόνος nach χάριτος stellt Ρ / παρασχεῖν Ν 18 ἀδύνατος ΡΝ: ἀ-
δύνατον Υ / δὲ Ρ: > Υ / λέγειν κρίμα stellt Ρ 19 κυρίως Ρ:
κυρίου Υ / ὅτι: ὅθεν Ν

οὐδὲ μέρος τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ δύναται τις καταλαβεῖν ὑπὸ τοῦ χρόνου σοφίζομενος, εἰ μὴ ἡ θεία προσγένηται χάρις.

32, 10-11 διὸ εἶπον· ἀκούσατέ μου καὶ ἀναγγελῶ ὑμῖν, ἃ οἶδα.

ἐνωτιζέσθε μου τὰ ῥήματα, ἐρῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων, <ἄχρις οὗ ἐτά-

5 σπη λόγους, καὶ μέχρι ὑμῶν συνήσω.

ἕτερα ἀντίγραφα μετὰ τὸ ἐρῶ γὰρ ὑμῶν ἀκουόντων> ἔχουσι καὶ τούτους τοὺς στίχους· ἰδοὺ ἤκουσα τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐνωτιζάμην ἄ-
χρι συνέσεως ὑμῶν. οἱ δὲ ἕτεροι ἐρμηνευταὶ οὕτως ἐκδεδώκασιν· ἰδοὺ
ἐξεδεξάμην τοὺς λόγους ὑμῶν, ἠκροασάμην ἐφ' ὅσον ἐφρονεῖτε, ἐφ' ὅ-
10 σον ἐξητάζετε λόγους καὶ μέχρι τοῦ ἐφικέσθαι ὑμῶν ἐνενοῦν.

κατὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν ἔκδοσιν καὶ τὰ ἕτερα τῶν ἀντιγράφων πρό-
δηλος ἡ διάνοια. ὥσπερ ἐγὼ μεθ' ἡσυχίας, φησίν, ἤκουσα πάντων τῶν
λεχθέντων καὶ ἀνέμεινα μέχρι τοῦ συμπεράσματος τῶν ὑμετέρων λόγων
καὶ ἔως ὅτε πᾶσαν ἐαυτῶν τὴν φρόνησιν κενώσητε, καὶ ὑμεῖς τῶν ἐμῶν ἀ-
15 κούσατε λόγων, διὰ τῶν ὧτων ἐγκατάθεσθε τῆ διανοίᾳ τὰ ῥήματα.

κατὰ δὲ τὰ παρ' ἡμῖν ἀντίγραφα οὕτω περιέχοντα· ἐρῶ γὰρ ὑ-
μῶν ἀκουόντων, εἶτα συνημμένα· ἄχρις οὗ ἐτάσητε λόγους,
καὶ μέχρι ὑμῶν συνήσω, ὁ νοῦς οὗτος· λέγω οὐδὲν ὑπέρογκον,
ἀλλὰ ἃ δύνασθε δοκιμάσαι καὶ μέχρις ὑμῶν συνήσω, ἀντὶ τοῦ· οὐ κε-
20 νοφωνίαις χρήσομαι, ἀλλὰ ἃ δύνασθε συνιέναι λαλήσω καὶ ἃ δύνασθε
νοῆσαι.

32, 12-14 καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν τῷ ἰὼβ ἐλέγχων ἀνταποκρινόμενος αὐτῷ

Υ Γ(βΟFPN 6 - 20 λαλήσω) N(-2)

4-6 Lücke durch Harlographie Υ

6 γὰρ > Γ; vgl. 4 und 16 /
ἔχουσι: ἔχει Γ 7 ἠνωτιζάμην Γ 8 ἐκδεδώκασιν + θ(εοδο-
τίων) (FP) 9 ἐξεδεξάμην Γ: ἐξελεξάμην Υ(P) / ἡμῶν + καὶ (P),
+ Σ(ἡμμαχος) (F) 10 ἐξητάζετε Γ: ἐξετάζετε Υ / ἡμῶν Υ
11/12 πρόδηλος ἡ διάνοια > Γ 12 φησίν vor ἐγὼ stellt Γ / ἡσυ-
χίας Γ: ἡσυχίαν Υ 13 τοῦ > Γ 14 κενώσηται Υ
15 διὰ - ῥήματα > Γ / ἐγκατάθεσθαι Υ 16 οὕτω - 18 συνήσω > Γ
18 λέγω: ἀκούσατέ μου φησιν ἐρῶ γὰρ Γ / ὑπέρογκον Γ: ὑπέρογκα Υ
19 δύνασθαι Υ / μέχρι Γ (nicht N) 19/20 καινοφωνίαις Υ
20 ἀλλὰ δ: ἀλλ' ὅς Γ / συνιέναι Γ: συνεῖναι Υ, συνηναί (P)

ῥήματα ἐξ ὑμῶν, ἵνα μὴ εἴπητε· εὐρομεν σοφίαν (τῷ) κυρίῳ προσθέ-
μενοι· ἀνθρώπῳ δὲ ἐπετρέψατε λαλήσαι τοιαῦτα ῥήματα.

διὰ τοῦτο δέ, φησίν, εἰς τὸ λέγειν προήχθη, ἐπειδὴ μηδεὶς ὑ-
μῶν ἐλέγχειν τοὺς λόγους τοῦ ἰὼβ δεδύνηται, ἀλλ' ἀπεσιωπήσατε ἀν-
5 θρώπου τοιαῦτα πρὸς θεὸν λαλήσαντος. τὸ δὲ ἵνα μὴ εἴπητε·
εὐρομεν σοφίαν κυρίῳ προσθέμενοι τοιοῦτόν τινα ὑπο-
βάλλει νοῦν· καὶ ἵνα μὴ νομίσητε, ὅτι τὸ ἀπλῶς προστίθεσθαι τῇ
τοῦ θεοῦ μερίδι καὶ θεῷ συνηγορεῖν τοῦτο σοφίας ἐστίν, ἀναγκαιῶς
τοὺς λόγους ποιῶμαι. ὁ δὲ ὄλος νοῦς τοιοῦτός τις φαίνεται· προ-
10 ἦλθον, φησίν, εἰς τὸ λέγειν δι' αἰτίαν διττήν, πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ
νομίζοντες τῷ θεῷ συνηγορεῖν καὶ τοῦτο εἶναι σοφίαν καταδικάζητε
τὸν ἰὼβ τὰς αἰτίας οὐκ εἰδότες τῆς κακώσεως - εἰ γὰρ καὶ θεοσε-
βεῖς ἦτε, ἀλλ' οὐκ τῆς σοφίας κατελάβετε τὰ μέτρα -, καὶ ὅτι οὐκ
ἰσχύσαντες ἀντειπεῖν τῷ ἰὼβ τρόπον τινὰ καὶ ἐπετρέψατε διὰ τῆς
15 σιωπῆς ἀνθρώπῳ γε ὄντι τοιαῦτα λαλήσαι κατὰ θεοῦ.

32, 15 ἐποτήθησαν καὶ οὐκ ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἐπαλαίωσαν ἐξ αὐτῶν
λόγους.

φασὶ μὲν τινες μὴ εἶναι τοὺς στίχους τούτους τοῦ Ἑλιοῦς, ἀλλὰ
τοῦ συγγραφέως διὰ μέσου παρενθέντος τῶν φίλων τὴν ἀποσιώπησιν.
20 ἐγὼ δὲ φημι καὶ τούτους εἶναι τοῦ Ἑλιοῦς. σχῆμα δὲ ἐστὶ τοῦτο τὸ
καλούμενον κατὰ ἀποστροφὴν· ὡς γὰρ πρὸς ἕτερον διαλεγόμενος περὶ
αὐτῶν φησιν, ὅτι· διὰ τοῦτο λαλῶ, ἐπειδὴ περ κατεπλόγησαν τοῦ ἰὼβ

Υ Γ(β0FP 3-15; 20 σχῆμα -) Ν(3 - 4 δεδύνηται; 13 οὐκ - 15; 18-)

1 ὑμῶν Υ / εὐρομεν Υ / (τῷ), vg1. 6 3 δὲ > Ν 4 ἀλλ'
ἀπεσιωπήσατε: ἀλλὰ καὶ ἠνέσχεσθε Γ 6 εὐρομεν Γ: εὐραμεν Υ,
vg1. 1 / τινὰ > Γ 8 ἀναγκαιῶς Γ: ἀναγκαιῶς Υ 9 ὄλος:
πᾶς Γ / τις φαίνεται > Γ 10 πρῶτον μὲν > Γ (richtig?) / μὴ:
μήτε Γ 11 νομίζοντες + ἀπλῶς Γ / τῷ > Γ / καταδικάζητε Γ: κα-
ταδικάζετε Υ 12 εἰ - 13 μέτρα > Γ 13 οὐκ: μὴ Ν 14 ἰ-
σχύσαντες + δὲ Ν 15 λαλήσαι κατὰ θεοῦ: ἀλαζονεύεσθαι Γ, ἀλαζο-
νεύεσθαι καὶ ταῦτα λαλήσαι κατὰ θεοῦ Ν 18 μὲν > Ν / τοὺς + δύο Ν
19 παραθέντος Ν 20 σχῆμα - τοῦτο: ἐνταῦθα σχῆμά ἐστι λόγου Γ,
σχῆμα δὲ ἐνταυθὰ ἐστὶ λόγου Ν 21 ἕτερον + μεταξὺ ΓΝ / περὶ Γ!:
πρὸ Υ 22 ἐπειδὴ περ ΓΝ: ἐπειδὴ γὰρ Υ, + οὕτω Ν

τὰ ῥήματα καὶ τοὺς ἑαυτῶν λόγους παλαιούς καὶ σαθροὺς καὶ ἀχρεΐ-
ους ἔδειξαν διὰ τῆς σιωπῆς. διὰ τοῦτο καὶ ἐπάγει·

32,16 ὑπέμεινα, καὶ γὰρ οὐκ ἐλάλησα, ὅτι ἔστησαν, οὐκ ἀπεκρίθησαν.

ἀντὶ τοῦ· περιέμεινα καὶ οὐκ ἐλάλησα, οἶόμενος αὐτοὺς δύνασθαι
5 ἀντιλέγειν πρὸς τὰ εἰρημένα, καὶ ἕως) εἶ γε ἠύπōρησαν ἀμυντικῶν
λόγων, οὐκ ἂν ἐφθεγξάμην. ἐπειδὴ δὲ ἔστησαν καὶ περαιτέρω προελ-
θεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν τοῖς τοῦ Ἰωβ ἀνακοπέντες λόγοις, ἐγὼ παρήλθον
διελέγξων τὰ εἰρημένα.

Υ Γ(βΟΡΡ -2; 4-8) Ν(-2; 4-8)

1 σαθροὺς: σαπροὺς Ν 2 διὰ - ἐπάγει > Γ / διὰ τοῦτο: ὅθεν Ν
3 καὶ γὰρ οὐκ: οὐ γὰρ LXX 4 ἀντὶ τοῦ: ἐγὼ δὲ Ν, ἐγὼ δὲ φησιν
Γ / ὑπέμεινα Ν 5 ἀντιλέγειν: ἀντειπεῖν ΓΝ 5-6 πρὸς -
ἐφθεγξάμην > ΓΝ 6 ἐπειδὴ δὲ: ἐπεὶ οὐν Γ, ἐπεὶ δὲ Ν / περαιτέρω Υ
7 ἐγὼ > ΓΝ 8 διελέγξων ΓΝ: διελέγξειν Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιοῦς λέγει· πάλιν λαλήσω, πλήρης γὰρ εἶμι ῥημάτων· ὀλέκει γὰρ με τὸ πνεῦμα τῆς γαστροῦς.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

- 5 εἰρηκῶς ὁ Ἐλιοῦς τὴν αἰτίαν, ὅθεν εἰς τὸ λέγειν προήχθη, βαθείας αὐτῷ γενομένης σιγῆς αὐτὸς τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀναπληρῶν πλήρης εἶναι λέγει ῥημάτων, τῶν ὑπὲρ θεοῦ δηλονότι καὶ τῶν πρὸς τὸν ἰὼβ εἰς τὴν ὁμοίαν ἀντεξέτασιν θεῷ καταστήναι θελήσαντα. λαλήσειν οὖν φησιν, τὸ δίκαιον πάσης ἀνθρωπίνης αἰδοῦς προτιμῶν.
- 10 προκαλεῖται δὲ τὸν ἰὼβ εἰς τὴν διὰγνωσιν μηδὲν εὐλαβοῦμενον· οὐ γὰρ πρὸς θεόν σοι, φησὶν, ὁ ἀγὼν, μὴ δεΐσης, ἀλλὰ πρὸς ἄνθρωπον ὁμοιοπαθῆ. τοῦτο γὰρ ἔφασκες, ὡς ἔτοιμος εἶ δικασθῆσαι πρὸς θεόν, ἐὰν ἀφόβως τοῦτο ποιεῖν ἐπιτραπῆς, καὶ ἔλεγες μὲν ἄμεμπτος εἶναι, ἤτιῶ δὲ θεὸν ὡς ἀκριβῶς ἀναζητήσαντα τὰ κατὰ σέ. ἐγὼ δὲ σε διδάσω,
- 15 ὅτι παιδευτικῶς ὁ θεὸς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῖς ἁμαρτάνουσι τοὺς τε δι' ἐνυπνίων φόβους ἐπάγει καὶ τὰς διὰ τῶν νόσων μάστιγας καὶ σφάζει τοὺς παιδευομένους καὶ μετανοοῦντας.

καὶ ἀληθῆ μὲν φησιν ὁ Ἐλιοῦς περὶ τῆς παιδευτικῆς καὶ κηδεμονικῆς τοῦ θεοῦ περὶ ἡμᾶς προνοίας. οὐ τοιαύτη δὲ ἦν ἡ κατὰ τὸν ἰὼβ ὑπόθεσις

20 ἀγὼν γὰρ ὑπῆρχεν ἀρετῆς πρὸς κακίαν καὶ ἀνθρώπου θεοσεβοῦς πρὸς ἀμότητα διαβολικῆν, ὥστε ὁ Ἐλιοῦς <οὐ> τῆς κατὰ τὸν ἰὼβ ὑπόθεσεως ὀψάμενος οὐ νενόηκε τῆς ἐπενεχθείσης πληγῆς τὴν αἰτίαν.

Υ Γ₁(βOFL 5-22) Γ₂(βOFPN 5 - 6 ἀναπληρῶν; 21 ὥστε - 22) N(7 ἠπέο - 8 θελήσαντα)

1 κεφάλαιον κβ Υ 2 ἀρχῇ τοῦ ῥητοῦ nach λέγειν stellt Υ 5 ὁ > Γ₁ 6 ἀναπληροῦ Γ₂ 7 ἠπέο Γ₁: ἠπέο Υ 8 ἐξέτασιν Γ₁N
 10 προκαλεῖται Γ₁: προσκαλεῖται Υ / δὲ Γ₁: > Υ 11 δεΐσης Γ₁: δόσης Υ / ἀνθρώπον Γ : οὐρανὸν Υ 12 εἶ Γ : ὦν Υ 13 ἐπιτραπῆς Γ₁: ἐπιτρέπει Υ / ἄμεμπτος Γ₁: μεμπτός Υ 14 ἀναζητήσαντα Γ₁: ζητήσαντα Υ 16 δι' Γ₁: > Υ 19 προνοίας περὶ ἡμᾶς stellt Υ
 21 ὥστε: πλὴν Γ₂, + οὐδὲ Γ₁Γ₂ 22 ὀψάμενος οὐ νενόηκε: ἦγατο οὐδὲ νενόηκε Γ₁, ἦγατο ἀλλ' ἠγνόησε Γ₂ / ἐπενεχθείσης + αὐτῷ Γ₂

<Αἱ λέξεις>

32,18 πάλιν λαλήσω, πλήρης γάρ εἰμι ῥημάτων.

πλήρης εἶναι λέγει ῥημάτων τῶν τε ὑπὲρ θεοῦ καὶ τῶν πρὸς ἄνθρωπον εἰς τοσοῦτον ἐπαιρόμενον, ὡς θέλει πρὸς θεὸν κριθῆναι καὶ
5 ἐλπίζειν λήψεσθαι τὰ νικητήρια.

32,18 ὀλέκει γάρ με τὸ πνεῦμα τῆς γαστρὸς.

οὐ γὰρ φέρω, φησίν, τὴν σιωπὴν ὑπὸ τῶν εἰρημένων κεντούμενος οὐδὲ ἔχεμυθεῖν ἔτι δύναμαι, ἀπόλλυμαι δὲ τὴν ψυχὴν ὄλωσ συγκειν-
νημένος καὶ διαθερμανθεὶς καὶ ἀποπνιγόμενος, εἰ μὴ λαλήσω. πνεῦ-
10 μα δὲ γαστρὸς ἢ περιφραστικῶς τὴν ψυχὴν λέγει ἢ τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς μέρος εὐλόγως καὶ ἀνδρείως ὡς ὑπὲρ θεοῦ κινούμενον.

32,19 ἡ δὲ γαστήρ μου ὥσπερ ὄσκος γλεύκουσ ζέων δεδεμένος ἢ ὥσπερ φυσητὴρ χαλκῆς ἐρρηγῶς.

μικροῦ μὲν, φησίν, διαρρήγνυμαι ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐννοιῶν
15 τῶν ἐπελθουσῶν μοι πρὸς τὴν ἀντιλογίαν στενοχωρούμενος, ὥσπερ τις ὄσκος οἴνου νέου καὶ θερμοῦ πεπληρωμένος ὑπὸ τοῦ ἀναβρασμοῦ καὶ τῆς ζέσεως ἐκραγῆναι μέλλων ἢ ὥσπερ φυσητὴρ χαλκῆς. τὸ δὲ ἐρρηγῶς εἶπεν, ἐπειδὴ λαλεῖν ἤρξαστο καὶ ὥσπερ ἀφιέναι τὸ ἔνδον πνεῦμα. ὁ γὰρ διαρραγεὶς φυσητὴρ τοῦ χαλκῆς ἀφίησι τὸ πνεῦμα. διδ-
20 καὶ ἐπάγει.

32,2 -22 λαλήσω, ἵνα ἀναπαύσῃμαι ἀνοίξας τὰ χεῖλη· ἄνθρωπον γὰρ

Υ Γ(ΒΟΡΡ 7-11; 14 - 18 πνεῦμα) Ρ(3-5) Ν(≠ 3-5; ≠ 7-11; 14 - 19 πνεῦμα)

3 πλήρης - λέγει: λέ(γει) γεγονύας πλήρης εἶναι φορᾶς Ρ, πλήρης φη-
σίν εἰμι (Ν) / ἢ πὲρ Ρ(Ν): ἢ πὸ Υ 5 λήψεσθαι Ρ(Ν): > Υ 7 γὰρ
> Γ(Ν) 8 οὐδὲ - δύναμαι Γ(Ν): > Υ / ἀπόλλυμαι Γ(Ν): ἀπόλλομαι Υ
/ δὲ: γὰρ Γ 8/9 συγκεινημένος καὶ > Γ 10 ἦ: εἰ Υ
11 μέρος - καὶ > Γ / ὄσ Γ(Ν): > Υ 13 φυσητὴρ Υ 14 μὲν: +
οἶν Γ, > Ν / διαρρήγνυμαι Υ / διαρρ. + ἢ πὸ τῶν ἐλοημένων καὶ Υ 14
- 15 ἐννοιῶν - ἀντιλογίαν: ἐπελθουσῶν μοι πρὸς τὴν ἀντιλογίαν ἐννοι-
ῶν Γ (ähnlich Ν) 17 ἐκραγῆναι Υ / φυσητὴρ Υ 17/18 ἐρρη-
γὸς Υ 18 ὥσπερ Γ(Ν): ὄσ Υ / τὸ .. πνεῦμα Hag: τοῦ .. πνεύματος
ΥΓ(Ν); viell. <τι> τοῦ .. πνεύματος 19 διαρραγῆς Υ / φυσητὴρ Υ

οὐ μὴ αἰσχυρθῶ, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βροτὸν οὐ μὴ ἐντραπῶ· οὐ γὰρ ἐπί-
σταμαι θαυμάσαι πρόσωπα· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἐμὲ σῆτες ἔδονται.

λαλήσω τοιγαροῦν ἀνεπαισχύντως καὶ δίχα πάσης ἀνθρωπαρεσκίας.
εἰ δέ τι παρὰ τὸ δίκαιον φθέγξομαι πρόσωπον αἰδοῦμενος ἢ τινι χα-
5 ριζόμενος, ὥσπερ τὰ ἱμάτια σῆτες δαπανῶσιν, οὕτω καὶ δαπανήσου-
σιν οἱ τῆς ψυχῆς σῆτες, ἡ κενοδοξία καὶ ἀνθρωπαρεσκία, τὰς ἐκ
θεοῦ τιμωρίας ἐπάγουσαι.

33,1-3 οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ ἄκουσον, ἰκῶβ, τὰ ῥήματά μου καὶ λαλιὰν
ἐνωτίζου μου· ἰδοὺ γὰρ ἦνοιξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐλάλησεν ἡ γλῶσ-
10 σά μου. καθαρὰ μου ἡ καρδία ῥήμασιν, σύνεσις δὲ χειλέων μου κα-
θαρὰ νοῆσει.

ἄκουσον τοιγαροῦν, ὦ ἰκῶβ· ἄρχομαι γὰρ λοιπὸν τῶν πρὸς σέ λόγων,
καθαρὰν μὲν καὶ παντὸς πάθους ἀνενόχλητον ἔχων τὴν ψυχὴν, συνετήν
δὲ ἔχων γνῶσιν καὶ ἀπλανῆ καὶ κεκαθαρμένην. καθαρὰν δὲ λέγει γνῶ-
15 σιν τὴν ὑπὲρ θεοῦ καὶ πρὸς ἄνθρωπον ἐξ ἰσοτιμίας θέλοντα πρὸς θε-
ὸν δικάσασθαι.

33,4 πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκου-
σά με.

ἀρχόμενος τῶν πρὸς τὸν ἰκῶβ λόγων ὁ Ἐλιοὺς εὐχαριστήριον ὕμνον
20 ἀνσπέμπει θεῷ αὐτὸν εἶναι λέγων αἴτιον αὐτοῦ καὶ τῆς ποιήσεως καὶ
τῆς συνέσεως καὶ τῆς γνώσεως, ὥτινι πεποικῶς ἐπὶ τὸ λέγειν προήχ-
θη. σημειοῦ δὲ πάλιν, ὡς τὸ ἅγιον πνεῦμα αἴτιον εἶναι λέγει τῆς
ἀνθρώπου ποιήσεως. εἰ γὰρ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα † ὁ πατήρ, τὸ

23 1.Korinther 8,6

Υ Γ(BOFP 3-7) N(3 - 4 φθέγξομαι; 12-16; 19-)

3 λαλήσω + φησίν N 4/5 πρόσωπον - χαριζόμενος > Γ 5 οὕτως
Υ / δαπανήσουσιν Γ: δαπανήσασιν Υ(P) 6 οἱ Γ: αἱ Υ / καὶ + ἡ Γ
7 ἐπάγουσαι Γ: ἐπάγουσιν Υ 11 νοῆσει LXX: νόησις Υ 13 ἔ-
χων: φέρων N / ψυχὴν + ἡ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐβθεΐαν ἀπλήν μηδὲν κατὰ
πρόκρημα φέρουσιν N 19 τῶν - λόγων > N 20 ἑαυτοῦ N
21 τῆς > N / ἦτινι N 22-23 σημειοῦ - ποιήσεως > N 23 οὗ
Υ(Np): υἱοῦ (Ny) / πατήρ + ἐδομητοῦργησεν N 23-1 † - †: z.B. ὁ
Χ(ριστὸς) τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πν(εύματος) λεκτέον πν(εύμα)
γὰρ ἔστιν τοῦ υ(ἱοῦ) / τὸ αὐτὸ - καὶ₂: ἀλλ' ἐν ἀγίῳ πνεύματι θ N

αὐτὸ καὶ τοῦ υἱοῦ † ἀχώριστον αὐτοῦ τυγχάνον, ἐπειδὴ καὶ κατὰ φύ-
σιν ἴδιόν ἐστι τοῦ μονογενοῦς.

33,5 ἐὰν δὲ δύνη, δὸς μοι ἀπόκρισιν πρὸς ταῦτα, ὑπόμεινον.

ὑπόμεινον τοιγαροῦν ἀκοῦσαι τὰ παρ' ἐμοῦ καί, εἰ ἔστι σοι λό-
5 γος ἀντιλογίας, ἀπόκρισαι.

33,5-6 στήθι κατ' ἐμὲ καὶ ἐγὼ κατὰ σέ. ἐκ πληοῦ διήρτισαι σὺ ὡς
καὶ ἐγώ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ διηρτίσαμεθα.

μηδὲν οὖν εὐλαβηθῆς πρὸς τὸ ἀποκρίνασθαι, ἰσοπαλῆς γὰρ ἐστίν ὁ
ἀγών· τῆς γὰρ αὐτῆς ἄμφω τυγχάνομεν φύσεως τῆς ἐκ πληοῦ καὶ γῆς
10 καὶ οὐδὲν ἐχούσης ὑπέρογκον. ταῦτα δὲ λέγει ἐντρέπων αὐτὸν ὡς θε-
λήσαντα πρὸς θεὸν δικάσασθαι. διδὲ καὶ ἐπάγει·

33,7 οὐχ ὁ φόβος μου σε στροβήσει, οὐδὲ ἡ χεὶρ μου βαρεία ἔσται ἐπὶ
σοί.

ἐπειδὴ ἔλεγεν ὁ ἴκβ· καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ μὴ με στρο-
15 βεῖτω, ἰδοῦ, φησὶν, οὐδὲν φοβερὸν οὐδὲ δυνατὸν παρ' ἐμοὶ ὥσπερ
παρὰ θεῶν, οὐδὲ ὑπὸ τοῦ φόβου μου περιστρέφη καὶ περιτρέπη τὴν δι-
άνοιαν, οὐδέ, ἐὰν ἀντείης, δυναμαί σοί τινα πληγὴν ἐπαγαγεῖν βα-
ρύνων κατὰ σοῦ τὴν ἐμὴν χεῖρα. ἔφασκες γὰρ, ὡς, εἰ μὴ ταῦτα ἐδε-
δοίκεις, διαγωνίζεσθαι πρὸς θεὸν ἠθέλες.

20 ταῦτα δὲ λέγει ὁ Ἐλιούς, ὡς ἦδη φθάσαντες εἴπαμεν, οὐ καθήκον-
τα τῆς ἐννοίας, ἐξ ἧς τοὺς λόγους προέφεραν ὁ ἴκβ.

14-15 Hiob 9,34

Υ Γ(βOFPL 4-5; βOFL 9 τῆς γὰρ - φύσεως; βOF 14-19) P(8 - 9 φύσεως;
14-19) N(-2; * 4-5; 8 - 11 δικάσασθαι; * 14-21)

4 ὑπόμεινον Γ: ἀνάμεινον (N), > Υ / τοιγαροῦν: τοίνυν Γ, > (N) / ἀκου-
σε Υ / εἰ (N): ἐὰν ΥΓ 5 ἀπόκρισαι Γ: ἀποκρίνου Υ, ἀντίφθεγμα (N)
6 διήρτισαι Υ 8 οὖν: φησὶν N, > P / πρὸς ἀπόκρισιν P / ἰσοπαλῆς
PN: ἰσοπαλῆς Υ / ἐστίν > PN 9 τῆς γὰρ ΓN: τῆς παρ' Υ, ὅτι τῆς P
10/11 πρὸς θεὸν θελήσαντα stellt N 11 δικάζεσθαι N 14 καὶ
> Γ 14/15 στροβήτω Υ 15 οὐδὲ δυνατόν > (N) / ὥσπερ: ὡς Γ
16-17 οὐδὲ - διάνοιαν > Γ, οὐδὲ - περιτρέπη nach 18 χεῖρα stellt und
τὴν διάνοιαν > P 16 περιστρέφει Υ / περιτρέπει Υ 17/18 βα-
ρύνων - χεῖρα > Γ 18 vor ἔφασκες folgt ein λοιπὸν ἀποκοιθῆτι P
19 διαγωνίζεσθαι πρ. θ. ἠθέλες: διηγωνίζου πρ. θ. ΓP 20/21 καθή-
κοντα Hag: καθήκον Υ, καθηκόμενος (N)

33,8 πλὴν εἶπας ἐν ὧσί μου, φωνῆν ῥημάτων σου ἀκήκοα.

ἐτόλμησας δὲ εἰπεῖν τοιαῦτα ῥήματα, ὧν αὐτήκοος γέγονα.

33,9-11 διότι λέγεις· καθαρὸς εἰμι οὐχ ἁμαρτῶν, ἄμεμπτος δὲ εἰμι, οὐ γὰρ ἠνόμησα· μέμφιν δὲ κατ' ἐμοῦ εὗρεν, ἠγγηται δὲ με ὡσπερ ὕπεναντίον. ἔθετο δὲ ἐν εὐλῶ μου τὸν πόδα, ἐφύλαξε δὲ τὰς ὁδοὺς μου πάσας.

ἐθάρρησας δὲ εἰπεῖν· καθαρὸς μὲν εἰμι καὶ ἄμεμπτος, ὁ δὲ θεὸς ὡσπερ τις ἐχθρὸς ἀκριβῶς ἀναζητήσας τὰ κατ' ἐμέ, εἴ τι ᾄσκων παρέβην, εἴ τι ἐν νεότητι ἤμαρτον, ἀνιχνεύσας εὗρεν κατ' ἐμοῦ μέμφιν, 10 ὅπως με τιμωρήσεται. τὸ δὲ ἔθετο ἐν εὐλῶ τὸν πόδα μου ἢ τοῦτο λέγει, ὡς τοῦ ἰὼβ εἰρηκότος ὅτι· ὡσπερ τῷ καλουμένῳ καλοποδῖν διεμέτρησέ μου τὸν πόδα, ἵνα εἴπῃ ὅτι· καὶ μέτρα τῶν ἐμῶν ῥημάτων ἀκριβῶς ἐξηριθμήσατο· ἢ ὅτι συνέκλεισε πάσας τὰς πορείας ὡσπερ οἱ ἐν τετραπυμένῳ εὐλῶ τὸν πόδα δεσμοῦντες, τὸ ἀδιεξίτητον 15 τῆς τιμωρίας αἰνιττόμενος.

33,12-13 πῶς γὰρ λέγεις· δίκαιός εἰμι καὶ οὐκ ἐπακήκοέ μου; αἰώνιος γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπάνω βροτῶν. λέγεις δέ· διὰ τί τῆς δικαιοσύνης μου οὐκ ἐπακήκοε πᾶν ῥῆμα;

ἀλλὰ καὶ ἀπετόλμησας εἰπεῖν ὅτι· ἐγὼ μὲν εἰμι δίκαιος καὶ δι- 20 καίαν ἐποιησάμην πρὸς θεὸν τὴν δέησιν, ὁ δὲ οὐ κατένευσε οὐδὲ τῶν ἐμῶν ἐπήκουσε λόγων. καίτοιγε ἐχρῆν σε ἐννοεῖν, ὡς ὁ αἰώνιος καὶ ἄναρχος θεὸς ἄριστα <τὰ> κατὰ τὸν κόσμον ἠνιοχῶν οὐδὲν τοῦ δικαίου παρόφεται.

8-9 Hiob 14,17

Υ Γ(βOFF 2; 7-15; 19-23) N(7 καθαρὸς - 15)

1 ἐν ὧσί LXX: ἐνώπιον Υ 2 ἐτόλμησας: ἐθάρρησας Γ / ῥήματα + φησὶν Γ 3 διότι LXX: διὰ τί δὲ Υ 4 ἠγγηται Υ 7 ἐθάρρησας δὲ εἰπεῖν: ὅτι τε Γ (vgl. 2 App.) / μὲν > ΓN 8 ἄσκων + ἢ ἀγνωσῶν N 9 εἴ - ἀνιχνεύσας > N 10 ὅπως ΓN: πῶς Υ / τιμωρήσεται ΓN: τιμωρήσεται Υ / τὸ δὲ - 13 ἢ > N / ἢ - 14 δεσμοῦντες > Γ 13 ὅτι: καὶ N / συνέκλεισε nach πορείας stellt N / πάσας + μου N / πορείας Υ 14 τετραπυμένῳ N: τῷ τρυπημένῳ Υ / τοὺς πόδας N / τὸ + δὲ N / ἀδιεξίτητον Υ, ἀδιεξόδευτον ΓN 15 αἰνιττόμενος: ἐν τούτοις αἰνιττεται N 17 λέγεις LXX: λέγει Υ / τί LXX: τὸ Υ 21 ἐπήκουσε Γ / καίτοιγε + φησὶν Γ 22 <τὰ> Hag, τὰ κατὰ > Γ

33,14 ἐν γὰρ τῷ ἅπασι λαλήσαι ὁ κύριος.

καὶ πάντα, δ ὤρισε καὶ διετάξατο ὁ θεός, οὐχ ὡς ἄνθρωπος μετα-
μελόμενος ἢ ἐπιλογιζόμενός τι κρεῖττον ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ πάντα,
δ διωρίσατο, ἄμεμπτα καὶ ἐπαινετά. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἅπασι
5 λαλήσαι ὁ κύριος ὡς τῶν μὲν ἀνθρώπων πολλάκις ἐφ' οἷς λέγου-
σιν ἢ πράττουσι μεταμελομένων, θεοῦ δὲ τοῦτο οὐχ ὑπομένουτος.

33,14-16 ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐνύπνιον, ὡς φάσμα ἐν μελέτῃ νυκτερι-
νῆ, ὡς ὅταν ἐπιπίπτῃ δεινὸς φόβος ἐπ' ἀνθρώπους ἐπὶ νυσταγμάτων
ἐπὶ κοίτης· τότε ἀνακλύπτει νοῦν ἀνθρώπων.

10 ὁ μὲν οὖν, φησὶν, κηδεμῶν τῶν ἡμετέρων θεός ὤρισε μὲν τινα, δ
κατὰ φύσιν φυλάττειν ὀφείλομεν οἷον τὸ ἀγαπᾶν θεὸν καὶ τὸν
πλησίον ὡς ἑαυτόν· οὗτος γὰρ τῆς κατὰ φύσιν ἰσότητος νόμος.
ἐὰν δὲ ἐν τινι παρατραπῶμεν, οἷα πατὴρ φιλόσταργος πολλάκις ἡμᾶς
δι' ὄνειρῶν παιδεύει καὶ φασμάτων νυκτερινῶν. ἐπειδὴ γὰρ τὸν
15 φυσικὸν οὐκ ἐφυλάξαμεν νόμον, τὸν παιδευτικὸν ἐσθότε φόβον ἐπιφέ-
ρει δι' ἐνυπνίων, ὡς ἐν μελέτῃ, τουτέστιν· διαλέξει, ποιῶν τι-
να κατ' ὄναρ <φάσματα> καὶ ἐκδειμασῶν τὴν ψυχὴν, ὅταν ἐπὶ κοι-
της ἀφηνώσῃ· καὶ διὰ τούτων τῶν δειμασῶν ἐπιστρέφων ἀνακα-
λύπτει νοῦν ἀνθρώπων, ἀντὶ τοῦ· εἰς συναίσθησιν ἄγει τοῦ
20 θεοῦ, ἵνα τῷ φόβῳ συναυνοῦμενοι πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν τὸν οἰ-
κεῖον ἐπανορθοῦντες βίον. οὕτω γὰρ καὶ τὸν Ἀβιμέλεχ ἐπαίδευσεν πε-
ρὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀβραὰμ συνεύνου, ἐφ' ᾧ ταύτη μὴ πλησιάσαι.

11-12 Matthäus 22,37.39 u.a.

21-22 vgl. Genesis 20,3-7

Υ Γ(βOFFP # 2-6; 10 - 21 βίον) N(# 2-6)

1 τῷ: τὸ Υ 2 & (ΓN): > Υ / καὶ₂ - θεός > (N) / δ - 4 διωρίσατο
> (Γ) 2/3 μεταμελόμενος Υ 4-5 καὶ - φς > (N) 5 λαλή-
σαι (Γ): λαλήσας Υ 6 μεταμελομένων (Γ): μεταβαλλομένων Υ (με-
ταμέλεσσαι N) 8 ἐπιπίπτει Υ / ἀνθρώπους LXX: ἀνθρώποις Υ / νυ-
σταγμ(ῶν) Υ 10/11 & κατὰ φύσιν: καὶ ἐνέσπειρε τῇ φύσει ἅπεο Γ
11 ὀφείλομεν Υ / ἀγαπᾶν + τὸν Γ / θεὸν Γ: θεοῦ Υ 12 οὗτος - νό-
μος > Γ 13 ἐὰν: εἰ Γ 14 παιδεύει Γ: παιδεύσει Υ
16 διαλέξει Γ: διαλέξεις Υ 16/17 τινα Γ: τινας Υ 17 <φασ-
ματα> oder ähnlich; vgl. 283,10/ καὶ ἐκδειμασῶν: καὶ ἐκδημασῶν Υ, ἐκ-
δειματοῦντα Γ 17/18 ὅταν - ἀφηνώσῃ > Γ (hat P) 18 ἀφην-
ώσει Υ / δημάτων Υ 19 τοῦ + διεγείρει καὶ Γ 20 ἐπιστρέφο-
μεν Υ 20-21 πρὸς - ἐπανορθοῦντες: τὸν οἰκεῖον ἐπανορθώμεν Γ
21 οὕτω - 22 nach 283,4 Υ; als Leserzusatz zu tilgen?

τὸ δὲ ὡς οὐκ ἔστι νῦν ὁμοιωματικόν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὄν μετ' ἐπι-
τάσεως σημαίνει. οὕτω καὶ ὁ φάλλον ᾗδει ἔνθεον ἕμνον ἀναβαλλόμε-
νος· ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, κύριε τῶν δυνά-
μεων, ἀντὶ τοῦ· σφόδρα ἀγαπητά.

5 33,16-18 ἐν εἶδεσι φόβου τοιούτοις αὐτοῖς ἐξεφόβησεν, ἀποστρέψαι
ἄνθρωπον ἐξ ἀδικίας, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πτώματος ἐρρύσατο. ἐ-
φείσατο δὲ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ θανάτου τοῦ μὴ πεσεῖν αὐτὸν ἐν πο-
λέμῳ.

οὕτω τοιγαροῦν χρήσιμος ὁ παιδευτικὸς οὗτος φόβος ὁ διὰ τῶν
10 τοιούτων φασμάτων καὶ ἰνδαλμάτων ἐπαγόμενος, ὅτι καὶ μέλλουσαν
ἐπάγεσθαι τιμωρίαν δυσωπεῖ, ὡς τὸν ἐκ τοῦ φόβου καλλίονα γενόμε-
νον ὑγιὲς ἔχειν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀναρπασθῆναί τε καὶ ἐκ πολεμί-
ων χειρός. ἴσως γάρ, εἰ μὴ ἐπέστρεψεν, ἢ θελήσῃ πληγῇ ἢ πολεμίων
15 καὶ φιλόκωπος θεὸς διὰ τῶν φόβων ἀνακαλεῖται πρὸς μετάνοιαν καὶ
διὰ τῆς ἀπειλῆς τιμωρίαν ἐπέχει προσδοκωμένῃν.

33,19-22 πάλιν δὲ ἤλεγξεν αὐτὸν ἐν μαλακίᾳ ἐπὶ κοίτης καὶ πλη-
θος ὀστέων αὐτοῦ ἐνάρκησεν, πᾶν δὲ βρωτὸν σίτου οὐ μὴ δύναται
προσδέξασθαι καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ βρωσὶν ἐπιθυμεῖ, ἕως ἂν σαρῶσιν αὐ-
20 τοῦ αἰ σάρκες καὶ ἀποδείξῃ τὰ ὀστά αὐτοῦ κενά· ἤγγισε δὲ ἡ ψυχὴ
αὐτοῦ ἕως θανάτου καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐν ὄδῳ.

ἕτερον δὲ ἢ καὶ τὸν αὐτὸν μὴ μετανοοῦντα διὰ κλινοπετοῦς ἐλέγ-
χει νόσου φρίκην τοῖς ὀστέοις ἐνιείς, ὡς ἐθέλειν μὲν τροφῆς ὀρέ-

3-4 Psalm 83,2

Υ Γ(βOFPL 9 - 14 ἐδίδου; βOFPN 22-) Ν(9-16)

5 ἀποστρέψαι LXX: ἀποστρέψας Υ 6/7 ἐφῆσατο Υ 7 τοῦ LXX:
τὸ Υ 9 τοιγαροῦν: δὲ Ν 10 τοιούτων > ΓΝ (zu Recht?) / ἐπα-
γόμενος > ΓΝ 11 ἐπάγεσθαι τιμ. δυσωπεῖ: τιμ. ἐπέχει ΓΝ (vgl.16)
/ καλλίονα: βελτίω ΓΝ (vgl.285,14) 12 ὀγιές: ἀβλαβές ΓΝ / τε ΓΝ:
δὲ Υ / καὶ > Ν 13 ἐπέστρεψεν + πρὸ τῆς τιμωρίας Ν / πληγῇ ΓΝ:
ὄργῃ Υ 14 ὦν ΓΝ: ὡς Υ / μελλητῆς Ν: μελητὸς Υ / τιμωρίαν Ν
15 καὶ₁ - θεὸς > Ν 20 ἀποδείξει Υ / κενά: κενά Υ 21 ἕως -
ἡ: εἰς θάνατον ἢ δὲ LXX 22 δὲ ἢ (Ρ): δὲ Υ, ἢ Γ / αὐτὸν + φησιν
Γ / μὴ Γ: > Υ / κλινοπετοῦς Γ: καινοπετοῦς Υ 23 νόσου Γ: νόσον Υ
/ ὡς + καὶ Γ / ἐθέλειν Γ: θέλει Υ / τροφῆς Γ: τροφὴν Υ, + καὶ Υ

γεσθαι, μη δύνασθαι δὲ ὑπὸ τῆς νόσου προσίεσθαι βρώματα, ὡς ἐν-
τεῦθεν τὰς μὲν σάρκας ἀποτηκαμένας δαπανᾶσθαι, τῶν δὲ ὀστέων τὴν
ἰσχὺν ἐκλείπειν, ἔγγυς δὲ εἶναι λοιπὸν τοῦ θανάτου τὴν ψυχὴν τὰς
τελευταίας ἀφιεῖσαν ἀσπνοῶς καὶ τὰ ἐν ἕξου φανταζομένην.

5 33,23 ἐὰν ὡς χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι, εἰς αὐτῶν οὐ μὴ τρώσῃ
αὐτόν, ἐὰν νοῆσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς κύριον· ἀναγγεῖλη δὲ
ἀνθρώπῳ τὴν ἑαυτοῦ μέμφιν, τὴν δὲ ἀνομίαν αὐτοῦ δεῖξῃ.

οὗτος δέ, φησὶν, ὁ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐξεταζόμενος, ἐὰν τὸ αἴ-
τιον τῆς νόσου νοήσας τὴν ἁμαρτίαν ἐπιστραφῆ πρὸς θεὸν δι' ἐξομο-
10 λογῆσεως τὰς ἰδίας μέμφεις καὶ ἁμαρτίας ἐξαγορεύων, ἐπὶ τῶν παρ-
όντων ἴσῃσι προσδοκηθέντα τὸν θάνατον, κἂν πολλοὶ ὡσιν ἄγγελοι
περὶ αὐτὸν οἱ ἐπ' ἐξαγωγῇ τῶν ψυχῶν τεταγμένοι, ἀπαλειφούσης μὲν
τῆς μετανοίας τὴν ἁμαρτίαν, δυσωπούσης δὲ θεόν, ἐφ' ᾧ τὴν ἀπόφα-
σιν ἀνακαλέσασθαι. οἷον δὴ καὶ Νινευῖται δεδράκασι τῆς πανωλε-
15 θρίας τὴν ἀπόφασιν διὰ μετανοίας ἀνακόφαντες.

33,24-25 ὀρθῶς ἐξετάσει τοῦ μὴ πεσεῖν αὐτὸν εἰς θάνατον, ἀνανεύσει
δὲ αὐτοῦ τὸ αἶμα ὡς περὶ ἀλοιφὴν ἐπὶ τοίχῳ, τὰ δὲ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐμ-
πλήσει μυελῶ· ἀπαλευεῖ δὲ αὐτοῦ τὰς σάρκας ὡς περὶ νηπίου, ἀποκα-
ταστήσει δὲ αὐτὸν ἀνδρωθέντα ἐν ἀνθρώποις.

20 ὁ δὲ θεὸς ἀντιλαμβανόμενος αὐτοῦ κειμένου, ὡς περὶ οἱ τεῖχον

14-15 vgl. Jonas 3

Υ Γ(β0FPN -4; β0F 8 - 14 Νινευῖται; β0FPN 20-) Ρ(8-15) Ν(8 - 14
ἀνακαλέσασθαι)

1 ὑπὸ Γ: ἀπὸ Υ/ προσίεσθαι (Ν): προίεσθαι ΥΓ/ βρώματα > Γ 1/2 ὡς
ἐντεῦθεν Υ(Ν): κἀντεῦθεν Γ 2 ὀστέων Γ 3-4 τὰς - ἀσπνοῶς > Γ
4 φαντάζεσθαι Γ 5 τρώσει Υ 6 τῇ καρδίᾳ LXX: τὴν καρδίαν Υ
/ ἀναγγεῖλει Υ 7 δεῖξει Υ 8 δὲ > Ν 9 ἐπιστραφῆς Ρ
10/11 ἐπὶ τῶν παρόντων > ΓΝ 11 ἴσῃσι: ἤττησε Ρ/ προσδοκηθέν-
τα: ἐπληρωμένοι ΓΝ, προσδοκηθέντα καὶ ἐπληρωμένοι Ρ 11/12 κἂν
- τεταγμένοι ΓΡ (τῶν ψυχῶν Γ: αὐτοῦ Ρ): κἂν μυρία ὡς τὴν τελευταίην
προκαλούμενα Ν, > Υ 12 ἀπαλειφούσης ΓΡ: ἀπειληφούσης Υ
12/13 ἀπαλειφούσης - δυσωπούσης: ἡ γὰρ μετάνοια ἀπαλείφει μὲν τὴν
ἁμαρτίαν δυσωπεῖ Ν 13 δὲ + τὸν ΓΡΝ 14 οἷον: καθὰ ΓΡ/
δὴ ΓΡ: δὲ Υ/ Νινευῖται: ἐπὶ Νινευιτῶν ΓΡ/ δεδράκασι > Ρ 15 διὰ
+ τῆς Ρ/ ἀνακοφάντων Ρ 20 δὲ: γοῦν Γ/ θεός + φησιν Γ/ ὡς περὶ
καθάπερ Γ/ οἱ Γ: εἰ Υ/ τοῖχον Γ

κατεργαγότα καὶ ἐκρεύσαντα διὰ τῆς ἐπαλείψεως τῆς κόνεως τυχὸν ἢ τοῦ πηλοῦ ἀνανεούμενοι, οὕτως ἀνανεοῖ τὸ διεφθορὸς αὐτοῦ αἶμα· καὶ ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀνάπλασιν αὐτῷ χαριζόμενος τὰ μὲν ὅσα πλήρης μυελοῦ, νεοπαγεῖς δὲ χαρίζεται σάρκας ὥσπερ τοῖς νηπίοις, 5 καὶ τὸ δὴ τέλος ἀνδρώσας αὐτὸν καὶ ἐπιρρώσας, ὥσπεροῦν ἐτύγχανε πρὸ τοῦ νοσήματος, ταῖς ἐν ἀνθρώποις καὶ συνήθεσι διατριβαῖς ἀποκαθίστησιν.

33,26 εὐξάμενος δὲ πρὸς κύριον καὶ δεκτὰ αὐτῷ ἔσται, εἰσελεύσεται δὲ προσώπῳ καθαρῷ σὺν ἐξηγορίᾳ.

10 τότε ὁ διασωθεὶς εὐχαριστήριον ᾠδὴν καὶ ἐξομολόγησιν εὐπρόσδεκτον ἀνοίσει θεῷ, προσώπῳ δὲ καθαρῷ, τῷ τῆς ψυχῆς δηλονότι· καθαίρεται γὰρ ἡ ψυχὴ διὰ παιδείας καὶ ἐξομολογήσεως.

33,26 ἀποδώσει δὲ ἀνθρώπῳ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

ἡ ὁ ἐξομολογησάμενος τιμῶν λοιπὸν τὸ δίκαιον καὶ καλλίων διὰ 15 τῆς παιδεύσεως γεγονώς, ἡ ὁ θεὸς κατὰ τὸ δίκαιον λοιπὸν ἐπαμύνων τῷ μετανοήσαντι.

33,27 εἶτα τότε ἀποπέμφεται ἄνθρωπος αὐτὸς ἐαυτῷ λέγων· οἷα συνέτελουν καὶ οὐκ ὄξια ἦτασέ με ὧν ἤμαρτον.

γνοὺς δ' ὁ σωθεὶς τῆς σοφῆς τοῦ θεοῦ παιδείας τὸ κέρδος τὸν εὐ- 20 χαριστήριον ἀνοίσει <ἕμνον> λέγων οὐκ ὄξια πεπονθέναί ὧν πρὸ τῆς ἐτάσεως δέδρακεν.

Υ Γ(βOFPN -7; βOFPL 10-12; βOFP 14-16; βOFPN ≠ 19-21) N(≠ 10 - 11 θεῷ; 14 τιμῶν - 15 γεγονώς)

1 κατεργαγότα καὶ: κατεργαγότα καὶ (N), > Γ / ἐπαλείψεως Γ: ἀπαλείψεως Υ 2 ἀνανεοῖ Γ: ἀνανεώσει Υ 3 τὴν - χαριζόμενος: ἀναπλάτων Γ 4 δὲ + ἀτῶ Γ / ὥσπερ τοῖς νηπίοις > Γ 5-6 ὥσπεροῦν - νοσήματος > Γ 10 τότε + φησὶν Γ / ᾠδὴν: ἐδὴν Γ 11 τῷ - δηλονότι: τὸ δὲ εἰσελεύσεται προσώπῳ καθαρῷ ἀντὶ τοῦ μετὰ παρρησίας προσελεύσεται θεῷ Γ / ψυχῆς + [[καθαροῦ]] Υ 12 καθαίρεται - ψυχῆ: καθαρθεὶς τὴν ψυχὴν Γ 14 ὁ Γ: > Υ / καὶ ΓN: > Υ / κάλλιον Υ 14/15 γεγονώς vor διὰ stellt N 18 ἦτασε LXX: ἦτασαν Υ 19-20 τὸν - λέγων: εὐχαρίστως ἐρεῖ (Γ) 20 <ἕμνον>; vg1. 286,3 21 ἐτάσεως Hag: αἰτίας Υ (> Γ)

33,28 σῶσον τὴν ψυχὴν μου τοῦ μὴ ἐλθεῖν εἰς διαφθοράν, καὶ ἡ ζῶή μου φῶς ὄφεται.

καὶ ταῦτα τοῦ ἕννου τὰ ῥήματα. αἰτεῖ γὰρ μὴ τῆς τῶν ὀδίων με-
ρίδος μετὰ τόνδε τὸν βίον ἐν τῇ διαφθορᾷ γενέσθαι, ἀλλὰ τῆς τῶν
5 δικαίων. φῶς γὰρ δικαίοις διὰ παντὸς εἶναι ἡ γραφή κατεπα-
γγέλλεται πανταχοῦ.

33,29 - 30 ἰδοὺ ταῦτα πάντα ἐργάζεται ὁ ἰσχυρὸς ὁδοὺς τρεῖς μετὰ ἄνδρός. ἄλλ' ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου, ἵνα ἡ ψυχὴ μου ἐν φωτὶ αἰνῆ αὐτόν.

10 ταῦτα τοῦ ἰσχυροῦ καὶ σοφοῦ θεοῦ τὰ ἔργα ποικίλως ἡμᾶς εὐερ-
γετοῦντος, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν ψυχικὸν διαφυγεῖν θάνατον, ἐν ἀμυθῆτῳ δὲ
ζῶῃ καὶ φωτὶ διηνεκεῖ δοξολογίας ἀναπέμπειν αὐτῷ. τὸ γὰρ ὁδοὺς
τρεῖς ὄντι τοῦ· πολυμερῶς· ἢ τὸ τρεῖς διὰ τὸ τὴν θεῖον παι-
δείαν τριπλῆν ἄγειν ὠφέλειαν, ἀποχὴν κακίας, ἀνάληψιν ἀρετῆς καὶ
15 τὰ ἐπὶ ταύτῃ τοῖς ἁγίοις ἐπηγγελμένα· ἢ ὁδοὺς τρεῖς διὰ τὸ
ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον - ταῦτα δὲ θεοῦ καὶ
θεῶν διδασκάλων ἔργα -- ἢ ὁδοὺς τρεῖς, ἵνα ὁλόκληρος ἡμῶν
δισαωθῇ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα.

33,31 - 33 ἐνωτίζου, ἰὼβ, καὶ ἄκουέ μου· κῶφευσον, καὶ ἐγὼ εἰμι
20 λαλήσω. εἰ ἔστι σοι λόγος, ἀποκρίθητί μοι· λάλησον, θέλω γὰρ σε
δικαιωθῆναι. εἰ μὴ, σὺ ἄκουσον μου· κῶφευσον, καὶ διδάξω σε σοφί-
αν.

εἴ τι τοιγαροῦν πρὸς ταῦτα λέγειν ἔχεις καὶ διελέγξαι με μὴ δί-

5 Proverbien 13,9

16 2.Timotheus 4,2

Υ Γ(βΟF 3 - 5 παντός; βΟF 10-18; 23-) Ρ(3-6) Ν(≠ 3-6; ≠ 10-18)

3 καὶ - γὰρ: εἶτα καὶ εὔξεταί φησιν ΓΡ / ταῦτα + τῆς εὐχῆς καὶ (Ν)
5 γὰρ + εἴρηται Γ 5/6 κατεπαγγέλεται Υ 7 ἐργάζεται: ἐορᾶ-
ται LXX 9 αἰνεῖ Υ 10 ταῦτα + φησιν Γ 11 θάνατον + τὴν
ἀμαρτίαν Γ / ἀμυθήτω: ἀΐδιω Γ 12 διηνεκεῖ > Γ 13 πολυμε-
ρῶς: πολυτρόπως Γ 15 διὰ - 17 τρεῖς > Γ 17 ὁλόκληρον Γ
18 τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ stellt Γ 20 σε LXX: σοι Υ 23 τι Γ:
τε Υ / διελέγξαι Υ, ἐλέγξαι Γ

καὶα περὶ τῆς τοῦ θεοῦ δικαιοσύνης λέγοντα, λάλησον, ἡδέως γὰρ
 ἔχω τῆς σῆς ἐπακροάσασθαι δικαιολογίας. τὸ δὲ καὶ ἐγὼ εἶμι
 ἀντὶ τοῦ· μὴ δείσης, ἐγὼ εἶμι ὁ ἰσοφυῆς σοι, ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ
 διηρητισμένος, οὐ φοβερὸς τις καὶ καταπληκτικὸς, ἀλλ' ἐγὼ εἶμι ὁ
 5 προτρέπων ἀποκριθῆναι. εἰ δὲ μηδὲν ἔχεις ἀποκρίνασθαι, μεθ' ἡσυ-
 χίας ἄκουσον καὶ ἐτέρας σοφίας ῥήματα.

3-4 vgl. Hiob 33,6

Υ Γ(β0FP)

3 τοῦ₁ + οὐ πρὸς θεὸν σοι ὁ ἀγὼν Γ (zu Recht? vgl. S.277,10f) / δεί-
 σης + ὡς ἔφασκες Γ / ἰσοφυῆς Γ: ἕως φουεῖς Υ 3-4 ὁ ἐκ
 - διηρητισμένος > Γ (hat P) 4-5 οὐ - ἀποκριθῆναι > Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

< Ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ > ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιοὺς λέγει· ἀκούσατέ μου, σοφοί, ἐπιστάμενοι ἐνωτίζεσθε τὸ καλόν.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 εἰρηκῶς ὁ Ἐλιοὺς τρόπον κηδεμονικῆς παιδεύσεως θεοῦ καὶ ὅτι δι' ἐνυπνίων φοβῶν καὶ διὰ νόσων παιδεύων ἐπὶ τὸ κάλλιον ἡμᾶς ἐπανάγει, πάλιν ἐξ ἐτέρας ἀρχῆς ποιεῖται τὸν λόγον καὶ προοιμιαζόμενος παρακαλεῖ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν τῶν λεγομένων κατανόησιν. προστίθεται δὲ διδάσκειν περὶ κολάσεως ὀλοθρευούσης ἀδίκους καὶ 10 ἄξιοι τοὺς ἀκροατὰς διακρίναι, εἰ καλῶς εἴρηται τῷ Ἰώβ, ὡς αὐτὸς μὲν δίκαιός ἐστιν, οὐ δίκαια δὲ πάσχει παρὰ θεοῦ. εἶτα καὶ φησιν, ὅτι ἐκάστῳ ὁ θεὸς τὸ κατ' ἄξιον ἀπονέμων κολάζει τοὺς ἀδίκους, καὶ λογιαμοὺς τούτου τίθησιν· πρῶτα μὲν γὰρ ὁ δημιουργὸς οὐκ ἂν ἀνέσχοιτο, φησίν, ὀδνησάι τὰ ἴδια ποιήματα, ἀλλ' οὐδ' ἂν κηδεμῶν ἂν 15 καὶ εὐεργέτης ἀνθρώπων ὁ κύριος παρὰ τὸ δίκαιον ἐπάξει τινὶ κόλασιν.

περὶ μὲν οὖν δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ ὀρθῶς εἴρηται τῷ Ἐλιού, τὴν δὲ αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Ἰώβ πάσχει, οὔτε αὐτὸς ἐνόησεν, οὔτε οἱ φίλοι. οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον, ὅτι κατὰ ἀντίδοσιν ὧν δέδρακε πέπονθεν, 20 ὁ δὲ Ἐλιοὺς δοξάζει μὲν ὀρθῶς περὶ θεοῦ, οὐχ εὐρίσκει δὲ τὴν αἰτίαν τῆς κατὰ τὸν Ἰώβ ἐπαγωγῆς. πλὴν διαφέρει τῶν φίλων, ὅτι μὴ

Υ Γ(βΟF 5-) Ν(5 - 14 ποιήματα; 17 περὶ - Ἐλιού)

1-2 κεφάλαιον κγ nach λέγει stellt Υ 3 ἐπιστάμενοι - καλόν LXX: ὅτι εἴρηκεν Ἰώβ δίκαιος εἶναι Υ; vgl. 289, 11 6 φοβῶν ΓN: θελιῶν Υ / παιδεύων ἐπὶ τὸ κάλλιον ΓN: ἐπὶ τὸ κάλλιστον παιδεύων Υ 9 προστίθεται ΓN 11 δίκαια ΓN: δία Υ / καὶ > Ν 12 πᾶ κατ' ἄξιον ὁ θεός Ν 13 τούτου ΓN: τούτους Υ / πᾶντα - ὁ: ὁ γὰρ Ν / ἂν ΓN: > Υ 15 κύριος: θεός Γ 18 ἐνόησεν Υ 19 ἀντίδωσιν Υ 20 οὐκ Υ

καταδικάζει τὸν δίκαιον. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ μέγας ἰὼβ οὕτω πεπληροφορημένος ἦν, δι' ἣν αἰτίαν πέπονθεν. ὅθεν διάφοροι μὲν πάντων οἱ λόγοι καλῶς μὲν καὶ ὀρθοδοξαστικῶς περὶ θεοῦ λαλοῦντων, ἡ δὲ τῆς πληγῆς ὑπόθεσις οὐδενὶ γνῶριμος ἐτύγχανεν. τοῦτο δὲ μόνον 5 μέμφεται τῷ ἰὼβ ὁ Ἐλιούς, ὅτι πρὸς θεὸν ὁμοτίμως ἤθελε κρίνεσθαι, τῇ μὲν προφορᾷ τῶν ῥημάτων προσέχων, νοῆσαι δὲ ἀμηχανήσας, ἐξ οἷας ἀγάπης καὶ πίστεως τῆς περὶ θεοῦ δικαιοκρισίας ὁ ἅγιος ἀνὴρ τοὺς λόγους προέφερον, καὶ ὡς οὐ θεοῦ κατηγορῶν, ἀλλὰ τοὺς φίλους διελέγξει θέλων τὴν πρὸς θεὸν ἐπόθει διαδικασίαν.

10

Αἱ λέξεις

34,2-3 ἀκούσατέ μου, σοφοί, ἐπιστάμενοι ἐνωτίζεσθε τὸ καλόν, ὅτι οὗς λόγους δοκιμάζει, καὶ λάρυγξ γεύεται βρωσίν.

ἄνδρες, φησίν, σοφοί, κατανοήσατε τὰ εἰρημένα· λόγων μὲν γὰρ ἀνοή κριτική, ὡσπερ διακριτικὸς βρωμάτων ὁ λάρυγξ.

15 34,4-6 κρίσιν ἐλάμεθα ἑαυτοῖς, γνῶμεν ἀνὰ μέσον ἑαυτῶν, τί καλόν, ὅτι εἴρηκεν ἰὼβ· δίκαιός εἰμι, ὁ κύριος ἀπήλλαξέ μου τὸ κρίμα. ἐφεύσατο δὲ τῷ κρίματί μου, βίσιον τὸ βέλος αὐτοῦ ἄνευ ἀδικίας.

ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς κριταὶ γενώμεθα, εἰ καλῶς ὁ ἰὼβ λελάληκε λέγων· δίκαιος μὲν εἰμι, ἀλλ' ὁ θεὸς μοι τὸ κριτικὸν οὐκ ἐφύλαξεν, ἀλλ' 20 ἐφεύσατο τῷ κρίματί μου οὐ πρὸς ἀξίαν κρίνας τὰ κατ' ἐμέ, καὶ ὡς δυνατὸς μάλλον ἢ δίκαιος βίῃ τὴν πληγὴν ἐπήγαγε κατὰ τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος.

Υ Γ(ΡΟΦ -9; ΡΟΦΡΝ # 13-14; 18-) Ν(4 τοῦτο - 9)

1 οὕτω Γ: οὕτω Υ 2 ἀπάντων Γ 3 ὀρθοδοξαστικῶς Γ: ὀρθοδόξως Υ
 4 οὐδενὶ Γ: οὐδὲ Υ 4-5 τοῦτο - μέμφεται: μέμφεται δὲ Ν
 5 ὁ Ἐλιούς > Ν 6 νοῆσαι δὲ ἀμηχανήσας: μὴ συνεῖς δὲ Ν / ἔξ - 8
 καὶ > Ν 7 τῆς: ἡ Υ / θεοῦ + καὶ Υ 8 ὡς ΓΝ: > Υ / θεοῦ ΓΝ:
 θεῶ Υ / κατηγορῶν + ὁ δίκαιος Ν 9 διελλέγξει Υ / πρὸς ΓΝ: εἰς
 τὸν Υ / ἐπόθει ΓΝ: ἐπεποίθει Υ 11 ἐνωτίζεσθαι Υ 12 βρωσίν
 LXX: γνῶσιν Υ 13 τὰ εἰρημένα Hag: τοῖς ἐοραζομένοις Υ (> Γ)
 15 μέσων Υ 18 ἡμεῖς - γενώμεθα: εἰς κοινὴν τοῖνον προκείσθω
 σκέψιν τοῦ ἀληθοῦς ἢ ἔρευσα Γ (εἰς - ἔρευσα + ἡμεῖς - γενώμεθα Ρ) /
 ἐλάλησε Γ 19 ἀλλ' ὁ: ὁ δὲ Γ / μοι Γ: μου Υ

ὁ μὲν οὖν Ἐλιοὺς οὕτως ἐνόησε τὰ εἰρημένα, ὁ δὲ Ἰὼβ τοῦτο ἔλε-
γεν ὅτι· ὑπερέθετο ὁ θεὸς κρῖναι τὰ κατ' ἐμέ. εἰ γὰρ ἐβουλεύετό με
ἀκοῦσαι, δίκαιος ἂν ἐρρῦετο ἄν με τῶν ἀναγκῶν. τοῦτο γὰρ λέγει τὸ
ἀπῆλλαξέ μου τὸ κρίμα, τὸ δὲ ἐφεύσατο δὲ τῷ κρίμα-
5 τί μου, ὡς ὁ ὄγιος πληροφορηθεῖς, ὅτι ὁ θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτῷ,
πῶς, φησὶν, μαρτυρήσας μοι τοιαύταις <με> βασάνοις περιέβαλεν; περι-
ξέει δὲ ὁ Ἐλιοὺς τοῦ Ἰὼβ τὰ ῥήματα ἀγνοήσας, ὡς πολλάκις ἔφημεν,
ἔξ οἷας ἀγάπης τοὺς λόγους προέφερον.

34,7-8 τίς ἀνὴρ ὡσπερ Ἰὼβ πίνων μυκτηριαμὸν ὡσπερ ὕδωρ, οὐχ ἁμαρτῶν
10 οὐδὲ ἀσεβήσας οὐδὲ ὄλως κοινωνήσας μετὰ ποιούντων τὰ ἄνομα τοῦ πο-
ρευθῆναι μετὰ ἀσεβῶν;

καγὼ μὲν οὖν, φησὶν, ἐπίσταμαι τοῦ Ἰὼβ τὴν ἀρετὴν, ὡς τὰς μὲν
ὑβρεῖς ἐκ προαιρέσεως ὑποδέχεται ὡσπερ οἱ ὕδωρ ἐκκίνοντες· τοῦτο
δὲ δεῖγμα μεγίστης ἀρετῆς, τὸ φέρειν ὕβριν ἀλύπως. οἶδα δὲ καί,
15 ὅτι οὔτε πρὸς ἀνθρώπους ἤμαρτεν οὔτε πρὸς θεὸν ἠσέβησεν, ἄλλ' οὐ-
δὲ τὴν μετὰ ἀνόμων ἢ ἀσεβῶν κοινωνίαν ποτὲ ἢ διατριβὴν κατησπάσατο.

34,9 μὴ γὰρ εἶπης ὅτι· οὐκ ἔσται ἐπισκοπὴ ἀνδρός· καὶ ἐπισκοπὴ
αὐτῷ παρὰ κυρίου.

πρὸς τοὺς φίλους εἰρηκῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰὼβ πρὸς αὐτὸν ἔτρεφε τὸν
20 λόγον· μέφομαι γὰρ σοι, φησὶν, οὐχ ὡς ὀδύμῃ, ἀλλ' ὡς ἀνεπισκόπητα
καὶ ἀπρονόητα νομίζοντι τὰ καθ' ἡμᾶς ὡς τοῦ θεοῦ μὴ κηδεμονικῶς
ἐπισκεπτομένου τοὺς ἀνθρώπους.

34,10-11 διό, συνετοὶ καρδίας, ἀκούσατέ μου· μὴ μοι εἶη ἐναντί-

Υ Γ(ΒΟΦΡΝ - 4 κρίμα₁; 6/7 περιξέει - 8; ΒΟΦΡ 12-16; ΒΟΦΡΝ 19 - 21
ἡμᾶς) Ν(# 12-16)

2 ὁ > Γ (haben PN) / γὰρ: δὲ Γ 3 ἄν Γ: > Υ / λέγει: δηλοῖ Γ
4 ἀπῆλλαξέ μου τὸ: κεκράξομαι καὶ οὐδαμοῦ Γ (Hiob 19,7) 6/7 πε-
ριξέει Γ: περιζέει Υ 7 Ἐλιοὺς + καὶ παρατρέπει Γ (richtig?) /
τὰ Γ: > Υ 8 οἷας + δὲ Υ / ἀγάπης + τῆς πρὸς θεὸν Γ (nicht N) /
προέφερον Γ: προσέφερον Υ 13 ὑποδέχεται Γ(N): ἐπιδέχεται Υ
14/15 καὶ ὅτι Γ: ὅτι καὶ stellt Υ 15 οὔτε₁ Γ: οὐ Υ 16 ποτὲ
Γ: > Υ 19 τὰ περὶ τοῦ Γ: τοῦ περὶ τὸν Υ 20 ἀνεπισκόπητα Γ:
ἀπροσκόπητα Υ 22 τοὺς ἀνθρώπους Hag: τοῦ ἀνθρώπου Υ

ον κυρίου ἀσεβῆσαι καὶ ἐναντίον παντοκράτορος ταράξει τὸ δίκαιον, ἀλλὰ ἀποδιδοῖ ἀνθρώπῳ καθὰ ποιεῖ ἕκαστος αὐτῶν καὶ ἐν τριβῷ ἀνδρὸς εὐρήσει αὐτόν.

5 ὄξιῳ τοίνυν· ἀκούσατε ὡς συνιέναι δυνάμενοι τὰ λεγόμενα. μὴ γὰρ δὴ γένοιτό με εἰς ἀσεβεῖς ἐκπεσεῖν λόγους μηδὲ ἐπὶ παντοκράτορος θεοῦ λαλοῦντα φθέγγεσθαί τι παρὰ τὸ δίκαιον. οἶδα γάρ, ὅτι ὁ θεὸς ἐκάσῃ τὰ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων, ἐν ᾧ περιπατεῖ, ἐν τούτῳ δράσεται αὐτοῦ, τουτέστιν· ὡς εὐρίσκει αὐτὸν πορευόμενον, οὕτως αὐτὸν κρίνει.

10 34,12-13 οἷε δὲ τὸν κύριον ἄτοπα ποιήσαιν; ἢ ὁ παντοκράτωρ ταραξεί τὸ δίκαιον, ὃς ἐποίησε τὴν γῆν; τίς δὲ ἔστιν ὁ ποιῶν τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ τὰ ἐνόντα πάντα;

κύριος γὰρ ἔστιν ὁ θεὸς καὶ παντοκράτωρ καὶ πάντων τῶν ὄντων δημιουργός. οὐκ ἂν οὖν, φησὶν, ὁ δεσπότης ἄτοπόν τι πράξειε περὶ 15 τὸ ὑπήκοον, οὐδὲ ὁ κατὰ πάντων τὸ κράτος ἔχων τοῦ δικαίου σύγχυσιν ἐργάσαιτο, οὐδὲ ὁ πάντων ποιητὴς τὸ οἰκτεῖον ἀδικήσῃ δημιουργημα.

34,14-15 εἰ γὰρ βούλοιο συσχεῖν καὶ τὸ πνεῦμα κατασχεῖν παρ' αὐτῷ, τελευτήσῃ πᾶσα σὰρξ ὁμοθυμαδόν· πᾶς γὰρ βροτὸς εἰς γῆν 20 ἀπελεύσεται, ὅθεν καὶ ἐπλάσθη.

εἰ γὰρ μόνον θελήσει ἀνασχεῖν τὴν πνοήν, ἣν τοῖς ζώοις ἔχαρισσας, πανωλεθρίῳ πάντα διαφθαρήσεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον τὸν ὀπὸ γῆς μὴ εἰς τὸ συγγενὲς ἀναλυθῆναι στοιχείον τὴν γῆν. ταῦτα
 Y Γ(ΒΟΡΡΗ 4-9; ΒΟΡΡ 14 οὐκ ἂν -17; ΒΟΡΡ 21-) N(13-17; ≠ 21-23 γῆν)
 1 κυρίου LXX: θεοῦ Y / τὸ LXX: τὸν Y 2 ἀποδιδοῖ LXX: ἀποδιδόναι
 Y 4 ὄξιῳ τοίνυν > Γ / ἀκούσθε Γ, + ὧ φίλοι Γ / ὡς: ὅτι καὶ Γ /
 συνιέναι Γ: συνιέναι Y(P) / δυνάμενοι: δύνασθε Γ 5 δὴ Γ (> N):
 ἰχ() Y / με Γ: μοι Y 6 γὰρ Y(N): τοιγαροῦν Γ / ὅτι: ὡς Γ
 7 ὁ > Γ / τὰ: τὸ Γ 8 αὐτοῦ Γ: αὐτῷ Y 10 ἢ LXX: καὶ Y
 13 γὰρ N 14 δημιουργός + αὐτὸς γὰρ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν καὶ τὰ μεταξὺ N / οὖν: τοίνυν Γ / πράξειε Γ: πράξει Y, πράξῃ N
 16 ἐργάσαιτο ΓN: ἐργάσεται Y / πάντων ποιητῆς: δι' ἀγαθότητα τὸ πᾶν
 συστησάμενος ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τίνος ἀναγκασθεὶς N / ἀδικήσει Y 18 συ-
 σχεῖν LXX: συγγεῖν Y 21 θελήσει: ἐθέλοι θεὸς Γ(N) / πνοήν: ζω-
 ῆν Γ, πνοήν καὶ ζωήν (N) / ζώοις Y(P): ζώσιν Γ(N) 23 τὴν γῆν > Γ

δέ φησιν ὁμοῦ καὶ δεικνύς, ὡς ὅτι ὁ ποιητῆς οὐκ ἄδικεῖ τὰ ποιήματα, καὶ τὸν ἰὼβ εἰς φόβον ἐνάγων ὡς θελήσαντα πρὸς θεὸν ὁμοτίμως διαδικάσασθαι.

34,16 εἰ δὲ μὴ νουθετεῖ, ἄκουε ταῦτα, ἐνωτίζου φωνὴν ῥημάτων.

5 εἰ μὴ πείθει ταῦτα, ἐπὶ τί γε καὶ τῶν ἐφεξῆς ῥημάτων ἄκουσον.

34,17 ἰδὲ σὺ τὸν μισοῦντα ἄνομα καὶ τὸν ὀλλύντα τοὺς πονηροὺς ὄντα αἰώνιον δίκαιον.

κατανόησον, ὡς αἰώνιος καὶ ἄναρχος καὶ δίκαιος ὢν θεὸς μισεῖ μὲν τὰ ἄνομα, τιμωρεῖται δὲ τοὺς πονηροὺς. συλλογιαμῶ δὲ πείθει
10 τὸν ἰὼβ· εἰ γὰρ αὐτὸς μισεῖ τὰ ἄνομα καὶ τιμωρεῖται τὴν πονηρίαν δίκαιος ὢν, οὐκ ἔστιν τι πράξει παρὰ τὸ δίκαιον.

34,18 ἀσεβῆς ὁ λέγων βασιλεῖ· παρανομεῖς, ἀσεβέστατος τοῖς ἄρχουσιν.

εἰ γὰρ κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν καὶ νομοθεσίαν ὁ λέγων τῷ βασιλεῖ· παρανομεῖς ὡς ἀσεβέστατος κρίνεται παρὰ τῶν ἀρχόντων, τί
15 ἂν πάθειεν οἱ πρὸς θεὸν τολμῶντες εἰπεῖν· παρανομεῖς; καλῶς δὲ εἶπεν· τοῖς ἄρχουσιν, οὐ γὰρ πάντως καὶ παρὰ θεῷ ἀσεβῆς κρίνεται ὁ τῷ ἐπιγεῖψ βασιλεῖ λέγων· παρανομεῖς.

34,19 ὃς οὐκ ἐπαισχυνθῆ πρόσωπον ἐντίμου οὐδὲ οἶδε τιμὴν θέσθαι ἄνδρὸς θαυμασθῆναι πρόσωπα αὐτῶν.

20 κρίνεται δὲ ἀσεβείας ὁ τοιοῦτος κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν, ὡς ἔφημεν, ὡς μὴ αἰσχυνθεὶς τὸν ἔντιμον καὶ πλούσιον μηδὲ θαυμά-

Υ Γ(βOFPL -3; βOFPN 5; 8-11; βOFN 13-17; βOFPN 20-) P(13-17)

1 φησιν: λέγει Γ / καὶ: τε Γ / ὅτι > Γ / ἀδικεῖ + ποτε Γ (richtig?)
5 μὴ Hag: μὲν Υ(N), μὲν οὖν Γ / πείθει + σε (N) / ταῦτα + φησίν Γ, +
καὶ σαφρονέστερος γένη εὐ ἂν ἔχοι (N, Konjektur) / ἐπὶ τί γε Hag:
ἐπεὶ τοίγε ΥΓ, εἰ δὲ μὴ (N, Konjektur), viell. ἐπίστησον / ἄκουε Γ
6 ἰδὲ: εἰ δὲ Υ / ὀλλύντα Υ 8 κατανόησον + γὰρ Γ / αἰώνιος - καὶ₂:
δεῖ Γ / ὦν Γ: > Υ / ὁ θεὸς Γ 9 τιμωρεῖται Γ: τιμωροῖ Υ / πεί-
θει: χρήται πρὸς Γ 10 τιμωρεῖται Υ(P): τιμωρεῖ Γ 11 ὦν:
ἄρα καὶ Γ / πράξει Υ 13 ἀνθρωπίνην + φησιν ΓΡ / καὶ νομοθε-
σίαν > Γ / τῷ > Γ 14 ὃς + ἀσεβῆς καὶ Υ 15 πρὸς + τὸν P
/ εἶπεν + ὅτι ΓΡ (nicht N) 16 ἄρα Υ 17 ἐπιγεῖψ: ἐπὶ γῆς Γ
21 ὃς₂ (P): καὶ ὃς Γ, > Υ

σας τὴν προσοῦσαν αὐτῷ δυναστείαν.

34,20 κενὰ δὲ αὐτοῖς ἀποβήσεται τὸ κηκραγένοι καὶ δεῖσθαι ἀνδρός.

τοῖς δὲ θαυμάζουσι τὰ πρόσωπα τῶν ἐντίμων κενὰ ἀποβήσεται διὰ τὸ μὴ ἐπὶ θεῶ, ἀλλ' ἐπ' ἀνθρώπῳ πεποιθένοι.

5 34,20 ἐχρήσαντο γὰρ παρανόμως ἐκκλινομένων ἀδυνάτων.

ἐκκλίνονται τοῦ ἰδίου δικαίου οἱ ἀδύνατοι ὑπὸ τῶν παρανόμως θελόντων χαρίζεσθαι τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄρχουσιν. διὰ τοῦτο γοῦν κενὰ ἀποβήσεται αὐτοῖς, ὅτι πρὸς χάριν ἀνθρώπων παρείδον τὸ δίκαιον.

10 34,21-22 αὐτὸς γὰρ ὁρατῆς ἐστὶν ἔργων ἀνθρώπων, λέληθε δὲ αὐτὸν οὐδὲν ὧν πράττουσιν, οὐδὲ ἔστι τόπος τοῦ κρυβῆναι τοὺς ποιούντας τὰ ἄνομα.

ἀλλ' ὁ πάντα ὄρων ὀφθαλμὸς τοῦ θεοῦ τὰ πάντα βλέπει καὶ οὐκ ἔστι τόπος, εἰς ὃν οὐκ ἀφικνεῖται ἡ πανεποπτικὴ δύναμις τοῦ θεοῦ.

15 34,23 ὅτι οὐκ ἐπ' ἄνδρα θῆσει ἔτι.

καὶ οὐκ ἐφ' ὁ θεὸς τοὺς ἀγίους εἰς ἄνδρα τίθεσθαι τὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτὸν, ὅτι οἱ ὄδικοι ἐπ' ἀνθρώπον ἐλπίζουσιν.

34,23-25 ὁ γὰρ κύριος πάντας ἐφορᾷ, ὁ καταλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἑξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ὁ γνωρίζων αὐτῶν τὰ ἔργα.

πανεπίσκοπος οὗν τυγχάνων ὁ θεὸς καταλαμβάνει μὲν τὰ ἀνεξιχνίαστα, ἐργάζεται δὲ ἔνδοξα καὶ ἑξαίσια καὶ ἀναρίθμητα, πάντα γνω-

Υ Γ(β0FPN -1; 3-4; β0FP 6-9; * 13-14; 21-) Ρ(16-17) Ν(8 ὅτι -9; 21-) Syr(6-9)

3 τοῖς δὲ: πλήν φησι τοῖς Γ / διὰ Γ: διὰ Υ 4 πεποιθένοι + καὶ ἐπελπίζειν Γ 6 ἐκκλίνονται Υ Syr: ἐκκλείονται Γ / παρανόμως Γ Syr: παρανόμων Υ 7 γοῦν Γ: οὖν Υ(Ρ) 8 ἀποβήσεται αὐτοῖς: αὐτοῖς ἀποβήσεται φησιν Γ 11 κρυβῆναι Υ 16 καὶ > Ρ 17 ὅτι οἱ: οἱ γὰρ Ρ 21 οὖν τυγχάνων: γὰρ φησιν τυυχ. Γ, ὧν φησιν Ν 21/22 ἀνεξιχνίαστα: πᾶσιν ἀκατάληπτα ΓΝ 22 ἔνδοξα - ἀναρίθμητα: τὰ παράδοξα Ν 22/1 γνωρίζων: εἰδὼς Ν

ρίζων τὰ παρὰ ἄνθρωποις πραττόμενα. τὸ καταλαμβάνων ὡς ἐφ' ἐ-
κατέρου κεῖται, ἐπὶ τε τοῦ ἐξιχνιάζειν καὶ διασπάρτεσθαι.

34,25 καὶ στρέφει νύκτα καὶ ταπεινωθήσονται.

ἀντὶ τοῦ· τὴν εὐπραγίαν αὐτῶν εἰς νύκτα μεταθήσει. ἢ καὶ οὐ-
5 τως· τὰ δοκοῦντα εἶναι δικαιώματα τῶν ἀσεβῶν στρέφω δείκνυσιν
εἶναι νύκτα τὴν ἄντοφιν αὐτῶν· διδὸν καὶ ταπεινοῖ αὐτούς. ὁ δὲ λέ-
γει, τοιοῦτόν ἐστιν· αὐτοὶ μὲν ὡς ἐκ δικαιωμάτων ποιοῦσιν τινα,
σκότους δὲ ἐστὶν ἔργα ὃ διασπάρττονται, καὶ ταπεινοῦνται παρὰ θεῶν.

34,26 ἔσβεσε δὲ ἀσεβεῖς.

10 μετὰ τὸ ἐλεγχθῆναι αὐτούς δηλονότι.

34,26 ὄρατοὶ δὲ ἐναντίον αὐτοῦ.

ὄρα τοὺς ἀσεβεῖς ὁ θεὸς οὐ κατ' ἐπισκοπῆν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αὐτοὺς
τιμωρεῖσθαι κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς· πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ
ποιοῦντας κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι.

15 34,27-28 ὅτι ἐξέκλιναν ἐκ νόμου θεοῦ, δικαιώματα δὲ αὐτοῦ οὐκ
ἐπέγνωσαν τοῦ ἐπαγαγεῖν ἐπ' αὐτὸν κραυγὴν πένητος, καὶ κραυγὴν
πτωχῶν εἰσακούσεται.

αἰτίας εἶπεν, δι' ἧς οἱ ἀσεβεῖς κολάζονται. ἐπάγεσθαι δὲ φησὶν
τὴν τῶν πενήτων κραυγὴν εἰς θεόν, ὅτι περ ὀδικοῦμενοι εἰς αὐτὸν
20 καταφεύγουσι βοῶντες καὶ τὴν θεόθεν ἐκδίκησιν ἐπικαλούμενοι.

34,29 καὶ αὐτὸς ἤσυχίαν παρέξεται, καὶ τίς καταδικάζεται;

13-14 Psalm 33,17

Υ Γ(βοFP -2; * 4 - 6 ἀτοῦς; 10; 12-14; βοFPN 18-20) Ν(- 1 πραττό-
μενα; * 12-14)

1 καταλαμβάνων Υ / ἐφ' Γ: ἐπὶ Υ 4 μεταθήσει: μεταβάλλει (Γ)
6 ἄντοφιν Υ(Γ) addendum lexicis 6 ἀτοῦς + ἅτε ἐπιπλάστους καὶ
ἐσχηματισμένους (Γ) 10 ἀτοῦς > Γ 12 ὄρα + φησὶν Γ(Ν) /
θεὸς + καὶ Γ (nicht PN) / τῶ: τὸ Υ 13 κατὰ - 14 Γ(Ν): > Υ
18 ἐτίας Υ 19 ὅτι περ Γ: ὅπερ Υ 19/20 εἰς - βοῶντες: βοῶσι Γ
20 θεόθεν: ἄνωθεν Γ / ἐκδίκησιν ἐπικαλούμενοι: ἐπισπῶνται βοήθειαν Γ

εἰ δὲ καὶ θεὸς ἀνεξικμηῶν ἐν ἡσυχίᾳ τέως ἐῖπ' τοὺς ἀσεβεῖς εἶναι, τῆς δύνανται καταδικάσαι, ὃν ὁ θεὸς οὐ κατεδίκασεν;

34,29 καὶ κρύψει πρόσωπον, καὶ τῆς ὄφεται αὐτόν;

τοῦτο λέγει, ὅτι ἀφανῆς ὦν τὰς κρίσεις ἐκφέρει.

5 34,29 καὶ κατὰ ἔθνους καὶ κατὰ ἀνθρώπου <ὄμου>.

τιμωρεῖται δὲ οὐ μόνον τὸν καθ' ἑκαστον, ἀλλὰ καὶ ἔθνηδὸν ἅπαντας, καθ' οὓς οἶδεν αὐτὸς λόγους τὰς πανωλεθρίας ἐργαζόμενος.

34,30 βασιλεύων ἄνθρωπον ὑποκριτὴν ἀπὸ δυσκολίας λαοῦ.

καθὼς γέγραπται· καὶ ἔδωκα αὐτοῖς βασιλεῖα ἐν ὄργῃ
10 τοῦ θυμοῦ μου. πολλάκις γὰρ τὸν σχήματι φαινόμενον ἀγαθὸν συγχωρεῖ εἰς βασιλεῖα ἀναγορευθῆναι, ἐφ' ᾧ κωκωθῆναι δι' αὐτοῦ τοὺς ὑπηκόους διὰ τὴν αὐτῶν δυσκολίαν καὶ κακοπραγίαν.

34,31-32 ὅτι πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ὁ λέγων· εἴληφα, οὐκ ἐνεχυράσω· ἄνευ ἑαυτοῦ ὄψομαι, σὺ δεῖξόν μοι.

15 ὅσα τοῖς παλαιότεροις εἰς τὸν τόπον εἴρηται, παραθήσομαι.

οἱ μὲν φασιν, ὅτι τοῦτο λέγει, ὅτι μὴ τολμᾷ τις εἰπεῖν τῷ ἰσχυροτέρῳ ὅτι· ἀκαίρως εἴληφας τὰ ἐμὰ καὶ οὐκ ἐνεχύρου χάριν ὡς ἐποφειλόμενος, καὶ παρὰ γνώμην ἐμὴν εἴληφας· ἐπίδειξον, ὅτι εὐλόγως τοῦτο δέδρακας. εἰ δὲ τῷ δυνατῷ ταῦτα οὐδεὶς εἰπεῖν τολμᾷ,
20 πῶς σὺ θρασύνη κατὰ θεοῦ; καὶ φασὶ μὲν ταύτην εἶναι τὴν ἔννοιαν, ἀσφαίης δὲ πεπληρῶσθαι τὸ ῥητόν.

9-10 Hosea 13,11

Υ Γ(ΒΟFP 1-2; ΒΟFPN 4; 6 - 7 λόγους; ΒΟFP 9-12; ΒΟFPN 16 - 20 θεοῦ)
N(≠ 9-12) Anastasius Sinaita, Quaestiones, Kap.16 [PG 89,480B] (9 καὶ - 12)

4 ἀφανῆς: ἀόρατος Γ / ὦν + ὁ θεὸς ἀοράτως (ἀοράτους PN) Γ 5 ἀνθρώπου LXX: ἀνθρώπους Υ 8 am Rand nachgetragen in Υ 9 καθὼς γέγραπται: καθὰ εἶπεν Γ / αὐτοῖς: σοι Anast. 10 τὸν (P): τῷ ΥΓ Anast. 11 κακοῦσθαι Γ, + βούλεται Anast. 12 κακοπραγίαν: πονηρίαν Γ 13 ἐνεχυράσω LXX: ἐνέχειρά σου Υ 16 οἱ - λέγει: τινὲς οὕτως ἡρμήνευσαν Γ 17 ἀκαίρως: ἀδίκως Γ / καὶ > Γ / ἐνεχύρου Υ 18 ἐπίδειξον vermutet Young: ἐπεὶ δεῖξον ΥΓ 20 σὺ + φασιν τοιαῦτα Γ

ἄλλοι δὲ οὕτως ἐνόησαν· ὁ πιστεύων, φησὶν, οὐ λαμβάνει ἐνέχυρα, ὁ εἰς τὸν θεὸν ἐλπίζων οὐκ ὅπαιτεῖ αὐτὸν ἐνέχυρα, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεχυράζοντες ἔφασκον· ποιήσον σημεῖον καὶ πιστεῦσομέν σοι, ἦ· κατὰ βῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· ἄλλ' ὁ πεποιθὺς 5 αὐτῷ λέγει ὅτι· χωρὶς τῆς ἐμῆς δυνάμεώς σοι πιστεύων ἐλπίζω ὄφθαι, δηλονότι τὰ ἀγαθὰ.

ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· ὅτι πρὸς θεὸν ῥῆσιν ἀνέλαβον, οὐκ ἐφέξω ἀκωλύτως, σὺ διασάφησον μοι. ὁ δὲ ἐνόησεν ὁ Σύμμαχος, 10 τοῦτό ἐστιν· ἐπειδὴ τὴν ὑπὲρ θεοῦ ῥῆσιν ἀνέλαβον, φησὶν ὁ Ἐλιούς· οὐκ ἐπέχω, ἀλλὰ ἀκωλύτως ἐπεξέρχομαι τῷ λόγῳ. εἰ δὲ μὴ καλῶς λέγω, σὺ διασάφησον, ἄντι τοῦ· ἔλεγξον τὸν λόγον.

34,32 εἰ ὀδίκισαν εἰργασάμην, οὐ μὴ προσθήσω.

εἰπέ οὖν, φησὶν, ἰββ, <εἰ> ὀδίκως λαλῶ, καὶ οὐ προσθήσω τοῖς εἰρημένοις.

15 34,33 μὴ παρὰ σοῦ ὀποτίσει αὐτήν, ὅτι σὺ ἀπίωσι;

μὴ τῶν ἐμῶν λόγων σὺ τὰς δίκας ὀποτίσαι μέλλεις; οὐκοῦν μὴ ἀπίωσι, ἀλλὰ διέλεγξον τὰ εἰρημένα.

34,33 ὅτι σὺ ἐκλέξῃ καὶ οὐκ ἐγώ.

σὸν γὰρ ἐστὶν ἐκλέξασθαι καὶ διευκρινῆσαι, πότερον καλῶς ἢ κα- 20 κῶς ἐλάλησα, οὐκ ἐμοῦ τοῦ εἰρηκότος.

34,33 καὶ τί ἔγνωσ, λάλησον.

εἰ οὖν τι πλεον γνωρίζεις, ἀπόκριναί.

3-4 vgl. Johannes 6,30

4 Matthäus 27,40

Υ Γ(βΟΡΡΝ 7-11; 16-17; 19-20; 22) Ρ(1 ὁ πιστεῶων - 6) Ν(≠ 13-14)

1/2 ἐνέχειρα Υ 2 θεὸν + φησὶν Υ/ ἐνέχειρα Υ/ οἱ Ρ: > Υ 3 ἐνε-
χυράζοντες Ρ, ἐνεχειριάζοντες Υ 5 λέγει: φησιν Ρ 7 ῥῆσιν Γ:
ῥήμασιν Υ 8 οὐκ ἐφέξω Γ: οὐκ ἐφθέγξω Υ, οὐκ ἔξω (Ν), > (Ρ); vgl.
10/ ὁ Σύμμαχος: οὗτος Γ 10 ἐπέχω Γ: ἔχω Υ/ ἐπεξέρχομαι Γ: ἐξέρχο-
μαι Υ 13 εἰπέ .. <εἰ>: δεῖξον .. ὅτι (Ν) 15 ἀποτίσει: vgl. 16,
ἀποτιεῖς Υ/ ἀπτήν LXX: ἀπτόν Υ 16 σὺ Γ: οὐ Υ, + φησὶν Γ 18 ἐκ-
λέξει Υ 20 ἐμοῦ τοῦ Γ: ἐμαυτοῦ Υ 22 γνωρίζεις: γινώσκεις Γ

34,34 διδ̄ συνετοῖ καρδίας ἐροῦσι ταῦτα, ἀνὴρ δὲ σοφὸς ἀκήκοέ μου τὸ ῥῆμα.

ὡς τοῦ ἰὼβ σιωπήσαντος κυροῖ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ὁ Ἐλιοὺς καὶ φησιν ὅτι· ταῦτα, ἅπερ εἶπον πρὸς σέ, καὶ ἄλλοι συνετοὶ λέξουσὶ σοι καί, εἴ τις ἀνὴρ σοφὸς ἐπαινετός, τῶν ἐμῶν ἀκούει λόγων.

34,35 ἰὼβ δὲ οὐκ ἐν συνέσει ἐλάλησε τὰ ῥήματα αὐτοῦ, οὐκ ἐν ἐπιστήμῃ.

ἔστιν ἐν λόγοις ἐπιστήμη, ὅταν τις ἐφιστὸς οἷς μέλλει λέγειν μετὰ συνέσεως προφέρῃ τοὺς λόγους, ἐπαινετῶς τὰς πεύσεις καὶ 10 ἀποκρίσεις ποιούμενος. οὐ σὺν, φησίν, ἀσυνέτως καὶ ἀνεπιστημόνως, εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε λαλόηκας.

34,36-37 οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ μάθε, ἰὼβ, μὴ δῶς ἔτι ἀνταποκρισιν <ὡς περ οἱ ἄφρονες>, ἵνα μὴ προσθῶμεν ἐφ' ἁμαρτίαις ἡμῶν, ἀνομίᾳ δὲ ἐφ' ἡμῖν λογισθῆσεται πολλὰ λαλούντων ῥήματα ἐναντίον κυρίου.

15 ἐπειδὴ ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύζεται ἁμαρτία, συμβουλεύει τῷ ἰὼβ ὁ Ἐλιοὺς μὴ πολυλογεῖν μηδὲ ὡς περ οἱ φίλοι ποτὲ μὲν ἀντιλέγειν, ποτὲ δὲ συντίθεσθαι καὶ περὶ τῶν αὐτῶν πολλὰς ποιήσασθαι τὰς διαλέξεις καὶ πεπλανημένας. τοῦτο γὰρ ἀφρόνων ἴδιον, καὶ μάλιστα οὐ χρῆ ταῦτα εἰπεῖν, ὅταν περὶ θεοῦ τις λαλῇ. ἐγὼ γάρ, φη- 20 σίν, εὐλαβοῦμαι ἐν τοῖς λόγοις, μὴ καὶ περὶ ὧν λαλοῦμεν λόγον

Υ Γ(βOF 3-5; βOFP 10 σὺ - 11; 19 ἐγὼ -) Ρ(3-5; 8-11; 15 συμβουλεύει - 19 λαλῆ) Ν(3-5; * 10 σὺ - 11; 19 ἐγὼ -)

4 λέξουσι: δὲ ἔξουσι Ρ 5 σοφὸς > Ν / ἐπαινετῶς Ρ, ἐπαινετέος Γ, συνετός Ν / λόγων + καὶ τούτοις συντίθεται Ν 8 ἐν λόγῳ ἐπιστήμη ἔστιν Ρ / οἷς: οἷ Ρ 9 προφέρει Υ, προσφέρει Ρ 9/10 καὶ ἀποκρίσεις doppelt Υ 10 σὺ - φησίν: σὺ οὖν Ρ, καὶ γὰρ σὺ γε Γ, σὺ δὲ (Ν) 10/11 ἀσυνέτως nach ἔτυχε stellt und καὶ > Ρ 11 εἰκῆ Hag: εἰ μὴ Υ, > ΓΡ(Ν) / καὶ ἄς ἔτυχε > Γ(Ν) / λελόηκας + ποδὸς θεοδὸν κρῖνεσθαι βουληθεῖς Γ(Ν) 12 μὴν LXX: μὴ Υ 17 ποιεῖσθαι Ρ 18 ἀφρόνων - καί: δίκαιον Ρ 19 χρῆ + πολλὰ οὐδὲ Ρ / εἰπεῖν: λαλεῖν Ρ / λαλεῖ Υ 19-20 ἐγὼ - λόγοις: εὐλαβοῦμαι γὰρ ἐν τούτοις ἔγωγε ΓΝ 20 ὧν λαλοῦμεν: τῶν ψιλῶν ῥημάτων Γ, τῶν ψυχικῶν ῥημάτων Ν

ὕφ' ἔξωμεν τῷ δικαίῳ κριτῇ καὶ πρὸς τὰς ἐξ ἔργων <ἁμαρτίας τὰς ἐκ λόγων> προσθήσωμεν· εἰ δὲ καὶ ἐν λόγοις ἐπλημελήσωμεν, μὴ πάλιν τὰ αὐτὰ φθεγξόμεθα, ἵνα μὴ ταῖς προτέραις καὶ δευτέρας προσθήσωμεν ἁμαρτίας. τοῦτο γὰρ ἔοικε λέγειν τῷ Ἰωβ ὅτι· ἅπαξ οὐκ ὀρθῶς 5 ἐλάλησας· μὴ καὶ εἰσαυθίς τοιούτους ἐπαγάγῃς λόγους, ἵνα μὴ προσθήσωμεν ἐφ' ἁμαρτίαις ἡμῶν.

Υ Γ(βΟΡΡ - 1 κριτῆ) Ν(- 1 κριτῆ)

1 ὑφέξωμεν Υ / δικαιοκριτῆ Ν 1/2 < >: vg1.3-4 2 προσθή-
 σωμεν Υ 3 φθεγξόμεθα Υ 3-4 δευτέρας .. ἁμαρτίας Hag:
 δευτέρας .. ἁμαρτίαις Υ 5 τοιούτους Hag: τοῦ Υ / ἐπαγάγεις Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιοῦς λέγει· τί τοῦτο ἡγή-
σῃ ἐν κρίσει; σὺ τίς εἶ ὅτι εἶπας· δίκαιός εἰμι ἔναντι τοῦ θεοῦ;

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 προδιεξεληθὼν ὁ Ἐλιοῦς περὶ παιδείας θεοῦ τοὺς ἁμαρτάνοντας
ἐπιστρεφούσης, εἶτα καὶ κολάσεως ὀλοθρευούσης τοὺς ὀδίκους, νῦν
τὸν περὶ μακροθυμίας τοῦ θεοῦ λόγον εἰσάγει καὶ μεγαλοπρεπείας
μεμφόμενος τῷ ἰσὼβ ἐφ' οἷς ἔλεγεν· εἰ ἐγὼ ἤμαρτον, τί σοι
δύναμαι ποιῆσαι καὶ ἐφ' οἷς ἠθέλησε κριθῆναι πρὸς θεόν.

10

Αἱ λέξεις

35,2 τί τοῦτο ἡγήσῃ ἐν κρίσει;

ἢ τοῦτο λέγει ὅτι· τί ἐλογίσω περὶ τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ; ἄρα
ὡς δυνάμενος ταῦτα καταλαβεῖν; ἢ ὅτι· τί ἐλογίσω πρὸς θεὸν θέλων
κριθῆναι;

15 35,2 σὺ τίς εἶ ὅτι εἶπας· δίκαιός εἰμι ἔναντι κυρίου;

πῶς ἐτόλμησας δίκαιον σαυτὸν ἀποφῆναι ἔναντίον τοῦ θεοῦ; ὁ μὲν
οὖν Ἐλιοῦς οὕτως ὑπέλαβεν εἰρηκέναι τὸν ἰσὼβ· οὐδαμῶς δὲ ἀπεφῆνα-
το ἑαυτὸν ἀναμάρτητον, ἀλλ' ὅτι κατὰ δύναμιν πᾶσαν δικαιοσύνην ἐ-
φύλαξεν. περὶ γὰρ τῶν ἐν παραπτώμασιν ἁμαρτημάτων καὶ ἀκουσίων

8-9 Hiob 7,20

Υ Γ(βΟΡΡ 5-9; βΟΡΡΝ 12-14; 16 πῶς - θεοῦ) Ν(5-9)

1 κεφάλαιον κδ Υ 2 ἀρχῇ - ῥητοῦ nach λέγει stellt Υ 3 ἰσ-
τι Υ 5 τοὺς - 6 ὀδίκους > Ν 7 τοῦ - μεγαλοπρεπείας: κινεῖ
λόγον Ν 9 καὶ ΓΝ: > Υ 12 ὅτι τί Hag: ὅτι Υ, τί Γ
13 ὡς δυνάμενος: ὅτι δύνασαι Γ / τί Γ: τὸ Υ 16 πῶς + δὲ Γ / σε-
αυτὸν δίκαιον Γ / ἔναντίον τοῦ θεοῦ: ὡς πρὸς θεόν Γ

καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ τούτοις ἔνοχος εἶναι, ποῖ μὲν λέγων· ἐπεση-
μῆνω δέ, εἴ τι ἄκων παρέβην, ποῖ δέ· εἰ δὲ ἁμαρτῶν
ἐκουσίως ἔκρυφα τὴν ἁμαρτίαν μου.

35,3 ἡ ἐρεῖς· τί ποιήσω ἁμαρτῶν;

5 ἄλλ' οὐδὲ ἄφειλες, φησὶν, εἰπεῖν· τί ποιήσω ἁμαρτῶν; οἴ-
δας γάρ, ὁ ποιεῖν ἄφειλες· ἀπέχεσθαι τῆς ἁμαρτίας, σακρῦειν, με-
τανοεῖν, ἰκετεύειν τὸν θεὸν ἀμνηστίαν σοι τῶν παραπτωμάτων παρα-
σχεῖν. ὁ μὲν οὖν Ἐλιοῦς πρὸς τὴν διάνοιαν ἑαυτοῦ καλῶς συμβουλευέ-
ει τῷ Ἰώβ, ὁ δὲ μακάριος Ἰώβ κρεῖττονι διανοίᾳ ἔλεγεν· εἰ δὲ
10 καὶ ἡμαρτον, τί σοι δύναμαι ποιῆσαι; - ἀντὶ τοῦ· οὐδὲν
τοσοῦτον δύναμαι ποιῆσαι ὥστε ἐξαλειῖται τὴν ἁμαρτίαν, εἰ μὴ τῆς σῆς
τύχῃ φιλανθρωπίας. εὐλαβέστερον οὖν ἔλεγεν ὁ Ἰώβ ὅτι· κἂν πᾶσάν μου
δύναμιν εἰσαγάγῃ πρὸς τὸ τὴν ἁμαρτίαν μου ἀπαλειῖται, ἀμηχανῶ τοῦ-
το πρᾶξι· τὸ γὰρ πρᾶγμα τῶν σῶν οἰκτιρισμῶν ἐπιδέεται.

15 35,4 ἐγὼ δέ σοι δώσω ἀπόκρισιν καὶ τοῖς τρισὶ φίλοις.

ὡς καὶ τῶν τριῶν φίλων πεπλανημένων καὶ τοῦ Ἰώβ οὐκ ἐν συνέσει
λαλήσαντος αὐτὸς ὑπισχνεῖται κρεῖττονος ἀπάντων προφέρειν λόγους.

35,5 ἀνάβλεπον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδέ, κατὰσθε νέφη ὡς ὑψηλὰ
ἄπὸ σοῦ.

20 ἄρον, φησὶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς, τοὺς τε αἰματινοὺς καὶ τοὺς τῆς
διανοίας, καὶ θεωρήσας, πόσον ὑπερέχει ὁ οὐρανὸς ἀνθρώπων, παρα-

1-2 Hiob 14,17

2-3 Hiob 31,33

9-10 Hiob 7,20

Υ Γ(βΟΡΡΝ 5 - 12 φιλανθρωπίας; 16-17) Ρ(≠ 20 - 21 ἀνθρώπων; 21/1
παραχώρει -)

1 ἐπισημῆνω Υ

5/6 οἴδας Γ: οἴδα Υ

6 ἄφειλες: ἔδει Γ

6/7 σακρῦειν μετανοεῖν: καὶ Γ (μετανοεῖν σακρῦειν nach 7 θεὸν hat Ρ)

7 τὸν > Γ

7/8 ἀμνηστίαν - παρασχεῖν > Γ

8 ἑαυτοῦ διάνοιαν

stellt Γ

9 τῷ Ἰώβ > Γ / διανοίᾳ + καὶ εὐλαβέστερον (vgl. 12) Γ

10-11 ἀντὶ - ποιῆσαι Γ: > Υ(F)

16 - 17 λαλήσαντος Hag:

ὡς καὶ τῶν τριῶν φίλων πεπλανημένων οὐκ ἐν συνέσει λαλήσαντα Υ, ὡς

καὶ τοῦ Ἰώβ οὐκ ἐν συνέσει λαλήσαντος καὶ τῶν τριῶν φίλων μὴ εὐρόν-
των ἔτι ἀπόκρισιν Γ

17 προφέρειν Γ: προσφέρειν Υ, + τοὺς Υ

χώρει τῆ τοῦ θεοῦ μεγαλειότητι καὶ τοῖς ἀνεφίκοις αὐτοῦ κρίμασιν.

35,6 εἰ ἤμαρτες, τί πράξεις; εἰ δὲ καὶ πολλὰ ἠνόμησας, τί δύνασαι ποιῆσαι;

τῷ οὕτως θαυμαστῷ;

5 35,7 ἐπειδὴ οὖν δίκαιος εἶ, τί δώσεις αὐτῷ; ἢ τί ἐκ χειρὸς σου λήφεται;

εἰ δὲ καὶ δίκαιος εἶ, ποῖαν δικαιοσύνην σου πράξεις, ἵνα ἀρέσῃς αὐτῷ;

35,8 ἀνδρὶ τῷ ὁμοίῳ σου ἢ ἀσέβειά σου καὶ υἱῷ ἀνθρώπου ἢ δικαιο-

10 σύνη σου.

κατὰ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν τοῦτο λέγει ὅτι· μόγις, εἰς ἀνθρώπων ἁμαρτῶν, εἶτα πᾶσαν αὐτῷ θεραπείαν προσαγαγών, δύνη ἐξιῶσαι τὴν δικαιοσύνην σου εἰς τὸ ἀπολυτρώσασθαι τὴν ἁμαρτίαν. ὁ δὲ εἰς θεόν τι ἁμαρτήσας, τί δύναται τοιοῦτον πράξει, ἢ ποῖαν δικαιοσύνην

15 ἀντεισαγαγεῖν εἰς ἀπολύτρωσιν;

ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως νοῆσαι τὰ προκείμενα. ὡς γὰρ τοῦ ἰὼβ εἰρηκότος· εἰ ἤμαρτον, τί σοι δύναμαι ποιῆσαι; καὶ λέγοντος ἑαυτὸν εἶναι δίκαιον, φησὶν ὁ Ἐλιοῦς ὅτι· κἂν ἤμαρτες κἂν δίκαιος ᾦς, οὐδὲν ἐκ τούτου θεδὸς ἢ βλαβήσεται ἢ ὠφελήσεται. μὴ

20 οὖν ἐπαίρου ἐπὶ τῇ σῇ δικαιοσύνῃ.

35,9 ἀπὸ πλήθους συκοφαντούμενοι κερκάζονται.

ἄνθρωποι μὲν γὰρ, φησὶν, συκοφαντούμενοι κερκάζονται ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν κακῶν.

35,9 βοήσονται ἀπὸ βραχίονος πολλῶν.

17 Hiob 7,20

Υ Γ(ΒΟΡΡ # 4; ΒΟΡΡΝ 19 μὴ - 20; # 22-23) Ρ(-4; 7-8; # 11 μόγις - 15)

2 εἰ - πράξεις > Ρ 7 καὶ Ρ: > Υ / εἶ > Ρ / ποῖαν; πᾶσαν Ρ / σου > Ρ 9 ἀνθρώπου LXX: ἀνθρώπῳ Υ 12 προσαγαγών Hag: ἀγαγών ΥΡ

14 τι > Ρ 16 δὲ Hag: γὰρ Υ 20 οὖν: τοίνυν Γ / ἐπαίρου + φησὶν Γ / τῇ Γ: > Υ / σῇ: αὐτοῦ Γ

καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν ὧν πάσχουσι δεινῶν ἐκ τῆς ἰσχύος - τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ βραχίων - τῶν δυνατῶν {οἱ} πρὸς θεὸν βοῶσιν.

35,10 καὶ οὐκ εἶπεν· ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς ὁ ποιήσας με;

κατ' ἐκείνων δὲ προσέρχονται κρᾶζοντες οἱ ὀδικοῦμενοι, κατὰ τῶν 5 μὴ λογιζομένων, ὅτι τὸν θεὸν ἔχουσι ποιητὴν.

35,10 ὁ κατατάσων φυλακᾶς νυκτερινᾶς.

μὴ λογιζομένων, ὅτι αὐτὸς ἔταξε μέτρα νυκτί. ἐπειδὴ γὰρ εἰς τέσσαρας φυλακᾶς ἢ νῦξ διήρηται, ἀπὸ τούτων τὰ μέτρα τῆς νυκτὸς ἐσήμωσε καὶ ὁ διδάξας ἀνθρώπους αἰνεῖν τὸν θεὸν ἐν ταῖς νυκτερινῶν 10 ναῖς φυλακαῖς. μεσονύκτιον, γὰρ φησὶν ὁ Δαυὶδ, ἐξεχειρόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. κατὰ δὲ ταύτην τὴν ἔννοιαν καὶ Θεοδοτίων οὕτως ἐκδέδωκεν· ὁ διδοὺς αἰνέσεις ἐν νυκτί.

κατὰ δὲ βαθύτεραν διάνοιαν νυκτὸς ὄντος τοῦ παρόντος βίου διὰ τὴν 15 σύγχυσιν τῆς ἁμαρτίας φύλακας ἡμῶν ἔταξεν ὁ θεός, οἷον ἐντολὰς καὶ ἄγγελους τοὺς ἡμᾶς φυλάττοντας. {καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ κατατάσων φύλακας νυκτερινᾶς.}

35,11 ὁ διορίζων με ἀπὸ τετραπόδων γῆς, ἀπὸ δὲ πτηνῶν οὐρανοῦ.

οὐ διελογίσαντο οἱ ὀδικοὶ, ὡς ἐτιμήθησαν ὑπὲρ τὰ ἐπὶ γῆς ἄλογα 20 καὶ κατὰ ἄερο διεικτάμενα πετεινά.

35,12 ἐκεῖ κερᾶζονται καὶ οὐ μὴ εἰσακούσῃ καὶ ἀπὸ ὕβρεως πονηρῶν.

ἢ οἱ ὀδικοῦμενοι ἐκεῖ - ἄντι τοῦ· πρὸς θεόν - ἀπὸ τῆς ὕβρεως τῶν πονηρῶν κερᾶζονται, ἵνα ἢ κατ' ἐρώτησιν τὸ καὶ οὐ μὴ

10-12 Psalm 118,62

Υ Γ(ΒΟFP * 1-2; ΒΟFPN 4-5; * 7 - 8 διήρηται; ΒΟFP 14 - 16 φυλάττοντας; 19-20; 22-) Ν(* 1-2; * 19-20)

1 ὧν (ΓN): > Υ 4 οἱ - κατὰ > Γ 10 ἐξεχειρόμην ὁ Δαυὶδ stellt Υ 13 αἰνέσεις die anderen Zeugen (s. Field z.Stelle): ἀνέσεις Υ 14 βαθυτέραν Γ: ἑτέραν Υ 15 οἷον ἐντολὰς Γ: > Υ 19 οὐδ: ἀλλ' οὐδὲ Γ/ ἐλογίσαντο Γ, + φησὶν Γ/ οἱ ὀδικοὶ ὡς ἐτιμήθησαν Γ: ὡς ἐτιμ. οἱ δίκαιοι Υ/ ἐτιμ. + 9εῶθεν Γ 20 καὶ > Γ(hat P)/ κατὰ + τὸν Γ 22 ἢ Γ: > Υ

εἰσακούσῃ, ἀντὶ τοῦ· καὶ ἀκούσει αὐτῶν βοῶντων ὁ θεός.

ἢ οἱ ὀδικοὶ καὶ ὑπερήφανοι ὑπὸ ἐτέρων πονηρῶν ὀδικοῦμενοι ἐὰν κρᾶξωσι πρὸς θεόν, οὐκ εἰσακούονται· πρὸς γὰρ τοὺς τοιούτους, φησὶν, ἀνεπιστρέπτως ἔχει ὁ θεός.

5 πρὸς ἑκατέραν δὲ ἔννοιαν ἀρμόζει τὰ ἐπαγόμενα.

35,13-14 ὅτοια γὰρ ἰδεῖν οὐ βούλεται ὁ κύριος, αὐτὸς γὰρ ὁ παντοκράτωρ ὁρατῆς ἐστὶ τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα καὶ σώσει με.

εἰρηκῶς τοῦ θεοῦ τὸ μισοπόνηρον καὶ ὡς οὐδὲν διαλανθάνει <αὐτόν> τῶν παρὰ ἀνθρώποις πραττομένων, ἀλλὰ καὶ ἐφορᾷ κολαστικῶς
10 τοὺς ἀνόμους, εὐχὴν ἐπέπλεξε τῷ λόγῳ φήσας· καὶ σώσει με.

35,14 κριθῆτι δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, εἰ δύνασαι αὐτὸν αἰνέσαι ὡς ἔστιν.

τί οὖν πρὸς τὸν τοσοῦτον καὶ τηλικούτον θέλεις, φησὶν, κριθῆναι, ὅπουγε μηδὲ πρὸς ἀξίαν αὐτὸν ὑμνολογῆσαι οἷός τε εἶ;

35,15 καὶ νῦν οὐκ ἔστιν ἐπισκεπτόμενος ὄργην αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔγνω
15 παραπτώματι σφόδρα.

διὰ τοῦτο τοιγαροῦν, ἐπειδὴ μὴ συνεχῶς ἐπισκεπτεται τῇ ἐποφειλομένη ὀδίοις ὄργῃ, ἀλλ' ὥσπερ τις ἀγνοῶν οὐ σφόδρα τιμωρεῖται τὰ ἤμέτερα παραπτώματα, τὴν ἀνοχὴν αὐτοῦ καὶ μακροθυμίαν οἱ ἄνθρωποι εἰς καταφρόνησιν λαμβάνουσιν. τὸ δὲ εἰπεῖν καὶ νῦν ἔδει-
20 ξεν, ὅτι κἂν παραχρῆμα μὴ τιμωρῆται, ἀλλ' οὖν ἀποδώσει ποτὲ ἐκαστῷ τὰ κατ' ἀξίαν.

35,16 καὶ ἕβ ματαίως ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐν ἀγνωσίᾳ ῥήματα
βορύνει.

Υ Γ(βOFF -5; 8-10; βOFFN 12-13; βOFF 16-21)

3 κρᾶξωσι Γ: κρᾶξονται Υ / εἰσακούονται Γ: εἰσακούσονται Υ 4 ὁ
> Γ 8-9 καὶ - ἀλλὰ > Γ 10 ἐπέπλεξε Hag: ἔπλεξε ΥΓ (ἐπε-
λέξατο καὶ ἔπλεξε Ρ) 12 τὸν > Γ / ἐθέλεις Γ / φησιν > Γ
16 διὰ: ἀλλὰ διὰ Γ / τοῦτο + φησὶν Γ / τοιγαροῦν > Γ / ἐπισκεπτεται
+ καὶ ἐπεξέρχεται θεός Γ 16/17 ἐπιφειλομένη Υ, ὀφειλομένη Γ
17 ἀλλ' ὥσπερ: ὥσπερ δὲ Γ / οὐ Γ: > Υ 20 τιμωρεῖται Υ
21 τὰ: τὸ Γ 22 βαρύνει LXX: βούει Υ; vg1.304,3-4

μη κατανοῶν, φησίν, ὁ ἰβ τὸ μεγαλεῖον τοῦ θεοῦ καὶ τὸ μακρο-
 θυμον καὶ τὰ ἀκατάληπτα αὐτοῦ κρίματα, καὶ ὅτι ἄνθρωπος οὐδὲ αἰνέ-
 σαι κατ' ἀξίαν τὸν θεὸν δύναται, μήτιγε κριθῆναι πρὸς αὐτόν, βα-
 ρέα καὶ ἀπρεπῆ φθέγγεται ῥήματα. καὶ καλῶς μὲν ὁ Ἐλιούς οὐδὲ
 5 τὸν ἰβ ὡς δι' ἀσεβείας πάσχοντα {μὲν} καταδικάζει, ἀλλὰ καὶ τὰ
 περὶ τῆς θεοῦ μεγαλοκρετείας καὶ ἀνοχῆς ὀρθῶς δοξάζει, οὔτε δὲ
 τὴν γνώμην, ἐξ ἧς τοὺς λόγους προέφερον ὁ ἰβ, κατενόησεν οὔτε
 τὴν αἰτίαν ἐγνώρισε τῶν ἀνηκέστων κακῶν, οἷς περιπέπτωκεν ὁ δίκαι-
 ος.

Υ Γ(ΒΟΡΡΝ 1 - 4 ῥήματα)

1 φησίν + τοιγαροῦν Γ 1-2 τὸ μεγαλεῖον τοῦ θεοῦ καὶ τὸ μακροθυ-
 μον καὶ τὰ ἀκατάληπτα αὐτοῦ κρίματα Hag: τῷ μεγαλείῳ τοῦ θεοῦ καὶ τῷ
 μακροθύμῳ καὶ τοῖς ἀκατάληπτοις αὐτοῦ κρίμασι Υ, τῇ τοῦ θεοῦ μεγα-
 λειότητι καὶ μακροθυμίᾳ καὶ τοῖς ἀκατάληπτοις αὐτοῦ κρίμασι Γ, τὴν
 τοῦ θεοῦ μεγαλειότητα καὶ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὰ ἀκατάληπτα αὐτοῦ
 κρίματα (N, Konjektur); Fehler im Archetyp, entweder hier oder in 1
 κατανοῶν 2/3 πρὸς ἀξίαν αἰνέσαι Γ 3 μήτιγε + καὶ Γ
 3/4 βαρέα - φθέγγεται Γ: > N 5 ἰβ Υ 6 περὶ τῆς Hag: τῆς
 περὶ Υ 7 προέφερον Hag: προσέφερον Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· προσθεῖς δὲ Ἐλιοῦς ἔτι λέγει· μεῖνόν
 <με> μικρόν ἔτι, ἵνα διδάξω σε· ἔτι γὰρ ἐν ἐμοί ἔστι λέξις.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 ἐνταῦθα περὶ δικαιοσύνης θεοῦ διδάσκει ὁ Ἐλιοῦς τὸ κατ' ἀξίαν
 ἐκάστῃ ἀπονεμούσης καὶ περὶ δυνάμεως μεγαλοπρεποῦς καὶ σοφίας ἀ-
 καταλήπτου· συνίστησι δὲ τὸν περὶ τῆς ἀκαταλήπτου σοφίας αὐτοῦ
 λόγον ἐκ τῶν περὶ τὸν ἀέρα γινομένων χειμῶνων τε καὶ βροντῶν καὶ
 τῶν θηρίων καὶ τῶν κτηνῶν, πῶς τὰ μὲν μεθ' ἡμέραν ἐργάζεται, τὴν
 10 δὲ νύκτα εἰς ἀνάπαυσιν ἔχει, τὰ δὲ τὴν μὲν ἡμέραν εἰς τὸ ἡσυχά-
 ζειν ἀπεκληρώσατο, ἵνα μὴ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτρέχῃσι, τὴν δὲ νύκ-
 τα περινοστοῦντα ζητοῦσι τροφήν· καὶ ὅτι τοῖς ὕδασι ὁ θεὸς ποτᾶ
 μὲν εἰς ἀνθρώπων παιδείαν, ποτᾶ δὲ εἰς εὐεργεσίαν χρῆται· καὶ ὅτι
 ἐκ μὲν σκοτῶν φῶς, ἐκ δὲ τῆς τοῦ φωτὸς ἀσχωρήσεως νύκτα ἐργάζεται.
 15 φησὶ δὲ, ὅτι πᾶσιν ἔστιν εὐληπτὸν τὸ ἐκ τῆς δημιουργίας καταλαμ-
 βάνειν, ὡς ἀκατάληπτός ἐστιν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ· μεγαλοπρεπῶς δὲ
 διεξελθὼν τὰ περὶ τῆς ἀκαταλήπτου σοφίας τε καὶ προνοίας τοῦ θε-
 οῦ συμπεραίνει τὸν λόγον εἰς τὸ δεῖν φοβεῖσθαι τὸν θεόν, διὰ μὲν
 οὖν τοῦ δίκαιον ἀποφῆναι θεὸν καὶ τοῖς δικαίοις ἐπαμύνοντα παρά-
 20 κλησιν εἰργάσατο τῷ Ἰωβ, ἵνα ὡς δίκαιος ἀγαθοῦ καὶ δικαίου θεοῦ
 τεύξεσθαι προσδοκῶν ἑαυτὸν ἀνακτήσῃται, διὰ δὲ τοῦ μέγαν καὶ ἰσ-

Υ Γ(βΟF 5-) Γ'(βΟF 5-6 ἀπον.) Ρ(5-7 ἀκαταλ.; 18 διὰ -) Ν(5-18 θεόν)

1 κεφάλαιον κε Υ 2 ἀρχῃ τοῦ ῥητοῦ nach λέγει stellt Υ / ἔτι λέ-
 γει LXX: εἶπεν Υ 5 ἐνταῦθα: ἐν τούτοις Γ'Ρ 7 συνίστησι -
 σοφίας Γ: > Υ / περὶ - αὐτοῦ > Ν 8 λόγον ΓΝ: λέγων Υ / χειμῶ-
 νων τε ΓΝ: > Υ 9 τῶν > Γ 11 ἀπεκληρώσαντο ΓΝ 12 πε-
 ρινοστοῦσι ζητοῦντα Γ 13 χρεῖται Υ 15-16 φησὶ - ὡς: καὶ
 ὅτι Ν 16 τοῦ θεοῦ σοφία stellt Ν/ μεγαλοπρεπῶς - 17/18 θεοῦ Γ:
 ἄηλιχ Ν, > Υ / δὲ + περὶ ταύτης Ν 17 τὰ - θεοῦ > Ν 19 τοῦ
 ΓΡ: τὸ Υ / τὸν θεὸν Ρ 21 τεύξεσθαι ΓΡ: τεύξεται Υ / ἀνακτήσῃται
 ΓΡ: ἀνακτήσεται Υ

χυρὸν καὶ ἀκατάληπτον εἰς φόβον ἐνάγειν ἐπειράσθη τὸν δίκαιον, ἵνα μηκέτι μηδὲν ἀντείπῃ, ἀλλὰ τῇ σιωπῇ παραχωρήσῃ τοῖς ἀκαταλήπτοις τοῦ θεοῦ κρίμασιν.

Θαυμασίως οὖν τοῦ Ἐλιούς μάλιστα πρὸς τῇ τέλει περὶ τῆς τοῦ θεοῦ 5 σοφίας τε καὶ μεγαλοπρεπειάς ἐξηγησαμένου ὁ μὲν Ἰωβ οὐδὲν ἀντείπεν, σύμφηρος δὲ θεὸς τοῖς τοιούτοις αὐτοῦ γέγονε λόγους, ὡς ἐφεξῆς ἔστιν ἐκ τῆς θείας βήσεως καταμαθεῖν.

Αἰ λέξεις

36,2-3 μεῖνόν με μικρὸν <ἔτι>, ἵνα διδῶξ σε· ἔτι γὰρ ἐν ἐμοί 10 ἔστι λέξις. ἀναλαβὼν τὴν ἐπιστήμην μου μακρὸν.

ἐπειδήπερ ἔτι περὶ θεοῦ λέγειν ἔχω καὶ βούλομαι μακρότερον ἀναλαβὼν τὸν λόγον μετ' ἐπιστήμης καὶ γνώσεως διεξελεῖν, ἔκδεξαι καὶ τὰ νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα.

36,3-4 ἔργοις δὲ μου δίκαια ἐρῶ ἐπ' ἀληθείας καὶ οὐκ ὄδικα ῥή- 15 ματα ὀδίκως συνιείς.

τὸ μου πρὸς τὸ δίκαια, ἵνα εἴπῃ ὅτι· τὴν δικαιολογίαν μου, ἣν νῦν ἐρῶ, τοῖς ἔργοις τοῦ θεοῦ πιστοῦμαι δεικνύς, ὡς δ γινώσκω μετὰ ἀληθείας συνίημι καὶ οὐκ ὀδικόν τι νοήσας ὄδικα φθέγγομαι ῥήματα.

20 36,5 γίνωσθε <δέ>, ὅτι ὁ κύριος οὐ μὴ ἀποποιήσεται τὸν ἄνακον.

ἴσθι τοιγαροῦν, ὡς οὐδέποτε θεὸς ἔξω τῆς οἰκειάς ἐπισκοπῆς τὸν ἄνακίφ συζῶντα καταλιμπάνει.

Υ Γ(β0F -7; 11-13; β0FP 16-19) Ρ(-3; 11-13) Ν(1 ἵνα - 7; 11-13; 16 τὴν - 19; 21-22)

1 τὸν ΓΡ: τὸ Υ 2 ἀντείπῃ + ὁ δίκαιος Ν / παραχωρήσει Υ
3 μάλιστα + τὰ Υ 6 δὲ + ὁ ΓΝ 11 βούλομαι + φησιν Γ / μα-
κρότερον: βηλότερον Γ, μακρότερον καὶ βηλότερον Ρ 12 ἔκ-
δεξαι + μαθεῖν ΓΡΝ 13 λεγόμενα: βηθησόμενα Ν 16 τὸ μοῦ Γ:
> Υ / τὸς Γ: τὰ Υ / ὅτι Γ: ἔτι Υ / μου + φησίν Ν 17 τοῦ θεοῦ
ἔργοις stellen ΓΝ / δ γινώσκω ΓΝ: ἀναγινώσκω Υ 18 συνιέμι Υ
18/19 ὄδικα .. ῥήματα: ὄδικα Ρ, ὄδικον ΓΝ 22 ἀνακίφ Ν: ἐν ἀκ. Υ

36,5 δυνατὸς ἰσχύϊ καρδίας ἀσεβῶν οὐ μὴ ζωοποιήσῃ.

ζωοποιεῖται ψυχὴ θείας γνώσεως μεταλαμβάνουσα, θάνατος δὲ λογικῆς ψυχῆς ἢ ἀγνωσίᾳ (καὶ αἱ κολάσεις). ὁ δυνατὸς οὖν, φησὶν, θεὸς καὶ ἰσχυρὸς τὰς ψυχὰς τῶν ἀσεβῶν οὐ μὴ ζωοποιήσῃ διὰ τὸ ἐλέ-
5 σθαι αὐτοὺς ἐν ἀγνωσίᾳ διάγειν.

36,6 καὶ κρίματα πτωχῶν δώσει.

κολάζων δὲ τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ τὰ κρίματα αὐτοῦ τὰ δίκαια τοῖς πένησιν ἀδικουμένοις ἐπαμύνει.

36,7 οὐκ ὀφελεῖ ἀπὸ δικαίου ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

10 ὅμοιον ἐν ψαλμοῖς ὅτι· ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὤτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

36,7 καὶ μετὰ βασιλέων εἰς θρόνον, καθιεῖ αὐτοὺς εἰς νίκος καὶ ὑψωθήσονται.

κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον ἐσθότε τοὺς δικαίους ὁ θεὸς τοσαύτης
15 ὀξιοῦ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τιμῆς, ὡς καὶ συγκαθίζειν αὐτοὺς βασι-
λευσίᾳ καὶ νίκος αὐτοῖς χαρίζεσθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ εἰς ὕψος ἐπαίρειν.

κατὰ δὲ βαθυτέραν διάνοιαν οἱ κατὰ θεὸν πτωχοὶ καὶ δίκαιοι με-
τὰ τῶν κατ' ὄρετὴν μεγάλων σύνθρονοι τῷ βασιλεῖ τῶν οὐρανῶν ἔσαν-
20 ται νικῆσαντες τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς καὶ ὑψωθέντες.

36,8-9 καὶ οἱ πεπεδημένοι ἐν χειροπέδαις συσχεθήσονται ἐν σχοινίῳ πε-
νίας, καὶ ἀναγγελεῖ αὐτοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ὅτι
ἰσχύσουσιν.

10-11 Psalm 33,16

Υ Γ(βΟΡΡ 2-5; 7-8; 14-20) Ν(7-8; 10-11)

3 καὶ αἱ κολάσεις ΥΓ, getilgt Hag 4 καὶ ἰσχυρὸς > Γ 7 δὲ +
ὁ δυνατὸς Ν / τὰ δίκαια ἑαυτοῦ κρίματα ΓΝ 10 ὅμοιον - ὀφθαλμοὶ:
ὀφθαλμοὶ γὰρ Ν 11 καὶ - αὐτῶν > Ν 12 νίκος LXX: μήκος Υ
15 τιμῆς ὡς Γ: τιμῆσεως Υ 17 ἐπαίρειν Γ: ἐπαίρεσθαι Υ 19 μεγά-
λων: βῆγλῶν Γ 21 συσχεθήσονται LXX: [[σιδηραῖς]] ὄντες Υ

τοὺς δὲ ὀδίκους δεαμῆτας ἐργασάμενος καὶ καταδήσας πενίρ διὰ τῶν συμφορῶν εἰς ἀνάμνησιν ἄγει τῶν οἰκείων ἔργων καὶ παραπτωμάτων, ὅπερ ἔπραξαν διὰ τῆς ἰδίας ἰσχύος.

36,10 ἄλλὰ τοῦ δικαίου εἰσακούσεται.

5 τοῦτο τῷ ἀνωτέρῳ εἰρημένῳ συνῆπται, ἵνα ἢ οὕτως· οὐκ ἀφελεῖ ἀπὸ δικαίου ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ δικαίου εἰσακούσεται.

36,10 καὶ εἶπεν, ὅτι ὀπιστραφήσονται ἐξ ὀδικίας.

κηδόμενος δέ, φησίν, καὶ τῶν ὀδίκων ὁ θεὸς δεαμοῖς αὐτοὺς καὶ 10 πενίρ πιέζει, ὡς ἂν εἰς συναίσθησιν ἐλθόντες τῶν ἡμαρτημένων ἀποστρέψωσιν ἐκ τῆς ὀδικίας.

36,11 ἐὰν ἀκούσῃσι καὶ δουλεύσῃσιν, συντελέσουσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν ἀγαθοῖς <καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν ἐν εὐπραγίαις>.

τὴν διὰ τῶν ἔργων ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν τοῦ θεοῦ λέγει ὡσπερ 15 τινὰ νοθεσίαν ἀκουστὴν εἰς συναίσθησιν ἄγουσαν τοὺς παιδευομένους. ἐὰν οὖν, φησίν, ἀκούσαντες τοῦ ψυχωφeloῦς τούτου μαθήματος δουλεύσῃσι θεῷ, ἐν εὐπραγίᾳ καὶ ἀγαθῶν ὀφθονίᾳ βιωτεύουσιν.

32,12 ἀσεβεῖς δὲ οὐ διασφίξει παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι αὐτοὺς εἰδέναι τὸν κύριον καὶ διότι νοθετοῦμενοι ἀνήκοοι ἦσαν.

20 τοὺς δὲ ἀσεβεῖς οὐ διασφίξει θεὸς οὐκ αὐτὸς αὐτοῖς τῆς ὀπωλείας

5-6 Hiob 36,7

Υ Γ(ρΟΡΡ 1-3; 5-7; 9-11; 14-17; 20-) Ν(5-7; 14-17; 20-)

1 ὀδίκους + φησίν Γ 3 ἔπραξαν Γ: ἔπραξεν Υ 6-7 ἀλλὰ - εἰσακούσεται Γ: ὀφθαλμοὶ γὰρ κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὅσα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν Υ (vgl. 307,10f), τὴν ἐποπτικὴν καὶ προνοητικὴν δύναμιν ἀλλ' εἰσακούσεται αὐτοῦ Ν 9 κηδόμενος Γ: φηδόμενος Υ / δέ Γ: μὲν Υ / αὐτοῦς Γ: αὐτοῖς Υ 10 συναίσθησιν Γ: σύνεσιν Υ 10/11 ἀποστρέψωσιν: ἐπιστρέψωσιν Γ 12 συντελέσουσι LXX: συντελέσωσι Υ 13 <>; vgl. 17 14 λέγει ΓΝ: > Υ 15 ἀκουστὴν + φησίν Υ / συναίσθησιν ΓΝ: σὴν αἴσθησιν Υ / ἄγουσαν: ἄγειν Ν 16 οὖν ΓΝ: > Υ / τοῦ - μαθήματος > Ν 17 βιωτεύουσιν Υ, + καὶ μετ' ἐδοξίας τὸν βίον παλαιώσουσιν Ν 19 διότι LXX: διὰ τί Υ 20 δὲ ΓΝ: > Υ / ἀσεβεῖς + φησίν ΓΝ

αίτιος γενόμενος, ἀλλ' ἐπειδήπερ αὐτοὶ ἑαυτοῖς τούτου κατέστησαν
αἴτιοι μήτε τῷ ἐμφύτῳ καὶ φυσικῷ λόγῳ τὸν θεὸν ἐπιγινῶναι θελή-
σαντες, μήτε τῇ ἐπιστρεπτικῇ παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κατήκοοι γενέ-
σθαι θεοῦ βουληθέντες.

5 36,13 καὶ ὑποκριταὶ καρδίας τάξουσι θυμόν.

οἱ δὲ τὰς καρδίας ὑποκριταὶ σχῆμα μὲν εὐσεβείας περικειμένοι,
ἔσωθεν δὲ ὄντες λύκοι ἄρπαγες αὐτοὶ ἑαυτῶν κατατάσσουσι
καὶ καθορίζουσι τὴν θεῖαν ὁργὴν.

36,13 οὐ βοήσονται, ὅτι ἔδησεν αὐτούς.

10 οὗτοι δὲ οἱ ὑποκριταὶ οὐκ ἀναβλέπουσι πρὸς θεὸν καὶ ἐπιστρέφου-
σιν, ἐπειδὴ κατέδησεν αὐτούς ἡ ὑπόκρισις.

36,14-15 ἀποθάνοι τοίνυν ἐν νεότητι ἡ ψυχὴ αὐτῶν, ἢ δὲ ζωὴ αὐτῶν
τιτρωσκομένη ὑπὸ ἀγγέλων, ἀνθ' ὧν ἔθλιψαν ὀσθενῆ καὶ ὀδύνατον.

διὰ τοῦτο, φησίν, καὶ ἄωροι ἀποθνήσκουσιν ὑπὸ τῶν θανατηφόρων
15 ἀγγέλων τιτρωσκόμενοι· ἢ καὶ συναποθνήσκουσι ταῖς νεωτερικαῖς
ἐπιθυμίαις ὑπὸ τῶν τιμωρῶν ἀγγέλων αἰκισθησόμενοι. ἢ δὲ αἰτία·
δι' αὐτὸς εἰργάσαντο κατὰ τῶν ὑποδεεστέρων θλίψεις καὶ ὀδύνας.

36,15 κρίμα δὲ πραέων ἐκθήσει.

τῶν δὲ πραέων τὸ κρίμα ὀρίσει ὁ θεός· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ

7 Matthäus 7,15

Υ Γ(ΒΟFP -4; ΒΟFL 6-8; 10-11; ΒΟFP 14-17; 19-) Ρ(6-8; 10-11)
Ν(-4; 6-8; * 10-11; 14-17; 19-)

1 γινόμενος αἴτιος ΓΝ / ἐπειδήπερ > Ν 1-2 τούτου - αἴτιοι > Ν
3 μήτε τῇ ΓΝ: τῇ τε Υ / κατήκοοι ΓΝ: κατοίκοι Υ 3/4 θεοῦ γε-
νέσθαι stellen ΓΝ 4 βουληθέντες ΓΝ: μὴ θελήσαντες Υ 6 τὰς
καρδίας ΥΡ(FL): τῇ καρδίᾳ Ν(ΒΟ) / ὑποκριταί + φησιν οἱ ΓΡΝ/ μὲν: μό-
νον ΓΝ, + εὐπρεπείας καὶ Ρ 7 ἔσωθεν - ἄρπαγες > ΓΝ/ ἑαυτῶν ΥΓΡ:
ἑαυτοῖς Ν 8 καθορίζουσι ΓΡΝ: καθαίριζουσι Υ 10 οὔτοι -
ὑποκριταί: καὶ ΓΡ 10/11 ἐπιστρέφουσιν: ἐξομολογοῦνται Γ, ἐπι-
στρέφουσι καὶ ἐξομολογοῦνται Ρ 13 ἀνθ' - ἀδύνατον nach 16 αἰ-
τία stellt Υ / ὧν: ὄν Υ 14 ἄωροι Υ 15-16 ἢ καὶ - αἰκισθη-
σόμενοι > Ν 16 ἢ δὲ: καὶ ἑτέρα Γ 17 κατὰ τῶν ὑποδεεστέραν
nach ἀδικίας stellt Ν 19 κρίμα + καὶ τὴν ἐκδίκησιν Ν / ὁ > Γ /
σημαίνει > Ν

ἐκθήσει, ἀντὶ τοῦ· οὐ περιόφεται αὐτοὺς ὀδικομένους. πρᾶξις δὲ ἢ τοὺς κατὰ προαίρεσιν δικαίους νοήσεις, ἢ καὶ πάντας τοὺς ὀδικομένους καὶ δι' ὀσθένειαν ἡσυχίαν ὄγοντας.

36,16 καὶ ἠπάτησέ σε ἐν στόματος ἐχθροῦ.

5 διὰ μέσου τεθηκῶς τὸ κρίμα δὲ πρᾶξων ἐκθήσει ὡς πρὸς τὸ τῶν ὑποκριτῶν πρόσωπον ἐπήγαγεν, ὅτι τιμωροῦνται οἱ ὑποκριταὶ ὡς ἀπατῶντες τοὺς ἄνθρώπους διὰ τοῦ ἑαυτῶν ἐχθροῦ στόματος ἕτερα μὲν διὰ γλώσσης προφέροντες, ἕτερα δὲ κατὰ διάνοιαν ἔχοντες. τὸ δὲ κοινὸν ὡς ἐπὶ ἰδικοῦ προσώπου τεθηκῶς εἶπεν· ἠπάτησέ σε, 10 ἀντὶ τοῦ· ἐπειδὴ πεφύκασιν ἀπατῶν οἱ ὑποκριταί.

36,16 ὄβυσσος, κατὰχυσίς ὑποκάτω αὐτῆς.

εἰ μὲν περὶ τῶν ὑποκριτῶν ὁ λόγος, εὐόκασιν, φησί, ὄβυσσοις βαθέως καὶ ἐγκαθέτως βουλευόμενοι· καὶ ὡς περ ἢ τῶν ὑδάτων κατὰχυσίς ὑποκάτω ἑαυτῆς τὰς ὑφάλους ἐκικρῦπτει πέτρας καὶ λανθάνοντα 15 τοῖς πλέουσι φέρει τὸν κίνδυνον, οὕτω δὴ καὶ ἢ τούτων γνώμη τῆ προσχήματι τῆς ὑποκρίσεως ἐπισκιαζομένη ναυαγεῖν παρασκευάζει τοὺς αὐτῆ καταπιστευόντας.

εἰ δὲ περὶ τῆς θαυματουργίας τοῦ θεοῦ διὰ μέσου παρεντέθηται τὸ ῥητόν, ὑποκάτω, φησί, τῆς ὄβυσσου οὐδὲν ἔστιν ἢ κατὰχυσίς· 20 θαυμαστὸν δὲ ὄντως τὸ ἐπὶ χύματος ἡδρᾶσθαι.

36,16-17 καὶ κατέβη τράπεζά σου πλήρης πιότητος, καὶ οὐχ ὑστερήσει δὲ ἀπὸ δικαίων κρίμα.

5 Hiob 36,15

Υ Γ(ΒΟΡΡ - 1 ὀδικομένους; ΒΟΡΡΝ 5 - 7 στόματος; ΒΟΡΡ 8 τὸ - 9 σε; ΒΟΡΡΝ 12-20) Ν(-3)

1 ἀντὶ - ὀδικομένους > Ν 2 πάντας > Ν 3 καὶ Ν: ἢ Υ / ἡσυχίαν Ν: τὴν ἡσυχίαν Υ
 4 ἠπάτησέ σε (vgl. Z.9): ἠπάτησέ με Υ (προσεπιηπάτησέ σε, προσεπιηπάτησέ με, προσέτι ἠπάτησέ σε u.a. LXX)
 7 ὡς ἀπατῶντες: οὐ μόνον φησὶ δι' αὐτῶν προεἶπον αἰτίας ἀλλ' ἐτειδὴ καὶ ἀπατῶσι Γ 8 προφέροντες Ηαγ: προσφέροντες Υ 10 ἀπατῶν Ηαγ: ἀπαντῶν Υ 13 βουλευόμενοι Γ: βουλόμενοι Υ 14 ὑποκάτω ἑαυτῆς Γ: > Υ 14-15 καὶ - κίνδυνον Γ: > Υ 15 δὴ Γ: > Υ
 16 ναυαγῆν Υ 17 ἀβτῆ: ἀβτοῖς Γ 18 παρεντέθηται Γ: παρεντίθεται Υ

δυνάτους περιορᾶν ἄδικουμένους μήτε τοὺς δυνατοὺς βίβ τῶν οἰκείων ἐκβάλλειν. πάση οὖν φυλακῇ τῶν ἀτόπων ἀπέχεσθαι προσήκει.

ἄλλοι δὲ οὕτως ἠρμήνευσαν· μὴ παρελκύσης, φησίν, ὄλην τὴν νύκτα καθεύδων, ἵνα μὴ ἐκβαλῶν τοὺς ἀγαθοὺς λογιανοὺς τοὺς κραταιοὺντας τὴν ἰσχὺν τῆς ψυχῆς ἑτέρους φαύλους καὶ ἀτόπους ἀντεισαγάγῃς σαυτῷ. φύλαξει οὖν τοῦ μὴ ποιῆσαι ἄτοπα.

κατὰ μὲν οὖν τὸ ῥητὸν τὸ πρῶτον, κατὰ <δὲ> διάνοιαν τὸ δευτέρον· ἀπὸ δὲ τῶν τοιοῦτων πράξεων, τῶν κατὰ δικαιοσύνην, φησίν, εἰς ὕψος ἀναθῆσθαι διανοίας μηδὲν ἔτι ταπεινὸν ἢ πτωχὸν ἢ χαμαιπε-
10 τὲς φρονῶν.

36,22 ἰδοὺ ὁ ἰσχυρὸς κραταιώσκει ἐν ἰσχύϊ αὐτοῦ. τίς γάρ ἐστι κατ' αὐτὸν δυνάστης;

ἀπὸ τοῦ περὶ δικαιοσύνης ἀνθρώπων λόγου εἰς τὸν περὶ ἰσχύος θεοῦ καὶ δικαιοσύνης ἐκβαίνει λόγον, ἐπισυνάπτων καὶ τὸν τῆς με-
15 γαλοπρεπειᾶς αὐτοῦ καὶ σοφίας καὶ τῶν ἀνεξιχνιάστων τῆς θείας προνοίας ἔργων. θεώρησον οὖν, φησίν, ὡς ὁ ἰσχυρὸς θεὸς κραταιῶς πάντα καὶ μετὰ θεϊκῆς δυνάμεως ἐργάζεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ τῆ αὐτοῦ δυνάμει παραβαλλόμενος.

36,23 τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἐτάζων ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἔργα, ἢ τίς ὁ εἰπών·

20 ἔπραξεν ἄδικα;

ἀλλ' εἰ καὶ τοσοῦτός ἐστι τὴν ἰσχύν, οὐχ ὡς ἐξουσίαν ἔχων ἄτοπὸν τι πράττει οὐδὲ δύναται τις ἀναζητῶν αὐτοῦ τὰ ἔργα ἐπιδει-
ξαί τι πεπραγμένον ὀδίκως, ὥστε εἰ καὶ μὴ δυνατὸν ἐτάζειν καὶ

Υ Γ(ΒΟΡΡ 3-10; 13-18; 21-) Ν(13 - 14 λόγον; 16 θεώρησον - 18)

3 ἠρμήνευσαν Γ: ἐκδεδώκασι τὸ μὴ ἐξελεκύσης τὴν νύκτα Υ 5 ἀτό-
πους: ἀτόνους Γ 5/6 ἀντεισαγάγεις Υ 6 σαυτῷ (ΒΟΡΡ): ἀ-
τῷ Υ(Γ)/ φύλαξει - ἄτοπα: πάση οὖν φυλακῇ τῶν ἀτόπων ἀπέχεσθαι δεῖ
(vgl.Z.2) Γ 7-8 κατὰ, - δευτέρον > Γ 8 δὲ: γὰρ Γ / τῶν
- δικαιοσύνην > Γ / φησίν Γ: φημί Υ 9 ἢ πτωχὸν > Γ
9/10 χαμπετὲς Υ 13 λόγου ΓΝ: λόγους Υ 16 θεώρησον οὖν:
καὶ θεώρησον Ν 17 ἅπαντα Ν / δυνάμεως + καὶ Υ 21 τοσοῦ-
τος Γ: τοιοῦτος Υ(Ρ) / ἔστι + φησίν Γ 23 ἀδίκως: ἀτόπως Γ
/ ἐτάζειν Γ: ἀνεξετάζειν Υ

36,26 ἀριθμὸς ὁδῶν αὐτοῦ καὶ ἀπέραντος.

ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ ἀπέραντος ἡμῖν ἔστι καὶ ἀκατάληπτος.

36,27 ἀριθμηταὶ δὲ αὐτῷ σταγόνες ὑετοῦ.

- 5 τὴν μὲν θεοῦ γινῶσιν οὐδὲν ἐκφεύγει, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑετίων σταγόνων ἐπίσταται.

36,27 καὶ ἐπιχυθήσονται ὑετῷ εἰς νεφέλην.

καὶ οὐκ ἀμέτρως, ἀλλ' ἐναριθμῶς διὰ τῶν νεφελῶν χέεται ὁ ὑετός.

36,28 ρυήσονται παλαιώματα.

- 10 ἐκρέουσι δὲ ἐκ τῶν νεφελῶν τὰ τήγματα, οἱ σταλαγμοί. ταῦτα γὰρ λέγει παλαιώματα ἐκ τοῦ τὰ παλαιὰ τήκεσθαι. ἢ καὶ παλαιώματα λέγει διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ παλαιοῦ ταῦτα οὕτω γενέσθαι κατὰ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν.

36,28 ἐσκίασε δὲ νέφη ἐπὶ ἀμυθῆτων βροντῶν.

- 15 γίνονται οἱ χειμῶνες περὶ τὸν ἀέρα συννεφείας γενομένης.

36,29-30 καὶ ἐὰν συνῆ ἀπέκτασιν νεφέλης, ἰσότητα σημηῆς αὐτοῦ, ἰδοὺ ἐκτείνει ἐπ' αὐτὴν ἡδῶ.

- ἐὰν δοθῆ εἰς σύνεσιν ἐλθεῖν ἀνθρώποις, πῶς μικρῶς προφανείσης νεφέλης περὶ ὄλον τὸν οὐρανὸν ἢ καταπύκνωσις ἐκτείνεται τῶν νε-
20 φῶν - σημηῆν γὰρ λέγει τὸν οὐρανόν, ὡς καὶ Ἰσαίας φησὶν· ὁ στή-

20-2 Jesaias 40,22

Υ Γ(βΟFP 5 τὴν - ἐκφεύγει; 8; βΟFPLN ≠ 10-13; βΟFP 18-) Ν(5-6; 8; ≠ 18 - 19 οὐρανόν)

5 νορ τὴν: ἵνα εἴπῃ ὅτι Γ / μὲν: δὲ Γ, > Ν(Ρ) / τοῦ θεοῦ ΓΝ 6 στα-
γῶνων Υ 7 βετῶ LXX: βετῶν Υ 8 καί: ἐνταῦθα τὴν γινῶσιν φησι
καὶ τὴν πρόνοιαν καὶ ὅτι Ν / ἀμέτρως + φησὶν Γ / χέει τὸν βετὸν ΓΝ
9 <β>υήσονται Υ 10 τήγματα Hag (vgl. 325,23): στίγματα Υ, (> Γ)
11 τήκεσθαι (Γ): τίκεσθαι Υ 14 ἐσκίασε LXX: οὐκ ἔασε Υ 15 συν-
νεφείας Hag: συναφείας Υ 16 συνεὶ Υ / νεφέλης LXX: νεφέλη Υ
18 ἐὰν + οὖν Γ (nicht F) / δοθῆ + φησὶν Γ / προφανείσης Γ(Ν): προφα-
νοούσης Υ 19 καταπύκνωσις: πύκνωσις Γ(Ν)

σας τὸν οὐρανὸν ὡς καμᾶραν καὶ διατείνας ὡς σκη-
 νὴν κατοικεῖν -, πῶς δὲ καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς κατασκευῆς ἐκ-
 τείνει τὴν ἡδῶ - ἡδῶ δὲ ἐρμηνεύεται· φῶς αὐτοῦ, οὕτως γὰρ ὁ Σύμ-
 μαχος ἐκδέδωκεν, ἕτερα δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ τοῦ ἡδῶ τόξον ἔχουσιν -,
 5 ἐὰν οὖν συννοήσῃ ὁ ἄνθρωπος, πῶς συννεφεῖας οὐσῆς αἱ ἡλισταὶ ἀκ-
 τῖνες εἰς τὴν τῶν νεφῶν ἀραιῶσιν προσβάλλουσαι ποιοῦσι τὸ τόξον,
 ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἱρίς καλεῖται, περὶ οὗ καὶ Μωσῆς εἶπεν· ἰ-
 δοὺ τίθῃμι τὸ τόξον μου ἐν τῇ νεφέλῃ εἰς σημεῖον
 τοῦ μὴ γίνεσθαι κατακλυσμόν, θαυμάσεται τοῦ δημιουργοῦ
 10 τὴν σοφίαν, πῶς ἐν μὲν τῇ τῶν νεφῶν πυκνότητι τὴν ὠφέλιμον τοῦ
 ἕτεροῦ τοῖς ἀνθρώποις χρεῖαν ἐργάζεται, ἐν δὲ τῇ ἀραιότητι φαίνα-
 σθαι τὸ τόξον παρασκευάζει παραμυθούμενος τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι
 δῆτα οὐ τῇ ἐπομβρίᾳ τούτους κατακλύζει, ἀλλ' ἀνέχει τῶν ὑδάτων
 τὴν ἄμετρον φορὰν κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπαγγελίαν.

15 36,30-31 καὶ ῥιζώματα τῆς θαλάσσης ἐκάλυφεν· [οὐδεὶς γὰρ οἶδεν]
 ἐν γὰρ αὐτοῖς κρινεῖ λαοὺς.

ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι τὸ τόξον μέχρι τῆς θαλάσσης διήκει, ἢ ὅτι
 ὁ θεὸς τὰ ῥιζώματα τῆς θαλάσσης ἐκάλυφεν. οὐδεὶς γὰρ οἶδεν, ὑπὸ
 τίνος βαστάζεται ἡ θάλασσα ἢ ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς
 20 πεπήγασιν· ῥιζώματα δὲ καλοῦνται τὰ τοὺς κρίκους βαστάζοντα. ἐν
 δὲ τούτοις τοῖς θαυμασίοις κρίνει καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀνθρώπους ὁ
 θεὸς δι' ἐπαγωγῆς θαλάσσης τυχὸν ἢ χαλάζης καὶ τῶν τοιούτων.

36,31 δώσει τροφὴν τῷ ἰσχύοντι.

1-2 Jesaias 40,22 7-9 Genesis 9,13 19-20 Hiob 38,6
 Υ Γ(βOFF -14; βOFFPN 17-22) N(4 ἕτερα -7 καλεῖται; 9 θαυμάσεται -14)
 5 οὖν + φησὶν Γ / συννοήσῃ: ἐννοήσῃ καὶ συνῆ Γ, νοήσῃ N / ὁ > ΓN/
 συνεφεῖας Υ 5/6 ἀκτῖνες ΓN: ἀκτῖναι Υ 6 ἀραιῶσιν ΓN: αἰοέ-
 ωσιν Υ / τὸ ΓN: > Υ 7 πολλοῖς ΓN: παλαιοῖς Υ / ἱρίς: ἤρης Υ /
 Μωσῆς Υ, ἐν τῇ Γενέσει Γ / εἶπεν: λέγει Γ 9 θαυμάσατε Υ
 11 τῇ + μανότῃ καὶ ΓN/ ἀοιδότητι + τῶν νεφῶν N 11/12 προφαίνε-
 σθαι Γ, προσφαίνεσθαι N 13 δῆτα - τούτους: οὐκέτι αὐτοὺς N /
 κατακλύζει Γ: κατασκευάζει Υ, κατακλύσει N / ἀλλ' - ὑδάτων: ἀλλὰ τῶν
 ὑδάτων ἀνέχει N / ἀνέχοι Υ 15 [[.]]; vgl.Z.18 17 τόξον + μου
 Υ / μέχρι + καὶ Γ 19-20 ἢ ἐπὶ - βαστάζοντα > Γ 22 τυχὸν ἢ
 χαλάζης Γ: ἢ χαλάζῃ τυχὸν Υ

ὁ Σύμμαχος παρέξει τροφήν καμπόλλην ἐκδέδωκεν. κατὰ μὲν οὖν τὸ πρόχειρον λέγει, ὅτι τροφήν ἰσχυρὰν καὶ πολλήν - ἀντὶ τοῦ καρπῶν ἀφθονίαν - ἡ τῶν ὑετῶν ἐργάζεται χρεῖα. πρὸς δὲ διάνοιαν τροφῆ ἔσται ἡ γνῶσις τοῦ θεοῦ τῷ ἰσχύοντι καὶ δυναμένῳ γνῶναι τὴν 5 αὐτοῦ θαυματουργίαν.

36,32 ἐπὶ χειρῶν ἐκάλυψε φῶς.

ἐν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει· οὐ γὰρ ἔχει τόπον τόπου κρυβῆναι τὸ φῶς.

36,32 καὶ ἐνετείλατο περὶ αὐτῆς ἐν ἀπαντῶντι.

ὁ Σύμμαχος· καὶ ἐπιτάξει αὐτῷ ὥστε ἀπαντῆσαι ἡρμῆνευσεν. κα- 10 λύπτων γὰρ, φησὶν, τὸ φῶς καὶ νύκτα ἐργαζόμενος ἐντέλλεται αὐτῷ ὥστε ἀπαντῆσαι, ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα τῷ αὐτοῦ βουλήματι ἀλλήλας διαδέχονται.

36,33 ἀναγγελεῖ περὶ αὐτοῦ φίλον αὐτοῦ.

ὁ Σύμμαχος· ἀπαγγελεῖ περὶ τούτου ἐτέρῳ αὐτοῦ; ἐκδέδωκεν, ἀντὶ 15 τοῦ· μὴ περὶ τῆς τούτων δημιουργίας μετὰ τινος βουλευέται ἡ ἐτέρῳ αὐτοῦ ἀνακοινοῦται τὰ τοιαῦτα † σκεπάσματα†; ἵνα κατ' ἐρώτησιν ἦ ἡ ἀνόγνωσις.

δυνατὸν δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι, ὅτι ἔάν τινα ὁ θεὸς τὴν περὶ τούτων χαρίσῃται γνῶσιν, τοῦτον λοιπὸν φίλον ἑαυτοῦ καλεῖ καὶ οὐκέτι 20 δοῦλον, ὡς καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἔλεγεν ὁ σωτῆρ· ὑμεῖς φίλοι

20-1 Johannes 15,14

Υ Γ(βΟFP 1-5; * 7; βΟFPN 9-12; βΟFP 14-) N(* 1 - 3 χρεῖα; * 7; 14-19 γνῶσιν)

1 ὁ > Υ 7 τὸ₁ > (N), (anders Γ) / κρυβῆναι Υ
9 καὶ ἐπιτάξει αὐτῷ Γ: οὕτως Υ / ἀπαντῆσαι Υ(P): ἀπατῆσαι Γ / ἡρμῆ-
νευσεν Γ (nicht N) 11 ἀπαντῆσαι Υ(PN): ἀπαρτίσαι Γ 12 δια-
δέχονται + τὸ οὖν περὶ αὐτῆς τῆς ἡμέρας φησὶν ἐν ἀπαντῶντι δὲ τῷ ἡ-
λίῳ Γ 14 ὁ + δὲ Β / ἐτέρῳ Γ: ἐτέρως Υ, ἐταίῳ N(P); vg1.15/16
und 317,5 / αὐτοῦ > Υ / ἐκδέδωκεν > N 15 τοῦ ΓN: > Υ(P) / μὴ πε-
ρὶ τῆς ΓN: τῆς περὶ Υ / τούτων: τούτου N / βουλευέται ΓN: βούλεται Υ
15/16 ἐτέρῳ αὐτοῦ Γ: ἐτέρου αὐτοῦ Υ, ἐταίῳ ἑαυτοῦ (P), > N 16
τὰ - σκεπάσματα: ταῦτα Γ, > N; viell. παρασκευάσματα? 16/17 ἦ
vor κατ' stellt ΓN 18 οὕτως Υ / ἔάν τινα Γ: ἔάν τισιν Υ, > N /
ὁ > Γ (hat P) 18/19 τὴν περὶ τούτων γνῶσιν ὁ θεὸς χαρίζειται N
20 ὁ σωτῆρ > Γ

μού έστε.

36,33 κτῆσις καὶ περὶ ὀδικίας.

ἕτερα ἀντίγραφα κυρίου κτίσις ἔχουσιν, ὁ δὲ Σύμμαχος ζῆλον περὶ ὀδικίας ἐκδέδωκεν. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· μὴ ἀνακοινοῦται θεὸς 5 ἑτέρῳ τινὶ περὶ τῆς ἑαυτοῦ κτίσεως καὶ πῶς εἰς ζῆλον κινεῖται καὶ τιμωρεῖται τοὺς ὀδίκους;

ἦ καὶ οὕτως· κτῆσις καὶ περὶ ὀδικίας, ἀντὶ τοῦ· ἀναγγελεῖ ὁ θεὸς τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις ὥστε κτήσασθαι αὐτοῦ τὴν σοφίαν καὶ μὴ τὰ ἄδικα· κτήσασθε, γὰρ φησιν, σοφίαν καὶ μὴ ἀρ- 10 γύριον.

37,1 καὶ ὑπὲρ ταύτης ἑταράχθη ἡ καρδία μου καὶ ἀπερρῦη ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς.

Διὸ ἀπὸ ταύτης τῆς θεωρίας οὐ δυναμένη ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸ ἀκατάληπτον τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας ἐνατενίσαι ἑταράχθη καὶ κλόνον ὑπέστη 15 καὶ τῆς οἰκείας στάσεως παρερρῦη καὶ παρεκινήθη. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ θεοσέσιος Παῦλος πεπονθὼς θαυμαστικὴν ἀφήκε φωνήν· ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

20 37,2 ἤκουε ἀκοήν, ἰβ, ἐν ὀργῇ θυμοῦ κυρίου, καὶ μελέτη ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐξελεύσεται.

ἤκουε ἀκοήν, ἀντὶ τοῦ· εἰς συναίσθησιν ἔλθε, διάνοιξόν σου

9-10 Proverbien 17,16 + 8,10

16-19 Römer 11,33

Υ Γ(βΟFP -1; 3-10; βΟFPN 13-19; 22-) Ν(3-10)

2 κτῆσις: κτίσεις Υ; vg1.7-10

3 κτίσις Ν(Ρ): κτίσεις Υ, κτῆ-

σις Γ / ὁ δὲ Σύμμαχος: Σύμμαχος δὲ ΓΝ

5 κτήσεως Γ / καὶ πῶς:

πῶς τε ΓΝ

6 τιμωρεῖται: κολάζει Ν

7 ἦ: εἰ Υ / κτῆσις -

τοῦ > Ν / κτῆσις Γ: κτίσεις Υ

8 ὁ Ν: καὶ ὁ Υ, > Γ

9 τὰ - 10 Γ: ἀργύριον Υ, τὰ ἄδικα Ν

11 ἀπερρῦη LXX: ὑπερρῦει Υ

13 διὸ > (Ν)/ ἀπὸ ταύτης Γ: ἀτ' ἀτῆς Υ / θεωρίας + φησὶν Γ / μου ἡ ψυ-

χὴ stellt Γ 14 ἑταράχθη καὶ > Γ 15 παρερρῦει Υ / καὶ παρε-

κινήθη: μονονουχὶ καὶ ἐκπηδῶσα ἀπὸ τοῦ θαύματος Γ 17 ὡς - 19:

καὶ τὰ ἐξῆς Γ (> Ν)

22 συναίσθησιν Γ: σὴν αἴσθησιν Υ

τὴν ἀκουστικὴν τῆς φυγῆς δύναμιν καὶ ὥσανεὶ φωνῆς αἰσθητῆς ἀκούων
κατάμαθε τὰ ἐξ ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις γινόμενα. ἐξὸν γὰρ
ἐκ τῶν πραγμάτων ὥσπερ ἔκ τινος θείας διδασκαλίας καὶ μελέτης ἐκ
στόματος θεοῦ ἐκπορευομένης ἐκδιδάσθαι τὰ ἐκ θείας κινήσεως ἐπι-
5 φερόμενα, οἷον τὰς ἀπὸ τῆς χαλάζης βλάβας, τὰς ἐπομβρίας, τοὺς
αὐχμούς, τῶν καρπῶν τὴν φθοράν. διὰ γὰρ τῶν τοιούτων ὁ θεὸς μο-
νονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖς ἐκδιδάσκει ἡμᾶς τὴν ἐαυτοῦ δύναμιν καὶ σοφί-
αν καὶ πρὸς φόβον ἡμᾶς ἐνάγει. μελέτη οὖν ἡμῖν ἐστὶ τὰ τοιαῦτα
καὶ ὑπογραμμὸς καὶ διδαχὴ φοβεῖσθαι παρασκευάζουσα τὸν ταῦτα
10 κατεργαζόμενον.

37,3 ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ.

διήκει δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ θεοῦ μέχρι τῶν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ,
τουτέστι καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν καταχθονίων, καὶ οὐκ ἄναρχα καὶ ἀ-
κυβέρνητα καὶ ἀνεπισκόπητα τυγχάνουσι τὰ καθ' ἡμᾶς.

15 37,3 καὶ τὸ φῶς <αὐτοῦ> ἐπὶ πτερύγων τῆς γῆς.

πτερύγων, τῶν ἄκρων· ἅμα τε γὰρ ἡμέρα διαυγάζη, τῆς γῆς τὰ
ἄκρα καταφωτίζονται.

37,4 ὁπίσω αὐτοῦ βοήσεται φωνή, βροντήσεται ἐν φωνῇ ὕβρεως αὐτοῦ.

ἀντὶ τοῦ ὕβρεως αὐτοῦ ὁ Ἀκύλας ὑπερφέρειας αὐτοῦ ἐκδέδωκεν,
20 τουτέστιν· ὑπεροχῆς ἢ ἀπειλῆς. τὸ μεγαλεῖον δὲ τοῦ θεοῦ παραστή-
σαι θέλων ὥσπερ τινὶ στρατηγῷ ἢ καὶ βασιλεῖ μεγάλους τινὰς καὶ
φοβεροὺς ἐπομένους ἔταξε τῆς βροντῆς τοὺς ἤχους. ὅταν οὖν, φησὶν,
θελήσῃ θεὸς κελεῦσαι τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ, εὐθύς αἶ διὰ τῆς βρον-

Υ Γ(βOFFPN -10; 12-14; * 16-17; βOFFP 19-) Ν(19-)

1 ὥσανεὶ - ἀκούων > Γ 2 γινόμενα - 4 κινήσεως > Γ 6 ἀχμούς Υ
/ καρπῶν + ἡ Υ / τῶν τοιούτων Γ: τούτων Υ(Ρ) / ὁ > Γ 8 ἐστὶ > Ρ
9 ὑπογραμμὸς Γ: ὑπογραμμοὶ Υ / παρασκευάζουσα Γ: παρασκευάζουσι Υ
12 δέ + φησὶν Γ 12-13 μέχρι - καὶ₁ > Γ 13 μέχρις + καὶ Γ /
τῶν Γ: > Υ / καὶ₂ - 14 καὶ: οὐδὲ Γ 14 ἀνεπισκόπητα Γ: ἀνεπίσκο-
πα Υ / τυγχάνει Γ 16 διαυγάζει Υ 18 βροντήσεται LXX: φροντί-
σει Υ; vg1.22 19 ἀντὶ - αὐτοῦ₁ ΓN: > Υ 20 ὑπεροχῆς ἢ ΓN:
ὑπερηχῆθη Υ, ὑπεροχὴν τῆς (Ρ) 20/21 παραστήσεται ΓN: παραστήσα-
σθαι Υ 22 ἐπομένους > Γ 23 θελήσεται Υ, ἐθέλη ΓN / θεός: κύ-
ριος Ν / αἶ > Ν

τῆς καταρρήγνυνται φωναί, ἢ βουλαμένου αὐτοῦ τινας ὀδίκους ἐξυβρί-
σαι παραδηλοῦσαι τὴν ἀπειλήν ἢ τὴν ὑπερφέρειαν αὐτοῦ καὶ ὑπεροχὴν
κατασημαίνουσαι.

κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν διάνοιαν ὀπίσω τοῦ θεοῦ λέγονται εἶναι πάν-
5 τα τὰ περὶ τὸν ἄερα καὶ περὶ ἡμᾶς ἀποτελούμενα, ἔτι τε οὐρανὸς
καὶ γῆ καὶ πάντα τὰ ὀρώμενα, ὧν τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας, πῶς τε
γεγόνασιν, ὑπὸ θεοῦ διδαχθεὶς ὁ ἱεροφάντης Μωυσῆς ὀπίσθια θεοῦ
λέγεται ἔωρακέναι. τοὺς γὰρ περὶ τῶν ὁσμάτων λόγους καὶ εἴ τι ἔ-
τερον τῆς σοφίας βαθύτερον, πρόσωπον θεοῦ καλούμενα, ἐν τῇ
10 ζωῇ ταύτῃ <ὄραν> ἄνθρωπος οὐ δύναται. διὸ καὶ πρὸς τὸν Μωυσῆν ἐ-
λέγετο· οὐδεὶς ὄφεται μοι τὸ πρόσωπον καὶ ζήσεται.

δυνατὸν δὲ καὶ κατὰ ἀπλουστέραν ἔννοιαν τὸ ὀπίσω αὐτοῦ νο-
ῆσαι, ἀντὶ τοῦ· θελήσαντος αὐτοῦ. ἅμα τε γὰρ θελήσῃ ἔπεται τῷ θε-
λεῖν τὸ ἔργον.

15 37,4 καὶ οὐκ ἀνταλλάξει αὐτοῦς, ὅτι ἀκούσει φωνὴν αὐτοῦ.

ἐπειδὴ γὰρ πολλῶς αἱ βρονταὶ ἢ προηγουμένου ὑετοῦ ἢ μετὰ τὸν
ὑετὸν γίνονται, καταρρήγνυνται δὲ πολλῶς ἄμετρος ὑετὸς ἐπὶ παι-
δειᾶν ἀνθρώπων, φησὶν, ὅτι οὐκ ἔχουσιν, τί παράσχωσιν ἀντάλλαγμα
οἱ ὑπὸ τῆς ἐπομβρίας μέλλοντες βλάπτεσθαι εἰς τὸ μὴ γενέσθαι καὶ
20 ἀκουσθῆναι τὰς ἐκ τῶν βροντῶν φωνάς, ἵνα εἴπῃ, ὅτι οὐχ οἴδ’ ὅτε
ἔστιν ἄνθρωπος ἀντιστῆναι τῷ θεῷ κελεύσαστι.

ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· καὶ οὐκ ἐξιχνυθήσεται ἀκου-
σθέντος τοῦ φόφου αὐτῆς, ἀντὶ τοῦ· οὐδεὶς δύναται ἐξιχνιάσαι τε
καὶ καταλαβεῖν, πῶς ἢ διὰ τί γέγονε τῆς βροντῆς ὁ ἦχος.

7-11 vg1. Exodus 33,20-23

Υ Γ(βΟFP - 2 αὐτοῦ; * 7 ἠπὸ - 8 ἔωρακέναι; * 11 οὐδεὶς - ζήσεται;
βΟFPN 12-14; βΟFP * 18 φησὶν - 24) Ρ(* 18 φησὶν - 19 βλάπτεσθαι)
N(- 2 αὐτοῦ; 22-24)

1 καταρρήγνυνται Υ / ἢ - ἐξυβρίσαι > N 2 ὑπερφέρειαν ΓN: ὑπερηφερίαν Υ
7 Μωυσῆς Υ 10 ταύτη <ὄραν> Hag: ταῦτα Υ 12 κατὰ - ἔννοιαν: οὐ-
τω Γ 13 θελήσῃ: θελήσει Υ, ἐθέλει Γ / τῶ: τὸ Υ 15 ἀνταλ-
λάξῃ Υ 17 καταρρήγνυνται Υ 18 παράσχωσιν Hag: παρᾶσχω-
σιν Υ(P), (παρασχεῖν Γ) / ἀντάλλαγμα Υ 19 καὶ: ἢ (Γ) 20 τὰς
.. φωνάς: τοὺς .. ἦχους (Γ) / ὅτι (Γ): > Υ / οἴδ’ ὅτε (Γ): ἕως τε Υ
21 ἀντιστῆναι Hag: ἀντιστῆναι Υ 22 οὕτως ἐκδέδωκεν > N / ἐξι-
χνυθήσεται: ἐξιχνιασθήσεται (Γ)N 23 τε > (Γ)N

37,5 βροντήσει ὁ ἰσχυρὸς ἐν φωνῇ αὐτοῦ θαυμάσια.

ὥσπερ δέ τινα φωνὴν ἐκπέμπων τὴν βροντὴν γενέσθαι παρασκευάζει ὁ θεὸς εἰς τὴν τῶν ἀκουόντων κατὰ πληξιν. φωνὴν δὲ θεοῦ τὴν βροντὴν ἐκάλεσε διὰ τὸ ἐκ κελεύσματος αὐτοῦ γίνεσθαι.

5 36,28a ὤραν ἔθετο κτήνεσιν.

μέτρα, ὄρους, ὥστε τὰ μὲν ὑπουργεῖν ἀνθρώποις, τὰ δὲ μὴ ὑποτάττεσθαι.

36,28a οἶδασι δὲ κοίτης τάξιν.

τὰ μὲν νυκτός, τὰ δὲ ἡμέρας ἡσυχάζειν οἰκονομικῶς, ἵνα τῆς κα-
10 τὰ ἀνθρώπων ἐφόδου παύσιντο.

36,28b ἐπὶ τούτοις πᾶσιν οὐκ ἐξίσταται σου ἡ διάνοια, οὐδὲ διαλλάσσειταί σου ἡ καρδία ἀπὸ αἵματος.

Ἄρ' οὖν, φησὶν, οὐχ ἱκανὰ ταῦτα ἐκστῆσαι διάνοιαν καὶ διαλλάσαι; - ἀντὶ τοῦ διαχωρῖσαι ψυχὴν ἀπὸ αἵματος.

15 37,5 ἐποίησε δὲ μεγάλα, δ οὐκ ἤδειμεν.

ὁ Σύμμαχος ποιῶν μεγάλα καὶ οὐ γινώσμεθα ἐρμήνευσεν. δ οὐκ ἤδειμεν οὖν ἀντὶ τοῦ μεγάλα μὲν εἶσι τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ, τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν γινῶναι οὐ δυνάμεθα.

37,6 συντάσων χιόνι· γενοῦ ἐπὶ γῆς. καὶ χειμῶν, ἵνα ἦ ὑετός,
20 καὶ χειμῶν ὑετοῦ δυναστείας αὐτοῦ.

δεικνυσὶ δέ, φησὶν, τοῦ θεοῦ τὴν δυναστείαν ἢ ἐν χειμῶνι τῶν

Υ Γ(βΟFPN 2-4; 6-7; 9-10; 13-14; 17 ἀντὶ - 18; βΟFP 21-) N(≠ 21-)
2 δέ + φησὶν Γ / γενέσθαι Υ(P): γίνεσθαι Γ 3 δ > Γ 4 ἐκά-
λεσε: εἶπε Γ / κελεύσματος: προστάγματος Γ 6 ὄρους Γ: ὄρων Υ
6-7 ὑπουργεῖν - ὑποτάττεσθαι Γ: ὑποτάσσεσθαι τὸ δὲ ἐογάζεσθαι Υ
9 νοτ τὰ₁: καὶ Γ 11/12 διαλλάσσειται LXX: διαλλάσσηται Υ
13 ἄρα Γ 13-14 διαλλάξει - τοῦ: τρόπον τινὰ Γ 15 ἤδειμεν LXX
(vg1.17): εἴδομεν Υ 17 μεγάλα Υ(N): μεγαλεῖα Γ 18 αὐτῶν Γ: αὐτοῦ Υ

ύετων ἐπίχυσις καὶ τῆς χιόνος ἡ ἀποστολή. συντάσσω οὖν ἀντὶ τοῦ· κελεύων.

37,7 ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου κατασφραγίζει, ἵνα γινῆ πᾶς ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν.

5 ὁ δὲ ἄκρος χειμῶν κατασφραγίζει καὶ οἶονεὶ καταδεσμεύει τῶν ἀνθρώπων τὰς χεῖρας καὶ τῶν ἔργων ἀποκωλύει πρὸς τὸ ἕκαστον ἡμῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἐπιγνώμονα γενέσθαι.

κατὰ δὲ βαθυτέραν ἔννοιάν φησιν, ὅτι κατὰ τὴν δύναμιν ἐκάστου κατασφαλίζεται τὴν γινῶσιν ὁ θεός, ἵνα καὶ ὁ πολλὴν καὶ <ὁ> ὀλί-
 10 γην λαβῶν γινῶσιν κατανοοῦντες, ὡς οὐ πάντες ὁμοίως γινώσκουσι καὶ ταῦτα ὁμοφυεῖς ὄντες, τὴν μὲν τῆς φύσεως καταμάθωσιν ἀσθένειαν, διδασχθῶσι δέ, ὅτι θεός ἐστὶν ὁ ἐπιχορηγῶν ἐκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον καὶ κατὰ τὸ ἡμῖν συμφέρον· εἰ γὰρ φυσικὴ ἦν ἡ γινῶσις, ὁμοίως ἐ-
 15 γινώσκομεν διὰ τὴν ὁμοουσιότητα. ἐκ χειρὸς οὖν θεοῦ ἡ τοιαύτη γινῶσις ἐπιγίνεται.

37,8 εἰσῆλθε δὲ θηρία ὑπὸ σκέπη, ἡσύχασαν δὲ ἐπὶ κοίτης.

ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ ἀέρος ψυχρότητος ὑπὸ λόχμαις καὶ ἄντροις τὰ θηρία κατακρύπτονται.

37,9 ἐκ ταμείων ἐπέρχονται ὀδύνας, ἀπὸ δὲ ἀκρωτηρίων ψυχος.

20 ταμείων τῶν ἐνδοτάτω, τῶν ἀποκρύφων. ὀδύνας δὲ λέγει τὰς ἐκ τοῦ κρούους καὶ ψυχους. ἐκ τῶν ἐνδοτάτω οὖν καὶ ἀποκρύφων τὸ ὀδυνηρὸν γίνεται ψυχος.

37,10 καὶ ἀπὸ πνοῆς ἰσχυροῦ δώσει πάγος.

Υ Γ(βΟFP - 1 ἀποστολή; 5-7; * 17-18; 20-22) Η(≠ -2; 5 - 6 ἀποκωλύει; 17-18)

1 ἐπίχυσις Υ(N): ἐπομβρία Γ, ἐπομβρία καὶ ἐπίχυσις (P) / τὸ συντάσσω (N) 2 κατασφραγίζει LXX: κατασφραγίζει Υ 5 δέ: οὖν Γ, > Ν / ἄκρος > Ν / χειμῶν + καὶ ἡ χιῶν Γ, + φησὶν Ν / κατασφραγίζει ΓN: κατασφραγίζεται Υ / καταδεσμεύει Γ: καταδεσμεύσει Υ, καταδεσμεῖ Ν 17 δέ > Ν 19 ἀκρωτηρίων Υ 20 <τ>αμείων Υ / ἐνδοτάτω τῶν Γ: ἐνδοτάτων τῶν (F), ἐνδοτάτων Υ(P) 21 κρούους: κρυμοῦ Γ / ἐκ Γ: καὶ Υ / ἐνδοτάτω (V0): ἐνδοτάτων Υ(γFP)

πάγος δέ, φησίν, διὰ πνεύματος ανίσταται· πνοὴν δὲ ἰσχυροῦ τὸ πνεῦμα ἐκάλεισεν, ἐπειδὴ προστάξει γίνεται θεοῦ.

37,10 οἰακίζεῖ δὲ τὸ ὕδωρ, ὡς ἐὰν βούληται.

χρῆται τῷ ὕδατι, ὡς ἐὰν θελήσῃ, κατὰ τὴν ἰδίαν σοφίαν ὡςπερ τις
5 κυβερνητικῆς ἐπιστήμης ἔμπειρος ἐπὶ τῶν οἰάκων καθήμενος.

37,11 καὶ ἐκλεκτὸν καταπλάσσει νεφέλη.

ἕτερα ἀντίγραφα ἀντὶ τοῦ καταπλάσσει καταπλήττει ἔχουσιν.
εἴτε δὲ καὶ καταπλάσσει εἴτε καὶ καταπλήττει, φησίν, ὅτι σκοτοδι-
νιῶν καὶ ἐκπλήττεσθαι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θαύμασι τὸν ἐκλεκτὸν -
10 τουτέστι τὸν συνετὸν - παρασκευάζει ἢ τοῦ ἀέρος συστροφὴ καὶ πύ-
κνωσις καὶ τῶν νεφελῶν ἢ σύστασις.

ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· ἀλλὰ καὶ καρπῷ ἐπιβρίσει νεφέλη
ἀντὶ τοῦ· ταῦτα γίνεται, ὅτε τοῖς καρποῖς τῆς γῆς ἐπισικιάζει νε-
φέλη. ἐκλεκτὸν οὖν τὸν καρπὸν λέγει, καταπλάσσει δὲ ἀντὶ
15 τοῦ ἐπισικιάζει κατὰ τὴν Συμμάχου διάνοιαν.

37,11 διασκορπιεῖ νέφος φῶς αὐτοῦ.

ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι νεφελῶν πληρούμενος ὁ ἀὴρ διασκορπίζει καὶ
κρύπτει τὸ φῶς· ἢ ὅτι τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸν ἐπιλάμπον διασκορπίζει
τὴν ἐκ τῶν νεφῶν τοῦ ἀέρος κατῆφειαν· ἢ ὅτι ἀλλήλαις αἱ νεφέλαι
20 συρρηγνύμεναι φῶς ἐκπέμπουσιν, ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ τῶν ἀστραπῶν αἴ-
τια τὰ νέφη γίνονται.

Υ Γ(ΒΟΡΡ 1-2; 4-5; 9 ἐκπλήττεσθαι - 15; 17-21) Ν(1-2; 4-5; 7 - 12·
νεφέλη; ≠ 13-15; 17-21)

1 πάγος - φησίν: τὸ δὲ πάγος ΓΝ / πνεύματος + ἀνεμιαίου ΓΝ/ δέ: γὰρ Ν
2 θεοῦ γίνεται stellt Ν 3 οἰακίζεῖ Υ / βούλεται Υ 4 χοῖται
+ δὲ ΓΝ / ἐὰν θελήσῃ: ἀν ἐθέλη θεὸς ΓΝ / τις ΓΝ: τῆς Υ 5 κυβερ-
νητικῆς ἐπιστήμης: κυβερνήτης Γ 7 ἕτερα + δὲ Ν / καταπλήσσει Ν
8 εἴτε₁ - φησίν: φησὶν οὖν Ν / ἐκπλήττεσθαι + φησιν Γ (Heuanfang)
11 καὶ - σύστασις > Γ / νεφελῶν: νεφῶν Ν 12 ἐπίβρουσι Υ
13 ἀντὶ - 13/14 νεφέλη Γ: > Υ(ΡΝ) 14 λέγει + καὶ Υ 18 τὸ₂
> Ν / ἐπιλάμπαν ΓΝ / διασκορπίζει: διασκορπίζει Ν 19 κατῆφειαν Υ
/ ἀλλήλαις ΓΝ: ἀλλήλαι Υ 20 συρρηγνύμεναι Υ / ἐκπέμπουσιν: ἀφει-
σιν Ν / καὶ ΥΝ(Ρ): ἐκ Γ 21 γίνεται Γ (nicht Ρ)

37,12 καὶ αὐτὸς κυκλώματα διαστρέφει.

αὐτὸς δέ, φησίν, ὁ θεὸς ἐν κύκλῳ ταῦτα περιγράφει, καὶ κατὰ καιρὸν γίνεται ὡς προσάττει· ἢ καὶ περὶ αὐτὰ ὁ θεὸς κυκληδὸν ἀναστρέφεται, ἀντὶ τοῦ· πάντα ἐφοδεύει πανταχοῦ παρῶν διὰ τὸ περιεκτικὸν τῆς οὐσί-
5 ας· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς κυκληδὸν πανταχῆ τὰ νέφη περιόγει.

37,12 ἐν θεεβουλαθῶθ εἰς ἔργα αὐτοῦ.

ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐρμῆνευσεν· αὐτὸς δὲ κυκληδὸν ἀναστρέφεται ἐν τῇ
κυβερνήσει αὐτοῦ εἰς τὸ ἐργάζεσθαι αὐτά, ἵνα εἴπῃ ὅτι· οἰακίζεῖ
τὸ ὕδωρ ὡς βούλεται εἰς ἡμετέραν κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν.

10 ἐν δὲ ἑτέροις ἀντιγράφοις οὕτως ἤϋραμεν· ἐν τοῖς κατωτάτω
θεῖς ἔργα αὐτοῦ. σημαίνει δὲ ἡ τοιαύτη γραφή, ὅτι ταῦτα ἐργάζε-
ται θεὸς διὰ τοὺς κάτω, τουτέστιν· τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους.

37,12 πάντα <ῥσα> ἂν ἐντείληται αὐτοῖς, ταῦτα συντέτακται παρ’
αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

15 γίνονται δὲ τὰ ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ ἐντολὰς καὶ
προσάγματα θεοῦ. ἢ καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι πάντα τὰ παρ’ αὐτοῦ οὐ
καινὰ εἰσι καὶ πρόσφατα, ἄλλ’ ἐξ ἀρχῆς οὕτω γινόμενα παρ’ αὐτοῦ·
ἢ ὅτι κατάδηλα ἦσαν αὐτῷ καὶ πρὶν γενέσθαι κατὰ τοὺς τῆς προγνώ-
σεως λόγους.

20 37,13 ἐὰν τε εἰς παιδεῖαν, ἐὰν τε εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ, ἐὰν εἰς ἔ-
λεος εὐρήσει αὐτόν.

καὶ γίνονται ταῦτα ἢ εἰς τὸ παιδεῦσαι καὶ ἐπιστρέψαι ἀνθρώπους

8-9 Hiob 37,10

Υ Γ(β0FP * 2-5; * 7-12; 15 - 17 γινόμενα; 22-) N(* 2 - 4 παρῶν;
* 7-12; 15 - 16 θεοῦ; * 22-)

3 περὶ αὐτὰ: αὐτὸς (Γ) 4 πάντα: πᾶσιν (Γ) 6 ἐν θεεβουλαθῶθ
LXX: ἔνθεν ἐβουλαθῶθ Υ 7 αὐτὸς - ἀναστρέφεται > (ΓN) 8 εἰς
- αὐτὰ (ΓN): > Υ 8/9 οἰακίζεῖ τὸ (N): οἰακίζεται Υ 10 ἡϋραμεν
Hag: ἤραμεν Υ/ κατωτάτω (ΓN): κατωτάτοις Υ(P) 12 τοὺς₂ (Γ): > Υ
13 ἐντείληται LXX: ἐντελεῖται Υ / αὐτοῖς LXX: ἐαυτοῖς Υ / ταῦτα LXX:
πάντα Υ 15 δὲ: γησίον N, δέ φησιν Γ 16 πρόσταγμα ΓN/ ἦ: εἰ Υ
17 καινὰ: κενά Υ / καινὰ - πρόσφατα: πρόσφατά εἰσιν Γ / οὕτως Υ
20/21 ἔλεος LXX: ἔλεον Υ 22 καὶ γίνονται Γ(N): > Υ / πεδεῦσαι Υ

ἀμαρτάνοντας ἢ εἰς καρπογονίαν τῆς γῆς - (βιδ δὲ ἐλέους} πολλὰκις <δὲ> ὁ θεὸς ἐλεῶν ἄνθρώπους καύσανα καὶ φλογμὸν διέλυσεν ὑετὸν ἐπαφείς οὐ διὰ τὴν τῆς γῆς χρείαν, ἀλλ' ἵνα λύσῃ τοῦ ἄερος τὸ θερμὸν - ἢ καὶ ὀπωσθηποτοῦν, ἵνα ἄνθρώπους ἐλεήσῃ.

5 εὐρήσει οὖν τις αὐτὸν διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ταῦτα ποιοῦντα· ἢ διὰ παιδείαν καὶ ἐπιστροφὴν, ἢ διὰ καρποῦς γῆς καὶ βλαστήματα, ἢ δι' ἄλλας αἰτίας, ἀγνώστους μὲν ἡμῖν, πάντως δὲ δι' ἄνθρώπων ἔλεος.

ἔστι δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι, ὅτι γίνεται ταῦτα ἢ εἰς τὸ παιδεύεσθαι τοὺς τῆς γνώσεως ἀξιουμένους, ἢ εἰς τὸ ὑπάρχειν καὶ διαμένειν αὐτὰ τὰ 10 παρ' αὐτοῦ κτισθέντα. καὶ διὰ τῶν τοιούτων γνωρίζομεν καὶ εὐρίσκομεν τὸν θεόν· πολλὰκις δὲ καὶ τινες χάριτι ἐλέους εὔρον αὐτὸν μὴ ἔχοντες τὴν γνώσιν, ἀλλὰ ἀπὸ μόνης χάριτος ὡς ὁ λήπτης τυχόντες.

37,14 ἐνωτίζου ταῦτα, ἰὼβ, στήθι, νουθετοῦ δύναμιν κυρίου.

ἀντὶ τοῦ· πρὸσαχε ἐπιπόνως, ἐγκατάθου τῇ διανοίῃ τὰ εἰρημένα 15 διὰ τῶν ὕτων τοὺς λόγους εἰσδεξάμενος.

37,15-16 οἶδα μὲν, ὅτι κύριος ἔθετο ἔργα αὐτοῦ φῶς ποιήσας ἐκ σκοτούς. ἐπίσταται δὲ διάκρισιν νεφῶν.

οἶδα μὲν οὖν, φησὶν, ὅτι θεὸς ἐστὶν ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος καὶ ὁ τὰ νέφη διακρίνων ὡς ἂν θελήσῃ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐπιστήμην. ἔτερα 20 δὲ ἀντίγραφα οὕτως ἔχουσιν· οἶδας, ὅτε ἔθετο θεὸς ἔργα αὐτοῦ ποιῆσαι φῶς ἐκ σκοτούς, ἐπίσταται δὲ καὶ διάκρισιν νεφῶν; ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐκδέδωκεν· ὅρα γνώση, ὅποτε ἔταξεν ὁ θεὸς περὶ αὐτῶν φῶς ποιήσας ἐκ σκοτούς; ὁ δὲ νοῦς οὗτος· μὴ συμπαρῆς δημιουργοῦντι θεῶ τὸν κόσμον, ὅτε σκοτός ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος καὶ πρῶ-

12 vg1. Lukas 23,40-43 24 Genesis 1,2
Υ Γ(βOFF -7; # 14-15; # 18-19 ἐπιστ.; # 24 πρώτη) Ρ(5-7) Ν(# -7; 23 μῆ-)

1 ἢ - γῆς Γ; > Υ / βιδ -6 βλαστήματα > Γ (vg1.7 App.), βιδ - 4 > (Ν)
3 ἐπ' ἀφῆς Υ 5 οὖν + φησὶν Ρ 6 ἐπιστροφὴν + ἀνθρώπων ἀμαρτανόντων Ρ /
διὰ καρποῦς: εἰς καρπογονίαν τῆς Ρ / καὶ βλαστήματα > Ρ / ἢ₂ + καὶ ΓΡ(Ν) 7 δὲ + δῆπου ΓΡ(Ν) / ἔλεον ΓΡ(Ν), + 5 ἐβόησει -
ποιοῦντα + φησὶν Γ 8 οὕτως Υ 11 viell. <δὲ' > ἐλέους
12 τυχόντες: viell. τυχόν oder τυχόντες <αὐτοῦ> 19 θελήσει Υ,
ἐθ' ἐλγ (Γ) 23 οὕτως Υ 24 τῷ θεῷ Ν / ἐπεφέρετο - ὕδατος:
ἦν ἐπὶ τῶν ὁδάτων Ν / καὶ - 1 φῶς > Ν

τη φωνή θεοῦ κατηνέχθη λέγουσα· γεννηθήτω φῶς, ὅτε πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ὡς ἠθέλησε διετάξατο; οὐκοῦν παραχώρει τῇ τοῦ θεοῦ σοφίᾳ καὶ τοῖς ἀνεπίκτοις αὐτοῦ κρίμασιν.

ταῦτα δὲ λέγει πρὸς φόβον, ὡς νομίζει, τὸν ἰβ̄β̄ ἐνάγων τὸν μη-
5 δέποτε τὸν ἄγιοποιὸν τοῦ θεοῦ καταλείψαντα φόβον τὸν ἰσοδυνα-
μοῦντα τῇ ἀγάπῃ τῷ οἰκείῳ στόματι λέγοντα· χεῖρα δὲ κυρίου εἰ μὴ ἐδεδοίκειν.

37,16-17 ἑξαισία δὲ πτώματα πονηρῶν, σοῦ δὲ ἡ στολῆ θερμῆ.

θαυμάσαι οὖν, φησίν, ἄξιον, πῶς δι' ἄερος τιμωρεῖται θεὸς τοὺς
10 πονηροὺς καὶ πῶς μετὰ τοὺς κρυμοὺς, μετὰ τοὺς ὄμβρους θέρος γίνε-
ται, ὡς δεῖσθαι στολῆς θερινῆς προσφυοῦς τῷ καιρῷ πρὸς τὸ μὴ
ἐνοχλεῖσθαι.

δυνατὸν δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι κατὰ ὑψηλοτέραν ἔννοιαν· ἐπειδὴ
τὰ περὶ δυνάμεως θεοῦ καὶ σοφίας ἐξηγησάμεθα, μάνθανε, ὡς τῶν μὲν
15 πονηρῶν μεγάλα εἰσὶ τὰ παραπτώματα, σοῦ δὲ τοῦ δικαίου ἡ στολῆ -
τουτέστιν· ἡ τῶν ἀρετῶν ἔνδυσις - οὐκ ὅποδ παθῶν <δεδαπανημένη>
οὐδὲ παλαιά, ἀλλὰ θερμῆ, τουτέστι καινῆ καὶ ἔρρωμένη.

τὸ μὲν οὖν πρῶτον κατὰ τὸ ῥητόν, τὸ δὲ δεῦτερον κατὰ διάνοιαν.

37,17-18 ἡσυχάζεται δὲ ἐπὶ <τῆς> γῆς, ὅποδ νότου στερεώσεις μετ' αὐτοῦ εἰς παλαιώματα, ἰσχυραὶ <ὡς> ὀράσεις ἐπιχύσεως.

ἡσυχάζει δὲ ἡ περὶ τούτων γνῶσις ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ γὰρ ἀγνοοῦ-
μεν τούτων τοὺς λόγους καὶ πῶς νότου φυσῶντος παλαιώματα, τουτέ-
στι τῆγματα καὶ σταγόνες στερεαί, καταφέρονται, ὡς ὀρᾶσθαι αὐτῶν
τὴν ἐπίχυσιν. φεκάζοντος μὲν γὰρ ἴσως διὰ τὴν λεπτότητα οὐχ ὀρᾶ-

1 Genesis 1,3 6-7 Hiob 31,35

Υ Γ(β0FP * - 1 φῶς; * 4-7; 9-17; 21-) N(-7)

2/3 σοφία: δυνάμει N 4 νομίζει: οἴεται N 5 ἀγνοοῖον N
5-6 ἰσοδυναμοῦντα - στόματι > N 8 πονηρῶν LXX: πονηροῦ Y
9 οὖν: τοῖνον Γ 10 κρυμοὺς Y 11 πρὸς - 12 Γ: >Y 13 δυνατὸν - νο-
ῆσαι > Γ / οὕτως Y / κατὰ + δὲ Γ 14 μὲν Γ: μὴ Y 15 εἰσι > Γ
/ πτώματα Γ 16 οὐκ - 17 ἀλλὰ > Γ / <δεδαπανημένη> oder ähnlich
17 τουτέστι: ἀντὶ τοῦ Γ 19 ἡσυχάζετε Y / στερεώσεις Y 21 δὲ + φησίν Γ
22 φυσῶντος Y, + ἐκ τῶν νεφῶν Γ 23 καταφέρονται: καταροέουσιν Γ

μεν τὸν ὑετόν, σταλαγμῶν δὲ καταφερομένων πάντες ὄρωσι τὴν αὐτῶν ἐπίχυσιν.

ἔστι δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι· ἡσυχάζει δέ, φησὶν, τὰ ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς καὶ νότον καὶ θέρμην ἐγγίνεσθαι· καὶ ἴσως τούτων 5 ἔρεϊ τις τοὺς ὀποιουσδήποτε λόγους. τί δὲ λέγωμεν περὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ παλαιοῦ στερεμνίως κατασκευασθέντος, ὄντος δὲ ἰσχυροῦ τὴν φύσιν καὶ ὥσπερ τὰ ἐπιχύματα κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν, οὕτως ἡμῶν ὑπερκεχυμένου καὶ μὴ συγχωροῦντος ἡμᾶς ὄρεν τὰ ὑπὲρ αὐτόν.

10 ἄλλοι δὲ οὕτως ἐρμήνευσαν· αὐτός ἐστιν, φησὶν, ὁ ἐκ παλαιοῦ τὸ στερέωμα καταργασάμενος ἰσχυρόν καὶ στερεὸν ἐκ τῆς βευστικῆς καὶ κεχυμένης φύσεως τῶν ὑδάτων. ἀλλ' οὐκ εὐπαρόδεκτος ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία· οὐδὲ γὰρ ἀποφαινόμεθα, ὅτι ἐξ ὑδάτων θεὸς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς οἶδε καὶ ὡς ἠθέλησεν. ὡς γὰρ καὶ τούτου ἀγνώστου 15 ὄντος Ἐλιοῦς διαλέγεται.

37,19 διὰ τί δίδαξόν με, τί ἐροῦμεν αὐτῷ καὶ παυώμεθα πολλὰ λέγοντες.

τί οὖν ἐροῦμεν περὶ τούτων; τί συνιέναι δυνάμεθα; ἴρα τολμῶμεν λέγειν θεῷ· διὰ τί ταῦτα οὕτως ἐποίησας ἢ διὰ τί ἀπροσδεῆς ἂν 20 τόνδε τὸν κόσμον σαυτῷ κατεσκεύασας; οὐ σιωπῇ θαυμάζομεν αὐτοῦ τὴν ἀγαθότητα καὶ σοφίαν; οὐκοῦν τοῦ πολλὰ λέγειν ἐπισημῶν παραχωροῦντες αὐτῷ σοφίας τῆς ὑπὲρ ἡμᾶς.

37,20 μὴ βίβλος ἡ γραμματεὺς μοι παρέστηκεν, ἵνα ἄνθρωπον ἐστηκῶς κατασιωπήσω;

Υ Γ(ΒΟFP -9; βΟF 18-22) Ρ(18-22) Λ(18 - 19 ἐποίησας) Ν(10 αὐτός - 12 ὑδάτων)

3-4 τὰ - γῆς Γ: > Υ 4 νῶτον Υ / ἐγγίνεσθαι Γ: γενέσθαι Υ 5 τοὺς
> Γ / λέγομεν Υ 6 ἐκ Γ: > Υ 6-7 ὄντος - φύσιν > Γ 7 τὰ -
κατὰ Γ: > Υ 8 ἡμῶν Γ: ἡμῶν Υ / συγχωροῦντος Γ: συγχωροῦντες Υ
10 ἐστὶ φησὶν ὁ > Ν 11 κατεργάσατο Ν 16 τίς LXX: ὅτι Υ
18 ἐροῦμεν - τούτων: φήσομεν περὶ τούτων ΓL, φησὶν περὶ τούτων ἐροῦ-
μεν Ρ / συνιέναι Λ: συνεῖναι ΓΡ, οὖν εἶναι Υ 19 ἢ - 20 κατε-
σκεύασας > Γ / ἀπροσδεῆς Ρ: προσδεῆς Υ 20 σαυτῷ Hag: ἑαυτῷ Υ, > Ρ
21 ἀγαθότητα καὶ > ΓΡ / τοῦ: τὰ Ρ 23 ἢ LXX: μὴ Υ / μοι LXX: μου Υ

μη ἀπὸ βιβλίου ταῦτα λαλῶ ἢ φιλονεικία μοί τις ἐστίν, ἵνα σε νικῆσω; οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἀπὸ γνώσεως θεοῦ ταῦτα λέγω καὶ δύναιμι θεοῦ ἐξαγγέλλω, ἀντὶ τοῦ· οὐκ ἐδεήθην παρ' ἑτέρου μαθεῖν ταῦτα· πᾶσι γὰρ πρόδηλα τυγχάνουσι τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. διδὼ καὶ ἐπιφέρει·

5 37,21 πᾶσι δὲ οὐχ ὁρατὸν τὸ φῶς, τηλαυγές ἐστίν ἐν τοῖς παλαιώμασιν.

ὥσπερ γὰρ τὸ φῶς πᾶσιν ἐστὶ πρόδηλον, οὕτω καὶ ταῦτα κατὰ δὴλα τυγχάνουσι θεοῦ ἔργα ὄντα, καὶ δηλός ἐστίν ἐκ παλαιοῦ καὶ ἀρχαίου ταῦτα οὕτω θεὸς διοικούμενος.

37,21-22 ὥσπερ τὸ παρ' αὐτοῦ ἐπὶ νεφῶν ἐξῆλθεν, ἀπὸ βορρᾶ νέφη

10 χρυσουοῦντα.

ὥσπερ ἀμέλει καὶ τοῦτο τὸ ἔργον παρ' αὐτοῦ διαπράττεται, καὶ ὁ ἀῆρ ἐκ συννεφείας καὶ σκυθρωπότητος πνεύματι καθαίρεται. βορρᾶς δὲ αὐτὸν ἀποκαθαίρει χρυσουεῖς καὶ ὑπερύθρους νεφέλας ἀνάγων θεοῦ προστάγματι.

15 37,22-23 ἐπὶ τούτοις μεγάλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ παρὰ παντοκράτορος καὶ οὐχ εὐρίσκωμεν ἄλλον ὅμοιον τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.

ἐκ τῶν τοσούτων ἔστιν ἀναλογισασθαι, ὡς μεγάλην ὀφείλομεν ἀναπέμπειν τῷ θεῷ τὴν δοξολογίαν, ἐφ' οἷς ἡμῶν τὸ γένος ἐτίμησε καὶ διὰ τὴν ἡμῶν κυβέρνησιν ταῦτα οὕτω διαπράττεται ὁ ἀσύγκριτον ἔχων 20 σοφίαν καὶ δύναιμι.

ἕτερα δὲ ἀντίγραφα καὶ τιμὴ παντοκράτορος περιέχουσιν, ἀντὶ τοῦ· μεγάλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τοῦ παντοκράτορος, ἦν αὐτῷ προσοφείλομεν.

Υ Γ(βοϜϜPL 1-4; 6-8; βοϜ 11-14; βοϜϜPL 17-20) Ρ(11-14) Ν(17-20)

1 ἀπὸ + τινός φησιν Γ / μοι Γ: > Υ 2-3 καὶ - ἐξαγγέλλω > Γ
 3 ἐξαγγέλλω Υ / ταῦτα > Γ 4 τυγχάνει Γ / ἐπιφέρει Υ(Ρ): ἐπάγει Γ
 6 γάο + φησὶν Γ / ἅπασιν Γ / ἐστὶ πρόδηλον: πρόκειται Γ 7 τυγ-
 χάνει Γ / καὶ ἀρχαίου > Γ (hat P) 9 βοροᾶ LXX: βοροᾶν Υ
 11 ὥσπερ Γ: > ΥΡ / τὸ Γ: > ΥΡ / ἔργον + φησὶν ΓΡ / διαπράττεται: γί-
 νεται ΓΡ 12 συννεφείας Υ / καθαίρεται + ἐκ τῶν νεφῶν Υ 13 καὶ
 ὑπερύθρους ΓΡ: > Υ 14 θεοῦ προστάγματι > Γ 17 τοσούτων Υ(Ρ):
 τοιούτων ΓΝ, + φησὶν Ν 17/18 ἀναπέμπειν ΓΝ: ἀναπέμπομεν Υ
 18-19 καὶ - διαπράττεται > ΓΝ (καὶ - κυρέονησιν nach 20 Ρ)

37,23 ὁ τὰ δίκαια κρίνων, οὐκ οἶει εἰσακούειν αὐτόν;

τοῦ Ἰὼβ εἰρηκότος· κεκράξομαι καὶ οὐδαμοῦ κρίμα κατὰ τὴν ἔννοιαν τὴν ἡμῖν ἐν τοῖς τόποις ἀποδοθεῖσαν, ὁ Ἐλιούς ὡς τῆς λέξεως ἐπιλαμβανόμενός φησιν ὅτι· μὴ οἴου τὸν δίκαιον κριτὴν καὶ 5 κηδεμόνα τῶν ἡμετέρων παραμελεῖν ἡμῶν. καὶ γὰρ πάντα ἐφορᾷ καὶ πάντων ἀκούει καὶ τὸ κατ' ἄξιον ἐκώσῃ ἀπονέμει κατὰ τὴν οἰκείαν δικαιοκρίσιαν.

37,24 διὸ φοβηθήσονται αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, φοβηθήσονται αὐτὸν καὶ οἱ σοφοὶ καρδίᾳ.

10 τούτου τοῦ συμπεράσματος χάριν ἅσασι διεξοδικῶς ἐξῆλθε τοῖς προειρημένοις εἰς φόβον βουλόμενος ἐνάγειν τὸν Ἰὼβ. διὰ γὰρ πάντα ταῦτα, φησίν, καὶ ὁ πολὺς καὶ ἀγελαῖτος ἄνθρωπος δεδοικέναι τὸν θεὸν ὀφείλει, καὶ οἱ σοφοὶ δὲ καὶ συνετοὶ μᾶλλον τοῦτο ποιεῖν ὀφείλουσιν. καὶ γὰρ οὐδὲ οἱ κατὰ σοφίαν ἄσσοι κατέλαβον τὸ τέλει- 15 ον, ἀλλὰ κἄν τινος ἀξιωθῶσι παρὰ θεοῦ γνώσεως, ἐκ μέρους γινώσκουσιν, ὡς ὁ ἱερὸς ἡμᾶς ἀπόστολος ἐδίδαξεν.

ἐγὼ δὲ φημι, ὅτι καὶ πλεῖον αὐτῶν ὀφείλουσι φοβεῖσθαι τὸν ἀπαθῆ φόβον οἱ πλείονος γνώσεως ἀξιωθέντες· μέγας γὰρ καὶ φοβερὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς κύκλῳ αὐτοῦ. κύκλῳ δὲ σὺ- 20 τοῦ τυγχάνουσιν οἱ ἐπὶ πλεῖον τῆς αὐτοῦ κατανοήσεως ἀξιούμενοι.

2 Hiob 19,7 15-16 1.Korinther 13,9+12 18-19 Psalm 88,8

Υ Γ(βΟΦ # 2 τοῦ - κρίμα; # 4 μῆ - 5 ἡμῶν; βΟΦΡ 10 - 14 ὀφείλουσιν)
Ρ(2 τοῦ - κρίμα; # 3 ὁ - 6 ἀκούει) Ν(2-7)

1 ἀπτόν LXX: ἀπτόν Υ 2 Ἰὼβ + πρότερον Η / οὐδαμοῦ (Γ)Ρ⁴: οὐ δεῖ μου Υ 2-3 κατὰ - ἀποδοθεῖσαν; νῦν Ν 4 ἐπιλαμβανόμενος Ν: ἐπιλαμβανόμενος Υ / ὅτι > Ν 5 ἡμῶν > Ν / καὶ γὰρ πάντα: πάντα γὰρ (Ρ)Ν 6 τὸ Ν: τῶ Υ / ἀπονέμει: προσέμει Ν 9 ἡ σοφὴ Υ 10 διεξοδικῶς ἅσασιν stellt Γ 11 βουλόμενος ἐνάγειν: ἐνάγειν οἰόμενος Γ / Ἰὼβ + τὸν μηδέποτε τὸν τοῦ θεοῦ καταλιπόντα φόβον τῶ οἰκείῳ στόματι λέγοντα χεῖρα δὲ κυρίου εἰ μὴ ἐδεοῖκεν (Hiob 31,35; vgl.325,6-7) Γ 11/12 ταῦτα πάντα stellt Γ 13 καὶ₂ + οἱ Υ / μᾶλλον Γ: > Υ 14 nach ὀφείλουσιν: ὅσῳ καὶ πλείονος ἀξιούντα τῆς γνώσεως Γ; vgl. Z.18 17 ἀπτόν Ηαγ: ἀπτόν Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι Ἐλιοῦς τῆς λέξεως εἶπεν ὁ κύριος τῷ Ἰὼβ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν· τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ ἐμὲ οἶεται κρύπτειν;

5 Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

πλοῦτος καὶ πενία, υἰγεία καὶ νόσος, τιμὴ καὶ ἀτιμία, καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν τῶν ἀνθρώπων ὄλος ὁ βίος πειρατήριόν ἐστιν, ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ὁ μέγας Ἰὼβ ἐπαίδευσεν διὰ πάντων τῶν ἀγωνισμάτων ἐγγεγυμνασμένος, διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης, τῶν δεξιῶν καὶ ἀ-
 10 ριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, ὡς που ὁ ἱερὸς ἀπόστολος ἔφη. καὶ πλούσιος μὲν ὦν κοινὸς ὑπῆρχεν τῶν δεομένων θησαυρός, ἔνδοξός δὲ καὶ δύναμις περιβεβλημένος τῶν ἀδυνάτων ἐπίκουρος. οὐχ ὁ πλοῦτος αὐτὸν εἰς ἐξιτηλίαν ἐκίνησεν, οὐχ ἡ περιφάνεια τὴν ἀλαζονεῖαν ἔτεκεν. οὕτως ἀνδρείως τὰ πρῶτα πηρήσας σκῆματα
 15 ἐπὶ τοὺς δευτέρους καὶ χαλεπωτέρους ἀγῶνας ἐπαεδύσατο συγχωρήσει θεοῦ πρὸς ὀλην ἀθρώως τοῦ διαβόλου τὴν κακουργίαν γενικῶς ἀντιταξάμενος· καὶ βασιλεύσας ἐν μονοζώνοις ὁ πολυπαῖς καὶ ἔνδοξος καὶ τῷ πλοῦτι πανταχόθεν περιρρεόμενος ἐπὶ τῆς κοπρίας παρέρριπτο, πένης, ἄδοξος, εὐτελής, καταγελάμενος, εἰλωμένος, ἰχῶρας ῥέων,
 20 πάντας νικήσας τῇ τάλαιπωρίᾳ τοὺς πρότερον γεγεννημένους καὶ ὄσους

7 vgl. Hiob 7,1 9-10 2.Korinther 6,7-8 11-14 vgl. Hiob 29,12ff.; 31,16ff. 17 vgl. Hiob 29,25 18-19 vgl. Hiob 2,8; 30,1ff.

Υ Γ(β0F 6-) Ν(6-)

1 κεφάλαιον κς Υ 2 ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ nach 3 νεφῶν Υ/ Ἐλιοῦς: Ἐλιου Υ; vgl. 332,14 8 τῶν ΓΝ: > Υ 10 διὰ - 11 ἔφη > Ν / που + καὶ Υ 11 κοινὸς ΓΝ: κενὸς Υ 12 δὲ ΓΝ: τε Υ/ ἀδυνάτων ΓΝ: δυνατῶν Υ 13 αὐτοῦ Γ / ἡ περιφάνεια ΓΝ: ὑπερηφανία Υ(β) 15 καὶ χαλεπωτέρους ΓΝ: > Υ 17 βασιλεὺς ΓΝ / ὡς ἐν μονοζώνοις Γ, > Ν 18 τῷ πλοῦτι ΓΝ: τὸν πλοῦτον Υ 18 περιρρεόμενος Υ / παροέριπτο Ν: παρηρίπτετο Υ, περιόριπτο Γ (περιρριπτόμενος und ähnl. β) 19 εἰλωμένος Υ 20 νικήσας: ὑπερβάλλων Ν / τοῦς + τε Ν

ὑστερον εἶδεν ὁ βίος ἐν συμφοραῖς ἐξεταζομένους. προσθήκη δὲ αὐτῇ γέγονε τῶν κακῶν καὶ ἡ τῶν φίλων διάλεξις ὀντί λόγων παρακλητικῶν ἀθυμίας αὐτῇ καὶ ὀδύνης ἐπίτασιν ἀπεργασαμένη.

ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας ὀθλητῆς ὅπαντα νομίμως διεξῆλθε τὰ παλαιάμα-
5 τα, καὶ τὴν περὶ τοῦ στεφάνου δίκην ἐνθέαμας ἀνεδήσατο. τότε δὴ τότε τῆς θείας ἀκροῶται φωνῆς ἀναγορευούσης μὲν αὐτοῦ τοὺς καλοὺς ἀγῶνας - ἐπὶ τούτῳ γάρ, φησὶν, συνεχῶρον σε τῷ θηρίῳ πυκτεύειν, ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος -, ἀνδριάντα δὲ αὐτὸν ὑπαμονῆς καὶ παρα-
κλήσεως τῇ παντὶ τῶν ἀνθρώπων ὀντιστώσης γένει. εἴτε γάρ τις ἐκ
10 πλουσίου γεγένηται πένης, τὸν ἰὼβ ἔχει παράκλησιν, εἴτε καὶ ἀφ-
ανῆς ἐκ περιφανείας, πρὸς αὐτὸν βλέπων ἐπικουφίζεται τὰ λυπηρὰ, εἰ
δὲ καὶ ὅπαις ἐκ καλλιπαίδος ὁμοῦ καὶ πολυπαίδος, διδάσκειται λέ-
γειν· ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο. εἰ δὲ καὶ
εἰλωμένος εἶη καὶ ὑπ' ὀνοίας γυναικὸς εἰς ὀτόπους ἐρεθίζοιτο
15 λόγους, ἐπιτιμῆσαι μὲν τῇ ταῦτα συμβουλευούσῃ, καρτερικῶς δὲ ὁμοῦ
καὶ ἀνεξικακῶς ἐρεῖ· ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδε-
χόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου.

ἔστιν οὖν παρακλήσεως φάρμακον πρὸς παντοδαπὴν ἀθυμίαν ἢ κατὰ
τὸν ἰὼβ ὑπόθεσις· καὶ οὐ ξενίζεταιί τις ἀνηκέστῃ περιπέπτων συμφο-
20 ρῇ, οὐδ' ἂν οἱ ἄκρω αὐτῇ πρὸς φιλίαν συνηρμοσμένοι ἐπιμαίνωσι
κειμένῃ καὶ ὀνειδίζωσιν. ἐνθυμούμενοι καὶ ἡμεῖς τοιγαροῦν, ὡς οἱ
καλῶς ἀγωνιζόμενοι ἐσθότε καὶ θείας ἀξιοῦνται προσρήσεως, μὴ διὰ
τὸν κόρον πλουτοῦντες ὑβρίσωμεν, μὴ καταπέσωμεν ἐν συμφοραῖς, ἀλ-
λὰ πάντα ἡμῖν τὰ συμβαίνοντα, ὅποια ποτὲ ἂν ὦσιν, ὕλην ἀρετῆς ἐκ-

8 Hiob 40,8

13 Hiob 1,21

16-17 Hiob 2,9a

Υ Γ(ΒΟΦ) Ν

1 εἶδεν ΓΝ: ἰδεῖν Υ / ἐν ΓΝ: > Υ 3 ἐπίτασιν ΓΝ: ἐπὶ πᾶσιν Υ /
ἀπεργαζομένη ἐπίτασιν Ν 5 καὶ - ἀνεδήσατο > Ν / δίκην > Γ
6 τότε > Ν / αὐτοῦ ΓΝ: αὐτῷ Υ 7 ἐπὶ τούτου ΝΥ, ἐπὶ τούτο Νρ, οὕτω Γ /
τῷ > Γ 9/10 ἐκ πλουσίου τις stellt Υ 10 γεγένηται Γ: γένη-
ται Ν(Γ) / καὶ > Ν 11 ἐπικουφίζει ΓΝ 12 πολυπαίδος ὁμοῦ
καὶ καλλιπαίδος stellen ΓΝ 13 εἰ - 15 συμβουλευούσῃ: κἀν γυνή
ἐρεθίζοι ἐπιτιμῆσεται Ν / καὶ Γ: > Υ / εἰλωμένος Υ, εἰλωμένον Γ
14 εἶη Ηαγ: εἰ δὲ ΥΓ/ ὑπὸ Γ 15 καρτερικῶς - 17 > Ν 21 ὀνειδί-
ζωσιν Ν: ὀνειδίζουσιν ΥΓ/ ἐνθυμούμενοι - 24/1 ἐκδεξώμεθα > Ν/ ἡμεῖς Υ
22 προσρήσεως Γ: προρήσεως Υ 23 ἐν Γ: > Υ

δεξίμεθα.

ἀλλ' ἤδη λοιπὸν τῆς θείας ἀκροάσεως ἐπακούσωμεν διὰ βραχέων ἐπι-
σμεφάμενοι κατὰ τὴν ἐκ τῆς θείας δωρεᾶς ἐπιμετρουμένην ἡμῖν δύναμιν,
δι' ἣν αἰτίαν τοιοῦτοις θεοῦ πρὸς τὸν ἴβ κέχρηται ῥήμασιν.

5 τῶν φίλων τοιγαροῦν ἄριστα μὲν τὰ περὶ θεοῦ δοξαζόντων καὶ τῆς
αὐτοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ μεγαλοπρεπειίας, ἀποφαινομένων δέ,
ὡς πάντως δι' ἁμαρτίας πάσχουσιν ἄνθρωποι, καὶ ἀγνοούντων τὸν τρό-
πον τῆς γυμναστικῆς τῶν πειρασμῶν ἐπαγωγῆς, οὐκ ἐν καιρῷ δὲ οὐδὲ
ἐπὶ τοιοῦτου προσώπου τοῖς λόγοις χρωμένων ὁ μακάριος ἴβ ἄριστα
10 μὲν καὶ αὐτὸς καὶ τελεώτατα περὶ θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως μεγαλο-
πρεπῶς ἐξαγγέλλει, ἀληθινὸς δὲ ὢν καὶ ἄκακος καὶ οὐδὲν ἑαυτῷ συν-
ειδῶς τῶν τοσοῦτων πληγῶν ἄξιον οὐ συνετίθετο τοῖς φίλοις λέγου-
σιν, ὅτι δῆτα δι' ἁμαρτίας κολάζεται. πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἠγνόει
τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἄγνος τὴν ὑπόθεσιν· ὅθεν ὁ Ἐλιούς εἰς μέσον παρ-
15 ελθὼν οὐ καταδικάζει μὲν τὸν δίκαιον, οὐδὲ ἀποφαίνεται δι' ἁμαρ-
τίας αὐτῷ τὰς κακώσεις ἐπενηνέχθαι - κατὰ τοῦτο μὲν τῶν φίλων καλ-
λίων γενόμενος -, οὐ νοήσας δὲ τοῦ ἴβ τὴν ἔννοιαν, ἐξ ἧς τοὺς
δοκοῦντας εἶναι κατηγορικοὺς {κατὰ θεοῦ} προέφερε λόγους, κατα-
μέμφεται τὸν ἴβ ὡς ἀσύνητα ῥήματα λαλοῦντα· καλῶς δὲ καὶ ὁ Ἐλι-
20 οὺς καὶ θαυμασίως τὰ περὶ θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως ἀπήγγειλεν.

πάντων οὖν ὁμοίως καλῶς καὶ ὀρθοδοξαστικῶς τὴν θεϊαν πρόνοιαν
καὶ δύναμιν ἀποθαυμαζόντων, ἀγνοούντων δὲ τὴν κατὰ τὸν ἴβ ὑπό-

Υ Γ(ρOF) Ρ(≠ 5-) Ν

24/1 ἐκδεξόμεθα Υ 2 ἦδη: ἡδέως Γ / ἀκροάσεως: φωνῆς Ν 3 κα-
τὰ - δύναμιν > Ν / ἐπιμετρουμένην Γ: ἐπιμαστουομένην Υ 4 ὁ
θεοῦ Ν 5 ἄριστα μὲν nach θεοῦ stellt Υ 9 ἐπὶ + τοῦ Γ / μα-
κάριος ἴβ: δίκαιος Ν 10/11 καὶ - μεγαλοπρεπῶς > Ν, vg1.6
11 ἐξαγγέλλει Υ / ἀληθινὸς - καὶ > Ν / οὐδὲν + δὲ Ν 11/12 συνει-
δῶς ΓΝ: συνειδῶν Υ 12 τοσοῦτων ΓΝ: τοιοῦτων Υ / συνετίθετο Γ(Ρ):
συνεπιτίθετο Υ, συνέθετο Ν 13 δῆτα > ΓΝ (hat Ρ) 14 ἑαυτὸν
ΓΝ: ἑαυτοῦ Υ / ἠπόθεσιν Γ(Ρ)Ν: πόθεσιν Υ 15 διὰ Υ 16 κα-
κώσεις Γ(Ρ)Ν: κολάσεις Υ / ἐπενηνέχθαι ΓΝ: ἐπενεχθῆναι Υ / καὶ κατὰ Ν
/ μὲν > Ν 16/17 καλλίων τῶν φίλων stellt Ν / κάλλιον Υ
17 γενόμενος: φαινόμενος Γ, φαίνεται Ν / τοῦ ΓΝ: τῷ Υ 18 κατη-
γορικός {κατὰ θεοῦ}: κατὰ θεοῦ κατηγορικός Ν, κατὰ θεοῦ Γ, (ἀσε-
βεῖς Ρ), κατὰ θεοῦ vor 17 ob stellt Υ (Glosse zu κατηγορικός)
18/19 καὶ κατεμέμφετο Γ, αἰτιᾶται Ν 19 ὅματα > Ν / λαλοῦντα
ὅματα stellen Γ(Ρ) 21 ὁμοίως Υ(Ρ): ἅπαντα ὡς Γ, > Ν / καλῶς καὶ
> Ν 21/22 ἀποθαυμαζόντων vor πρόνοιαν stellt und καὶ δύναμιν > Ν

θεσιν καὶ ὅτι γυμνάσιον ἀρετῆς ὑπῆρχεν ἡ πληγὴ καὶ οὐχ ἁμαρτημά-
 των ἀντίδοσις, τῶν εἰρημένων πάντων ὁ κύριος ποιούμενος τὴν ἐπί-
 κρισιν τὰ μὲν περὶ τῆς θείας προνοίας καὶ δυνάμεως καὶ σοφίας πα-
 ρὰ πάντων εἰρημένα ὡς καλῶς λαχθέντα ἀποδέχεται - διὸ καὶ αὐτὸς
 5 περιμηκότερον τὰ περὶ τούτων ἐπεξέρχεται πρὸς μὲν τὸν ἑαυτοῦ φί-
 λον, τὸν δίκαιον Ἰώβ, ἡμέρως καὶ πρῶως διαλεγόμενος καὶ ἐπικυρῶν
 μὲν τὰ παρὰ πάντων εἰρημένα περὶ θεοῦ δι' ὧν καὶ αὐτὸς ἐκιδιδάσκει
 περὶ ἑαυτοῦ τὰ ὅμοια, διδάσκων δὲ ἡμᾶς ὡς ἀκατάληπτα τῆς θείας
 προνοίας τὰ κρίματα καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφί-
 10 ας -, τοῖς δὲ φίλοις ἐπιτιμῶ ὡς ἀποφνημαμένοις περὶ ὧν οὐκ ἤδεισαν
 - μὴ γὰρ πρὸ καιροῦ τι κρίνατε, φησὶν ὁ θεὸς ἀπόστολος,
 ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ
 τοῦ σκούτους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν
 καὶ τὰ ἐξῆς - τὸν τε Ἑλιοῦς οὗτ' ἐπαινεῖ - οὐ γὰρ ἔγνω τοῦ Ἰώβ
 15 τὴν διάνοιαν, ἐξ ἧς τοὺς λόγους προέφερεν, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ἀγῶνος
 τὴν ὑπόθεσιν -, οὔτε φέγει δέ, ἐπεὶ μὴ κατεδίκησε τὸν ἅγιον. τὸν
 δὲ δίκαιον Ἰώβ στεφανοῖ καὶ ἀναγορεύει καὶ ἀνακαλεῖται τοῖς λό-
 γοις ὡς οὐδαμοῦ μὲν ἐκπαλαίσαντα, πάντα δὲ νομίμως ἀγωνισάμενον
 τὰ παλαίσματα, καὶ τὸ ἀπόρρητον ἀναπτύσσει καὶ δημοσιεύει τοῦ
 20 πειρασμοῦ τὴν αἰτίαν. οὐ γὰρ ὡς ἄδικος πέπονθεν, φησὶν, ὁ δίκαι-
 ος, ἀλλ' ἵνα δίκαιος ἀναφανῆ καὶ ἀπὸ θείας φήφου ἀναγορευ-
 θῆ τὰ κατὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰώβ.

ἐπαλείφων δὲ αὐτὸν τοῖς λόγοις καὶ ἀναρρωννύς καὶ παρατείνων
 αὐτῷ τὴν διᾶλεξιν - δίκαιος γὰρ ἦν παρὰ τοὺς ἄλλους πλείονος ὁμι-
 25 λίας ἀπολαῦσαι θεοῦ, ὅσῳ καὶ πλείονα χρόνον τοῖς πάθεσιν ἐνεκαρ-

11-13 1.Korinther 4,5 21 Hiob 40,8

Υ Γ(βΟΦ) Ρ(≠ - 20 αἰτίαν) Ν

1 ὑπῆρχεν: ἦν Ν / οὐκ Υ 3-4 καὶ ἰ - ὧς > Ν 5 περιμηκότερον
 - τούτων: περὶ τούτων πλατύτερον Ν / ἐπεξέρχεται ΓΝ: ἐπεξέρχεται Υ(Φ),
 ἐπέρχεται (Ρ) 5-6 ἑαυτοῦ - δίκαιον > Ν 6 καὶ πρῶως Υ(ΦΡ):
 καὶ πρῶως Γ, > Ν 8 τῆς - 9/10 σοφίας: τὰ κρίματα αὐτοῦ Ν
 11 - 14 ἐξῆς > Ν(Ρ) 14 τε: δὲ Ν / Ἑλιοῦν Ν / οὔτε ΓΝ
 15 προέφερεν ΓΝ: προσέφερεν Υ 16 δὲ > ΓΝ 16-17 τὸν₁ - δί-
 καιον: τὸν δίκαιον Γ 17 Ἰώβ > ΓΝ 18 μὲν + μὴ Υ
 21 καὶ - 22 > Ν 23 ἀναρρωννύς ΓΝ: ἀναρρῶννυσι Υ / καὶ - 25 ἐνε-
 καρτέρησε > Ν 25 ὅσῳ Γ: ὅσον Υ

τέρησε - διδόνκει καὶ τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς
 μυστήρια καὶ δημοσιεύει διὰ λόγων μυστικῶν καὶ ἐπικεκαλυμμένων
 τοῦ κοινοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθροῦ, τοῦ δράκοντος καὶ ἀποστάτου,
 ὃν δὴ κῆτος προσαγορεύει, τὴν τε ἰσχὺν καὶ ἰταμότητα καὶ κακόνιοι-
 5 αν, ἡμῖν μὲν τὰ κατ' αὐτὸν ἀπογυμνῶν, τὸν δὲ δίκαιον καὶ πλέον
 ἀναγορεύων καὶ θαρσαλεύτερον γενέσθαι παρασκευάζων, μονουουχὶ με-
 γάλῃ τῇ φωνῇ πρὸς τοὺς συνιέναι δυναμένους λέγων, ὅτι πρὸς τοσοῦ-
 τον ἔσχεν ἀντίπαλον καὶ δι' ὧν ἄρρηκτος ἔμεινεν.

μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν ἐκ τῆς θείας φωνῆς παρά-
 10 κλησιν ὑγεία μὲν εὐθύς συνέτρεχε καὶ ἀθρόως ἦν ἐν τοῖς συνήθεσιν
 ὁ τοὺς ἰχώρας ἀναβλύζων καὶ τοὺς σκώληκας ἐξομβρῶν. συνέτρεχον δὲ
 πάντοθεν οἱ γνῶριμοι καὶ ξενίοις ἐδεξιοῦντο. καὶ τὰ μὲν οὖν τῆς
 περιουσίας διπλᾶ ἠκολούθει πάντα, οἱ δὲ παῖδες ἰσάριθμοι· οὐ γὰρ
 εἰς ἀνυπαρξίαν ἐχώρησαν οἱ τοῦ σώματος ἐκδεδημηκότες, ὥστε καὶ
 15 αὐτοὶ διπλοῖ τὸν ἀριθμὸν ἐτύγχανον, ζώντων μὲν τῶν προπελθόντων,
 προστεθέντων δὲ τῶν ὑστερον ἐπιγενομένων. ὥσπερ γὰρ πρότερον ὑπὸ
 τῆς θείας ἐγκαταλείψεως πρὸς γυμνασίαν γεγεννημένης ἅπαντα ἦν σκυ-
 θρωπά, πενία καὶ ἀπαιδία, ἔλκη καὶ ἰχώρες καὶ ἀτιμία, οὕτως ὑστε-
 ρον ὑπὸ τῆς θείας ἐπιλάμψεως φαιδρὰ πάντα καὶ ἰλαρὰ καὶ θυμηδίας
 20 ὀνάμεστα, καὶ διπλοσίουνα μὲν ἐν τῷ παρόντι, παραπεμπτέα δὲ πρὸς
 τὰ τοῖς δικαίοις ἐπηγγελμένα τὰ μῆτε ὀφθαλμοῖς ὄρατὰ μῆτε ἀνθρω-
 πίνῃ διανοίῃ καταληπτὰ.

ἐπειδὴ δὲ ὁ μακάριος ἰὼβ εὐσεβεῖ μὲν καὶ φιλοθέῳ διανοίῳ, σκο-

3 vgl. Hiob 26,13; 40,25

11 vgl. Hiob 2,8; 7,5

Υ Γ(ΒΟΦ) Ρ(≠ 23-) Ν(- 4 ἰταμότητα; 9 - 14 ἐκδεδημηκότες; 23-)

1-2 τὰ .. μυστήρια: τὸ .. μυστήριον Ν 1 τοῦ μονογενοῦς > Ν 2 διὰ
 - 4 κῆτος: längeres Spatium und καὶ (F), δὲ ἀπὸ τῶν μνηστικῶν καὶ ἐπι-
 κεκοιμημένων τοῦ κοινοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθίστου δράκοντος καὶ
 ἀπὸ τούτου δέοντος Γ/ μυστικῶν καὶ > Ν 3 τοῦ₂ - ἀποστάτου > Ν/
 viel. {καὶ}; vgl. Hiob 26,13 4 δῆ: καὶ Ν/ κῆτος: viel. θηρίον
 (vgl. Hiob 40,15ff.) oder κῆτος < ὁ ἰὼβ> (vgl. Hiob 3,8; 9,13; 26,12)/
 προσαγορεύει: καλεῖ Ν 4/5 κακόνιοιαν Γ: διάνοιαν Υ 5 τὰ Γ: τὸ Υ
 καὶ > Γ 7 λέγων Γ: λέγειν Υ/ τοσοῦτον Γ: τοιοῦτον Υ 12 πανταχό-
 θεν ΓΝ/ καὶ τὰ ΓΝ: κατὰ Υ/ οὖν > Γ 12f διπλᾶ τῆς περιουσίας stel-
 len ΥΓ 13 διπλᾶ ΓΝ: διπλᾶς Υ/ ἠκολούθη Υ 14 ἐχώρισαν Υ/ ἐκδεδη-
 μηκότες Υ 16 ὀσέρων Υ 17 ἐγκαταλήψεως Υ/ γεγεννημ. Υ 18 ἔλ-
 κοι Υ/ ἰχώρες Γ: ἰχώραι Υ 19 ὑπὸ Γ: ἐπὶ Υ 20 παραπεμπτέα Hag:
 παραπέμπονται ΥΓ 23 μακάριος > Ν/ εὐσεβεῖ - φιλοθέῳ: φιλοθέῳ μὲν Ν

τεινοτέρῳ δὲ τῆ ἀπαγγελίᾳ τῶν λόγων ἐχρήσατο, καὶ δῆλος μὲν ἐστὶν ὄριστα τὰ περὶ θεοῦ δοξάζων, ἀσαφῆς δὲ ἐν οἷς ἔδοξε τοῖς οὐκ εἰ-
 5 δόσιν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ὀλιγωρίας φθέγγεσθαι ῥήματα, καὶ ἐπειδή-
 περ συνετίθετο μὲν τοῖς τοῦ Ἑλιοῦς καλῶς δοξάσαντος τὰ περὶ θεοῦ,
 ἄρχεται λόγων οἷα σιωπῆντος καὶ τὴν οἰκειάν βουλήν ἐπικρύπτοντος.

ἔρχεται δὲ διὰ τοῦ ἀέρος ἡ θεία φωνὴ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀκρό-
 σιν κατὰ θεϊαν δημιουργίαν· οὐ γὰρ δὴ θεὸς ἀνθρωπίνως φθέγγεται,
 ἀλλ' ὁμοῦ τε θέλει καὶ ὁ λόγος εἰς ἔργον χωρεῖ καὶ θεῶν ἡμεῖς
 10 ῥημάτων ἀκούομεν. φθέγγεται δὲ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν -
 λαῖλαφ δὲ ἐστὶν ἡ τῶν ἀνέμων συστροφή - διὰ ταύτης μὲν, οἶμαι,
 καταπλήττων τοὺς περιεστῶτας καὶ εἰς φόβον ἐνάγων, διὰ δὲ τοῦ νε-
 φους πρὸς τὸν δίκαιον διαλεγόμενος ὥσπερ καὶ Μωσεῖ καὶ Ἀαρών·
 ἐν στύλῃ γὰρ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐτούς, φησὶν ὁ
 15 μελωδός.

αὐτῆς δὲ λοιπὸν σεβασμίως τῆς τοῦ κυρίου ῥήσεως ἐπακουσόμεθα.

Αἱ λέξεις

38,2 τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ
 ἐμὲ οἶεται κρύπτειν;

20 οὐ τὸν εἰδότα τὰς βουλάς τῶν καρδιῶν ἔκρυψεν ἰώβ· ἠκούσαμεν
 γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ἔμπροσθεν θεοῦ· ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν
 τῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐπειδήπερ τὰ μὲν ἀσαφῶς διελέχθη, εὐσεβεῖ
 μὲν τῆ διανοίᾳ χράμενος, τραχυτέρῳ δὲ τῆ ἀπαγγελίᾳ, καὶ ἐπειδήπερ

14 Psal̄m 98,7 21-22 Hiob 7,20

Υ Γ(ΒΟΓ -16; ΒΟΓΡΡ 22 ἐπειδήπερ) Γ(ΒC zu Hiob 1,6 7-9 χωρ) Ρ(# -15) Ν(-15)

1 ἀπαγγελίᾳ Γ(Ρ): ἀπαγγελίᾳ ΥΝ 2 τὰ ΓΝ: >Υ 3 ὀλιγωρίας Γ(Ρ)Ν: ὀλι-
 γωρεῖ δὲ Υ 4 Ἑλιοῦς <λόγοις>? 5 ἀπεκοίνατο Γ 7 ἀνοῦρ ἐλάλησεν
 ὁ θεὸς τῷ ἰώβ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν Γ'/ δὲ >ΓΓ'Ρ 8 ἀπὸ θείας δη-
 μιουργίας Γ', + ἀλοποιηθέντος τοῦ ἀέρος Γ'/ δῆ: δεῦ Υ/ φθέγγεται ΓΝ:
 φθέγγεσθαι Υ 9 θέλει Γ(Ρ)Ν: λέγει Υ 10 νεφῶν Γ(Ρ)Ν: νεφέλης Υ
 11 ἀνέμων Γ(Ρ)Ν: ὀδάτων Υ 12 περιεστῶτας: περιεστηκότας Γ(Ρ)Ν
 13 Μωσῆ Υ 22 ἀσαφ + ὁ ἰώβ Γ/ εὐσεβῆ Υ 23 μὲν
 Γ: δὲ Υ/ τραχυτέρῳ Γ: ταχυτέρῳ Υ/ ἀπαγγελίᾳ (L): ἀπαγγελίᾳ ΥΓ/ ἐπειδή Γ

συνετίθετο μὲν τοῖς τοῦ Ἑλίου λόγοις ὀρθοδοξαστικῶς τὰ περὶ θεοῦ λέγοντος, ἐσιώπα δὲ καὶ οὐκ ἀπεκρίνατο, φησὶν ὁ θεός· τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν; ἀντὶ τοῦ· οὐδεὶς ἀποκρῦψαι με δύναται, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν καρδιῶν οἶδα κινήματα, κἂν διὰ λόγων μὴ 5 ἐξαγγέλλωνται.

Ἄρα οὖν, φησὶν, ὑπολαμβάνεις, ἰώβ, ὅτι λέληθάς με; οἶδά σου τοὺς καλοὺς ἀγῶνας παρ' ἡμῖν ἀγωνιζομένου, οὐδὲν με λέληθε τῶν κατὰ σέ. οὐχ ὅτι ἰώβ τοιοῦτόν τι ὑπελάμβανεν, ὅτι θεόν τι τῶν κατ' αὐτὸν διελάνθανεν, ἀλλ' ἐπιρρωννύς αὐτὸν ὡς πρὸς φίλον φησὶν· ἐμὲ 10 νομίζεις κρύπτειν; ἢ ὑπονοεῖς, ὅτι ἡγνόουν σου τὰ παλαιάματα; οὐκ ἀγνοῶ σου τὴν εἰλικρινῆ διάνθεσιν, κἂν σιωπᾶς, κἂν ἀσαφεστέροις κέχρησαι τοῖς λόγοις.

Ἰστέον δέ, ὡς οἱ μὲν φασὶ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν καὶ πατέρα εἶναι τὸν διαλεγόμενον διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οἱ δὲ αὐτὸν τὸν μονογενῆ 15 νῆ τοῦ θεοῦ λόγον, περὶ οὗ λέγεται· πυλωροὶ δὲ ἕδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν. εἴτε δὲ ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς οἱ λόγοι <προ>φέρονται - ὡς ὅταν λέγῃ Μωσῆς· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδίαν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν -, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ μονογενοῦς - ὡς ὅταν αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λέγῃ· πρὶν 20 Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ ἤμην-, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ ἁγίου πνεύματος - εἶπε, γάρ φησιν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρναβᾶν εἰς τὸ ἔργον, ὃ προσκέκλημαι αὐτούς, ὡς ἐν τοῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων εἴρηται -, μία μὲν ἐστὶν ἡ βουλή τῆς θεότητος ἐν μονόδι τριά- 25 δος, ἐν δὲ θέλημα, μία οὐσία ἐν τρισὶ γνωριζομένη ταῖς ὑποστάσεσιν.

15-16 Hiob 38,17 17-18 Genesis 1,26 19-20 Johannes
8,58 21-23 Apostelgeschichte 13,2

Υ Γ(ΒΟFPL -5; * 9 ἀλλ' - 12) Ν(3 οὐδεὶς - 5)

1 ὀρθοδοξαστικῶς + μὲν Υ 2 ἀπεκρίνετο Γ, + καὶ οἱ φίλοι γε μὴν
ἐξ ἀρχῆς καίτοι εὐσεβειαν τῷ ἰώβ συνειδότες ὅμως ὡς ἀμαρτωλὸν κατέ-
κρινον Γ 3 οὐδεὶς + οὐδὲν Γ, + φησὶν Ν 5 ἐξαγγέλλωνται Υ
7 ἀγωνιζομένου Hag: ἀγωνιζομένῳ Υ 9 αὐτῶν₁: αὐτῶν Υ/ ἐπιρρωννύς Υ
9f ἐμὲ - παλαιάματα > (Γ) 10f οὐκ ἀγνοῶ (Γ): ἢ ἀγνοῶν Υ, davor
ἵνα εἴπη ὅτι (Γ) 11 διάνθεσιν + ὡ ἰώβ (Γ) 12 λόγοις + οἶδα καὶ
τῶν ὁσῶν φίλων ἐν τοῖς περὶ σοῦ λόγοις τὴν τοῦ δικαίου παρατροπήν (Γ)
16f προφέρονται Hag: φέρονται Υ 17 Μωσῆς Υ 18 εἴτε Hag: εἰ
δὲ Υ 21/22 ἀφορήσατε Υ

38,3 ζῶσαι ὡσπερ ἄνθρωπος τὴν ὀσφύν σου, ἐρωτήσω δὲ σε, σὺ δὲ μοι ἀποκρίθητι.

ἄνδρῖσαι τοιγαροῦν, ἀπόρριψον τὴν ἀθυμίαν, καὶ ἐπειδήπερ ἐπεθύμεις εἰς ἐμὴν ὀμιλίαν ἐλθεῖν, ἰδοὺ σοὶ διαλέγομαι, ἰδοὺ πληρῶ 5 σου τὴν αἴτησιν, ἀποκρίθητι πρὸς τὰ λεγόμενα.

38,4 ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιῶν με τὴν γῆν; ἀνάγγειλόν μοι, εἰ ἐπίστασαι σύνεσιν.

ἐπειδὴ ἠθύμεις, φησὶν, ὅτι ἠγνόεις τῶν ἐπαγομένων σοὶ τὴν ἔκβασιν καὶ τῶν σῶν ἀγώνων τὴν ὑπόθεσιν, ἰδοὺ ἐρωτῶ σε καὶ ἄλλα 10 μυρία, ὧν τοὺς λόγους ἀγνοεῖς. διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον διαλεγόμενος, ὅτι τε ποιητῆς τῶν ὄλων ἐστὶ καὶ ὅτι ἀνέφικτα τὰ βᾶθη τῆς ἑαυτοῦ σοφίας.

ἰστέον δὲ, ὅτι νῦν πρῶτον ἐκ θείας φωνῆς ὁ περὶ τῆς δημιουργίας τῆς κτίσεως εἰσάγεται λόγος· ἔφημεν γάρ, ὡς πρὸ τοῦ νόμου ὁ 15 ἰὼβ ἐτύχχανεν. εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ μεγέθους καὶ καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται, καὶ τοῦτο ἤδεσαν οἱ φιλόθεοι, ἀλλ' ἐκ θείας φωνῆς νῦν πρῶτον τοῦτο ἀκούομεν. εἰ οὖν ἔχεις, φησὶν, σύνεσιν τῆς ποιήσεως τῶν κτισμάτων, ἀποκρίθητί μοι.

20 38,5-6 τίς ἔθετο μέτρα αὐτῆς εἰ οἶδας; ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς; ἐπὶ τίνος οἱ κρῖνοι αὐτῆς πεπήγασιν; τίς δὲ ἐστὶν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῶν ἐπ' αὐτῆς;

ἔξ ὁμοιώματος τῶν παρ' ἡμῖν οἰκοδομῶν μέτρα ἔφη καὶ σπαρτίον ἐπ' ἰσότητι τῶν οἰκοδομημάτων ἀποτευνόμενον καὶ λίθον γων-

15-17 Weisheit Salomos 13,5

Υ Γ(ΒΟΡΡ 3-5; 8-19; 23-) Ν(≠ 3-5; ≠ 8 - 14 λόγος; 23-)

3 ἐπειδήπερ + φησὶν Γ / ἐπεθύμεις Γ(Ν): ἐπιθυμεῖς Υ 12 τὰ Γ: > Υ
/ αὐτοῦ Γ 14 ἔφημεν γάρ: καὶ γὰρ ἔφημεν Γ 15 εἰ Γ: ἢ Υ /
καὶ > Υ(Ρ) 17 ἤδεσαν Γ: εἴδησαν Υ / ἐκ θείας Γ: ἐθείας Υ
17/18 νῦν πρῶτον Γ: > Υ 23 ὁμοιώματος + δὲ Ν / οἰκοδομῶν Γ /
μέτρα ΓΝ: θεμέλιον Υ 24 ἐπὶ Υ

νιαιῶν ἐκατέρους συνδέοντα τοὺς τοίχους· κρίκους δὲ λέγει τοὺς ἀναβαστακτῆρας.

εἰπέ οὖν, εἰ οἶσθα τὰ τῆς γῆς μέτρα, εἶπέ, τίς αὐτῆ ὑποβάθρα, ἐπὶ τίνος ὀχεῖται τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ μέγα στοιχεῖον· ταῦτα δὲ ἀν-
5 θρώποις παντελῶς ἀκατάληπτα. τίς οὖν ὁ ταῦτα δημιουργήσας; ἀντὶ τοῦ· οὐδεὶς ἕτερος πλὴν ἐμοῦ· ἔργα γάρ εἰσιν ἀπορρήτου σοφίας τοῦ θεοῦ.

38,7 ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ἤνεσάν με φωνῆ μεγάλη πάντες ἄγγελοι μου καὶ ὕμνησαν.

10 ἐνταῦθα διδασκόμεθα πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τοὺς ἀγίους ἀγγέλους εἶναι, ἐκπληττομένους ἐφ' ἑκάστῳ τῶν δημιουργημάτων καὶ ὕμνο-
λογοῦντας τὸν τούτων ποιητῆν.

ἐντεῦθεν δὲ καὶ οἱ μακάριοι ἄγγελοι, δι' ὧν ἔβλεπον τὰ μὴ ὄντα εἰς γένεσιν παραγόμενα, ἐγνώριζον καὶ ἑαυτῶν εἶναι δημιουργὸν τὸν
15 θεόν. εἰ δὲ καὶ καθ' ἑτέρους λόγους καὶ ὑψηλοτέραν τινὰ θεωρίαν τοῦτο ἠπίσταντο, ἀλλ' οὖν γε καὶ ἡ κατὰ τὴν κτίσιν δημιουργία ἰσα-
νὴ πληροφορεῖν ἐτύγχανε τὸν νοητὸν κόσμον, ὡς καὶ αὐτοῦ τίς ἐστὶ ποιητῆς, <τουτέστιν> ὁ τὰ ὄντα ἐξ οὐκ ὄντων εἰς γένεσιν παράγων.

38,8 ἔφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις.

20 πύλαις - ἀντὶ τοῦ· ὄροις τισίν - περιέκλεισα τῷ προστάγματι εἰρηκῶς πρὸς αὐτὴν· μέχρι τούτου ἐλεύση καὶ οὐχ ὑπερ-
βῆση.

13f; 18 vgl. z.B. Hirt des Hermas, 1.Vision 1,6

21f Hiob 38,11

Υ Γ(ΒΟΦΡ -2; *3-7; 10-12; ΒΟΦΛ 20) Ρ(13-15 θεόν; 20-22) Ν(-4 στοιχ.)

1 τείχους Υ / τοὺς τοίχους συνδέοντα stellt Ν / κρίκους - 2 an sprä-
terer Stelle Ν / δὲ λέγει Γ: δὲ Υ, λέγει δὲ Ν (3-7 εἰπέ οὖν
φησιν εἰ τούτων τοὺς λόγους ἐπίστασαι Γ) 3 τῆς γῆς τὰ stellt Ν
/ εἰπέ₂ > Ν / υποβάθρα Ν: ἀποβάθρα Υ 10 ἐντεῦθεν Γ 12 τού-
των + τε καὶ ἑαυτῶν Γ 13 ἐντεῦθεν - ἄγγελοι > Ρ / ὧν + γὰρ Ρ
14 παραγόμενα Ρ: παραγενόμενα Υ / ἐγνώριζον - εἶναι: ἑαυτῶν ἤδεσαν Ρ
/ ἑαυτῶν Ρ: αὐτῶν Υ 16 ἠπίσταντο Hag: ἠπίστατο Υ / κτίσιν Υ
17 αὐτοῦ Hag: αὐτ(όν) oder αὐτ(ός) Υ 17-18 <τουτέστιν> oder
{τίς} 20 περιέκλεισα τῷ προστάγματι ΓΡ: > Υ / περιέκλεισα + <τὴν
θάλασσαν>?

38,8 ὅτε ἐμαίμασσαν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπορευομένη.

ἐμαίμασσαν ἀντὶ τοῦ· ὀρμητικῶς εἶχε καὶ πρὸς τὰ κοῖλα καὶ
 ἀσύμμετρα αὐτῇ χωρία κατηπειγέτο ἀκούουσα τοῦ θεοῦ προστάγματος·
 συναχθῆτω τὸ ὕδωρ εἰς συναγωγὴν μίαν. μητέρα δὲ αὐτῆς
 5 τὴν ἄβυσσον λέγει ἢ καὶ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὡς αἰτίαν αὐτῆ τῆς
 ὑπάρξεως.

38,9 ἐθέμην δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφίαισιν, ὀμίχλη δὲ αὐτὴν ἐσπαργάνωσα.

ἐπειδὴ κοιλίας μητρὸς ἐμνήσθη, ἐπέμεινε τῇ τροπῇ. ὥσπερ γάρ,
 φησὶν, ἔμβρυον ὀμίχλη καὶ νέφεσιν αὐτὴν ἐσπαργάνωσα, τουτέστιν·
 10 περιεσκέπασα.

38,10-11 ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὄρια περιθεῖς κλειῖθρα καὶ πύλας. εἶπα
 δὲ αὐτῇ· μέχρι τούτου ἐλεύση καὶ οὐχ ὑπερβῆση, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ
 συντριβήσονται σου τὰ κύματα.

κλειῖθρα καὶ πύλας τὴν διὰ τοῦ ἰδίου προστάγματος ὀροθεσίαν καὶ
 15 ἀσφάλειαν λέγει. περιώρισα γάρ, φησὶν, τῆς θαλάσσης τὰ κύματα, ἵνα
 μὴ τοὺς ὄρους ἐκβαίνοντα τὴν γείτονα λυμαίνωνται χέρσον.

38,12-13 ἢ ἐπὶ σοῦ συντέταχα φέγγος πρῶινόν; ἐωσφόρος δὲ εἶδε
 τὴν ἑαυτοῦ τᾶξιν, ἐπιλαβέσθαι περὺγων γῆς.

παρῆς δέ, φησὶν, ὅτε εἶπον· γεννηθήτω φῶς καὶ τῷ λόγῳ τὸ
 20 ἔργον παρηκολούθησεν, ἢ ὅτε ὁ ἐωσφόρος γεγωνῶς τὰ ἄκρα τῆς γῆς
 κατεφώτισε; λέγεται δὲ οὗτος ὁ ἐωσφόρος καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ καταλαμ-

4 Genesis 1,9

19 Genesis 1,3

Υ Γ(β0FP 2-6; 15 περιώρισα - 16; 19-) P(8-10) N(4 μητέρα - 6; 14-
 16; 19 - 20 παρηκολούθησεν; * 20 ὁ -)

1 ἐμέμασεν Υ 2 <ἐ>μέμασεν Υ 3 ἀτῆς (βP) / χωρεῖα Υ / κατηπή-
 γετο Υ / ἀκούουσα Γ: ἀκούοντα Υ 5 ἑαυτοῦ ΓN: τοῦ θεοῦ Υ 6 ἡπ-
 ἀρξεως + γενομένην N 7 αὐτῇ LXX: αὐτὴν Υ 8 ὥσπερ: ὡς P
 9 ἔμβρυον φησιν stellt P / τουτέστιν: ἀντὶ τοῦ P 14-15 καὶ₂ - λέ-
 γει: καλεῖ καὶ ἀσφάλειαν N 15 vor περιώρισα: ὁμοιον τῷ ἀνωτέρω
 ἔφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις Γ / γὰρ > N 16 τοὺς ὄρους: τὴν ὀοθησί-
 αν Γ; vgl. 14 / λυμαίνονται Υ / χέρσον λυμαίνονται stellt N 17 ἢ:
 εἰ Υ / ἐωσφόρος - 18 nach 20 παρηκολούθησεν Υ 19 παρῆς δέ: καὶ
 παρῆς N 20 ἐπηκολούθησεν N(γ) / γεγωνῶς + καὶ Υ 21 οὕτως Υ

βάνειν τὸ ἄκρον τῆς γῆς.

κατὰ δὲ ἀλληγορίαν ὁ ἑωσφόρος, ὁ τοῦ κυρίου λόγος, κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν κηρυχθεὶς μέχρι τῶν ἄκρων ἐξετάθη τῆς γῆς. εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ.

5 38,13 ἐκτινάξαι ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῆς.

ἐπειδὴ φωτὸς ἀνατολῆς ἐμνήσθη, εὐκαίρως εἶπεν ὅτι· ἐποίησα τὸ φῶς, ἐξ οὗτερον οἱ ἀσεβεῖς ἐκτινασσόμενοι εἰς ὀφειγῆ καὶ σκοτεινὰ χωρία παραπέμπονται.

κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τοὺς ἀσεβεῖς δαίμονας ἐξετίναξεν ὁ λόγος τῆς
10 διδασκαλίας ὁ εὐαγγελικὸς ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου τοῦ κυρίου παρουσίας.

38,14 ἡ σὺ λαβὼν γῆς πηλὸν ἔπλασας ζῶον καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἔθου ἐπὶ τῆς γῆς;

ἀλλὰ σὺ, φησὶν, ὦ ἰώβ, λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς ἔπλασας ἄνθρωπον καὶ λόγῳ τοῦτον κατεκόμησας ὥσπερ ἐγώ; ἐπιση-
15 μειοῦ δὲ ἐνταῦθα, ὅτι οὐκ εἶπε χοῦν, ἀλλὰ πηλὸν ὡς τοῦ χοδὸς ὕδατι συμπεφυρμένου.

38,15 ὀφείλες δὲ ἀπὸ ἀσεβῶν τὸ φῶς, βραχίονα δὲ ὑπερηφάνων συνέτριψας;

τοῦτο καὶ περὶ ἀνθρώπων ἀσεβῶν καὶ περὶ δαιμόνων ἔστιν ἐκλαβεῖν.
20 ἀφρηθή γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἡγνώσις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ δύναμις συνετρίβη. ἐνταῦθα δὲ ἔδειξε τὰ τοῖς ἀσεβέσιν ὕστερον ἀπαντησόμενα καὶ ἔλυσε τὴν ἀπορίαν, ἣν ἀποροῦσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸ πολλᾶκις ὀρᾶν τοὺς ἀσεβεῖς οὐδὲν ἐν τῷδε τῷ βίῳ πάσχοντας δυσχερές.

4 Psalm 18,5 13-14 Genesis 2,7

Υ Γ(βΟΡΡ -4; 6-10; 13 - 14 ἐγώ; 19-20; * 21-23) Ν(≠ -1; 13 - 14 ἐγώ)
2 ἀλληγορίαν Υ / τοῦ κυρίου ὁ λόγος stellt Γ 4 γὰρ + φησὶν Γ /
αὐτῶν Γ 5 ἐκτεινάξαι Υ 6 ἀνατολῆς Γ: ἀνατολῆν Υ / ἐμνήσθη Γ:
ἐμνημόνευσεν Υ 7 ὕστερον > Γ 9 δὲ - θεωρίαν: θεωρίαν δὲ Γ
/ ἐξετίναξεν Υ 10 ἐπὶ - παρουσίας > Γ 11 σὺ λαβὼν: συλλα-
βῶν Υ; vgl. 13 / αὐτὸ LXX: αὐτῶ Υ 13 ὦ ἰώβ ΓΝ: > Υ / χοῦν +
ὕδατι βεβρεγμένον Ν / τῆς > ΓΝ (hat P) 14 ἔπλασας + τὸν Γ /
ὥσπερ ἐγώ Ν: ὅπερ ἐγώ Γ, > Υ 20 ἀπ' Γ: > Υ / συντριβήσεται Γ

38,16 ἦλθες δὲ ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἔχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας;

ἔγνωσ δέ, πόθεν ἡ θάλασσα ἔσχε τὴν ἀρχήν; ἢ τὰ ἔχνη, τουτέστι τὰ ἔσοχα, τῆς ἀβύσσου κατείληφας; ἢ ὅπερ ἐποίησεν ὁ κύριος σαρ-
5 κωθεῖς - ὡς καὶ τὰ ἐξῆς μαρτυροῦσιν - <ἐποίησας>;

38,17 ἀνοίγονται δὲ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ᾄδου ἰδόντες σε ἔπηξαν;

ταῦτα γέγονεν, ὅτε ὁ κύριος εἰς ᾄδου κατέβη κηρύξαι τοῖς ἐκεῖ πνεύμασιν.

10 38,18 νενουθέτησαι δὲ τὸ εὖρος τῆς ὑπ' οὐρανόν; ἀνάγγελον δέ μοι, πῶς ἢ τίς ἐστίν.

νενουθέτησαι - ἀντὶ τοῦ ἠκριβώθης - τῆς γῆς τὸ πλάτος; φράσον αὐτῆς τὴν διαμέτρον.

38,19-20 ποῖα δὲ γῆ αὐλίζεται τὸ φῶς; σκότους δὲ ποῖος ὁ τόπος; 15 εἰ ἀγάγοις με εἰς ὄρια αὐτῶν;

εἰπέ. καὶ περὶ φωτὸς καὶ σκότους· ποῦ ἀποκλείονται καὶ πόθεν ἐκπορεύονται;

38,20-21 εἰ δὲ καὶ ἐπίστασαι τρίβους αὐτῶν, <οἶδας ὅρα, ὅτι τότε γεγέννησαι;>

20 εἰ δὲ τούτων τὰς ὁδοὺς εἰδέναι φαίης, λέγε, ὅτι καὶ τότε ἐγεννήθησ θησ ὅτε ταῦτα ὠροθετήθησαν.

38,21 ἀριθμὸς δὲ ἐτῶν σου πολὺς;

καὶ εἰ ταῦτα ἐπίστασαι, ἴσθι καὶ πολυετής τις ὑπάρχων ὡς ἔκτο-

Υ Γ(βΟΡΡΝ 3-4 κατείληφας; 8-9; 16-17; 20-21) Ν(12-13; 23-)

2 δέ + φησίν Γ 4 κατείληφας Γ: ἔγνωσ Υ 8 κυρύξει Υ
12 νενουθέτησαι - τοῦ > Ν 15 εἰ ἀγάγοις LXX: εἰσαγάγεις Υ
16 εἰπέ + δέ μοί φησιν Γ 20 δὲ τούτων Γ: > Υ / φαίης Γ: λέ-
γεις Υ 20/21 ἐγεννήθην Γ (nicht Ν) 21 ὠροθετήθησαν Υ

τε γεγονώς. διδάσκει δὲ ἐνταῦθα, ὅτι καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου ὀλιγό-
βιον οὐδὲ γινῶναι αὐτῷ τὰ πολλὰ ἐπιτρέπει.

38,22 ἦλθες δὲ ἐπὶ θησαυροὺς χιόνος, θησαυροὺς δὲ χαλᾶζης ἑώρακας;

θησαυροὺς λέγει τὰ ἀπόκρυφα. οἴσθα οὖν, φησὶν, πῶς τὴν μὴ φαι-
5 νομένην χιόνα καὶ χᾶλαζαν ἐκφαίνεσθαι παρασκευάζω;

38,23 ἀπόκειται δὲ σοι εἰς ὥραν ἐχθρῶν, εἰς ἡμέραν πολέμου καὶ
μάχης;

δυνατὸς εἶ τῇ χιόνι καὶ τῇ χαλᾶζῃ κατὰ πολεμίων χρήσασθαι,
ἔπερ θεὸς ποιεῖ πολλὰκις ἀνθρώπους τιμωρούμενος καὶ καρποὺς δια-
10 φθείρων;

38,24-26 πόθεν δὲ ἐκπορεύεται πάχνη ἢ διασκοδάννυται νότος εἰς
τὴν ὑπ' οὐρανόν; τίς δὲ ἠτοίμασεν ὑετῷ λάβρω <ρύσιν>, ὄδον δὲ κυ-
δοιμῶν τοῦ ὑετίσαι ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ οὐκ ἀνὴρ;

πόθεν δὲ ἡ πάχνη ἢ πῶς ὁ νότος καθ' ὄλην πνεῖ τὴν ὑπ' οὐρανόν;
15 πῶς λάβρως ὁ ὑετὸς καταρρεῖ; πόθεν αἱ βρονταί; κυδοιμῶν γὰρ τὴν
βροντὴν καλεῖ. μὴ ἀνθρωπείας ἔργα ταῦτα τέχνης, οὐ θεοῦ σοφίας
δημιουργήματα;

38,26-27 ἔρημον οὐ οὐχ ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐν αὐτῇ τοῦ χορτάσαι
ἄβητον καὶ δοίκτην καὶ τοῦ ἐκβλαστῆσαι ἔξοδον χλόης;

20 χεῖται, φησὶν, ὁ ὑετὸς καὶ εἰς τὴν δοίκτην - τῶν θηρίων δὲ δη-
9-10 vgl. Exodus 9,18

Υ Γ(βΟΡΡ 1 διδάσκει - 2; βΟΡΡΝ 4-5; * 8 - 9 πολλάκις; 14-17; βΟΡΡ
20-) Ν(-2; 20-)

1/2 ὀλιγόβιον: ὀλιγοχρόνιον Γ 4 οὖν Γ: > Υ 8 κατὰ πολεμίων
(Γ): καταπολεμῶν Υ 9 τιμωρούμενος Hag: τιμωρούμενος Υ
9f διαφθείρων Hag: διαφθείροντος Υ 11 ἢ nach 12 οδοανόν stellt Υ
12/13 κυδῖμων Υ 13 ἀνὴρ LXX: ἀήρ Υ 14 ἡ Γ: > Υ / νότος + πολλὰ-
κικς Γ (nicht N) / ὄλης .. τῆς Γ / πνεῖ Γ: τείνει Υ 15 λάβρος Υ
/ καταρεῖ Υ / βρονταί + πόθεν οἱ θεοί Υ / κυδῖμων Υ 16 μὴ Γ:
> Υ / ταῦτα + φησὶν und vor ἀνθρωπείας stellt Γ / ἀνθρωπείας Υ 19
nach δοίκτην: [[τῶν θηρίων δὲ δηλονότι]] Υ, vgl. 20f 20 χεῖται +
δὲ Γ, + γὰρ Ν 20/1 τῶν - δηλονότι: δῆλον δὲ ὅτι καὶ τῶν θη-
ρίων Γ, δηλονότι καὶ τῶν θηρίων Ν

λονότι προνοούντος θεοῦ -, καὶ ἡ ἔρημος πόσζει καὶ χλοηφορεῖ δίχρα
τινὸς ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας.

38,28-30 τίς ἐστὶν ὑετοῦ πατῆρ; τίς δὲ ἐστὶν ὁ τετοκῶς βάλους
δρόσου; ἐκ γαστρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται ὁ κρύσταλλος; πᾶχνην δὲ

5 ἐν οὐρανῷ τίς τέτοκεν, ἢ καταβαίνει ὡσπερ ὕδωρ ῥέον;

ἔχεις δὲ εἰπεῖν ὑετοῦ πατέρα ἢ δρόσου - βάλους δὲ δρόσου
τὰς συστάσεις φησὶ τοῦ δρόσου - ἢ κρυστάλλου ἢ πᾶχνης, ἦτις συνι-
σταμένη περὶ τὸ στερέωμα - οὐρανὸν γὰρ ἐνταῦθα τὸν εἰς ὕψος ἄερα
λέγει - ὡσπερ ὕδωρ καταρρεῖ; οὐ θεοῦ ταῦτα καὶ θεοῦ σοφίας ἔργα;

10 38,30 πρόσωπον δὲ ἀσεβοῦς τίς ἔτιξεν;

κατὰ μὲν τὸ ῥητὸν ἐπὶ παντὸς ἀσεβοῦς τοῦτο νοητέον. πρὸς δὲ
διάνοιαν· τὴν ὠραιότητα τοῦ ἐχθροῦ, ἣν δὴ σημαίνει τὸ πρόσωπον,
τίς ταύτην ἠφάνισεν; οὐχ ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱὸς καὶ τῆς κτίσε-
ως δημιουργός;

15 38,31 συνῆκας δὲ δεσμὸν Πλειόδος;

τῆς δὲ σῆς συνέσεως ἔργον τὸ ὡσπερ δεδέσθαι καὶ τοιῶσδε συγ-
κεῖσθαι τοὺς συμπληροῦντας τὴν Πλειόδα ἀστέρας; ἢ τὴν αἰτίαν οἶ-
σθα, διὰ τί οὕτως ἀλλήλοις συνηρμόσθησαν;

38,31 καὶ φραγμὸν Ὁρείωνος ἦνοιξας;

20 ἐπειδὴ κατὰ καιρὸν ὁ Ὁρείων φαίνεται, σύ, φησὶν, παρασκευάζεις
αὐτὸν ὡσπερ τινὶ διαφράγματι ἀποκρύπτεσθαι καὶ πάλιν φαίνεσθαι;

Υ Γ(ΒΟΡΡ -2; 6-9; 11-14; 16-18; 20-21) Ν(-2; # 6-9; 11-14; 16-18;
20-21)

1 τοῦ θεοῦ ΓΝ / χλοηφορεῖ ΓΝ: χλόην φέρει Υ 3 τετοκῶς LXX: τε-
τηκῶς Υ / βάλους Υ 4 κρύσταλλος Υ 6 βάλους Υ / δὲ δρόσου Γ:
> Υ 7 κρυστάλου Υ 9 ὡσπερ + γὰρ Υ / κα-
ταρεῖ Υ / καὶ θεοῦ > Γ(Ν) 11 νοητέον: νοήσεις Γ 12-13 ἦν -
τίς Γ: > Υ / τὴν - οὐχ: ἐπὶ τοῦ διαβόλου θν ἠφάνισεν Ν 13 υἱὸς:
λόγος Γ / ὁ καὶ ΓΝ 14 δημιουργός: ποιητής Γ 16 τῆς δὲ: μὴ
τι ἄρα τῆς Ν / σῆς + φησὶν Γ 16/17 συγκεῖσθαι ΓΝ: συγκεκλι-
σθαι Υ 19 Ὁρείωνος Υ 20 Ὁρείων Υ / ἢ σὺ ΓΝ

38,32 ἡ διανοίξεις μαζουρῶθ ἐν καιρῷ αὐτοῦ;

μαζουρῶθ τὰ συστήματα λέγει τῶν ἀστέρων, ἃ ἐν τῇ συνηθείᾳ ζῆδια καλοῦνται. ποῦ οὖν, φησίν, ἀποκεκλεισμένα εἰσὶ ταῦτα καὶ κατὰ καιρὸν φαίνονται; ἄλλοι δὲ φασὶ μαζουρῶθ Ἑβραϊκῆν μὲν εἶ-
5 ναι λέξιν, εἰς Ἑλλάδα δὲ μεταφερομένην φωνὴν τὸν οὐράνιον κύνα σημαίνειν.

38,32 καὶ Ἐσπερον, ἐπὶ κόμης αὐτοῦ ὄξεις αὐτόν;

κόμην τὴν ὑπερβολὴν τῆς λάμφεως λέγει καὶ τὴν εὐπρέπειαν. μὴ οὐ, οὖν φησιν, τοῦτον παράγεις οὕτω διαφανῶς ἐκλάμποντα;

10 38,33 ἐπίστασι δὲ τροπὰς οὐρανοῦ ἢ τὰ ὑπ' οὐρανὸν ὁμοθυμαδὸν γινόμενα;

τὰς δὲ τοῦ ἀέρος ἐπίστασαι τροπὰς ἢ ἀπαεσπλῶς πάντα τὰ ὑπ' οὐρανὸν γινόμενα, ὅπως γίνεται;

38,34 καλέσεις δὲ νέφος φωνῆ, καὶ τρόμμ ὕδατος λάβρου ὑπακούσε-15 ταί σου;

δύνη δὲ ἐπιτάξει γενέσθαι νέφη καὶ ὥσπερ τις ἔμφυχος ὁ ὑετὸς ὑπακούσεται μετὰ τρόμου τῷ σὺ προστάγματι;

38,35 ἀποστελεῖς δὲ κεραυνούς καὶ πορεύονται; ἐροῦσι δὲ σοι, τί ἐστιν;

20 ὥσπερ δὲ τινες οἰκέται οἱ κεραυνοὶ ἐπιτάττονται παρὰ σοῦ πορεύεσθαι, καὶ καθ' ὧν ἂν ἐκπέμπωνται, ἔτοιμοι ὄντες πρὸς τὸ ἐπίταγμα μονονουχί φωνὴν ἀφιέντες ἐροῦσιν· τί ἐστιν, ὃ ποιεῖν ἡμᾶς προστάττεις;

Υ Γ(βΟΡΡ 2-6; 8-9; βΟΡΡΝ 12-13; βΟΡΡ * 16-17; 20-23) Ν(2-6; * 8-9; * 16-17; 20-23)

1 διανοίξεις LXX: διανοίξει Υ 2 λέγει ΓΝ: > Υ 3 ποῦ: πῶς Ν / ἀποκεκλ. εἰσὶ: ἀποκέκλεισται Γ 4 φαίνεται Γ 5 τὴν λέξιν ΓΝ/ εἰς -6: σημαίνειν δὲ τὸν ἀστρῶνον κύνα ΓΝ/ δὲ ΓΝ: > Υ 6 σημαίνειν ΓΝ: σημαίνει Υ 12 ἀέρος + φησίν Γ/ τὰ Γ: > Υ 13 ὅπως γιν. Γ: > Υ 16 δύνει Υ 20 ὥσπερ δὲ: ἢ ὥσπερ φησίν Γ 21 καὶ Hag: nach ἐκπ. stellen ΥΓΝ/ καθ' ὧν ἂν Γ: καθ' ὧν καὶ Υ, καθ' ὧν καὶ Ν/ ἐκπέμπονται Υ 22 ἐροῦσιν: λέγουσιν Γ, + ἰδοὺ ἡμεῖς πάρεσμεν Ν

38,36 τίς δὲ δέδωκε γυναιξὶν ὑψάματος σοφίαν ἢ ποικιλικὴν ἐπιστήμην;

τίς δὲ γυναικας ἐδόφισεν εἰς ὑψομάτων κατασκευὴν καὶ εἰς τὰ ταῦτα καταποικιλῆσαι ταῖς τῶν ἐρίων βαφαῖς καὶ χρώμασιν; δείκνυσαι 5 δὲ διὰ τούτων, ὅτι καὶ ἡ τεχνικὴ σοφία τοῖς ἀνθρώποις παρὰ θεοῦ δέδοται.

38,37 τίς δὲ ὁ ἀριθμῶν νέφη σοφίᾳ, οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινεν;

τίς δὲ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν καὶ οὐκ ἀμέτρως, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν τὰ νέφη συνίστασθαι παρασκευάζων; τίς δὲ ὁ τὸν οὐρανὸν κυκλοφορικῶν 10 ἀπεργασάμενος, ὡς δοκεῖν τοῖς πόρρωθεν ἀτενίζουσιν, ὅτι τῶν ἄκρων τῆς γῆς ἐφάπτεται;

38,38 κέχυται δὲ ὡσπερ γῆς κονία.

περικέχυται δὲ τῇ γῇ μελαίνῃ οὕσῃ ὁ οὐρανὸς ὡσπερ τις κονία διὰ τὸ διαυγές.

15 38,38 κενόλληκα δὲ αὐτὸν ὡσπερ κύβον λίθῳ.

τὴν δὲ λεπτοτάτην τοῦ οὐρανοῦ φύσιν οὕτω στερέμνιον ἀπειργασόμην, ὡσπερνεῖ τις λίθῳ κύβον ἐναρμόσοι. κύβος δὲ ἐστὶν ὁ ἐκ τετραγώνου κατὰ τὴν βάσιν ἢ κυκλοτεροῦς εἰς δεξιὴν λήγων, ἵνα εἴπη 20 ὅτι· σταθερὸν αὐτὸν καὶ ἐδραῖον ἀπειργασάμην.

20 38,39-40 θηρεύσεις δὲ λέουσι βορᾶν, ψυχὰς δὲ δρακόντων ἐμπλήσεις;

Υ Γ(βΟΡΡ 3-6; 8-11; 13-14; 16 - 19 λήγων) Ν(3 - 4 χρώμασιν; 8-11; 13-14; 16 - 19 λήγων)

3 δὲ: φησὶν Ν / γυναικας + καίτοι τὰ ἄλλα ἀσθενεῖς οὐσας Ν 4 ἐ-
ρίων ΓΝ: ἀερίων Υ / βαφαῖς + τε Ν / δείκνυσαι Γ 5 ἡ τεχνικὴ Γ:
φυσικὴ Υ 6 δέδοται > Γ 7 ἀριθμῶν LXX: ἀριθμῶν Υ / ἔκκλινεν Υ
8 δὲ: φησὶν Ν / ἠπὸ ΓΝ / ἀμέτρως + φησὶν Γ 13 τις > Ν
15 κενόλληκα LXX: κενώλληκα Υ / κύβον λίθῳ LXX: κύβων λίθον Υ 16
δὲ: οὐκ Ν / λεπτοτάτην + φησὶν Ν / τοῦ οὐρανοῦ: ἀπὸ τοῦ Γ (anschließend
ap 14) 16/17 ἀπεργασάμην Υ, + φησὶν Γ 17 ὡσπερ: καθά-
περ ΓΝ / εἰ ΓΝ: > Υ / λίθῳ κύβον ΓΝ: λίθον κύβων Υ / ἐναρμόσοι Ν:
ἐναρμόσοι Υ, ἐναρμόσῃ Γ 18 κατὰ τὴν βάσιν ΓΝ: > Υ / λήγων Υ, +
οἱ (ἐννοεῖ Ν) δὲ τὸ σχῆμα σκυφοειδές φασὶν ΓΝ

δεδοίκασι γὰρ ἐν κοίταις αὐτῶν, κάθηνται δὲ ἐν ὕλαις ἐνεδρεύοντες.

τίς δὲ τῷ λέοντι τὴν θηρατικὴν ἐχαρίσατο φύσιν; τίς τοὺς δράκοντας τροφῆς ἐμπίπλησιν; τίς ἐδίδαξε τὰ θηρία ἐνεδρεῦειν καὶ ἐπιτίθεσθαι πρὸς τροφῆς εὐπορίαν; τὸ <δὲ> δεδοίκασι γὰρ ἐν 5 κοίταις αὐτῶν ἢ ὅτι τὰ θηρία δεδοικότα τοὺς ἀνθρώπους, τὴν κατ' εἰκόνα θεοῦ δημιουργίαν, ἐπὶ λόχμας καὶ ὕλας καὶ ἄβátους ἀναχωροῦσι τόπους, ἢ ὅτι τὰ κτήνη βρυχομένου λέοντος ἐπακούσαντα φρίττουσιν· φασὶ γὰρ τὸν λέοντα πρότερον τῆ βοῆ καταπλήξαντα οὕτως ἐφορμᾶν τῷ θηράματι.

10 38,41 τίς δὲ ἠτοίμασε κόρακι βοράν; νεοσσοὶ γὰρ αὐτοῦ πρὸς κύριον κεκράγασι πλανώμενοι τὰ σῖτα ζητοῦντες.

ἀλλὰ καὶ τῶν πτηνῶν ὁ θεὸς προνοεῖ· ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν ἐσῆμανεν. λόγος δὲ τὸν κόρακα ἀφιλόστοργον εἶναι καὶ ἀτημελήτους εἶναι τοὺς νεοττοῦς, τοὺς δὲ ὑπὸ τῆς ἐνδεείας πιεζομένους φυσικῆ τι- 15 νι κεχρησθαι πρὸς θεὸν τῆ βοῆ, τὸν δὲ φιλάγαθον διαφυλάττειν καὶ τρέφειν αὐτοὺς τῆ ἀπορρήτῳ ἑαυτοῦ σοφίᾳ, ὃ καὶ Δαυὶδ ἐΞευμῶν ἔλεγεν· καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

39,1-3 εἰ ἔγνωσ καιρὸν τοκετοῦ τραγελάφῳ πέτρας, ἐφύλαξας δὲ 20 ὠδίνας ἐλάφῳ; ἠρίθμησας δὲ μῆνας αὐτῶν πλήρης τοκετοῦ, ὠδίνας δὲ αὐτῶν ἔλυσσας; ἐΞέθρεφας δὲ αὐτῶν τὰ παιδία ἄνευ φόβου, ὠδίνας δὲ αὐτῶν ἐΞασποστελεῖς;

ἀλλ' οὐδὲ τὰ εὐτελέστατα, φησὶν, οἶσθα, πῶς κατὰ καιρὸν ἔλαφος καὶ τραγέλαφος ὑπὸ αὐτορόφοις σπηλαίοις ἐν πέτραις ἀποκυίσκουσιν

6 vgl. Genesis 1,27; 5,1

17-18 Psalm 146,9

Υ Γ(βοῦFPN 2 - 4 εὐπορίαν; 12-18; βοῦFP 23-) Ρ(* 5 ἢ ὅτι - 9) Ν(23-)

3 τὰ θηρία Γ: λέοντας Υ 4 τροφῆς Γ: τροφήν Υ 5 τὰ θηρία und τοὺς ἀνθρώπους > (Ρ) 6 λόχμας Hag: λόγχας Υ, (> Ρ) 8 καταπλήξαντα: ἐμπλήξαντα (Ρ) 9 ἐφορμᾶν (Ρ): ἐπιορμᾶν Υ 12 πτηνῶν + φησι Γ 13-14 ἀτημελήτους - νεοττοῦς Γ: ἀνεπιμέλητον ἐν τοῖς νεοττοῖς Υ 15 κεχρησθαι Γ: κινεῖσθαι Υ 15-16 διαφυλάττειν καὶ τρέφειν: διατρέφειν Γ 18 αὐτόν + οὐ λόγῳ ἀλλὰ τῆ χρεῖα Γ (vgl. Julian S.275,10) 24 τραγέλαφος + ἦτοι αἰγαγρος Ν / ἀποκυίσκουσιν ΓΝ: ὀποκυίσκουσιν Υ

- διαφερόντως δὲ οἱ τραγέλοφοι πρὸς τὰς πέτρας ἀναπηδῶσιν -, καὶ τὶς αὐτοῖς ἀριθμὸς μηνῶν εἰς τὴν κύησιν δέδοται, πῶς δὲ ἀποτίκτουσι λυθεισῶν τῶν ὠδίνων, πῶς τὸ γάλα τοῖς νεογνοῖς ἐνδιδόσασιν, τὰ δὲ τρέφεται ὄνευ φόβου. τὸ δὲ ἔξαποσταλεῖς ἀντὶ τοῦ· παύσεις, ὥστε μὴ ἀεὶ ἐν ὠδίσιν εἶναι. εἰ δὲ μὴ ταῦτα σὰ μηδὲ τὴν τούτων γνῶσιν ἐπίστασαι, πῶς θεοῦ κρίματα γινῶναι θέλεις; τοῦτο γὰρ μηνύει τὸ ἐκ τούτων δηλούμενον.

39,4 ἀπορρήξουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, πληθυνθήσονται ἐν γενήματι, ἔξελεύσονται καὶ οὐ μὴ ἀνακάμψουσιν αὐτοῖς.

- 10 καὶ πῶς, φησὶν, αἱ μητέρες ἀνδρυνθέντα τὰ τέκνα καταλιμπάνουσιν εἰς λήθην ἐλθοῦσαι τῆς φυσικῆς στοργῆς; τὰ δὲ ἔξελθόντα καὶ νεμόμενα ἐν τοῖς γενήμασι τῆς γῆς οὐκέτι αὐτοῖς τοῖς γονεῦσιν ἐπαναστρέφουσιν, ἀλλ' αὖξονται καὶ πληθύνονται τὰ ἐκ γῆς νεμόμενα, τῶν αὐτὰ τεκόντων μνεῖαν οὐκ ἔχοντα.
- 15 39,5-6 τὶς δὲ ἐστὶν ὁ ἄφεις ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον; δεσμοὺς δὲ αὐτοῦ τὶς ἔλυσεν; ἐθέμην δὲ τὴν δίαιταν αὐτοῦ ἔρημον καὶ τὰ σηηνώματα αὐτοῦ ἄλμυρίδα.

κατὰ μὲν τὸ ῥητόν· πῶθεν, φησὶν, τῷ ὀνάργῳ ἢ αὐτονομία; πῶθεν ἀνθρώπων ἐπιτάγμασιν οὐ πείθεται, ἀλλ' οἴκησιν καὶ διαστριβῆν ἔρημον ἔχει, κατασηνοῖ δὲ ἐν ἄλμυροῖς τόποις, ἀντὶ τοῦ· ἐν ἀκόρποις καὶ παντελῶς ἐρήμοις;

πρὸς δὲ διάνοιαν ὁ μοναχικὸς διαγράφεται βίος, ὁ ἔξω τῶν κοσμικῶν καὶ τούτοις μὴ ὑποταττόμενος, ὁ καὶ τὸν δεσμὸν τῆς συζυγίας ἐκκλίνων· δι' ὧν γὰρ εἶπεν ὁ σωτὴρ· ὁ δυνάμενος χωρεῖν χω-

24f Matthäus 19,12

Υ Γ(ΒΟFP -7; ΒΟFPN 10 - 12 ἐπαναστρέφουσιν; 18 - 22/23 κοσμικῶν)
N(- 4 φόβου)

1 διαφ. - ἀναπ. > ΓN 3 λυθεισῶν τῶν ΓN: λυθησάντων Υ/ νεογνοῖς ΥN: νεοσοῦς Γ, νεογόνους (P) 4/5 παύεις Υ 5 ἀεὶ Γ: ἀν Υ 6 ἐπίστασαι Hag: ἐπίστασαι Υ, ἔχεις Γ 7 μηνύει - δηλ.: ἐντεῦθεν συνάγεται Γ 8 ἀπορρίζουσι Υ 12 γῆς + πληθύνεται Γ (vgl.13) 12/13 ἐπαναστρέφοντα Γ 18 τὸ: > Γ (οὐν τὸ N) 19/20 ἔρημον ἔχει: ἔχει τὴν ἔρημον Γ 22 μοναχικὸς Γ/ διαγράφεται Υ(N): θπογράφεται Γ/ ὁ: ἄς Γ 22/23 κοσμικῶν + καὶ σαίνόντων τὴν αἰσθησιν Γ

ρείτω, ἔλυσε τῆς συζυγίας τὴν ἀνάγκην, ἐφ' ἣ ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐγεγόνει. ἄλμυρίδες δὲ εἰσι τὰ σκηνώματα τοῦ τοιοῦτου, ὅτι πνευματικὰ πράγματα ἀμέτοχά εἰσι φθορᾶς. οἱ γὰρ ἄλμυροὶ ἅλεις τῆς φθορᾶς εἰσιν ἀναιρετικοί.

5 39,7 <καταγελῶν πολυοχλίας πόλεως>, μέμφιν δὲ φορολόγου οὐκ ἀκούων.

ἐκ τούτου δῆλον, ὡς εἰς ἀλληγορίαν ἡμᾶς ὁ λόγος παραπέμπει· οὐδὲ γὰρ ὁ ἥμερος ὄνος οὐτοσὶ ὁ κανθῆλιος μέμφιν ἀκούει φορολόγου. εὐδῆλον οὖν, ὅτι περὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου λέγει τοῦ μὴ ἀνεχομένου τοῦ νοητοῦ πράκτορος, ὃς ὡσπερ τινὰ δασμὸν ἀπαιτῶν τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν καταναγκάζει δουλεύειν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς πάθεσιν.

39,8 κατασκέπεται ὄρη νομὴν αὐτοῦ καὶ ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ.

κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ὁ ἄγριος ὄνος τὰ ὄρη περινοστῶν τὰς βότνας ἀνιχνεύει πρὸς διατροφὴν. κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν ὁ πνευματικὸς 15 ἄνθρωπος τῶν οὐρανίων τὰς πολιτείας κατασκέπτεται καὶ ἐπιζητεῖ οὐ τὰ παρόντα, ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ ἀμερίμνῳ αἰῶνι.

39,9-12 βουλήσεται δέ σοι μονόκερως δουλεῦσαι ἢ κοιμηθῆναι ἐπὶ φάτνης σου; δῆσεις δὲ ἐν ἱμάσι ζυγὸν αὐτοῦ ἢ ἐλκύσει σου αὐλακὰς ἐν τῷ πεδίῳ; πέποιθᾶς τε ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πολλὴ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, ἐπαφή-
 20 σεις δὲ αὐτῷ τὰ ἔργα σου; πιστεύσεις δέ, ὅτι ἀποδώσει σοι τὸν σπόρον, εἰσοίσει δέ σοι τὴν ἄλωνα;

καθ' ἱστορίαν ὁ μονόκερως, ὃν διῆ ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν ῥινοκέρωτα

1 Genesis 1,27; 5,2

Υ Γ(μΟΡΡΝ 7-11; 13-16; ρΟΡΡ 22-) Ν(22-)

5 <..> aus LXX; wird nicht erklärt, auch nicht in ΓΝ 7 ἀλληγορίαν Υ 8 ἥμερος Hag: ἡμέτερος Υ, > Γ / οἱτοσὶ Γ: οὕτως δὴ Υ / ὁ κανθῆλιος Hag: τῷ ἀκανθώδεϊλιως Υ, > Γ 9 ἀνθρώπου τοῦ πνευματικοῦ stellt Υ 10 ὃς Γ: > Υ / δασμὸν: φόρον Γ 11 ἐπαναγκάζει Γ (ἀναγκάζει Ν) 12 χλωροῦ Υ 16 ἀμερίμνῳ αἰῶνι: μέλλοντι αἰῶνι τῷ καρποφόρῳ Γ (ἐαρινῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι τῷ ἐλπιδιφόρῳ Ν) 17 μονόκερος Υ 18 σου, LXX: οὐ Υ / εἰμασι Υ / ἐλκύσει σου LXX: ἐλκύσεις Υ 19 ἐπαφίσεις Υ 20 αὐτὸ Υ 21 εἰσήσει Υ 22 ἱστορίαν + μὲν οὖν Ν / μονόκερος Υ / ἕτερος τῶν ἐρμηνευτῶν: Ἀκύλας ΓΝ/ ῥινοκέρωτα ΓΝ: ῥινοκέρατον Υ, (ῥινοκέρατα Ρ)

ἔφη διὰ τὸ κατὰ μέσου τῆς κεφαλῆς τὸ κέρας ἔχειν, ἀλκιμύτατος ὡς
 ἄνυποτακτός ἐστι τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ δξύτητι τοῦ κέρατος πεποιθώς. μὴ
 ἀνέχεται οὖν, φησὶν, ὁ μονόκερος ἐπὶ φάτνης καταδεῖσθαι καὶ αὐλα-
 κας τέμνειν καὶ ἄρουν καὶ γεηπονεῖν καὶ εἰς ἄλωνα συνάγειν τὰ γε-
 5 νήματα;

πρὸς δὲ διάνοιαν μονόκερός ἐστιν ὁ ὄγιος, ὅτι πρὸς θεὸν μόνον
 ὄρῃ καὶ αὐτὸν μόνον ἔχει κέρας καὶ ἰσχὺν καὶ ἀντίληπιν, ἢ ὅτι μό-
 να τὰ κοσμικὰ κερατίζει, δίκκεως δὲ ὁ καὶ πρὸς τὰ τοῦ κόσμου βλέ-
 πων καὶ ἔχων πράξεις καὶ δεξιὰς καὶ ἄριστεράς καὶ ποτὲ μὲν τοῦτο,
 10 ποτὲ <δὲ> ἐκείνο κερατίζων. ὁ δὲ θεωρηθεὶς μονόκερος οὐκ ἀνθρωπι-
 νοὶς πράγμασιν, ἀλλὰ μόνῃ θεῷ δουλεύει.

39,13-15 πτέρυξ τερπομένων νεέλασσα, ἐὰν συλλαβῇ ἀσίδα καὶ νέσ-
 σα, ὅτι ἀφήσει εἰς γῆν τὰ ῥὰ αὐτῆς καὶ ἐπὶ χοῦν θάψει καὶ ἐπελά-
 θετο, ὅτι πούς σκορπιεῖ καὶ θηρία ἄγρου καταπατήσει.

15 βούλεται εἰπεῖν διαφορὰν ὀρνέων καὶ ὅτι τινὰ μὲν ὑπὸ θεοῦ συνη-
 τίσθησαν, τινὰ δὲ ἀσυνετώτερὰ εἰσιν· καὶ φησιν, ὅτι τερπνὸν μὲν ἐστὶν
 τῇ θεῷ ἡ νεέλασσα, τὴν δὲ ἀσίδαν καὶ νέσσαν ἀσύνετα θεὸς ἐποίησεν.
 καὶ ἀσίδαν μὲν ἔφασάν τινες τὸν πελαργόν, κακῶς νοήσαντες· οὔτε
 γὰρ εἰς γῆν τίκτει ὁ πελαργός, ἀλλὰ εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν δένδρων, καὶ
 20 οἱ τὰ ὀρνιθιακὰ γράφοντες ἕτερον γένος ἔφησαν εἶναι παρὰ τὴν
 ἀσίδαν τὸν πελαργόν. ἀσύνετα οὖν, φησὶν, ὄρνεα ἢ νέσσα καὶ ἡ ἀσί-

Υ Γ(β0FP - 7 ὄρξ; 15-17) Ρ(≠ 7 καὶ₁ - 8/9 βλέπων) Ν(- 7 ὄρξ; 15
 - 21 πελαργόν) Syr(15-)

2 ἄνυποτακτικός Γ (ὀρη Ρ) / τῇ ἰσχύϊ καὶ > Γ / κέρατος Γ 2-3 μὴ
 - οὖν: ὁ γὰρ ἀνέχεται Ν 3 ὁ μονόκερος Υ, > Ν / ἐν φάτνη Ν
 3/4 αὐλακα ΓΝ 4 γηπονεῖν ΓΝ 6 μονόκερος Υ 7 ὄρξ + καὶ
 ἐπ' αὐτῷ πέποιθεν τῶν γηλίων ἀπάντων καταφρονῶν ΓΝ 10 μονόκε-
 ρος Υ 10/11 ἀνθρωπίνοὶς Hag: ἀνθρώποις Υ 14 πούς LXX: ποῦ Υ
 15 διαφορὰν ΓΝ(Syr): διαφορὰν Υ, + τιων ΓΝ 15/16 συνητίσθησαν
 Hag: συνετίσθησαν ΥΓ, συνετίζονται Ν 16 εἰσιν ΓΝ: > Υ 17 τὴν
 - ἐποίησεν: ἡ δὲ ἀσίδα καὶ ἡ νέσσα ἀσύνετα πεποίηται Ν/ ἀσίδαν (vgl.
 349,1.5): ἀσῖδα Υ, ἀσίδα Γ/ νέσσαν (Ρ): νῆσαν Υ, νέεσσαν Γ / ἀσύνετα
 ΓΝ(Syr): ὁ πᾶν Υ 18 καὶ - κακῶς: ἡ ἀσίδα δὲ ὁ ἐρωδιός ἐστι κατὰ
 Ἀκύλαν (vgl. 349,12) ἢ ὁ πελαργός ὡς τινες ἔφασαν οὐ καλῶς Ν/ ἀσίδαν
 Hag: ἀσίδα Υ; vgl. 17 App. 20 ὀρνιθιακὰ Ν: ὀρνιακὰ δὲ Υ / ἔφη-
 σαν Υ: ἔφασαν Ν 21 ἀσίδαν Ν: ἀσίδα Υ / νέσσα (Syr): νεέλασσα Υ

δα - οὕτω γὰρ καὶ ἱερεμίας τὴν εὐθειαν προσηνέγκαστο· ἡ ὄσιδα [καὶ ἡ νεέλασσα] -- ἐπὶν γὰρ συλλαβόντα τέκωσιν, ὑπὸ τὴν γῆν θάλπουσι τὰ ψὰ καὶ ἀφίπτανται ὡσπερ ἐπιλαθόμενα, ὅτι καὶ ποσὶν ἀνθρώπων σκορπίζονται ταῦτα καὶ θηρία καταπατοῦσιν αὐτά.

5 λόγος δέ, τὴν ὄσιδαν οἰκονομικῶς ἀνόητον ὑπὸ θεοῦ γενέσθαι· καὶ γὰρ ὑπεραίρει μεγέθει καὶ ἰσχύι ὡς δύνασθαι καταφρονεῖν καὶ ἰππέως, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰσχὺν οὐκ ἔσχε σύνεσιν, ὥστε μὴ πάντως σώζεσθαι τοὺς νεοττοὺς καὶ ἐκ τούτου πληθύνεσθαι τὸ εἶδος.

ἔστι δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι· τοῖς τερπομένοις τοῖς ὄρνισιν ὠραῖον
10 θέαμα ἡ νεέλασσα, μάλιστα ὅταν εὐρίσκηται μετὰ ὄσιδος καὶ νέσασσας καὶ συλλαβῶσιν ἀλλήλοις. ἔστι δὲ ἡ ὄσιδα εὐηθὲς ὄρνεον.

ὁ δὲ Ἀκύλας ἐρωδιοῦ καὶ ἱέρακος ἐκδέδωκεν ὡς καὶ τούτων ὑπὸ
χοῦν θαλπόντων τὰ ψὰ. ἐγὼ δὲ τέως οὐκ ἔχω πεῖθεσθαι, ὅτι ἐρωδιδὸς
ἐν γῆ τίκεται διὰ τὸ λέγειν τὸν φαλμψδόν· τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατ-
15 οικία ἡγεῖται αὐτῶν ὡς τῶν δένδρων τῶν ὑψηλοτάτων τὰς κό-
μας οἰκοῦντος τοῦ ὄρνιθος. οἱ δὲ τὰ περὶ τούτων ζητήσαντες καὶ
αὐτοπήσαντες τὸ ἀκριβὲς ἴσασιν, ἡμῖν δὲ οὐ σχολή, τὰ τοιαῦτα
λεπτολογεῖν ἕκαε τὸν νοῦν ἐγνωκῶσι τῆς γραφῆς, ὅτι βούλεται εἰ-
πεῖν ὄρνέων διαφορᾶν.

20 τινὲς δὲ ἔφασαν τὴν νεέλασσαν τὴν Ἀραβίδα εἶναι τὴν ὄρνιν,
ἥτις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ εὐρίσκηται.

39,16 ἀπεσκληρυνε τὰ τέκνα αὐτῆς ὥστε μὴ ἑαυτήν.

αὕτη οὖν, φησὶν, ἡ ὄρνις ἡ τὸ ψὸν μεθεῖσα καὶ ἀμελήσασα ἀπε-
σκληρυνεν - ὀντί τοῦ· εἴασε καταπονεῖσθαι - τοὺς νεοττούς, ἵνα μὴ
1 Jeremias 8,7 6-7 vgl. Hiob 39,18 14-15 Psalm 103,17
Υ Γ(ΒΟΡΦ 2 ἐπὶν - 8; 20-21; 23-) Ν(2 ἐπὶν - 10 νεέλασσα; # 11 ἔστι
- 16 ὄρνιθος; 20-21; 23-) Syr(-21)

1-2 οὕτω - νεέλασσα > (Syr) 2 θάλπουσι Ν; θάλπωσι Υ 3 καὶ
ἀφίπτανται > Ν / ὅτι > (FP) 4 ταῦτα > Γ(Syr) / θηρία - αὐτά:
θηρία καταπατοῦσι ταῦτα Γ, θηρίοις καταπατήσονται Ν 5 νοῦ λόγος
Text von 348,18-21 Ν 5 ὄσιδα Γ 7 πάντως ΓΝ(Syr): πάντα Υ
9 οὕτως Υ / νοῆσαι + τὸν στίχον Ν / τῶν τερπομένων Ν / ὄρνισιν Υ
10 εὐρίσκηται Hag: εὐρίσκηται Υ 11 καὶ: αἶ (Syr) / συλλαβοῦσι Υ
/ ὄσιδα Ν(Syr): νεέλασσα Υ 12 ἐρωδιδὸν καὶ ἱέρακα Ν 22 ἀπε-
σκληρυνε LXX: ἐπεσκληρυνε Υ 23 αὕτη - ὄρνις: ἡ οὖν ὄρνις φησὶν Γ
/ οὖν > Ν 23-24 καὶ - νεοττούς: εἴασε καταπονεῖσθαι τοὺς νεοτ-
τούς ἀποσκληρύνασα τὴν περὶ τὰ τέκνα φυσικὴν στοργὴν Ν

ἑαυτὴν κατατονήσῃ νεοττοτροφοῦσα.

39,16 εἰς κενὸν ἐκοπίασεν ἄνευ φόβου.

μη φοβηθεῖσα οὖν τὴν τῶν νεοττῶν ὀπώλειαν, ἀλλὰ ἀμελήσασα εἰς κενὸν ἐκοπίασε συλλαβοῦσα καὶ ἀποτεκοῦσα οὐ πάντως περισιζομένην
5 τῶν νεοττῶν.

39,17 ὅτι κατεσιώπησεν αὐτῇ ὁ θεὸς σοφίαν καὶ οὐκ ἐμέρισεν αὐτῇ ἐν τῇ συνέσει.

τοῦτο δὲ ἡ ὄρνις ὑφίσταται, ἐπειδὴ ἀπεσιώπησεν - ὄντι τοῦ ἀνέσχεν - καὶ οὐκ ἐπεμέτρησεν αὐτῇ ὁ θεὸς σύνεσιν.

10 39,18 κατὰ καιρὸν <ἐν> ὑφει ὑφώσει, καταγελάσεται ἵππου καὶ τοῦ ἐπιβάτου <αὐτοῦ>.

μετὰ δὲ τὸν καιρὸν, φησὶν, τοῦ ἀποτεκεῖν εἰς τὸν ἄερα ἀφίπτανται, κατὰ μὲν τὸν Ἀκύλαν ὁ ἐρωδιὸς καὶ ἱέραξ, ἐν τῇ πτήσει τὸ θαρρεῖν ἔχοντες καὶ περιφρονοῦντες ἵππου σὺν τῷ ἀναβάτῃ. εἰ δὲ
15 περὶ τῆς ἀσίδης ὁ λόγος, διὰ τὴν ἰσχύν, ὡς φασιν, καὶ τὸ μέγεθος οὐδὲν εἶναι τὸν ἵππεά νομίζει.

39,19 ἡ σὺ περιέθηκας ἵππῳ δύναμιν, ἐνέδυσας δὲ τραχήλῳ αὐτοῦ φόβον;

σὺ δὲ τὸν ἵππον δυνατὸν εἰργάσω καὶ ὑψάσχενα ὡς φοβερὸν τῇ τοῦ
20 σὺχένος ἀνατάσει φαίνεσθαι ἢ καὶ τῷ χρεμετιαμῷ τῷ διὰ τοῦ σὺχένος ἐξερχομένῳ;

Υ Γ(βOFF -1; 3-5; 8-9; 12 μετὰ - ἀφίπταται; 14 περιφρονοῦντες - 15 μέγεθος; 19-21) Ν(-1; 3-5; # 8-9; # 13 ἐν - 15 μέγεθος; 19-21)

1 ἑαυτὴν ΓΝ: αὐτὴν Υ / καταπονῆσῃ ΓΝ: καταπονέσει Υ / νεοττοτροφοῦσα ΓΝ: νεοττοτροφοῦσαν Υ 3 μή: οὐ Ν / οὖν: τοίνυν ΓΝ / ἄλλ' Ν

4 συλλαβοῦσα καὶ ἀποτεκοῦσα > Ν / οὐ πάντως Ν: οὐ πάντας Υ, μη πάντως Γ 6 κατεσιώπησεν LXX: οὐκ ἀπεσιώπησεν Υ 8 ἐπειδὴ + φησιν Γ 9 ἐπεμέτρησεν Γ(Ν): ἐμέτρησεν Υ 10 ἵππου LXX: ἵππον Υ 12/13 ἀφίπταται Γ 13 Ἀκύλαν Hag: Ἀκύλας Υ

/ πτήσει Υ 14 περιφρονοῦντες Hag: περιφρονοῦντος Υ, περιφρονούσα Γ (Anschluß an 12), (καταφρονούσα Ν) 14-15 εἰ - λόγος > Γ(Ν)

15 ἀσίδας Υ 16 ἵππεάν Υ 17 ἐνέδυσας Υ 19 σὺ δὲ: ἀλλὰ σὺ φησιν Γ, σὺ φησιν Ν/ ὡς: ὥστε ΓΝ 21 ἐξερχομένῳ ΓΝ: ἐξερχομένου Υ

39,20 περιέθικας δὲ αὐτῷ πανοπλίαν, δόξαν δὲ στηθέων αὐτοῦ τόλμαν;

παρὰ σοῦ δὲ ὥσπερ καθοπλισθεὶς θαρρεῖ καὶ τολμᾷ ἔνδοξα ἔχων καὶ ὠ-
ραῖτα τὰ στέρνα καὶ εὐθαρσῆ καρδίαν ἐν τοῖς στήθεσιν {ἔχων}, ἀντὶ τοῦ·
εὐτολμος ὤν.

5 39,21 ἀνορύσσων ἐν πεδίῳ γαυριῶ.

τῷ δὲ ποδὶ κατακροαίνων τὴν γῆν γαυριῶ καὶ φρυάττεται.

39,21-22 ἐκπορεύεται δὲ εἰς πεδίον ἐν ἰσχύι, συναντᾷ βέλει, κα-
ταγελῶ καὶ οὐ μὴ ἀποστραφῆ ἀπὸ σιδήρου.

ἐκπορεύεται δὲ διὰ τοῦ πεδίου εἰς πόλεμον μὴ βέλος δεδοικώς
10 μηδὲ σιδήρου ἀκμῆν.

39,23-24 ἐπ' αὐτῷ γαυριῶ τόξον καὶ μάχαιρα, καὶ ὄργῃ ἀφανιεῖ τὴν γῆν.

διὰ τοῦ ἐπιβάτου δηλονότι τόξον μὲν ἔχοντος καὶ μάχαιραν, ὄργῃ
δὲ τὴν τῶν πολεμίων γῆν ἐξαφανίζοντος.

39,24-25 <καὶ> οὐ μὴ πιστεύσει, ἕως ἂν σημάνη σάλπιγξ, σάλπιγ-
15 γος δὲ σημαινούσης λέγει· εὗγε. πόρρωθεν δὲ ἀσφραίνεται πολέμου,
σὺν ὄρματι καὶ κραυγῇ ἐκπορεύεται.

καὶ ἕως μὲν οὕτω τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, σφραδάζει καὶ ὄρμητι-
κῶς ἔχει, οὕτω δὲ καὶ ἀναπηδᾷ καὶ ἐξάλλεται· τοῦτο γὰρ σημαίνει
τὸ καὶ οὐ μὴ πιστεύσει. φοβερὸν δὲ ἠχησάσης τῆς σάλπιγγος
20 αἰσθάνεται, ὅτι πολέμου καιρὸς, καὶ χαίρει τῷ συνθήματι· τοῦτο
γὰρ σημαίνει τὸ λέγει· εὗγε. καὶ ὁμοῦ τῇ κραυγῇ τοῦ στρατοπέ-
δου ἐξαλλόμενος ἐπιτρέχει τοῖς πολεμίοις.

Υ Γ(β0FPN 2 - 3 στῆθεσιν; 6; β0FP 9-10; β0FPN 12-13; 17-) N(9-10)

5 ἀνορύσσων Υ 6 τῷ δὲ: ὅς γέ φησιν τῷ Γ 7 βέλη Υ 9 ἐκ-
πορεύεται δὲ: καὶ ἐκπορεύεται Γ / πόλεμον + ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς εἰς
ἀπάντησιν ὄπλου καὶ εἰς ἀπάντησιν καταφοράκτων N 10 μηδὲ: μὴ
(V0F) / ἀκμῆν ΓN: αἰχμῆν Υ 11 ἀφανεῖ Υ 12 μὲν Γ: > Υ
13 ἐξαφανίζοντος Γ: ἀφανίζοντος Υ 14 <καὶ>; vg1. 19 18 ἔχει
+ τὸ ἕρπον Γ / δὲ: μέντοι Γ 20 χαίρει Γ: συγχαίρει Υ 21 ση-
μαίνει: δηλοῖ Γ / λέγει Υ 22 ἐξαλλόμενον Γ

εἰ δὲ λέγει τις μὴ ταῦτα τῆς φύσεως εἶναι τοῦ ἵππου, ἀλλὰ τῆς διδασχῆς, ἴστω μὴ ἄλλως τοὺς ἀνθρώπους δύνασθαι διδάσκειν, εἰ μὴ τὸ ζῆλον ἐπιτηδεῖως ἔχον εἰς τοῦτο ὑπὸ θεοῦ κατεσκευάσαστο, ἐπεὶ μηδὲ ἄνθρωποι διδασκόμεθά τι μὴ ἐπιτηδεῖως ἔχοντες πρὸς τὰ μαθήματα.

- 5 ἐνδείκνυται οὖν ὁ θεὸς διὰ τῶν μικρῶν τούτων τὴν ὄψατον ἑαυτοῦ σοφίαν, ὡς ἂν διδασχθῶμεν τὰ μεγάλα καὶ ὑπέρογκα καὶ ἀπόκρυφα μὴ πολυπραγμονεῖν.

39,26 ἐκ δὲ τῆς σῆς ἐπιστήμης ἔστηκεν ἱέραξ ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνητος καθορῶν τὰ πρὸς νότον;

- 10 ἡ δὲ σὴ σύνεσις καὶ ἐπιστήμη τὸν ἱέρακα ἐξεπαίδευσεν ἀπλώσαντα τὸ πτερόν ἀκίνητον τῷ ἀέρι φέρεσθαι; λέγεται δὲ ὁ ἱέραξ ἐπὶ τὰ νότια μέρη ἀπλοῦν τὸ πτερόν καὶ ὡσπερ ὄρθιος ἴστασθαι ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἀποσκοπεῖν τὸ θήραμα καὶ οὕτως αὐτοῦ καθίπτασθαι. φασὶ δὲ τοῦτο τὸ πτηνὸν δύνασθαι στρέφεσθαι καὶ ὄραν τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ.

- 15 39,27 ἐπὶ δὲ τῷ σῷ προστάγματι ὑφοῦται ἀετός;

τὴν δὲ ὑψηλετῆ πτησιν οὐ τῷ ἀετῷ προσέταξας ἔχειν;

39,27-30 γῦψ δὲ ἐπὶ νοσσιᾶς ἑαυτοῦ καθεσθεῖς αὐλίζεται, ἐπ' ἐξοχῇ πέτρας καὶ ἀποκρύψω· ἐκεῖσε ἂν ζητεῖ τὰ σῖτα, πόρρωθεν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ σκοπεύουσιν· νεοσσοὶ δὲ αὐτοῦ φύρονται ἐν αἵματι,

- 20 οὐδ' ἂν ὦσι τεθνεῶτες, παραχρῆμα εὐρίσκονται.

ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐπὶ δὲ τῷ σῷ προστάγματι· εἰς ἀκροτόμων ὁ γῦψ καθεζόμενος πετρῶν ἐξοχὰς ἀκραιφνεῖς ἔχων τὰς αἰσθή-

Υ Γ(βΟΡΡΝ -7; 10 - 13 καθίπτασθαι; βΟΡ 16; βΟΡΡ 21-) Ρ(16) Ν(16; 21-)

3-4 ἐπιτηδεῖως - μὴ Γ: > Υ 5 μικρῶν Γ / τούτων Γ: > Υ 6 καὶ
 βῆρογκα > Γ 8 ἱέραξ Υ 10 σὴ Γ: > Υ / σύνεσις + ψησιν Γ/
 ἱέρακα Υ / ἐξεπαίδευσεν Γ: ἐπαίδευσεν Υ 11 φέρεσθαι Γ: συμφέ-
 ρεσθαι Υ / ἱέραξ Υ / ἐπὶ Υ: περὶ Γ 12 ἐξαπλοῦν Γ / ἴστασθαι
 ἐν Γ: εἶναι Υ 14 στρέφεσθαι Hag: τοῖς φέρεσθαι Υ 16 βῆληπετῆ
 πτησιν ΡΝ: βῆληπετῆ κτίσιν Υ, βῆληπέτησιν Γ 17 νοσσιᾶς Υ
 18 σῖτα LXX: σιτεῖα Υ 19 αἵματι LXX: αἵμασιν Υ 10 ὦσι
 LXX: ὄς Υ 21 ἀπὸ (Ρ)Young: κατὰ ΥΓΝ / τὸ: τῷ Υ 21/22 ἀκρο-
 τομον ΥΝ, > Γ 22 πετρῶν ἐξοχὰς vor ὁ stell't Γ, > Ν

σεις συναισθάνεται, ποῦ τεθνηκότα σώματα, ἵνα τροφήν ἑαυτῷ παρίσ-
σῃται· σὺ δὲ τοὺς αὐτοῦ νεοττοῦς ἐδίδαξας ἔτι μικροὺς ὄντας σαρ-
κοβορεῖν καὶ αἱμάτων ἐρᾶν; κατὰ μὲν οὖν τὸ ῥητὸν ταῦτα.

διαγράφει δὲ ὁ λόγος κατὰ τὴν ἀλληγορίαν γύπα τὸν ἀκαθάρτον
5 καὶ φιλόσαρκον ἄνθρωπον καὶ ὀκηρὸν πρὸς ἀρετὴν· γῦψ, γὰρ φησιν,
ἐπὶ νοσιᾶς αὐτοῦ καθεσθεὶς σὺλίζεται, τοῦ δὲ θεωρηθέντος ὀκηροῦ
καὶ ἀκαθάρτου πόρρωθεν οἱ ὀφθαλμοὶ σκοπεύουσιν· ἔων γὰρ τὰ ἐγγύς
καὶ τοῖς παροῦσι καθ' ἡδονὴν χρώμενος καὶ ὑπερτιθέμενος τὸ τὴν ἀ-
ρετὴν ἐργάζεσθαι τὰ πνευματικὰ ὕστερον ὑπάρξει ἑαυτῷ φαντάζεται.
10 εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι λέγοντες· τέως ἀπολαύω καὶ μετὰ ταῦτα αφρονῶ
καὶ ἐλεῶ καὶ νηστεύω. οἱ δὲ νεοσσοὶ τοῦ τοιοῦδε - τουτέστιν· οἱ
τρόποι - ἀεὶ τοῖς νεκροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ἐφιζάνουσι πράγμασιν.

40,1 καὶ ἀπεκρίθη ὁ θεὸς τῷ Ἰωβ καὶ εἶπεν· μὴ κρίσιν μετὰ ἱκα-
νοῦ κρινεῖς; ἐλέγχων θεὸν ἀποκριθήσεται αὐτήν.

15 οἱ μὲν πρῶτοι λόγοι θεοῦ σοφίαν καὶ δύναμιν παρίστων τῷ Ἰωβ, νῦν δὲ
πρὸς αὐτὸν στρέφει τὸν λόγον καὶ φησιν· μὴ κρίσιν μετὰ ἱκανοῦ
κρινεῖς; ἀντὶ τοῦ· μὴ μετ' ἐμοῦ ταῦτα διακρινεῖς; μὴ οἶσθα, πῶς γί-
νονται; μὴ τούτων ἔχεις τοὺς λόγους; ἐλέγχων θεὸν ἀποκριθή-
σεται αὐτήν, τουτέστιν· εἰ νομίζεις δύνασθαί με ἐλέγχειν ὡς οὐκ
20 εὖ εἰρηκότα, ἀποκριθήτι τὴν κρίσιν, ἣν προέτεινά σοι, τουτέστιν·
ὧν εἶπον, τούτων τὴν θαυματουργίαν ἀποκριθήτι.

λέγει δὲ ταῦτα οὐχ ὡς ἀγνωὼν τοῦ Ἰωβ τὴν εὐσεβῆ γνῶμην, ἀλλὰ τοῖς
φίλοις δεῖξαι βουλόμενος, οἷος ἦν τὰ πρὸς θεόν, δι' ὧν ὄνταποκρίνεται.

Υ Γ(βΟFP - 3 ἐρᾶν; * 4 - 11 νηστεύω; βΟF 15-23) Ρ(15-23) Ν(-3;
* 4-12; 17 μετ' - 23)

1 συναισθάνεται ΓN: συναισθάνεσθαι Υ 2 σὺ δὲ Ν: ὁ
δὲ Υ, ἢ σὺ Γ / αὐτοῦ Hag: αὐτοὺς Υ, ἑαυτῶν Γ (αὐτῶν FP), τῶν γυπῶν Ν
/ νεοσσοῦς Ν / ἐδίδαξας ΓN: ἐδίδαξεν Υ 4 κατὰ (FN): καὶ Υ
5 πρὸς: εἰς (ΓN) / γῦψ - 6 ἀθλίζεται > (ΓN) 6 νοσιᾶς Υ 8 καὶ 1
- 9 > (ΓN) 9 ὑπάρξει Hag: ὑπάρξει Υ 10 ἀπολαύω Hag: ἀπολάρω Υ,
ἀπολαύσω (ΓN) 12 τρόποι: λογισμοὶ (N) 15 σοφίαν θεοῦ stellen
ΓΡ 16 πρὸς αὐτὸν nach φησιν stellt Γ 17 μὴ ΓN: > Υ 18-19 ἐ-
λέγχων - τουτέστιν > Ν 20 εὖ εἰρηκότα ΓPN: εβρικοτά Υ, + λαν-
θάνειν σε τὰ πολλὰ τῶν παρ' ἐμοῦ γινομένων ΓΡ / ἦν: ὧν ΓΡ / ποσέτεινα
ΓPNΥ: προέκρινα ΥNρ 20-21 τουτέστιν - ἀπόκρ.: τουτέστιν τούτων ὧν
εἶπον τὴν θαυματ. ἀποκρ. Ρ, τουτέστιν τὴν διάκρισιν καὶ τὴν αἰτιολο-
γίαν Ν, > Γ 22-23 ΓPN: > Υ 23 ἀποκρίνεται ΡN

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

< Ἄρχῃ τοῦ βῆτοῦ > ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει τῷ κυρίῳ· τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι νοθετούμενος καὶ ἐλέγχων {τὸν} κύριον, ἀκούων τοιαῦτα οὐδὲν ὦν;

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ὁ φιλόθεος καὶ τῶν οἰκείων μέτρων ἐπιστήμων ἰὼβ θείας ἀδοκίμως φωνῆς ἀπροσάμενος προσκαλουμένης αὐτὸν εἰς ὀμίλιαν καὶ τῶν λεγομένων ἔλεγχον περιχαρῆς μὲν γέγονεν, ὡς εἰκός, ὁμολογεῖ δὲ ἐκ προοιμιῶν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν καὶ δίδωσι θεῷ τὸ νικητήρια. πρὸς 10 γὰρ θεοῦ σοφίαν, φησί, οὐδὲν ἕτερον δεῖ ποιεῖν ἢ τῇ σιωπῇ δεικνύναι τὸ θαῦμα καὶ τῷ ἄρρητῷ θαυμάζειν τὸ ἀκατάληπτον.

Αἱ λέξεις

40,4 τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι νοθετούμενος καὶ ἐλέγχων κύριον, ἀκούων τοιαῦτα οὐδὲν ὦν;

15 εἰς τί ἐγὼ κρίνομαι, δέσποτα, εἰς τί ἐγὼ ταῦτα ἀκούω καὶ νοθετοῦμαι ὡς μέλλων ἐλέγχειν θεόν, ὃ μηδεὶς ὦν καὶ μηδὲ λόγου τινὸς ᾄξιος;

Υ Γ(βΟΡΡΝ 6-11) Ρ(15-17) Ν(15-17)

1 κεφάλαιον κχ Υ 3 {τὸν}, vgl. 13 6 ἐπιστήμων: ἐπιγνώμων Γ
7 προκαλουμένης Γ (nicht Ν) 8 ἐλέγχων Υ 10 φησί σοφίαν
stellt Γ 15 ἐγὼ: οὖν Ν / δέσποτα κρίνομαι stellt Ρ / ἐγὼ₂ > Ρ
16 ἐλλέγχειν Υ / ὁ > Ρ 16-17 καὶ - ᾄξιος > Ρ

40,4 ἐγὼ δὲ τίνα ἀπόκρισιν δώσω πρὸς ταῦτα; χεῖρα θήσω ἐπὶ στόματί μου.

ἐγὼ δὲ τί πρὸς τὰ εἰρημένα φθέξομαι; ἄμεινον κρῖνω τῇ σιωπῇ τὴν ἀκατάληπτόν σου θαυμάζειν σοφίαν. ταῦτα καὶ τῷ ἰὼβ πρέπον-
5 τα ῥήματα καὶ ἡμῖν εἰς διδασκαλίαν ὠφέλιμα πρὸς τὸ μὴ χρῆναι τοῖς θείοις ἀντιφθέγγεσθαι λόγοις μηδὲ πολυπραγμονεῖν τὰ ὑπὸ θεοῦ λεγόμενα, ἀλλὰ τῇ πίστει συγκατατίθεσθαι καὶ τῇ σιωπῇ θαυμάζειν τὴν ἄρρητον τοῦ θεοῦ σοφίαν.

40,5 ὅσαξ ἐλάλησα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσθήσω.

10 ἐλάλουν, φησὶν, ὅτε πρὸς ἀνθρώπους ἦν ἡ διαλέξεις, ὅτε κατεδικαζόμεν ὡς ἁμαρτίας ἐκτείνων δίκας, πρὸς δὲ τὰ δευτέρα, τουτέστι τὰ περὶ θεοῦ σοφίας τε καὶ δυνάμεως, οὐδὲν ἔστι προσθεῖναι, οὐ φθέγγεσθαι, οὐκ ἀντειπεῖν.

Υ Γ(βOFFP 3 - 4 σοφίαν; βOFFPLN 10-13) N(≠ 3 - 6/7 λεγόμενα)

3 δέ + φησιν Γ(N) 4 καὶ - 5 ῥήματα > (N) / ποέποντα: πρέπων
τὰ Υ 11 ἐκτείνων Υ 12 τε Γ: > Υ / προσθήναι Υ / οὐ Γ: ἢ Υ
13 φθέγγεσθαι Γ / ἀντειπεῖν + ἀλλ' ἄμεινον σιωπᾶν καὶ θαυμάζειν (P)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ἔτι δὲ ὑπολαβὼν ὁ κύριος εἶπε τῷ ἰωβ ἐκ τοῦ νέφους· μή, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἄνθρωπος τὴν ὁσφύν σου· ἐρωτήσω δὲ σε, σὺ δὲ μοι ἀποκρίθητι.

5 Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ὑπερβολὴ φιλανθρωπίας κἀνταῦθα τοῦ θεοῦ δεῖκνυται. ἀγιοπρεπῶς γὰρ τοῦ ἰωβ τὴν πρὸς θεὸν ἀναδυομένου διαλέξειν καὶ τὸ μηδὲν εἶναι ὁμολογοῦντος ὁ φιλόστροφος θεὸς καὶ φιλοδίκαιος πρῶτος ὁμοῦ καὶ φιλικῶς φησι πρὸς αὐτόν· μὴ σιωπήσης, ἀλλὰ λάλει. οὐ γὰρ δι' 10 ἄλλο τί σοι κεχηρμάτικα, ἀλλ' ἵνα τὴν σὴν δημοσιεύσω δικαιοσύνην.

πάλιν δὲ ἐκ τῆς πρὸς τὸν δίκαιον διαλέξεως ἡμᾶς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν ὁ θεὸς ἐκιδιδάσκει. καὶ περὶ θηρίων διαλεγόμενος εἰσάγει καὶ τὸν περὶ τοῦ δράκοντος λόγον, ὃν δὴ τινες μὲν ζῶον εἶναι καθ' ἱστορίαν ὑπειλήφασιν ὑπερφερὲς ἰσχύϊ καὶ μεγέθει, ἕτεροι 15 δὲ τοῦτον ἔφασαν εἶναι τὸν λευισθᾶν τὸν τῷ διαβόλῳ τὴν ἀρχὴν ὑπηρετησάμενον καὶ τὴν Εὐάν ἐξασπατήσαντα - λευισθᾶν δὲ οἱ Ἑβραῖοι τὰ μεγάλα κήτη προσαγορεύουσιν -, οἱ δὲ πλείονες τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ διαλαμψάντων ἐν οἰκείαις ἐξηγήσεσι καὶ λογογραφίαις εἰς τὸν διάβολον ἀλληγορικῶς ἀνήνεγκαν τὰ ἀναγεγραμμένα. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν καὶ 20 ζῶον ἐστὶ τοιοῦτον, οὐκ ἔχω λέγειν· οὔτε γὰρ αὐτὸς εἶδον, οὔτε ἑτέρων ἱστορησάντων ἤκουσα. ὅτι δὲ εἰς τὸν ὑποστάτην δράκοντα,

Υ Γ(ΒΟΡΡΝ 6-) Γ'(ΒΟΡ 6 ἀγιοπρεπῶς - 9 σιωπῆσης)

1 κεφάλαιον κη Υ	2-3 ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ nach νέφους stellt Υ
3-4 ἐρωτήσω δὲ σε LXX: ἐρῶ δὲ σοι Υ	7 γὰρ > Γ'
8 καὶ - ὁμοῦ ΓΓ': > Υ	10 κεχηρμάτικα Υ
13 ζῶον μὲν stellt Υ	15 ἔφασαν Γ / λευισθᾶν Γ
14 ὑπερφερὲς Γ: ὑπερφερῆ Υ / ἕτεροι Γ: ἔτι Υ	16 λευισθᾶν Γ (ohne PN)
15/16 ὑπειρετησάμενον Υ	16 λευισθᾶν Γ (ohne FPN)
19 ἀλληγορικῶς Υ / καὶ μὲν stellt Υ	20 ἔστι + τὸ Υ

τὸν νοῦν τὸν μέγαν τῶν Ἀσσυρίων, τουτέστι τὸν Σατανᾶν, καλῶς ἀναφέρεται τὰ γεγραμμένα καὶ τῇ θεῖᾳ ῥήσει πρέπουσα ἡ τοιαύτη θεωρία, ἀφόδρον συντίθεμαι. τίνι γὰρ ἔπρεπεν ἡ μόνῃ τῷ θεῷ τοῦ ἀρχεκάκου δράκοντος διαγράψαι ὡς ἐν αἰματοποιίᾳ τὴν τε κακίαν 5 καὶ ἰταμότητα, ἵνα τῷ δέει τοῦ θηρίου βαλλόμενοι πρὸς τὸν αὐτὸν χειρωσόμενον καταφύγωμεν κύριον; ὅτι δὲ πολλάκις ἡ γραφή ὡς περὶ αἰμαστικῶν διαλεγομένη ἐπὶ νοητὰ ἡμᾶς παρσπέμπει πράγματα διὰ τὸ μὴ προδῆλως, ἀλλὰ μετ' ἐπικρύψεως τὰ μυστηριώδη διαλέγεσθαι, παντί που πρόδηλον τῷ καὶ κατὰ βραχὺ τῇ διανοίᾳ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἐπιστήσαντι, ὅπουγε τὸ Ἄιματοτῶν ῥαμάτων αἰμαστικὰ μὲν διαλέγεται πόντα, μυστικῆ δὲ ἐστὶν ἡ βίβλος καὶ ὅλη πρὸς ἀλληγορίαν βλέπει. εἰ μὲν οὖν ἔστι τι καὶ τοιοῦτον θηρίου καθ' ἱστορίαν, οὕτω μὲν πεῖθεται, πλὴν οὐ φιλονεικῶ. ὅτι δὲ τὸν διάβολον αἰνίττεται ἡ γραφή, πολλοῖς ὀγίοις ἀνδράσι καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ διασπέρσασιν ἔδοξεν. διὰ κατὰ 15 ταύτην τὴν ἔννοιαν τὴν περὶ τούτου λέξιν ἐρμηνεύσαι πειρασόμεθα.

Αἱ λέξεις

40,7 μή, ἀλλὰ ζῶσαι ὡσπερ ἄνθρω τὴν ὄσφυν σου, ἐρωτήσω δέ σε, οὐ δέ μοι ἀποκρίθητι.

μὴ σιωπήσης, ἀλλὰ ζῶσαι ὡσπερ ἄνθρω τὴν ὄσφυν σου, 20 τουτέστιν· ἀνάλαβε σαυτόν, ἄνδρισαι, ἀπόσεισαι τὴν ἀθυμίαν.

πρὸς δὲ διάνοιαν ζώννυται τὴν ὄσφυν ὁ σῶφρων διὰ τὸ τὰ σπέρματα ἐν τῇ ὄσφύϊ εἶναι λέγεσθαι· διὰ καὶ Λευὶ ἐλέγετο ἐν τῇ ὄσφύϊ τοῦ πατρὸς εἶναι, ὅτε τὰς δεκάτας προσήνεγκε τῷ Μελχισεδέκ ὁ Ἀβραάμ. ζώννυται δὲ τὴν ὄσφυν ὡς ἄνθρω ὁ ἀληθεὶς δογμάτων τὴν ὄσφυν περιεζω-

1 Jesaias 10,12 6 vgl. Hiob 3,8 22-23 Hebräer 7,10
Υ Γ(βΟΡΡΝ -15; βΟΡΡ 19-20) Ν(19-)

1 μέγαν τῶν Ἀσσυρίων Γ: μέγα τὸν Ἀσύριον Υ 2 καλῶς Υ 3 τῷ θεῷ Υ, τῷ > Γ 4 δράκοντος Υ(Ρ): δαίμωνος Γ 6 καταφύγομεν Υ
9 τῷ: τὸ Υ/ κατὰ + τὸ Υ 9/10 τῇ - γραφῆς Γ: τῆς διανοίας τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ Υ 11 ἀλληγορίαν Υ 15 ταύτην Γ: > Υ/ πειρασόμεθα Γ: πεισόμεθα Υ 20 nach ἀθυμίαν: 358,4-5 ἐννοήσας - ἀποκρ. Ν (vgl. Γ) 22 καὶ + ὁ Ν 24 ὡς: ὡσπερ Ν/ δογμάτων Ν: δομματίζων Υ

μένος, ὁ μετὰ αμφοσύνης καὶ ὀρθοδόξοις πλουτῶν δόγμασιν, ὁ καταργήσας τὰ τοῦ νηπίου καὶ γενόμενος ἀνὴρ ἐν τῇ γνώσει δεξιόμενος αὔξησιν.

ἔρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι· ἐννοήσας, τίς ὁ τὴν ἐρώτησιν ποιούμενος, οὕτως ἀποκρίνου.

40,8 ἡ ἀποποιῆ μου τὸ κρίμα;

μὴ παραιτοῦ δικάσασθαι μηδὲ ἔκφυγε τὴν ἐμὴν κρίσιν.

40,8 οἶει δὲ μὴ ἄλλως σοι κεχρηματικέναι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;

θεῶ, φησίν, ἵνα παραθῇ τὰ σὰ δίκαια. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἰσὺς ἐπόθει 10 ἐπὶ θεοῦ λέγειν τὰ προσόντα θαρρῶν τῇ αὐτοῦ δικαιοκρισίῳ καὶ ἔλεγεν ὅτι· θεοῦ κρίνοντος οἶδα ὅτι ἀναφανοῦμαι δίκαιος, τούτων αὐτῶν εἰς ἔννοιαν ὁ θεὸς ἄγει, δίκασαι, λέγων, κρίθητι παρ' ἐμοί, καλῶς ἐπίστευες, καλῶς ἠλπίζες ἀναφανῆσθαι δίκαιος· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο συνεχώρησα τοὺς πειρασμούς, ἵνα ἐπὶ τέλει χρηματί- 15 σω σοι καὶ πάσαις δημοσιεύσω ταῖς γενεαῖς τὴν σὴν δικαιοσύνην. ὅρα δέ, ὡς οὐκ εἶπεν· ἵνα γένη δίκαιος - ἦν γὰρ ἀκριβῶς τὴν δικαιοσύνην ἀσκήσας -, ἀλλ'· ἵνα ἀναφανῆς, τουτέστιν· ἵνα δημοσιευθῇ τὰ κατὰ σέ εἰς τε σὴν εὐκλειαν καὶ τῆς οἰκουμένης ἀφέλειαν.

40,9 ἡ βραχίυν σοί ἐστι κατὰ τοῦ κυρίου ἡ φωνὴ κατ' αὐτὸν βροντῆς;

20 ἐνταῦθα θεὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐνδεικνυται τῷ ἰσὺς δύο τούτων αἰτιῶν χάριν. συνεχώρησά σε, γὰρ φησιν, πληγῆναι οὐχ ὡς πολεμῶν

1-2 1.Korinther 13,11

11 Hiob 13,18

Υ Γ(βOFF 4-5; 7; 9-18; 20-)

N(-5; 7; ≠ 9-18; 20-)

4 ἔρωτ - ἀποκω. > N/ σὲ δὲ stellt Υ/ καὶ ἐννοήσας N, Anschluß an 357, 20/ τίς ΓN: > Υ 5 οὕτως ἀπόκρισαι Γ, δὸς ἀνδρικὴν τὴν ἀπόκρισιν N 6 ἀποποιε Υ 7 ἔκφυγε Γ: ἔκφυγε N/ pach κρίσιν 12-13 κριθ. - ἐμοί N 8 σοι: σὺ Υ/ κεχρηματικέναι Υ 9 θε- λω - δίκαια > Γ(N) 10 λέγειν ἐπὶ θεοῦ stellen Γ(N)/ αὐτοῦ Γ: ἑαυτοῦ Υ 12 τούτων - ἔννοιαν: τοῦτον αὐτῶν εἰς ἔννοιαν Υ, τούτων αὐτῶν εἰς ἔννοιαν αὐτῶν Γ/ λέγων Γ(N): λέγω Υ 12-13 κρίθητι - ἐμοί pach 7 N 13 ἐπίστευες Γ: ἐπίστευσας Υ 16-18 Hag: ἀσκήσας - ἀφέλειαν (ὅρα - δικαιοσύνη >) Υ, εἰς τε σὴν εὐκλειαν καὶ τῆς οἰκουμένης ἀφέλειαν ὅρα δὲ πῶς εἶπεν ἵνα ἀναφανῆς οὐκ εἶπεν ἵνα γένη δίκαιος - ἦν γὰρ ἀκριβῶς τὴν δικαιοσύνην ἀσκήσας - ἀλλ' ἵνα δειχθῆς Γ 20 ὁ θεὸς N, ὁ κύριος Γ/ δύο ΓN: διὰ Υ 21 γὰρ > Γ/ πληγῆναι φησιν stellt Γ

σοι οὐδὲ ὡς ὀργιζόμενος, ἀλλ' ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος· ἐπεὶ ποία σοὶ ἐστὶν ἰσχὺς, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον ἀντικαταστῶ σοι;

καὶ ἄλλως δέ· ἐπειδὴ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός· διὰ τοῦτο σοι κεχηρημάτικα, ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν μέγα φρονήσῃ, εὐθὺς αὐτῷ 5 τὴν οἰκείαν ἐνδείκνυται δύναμιν καταστέλλων τὴν ὡς τὰ πολλὰ παρεπομένην τοῖς κατορθούσων ὑπεροφίαν, εἰ δὲ καὶ ὁ μακάριος ἰβ̄β̄ τοῦτο οὐκ ἂν ἔπαθεν. ἀλλ' ἐπειδὴ κοινοφελεῖς εἰσὶν οἱ λόγοι, ἡμᾶς δεῖ καταστέλλεσθαι προσήκει, κἄν εἰς τὸ ἀκρότατον ὕψος τῆς ἀρετῆς φθάσωμεν, τοῦ θεοῦ τὴν ἄφατον ἐνθυμουμένους μεγαλειότητα. μὴ ἔστι σοι, φησὶν, τοι- 10 γοροῦν δύναμις ὥστε ἀντιτάξασθαι θεῷ, ἢ δύνῃ βροντῆσαι κατ' αὐτόν;

40,10 ἀνάλαβε δὲ ὕψος καὶ δύναμιν, δόξαν <δὲ> καὶ τιμὴν ἀμφίσοι.

δ δὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχει τῷ θεῷ.

40,11-12 ὀπόστειλον δὲ ἀγγέλους ἐν ὄργῃ· πᾶν δὲ ὕβριστὴν ταπεινώσον, ὑπερήφανον δὲ σβέσον.

15 χρῆσαι δὲ τοῖς ἀγγέλοις, εἰ δύνῃ, εἰς τιμωρίαν τῶν ὕβριστῶν καὶ ὑπερηφάνων.

40,12-13 ἄσεβεῖς δὲ παραχρῆμα κρύψον, σῆψον δὲ ὁμοθυμαδὸν εἰς γῆν ἔξω.

ἔργασαι δὲ τοὺς ἄσεβεῖς ἄφανεῖς καὶ εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς 20 καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον ἔκπεμφον σκοτός σῆψεσθαι - ἀντὶ τοῦ τιμωρεῖσθαι - αὐτοὺς παρασκευάζων· τὸ δὲ παραχρῆμα ἀντὶ τοῦ ἀκωλύτως, ὅτε ἂν βουληθῆς.

1.4 Hiob 40,8

Υ Γ(β0FP - 8 φθάσωμεν; 12; 15-16; 19-22) Ν(-10; 12; 15-16; * 19-22)

1 φς > Ν 2 ἀντικαταστῶ Γ: ἀποκαταστῶ Υ, ἀντικατασταθῶ Ν 3 ὁ θεός > Ν 4 φρονήσει Υ 5 ἐνδείκνυται ΓΝ; δείκνυται Υ / δύναμιν ἐνδείκνυται stelli Ν 5-6 καταστέλλων - ἔπεροψίαν > Γ
6 μακάριος > Γ / ἰβ̄β̄ > Ν / τοῦτο ἰβ̄β̄ stelli Υ 7 κοινοφελεῖς Υ
9 ἐνθυμουμένους Ν: ἐνθυμούμενοι Υ 9-10 τοιγαροῦν vor ἔστι Ν
12 danor: ἐπεὶ τοῖ φησὶν ἀνάλαβε ταῦτα ΓΝ / θεῷ + ἔνδουσαι δόξαν ἔνδουσαι τιμὴν Ν 13 δὲ LXX: δὴ Υ 15 δύνει Υ, δύνασαι Γ
19 ἀφανεῖς + εἴτε ἀνθρώπους εἴτε δαίμονας Γ / εἰς Γ: > Υ 21 ἀ- τοὺς Γ: ἀτοῦ Υ / ἀντὶ τοῦ: τουτέστιν Γ(Ν)

40,13 τὰ δὲ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας πλήρωσον. (κρύφον δὲ εἰς γῆν ὁμοθυμαδὸν μετὰ τῶν ὀσεβῶν.)

πρόσωπα νόει μοι καὶ τὰ τῶν δαιμόνων, δι' ὧν πάλαι τοὺς ἀνθρώπους ἠπάτων.

5 40,14 ὁμολογήσω ἄρα, ὅτι δύναται ἡ δεξιὰ σου.

ἐὰν ταῦτα δυνατὸς ἦς ὑπεργάσσασθαι, ἔξεις με συναμολογοῦντα τῇ σῇ δυνάμει.

40,15 ἀλλὰ δὴ ἰδοὺ θηρία παρὰ σοὶ χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίει.

ἐντεῦθεν τὸν περὶ τῶν νοητῶν θηρίων εἰσάγει λόγον καὶ αὐτοῦ
10 τοῦ Σατανᾶ. ἰδοὺ δὴ, οὖν φησιν, θηρία εἰσὶ παρὰ σοὶ ἄγρια καὶ ἀνήμερα, ὅτινα τῇ ἐμῇ ἰσχύϊ κρατοῦνται καὶ χαλινοῦνται ὡς οἱ βοῦς οἱ τὸν χόρτον ἐσθίοντες. εἰ μὴ γὰρ θεὸς ἐχαλίνου αὐτῶν τὴν ἀγριότητα, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμεῖς κατὰ τὴν τοῦ μεγαλόγρφου φωνῆν. χόρτον δὲ ἐσθίειν λέγονται διὰ τὸ τοῖς φθορτοῖς καὶ
15 προσκαίροις τοῦδε τοῦ βίου ἐνηδύνεσθαι καὶ διὰ τούτων τοὺς ἀνθρώπους ἐξαπατᾶν, ὅτινα ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται.

40,16 ἰδοὺ δὴ ἡ ἰσχύς αὐτοῦ ἐπ' ὀσφύι.

τοῦ θηρίου, φησὶν, ἡ δύναμις ἐν τῇ πορνείᾳ· τὸ πρόσωπον δὲ αματω-
20 ποιῶν τοῦ Σατανᾶ ἐκ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ διαγράφει τοῦτον· ἐπειδὴ οὖν ἐν τῇ ὀσφύϊ τὰ σπέρματα, ἐν τῇ πορνείᾳ, φησὶν, ἡ ἰσχύς αὐτοῦ.

40,16 ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστροῦς.

ὅτι ἀπὸ πορνείας ἡ γυνὴ κατὰ γαστροῦς φέρει, καὶ ὅτι εἰς γα-

13 Psalm 123,3

16-17 Psalm 36,2

Υ Γ(βΟΡΡΝ 6-7; βΟΡ 9 - 15 ἐξαπατᾶν; βΟΡΡΝ # 19-21; βΟΡΡ 23 καὶ -)
Ρ(9 - 15 ἐξαπατᾶν; 23 ὅτι - φέρει) Ν(23 εἰς -)

8 θηρία ἰδοὺ stellt Υ 9 τὸν: τῶν Υ 9-10 αὐτοῦ τοῦ Σατανᾶ:
αὐτὸν τὸν Σατανᾶν Υ, αὐτοῦ τε τοῦ Σατανᾶ Γ, αὐτοῦ γε τοῦ Σατανᾶ Ρ
10 εἰσὶ θηρία stellen ΓΡ 11 χαλινοῦνται Υ 12 εἰ - 14 φωνῆν
> Γ/ ὁ θεὸς Ρ/ ἐχαλίνου Υ/ αὐτῶν ἐχαλίνου stellt Ρ 13-14 κατὰ - φωνῆν > Ρ 18 ὀσφύει Υ 19-20 αματωποιῶν Υ 23 καὶ ὅτι: ἀλλὰ καὶ Γ

στριμαργίαν ἐκμαίνει.

ἦκουσα δὲ καὶ ἄλλου τινὸς ἐξηγουμένου· ὁ ὀμφαλός, φησίν, ἐν μέσῳ κεῖται τοῦ παντὸς αἵματος· ἐν μέσῳ οὖν αὐτοῦ πέπηται ἡ ἰσχύς αὐτοῦ, καὶ ὀκλινῆς ἐστὶ πανταχόθεν μόνον κωδὸς ὧν καὶ μηδέποτε
5 ῥέπων εἰς ἀγαθόν.

40,17 ἔστησεν οὐρανὸν ὡς κυβάρισσον.

οὐρὰ τὸ τέλος, κυβάρισσος δὲ ξύλον ἰταμόν. ἐπιμένει, οὖν φησιν, μέχρι τέλους ἰταμευόμενος.

καὶ ἄλλως δὲ οἱ διᾶκονοι αὐτοῦ οὐρὰ καλοῦνται. εἴρηται γὰρ ἐν 10 τῷ Νόμμ· ἔση οὖν εἰς οὐρανὸν καὶ οὐκ εἰς κεφαλῆν. καὶ αὐτοὶ οὖν οὗτοι ἐπόμενοι αὐτῷ μετασχηματίζονται εἰς ἀγγέλουσ φωτὸς· οἱ γὰρ ὅιοι κυβάρισσοι λέγονται διὰ τὸ εὐῶδες ὡς ἐν τῷ Ἄιματι· φατνώματα ἡμῶν κυβάρισσοι. προσποιεῖται οὖν ἡ οὐραγία τοῦ Σατανᾶ εἶναι κυβάρισσος οὐκ οὔσα.

15 40,17 τὰ δὲ νεῦρα αὐτοῦ συμπέπλεκται.

νεῦρα αὐτοῦ ἡ πανουργία αὐτοῦ· συμπλοκῆς γέμει καὶ δυσδιάλυτός ἐστιν.

εἰσὶ δὲ καὶ τινες ἄνθρωποι ὡσπερ μέλη ὄντες τοῦ Σατανᾶ καὶ νεῦρα αὐτοῦ συμπεπλεγμένα. ὁ τοὺς τούτων τῶν ἀνθρώπων δόλους διαλύων
20 ἐπλήρωσε τὰ τοῦ Ἡσαίου λέγοντος· λυε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας καὶ διάλυε στραγγαλίδς βιαίων συναλλαγμάτων.

40,18 αἰ πλευραὶ αὐτοῦ πλευραὶ χάλκειαι.

10 Deuteronomium 28,13 +44 11-12 2.Korinther 11,14 13 Hohes Lied 1,17 20-21 Jesaias 58,6

Υ Γ(ΒΟFP -5; 7-8; * 9-14; * 16-17) N(-1; 2 δ - 5; * 7-14; 16 - 20 ἀδικίας)

1 ἐκμαίνει Γ: ἐκμαίνει Υ, ἐκβαίνει Ν 2 ἦκουσα - ἐξηγουμένου: ἦ (> FP) καὶ ἐπειδὴ Γ / φησιν > ΓΝ / ἐν ΓΝ: ἐμ Υ 3 ἐν + τῷ Ν / οὖν: φησίν ΓΝ / αὐτοῦ > ΓΝ (nicht P) 3-4 ἡ - αὐτοῦ: ἀτῶ ἡ ἰσχύς Ν 4 μόνον ΓΝ: μόνος Υ / μηδέποτε Γ: μηδέπω Υ, οὐδέποτε Ν
5 ῥέπων ΓΝ: τέρπων Υ 7 οὐρὰ Γ(Ν): οὐρανὸν Υ / κυβάρισσος Γ(Ν): κυβάρισσον Υ 14 οὐραγία Νρ: οὐρὰ Νγ, οὐρὰ ἀγία Υ 16 τὰ νεῦρα Ν(Γ) / αὐτοῦ, + τουτέστιν Ν(Γ) 18 τοῦ Ν: τῷ Υ 19 δ - διαλύων: ὧν ὁ διαλύων τοὺς δόλους Ν 20 τὰ: τὸ Ν / λέγοντος > Ν

πλευραὶ οἱ δόλοι, αἱ πανουργίαι, αἱ μηχαναί, ὅτι πλάγιαί εἰσιν αἱ
πλευραὶ ὥσπερ αὐτοῦ τὰ νοήματα σκολιὰ καὶ πλάγια.

καὶ ἄλλως δέ, ὥσπερ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰσάμ ἡ γυνὴ γέγονε καὶ
ἐθεώρησεν αὐτὴν ὁ μυσταγωγὸς ἀπόστολος εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰρηκώς.
5 τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χρι-
στον καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὕτω πλευραὶ νοοῦνται τοῦ Σα-
τανᾶ αἱ πάντων τῶν αἰρετικῶν συναγωγαί.

χάλκεια δὲ ἢ διὰ τὸ ἱταμῶς ἀνθίστασθαι τῇ ἀληθείᾳ, ἢ ἐπειδὴ-
περ ὁ χαλκὸς στίλβων ἕοικε τῷ χρυσῷ, νοῦς δὲ ὁ χρυσοῦς θεωρεῖται.
10 δοκοῦσι δὲ καὶ οἱ αἰρετικοὶ ἔχειν τινὰ νοῦν, ἀλλ' οὐκ ἀληθινὸν
οὐδὲ νοῦν κυρίου, γινῶσιν δὲ μᾶλλον ψευδώνυμον.

40,18 ἡ δὲ βράχης αὐτοῦ σιδήρου χυτὸς.

τὰ ἀπορρινήματα τοῦ σιδήρου χωνευόμενα γίνονται σκεῦος ἀήτη-
τον. ἔστι δὲ ἡ βράχης σύνδεσμος πάντων τῶν μελῶν. σημαίνεται τοί-
15 νυν διὰ ταύτης τὸ περιεκτικὸν πάντων τῶν παθῶν, ἐξ ἧς τὰ πάντα
φύονται.

καὶ ἄλλως δέ, ἐπειδὴπερ τὰ ζῷα ἐπὶ τοῦ νότου ὀχθοφοροῦσιν, τὸ
ἰσχυρὸν αὐτοῦ διὰ τῆς βράχους ἐσήμανεν. ὥσπερ δὲ μέλη Χριστοῦ
λέγονται οἱ τοιοῖδε τῆς ἐκκλησίας ἄνδρες κατὰ τὴν ἐκάστου ἀναλο-
20 γίαν, καὶ ὁ μὲν τίς ἐστὶν ὀφθαλμὸς, ὁ δὲ ποὺς καὶ τὰ λοιπά, οὕτω
καὶ οἱ τὰ τοῦ Σατανᾶ πράττοντες ἀναλόγως τῇ ἐαυτῶν πανουργίᾳ μέ-

5-6 Epheser 5,32 11 vgl. Jesaias 40,13; 1. Timotheus 6,20
18 1. Korinther 6,15

Υ Γ(βΟΡΡΝ 1-2; 8 - 9 χρυσῷ; βΟΡΡ 13-16) Ρ(9 νοῦς - 11; ≠ 17 - 18
ἐσήμανεν) Ν(3-7; ≠ 10-11; 13-)

1 οἱ δόλοι Γ: αἱ ἀδοί Υ / αἱ πανουργίαι > Γ (nicht Ν) / μηχαναί + ἡ-
τοι αἱ αἰρέσεις Γ / ὅτι - 2 πλευραὶ Γ: > Υ 3 καὶ > Ν
4 ἐθεώρησεν Υ / αὐτὴν: τὴν ἱστορίαν Ν 4-5 ἀπόστολος - λέγω > Ν
7 πάντων > Ν 8 χαλκαῖ Γ 9 στίλβων ὁ χαλκὸς stellt Γ / ἕοι-
κε τῷ χρυσῷ Υ(Ν): μιμεῖται τὸν χρυσόν Γ 10 δὲ καὶ > Ρ / αἰρ.: αὐτοῦ Ρ
11 οὐδὲ - κυρίου > Ρ, (νοῦν Χριστοῦ Ν) / γινῶσιν - ψευδώνυμον Υ(Ν):
ψευδώνυμον δὲ Ρ, + γέγραπται γὰρ (δὲ Γ) ὅτι (+ καὶ Γ) αὐτὸς ὁ Σατα-
νᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς Ρ(Γ) 13 ἀπορρινήματα Υ /
χωνευόμενα Υ / γίνεται ΓΝ 14 ἐστὶ - βράχης: βράχης δὲ ἐστὶν ὁ Γ
15 τῶν > Γ (hat Ρ) / τὰ > Γ 17 νότου Υ 19 οἱ τοιοῖδε Ν:
οὔτοι οἱ δὲ Υ 21 κακουργία Ν

λη νοοῦνται τοῦ δρασμοντος.

40, 19 τοῦτο ἐστὶν ἀρχὴ πλάσματος κυρίου.

οἱ μὲν φασίν, ὅτι πρῶτον τοῦτον ἔκτισεν ὁ θεός· οἱ δὲ φεύγοντες εἶπεῖν, ὅτι τὸ πρῶτον ποίημα τοῦ θεοῦ τὴν τροπὴν ὑπέμεινεν, 5 φασίν, ὅτι οὐ πρῶτος μὲν γέγονεν, τὴν πρώτην δὲ ἀρχὴν παρ' ἀγγέλ-
λοις εἶχεν εἷς τῶν πρώτων ἀρχόντων τυγχάνων κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον· καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε, καὶ ἐξώσθη ὡς χειρὰς ἀντάρας τῷ θεῷ.

ἄλλοι δὲ λέγουσι πλάσμα εἶναι θεοῦ τὸν ἄνθρωπον, ἄρχειν δὲ τῶν 10 ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ θεοῦ τετάχθαι τὸν διάβολον, μὴ εἰς δέον δὲ χρη-
σάμενον τῇ ἀρχῇ αὐτὸν τε ἀποστήναι θεοῦ καὶ τοὺς ἀνθρώπους πετ-
σαι τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν· καὶ συγκέχρηται τῷ ἀποστόλῳ λέγοντι·
κατὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ ἄερος τοῦτου.

ἕτεροι δὲ λέγουσι μὴ ὑπὸ θεοῦ αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἡγεμονίαν 15 εἰληφέναι, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους προαιρετικῶς διὰ τὰ πάθη καὶ τὰς
ἡδονὰς ἑαυτοὺς ὑπαγαγεῖν τῷ τυραννικῷ τοῦ διαβόλου ζυγῷ, ὃ δὴ, φη-
μί, καὶ κάλλιον. ἀρχὴ, φασίν, τοῦ πλάσματος τοῦ κυρίου, τουτέ-
στιν· τῶν ἀνθρώπων ἐκοντὶ τοῦτο παθεῖν ἐλομένων.

ἄλλοι δὲ τὸ πλάσματος ἀντὶ τοῦ πλανήματος ἐνόησαν, ὅτι, φα- 20 σίν, ἐνανθρωπήσας ὁ κύριος ἐπλόνησεν αὐτὸν, καὶ ποιήσας αὐτὸν
ἐπελθεῖν αὐτῷ ἔδωκεν αὐτὸν διὰ τοῦ σταυροῦ.

οἱ δὲ προῦπεῖναι τὰς ψυχὰς τοῦ σώματος δοξάζοντες, οἱ μυθολο-
γοῦντες, ὅτι αὐμάτων ἐρασθεῖσαι αἱ ψυχαὶ σώματα ἐνεδύσαντο, φασίν,

7 Psalm 81,7 13 vgl. Epheser 2,2

Υ Γ(β0FP 5 τὴν - 6 εἶχεν; # 15 διὰ - 18) Ρ(# 3 - 5 γέγονεν; # 9 - 10 διάβολον) Ν(-1; 3-19)

2 κυρίου LXX: θεοῦ Υ; vgl. 17 u 364,6 3-4 ὅτι - εἶπεῖν Ν(Ρ): > Υ
4 ποίημα: κτίσμα (Ρ) 5 φασίν Ν(Ρ): φησίν Υ / δὲ > Γ 6-7 ἐν
- εἰρημένον > Ν 7 πίπτεται Υ / καὶ₂: ἦς Ν 8 ὡς > Ν / τῷ > Ν
9-10 τῶν - θεοῦ: ὑπὸ θεοῦ τῶν ἀνθρώπων Ν(Ρ) 10 διάβολον: ἐωσ-
φόρον Ν 11-12 καὶ - ποιεῖν Ν: > Υ 13 ἄερος: αἰῶνος Ν
14 δὲ + αὐτοῦς Υ / αὐτὸν Ν: αὐτῶν Υ 16 ὑπαγαγεῖν Ν: ἐπάγειν Υ,
(ὑπαγαγόντων Γ) 16/17 δ - κάλλιον > Ν / φημί Hag: φησίν Υ; viell.
anderer Fehler, etwa Auslassung; vgl. 3-4 App., 11-12 App. 17 ἀρ-
χὴ + οὖν Ν / φασίν Hag: φησίν ΥΝ 18 ἐλωμένων Υ 19 τὸ Hag:
τοῦ Υ 19/20 φασίν Hag: φησίν Υ 23 ἐνεδύσαντο Hag: ἐνεδύσατο Υ

ὅτι αὐτὸς πρὸ πάντων γηίνων πραγμάτων ἐπεθύμησε καὶ ἐπλάσθη καὶ ἐγένετο δράκων.

οἱ δὲ λέγοντες εἶναι καθ' ἱστορίαν τοῦτον ζῷον, τὸν δράκοντα, εἶπον, ὅτι πρὸ πάντων ἐναλίην αὐτὸς ἐγένετο καὶ διὰ τοῦτο λέγεται 5 ἀρχὴ πλάσματος κυρίου τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ δηλονότι γενομένων.

40,19 πεποημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

ἐπειδὴ γὰρ ἀπέστη θεοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων <ἐγκαταπαίζεται καὶ ὑπὸ τῶν ἰσαγγέλων> ἀνθρώπων, τῶν εἰληφῶτων ἐξουσίαν παρὰ τοῦ αὐτῆρος πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶ- 10 σαν τῆν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

40,20 ἐπελθὼν δὲ ἐπ' ὄρος ἀκρόταμον ἐποίησε χαρμονὴν τετράποσιν ἐν τῇ ταρτάρῳ.

ὄρος ἀκρόταμον τὸν ἐνανθρωπήσαντα λόγον φησὶν. ὅτε γὰρ ἐπῆλθεν αὐτῷ καὶ παρεσκεύασε σταυρωθῆναι, ἐχάρησαν οἱ τοῦ ταρτά- 15 ρου ὄξιοι ἀνόητοι δαίμονες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, καὶ μέχρι νῦν γελοιάζουσι καὶ χλευάζουσι τὸν σταυρόν.

40,21 ὑπὸ παντοδαπὰ δένδρα κοιμᾶται.

ἢ ὑπὸ πᾶν εἶδος ἀνθρώπων, ὅτι καὶ κατὰ δικαίων ἐπιχειρεῖ, ἢ ὑπὸ τὰ δένδρα τὰ τῇ ταρτάρῳ τετηρημένα, περὶ ὧν γέγραπται· δένδρα φθιν- 20 οπωρινὰ ἔκαρπα δις ἀποθανόντα. κοιμᾶται δὲ ὄντι τοῦ αὐλίζεται, ἐπανασταύεται.

40,21 παρὰ κάλαμον καὶ σάπυρον καὶ βούταμον.

9-10 Lukas 10,19

19-20 Judas 12

Υ Γ(β0FP 13-16; β0F 18-21) Ρ(≠ 3 - 4 ἐγένετο; 18-21) Ν(3-5; ≠ 13-16)

3 λέγοντες - ζῷον: καθ' ἱστορίαν νοοῦντες ζῷον εἶναι Ν/ τοῦτον: τοῦ-
το τὸ (Ρ) 4 πάντων + τῶν Ν(Ρ) 7-8 <...>, vgl. S.379,1-2

11 τετράποσιν Υ 15 ὄξιοι + οἱ Γ/ καὶ 3 - 16: ἀγνοήσαντες τὴν διὰ
τοῦ σταυροῦ οἰκονομίαν Γ(Ν) 18 ἀνθρώπινον ΓΡ 19 τῷ - τετη-
ρημένα: οὐκ ἐπὶ μιᾶς ἐστηκότα γνώμης διὰ βεβαιότητα Γ, οὐκ ἐπὶ μιᾶς
ἐστηκότα γνώμης διὰ ἀβεβαιότητα καὶ ταρτάρῳ τετηρημένα Ρ

19/20 φθινοπωρινὰ Υ 20 δις ἀποθανόντα Γ: διὰ ἀποθανοῦνται Υ,
διὰ ἀποθανόντα Ρ / κοιμᾶται δὲ ΓΡ: > Υ

ταῦτα ὕλη καὶ τροφή πυρός τυγχάνουσιν. ἀλλίζεται οὖν μάλιστα παρὰ τοῖς ὀξείοις τοῦ πυρός.

40,22 σκιαζονται δὲ αὐτῷ δένδρα μεγάλα σὺν ὀρόδαμοις.

ἢ τοῦτο λέγει, ὅτι συνδαιτιῶνται αὐτῷ μεγάλοι τινὲς δαίμονες καὶ 5 ὑποβεβηκότες τῇ κακίᾳ, ἢ ὅτι καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους ἄνδρας ὑπέρχεται πάντας ὁμοίως ὑποτρέχων. ὀρόδαμοι γὰρ οἱ κλῶνες, αἱ παραφυάδες. λέγει οὖν, ὅτι ὡς ὑπὸ σκιάς δένδρων καὶ παρὰ τούτοις ἐπανασπαύεται.

40,22 καὶ κλῶνες ἄγνου.

ἐπειδὴ πολλοὶ πολλὰκις καὶ ἄγνεϊαν ὁσκήσαντες τῆς αὐτοῦ μερί- 10 δος γεγόνασιν, ὡς αἱ μωραὶ παρθένοι. εἰσὶ δὲ καὶ αἰρετικοὶ πολλὰκις τὴν ἄφρον ἄγνεϊαν μετερχόμενοι.

40,23 ἐὰν γένηται πλημμύρα, οὐ μὴ αἰσθηθῆ.

ἀντὶ τοῦ· ἐὰν γένηται πληθος γνώσεως - τουτέστιν· κἀν ἡ σύμπασα οἰκουμένη ἐπιγνῶ τὸν θεόν -, αὐτὸς μενεῖ ἐν τῇ πονηρίᾳ· καὶ τῆς εὐαγ- 15 γελικῆς διδασκαλίας δίκην ποταμίων ὕδατων εὐφρανάσης τὴν οἰκουμένην - ὁ ποταμὸς γὰρ τοῦ θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων, φησὶν ὁ ψαλμωδός - αὐτὸς εἰς συναίσθησιν οὐκ ἤλθεν οὐδὲ κάλλιον αὐτῷ γέγονεν.

40,23 πέποιθεν, ὅτι προσκρούσει ὁ Ἰερδάνης εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ.

πέποιθε τῇ ἑαυτοῦ συκοφαντίᾳ καὶ διασύρει τὸ θεῖον χάρισμα 20 κατευτελίζων αὐτὸ λόγοις χλευαστικοῖς.

10 vgl. Matthäus 25,1-13

16 Psalm 64,10

Υ Γ(ΒΟΦΡ 1-2; 4-7; ΒΟΦΡΝ 9 - 10 παρθένοι; 13-17; ΒΟΦΡ 19-) Ν(≠ 4-6 ὑποτρέχων; 19-)

1 καὶ Γ: > Υ / τυγχάνει Γ 3 σὺν LXX: συ Υ 4 ἀτῶ + καὶ Γ /
 μεγάλοι τινὲς Γ(Ν): τινὲς μεγάλοι stellt Υ 6 ὀρόδαμοι Γ: ῥό-
 δαμοι Υ / οἱ κλῶνες > Γ 7 σκιαῖς Γ 9 αὐτοῦ Υ(ΡΝ): αὐτῆς Γ
 13 τουτέστι κἀν; καὶ Γ 14 τὸν - αὐτὸς Γ: αὐτοὺς Υ 15 εὐαγ-
 γελικῆς + δὲ Γ / τὴν οἰκουμένην: τὴν ὑπ' οὐρανὸν Γ 16 δ₁ - ψαλμω-
 δός: κατὰ τὸ καὶ ἐκκλινωῦ ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρήνης καθαίρων καὶ
 ζωογονῶν τὴν γῆν (Jesaias 66,12) Γ 17 κάλλιον αὐτῶ: καλλίων ἑαυ-
 τοῦ Γ 19 πέποιθε + φησὶν Γ / ἑαυτοῦ: αὐτοῦ Ν / διασύρει ΓΝ: δια-
 συρίζει Υ 20 κατευτελίζων αὐτὸ ΓΝ: κατευτελίζον αὐτῶ Υ

τοῦτο δὲ ἔστιν ἀκοῦσαι καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργουμένων Ἑλλήνων
 τε καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν ἀνόμων Μανιχαίων οὐ προσδεχομένων τὴν
 διὰ τοῦ Ἰορδάνου ἀπολύτρωσιν. οὐ γὰρ βαπτίζονται Μανιχαῖοι ἀνάξι-
 οὶ τυγχάνοντες.

5 40,24 ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ δέξεται αὐτόν.

ὡς γὰρ τὴν κατάληψιν αὐτοῦ ἐπιστάμενος δέχεται καὶ συκοφαντεῖ
 τὴν δωρεάν.

καὶ ἄλλως δέ· ἐπειδὴ σφόδρα κατανοεῖ τοῖς τῆ χάριτι προσελθοῦ-
 σι καὶ κατ' αὐτῶν μάλιστα μέμνηεν, ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ, λέ-
 10 γεται πολεμεῖν αὐτοῦς.

40,24 ἐνσκολιευόμενος τρήσει ῥίνα.

ὀρμήσας καὶ ἐγκρούσας εἰς τὸν σταυρὸν ἐπλήγη τὴν ῥίνα. δρακον-
 τοειδῆ γὰρ ὁ λόγος αὐτὸν ὑποτιθέμενος τῆ κεφαλῇ πολεμοῦντα δεί-
 κνυσιν. τῆ γὰρ ὄλη ἐαυτοῦ δυνάμει ἐπῆλθεν ἡμῶν τῷ σωτήρι, καὶ ἡ ἄμα-
 15 χος αὐτοῦ δυνάμεις τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν, αὐτοῦ
 δὲ δηλονότι καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων, ὥστε καὶ ἡ ῥιν καὶ οἱ ὀδόν-
 τες καὶ ὄλον τὸ πρόσωπον τοῦ δράκοντος συνετρίβη.

40,25 ἄξεις δὲ δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ;

δύνη δέ, φησίν, ἰώβ, ποιῆσαι, ὅπερ ὁ μονογενὴς ὕστερον εἰργάσατο;
 20 ὥσπερ γὰρ τι δέλεαρ αὐτῷ τὴν οἰκειῶν σάρκα προβαλλόμενος διὰ τῶν
 οἰκειῶν ἦλυν ὡς δι' ἀγκίστρων ἰχθὺν ἤγρευεν.

15 Psalm 57,7

Υ Γ(ΒΟFP - 3 ἀπολύτρωσιν; 8-10; 12-17; ΒΟFPN 19-21) Ν(- 3 ἀπολύ-
 τρωσιν; * 8 σφόδρα - 9 μέμνηεν; 16 καὶ₂ - 17)

1 τοῦτο - καὶ: διὰ Ν 1/2 Ἑλλήνων - Ἰουδαίων Ν: Ἑλλήνων καὶ
 Ἰουδαίων Υ, Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων Γ 2 ἀνόμων: ἀνοσίων Γ, > Ν
 3 διὰ ΓΝ: > Υ 8 καὶ - δὲ > Γ 8/9 προσεληλυθόσι Γ 9 μέ-
 μινεν Υ 10 αὐτοῖς Γ (nicht P) 11 ἐνσκολιευόμενος Υ / τρέ-
 σει Υ 12 ἐγκρούσας Υ 13 αὐτὸν ὁ λόγος stellt Γ / ἐν τῆ Γ
 15 αὐτοῦ₁: τοῦ σταυροῦ Γ 16 δὲ > Γ / αὐτῷ Γ: αὐτοῦ Υ / ῥίς ΓΝ
 18 ἀγκίστρῳ Υ 19 δύνει Υ, δυνάσαι Γ / ὡ ἰώβ Γ / ὅ-
 περ Γ: ὥσπερ Υ 20 γὰρ Γ: > Υ / προβαλλόμενος + καὶ Υ 21 ἀγ-
 κίστρων Υ

40,25-26 περιθήσεις δὲ φορβαίαν περὶ βίνα αὐτοῦ; ἢ δῆσεις κρίκον ἐν τῷ μυκτῆρι αὐτοῦ, φελίω δὲ τρυπήσεις τὸ χεῖλος αὐτοῦ;

φελίω δὲ ἀντὶ τοῦ περιοχῆ. ὡσπεροῦν φελίω καὶ περιοχῆ ἔδρασε τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ μηκέτι μεγαλαυχεῖν. καθηλούμενος δὲ ἦλος καὶ 5 στρογγυλούμενος κρίκος γίνεται· καὶ τὸν μυκτῆρα οὖν αὐτοῦ κρίκῳ ἔδρασε ὡς ταύρου γαυρίαμα ἀφαιρούμενος, καὶ φορβαίαν αὐτῷ περιέθημε κατακαίζεσθαι παρεχόμενος.

40,27 λαλήσει δὲ σοι δεήσει, ἰκετηρία μαλακῶς;

τοῦτο γὰρ εἶπε διὰ τὸ παρακαλεῖν τοὺς δαίμονας τὸν κύριον μὴ 10 βαλεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄβυσσον.

40,28 θήσεται δὲ μετὰ σοῦ διαθήκην;

ἢ τοῦτο λέγει διὰ τὸ εἰρηκέναι αὐτὸν τῷ κυρίῳ· ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἢ ὅτι· δύνασαι οὕτως ὑποτάξει αὐτὸν ὡς αἰρεῖσθαι μηκέτι σοι πολεμεῖν;

15 40,28 λήψῃ δὲ αὐτὸν δοῦλον αἰώνιον;

ὁ δοῦλος ἢ προαιρετικῶς γίνεται δοῦλος, ὡς ὁ δουλεύειν θεῷ προαιρούμενος· ἢ ἀναγκαστικῶς αἰχμαλωτιζόμενος καὶ καταδεαυόμενος, ὁ δὲ δὴ πέπονθεν ὁ διᾶβολος.

40,29 παίξῃ δὲ ἐν αὐτῷ ὡσπερ ὀρνέω, ἢ δῆσεις αὐτὸν ὡσπερ στρουθίον παιδίω;

δῆσας τὸν ἐχθρὸν ὁ κύριος ἡμῶν δέδωκε τοῖς ἀγίοις ἐγκατακαί-

9-10 vgl. Lukas 8,31

12-13 Matthäus 4,9

Υ Γ(βΟFP 3-7; ≠ 9-10; βΟFPN 12-14; 16-18; 21-) N(3-7; 9-10)

3 δὲ: εἶπεν N, > Γ / ἔδρασε: συνέραψε ΓN 4 τὸ στόμα αὐτοῦ: ἀ-
 τοῦ τὰ χεῖλη Χριστός ΓN / καθηλούμενος - 5 γίνεται > Γ, nach 6 ἀφαι-
 ρούμενος N / ἦλος N: ἦλοις Υ 5 οὖν > ΓN 6 ὡς - ἀφαιρούμε-
 νος: καθά τις ταῦρον δαμάζων Γ, καθά τις ταῦρον δαμάζων καὶ τὸ γαυρί-
 αμα αὐτοῦ ἀφαιρούμενος N 9 γὰρ > N(Γ) 11 διαθήκην LXX:
 διαθήκη Υ 13 δώσω πάντα stellt Γ (nicht PN) / μὴ δύνασαι Γ /
 οὕτω Υ 15 λήψῃ Υ 18 δὴ Γ: ἦδη Υ 19 παίξῃ LXX: παί-
 ζει Υ / ἐν LXX: ἐπ' Υ

ζειν αὐτοῦ ὡσανεὶ στρουθίου, τοῖς στραφεῖσι καὶ γενομένοις ὡς
τὰ παιδία κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ αὐτῆρος διδασκαλίαν.

40,30 ἐναιτοῦνται δὲ ἐν αὐτῷ ἔθνη.

Ἵσπερ γὰρ τῶν δικαίων βρῶμα ὁ κύριος, οὕτως αὐτὸς τῶν ἁσεβῶν.
5 ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοφιν, φησὶν ὁ φαλ-
μψδός, τουτέστι τοῖς υἱοῖς τοῦ σηότους, τοῖς ἐν ὄγνωσίῳ.

40,30 μεριοῦνται δὲ αὐτὸν Φοινίκων γένη.

πραγματευτικοὶ οἱ Φοίνικες καὶ φιλοκερδεῖς. αἰνίττεται οὖν διὰ
τούτου τοῦς ἐν ἁμαρτίαις πεφυρμένους.

10 καὶ ἡ νῦν δὲ Φοινίκη Χαναναία τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο, τὴν γὰρ Συ-
ροφοινίκισσαν Χαναναίαν καλοῦσι τὰ εὐαγγέλια· οἱ δὲ Χαναναῖοι εἰδω-
λολάτραι. λέγει οὖν, ὅτι μερίζονται τὸν δράκοντα οἱ εἰδωλολάτραι.

καὶ ἄλλως δὲ Φοίνικες καλῶς νοοῦνται οἱ τοῖς εἰδῶλοις θύοντες
ὡς φοινισσόμενοι τοῖς ἐπιβωμίαις αἵμασιν, μερίζονται δὲ τὸν δρά-
15 κοντα ὁ μὲν τυχὸν θύων τῷ Δαγύν, ὁ δὲ τῷ Βῆλ, ὁ δὲ τῇ Ἀσάρτῃ·
ἢ καὶ ὁ μὲν τις πορνεύων, ὁ δὲ πλεονεκτῶν, καὶ ἄλλος ἄλλην ἔθεσ-
μον μετιῶν πρᾶξιν· <ἦ> καὶ ὁ μὲν τις ψευδοδιδάσκαλος ἦν, ὁ δὲ
ψευδοπροφήτης· καὶ αἱ διάφοροι δὲ αἰρέσεις ποικίλως τὸν δράκοντα
κατεμέρισαν.

20 40,31 πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὼν οὐ μὴ ἐνέγκωσι βύρσαν οὐρῶς αὐτοῦ.

βύρσα ἢ φολῖς, ἢ λεπίς· ὡς ἐπὶ δράκοντος δὲ τοῦτο εἶπεν.

φησὶν οὖν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι κατὰ ταῦτόν συναγόμενοι, οἱ τόν-

1-2 vgl. Matthäus 18,3 5 Psalm 73,14 10-11 vgl.
Markus 7,26; Matthäus 15,22

Υ Γ(ΒΟΡΡΝ -2; 4-6; 10 - 17 πρᾶξιν; ΒΟΡΡ 21-) Ρ(8-9) Ν(21-)

1 ὡσανεὶ: ὡσπερὶ Γ (ὡς Ν) / στρουθίον Γ (nicht Ν) / στραφῆσι Υ
2 κατὰ - διδασκαλίαν: κατὰ τὸν τοῦ κυρίου λόγον (Ρ), > Γ / αὐτοῦ Hag:
ἑαυτοῦ Υ 4 γὰρ > Γ / δικαίων: πιστῶν Γ 5 ἔδωκας Γ: ἔθου Υ
/ ἔδωκας + γὰρ Γ 7 μεριοῦνται (und μεριτεῦονται) LXX: νεριοῦν-
ται Υ 8-9 διὰ τούτου > Ρ 10 καὶ - δὲ: ἡ Γ / φοινίκη + Τύ-
ρος καὶ Σιδῶν Υ 10/11 Συροφοινίκισσαν Υ 11 Χαναναῖοι Γ: Μα-
νιχαῖοι Υ 12 οὖν Γ: > Υ 13 καλῶς > Γ 15 ὁι - 16 καὶ
> Γ 20 συνελθὼν LXX: συνεπελθὼν Υ 21 λεπίς ΓΝ: λέπος Υ /
ὡς - εἶπεν > Γ 22 κατὰ ταῦτόν ΓΝ: κατ' αὐτόν Υ

δε τὸν βίον θάλατταν καλούμενον πλέοντες, οὐδὲ μικρὰν τινα αὐτοῦ ἐπήρειαν τῶν ἐσχάτων καὶ τελευταίων δυνάμεων δύνανται ὑπενεγκεῖν. ὁ δὲ κύριος ἡμῶν αὐτὰς συνέθλοσε τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος.

40,31 καὶ ἐν πλοίοις ὀλιέων κεφαλὴν αὐτοῦ.

5 ὀλιεῖς οἱ τῆς ἐκκλησίας προεστῶτες διδασκαλοὶ, πλοῖα δὲ αἱ ἐκκλησίαι. κεφαλὴν δὲ αὐτοῦ τὴν ὑπερηφανίαν λέγει. φησὶ δὲ, ὅτι ὑπερηφανεύσεται καὶ κατὰ διδασκάλων καὶ κατὰ ἐκκλησιῶν, διωγμοὺς δηλονότι κινῶν κατ' αὐτῶν.

καὶ ἄλλως· πλοῖα εἰσὶ τὰ σώματα, ἐφ' ὧν ὡς ἐπὶ πλοίων ἡμῶν ἐμβέβηκεν ἡ ψυχὴ, διὸ καὶ ὁ νόμος ἐν αἰνίγματι ἔλεγεν· ἐπικατάρατος ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου, τουτέστιν ὁ ὑποκρεμάσας τὴν ἑαυτοῦ ἐλπίδα τοῦ σώματος καὶ μόνοις τοῖς σωματικοῖς προσανέχων. οἱ ὀλιεῖς οὖν, οἱ θεῖοι ἄποστολοὶ, κατὰ μίμησιν τοῦ οἰκείου δεσπότου τὴν κεφαλὴν ἐδέξαντο τοῦ δράκοντος, καὶ συνέθλασαν καὶ αὐτοὶ ταύτην, τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ θάνατον προθύμως καταδέξαμενοι.

40,32 ἐπιθήσεις δὲ αὐτῷ χεῖρα μνησθεὶς πόλεμον τὸν γινόμενον ἐν σώματι αὐτοῦ; καὶ μηκέτι γινέσθω.

δύνη δὲ αὐτὸν ἐπισφίξει τῇ σῇ δυνάμει καὶ καταδῆσαι, ἡ ὄλως 20 μνησθῆναι τὸν πόλεμον τὸν μέλλοντα γενέσθαι ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ; σῶμα δὲ αὐτοῦ τὰς πάσας ἀποστατικὰς δυνάμεις λέγει ὡς αὐτοῦ κεφαλῆς ὄντος. τοῦτον δὲ τὸν πόλεμον ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε διὰ τοῦ τροπαιούχου σταυροῦ ὁ κύριος. τὸ δὲ μηκέτι γινέσθω, ἐπειδὴ-

3 Psalm 73,14 10-11 Deuteronomium 21,23

Υ Γ(βΟΡΡ -3; 5-8; 19-) Ν(-3; 5-8; ≠ 12 οἱ - 16)

2 καὶ τελευταίων > Γ/ ὑπενεγκεῖν: ὑπενεγκεῖν καθ' ἑαυτοῦ Ν, τὸ καθ' ἑαυτοῦ ἐνεγκεῖν Γ 3 ἡμῶν αὐτὰς > Ν/ τὴν κεφαλὴν Ν 5 προεστῶτες + οἱ Υ 6 κεφαλὴν - λέγει: κεφαλὴ δὲ τοῦ δράκοντος ἢ ὑπερηφάνια Ν/ ὑπερηφάνειαν Υ/ λέγει + ἦτοι τὰς ἀρχὰς καὶ ὑποθέσεις τῶν ἁμαρτημάτων ὡς φόνου τυχόν τὴν δικαιοσύνην Γ/ δέξ: οὖν Ν 7 ὑπερηφανεύσατο Γ (nicht Ρ) 8 κινῶν ΓΝ: ποιῶν Υ/ κατ' αὐτῶν > Γ 11 κρεμᾶμενος Υ 12 προσανέχων Hag: ἀνέχων Υ 19 δύνει Υ, δύνασαι Γ/ αὐτὸν + φησιν Γ/ ἐπισφίξει Υ, > Γ/ καὶ > Γ/ ὄλως Γ: ὄλον Υ 20 τὸν πόλεμον: καὶ ἐννοῆσαι Γ/ αὐτοῦ + πόλεμον ἡλίκος (ἡλίκος > Ρ, ἡνῖκος Υ) Γ 21 τὰς - δυνάμεις: τοῦς δαίμονας Γ 22 ἐπολέμησε καὶ > Γ

περ ἅπαξ γέγονε ὁ σταυρός, ὡς καὶ ὁ ἱερὸς ἀπόστολος ἔφη· ὁ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ.

41,1 οὐχ ἑώρακας αὐτὸν οὐδὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τεθαύμακας;

οὐκ ἐπληροφόρησά σε ὡς προφήτην; οὐκ εἶδες τοῖς νοητοῖς ὀφ-
5 θαμοῖς τοῦτον τὸν πόλεμον; οὐ θαυμάζεις δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις;
ναί, δηλονότι φῆσειεν ἂν ὁ Ἰώβ, διὸ καὶ κατ' ἀρχᾶς ἔλεγεν· ὁ
μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι.

41,2 οὐ δέδοικας, ὅτι ἠτοίμασταί μοι;

κάν τούτῃ πάλιν προσυπακουστέον τὸ ναί· κατ' ἐρώτησιν γάρ ἐ-
10 στιν ἡ ἀνάγνωσις. ἢ καὶ τοῦτο λέγει ὅτι· οὐκέτι αὐτὸν φοβηθήσῃ,
ἠτοίμασταί γάρ μοι εἰς τὸ ὑπ' ἐμοῦ δεθῆναι καὶ ὑπὸ τῶν ὀγίων μου
ἐγκαταπαίξεσθαι.

41,2-3 τίς <γάρ> ἐστὶν ὁ ἐμοὶ ἀντιστάς; ἢ τίς ἀντιστήσεταιί μοι
καὶ ὑπομενεῖ;

15 ἀντὶ τοῦ· οὐδεὶς, διὰ τὸ ἄμαχον εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν.

41,3-4 εἰ πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἐμοί ἐστὶν, οὐ σιωπήσομαι δι' αὐτόν.

ἐπειδὴ γὰρ δημιουργὸς εἶμι πάντων καὶ δεσπότης, οὐ σιωπήσομαι
διὰ τὸν σκυλεύσαντα τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἀλλ' ἐπεξελεύσομαι καὶ ἀμυ-
νοῦμαι αὐτόν.

20 41,4 καὶ λόγῳ δυνάμεως ἐλεήσει τὸν ἴσον αὐτοῦ.

ἀλλὰ χρήσομαι κατ' αὐτοῦ τῷ λόγῳ τῆς ἐμῆς δυνάμεως, ὥστε πάν-
τας ἐλεεῖν τὸν ἴσον τῷ διαβόλῳ γεγονότα ἄνθρωπον τῇ ἀποστασίᾳ,

1-2 Römer 6,10

6-7 Hiob 3,8

Υ Γ(βΟFP -2; 4-7; βΟFPL 9-12; 17-19; * 21-) Ν(11 ἠτοίμασταί - δε-
θῆναι; 17-19)

1 ὡς - ἔφη > Γ 2 ἀπέθανεν + φησὶν Γ 4 σε + φησὶν Γ / ὡς: ἄτε Γ
5 λεγομένοις + περὶ αὐτοῦ Γ 9 τοῦτο Υ 11 δεθῆναι - μου Γ: > Υ
17 γὰρ: γάρ φησιν Γ, φησιν Ν / οὐ σιωπήσομαι: οὐκέτι μακροθυμήσω Ν
18 ἐπεξελεύσομαι ΓΝ: ἐξελεύσομαι Υ(Ρ) 21 ὥστε (Γ): > Υ
21/22 πάντας (Γ): πάντως Υ 22 ἐλεεῖν (Γ): ἐλεῖν Υ

ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸς πείσεται. λέγει δὲ ὅτι· τιμωρήσομαι καὶ τὸν δι-
 ἄβολον καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργούμενον ἀντίχριστον.

41,5 τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ;

ἀντὶ τοῦ· οὐδεὶς πλὴν ἐμοῦ. πρόσωπον δὲ ἐνδύσεως λέγει
 5 τὸ ἄλλοτε ἄλλο προσωπεῖον, ὃ μετενδύεται ὑποκρινόμενος· πλάττεται
 γὰρ πρόσωπον προβάτου λύκος ἄν, καὶ φαίνεται ὡς ἄγγελος φωτὸς
 σκότος τυγχάνων.

41,5 εἰς δὲ πύξιν θύρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι;

κατεπτυγμένος ἐστὶν ὁ θύραξ αὐτοῦ, οὐδὲν φανερὸν ἔχει, ἀλλὰ πάντα
 10 ἐπικεκρυμμένα. λέγει οὖν ὅτι· τίς ἱκανὸς ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὰ
 νοήματα τῆς καρδίας αὐτοῦ, διότι συγκεκαλυμμένα τυγχάνουσιν;

41,6 πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει;

πύλαι προσώπου αὐτοῦ κλεισμέναι εἰσὶν ὡς ὀθέατα αὐτοῦ εἶναι
 τὰ νοήματα. τὰς ἐπικαλύψεις οὖν αὐτοῦ τίς φανεροποιήσει; ἀντὶ
 15 τοῦ· οὐδεὶς πλὴν ἐμοῦ.

41,6 κύκλω ὀδόντων αὐτοῦ φόβος.

τὰ ῥήματα τὰ πονηρά, οἱ ψευδοπροφήται καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ
 δάκνοντες ὄψ τῆ στόματι.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλως φοβερός τοῖς αὐτὸν ἀγνοοῦσιν ἐκφοβῶν καὶ
 20 ἀπειλῶν, ὃ ποιεῖν οὐ δύναται μὴ συγχωροῦντος θεοῦ. αὐτίκα γοῦν τοῖς
 ἐν τοῖς ἐρήμοις ἀσηταῖς ἐκφοβεῖν αὐτοὺς πειρώμενος ἀπειλεῖ δαί-
 μοσι παραδιδόναι καὶ ληστὰς ἐπιπέμπειν κατ' αὐτῶν εἰς ἀναίρεσιν, ὃ-

6 vgl. 2.Korinther 11,14

Υ Γ(βΟFPL # -2; βΟFP 4 - 5 ὑποκρινόμενος; 10 τίς - 11; βΟFPN # 14
 τὰς ἐπικαλύψεις - 15; 17 - 20 θεοῦ) N(4-7; 9-11)

1-2 (τιμωρ. - ἐνεργ. > Γ) 4 δὲ ΓN: > Υ 6 φαίνεται ὡς ἄγγελος:
 μετασηματίζεται εἰς ἄγγελον N 8 εἰσέλθοι LXX: ἔλθοι Υ 10 λέγει
 - τίς: τίς οὖν N/ ἐστὶν > ΓN 11 συγκεκαλυμμένα N: συγκαλυμμένα Υ,
 συνεπτυγμένα Γ 11 τυγχάνουσιν + ἀλλ' οἱ ἐν Χριστῶ φασιν· οὐ γὰρ
 αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν (2.Κορ. 2,11) ΓN 14 ἐπικαλύψεις: ἐπι-
 κρύψεις (Γ) 17 δάκνοντες τοῦ δράκοντος (N) 19 ἄλλως Γ: > Υ
 / ἄλλως + καὶ Γ (nicht N) 20 γοῦν Hag: οὖν Υ 21 ἀπειλή Υ

περ ὀδυνατεῖ εἰς ἔργον ἄγειν μὴ συγχωροῦντος θεοῦ. Χριστιανούς δὲ οὐ προσήκει δεδοικέναι τοὺς κτύπους αὐτοῦ καὶ φόβητρα· κύριον τὸν θεὸν σου φοβήθητι καὶ πλὴν αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον.

41,7 τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ὀσπίδες χαλκαῖ.

5 τὰ ἔγκατα αὐτοῦ, τουτέστιν οἱ διαλογισμοί. ὄλοι, φησὶν, οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ ἰοῦ γέμουσι καὶ εἰσιν οὐχ ὀκαλοὶ τινες, ἀλλ' ἰταμοὶ καὶ σκληροί.

41,7-8 σύνδεσμος <δὲ> αὐτοῦ ὡςπερ αμιρίτης λίθος, εἰς τοῦ ἑνὸς κεκόλληται.

10 σύνδεσμος ὄλον τὸ σῆμα αὐτοῦ. αἱ γὰρ κακίαι, αἵτινες σύνδεσμός εἰσιν αὐτοῦ, μία τῆς μιᾶς ἤρτηνται. τοιαύτη γὰρ καὶ ἡ τοῦ αμιρίτου φύσις, εἰς γὰρ τοῦ ἑνὸς κεκόλληται. λέγεται δὲ ὁ αμιρίτης λίθος καὶ ἰταμώτατος εἶναι ἔγγυς τοῦ ὀδάμαντος, καὶ σίδηρον ὀρπάζειν, καὶ τραχύτατος δέ, ὡς καὶ τὴν ὕελον γλύφειν. ἱκαναὶ δὲ
15 καὶ αἱ κακίαι αἱ διαβολικαὶ καὶ τοὺς στερεοὺς εἰς ἑαυτὰς ἔλκειν. ἔδειξε δὲ καὶ διὰ τούτων τοῦ διαβόλου τὸ ἰταμὸν καὶ τραχύ.

41,8 πνεῦμα δὲ οὐ μὴ διέλθη αὐτόν.

οὐδεμία γὰρ ψυχὴ ἐκφεύγει αὐτόν καὶ τὰς αὐτοῦ κακίας, καὶ γὰρ καὶ τὰ νήπια τὴν πατροπαράδοτον ἔλκουσιν ἁμαρτίαν.

20 ἦκουσα δὲ καὶ οὕτως ἐξηγουμένου τινός· ἡ φλογίνη, φησὶν,

2-3 Deuteronomium 6,13; 10,20
vg1. Genesis 3,24

3 Proverbien 7,1a

20-2

Y Γ(βΟΡΡ 5-7; 10-15) Ρ(≠ 18-) Ν(5-7; 10-16; ≠ 18-19)

5 τὰ - διαλογισμοί > Γ / τουτέστιν - διαλογισμοὶ Ν: > Υ / ὄλοι - 6 διαλογισμοὶ > Ν / φησὶν Γ: > Υ 6 αὐτοῦ ΓΝ: > Υ / γέμουσι ΓΝ: γέ-
μωσι Υ / οὐκ Υ(Ρ) 6-7 ἰταμοὶ καὶ σκληροὶ ΓΝ: ἰσχυροὶ καὶ ἰταμοὶ Υ
8 σμηρίτης Υ 9 κεκόλληται Υ (κολλῶνται LXX; vg1.12) 11 ἤρ-
τηνται ΓΝ: ἤρτηται Υ / ἤρτηνται + καθὸ κακίαι καὶ (κἂν Ρ) ἑναντίαι
που δοκῶσιν Γ; vg1.15 App. / γὰρ Υ(Ρ): δὲ ΓΝ 12 σμηρίτου Υ, +
λίθου Ν / κεκόλληται Υ, κεκόλληνται Γ, ἔχεται Ν 12/13 ὁ σμηρίτης
Υ, οὗτος ὁ ΓΝ 13 ἰταμώτατος ΓΝ: ἰταμός Υ 14 τραχύτατος ΓΝ:
τραχύτητος Υ / ὕελον ΓΝ: ἄυλον Υ 15 στερεοὺς + ἰσως Γ / ἔλκειν +
αἵτινες καθὸ κακίαι ἀλλήλων ἐξέχονται κἂν ἑναντίαι που δοκῶσιν (vg1.
11 App.) Ν 16 δὲ - τούτων Ν: > Υ 17 διέλθει Υ / αὐτόν LXX:
αὐτοῦ Υ

βομφαία αὐτός ἐστιν καὶ ἀντιπράττων κατέχει πᾶσαν τὴν ψυχὴν, ἐφ' ᾗ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον. τὸ οὐ μὴ διέλθῃ οὖν οὐχ, ὅτι οὐκ εἰσέρχεται - χάριτι γὰρ εἰσέρχονται κυρίου, ὡς καὶ ὁ ληστής εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ -, ἀλλ' οὐ μὴ διέλθῃ ἀντὶ τοῦ· οὐ 5 λαυθάνει αὐτόν, ἀλλὰ πάντας τηρεῖ καὶ πᾶσι πειρᾶται τὴν εἴσοδον ἀποκλείειν. ταῦτα ἐκείνου διηγουμένου ἤκουσα, οὕτω δὲ οὔτε ἐθέμην οὔτε ἀπεῖπον τῇ ἐξηγήσει.

41,9 ἄνθρωπος τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ προσκολληθήσεται, συνέχονται καὶ οὐ μὴ ἀποσπασθῶσιν.

10 ἀδελφός γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ δδηγούμενος ὡς πόλις ὀχυρά. κἂν σφόδρα οὖν τινες, φησίν, ὁμοιοῦσιν ὡς μὴ διασπασθῆναι, καὶ τούτοις ἐπιτίθεται.

ὄρα δέ, μὴ καὶ περὶ τῶν κακιῶν καὶ τῶν ἐνεργούντων αὐτὰς δαιμόνων τοῦτο λέγει. ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀνθρώπων διὰ τὸ ὁμοιῶδες κολ- 15 λᾶται καὶ τὸ ὅμοιον τῶν ὁμοίῳ, οὕτω καὶ οἱ δαίμονες ἀλλήλων ἔχονται, κἂν κατὰ τὰς ἐνεργείας ἑαυτοῖς ἐναντιῶνται - εἷς γὰρ σκοπὸς αὐτοῖς ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀπώλεια, κἂν ἐναντία συμβουλευεῖν δοκῶσιν, τούτεστιν ὁ μὲν πορνείαν, ὁ δὲ ὑπερηφανίαν -, καὶ αἱ κακίαι μία τῇ μιᾷ συγκεκώληνται.

20 41,10 ἐν πταρμῶν αὐτοῦ ἐπιφασκεται φέγγος.

πταρμός εὐεξίας σημείων· ἐνηδύνεται οὖν, φησίν, τοῖς κακοῖς καὶ

-2 vgl. Genesis 3,24 2-4 vgl. Lukas 23,40-43 10-11 Pro-
verbien 18,19

Υ Γ(βΟFP # 4 οὐ₂ - 6 ἀποκλείειν; βΟFPN 11 κἂν - 19) Ρ(# -7) Ν(# 4 οὐ₂ - 6 ἀποκλείειν; 21-)

1 καὶ - 2 παράδεισον > (Ρ) / πᾶσαν Hag: πᾶσα Υ 2 παράδεισον Υ
/ διέλθει Υ 4 διέλθει Υ / οὐ: οὐδεμία γὰρ ψυχὴ (Γ); vgl.372,18
4-5 οὐ μὴ - πᾶσι > (Ρ) 5-6 τὴν - ἀποκλείειν: ἐπιβουλεύειν (ΓΝ)
8 προσκολληθήσεται Υ 11 οὖν > Γ / φησιν > Γ (hat N) / ὁμοιοῦσιν Γ: ὁμοιοῦσιν Υ 11/12 διασπᾶσθαι Γ 13 καὶ + τὸ Υ
/ αὐτὰς Γ: αὐτὰς Υ 15 καὶ - ὁμοίῳ > Γ 16 ἑαυτοῖς (ΡΝ):
αὐτοῖς ΥΓ / ἐναντιῶνται (Ν): ἐναντιοῦνται ΥΓ 16-17 αὐτοῖς ὁ σκο-
πὸς Γ 17 ἢ .. ἀπώλεια Γ: τῆς .. ἀπωλείας Υ / κἂν - 19: ὁ μὲν
εἰς πορνείαν τυχὸν ὁ δὲ εἰς ὑπερηφανίαν ὠθῶν und vor 16 εἷς stellt Γ
18 ὑπερηφανείαν Υ 19 συγκεκώληνται Υ 20 ἐπιφασκεται LXX:
ἐπιφασκεται Υ

ἀνοστράπτει ἐν αὐτοῖς.

καὶ ἄλλως δέ· πταρμὸς καθαρτικὸς ἐγκεφάλου. ἐπεὶ οὖν καὶ αὐτὸς μετασχηματίζεται εἰς φῶς, προσποιεῖται καὶ δύνασθαι καθαίρειν. αὐτίκα γοῦν καὶ οἱ γόητες ἔχουσί τινας καθαροὺς πάσης αὐτοῦς
5 πληρούσης ἀνοίας καὶ ἀκαθαρσίας. εἰσὶ δὲ καὶ τινες ἄνδρες μμη-
τῆρες αὐτοῦ, καθαίρειν ἐπαγγελλόμενοι ὡς οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων.
προσποιοῦνται μὲν φωτὸς ἔχειν λόγους, ὅλοι δὲ εἰσὶν ἀκάθαρτοι.

41,10 οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἶδος ἐωσφόρου.

κατὰ ἀπάτην· οὐ γὰρ ἔχουσι τὸ ἀληθινὸν φῶς. ὀφθαλμοὶ δὲ εἰσι
10 τοῦ δράκοντος ἄνθρωποι τινες δοκοῦντες εἶναι γνωστικώτεροι ὡς οἱ
ἀπὸ τῶν αἱρέσεων, οὐκ ὄντες μὲν ἐωσφόροι οὐδὲ φέγγος ἡμέρας ἔχον-
τες, ἀλλ' εἶδος ἐωσφόρου, κατὰ ἀπάτην τοῦτο εἶναι ὑποκηρυνόμε-
νοι.

41,11 ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύονται λαμπάδες καιόμεναι.

15 αἱ δυσφημίαι καὶ οἱ λόγοι τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀθέων διδασκάλων.

41,11 καὶ διαρριπτοῦνται ἐσχάροι πυρός.

ἐδευτέρωσε τὸν λόγον.

41,12 ἐκ μυκτῆρων αὐτοῦ ἐκπορεύεται καπνὸς καμίνου καιομένης πυ-
ρὶ ἀνθρώπων.

20 ὁ καπνὸς ὀφθαλμῶν βλαπτικὸς· ἡ δὲ ἄνοια καὶ ψευδηγορία σκοτίζει
τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς.

3 vgl. 2.Korinther 11,14

Υ Γ(βΟFPL 2 πταρμὸς - 3 καθαίρειν; βΟFP 9 - 11 αἱρέσεων; 15; βΟFPN
20-21) Ρ(17) Ν(- 4 καθαρμούς; * 7; 9-13; 15; 17)

4 γοῦν Ν: οὖν Υ / γόητες + καὶ οἱ *Ἕλληνες Υ / ἔχουσιν + ἐαυτῶν Υ
5 πληρούσης Hag: πληροῦντος Υ 6 μηκτῆρες Υ / ἐπαγγελλόμενοι Υ
9 εἰσι: νοοῦνται Γ 10 ἄνθρωποι - εἶναι: οἱ δῆθεν Ν 10-11 ὡς
- αἱρέσεων ΓΝ: > Υ 11 οὐκ ὄντες Ν: ἀκούοντες Υ 12 τοῦτο Ν:
τοῦ Υ 15 αἱ - και: αἱ βλασφημίαι καὶ Γ, > Ν 16 διαρριπτοῦν-
ται Υ 17 <ἐ>δευτέρωσε Υ, + δὲ Ν / λόγον + αἰξων αὐτοῦ τὰ κακά Ν
20 ὁ Γ: > Υ (Initiale?) / ἄνοια: ἁμαρτία Γ 21 τῆς ψυχῆς ὀφθαλ-
μοὺς stellt Γ

ἔστι δὲ νοῆσαι καὶ τὰς μιὰρὰς τῶν θυσιῶν καὶ καπνισμάτων ὀσμῆς.
καὶ ἄλλως δέ· ἐπειδὴ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ κάμινός ἐστιν, οὐ καθα-
ρὰν ἔχει τὴν ἀναπνοήν. ἐπιτηρήσαμεν οὖν καὶ ἡμεῖς μηδὲν ἀναπνεῖν
τοῦ δράκοντος, ἵνα μὴ πυρὸς ἑαυτοῖς γενώμεθα πρόξενοι.

5 41,13 ἡ φυχή αὐτοῦ ἄνθρακες, φλῶξ δὲ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύε-
ται.

φυχὴν αὐτοῦ ἔοικε λέγειν τὴν ἐσχάτην ὑπερηφανίαν· τὰ δὲ μεγά-
λαια καὶ ὑπεροπτικά ῥήματα ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορευόμενα οὐδὲν
ἕτερόν εἰσιν. εἰ μὴ φλῶξ κατακαίουσα τοὺς χρωμένους αὐτοῖς.

10 41,14 ἐν τραχήλῳ αὐτοῦ σὺλίζεται δύναμις.

τραχήλῳ· τῇ οἴησει. σὺλίζεται δέ, ὅτι οὐ παύεται, ἀλλ' ἄ-
εὶ ἐν οἴησει τυγχάνει.

καὶ αἱ πορευόμεναι δὲ ὑψηλῶ τραχήλῳ, αἱ τοὺς χι-
τῶνας σύρουσαι καὶ μετὰ καλλωπισμοῦ προιοῦσαι πολυκόμοι γυ-
15 ναῖκες τράχηλος αὐτοῦ τυγχάνουσι δυνάμεις εἰς ἀπάτην ἔχουσαι.

41,14 ἔμπροσθεν αὐτοῦ τρέχει ἀπώλεια.

οἶον πρόδρομος αὐτοῦ τίς ἐστι καὶ δορυφορεῖ αὐτὸν ἡ ἀπώλεια·
εἰ μὴ γὰρ τις πρότερον εἰσδέξεται τὰς φθαρτικὰς ἡδονὰς καὶ κακίας,
αἵτινες αὐτοῦ προτρέχουσιν. οὐδὲ εἰσοικίζεται τὸν διαβόλον.

20 41,15 σάρκες δὲ σῶματος αὐτοῦ κεκόληνται.

13-14 Jesaias 3,16

Υ Γ(ΒΟΡΡ 2 ἐπειδὴ - 3 ἀναπνοήν; 7-9; 11-12; ΒΟΡΝ 18-19) Ρ(* 13-15;
17-19) Ν(2 ἐπειδὴ - 4; 7-9; 11-15)

1 ὀσμῆς Nag: ὀτμῆς Υ 2 ἐπειδὴ: ἐπεὶ οὖν ΓΝ / αὐτοῦ: τοῦ νοθηέν-
τος δράκοντος Υ 3 nach ἀναπνοήν: νοῆσεις δὲ πάλιν μυκτῆρας αὐ-
τοῦ τοὺς ἀπὸ τῶν αἰρέσεων Γ 4 πρόξενοι + ἵνα πνεῦμα σπᾶσμεν μὴ
καπνὸν ὑφ' οὗ πνιγθόμεθα Ν 7 ἔοικεν αὐτοῦ stellen ΓΝ / ὑπερη-
φανείαν Υ 7-8 μεγάλαια καὶ ὑπεροπτικά: ὑπέρογκα Γ 8 ἐκπο-
ρευόμενα + ἄτινα Υ 9 τοὺς χρωμ. κατακαίουσα stellt Ν / αὐτοῖς
> Ν 11 δὲ ὅτι ΓΝ: διότι Υ 13 αἱ πορευόμεναι Ν: ἐκπορευό-
μεναι Υ 13-14 αἰ₂ - γυναῖκες: ὡς φησιν Ἡσαίας Ν 14 καλλωπισ-
μοῦ Nag: καλλωπισμὸν Υ 15 τυγχάνουσι: εἰσί Ν, (> Ρ) / ἀπάτην
(Ρ)Ν: ἀγάπην Υ 18 εἰ - εἰσδέξεται: πρότερον γὰρ τις εἰσδέχεται Γ
19 οὐδὲ: καὶ οὕτως αὐτὸν Γ 20 κεκόληνται Υ

τὰ πάθη ἐν τοῦ ἐνὸς κεκόλληνται. σῶμα δὲ αὐτοῦ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντες δαίμονες, ὥσπερ τοῦ κυρίου ἡ ἐκκλησία. οὐκ εἶπε δέ· ἦντωνται, ἀλλὰ· κεκόλληνται· τὸ γὰρ ἐν οὐκ ἔστι παρ' ἐκείνῳ. οὐδὲ γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ τῶν αὐτοῦ δογμάτων προ-
5 εστηκότες, εἰ καὶ δοκοῦσιν ὅμοια λέγειν.

41,15 καταχέει ἐπ' αὐτόν, οὐ σαλευθήσεται.

οἷαις γὰρ ἄν τις θεραπείαις καὶ καταντήσεσιν αὐτῷ χρῆσαιτο καὶ εἴ δ' ἂν αὐτῷ προσαγάγοι, ἀναγῆς ἔστι καὶ ὀθεράπευτος.

41,16 ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὥσπερ λίθος, ἔστηκεν δὲ ὥσπερ
10 ἄκμων ἀνήλατος.

ἀπελιθώθη, φησίν, ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ οὐ δύναται ἐλασθῆναι, οὐ λόγῳ πεῖθεται, οὐκ ἐπικάμπτεται, ἀλλ' ὄλος ἐστὶν ἀπεσκληκῶς καὶ ἰταμὸς καὶ ἀμετάθετος.

41,17 στραφέντος δὲ αὐτοῦ φόβος θηρίοις τετράποσιν ἐπὶ γῆς ἄλλο-
15 μένοις.

ὅταν δὲ στραφῆ κατὰ τῶν πειθομένων αὐτῷ, τῶν θηριοτρόπων καὶ δίκην τετραπόδων ἀνοήτων, τῶν τὰ γῆινα φρονούντων, τρέμουσιν ἐκδειματούμενοι παρ' αὐτοῦ.

41,18-21 ἐὰν συναντήσωσιν αὐτῷ λόγχοι, οὐθεν οὐ μὴ ποιήσωσιν αὐτῷ,
20 δόρυ ἐπηρμένον καὶ θύραξ. ἡγεῖται μὲν γὰρ σίδηρον ἄχυρα, χαλκὸν δὲ
ὥσπερ ξύλον σαθρόν. οὐ μὴ τρώσει αὐτόν τόξον χάλκειον, ἡγεῖται πετρο-

17 vgl. Philipper 3,19

Υ Γ(βOFPL 1 - 4 ἐκείνῳ; βOFPN 7-8; 16-18) Ρ(11 οὐ₂ - 13) Ν(1 σῶμα - 5; 11-13)

1 τὰ πάθη Γ: ἀπαθῆ Υ/ κεκόλληνται Υ/ δὲ > Ν 2 καὶ - δαίμονες > Γ
3 κεκόλληνται Υ 7 χρῆσαιτο Γ: χρήσεται Υ(Ν) 8 ἂν + τις Γ/ προσ-
αγάγοι Γ: προσαγάγει Υ / ὀθεράπευτος + διὸ καὶ ἐπάγει παριστάς αὐτοῦ
τὸ ἀπεσκληκῶς καὶ ἐπὶ κακίαν ἀνένδοτον (vgl.11-13) Γ 10 ἄκμων LXX:
ἄκμων Υ 11 ἐλασθῆναι Ν 12 ὄλος Ν: ὡς Υ, > Ρ/ ἀπεσκληκῶς - 13:
σκληρὸς καὶ λιθώδης καὶ ἀμετακίνητος Ρ 13 καὶ ἀμετάθετος > Ν
16 στραφῆ + καὶ Γ/ αὐτῷ πειθομ. stellt Γ/ θηριοτρόπων Γ: θηριοπότων Υ
17 τῶν > Γ (hät Ν)/ φρονούντων + ἄλλονται καὶ Γ 17/18 ἐκδηματ. Υ

βόλον μὲν χόρτον. ὥσπερ καλᾶμη ἐλογίσθησαν αὐτῷ σφῦραι.

διὰ τούτων τὸ ἱταμόν ἐδήλωσε τοῦ θηρίου καὶ ὅτι, ὅσα ἂν οἱ ὄ-
γιοι διὰ πάντων τῶν πνευματικῶν (καὶ) πολεμίων τρόπων καταβάλω-
σιν αὐτόν, οὐκ αἰσθάνεται, ἀλλὰ πάλιν ὁ αὐτός ἐστιν. πετροβόλον
5 γὰρ ἐστιν ἡ σφενδόνη.

41,21 καταγελῶ δὲ σεισμοῦ πυρφόρου.

πυρφόρος ὁ θεοφιλῆς βίος ὡς ζέων τῷ πνεύματι. φησὶν οὖν,
ὅτι κἂν κατὰ πάντα βίῳ θεοφιλεῖ συσσειῆσι τις αὐτόν, οὐδὲν ἦττον
καταφρονεῖ καὶ καταπαίζει.

10 41,22 ἡ στρωμνὴ αὐτοῦ ὀβελίσκοι ὀξεῖς.

ἐπὶ γὰρ τοῖς ὀδυνηροῖς καὶ ἀνωμαλοῖς πράγμασιν ἐπαναπαύεται.

41,22 πᾶς δὲ χρυσὸς θαλάσσης ἐπ' αὐτόν ὥσπερ πηλὸς ἀμύθητος.

τοῦ κυρίου λέγοντος· ἐμὸν ἐστὶ τὸ χρυσεῖον καὶ ἐμὸν
ἐστὶ τὸ ἀργύριον οὗτος ψευδολογῶν ἐπαγγέλλεται ἴδια αὐτοῦ εἶ-
15 ναι ταῦτα· διὸ καὶ ἔλεγε τῷ σωτῆρι ψευδόμενος· ταῦτά σοι πάν-
τα δώσω, ἐὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι. ἐπαγγέλλεται οὖν
ἔχειν χρυσὸν ὡς πηλὸν ἀμύθητον· θαλάσσης δὲ ἔοικε λέγειν· τοῦ
κόσμου. οὕτω δὲ ὁ κόσμος ἐκλαμβάνεται, ἵνα εἴπῃ, ὅτι συκοφαντεῖ ὡς
πάντα τὸν χρυσὸν τοῦ κόσμου περιβεβλημένος.

20 41,23 ἀναζεῖ τὴν θάλασσαν ὥσπερ χαλκεῖον.

ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πῦρ ἐστίν, πάντα τὸν βίον τοῦτον ἐκβράσει

7 Apostelg. 18,25; Römer 12,11 13f Haggai 2,8 15f Matthäus 4,9
Υ Γ (βΟΡΡ 2-5; 7-9; βΟΡΡΝ 11; 13-16 μοι; 21-) Ν(2-4 ἐστιν; 7-9; 18 ὡς -19)
1 ἀττῶ LXX: ἀττοῦ Υ 2 τούτων + πάλιν Γ 3 πάντων > ΓΝ/ πολεμικῶν ΓΝ
3/4 καταβάλωσιν ΓΝ: καταβάλλουσιν Υ 5 γὰρ: δὲ Γ 7 πυρ-
φόρος + ἂν εἴη Ν/ ὁ ΓΝ: > Υ 8 κἂν: καὶ ἐὰν ΓΝ/ κατὰ πάντα > ΓΝ/ βίον
θεοφιλεῖ Υ, τῷ ἀγιοπρεπεῖ βίῳ ΓΝ/ συσσειῆσι ΓΝ: συνήσει Υ/ οὐδὲν ἦττον
ΓΝ: > Υ 9 καταφρ. + κἂν θυρεὸν δὲ τις ἀττῶ ἐπισείση καὶ τούτου Ν /
καὶ καταπ. > Γ 13 δάνοϋ: θαλάσσης λέγει τούδε τοῦ βίου Γ/ τοῦ + δὲ Γ
14 ἐστὶ > Γ/ οὗτος Γ: ἀτόξ Υ 15 ψευδὸμ. > Γ 18 ὡς - 19 nach
15 καὶ stellt Ν 19 χρυσὸν nach περιβεβλ. stellt Ν 20 ἀνα-
ζεῖ LXX: ἀναζέειν Υ 21 ἐκβράσει Γ: > Υ

ἀνακινῶν καὶ ἐκταρδῶσαν.

41,23-24 ἡγεῖται δὲ τὴν θαλάσσαν ὡς περ ἐξάλειπτον, τὸν δὲ τάρταρον τῆς ἀβύσσου <ὡς περ αἰχμάλωτον>· ἐλογίσαστο ὄβυσσον εἰς περίπατον.

5 ταῦτα κενουχῶν νομίζει δύνασθαι. ἀμέλει καὶ διὰ Ἡσαίου φαίνεται λέγων· τὴν οἰκουμένην ὄλην καταλήφομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσιάν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ᾧ ἄρῳ. ἐπειδὴ γὰρ ἐδόθη τις αὐτῷ μεγίστη δύναμις κατὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὸν κυρίου, ὑπερηφανεύσατο καὶ τοιαῦτα ἤρξατο διαλέγεσθαι, ὡς καὶ με-
10 γαλορρημονεῖν καὶ λέγειν· ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θῆσω τὸν θρόνον μου, ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ.

διὰ τοῦτο πέπτωκε μὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἐθεώρουν γὰρ τὸν Σατανᾶν, φησὶν ὁ κύριος, ὡς ἀστραπὴν πεπτωκότα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἐξεβλήθη δὲ καὶ ἐκ τῆς γῆς ἐνανθρωπήσαντος τοῦ κυρίου.
15 ἄλλ' οὐδὲ τοῦ ἀέρος ἔτι τὴν ἐξουσίαν ἔσχεν τοῦ αὐτῆρος ἡμῶν τὸν ἀέρα καθαίροντος, ὅτε ἐπὶ τὸν κοσμοφύλακα σταυρὸν ἀνέδραμεν. ἄλλ' οὐδὲ τοῦ ᾠδοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχει λύσαντος τοῦ θεοῦ καὶ αὐτῆρος ἡμῶν τοῦ ᾠδοῦ τὸ δεαμκτήριον. πάντων οὖν ἐξωθεῖς τῶν τόπων, ὧν κρατήσκειν ὁ μάταιος ἤλπιζεν, οὐδένα ὑπολελειμμένον ἔχει τόπον, εἰ
20 μὴ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον αὐτῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

41,25 οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς ὅμοιον αὐτῷ οὐδέν.

καλῶς εἶπεν· ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπειδὴ τῶν οὐρανίων ὀφίδων ἐκβέβληται. τὸ δὲ ὅμοιον ἢ κατὰ τὴν ἰσχὺν ἢ κατὰ τὴν ἰταμότητα ἢ
25 τὴν κακίαν.

41,25 πεπονημένον ἐγκοσμοποιεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων μου.

6-7 Jesaiias 10,14 10-11 Jesaiias 14,13-14 12-14 Lu-
kas 10,18 20 Matthäus 8,12 20-21 Matthäus 25,41

Υ Γ(βΟΡΡΝ -1; # 5 - 7 νοσσιάν; # 14 ἐξεβλήθη - 21; 23-25)

2 ἐξάληπτον Υ 7 καταλελυμένα Υ 18 δεαμοτήριον Υ 19 οὐδένα
(Γ): οὐδέν Υ 24-25 ἰταμότητα ἢ τὴν > Γ 26 πεπονημέν(ων) Υ

ἀλλ' ὅμως, φησίν, ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος ὑπὸ τῶν ἀγίων ἀγγέλων καὶ τῶν τὸν ἰσάγγελον βίον ἐλομένων καταπαίζεται.

41,26 πᾶν ὑψηλὸν ὄρα.

ὅλος γὰρ ἔστιν ὑπερηφανία οὐδὲν ταπεινὸν λογιζόμενος.

5 41,26 αὐτὸς δὲ βασιλεὺς πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι.

τῶν τὸν ὑγρὸν καὶ διαρρέοντα καὶ ἡδονικὸν μετιόντων βίον. διόπερ ἡμεῖς εὐξώμεθα μὴ βασιλεύσειν ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν πρὸς τὸν ἡμῶν θεὸν καὶ πατέρα μετὰ δακρύων λέγοντες· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ἵνα τοῦ θεοῦ βασιλεύοντος ἐν 10 ἡμῖν μηδένα ἔχη τόπον ἡ τυραννικὴ δυναστεία.

ταῦτα μὲν οὖν εἰς τοὺς τόπους ἐθεωρήσαμεν ἐκ τῶν παλαιότερων ὀδηγηθέντες. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας κῆτος αἰσθητὸν εἶναι τὸν ὑπὸ τοῦ λόγου διαγραφέντα δράκοντα τοσαῦτα μὲν ἐροῦμεν· εἰ μὲν ὄντως ἔστι κῆτος τοιοῦτον, μανθάνετε, ὡς ἐξ ὁμοιώσεως τῶν θηρίων θεω- 15 ροῦμεν πολλάκις καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς πονηροῦς. καὶ περὶ μὲν τῶν δαιμόνων εἶπεν ὁ σωτήρ· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. πρὸς δὲ τὸν Ἡρώδη ἐκπέμπων ἔλεγεν· εἶπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτη τὸ δολερὸν τοῦ 20 ἦθους αὐτοῦ καὶ ἐπίκλοπον αἰνιττόμενος, ὥστε τύπον τινα ἔχουσι τοῦ διαβόλου τὰ θηρία, καθάπερ καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων.

εἰ δὲ μὴ ἔστι τοιοῦτον θηρίον, οὐκέτι ἐξ ὁμοιώσεως, ἀλλ' αὐτο-

8-9 Matthäus 6,10 16-18 Lukas 10,19 19 Lukas 13,32

Υ Γ(βΟFPN 1-2; 4; βΟFPN ≠ 6 - 8 πατέρα; βΟFP 11-) N(11-)

1 τοιοῦτος Υ(PN): τοσοῦτος Γ 2 τὸν - ἐλομένων: (σαγγέλων ἀνθρώπων Γ / ἐλωμένων Υ / ἐγκαταπαίζεται Γ 4 ὑπερηφανία Υ / οὐδὲν: μηδὲν Γ 7 εὐξώμεθα Υ / βασιλεύειν (Γ) 8 θεὸν καὶ πατέρα: δεσπότην (Γ) 11 ταῦτα μὲν οὖν: καὶ ταῦτα μὲν ΓN 11-12 εἰς - ὀδηγηθέντες: εἰς τοὺς τόπους ἐθεωρήσαμεν N, οὕτω Γ 13 τοσοῦτον ΓN / μὲν > ΓN 14 κῆτος τοιοῦτον: τι τοιοῦτον κῆτος ΓN / μανθάνεται Υ 14/15 πολλάκις θεωροῦμεν stellen ΓNy 16 μὲν τῶν δαιμ. stellen ΓN: τῶν δαιμ. μὲν Υ 17 τὴν ἐξουσίαν N(P), > Γ / τοῦ πατεῖν N 19 ἀλώπεκι ΓN: ἀλώπικι Υ 20 αὐτοῦ > N / ἐνηττόμενος Υ 20/21 ἔχουσι nach θηρία stellen ΓN 21 καθάπερ: καθὰ ΓN 22 ἔστι + τι ΓN (nicht P)

προσάπως περὶ τοῦ διαβόλου τὰ εἰρημένα νοοῦνται, καὶ ὁ ἡμέτερος εἰς τὸ μηδὲν οἰχῆσεται λόγος δοξαζόντων ὑφεστάναι τὸ μὴ ὑφεστηκός, ὥστε ὁ μὲν τῶν θεωρούντων τὰ εἰρημένα περὶ τοῦ δράκοντος κατὰ τοὺς τῆς ἀλληγορίας τρόπους καὶ εἰς τὸν διάβολον ἀναγόντων τὰ 5 γεγραμμένα πάντως ἔρρωται καὶ ἀκίνητός ἐστιν, εἴτε ἔστι τι τοιοῦτον θηρίον αἰσθητόν, εἴτε καὶ μὴ, ὁ δὲ ἡμέτερος καὶ ἀμφίβολος καὶ ἐσφαλμένος, ἕως ὅτε ἀποδειχθῇ, πότερον ἔστι τοιοῦτον θηρίον ἢ μὴ.

Υ Γ(βΟFP - 1 νοοῦνται) Ν(- 1 νοοῦνται)

1 νοεῖται τὰ εἰρημένα ΓN / ἡμέτερος Υ
 ὑφεστηκώς Υ

4 ἀλληγορίας Υ

2 οἰχῆσεται: ἡχῆσεται Υ /
 5 ἡμέτερος Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὑπολαβὼν δὲ ἰὼβ λέγει τῷ κυρίῳ· οἶδα,
ὅτι πάντα δύνασαι, ὀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 ἠκούσαμεν ἄνωτέρῳ τοῦ ἰὼβ λέγοντος· ὅσα ἐλάλησα, ἐπὶ
δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσθήσω. ζητήσαι τοιγαροῦν ὄξιον, πῶς
πάλιν φθέγγεται ὁ μηκέτι λαλεῖν ἐπαγγειλάμενος. παρὰ πόδα δὲ ἡ
λύσις ἐστίν· ἐπειδὴ γὰρ σιωπήσαι ὑποσχόμενος ἀκήκοεν τοῦ θεοῦ
λέγοντος· μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἄνθρωπος τὴν ὀσφύν σου,
10 ἄμεινον τίθεται τὸ θεῖον πρόσταγμα τῆς οἰκειᾶς ὑποσχέσεως καὶ πάλιν
διαλέγεται, ὥστε κάλλιον τοῖς θεοῖς πεῖθεσθαι νόμοις ἢ τὰς
οἰκειᾶς πληροῦν ἐπαγγελίας, ὅταν δεσποτικῶν ἀντιπρόσθη βούλημα.
διδὸν καὶ ὁ Ἡρώδης καλῶς ἂν ἐποίει τοὺς οἰκειοὺς ἀθετήσας ὄρκους
καὶ μὴ τοῦ προδρόμου τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενος· πλὴν τὸ πάντῃ κάλλι-
15 ον μὴ ῥαδίως ἐπαγγέλλεσθαι. μὴ ὅτι γε ὁ θεὸς ἰὼβ καλῶς μὲν ὑπέ-
σχετο μὴ λαλήσαι τιμῶν τὴν θεῖον ὑπεροχὴν, καλῶς δὲ καὶ αὐτίς
φθέγγεται λύσαντος αὐτῷ τοῦ θεοῦ τῆς σιωπῆς τὴν ὑπόσχεσιν.

5-6 H1ob 40,5 9 H1ob 40,7 13-14 vgl. Matthäus 14,7-10

Υ Γ (βOF 5-17) Γ' (βOF 6 ζητήσαι - 10 ὑποσχέσεως; 15 μὴ - 17) Ν(5-17)

1 κεφάλαιον κθ Υ 2 ἀρχῇ - ῥητοῦ nach κυρίῳ Υ 6 δὲ ΓΝ: > Υ
/ οὐ + μὴ Υ, vgl. S.355,9 / τοιγαροῦν > Γ 7 ὁ + ἰὼβ Γ'
8 ἐστίν > Γ' / ὑποσχόμενος ΓΓ'Ν: ἐπαγγειλάμενος Υ / ἀκήκοεν ΓΓ'Ν: ἀ-
κηκόαμεν Υ 12 πληροῦν ΓΝ: πληροῦν Υ / ἐπαγγελίας + καὶ τοὺς
ἑαυτῶν λόγους ἰστάνων Ν / ὅταν + τὸ ΓΝ 13 ὁ > ΓΝ/ ἐποίη Υ/ τοὺς
- ὄρκους: τὸν ὄρκον ἀθετήσας Ν 14 τὸ: τῷ Γ / πάντῃ Hag: παντὶ ΥΓ
14-15 πλὴν - ἐπαγγέλλεσθαι: καὶ Πέτρος δὲ εἰπὼν οὐ μὴ μου νύχθης τοὺς
πόδας μεταβαλλόμενος πάλιν ἔφη· μὴ τοὺς πόδας μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν κε-
φαλὴν (Joh 13,8-9) Ν 15 μὴ - ἰὼβ: καὶ ὁ ἰὼβ οὐν Ν/ καλῶς μὲν ΓΝ:
καλῶς ὦν Υ 16 καλλῶς Υ

Αἰ λέξεις

42,2 οἶδα, ὅτι πάντα δύνασαι, ὀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν.

οὐ νῦν τοῦτο μεμαθηκέναι λέγει, ἀλλ' εἰδέναι τὴν ἄμαχον τοῦ θεοῦ δύναμιν καὶ ὡς οὐδέν ὀδύνατον τῇ παντοδυναμῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ.

5 42,3 τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βουλήν; φειδόμενος δὲ ῥημάτων καὶ σέ οἶεται κρύπτειν;

ἀλλὰ καὶ τοῦτο οἶδα, ὡς καὶ ταῖς βουλαῖς ἐμβατεύεις καὶ πάντων τὰς ἐννοίας ἐπίστασαι καὶ οὐδεὶς ἐστιν, ὃς διαλαθεῖν σου δύναται τὸν πανεπίσκοπον ὀφθαλμόν.

10 42,3 τίς δὲ ἀναγγελεῖ μοι, ὃ οὐκ ᾔδειν, μεγάλα καὶ θαυμαστά, ὃ οὐκ ἠπιστάμην.

ἀντὶ τοῦ· οὐδεὶς πλὴν σοῦ. ποῖα δὲ ἦν, ὃ οὐκ ἠπίστατο ὁ δίκαιος ἰβ' ὁ τὰς περὶ θεοῦ δόξας θεοκρεμῆτις ἔχων;

ἠγνόει τοιγαροῦν τὴν καθ' ἑαυτὸν ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι πεῖρὰ τις
15 ἦν ἀρετῆς ὁ ἀγών. ταύτην ἔμαθεν ἀκηκῶς· οἶει δὲ μὴ ἄλλως σοι κεχρηματικέναι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;

ἠγνόει τοῦ διαβόλου τὴν ἰταμωτάτην ἰσχύν, τὸ ἀμετάθετον, τοὺς δόλους, τὰς πανουργίας, καὶ ὅσα τούτοις ὄλως διαγράφων ἐδίδοξεν· οὐ, γὰρ φησιν, ἔωρακας αὐτόν; ἔμαθε καὶ ταῦτα.

20 ἀμυδρῶς ἦν ἐλλαμφθεὶς τὰ περὶ τῆς τοῦ αὐτῆρος οἰκονομίας· σφύεστατα ταύτην ἐδιδάχθη καὶ ἐπιστώθη διὰ τῆς θείας ῥήσεως.

ἔμαθε τοῖνυν, ὅπερ οὐκ ᾔδει, πλείονα γνῶσιν προσειληφώς.

42,4 ἄκουσον δέ μου, κύριε, ἵνα καγὼ λαλήσω. ἐρωτήσω δέ σε, σὺ

15-16 Hiob 40,8

19 Hiob 41,1

Υ Γ(β0FΡN 3-4; 7-9; * 12-22) Ρ(* 12 ποῖα - 13)

3 ταῦτα Γ	4 καὶ - θεοῦ > Γ	7 ἀλλὰ - καί ₂ : καὶ ὅτι Γ (An-schlUB an 3 δύναμιν) / ἐμβατεύει Γ	8 ἐπίσταται Γ / καὶ + ὡς Γ / σου: αὐτοῦ Γ
καὶ - 17 ἠγνόει > (Γ)	12 ποῖα - 13 > (Γ)	14 ἑαυτὸν Hag: ἑαυτοῦ Υ /	16 κεχρηματικέναι Υ
17 ἰταμωτάτην Υ / τὸ - 19 αὐτόν > (Γ)		18 τούτοις ὄλως: v1ell.	
τοῦ θεοῦ ὁ λόγος	20 ἐλαμφθεὶς Υ	22 ᾔδει: ᾔδη Υ	

δέ με δίδαξον.

ἄξιον ζητῆσαι, πῶς ἐρωτήσῃν ἐπαγγειλάμενος οὐδὲν ἐπρωῆσε τὸν θεόν, ἀλλὰ κατέπαυσε τὸν λόγον μήτε ἐρωτήσας, μήτε τινὰ ἀποκρισιν δεξάμενος. φαίνεται μοι τοιγαροῦν τοιοῦτόν τινα νοῦν ἔχειν
5 τὰ προκείμενα· ἐπειδὴ τοίνυν, φησίν, ἐδίδαξάς με, ἃ οὐκ ἠπιστάμην, εἰσάκουσόν μου, κύριε, καὶ ἔάν τι τῶν ἀγνοουμένων μαθεῖν βουλόμενος ἐρωτήσω σε, διδάσκειν με ἄξιωσον, ἵνα δυνηθῶ κατὰ λαλῆσαι καὶ ἑτέροις γενέσθαι τῶν ἀγνοουμένων διδάσκαλος παρὰ σοῦ τὴν γνῶσιν λαβῶν.

10 42,5 ἀκοῇ μὲν ὡτὸς ἦκουόν σου τὸ πρότερον, νυνὶ δὲ ὀφθαλμοὶ μου ἑώρακέ σε.

πλείονα, φησίν, προσεῖλθα γνῶσιν περὶ σοῦ, ὅσον ὀφθαλμοὶ πλέον ἀκοῆς ἔχουσιν.

Ἰσως δὲ καὶ τοῦτο λέγει διὰ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογε-
15 νοῦς μυστήριον. ἀμυδρῶς γὰρ αὐτὸ πρότερον πληροφορούμενος τὴν τελειότεραν περὶ αὐτοῦ προσεῖλθε γνῶσιν.

42,6 διὸ ἐφαύλισα ἑμαυτὸν καὶ ἐτάκην, ἦγημαι δὲ ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.

ἐφαύλισα ἑμαυτὸν ὡς οἰθθέντα εἰδέναι τι, νῦν δὲ μαθὼν τὰ ὑπὲρ
20 ἑμαυτὸν τῆς εὐτελείας τῆς ἐμῆς φύσεως τὸ μικροπρεπὲς κατενόησα.

θεῶρει δὲ μοι τοὺς ἁγίους ἄνδρας, πῶς, ὅτε μειζόνων ἄξιοῦνται, πλείονα κτῶνται ταπεινοφροσύνην.

Υ Γ(βOFFP 2-9; 12-16; 19-22) N(2-9; 12-16; * 19 ἐφαύλισα - τι; 19 νῦν - 22)

1 με: μοι Υ 17· ἄξιον ζητῆσαι: ζητήσῃεν ἂν τις Γ/ ζητῆσαι + ἄδε N/ ἐπαγγ.: ὑποσχόμενος Γ/ οὐδὲν Υ(P): ὃ δὲ οὔτε Γ, οὔτε N 3 ἀλλὰ - ἐρωτήσας > ΓN/ μήτε₁ Hag: μὴ Υ/ μήτε₂: οὔτε ΓN 4 ἐδέξατο ΓN/ μοι > Γ 5 τοίνυν: γὰρ Γ, > N 6 ἠγνοημένων N 7 καταξίωσον ΓN 8 τῶν - διδάσκαλος ΓN: τοῖς ἀγνοουμένοις Υ 8 παρὰ - 9 > ΓN 12 πλείονα ΓN: πλεῖον Υ/ γνῶσιν - σου: τὴν περὶ σοῦ γνῶσιν Γ 12/13 πλεόν ΓN: πλείονα Υ 14 Ἰσως δὲ: ἢ Γ/ καὶ > N(P) 14-15 τοῦ μονογενοῦς > N 15/16 πλειοτέραν Γ (nicht P), + νῦν N 16 προσεῖλθε ΓN: προεῖλθε Υ / γνῶσιν + διὰ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου πνεύματος N 19 ἐφαύλισα + φησίν Γ / δὲ: δὴ Γ, γὰρ N 20 ἑμαυτὸν: ἐμέ N, + καὶ ΓN / μικροπρεπὲς Γ (nicht P) 21 μοι > ΓN

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ λαλῆσαι τὸν κύριον πάντα τὰ ῥήματα <ταῦτα> τῷ ἰβ, εἶπεν ὁ θεὸς Ἐλιφάξ τῷ Θαϊμανίτη.

5

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

μεγάλως ὁ θεὸς τοὺς οἰκείους τιμῶ θεράποντας· ὅπου καὶ νῦν τιμωρίας ἀξίων φανέντων τῶν ἀμφὶ τὸν Ἐλιφάξ διὰ τὸ τοῦ δικαίου καταφροῖσασθαι, ἀνῆκε τὴν ἀπειλὴν ὁ θεὸς καὶ τὴν τιμωρίαν συνεχώρησεν, αὐτῷ τῷ δικαίῳ τὴν συγχώρησιν χαριζόμενος.

- 10 εἰ δὲ τις ἐρεῖ φιλομαθῶς κινούμενος· διὰ τί τὴν Μαριὰμ ἐλέπρωσε κατὰ Μωυσέως λαλήσασαν - εἰ καὶ ὕστερον ἀποκατέστησεν αὐτῆς τὸ σῶμα τιμῇ πάλιν τῇ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα -, τοῖς δὲ ἀμφὶ τὸν Ἐλιφάξ εὐθύς τὴν συγχώρησιν δέδωκε μηδὲν αὐτοὺς περιεργασάμενος, φαμέν, ὅτι ἡ μὲν Μαριὰμ διὰ τῆς εἰς Μωυσέα λοιδορίας
15 καὶ κατὰ θεοῦ τὴν βλασφημίαν ἔφερεν τοῦ δοξάσαντος τοῦ ἱεροφάντου τὸ πρόσωπον, οἱ δὲ φίλοι τοῦ ἰβ τὴν ὑπὲρ θεοῦ συνηγορίαν ἀναδείξαντες εἰς μόνον τὸν δίκαιον ἐξημάρτανον ὀδύκως αὐτοῦ τὴν ἀσέβειαν καταλέγοντες. εἰ δὲ καὶ ζητήσεις· Ἄαρὼν δὲ, διὰ τί μηδὲν ὑπέστη δεινόν, φαμέν, ὅτι τοῦ θεοῦ τιμῶντος τὴν ἱερωσύνην.
20 οὐκ ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι καὶ ἁμαρτίας ἔνοχον τὸ τῶν δικαίων κατηγορεῖν καὶ ὁ θεὸς τιμῇ τῇ πρὸς αὐτοὺς συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα.

10-19 vgl. Numeri 12,1-15

15 vgl. Exodus 34,35

Y Γ(βOF 6-21) Γ'(βOFF ≠ 10 διὰ - 18 καταλέγοντες) N(6-21)

1 κεφάλαιον λ Y 3 <..>, vgl. S.385,2-3/ Θεμανίτη Y 5 κεφαλαίου Hag: ῥητοῦ Y 6 θεράποντας GN: θεραπευτᾶς Y 7 πῶν: τὸν Y/ Ἐλιφάξ Γ 8/9 συνεχώρησεν Y 10 Μαριὰμ Y(Ny): Μαριάν Γ(Np) 11 ἐλέπρωσε + ὁ θεὸς GN/ Μωυσέως Y/ καὶ + ὅτι Y / ἀποκατέστησεν (Ny): ἀποκατέστησεν YΓ(Np) 12 τὸ σῶμα τιμῇ GN: τῷ σώματι μὴ Y/ τῇ > GN 13 Ἐλιφάξ Γ/ εὐθύς GN: αὐθις Y/ μηδὲν Y(Ny): μηδὲ Γ(Np)/ αὐτοὺς GN: αὐτοῦ Y 13/14 προεργασάμενος GN 15 δοξάσαντος GN: δοξάζοντος Y 16 τὸ GN: > Y 18 ζητήσεως Γ, ζητήσει (Ny), ζητήσας (Np) 20 ἁμαρτίας Γ(Np), + σε Y/ τὸν δίκαιον Γ 21 καὶ + ὅτι GN/ ὁ > Γ

Αἱ λέξεις

42,7 ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ λαλῆσαι τὸν κύριον πάντα τὰ ῥήματα ταῦ-
τα τῷ Ἰώβ, εἶπεν ὁ κύριος Ἐλιφάζ τῷ θαιμανίτῃ.

ἔοικεν ὁ Ἐλιφάζ αἰδεσιμώτερος τῶν ἄλλων τυγχάνειν· διὸ καὶ
5 πρότερος τῆς πρὸς τὸν Ἰώβ ἄρχεται διαλέξεως, καὶ νῦν ὁ κύριος
πρὸς αὐτὸν διαλέγεται, καὶ ταῦτα τῶν λόγων τοῖς τρισὶν ἁρμοζόντων
φίλοις. θεωρεῖ δέ, ὡς εἰς ἐπήκοον ἀπάντων ὁ θεὸς ἐλάλει, ὡς ἂν
εἰς πάντας ἢ τοῦ Ἰώβ ἄρετῇ διὰ τῆς θείας μαρτυρίας κατὰδηλος γέ-
νηται.

10 42,7 ἤμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο φίλοι σου· οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐνώπιόν
μου ἀληθῆς οὐδέν, ὡς ὁ θεράπων μου Ἰώβ.

κατανόει τῆς θείας ῥήσεως τὴν ἀκρίβειαν· ὅσον μὲν γὰρ παρὰ ἄν-
θρώποις καλῶς μὲν ἐποίουν οἱ φίλοι θεῶ συνηγοροῦντες, οὐ καλῶς δὲ
ἐποίει ὁ Ἰώβ πρὸς θεὸν θέλων δικασάσθαι - ὅπουγέ τινες καὶ μέχρι
15 νῦν προσκόπτουσι τοῖς αὐτοῦ ῥήμασι τῇ τῶν λέξεων προφορᾷ μόνῃ
προσέχοντες -, παρὰ δὲ τῇ θείᾳ καὶ ἀδεκάστῃ καὶ ἀπροσωπολήπτῃ
κρίσει τὸ ἐναντίον ἐφάνη. διὸ καὶ εἶπεν· ἐνώπιόν μου· παρ' ἐ-
μοὶ γὰρ, φησὶν, κριτῇ ὑμεῖς μὲν οὐδέν ἀληθῆς ἐλαλήσατε ὀδύκως κα-
τὰ τοῦ δικαίου τὰς φήφους ἐκφέροντες, ὁ δὲ ἐμὸς θεράπων Ἰώβ μετὰ
20 τῆς φιλῆς ἀληθείας πάντα ἐφθέγγετο. οὐ γὰρ διὰ ἁμαρτίας ἔπασχεν,
ἀλλ' ἵνα ἀναφανῆ δίκαιος. τίς οὖν δύναται λόγων κατηγορεῖν,
ὧν ὁ κύριος ἐπαινετῆς κατέστη διὰ τῆς οἰκειᾶς ἐπικρίσεως; καὶ

21 vgl. Hiob 40,8

Υ Γ(β0FP 4-9; 12 - 21 δίκαιος) N(4-9; 12-)

3 Θεμανίτῃ Υ 4 ἔοικε + μέντοι N 5 πρότερος ΓN: πρότερον Υ /
διαλέξεως ἄρχεται stellt N 6 ἁρμοζόντων Υ 7 εἰς ἐπήκοον N:
εἰς ὑπήκοον Υ, ὑπήκοον Γ / ἀπάντων: πάντων N 12/13 ἀνθρώποις:
τοῖς πολλοῖς Γ 13 μὲν > ΓN 14 ὁ Ἰώβ ἐποίει stellt Γ (nicht
P) / μέχρι καὶ stellen ΓN 15 προφορᾷ ΓN: προσοφορᾷ Υ 16 καὶ
ἀδεκάστῃ > Γ / καὶ ἀπροσωπολήπτῃ > N 18 γὰρ ΓN: μὲν Υ
20 ψιλῆς Young: φίλης ΥΓN / δι' Γ 21 λόγων Hag: λόγῳ ΥN 22 ὧν: οὗ N

ἐπιτήρει, πῶς οἰκεῖον θεράποντα τὸν Ἰὼβ καλεῖ κἀν τῇ προσηγορίᾳ
τιμῶν τὸν δίκαιον· καὶ οὐ μόνον ὕπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλαίς τοῦτο
ποιεῖ.

42,8 νῦν δὲ λάβετε ἐπὶ μόσχους καὶ ἐπὶ κριούς, καὶ πορεύθητε
5 πρὸς τὸν θεράποντά μου Ἰὼβ, καὶ ποιήσει κάρπωσιν περὶ ὑμῶν.

ὁ ἐπὶ παρὰ τῇ γραφῇ τίμιος καὶ τέλειος ἀριθμός. τέλεια τοι-
γαροῦν θύματα κελεύονται προσφέρειν ὡς μεγάλα ἐξημαρτηκότες, αὐ-
τὸν δὲ τὸν Ἰὼβ ἱερέα κελεύει γενέσθαι καὶ τὰς ὀλοκαρπύσεις ἀνα-
φέρεισθαι δι' αὐτοῦ προστάττει· οὕτω γάρ, φησὶν, δίκαιός ἐστιν, ὡς
10 καὶ ὑπὲρ ἑτέρων πρεσβεύειν· πρὸ δὲ τοῦ νόμου οἱ ἅγιοι δι' ἑαυτῶν
τὰς θυσίας προσέφερον ὥσπερ καὶ ὁ Ἀβὲλ καὶ ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἀβραάμ.

42,8 Ἰὼβ δὲ ὁ θεράπων μου εὔξεται ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον
αὐτοῦ λήψομαι· εἰ μὴ γὰρ δι' αὐτόν, ἀπώλεσα ὅν ὑμᾶς. οὐ γὰρ ἔλα-
λήσατε ἀληθῆς κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰὼβ.

15 βαβαὶ τιμῆς ὑπερβολῆ, ἦν τοῖς ἁγίοις ὁ κύριος ἀπονέμει. θανάτου
μὲν γὰρ ἔνοχον ἀποφαίνει τὸ τῶν δικαίων καταλαλεῖν, καὶ τὴν θανα-
τηφόρον δὲ τιμωρίαν συγχωρεῖ τιμῇ τῇ πρὸς αὐτούς.

Υ Γ(βΟΡΡ 6-11) Ν(-3; 6-11; 15-17)

1 κἀν: καὶ Ν 1/2 τιμῶν nach καλεῖ stellt Ν 3 ποιῶν Ν
8-9 ἀναφέρεισθαι - προστάττει: ἀναφέρειν ΓΝ 9-10 φησὶν -
πρεσβεύειν ΓΝ: > Υ 10 πρὸ - ἅγιοι Γ: οἱ ἅγιοι πρὸ τοῦ νόμου Υ,
πρὸ μέντοι τοῦ νόμου οἱ ἅγιοι Ν 15 ὑπερβολῆ ἦν Ηαδ: ὑπερβο-
λήν Υ, ὑπερβολὴν ἦν Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

< Ἀρχὴ τοῦ ῥητοῦ > ἐπορεύθη δὲ Ἐλιφᾶξ ὁ Θαϊμανίτης.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

ἤρξατο μὲν, ὅφ' οὗ ὁ θεὸς ἐχρημάτισε πρὸς αὐτόν, τὰ ἔπαθλα τῶν
5 δικαίῳ διδόνθαι. αὐτὸ γὰρ τὸ καταξιωθῆναι τῆς θείας ὀμιλίας καὶ
διδασκαλίας καὶ μαρτυρίας πρῶτον ἐδέξατο στέφανον, νῦν βραβεῖα
δέχεται δευτέρα τὸ ὑπὲρ τῶν φίλων εὐχεσθαι καὶ τῶν ἀγώνων δέχε-
σθαι γέρα τῆν αὐτῶν συγχώρησιν.

Αἱ λέξεις

10 42,9-10 ἐπορεύθη δὲ Ἐλιφᾶξ ὁ Θαϊμανίτης καὶ Βαλδᾶδ ὁ Σαυχίτης
καὶ Σωφᾶρ ὁ Μιναῖος, καὶ ἐποίησαν, καθὰ συνέταξεν αὐτοῖς ὁ κύρι-
ος. καὶ ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῖς διὰ Ἰώβ. ὁ δὲ κύριος ἠΐξῃσε τὸν
Ἰώβ, εὐξαμένου δὲ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ ἀφῆκεν αὐτοῖς
τὴν ἁμαρτίαν· ἔδωκε δὲ ὁ κύριος διπλαῖα, ὅσα ἦν ἔμπροσθεν τῶ Ἰώβ,
15 εἰς διπλασιασμόν.

ὄντως ἰκανὴ τιμὴ καὶ περιφάνεια τὸ εὐχῆ δυσωπῆσαι τὸν θεόν,
ἐφ' ᾧ λῦσαι τὴν ἁμαρτίαν. διὸ πρὶν εἰπεῖν τὰ διπλαῖα τῆς περιουσίας
εἶπεν· ὁ δὲ κύριος ἠΐξῃσε τὸν Ἰώβ. καὶ ὁ εἰλωκμένος καὶ

Υ Γ(β0FP 4-8; 16-) Ν(4-8; 16 - 17 ἁμαρτίαν; 18 ὁ εἰλωκμένος -)

1 κεφάλαιον λα Υ 2 Θεμανίτης Υ 4 ἤρξαντο Γ 4-5 αὐτόν
- δικαίῳ: τὸν δίκαιον τὰ ἔπαθλα αὐτῶ Ν 5 αὐτὸ (ὑπὸ αὐτῶ) ΓΝ:
οὕτω Υ / τῆς > ΓΝ 7 δευτέρα ΓΝ: δευτερον Υ / τὸ: τῶ Υ
10 Θεμανίτης Υ / Σαυχίτης: Αὐχίτης Υ 11 Μιναῖος Υ 16 τὸ:
τῶ Υ / τὸν Υ(Ρ): > ΓΝ 18 εἶπεν + ὅτι Γ/ εἰλωκόμενος Υ/ καί₂: ὁ Ν

πένης καὶ ἀπερριμμένος ὑπὲρ τῶν ὑγιαίνοντων καὶ πλουσίων καὶ περιφανῶν ἤρχετο. ὥστε καὶ νῦν, ἐὰν ἴδωμεν ἄνθρωπον πένητα καὶ νοσοῦντα ὑπὲρ ἑτέρων εὐχόμενον καὶ προχωροῦσαν τὴν εὐχὴν εἰς ἔργον, τὴν πλουσίαν τοῦ θεοῦ θαυμάσαντες χάριν καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ὁμοί-
5 οῖς γενόμενοι μὴ δυσχεράνωμεν· ἴσως καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ πλουσιόδωρος τοῦ κυρίου ἐπιφοιτήσει δωρεά.

θεώρει δὲ ἐνταῦθα τοῦ Ἰωβ τὸ ἀμνησίκανον· πρῶτος γὰρ οὗτος τὴν θαυμαστὴν ταύτην ἀφῆκε φωνήν· κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, ἣν καὶ ὁ πρωτομάρτυς ὕστερον ἐφθέγγετο Στέ-
10 φανος. περὶ γὰρ τοῦ κυρίου μου Ἰησοῦ τί δεῖ καὶ λέγειν, ὅπουγε καὶ περὶ τῶν σταυρούντων αὐτὸν ἀπολογούμενος συμπαθῶς ἔλεγεν·
πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν.

8-9 Apostelgeschichte 7,60

12 Lukas 23,34

Υ Γ(βΟFP - 2 ηῤχετο; 7 θεώρει - ἀμνησίκανον) Ρ(7 πρῶτος - 9 ταύτην) Ν(-6)

1 καὶ₁: ὁ Ν 1/2 καὶ περιφανῶν: ἀμνησικάκως Ν, > Γ 3 προχωροῦσαν nach ἔργον stellt Ν 5 γινόμενοι Ν / πλουσιόδωρος: ἀφθονος Ν 6 κυρίου: θεοῦ Ν / φοιτήσει Ν 7 δὲ ἐνταῦθα Γ: > Υ / γὰρ > Ρ / οὗτος + ὁ θαυμάσιος Ρ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥήτου· ἤκουσαν δὲ πάντες οἱ ἄδελφοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ ἄδελφαὶ αὐτοῦ πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῶ, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

5 ὥσπερ ἐν τῷ πειρασμῷ τοσαύτη τις γέγονεν αὐτῷ ἐγκατάλειψις ὡς καὶ τὴν βασιλίδα αὐτοῦ γυναῖκα θητεύειν ἐπὶ μισθῷ, οὕτω τῆς θείας ἐπιφοιτησώσης χάριτος πάντα λοιπὸν εὐοδοῦται τῷ μακαρίῳ Ἰωβ, καὶ συντρέχουσι πρὸς αὐτόν συγγενεῖς, φίλοι, δωροφοροῦσιν, ἐστιῶνται. καὶ πάντα αὐτῷ λοιπὸν ὑπῆρχε θυμηδίας ἀνάμεσα.

10

Αἱ λέξεις

42,11 ἤκουσαν δὲ πάντες οἱ ἄδελφοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ ἄδελφαὶ αὐτοῦ πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῶ, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ πάντες, ὅσοι ἤδεισαν αὐτόν ἐκ πρώτου.

ἄδελφους καὶ ἄδελφὰς πάντας τοὺς συγγενεῖς εἴωθεν ἡ θεία προσα-
15 γορεύειν γραφή. φήμη δὲ ἀγαθὴ κατὰ θεοῦ χάριν περιτρέχουσα καὶ τὰ κατ' αὐτόν περιαγγέλλουσα πάντας πρὸς αὐτόν τοὺς γνωρίμους ἐκάλει.

τὸ δὲ ἤκουσαν πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῶ οὐχ ὅτι ἠγνόουν τὰ τῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ὅτι ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον ὅπαντα ἔλεγε τὰ τε τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς θείας ἐπισκέψεως· καὶ ἡδὺ πᾶσι

5-6 vg1. Hiob 2,9d

Υ Γ(βOF 5-9; βOFP 14 - 15 γραφή; 17-) P(15 φήμη - 16) N(5-9; 14 - 15 γραφή; 17-)

1 κεφάλαιον λβ Υ	5 αὐτῶ γέγονεν stellt Γ / ἐγκατάληψις Υ
6 βασιλίδα + τὴν ΓN	7 μακαρίῳ: ἀγίῳ ΓN
δωροφοροῦσιν Υ, δωροφοροῦσιν Γ	9 θυμηδίας Υ
ἄδελφους stellt Υ	14 ἀδελφὰς καὶ
ἐπισκέψεως; korrekte Textanordnung?)	15 φήμη δὲ: καὶ φήμη P (hat den Satz nach 19
μακάριον P / περιαγγέλουσα Υ	16 κατ' αὐτόν: κατὰ τὸν
βεβηκότα εἴρηται N	17 ἤκουσαν - αὐτῶ: τὰ τῶ Ἰωβ συμ-
	18 ὅπαντα > N
	19 καὶ τῆς: τὰ τε N

καὶ ἐπωφελές διήγημα τὰ κατὰ τὸν Ἰώβ ἐτύγχανεν.

42,11 φαγόντες δὲ καὶ πιόντες παρ' αὐτῷ παρεκάλεσαν αὐτὸν <καὶ ἑθαύμασαν> ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐπήγαγεν αὐτῷ ὁ κύριος. ἔδωκε δὲ αὐτῷ ἕκαστος ἄμνδα μίαν καὶ τετράδραχμον χρυσοῦν ἄσημον.

- 5 πάλιν ὁ ἀμνησίκακος καὶ ἀγαπητικὸς Ἰώβ ἠδέως δέχεται τοὺς
 προσιόντας, καὶ οὐκ ἀποσεύεται τὰ παρ' αὐτῶν ἐπενεχθέντα οὐδὲ πᾶ-
 πονθεν, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί, οὐδὲ εἶπε τοῖς προσερχομένοις -
 ἐπειδὴ παρὰ τὴν νόσον οὐκ ἐπεσκεψασθέ με οὐδὲ ἐπεκουρήσατέ μοι,
 οὐδὲ νῦν ἡμᾶς προσίεμαι οὐδὲ τῶν παρ' ἡμῶν ἐπιδέομαι. ἀλλὰ καὶ
 10 ἠδέως ἐδέξατο τοὺς συνελθόντας ὡς οὐδέν τι πεπονθὼς παρ' αὐτῶν,
 καὶ συνευωχήθη καὶ παράκλησιν τὸ πρᾶγμα νενόμιεν. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ
 θεοῦ χάριν συνέτρεχον, οὐκ ἀπεσεύσατο τὴν θεῖαν δωρεάν, ἀλλ' ἠδέ-
 ως ἅπαντας περιεπτύξατο, ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας Ἀβραάμ ὁ τούτου πρόγο-
 νος τὰ τοῦ Φαραὼ προσεδέξατο δῶρα θεῖαν εἶναι δωρεὴν τὸ πρᾶγμα
 15 τιθέμενος.

13-15 vgl. Genesis 12,10-20

Υ Γ(βOFF -1) Ρ(5 - 7 πολλοί; 13 καὶ ὁ μέγας - 15) Ν(-1; 5-15)

1 ἐπωφελές διήγημα ΓΝ: ἐπωφελῆ διηγήματα Υ / τὰ - ἐτύγχανεν: ἦν ὁ
 Ἰώβ Γ 4 ἄσημον Υ 5 πάλιν > Ν 6 τὰ - ἐπενεχθέντα: οὐ-
 δὲ ἀχθεταί Ρ / αὐτῶν Ν: αὐτὸν Υ / προσενεχθέντα Ν 6-7 πέπονθεν
 - πολλοί: ὁ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ πέπονθεν Ρ 7 πάσχουσιν > Ν /
 οὐδ' Ν 8 ἐπεκουρήσατε Ν: ἐπικουρήσατε Υ 9 οὐδὲ 1 + ἐγὼ Ν
 10 τι > Ν 11 συνευωχήθη Ν: συνευωχῶν Υ 12 ὅτι Υ / ἀπεσί-
 σατο Υ 13 πάντας Ν / μέγας + δὲ Ρ 14 δῶρα vor τοῦ stellt Ν
 / τοῦ: παρὰ Ρ 14/15 τὸ πρᾶγμα τιθέμενος ΡΝ: τῷ προστάγματι θέ-
 μενος Υ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἄρχῃ τοῦ ῥητοῦ· ὁ δὲ κύριος ἠλόγησε τὰ ἔσχατα {τοῦ} Ἰὼβ
ἢ τὰ ἔμπροσθεν.

Προθεωρία τοῦ κεφαλαίου

- 5 ἐντεῦθεν καταριθμεῖται τῆς περιουσίας τὸν διπλασιασμὸν καὶ
θεῖαν εὐλογίαν εἶναι λέγει τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ. ἐπηγγέλλετο γὰρ
τοῖς παλαιότεροις εἰς εὐλογιῶν μοῖραν ἢ τε παιδογονία καὶ ἡ
τῶν ὑπαρχόντων αὔξησις, ὥσπερ καὶ τούναντίον εἰς κατάραν αὐτοῖς
κατελογίζετο.
- 10 ἐπειδὴ τοίνυν πρὸ νόμου τυγχάνων νομικῶς ὁμοῦ καὶ εὐαγγελικῶς
ἐπολιτεύσατο, εἴληπε μὲν τὰς κατὰ νόμον εὐλογίας, ἀποκείται δὲ
αὐτῷ καὶ τὰ τοῖς ὀφίοις ἐπηγγελμένα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὅσα ὑ-
πὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἔννοιαν.
- ἀπὸ δὲ τοῦ γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι
- 15 ἕως τοῦ τέλους φασὶ μὲν τινες μὴ εἶναι ταύτης τῆς ἱερᾶς γραφῆς,
ἀλλὰ παρεγγεγράφθαι τῷ βιβλίῳ τὰ ῥήματα. ἡμεῖς δὲ ἐν πᾶσι τοῖς
Ἑλληνικοῖς ἀντιγράφοις οὕτως εὐρηκότες γεγραμμένην τὴν βίβλον
πάντα τὰ ἐγγεγραμμένα οὕτω δεχόμεθα ὡς παρὰ τῶν πατέρων εἰλήφαμεν.

14 Hiob 42,17

Υ Γ(ΒΟΦ 5-18) Γ'(ΒΟΦΡ # 6 ἐπηγγέλλετο - 9; 10 - 12 ἐπηγγελμένα)
N(5-18)

1 κεφάλαιον λγ Υ 2 {τοῦ}; vg1. S.392,2 6 ἐπηγγέλλετο ΓN:
ἐπαγγέλετο Υ, κατεπηγγέλλετο (Γ')

7 εἰς εὐλογιῶν μόραν Υ, ἐν
εὐλογίας μέρει (Γ') / παιδογονεῖα Υ 8 τούναντίον + ἡ τούτων
στέρησις (Γ')

10 τυγχάνων + ὁ Ἰὼβ Γ' / νομικῶς: νομίμως Γ'

12 αὐτῷ ΓΓ'N: αὐτοῖς Υ 13 τὴν ἡμετέραν: ἀνθρωπίνην ΓN

14 δὲz ΓN: > Υ 15 ταύτης τῆς ἱερᾶς: ταῦτα τῆς ἱε-
ραῖς Υ, τῆς ἱερᾶς ταύτης ΓN 16 παρεγγεγράφθαι ΓN: παραγε-
γράφθαι Υ 17 οὕτω Υ 18 παρελήφαμεν ΓN

Αί λέξεις

42,12 ὁ δὲ κύριος ἠλόγησε τὰ ἔσχατα ἰὼβ ἢ τὰ ἔμπροσθεν.

τὰ μὲν πρῶτα οὐκ ἄλλα ἀρετῆς ἐδέδοτο τῷ ἰὼβ, ἀλλ' ἵνα ἐν αὐ-
τοῖς ἐγγυμνασθῆ, καὶ ἦν ὁ πλοῦτος αὐτῷ τῶν ἀγωνισμάτων ὑπόθεσις.
5 ἐπειδὴ δὲ ἠγωνίσαστο καὶ διδάσκαλος ἦσασι γέγονεν, ὅπως προσήκει
τῷ πλούτῳ χρῆσασθαι, εἶτα καὶ ἀφαιρεθεῖς τῶν ὑπαρχόντων ἐν τοῖς τῆς
πενίας νομίμως ἠγωνίσαστο σκάμμασιν, γέρα τῆς ἀρετῆς τὸν διπλασι-
ασμὸν τῶν ὑπαρχόντων ὁ μέγας ἀγνωσθῆτης αὐτῷ δίδωσιν.

42,12-13 ἦν δὲ τὰ κτήνη αὐτοῦ πρόβατα μύρια τετρακισχίλια, κᾶ-
10 μῆλοι ἑξακισχίλιαι, ζεῦγη βοῶν χίλια, ὄνοι θήλειαι νομάδες χίλιαι.
γενῶνται δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς.

τὰ μὲν τῶν ἀλόγων ὡς ἀπολομένων διπλᾶ δέδοται. ἐπειδὴ δὲ οἱ
παῖδες οἱ ἀποθανόντες οὐκ ἀπώλοντο, ἀλλὰ ζῶσι θεῶ, οὗτοι τοῖς
προτέροις ἰσάριθμοι δέδονται, ὡς ἂν καὶ παῖδας ἀπολάβοι τῶν προτέρων
15 διπλοῦς ζώντων μὲν τῶν προαπελθόντων, τῶν δὲ δευτέρων ἐπιγενομένων.

42,14 καὶ ἐκάλεσε τὴν μὲν πρώτην Ἥμέραν.

οἶμαι τὸν μακάριον ἰὼβ εἰς ἔνδειξιν τῶν θεῶθεν αὐτῷ δοθέντων
ἀγαθῶν ταῖς θυγατράσι τεθηκέναι τὰς προσηγορίας. διὸ τὴν πρώτην
Ἥμέραν ἐκάλεσεν ὡς ἀπὸ τινος βαθείας νυκτὸς τῶν περιστοιχισάντων
20 αὐτὸν κακῶν ἡμέρας αὐτῷ φωτεινῆς ἐπιλαμψάσης θεῶθεν αὐτῷ δοθείσης
εὐημερίας.

42,14 τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν.

Υ Γ(βΟΦPN 3-8; βΟFP 12-15; 17-) N(≠ 12-15; 17-)

3 πρῶτα: πρότερον Γ/ ἀρετῆς + μόνον Υ/ ἐδέδοτο Γ: ἐδίδοτο Υ 4 αὐ-
τῷ Γ: αὐτοῦ Υ 6 καὶ Γ: > Υ 12 ἀπωλωμένων Υ/ δέδοται Γ(N):
δίδωται Υ / δὲ Γ: > Υ(N) 13 ἀποθανόντες: τεθνηκότες Γ(N)
14 ἀπολάβοι Γ: ἀπολαύσει Υ, (ἄσπε .. ἀπέλαβεν N)/ τῶν προτέρων > Γ(N)
17 ὀϊμαι τὸν μακάριον Υ, ἔοικεν ὁ μακάριος ΓN 18 διὸ τὴν πρῶ-
την N: διότι Υ, τὴν μὲν οὐκ πρώτην Γ 20 κακῶν: δεινῶν ΓN/ φωτι-
νῆς Υ/ δοθείσης Υ 22 haben ΓN im fortlaufenden Text

ὡς ἤδη λοιπὸν ἐν εὐωδίῳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν γινόμενος, οὕτω τὴν δευτέραν ἐκάλεσεν.

42,14 τὴν δὲ τρίτην Ἀμαλθείας κέρας.

ὡς πάντων λοιπῶν πανταχόθεν περιρρεόντων αὐτῷ τῶν ἀγαθῶν οὕτω 5 τὴν τρίτην ἐκάλεσεν. Ἀμαλθείας γὰρ κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀφθονίαν ἐκάλουν.

ἐκ μὲν ποίας <αίτίας> οὐκ ἔχω λέγειν. Ἕλληνες δὲ μύθους πλάττοντες λέγουσιν αἰγὰ τινα γεγενῆσθαι τὴν Ἀμάθειαν, βεῖν δὲ ἀπὸ τοῦ κέρατος τῆς αἰγῆς οἴνου, μέλι καὶ γάλα καὶ ὅτι ἐπιζητήση. 10 ἐγὼ δὲ πιθανώτερον ἀναπλάττω μῦθον ὡς εἰκέναι τῇ ἀληθείᾳ· φημὶ γὰρ τὴν αἰγα τὴν λεγομένην Ἀμάθειαν τὴν γῆν ἀνορύττουσαν τῷ κέρατι θησαυρὸν κεκρυμμένον ἀποκαλύψαι, τὸν δὲ αἰπόλον πλούσιον εὐθὺς ἐκ πένητος ἀναφανῆναι καὶ οὕτω τῆς Ἀμαλθείας τὸ κέρας εἰς παρῶσασιν εὐδαιμονίας πρὸς ἀνθρώπων ὀνομάζεσθαι.

15 ἔστι δὲ καὶ ἄλλους μυρίους ἀναπλάσαι μύθους τῶν Ἑλληνικῶν πιθανωτέρους, ἀλλ' οὐ σχολή γε τοῖς τῆς ἀληθείας ἐπιμεληταῖς τούτοις προσέχειν τὸν νοῦν. ἴαμεν δὲ μόνον, ὅτι ἐκ παλαιοῦ τῆς Ἀμαλθείας τὸ κέρας εἰς δῆλωσιν ἀφθόνων ἀγαθῶν ἐκλαμβάνεται, ὥστε

Υ Γ(βΟΡΡ -6; 10 φημὶ - 12 ἀποκαλύψαι) Ν

1/2 γενόμενος ΓΝ 2 οὕτω - ἐκάλεσεν > ΓΝ 3 haben ΓΝ / Ἀμαλθείας Γ 4 πάντων .. περιρρεόντων αὐτῷ τῶν ἀγαθῶν: ἀπασι .. τοῖς ἀγαθοῖς περιρρεόμενος ΓΝ 4-5 οὕτω - ἐκάλεσεν > ΓΝ 5 Ἀμαλθείας Γ 7 ἐκ - λέγειν > Ν / <αίτίας> Hag / Ἕλληνες - 9 οἶνον: μυθολογοῦσι γὰρ ὅτι Ῥέα τεκοῦσα τὸν Δία ἔδωκεν Ἀμαλθείᾳ τρέφειν· ἡ δὲ αἰγὶ αὐτὸν ὑπέβαλεν· ὁ τοίνυν Ζεὺς τὴν μὲν αἰγα κατηστέρησεν· τὸ δὲ ἔτερον τῶν κεράτων αὐτῆς ἀφελὼν παρέσχε τῇ Ἀμαλθείᾳ παρασκευάσας γίνεσθαι αὐτῇ διὰ τοῦ κέρατος ὃ ἀν αἰτήση· οὐχ ὡς περὶ κερασφόρου γοῦν τῆς Ἀμαλθείας εἰρηται κέρας Ἀμαλθείας ἀλλ' ὅτι αὐτῇ αἰγῆς ἐκόμιζε κέρας ἀφ' οὗ ἔρρει οἶνος Ν 8 γεγενεῖσθαι Υ 9 οἶνον: οἶνουε Υ / ὅτι: ὁ Ν / ἀν Ν: ἐάν Υ / ἐπιζητεῖ Ν, + ὡς ὁ μῦθος βούλεται Ν 10 πιθανώτερον Υ / ἐγὼ .. ἀναπλάττω μῦθον: ἄλλοι .. φασι Ν / ὡς - ἀληθεία > Ν 10-11 φημὶ - ἀνορύττουσαν: περὶ τῆς Ἀμαλθείας αἰγῆς οὕτω καλουμένης ὅτι τὴν γῆν αὐτῇ ἀνορύττουσα Ν, λέγοντες ὡς ἦν αἰπόλω τινὶ αἰγῇ Ἀμάθεια καλουμένη ἦτις ὀρύξασα Γ 11 λεγομένην + τὴν Υ / ἀνορύττουσαν Υ 11/12 κέρα Ν 12 κεκρ.: ἀποκεκρυμμένον Ν, > Γ / ἀποκαλύψαι: ἐξεκάλυψεν Ν, ἀνέδειξε τῷ δεσπότη Γ / τὸν δὲ ἐπόλον Υ, ὃ δὲ αἰπόλος Ν 12-13 πλούσιον .. ἀναφανῆναι: πλούσιος .. ἀνεφάνη Ν 14 πρὸς ἀνθρώπων > Ν / ὀνομάζεσθαι: παρείληπται Ν 15 ἔστι - 17 νοῦν > Ν 16 πιθανωτέρους Υ / σχολή γε Hag: σχολεῖται Υ 17 ἴαμεν - 294,1 μέμνηται: πλὴν κἀν τοῦ κέρας τοῦδε ἡ γραφὴ μνημονεύη κἀν σειολῶν Ν

κᾶν σειρήνων ἢ γραφή μέμνηται, κᾶν κοιλόδος Τιτάνων, κᾶν Γιγάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ὀνομαστῶν, οὐκ, ἐπειδὴ τινα περὶ τούτων Ἑλληνες μυθολογοῦσιν, τὰ τῆς ἱερᾶς ὀθετοῦμεν γραφῆς ῥήματα, ἀλλ' ἐκεῖνοις μὲν τοὺς μύθους καὶ τὰ πλάσματα καὶ τὰ γραῶδη σοφίσματα 5 καταλιμπάνομεν, ἡμεῖς δὲ πανταχοῦ τῆς ἀληθείας μεταποιούμεθα πανταχοθεν ἑαυτοῖς ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὰ φυχωφελῆ ποριζόμενοι.

εἰ δὲ δεῖ τι καὶ πνευματικῶν θεωρῆσαι ἐν τοῖς τόποις· ὅταν ὁ φωσφόρος τοῦ θεοῦ λόγος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀνατεί- 10 λῃ, ἡμέρα ἡμῶν ἐπιλάμπει, προκόπτοντες δὲ Χριστοῦ εὐωδία γινόμεθα, περὶ οὗ γέγραπται· σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου, ἀύξανόμενοις δὲ καὶ εἰς τελείωσιν ἐρχομένοις τότε καὶ Ἀμαλθείας κέρας ἡμῶν ἐγγίνεται ἢ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἀφθονία. εἰ δὲ καὶ τινα μυστικώτερον ἔχουσι λό- 15 γον τὰ γεγραμμένα, τοῖς διαβατικώτερον καὶ ὑψηλότερον θεωρεῖν δυναμένοις καταλιμπάνομεν.

42,15 καὶ οὐχ εὐρέθησαν κατὰ τὰς θυγατέρας Ἰὼβ βελτίους αὐτῶν ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν.

καὶ τοῦτο πατέρων εὐδαιμονία, τὸ τέκνα ὠραῖα καὶ εὐπρόσωπα 20 κεκτήσθαι. καὶ γὰρ καὶ τῆς Σάρρας ἐπαινεῖ τὴν ὄψιν ἢ γραφῆ καὶ τοῦ

1 Σειρήνων: z.B. Hiob 30,29; Τιτάνων: 2.Könige 5,18.22 1-2
Genesis 6,4 9-10 2.Petrus 1,19 10 2.Korinther 2,15
11-12 Psalm 44,9 20 vgl. Genesis 12,11

Υ Γ(βΟΡΡ 8 - 14 ἀφθονία) Ν(-16; 19-)

1 κᾶν₁ - μέμνηται, s. App. zu 393,17ff / κυλόδος Υ / κᾶν Ν: καὶ τῶν Υ
2 τῶν - ὀνομαστῶν > Ν / τούτων + καὶ Ν 4 ἐκεῖνοις Ν: ἐκεῖ-
νους Υ / μύθους - σοφίσματα: γραῶδεις μύθους Ν 6 τῆς Ν: τε Υ
8 θεωρῆσαι - τόποις: ἐν τῷ τόπῳ θεωρῆσαι ΓΝ / ὅταν + μὲν Ν 9 θεοῦ:
κυρίου ΓΝ 9-10 ἀνατελεῖ Υ 10 ἡμέρα ἡμῶν Ν: ἡ ἡμέρα
ἡμῶν (Ρ), ἡ ἡμέρα ἡμῶν Γ, ἡμέραν μὲν Υ / προκόπτοντες ΓΝ: ποσκόπον-
τος Υ 11 περὶ - 12 σου > ΓΝ 12 ἀύξανόμενοις ΓΝ: ἀύξανο-
μοις Υ 13 Ἀμαλθείας - ἐγγίνεται > ΓΝ 13/14 πνευματικῶν +
καὶ Υ 14 χαρισμάτων + ἡμῶν Γ / ἀφθονία + προσγίνεται ΓΝ
14/15 λόγον + [[ἔχουσι λόγον]] Υ 15-16 διαβατικώτερον - δυναμέ-
νοις: διαβατικωτέροις ἐξετάζειν Ν 19 τοῦτο + δὲ Ν / τὸ Ν: > Υ /
ὠραῖα καὶ > Ν 19/20 κεκτήσθαι εὐπρόσωπα stellt Ν

Ἰωσήφ καὶ τοῦ Δαυίδ. νόει μοι δὲ τὸ κάλλος καὶ κατὰ φυχήν, ὥστε τὸ βελτίους ἐπὶ τε φυχῆς καὶ σώματος ἐκλαμβάνεσθαι.

πρὸς δὲ διάνοιαν τρεῖς τινες ἄριστεται τῷ Ἰὼβ γεγόνασιν, καθ' ὅς μέχρι τῶν καιρῶν ἐκεινῶν οὐχ εὐρέθησαν ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν· ἢ πρὸ
5 τῶν πειρασμῶν ἐν τῷ πλούτῳ, ἢ ἐν αὐτοῖς μέσοις τοῖς ἀγωνίσμασιν, ἢ μετὰ τοὺς πειρασμούς. ἐν γὰρ τοῖς τρισὶ τούτοις καιροῖς ἄριστα ἀγωνισάμενος τρεῖς ὠραίας ἐσηκέναι λέγεται θυγατέρας μενούσης μὲν καὶ τῆς ἱστορίας, ἀναγαμένου δὲ καὶ τοῦ λόγου ἐπὶ τοὺς τρεῖς καιρούς, καθ' οὓς ἄριστα ἀγωνισάμενος καρποὺς ὠραίους καὶ γεννήμα-
10 τα περιφανῆ καὶ πᾶσι γνώριμα προηνέγκατο.

42,15-17 ἔδωκε δὲ αὐταῖς ὁ πατὴρ κληρονομίαν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς.

ἔζησε δὲ Ἰὼβ μετὰ τὴν πληγὴν ἔτη ἑκατὸν ἑβδομήκοντα, τὰ δὲ πάντα ἔτη ἔζησε διακόσια τεσσαράκοντα ὀκτώ. καὶ εἶδεν Ἰὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτοῦ τετάρτην γενεάν. καὶ ἐτελεύ-

15 τησεν Ἰὼβ πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν.

πάσας εἴληπε τὰς κατὰ νόμον ἐπαγγελίας ὁ τὸν νόμον γραπτὸν ἐν τῇ διανοίᾳ περιφέρων πρὶν ἀκοῦσαι νόμου. ἦν γὰρ νόμου πληρωτῆς, εἰ καὶ μὴ μαθητῆς.

42,17a γέγραπται δὲ αὐτὸν πάλιν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ὁ κύριος
20 ἀνίστησιν.

τῶν δικαίων δηλονότι. οἱ γὰρ ἀσεβεῖς οὐκ ἀναστήσονται ἐν κρίσει οὐδὲ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλήᾳ δικαίων.

42,17b οὗτος ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου.

καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα δεχόμεθα, εἰ καὶ μὴ ὡς τοῦ παντὸς ὕψους

25 ὄντα, ἀλλὰ γε ὡς τινος τῶν ἀγίων αὐτὰ συνυφάναντος τῇ βίβλῳ.

1 vgl. Genesis 39,6; 1.Köpnige 16,12 21-22 Psalm 1,5

Υ Γ(β0FP # 3 τρεῖς - 7 θυγατέρες; 21-22; 24-) N(-10; 16-18)

1 τὸ N: > Υ 2 τε > N 3 τινες + ὡς εἴρηται N / Ἰὼβ: δικαίῳ N

7 λέγεται N: λέγουσι Υ 9 ἄριστα - ὠραίους > N 10 προηνέγκατο N:

προσηνέγκατο Υ 21 ἀσεβεῖς γὰρ stellt Υ / ἀσεβεῖς + φησιν Γ

23 οὕτως Υ 24 ταῦτα + δὲ Γ / εἰ καὶ Υ(P): καὶ εἰ stellt Γ / ὕ-

φους Γ: ὕψους Υ 25 γε ὡς τινος Γ: τινὲς Υ

πλὴν ὅμως πάντα δεχόμεθα οὕτως ἐκ τῶν πατέρων τὸ βιβλίον παρελιγη-
φότες.

42,17b ἐν μὲν γῆ κατοικῶν τῇ Αὐσίτιδι ἐπὶ τοῖς ὄρεισις τῆς Ἰου-
μαίας καὶ Ἀραβίας. προσηρχε δὲ ὄνομα τῷ Ἰῶβ Ἰωβάβ, λαβὼν δὲ
5 γυναῖκα Ἀράβισσαν γεννᾷ υἱὸν ὄνομα Ἐννάν.

τὰς μετονομασίας ἐπὶ τῶν ἀγίων εὐρίσκομεν, ὡς τὸν Ἀβραάμ Ἀ-
βραάμ ὀνομαζόμενον καὶ τὸν Πέτρον Κηρᾶν, ὥστε καὶ τοῦτο σημεῖον
τῆς τοῦ ἀγίου Ἀβραάμ ῥίζης τὸ πρότερον καλεῖσθαι τὸν Ἰῶβ Ἰωβάβ.

ἐπειδὴ δὲ τῆς παλαιᾶς τοῦ Ἰῶβ ὀνομασίας ἐμνήσθη, καλῶς καὶ τῆς
10 αὐτοῦ γυναικὸς ἐμνημόνευσε τῆς Ἀραβίσης. οὐ γὰρ ἕτερον ἠγάγετο
γυναῖκα, ὡς γε νομίζω, ἀλλ' αὕτη ἦν ἡ πρώτη, ἐξ ἧς γέγονεν αὐτῷ ὁ
Ἐννάν, εἴτε εἷς τῶν πρώτων παίδων, εἴτε καὶ τῶν δευτέρων. καὶ εἰ
μὲν τις λέγει τὴν πρώτην τεθνηκέναι καὶ μὴ ἀπολαῦσαι τῶν ἀγαθῶν,
15 μα πρὸς κύριον καὶ τελευτά. εἰ δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ περιουσία
καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσασα, λέγομεν, ὅτι διὰ τὸ ἀφρονεστέραν αὐ-
τὴν γενέσθαι διὰ τῆς ἐπιτιμῆσεως τοῦ δικαίου καὶ μὴ ἀντειπεῖν
πρὸς τὴν συμβουλήν δεδοταὶ αὐτῇ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἢ ἀπολαύσει. πλὴν
οὐκ ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα λεπτολογεῖν.

20 42,17c ἦν δὲ αὐτὸς πατὴρ μὲν Ζαρά τῶν Ἡσαῦ υἱῶν υἱὸς, μητρὸς
Βασάρας, ὥστε εἶναι αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Ἀβραάμ.

κεῖται δὲ ἡ γενεαλογία ἐν Παραλειπομέναις. ἀπὸ γὰρ Ἀβραάμ
Ἰσαάκ, ἐκ δὲ τούτου Ἡσαῦ, ἐξ οὗ Ῥαγουήλ, ἀπὸ δὲ τούτου Ζάρα ὁ

6-7 Genesis 17,5 7 vgl. Johannes 1,42 14-15 Hiob 2,9e
22-1 1.Chroniken 1,34-37.44

Υ Γ(βOFFP -2; 6 - 12 δευτέρων; 22-) Ν(6-19; 22-)

1 πλὴν ὅμως Γ: > Υ 3 <É>ν Υ, Initiale fehlt 6 εὐρίσκομεν +
γυνομένης ΓΝ / τὸν: ἐπὶ τοῦ Ν 6/7 Ἀβραάμ Ἀβράμ stellt Υ
7 ὀνομαζόμενον: τοῦ Ἰσραήλ Ν, > Γ 7 τὸν Πέτρον Κηρᾶν: τὸν Πέ-
τρον Κηφᾶν Υ, τὸν Σίμωνα Πέτρον καὶ τὸν Σαῦλον Παῦλον Γ, τοῦ Σίμωνος
Πέτρον καὶ τοῦ Σαύλου Παύλου Ν / ὥστε - 8 > Γ / σημεῖον καὶ τοῦτο
stellt Ν 8 ἀγίου - Ἰωβάβ: Ἰῶβ ἀρετῆς ἢ τοῦ ὀνόματος μετᾶθε-
σις Ν / Ἰῶβ Hag: υἱὸν Υ 9 δὲ > Ν 10 οὐ - 11 πρώτη > ΓΝ
14 τῷ Ν: τὸν Υ 16 ἀπολαύουσα Ν 17 τῆς Ν: τοῦ Υ 18 ἡ Ν: > Υ
22 δὲ > ΓΝ 23 ὁ Ἰσαάκ ΓΝ / τούτουι ΓΝ: τοῦ Υ

τοῦ Ἰῶβ πατήρ. πέμπτος οὖν ἄπο Ἀβραάμ ὁ Ἰῶβ μὴ συναριθμουμένου, δηλονότι, τοῦ Ἀβραάμ, ὅθεν καὶ λέγομεν αὐτὸν πρὸ νόμου τυγχάνειν. ὁ γὰρ Μωσῆς ἔκτος ἄπο Ἀβραάμ εὐρίσκεται οὕτως· Ἀβραάμ Ἰσαὰκ Ἰακώβ Λευὶ Καθὼ Ἀμβράμ Μωσῆς. ἢ οὖν πρὸ Μωυσέως εὐρίσκεται 5 προλαμβάνων γενεὰν μίαν, ἢ κἀν δῶμεν αὐτὸν συγχρονίσει τῷ Μωυσεῖ, οὕτω δὲ νόμου γέγονε μαθητῆς.

ἡμεῖς μὲν οὖν οὕτω φασίεν, ἐπεὶ καὶ πολλοῖς τῶν <έν> ἐκκλησίᾳ διασπρεφάντων καὶ παλαιοτέροις ἐξηγηταῖς οὕτως ἐδόκει. εἰ δὲ τις φιλονεικῶν λέγει αὐτὸν ἀκηροῦναι τοῦ νόμου, καὶ οὕτως ὁ Ἰῶβ θου- 10 μασιώτερος ἀναφανήσεται τῶν μὲν Ἰσραηλιτῶν μὴ φυλαξάντων τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ εἰδῶλοις θυσάντων, τοῦ δὲ Ἰῶβ νομικῶς ἁμοῦ καὶ εὐαγγελικῶς ἐν Ἰδομαίρᾳ πολιτευσάμενου.

42,17d καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς οἱ βασιλεύσαντες ἐν Ἐδὼμ, ἧς καὶ αὐτὸς ἦρξε χώρας· πρῶτος Βαλακ ὁ τοῦ Βεῶρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐ-
 15 τοῦ Δεναβά· μετὰ Βαλακ Ἰωβὰβ ὁ καλούμενος Ἰῶβ· μετὰ τοῦτον Ἀ-
αὼμ ὁ ὑπάρχων ἡγεμὼν ἐκ τῆς Αὐσίτιδος χώρας· μετὰ δὲ τοῦτον Ἀδδδ
υῖδς Βαράδης ὁ ἐκκόφας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωῶβ, καὶ ὄνομα τῇ
πόλει αὐτοῦ Γεθθαίμ.

οὕτω καὶ ἐν Παραλειπομέναις εὐρήσεις, ὥστε, ὅταν λέγῃ περὶ 20 αὐτοῦ ὅτι· ἤμην ἐν μέσῳ αὐτῶν ὡς βασιλεὺς ἐν μονοζώνοις, ἢ ὅτι καὶ πρὸ τῆς βασιλείας διὰ τὴν ἀρετὴν ὡς βασιλεὺς ἐτιμᾶτο, ἢ τὸ ὡς οὐχ ὁμοιωματικῶς εἴρηται, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὅτι βασιλεὺς ἐτύγχανεν.

42,17e οἱ δὲ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν φίλοι· Ἐλιφᾶζ τῶν Ἡσαῦ υἱῶν
 25 Θαιμανῶν βασιλεὺς, Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος, Σωφάρ ὁ Μιναίων

19 vg1. 1.Chroniken 1,43-46 20-21 Hiob 29,25

Υ Γ(β0FP -6; 19-23) N(- 4 Μωσῆς; 19-23)

1 πέμπτος - 2 Ἀβραάμ ΓN: > Υ 2 αὐτὸν + καὶ Υ 3 Μωσῆς ΥN / οὕτως Υ / Ἰσαὰκ + καὶ Υ 4 Ἀμβράμ N: Ἀβραάμ ΥΓ / Μωσῆς Υ, Μω- σέως πατήρ N, ὁ Μωυσέως πατήρ Γ / Μωυσέος Υ 5 προλαμβάνων nach μίαν stellt Γ (nicht P) / κἀν Γ: καὶ Υ / αὐτὸν Γ: αὐτῷ Υ / Μωσῆ Υ 6 δὲ: καὶ Γ 7 <έν> Hag 8 ἐδόκει Hag: δοκεῖ Υ 19 καί: πάλιν ΓN 22 ἐτιμάτω Υ / ἢ τὸ ὡς οὐχ ΓN: ἢ οὐχ ὡς Υ, τὸ οὐχ (P) 22/23 ἀληθείας ΓN: βασιλείας Υ 25 Σαυχαίων: Αἰχέων Υ / Μιναίων Υ

βασιλεύς.

καλῶς πάλιν τῶν φίλων ἐμνημόνευσεν ὁ λόγος μονουοῦχι λέγων· ἐπὶ τῶν περιφανῶν τούτων καὶ ἀπαργάπτων προσώπων γέγονε τὰ κατὰ τῶν Ἰωβ. ἐπὶ γὰρ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα σταθῆ-
5 σεται, φησὶν ἡ γραφή.

τὸ μὲν οὖν πονημάτιον σύντομον, ὡς ἐπετόξατε, τετέλεσται, ἢ Ἰωάννης καὶ Ἰουλιανὸς οἱ θεοσεβέστατοι, ὥσπερ καὶ εἰς τὸν Ἑκκλη-
σιαστήν. ὑμεῖς δὲ τὸ ἀτελεύτητον μὴ παύσησθε ἡμῖν εἰσφέροντες χρέ-
ος, τὰς εὐχὰς φημι καὶ τὴν ἀγάπην, μαθηταὶ γνήσιοι τοῦ τῆς ἀγά-
10 πης υἱοῦ τυγχάνοντες καὶ τῆς λεγοῦσης ἐντολῆς πληρωταί· μη-
δενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ὅδη
καὶ ἄλλοις καὶ πᾶσιν ἡμῶν τοῖς ἀδελφοῖς εἰσφέροντες μὴ παυσάμεθα
εὐπροσδέκτοις εὐχαῖς τοῦ μακαρίου προφήτου καὶ ὀγνιστοῦ καὶ καλ-
λιστεφάνου καὶ ἀμέμπου Ἰωβ μόνῃ χάριτι τοῦ κυρίου καὶ αὐτῆρος
15 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα τιμὴ κράτος σὺν ἀγίῳ
πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

4-5 Deuteronomium 19,15 + Matthäus 18,16 9-10 vgl. Kolosser 1,13
10-11 Römer 13,8

Υ Γ(βΟΡΡ 2-5) Ν(2-5)

2 καλῶς + δὲ Ν 3 γέγονε τὰ ΓΝ: γεγονότα Υ 4-5 σταθῆσεται
πᾶν ῥῆμα stellen ΓΝ 5 ἡ + θεία ΓΝ 6 τετέλεσται Hag: τε-
τελεσθαι Υ 7 Ἰω() Υ 11 ὀφείλετε Υ 12 παυσάμεθα
Hag: παυσοίμεθα Υ 13/14 καλλιστεφάνου Hag: καλλοστεφάνου Υ

REGISTER

Vorbemerkung

Das Wortregister ist abgesehen von allzu häufigen Wörtern vollständig. Bei der Indizierung wurde auch der Apparat berücksichtigt, doch sind aus ihm nur die interessanteren Wörter aufgenommen worden, und nur falls sich dasselbe Wort nicht auch in der entsprechenden Zeile des Textes findet. Diese Angaben sind mit dem Zusatz A(= Apparat) versehen. Stellenangaben aus Zitaten tragen den Zusatz Z(= Zitat). Im Register der Bibelstellen sind nur Seitenangaben zu finden; die entsprechenden Zeilenangaben findet man auf der jeweiligen Seite im ersten Apparat.

Bibelzitate

Altes Testament

Genesis

1,2: 324
1,3: 325 338
1,9: 338
1,26: 313 335
1,27: 345 347
1,31: 240
2,7: 339
3,5: 38
3,9: 17
3,19: 175
3,24: 372-373
5,1: 345
5,2: 347
6,4: 394
8,21: 217
9,13: 315
12,10-20: 390
12,11: 394
15,15: 64
17,5: 396
19,24: 161
20,3-7: 282
39,6: 395

Exodus

3,6: 70
9,18: 341
33,20-23: 319
34,35: 384

Numeri

11,15: 37 79
12,1-15: 384
14,29-31: 123
23,7: 225

Deuteronomium

6,13: 372
10,20: 372
19,15: 398
21,23: 369
28,13 + 44: 361

Ruth

2,14: 193

1. Könige

16,12: 395

2. Könige

1,21: 38
5,18.21: 394
19,1: 23

3. Könige

20,10: 19

4. Könige

14,9: 267

1. Chroniken

1,34-37.44: 396
1,43-46: 397

Psalmen

1,5: 395
6,2: 68
7,15: 143
8,7: 313
9,22: 46
9,35: 262
10,6: 161
18,5: 339
18,13: 266
23,10: 224
25,6: 99
29,7: 48
29,8: 48
30,13: 71 166
32,10: 124
33,15: 212
33,16: 307
33,17: 294
34,2-3: 229-230
34,16: 147
34,21: 265
36,2: 213
36,27: 212
36,35-36: 175
37,2: 68
38,11: 79
38,14: 76
44,9: 394
49,2-3: 235
50,3: 255
51,9: 263
57,7: 366

(Psalmen)

64,10: 365
 67,6: 262
 67,24: 250
 73,1: 46
 73,14: 368
 77,2: 225
 81,7: 363
 83,2: 283
 88,8: 328
 88,47-48: 80
 98,7: 334
 101,27: 223
 103,7: 240
 103,17: 349
 103,25-26: 223
 103,32: 91 92
 108,5: 168
 108,18: 228 246
 108,29: 246
 110,10: 58
 118,62: 302
 118,105: 244
 118,131: 238
 123,3: 360
 124,3: 103
 134,7: 93
 142,2: 90 100
 144,18: 127
 146,9: 345

Proverbien

1,7: 216
 3,12: 209
 7,1a: 372
 8,10: 317
 13,9: 286
 17,16: 317
 18,19: 373
 27,2: 242

Ekklesiastes

4,2-3: 108
 5,2: 78
 12,14: 133

Hohes Lied

1,17: 361

Hiob

1,1: 53 69
 1,11: 20 24
 1,21: 14 330
 2,3: 95
 2,8: 329 333
 2,9-9a: 68

2,9a: 330
 2,9d: 389
 2,9e: 14 396
 2,10: 14
 3,3: 102
 3,8: 357 370
 4,3-5: 66
 5,5: 179
 7,1: 329
 7,5: 333
 7,20: 35 100 299
 300 301 334
 9,20: 135
 9,34: 280
 12,2-3: 135
 13,3-4: 100
 13,18: 100 135 358
 14,17: 300
 16,19: 100
 17,1: 154
 17,4: 154
 18,14: 162
 19,7: 328
 21,22: 182 236
 24,10: 209
 26,13: 333
 29,12ff.: 329
 29,25: 329 397
 30,1ff.: 329
 30,29: 394
 31,16ff.: 329
 31,33: 300
 31,35: 325
 32,1: 243
 33,6: 287
 36,7: 308
 36,15: 310
 37,10: 323
 38,6: 315
 38,11: 337
 38,17: 335
 39,18: 349
 40,5: 381
 40,7: 381
 40,8: 101 330 332
 359 382 385
 40,25: 333
 41,1: 382
 42,17a: 391

Weisheit Salomons

13,5: 240 336
 17,11: 213

Hosea

13,11: 295

Jonas

3: 284

Haggai

2,8: 377

Zacharias

3,2: 16
 9,16: 232

Jesaias

3,16: 375
 10,12: 357
 10,14: 378
 14,12: 15
 14,13-14: 378
 40,13: 362
 40,22: 314-315
 49,9: 123 221
 50,11: 175
 58,6: 361

Jeremias

1,9: 197
 8,7: 349
 20,14: 37

Ezechiel

14,20: 2

Susanna

45ff.: 273
 52: 273

Neues Testament**Matthäus**

3,12: 229
 4,9: 367 377
 5,2: 37
 5,28: 258
 5,34: 222
 5,37: 125
 6,10: 379
 7,15: 309
 8,12: 378
 10,42: 193
 12,29: 40
 14,7-10: 381
 15,22: 368
 17,20: 234
 18,3: 368
 18,16: 398

19,2: 346
 21,19: 40
 21,21: 234
 22,13: 109
 22,37-39: 282
 23,22: 222
 25,1-13: 365
 25,41: 224 378
 26,24: 37 98
 27,24: 98
 27,40: 296

Markus
 3,27: 40
 7,26: 368
 11,13-14: 40

Lukas
 1,79: 123
 8,31: 367
 10,18: 378
 10,19: 223 364 379
 13,32: 379
 18,10-14: 199
 23,34: 388
 23,40-43: 324 373

Johannes
 1,18: 170
 1,42: 396
 5,14: 4
 6,30: 296
 8,58: 335
 9,3: 4
 11,35: 23
 15,14: 316-317
 20,22: 226

Apostelgeschichte
 7,60: 388
 9,15: 37
 13,2: 335
 18,25: 377
 21,13: 23

Römer
 1,20: 240
 1,28: 210
 5,19: 130

6,10: 370
 8,33-34: 103
 8,35: 204
 9,20: 1
 11,33: 317
 12,11: 377
 13,8: 398

1.Korinther
 1,24: 241
 2,11: 313
 2,14: 119
 4,3-4: 183
 4,4: 88 94 96
 4,5: 332
 4,9: 257
 6,15: 362
 8,6: 279
 13,9: 328
 13,11: 358
 13,12: 328
 14,15: 149
 14,30-31: 136
 14,32: 136
 15,52: 132
 15,56: 313

2.Korinther
 2,8-7: 104
 2,11: 104
 2,15: 394
 5,10: 212
 6,7-8: 329
 6,11: 37
 11,14: 361 371 374
 12,11: 242

Galater
 3,28: 261
 6,7: 52

Epheser
 2,2: 363
 3,5: 235
 4,5: 226
 5,32: 362

Philipper
 2,15f.: 179

3,19: 376
 3,20: 232

Kolosser
 1,13: 398
 4,6: 67-68

1.Thessalonicher
 4,16: 132

2.Thessalonicher
 2,8: 224

1.Timotheus
 2,8: 149
 6,20: 362

2.Timotheus
 4,2: 286

Titus
 3,5: 40

Hebräer
 7,10: 357

Jakobus
 3,7: 40
 5,11: 2 169

1.Petrus
 5,8: 147

2.Petrus
 1,19: 41-42 394

1.Johannes
 2,16: 259

Judas
 9: 16
 12: 364

Apokryphen

Hirt des Hermas
 1.Vision 1,6: 337

Personen, Geographie, Buchtitel

- *Ααρών 334,13 384,18
 *Αβέλ 386,11
 *Αβεσσαλώμ 23,20
 *Αβιμέλεχ 282,21
 *Αβραάμ 70,1 167,2 282,22
 335,20 357,23 386,11
 390,13 396,6.8.22 397,
 1.2.3
 *Αβράμ 396,6
 *Αβραμιαῖος 69,20 265,21
 *Αδάμ 17,9 28,15 38,12.15
 79,7A 129,21A 130,1
 362,3
 Αἴγυπτος 2,22 123,19
 Αἰθίοπες 72,3 368,5
 *Ακύλας 9 Fr.5a,10 10 Fr.6,
 2 121,12 122,3A 129,8.11
 179,8 225,5 318,9 347,22A
 348,18A 349,12 350,13
 *Αμάλθεια (Ἀμαλθείας κέρας)
 393,5.8.11.13.18 394,13
 *Αμβράμ 397,4
 *Αμμανίται 32,9
 *Αμορραῖοι 228,9
 *Αραβία 7,1.6.7 8,4
 *Αράβισσα 396,10
 *Αραμ 271,5A
 *Αρισταῖος 8 Fr.2,5
 *Αρκτος 41,9
 *Αἷσμα τῶν ἠσμάτων 357,10
 361,13
 *Ασσύριοι 357,1
 *Αστάρτη 368,15
 Αὔς 8 Fr.2,2
 Αὐσῆτις (χώρα) 7 Fr.1,4
 8 Fr.2,1.4 271,6.7
 *Αφρική 197,21

 Βαλαάμ 225,8
 Βαλδάδ 32,7 82,6 83,25 88,5
 137,1 157,5 162,7 215,7
 216,17 218,6 220,12.15A
 Βαραχιήλ 271,4
 Βαρναβᾶς 335,22
 Βασιλείαι 19,3 267,23
 Βήλ 368,15
 Βουζί 271,5
 Βουζίτης 271,4

 Γελβοῦε (δοη) 38,4
 Γίγαντες 221,5.6 394,1

 Δαβιτικὸς (Δ. λύρα) 175,5A
 Δαγών 368,15
 Δανιήλ 2,13 273,12
 Δαυῖδ 23,18 38,4 68,20
 71,21 76,17 79,7 80,5
 90,16 91,19 93,5 99,1
 103,18 147,10 161,7 166,
 23 168,5 213,15/16A
 223,9A 225,9 228,20 229,
 20 255,17 302,10 345,16
 395,1 s.a. Δαβιτικὸς und
 allg. Wörterverz. μεγαλο-
 γράφως, μελωδός. Ψαλμωδός
 Διαθήκη (Παλαιά) 2,27

 οἱ ἑβδομήκοντα 1,27 2,2.23.25.
 30 3,14 122,22
 *Εβραϊκὸς 1,29 2,26 3,6 343,4
 *Εβραῖος 1,20.28 2,2 3,9
 60,6 228,9 356,16
 *Ἐκκλησιαστής 78,12 108,18
 εἰς τὸν Ε. 398,7
 *Ἐκκλησιαστικὸς (Ε. λόγος)
 133,13
 *Ἐλιούς 270,4.10.12.14.19
 271,4.12.21 272,8 273,12
 275,18.20 277,5.18.21
 279,19 280,20 288,5.17.20
 289,5 290,1.7 296,9
 297,3.16 299,5.17 300,3
 301,18 304,4 305,5 306,4
 326,15 328,3 331,14.19
 332,14 334,4 335,1
 *Ἐλιωᾶζ 49,20 50,25 52,4.
 7.20 53,9 54,1 55,1.3.
 12A 59,14 60,10 65,6
 66,9 67,15 73,6 82,7.13
 135,8 136,5.23 138,8
 144,5 190,12.20 191,9
 195,2 199,10 200,6 215,5
 384,7.13 385,4
 *Ἑλλάς (Adjektiv) 1,28 2,27
 197,20 343,5
 *Ἑλληνες 3,12 235,21 364,
 15 366,1 374,4A 393,7
 394,2
 *Ἑλληνικὸς 391,17 393,15
 *Ἐννών 396,12
 εὐαγγέλια 37,9 40,15.20
 199,6 368,11
 Εὐσέβιος 8 Fr.2,4
 Εὐα 28,15 356,16

 Ζαρά 396,23

Ζαχαρίας	16,13	13.22	56,21	57,3	59,15
Ζεύς	393,7A	60,21	61,11	62,19	66,9A
Ἡμέρα	392,19	68,13	81,14.18	82,5.9.16	
Ἡρόμ	271,5	83,5	85,22	87,9	88,7
Ἡρώδης	4,6 379,18 381,13	90,21	91,7A	96,10A	100,22
Ἡσαίας	314,20 361,20	101,1.3.19	103,2	104,13	
	375,13-14A 378,5	107,8	108,21	110,5.12	
Ἡσαῦ	8,1.2 396,23	111,14	113,6.17	114,2	
Θαιμάν	72,4.7	115,16	116,2	117,8	118,15
Θεοδοτίων	110,19 122,15	120,6	132,18	133,19	
	131,25 132,8 161,4 274,8A 302,12	135,6.9		136,5.14.23	
Ἰακώβ	33,19 69,21 70,2	137,1.9.14.19		139,10	
	397,4	144,6	154,14	157,5.7	
Ἰδουμαία	7 Fr.1,5.6 397,12	162,6	163,5	167,8	169,
Ἰδουμαίος	7,8	16,19	172,7.12.21	173,6	
Ἰεζεκιήλ	2,12	181,5.8.10	190,6.19	191,	
Ἰερεμίας	37,17 197,4	9	195,2.17	196,6	197,8
Ἰερουσαλήμ	16,14	199,1	200,8	201,1	202,17
Ἰησοῦς Χριστός	238,6-7	206,1	211,5	215,5.8	216,
	241,22-23 388,10 398,15	4	217,18	218,7	225,3.5
	s.a. Χριστός	237,9	241,7	242,5.8	243,
Ἰνδοί	238,1.13	6.13.15	244,4	245,11.21	
Ἰορδάνης	366,3	246,21	253,11	258,19	
Ἰουδα	2,10 271,7	260,5	268,8.10.13	269,5.	
Ἰουδαία	8,4	10.19	270,6.10.11.13.15.		
Ἰουδαϊκός	3,17	19.21	271,13.14.16	272,	
Ἰουδαϊκῶς	5,11	2.3	275,4.12.14.22	276,7	
Ἰουδαῖοι	11 Fr.9,7 23,22	277,8.10.19.21	279,12.19		
	271,6 296,2 364,15 366,2	280,14.21	281,11	288,10.	
	περὶ Τουδαίων 8 Fr.2,5	18.21	289,1.5.18	290,1.	
Ἰούδας	37,21 98,13	7.12.19	292,2.10	296,13	
Ἰουλιανός	398,7	297,3.16	298,4	299,8.17	
Ἰσαάκ	69,20 70,2 396,23	300,9.12.16	301,16	304,	
	397,3	1.5.7	305,20	306,5	325,4
Ἰσραήλ	2,11 3,7 396,7A	328,2.11	329,8	330,10.19	
Ἰσραηλίται	123,19 397,10	331,4.9.17.19.22	332,6.		
Ἰωάννης (Verf. d. Johannes- briefes)	259,18	14.17.22	333,23	334,20	
--- (Kleriker, dem Ol. sein Werk widmet)	398,7	335,2A.6.8.11A	336,15		
--- (der Täufer) s. allgem. Wörterverz. πρόδρομος		339,13	353,15.22	354,6	
Ἰωβ	1,1A.12.13.19.23 2,5.6.13.	355,4	356,7	358,9.20	
	15 3,19.20 4,14.29 5,14.20	359,6	366,19	370,6	381,
	Fr.1,1 11 Fr.10,6 13,16	5.15	382,13	384,16	385,
	14,2.12.24 25,2 26,4	5.8.14.19	386,1.8	387,18	
	28,7 29,4 30,17 31,12	388,7	389,7	390,1.5	392,
	36,20 37,11.14 48,6 49,	3.17	395,3	396,8.9.14	
	20A 50,6 51,2.7.10 52,3	397,1.9.11	398,4.14	s.a.	
	53,9.10 54,1.2 55,12.	allg.Wörterverz.:	ὁ ἅγιος,		
			ὁ ἀθλητής, ὁ ἀνὴρ, ὁ δέ-		
			καίος		
		Ἰωβάβ	396,8		
		Ἰωνᾶθάν	38,5		
		Ἰωσήφ	395,1		
		Καθ	397,4		
		Καθολικαί (sc. ἐπιστολαί)	16,15 40,21		

- Κηφᾶς 396,7
 Κορίνθιος 37,8
 Λάζαρος 23,21
 Λευί 357,22 397,4
 Λίβανος 175,7
 Μανιχαῖοι 366,2.3 368,11A
 Μαριάμ 384,10.14
 Μελχισεδέκ 357,23
 Μεσοποταμία 349,21
 Μιχαήλ 16,15.17
 Μωαβῖται 32,6
 Μωσῆς, Μωυσῆς 8 Fr.3,6
 16,15 37,18 79,3 169,14A
 313,7 315,7 319,7.10
 334,13 335,17 384,11.14
 397,3.4.5
 Ναβουθῆ 19,4
 Νινευῖται 284,14
 Νῶε 2,13 386,11
 Ὀλυμπιόδωρος 1,1A
 Ὀρνιθιακά 348,20
 Παλαιά Διαθήκη 2,26
 Παραλειπόμενα 396,22
 397,19
 Παῦλος 1,15 396,7A s.a. allg.Wörter-
 terverz. s.v. ἀπόστολος
 Πέτρος 41,23 381,14.15A
 396,7
 Πιλάτος 98,22
 Πλειάς 41,9 342,17
 Πόντος 131,2
 Πράξεις τῶν ἀποστόλων 23,
 17 335,23
 Πτολεμαῖος 2,28 3,3
 Ῥαγουήλ 396,23
 Ῥέα 393,7A
 Ῥούθ 193,11
 Σαβᾶ 72,4.8
 Σαμαρίτις (Adjektiv) 3,17
 Σάρα 394,20
 Σατανᾶς 39,13 104,11 357,
- 1 360,10.20 361,14.18
 362,6.11A.21 378,13 s.a.
 allg.Wörterverz.: ἀποστά-
 τής, δαίμων, διάβολος,
 ἐχθρός, ὁ πονηρός
 Σαῦλος 396,7A
 Σαυχί (πόλις) 32,6
 Σιδῶν 368,10A
 Σίμων 396,7A
 Σινά 32,4
 Σιών 7 Fr.1,5
 Σοδομῖτις 161,9
 Σολομών 169,14A 213,5
 Σουφεῖρο 197,18.19.20.21
 237,3
 Στέφανος 388,9
 Σύμμαχος 32,12 68,3 94,1
 113,11 122,15A.19 126,5
 130,2 203,1 237,16 257,
 15 267,22 296,7.8 315,3
 316,1.9.14 317,3 319,22
 320,16 322,12.15 323,7
 324,21
 Συροφονικήσση 368,10
 Σωκράτης 99,22 110,5 113,17
 114,2 115,20 117,5.9
 120,17 137,2 172,6 173,
 19A 174,10 179,22 181,16
 Τιτᾶνες 394,1
 Τύρος 368,10A
 Φαραώ 390,14
 Φαρισαῖος 96,2 199,8
 Φοινίκη 368,10
 Φοίνικες 368,8.13
 Χανααῖα 368,10
 Χανααῖοι 228,9 368,11
 Χριστιανοί 2,29 3,1 372,1
 Χριστός 191,12 204,7
 235,4 362,5.18 367,4A
 369,15 371,11A 394,10
 s.a. Ἰησοῦς u. allgem.
 Wörterverz.: κύριος, λό-
 γος, σωτήρ, υἱός
 Ὠρίων 342,20

Allgemeines Wörterverzeichnis

- άβατος 345,6
 άβεβαιότης 364,19A
 άβιδότωσ 5,15
 άβλωτος 71,1
 άβλαβής 283,12A
 άβοήθητος 194,5 212,14
 άβούλητος 104,1 134,4
 άβουλία 122,3A
 άβούλωσ 230,14
 άβρωτος 177,15
 άβυσσος 235,18 310,12.19
 338,5 340,4 367,10
 άγαθοεργέω 191,1
 άγαθοεργία 191,20
 άγαθοποιέω 48,15
 άγαθός
 25,6.20 39,13 41,19 51,
 19 76,20Z 101,1 105,20
 133,15Z 168,5Z 187,13
 191,3 212,7Z 251,14.18.
 19 295,10 305,20 312,4
 361,5 389,15
 τὸ άγαθόν, das (sittlich)
 Gute 16,7 19,22.23 192,
 10 212,16Z 263,2A
 τὰ άγαθά, Glück, Reichtum
 14,20Z 27,12 30,16 59,
 17 64,13 83,24 84,1
 143,7.9 156,2 174,18
 177,2.17 178,11.13 179,
 17 180,18 181,21 182,4
 184,21 185,9 195,23Z
 196,4Z.22 244,10.14 247,
 17 248,3 256,17Z 264,3
 296,6 308,17Z 311,4 391,
 6 392,18 393,1.4.5.18
 396,13.16.18; s.a. κομάω
 τοῖς άγαθοῖς
 άγαθότησ Gottes 105,11.12
 291,16A 326,21
 άγαλλιάομαι 87,5
 άγαν 68,10 101,8 102,18
 104,11 142,1 149,7 178,
 6 252,15 254,19
 άγανακτέω 50,10 68,10A
 άγανάκτησισ 20,4
 άγαπάω 102,21 208,13 209,
 13Z 282,11Z 398,11Z
 άγάπη
 von und zu Gott 4,30
 5,2 35,17 70,4.6.21
 71,3 88,16 89,21 99,18
 100,12.18 104,9Z 124,18
 150,14 204,7Z.13 245,8A
 255,12 268,12 325,6 375,
 15A 398,9.10
 έξ οἰασ άγάπης 5,4 118,15
 270,17 289,7 290,8
 der Freunde zu Hiob 34,4
 36,8
 άγάπησισ 168,6Z
 άγαπητικός 31,19 390,5
 άγαπητός 283,3Z.4
 άγγελία 21,5.12.18 22,1.
 12A.19 23,8
 άγγελιαφόρος 22,4
 άγγελικός 20,15 (ά. δύναμισ)
 άγγελος
 "Bote" 13,18 20,13 23,4
 "Engel"
 14,13 15,13 16,12.13 57,
 13 58,7 135,15 139,23
 140,5 177,1 223,23 224,
 11Z 236,1 257,13Z 284,11
 302,16 309,15.16 337,13
 359,15 363,5 378,21Z
 άγιος άγγελος 15,7.23 16,
 7.19.23 17,1 25,19 57,20
 59,5 337,10 364,7 379,1
 άγγελος φωτός 20,21 39,13
 361,11Z 362,11A 371,6
 s.a. έξαγωγή
 άγελατός 328,12
 άγέλη 245,4
 άγεληδόν 54,6
 άγενής 251,23
 άγεννής 14,4 (οὐδέν άγεννές)
 άγιοποιός 325,5
 άγιοπρεπής 377,8A
 άγιοπρεπός 356,6
 άγιος
 5,9.20 15,7 16,16Z 36,
 17 65,13 70,3Z 139,23
 140,4Z 169,17 226,2 230,
 19 232,13A.19Z 233,1.9
 236,2 282,22 396,8; s.a.
 άγγελος, άποκαλέω, πνεύμα
 von Hiob
 ά. 'Ιώβ 5,14 (άγιώτατος)
 11 Fr.10,5 36,20 (άγιώτα-
 τος) 154,14 389,7A
 ώσ ά. και προφήτης 97,7
 234,16
 ό άγιος 1,3A 83,8A 104,
 13A.18 107,15 110,6A 147,
 4 204,3A 289,7 (ό ά. άνήρ)

- 290,5 332,16 348,6
 οἱ ἅγιοι 37,6 118,11
 226,7 232,18 243,3(οἱ ἄ-
 ἄνδρες) 255,17 263,17
 286,15 293,16 357,14(πολ-
 λοὶ ἄ. ἄνδρες) 361,12
 367,21 370,11 377,2 383,
 21(οἱ ἄ. ἄνδρες) 386,10.
 15 391,12 395,25 396,6
 ἀγιώτατος 2,21 5,14
 36,20 169,15
 ἀγκαλίδες 211,14.16A
 ἀγκιστρον 366,21
 ἀγκυλογνώμων 61,23
 ἀγκών 183,10
 ἀγνεῖα 198,16 365,9.11
 ἀγνοέω 4,10.14.16 26,6
 76,22 91,22 96,19 105,7
 109,5 121,20 134,19 144,
 9 163,15 166,17 181,7
 258,17 259,3 277,22A
 281,8A 290,7 303,17 325,
 21 331,7.13.22 335,10.11
 336,8.10 353,22 364,15A
 371,19 382,14.17 383,6.8
 389,18
 ἀγνοια
 181,19 182,13
 κατ' ἀγνοίαν 12 Fr.11,4
 90,23 181,18
 ἀγνοποιός 325,5A
 ἀγνωσία 307,3.5 368,6
 ἀγνωστος 93,12 324,7
 326,14
 ἀγνος 234,7 251,12Z.13
 ἀγρα 159,16
 ἀγρεύω 108,1 366,21
 ἀγριος
 206,20 360,10
 ἄ. ὄνος 67,17 347,13
 ἀγριότης 360,12
 ἀγρός 9 Fr.5a,12.5b,1 18,
 14 64,4Z.5
 ἀγρουπνέω 155,9.11
 ἀγρουπνος 11 Fr.9,5
 ἀγχίστροφος 32,20
 ἀγχιτέρμων 206,5
 ἀγχω 102,6
 ἀγω
 7 Fr.1,3 133,14Z 198,14.
 17 240,6 286,14 372,1
 ἄ. γυναῖκα 396,10
 ἄ. εἰς ἀνάμνησιν, ἔννοιαν,
 συναίσθησιν 188,20 282,
 19 308,2.15 358,12
 ἄ. ἡσυχίαν 173,4 225,2
- 310,3
 ἀγών 3,25 14,11 19,18
 20,2 27,24 31,5.23 36,20
 47,5 150,21 277,11.20
 280,9 287,3A 329,15 330,
 7 331,14 332,15 333,9
 335,7 336,9 382,15 387,7
 ἀγωνία 74,20 205,16
 ἀγωνιάω 48,9
 ἀγωνίζομαι 1,13 7 Fr.1,9
 20,22 29,3 215,16 330,22
 332,18 335,7 392,5.7
 395,7.9
 ἀγώνισμα 1,19 2,18 13,15 329,8
 392,4 395,5
 ἀγωνιστής 30,17 398,13
 ἀγωνοθέτης
 Gott 19,15
 ὁ μέγας ἄ. 19,10 150,20
 392,8
 ἀδαμάντινος 14,2A
 ἀδάμας 14,2 372,13
 ἀδέκαστος 88,18 101,11
 103,9 385,16
 ἀδελφή 156,6 389,14
 ἀδελφός 7 Fr.1,4 10 Fr.6,
 6.10 22,15Z 169,2 373,
 10Z 389,14 398,12
 ἀδηλία 72,6
 ἀδηλος 123,8 205,18A
 ἀδηλότης 72,13
 ἄδης 45,20 49,12 109,14
 112,13 132,2.12 155,21.
 24 168,2 220,21 221,1.
 12.13 232,15 284,4 335,
 15Z 340,8 378,17.18
 ἀδιάσπαστος 170,16A
 ἀδιάστροφος 50,17
 ἀδιαφώρας 60,11
 ἀδιεξίτητος 165,19 281,14
 ἀδιεξόδευτος 165,19A 205,
 18 281,14A
 ἀδικέω
 88,5Z 92,22 113,15 247,
 13.15 263,7 272,12 288,
 14 289,22 291,16 292,1
 ἀδικούμενος 294,19 302,
 4.22 303,2 307,8 310,1.
 2 312,1
 τὸ ἀδικεῖν 193,4 262,24
 ἀδικημα 270,7
 ἀδικία 104,6.7 140,1 143,
 22Z 174,19A 176,19 197,
 13 211,11 214,3 242,16
 270,21 271,14 308,11
 309,17 317,4Z.7Z 361,20Z

- δδικος** 169,12 199,11 264,1 269,
 54,15 59,14.16 62,13 89,
 14 100,42.5 148,8 149,
 19 153,1 175,21 176,16
 178,5
δδικοι
 59,14 84,13 148,8 162,
 142 236,7 269,11 288,9
 303,17
οι δ. 53,4 59,16 (δ δ.)
 62,5.13 63,18 82,18
 103,22 154,9 177,2A (δ
 δ.) 201,1 206,18 216,
 12 232,3 272,1.16 286,
 3 288,12 293,17 299,6
 302,19 303,2 308,1.9
 317,6
δδικον (τι), δδικα 1,6
 74,8 88,19 181,10 195,
 3 269,15.16 306,18 313,
 2 317,9
δδικα πάσχω 89,20 90,
 19 139,17 270,5
δδίκως 100,25 117,7 150,
 5 181,9 208,12 209,12
 269,11A 295,17A 296,13
 312,23 384,17 385,18
δδόκητος 33,7 62,6 141,1
δδοκήτως 147,17 159,16
 205,17 216,13 354,6
δδόκιμος 210,42
δδολεσχέω 78,8
δδολος 103,4
δδόλως 117,20
δδοξος 252,1.23 329,19
δδρανής
δδρανέστερος 118,6
 128,14
δδρός 245,182
δδυναμία 16,5
δδυνατέω
 66,112 130,4-5A
δ. ἀγειν εἰς πέρας, ἐρ-
 γον 198,16 372,1
δδύνατος
 273,18 311,15.21
οι δδύνατοι 178,1 212,
 22 293,6 311,19.22
 329,12
δδύνατον sc. ἐστίν
 236,11 238,9 239,3
 381,4
δδω 283,2
αεί 17,21 18,9 36,17
 37,6 60,7 73,13 108,6
 140,22.23 149,18 155,10
- 169,12 199,11 264,1 269,
 9 292,8A 346,5 353,12
 359,7 375,11
δδισθαλής 247,21
δδέριος 233,10
δδετός 61,22 97,192 352,162
δδηδία 68,9 155,6 253,7
δδήο 28,2 97,19 212,2
 222,5.6 224,21 226,7 239,
 20 302,20 305,8 314,15
 319,5 321,17 322,10.17.19
 323,15 324,3 325,9 326,3
 327,12 334,7.8A 342,8
 343,12 350,12 352,11.12
 363,132 378,15.16
δδήττητος 362,13
δδθανασία 49,10
δδθάνατος 79,2 184,14
δδθέατος 371,13
δδθεος 236,7 374,15
δδθεράπευτος 160,16
δδθεσμος 8 Fr.2,3 368,16
δδθετέω 124,42.52 381,13
 394,3
δδθεράπευτος 376,8
δδθλέω 32,1
δδθλητής
 3,24 24,2
δ δ. = Hiob 14,22 15,22
 18,2 19,11.16 330,4
δδθλιος 29,20
δδθλον 392,3
δδθρός
 20,9 23,9 36,2 147,15
 153,16
δδθρόον Adv. 13,22 18,19
 166,11
δδθρώως 273,11 329,16 333,
 10
δδθυμέω 37,14.16 38,1 66,
 18 67,18 70,20 336,8
δδθυμία 37,15 38,3 40,6
 51,19 65,14 330,3.18
 336,3 357,20
δδθφος 82,17 98,21 99,12
αγγαγρος 345,24A
αίδέομαι
αίδούμενος 52,1A 245,11
α. πρόσωπον 126,7 279,4
αίδέσιμος
αίδεσιμώτερος 385,4
αίδιος 240,132 286,11A
αίδώς 272,24 277,9
αίδέριος 20,13
αίδήρ 222,6A
αίδηριος 28,1 208,2 257,17

- αίκιζω 309,16
αἷμα 67,7 150,5 353,3
368,14
αἰνέω
α. τὸν θεόν 302,9 304,2
αἰνιγμα 133,9 369,10
αἰνιττομαι
62,4 85,22 158,12 180,3
250,12 357,13 368,8
αἰνιττούμενος λέγω, φημί
113,6 154,3 195,23 281,
15 379,20
αἶε 393,7A.8.9.11
αἰπόλος 393,10-11A.12
αἶρεσις
10 Fr.6,5
αἰρέσεις, "Häresien" 362,
1A 368,18 374,6.11 375,
3A
αἰρετικός 362,7.10 365,10
αἰρετός
αἰρετώτερος ὁ θάνατος
46,15 47,19
αἰρέω
αἰρέομαι 35,19 63,20
101,17 200,13 307,4
363,18 367,13 379,2
αἶρω 139,16 152,23 158,
12 182,15Z 225,5Z 234,
11Z 259,7 300,20 378,7Z
αἰσθάνομαι 144,8 180,18
186,1 188,15 203,3Z.6
351,20 377,4
αἰσθησις 44,7 346,22-23A
352,22
αἰσθητός 40,12.20 232,17.
23 257,6 311,4 318,1
337,10 379,12 380,6
αἰσχρός 143,13 200,6
αἰσχύνη
246,22Z
αἰσχύνην ὀφείλω 72,10
87,6(ὀσλήσω s.a. ὀφλισκάνω)
αἰσχύνω
αἰσχύνομαι Passiv 14,10
63,20 65,8A 266,7 292,21
αἰτέω
5,20 14,11 40,7 44,20
66,3 70,13 73,4.11 74,7
79,1 89,3.8 94,19 100,11
109,19 111,14 118,12-13A
129,14 144,9 170,11 251,
2 255,21 269,13 286,3
393,7A
αἰτέομαι 118,9A
αἶτησις 118,3 169,14.21
336,5
αἰτία
"Ursache"
36,15 37,14 65,14 74,18
81,2 104,23 128,12 150,
21 186,22 212,20 224,22
246,12 256,22 275,10
277,5 285,21A 289,2 294,
18 310,7A 319,6 324,5.7
331,4 332,20 338,5 342,
17 358,21 393,7
α. τοῦ ποθεῖν τὸν θάνατον
47,17 132,3 155,1 s.a.
ἀποδίδωμι
αἰτίαν ἀγνοέω, οὐκ οἶδα u.
hhl. 95,4 96,18 109,21
129,6A 144,9 163,15 166,
16 205,5.12 275,12 277,
22 288,18.20 304,8
"Vorwurf, Anklage" 82,16
270,13
αἰτιάομαι 46,11 117,15A
163,6 277,14 331,18-19A
αἰτιατικῶς 206,14
αἰτιολογία 353,20-21A
αἰτιολογικῶς 104,4
αἶτιος
39,14.22 40,4 80,21 97,
6 265,15A 279,20.22 284,
8 309,2
αἰτιός τινος γίνομαι
50,24 80,20 309,1 322,
20
αἰφνίδιος 47,13 159,23
228,4
αἰχμαλωτίζω 40,16 367,17
αἰχμηή 351,10A
αἰών
48,4Z 131,10 167,17Z
347,16 363,13A 394,2Z
398,16
ἐξ αἰῶνος 45,5 174,7
ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι
162,18 347,16A 391,12
αἰώνιος 78,21 109,14 170,
5 184,14Z 195,15Z 224,9
232,15 281,21 292,8
ἀκαθαρσία 374,5
ἀκάθαρτος 99,5 135,16
139,25 140,1 167,20 353,
4.7.12 374,7
ἀκαιρος 34,2
ἀκαίρως 26,1 253,21A
295,17
ἀκακία 25,24Z 191,19-20A
226,16 306,22 s.a. ἀπλό-

- της
 άκακος 86,19.21 241,5
 242,7 259,14Z 331,11
 άκαμψής 14,16
 άκανθα 268,4
 άκανθώδης 268,1
 άκανος 267,22Z.23Z 268,1
 άκαρος 161,11 189,1 211,
 10 346,20 364,20Z
 άκατάληπτος 56,9.11.14.23
 59,3 88,11 93,9.12 182,
 6 200,17 203,10.14 218,
 12 239,9 293,21/22A
 304,2 305,6.7.16.17 306,
 1.2 313,1 314,2 317,13
 332,8 337,5 354,11 355,4
 s. a. κρίμα
 άκατάλληλος 199,11
 άκατάποτος 177,16Z
 άκατάσειστος 14,16
 άκαυστος 179,22Z
 άκενοδόξως 136,22
 άκέραιος 262,7
 άκίνδυνος
 36,10
 άκινδυνότερος 19,16
 άκίνητος 352,11 380,5
 άκίς 147,20Z.23Z
 άκλινης 361,4
 άκλονήτως 244,16
 άκμή 62,5 351,10
 άκοή 1,21 21,17 31,13 121,8
 162,13 247,9 289,14
 317,22Z 383,13
 άκολουθέω 2,21 4,29 82,
 8.18 203,2Z 333,13
 άκολουθία
 κατά .. άνθρωπίνην άκο-
 λουθίαν 292,13.20
 άκολουθώς
 52,21 203,2A
 ά. έπάγω 97,3 174,7
 άκόντιον 24,17 229,20
 άκόρεστος 19,13
 άκορέστως 168,20
 άκούσιος 6,14 133,7.12
 299,19
 άκουσίως 133,11
 άκουστέον 147,6
 άκουστικός
 ά. της ψυχής δύναμις
 318,1
 άκουστός 204,2 308,15
 άκούω
 2,15Z 3,12 4,16 6,7 14,
 19.25 23,10 28,1 30,6.
 15 31,11 36,3 37,17 38,
 7.19 40,15.21 50,15 55,
 15.19.23 67,23 90,18
 93,1 99,21 100,19 120,
 16 121,10 124,8 126,18
 127,12 133,12 137,20A
 140,11 144,6Z.15 162,1
 169,19Z.20 173,10Z.13.17
 180,21 181,17Z 182,12Z
 183,10.13 197,5 224,4.18
 246,5 247,8 248,22 255,
 12 265,9 274,6Z.7Z.12.14.
 17Z 279,12Z 280,4 287,6
 290,3 291,4 292,5 297,5
 303,1 308,16 311,8 317,
 22Z 318,1 319,20.22Z
 320,3 328,6 334,10.20
 336,18 338,3 347,8 354,
 15Z 356,21 361,2 366,1
 372,20 373,6 374,11A
 381,5.8 382,15 389,17Z
 395,17 397,9
 ό άκούων, οι άκούοντες,
 absolut 67,23 68,2 137,
 20A 183,10 248,20.22
 266,11 320,3
 άκραιφνης 352,22
 άκρίβεια
 2,19 103,4 105,6 258,15
 385,12
 ά. εύαγγελική 11 Fr.10,
 4 258,9
 προς την θείαν, θεου ά-
 κρίβειαν 57,14.15 58,8
 90,1.6 98,10 100,23.24
 122,10
 άκριβής
 ά. έλεγμοί 99,3 118,9
 129,3
 τό ά. 84,7/8A 349,17
 άκριβώς 340,12
 άκριβώς 13,17 57,9 64,16
 107,13 129,7 133,9 172,11
 200,8.14A 240,4 277,14
 281,8.13 358,16
 άκριτος 230,23 369,6A
 άκρίτως 58,17.19 273,14
 άκροδομαι 3,13 273,7A
 274,9Z 330,6 354,7
 άκροδασίς 246,6 331,2
 334,7
 άκροατής 6,6 266,13 288,
 8.10
 άκρον
 183,10A 318,16
 εις ά. 236,10

δ. τῆς γῆς	318,17	338,	1,19	4,20	ε9,1	99,12	118,2
20	339,1.3	344,10	127,13	135,18	136,1		
ἄκρος			140,12	201,7	202,14	270,2	
25,17	92,17	251,8	321,5	von Gott	89,1	99,12	
328,14	365,11			118,2	127,13	202,14	
ἀκρότατος	1,8	266,13-		τὸ ἀληθές, "die Wahrheit"			
14A	359,8			31,15	61,15Z	125,8	137,
ἄκρω	178,17	243,22	266,	11	226,18	264,18	289,18A
3	268,14	330,20		τἀληθῆ λέγω u. ἀληθ. 31,14			
ἀκρότης	266,13	(πολιτείας)		125,19	127,2.6	165,13	
ἀκρότομος	234,2Z.6Z	352,		277,18	385,18		
21	364,13Z			ἀ. ἡ ὑπόνοια	4,24	103,	
ἀκτίς ἡλιακή	212,2	315,5		8	258,19		
ἀκυβέρνητος	318,13			ἀληθέστερον εἶπεῖν	23,22		
ἀκυρόω	62,1	214,6		28,2			
ἀκωλύτως	296,8Z.10	359,21		ἀληθινός	8 Fr.3,1	53,5.	
ἄκων	195,17	266,4	281,8Z	11Z	54,1.9	69,18	83,22
300,2Z				87,4	125,9	150,14	154,11
ἀλαζονεία	94,3Z	250,9		191,5	200,8	238,3.7	270,1
259,19Z	329,14			331,11	362,10	374,9	
ἀλαζονεύομαι	19,7	126,12		ἀληθῶς	24,3	166,6	202,14A
275,15A				250,12A			
ἀλάζων	233,16Z			ἀληθέστερον	153,11		
ἀλγεινός				ἀλητος	30,20		
τὰ ἀ.	3,28	107,4	156,	ἀλιεύς	369,5.13		
11	167,6			ἄλιμα	252,9		
ἀλγέω	22,5	35,5.11	70,12	ἀλίσκομαι	210,12		
116,4	145,23Z	146,2		ἀλιτήριος	13,6	16,7	24,
ἀλγηδών				18	149,2		
167,14				ἀλκή	54,3		
αἱ ἀ.	4,23	5,5	29,15	ἀλκιμος			
36,1.9	45,22	49,8	50,6	ἀλκιμώτατος	348,1		
51,3	73,12	78,22	79,20	ἀλλά passim			
108,22	133,21	166,16		οὐ μόνον .. ἀλλὰ καὶ s.			
257,10				μόνον			
ἀλειμμα	252,6A			ἀλλάττω	223,5Z		
ἀλήθεια				ἀλλαχόθεν	138,14		
3,7	25,23	70,5	73,13.14	ἀλλαχοῦ	100,8	230,2-3A	
74,7	88,7Z	89,17Z	119,9	ἀλλεπάλληλος	13,18	148,21	
125,11.21	127,5.17	137,		ἀλληγορία			
11.16	154,2.4	164,18		2,7	5,8.11	55,2	347,7
201,6	225,23	227,9A	339,	κατὰ .. ἀλληγορίαν			
20	357,24	362,8	385,20	131,12	339,2	353,4	
393,10.16	394,5	397,22		πρὸς ἀλληγορίαν βλέπω			
μετὰ ἀληθείας	306,18			5,8	357,11		
385,20				ἀλληγορικῶς	356,19		
σὺν ἀληθείᾳ	3,7	69,16.		ἀλλήλων	3,4	10 Fr.6,1.4Z	
17	118,2	125,11	227,9A	16,3	32,14	136,8	154,20
s.a. μεταποιέομαι				222,13	238,15	241,16	
ἀ. Gottes	91,3.8	99,20		245,19	316,12	322,19	
101,18	125,12	127,14.17		342,18	349,11	372,15A	
200,12				373,15	398,11Z		
ἀληθεύω				ἀλλογενής	180,7		
μὴ ἀληθεύοντες sc. οἱ				ἄλλομαι	69,10Z	376,17A	
οἴλοι	101,19	154,21		ἄλλος			
ἀληθής				3,10	4,5	22,17	45,15

- 52,3 71,18 93,5A 108,8
 119,4 126,7 136,17Z
 170,7 172,20 184,20
 202,16A 215,18 231,3
 253,3 272,23 324,7 332,
 24 336,9 344,3A 356,10
 361,2 368,16 371,5 372,
 3Z 385,4 393,15 398,12
 άλλα αντίγραφα, βιβλία
 45,17 149,16 160,22 173,
 10 193,18 201,14
 άλλοι 2,4 4,5.6 137,20
 208,12 235,19 250,13
 297,4 398,12
 άλλοι .. λέγουσιν, ἐρημή-
 νευσαν u. ἄηnl. 7 Fr.1,6
 264,23 312,3 326,10 343,
 4 363,9.19 393,10A
 άλλοτε ἄλλος 371,5
 ἀλλότριος 26,16 145,9
 152,1 183,3 207,10 267,
 13 268,3
 ἀλλοτρίως 258,22 (ἐκ θε-
 οῦ)
 ἀλλόφυλος 8 Fr.3,8
 ἄλλως
 26,18 72,18A 130,3 168,
 21A 190,20 382,15Z
 μὴ ἄλλως .. εἰ μὴ 269,
 8 352,2
 καὶ ἄ. δέ u. ἄηnl.
 26,18 55,22 56,20 195,
 25 204,15 216,19 359,3
 361,9 362,3.17 366,8
 368,13 369,9 371,19
 374,2 375,2
 ἐστι δέ καὶ ἄ. νοῖσαι u.
 ἄηnl. 26,22 72,11 179,
 12 221,3 234,12
 ἀλμυρὸς 347,2Z
 ἀλμυρός 346,20 347,3
 ἀλογος
 50,2 212,20 239,5 272,
 15
 ἀλογον, "Tier" 21,10
 120,16.19 121,3 157,6.17
 236,3 302,19 392,12
 ἀλς 67,21A 68,1Z 347,3
 ἀλσώδης 252,12A
 ἀλύπως 290,14
 ἀλυσιτελής 50,13A
 ἄλων 64,10Z.12Z 229,10
 348,4Z
 ἀλώπηξ 379,19Z
 ἄμα
 Adverb 20,10 146,12
 154,8A
 ἄμα τε Konjunktion 77,7
 318,16 319,13
 ἄμαρτάνω
 4,2Z.4Z 63,22Z 80,11Z
 81,5 98,1.2.5 101,20
 110,13 140,3 162,17 207,
 9 277,15 290,15 299,5
 300,2Z.5Z 301,12.14.18
 324,1.6A
 εἰ .. ἡμαρτον, -τεν
 80,12 81,15 82,9 83,12
 118,3 129,6.14 281,9
 299,8Z 300,10Z 301,17Z
 τὰ ἡμαρτημένα 200,20
 308,10
 ἄμαρτημα
 1,23 11 Fr.9,9 Fr.10,6 81,14
 82,16 89,23 111,24 139,
 9.10 166,6 192,13.17
 206,11 211,18A 266,6
 268,15 299,19 332,1
 369,6A 384,21
 διὰ ἄμαρτημα, -τα 62,19
 91,3 99,16 209,9 270,8
 ἄμαρτία
 6,14 38,12 39,4.12.19.21A
 40,4.6.17.19 41,3.14.17.
 21 42,4.12.14 48,14 57,
 7A 80,12 81,5 82,7 97,
 3.6 98,21 111,8 120,11A
 129,21 130,1A 131,17.18
 133,6.7 147,1.2 163,13
 181,8 186,11 190,6 194,
 4 213,18 216,18 223,14
 225,21 256,6 259,6 260,
 14.16 269,9 284,9.10.13
 286,11A 297,15 298,1.4.6
 300,3Z.6.11.13 301,13
 302,15 313,19 355,11
 368,9 370,2Z 372,19 374,
 20A 376,2 379,7 384,20
 387,17 388,9 s.a. πατρο-
 παράδοτος, ἐξαλείφω
 δι' ἄμαρτίας
 44,14 136,2 172,19 187,
 21 213,7 228,9 331,15
 δι' ἄμ. κολάζω, τιμωρέω und
 ἄηnl. 65,7 82,12 84,13
 88,17 91,3A 95,16 100,26
 101,21 113,18 116,1 135,18
 136,5 146,13 167,21 (διὰ
 πληθους ἄμαρτιῶν) 331,13
 δι' ἄμ. πάσχω 4,1 50,4 51,
 1 82,10 83,9 (ὑπομένω) 88,
 17 99,6 (διὰ πληθους ἄμαρ-

- τιῶν) 100,16 146,22 166,
 6 219,4 258,19 269,7
 270,21A 331,7 385,20
 ἀμαρτωλός 38,16 50,6 51,
 13-14A 54,14A 65,8 99,8
 103,19Z 130,22.7 161,7
 335,2A 376,1 395,22Z
 ἀμάσητος 177,16
 ἀμαυρόω 153,20.22
 ἀμαχος
 ἄ. ἰσχύς, δύναμις Gottes
 221,8 366,14 370,15 382,2
 ἀμβλωθρίδιον 184,12
 ἀμεγέθης 15,4 s.a. ἄποσος
 ἀμείλικτος 249,2
 ἀμεινον 3,17 148,9A 220,16
 ἀμείνων
 ἀμεινον sc. ἐστίν, ἦν
 42,11.23 49,19 88,15 98
 15 146,2 241,8 355,13A
 ἀμεινον κρίνω u. ähnl.
 47,21 181,8 265,3 (οἶμα)
 355,3 381,10 (τίθεμαι)
 ἀμέλγω 177,8
 ἀμέλει 223,23 327,11
 378,5
 ἀμελέω 155,13 349,23
 350,3
 ἀμεμπτος 8 Fr.3,1 51,3
 57,8.14 58,7 69,18Z 81,
 18 95,21 111,23 125,9
 135,15Z 139,22 191,18
 192,5Z.9 196,14 277,13
 281,7 282,4 398,14
 ἀμεριμνέω 194,13
 ἀμέριμνος
 184,13 347,16
 ἀμεριμνότερος καὶ ἀπονώ-
 τερος 61,2
 ἀμετάθετος
 ἄ. ὁ διάβολος 376,13
 382,17
 ἀμετακίνητος 376,12A
 ἀμέτοχος 347,3
 ἀμετρία 239,18.19
 ἀμετρος 264,2 315,14
 319,17
 ἀμέτρως
 καὶ οὐκ ἄ. ἀλλά 314,8
 344,8
 ἀμήν 398,16
 ἀμηχανέω 90,9 112,12
 165,21 289,6 300,13
 ἀμηχανία 23,4
 ἀμήχανος
 ἀμήχανον sc. ἐστίν 84,20
 90,12 112,7 139,5 165,
 21A 216,21 218,14.24
 224,19
 ἀμηχάνως
 ἄ. ἔχω m.Inf. 130,5
 203,7
 ἀμιγής 149,22 198,5
 ἀμισθί 207,14 267,13 268,4
 ἀμιμος 66,18
 ἀμνηστικός 89,6 388,7
 390,5
 ἀμνησικάκος 388,1/2A
 ἀμνηστία 66,4 300,7
 ἀμυδρῶς 382,20 383,15
 ἀμύθητος 286,11 377,17
 ἀμυντικός 276,5 (λόγος)
 ἀμύνω
 ἀμύνομαι
 370,18
 ἀμυνόμενος τοὺς λόγους τι-
 νός 172,9 269,10
 ἀμφί
 m.Akk. 167,12 384,7.13
 ἀμφιάσις 207,19Z
 ἀμφίβολος
 ἄ. λόγος 174,6A 380,6
 ἀμφίκορημος 114,15 208,17
 ἀμφοιον 246,21
 ἀμφισβητέω 1,9.15
 ἀμφοτέρος 5,16 108,19
 187,14 267,5
 ἀμφο 280,9
 ἀμωμος 110,7
 ἀν im Hauptsatz
 m.Ind.
 Potentialis m.Ind.Fut.
 288,14
 Irrealis 5,1 31,19 34,1
 42,17.19 43,13 46,1.3
 53,12 54,10.11A.15 91,10
 145,8.13.16.17 203,18
 255,21 265,18 266,12
 276,6 290,3 360,13Z 381,13
 m.Opt.
 Aussage 24,1 26,4 35,5
 225,19 288,13 291,14 292,
 5A.11 370,6 377,7A 383,2A
 Frage 58,8 71,2 112,11
 139,25 241,20 292,15
 im Nebensatz
 m.Ind. 5,1 10 Fr.8b,12
 102,19A 359,7
 m.Konj.
 16,8 58,13 76,3A.7 99,3A
 103,20Z 127,2.17 131,4Z.
 5Z 136,10 163,21A 218,

- 14.15 222,2 225,16Z 330,4 332,12Z 343,21 359,22 377,2 393,7A.9
 ὡς ἄν 3,27 4,15 22,1 24,3 31,3 50,22 91,3.13 182,12 308,10 322,4A 324,19 352,6
 m.Opt.
 17,17 26,4 56,12 344,17 376,7.8 392,14
 ἄν = ἔάν 59,3 167,9.10 330,20
 ἀνά
 ἀ. στόμα ἔχω 150,9 253,3
 ἀναβάλλω
 ἀναβάλλομαι ὕμνον 247,1 283,2
 ἀναβασιάζω 182,15A 222,18
 ἀναβαστακτῆρ 337,2
 ἀναβάτης 350,14Z
 ἀναβλαστάνω 86,20.22Z 130,16 131,16
 ἀναβλέπω 33,4Z 199,7 309,10
 ἀναβλύζω 234,3 257,2 333,11
 ἀναβοάω 257,6-8A.9
 ἀναβολή 31,23 (ἀπίξεως)
 ἀναβρασμός 278,16
 ἀναγγέλλω 188,19Z 227,9Z 317,7
 ἀναγινώσκω
 192,4 260,7 267,8.22 306,17A
 ἀνάγνωθι 131,5 145,11.22
 ἀναγκάζω 34,2 102,22 242,19Z 257,6-8A.8 291,16A 347,11A
 ἀναγκαῖος
 33,14 135,11 193,13 271,8
 τὰ ἀ. 27,21 247,5
 ἀναγκαίως 275,8
 ἀναγκαστικός 16,10 (ἀ. δύναμις)
 ἀναγκαστικῶς 210,1 367,17
 ἀνάγκη
 "Not" 49,13 77,16 103,16A.22 141,13 178,13 227,4 243,1 290,3 311,15
 "Notwendigkeit, Zwang"
 24,16 31,16 68,9 120,2 162,6 190,7 204,13 347,1 396,19
 ἀνάγνωσις
 κατ' ἐρώτησίν ἐστιν ἡ ἀ. 316,17 370,10
 ἀναγόρευσις 150,11
 ἀναγορεύω 13,15 32,2 295,11 330,6 332,17.21 333,6
 ἀναγράφω
 169,16
 τὰ ἀναγεγραμμένα 100,19 169,9 356,19
 ἀνάγω
 6,12-13A 312,9 327,13
 ἀ. einen Text 380,4 395,8
 ἀναγωγή 43,1A
 ἀναδείκνυμι 4,15 19,17 29,4 242,15 249,15 393,12A
 ἀναδέχομαι
 17,15 234,17
 ἀ. συνηγορίαν ὑπὲρ θεοῦ 4,22 82,14 384,16
 ἀναδέω
 ἀναδέομαι 7 Fr.1,2 330,5
 ἀναδίδωμι 232,12.17
 ἀναδοτικός
 ἀ. ἡ ψυχὴ der Nahrung des Geistes 137,21 149,14 257,3A
 ἀναδύομαι 356,7
 ἀναζητέω 37,5 125,20 163,21 247,10 277,14 281,8 312,22 313,1
 ἀναιδής 14,10 18,8
 ἀναιρέσις 21,10 22,5 23,3 29,13 256,6 371,22
 ἀναιρετικός 347,4
 ἀναιρέω 4,6.28 29,23 38,7 59,8 60,7 126,24 141,9 167,14 175,12 177,9 224,8Z
 ἀναίσητος 35,5 61,1
 ἀναισχυντέω 26,15
 ἀναισχυντος 26,13
 ἀνακαλέω
 ἀνακαλέομαι 283,15 284,14 332,17
 ἀνακαλύπτω 123,15Z 221,14Z.15 235,3 282,18Z
 ἀνακαχλάζω 257,2A
 ἀνακεκαλυμμένος Adj. 145,21
 ἀνακηρύττω 3,26
 ἀνακινέω 378,1
 ἀνακοινώω
 ἀνακοινόομαι 316,16 317,4
 ἀνακόλουθος 103,15 (ἀνακόλουθόν τι φθέγγομαι)

- ἀνακόπτω 44,17 189,10
 276,7 284,15
 ἀνακουφιστέον 5,17 (τὸν λό-
 γον εἰς τὴν ἀλληγορίαν)
 ἀνακράζω 67,17
 ἀνακρίνω 183,5Z 185,6Z
 ἀνακτάομαι 31,24 305,21
 ἀνακύπτω 270,9
 ἀναλαμβάνω
 126,19Z 154,13 218,19
 225,8Z 235,19 238,8
 296,7Z 306,12 357,20
 ἄ. τι ὑπὲρ θεοῦ (z.B.
 συνηγορίαν) 4,20 50,5
 117,16 272,2 296,9
 ἀναλάμπω 114,16 241,22
 ἀναλγῆς 376,8
 ἀνάλγητος 23,10 70,11
 ἀναλγήτως 103,3
 ἀνάληψις 219,2 241,6 263,
 2A 286,14
 ἀναλογία 240,20 241,15
 260,1 362,19
 ἀναλογίζομαι 64,17 96,9
 313,5 327,17
 ἀναλόγως 239,17 336,16Z
 362,21
 ἀναλος 67,21
 ἀνάλυσις
 ἄ. τοῦ σώματος 156,6
 175,22 187,15
 ἀναλύω
 ἀναλύομαι εἰς γῆν 255,
 10 291,23
 ἀναμαρτησία 31,1
 ἀναμάρτητος 90,2 97,5
 98,8.9 111,9 118,12-13A
 139,17 299,18
 ἀναμένω 15,14 68,15Z 136,
 10 195,20 272,13 273,1A
 10 274,13 280,4A 330,16Z
 ἀνάμεστος 229,2 333,20
 389,9
 ἀναμιμνήσκω 22,22 51,17
 ἀνάμνησις 308,2 (εἰς ἄ. ἄγω)
 ἀναμφίβολος 174,6 (λόγος)
 ἀνανεόομαι 285,2
 ἀναντίρρητος 110,19Z 120,18
 ἀναντλέω 170,22.6Z
 ἀνάξιος 14,4 232,14 366,3
 ἀνάπαυλα 49,16
 ἀναπαύω
 ἀναπαύομαι 78,9 126,18
 ἀνάπαυσις
 47,2Z.6.11Z 75,20 78,22
 130,9 155,23 204,13
 305,10
 ἀναπαύσεως τυγχάνω 33,
 22 75,3 76,12 78,9A
 ἀναπέμπω 25,18 36,13
 279,20 286,12 327,17
 ἀναπηδῶ 346,1 351,18
 ἀνάπλασις 285,3
 ἀναπλάττω 1,24 285,3A 393,10.15
 ἀναπλέκω 24,20 (ὄμιον)
 ἀναπληρῶ 277,6
 ἀναπνέω
 28,2 95,12 130,8 226,6
 375,3
 ἄ. καὶ ζῶ 220,10 225,19
 ἀναπνοή 284,4 375,3
 ἀναπόδραστος 159,3 211,18
 ἀναπολόγητος 127,23 240,
 14Z 253,14 261,4
 ἀναπτύσσω 332,19
 ἀναρίθμητος 93,10 189,8
 293,22
 ἀναρμόστως 191,19 (ἔχω)
 191,4
 ἀναρπάζω 283,12
 ἀναρρήγνυμι 234,3
 ἀνάρρησις 150,11A
 ἀναρριπίζω 229,7
 ἀναρριπτέω 229,9
 ἀναρρώννυμι 332,23
 ἀναρτῶ 70,16
 ἀναρχος
 "unregiert" 318,13
 "ohne Anfang" (θεός) 218,
 22 292,8
 ἀνασκευάζω 93,18
 ἀνάστασις
 118,7 131,9.20 132,5.7.
 13.14.16 221,1
 ἀναστάσεως μυστήριον 76,
 22 109,6 131,11
 ἀναστέλλω 4,7
 ἀναστένω 23,20 201,16
 ἀνάστημα 234,4
 ἀναστομόω 234,2 241,13
 ἀναστράπτω 374,1
 ἀναστρέφω 112,18
 ἀναστρέφομαι 8 Fr.3,8
 323,3.7
 ἀνάτασις 350,20
 ἀνατέλλω 15,12Z 41,12Z.
 19Z.22 42,3Z 92,8 394,
 9Z
 ἀνατέμνω
 ἄ. τὴν γῆν 234,21
 268,4
 ἀνατλάω 75,17A

- ἀνατολή 339,6
 ἀνατραγωδῶν 256,22A
 ἀνατρέπω 61,17 87,7 112,
 18A 121,22 122,21 123,2
 ἀνατρέφω 6,13
 ἀνατρέχω 80,13 378,16
 ἀναφαίνω
 ἀναφαίνομαι (Pass.)
 127,15 393,13 397,10
 ἀ. δίκαιος s. δίκαιος
 ἀναφέρω
 "darbringen" (sc. θεῶ)
 149,19 285,11.20 (ὕμνον)
 386,8
 "beziehen auf" 356,19
 357,2
 ἀναφθέγγομαι 30,20
 ἀναφοιτῶ 224,1
 ἀναχωρέω 345,6
 ἀναχώρησις 305,14
 ἀνάψυξις 89,8
 ἀναψύχω 56,15 76,17Z
 ἀνδραγάθημα 242,17 256,23
 ἀνδραγαθία 13,7
 ἀνδρεία 13,14 19,11 150,
 10 272,16
 ἀνδρεῖος
 4,15 7 Fz 1,1 146,12
 ὁ ἀνδρειότατος Ἰώβ 3,
 18 181,10
 ἀνδρείως 278,11 329,14
 ἀνδριᾶς
 27,8
 ἀ. ὑπομονῆς 4,14 330,8
 ἀνδρίζω
 ἀνδρίζομαι (ἀνδριῶσαι)
 336,3 357,20
 ἀνδρικός 358,5A
 ἀνδρικός 28,9
 ἀνδρῶν 285,5
 ἀνδρῶν 346,10 (ἀνδρυνθεῖς)
 ἀνέγκλητος 92,22 132,2
 ἀνείδεος sc. θεός 56,10.23
 ἀνεῖπον s. ἀναγορεύω
 ἀνέκλειπτος 169,7A
 ἀνελέγκτως 53,2
 ἀνελεημόνως 255,20Z
 ἀνελίττω 267,5
 ἀνεμιαῖος 322,1A
 ἀνεμος 20,20 22,16A 23,2
 58,15 76,19 93,5.6Z.7.8
 134,11 143,3 185,21
 229,6.9.14 239,18 252,13
 254,12 334,11
 ἀνευθεῖς 219,24 (ὁ θεός)
 ἀνένδοτος 376,8A
 ἀνενόχλητος 279,13 (ψυχὴ
 ἀ. παντὸς πάθους)
 ἀνεξάλειπτος 169,7
 ἀνεξερεύνητος 219,1(τὰ ἀ.)
 317,17Z
 ἀνεξέταστος 120,11
 ἀνεξικακῶ
 von Gott 200,22 295,1
 ἀνεξικακία
 Gottes 214,4 223,20
 ἀνεξίκακος 89,6A
 ἀνεξικακῶς 330,16
 ἀνεξιχνίαστος 219,5 293,
 21 312,15 313,1 317,18Z
 332,9 s.a. κρίμα
 ἀνεπαισχύντως 279,3
 ἀνέπαφος 234,2
 ἀνεπίγνωστος 86,8
 ἀνεπίκουρητος 31,12 212,22
 ἀνεπίλητος 180,24
 ἀνεπίλητος 30,20A
 ἀνεπιμέλητος 345,13-14A
 ἀνεπισκόπητος 209,10.12
 290,20 318,14
 ἀνεπιστημόνως 297,10
 ἀνεπιστρέπτως 303,4
 ἀνερευνάω
 84,5
 ἀνερευνόομαι 252,15
 ἀνερευθιάστως 146,21 164,
 12 184,23
 ἀνέρχομαι 56,12
 ἀνεσις 67,4 78,8 109,20
 302,13Z
 ἀνευ 67,21A 84,20 129,21
 257,6 346,4
 ἀνέφικτος 44,10 56,17
 93,7 94,12 112,6 182,6
 203,10 225,17 301,1 325,3
 336,12 s.a. κρίμα
 ἀνέχω
 "zurückhalten" 206,14
 291,21 315,13 350,9
 ἀνέχομαι 4,25 23,14
 26,13 69,15 88,19.22 91,15
 126,13 181,13 182,16 212,
 6 288,13 347,9 348,3
 ἀνήκεστος
 1,5 14,15 37,20 74,21 163,
 7 181,5 200,6 304,8 330,19
 ἀνήκεστα πράττω 200,21
 206,13
 ἀνηλεῶς 73,5 177,21 206,5
 ἀνήμερος 360,11
 ἀνήυτος 28,18

ἀνήρ

1,27 36,7 47,22.11Z 140,1A
 151,4Z 169,17 206,20
 221,4 235,21 243,3 250,
 2.25 289,13 293,16 297,
 5 357,14.19.24 358,2Z
 362,19 365,5 374,5 381,
 9Z 383,21

ὁ ἀ. = Hiob 1,3.20 2,8.12.16
 5,6.21 6,7 8,2 14,15
 20,14 31,2.4 35,8 46,13
 103,2A 189,10 191,5
 289,8

ἀνδρες ἄγιοι, δίκαιοι,
 θεῖοι, ἱεροί 36,7 191,11
 195,16 196,1 235,21 243,
 23 357,14 383,21

Gatte 29,14

ἀνθη 178,12

ἀνθηρός 64,5 248,1

ἀνθησις 142,20

ἀντίστημα

ἀντίσταμαι 95,14 197,
 12A 319,21 362,8

ἀνθος 6,10A 58,15 85,22

129,2 143,4.9

ἀνθρακώδης 217,10

ἀνθρωπαρεσκία 279,3.6

ἀνθρώπειος 341,16

ἀνθρώπινος 1,26 2,24 6,10

28,1 36,6 40,23Z 66,3 129,

15.21 152,17.20 163,13

166,6 184,15 185,5Z

187,2 216,19 244,9 266,

12 277,9 292,13.20 321,

7 333,21 342,2 348,10

391,13A

s. a. ἀκολουθία

ἀνθρωπίνως 105,5 334,8

ἀνθρωπόμορφος 257,16

ἀνθρωπος passim

ἀ. ὄν, τὸ ἀ. εἶναι 59,1

60,22 103,2 111,9 119,8

139,22 266,4 275,15

παρὰ ἀνθρώποις 61,21

90,22 100,11 182,3 185,

12 186,17 187,1 237,19

238,22 294,1 303,9 307,

15 385,12

πᾶς ἀ.

75,1 120,18 313,16

πάντες ἀ. 17,14 60,22

65,20 74,23 135,12 150,

9 261,16 368,22

ἀ. + Gott 25,3 44,15.

20 47,22 49,15 57,8.21

58,13 59,2 79,13 90,9

91,22 100,14 105,6.11

107,2 108,20 110,11 113,

3 123,5 134,6 135,16

185,12 186,17 192,10

215,10 226,8 230,24 231,

6 233,8 234,1.8.21 235,

13.14.16.19.23 236,2.6

239,2.10 241,2.10.19 261,

16 275,4 279,23 282,2.5

288,15 290,15.22 293,4.

17 294,1 300,21 301,11

302,9 303,9.18 304,2

305,11.13 307,15 313,7.

12.16 315,5.21 318,2

319,10.18.21 323,12 324,

2.4 328,12 341,9 344,5

355,10 363,9

ἀ. + Engel 14,13 57,8

58,6 135,16

ἀ. + Teufel 13,6 15,15

16,2 17,14.22 20,18 40,

16 91,22 104,11 329,7

360,3 361,18 363,10.11.

14.15.18 368,22 370,22

373,14.17 374,10

ἀ. + Tier 120,16 121,

3 233,8 236,6 305,11

320,6 345,5 346,19

seine Schlechtigkeit,

Nichtigkeit 38,14 79,13.

15 110,11 118,7 129,1

130,15 134,6.10 217,20

321,6

ἀ. in Sünde, Unreinheit,

Reue 42,20 50,5 57,8

108,20 118,5 129,20 131,

13 134,6 135,16.18 139,

22.24 140,1.2 143,12

215,10 216,17 290,15

293,17 301,11 303,18

323,22 329,7 331,7 333,10

ἀ. + Kürze des Lebens,

Tod 44,15.20 47,3.12.13

49,15 81,13 97,14 129,

12 130,13.17 131,3.6

132,5.8 134,17 143,12

155,21A 291,22 341,1

seine Urteilsfähigkeit,

Kenntnis, Weisheit 58,18

61,21 90,22 100,5.11

105,6 113,3 119,5 186,

17 187,1 218,25 230,24

231,6 233,8 234,1.18.21

235,13.14.16.19 237,19

238,22 239,2.10 241,2.

- 10.19 273,11 314,18 315, 363,8
 5 319,10 337,4 344,5
 352,2.4
 ἄ. mit Attribut 47,22
 57,21 58,6 63,19 119,15Z
 139,24 140,1 153,1.10
 190,14 239,4 277,11.20
 324,6A 328,12 347,9.15
 353,5 364,8 379,2A.21
 388,2
 vgl. ἀνήρ, ἄπαντες, πάν-
 τες
 ἀνθρωπότης 38,12 118,12
 333,3
 ἀνία 65,17 71,2 257,9
 ἀνιαρός 75,17
 ἀνίατος 160,15
 ἀνιάω 70,14 149,18
 ἀνίημι 76,17Z 108,5 202,
 12 384,8
 ἀνιμάω
 ἀνιμάομαι 212,3
 ἀνιστάω 330,9
 ἀνίστημι
 170,2 221,2.7
 ἀνίσταμαι
 "sich erheben" 134,2 167,
 24 168,1 213,2 230,12
 "auferstehen" 76,24 132,13
 170,7 391,14Z 395,21Z
 ἀνιχνεύω 171,7 281,9
 347,14
 ἀνόητος 3,17 349,5 364,
 15 376,17
 ἀνοια 19,7 195,2 330,14
 374,5.20
 ἀνοίγνυμι, ἀνοίγω 15,22 37,
 4.7Z.9Z.11 225,9Z 238,5Z
 ἀνοικτιρμόνως 208,6
 ἀνομέω 112,23 113,15
 ἀνομία 81,5A 103,20Z
 143,23Z 264,20 265,2
 ἀνομος
 290,16 303,10 366,2
 ἀνομον, ἀνομα 218,15
 225,20 292,9.10
 ἀνορευκτέω 68,10
 ἀνορθόω 182,15A
 ἀνορύττω 393,11
 ἀνόσιος 366,2A
 ἀνοχή
 303,18 304,6
 διὰ τὴν ἄ. τοῦ θεοῦ
 201,2.4 212,5
 ἀνταγωνιστής 18,3
 ἀνταίρω (χεῖρας θεῶ) 141,17
- ἀντάλλαγμα 237,14 319,18
 ἀνταποδίδωμι 250,7
 ἀνταπόδοσις 53,2 60,8
 186,1 206,14 214,4 258,
 20 269,8 271,22
 ἀνταποδοτικῶς 136,2
 ἀνταποκρίνομαι 1,17Z 144,
 20 146,21 190,12 353,23
 ἀντεισάγω 301,15 312,5
 ἀντεξέτασις 277,8
 ἀντέχω
 58,10 227,3
 ἀντέχομαι 176,10 189,
 12 262,25A
 ἀντηχέω 252,11A
 ἀντί
 ἄ. τοῦ passim (ca.190
 Stellen)
 sonstige 2,1.3 3,29 25,5
 31,17 69,4 124,15 142,11
 161,1-2A 168,5Z.6Z 171,5
 253,3 267,22Z 268,5 330,2
 ἀντίγραφον
 274,11.16 323,10 391,17
 ἄλλα, ἕτερα ἄ. .. ἔχει,
 ἔχουσι, περιέχουσιν 146,9
 149,16 160,4.22 173,10
 179,4 193,18 201,14 213,
 15 274,6 315,4 317,3
 322,7 324,20 327,21
 τινὰ τῶν ἄ. .. ἔχει, ἔ-
 χουσιν 115,18 121,12
 152,20
 ἀντιδίδωμι 268,5
 ἀντίδικος
 Gott καὶ ἄ. .. καὶ μάρ-
 τυς 100,11 124,19
 ἀντίδοσις 288,19 332,2
 ἀντικαθίστημι
 137,1 190,8 225,20
 ἀντικαθίσταμαι τινι εἰς
 τι 146,16 192,12 359,2
 ἀντικείμενος
 ἄ. δύναμις 152,11 234,9
 ἀντικρίνομαι 111,15
 ἀντιλαμβάνομαι 284,20
 ἀντιλέγω
 112,18 145,1 151,3 172,
 7Z.10Z 174,3 200,13
 206,1 207,19 242,8 243,14
 246,9 270,13 275,14 280,
 17 297,16 306,2 355,13
 ἄ. πρὸς τι 73,20 90,11
 268,10 276,5 396,17
 ἀντίληψις 243,20A 348,7

- ἀντιλογία 50,13 51,12 65, 9 67,16 69,14 82,5 164, 6 171,6 278,15 280,5
 ἀντιμάχομαι 142,7
 ἀντιμισθία 13,10 18,6
 ἀντιπάθεια 239,23
 ἀντιπαθῶς 311,10 (ἔχω)
 ἀντίπαλος 19,11 141,20 333,8
 ἀντιπαραβάλλω 241,18
 ἀντιπαραχωρέω 136,8 222, 13 231,8
 ἀντιπίπτω
 59,14 205,2
 τὸ ἀντιπίπτον 59,16 82,8 206,3
 ἀντιπράττω 16,1.2.4 18,8 115,21 132,15 221,7.15 373,1 381,12
 ἀντίρρησης 111,5 243,14A
 ἀντισταθμίζω 236,25 238, 15.17
 ἀντίστασις 142,5 153,23
 ἀντιτάττομαι 329,16 359,10
 ἀντιτείνω 88,10 (πρὸς θεόν)
 ἀντίτυπος 196,20
 ἀντιωθέγγομαι 30,16 53,9 91,14 145,2-3A 252,11 280,5A 355,6
 ἀντιωθόγγως 224,3
 ἀντίφρασις 111,7 (κατὰ ἀν- τίφρασιν)
 ἀντίχριστος 224,7A.12 371,2
 ἀντλέω 75,17
 ἀντοψίς 294,6
 ἀντρον 321,17
 ἀνυπαρξία
 161,5Z
 εἰς ἄ. χωρέω 132,6 174, 21 333,14
 ἀνυπέβλητος 150,14
 ἀνύποιστος 73,11 196,21A 263,7
 ἀνύποπτος 3,6
 ἀνυπόστατος 40,5 73,11A 196,21
 ἀνυποτακτικός 348,2A
 ἀνυπότακτος 113,6.7 348,2
 ἀνώω 114,10
 ἄνω
 222,19
 αἱ ἄ. δυνάμεις 223,23
 ἀνωδύνας 67,8 95,12
 ἀνωθεν 3,21 134,6 158,17 233,6A 244,8 294,20A
 ἀνωμαλία 86,10 186,17 188,1 189,4
 ἀνώματος 218,15A 377,11
 ἀνώουμος 252,23
 ἀνωτέρω 36,14 104,4 212, 8 262,23 228,2 308,5 338,15A 381,5
 ἀνωφελής 50,13 137,12
 ἀνωφελῶς 137,17
 ἀξία
 κατ' ἀξίαν
 303,21 304,3
 τὸ, τὰ κατ' ἄ. ἀπονέμω τινα
 110,10 111,23 188,16 288,12 291,7 305,5 311,2 328,6
 παρὰ τὴν ἄ. κακῶ 1,10
 πρὸς ἀξίαν 289,20 303, 13 304,3A
 ὑπὲρ τὴν ἄ. φθέγγομαι
 59,1
 ἀξιάστος 241,20
 ἀξιέραστος 242,11 (ὁ θεός- δοτος πλοῦτος)
 ἀξιος
 197,3 232,13
 m.Gen. 2,13 30,20 57,2 74,16 172,24 210,8 219, 13 237,18 250,6A.16 260, 1 269,15 273,8 285,20 331,12 354,17 364,15 365,2 384,7 s.a. ἔπαινος
 m. Inf.
 250,14.18
 ἀξιον sc. ἔστιν m. Inf. 118, 16 325,9 381,6 383,2
 ἀξιόω
 "bitten, fordern" 91,1 118,9 255,22 288,10 291,4
 "wert achten" 2,17 17,1 42,5 56,21 76,12 79,16 195,7 209,13 244,20 307, 15 324,9 328,14A.15.18.20 330,22 383,7.21
 ἀξίωμα 180,22
 ἀξίως 118,19
 ἀοίδιμος 150,19A
 ἀοίκητος
 85,7Z
 ἡ ἄ. sc. γῆ 17,15 341,20
 ἀορασία 165,20 205,19
 ἀόρατος
 18,24A 59,5 149,13 152, 21 221,17A 235,12 239,2. 9 240,11.12 257,3 s.a.
 ἀπόκρυφος

von Gott 15,4 59,2
 93,12 195,5 200,17 203,
 4.10 295,4A
 άοράτως 152,11 166,16
 295,4A
 άοργήτως
 ά. καί άπαθός ο θεός τι-
 μωρείται 93,20 311,9
 άόριστος 19,13
 άορίστως 154,15
 άπαγγελία 13,19
 άπαγγελία τινί των λόγων
 χράομαι 81,18 334,1.23
 άπαγγέλλω 20,18 22,21A
 41,20 230,21 316,14Z 331,
 20
 άπαγορεύω
 του άπηγορευμένου φύλου
 γεύομαι 42,14 43,7
 άπάγω
 122,1A
 άπαγε 90,20 219,24
 άπάθεια 259,21
 άπαθής 328,17 376,1A
 άπαθός 93,19 243,1 311,9
 s. a. άοργήτως,
 άπαιδαγωγήτος 9 Fr. 4,2
 άπαίδευτος 173,20A
 άπαιδία 25,16 212,14
 333,18
 άπαις 14,1 49,7 330,12
 άπαιτητής 45,6
 άπαιτέω
 10 Fr. 6,7 34,4 45,10
 261,19 296,2 347,10
 ά. τας δίκας 133,6
 217,2
 άπαλείω (τήν άμαρτίαν)
 284,12 300,13
 άπαλλαγή 29,11 69,11 70,
 13 102,7
 άπαλλάττω 4,21 28,10 45,
 6.12 50,1 69,7A 73,12
 78,20 89,9 97,14 104,22
 107,4 132,9 157,7 256,5
 269,13 290,4Z
 άπαλλοτριδω 188,6Z
 άπαλός 372,6
 άπανθρωπία 212,15A
 άπαντών
 86,19A 114,4 123,5 185,
 6 310,10A 316,9Z.11.12A
 339,21
 ά. προς τι "erwidern" 118,
 9 144,6 218,7
 άπάντησις 185,8 351,9A

άπαΞ

10 Fr. 8a,2 11 Fr. 9,3 131,
 10 175,3 282,4Z 298,4
 349,18 370,1 381,5Z 386,2
 ο ά. άποθανών u. άηnl.
 76,23 77,10 81,12A 109,7
 130,18 134,19.21 151,12
 άπαξαπλώς 343,12
 άπαράγραφτος 398,3
 άπαραίτητος 160,20 (τιμωρία)
 άπαραμύθητος 66,14
 άπαισθημέω 227,22A 238,21/
 2A
 άπαρτίζω 316,11A
 άπας 2,7 3,19
 13,22 20,3 49,13 58,17
 125,11 148,17 155,9 220,13
 225,7 241,9.14 265,15
 295,6 300,17 313,7.12Z
 328,10 330,4 333,17
 348,7A 385,7 389,18 390,
 13 392,5
 άπαντες = alle Menschen
 43,22 121,14 155,21 219,
 24 392,5
 άπασχολέω 31,18
 άπατάω 41,18 264,20.23
 310,7.9Z.10 316,9A 360,4
 άπάτη 374,9.12 375,15
 άπαύστως 149,15 (δακρύω)
 άπειθέω 123,20
 άπεικαστέον 54,12
 άπεικός 103,7
 άπειλέω 371,20.21
 άπειλή 53,13 202,12 283,
 16 318,20 319,2 384,8
 άπειλητικώς 134,12
 άπειμι
 τό άπόντων καταλαλεῖν
 164,12
 άπειμι, άπίων 33,16
 άπεκδέχομαι 188,11.15
 άπελέγγω 90,20 100,25
 άπελπίζω 61,8A
 άπεμπολάω 208,7
 άπεμψαίνω 181,11
 άπεραντος 263,19 314,2
 άπεργάζομαι 134,3 159,10
 330,3 344,10.16.19 360,6
 άπερίληπτος 231,10 (πρόνοια
 Gottes)
 άπερίσπαστος 10 Fr. 7,1
 241,4
 άπερισπαστός 10 Fr. 6,10
 άπέροχομαι 53,2 76,18Z 91,6
 108,17A 156,3 175,23Z 264,

- 10
 ἀπεσκληκῶς 376,8A.12
 ἀπέχθεια 3,5
 ἀπεχθής 225,19A
 ἀπέχομαι 8 Fr.3,3 219,2
 262,24 300,6 312,2
 ἀπηνέστερον 190,13
 ἀπηχής
 ἀπηχῆς sagen κατὰ θεοῦ
 102,23 225,19
 ἀπιστος 31,11
 ἀπλανής
 50,17 122,15Z 133,10
 279,14
 ἀπλανέστατος 122,16
 ἀπλανῶς 99,21 236,16
 ἀπληστος 143,15 (οἱ δ.)
 ἀπλήστως 160,14 176,10
 ἀπλότης καὶ ἀκακία 191,
 19/20A 226,16
 ἀπλοῦς 56,23 103,4
 ἀπλούστερος 319,12
 ἀπλόω 113,12Z.14 352,10.12
 ἀπλῶς
 1,25 21,7.8 37,4 75,4 154,4
 186,6A 273,9 275,7.11A
 καὶ ἄ. εἰπεῖν 4,8
 329,6
 ἀπό passim (ca.110 Stellen)
 ἀποβαίνω 127,6 293,3.8
 ἀποβάλλω (ἀποβεβληκῶς τοῦς
 παῖδας) 9 Fr.5a,7 260,5
 ἀποβλέπω 29,18 72,3Z.13
 255,19
 ἀπόβλητος 116,2 133,3
 ἀπογεύομαι 265,14
 ἀπόγονος 160,18
 ἀπογράφω 133,8
 ἀπογυμνῶ 208,12 230,8
 333,5
 ἀποδείκνυμι, ἀποδεικνύω
 61,22 91,3 99,5.10 122,
 10 126,11 380,7
 ἀπόδειξις 117,9 192,13
 εἰς ἄ. τινος 99,8 253,
 15
 ἀποδέχομαι 2,4 5,3 95,21
 117,18 125,12 187,2 332,4
 ἀποδίδωμι
 1,11 5,13 24,17 47,17
 117,19A 132,4 135,14
 177,22 198,20 303,20 328,3
 ἄ. τὴν αἰτίαν τοῦ ποθεῖν
 τὸν θάνατον 47,17 132,4
 ἄ. τῆ φύσει τὸ χρέος 14,
 2 23,11 24,8
 ἀποδιῶκω 197,13
 ἀποδοκιμάζω 187,3A
 ἀπόδοσις 162,18
 ἀποδοτικῶς 136,2/3A
 ἀποδοχή 117,19
 ἀποδρέομαι 241,13 (καρπούς)
 ἀποδύρομαι 71,21
 ἄ. πρὸς θεόν 134,10
 255,8
 ἀποδυσπετέω 80,2
 ἀποδυσπέτησις 46,7 104,7A
 ἀποδύω
 ἀποδύομαι 24,2 114,3
 ἀποζῆν 29,8
 ἀποθαυμάζω 241,8.10 331,22
 ἀποθήκη 63,10 229,11
 ἀποθνήσκω 42,23 49,18
 69,3.8A 76,23 77,10 81,
 12 88,15 108,18 130,18
 131,3.6.17A 132,5.8 134,
 13.19.21 155,21 156,4
 157,10 187,10 225,16Z
 309,14 364,20Z 370,2Z
 392,13
 ἀποκαθαίρω 98,19 327,13
 ἀποκαθίστημι
 83,22 178,1.2 229,11
 247,15 285,6 384,11
 ἀποκαθίσταμαι 359,2A
 ἀποκαλέω 65,13 (ἀγιον τὸν
 θεόν)
 ἀποκαλύπτω 40,12 136,17Z
 393,12
 ἀποκάλυψις 56,21 (θεῖα)
 ἀπόκειμαι 156,4 180,2
 186,3 391,11
 ἀποκλείω 92,7.9 268,10
 340,16 343,3 373,6
 ἀποκληρόομαι 305,11
 ἀποκναίω 27,23
 ἀποκομίζω 21,12 (ἀγγελίας)
 ἀποκρεμάννυμι 369,11
 ἀποκρίνω 187,3
 ἀποκρίνομαι 59,3 136,
 23 137,20 165,11 173,19
 181,20 200,20 272,10
 280,5.8.18A 287,5 296,22
 334,5 335,2 336,5.19
 353,18Z.20.21 358,4Z.5
 ἀπόκρισις 16,21.22 280,8A
 297,10 358,5A 383,3
 ἀποκρούομαι 21,18
 ἀποκρυβή 221,11 (ἄ. ἔχω)
 ἀποκρύπτω
 47,11Z.12 63,11 128,13
 150,6 335,3Z 342,21 393,

- 12A
 ἀποκρύπτομαι 245,12.14
 ἀπόκρυφος
 τὸ ἄ. καὶ ἄορατον τῆς ψυ-
 χῆς 149,13 257,3
 τὰ ἄ. 148,19 321,20.21
 341,4 352,6
 ἀποκτείνω 22,20 37,19Z
 79,4Z
 ἀποκυέω 42,14
 ἀποκύσσω 345,24
 ἀποκωλύω 321,6
 ἀπολαμβάνω
 13,21 69,7 165,20 166,11
 284,12A 392,14
 ἄ. τὴν προτέραν u. ἄηnl.
 εὐδαιμονίαν 110,14 113,22
 190,17
 ἄ. κατά τι 83,15 186,11
 ἄ. πρὸς δὲ πρᾶττω 260,18
 265,10
 ἀπολάμπω 249,6
 ἀπόλαυσις 75,7 177,17 228,16
 ἄ. τῶν ἀγαθῶν 84,1 96,
 22 393,1 396,18
 ἐν ἄ. τινὸς γίνομαι 177,
 13 196,22 393,1
 ἀπολαύω 1,14 30,12 81,6.
 16 84,19 105,11 115,5
 170,6 177,13A 246,7
 247,21 248,2 251,16.20
 332,25 252,10 396,13.16
 ἀπολέγω 22,1 373,7
 ἀπεῖπον πρὸς τὰς συμφο-
 ρὰς 28,16 29,11 134,5
 ἀπολέμητος 115,5
 ἀπολιθῶ 376,11
 ἀπολιμπάνω 56,13 59,2
 ἀπολιθαίνω 57,20 140,6
 ἀπόλλυμι
 18,19 26,1 54,3 77,9
 95,8Z 96,10 119,7 134,5Z
 ἀπόλλυμαι 29,17 38,11.
 13 53,12 54,5.15 71,20.
 23Z 77,8 85,7 102,13Z
 151,16 161,20 166,25Z 174,
 20 246,16 278,8 392,12.13
 ἀπολογέομαι 65,9 66,2
 103,1 154,22 156,10 388,11
 ἀπολογία 65,9/10A 128,9
 215,8
 ἀπολοφύρομαι 188,15 202,6
 ἀπολυτρόομαι 301,13
 ἀπολύτρωσις 301,15 366,3
 ἀπολύτως 33,18
 ἀπομάχομαι 144,20A
 ἀπομερίζω 229,10
 ἀπομεριννάω 48,14
 ἀπομιμέομαι 262,7
 ἀπονέμω 18,7 386,15
 τό, τὰ κατ' ἄξίαν ἄ
 τινί s. ἄξία
 ἀπονίπτομαι 98,21
 ἀπονος
 ἀπονώτερος 61,2
 s. a. ἀμέριμνος
 ἀποξέω 27,23
 ἀπεξεσμένος 243,4
 ἀποξηραίνω 58,14 85,
 17 213,16Z 360,16Z
 ἀποπέτομαι (ἀπέπτῃν)
 251,7 254,12
 ἀποπίπτω 9 Fr. 5a,5
 213,17Z.18Z 360,17Z
 ἀποπληρώω 264,1A
 ἀποπλύω 129,21A
 ἀποπνίγω 255,4.5
 278,9
 ἀποποιέομαι 167,17Z
 ἀπορέω 129,6A 150,3
 190,12 200,18 209,9
 215,5 228,2 339,22
 ἀπορία
 27,20 160,5 181,16A 185,25
 202,11A 212,21 339,22
 ἀπορία συνέχομαι 151,18
 272,10
 δι' ἀπορίαν 211,6 243,
 14A 250,5
 ἀπόρρητος 15,7 332,19
 ἄ. σοφία τοῦ θεοῦ 337,
 6 345,16
 ἀπορρινήματα 362,13
 ἀπορρίπτω 89,10 336,3
 ἀπερριμμένος 29,19 33,
 1 49,7 388,1
 ἀπορριφή 109,13
 ἀπορροή 143,9
 ἀπορρᾶνίζω (-σθεῖς) 74,2
 262,10
 ἀποσβέννυμι 54,16 149,10
 158,18 185,15
 ἀποσεύομαι 141,17-18A 357,
 20 390,6.12
 ἀποσημαίνωμαι 129,5
 ἀποσιωπάω 275,4 350,6A.8
 ἀποσιώπησις 275,19
 ἀποσκληρύνω 349,23
 ἀποσκοπέω 159,15 352,13
 ἀποσος 15,4 (θεός .. ἀπο-
 σος, ἀμεγέθης)
 ἀποστασία 370,22

- ἀποστάτης (δράκων) 333,3
 356,21
 ἀποστατικός
 ἄ. δυνάμεις 3,25 57,18
 369,21
 ἀποστέλλω 11 Fr.9,4Z 18,
 21Z 134,13
 ἀποστολή 321,1 (χιόνος)
 ἀποστολικός 2,16 92,17
 τὸ ἄ. 119,15A 242,17A
 257,12A
 ἀπόστολος
 οἱ ἄ. 2,21.22 3,8.21
 41,23 169,18 232,18
 335,23 369,13
 ἄ. = Paulus 52,19 67,
 25 94,17 96,5 103,11
 104,8 119,15A 130,2 132,
 17 149,23 183,4 210,3
 224,7.11 235,3 240,15
 241,24 242,18 257,12
 259,7 328,16 329,10
 332,11 362,4 363,12 370,1
 ἀποστρέφω 48,5.11 255,11
 308,10
 ἀποστροφή 48,15
 κατὰ ἀποστροφήν (Redefi-
 gur) 275,21
 ἀποτάδην 110,5 157,17
 ἀποτείνω 336,24
 ἀποτείνομαι πρὸς τί, τινά
 73,6 95,15 269,19
 ἀποτελιχίζω 195,6
 ἀποτελεσμα 59,20 (τὰ ἄ. τῶν
 ἀσεβῶν)
 ἀποτελέω 239,20 252,13A
 319,5
 ἀπέμνω 143,2
 ἀποτήκω 284,2
 ἀποτίθημι 237,21A
 ἀποτίθεμαι 51,21
 ἀποτίκτω 42,12A 346,2
 350,4.12
 ἀποτίνω 296,16 (δίκας)
 ἀποτολμάω 1,18 138,6
 187,19 281,19
 ἀποτρόπαιος 39,6 161,22
 ἀποτυγχάνω
 οὐκ ἄ. τινός 163,20
 195,24
 ἀποφαίνω
 181,9 203,18 218,21
 299,16 305,19 386,16
 ἀποφαίνομαι 53,4 88,8
 95,13 100,16 101,17 103,
 1.9 183,3A 187,20 190,7
 270,21 299,17 326,13
 331,6.15 332,10
 ἀποφαντέον 55,3
 ἀποφαντικῶς 17,23 162,16
 ἀπόφασις 165,11.12 200,11
 201,20 284,13.15
 ἀποφέρω 188,20
 ἀποφεύγω 105,15 269,13
 ἀποφυσάω 185,20 229,6
 ἀποχαράττω 41,24
 ἀποχή (κακίας) 263,1A
 286,14
 ἀποχωρέω 152,13
 ἀποχωρίζω 160,15 167,24
 ἀπρακτος 54,16 65,7
 ἀπρεπής 304,4
 ἄ. τι, οὐδὲν ἄ. 25,2
 26,4 36,4 102,23 167,11
 ἀπρονόητος 18,13 290,21
 ἀπροσδεής
 ἄ. ὄν, von Gott 192,9
 326,19
 ἀπροσδοκῆτως 159,17
 ἀπροστάτητος 246,17
 ἀπροσωπολήπτης 100,2A
 ἀπροσωπόληπτος (Gott) 89,2
 99,12.15 100,2 171,11
 261,18 270,2 385,16 (Got-
 tes κρῖσις)
 ἀπροσωπολήπτως 202,14
 ἀπροφάσιτος 261,4A
 ἀπτόητος 54,5
 ἀπτομαι 18,15Z 22,17 24,
 10 27,13 66,12Z 91,19Z
 99,5 146,13 174,18 277,22
 ἀπωθέω 46,10Z.12 296,17
 ἀπώλεια 13,17 20,9 23,22
 36,2 85,22 141,1A 153,14
 174,11 175,4 177,4 186,
 6 188,11 221,11.12 228,
 16A 258,22 308,20 350,3
 373,17 375,17
 ἄρα 1,11 47,19 260,16Z
 270,2A.11 292,11A 342,
 16A 360,13Z
 ἄρα
 33,21 74,22 80,3 119,3
 126,8 139,5 145,11 230,13
 299,12 324,22Z 326,18
 ἄ. οὖν 256,8 320,13
 335,6
 ἄρα 212,6A
 ἄραβίς 349,20 (δρονίς)
 ἀραιότης 315,11
 ἀραιώσις 315,6
 ἀράχνη 85,5 (δίκην ἀράχνης)

- διαλύομαι)
 ἀργύριον 231,12 237,2
 317,9Z 377,14Z
 ἀργυροῦτις sc. γῆ 231,8
 ἀργυρος 198,5 231,2.21
 ἀρδεία 130,16
 ἀρδεύω 84,20
 ἀρέσκω 260,16Z.17 301,7
 ἀρεστόν 104,6
 ἀρετή
 1,12 2,19 4,12 13,7.9
 17,24 35,6 47,5.8 52,
 3.12 103,4 215,16A 243,
 4 244,21 245,7.11 250,
 16 252,4 290,12.14 325,
 16 330,24 332,1.22 353,
 5.8 359,8 385,8 392,3.7
 396,8A 397,21
 κατ' ἀρετήν 18,6 244,7
 249,14 259,16A 266,4
 307,19 s.a. ἔξασκέω
 Hiob διδάσκαλος ἀρετῆς
 8 Fr.3,8 245,7
 sein Schicksal Prüfstein
 der d. 181,7 258,20 332,
 1 382,15
 d. + Schlechtigkeit 4,7
 38,11.14 39,5 41,16 154,
 16 188,2 211,6 262,25
 277,20 286,14
 ἀρθρον 238,12
 ἀριθμός 223,11Z 263,21
 314,2.5 333,15 344,8
 346,2 386,6
 ἀριστα 281,22 331,5.9
 334,2 395,6.9
 ἀριστεία 395,3
 ἀριστερός 329,9Z 348,9
 ἀριστος 13,21 69,7 72,20
 237,2
 ἀρκέω
 ἀρκεῖ 260,16 218,25
 ἀρκέομαι 18,18
 ἀρκυς 159,17
 ἀρμόζω 303,5 385,6
 ἀρμονία 55,17 230,16 231,
 12 240,7 241,14
 ἀρμονίως 83,7A
 ἀρνεόμαι 35,5
 ἀροτριάω 21,7Z 52,21
 ἀρόω 241,12 348,4
 ἀρπαγή 267,13
 ἀρπαζώ 177,22 178,1 211,
 16 247,14 249,13 267,20
 372,14
 ἀρπαξ 183,2 309,7Z
 ἀραγή 271,17 (πίστις)
 ἀραγκτος 333,8
 ἀραην, ἀραην 10 Fr.6,4.9
 29,18 38,15Z.22 347,1Z
 ἀρατος 18,24 354,11
 355,8
 ἀρατώ 372,11 (ἡρατημαί)
 ἀρατος 67,21.24 207,5
 232,12.14
 ἀρατύω 68,1
 ἀραγγελος 132,15Z
 ἀραχίος 327,7 (ἐκ παλαιου
 καὶ d.)
 ἀραχέκακος 357,4 (δράκων)
 ἀραχέτυπος 262,7
 ἀραχή
 "Anfang"
 58,20Z 105,7 203,13A
 215,15 216,1Z 261,17
 340,3 364,5Z 369,6A
 τὴν ἀραχὴν 9 Fr.5a,4 356,
 15
 ἀρ' ἀραχῆς 8 Fr.3,4 123,1
 (τὰ) ἐξ d. 20,15 54,8
 102,13 106,10 121,4 151,
 19 195,25 226,8 235,24
 285,3 314,12 323,17 326,
 6 335,2A
 ἐξ ἐτέρας d. 242,9 288,7
 κατ' ἀραχῆς 313,7 370,6
 "Herrschaft" 43,20 249,
 13 313,13 318,12 363,5.
 11.17
 milit. "Formation" 22,3
 ἀραχ
 "herrschen"
 3,25 313,7.9Z 363,9
 οἱ ἀραχόμενοι 31,17
 ἀραχομαι "anfängen" 74,15
 126,24 176,4 278,18 279,
 12.19 334,6 378,9 385,5
 387,4
 ἀραχων 16,21.22 122,3 124,
 5Z 141,20 245,7 249,15
 292,14.16Z 293,7 363,6.
 7Z.13Z
 ἀραφή 334,2
 ἀραφέστερος 3,14 335,11
 ἀραφῶς 334,22
 ἀραφέστερον 81,18
 ἀραφωία 295,21
 ἀραβεστος (πῦρ d.) 229,8.12Z
 ἀραβεία
 45,1 60,7 87,9 98,13
 101,2 103,16 143,12 157,
 12 172,16 183,20 186,9

- 189,11 211,3.15 228,12 230,8 253,15 304,5
 wegen d. denunzieren,
 verurteilen 98,15 181,16
 195,2 200,19 212,15 214,
 6A 227,15 242,16 270,8.
 15.20 271,21 292,20 384,17
 άσεβέω 105,9.14 200,7
 290,15
 άσεβής passim (ca.130 St.)
 άσεβέστατος 292,14
 άσεβῶς 226,21A
 άσειστος 21,6 28,12
 άσθένεια 19,6 28,14 66,
 3A 310,3 321,7.11 354,9
 άσθενέω 66,10Z 130,1A
 232,3
 άσθενής
 58,12 66,10 146,12 206,
 8 344,3A
 τὸ τῆς φύσεως d. 80,8
 118,4 128,24A
 άσθενέστερος 118,6A
 άσίδα 348,17.18.21 349,1.
 5.10.11 350,15
 άσιτος 34,1
 άσκέω 358,17 365,9
 άσκητής 371,21
 άσκός 129,1 278,16
 άσοφος 90,13 135,11
 άσόφως 230,13
 άσπάζομαι 206,19
 άσπίς 141,19 176,18
 άστάτως 17,14
 άσταχυς 232,12
 άστενακτί 47,17
 άστήρ 39,2 41,9.13 93,3
 342,17 343,2
 άστοχέω 235,22
 άστραπή 179,8Z 322,20
 378,13Z
 άστρον 41,8.14A 92,8 179,
 6Z.12.16 217,11 378,10Z
 άστρῶς 217,9 343,5A
 άσύγκριτος (σοφία) 219,12
 327,19
 άσύγχυτος 136,15.20
 άσυμπαθής 23,10
 άσυμπαθῶς 29,13
 άσυνετος 74,8 331,19 348,
 17.21
 άσυνετώτερος 124,9 348,
 16
 άσυνέτως 297,10
 άσυνήθης 249,1
 άσφάλεια 197,15.17 338,15
- άσφαλής 244,8
 άσφαλίζομαι 31,1 91,12
 102,10
 άσφαλῶς 6,8 59,17A 85,11
 197,16 200,14 236,12.21
 244,10
 άσχολέω 10 Fr.6,9
 άσωτία 65,17A
 άταράχως 140,17
 άταφος 141,9
 άτε 294,6A 370,4A
 άτε δὴ 218,19
 άτελεύτητος 398,8
 άτελής 184,11
 άτενίζω 344,10
 άτημέλητος 345,13
 άτιμία 107,24 329,6.10Z
 333,18
 άτιμος 252,3.22 269,11A
 άτιμώρητος 91,6 120,11
 141,7
 άτονία 257,9A
 άτονος 312,5A
 άτοπος 312,2.5.6 330,14
 οὐδέν d. u. dñhl. 65,9
 102,10 181,6 218,18 291,
 14 312,21
 άτόπως 312,23A
 άτραπός 72,7Z
 άτρεπτος 57,19
 άτύφως 243,2 (άπαθῶς καὶ αὐ)
 αὐ 257,9(καὶ αὐ πάλιν)
 άυγασίς 56,24A
 άυγή 260,2 (λίθων άυγαί)
 άυθάδεια 54,4
 άυθεντέω 256,5
 άυθημερινός 75,1.4(μισθωτός)
 άυθίς 221,6 225,2 384,13A
 καὶ α. 24,15 26,8 33,
 16 66,2A 108,18 262,6A
 381,16
 άυλαξ 348,3(άυλακας τέμνω)
 άυλίζομαι 353,6 364,21
 365,1 375,11Z
 άυλοποιέω 334,8A(άυλοποιη-
 θεὶς ὁ αἴψ)
 άυλος 92,14
 άυξάνω, άυξω 18,2 21,11
 43,10 84,18 108,5 346,3
 374,17A 387,18Z 394,12
 άυξησις 21,9.10A 167,13
 358,3 391,8
 κατὰ άυξησιν 21,5 254,
 10
 άυπνος 34,1A
 άυρα 56,14.24 229,9

- ἀδριον 77,7
 ἀτεξεύσιος 153,6
 τὸ ἀ. 16,8.9 153,3.5
 210,2.6A
 ἀτεξευσίως 153,3A
 ἀτήκοος γίνουμαι 281,2
 ἀτύκτα γοῦν 217,9 229,19
 371,20 374,4
 ἀυτόγλυφος 252,21
 ἀυτοαλήθεια 99,16
 ἀυτολεξεί 147,10
 ἀυτομάτως 213,18Z
 ἀυτονομία 346,18
 ἀυτοπροσώπως 379,22
 ἀυτοπτέω 349,17
 ἀυτόπτης 181,6 186,6
 ἀυτόροφος 345,24
 ἀυτός passim
 α. "selbst" ca.180 St.
 ἀυτοσοφία 90,11 219,14
 ἀυτόχειρ 151,20 256,5-6A
 ἀυχήν 141,17 350,20
 ἀυχημρός 42,2Z
 ἀυχμός 318,6
 ἀφαίρεσις 13,12 21,10
 27,18
 ἀφαιρέω
 1,5 24,15 122,19Z 165,
 22 247,13 308,5Z 339,20
 392,6 393,7A
 ἀφαιρέομαι 14,6Z 102,2
 194,1 206,4 208,10 211,
 15/16A 248,15 253,14-15A
 330,13Z 367,6 381,14
 ἀφανής 56,8 86,8 131,3
 203,2Z.5 212,3 241,11
 295,4 330,10 359,19
 ἀφανίζω 85,6 94,24 131,
 18 342,13 351,13A
 ἀφανισμός 196,16
 ἀφαρπάζω 208,6A
 ἀφατος 255,19 352,5 359,9
 ἀφεγγής 39,10 155,23 161,
 1 249,8 339,7
 ἀφέγγεια 161,1A 179,20
 ἀφειδῶς 176,10
 ἀφθονία 316,3 394,14
 ἀ. ἀγαθῶν 308,17 393,6
 ἀφθονος 388,5A
 ἀ. ἀγαθὰ 196,4 393,18
 ἀφθόνως 181,21
 ἀφίημι
 2,7 18,14 76,11 82,17 103,
 16.18Z 278,18.19 284,4
 318,7 322,20A 388,12Z
 ἀ. σωτήν 14,5 24,21
 36,3 317,16 343,22 388,8
 ἀφικνέομαι 7 Fr.1,4 31,20
 129,10Z 269,5 293,14
 ἀφιλόσομος 23,16 66,13.15A
 ἀφιλόστοργος 345,13
 ἀφιξίς sc. der Freunde Hiobs
 31,22 32,15 269,6
 ἀφίπταμαι 349,3 350,12
 ἀφίστημι
 79,7Z 130,7 165,7 226,16
 ἀφίσταμαι 46,7Z 128,3
 184,22 191,1 253,6 363,
 11 364,7
 ἀφόβητος 71,2A
 ἀφοβος 63,12 135,12
 ἀφόβως 128,4 138,6 215,
 16 277,13
 ἀφοράω 151,17
 ἀφόρητος 71,2
 ἀφορίζω 153,5 335,21Z
 ἀφορμή 206,6(τοῦ ζῆν)
 ἀφορούνη 30,8 52,14 187,10
 ἀφρων 25,5 30,7 59,6.8.9
 187,10 242,18Z 252,22 297,
 18
 ἀφυγιάζω 212,12
 ἀφυκτος 261,3 (τιμωρία)
 ἀφυπνῶω 282,18
 ἀχανής 246,5
 ἀχαριστέω 196,5A
 ἀχαριστία 196,5
 ἀχάριστος 196,6
 ἀχθομαι 119,9 390,6A
 ἀχθοφορέω 362,17
 ἀχλύς 39,10
 ἀχρεῖος 167,23 250,6
 276,1
 ἀχρειότης 250,10
 ἀχρηστος 62,1A
 ἀχρις 112,7 225,18A 262,
 12A 274,7Z.17Z
 ἀχρόνως 241,22
 ἀχυρον 185,21 229,11Z
 ἀχώρητος 235,17A
 ἀχώριστος 170,16.17 280,1
 ἀψευδής 91,2 99,12A.15
 100,2 193,7
 ἀψευδῶς 99,21
 ἀψίς 378,23(οὐράνιαι ἀ.)
 ἀψυχος (τὰ ἀ.) 120,17.19
 ἀωρί 56,5 195,18A
 ἀωρία 195,18 (ἐν ἀ.)
 ἀωρος 143,5.8 196,2 228,
 4 309,14

- βαβαί 24,8 386,15
 βαβίζω 71,12 92,18 158,
 20 188,4
 βαθέως 310,13
 βάθος 86,4.5 204,15 209,
 5 231,15 233,6 317,16Z
 336,12
 βαθύς
 39,3 56,5 115,5 231,17
 277,5 392,19
 βαθύτερος 319,9
 κατά δὲ β. διάνοιαν u. ähnl.
 302,14A 307,18 321,8
 βαλλαντίον 133,5.10A
 βάλλω 13,19 18,2A 21,20A
 59,18Z 71,2 73,21 75,23
 108,1 109,18 142,21Z
 210,19 211,6A 213,9 234,
 11Z 357,5 367,10
 βαπτίζω 129,21A 366,3
 βάπτω 114,2Z 193,11Z
 βάρος 23,15 51,21 80,20
 βαρύνω 280,17 (τὴν χεῖρα
 κατά τινος)
 βαρύς
 66,15A 73,11 163,6 164,
 12 167,23 201,15 304,3
 337,4
 βαρύτερος 66,18
 βαρύτης (ἡ τῶν λόγων) 164,
 4 168,20 269,6
 βασανίζω 126,24
 βάσανος 5,5 27,14 49,
 6.9 68,23 78,16 89,9
 95,6 99,8.10.17 101,3
 102,2.5.7 103,3.16.24
 108,8 109,12.20 118,17.
 21 128,4 132,4.9 133,
 23A 170,5 181,7 183,18
 198,3 269,13 290,6
 βασιλεία 31,20 379,8Z
 397,21.22/23A
 βασιλεύς 2,10 19,4Z 31,15 32,6.7
 43,18 165,22 224,3Z.5Z 249,16
 292,13.17 293,7 295,9Z.11
 307,15.19 318,21 397,20.21.23
 βασιλεύω 2,28 122,7
 329,17 379,7.9
 βασιλικός 149,7 162,6(β. ἀ-
 νάγκη) 201,19
 βασιλῆς 389,6
 βάση 247,6 344,18
 βασκανία 2,6
 βάσκανος 2,5
 βαστάζω 182,16 222,19 315.19.20
 βάτος 267,23
- βαφή 344,4
 βδέλυγμα 253,7
 βδελυκτός 140,1 (ὁ ἀν-
 θρωπος)
 βδελύττομαι 101,5Z.6
 βέβαιος 17,13 44,22A
 ἐν β. ἔχω 174,19 176,
 17 247,13
 βεβαιότερος 42,1Z
 βεβαίως 59,17 86,7A
 βέβηλος 8 Fr.2,3
 βέλος 67,6 147,20 230,
 2-3A 248,7 351,9
 βελτίων 46,1 283,11A 395,
 2Z
 βέλτιον sc. ἐστίν 69,3
 98,12 165,10
 βῆμα 202,6
 βία (βίᾳ) 249,13 289,21
 312,1
 βιάζομαι 16,9 193,15
 βίαιος 20,20 361,21Z
 βιβλίον 1,20 5,9 327,1
 Buch Hiob 1,22 2,8.22.26
 7 Fr.1,9 31,3 70,17 391,16
 396,1
 ἕτερα βιβλία "andere
 Handschriften" 33,4(τινὰ
 β.) 44,22 45,17 47,10
 βίβλος 357,11
 Buch Hiob 391,17 395,25
 βιβρώσκω 58,10
 βίος
 31,3A 44,7 45,7 46,15
 49,18 61,3 63,22 71,2
 74,22 75,9 76,6 79,6Z
 81,12 83,23 84,7 88,14
 97,15 118,5 130,18 156,
 8 184,22 185,15 189,3
 206,19 228,16A 259,20Z
 282,21 302,14 308,17A
 330,1 369,1 377,21
 ὁδε δ β. 1,4 53,3 77,
 10A 84,1 109,8 132,6
 151,12 156,9 172,16 188,
 1 244,6 286,4 339,23
 360,15 369,1 377,13A s.
 a. συνεξέρχομαι
 δ β. οὗτος, ὁ παρὼν β. u.
 ähnl. 47,3 60,8 63,5A
 74,19 75,17 76,23 97,20
 302,14 377,21
 δ β. ἀνθρώπου 65,21 75,
 1.7 84,6 129,12 329,7
 τὰ ἐν β. δοκοῦντα κατὰ
 u. ähnl. 44,1 46,2 49,14

- τὸν βίον μεταλλάττω u.
 sinngemäß 24,13 45,11
 50,2 64,9.13 74,17 97,
 14 109,7 182,3 187,14
 190,10 195,18 196,2 248,
 3 264,11 s.a. ἔξειμι,
 ἐξέρχομαι
 β. μοναχικός 346,22
 Lebenswandel, Lebenslauf
 44,17 180,23 207,11 208,
 1 243,3.5 266,4 377,7.8
 379,2.6
 βιοτεύω 308,17
 βιώω 202,8(τὰ τινι βεβιω-
 μένα) 266,16(ὅπως βιώναι
 χρή) 273,9
 βλάβη 25,25A 50,18.24
 216,10A 318,5
 βλαπτικός 374,20
 βλάπτω (stets passiv) 26,
 18A 27,2.4 38,3 301,19
 319,19
 βλαστέω 253,18 267,22Z
 βλάστημα 160,12 324,6
 βλάστησις 161,16
 βλαστός 143,3 253,19
 βλασημέω 19,2.3 35,15
 36,11 80,19
 βλασημία 4,20 13,13 16,
 17Z 20,4 23,5 29,12 30,
 8 50,1 80,20 102,12
 104,7A 384,15
 βλασημος 30,9 38,2A
 βλέμμα 30,6.10
 βλεπτικός 142,5A (τὸ β. τῆς
 ψυχῆς)
 βλέπω
 68,9 77,7 124,18 175,3
 199,6 293,13 337,13
 β. πρὸς, εἰς τι 9 Fr.5a,
 8 11 Fr.10,3 25,4 65,19
 243,6 330,11 348,8
 β. πρὸς ἀλληγορίαν 5,8
 357,11
 βοάω 94,17A 294,20 302,2
 303,1
 βοή 345,8.15
 βοήθεια 230,1Z 264,19
 β. Gottes 28,9 61,10
 74,2 134,6 165,7 186,7
 195,20.24 198,10 230,1Z
 254,5 263,12 264,19
 294,20A
 βοηθῶ 114,19
 βοήθημα 213,5Z
 βοηθός 262,6Z 263,14Z
 βολή 157,22 147,18
 βορά 97,19
 βορέας, βορρᾶς 221,17A
 327,1Z
 βόρειος 221,17A
 βόσκημα 245,2
 βόσκωμαι 54,7A
 βοτάνη 64,5 84,19 86,22
 177,15 252,9.15 347,13
 βουκόλιον 245,4
 βούλευμα 196,9
 β. Gottes 112,7 204,14
 220,3 240,19
 βουλευόμεαι 138,20 143,20
 196,10.20 207,2 310,13
 316,15 s.a. ἀντίτυπος
 βουλευτής 43,18 122,1A
 βουλευτικός 122,3A
 βουλή
 29,14 61,15 122,3.16
 124,5Z 152,9 159,6 196,
 15 221,8A 332,13Z 334,6.
 20 335,3 382,7 395,22Z
 β. Gottes 105,15.16
 264,11 335,24
 οἱ ἐπὶ β. μέγα φρονου-
 τες 43,19 122,1
 βούλημα (Gottes) 221,18
 242,14 244,22 316,1Z
 381,1Z
 βούλωμαι 3,2 8 Fr.2,2
 13,14 14,14 18,20
 19,22A 20,4 26,15 73,18
 75,19 84,8A 90,18 98,20
 99,12 101,18 112,18 117,
 9 124,13 141,10 152,7
 168,20 169,8 184,24 202,
 13 207,2/3A 229,18 241,
 9 269,13A.19 290,2 295,
 11A 297,11A 306,11 309,
 4 310,13A 319,1 348,15
 349,18 353,23 383,6
 β. absolut 3,2 19,12.
 14 100,3Z 120,8 121,21
 124,17Z 182,15A 210,3.6
 240,18 323,9Z 359,22 393,9A
 ὁ βουλόμενος 201,7 214,5
 βούς 21,7Z 67,18 177,15
 184,11 206,7 313,12 360,11
 βούτομον 84,18 85,16
 βούτυρον 245,3
 βραβεῖον 150,11 387,6
 βραδύνω 28,10
 βραχίλων 302,2
 βραχύς 228,16(πρὸς βραχύ)
 331,2(διὰ βραχέων) 357,9

- (κατά βραχύ)
- βρέφος 129,21A 262,10A
 βρέχω 339,13A
 βρίθω 244,13
 βροντέω 359,10
 βροντή 224,21 239,20.23
 240,2Z 305,8 318,22.23
 319,16.20.24 320,2.3
 341,15.16
 βροτός 233,8A 236,17Z
 βρούχω 147,11Z
 βρούχομαι 147,13 345,7
 βρούω 6,9 45,22
 βρώμα 67,18 121,14 178,6
 284,1 289,14 368,4.5Z
 βρώσιμος 67,21
 βύρσα 368,21Z
 βῶλος 76,4 342,6Z
- γάβις 237,16Z
 γάλα 43,6 177,7 245,3
 346,3 393,9
 γαλακτώδης 107,1
 γαληναῖος 115,2
 γὰρ passim
 γαστήρ
 44,6 137,12.17Z 178,14Z
 262,10Z 278,10Z
 κατά γαστρός φέρω 360,23
 γ. bedeutet ψυχή 137,20
 149,13
 γαστριμαργία 360,23
 γαυρίαμα 54,4 367,6
 γαυριῶν 43,19 351,6
 γε
 1,16Z 20,20 28,2 31,19
 46,15A 70,20 105,14 135,
 10 163,20 186,19 203,
 17-18A 217,1 239,5 258,
 20 275,15 276,5 292,5
 297,10A 327,4 396,11
 ἀλλά γε, ἀλλ' οὐν γε
 216,20 337,16 395,25
 μή ὅτι γε 381,15
 γε μήν 273,17A 353,2A
 γεπρονέω 348,4
 γείτων 220,21 221,6A.12
 222,11 338,16
 γελαστικός 265,7
 γελῶν 63,18 120,7 165,10
 182,16
 γελοιάζω 364,16
 γελοιαστής 259,6
 γέλως 250,7A
- γέμω 56,18 361,16 372,6
 γενεά 162,11 163,19 235,
 4Z 358,15 397,5
 γενεαλογία 3,20 396,22
 γενεσιουργός 336,16Z
 γένεσις 232,24 261,16
 337,14.18
 γενετή 4,3A
 γένημα 346,12 348,4
 γενητός 15,4
 γενικός 74,20 157,10
 γενικῶς 329,16
 γενναῖος 21,17 28,7 30,
 17 101,3 150,19/20A
 201,1
 γεννάω 37,18Z.21Z 42,9.12
 43,2 44,9 98,14Z 102,
 14Z 161,21 251,11.13
 340,20
 γέννημα 70,3 395,9
 γέννησις 36,14 38,9 39,
 11.17 40,2 44,1.9 129,
 21 130,1A
 γεννητή (ἐκ γ.) 4,3 130,6
 γεννητικός 251,13
 γεννητός 224,19
 γένος 17,18 71,17 167,1.
 13 327,18 330,9 348,20
 γέρας 140,18A 387,8
 392,7
 γέρων 122,19Z 272,23
 γεῦμα 67,23
 γεύομαι 42,14 43,7 s.a.
 ἀπαγορεύω
 γευστός 121,7
 γεωργέω 235,16
 γεωργικός 184,10 232,8
 γῆ
 21,8 58,8 60,6 86,3.5
 92,2A.3Z.9A 107,1 112,15
 131,14 134,2 140,17 143,
 1Z 148,21Z 150,3.4 159,
 14 161,10 167,23 175,
 22Z.23Z 180,11 189,1
 197,16 220,20.21 221,3.
 17.16-17A 222,2.11 231,2
 7A.16.20 232,1.4.8.13.17.
 20.23 233,18 234,5.21
 235,16 239,20 241,11
 255,9.10 267,13.20 268,
 3.4 280,9 291,14A.23
 313,6 319,6 324,1.3 339,
 13Z 340,12 344,13 346,
 12.13 348,19 349,14 351,
 6.13 359,19 360,1 365,
 16A 378,14 393,11

- ἐπί γῆς, ἐπί τῆς γ. 43, 63,17 84,8 91,7 93,7
 18 65,21 174,4Z 193,18Z. 100,18 110,10 111,23
 20 195,4.5.8 197,15 209, 122,4.22Z 123,1 124,8
 11 232,19Z 239,18 252, 128,8 145,8 163,7.8 171,
 23 292,17A 302,19 315, 12 172,19 174,4 181,17
 12 323,12.15 325,21 326, 182,12 186,1 195,3.25
 4 378,23Z 233,9 266,6 285,19 296,
 ἄκρον τῆς γ. 318,17 338, 22A 306,17 316,4 320,
 20 339,1.3 344,10 16Z.18 321,10.14 342,22Z
 γῆ τῆς ἐπαγγελίας 60,6 328,15Z 332,14 340,3.4A
 123,21 341,2 346,6 349,18
 καρποί ἐκ τῆς, τῆς γ. γλαφυρότερον 24,1
 241,13 322,13 324,6 γλυκαίνω 187,12
 γήινος 58,8 348,7A 364,1 γλυκυθυμία 249,3
 376,17 γλυκός 226,12 265,17Z
 γηπονέω 348,4A γλῶσσα 372,14
 γῆρας 64,9Z γλῶσσα, γλῶττα 2,27 3,4
 γηράσκω 142,19 63,10.11Z 145,21 176,4Z
 γίνομαι 246,3Z 250,23Z 310,8 s.
 γ. mit Präposition a. προφέρω
 γ. εἰς 146,10Z.13.16Z γνήσιος 25,4.21 30,14
 γ. ἐκτός 45,7 48,9 57,13 70,2 398,9
 γ. ἐν 44,2 47,23 49,19 γνησιώτατος 33,17
 56,8 59,15.16 86,19 109, γνησίως 24,10
 13 131,13.14 177,13 196, γνόφος 39,10 94,24 155,
 22 217,1 242,9 243,23 s. 22Z 195,4 205,17Z 229,3
 a. ἀπόλαυσις γνοφώδης 39,6A
 γ. ἐντός 57,18 γνώμη
 γ. ἔξω 49,9 63,23 110, 18,8 61,16 69,15 91,12 251,
 14 165,21 172,9 203,13 5 295,18 310,15 364,19A
 γ. ἐπί τινος 36,18 γ. θεοῦ 16,13 168,18
 γ. ἐπί τινι 111,11A 169,14A
 γ. περί τι 159,15 305,8 γ. Hiobs 5,4 30,4 69,
 γ. ὑπό τινι 45,10 17 81,18 101,1 108,13A
 γ. ὑπό τι 159,2 304,7 353,22
 γ. "werden" mit Nomen oder γνωρίζω 27,10 39,5.14
 Adj. passim (ca.75 St.) 226,11 235,4Z 249,10
 γ. "geschehen" passim 293,22 296,22 304,8 324,
 (ca. 90 Stellen) 10 335,25 337,14
 γένοιτο m.AcI oder Inf. γνώριμος 169,13 182,7
 69,7 124,23 128,3 145, 188,4.7 201,21 239,10
 21 151,2 154,9 170,2 289,4 313,17 333,12 389,
 225,21 16 395,10
 μή γένοιτο Interjektion γνώρισμα 10 Fr.6,3 194,5
 15,11 35,14 102,17 120, γνώσις 97,4 105,14 137,8.
 2 130,1A 210,2 291,3 10 188,15A 230,22.25 279,
 γ. "entstehen" 1,3.13 14.21 306,12 307,2 311,
 2,9.11 3,1 43,2 47,22 84,6 3 313,16 314,5.8A 316,4.
 108,19 135,12 138,19 19 317,17Z 321,9.10.13.
 169,21 181,15 191,14 15 324,9.12 325,21 327,
 197,20 314,15 321,22 2 328,14A.15.18 339,20
 325,1Z 338,19Z.20 343,16 346,6 358,2 362,11Z 365,
 347,2 353,17 362,3 363, 13.15 382,22 383,8.12.16
 5 364,4.5 365,13 396,11 γνωστικώτερος 374,10
 γινώσκω 11 Fr.10,2 26,6 γόης 374,4
 27,9 31,15 39,21 41,17 γονεῖς 4,4Z 209,6 346,12

γονή	22,12	134,19	184,11	9	258,10	260,16Z	330,14
γόνυ	24,9	43,5	66,11Z		344,3	360,23	362,3
	148,2				14	389,6	396,10.11 s.a.
γοργός	111,4A	132,14			δγω		
γοργός	206,3				γύψ	141,9	233,6.11Z.12
γοῦν						352,22	353,2A.4.5
	38,4	90,11	115,19	119,	γωνιατός	336,24Z	
	9A	145,2-3A	237,16A	293,			
	7	393,7A					
	αὐτίκα γ.	217,9	229,20		δαιμόνιον	257,16	
	371,20	374,4			δαίμων		
γράμμα	5,11.17	169,10			οἱ δ. sc. τοῦ διαβόλου		
γραπτός					16,7	20,17	104,19
	ὁ γ. νόμος	244,5			10.18	148,9	149,2
	ὁ νόμος γ. ἐν τῇ διανοίᾳ				2.17	153,2.12.22	166,13
	8 Fr.3,5	395,16			233,19	339,9.19	359,19A
γραφή					360,3	364,15	365,4
	γ. = Bibel o. Teil der-				9	369,21A	371,21
	selben	2,24.29	5,12		13.15	376,2	379,16
	6,5	15,20	17,5	19,2	δ. = διάβολος	233,9.20A	357,4A
	31,1	33,12.18.23.24	37,9		δάκνω	27,20A	177,5
	38,9.18	40,25	46,6	53,	δάκρουν	131,16	150,21
	10	60,12	69,18	93,1.7		379,8	
	119,19	120,1	170,16A		δακρύω	23,20	47,18
	180,22	197,22	222,4	225,	15	300,6 s.a.	ἀπαύστως
	6	229,18	250,22	259,13	δάκτυλος	245,19	246,4Z
	271,8	286,5	331,12	323,	δαμάζω	40,23Z	367,6A
	11	349,18	357,6.9.13		δάνειον	267,4	
	386,6	389,15	391,15	393,17A	δαπανάω		
	394,1.3.6.20	398,5			58,9	141,9	160,14
	γραφή παραδίδωμι	163,18			22	228,12	264,1A
	169,7	191,6			325,16		
γραφίς	169,9				σῆτες δ. ἱμάτια	58,11	
γράφω					129,2	279,5	
	3,21	211,18	348,20	391,17	δαπάνη	196,16	
	γέγραπται	19,4A	37,		δασμός (ὑπερ τινά δ. ἀπαι-		
	8-9A	232,18	234,10	242,	τέω)	45,10	347,10
	19	295,9	362,11A	364,19	δασιλῶς	192,10	
	391,14Z	394,11			δέ passim		
	τά γεγραμμένα	1,28	3,3.19		δέησις	6,14	50,16
	7 Fr.1,9	241,9	357,2		255,9.11	281,20	307,11Z
	380,5	394,15			308,6-7A		
	γράφω τινά τινος bezich-				δεῖ s. δέω¹		
	tigen	227,15			δεῖγμα	102,7	122,13
γραῶδης	394,4				12	200,20	250,9
γυμνάζω	25,16	74,22			δεῖδω		
γυμνασία	166,7	333,17			δεῖσωμεν, μὴ δεῖσις	55,	
γυμνάσιον	332,1				20	169,1	277,11
γυμναστικός	331,8				287,3		
γυμναστικῶς	136,3				δέδοικα	26,17	45,16.
γυμνός	24,3.12	207,18Z			18Z.19Z.20	47,18	48,7.16
	209,1Z				49,18	65,14	73,19
γυμνώ	70,19	207,18.19			94,23	109,12.21/22A	210,
γυνή	28,11.13	29,4	30,5.		12.16	213,3	280,18
	7.19	36,4	68,14	70,22	10	325,7Z	328,12
	111,8	167,9	184,12	256,			345,

- 42.5 351,9 372,2
 δείκνυμι 8 Fr.4,1 11 Fr.
 9,4 18,8.22 19,21 23,
 16.18 28,18 31,4 39,13
 49,8.9A 51,1.21A(δεικνύω)
 52,11 53,21 66,14 67,15
 74,16 75,6.9 78,14 81,
 2.5.17 82,17 87,8 · 89,15
 96,1 98,20 99,5A(δεικνύ-
 ω).11 100,24 101,19A 102,
 14.19 103,6 109,20 110,
 11 117,7A.12 118,6 123,
 4 131,11A 135,12 139,10
 143,13 147,15 152,13
 165,12 182,6 203,9 218,
 9.10 220,16 230,15 232,
 21 235,1.52.21 254,7
 268,13 269,19 276,2 292,
 1 294,5 296,13A 303,19
 306,17 320,21 339,21
 344,4 353,23 354,
 10 356,6 359,5A 366,13
 372,16 s.a. παράθεσις
 δειλιάω 240,22
 δέϊμα 282,18
 δεινός
 δεινόν πάσχω u. ἄηnl. 24,
 13 43,22 384,19
 τὰ δ. 20,3 24,16 28,10
 43,13 69,12 70,13 104,
 22 108,5 110,14 144,9
 163,13 170,14 205,19
 254,15A 266,12 302,1
 392,20A
 δεινότερος 3,29 225,19
 δεῖπνον 11 Fr.10,1
 δεκάς 13,21
 δεκατέσσαρες 33,20
 δεκάτη 357,23
 δεκτός 87,4
 δέλεαρ 366,20
 δένδρον 131,12Z 142,19
 143,1 166,12 247,22
 348,19 349,15 364,19Z
 365,7
 δεξιὰ 190,18
 δεξιόδομαι 333,12
 δεξιός
 253,20 329,9Z 343,9
 ἐκ δεξιῶν 203,7 253,
 18/19A
 δέομαι s. δέω¹
 δέον
 δ. m.Inf. 4,17 196,5
 εἰς δ. 363,10
 κατὰ τὸ δ. 50,14.19 164,
 19
 δέος 134,3 141,1 168,14
 207,19 224,2 239,22
 357,5
 δέρμα 14,11 26,8.20Z 27,
 1Z 149,4 170,2 254,18A
 δέρις 223,4A
 δεσμεύω 211,14
 δεσμέω 129,8 253,14 281,
 14
 δεσμός 123,14Z 308,9
 346,23
 δεσμητήριον 378,18
 δεσμώτης 308,1
 δεσποτεία (Gottes) 15,6.14
 19,20
 δεσπότης
 45,9.16.17 75,3 261,16
 393,12A
 δ. = Gott 30,14 36,4
 261,17 291,14 369,13
 370,17 379,8A
 δέσποτα 33,5 35,15 77,
 20 79,1 80,17 89,4
 103,14 104,1.5 128,13
 129,3 130,6 133,4.7
 255,9 354,15
 δεσποτικός 16,19 265,1
 381,12
 δεύτερος 14,27A 25,20
 41,24 193,22 298,3 312,
 7 325,18 329,15 355,11
 381,6Z 387,7 392,15
 393,2 396,12
 δευτερόω 374,17
 δέχομαι 3,19 5,15 14,8.
 20Z 26,19 30,14.15 44,7
 56,22 86,11 119,15Z 148,
 18 176,18 184,10 197,4
 201,20 358,3 366,6 369,
 14 382,4 387,6.7 390,5.
 10 391,18 395,24 396,1
 δέω¹
 δεῖ 28,8.9 38,21 49,
 17 52,20 55,12 60,22
 72,20 120,4 129,20 136,
 21 149,24 155,20 157,5
 163,11 164,20 167,8 208,
 3 236,15 240,19 241,2
 243,8 262,24 264,10 272,
 8 305,18 354,10 388,10
 394,8 s.a. δέον
 δέομαι
 "nötig haben, bedürfen"
 29,7 95,6 154,22Z 212,
 18 218,8 219,24 235,20.

- 24 240,18 262,13 311,15
 325,11 327,3
 οἱ δεόμενοι 247,4 262,9
 267,17 329,11
 "bitten" 77,15 83,20
 94,14 115,11 117,19A
 δέω² "binden" 40,14Z 109,
 15Z 342,16 363,21 367,
 3.6.21 370,11
 δή
 3,12A 20,5 21,11 31,15 35,9
 43,21 103,8 115,12 146,
 12A 159,4 188,7 192,2
 206,7 218,19 219,23A
 225,24 284,14 285,5
 291,5 310,15 311,19 313,
 5 330,5 334,9 335,22Z
 347,8A 360,10 383,19A
 ὅς δῆ 23,22 33,6.16
 39,3 41,14 90,23 101,23
 142,2 151,3 153,12 161,
 20 163,19 169,14 234,4
 333,4 342,12 347,22 356,
 13 359,12 363,16 367,18
 398,11
 τότε δῆ τότε 115,12
 330,5
 ὡς δῆ 35,9 192,2 219,
 23A 220,5
 δῆθεν
 137,16 152,10A 250,13
 374,10A
 ὑπὲρ θεοῦ δῆθεν 4,20.22
 50,5 82,14
 δηλαδῆ 148,5A 246,9A
 δηλητήριος 176,17.20
 δηλονότι 60,14 96,15 100,
 2 115,13 131,17A 145,
 16A 162,15 177,2A 198,9
 209,18 213,9 221,11 229,
 14 253,9 258,2 259,16
 267,13 277,7 285,11 294,
 10 296,6 341,20 351,12
 364,5 366,16 369,8 370,
 6 395,21 397,2
 δῆλος
 δ. εἶμι ποιῶν τι 327,7
 334,1
 δῆλον (sc. ἐστίν) 33,13
 149,2 260,19 341,20A
 347,7
 δηλώω
 3,20 11 Fr.9,1A 16,12
 141,10 254,7A 346,7
 377,2
 τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό (und
 ähnl.) 83,22 111,25 126,
 19A 137,16 151,16/17A
 210,21 290,3A 302,2 351,
 21A
 δῆλωσις 393,18 (εἰς δ.)
 δημιουργέω 239,17 240,6.
 17 324,23 337,5
 δημιούργημα (Gottes)
 218,20 240,10 337,11 341,17
 Gott beschädigt nicht
 sein δ. 105,24 118,8
 ἰ33,4 291,16
 δημιουργία 230,24 305,15
 316,15 334,8 336,13
 337,16 345,6
 δημιουργός 20,16.22 107,6
 216,6 219,12 223,20 230,
 16 228,13 291,14 315,9
 337,14 342,14 370,17
 δημοσίᾳ 267,5
 δημοσιεύω 14,13 36,9 65,
 14 332,19 333,2 356,10
 358,15.17
 δῆποτε 198,16 326,5
 δῆπου 324,7A
 δῆπουθεν 239,5
 δῆτα 315,13 331,13
 διὰ
 m. Gen.
 passim (ca.130 Stellen)
 δι' αὐτοῦ, -ῶν 3,27
 386,10
 λέγω (o. entspr.) διὰ
 τινος 2,4 8 Fr.3,6 17,1
 191,12 236,1 313,7 335,
 14 378,5
 διὰ .. λόγων 65,17 102,
 24 103,5 126,19 138,1
 (ρημάτων) 144,16 333,2
 335,4
 διὰ βραχέων, πολλῶν,
 πλειόνων (sc. λόγων) 31,
 13 45,21 88,10 331,2
 διὰ μέσου s. μέσος
 δι' ὄλων s. ὄλος
 διὰ παντός u. διὰ πάντων
 s. πᾶς
 διὰ τούτου, τούτων 91,
 13 152,16 175,4 217,15
 245,2 254,7 313,14A
 344,5 360,15 368,8 372,
 16 377,2
 δι' ὧν 49,11 84,11
 96,6 234,23 332,7 337,
 13 346,24 353,23
 διὰ τοῦ m.Inf. 91,1

- 245,19 305,18.21
 m. Akk.
 passim (ca. 110 Stellen)
 διά ἁμαρτίαν, -ας s. ἁ-
 μαρτία
 διά ἁμαρτήματα, ἁμαρτήματα
 s. ἁμαρτήματα
 διά τί 1,9.10 31,9
 44,8 72,18 73,4 81,12.6
 82,9 101,24 104,42 128,
 13.14 133,7 168,18 200,
 21 206,142 209,10 258,
 15 281,3A 319,24 326,19
 342,18 384,10.18
 διά τοῦτο, ταῦτα 8 Fr.
 3,3 39,21 48,9 67,25
 70,20 73,14 82,15 136,
 23 143,20 152,18 170,6
 177,16 183,7 191,5 192,
 11 194,9.12 196,7 199,2.
 6 202,12 203,16 205,5
 210,16 213,2.12 235,21
 236,12 248,14A 251,2.17
 258,21 262,19 263,20
 270,6.22 275,3.22 276,2
 293,7 303,16 309,14
 358,14 359,3 364,4 378,
 12
 διά τό m. Inf. 3,12 17,
 8 38,19 49,16 58,15.19
 83,13 86,5.11 89,9 99,7
 101,8 108,20 140,2 143,
 24 149,1 207,11 210,2
 233,10 236,20 246,16
 250,6 286,13 293,3 307,
 4 314,12 320,4 339,22
 348,1 349,14 357,7.21
 360,14 362,8 367,9.12
 370,15 384,7 396,14.16
 διαβάλλω 1,28 13,9 215,9
 242,16 252,1 263,12
 διαβατικώτερον 394,15
 διαβεβαίδομαι 183,3A
 διαβιώω 115,6
 διαβλέπω 228,16
 διαβολή 215,7
 διαβολικός 18,18 21,5
 24,18 27,8.10 28,16 29,
 9 277,21 372,15
 διάβολος 1,8 3,25 4,14.
 19 9 Fr.5b,4 13,6.15.21
 14,9.22 15,9 16,1.10.12.
 13.182 16,20 17,1.4.8
 18,6.23 20,3.9.12 21,19
 22,12 24,1 25,19 26,5.
 15A 27,19 28,11.12 29,2
 30,18 36,10 40,13 41,4
 45,8 54,13.15 78,14.16
 95,8 96,18 97,2.7 104,
 12.18 115,15 131,18
 144,8 147,5.10.17.22
 148,3.5.9 167,14 218,13
 223,15 224,9.112 233,20
 253,11 329,16 342,12-13A
 356,15.18 357,13 363,10.
 16 367,18 370,22 371,1
 372,16 375,19 379,15.21
 380,1.4 382,17 s.a. δαί-
 μων, ἐχθρός
 διαγνωστικῶς 247,8
 διάγνωσις 277,10
 διαγράφω 6,5 142,20 143,
 8 346,22 353,4 357,4
 360,20 379,13 382,18
 διαγυμνάζω 19,16
 δίδω 69,5 75,8 76,6
 182,1 185,25 307,5
 διαγωγή 59,19 63,22 83,
 23 87,7 158,16 161,1
 198,20
 διαγωνίζομαι 280,19 (πρός
 θεόν)
 διαδέχομαι 41,11 51,7
 115,3 140,12 229,8 264,
 8 272,19 316,12
 διαδιδράσκω
 διαδράναι 208,18 216,14
 διαδίδωμι 218,24 264,1
 διαδικάζομαι 99,15 292,3
 διαδικασία (πρός θεόν) 89,3
 200,14 289,9
 διαδόσιμος 163,19
 διαδοχή 10 Fr.6,1 (ἐκ δ.)
 137,2 (δ. λόγων)
 διάδοχος 69,21
 διαζῆν 53,20
 διαθερμαίνω 212,2 278,9
 διάθεσις 24,9 25,4 89,3
 100,15 110,7 172,22 268,
 12 335,11 s.a. ποῖος
 διαθορυβέω 36,6
 διαίρεσις 162,17
 μετὰ διαιρέσεως 60,9
 116,4 136,4 172,22
 διαιρετικός 235,15 (τὸ δ.)
 διαιρέω 3,4 186,13 302,8
 s.a. διηρημένως
 διαίρω 90,8.9 141,17
 δίαιτα 59,19 160,15 179,
 62.17
 δαιτῶμαι 252,21
 διακαθαρίζω 229,10

- διάκειμαι 70,14A 128,8
 171,15 266,21
 διακενός 67,22
 διακονία 10 Fr.6,9
 διάκονος 361,9
 διακόπτω 136,12 232,1.4
 272,10
 διακούω 151,6
 διακρατέω 222,5
 διακρίνω 94,10 138,13
 187,1 288,10 324,19
 353,17
 διάκρισις 110,7A 121,14
 324,21Z 353,20-21A
 διακριτικός 97,4 121,7
 122,2 289,14
 διαλαμβάνω 218,18 228,19
 διαλάμπω
 4,12 114,12 158,11 356,
 18
 ημέρας διαλαμπάσης 75,
 22 210,10
 διαλανθάνω 57,10 90,12
 105,5 118,18 123,1 133,
 10 303,8 335,9 382,8
 διαλέγομαι 5,1 16,16A.24
 41,4A 99,22 110,5 111,
 21 117,20 118,16 125,11
 138,2 139,17 150,3 157,
 18 176,5 197,22 215,16
 218,6.11 219,7 226,2
 275,21 326,15 332,6
 334,6.22 335,14 336,4.11
 356,12 357,7.8.10 378,9
 381,11 385,6
 διάλεκτος 136,8
 διάλεξις 16,20 31,23 50,
 21 76,13 97,8 99,23
 136,15 181,15 273,1 282,
 16 297,18 330,2 332,24
 355,10 356,7.11 385,5
 διαλλάσσω 124,2Z 320,13
 διάλλομαι 176,5/6A
 διαλογίζομαι 181,7.11A
 264,7 302,19
 διαλογισμός 149,25Z 372,
 5.6
 διάλογος 136,7 268,8
 διάλυσις 155,10
 διαλύω 54,17 71,15 77,9
 85,5 155,6 232,10 239,
 19 254,13.15.19 324,2
 361,19.21Z
 διαμάχομαι 16,16 110,5
 διαμένω 59,18 84,21 85,5
 169,9.12 211,10 216,11
- 324,9
 διαμετρέω 281,12
 διάμετρος (ἡ) 340,13
 διαμορφώω 44,6
 διαναπαύω 79,19
 διανεύω 245,20
 διανήχομαι 94,6
 διανίσταμαι 56,9
 διανοέομαι 12 Fr.11,1 59,
 6 225,20
 διάνοια
 von Bibeltext
 204,5 274,12 357,9
 κατά, πρὸς διάνοιαν 5,17
 (πρὸς δ. ὁρώω) 36,16 38,
 18 39,4.12.18 40,3 41,
 14 42,12.18 43,1 45,8
 69,6 91,21 94,5 123,13
 152,11 153,21 155,13
 189,3 233,9.18 234,6
 235,2 245,15.20 302,14
 307,18 312,7 316,3 319,
 4 325,18 342,12 346,22
 348,6 357,21 395,3 s.a.
 βαθύτερος
 von Personen
 8 Fr.3,5 17,21 45,23
 56,8.14 99,18 139,16
 203,13A 204,15 217,16Z
 244,4 247,5 270,5.17
 271,16 272,24 274,15
 280,16 300,8.9.21 312,9
 313,2 320,13 322,15
 324,14 332,15 333,4/5A.
 22.23 334,3.23 395,17
 κατά διάνοιαν 6,13 11
 Fr.9,9 Fr.10,5 25,1 69,
 15 126,8 171,5/6A 204,
 4 225,22 226,17 310,8
 διανοίγω 191,13 247,5
 317,22
 διανυκτερεύω 208,2
 διαπέμπομαι 32,14
 διαπορέω 76,3
 διαπράττω 327,11
 διαπράττομαι 36,12 223,
 18 294,2.8 327,19
 διαπρέπω
 διαπρέψαντες ἐν ἐκκλησίᾳ
 357,14 397,8
 διαπρίω 25,19 (τοὺς ὁδόν-
 τας)
 διαρκέω 201,4
 διαρπάζω 40,15Z 148,8
 διαρρέω 379,6
 διαρρήγνυμι 267,7 278,

- 14.19
 διαρρήσσω 23,11 267,8
 διαρρίπτω 86,10A
 διαρτίζω 287,4
 διασαφέω 296,82.11
 διασκαλιδεύω 5,12
 διασκεδάζω 322,18A
 διασκεδάννυμι 166,2A 185,21
 διασκευάζω 20,18 166,2
 διασκορπίζω 322,17.18
 διασπάζω 165,23Z 373,11
 διαστροφή 25,23
 διαστρέφω 17,21 (διστραμ-
 μένος)
 διασυρίζω 365,19A
 διασύρω 2,5 33,24 35,12
 220,11 365,19
 διασφύζω 119,5 123,9 178,
 2.5 211,3 285,10 308,20
 διάταγμα 142,6
 διάταξις
 κατά τὴν θεῖαν δ. 231,9A
 314,13
 διαταράσσω 83,8
 διατάσσω (nur Aor.) 22,3
 διατάσσομαι 31,16
 231,13 282,2 325,2
 διατείνω (τὸν οὐρανόν) 92,
 11 315,1Z
 διατείχισμα 165,6
 διατελέω 34,1 63,13 155,
 10
 διατηρέω 106,19
 διατίθημι 31,16
 διατίθεμαι 85,12
 διατίλλω 148,12
 διατρέφω 345,15-16A
 διατριβή 81,13 206,20
 285,6 290,16 346,19
 διατρίβω 81,13A 208,2A
 διατροφή 347,14
 διατυπώω 15,20
 διαυγάζω 42,3Z 113,21
 210,18 318,16
 διαυγής 237,8A 344,14
 διαυγέστατος 238,13
 διαφανής 237,8
 διαφανῶς 343,9
 διαφερδόντως 5,5.13 9 Fr.
 5a,13 Fr.5b,2 14,9 74,21
 236,4 237,10 346,1
 διαφέρω 113,5 172,15
 217,20 288,21
 διαφεύγω 56,11 62,12
 286,11
 διαωθείρω 180,13 285,2
 291,22 341,9
 διαωθονέομαι 17,4.23
 διαωθωρά 286,4 348,15A
 διαωρορά 38,21 348,15
 349,19
 διάφορος 31,10 289,2
 368,18
 διάφοραγμα 342,21
 διαφυλάττω 25,23 345,15
 διαφωνέω 2,9
 διαχειρίζομαι 4,24
 διαχωρίζω 320,14
 διδασκαλία 180,24 243,12
 245,21 246,7 250,21 251,
 19 260,7 318,3 339,10
 355,5 365,15 368,2 387,6
 διδασκαλικός 52,4 191,11
 247,6 249,2 251,17 (s.a.
 χάρις, χάρισμα)
 διδάσκαλος
 30,4 235,20 249,3.9
 286,17 369,5.7 374,15
 383,8 392,5
 Hiob διδάσκαλος ἀρετῆς
 8 Fr.3,8 245,7
 διδάσκω 5,10 6,10 37,10Z
 40,20 41,24 44,14 49,11
 50,15 65,20 73,10 84,11.
 12 98,4 102,1 105,18
 109,7.21 117,7 131,11
 132,17 133,10 134,20
 151,11 154,16 156,8 170,
 3 173,13 179,22 189,17
 191,1.10.11.12 197,8 216,
 17 218,23 220,3A 228,2
 230,16 236,14Z 242,6
 243,8 247,2 248,20 256,
 8 273,14 277,14 288,9
 302,9 305,5 311,21 319,
 7 321,12 328,16 330,12
 332,8 333,1 336,10 337,
 10 341,1 345,3 352,2.4.
 6 353,2 382,18.21 383,
 5.7
 διδαχή 245,21 249,9 318,
 9 352,2
 δίδωμι
 5,21 13,15 14,6Z 19,12
 22,22 27,1.11 30,18 41,
 7 100,15 121,3 157,18
 172,18 180,19 185,5 193,
 14 197,5Z 201,3 219,13
 223,16 230,15.24 231,5
 233,8A 261,13A 263,17
 269,11 270,13 272,3 283,
 14 295,9Z 302,13Z 314,

- 18 330,13Z 344,6 346,2
 354,9 358,5A 367,21 368
 5Z 377,16Z 378,8 379,16Z
 384,13 387,5 392,3.8.12.
 14.17.20 393,7A 396,18
 s.a. δίκη, νικητήριον
 δ. konzessiv 139,4
 163,10 164,18 188,2
 191,18 397,5
 διεκδύομαι 159,2
 διελέγχω 101,19 127,7
 151,2 154,21 181,19
 200,15 201,7 202,18 214,5
 269,17 271,17 273,14
 276,8 286,23 289,9 296,17
 διέξειμι 225,10 (διεξιών)
 διεξέρχομαι 330,4
 in übertragener Bedeu-
 tung 218,22 219,3 237,9
 305,17 306,12
 διεξοδικῶς 328,10
 διεξοδικώτερον 218,11
 διέξοδος 248,1A
 διέπω 181,12 224,17
 διερεθίζω 20,13
 διερμηνεύω 2,30
 διέρχομαι 26,14 373,2Z.4Z
 διευκρινέω 296,19
 διευλαβέομαι 71,18 163,22
 168,15 184,10
 διηγέομαι 55,14 56,1 97,
 9 373,6
 διήγημα 390,1
 διηθέω 231,2Z
 διήκω 315,17 318,12
 διημερεύω 208,2
 διηνεκής 286,12 (ὡς δοξο-
 λογίας)
 διηρημένως 3,3
 διίπταμαι 302,20
 δικάζω
 ἐπί θεοῦ, θεοῦ δικάζοντος
 124,18 151,2 270,1
 δικάζομαι
 152,5.16 247,8 261,13
 δ. πρὸς θεόν u. ἄηnl. 88,
 22 100,24 128,8A 270,14
 277,12 279,16 280,11
 358,7.12 385,14
 δικαιοκρισία 246,20
 δ. Gottes 5,3 83,6 88,
 7.19 89,20 99,13 100,7
 117,15 124,14 127,5
 200,14 202,17 261,22
 269,17 271,18 328,7
 358,10 s.a. θάρρεω, πεί-
 θομαι
 δικαιοκριτής 298,1A
 δικαιολογέομαι 110,8 124,
 20 261,13A
 δικαιολογία 94,23 102,4
 117,16 127,23 164,6 197,
 12A 268,10 287,2 306,16
 δικαιοπραγέω 54,11A
 δίκαιος
 von Personen
 (ὁ) δίκαιος, (οἱ) δίκαι-
 οἱ 2,11 4,11 22,5 35,9.
 12A 37,4.17 47,20 53,5
 83,23 84,1 87,6 96,15Z
 103,20Z.22 111,2 116,4
 119,14 120,7 136,4 154,
 10 174,4.5 179,12.15Z.
 16.17A 196,14 198,20
 206,8 246,12 272,15 281,
 22 286,5Z 302,19A 305,
 19 307,10Z.14 308,6Z.
 6-7A 311,1 333,21 368,4
 384,20 386,16 395,21.22Z
 δ. bezogen auf Hiob
 1,12 8 Fr.3,1 35,8 94,
 11 95,2.18 103,1.9 112,
 2 118,7A 127,18 154,14A
 163,17 191,5.19 192,3
 195,23 197,3 237,9A
 243,10.15Z 253,11 256,10
 259,14Z 260,6A 270,5.11.
 13 271,13 281,19 288,11
 289,19 299,16 301,7.18
 305,20 325,15 332,6.17
 358,16 382,12 386,9
 ὁ δ. = Hiob 1,21.22 3,23.27
 4,21.23 6,5 7 Fr.1,7 9 Fr.
 5a,8 13,6.9.14 14,9.11.
 18 17,3 18,2 20,3 21,
 6.17 22,14 23,5 25,16.
 22 26,5.8.22 28,13 29,
 20 31,24 32,2 35,5 36,
 11 41,4 50,1.3.12 55,12A
 65,6.9 66,14A 70,20 81,
 2A 82,11 90,15 91,1
 99,18 100,15.18 109,22
 117,6 125,10A 149,21
 153,12 157,12 163,20
 166,7.15 167,11 169,14.
 21 190,13 199,11 200,6
 212,6 215,6 243,15 263,
 15.16 270,3.4.7.8.17 268,
 11 269,7 271,22 289,1
 304,8 306,1.2A 331,9A.15
 332,20 333,5 334,13 356,11
 384,7.9.17 385,19 386,2

- 387,5 395,3A 396,17
 δ. ἀναφαίνομαι (Hiob)
 100,8Z.17 101,3Z 118,1
 135,15Z 270,1 330,8Z
 332,21Z 358,11Z.13.17
 359,1Z.4Z 382,16Z 385,
 21Z
 δ. von Gott 88,9 89,1
 100,6.25 112,23 117,14
 118,2 124,13 127,13 181,
 9 289,21 290,3 292,8.11
 298,1 305,19.20 313,3
 328,4 s.a. κριτής
 δ. von sonstigen 3,23.
 24 31,19 36,7 88,12
 90,7 100,23 111,4 139,
 23 164,21 187,12 191,11
 195,17.20 196,1 216,20.
 21 236,7 269,12 307,18
 310,2 364,18
 nicht von Personen
 1,6 50,10 53,3 59,7
 74,7 81,17 90,20 100,1
 168,13 170,7 261,14
 269,18 281,19 288,11.17
 306,16Z 307,7
 τὰ τινος δίκαια 102,1
 172,8 200,11 268,14
 269,14 358,9
 τὸ δ. 8 Fr.3,2 13,10
 83,7 88,6Z 89,15 91,16
 143,16 243,22 247,10
 261,15 272,12 285,14
 291,15 293,6.8 311,22
 335,12A
 κατὰ τὸ δ. 83,8 112,20
 285,15
 παρὰ τὸ δ. 117,16.18
 226,18 279,4 288,15
 291,6 292,11
 δικαιότερος 112,2
 127,14
 δικαιόσῳνη
 6,8 69,8 89,21 96,10
 97,4 105,10 192,2 226,
 17 242,12 247,20 260,17
 261,12 299,18 301,7.13.
 14 301,20 312,8.13 329,
 9Z 356,10 358,15.16
 δ. Gottes 100,23 111,
 22 287,1 302,11Z 305,5
 312,14
 δικαιῶ 88,13Z 90,7.17Z
 94,13A.18Z.19 96,6Z 100,
 21Z 103,10Z 151,7 152,7
 199,7
 δικαίωμα 4,18 253,20
 294,5.7
 δικαίως
 8 Fr.3,1 50,6 67,15 83,
 12 94,13 112,3 156,5
 171,11 181,12 183,3A
 192,12 225,24 246,18
 271,15 272,12
 δικαιότερον 32,2
 δικαιωτήριον 53,3-4A 152,
 7A
 δικαστήριον 152,7 180,2
 δικαστής 74,7.15 124,19
 152,7A 200,15
 δίκερως 348,8
 δίκη
 74,7A 133,7 251,6 330,5
 δ. θεία 172,14 180,15
 185,20 187,20 188,5
 191,2 196,21 212,4 216,
 14 218,18 229,19A 232,3
 τὴν δ. λέγω 88,18 269,
 14 270,18 s.a. ἠδέως
 δίκην, δίκας ἐκτίνω 64,
 17 96,12 126,24 128,13
 184,1 201,4 (δ. δίδωμι)
 206,3 217,2 228,17 283,
 14 (δ. δίδωμι) 296,16 (δ.
 ἀποτίνω)
 δίκην 85,5 130,8 157,6
 178,17 189,4 228,12
 230,3.7 254,12 263,1
 365,15 376,17
 δίκτυον 159,2.14.15
 δίνα 126,9Z
 διό
 3,28 94,13 97,5.14 104,
 21 171,7 189,18 242,8
 293,3A 317,13 357,14
 364,20A 387,17 392,18
 δ. καί, οὐδέ 5,3 9 Fr.
 5b,3 26,6 29,4 37,6
 40,7 50,10 95,12/13A
 100,14 109,5A 142,7 150,
 21 151,17 170,16 201,16
 243,23 255,17 259,6 294,
 6 319,10 332,4 357,22
 369,10 370,6 376,8A 377,
 15 381,13 385,4
 δ. κ. ἐπάγει s. ἐπάγω
 ἄηη1. 39,19 46,15 104,2
 327,4 385,17
 διοδεύω 244,9
 διοικέω
 15,18 120,3 182,8
 διοικέομαι 327,8

- διοίκησης 323,9
 διόπερ 3,6 30,16 97,5A
 125,10 154,14 379,6
 διορίζομαι 215,11 282,4
 διότι 371,11 375,11A
 392,18A
 διπλασιασμός 391,5 392,7
 διπλασίων 27,12 333,20
 διπλή 271,21
 διπλοῖς 246,22Z
 διπλοῦς 111,25Z 333,13.15
 387,17 392,12.15
 δίπλωμα 142,2
 δίς 364,20Z
 διττός 124,19 275,10
 διυλίζω 231,20A
 δίχα 53,20 132,4 162,6
 256,6 273,17 279,3
 342,1
 διψάω 193,6
 δίψη 248,22
 διωγμός 204,8Z 369,7
 δόγμα
 79,1.18 89,16 106,22
 118,19 172,6 216,17
 357,24 358,1 376,4
 δ. κάλλιστον 109,7 170,
 3 174,10 243,8 256,8
 δοκέω
 1,2.23 14,7Z 23,10.14 31,11
 40,5 50,19 55,17 57,2 60,21
 69,3 74,24 75,7 85,11 86,11
 94,11 95,2 99,6 104,21 112,
 19 113,17 117,17 122,2.16.
 20 125,10.20 127,2 146,3.6
 152,8 162,7 174,17.18 176,
 16 178,12 195,9 199,1 207,
 2 233,1 237,19 247,13 266,
 11.13 294,5 331,18 334,2
 344,10 357,14 362,10 373,17
 374,10 376,5 397,8
 τά θεῶν δοκοῦντα 18,9
 93,19 104,12 (διαβόλῳ)
 121,22 127,1 200,18
 204,11 205,2 (τὸ θ. δο-
 κοῦν)
 δοκῶν "scheinbar" 41,15
 44,1 46,2 49,14 122,21
 141,1 156,8A 186,17 s.a.
 βίος
 δοκιμάζω 4,12 27,8 53,7
 95,6 101,3 136,3 270,1A
 274,19
 δοκιμαστικῶς 136,3A
 δολερός 379,19
- δόλιος 166,13
 δολίως 152,18 259,9/10A
 δόλος 117,18 143,19.24Z
 207,1 259,9 361,19
 362,1 382,18
 δοματίζω 357,24A
 δόξα
 35,12 156,1 158,11 174,
 9 188,10 224,3Z.5Z 248,
 10 263,18 327,22 329,10Z
 398,15
 δ. περί τινος 118,15
 181,11 202,19 382,13
 δοξάζω
 4,3.5Z 25,21 87,5 119,
 19 214,3 363,22 380,2
 384,15
 δ. .. τὰ περί θεοῦ u.
 ἡηη. 218,10 219,3 220,
 17 288,20 304,6 331,5
 334,2.4
 δοξολογέω 87,5A
 δοξολογία 25,5 286,12
 327,18
 δορυφορέω 223,23 224,3
 375,17 389,8A
 δορυφορία 174,17A
 δορυφόρος 16,21 20,17
 21,19
 δουλεία 9 Fr.5a,10Z
 δουλεύω 33,20
 δ. θεῶν 185,5 308,17
 348,11 367,16
 δούλος 45,16 90,7Z 100,
 20Z 261,16.18Z 316,20
 367,16
 δρακοντοειδής 366,12
 δράκων 14,17 40,13 54,4
 77,21A 177,5 223,12Z
 233,15 333,3 345,2 356,
 13.21 357,4 363,1 364,
 2.3 366,17 368,12.14.18.
 21 369,3.6A.14 371,17A
 374,10 375,2A.4 379,13
 380,3
 δράσσομαι 291,8
 δραστήριος
 δ. δύναμις 62,21 63,9
 120,24 248,19
 δρώω 149,2 172,14 203,5A
 261,4.6 284,14 285,21
 288,19 295,19
 δριμύς 27,19 36,5 76,3
 δριμυτάτως 35,7
 δριμύτης 76,5
 δρομεύς 76,8

- δρόμος 41,11 222,13 231,8
 δρόσος 38,5Z 211,2 248,2
 342,6Z.7
 δύναμαι
 passim (ca. 110 Stellen)
 δ. + Ausdruck des Wissens,
 Begreifens (z.B. συνιέναι)
 84,8 93,2 104,20 119,11
 121,14 170,13 189,8
 195,15 235,19 251,17
 274,1.19.20 291,4 299,13
 316,4 317,13 319,10.23
 320,18 326,18 333,7
 394,15
 δύναται .. νοεῖσθαι (ein
 Text) 101,5 204,14 257,
 11
 δ. ohne Inf.
 227,17 (δ. μέγα) 253,12
 (δ. τι κατά τινος)
 δύναμις
 14,27A 16,4.10 20,15
 56,12 57,19 62,11.21
 63,9.17 91,14 120,24
 142,5 149,10.16 153,22
 219,22 221,2.6.7.17A
 223,18 232,11 234,9.23
 235,1.22 248,19 250,16
 296,5 300,13 318,1 321,8
 329,12 331,3 339,20
 359,10 360,7.19 364,10
 366,14 369,19 375,15
 378,8 s.a. ἀκουστικός,
 ἀναγκαστικός, δραστήριος,
 ἐποπτικός, ὀπτικός, πανεπι-
 οπτικός, ποιητικός
 δ. Gottes 91,13 110,9.
 11 120,20.25 122,13
 216,4 217,6 218,12 220,
 16 221,8 223,13 235,5Z
 240,13Z 242,10 293,14
 308,6-7A 312,17.18 316,7
 325,2-3A 327,2 331,22
 338,5 356,11 358,20 359,
 5 366,15 369,15 370,15.
 21 382,4 s.a. ἐποπτικός
 δ. und σοφία Gottes 115,20
 117,6.8.12 121,15 218,6
 224,16 241,7.23Z 242,5
 305,6 318,7 325,14 327,
 20 331,6.10.20 332,3
 353,15 355,12 s.a. ἐξη-
 γέομαι
 δ. des Bösen 3,25 16,4
 57,19 152,11 223,17Z
 369,21 379,18Z s.a. ἀντι-
 κείμενος
 αἱ δ.
 220,20 221,1 223,23
 224,4Z 234,9 283,3Z
 360,20 369,2 s.a. ἄνω
 δ. ἀποστατικά 3,27 57,
 18 369,21
 δ. eines Textes 14,27A
 203,1
 δυναστεία 43,17.20 46,2
 65,17 72,5.15 140,23
 174,24 193,15 221,7A
 248,7A 264,17 267,20
 293,1 320,21 379,10
 δυνάστης 138,12Z
 δυνατός
 62,12 96,10 121,20 148,
 22 159,5 280,15 311,21
 312,1 341,8 350,19
 360,6
 δ. von Gott 58,12 88,
 9.11 89,8 106,23 107,
 1.4 112,23 115,21 218,
 9 220,13 258,16 289,21
 307,3
 δυνατοῦ 62,12 138,14
 148,22Z 159,5 302,2
 311,20 312,1
 δυνατόν m. Inf.
 29,11 84,13 110,8 235,
 18 237,13 239,5 312,23
 δ. (δέ και οὕτω) νοῆσαι
 u. ἤηλ. 55,11 140,4
 147,4 160,17 234,12
 316,18 319,12 325,13
 δυνατώτερος 159,9
 δυνατῶς 179,2
 δύο 23,1.2 74,18 137,14
 207,9 267,16 358,20
 384,19 398,4Z
 δυσγένεια 250,5
 δυσδιάλυτος 71,12 361,16
 δύσελπις 213,8
 δυσκατάληπτος 152,17
 δυσκολία 295,12
 δυσμενής 21,18
 δυσπραγέω 62,7
 δυσπραγία 86,19 114,3
 158,16 159,18
 δυστυχέω 54,11A 164,22
 δυστυχία 185,25
 δυσσημέω 1,7 24,20 25,17
 26,2.16
 δυσσημία 374,15
 δυσχεραίνω 1,6 30,13 60,
 22 62,19 157,5 252,4

- 388,5
 δυσχερής 30,11 63,6 69,
 12 103,6 114,4 339,23
 δυσωδία 68,9
 δυσωπέω 126,5Z 225,23
 283,11 284,13 387,16
 δωρεά 366,7
 θεία δ. 230,25 235,23
 238,10 239,2 331,3 388,
 6 (δ. τοῦ κυρίου) 390,12.
 14
 δωρέομαι 233,7 235,13.14
 241,3
 δωροδέκτης 311,7
 δωροδοκῶ 260,8
 δωροδοκία 260,10
 δῶρον 87,4 143,16 241,4
 390,14
 δωροφορέω 389,8
 δωροφορία 174,17
- εάν
 2,13Z 3,14 26,1 31,9
 46,19 58,13A 63,6 71,1
 76,3 85,11 86,6Z.7.19
 90,8.18 93,18 94,22 95,
 18.21 99,3 100,3Z.19
 107,20 109,12 114,16
 116,2 124,17 125,19
 128,8 132,5.12 133,15Z
 134,11 136,16Z 145,22Z.
 23 157,10 171,14 172,2
 174,17 176,13 188,2 189,
 17 192,5 195,23 197,12
 203,2.12 232,1 234,10Z
 242,13 252,2 261,4 273,
 14 277,13 280,4A.17
 282,13 284,8 303,2 308,
 16 314,18 315,5 316,18
 322,4 365,13 377,16 383,
 6 388,2
 εἶν = εἶν 59,3 167,9.10
 330,20
 κἄν
 4,10 28,1 50,19 57,8
 59,16 85,16 86,5.10 95,
 1 96,18A 103,2 105,15
 117,17 118,5 120,19 125,
 10.20 126,24 131,13 154,
 20 158,11 161,16A 169,11
 191,4.11 203,2Z 204,5
 225,19 227,3 264,9 284,
 11 300,12 303,20 328,15
 335,4 359,8 365,13 372,
 15A 373,11.17 377,8
 393,17A 394,1 397,5
 κἄν .. κἄν 134,18-19
 301,18 335,11
 ἐαρινός 347,6A
 ἐαυτοῦ, αὐτοῦ passim (ca.
 190 Stellen)
 εἶω 1,10 18,13 19,15
 76,13 98,9 99,23 183,17
 209,10 217,14Z 222,6.11A
 234,2 262,8 293,16 295,
 1 345,14 349,24 353,7
 ἐβδομάς 10 Fr.8a,2 11 Fr.
 9,4
 ἑβδομος 63,5A.7Z
 ἐγγίνομαι 326,4 394,13
 ἐγγονος 160,77
 ἐγγράμματος 204,2
 ἐγγραφος 8 Fr.3,6 (νόμος)
 ἐγγράω 2,7
 τὰ ἐγγεγραμμένα 5,10
 391,18
 ἐγγυιμνάζω 329,8 392,4
 ἐγγύς
 111,7 127,11Z.16Z 284,3
 353,7 372,13
 ἐγγύτατος 101,6 123,11
 167,1
 ἐγγύτης 71,17
 ἐγκάθετος 166,13Z 207,1
 ἐγκαθέτως 310,13
 ἐγκάρδιος 197,9
 ἐγκαρπος 248,19
 ἐγκαρτεροῶ 28,7 102,20
 332,25
 ἐγκατα 228,19.21Z 372,5Z
 ἐγκαταλέγω 36,1
 ἐγκαταλείπω 46,9 65,15
 70,18.22 109,1A
 ἐγκατάλειψις
 3,31 47,22 333,17 389,5
 ε. ὑπομένω 35,17 47,
 19.21 71,3 109,1
 ἐγκαταλιμπάνω 71,15
 ἐγκαταπαίζω 364,7 367,21
 370,12
 ἐγκατατίθεμαι 274,15 370,12
 ἐγκαυχάομαι 267,4
 ἐγκειμαι 166,13 217,15Z
 ἐγκελεύομαι 245,20
 ἐγκέφαλος 374,2
 ἐγκλημα 190,13 272,11
 ἐγκολάπτω 169,11
 ἐγκολπίζομαι 170,14
 ἐγκολπίζομαι 170,14A 204,17

- ἔγκοπτω 264,3
 ἔγκρινω 187,2
 ἔγκριτος 41,23
 ἔγκροῦω 366,12
 ἔγκωμιάζω 242,19
 ἔγκωμιον (πολλοῖς ἑ.) 18,2
 25,22
 ἐγώ
 oblique Casus passim
 Nominativ
 2,11 21,12Z 22,21Z 48,3Z
 61,9 67,18 70,1Z 75,21
 79,8Z 80,10Z 95,12 96,
 5Z 100,1Z.8Z 118,1 132,
 13 146,5 164,18 165,12
 169,11 170,13 172,12
 173,7 214,3 226,21 227,
 9.15 274,12 275,20 276,7
 277,14 281,19 287,2Z.3.4
 297,19 299,8Z 328,17
 335,20Z 339,14 349,13
 354,15 355,3 356,19
 362,5Z 393,10
 κάγω 75,17 81,6 89,14 95,
 12/13A 119,11 134,4 145,2
 191,10 192,6 265,9 279,
 5(κάμέ) 290,12 383,7
 ἐγωγε 56,1 297,19-20A
 ἔδαφος 194,1
 ἔδομαι 179,15Z
 ἔδρα 222,19
 ἔδραζω 310,20
 ἔδραϊος 240,20 344,19
 ἔδραϊωμα 232,2
 ἔδραϊως 85,11
 ἔθελοδιδάσκαλος 250,12
 ἔθέλω 58,13 61,17 76,3
 90,7.8 110,8 186,19A
 271,17 283,23 291,21A
 322,4A vgl. θέλω
 ἔθνηδόν 295,6
 ἔθνος 8 Fr.3,9 32,4 153,
 10.12 234,7
 ἔθος 98,19.20
 εἰ
 "wenn" m.Opt. 29,12
 43,2 57,15 67,18(εἰ μή)
 263,6 376,8 (εἰ .. ἄν)
 "wenn" m.Ind.
 14,19Z 26,16.21 27,3
 29,12 31,12 35,12A 37,
 19Z.21Z 76,3A 79,3Z
 83,22 88,15 98,14Z 102,
 1 103,9Z 145,6.11.15
 146,2 167,11 181,19
 190,8 203,17 209,9 239,4
 241,9 260,8 264,7.17.23
 265,17 266,11 270,10
 280,4 290,2 299,8Z 300,
 2Z 301,17Z 340,23 353,
 19 s.a. μέγας
 εἰ γάρ 42,17(εἰ γάρ μή)
 45,24 53,11/12A 58,6.9
 66,9Z 70,22 83,12 113,
 20 139,23 217,18 255,20
 264,9 291,21 292,10.13
 321,13
 εἰ γε 276,5
 εἰ δέ 5,16.17 40,24 45,
 19 75,19 98,12 99,14
 120,16 147,17.21 197,3
 214,4 241,20 270,11
 282,13A 287,5 295,19
 310,18 330,14A 340,20
 350,14 352,1 394,8
 396,15
 εἰ δύνῃ 359,15
 εἰ μὲν 5,14 45,18(εἰ μὲν
 οὖν) 147,8.15 310,12
 379,13 396,12
 εἰ οὖν 264,19 265,8(εἰ
 ποτε οὖν) 296,22 336,18
 εἰ .. τις, τι 4,29 5,4 16,
 21 29,22 66,4 75,7
 102,17 111,13 113,13
 118,3 129,5.14 161,16
 180,11 206,7 238,21
 261,14 268,3 279,4 281,
 8 286,23 297,5 319,8
 344,17 384,10 396,12
 397,8
 εἰ καί
 44,14 68,23 76,24 81,
 15.18 82,8 118,3 163,15
 166,16 188,1.23 201,4
 211,19 216,12A.19 236,9
 312,21 313,16 376,5
 384,11
 εἰ γάρ καί 3,9 133,24
 168,19 200,10 219,8 242,
 19 263,16 264,2 275,12
 279,23 336,15
 εἰ δέ καί 5,14 56,9 75,
 7 80,11 112,2.18 122,9
 126,4Z.6 161,16 178,12
 196,20 208,3 219,12
 224,8 295,1 298,2 300,
 9Z 301,7 330,11.13 337,
 15 359,6 384,18 394,14
 εἰ καί μή 50,13 75,4
 105,14 163,17 168,13
 312,23 395,18.24

- εἰ μή
 5,2 13,8 15,9 18,23
 19,1A 26,7A 31,18 40,
 18A 54,14.15 67,18.19
 80,13 88,12 102,21 127,
 2 172,16 175,20 186,19
 (εἰ μή γε) 187,9 198,16
 213,4Z 216,18 222,7
 269,8 273,1 274,2 278,9
 280,18 283,13 292,5
 300,11 313,22Z 325,7Z
 352,2 375,9 378,19 398,
 11Z
 εἰ μή γάρ 42,18 43,12
 90,7 222,1 238,7 360,12
 375,18
 εἰ δὲ μή 90,7 97,5 121,
 2 201,6 292,5A 296,10
 346,5 379,22
 "ob" 31,13 75,22
 104,8(εἰ καί) 125,4.19(εἰ
 μή) 159,15 213,3 288,10
 289,18 296,13 337,3
 356,19(εἰ μὲν καί) 357,12
 (εἰ μὲν οὖν)
 εἶδος 211,7A 219,2 349,8
 364,18 374,12Z
 εἶδωλόατρος 368,11
 εἶδωλον (εἰδῶλοις θύω)
 368,13 397,11
 εἶθε 66,15 76,1 101,11.
 17 110,8 111,21 132,1
 170,2A 201,19 260,17
 εἰκάζω 192,17
 εἰκῆ 11 Fr.10,5 113,4
 230,13 297,11
 εἰκός 78,13 206,1
 ὡς ε. 23,8 63,5 103,
 15 104,1 141,10 227,22
 354,8
 εἰκότως 1,6 156,5A 173,18
 εἰκῶν
 9 Fr.5a,8 136,11 243,4
 249,9/10A 262,7
 κατ' εἰκόνα 119,5 239,
 4 241,2 313,8Z 335,18Z
 345,6
 εἰλέω (εἰλούμενος περί τι)
 111,8 217,15
 εἰλικρινής 4,26 268,12
 335,11
 εἰμαμένη 119,19
 εἰμί passim
 ἔστιν m. Inf.
 3,23 31,22 71,12 90,8
 97,18 99,11 101,17 105,
 15 111,21 119,5 216,13
 221,12 268,10 291,22
 306,7 327,17 339,19 366,1
 ἔστιν .. νοῆσαι s. νοέω
 τὸ εἶναι, τὸ εἶναι, τὰ ὄντα
 absolut 24,12 41,20
 106,17.18.23 134,18 (τὰ
 ἐσόμενα) 240,20.21 264,3
 291,13 337,13.18
 εἶμι 352,12A
 εἶπερ 1,11 135,12A 192,2
 εἶπα, εἶπον passim
 εἶρηκα, εἶρημαι passim
 εἶρηνεύω 48,14 63,21Z
 εἶρηνεύομαι 24,19
 εἶρήνη 115,5 148,12 249,
 7 365,16A
 εἶρηνικός 115,3(ε. καὶ γα-
 ληναῖα κατάστασις)
 εἶρομός 131,8
 εἶρωνεία 173,19(κατ' εἶρω-
 νεῖαν λέγω τι)
 εἶρωνεύομαι 24,19
 εἶς passim (ca.300 Stellen)
 εἶς 3,2(εἶς ἕκαστος).4
 4,10 5,14 8 Fr.2,2 13,
 21A 14,1 20,3 22,20A
 36,10 38,15.18 74,19
 75,17 90,10 93,19 95,1.
 4 107,24 118,5 130,2Z
 136,7.18 157,9 226,2.4Z.
 10 249,8 261,16.17 335,
 24.25 338,4Z.21 363,6.7Z
 364,19A 372,11.12Z 373,
 16.18.19 376,1.3 396,12
 397,5
 εἰσάγω
 129,4 188,20A 214,6A
 300,13
 ε. λόγον 225,7 299,7
 336,14 356,13 360,9
 εἰσακούω 94,13 227,6
 255,10.11Z 303,12.3
 308,7Z 383,6
 εἰσαυθίς 298,5
 εἰσδέχομαι 324,15 375,18
 εἴσειμι (εἶμι) 33,21
 εἰσέρχομαι 38,21 90,16Z
 100,20Z 161,2 228,20Z
 371,10 373,2.3.4
 εἰσηγέομαι 29,14 49,11
 249,14
 εἴσοδος 373,5
 εἰσοικίζομαι 375,19
 εἰσπέρω 13,10 219,22
 220,5 250,15 398,8.12

εἴτα	101,22 151,6 238,15 294,1
52,21 71,1 76,3 137,1	303,5 337,1
211,5 232,10 267,8	ἐκατέρως 147,6
mit Ausdruck des Sagens	ἐκατοστός 247,1
6,9 19,16 21,9 28,19	ἐκβαίνω
30,6 48,4 58,16 59,20	26,4 61,16 248,7 256,20
61,10 63,5 65,15 71,5	338,16 361,1A
72,19 76,13 78,4 80,10	ἐ. εἰς, πρὸς ἔργον 40,7
88,10.14 97,9 100,6	123,2 150,19
101,24 102,21 104,10	ἐ. εἰς λόγον περὶ τινος
110,6.11 112,19 117,11	223,8 312,4
118,2 119,5 136,1 139,10	ἐκβάλλω 109,16Z 223,8A
143,7 144,9 145,22 152,23	311,21 312,2.4 378,14.23
154,22 157,6.11 163,17	ἐκβασίς 143,21 231,9
172,10.13 174,6 182,4	336,8
192,4 195,16 200,17 201,1	ἐκβράζω, -άσω 257,1
218,10.16 224,3 226,4.6	377,21
230,15 240,6 248,20 269,12	ἐκγονος 64,4A
274,17 286,3A 288,11 299,6	ἐκδαπανᾶω 67,7
mit Nom. eines Partizips	ἐκδειματώ 78,14 179,7
19,16 21,9 76,13 78,4	282,17 376,17
80,10 100,6 110,11 143,7	ἐκδέχομαι 144,16 188,21
154,22 159,16 192,4 200,17	264,23A 274,9Z 306,12
201,1 230,15 240,6 269,12	311,7 330,24
301,12 392,6	ἐκδημέω 31,15 333,14
ε. καί 28,19 30,6 65,	ἐκδιδάσκω 189,11 242,10
15 78,4 80,10 100,6	318,4.7 332,7 356,12
102,21 117,11 144,9 152,23	ἐκδίδωμι
172,10 195,16 218,16	2,1.23 3,7 132,8A 269,11A
224,3 240,6 286,3A	(οὕτως) ἐκδέδωκεν, -κα-
288,11 299,6 392,6	σιν 9 Fr.5a,11 10 Fr.6,2
εἴτε 107,19 169,16	32,12 68,3 72,3 94,2
ε. .. ε. 2,17-18 20,22	110,19 113,12 121,12
23,21-22 69,11 72,14	122,15.19 126,5 129,8.11
97,12 133,11 139,23-24	131,1 145,14 179,8 203,2
147,4-6A 198,15 212,7-8	225,5 237,17 257,15 267,22
231,21-22 261,16 322,8	274,8 296,7 302,12 312,3A
330,9-10 335,16-20 359,	315,4 316,1.14 317,4
19A 380,5-6 396,12 s.a.	318,19 319,22 322,12
ἐκείνως	324,22 349,12
εἴτ' οὖν 64,4A 104,7A	ἐκδιηγέομαι 61,10 144,11
254,9A	163,12
εἰώθα 33,6 229,18A 389,14	ἐκδίκησις 294,20 309,19A
ἐκ, ἐξ passim (ca.320 Stellen)	ἐκδικος 138,7
ἐκαστος 3,2(εἰς ἑ.) 10 Fr.	ἐκδοσις 274,11
6,1.5 11 Fr.9,2 15,6	ἐκδοτος 19,12
54,7 70,20 72,21 73,20	ἐκεῖ 44,22Z 45,5.15.16.17
91,13 99,6.21 136,10	47,5 53,3-4A 132,2.3.4
161,22 212,6Z 213,2.18	155,21 223,11Z 302,22
230,15 261,18 288,12 291,7	340,8
295,6(ὁ καθ' ἑκαστον) 303,	ἐκεῖθεν 7,4 15,11 201,
20 305,6 321,6.8.12	20.21 234,3 238,5
328,6 337,11 362,19 389,18	ἐκεῖνος
ἐκάστοτε 29,7	3,16 4,1 14,2 22,17 24,3A
ἐκάτερος 5,15 16,6 47,2	37,22Z 38,6 39,21A 41,8.
	12 53,1.11Z 69,18Z 70,1

- 72,14.18 73,21 98,14Z
 103,18 114,2A 130,15 137,2
 149,1 153,15 159,2 179,15Z
 196,23 202,6 220,15 221,
 4.6 242,7 243,23 250,9.
 13.21 259,14Z 270,15.22
 302,4 348,10 373,6 376,4
 394,4 395,4
 κάκεϊνος 80,7 163,13
 192,8 236,17
 κείνωσ 20,22(εἴτε οὕτως
 εἴτε ἔ.)
 κείωσε 129,1(τῆδε κάκεϊσε)
 κέζω 257,1Z
 κκαίω 44,22Z 80,6Z
 175,16Z
 κκαλέομαι 234,3A
 ἔ. εἰς τι 18,3 78,4
 81,9 150,3 183,1 197,
 12A 258,6 s.a. οἶκος
 κκαλύπτω 393,12A
 κκκλησία
 3,7A.8.22 169,15 232,13
 233,1.9 234,7 362,4.6Z.
 19 369,5.6.7 376,2
 ἔν ἔ. 136,16 257,11Z
 356,17 357,14 397,7
 κκκλησιαστικός 170,3
 κκκλίνω 100,5 204,4Z.10Z
 212,15Z 293,6 346,24
 365,16A
 κκκόπτω 13,17 29,17
 143,1 161,16 166,1Z 232,4
 234,4 260,15
 κκκρούω 98,2.4
 κκκυλίνδω 15,11 82,7
 κκλαμβάνω 8 Fr.2,5 224,9
 264,23 339,19 377,18
 393,18 395,2
 κκλάμπω 4,13 113,21
 198,4 217,7 343,9
 κκλανθάνομαι 206,13
 κκλέγομαι 16,14Z 249,14
 296,19
 κκλείπω 71,14 79,6.9Z
 127,22Z.23 264,7.24
 284,3
 κκλεκτός 322,9.14Z
 κκλογή 37,7Z
 κκλογίζομαι 261,15 (κατ' ἑ-
 μαυτόν)
 κκλύω 51,17 148,2 169,11
 205,16
 κκμαίνω 361,1
 κκμειλίσσομαι 80,10
 κκμελώσ 191,4
 ἐκοντί 363,18
 ἐκούσιος 266,3
 ἐκουσίως 300,3Z
 ἐκπαιδεύω 36,4 191,1 236,
 2 352,10
 ἐκπαλαίω 332,18
 ἐκπέμπω
 38,3A 322,20(ὄδς) 343,21
 359,20 379,19
 ἔ. ὠνήν 15,8 320,2
 ἐκπετάζω 223,4A
 ἐκπηδάω 317,15A
 ἐκπίνω 140,2 290,13
 ἐκπίπτω 15,12Z 17,8 143,
 4 208,9 211,13 291,5
 ἐκπληκτικῶς 55,19
 ἐκπληξίς 20,4 174,23
 ἐκπληρώω 15,16 33,14
 204,14
 ἐκπλήττω 103,15 118,17
 154,2 322,9 337,11
 ἐκπορεύομαι 318,4 340,17
 351,9 375,8.13Z
 ἐκπτωσις 143,9
 ἐκρόω 76,3 131,1Z.2
 231,21 285,1 314,10
 ἐκρήγνυμι 278,17
 ἐκριζώω 5,10
 ἐκροφέω 60,16
 ἐκσιωνίζω 60,16Z
 ἐκσπάω 247,14
 ἐκταράττω, -σσω 50,2.22
 78,15 378,1
 ἐκτείνω 103,20Z 134,18
 193,5 223,4A 314,19 315,2
 339,3
 ἐκτελέω 15,16A 41,11
 191,3 204,18 244,7
 ἐκτέμνω 142,19
 ἐκτήκω 262,8Z
 ἐκτίθημι 310,1Z.5Z
 ἐκτίθεμαι 119,13
 ἐκτινάσσω 339,7.9
 ἐκτινύω 64,17(δίκην)
 ἐκτίνω
 ἔ. δίκας 96,12 128,13
 184,1 206,3 228,17
 355,11
 ἐκτιτρώσκω 184,12
 ἐκτόπως 200,7
 ἐκτός 45,7 48,8 134,6
 ἔκτος 397,3
 ἔκτοτε 340,23
 ἐκτραγωδέω 65,21 243,5
 256,22
 ἐκτρέφω 207,6 244,22 262,11

- ἔκρωμα 44,6Z
 ἐκφαίνω 341,5
 ἐκφραυλίζω (τὰ ῥήματά τινος)
 67,4 73,14
 ἐκφέρω
 13,13 158,4 176,21 195,17
 ἔ. κρῖσιν, ψῆφον 74,8
 94,14 99,14 202,10.16
 295,4 385,9
 ἔ. ῥήματα ἀθυμίας 37,14
 38,3
 ἐκφεύγω 100,5A 188,5
 297,15 314,5 358,7 372,18
 ἐκφοβέω 50,9 371,19.21
 ἐκφορέω 176,21A
 ἐκφύω 313,6
 ἐκχέω 148,20Z 150,5
 230,1Z
 ἐκών 153,3 311,14
 ἐλαία 143,10
 ἐλαττον 146,1Z
 ἐλαύνω 67,19 155,5 160,5
 211,15 376,11
 ἐλαφος 345,23
 ἐλαφρός 211,2 229,9
 ἐλαφρῶς 139,9
 ἐλάχιστος 159,5 175,12
 183,4Z 250,4
 ἐλεγμός 99,4 118,9 129,4
 253,15 261,19A.20 s.a.
 ἀκριβής
 ἐλεγχος 27,9 73,20 125,3
 146,16 202,9Z.14 261,20A
 354,8
 ἐλέγχω 26,15 61,21 68,
 20Z 73,19 95,2 100,3Z
 124,16Z.18.21 125,20
 137,15 147,3 183,2 192,11
 205,6 215,7 275,4 283,22
 286,16Z.23A 294,10 296,11
 353,18Z.19 354,16
 ἐλεινός 49,7
 ἐλεινότερος 33,2
 ἐλεινώς 208,6
 ἐλεέω 29,5 163,18 255,
 18Z 324,2.4 353,11 370,22
 ἐλεημονιτικός 266,19(τὸ ἔ.
 καὶ φιλόπτωχον)
 ἐλεημοσύνη 242,11
 ἐλεήμων 107,2
 ἔλεος 106,17 129,14 255,
 17.18.19.20.22 324,1.7.11
 ἐλεύθερος 167,15.16
 261,18Z
 ἐλίσσω 223,5
 ἔλκος 27,19 333,18
 ἐλκώ
 εἴλκωμαι 101,8 329,19
 330,14 387,18
 ἔλκω (außer Z nur Präsens)
 51,2 61,12 159,16 194,20
 208,6 211,1 238,3Z.5Z.9Z
 372,15.19
 ἐλλάμπω 382,20
 ἔλλαμψις 56,22 383,16A
 ἔλλειψις 145,10(κατ' ἔλ-
 λειψιν)
 ἐπιδηφόρος 347,16A
 ἐπιζῶ
 1,4 46,20 72,6.10 73,21
 76,6 117,19 127,18 172,7.9
 213,8Z 247,17 248,1.3
 260,6A 278,5 293,17 296,5
 358,13 378,19
 ἔ. ἐπὶ θεόν u. ähnl. 52,
 14 68,17 296,2
 ἐπιός
 29,17 30,5 51,19 63,22
 68,13.16Z.24 69,6.7 76,9
 115,12 131,13Z.17 156,3
 166,1Z 227,3 248,10 254,12
 256,20 293,16 330,17Z
 369,12
 ἔ. εἰς θεόν u. ähnl. 28,
 17 62,12 65,13 70,16
 114,18 263,15
 ἔμαυτοῦ
 68,8 95,21 102,12 106,22
 127,22 149,19 155,13
 201,14Z 202,7Z 203,13
 205,10 247,20 256,6 261,15
 273,8 383,19.20
 ἔμαυτῶ σύννοια 94,17Z
 96,5Z 105,15 205,1.11
 226,18.21
 ἐμβαίνω 369,9
 ἐμβάλλω 55,19 231,20
 ἐμβατεύω 80,17 186,18
 382,7
 ἐμβλέπω 258,10
 ἐμβραδύνω 31,18.25
 ἐμβριθής 244,16 249,2
 ἐμβρουον 338,9
 ἐμετος 176,20
 ἐμέω 86,11
 ἐμμελῶς 191,4A 216,1
 ἐμμένω 41,10 45,1 54,9A
 ἐμός 40,2 70,14 71,19
 72,19 73,14 76,2 80,12
 94,11 102,4.18 105,14
 126,23 145,6.11.15 147,
 21 150,5.7 152,6Z.14Z

- 164,6 169,12 170,12
 200,9.11.20 202,11A 203,
 17 214,6 226,16 248,14
 249,8 250,18 253,2 256,
 7.15 262,12 264,17.18
 265,2.13.14 274,14 280,18
 281,12.21 295,17.18 296,
 5.16 297,5 336,4 358,7
 360,11 370,21 377,13Z
 383,20 385,19
 έμπαθής 4,30 88,16
 έμπαθώς 166,3
 έμπαίζω 223,13Z
 έμπαλιν 38,11A
 έμπειρος 322,5
 έμπεριπατέω 17,15Z
 έμπλήρημι 74,23 75,6 87,
 5 137,17Z 175,19Z 178,14
 195,22 202,9 210,20 345,3
 έμπλήττω 345,8A
 έμποδίζω 165,20
 έμποιέω 70,21 252,10
 έμπορία 72,9
 έμπρακτος 248,21
 έμπροσθεν
 114,14 203,6 334,21
 έν τοῖς έ. 179,14 228,
 8 232,23 236,13 237,3
 έμπτύω 253,6
 έμφανής 123,8A (εις τοῦμ-
 φανές)
 έμφανώς 235,6Z
 έμφασις 255,11
 έμφιλοσοφέω 102,20
 έμφιλοχωρέω 183,17
 έμφορέω 26,14 265,18Z
 έμφορῆτω 62,13
 έμφοροντις 140,22A
 έμφορώνως 69,16A
 έμφυσάω 226,7
 έμφυτος 309,2
 έμψυχος 343,16
 έν passim (ca. 400 Stel-
 len)
 κἀν 52,2 253,11 370,9
 386,1
 έναγής 167,20
 ένάγω 261,14
 έ. τινά εις, πρὸς φόβον
 55,12 61,11 216,4 239,22
 292,2 306,1 311,12 318,8
 325,4 328,11 334,12
 ένάλιος 40,23Z.24 41,1.3
 313,6 364,4
 έναλλάττω 113,13
 ένάλλομαι 145,6.12 164,22
 ένανθρωπέω 235,2 363,20
 364,13 378,14
 ένανθρώπησις 92,16 333,1
 383,14
 έναντι 271,14
 έναντίον 243,16Z
 έ. θεοῦ u. ähnl. 18,7Z 25,
 3Z 57,8A.10Z 83,13Z 100,
 3Z 124,16Z 127,6 299,16
 έναντιόμαι 373,16
 έναντίος
 69,15 158,13 372,11A.15A
 373,17 385,17
 τούναντίον 30,13 122,
 17 159,6 248,10 391,8
 in adverbiallen Wendun-
 gen
 έξ έναντίας 230,2Z 246,
 21 263,15
 τούναντίον, τὸ δε έ. 117,
 19 154,9 256,20 265,15
 έναποθνήσκω 69,8 131,17
 έναπόκειμαι 237,21
 έναποκλείω 210,11
 έναπομένω 5,11
 έναργέστερον 38,21
 έναριθμίως 314,8
 έναρμόζω 344,17
 έναρμόνιος 118,13
 έναρμονίως 83,7
 ένατενίζω 243,4 317,14
 ένδεής 251,7.10
 ένδεια 29,6 208,15 251,
 12 252,15 345,14
 ένδεικνυμαι 229,19 352,5
 358,20 359,5
 ένδειξις 392,17
 ένδέχομαι 57,17 66,15
 84,18 155,24
 ένδιάθετος 2,23
 ένδίδωμι 346,3
 ένδίκως 109,21 147,13
 199,3 233,19 270,7
 ένδον 22,20 98,8 176,21
 278,18
 ένδοξος 14,23 69,4.8A
 185,7 293,22 329,12.17
 351,2
 ένδότατος 321,21A
 ένδοτάτω 321,20.21
 ένδύομαι 101,7/8A 246,21Z
 363,23
 ένδυσις 325,16 371,4Z
 ένέδρα 166,10
 ένεδρεύω 166,12 208,17.18
 216,12 345,3

- ἐνειμι (εἰμί) 232,11
 ἐνεῖρω 106,14
 ἐνεκεν 260,17A
 ἐνέργεια 29,9 56,16 219,
 10 224,18A 373,16
 ἐνεργέω 366,1 371,2 373,
 13 376,2
 ἐνεχυράζω 193,13A 296,3A
 ἐνεχυριάζω 193,1.13 296,3
 ἐνέχυρον 126,23(τίθημι τὴν
 ψυχὴν εἰς ἐ.) 295,17 296,
 1.2
 ἐνηδύνομαι 360,15 373,21
 ἐνηχέω 141,1A
 ἐνθα 16,13 22,18 98,20
 ἐνθάδε 155,22.23 156,1.
 2.4
 ἐνθεος 118,13 283,2
 ἐνθέσμως 330,5
 ἐνθυμέω 230,24
 ἐνθυμέομαι 32,21 330,
 21 359,9
 ἐνθύμημα 217,2
 ἐνιαύσιος 39,18(κύκλος)
 ἐνίημι 283,23
 ἐνιοι 344,19A
 ἐνίσταμαι 78,10A
 ἐνισχύω 36,20 154,20
 198,13.16
 ἐννοέω 16,19 31,5.10.22
 49,17 67,5 72,11 76,11
 77,20 102,10 125,3.7
 187,19 189,4 205,7.10.11
 219,13 220,10 221,13
 225,24 263,6 274,10Z
 281,21 311,8 315,5A 358,4
 369,20A
 ἐννοια
 2,24 11 Fr.10,6 36,19
 45,24 55,23 56,8 80,17
 103,17.23 145,14 161,4
 203,1A 236,16 278,14
 280,21 295,20 331,17
 358,12 382,8 391,13 s.
 a. ἄγω
 κατά, πρὸς .. ἐννοϊαν,
 ἐννοίας 8 Fr.3,5 55,11
 57,3 196,6 301,11 302,12
 303,5 319,12 321,8 325,13
 328,3 357,15 s.a. βαθύτερος
 ἐνοικος 140,23
 ἐνοχλέω 17,17 325,12
 ἐνοχος 300,1 384,20 386,
 16
 ἐνόω 204,15 376,3
 ἐνσαρκος 339,10
 ἐνσπεῖρω 282,10/11A
 ἐνστατικός 102,5A
 ἐνταγμα 141,8 204,10Z
 ἐνταῦθα
 32,7 40,12 44,23 47,3
 53,1.4.6 60,8 113,13
 119,19 121,2 162,17 170,3A
 180,3 209,10A 235,12
 267,16 268,8 305,5 314,8A
 337,10 339,15.21 341,1
 342,8 358,20 388,7
 κἀνταῦθα 16,19 22,12
 26,15A 46,12 68,22 230,3
 356,6
 ἐντείνω 230,2-3A
 ἐντέλλομαι 132,13 316,10
 ἐντεῦθεν
 9 Fr.5a,1 26,3 32,13
 33,24 90,19A 107,20 142,5A
 170,3 191,20 270,9 284,1
 334,5 337,13 346,7A 359,4
 360,9 384,20 391,5
 κἀντεῦθεν 18,22 200,13
 ἐντέχνως 20,23
 ἐντίθημι 169,10
 ἐντιμος 292,21 293,3
 ἐντολή (Gottes) 184,24
 204,1.2.17 302,15 323,15
 398,10
 ἐντός 19,22 57,18 143,25
 ἐντρεπτικῶς 137,9
 ἐντρέπω 30,6 173,18.21
 280,10
 ἐντροπή 120,17 173,10Z.
 11Z.12.17Z
 ἐντυγχάνω 35,13.14
 ἐνυλος 180,5
 ἐνύπνιον 78,10.13Z 174,22
 δι' ἐνυπνίων 55,20
 277,16 282,16 288,6
 ἐνυπόστατος (λόγος) 219,7.16
 ἐνώπιον 90,17Z 100,21Z
 197,12 221,11 385,17Z
 ἐνωτίζομαι 274,7Z
 εἶξ 63,5A
 ἐξαγγέλλω 132,18 327,3
 331,11 335,5
 ἐξαγορεύω 266,7 268,15
 284,10
 ἐξαγριόω 265,14
 ἐξάγω
 93,6Z 123,8A 202,15 220,22
 234,21 235,6A 243,1
 ἐ. ἑμαυτὸν τοῦ σώματος
 151,20 243,8 256,9
 ἐξαγωγή 284,12(ἄγγελοι ἐπ'

- ἔξαγωγή τῶν ψυχῶν τεταγμέ-
 νοι) 18.24A 98,10 105,8 124,
 14 129,4.10A 133,9 188,2
 ἔξαιρέομαι 2,14Z 60,14Z. 255,21 274,10Z 284,8
 15Z 330,1 394,15-16A
 ἔξαιρέτος 60,15Z ἔξέτασις 74,10 108,8
 ἔξαισιος 56,1 77,20 160, 214,6A 261,20
 13Z 174,11Z 293,22Z ἔξεταστέον 14,27A
 ἔξαιτέ (von Gott) 25,20 ἔξευτελιζῶ 26,22 60,13
 26,9 39,3.12 66,1 78,16 215,10
 104,22 105,11 118,10 ἔξέχομαι 372,15A
 236,16 ἔξηγέομαι
 ἔξαιφνης 22,16Z 7,4 243,2 252,2 266,14
 ἔξάκις 63,5Z 325,14
 ἔξακριβάζομαι 231,10 ἔ. τὰ περὶ θεοῦ σοφίας
 ἔξαλείφω (ἀμαρτίαν) 6,14 καὶ δυνάμεως u. ähnl. 91,13
 300,11 117,11 216,4 224,13
 ἔξάλλομαι 351,18.22 240,8.9 242,5 306,5
 ἔξαμαρτάνω 283,14 384,17 ἔ. einen Text 24,1
 386,7 361,2 372,20
 ἔξανθέω 178,11 ἔξηγησις 356,18 373,7
 ἔξανίστημι 66,11Z ἔξηγητής 224,21 397,8
 ἔξαπατάω 356,16 360,16 ἔξηγορία 197,7Z
 ἔξαπλώω 191,20 s.a. ἔξη- ἔξηηλωμένως 192,10
 πλωμένως ἔξης 14,27A
 ἔξαποστέλλω 253,13Z τὰ ἔ. 28,19A 109,6A
 346,4Z 192,4.14 313,12.14 332,
 ἔξάπτω 175,13 14 340,5
 ἔξαριθμέω 133,5 ἔξιδόμαι 266,6 (ἀμάρτημα)
 ἔξαριθμέομαι 65,16 ἔξιλεδόμαι (τὸν θεόν) 11
 281,13 Fr.10,6 28,3 33,5
 ἔξαροτάω 262,18 ἔξις 194,19
 ἔξαροτύω 67,21 ἔξιλόω 152,15 301,12
 ἔξασθενέω 28,10 77,22 ἔξίστημι
 ἔξασκέω 266,4 (τὸν κατ' ἀρε- 61,23Z 122,2 223,3 320,13
 τὴν βίον) ἔξίσταμαι 146,7
 ἔξατονέω 133,24 ἔξιτηλία 329,13
 ἔξαφανίζω 32,17 39,17 ἔξιχνεύω 319,22Z
 40,7.9.17 41,15 43,3 ἔξιχνιάζω 133,5 240,4.16Z.
 58,12 60,17 86,18 91,18 20 247,9 294,2 319,22A.
 131,20 187,21 211,3 212,4 23
 221,5 223,14 254,4 351,13 ἔξοικος 71,19Z
 ἔξεγείρω 168,1A 302,10 ἔξολοθρεύω 294,14Z
 ἔξειμι (εἴμι) 24,13(βίου) ἔξομαλίζω 234,5
 157,8(σώματος) ἔξομβρέω 234,7 235,17
 ἔξειμι (εἴμι) 333,11
 ἔξόν 4,24 101,11 151, ἔξομολογέομαι 197,8 285,
 20 318,2 14 302,11Z 309,10/11A
 ἔξελαύνω 209,2 ἔξομολόγησις 197,7 198,
 ἔξέλκω 230,6 312,3A 4,9 266,6 284,9 285,
 ἔξεμέω 176,19 10.12
 ἔξεργάζομαι 190,14 230,14 ἔξουδένωσις 36,5
 ἔξέρχομαι 45,11(τὸν βίον) ἔξουσία
 85,19 109,7 123,14Z.19 4,27 13,7.16 18,23 27,11
 296,10A 328,10 339,4Z 29,2 58,16.17 112,19.20
 346,11 350,21 370,18A (κατ' ἔξουσίαν) 122,7
 ἔξετάζω 29,22 57,15 75, 223,16Z 312,21 378,15.17

- 379,17Z
 έ. λαμβάνω 20,12.21
 14,11 25,20 235,1 364,8
 έξουσιαστικός 221,2
 έξοχή 352,22
 έξυβρίζω 319,1
 έξυμνέω 345,16
 έξω
 15,6 19,20.23 27,22 49,
 9 56,4 62,1 93,13 109,
 17 184,15 188,4 257,17
 306,21 346,22
 έ. γίνομαι 49,9 63,22
 110,14 165,21 172,9
 203,13 269,5
 έξωθεν 19,16 26,21 180,4
 195,9 244,14 249,19
 έξωθέω 177,2 363,7 378,18
 έξωθέομαι 187,3
 έξώτερος (τό έ. σκότος)
 109,17Z 359,20 378,20Z
 έξωτέρω 162,1
 έοικα
 m. Inf. 85,21 86,9 92,
 16 95,5 96,17 103,17
 108,2 119,13 123,13 133,22
 147,2 171,12 236,20 237,16
 250,11 251,11.23 262,18
 264,21 268,1 273,18 298,4
 310,12 375,7 377,17 385,4
 392,17A
 m. Dativ 75,1 77,9 86,
 3 108,7 143,22 362,9
 393,10
 ώς έοικεν 11 Fr. 9,6
 73,12 189,17 248,9A
 έπαγάλλομαι 230,5
 έπαγγελία
 38,19 81,18A 315,14
 334,1A.23A 381,12 395,16
 ή γή τής έ. 60,6 123,21
 έπαγγέλλω
 έπαγγέλλομαι 98,1 139,
 22 374,6 377,14.16 381,
 7.8A.15 383,2 391,6
 τὰ έπηγγελμένα 286,15
 333,21 391,12
 έπάγρυπνος 188,21 250,23
 έπαγρύπων 180,22
 έπάγω
 82,16/17A 152,6 195,21
 294,18 363,16A
 έ. κολάσεις, πληγήν u.
 άηη1.
 15,19 20,3 23,3 27,19
 62,20 79,2 99,17 120,5
 135,8A 163,8 170,12 231,12
 269,8 277,16 280,17 283,10
 288,15 289,21 336,8
 έ. τιμωρίαν 99,4 111,24
 112,3.20 201,16 206,12
 230,13 231,11 261,3
 271,15.22 279,7 283,11
 eine Argumentation, ein-
 en Text
 97,3 100,1 102,1A 104,10
 192,5 206,3 223,12 226,5
 298,5 303,5 310,6
 έ. in der Überleitung
 zum folgenden Lemma
 28,19 78,4 97,9 112,21
 119,9A 140,18 174,7 192,13
 204,8 250,25 276,2 327,4A
 376,8A
 διό και έπάγει 79,21 84,
 22 105,21 121,15 128,14
 189,5 256,18 278,20 280,11
 έπάγομαι 210,13
 έπαγωγή 30,11 288,21
 315,22 331,8
 έπαγωγός 226,13
 έπαθλον 387,4
 έπαινετέος 297,5A
 έπαινέτης 385,22
 έπαινετός 242,12 272,8.15
 282,4 297,5
 έπαινετός 297,9
 έπαινέω 69,17 70,5 259,
 20.21 264,16 270,19
 332,14 394,20
 έπαινος 14,9 248,20 250,22
 έπαίνου άξιός 30,20
 172,24 259,21
 έπαίρω
 142,6 149,25Z 175,6Z
 215,8 237,16.17Z.19 260,
 8 307,17
 έπαίρομαι επί τινι 266,
 14 278,4 301,20
 έπαισθάνομαι 49,8
 έπαισχύνομαι 163,17 168,13
 έπακολουθέω 30,9
 έπακούω 94,10A 125,7
 150,20 281,21 331,2 334,16
 345,7
 έπακροδομαι 245,16.22
 270,4 273,7 287,2
 έπαλείω 272,17 332,23
 έπάλειψις 285,1
 έπαμύνω 28,10 176,12 285,
 15 305,19 307,8 311,15
 έπάν 42,5 167,24A 253,6

- 349,2
 ἐπαναγκάζω 347,11A
 ἐπανάγω 288,6
 ἐπανακλίνω 183,11
 ἐπαναπαύομαι 86,10 364,21
 365,7 377,11
 ἐπαναστρέφω 109,8 346,12
 ἐπανέρχομαι 76,20Z.23
 ἐπανήκω 33,15
 ἐπανθέω 130,16
 ἐπανίσταμαι 253,19.20
 ἐπανορθόω 30,19 282,21
 ἐπάνω 223,16Z 324,24Z
 364,9Z 378,10Z 379,17Z
 ἐπάξιος 5,21 181,13
 ἐπαξίως 31,3
 ἐπαποδύομαι 329,15
 ἐπαπορέω 269,10
 ἐπαράδομαι 42,12 201,1-3A
 212,6
 ἐπασκέω 29,8
 ἐπαρτάω 284,11A
 ἐπαφήμι 161,9 222,1
 324,3
 ἐπάχθεια 45,6
 ἐπαχθής 73,3 265,13
 ἐπεὶ 4,16 13,11 33,19
 44,22 53,11/12A 57,19
 68,23A 82,8 139,10 183,2
 210,13 292,5A 332,16 352,3
 359,1 374,2 375,2A 390,13
 397,7
 ἐπείγομαι 10 Fr.6,6 11
 Fr.10,3 76,8
 ἐπειδή 1,4 3,24 4,16A 13,20
 14,15 15,23 21,17 30,4
 31,23 33,23 38,9 46,13
 51,11 52,20 59,14 65,6
 69,6 76,21 79,18 88,17
 89,4 94,11 96,16 97,2
 99,10 102,13 111,14 114,2.
 13.14 133,19 137,1 145,2
 147,12 152,16 153,2.6
 154,8.22 171,5A 172,8
 177,16 179,14Z 180,18
 191,3.18 196,10 201,16
 204,15 210,8 213,12 215,15
 218,6 249,13 250,15 258,9
 260,14 266,4 268,9 270,
 19.20 275,3 276,6 278,18
 280,1.14 282,14 296,9
 297,15 302,7 303,16 309,11
 310,7A.10 319,16 322,2
 325,13 330,4 333,23 336,8
 338,8 339,6 342,20 350,8
 358,9 359,3.7 360,20
 361,2A 364,7 365,9 366,8
 370,17 375,2 377,21
 378,7.23 381,8 383,5
 390,8.11 391,10 392,5.12
 394,2 396,9
 ἐπειδήπερ 15,16 55,13
 137,1A 153,6A 158,19
 183,20 200,19 232,20
 275,22 306,11 309,1 311,9
 334,3.22.23 336,3 362,8.
 17 369,23
 ἐπειμι (εἶμι) 55,18
 ἔπειτα 74,20 75,9A 137,
 15
 ἐπεκτείνω 203,12
 ἐπελπίζω 263,14 293,4A
 ἐπεμβαίνω 71,19 115,10.15
 153,13 164,9 253,19 330,20
 ἐπενδύομαι 101,7
 ἐπεξέρχομαι 13,16 202,11
 296,10 303,16A 332,5
 370,18
 ἐπερείδομαι 94,3Z
 ἐπέρομαι 48,16 51,20
 140,18 147,15 156,5 166,11
 212,4 216,13 227,17 232,3
 254,15 278,15 332,5A
 363,21 364,14 366,14
 ἐπερωτάω 120,16 383,2
 ἐπεύχομαι 4,17 38,11 39,
 4 75,21 158,9 163,18
 ἐπέχω 49,16 179,14Z 256,
 17 257,9 283,11A.16
 296,8Z.10 326,21
 ἐπήκοος 385,7(εἰς ἑ. ἀπάν-
 των)
 ἐπήρεια 62,13 207,7 369,2
 ἐπί
 m.Gen. passim (ca.100
 Stellen)
 ἐπί τῆς γῆς s. γῆ
 m.Dat. passim (ca.100
 Stellen)
 ἐω' ᾧ, οἷς m.Ind. 13,10
 25,17 110,12 119,9 125,
 12 149,20 282,5 299,8.9
 371,1
 ἐω' ᾧ m.Inf. 21,6 27,
 10 29,3.7 133,5 207,6
 208,6 236,12 260,15
 282,22 294,13 286,11
 295,11 367,4 373,2 387,
 17
 ἐπί τῷ Inf. 148,17 294,
 12
 ἐπί τούτοις 13,13 44,2

- 72,10 150,10 263,18
 m.Akk.
 1,14 5,7.19 14,16 22,
 19.21Z 28,16 32,15(ἐ. τὸ
 αὐτό) 38,5Z 43,9 50,7.
 9 52,14 53,6A 66,12Z
 75,9 82,16 92,3Z 97,19
 105,19 120,7-8(ἐ. τοσοῦ-
 τον .. ἐω' ὄσον) 132,18
 147,11Z 161,9 179,9Z
 181,5 201,14Z 215,6
 217,16Z 220,15 223,17Z
 229,15 236,16 241,16
 256,5A.6 263,14Z 269,5
 274,9(ἐω' ὄσον) 288,6
 292,5 293,17 294,13Z
 307,10Z 308,6-7A 319,17
 328,19Z 329,15 345,6
 352,11 357,7 364,9Z
 365,16A 379,18Z 395,8
 ἐπί πολύ
 59,18 68,23 103,21.24
 133,22 201,4 202,15 216,11
 ἐπί πλεῖον, πλεόν 56,9
 108,5 193,20 203,12 328,20
 ἐπί πλεῖστον 169,9
 ἐπιβαίνω 255,19Z
 ἐπιβάλλομαι 216,1
 ἐπιβάτης 351,12
 ἐπιβλέπω 92,3
 ἐπιβουλεύω 373,5-6A
 ἐπιβουλή 91,21
 ἐπιβρίθω 322,12Z
 ἐπιβώμιος 368,14
 ἐπίγειος 292,17
 ἐπιγελάω 115,15
 ἐπιγίνομαι 321,15 333,16
 392,15
 ἐπιγινώσκω 56,10 77,11.
 12Z 105,23 209,11Z.12
 210,21Z 309,2 365,14
 ἐπιγνώμων 321,7 354,6A
 ἐπίγνωτος 175,4
 ἐπιγονή 21,9 27,12
 ἐπιδάκνω 27,20
 ἐπιδείξω 67,17
 ἐπιδείκνυμι
 56,17 72,11 76,23 99,
 10A 102,24 109,6 164,21
 269,15 295,18 312,22
 ἐπιδείκνυμαι 14,27
 25,17 65,11 220,8
 ἐπιδεικνύω 56,17A
 ἐπιδεικτικῶς 135,9 136,9
 137,10.15
 ἐπίδειξις 1,21 136,13
 ἐπιδέομαι 300,14 390,9
 ἐπιδέχομαι 212,12 290,13A
 ἐπιδημία (Christi) 2,27.30
 3,3
 ἐπίδοσις 43,8 263,20
 ἐπιεικῆς
 ἐπιεικέστατος 206,18
 ἐπιζητέω 37,5A 129,15
 171,6 203,5 266,13 347,
 15 393,9
 ἐπιζωή 27,12A
 ἐπιθυμέω 44,18A 128,12
 159,9 251,7 258,10Z 259,21
 265,14 336,3 364,1
 ἐπιθυμητός 73,12
 ἐπιθυμία 19,14 74,18
 175,20.21 178,5 207,5
 259,18Z.19Z 260,2.14.15
 264,3 309,16
 ἐπικαλέομαι 59,3 94,22
 127,11Z 150,15 227,5
 294,20 345,17Z
 ἐπικάλυμμα 171,9Z
 ἐπικαλύπτω 333,2(ἐπικεκα-
 λυμμένος λόγος)
 ἐπικάλυψις 371,14
 ἐπικάμπτω 376,12
 ἐπικατάρστος 37,17 111,
 11 228,20 369,10Z
 ἐπίκειμαι 158,17
 ἐπικεκρουμένως 38,8
 ἐπικῆρος 74,19
 ἐπικλοπος 379,20
 ἐπικλόπης 152,19 176,5
 ἐπικλύζω 194,14 221,5
 222,11 239,20
 ἐπικοιμῶμαι 333,2-4A
 ἐπικουρέω 390,8
 ἐπικουρία
 73,4 211,18 219,23 246,
 17 251,2 262,12 311,14
 ἐ. Gottes 190,16 195,
 22 198,4 247,21
 ἐπικουρος 329,12
 ἐπικουρίζομαι 330,11
 ἐπικράτεια 187,10
 ἐπικροσις 169,13 332,2
 385,22
 ἐπικροτέω 230,5
 ἐπικρόπτω 207,1 310,14
 334,6 371,10.14A s.a.
 ἐπικεκρουμένως
 ἐπικρούσις (μετ' ἐπικρούσεως
 sprechen) 97,7 126,13
 357,8
 ἐπικτυπέω 230,5A

- επικυρώ 332,6
 ἐπιλαμβάνομαι 85,12 146,
 92.112.12.15 184,14
 203,7 229,21 263,6 328,4
 ἐπιλάμπω 42,6 212,1 322,
 18 392,20 394,10
 ἐπίλαμψις 333,19(θε(α)
 ἐπιλέγω 258,22
 ἐπιλείπω 67,18
 ἐπιλήθομαι 45,23 71,212
 132,3 166,232 206,9 349,3
 ἐπιλήψιμος 90,13
 ἐπιλογίζομαι 282,3
 ἐπιλύω (ἐπιλύων τὸ ἀντιπύ-
 τον) 59,16 206,3
 ἐπιμαρτυρέω 331,3A
 ἐπιμέλεια 6,11.12 11 Fr.
 9,4 342,2
 ἐπιμελέομαι 262,25
 ἐπιμελητής 393,16
 ἐπιμελῶς 217,16A 247,10
 ἐπιμένω 211,11 361,7
 ἐ. τῆ μεταφορᾶ, τροπῆ τινος 67,
 23 86,22 143,8 148,19 338,8
 ἐπιμερίζω 258,16 262,9
 ἐπιμετρέω 331,3 350,9
 ἐπιμιμνήσκομαι 183,16
 ἐπινοέω 57,162
 ἐπίνοια 1,26
 ἐπίπαν 53,6
 ἐπιπέμπω 371,22
 ἐπιπηδάω 164,22
 ἐπιπίπτω 85,17.20 147,17
 184,1 229,14
 ἐπίπλαστος 174,20 294,6A
 ἀληθινὸς καὶ οὐκ ἐ.
 8 Fr. 3,1 83,22
 ἐπιπλέκω 303,10
 ἐπίπνοια 169,18
 ἐπιποθέω 36,14 104,22
 156,10 157,7
 ἐπιπόνως 324,14
 ἐπιρρέω 197,17
 ἐπίρροη 265,7
 ἐπιρροή 134,2
 ἐπιρρώννυμι 51,18 73,18
 145,13.16 285,5 335,9
 ἐπισείω 13,22 377,9A
 ἐπισημαίνομαι 22,12A.18
 133,8.12A 193,5A 262,23A
 300,12
 ἐπισημειόομαι 339,14
 ἐπίσημον 265,21
 ἐπισκέπτομαι 79,17 290,22
 303,16 331,2 390,8
 ἐπίσκεψις 14,25 31,20
 389,19
 ἐπισκιάζω 310,16 322,13.15
 ἐπισκοπέω 180,20.23 200,22
 ἐπισκοπή (Gottes) 66,1
 70,18 209,13 242,10
 243,20.22 244,20 261,202
 294,12 306,21
 ἐπίσκοπος 180,18A.21
 ἐπισπάομαι 45,2 294,20A
 ἐπίσταμαι 19,11 27,9 57,
 9 63,11 90,1 95,4 100,
 142 105,16 107,13 120,18
 138,21 192,7 203,17 205,12
 220,13 237,10 239,14 273,3
 290,12 314,6 324,212
 334,212 337,16 340,23
 343,12 346,6 366,6 382,
 8.12 383,5
 ἐπιστέλλω 37,7
 ἐπιστήμη 121,11 122,192
 186,20 219,2 223,19 234,22
 236,14 241,5.19 297,8
 306,12 322,5 324,19 352,10
 ἐπιστήμων 354,6
 ἐπιστολή 41,24
 ἐπιστομίζω 83,5 253,14-
 15A 257,6A
 ἐπιστρατεύω 108,12
 ἐπιστρεπτικός (ἐ. παιδεία)
 308,14 309,3
 ἐπιστρέφω 4,7 50,8 51,2
 57,4 190,16 197,12A
 282,18.20 283,13 284,9
 299,6 308,10/11A 309,10
 323,22
 ἐπιστροφή 324,6
 ἐπιστρέφως 254,9
 ἐπιστύω 68,1
 ἐπισυνάπτω 225,3 312,14
 ἐπισύστασις 234,13
 ἐπισσίγγω 369,19
 ἐπίταγμα 15,8 343,21
 346,19
 ἐπίτασις 149,5 254,9
 283,1 330,3
 ἐπιτάττω 92,8 136,16
 223,4 316,9 343,16.20
 398,6
 ἐπιτεύω 109,1A
 ἐπιτέλεσμα 59,20A
 ἐπιτέρπομαι 40,3
 ἐπιτήδειος 64,9 172,23
 246,6
 ἐπιτηδεύω εἶχω 352,3.4
 ἐπιτηδεύμα 236,5
 ἐπιτηδεύω 22,12A 191.2

- ἐπιτηρέω 52,3 107,14
 118,14 125,9 129,10A
 167,13 226,2 375,3 386,1
 ἐπιτίθημι
 3,30 62,21 136,19 164,4
 245,19 246,4
 ἐπιτίθεμαι 2,6 73,5 345,4
 373,12
 ἐπιτιμάω 16,14Z.18Z 163,5
 286,16Z 330,15 332,10
 ἐπιτίμησις 240,1 270,12.
 22 396,17
 ἐπιτρέπω 14,14 15,14 19,
 5.10 26,5 102,1.2 124,
 17 275,14 277,13 341,2
 ἐπιτρέχω 305,11 351,22
 ἐπιτρέβω 60,12 124,16
 144,17 163,11 193,20 269,6
 ἐπιτροπή 19,21 102,7
 ἐπιτυχάνω 190,17
 ἐπιτοαίνω 123,15Z
 ἐπιτοάνεια 252,5A
 ἐπιωέρω
 4,9.11 16,17Z 99,14
 102,12 227,10 282,15 318,4
 324,24Z 390,6
 ἐ. μακά, τιμωρίαν u. ähnl.
 58,17 66,16 67,5 78,17
 82,12 99,8 108,11 135,
 18 136,3 144,5 153,21
 166,16 170,14A 205,17
 253,12 277,22 331,16
 fortfahren, hinzufügen
 6,9A 46,15 48,4 59,20
 71,5 90,2 104,2 225,3
 327,4
 ἐπιωέρομαι 141,19
 ἐπιωοιτάω 388,6 389,7
 ἐπιωοίτησις 236,1
 ἐπιχαίρω 265,9A
 ἐπιχειρέω 2,2 152,13 250,19
 364,18
 ἐπιχορηγέω 321,12
 ἐπιχορηγία 247,5
 ἐπίχυμα 326,7
 ἐπίχυσις 321,1 325,24
 326,2
 ἐπιχωρέω 226,13A
 ἐπιχώριος 7 Fr.1,3
 ἔπομαι 190,7 206,11 211,
 13 220,5 269,9 318,22.23
 319,13 361,11
 ἐπομβρία 315,13 318,5
 319,19 321,1A
 ἐπόπτης 186,6A
 ἐποπτικός (δύναμις ἐ. Got-
 tes) 242,10 308,6-7A
 ἐποπέλω 192,19 208,12
 295,18 303,16
 ἐποχή 47,8
 ἐπτά 10 Fr.8a,1 Fr.8b,3
 11 Fr.9,3 33,12.13.18Z.
 19Z 386,6Z
 ἐπώδυνος 115,2
 ἐπωπελής 390,1
 ἐραστής 183,3
 ἐρώω 4,26 242,9 353,3
 363,23
 ἐργάζομαι 14,1 21,8 40,4
 65,18 107,2 207,2.7.15
 210,13A.21 234,23 252,13
 267,13 268,4 269,15 270,
 22 289,13A 291,16 293,22
 295,7 305,9.14.20 308,1
 309,17 312,17 315,11
 316,3.10 323,8Z.11 324,
 18 350,19 353,9 359,19
 366,19
 ἔργον
 9 Fr.5a,11Z Fr.5b,3.5 10
 Fr.6,2 19,21 38,20 42,
 14 185,10Z 192,5 200,9A
 210,13 214,6A 249,20 294,8
 298,1 308,2.14 319,14
 321,6 327,11 335,23Z 338,
 20 341,16 342,16 s.a.
 λόγος, σκότος
 ἔργα θεοῦ u. ähnl. 93,10
 286,10.17 306,17 312,16.
 22 313,5.17 320,17 323,
 11Z 324,20Z 325,2 327,7
 337,6 342,9
 εἶς, πρὸς ἑ. ἐμβαίνω, χω-
 ρεώ 40,7 123,2 150,19
 240,19 334,9 372,1(δγω)
 388,3(προχωρέω)
 ἐρεθίζω 330,14
 ἐρεῖδω 222,18
 ἐρείπιος 72,12
 ἐρεισμα 221,16-17A
 ἐρέτης 3,12.13
 ἔρευνα 203,13 289,18A
 ἐρευνητικός 235,15A
 ἔρημία 142,11.12 208,1
 ἔρημικός 206,19
 ἔρημίτης 113,5
 ἔρημος
 18,19 72,12 346,21 371,21
 ἢ ἑ. 22,17Z 123,20
 159,20.21 251,22 252,21
 342,1 346,19
 ἐρήμωσις 142,11A

- ἔριον 344,4
 ἔρμηνεία 2,3.23 3,1 5,7
 36,12 176,16A 326,12
 ἔρμηνευτής 2,30 3,10.15
 72,3 145,14 274,8 347,22
 ἔρμηνεύω 3,3.17 122,3A
 152,5A 197,21 203,1 237,3
 265,16 295,16A 312,3
 315,3 316,9 320,16 323,17
 326,10 357,15
 ἔρομαι 184,1(ἔρόμενος)
 ἔρπετόν 40,22Z 223,11Z
 313,6
 ἔρυθριάζω 74,6
 ἔρχομαι
 3,11 14,25 22,16.21A
 32,12Z 38,5Z 40,2 41,17Z
 66,15A 75,24 118,9 124,23
 152,19 160,4 181,5 185,7.8
 239,10 332,12Z 334,7
 337,21Z 379,8Z
 ἐ. εἰς in übertragener
 Bedeutung (z.B. συναίσθη-
 σιν, κρίσιν) 43,13 45,24
 51,12 128,9 130,6 150,6
 177,18 201,20 266,11
 308,10 314,18 317,22 336,4
 346,11 365,17 394,12
 ἔρωδιός 348,18A 349,12.
 13.14Z 350,13
 ἔρωσ 71,1
 ἔρωτάω 128,8 190,8 336,9
 358,4Z 383,2.3.7
 ἐρωτηματικῶς 17,22 145,22
 ἐρώτησις 358,5
 κατ' ἐρώτησιν 54,2A
 302,23 316,16 370,9 s.a.
 ἀνάγνωσις
 ἐσθής 23,11 24,2.9A 101,
 7 149,7 193,1
 ἐσθίω 252,9 267,17 360,
 12.14
 ἐσθότε 136,3 228,1 263,
 17 282,15 307,14 330,22
 ἐσπέρα 29,21 33,12.13
 75,23
 ἐστία 13,21A
 ἐστιάομαι 389,8
 ἐσσαυμένως 73,11 76,12
 181,18
 ἐσχατος 19,7 67,19 96,12
 160,5 161,3 162,11 194,5
 207,20 208,15 284,8 339,3
 340,4 369,2 375,7
 ἐσωθεν 309,7Z
 ἐσώτατος 237,21Z
- ἐσώτερος 238,1
 ἐτάζω 95,7A 105,13 122,9
 274,17Z 312,23
 ἐταίρος 250,11
 ἐτασις 126,9 261,19Z
 285,21
 ἐτασιός 66,16 81,3 95,7
 109,12 254,7
 ἐταστικός (τὸ ἐ. Gottes)
 102,5 130,7
 ἔτερος 1,18A 2,1.3.30A
 4,17 8 Fr.3,2 21,
 19 32,14 44,22 75,24
 103,17 108,8 116,3 145,
 14.15 146,9 154,8 160,4.
 22A 185,15 190,12 213,15
 221,17 232,8 233,15 235,4Z
 242,8 256,5A 261,12 263,18
 274,8.11 287,6 288,7
 302,14 303,2 309,16A
 312,5 317,3 322,7 337,15
 347,22 348,20 393,7A
 396,10 s.a. ἀρχή
 ὁ μὲν τις u. ähnl. .. ἔτε-
 ρος δέ 69,15 74,20A 95,
 2 126,8 187,12 225,22
 226,17-18 231,4 272,23A
 310,7-8
 τις, οὐδεὶς ἐ. .. ἢ u.
 ähnl. 40,16 101,21 105,
 19 126,11 158,3 161,3
 337,6 354,10 375,9
 καὶ εἴ τι ἐ. 180,11
 206,7 319.8
 (ὁ) ἐ., (οἱ) ἐ. 1,18.26 2,6.10
 7 Fr.1,7 31,21 52,1 55,
 14 72,3.20 86,14 116,1
 124,8 136,8 143,19.20
 154,8 192,4 199,1 208,7.9
 216,10A 256,6 260,16Z
 261,19 264,12 265,9.16
 275,21 283,22 296,1
 316,14Z.15 317,5 327,3
 356,14.21 363,14 383,8
 386,10 388,3
 ἐ. ἀντίγραφα, βιβλία
 44,22 47,10 146,9 160,4.
 22A 179,4 213,15 274,6.
 11 315,4 317,3 322,7
 323,10 324,19 327,21
 ἐτέρως 20,22A 147,6A
 179,16 216,6 301,16
 ἔτι 25,24Z 27,20A 47,4
 68,16Z.18A 77,12 86,6
 114,4 117,19A 142,20
 159,22 168,2 172,7 174,3

- 208,6 270,13A 278,8
 306,11 312,9 319,5 330,
 16Z 353,2 356,14A 378,15
 ἔτοιμάζω 224,10Z 230,2-3A
 240,4.16Z 370,11 378,20Z
 ἔτοιμος 240,19
 ἔ. εἶμι 126,23 127,2.
 17 277,12 343,21
 ἔτοιμως ἔχω 127,1
 ἔτος 7 Fr.1,3(δι' ἔτους)
 33,20 105,6 273,9
 εὖ
 31,16 211,15 292,5A 353,20
 εὖ πράττω 75,7 83,23
 εὐαγγελικός 11 Fr.10,4
 229,12 258,9 339,10 365,14
 εὐαγγελικῶς 8 Fr.3,7 391,
 10 397,11 s.a. πολιτεύο-
 μαί
 εὐαγγέλιον 37,9 40,15.20
 199,6 368,11
 εὐγε 150,14 265,7Z.8Z
 351,21Z
 εὐγείλιος 86,12(ε. καὶ καρ-
 ποφόρος ψυχῆ)
 εὐγένεια 265,21
 εὐδαιμονία 1,4 6,10 8
 Fr.4,1 13,11 29,5.21
 64,11 84,1A 108,2 110,14
 113,22 182,3 184,20 190,17
 228,1 230,7 242,9 393,14
 394,19 s.a. ἀπολαμβάνω
 εὐδαίμων 72,11
 εὐδηλον ὅτι, ὡς 7 Fr.1,8
 41,3 68,18 84,12 196,15
 347,8
 εὐδοξία 308,17A
 εὐεξία 373,21
 εὐεπής 111,3
 εὐεργεσία 18,7 107,7A
 180,18 193,5 250,8 305,13
 εὐεργετέω
 13,10 118,12-13A 263,7
 286,10
 τὸ μὴ εὐεργετεῖν Sünde
 193,4 262,23
 εὐεργέτης 288,15
 εὐήθης 349,11
 εὐημερέω 59,14A 142,21
 εὐημερία 59,14 62,4 69,4
 85,4 86,18.20A 115,13
 141,2 142,4 143,3 158,18
 159,22 165,23 177,13A
 182,2 187,11 190,11 392,21
 εὐηχος 252,11
 εὐθαλέω 253,18
 εὐθαλής 142,19
 εὐθαρσής 351,3
 εὐθέως 22,16A 86,11 134,
 12 135,8A 221,15
 εὐθηνέω 18,14 86,21 87,5
 142,11 181,21 184,9 190,10
 192,7
 εὐθηνία 30,12 48,3Z.7
 49,17 59,19 62,5.6 84,
 13.21 86,20 105,26 232,5
 260,6A
 εὐθής 96,1
 εὐθύ 135,8A 248,8 s.a.
 σκοπός
 εὐθυδικία 215,6
 εὐθυμέω 18,15 52,5
 εὐθυμία 260,6A
 εὐθύνη 217,2A
 εὐθύς Adj. 50,23 204,6
 259,16A 311,14 336,17A
 349,1
 εὐθύς Adv. 21,19 82,7A
 144,6 135,8 223,12 318,23
 333,10 359,4 384,13 393,12
 εὐθύτης 17,22
 εὐκαιρία 46,8Z
 εὐκαιρος 36,7 206,12
 εὐκαίρως 189,15 339,6
 εὐκαρπος 244,13
 εὐκαταγώνιστος 97,6
 εὐκλεία 358,18
 εὐκολία (μετ' εὐκολίας)
 58,12 91,18 92,11 121,21
 εὐκόσμως 83,7
 εὐκτικῶς 150,4A.8
 οὐκ ε. .. ἀλλά 41,20
 60,10 124,3
 εὐλάβεια 50,12.16 173,12
 273,1
 εὐλαβέομαι 11 Fr.10,1
 127,21 171,7.10 245,18
 277,10 280,8 297,20
 εὐλαβής 173,15 174,5
 εὐλαβέστερος 72,21
 εὐλαβῶς 266,21
 εὐλαβέστερον 300,12
 εὐληπτος 305,15
 εὐλογέω 14,7Z 19,1Z.2Z.4Z
 20,6Z 24,19Z.21Z.22Z 26,
 7Z 111,7Z.11 246,18
 εὐλογία 83,25 391,6.7.11
 εὐλογος 50,3 74,18 212,20
 τὸ ε. (einer Rede) 65,12
 67,15.20.22
 κατὰ τὸ ε. 271,12 272,
 14

- εὐλόγως 278,11 295,18
 εὐμένεια 190,16A
 εὐμενής 127,13
 εὐμενῶς 128,8
 εὐμετάπτωτος 49,18
 εὐνοια 50,11
 εὐνοῦς 250,23
 εὐοδέω 154,11 160,13
 248,7A 389,7
 εὐόλισθος 130,1A
 εὐπάθεια 59,17 171,13
 182,1
 εὐπαθέω 185,14
 εὐπαθής
 εὐπαθέστερος 262,18
 εὐπαίδευτος 173,15.20
 εὐπαιδία 134,20 243,20
 244,21
 εὐπαράδεκτος 326,12
 εὐπορέω 20,9 209,5
 276,5
 εὐπορία 177,13 345,4
 εὐπραγία 59,15 62,5 85,5
 148,11.12 149,10 172,15
 184,13.22 254,4A 294,4
 308,17
 εὐπρέπεια 254,4 267,9
 309,6A 343,8
 εὐπρεπής 23,13
 εὐπρόσδεκτος 57,1 285,10
 398,13
 εὐπρόσωπος 394,19
 εὐρεσις 56,13
 εὐρίπιστος 244,15
 εὐρίσκω 3,14 14,26 20,10
 34,5 46,19 54,14 57,15
 78,3 107,19 112,7.13
 129,6A 130,9 146,20
 159,9 161,3A 171,6 175,
 8Z 218,24 231,7A 232,2
 235,18 236,10.25 238,13.
 22 273,14 275,6Z 281,9
 288,20 291,8 323,10
 324,5.10.11 349,10.21
 391,17 395,4 396,6 397,
 3.4.19
 εὐρίσκομαι 246,17A
 εὐρύχωρος 223,10Z
 εὐσέβεια
 8 Fr.2,3 9 Fr.4,2 Fr.5a,
 14 Fr.5b,3 50,23A 63,17
 84,20 131,14 235,12 238,4
 253,21 309,6 335,2A
 κατ', κατά την ε. 69,21
 195,16 244,10.15 259,16
 εὐσεβής 54,13 81,17 82,
 18 107,7 131,15 140,18A
 181,6 270,12 271,16 313,2
 333,23 334,22 353,22
 εὐστομος 111,3
 εὐτέλεια 383,20
 εὐτελής
 77,21 110,11 130,6 159,5A
 233,1 250,5A.12.24 252,3
 329,19
 τὸ ε. τῆς φύσεως 77,17
 79,13 106,4 113,4 128,
 24 255,8
 εὐτελέστερος 130,15
 εὐτελέστατος 345,23
 εὐτολιμος 351,4
 εὐτραπελία 259,7
 εὐτραφής 142,1
 εὐτρεπίζω 232,15
 εὐτρόχαλος 111,4
 εὐσημέω 36,12
 εὐσημία 27,1.2
 εὐσημῶς 19,2
 εὐφορία 189,1
 εὐφραίνω 263,16 365,15
 εὐφροσύνη 40,2 174,10
 184,20 258,5
 εὐφυής 248,7
 εὐχαριστέω 9 Fr.5a,3 36,
 12-13A 196,5
 εὐχαριστήριος 25,18 279,
 19 285,10.19
 εὐχαριστία 30,14
 εὐχάριστος 30,19 63,6
 107,8
 εὐχαρίστως 24,17 30,11
 205,6 285,19-20A
 εὐχή 76,13 110,12 113,15
 149,18.21 154,15 163,20
 198,142.17 227,6 285,10A
 286,3A 303,10 387,16 388,3
 398,9.13
 εὐχομαι 39,10.11A.19
 68,18 69,12 76,17 77,15
 79,7 146,5 152,23 154,14
 155,11 169,7 243,23 286,3A
 379,7 387,7 388,2.3
 εὐώδης 361,12
 εὐώδία 393,1 394,10Z
 εὐώνυμος 203,6
 εὐώχέω 22,18
 εὐωχία 10 Fr.6,8
 ἐώπαξ 370,2Z
 ἐωπαλώ 222,6 311,2
 ἐώπατομαι 374,11
 ἐφεδρεύω 50,21 311,20
 ἐφεξῆς 31,6 89,18 91,11

- 100,6.19 113,16 114,4
163,19 173,14 226,6 243,11
292,5 306,6
τὰ ἐ. = der folgende Text
52,7 76,23 99,22 109,6
147,4 225,3.4 250,25
ἐφευρίσκω 251,10
ἐφήδομαι 145,7
ἐφησυχάζω 30,15 48,15
77,15
ἐπιζάνω 353,12
ἐπίημι 15,9
ἐπίεμαι 154,2
ἐπικνέομαι 112,11 274,10
ἐπικτος 235,23
ἐπίστημι 31,17 115,15A
134,12 195,15 292,5A
297,8 357,10
ἐπίσταμαι 15,5 21,19
47,13 78,10 92,14 194,
14A
ἐφοδεύω 224,16 323,4
ἐφοδιον 266,18
ἐφοδος 23,2 159,20 254,2
283,14 320,10
ἐφοράω 16,13 147,12Z
150,15.20 170,13 185,
10Z.11 186,2 194,19
209,11 210,8 217,2 239,14
303,11 328,5
ἐφορμάω 345,9
ἐχεμυθέω 278,8
ἐχθρός
87,6 128,14 163,14 166,
2.3 226,22 250,24Z 265,9
281,8 307,16 310,7
ἐ. = Teufel 163,15
223,17Z 307,20 333,3
342,12 364,10Z 367,21
379,18Z
ἐχθιστος 333,2-4A
ἐψω 232,24
ἐχω passim (ca.210 Stellen)
ἐ. οὕτως, ὅδε "sich ver-
halten" 64,16 156,5
269,10
ἐ. οὕτως "folgenden Text
haben" 146,9 160,4
ἐχομαί τινος 19,21 25,
25Z 108,3 373,15
ἐωθινός 41,12 245,8
ἕως₁ (ἦ) 41,13 210,16
ἕως₂
Konjunktion
131,6 195,21 225,18
351,17
- ἕως ἄν 76,3A 131,4Z.5Z
136,10 218,15 225,16Z
332,12Z
ἕως ὅτε 32,14 262,12
274,14 380,7
ἕως πότε 80,5Z
Präposition
33,12.13A 42,3Z 80,2A
131,4 391,15
ἕωσφόρος 15,12Z 41,12.
19Z.21.22 42,5 338,20.21
339,2 363,10A 374,11.12Z
- ζέσις 278,17
ζεῦγος 21,7Z
ζεῦξις 131,8
ζέω 377,7Z
ζῆλος 4,20 50,2 59,7
317,3Z.5
ζηλώω 270,6 272,14
ζηλωτής 137,11
ζημία 158,8
ζητέω
17,4 31,9A 46,18 56,13
68,4 73,11A 84,5 105,8
105,12 117,19A 147,12Z
175,8Z 203,13 219,1 235,22
236,15 239,3 305,12 349,16
384,18
ζητῆσαι δέξιον 381,6
383,2
ζήτημα 270,9
ζήτησις 118,9A 203,13A
ζόφος 160,23
ζοφώδης 39,6 210,21
ζυγός 114,14 141,17-18A
363,16
ζῶ
36,1 54,7 78,22 89,10
90,18Z 100,21Z 108,19
118,4/5A 131,25Z 132,7.8
134,17 168,2.9 184,2
191,19/20A 213,3 220,10
225,17.19 226,3 232,14
319,11Z 333,15 360,13Z
392,13.15 s.a. ἀναπνέω,
προαπέροχομαι
τὸ ζῆν 106,18 206,6
s.a. ἀφορμή
ζώδιον 343,3
ζωή 46,13 70,16 76,19Z
81,8 107,2 108,20 109,
5A 114,12.16 121,1 130,
4 179,14Z 186,13 286,12

- 291,21A 319,10
 ζώννυμι (τὴν ὀσφύν) 357,
 192.21.24 381,92
 ζωγονέω 220,22 365,16A
 ζῶον 53,18.20 54,3.9A
 68,4 159,1.2A 206,20
 223,112 236,6.7 291,21
 351,18A 352,3 356,13.20
 362,17 364,3
 ζωποιέω 43,6 307,2.4
 ζωποιός 226,3A 232,14A
 ζωπλαστέω 226,8
- ἦ passim
 ἦ καί
 3,17 31,13 43,2 72,11 81,2
 122,3 135,13 138,12 145,11
 152,1 167,21 169,10.17 207,6
 211,1 250,24 251,19 252,12
 255,14 257,19 267,13 271,5
 283,22 309,15 310,2 314,11
 318,21 323,3.5 324,4
 338,5 350,20
 ἦ καὶ οὕτως 119,4 127,16
 165,6 232,1 294,4 317,7
 ἦ καὶ τοῦτο λέγει 27,12
 95,6 139,4 167,24 183,3
 249,7 251,12 370,10
 ἦ .. ἦ
 9 Fr.5a,3-4 11 Fr.9,1-3
 17,3.22-23 28,2 38,2-3
 41,12-13 42,23 43,1-2
 55,12 82,15 90,22-23
 101,6 106,10 111,7-9
 138,12 148,3.5 149,13
 165,22-23 171,12-13 175,
 21-22 237,8A.21-1 239,19
 249,19 255,14 256,5-6
 257,16 263,7 264,10-11
 268,3-4 278,10 281,10-13
 283,13 301,19 302,22-2
 310,2 323,22-1 324,5-6.
 8-9 345,5-7 362,8 364,
 18 367,16-17 378,24
 397,21-22
 ἦ τοῦτο λέγει, ὡσπὶν .. ἦ,
 ἦ ὅτι 114,12 149,4-6
 250,20-24 251,5-7 253,18
 -19 260,6 267,4-7 299,
 12-13 315,17 322,17-18
 323,16-18 365,4-5 367,12
 -13
 ἦ nach komparativem Aus-
 druck 36,1 40,18 47,20.
- 22 49,19 101,21 105,19
 126,11 142,19 158,3
 161,3 169,20 206,20 226,7
 289,21 354,10 357,3 381,11
 382,16Z s.a. ἕτερος
 ἦ μὴν 19,12 20,5Z 24,19Z
 26,7Z
 ἡγεμονία 363,14
 ἡγεμονικός 27,13 (τὸ ἦ.)
 ἡγέομαι 5,14 71,2 119,14
 248,14 253,7 261,20
 349,15Z
 ἡγουν 43,20A 63,5A 131,
 14A 194,13A 209,2A
 254,5A
 ἡδέως
 157,8 256,5 265,18 287,
 1 331,2A 390,5.10.12
 ἦ. λέγω δίκην, κρίνομαι
 (sc. πρὸς θεόν) u. ähnl.
 88,18.21 89,19 99,21 117,
 14 126,23A 200,10 203,3
 ἡδέστατα 117,14A
 ἡδιστα 117,14A
 ἡδη 4,18 36,16 74,15
 75,18.19A 76,9 111,3
 258,10 260,20 280,20
 331,2 367,18A 393,1
 ἡδομαι 17,3 18,13 184,9
 207,6
 ἡδονή 176,11 177,7 189,3
 347,11 353,8 363,16 375,18
 ἡδονικός 379,6 (βίος)
 ἡδύω 176,3
 ἡδύς 49,14 68,1 176,11
 207,6A 226,12 389,19
 ἡδῶ 315,32.4Z
 ἡθος 17,23 145,11 244,16
 245,11 249,2 272,8 379,20
 ἡκιστα (οὐχ ἦ.) 35,16
 118,13
 ἡκω 4,23 15,22 20,2 50,
 7 66,12Z 141,1 235,6Z
 ἡλιακός 71,15 85,17 212,
 2 315,5 322,18
 ἡλικία 143,5 245,14 250,5
 262,11 272,9.22 273,8.12
 ἡλιος 41,13 75,21 92,8
 114,12.13 257,19 264,7.23
 316,12A
 ἡλος 366,21 367,4
 ἡμεῖς oblique Casus passim
 Nominativ
 1,13 4,10 16,4 30,12 45,24
 58,8 64,16 84,6 102,24 243,
 5 260,7 289,18 334,9 379,7

- 391,16 394,5 397,7
 καὶ ἡμεῖς 58,11 169,1
 219,16 252,2 330,21 375,
 3 388,4
 ἡμέρα 10 Fr.6,1 Fr.8a,1
 Fr.8b,3 11 Fr.9,1Z.2.3
 15,21Z.22 20,2.3 33,12.14.
 19Z.20 34,1.3 36,13 37,
 18Z 38,12.13.17.18 39,
 11.17 42,3Z 55,13 58,10
 62,4 63,5A 64,8 75,2.22
 76,1 78,11 79,17 102,
 14Z 118,5 132,6 155,6.
 9.12 183,6Z 188,11 210,
 10.19 213,2 222,14 231,8
 254,18 264,8 273,13Z
 305,9.10 316,11.12A 318,
 16 320,9 339,3 374,11
 392,20 394,10 s.a. δια-
 λάμπω
 ἡμερονύκτιον 37,16 38,17
 ἡμερος 268,5 347,8
 ἡμέρως 332,6
 ἡμέτερος
 15,20 16,1.5.8 26,6.14
 41,22 94,12 106,19 243,3.
 5.12 260,7 264,19 266,16
 303,18 313,8Z 323,9 328,5
 334,7 335,18Z 347,8A
 391,13
 τὰ ἡ. 15,18 120,2
 133,11 195,7A 282,10
 ἡνίκα 10 Fr.8a,1 8b,2 98,
 20A
 ἡνιοχέω 281,22
 ἡπιος 30,6
 ἡρέμα 55,19 60,21 83,8
 104,18 134,20 166,15
 ἡρεμαῖος 56,15
 ἡσυχάζω 73,10 207,18
 242,7 243,13 268,9 305,10
 320,9 325,21 326,3
 ἡσυχία 56,6 208,13 295,1
 ἡσυχίαν ἀγω 173,4 225,
 2 310,3
 μεθ' ἡσυχίας ἀκούω 126,
 18 183,10.12 274,12
 287,5
 ἡσύχιος 206,19
 ἦτοι 8 Fr.2,2 55,12A 94,
 24 106,7(ἦτοι .. ἦ) 107,
 1 167,24A 237,8A 345,24A
 362,1A 369,6A
 ἠττάομαι 16,4 26,7 154,
 12 272,2
 ἠττον 26,19
- οὐδέν ἦ. 2,9 14,15
 35,16A 189,2 377,8
 ἦχέω 252,10Z.12.14A 351,
 19
 ἦχος 56,6 252,13 318,22
 319,20A.24
- θάλασσα, -ττα 77,21 78,1
 92,13 112,15 130,22Z
 131,1Z.2.18 216,10 223,
 8.10Z.14 234,12Z 235,18
 239,24 313,10Z 315,17.
 18.19.22 337,20A 338,15
 340,3 364,5 369,1 377,
 13A.17Z
 θάλπω 349,2.13
 θανατηφόρος 39,6 177,7
 309,14 386,16
 θάνατος
 38,20 43,22 44,1.10.14.
 21 45,15.21 46,1 47,8.
 12.13 49,15 59,10 69,11
 123,9.11 143,12 144,11
 149,17 151,2A 160,14
 187,14 189,10 210,17.20
 218,15 221,12 223,21Z
 225,21 228,3 284,3.11
 313,19 369,15 386,15
 θ. begehrt, begehrens-
 wert 4,16.26 35,19
 46,15.20 47,2Z.10Z.20
 73,11 78,21 79,2 158,9
 251,7 256,10 s.a. αἵρε-
 τός, ἀποδίδωμι
 τὸν θ. ποθέω 36,14(ἐπιπο-
 θέω) 47,17 48,9 76,12
 103,7 108,21 132,4 144,11
 151,18.19 155,2 156,5.10
 (ἐπιπ.) s.a. αἰτία
 θ. ψυχικός, ψυχῆς 286,
 11 307,2
 σικιά θανάτου s. σικιά
 θαρρέω
 5,1.2 51,19 91,8 99,13A
 100,7 101,18 114,18
 127,14.17 172,8 201,6
 203,16 264,18 281,2A.7
 350,14Z 351,2
 θ. τῆ δικαιοκρισία Got-
 tes 5,8 88,18 89,20
 117,15 124,14 127,5
 202,17 269,17 358,10
 s.a. σφόδρα
 θαρσαλέος

- θαρσαλεώτερος 333,6
 θάρσος 66,11Z 154,13
 θάπτον 76,8 97,14
 θαύμα 224,2 265,2 317,
 15A 322,9 354,11
 θαυμάζω
 23,8 33,6 94,16 126,4Z
 162,12 183,13 193,16
 230,24 255,14 292,21
 293,3 315,9 326,20 354,11
 355,4.7.13A 370,5 388,4
 θαυμάσαι ἄξιον 118,16
 325,9
 θαυμάσιος
 55,15 204,4 220,10 241,15
 261,12 262,9 315,21 388,7A
 θαυμασιώτερος 397,9
 θαυμασίως 242,5 273,11
 306,4 331,20
 θαυμασιώτατα 10 Fr.6,3
 θαυμαστικός 317,16
 θαυμαστός 1,27 2,16 8Fr.3,6
 9 Fr.5a,7 123,4 240,7
 241,20 246,20 268,14
 301,4 310,20 388,8
 θαυμαστῶς 215,10
 θαυματουργία (Gottes) 310,
 18 316,5 353,21
 θέα 348,17
 θέαμα 349,10
 θεάομαι 56,22A 224,1
 θέατρον 15,22 257,12Z
 θεήλατος 23,1 184,10
 283,13
 θεϊκός 221,15 223,13
 312,17
 θεῖον 161,7Z.9Z.12
 θεῖος *passim* (ca.125 St.)
 s.a. δίκη, δωρεά, ωνή,
 χάρις
 τὸ θ. 117,12 174,17A
 θεϊότατος 1,15
 θεϊότης 240,14Z
 θέλημα 186,9.10 325,25
 379,9Z
 θέλω 16,8 27,9 58,13
 76,3A 77,7 93,18 94,22
 99,15 121,10 122,9 126,24
 138,6 145,2 152,5 154,4
 161,11 163,7 171,8 186,19
 203,9 220,12 240,18 269,18
 270,14 277,8 278,4 279,15
 280,10.19 289,5.9 291,21
 292,2 293,7 299,9.13
 303,12 309,2.4A 318,21.
 23 319,13 322,4 324,19
 325,2 326,14 334,9 346,6
 358,9 385,14 s.a. ἐθέλω
 θεμέλιον 195,19 196,2
 223,3 234,9 336,23A
 θεμελιώω 92,1
 θεογονσία 237,10A
 θεοδώρητος 218,22 236,14
 θεόθεν 294,20 302,19A
 392,17.20
 θεομαχέω 184,22
 θεομάχος 182,1 221,4
 θεόπνευστος 1,20 2,4.23
 357,9 394,6
 θεοπρεπής 382,13
 θεός *passim* *vgl.* *besonders*
 δοξάζω, κρίμα, κριτής, κύ-
 ριος, λαμβάνω, λόγος, με-
 γαλοπρέπεια, παρά m.Gen.
 θεόδοτος 242,11 s.a. ἄξι-
 ἔρατος
 θεοσέβεια 30,5 51,2 63,
 19 86,11 107,8 138,7
 215,9.15.16.17 235,17.22
 236,2.8 237,10 238,8
 241,8.16
 θεοσεβέω 219,1
 θεοσεβής 8Fr.3,3 30,5A 51,3
 54,10 108,13 140,16 236,7 241,4
 242,7.14 259,14Z 275,12 277,20
 θεοσεβέστατος 398,7
 θεόσοφος 187,1
 θεότης 226,10 335,24
 θεοφιλής 377,7.8
 θεοφιλέστατος 1,1A
 θεοφορέω 236,1
 θεοφόρος 2,12
 θεράπεινα 265,13.16
 θεραπεία 4,22 124,15
 212,11 301,12 376,7
 θεραπευτής 384,6A
 θεραπευτικός 117,13(λόγος)
 θεράπων 57,13 75,2 80,18
 384,6.12 385,19 386,1
 θερίζω 52,19.21 84,18
 211,13 248,2
 θερινός 325,11(στολή θ.)
 θερισμός 130,17Z 207,11
 θερμαίνω 257,2A
 θέρμη 71,15 232,10 326,4
 θερμός 211,3 278,16 324,
 4 325,17
 θέρος 325,10
 θεσμός 34,4
 θεσπέσιος 223,9 317,16
 θεωρέω
 36,8 55,1 56,22 64,16

- 69,20 86,14 150,19 240,8
 300,21 336,16Z 362,4.9
 378,12Z 379,11.14 380,3
 383,21 394,8.15
 in Anrede an den Leser
 θεῶρει, θεώρησον, θεωρεῖς
 22,12 64,11 100,10 102,
 10 136,7 312,16 385,27
 388,7
 θεωρηθεῖς 233,18 348,
 10 353,6
 θεωρία
 5,13.15 55,4 56,19
 230,19.20 317,13 337,15
 357,3
 κατά τὴν θ. 43,6 54,12
 232,13 339,9 347,14
 θελάζω 43,9Z 177,6Z
 θελή 208,6
 θεῆλυς 10 Fr.6,6.9 Fr.7.2
 21,9Z 29,18 38,22 347,
 1Z
 θέραμα 159,15 345,9
 352,13
 θερατικός 345,2(φύσις θ.)
 θερευτής 159,13
 θερεύω 159,1.14
 θερίζον
 40,22Z.24 54,12 168,10
 233,16 247,14 305,9
 321,17 341,20 345,3.5
 349,4 356,12 357,12 360,10
 377,2 379,14.21.22 380,
 6.7
 θ. = Teufel 14,10 25,
 21 26,13 330,7 333,4A
 357,5 360,9.19
 θηριοτρόπος 376,16
 θηριώδης 63,18
 θησαυρός 46,18 93,6Z
 236,20 329,11 341,4
 393,12
 θητεύω (ἐπί μισθῶ) 29,6.21
 389,6
 θιμωνικά 64,10Z.12Z
 θίς 234,13Z
 θλάω 177,21Z
 θλίβω 142,3A
 θλίψις 46,8Z.9 104,15A
 105,26 141,13 178,13
 194,14 204,7Z 309,17
 θνήσκω (τέθνηκα) 33,1 44,
 3 168,2 220,22 260,20
 353,1 396,13
 θνητός 79,1 189,2.5 256,4
 θορυβέω 6,8 35,16 51,21
 66,12-13A 100,22 194,10
 205,10
 θρασύνω 163,5
 θρασύνομαι κατά θεοῦ
 44,17 59,6.10 295,20
 θρασύς 251,5
 θρέμμα 54,6 245,4 250,
 17.21
 θρίξ 23,14 55,16 149,5
 θροῶ 205,5
 θρόνος 378,11
 θ. θεοῦ 201,19 222,4Z
 θρουλέω 153,11 265,10
 θυγάτηρ 2,13Z 22,13Z 392,
 18 395,7
 θύμα 386,7
 θυμηδία 333,19 389,9
 θυμικός 50,2.21 278,10
 θυμός 19,13 44,22Z 46,
 11Z 50,3 68,19.20Z 147,
 9 177,5 212,20 295,10Z
 311,7.10
 θυμῶ
 183,3A 272,14 311,11
 θυμόομαι 11 Fr.10,5
 44,18
 θύρα 210,11
 θυρεός 229,21Z 377,9A
 θυσία 6,14 11 Fr.9,3.8
 Fr.10,2.7 174,17A.18.20
 375,1 386,11
 θύω 10 Fr.8a,3 12 Fr.11,2
 368,13.15 397,11
 θύραξ 371,9
 ἱαμα 202,11A
 ἱασίς 62,20 160,15
 ἱατής 100,4Z
 ἱατρός 100,4Z.6 124,13
 ἰδιάζω 54,7
 ἰδικός 310,9
 ἰδικῶς 22,21 75,9 153,5
 235,20
 ἰδιοποιέομαι 70,5
 ἴδιος 3,1 33,17 39,4
 59,10A 61,11A 64,11 75,
 19 77,10Z 79,15 105,24
 118,8 171,5 175,5 177,
 4A 186,6.10.11 192,9
 213,8.18 221,6 224,1
 231,9 232,9 235,22 239,22A
 242,17 263,12 264,16
 267,9 280,2 284,10 288,14
 293,6 297,18 308,3 322,4

- 324,19 335,182 338,14
 339,2 377,14
 ἰδιότης 249,17
 ἰδρῶς 47,6
 ἰέραε 349,122 350,13
 352,10.11
 ἰερεύς 386,8
 ἰερός 2,21 37,9 52,19
 103,10 132,16 235,21
 241,24 328,16 329,10
 370,1 391,15 394,3
 ἰεροφάντης (Μωυσῆς) 37,18
 319,7 384,15
 ἰερωσύνη 384,19
 ἰκανός 28,13 81,4 121,9.
 22 168,21 185,52 224,21
 320,13 337,16 353,16
 371,10 372,14 387,16
 ἰκανῶς 91,12 114,22 156,
 10 190,15
 ἰκεσία
 81,1 83,21 108,13 132,
 18 150,20
 εἰς πρός ἰ. προβάλλομαι
 79,14 88,14 109,5 118,4
 134,22
 ἰκετευτικῶς 81,2 104,5
 ἰκετεύω 256,6
 ἰ. τὸν θεόν 5,20 46,8.
 13 62,20 78,20 79,3
 80,2.8 82,11 89,7 91,2.8
 103,14.21 104,14.17 105,
 19 106,4 107,3.16 118,8
 128,4 133,3.9.22 197,12A
 300,7
 ἰκετηρία 81,8 255,11A
 εἰς ἰ. προβάλλομαι 66,3
 77,17 80,8 88,12A 128,24
 151,11
 ἰκμάς 84,19 85,16 224,17
 ἰλαρός 333,19
 ἰλαρῶς 266,18
 ἰλεως 33,5 109,20 110,13
 190,17
 ἰλιγγιάω 35,16
 ἰμάτιον 58,10 99,5 129,2
 246,222 255,3 262,17
 279,5 394,122 s.a. δαπα-
 νάω
 ἵνα passim (ca.150 Stellen)
 ἵνα εἴπη ὅτι 45,6 62,4
 64,13 83,14 85,6 94,3
 108,6 111,8.10 113,22
 119,6 122,19-20A 129,7.11
 132,9 138,1 143,19 147,16
 148,11 149,16 152,15
 153,10 160,12 161,2 165,7
 166,12 171,9 177,6 179,1.4
 193,20 204,16 221,17A
 222,20 231,16 246,4 250,17
 253,14 254,9 262,10 281,12
 306,16 314,5A 316,11
 319,20 322,20 323,8 335,
 10A 344,18 377,18
 s.a. δείκνυμι
 ἵνδαμα 283,10
 ἰός 176,18 177,5.6.8
 228,12 372,6
 ἵππεύς 152,1 349,7 350,16
 ἵππος 350,142.19 352,1
 ἵρις 315,7
 ἴσα 44,3 140,1 198,5
 203,18 231,42
 ἰσάγγελος 364,8 379,2
 ἰσάριθμος 333,13 392,14
 ἰσοδυναμέω 325,5
 ἰσόμετρος 111,24
 ἰσοπάλῆς 280,8
 ἴσος 105,12 164,10 236,
 25 370,22 s.a. ἴσα
 ἴσοστάσιος 163,8
 ἰσότης 83,8 260,17A.18
 261,12.19.21 264,21 282,
 12 311,22 336,24
 ἴστοιμία 279,15 (ἔξ ἰ.)
 ἴσοφυής 287,3
 ἰσtάνω 381,12A
 ἰσtάω 166,11
 ἰσtέον 335,13 336,13
 ἴστημι
 148,17 177,222 268,8(λό-
 γον) 284,11 314,202
 388,8 398,42
 ἴσταμαι 2,132 15,10
 42,15A 62,1 76,1 86,7A
 135,9 137,3 143,2 150,6
 189,11 245,15.16 257,112
 276,16 311,8 352,12
 364,19A
 ἱστορέω 356,21
 ἱστορία
 5,8.13.15.16 362,4A 395,8
 κατὰ μὲν τήν, καθ' ἴστ.
 36,10 53,18.21(πρός ἰ.)
 92,13 230,21 347,13
 356,14 357,12 364,3
 ἱστορικῶς 2,6
 ἰσχυροποιέω 247,6
 ἰσχυρός
 40,142 54,3 145,21 178,
 22 305,21 316,2 322,1
 326,7.11 362,18 372,6-7A

- ὁ ἱ. θεός 179,1 286,10
 307,4 312,16
 ἰσχυρότερος 40,14 295,
 16 311,11
 ἰσχυρῶς 2,5
 ἰσχύς 60,16Z 62,14 67,7 79,6.
 82 146,5 284,3 302,1 308,3
 312,5 333,4 348,2.7 349,
 6.7 350,15 356,14 359,2
 360,21 361,3 378,24 382,17
 ἱ. Gottes 91,15 95,13
 220,16 221,8 312,13.21
 360,11
 ἰσχύω 36,20A 39,5 41,18
 149,1 185,4 195,21 246,9
 275,14 316,4
 ἰσως 4,19 17,17 31,11
 41,19A 57,1 75,22 94,13A
 104,19A 126,19A 136,1
 154,3 162,7 167,20 178,11
 187,12 202,11 208,18
 255,4 263,20 283,13 311,4
 325,24 326,4 372,15A
 383,14 388,5
 ἰταμεύομαι 361,8
 ἰταμός 361,7 372,6.16
 376,13 377,2
 ἰταμώτατος 372,13
 382,17
 ἰταμότης 333,4 357,5
 378,24
 ἰταμῶς 362,8
 ἰτέον 5,7
 ἰχθύς 313,9Z 366,21
 ἰχνος 4,29 14,27A 71,15
 85,6 97,18.20 114,7.8
 340,3
 ἰχώρ 27,20.22 45,22 76,
 3.4A 150,6A 329,19 333,
 11.18

 καθά 119,15A 142,1A
 284,14A 295,9A 367,6A
 καθαίρεσις 218,13
 καθαίρω 164,5Z
 καθαίρω 11 Fr.10,2 113,14
 198,6 216,17 221,3 279,14
 285,12 327,12 365,16A
 374,3.6 378,16
 καθάπερ 142,3A 284,20A
 344,17A 379,21
 καθαρίζω 11 Fr.9,6Z 12
 Fr.11,4Z
 καθαρμός 374,4

 καθαρός
 12 Fr.11,1 28,2 45,23
 52,13 81,5 99,3 110,7
 111,22 113,21 114,10
 118,5 135,16 140,7Z 149,
 18.21 150,14 154,13 191,
 19 198,5 203,18 206,2
 215,11 216,21 217,12
 218,16 273,15 279,13.14
 281,7 285,11Z 375,2
 καθαρώτερος 217,9.10
 καθαρώτατος 122,9 215,
 11
 καθαρότης 118,15 135,17
 139,24.25 215,12 217,11.
 18.19
 καθάρσιος 11 Fr.9,6
 καθάρσις 198,3.9 216,19
 καθαρτικός 374,2
 καθαρῶς 117,20 253,21
 καθέδρα 122,3
 καθέζομαι 352,22 353,6
 καθεῖς 41,10
 καθέκαστος 295,6
 τὸ κ. 93,9 97,14
 καθεύδω 312,4
 καθηκόντως 163,10
 καθήκω
 τὰ καθήκοντα 210,5Z
 280,20
 καθήκομαι 280,20/1A
 καθηλῶ 366,4
 κάθημαι 27,22 28,1A 31,12
 245,8 322,5
 καθήμενος 123,10Z 136,
 17Z 159,15 273,7
 καθίζω 74,7.15
 καθικετεύω 152,7A
 καθίπταμαι 97,19 352,13
 καθίστημι
 8 Fr.3,9 14,1 18,19 86,
 20 105,26 165,3 169,13
 182,15A 208,15
 καθίσταμαι 4,23 38,16
 82,5 91,2 110,13 111,14
 130,3Z 135,14 151,20
 186,7 203,13A 245,22
 256,6 277,8 309,1 385,22
 καθό 15,6 372,11A.15A
 καθοδηγέω 123,21 236,16
 καθολικός (λόγος) 59,9
 119,13
 καθολικῶς 154,8A
 καθόλου 57,7 59,8 74,19.
 20.22 75,9 98,4 157,12
 208,20 216,10 273,19

- καθοπλίζω 351,2
 καθορώ 233,7 240,13Z
 καθορίζω 309,8
 καθυποβάλλω 191,3
 καθώς 54,7/8A 295,9
 296,2
 καί passim
 καί γάρ καί 55,23 56,
 21 63,19 100,22 140,18A
 167,11 261,12 372,18
 394,20
 καί ταῦτα "und das ob-
 wohl" 193,1 321,10 385,6
 καινοποιέω 108,6
 καινός 323,17 325,17
 καινότερος 220,12
 κáιπερ 111,8A
 κáιριος 148,19
 κ. πληγή 22,22 178,21
 καιριώτατος 14,8(κ.
 πληγή)
 καιρίως
 147,21(κ. πλήττω)
 καιριώτερον 148,9
 καιρός
 14,1 40,2 50,14 86,19
 172,23 176,12 206,9.10.
 13 207,11 256,23 272,8.
 9 325,11 331,8 332,11Z
 350,12 351,20 395,4.6.9
 κατά .. καιρόν 64,10
 67,8 78,8 131,9 164,20
 323,2 339,3 342,20
 343,4 345,23
 καίτοι 91,10 335,2A
 344,3A
 καίτοιγε 4,27 19,20 22,20
 38,6 42,9 51,21 73,3
 135,10 137,21 196,4
 206,11A 209,10 230,14
 256,9 259,9 281,21
 καίω
 καίομαι 261,5Z
 κακία 4,6.7 15,17 38,
 11 39,5 43,10 47,8 49,16
 52,13 152,17 153,4Z.7
 154,16 176,3.10A.13 177,
 4A.7 188,2 190,20 191,2
 194,5 198,5 211,6.11
 212,9.11 219,2 221,6A
 227,16 262,24 277,20
 286,14 357,4 365,5 372,
 10.11A.15.18 373,13.18
 375,18 376,8A 378,25
 s.a. ἀπέχουμαι
 κακοήθως 20,23
- κακολογέω 163,10
 κακόνοια 50,8.11 333,4
 κακοπάθεια 28,3 254,19
 κακοπραγία 295,12
 κακός
 144,16 176,13 263,1A
 273,13 294,14 361,4
 τὸ κ. (moralisch) 44,18
 166,14 212,16Z 258,20
 268,12
 τὰ κ. 14,20Z.26 21,12
 29,10.24 33,6 37,20 44,
 2A.7/8A 46,20 67,19
 100,4 102,11 103,15
 108,6.12 115,14 129,5Z
 143,24 145,8.11 147,16
 153,21 163,9 164,10
 165,19 166,13 168,3Z
 170,13 194,9 225,18 229,3
 254,15 257,1 301,23 304,8
 330,2 373,21 374,17A
 392,20 s.a. ἀποκομίζω,
 ἐπιφέρω
 κάκιστος 190,14
 κακοτεχνία 61,18
 κακότεχνος 17,21
 κακοτέχνως 21,5 29,13
 κακουργία 152,19 329,16
 κακῶ 1,10 194,5 213,12
 265,10 295,11 s.a. ἀξία
 κακῶς 90,11 96,17 116,
 1A 296,19 348,18
 κάκωςις 82,17 102,18
 136,2 190,6 205,12 209,
 10 269,9 275,12 331,16
 καλαμάομαι 212,14.15
 καλέω
 "rufen" 55,3 167,6 389,
 16
 "nennen" 8 Fr.2,1 39,4
 41,14 61,23 62,18 77,
 21A 93,7A 123,10A 142,3
 180,21 205,18A 219,9.18
 233,10A.16 234,4 239,21
 257,1A 315,7.20 316,19
 320,4 322,2 333,4A 338,
 14-15A 341,16 343,3 361,9
 368,10.11 386,1 392,19
 393,2.5.6 396,8
 καλούμενος 94,6 221,4
 233,19 275,21 281,11
 319,9 369,1 393,10-11A
 καλλιουργέω 5,12
 καλλίπαις 6,9 330,12
 καλλιστέφανος 398,13
 καλλονή 240,10Z 336,15Z

- κάλλος 6,6A 41,15 249,7
 395,1
 καλλωπισμός 375,14
 καλοπόδιον 281,11
 καλός
 1,12 37,21 43,1 44,2
 47,5A 64,9Z 97,12 98,14Z
 104,5 153,6 172,6.21
 173,3 240,8Z 272,12 330,6
 335,7 s.a. λόγος
 τὸ κ. (moralisch) 8 Fr.
 3,2 244,16 251,13 268,13
 τὰ κ. (Gegenteil von κακά)
 44,2.7 47,5A 156,9 170,6
 καλλίων 50,9 283,11
 285,14 288,6 331,16
 363,17 365,17 381,11.14
 κάλλιστος
 113,14A 197,19.21 288,6A
 δόγμα, μάθημα κ. 44,14
 45,23 49,10 65,20 109,7
 170,4 174,10 218,25
 243,8 256,8
 καλύπτω 194,13Z 315,18
 316,9
 καλῶς
 1,29 2,25 15,18 42,12 53,4
 86,9 155,20 173,19 181,12
 182,7 219,4 272,22 273,2
 300,8 304,4 330,22 331,
 19.21 334,4 348,18A 357,2
 358,13 368,13 381,13.15.16
 385,13 396,9 398,2
 κ. λέγω, λαλέω 52,20
 60,9 116,1 166,3 172,
 21.22 177,6 213,17 229,7
 238,3 288,10 289,3.18
 292,15 296,10.19 332,4
 378,23
 κάλλιον 218,10
 καμάρα 315,1Z
 κάματος 75,5 130,8 177,4
 s.a. πολὺς
 κάμηλος 263,21
 κάμινος 375,2
 κάμνω 75,2 164,5.9
 193,14
 κάμπτω 30,18 94,1Z.2Z
 κανθήλιος 347,8
 κανών 248,14
 καπνίζω 91,20Z
 κάπνισμα 375,1
 καπνός 374,20 375,4A
 καρδία 23,18Z 25,4 26,6
 42,4Z 71,22Z 102,3 113,14
 135,8Z 152,18Z.21Z 166,
 24Z 191,13 196,20 197,4
 199,3 209,5 258,11A 260,15
 309,6 332,13Z 334,20 335,4
 351,3 371,11 376,11 394,9Z
 καρπογονία 324,1.6A
 καρπός 130,17 196,22
 207,9.11 241,13 248,1
 267,16 268,5 316,2 318,6
 322,12Z.13.14 324,6 341,
 9 395,9 s.a. ἀποδρέπομαι,
 γῆ
 καρποφορία 174,19
 καρποφόρος 86,12 189,1
 347,16A s.a. εὐγείος
 καρτερέω 23,23 28,9 68,
 15Z 102,20A 155,20
 καρτερία 65,10 145,8
 καρτερικῶς 330,15
 κασία 394,11Z
 κατά
 m.Gen. passim (ca.125
 Stellen)
 m.Akk.
 passim (ca.300 Stellen)
 s.a. ἀξία, καιρός, λόγος
 τὰ κατὰτινα 1,21 48,11 59,
 15 79,17 85,11 93,20
 97,9 105,16 106,1 107,3
 111,25Z 114,15 120,3
 124,14.20 125,19 129,4.7
 133,4.9 143,13 144,10
 150,4.9 153,11 157,9
 158,8.12.16 161,11 162,13
 165,3 166,2 169,7.13.16
 172,13 174,21 179,20
 180,9 185,21 188,3.7
 194,12 195,6 200,10.16
 201,12.21 202,7 203,4.17
 229,2 243,2.5 244,20
 246,5 248,9 250,4 259,3
 277,14 281,8 289,20 290,
 2.21 318,14 333,5 335,7.8
 358,18 389,16 390,1 398,3
 κ. ταῦτόν 207,9 368,22
 καταβαίνω 3,25 15,22
 156,1Z 296,4Z 340,8
 καταβάλλω 141,20 142,7
 164,6 232,11 267,16 377,3
 καταβαρέω 244,13
 καταβλάπτω 38,2A 149,16
 καταβόησις 80,21
 καταγγέλλω 123,13A
 καταγέλαστος 153,11
 καταγελάω 96,15Z.16Z 153,
 12 196,14 329,19
 καταγηρώω 184,3 248,3

- καταγίνομαι 185,11
 καταγλυκαίνω 68,2
 καταγράφω 129,42
 κατάγω 20,13 155,24
 καταδαπανάω 76,2 228,12
 καταδεής
 καταδεέστερος 124,9A
 καταδεσμεύω 321,5
 καταδεσμέω 367,17
 καταδέχομαι 40,19 369,15
 καταδέω 308,1 309,11
 348,3 369,19
 κατάδηλος 323,18 327,6
 385,8
 καταδίδωμι 194,4A
 καταδικάζω 101,22 138,15
 151,7 181,8.16 206,8
 270,8.20 275,11 289,1
 295,2 304,5 331,15 332,16
 355,10
 κατάδικος 129,8
 καταδιώκω 230,2.4
 καταθύμιος 45,10
 καταίγίς 94,23 161,82
 καταισχύνω 25,22
 κατακαίω 229,112 375,9
 κατάκαρπος 248,1
 κατακείω 133,5 144,12 (λό-
 γον)
 κατάκλισις 182,15
 κατακλύζω 134,3 178,17
 221,5A 315,13
 κατακλυσμός 221,3 315,92
 κατακοντίζω 147,23 148,18
 κατακόπτω 146,6
 κατακοσμέω 339,14
 κατακρίνω 96,2 103,102
 270,20 335,2A
 κατάκρισις 181,14
 κατακροαίνω 351,6
 κατακρούπτω 150,8 210,10
 321,18
 καταλαλέω 164,12 386,16
 καταλαμβάνω
 61,212 159,4.17 160,7
 178,13 208,1 236,10
 239,3.5 328,21 378,62
 κ. geistig 56,10 203,
 14 240,11 247,10 274,1
 275,13 293,21 294,1 299,13
 305,15 319,24 328,14 340,4
 καταλάμπω 39,2 244,11
 καταλέγω 2,24 8 Fr.4,1
 109,14 117,14A 152,9
 172,13 201,1 256,22 384,18
 καταλειπτόν 44,10
- καταλείπω 29,17 31,19 35,
 19 97,20A 109,19 115,11
 156,4 178,6.7 214,6A
 325,5 378,72
 καταλήγω 65,7 155,22
 174,25
 καταληπτός 333,22
 κατάληψις 203,13A 366,6
 καταλιμπάνω 97,20 114,8
 219,6 264,11 266,15
 306,22 346,10 394,5.16
 κατάλληλος 199,12
 καταλογίζω 391,9
 κατάλογος (κ. ποιοῦμαι τῶν
 οἰκείων κατορθωμάτων u.
 ἡθλ.) 242,17 243,11
 246,13
 κατάλοιπος 115,5
 κατάλυω
 κ. βίον 64,9 190,11
 195,18
 κ. λόγον 243,13
 καταμαρθάνω 306,7 318,2
 321,11
 καταμέμφομαι 331,18
 καταμερίζω 368,19
 καταναγκάζω 347,11
 καταναλίσκω 67,7 228,12A
 κατανεύω 281,20
 κατανοέω 26,3 83,25 125,
 3 138,13 172,11 173,6
 205,10 230,23 233,11
 241,10.14 289,13 292,8
 304,1.7 321,10 366,8
 383,20 385,12
 κατανόησις 133,11 241,16
 288,8 328,20
 κατάντησις 376,7
 καταξιόω 1,11 40,19A
 387,5
 καταπίζω 367,7 377,9
 379,2
 καταπατέω 164,22 196,1
 349,4
 καταπαύω
 κ. τὸν λόγον 189,18
 199,10 383,3
 καταπαύομαι 63,5A
 καταπικραίνω 77,16
 καταπίνω 86,62 104,102.15
 147,132 176,16 177,5
 360,132
 καταπίπτω 17,10 38,1 51,
 18 118,17 148,2 176,16/
 17A 196,2 330,23
 καταπιστεύω 310,17

- καταπλάσσω 322,72.82.142
καταπληκτικός 30,6 287,4
κατάπληξις 320,3
καταπλήττω 5,5 102,6
126,10 230,25 275,22
322,72.8 334,12 345,8
καταποικίλλω 344,4
καταπολεμῶ 341,8A
καταπονέω 349,24 350,1
καταπροδίδωμι 143,16 272,3
καταπροέω 56,7
καταπτύσσω 371,9 (κατέ-
πτυγμένος)
κατάπτωσις 20,15
καταπύκνωσις (νεφῶν) 314,
19 315,2
κατάρα 111,7.11A 211,7A
246,212 391,8
καταράσσομαι 36,13 37,15
38,4 40,7.172.20 201,3
211,6 212,9 265,9
καταράσσω 14,23
καταργέω 358,12
καταριθμέομαι 391,5
καταρῆρω 325,23A 341,15
342,9
καταρρήγνυμι 14,23A 285,1
319,1.17
κατασειέω 21,6 22,18 195,
19 196,3 234,9
κατασημαίνω 319,3
κατασήπω 146,6
κατασιγάω 208,12-13A
κατασκεδάγγυμι 148,11
κατασκέπτομαι 347,15
κατασκευάζω
53,20 57,17 74,18 78,21
88,10 117,9 139,1 152,22
176,18 216,5 239,21 241,11
315,13A 326,6.20 352,3
κ. λόγον 29,15 57,1
76,11 217,17
κατασκευή 218,8 344,3
κατασκηνῶ 160,22A 161,2.
42 346,20
κατασκύλλω 146,6
κατασπάζομαι 156,7 290,16
κατασπάω 62,14 94,4 149,
22
κατασπεύρω 161,12 218,20
219,12 232,9 235,15
κατασπεύδω 256,9
κατάστασις 114,5 115,3
καταστέλλω 62,14A 239,24
359,5.7
καταστερίζω 393,7A
καταστρέφω 212,21 234,82
καταστροφή 141,1
κατασύρω 194,19 195,19
196,2-3A 211,2
κατασφαλίζομαι 321,9
κατασφραγίζω 92,72 321,5
κατατάσσω 302,162 309,7
κατατίθεμαι 2,29 146,3A
κατατιτρώσκω 67,8
κατατοξεύω 24,18 178,22
253,9
κατατρέχω 149,6
καταυγάζω 41,23 42,5
158,18
καταφέρω 15,17 179,10
325,1.23 326,1
καταφεύγω 61,10 80,14
100,6 105,19 294,20 357,6
καταφθεύρω 221,4 (κατεφθα-
ρμένος)
καταφιλέω (τὴν χεῖρα) 264,
16 265,2
καταφλέγω 143,15 180,1.3
261,6
καταφράκτης 351,9A
καταφρονέω 27,3 49,17
51,11 55,13 167,1A 348,
7A 349,6 377,9
καταφρόνησις 303,19
καταφυγή 63,18
καταφωτίζω 318,17 338,21
καταχέω 107,24
καταχθόνιος (τὰ κ.) 156,2
239,1 318,13
κατάχυσις 310,13.19
καταχώνυμι 159,19
καταψεύδομαι 146,20 152,
10 165,13 183,1
καταψηφίζομαι 91,1 171,8
195,2 214,6A 225,23 226,22
269,16 270,16 271,14 384,8
κάτειμι 131,2 (κατιών)
κατελεέω 168,14
κατεντευκτής 35,132 80,212
κατεξανίσταμαι 104,20
κατεξετάζω 68,14 75,24
94,10
κατεξουσία 223,18
κατεπαγγέλλομαι 286,5
391,6A
κατεπαίρομαι 119,8 164,21
κατεπείγω 338,3
κατεργάζομαι 28,13 59,10
318,10 326,11
κατέροχομαι 20,19 96,2
κατεσθίω 168,10

- κατευοδόω 198,21
κατευτελίζω 365,20
κατευφραίνω 22,16
κατέχω 39,3 56,6 158,16
176,11 221,17A 373,1
κατηγορέω 66,14 137,14
152,9A 183,3 270,2.7
271,16 289,8 384,21 385,21
κατηγορία 146,3 201,10
κατηγορικός 331,18(λόγος)
κατήγορος 17,13
κατήκοος 309,3
κατήφεια 322,19
κατισχύω 103,21 154,10.
13.16
κατοικέω 7,9 194,16
315,2Z
κατοικία 349,14Z
κατολιγυρέω 103,16 104,12
κατορθόω 236,10 359,6
κατόρθωμα 17,3 243,12.15
246,12 266,15 268,11
s.a. συνεπίσταμαι
κάτω 199,6 323,12
τὰ κατωτάτω 231,17
323,10Z
κάτωθεν 22,1 209,5 222,
18 232,9.14
κατώτατος 359,19
καύσων 33,20 85,17 229,
6.7Z.14 324,2
καυχάομαι 242,18Z
καχλάζω 257,2A
κέδρος 175,7Z
κεῖμαι
7 Fr.1,6.8 28,1 49,6
83,25 114,15 134,2A 141,9
167,6.23 193,20 197,17
222,5 231,16 233,7 236,3
238,15 257,17 284,20
330,21 361,3
κεῖται, κείμενος (Text,
Lesart) 3,10 32,7 60,11
70,17 81,2 115,19 193,11
237,4 294,2 396,22
κειμήλιον 238,2
κεῖρομαι 14,3 23,11.13
κεκριμένως 125,4
κελαρύζω 252,14A
κέλευσμα 132,15Z 221,15
319,21 320,4
κελεύω 11 Fr.10,4 217,6
222,2 318,23 321,2 386,7.8
κεναυχέω 378,5
κενοδοξία 279,6
- κενός
75,19Z 79,6Z 143,21
248,10 266,17Z 293,3.8
329,11A 350,4
διὰ κενῆς 26,1Z 95,5Z.
9Z 193,2 231,11
κενοφωνία 274,19
κενόω 274,14
κεντέω 35,8 170,12A 278,7
κέντρον 313,19
κέρας 348,1.2.7 393,5.7A.
9.11.13.18 394,13
κερασφόρος 393,7A
κερατίζω 348,8.10
κεραυνός 21,20A 179,10
343,20
κεραυνώω 21,20
κέρδος 72,9 285,19
κερτομέω 250,25
κέρως 348,2A
κεφάλαιον 14,27A 103,8
κεφαλή 22,2Z 114,13 145,
7.12.16 152,23 226,22
244,7Z 348,1 361,10Z
366,13 369,3.6.14.21
381,14.14-15A
κηδεμονία 79,14 263,1
κηδεμονικός 277,18 288,5
κηδεμονικῶς 290,21
κηδεμών 282,10 288,14
328,5
κήδομαι 8 Fr.3,9 15,23
308,9
κηρύττω 339,3 340,8
κῆτος 1,25 40,13.14Z.18Z.21.24
41,1.2Z.3 77,21 78,1
94,2Z.6 223,8 333,4
356,17 370,7Z 379,12.14
κίνδυνος 74,19 123,9.10.
11 310,15
κινέω 20,4 50,2 145,7.
12.16 176,20 180,15 183,7
236,4.15 252,13 254,2
259,9 267,7 271,12 272,
14 278,11 317,5 329,13
345,15A 369,8 384,10
κίνημα 212,20 259,3
335,4
κίνησις 59,7 123,2 272,
15 318,4
κλάδος 85,21 143,7
κλαίω 23,17Z 32,21 37,17A
κλεῖθρον 338,14Z
κλείς 263,2
κλείω 371,13(κεκλεισμένος)

- κλέος 218,23 239,1
 κλέπτῃς 210,7
 κληρονομέω 60,5 162,15
 228,10
 κληρονομία 258,16
 κληρόμααι 57,19 61,3
 κληρος 103,19Z 153,4
 172,18 227,16 258,16A
 κλητός 92,22A
 κλίμα 221,17A
 κλινοπετής 283,22
 κλίνω 24,9(γόνου)
 κλόνησις 129,11Z 141,13
 κλόνος 317,14
 κλύδων 94,6
 κλών 130,16 160,12.17 365,6
 κνίδη 268,1
 κοιλάς 394,1
 κοιλία 143,24 257,1A.2
 338,8
 κοῖλον 252,21 338,2
 κοιμάω 194,13
 κοιμάομαι 194,1 364,20
 κοιμίζω 193,18Z 207,18Z
 209,1Z
 κοινοποιέω 73,6 267,17
 κοινός
 13,6 33,17.23 43,21
 118,12 121,8.14A 155,21
 187,14 189,9 234,17 289,
 18A 310,9 329,11 333,3
 ἀπό κοινοῦ 352,21
 κατὰ κοινοῦ 188,19
 225,16
 κοινωνέω 98,20 220,2
 244,22
 κοινωνία 290,16
 κοινωνός 10 Fr.6,8 30,16
 κοινῶς 152,6 236,6
 κοινωνοελής 359,7
 κοίτη 282,17Z 345,5Z
 κόκκος 234,10Z
 κολαβρίζω 60,12Z
 κόλαβρος 60,13
 κολάζω 53,3.5 55,14.21
 88,15.17 89,14.15 91,3
 93,19 95,16 100,25 101,
 20.21 104,23 113,18 116,1
 136,6 146,13 166,4 192,7
 288,12 294,18 307,7
 317,6A 331,13
 κόλασις 45,1 82,12.18
 96,7 128,12 135,18 136,
 2A 144,5.15 188,16 206,
 11 211,19 269,8 288,5.9
 299,6 307,3 331,16A s.a.
- ἐπάγω
 κολαστικῶς 303,9
 κολλάω 246,3Z 372,12Z
 373,14 376,1Z.3Z
 κόλπος 170,16.17 204,13Z.
 14Z.16 241,22 266,17Z
 κομάω 23,12.14 184,9
 κ. τοῖς ἀγαθοῖς 64,13
 143,6 178,12 244,10
 κόμη 14,3 23,12 24,9A
 148,11 343,8 349,15
 κομιδή 262,10
 κομίζω 393,7A
 κομίζομαι 75,2 211,7Z
 238,1
 κονία 231,20A 232,2
 344,13
 κονιορτός 185,22
 κόνις 231,20 285,1
 κοπιάω 350,4
 κόπος 114,7 136,7-8A
 κοπόω 51,11
 κοπρία 7 Fr.1,2 28,1 31,
 12 69,7A 329,18
 κόραξ 345,13.17Z
 κόρος 9 Fr.5a,2 252,10
 330,23
 κόρρη 14,19
 κορυφή 234,2
 κορυφώω 239,24
 κοσμέω 230,17
 κοσμικός (τά κ.) 346,22
 348,8
 κόσμος
 23,12 136,7.13 148,11
 κ. "Welt" 56,3 93,4
 131,6 157,9 158,7 179,13Z
 224,17 240,12Z 257,13Z
 259,18Z.21 281,22 324,24
 326,20 337,10.17 348,8
 377,18.19
 κοσμοφύλαξ 378,16 (σταυρός)
 κουρίζω 128,4 188,10
 κουφος 211,2 244,15
 κουφότατος 134,11
 κράζω 165,11 257,8.11Z
 301,22 302,4.23 303,3
 328,22
 κραταιώω 312,4
 κραταιῶς 312,16
 κρατέω 16,21 41,1.3 104,
 20A 105,16 205,1 229,20
 360,11 378,19
 κράτος 291,15 398,15
 κρατύνομαι 84,14
 κραυγή 255,10 294,19 351,21

- κρέας 177,15
 κρεῖττον 105,16 171,15
 κρεῖττων 282,3 300,9.17
 κρέμαμαι 221,18 369,11Z
 κρέκος 315,19.20 337,1
 367,5
 κρίμα
 79,18 94,13.14.16 95,14
 120,6 127,16Z 163,22 165,
 12 186,18 202,8Z 205,2
 246,20 266,12 273,18.19
 274,1 289,20Z 290,4Z 299,
 12 302,11Z 307,7 309,19
 310,5Z 311,1 317,18
 328,2Z 346,6
 τὰ κ. τοῦ θεοῦ ἀκατάληπ-
 τα, ἀνεξιχνίαστα, ἀνέφικτα
 44,10 182,7 219,6 301,1
 304,2 306,3 325,3 332,9
 κρίνω
 10 Fr.6,6 50,19 88,5Z
 90,8 94,12 98,12.16 105,5
 111,3 125,19 127,17.21
 139,11 145,2 167,14 187,2A
 192,2.12 195,4 200,9.16.
 19 201,11 202,8 203,4.17
 270,10 271,22 289,20 290,2
 291,9 292,14.20 315,21
 332,11Z 353,17Z 354,15
 358,11.12 s.a. κεκοιμένως
 κ. ἀμεινον 47,22 181,
 8 355,3
 κρίνομαι (Passiv) ἐπὶ
 θεοῦ, παρὰ θεῶν 202,13
 203,16 261,21 292,17
 κ. (Pass.) πρὸς θεόν 5,1
 89,19 90,18.19 99,12.21
 101,12 110,8 138,7 271,
 17 278,4 289,5 297,11A
 299,9.14 303,12 304,3
 κρίσις 1,16 16,17Z 68,19
 90,16Z.22 91,2 99,20
 100,1.5.11.20Z 111,14
 133,14Z 181,18 183,8
 192,12 202,11.15.16 216,
 19 225,17 266,11 269,13.18
 270,3 273,18 288,17 295,4
 353,16.20 358,7 385,17
 395,22Z s.a. ἔρχομαι
 κριτήριον 53,4 127,13
 κριτής
 74,7A 122,2A 289,18
 κ. ἀδέκαστος, δίκαιος
 (Gott) 100,6 101,12
 124,13 262,6Z 298,1 328,4
 385,18
 κριτικός 289,14
 τὸ κ. 1,9 289,19 311,2A
 κρουός 321,21A 325,10
 κρούος 207,20 262,18 321,21
 κρουπτός 12 Fr.11,2 332,12Z
 κρούπτω
 125,15 152,8 182.20.21Z 159,
 14 176,4 300,3Z 316,7 322,
 18 334,20 335,3Z.10 360,1
 κεκρουμένος 4,12 65,14
 393,12
 κρούσταλλος 71,12.15 237,
 8A 342,7
 κρούφα 126,4Z
 κρουαίως 126,7
 κρουφή 126,4Z
 κρούσιος 12 Fr.11,2.3Z
 κτάομαι
 9 Fr.5a,4 109,21 180,18
 185,9 190,18 215,17 246,17
 317,8.9Z 383,22
 κέκτημαι 3,26 16,10
 52,13 68,24 106,22 118,19
 250,16 263,16 394,20
 κτήμα 13,20 27,18 36,2
 172,18 180,19 227,16
 236,14.25 237,8
 κτήνος 18,14 233,8A 305,
 9 313,5A 345,7
 κτήσις 263,20 317,7Z
 κτήτωρ 267,20
 κτίζω 324,10 363,3 378,8
 κτίσις 15,4 135,13 138,19
 239,13 240,12 313,5.13
 317,3Z.5 336,14 337,16
 342,13
 κτίσμα 77,21 240,11Z
 336,16Z.19 363,4A
 κτύπος 224,21 239,23
 372,2
 κυβέρνησις 323,8Z.9 327,
 19
 κυβερνήτης 322,5A
 κυβερνητικός 322,5 (ἐπιστήμη)
 κύβος 344,17
 κυδοιμός 341,15
 κύσις 346,2
 κυκληδόν 323,3.5.7Z
 κύκλος 39,18 (ἐνιαύσιος)
 195,6 (οὐρανοῦ) 323,2
 328,19Z
 κυκλοτερής 95,1 344,18
 κυκλοτερώς 165,19 222,10
 229,3
 κυκλοφορικός 344,9
 κυκλώω 165,4/5A 194,14A

- κυλίω 232,19Z
 κύμα 25,1 71,14 92,18
 97,18 114,8 239,24
 338,15
 κυπάρισσος 361,7.12.13Z.14
 κυριολεκτέω 61,23
 κύριος₁ 45,18
 κ. = Gott (ohne Z) 5,3
 41,22 46,14 50,10 68,19
 88,19 126,6 186,19 221,11
 225,17 227,9 270,6 288,15
 291,13 332,2 334,5.16
 339,2.10 357,6 358,20A
 373,3 377,13 378,9 383,6
 385,5.22 386,15 388,6
 394,9A
 κ. = Christus 2,27 4,3
 37,8.20 92,17 123,13
 191,12A 226,3Z.4Z 238,6
 241,22 340,4.8 363,20 367,
 9.12.21 368,4 369,3.23
 376,2 377,13 378,13.14
 388,10 398,14 s.a. παρουσία
 κύριος₂
 κυριώτερος 26,20
 κυρίως 41,8 216,10 273,19
 κυρόω 104,8Z 297,3
 κύων 250,9.20.22.23Z
 343,5
 κῶλον 123,20
 κῶλυμα 129,6Z
 κωλύω 42,9.10.13 167,11A
 κωμωδέω 1,25 33,24
 κωπηλάτης 3,12.14

 λάβρωσ 341,15
 λαγχάνω 20,22A
 λαγών 232,9
 λάθρα 4,19 264,21
 λαίλαψ 185,22 334,10Z.11
 λαλέω 36,16 38,9 50,10
 51,10 65,10 66,15A 73,19
 74,6 78,12A 84,12 89,4
 90,13.23 100,2Z.15 102,
 3.17.18.19.22.23 117,17
 118,18A.19 119,9 120,19
 125,20 126,7.13 133,19
 136,8.11 137,15 138,6.14
 145,2.3.22Z 146,2.3 157,
 18 167,24A 173,21 182,16
 204,4 218,15 244,5 257,7
 272,9 274,20 275,5.15.22
 276,4 277,8 278,9.18
 279,3 282,5Z 287,1 289,
 3.18 291,6 296,13.20
 297,11.19.20 298,5 300,17
 327,1 331,19 334,14Z
 355,10 356,9 381,5Z.7.16
 383,7 384,11 385,7.18
 λαμβάνω
 1,15 10 Fr.6,8 56,1 75,5
 76,21 78,20 122,1 168,14
 170,16 171,7 181,11 249,16
 260,15 263,2 272,2A
 295,17.18 296,1 303,19
 339,13Z 391,11.18
 λ. von Gott, Christus
 13,8 14,12 17,4 19,21
 20,12.15.22 24,14 25,20
 102,3 130,4 146,5 153,2
 191,11 193,7 198,10 220,11
 226,9Z 233,17 234,22
 235,1.16 236,8 278,5
 321,10 363,15 364,8
 383,9 395,16 s.a. ἔφουσία
 λ. πληγῆν, -άς 14,15.19
 26,18.19A 178,22
 λαμπάς 175,14
 λαμπρός 7 Fr.1,2 149,7
 λαμπρότερος 13,15
 λαμπρότης 31,1 179,5
 185,15
 λάμπω 41,8 244,8
 λάμπωσις 343,8
 λανθάνω 57,8 83,13 97,3
 125,8A 147,1 152,19 217,3
 252,22A 310,14 335,6.7
 353,20A 373,5
 λαός 60,6 124,5Z 228,10
 311,20 368,5
 λάουγξ 121,7.13 246,3Z
 289,14
 λατομέω 231,4Z.5
 λάτρις 29,6Z
 λάφυρον 122,1.10
 λάχανον 58,10 213,17Z
 360,17Z
 λαίλω 134,1
 λέβης 257,2A
 λέγω passim
 s.a. ἀληθέστερος, η, ἵνα,
 ὄνειδιστικῶς
 λέϊπω 115,5/6A 247,4
 λειτουργία 15,16
 λειτουργικός 17,8 (πνεῦμα)
 λειτουργός 59,4
 λέξις 1,29 3,10.15 36,18 158,
 19 237,4 238,12 328,4
 343,5 357,15 385,15
 λεπίς 368,21

- λεπρόω 384,10
 λεπτολογέω 33,22
 οὐκ ἀναγκαῖον (u. ἄηnl.)
 τὰ τοιαῦτα λεπτολογεῖν
 271,9 349,19 396,19
 λεπτός 56,15.24
 λεπτότατος 106,7 129,
 10 344,16
 λεπτότης 325,24
 λεπτός 129,4 133,4
 λειυαθάν 356,15.16
 λευκαίνω 249,9A
 λέων 54,2.3.6.14 107,24
 108,2 147,12Z.13 233,16.
 20 345,2.3A.7.8 366,15Z
 λήγω 44,19 264,8.9 344,18
 λήθη 98,1.3.4 150,6 346,
 11
 λήιον 184,9
 ληρέω 26,7A
 ληστεία 252,20
 ληστεύω 207,10-11A 216,10
 ληστής 229,14 324,12
 371,22 373,4
 ληστρικός (βίος) 207,10
 208,1
 λίαν 107,8 240,8Z 265,
 15.16
 λίθινος 70,11
 λίθος
 86,9Z.10A 134,1 231,4Z.
 15 336,24Z 344,17
 λ. τίμιος
 197,19 232,17 238,1
 λ. sc. τίμιος 232,18Z.20.
 21 237,7 238,13 260,2
 372,13
 λιθώδης 86,4 376,12A
 λικμάω 229,8
 λιμός 68,3A 160,5.7Z
 180,11
 λιμώδης 68,3Z
 λιμώττω 251,10
 λιτανεύω 118,12
 λογίζομαι 25,2 36,4 71,
 16 74,1 95,12 171,5/6A
 181,11 194,4 211,15 217,14
 255,9 264,20.24 265,2
 270,18 273,2 299,12.13
 302,5.7 379,4
 λογικός
 47,22 119,5A 153,4 218,20
 219,11.12.16 230,25 233,8
 236,4.8 239,4 250,17.21
 λ. ψυχή 35,18 70,21 307,2
 λόγιος 1,20
 λογισμός 11 Fr.10,1 25,5
 43,2 50,18 56,10.12.18
 72,19A 78,9 124,4Z 129,6A
 151,16 203,13 213,4Z
 217,1A 230,17 242,13
 288,13 312,4 353,12A
 λογογραφία 356,18
 λόγος
 "Wort, Rede" passim
 (ca.200 Stellen)
 λ. Gottes
 355,6 382,18A
 λ. Gottes lichtbringend
 42,6 339,2 394,9
 λ. διδασκαλίας, διδασκα-
 λικός 247,6 251,17 339,9
 λ. καλός, παλαιός, σοκός
 135,18 140,11.16.18 172,
 21 173,3 225,7.10
 λ. μάταιοι u. ἄηnl. 67,
 21(δισκενοί) 138,2 227,
 15 330,15(ἄτοποι)
 λ. παρακλητικός u. ἄηnl.
 34,4(παραμυθίας) 51,18
 52,5 117,13(θεραπευτικός)
 124,16(παρακλήσεως) 144,8
 145,13 171,5 181,18 330,2
 λόγος δέ "es geht die
 Rede" 345,13 349,5
 λόγους, -ον ποιῶμαι 5Q
 9.20 54,2A 118,2A 157,17
 220,3 242,9 275,9 288,7
 λόγους προφέρω 5,9 52,
 5 70,6 74,9A 89,21 91,9
 136,13.22(προφορὰν λ. ποι-
 οῦμαι) 137,12 138,21(προ-
 κομίζω) 164,20 280,21
 289,8 290,8 297,9 300,17
 304,7 331,18 332,15 335,16
 λόγος - ἔργον 249,20
 334,9 338,19
 s.a. βαρύτης, καθολικός,
 καταπαύω, κατασκευάζω, προ-
 άγω
 λ. = Christus 40,19
 92,16 219,7.16 226,9
 230,16.17A 238,8 242,14
 335,15 342,13A 364,13
 λ., andere Bedeutungen
 44,18 86,11 93,8 106,7
 223,1 236,5 244,4 245,21
 309,2 313,17 319,6 325,22
 326,5 339,14 370,21 394,14
 κατὰ .. λόγον, -ους 89,
 15 94,11 103,17 192,6
 222,7A 224,22 225,18

- 239,24 240,5 260,18 266,7 179,22 191,14 308,16 352,4
 295,7 323,19 337,15
 τούτων (ο.entspr.) τούς
 λ. nicht kennen 4,10 186,18 187,9 218,24 258,16 319,8 320,18 336,10 353,18
 λ. τοῦ δικαίου 89,15 261,15
 λ. προνοίας, προγνώσεως 90,24 120,3 150,4 181,20 182,8 240,5 323,19
 λόγον τινός ποιῶμαι 153,15 192,1 201,10
 λόγον ὑπέχω 133,12 297,20
 λόγη 148,18 345,6A
 λοιδορέω 164,13
 λοιδορία 169,1 384,14
 λοιμός 180,11
 λοιπὸν 1,14 5,7 19,21 29,18 38,21 63,8A 114,18 159,3 176,4 279,12 280,18A 284,3 285,14.15 316,19 331,2 334,16 389,7.9 393,1.4
 λοιπός 2,30 3,15 5,9 44,3 63,12 76,13 93,3 132,8A 172,6 228,9 232,18 233,7 234,6 236,6 264,1 351,9A 362,20
 λουτρόν 40,8Z 98,19 223,15
 λόχη 321,17 345,6
 λόχος 166,10
 λύκος 309,7Z 371,6
 λυμαίνω 5,9 338,16
 λυμαίνομαι 206,5 239,18
 λύπη 104,9Z.15
 λυπηρός 51,10 330,11
 λύρα 175,5A
 λύσις 381,8
 λ. τῶν κακῶν 29,10.24 46,20
 λύχνος 42,2Z 158,17Z 244,3Z.7Z
 λύω 31,24 324,3 339,22 346,3 347,1 361,20Z 378,17 381,17 387,17
 λωβάω 27,22(λελωβημένος)
 λώβη 27,19 32,17
 μά 225,17
 μαζουράθ 343,2Z.4Z
 μάθημα 191,14 308,16 352,4
 μ. κάλλιστον 44,14 45,23 49,10 65,20 218,25
 μαθητεύω 233,19
 μαθητής 245,22 250,18 395,18 397,6 398,9
 οἱ μ. = Jünger Jesu 226,9 316,20
 μαιμάσσω 338,2Z
 μαίνομαι (μέμνηνα) 15,17 19,7 366,9
 μαιόομαι 221,6
 μαιωτικός 220,22(μ. τέχνη)
 μακαρίζω 108,18 246,5
 μακάριος
 μ. ἄγγελοι 337,13
 David 90,16 93,5 103,18
 Hiob 5,20 46,12 78,15 104,13 105,18 107,8 108,21 117,8A 118,15 132,18 136,14 169,16 189,10 200,8 218,7 220,11 225,3 230,15 237,9 241,7 252,2 300,9 331,9 333,23 359,6 389,7.16A 392,17 398,13
 μακαριότης 56,2.4
 μακαρισμός 62,18
 μακαριστός 242,14
 μακράν 152,13 196,10 253,6
 μακρηγορία 157,5
 μακρόθεν 46,7Z
 μακροθυμέω 216,12A 370,17A
 μακροθυμία (Gottes) 299,7 303,18
 μακρόθυμος 304,1(τὸ μ. τοῦ θεοῦ)
 μακρός 76,6 167,22
 μακρά λέγω 129,20
 μακρότερος 306,11
 μακρύνω 79,20 196,9
 μάλιστα 1,7 22,5 53,6 56,2 59,15 60,11 70,14.20 78,11 80,12 123,4 137,14 169,8 239,22 242,20 297,18 306,4 349,10 365,1 366,9
 μάλλον 50,2A.11.18 94,14 149,18 157,18 163,14 172,24 217,20(πόσω μ.) 226,6 237,9 289,21 328,13 362,11
 καὶ μ. 25,22 27,23 36,12 116,4

- μανθάνω 63,21 75,20 80,2
 81,2 90,22 104,20.22
 111,21 128,12 135,17
 136,19Z 145,9 196,21
 202,10 215,15 251,18
 306,12A 325,14 327,3
 379,14 382,2.15.19.22
 383,6.19 384,20
 μανότης 315,11A
 μαραίνω 129,2 142,20
 143,2 178,12
 μαργαρίτης 237,8A
 μαρτυρέω 52,3 290,5.6
 340,5
 μαρτυρία (Gottes) 2,20
 385,8 387,6
 μαρτύριον 146,9Z.16Z 150,
 15
 μάρτυς 100,9Z.12 105,10
 124,20 144,10 398,4Z
 μαστιγώω 209,14Z
 μαστίζω 108,7
 μάστιξ 63,11Z 79,7Z 106,
 1 269,15 277,16
 μαστός 43,9Z
 μάταιος 138,2 143,21
 174,24 177,14 227,14
 248,10 378,19 s.a. λόγος
 ματαίως 137,17 189,14
 μάτην 52,11 67,16 111,14
 113,4 156,10 165,13 225,22
 231,12 270,2
 μάχαιρα 351,12
 μάχη 17,15
 μεγαλαυχέω 25,25 139,6
 367,4
 μεγαλαυχία 126,10
 μέγλαυχος 62,13 199,7
 375,7
 μεγαλειον 90,14 304,1
 313,5 318,20 320,17A
 μεγαλειότης 56,2 91,15
 301,1 359,9
 μεγαλογράφος 48,3 213,15
 247,2 313,10 360,13
 μεγαλόδωρος 89,6
 μεγαλόνοια 31,4 90,21
 μεγαλοπρέπεια (Gottes) 299,
 7 304,6 306,5 312,14
 331,6
 μεγαλοπρεπής 305,6
 μεγαλοπρεπώς 117,11 305,
 16 331,10
 μεγαλορρημονέω 378,9
 μεγαλορρημων 62,13
 μεγαλοφρονέω 44,3A 72,5A
 μεγαλόφρων 62,14
 μεγαλοψυχία 5,21 14,4
 31,2
 μεγαλύνω 79,16 158,8
 μεγαλύνομαι 227,17A
 μεγάλως 108,11 384,6
 μειζόνως 32,1 80,10
 μέγας
 3,24 9 Fr.5a,12 5b,2 19,
 10 22,16A 40,14Z 41,2Z
 44,2A 54,9A 77,20 88,9
 93,9 96,9 97,6 150,20
 164,21 167,12.13 194,10
 195,2 223,10Z.12Z 233,15
 235,14 255,17.18.20 264,
 9.21 305,21 307,19 318,
 21 320,16Z.17 325,15
 327,17.22 328,18 330,4
 333,6 337,4 352,6 356,
 17 357,1Z 362,5Z 365,
 4.5 370,7Z 386,7 390,13
 392,8
 μ. Δαυίδ 38,4 71,21
 93,5A 147,10 166.23
 μ. 'Ισβ 4,14.29 26,4
 37,11 48,6 49,20A 90,21
 100,22 167,8 245,11
 289,1 329,8
 οὐδὲν μέγα εἶ 26,16.21
 27,3
 μέγα δύναμαι 227,17
 μέγα οἶσμαι 134,20
 μέγα φρονέω 43,17.19
 44,3 72,5 122,1 191,18
 215,9.15 217,19 359,4
 s.a. βουλή
 μείζων 28,3 383,21
 μέγιστος 10 Fr.6,5
 14,5 207,14 264,20/21A
 265,2 290,14 378,8
 μέγεθος 102,21 240,10Z
 255,14 336,15Z 349,6
 350,15 356,14
 μέδιμνος 237,16A
 μέθεξις 44,2
 μέθη 245,7
 μεθήμι 349,23
 μεθίστημι 122,17
 μεθίσταμαι 194,12
 μείρομαι 120,1(εἴμαρτο)
 μείς 75,19Z 346,2
 μελαίνω 149,4 257,19
 μέλας 344,13
 μέλει μοι 185,12 192,5.8
 μελέτη 282,16 318,3.8
 μεληδόν 165,23

- μέλι 393,9 9
 μέλισσα 236,4
 μελητής 283,14
 μέλλω
 m. Inf. 31,16 37,19Z
 41,1.2Z 57,2 79,3Z 125,
 3 127,12 134,21 141,12
 146,2 182,12 183,16 192,2
 224,9 227,5 246,16 256,4
 278,17 283,10 296,16
 297,8 319,19 354,16
 369,20 370,7Z
 absolut μέλλων
 53,3 131,17A 141,1A
 180,2
 τὸ μέλλον 26,5 28,19
 36,17 60,9
 ἐν τῷ μ. αἰῶνι 162,18
 347,16A 391,12
 μέλος 26,19 98,8 131,8
 147,20A 247,4 361,18
 362,14.18Z.21
 μελωδία 118,14
 μελωδός 223,9 244,4 262,
 5A 266,6 334,15
 μέωμαι 46,9 65,17 66,
 15A 70,13 80,7 82,6
 83,5 110,6 117,13 117,
 15 125,10 144,7 163,9.
 20 289,5 290,20 299,8
 μέμψις 57,18 74,16 172,
 24 281,9 284,10 347,8
 μέν passim
 μενοῦν 1,16Z
 μέντοι 3,11 27,8A 29,9A 55,
 18A 56,16 92,22A 103,1A 104,
 13A.17A 130,1A 169,17
 250,8A 385,4A 386,10A
 μένω 5,16 14,16 42,5
 54,16 92,8 108,20 109,1/2A
 120,12 141,8 142,13Z 143,6
 184,12 213,3 246,5 251,13
 273,1A 333,8 365,14 395,7
 μερίζουαι 368,12.14
 μερικός 273,19
 μερίμνα 115,2 188,21
 μερίς
 153,22.4 159,19 161,8Z
 172,17 180,19 211,16
 215,18 227,16 258,15 286,3
 μ. ἄσεβδων, διαβόλου u.
 ἄηnl. 201,2 211,7 212,8
 243,10 258,21 365,9
 μ. Gottes 219,23 275,8
 μέρος 16,8 18,13.18 50,
 22 83,25 95,2 151,7
 224,15 247,9 250,7 261,5Z
 273,18 274,1 278,11 313,17
 328,15Z 345,12 352,12
 391,7A
 μεσημβρία 62,4 114,12.13.
 14A
 μεσίτης 101,17.21
 μεσονύκτιον 302,10Z
 μέσος 24,10 50,25 114,14
 118,21 247,14
 αὐτός μ. 2,18 49,9 51,
 3 133,21 159,21 395,5
 τὸ μ. 7 Fr.1,6 97,8
 166,11 331,14 348,1
 361,2.3 397,20Z
 διὰ μέσου 76,14 136,9
 182,4 275,19 310,5.18 s.
 a. παρεντίθημι
 μεστός 37,6 68,9 74,19
 129,12
 μετά
 m. Gen. passim
 (ca.100 Stellen)
 s. a. διαίρεσις
 m. Akk. 1,4.18A
 2,10.30 27,18 29,16
 31,9.10(μ. πολύ) 36,5
 47,10 63,6.7 75,4 78,11
 81,11 105,26 130,8 134,18
 137,2 155,10 162,12 168,
 1 169,12 182,15A 188,20
 189,9 198,3.9 220,20
 258,15 274,6 286,4 294,10
 305,9 325,10 333,9 350,12
 353,10 395,6 s. a. πολὺς
 μεταβάλλω 106,1 294,4A
 μ. εἰς τὴν Ἑλλάδα γλωτ-
 ταν, φωνήν 1,28 2,27 197,20
 μεταβάλλομαι 282,6A
 381,14-15A
 μεταβατικῶς 203,8
 μεταβολή 3,5(=Übersetzung)
 32,21 38,10 62,7 72,6
 76,7 87,8 158,13 159,23
 223,4A 250,4
 μετάγω 82,16
 μεταδίδωμι 194,4 209,6
 μεταδιώκω 8 Fr.3,2
 μετάθεσις 396,8A
 μεταλαμβάνω 43,6 47,18
 121,14A 193,7A 307,2
 μετάληψις 219,17 238,7
 μεταλλάττω (τὸν βίον) 64,
 13 74,16 248,3 264,11
 μεταλλεύω 46,18 231,3.15
 235,16 241,11

- μεταλλικός 238,21
 μ. τέχνη 231,6 233,5
 μέταλλον 233,8A
 μεταμέλωμαι 282,2.6
 μετανοέω 110,12 113,20
 114,16 131,14 197,12.15
 199,2.12 277,17 283,22
 285,16 300,6
 μετάνοια
 131,16 266,6 284,13.15
 πρός, εἰς, ἐπὶ μ. προ-
 τρέπω, ἐπιστρέφω u. ἀηη1.
 50,9 57,4 61,12 65,6
 116,5 190,16 197,7 283,15
 μεταξύ 47,10A 165,6 275,
 21A 291,14A
 μεταπίπτω 182,2
 μεταποιέομαι (τῆς ἀληθείας)
 154,4 394,5
 μεταρρυθμίζω 51,13/14A
 μεταστρέφω 61,15
 μετασηματίζομαι (εἰς ἀγγε-
 λον φωτός) 20,21 361,11
 362,11A 371,6A 374,3(εἰς
 ὤως)
 μετατίθημι 54,11A 294,4
 μετατρέπω 38,14
 μεταφέρω 343,5(εἰς Ἑλλάδα
 φωνήν)
 μεταφορά
 ἐπιμένω τῇ μ. 143,8
 148,20
 ἐκ μ. 159,1.13 166,10
 κατὰ μεταφοράν 161,14
 178,21
 μεταφορικῶς 142,19
 μέτειμι (εἶμι) 13,9 187,
 2(σοφίαν) 192,10(τὸ ἀγα-
 θόν) 207,11 253,21 266,
 18 268,13 368,17 379,6
 μετενδύομαι 371,5
 μετενσωμάτωσις 109,8
 μετέρχομαι 75,10 244,16
 365,11
 μετέχω 119,4 182,4 187,13
 μετεωρίζω 188,10
 μετονομασία 396,6
 μετοχετεύω 215,8
 μετοχή (κατὰ μετοχήν) 219,
 13.17 238,7
 μέτοχος 241,2
 μέτριος 211,16
 μέτρον
 19,13 112,15 120,3 130,4
 166,6 231,12 241,15
 275,13 281,12 302,7.8
 320,6 336,23Z 337,3
 354,6
 κατὰ .. μέτρον 27,8
 120,4 222,2 321,12
 μέχρη, μέχρις
 7 Fr.1,1 26,14 29,21
 33,13.15 42,15A 54,10
 75,24 76,1 80,3 119,6
 222,12Z 223,21Z 225,21
 228,1.19 239,1 259,3
 262,11.12 274,10Z.13.18Z.
 19 315,17 318,12.13
 337,21Z 339,3 395,4
 μ. νῦν 7 Fr.1,10 54,
 3.4 364,15 385,14
 μ. πόσου 120,4 193,5
 μ. τέλους 85,4 142,21
 154,17 185,14 190,10
 247,17 269,12 361,8
 μ. τίνος 68,15Z 80,2
 167,22
 μὴ passim
 μηδέ passim
 μηδεὶς passim
 μηδέποτε 325,4 361,4
 μηδέπω 361,4A
 μηκέτι 4,2Z 44,18 111,22
 113,15 306,2 367,4.14
 369,23Z 381,7
 μηκόθεν 153,10
 μήκος 134,4 221,17A 273,
 11
 μηκύνω 250,13(λόγον)
 μήν 19,1Z 20,5Z 24,19Z
 26,7Z 100,1Z 130,1A
 131,19A 231,15 270,20
 335,2A
 μηνύω 245,4 346,7
 μήπω 40,25 44,6.7 108,
 19A 165,11 167,11A
 μήπως 12 Fr.11,1 35,17
 133,23
 μηρός 142,2.3 183,10
 μήτε 11 Fr.10,5 136,12
 μ. .. μ. 3,5 5,10-11
 67,20 74,1A 167,9-10
 239,18-19 270,19-20 309,
 2-3 311,22-1 333,21
 383,3
 μήτηρ 156,6 338,4.8
 346,10
 μήτιγε 135,16 304,3
 μήτρα 42,10 106,11 220,21
 μητρος 208,6
 μηχανή 362,1
 μηχανήμα 28,12

- μιάρος 167,20 375,1
 μίγνυμι 167,12
 μικροπρεπής 383,20
 μικρός
 54,9A 60,13 68,16 75,3
 76,12 77,21 146,12 153,15
 223,12Z 244,15.17 314,18
 330,16Z 352,5 353,2 365,5
 369,1
 μικρόν 75,2 78,8
 μικρόν ὕστερον 24,15 156,3
 μικροῦ 146,6 278,14
 μιμέομαι 362,9A
 μίμησις 369,13
 μιμησκόμαι
 80,7 82,15 97,2 106,4
 237,17 338,8 339,6 369,20
 396,9
 μέμνημαι 22,13 29,5
 68,14 86,9 107,6 118,7
 250,22 394,1
 μίξις 260,1
 μισάνθρωπος 19,12 26,15
 μισέω 39,21 101,6.7 268,
 12 292,8.10
 μίσθιος 75,1A
 μισθός 29,6.21 75,2A.5
 193,7Z.14 389,6 s.a. θη-
 τεύω
 μισθωτός 75,1.4 130,8
 μισοπόνηρος (τὸ μ. θεοῦ)
 59,7 303,8
 μῖσος 168,6Z
 μνεία 346,14
 μνήμα 7 Fr.1,7
 μνημεῖον 7 Fr.1,1
 μνήμη 30,20 39,18 46,1
 66,1 98,1 114,7 211,18
 237,18
 μνημονεύω 223,3 226,3.6
 239,6 262,19.23 313,14
 339,6A 393,17A 396,10
 398,2
 μνιδόσυνον 29,16 114,7A
 161,17Z.20
 μνηστικός 333,2-4A
 μόγις 190,14 301,11
 μοίρα 153,2 184,14 391,7
 μοιχεία 261,3
 μοιχεύω 258,10Z
 μοιχός 210,7 211,1
 μόλιβδος 169,10
 μόλις 75,3
 μολύνω 99,6
 μολυσμός 98,19
 μοναδικός 346,22A
 μονάς 226,10 335,24
 μοναχικός 346,22 (βίος)
 μονογενής 170,16 218,13
 219,8.15 221,13 226,3A.
 4.5 241,21 280,2 333,1
 335,14.19 342,13 366,19
 383,14
 μονόζωνος 249,16Z 329,17Z
 397,20Z
 μονόκερωσ 347,22 348,3.6.
 10
 μόνον
 10 Fr.6,8 16,18Z 22,17A
 26,13 50,4 54,10 55,19
 58,14.15A 60,8A 90,7
 103,7 134,11 145,9A 163,7
 165,10 289,4 291,21 309,6A
 361,4 392,3A 393,17
 οὐ, μή μ. .. ἀλλὰ καὶ u.
 ἄηnl. 25,17-18
 38,9-10A 45,8-9 52,1-2
 55,13-14 59,2-3 69,21
 108,22 139,2 184,2 190,
 20 191,2 193,4 225,7
 243,20-21 262,24-25.25-1
 272,24 295,6 310,7A
 381,14-15A 386,2
 μονονουχί 22,14 33,5 88,
 21 90,15 91,13A 94,17
 99,13 102,16 103,14 115,
 20 120,6 141,18A 242,17
 317,15A 318,6 333,6
 343,22 398,2
 μόνος 3,10 5,11.16.17 11
 Fr.10,2 13,18 20,13 21,
 12Z 22,4.17.21Z 23,3
 29,23 38,10 83,7 90,11
 106,17 115,21 119,3 170,
 11.12 186,22 192,7 195,6
 235,13 236,11 238,10
 239,2.10.13 252,3 267,17
 324,12 348,6.7.11 357,3
 369,12 384,17 385,15
 μορφώω 55,18 (μεμορφωμένος)
 μόσχος 11 Fr.9,9
 μοχθέω 29,16
 μοχθηρός 74,22 75,9
 μόχθος 29,22 75,8
 μωδᾶω 27,22
 μυελός 26,14 187,12 285,4
 μυθολογέω 109,8 363,22
 393,7A 394,3
 μυθολόγος 3,9
 μῦθος 393,7.9A.10.15 394,4
 μυκτήρ 367,5 374,5 375,3A
 μυκτηρίζω 196,14
 μύλη 366,15Z
 μυριάκις 35,19 47,20 59,

- 3 117,17 125,20
 μυρός 204,5 284,11/12A
 336,10 393,15
 μυρμηκολέων 53,18 54,5.13
 μύρμηξ 54,13
 μυσάττομαι 162,2
 μυσταγωγός 3,8 362,4
 μυστήριον 36,16 38,8 49,
 15 76,22.24 109,6 131,
 11 230,21 234,16 235,3
 333,2 362,5Z 383,15 s.a.
 ανάστασις
 μυστηριώδης 357,8
 μύστης 135,13 138,20
 μυστικός 333,2 357,11
 μυστικώτερος 394,14
 μωρία 61,22 119,14.16Z
 μωρός 365,10(μ. παρθένου)
- ναί 231,15(ν. μήν) 370,
 6.9
 ναυαγέω 310,16
 νεανίσκος 207,6
 νεέλασσα 348,17 349,2.10.
 11A.20
 νεκρός 33,1 44,9 71,22Z
 132,13 166,24Z 184,11
 221,2 353,12
 νέμω 91,1 107,12
 νέμομαι 54,6 245,2
 346,12.13
 νεογνός 346,3
 νεόγονος 346,3A
 νεοπαγής 285,4
 νέος 245,14 278,16
 νεώτερος 140,11A 250,5
 272,22.24 273,12
 νεότης 12 Fr.11,1A 281,9
 έκ ν. 129,6 217,16Z
 νεοττός, νεοσσός 345,14.
 17Z 346,3A 349,8.24
 350,3.5 353,2.11
 νεοττοτροφέω 350,1
 νέσσα 348,17.21 349,10
 νεύμα 112,19
 νεύρον 254,19 361,16.18
 νευρώδης 177,15
 νεύω 199,11
 νεφέλη 222,1.6 314,8.10.
 19 315,8Z 322,11.12.13.
 17.19 327,13 334,10A.14Z
 νέφος 77,9 140,7 174,18
 195,6 254,13 314,19
 315,6.10 322,19.21 323,5
- 324,19.21 325,22A 327,
 12A 334,10Z.12 338,9
 343,16 344,9
 νεφοί 148,18
 νεφώδης 39,10
 νεωτερικός 245,11
 ν. επίθυμία 175,19
 207,5 309,15
 νήπιος 44,6 260,20Z 262,
 10 285,4 358,2Z 372,19
 νηστεία 198,15
 νηστεύω 353,11
 νήφω 194,13A
 νίζω 381,14-15A
 νίζομαι 99,1Z
 νικάω 16,4 26,8 31,5
 41,15 73,21 230,4 307,
 20 327,2 329,20 369,22
 νίκη 23,23 25,19 230,5
 νίκησις 229,19A
 νικητήριον
 ν. δίδωμι 100,16 272,4
 354,9
 ν. λαμβάνω 278,5
 νικηφόρος 19,17
 νίκος 307,16 369,20A
 νιφάς 134,7
 νιφετός 178,17
 νοέω
 1,29 2,26 31,4 44,23 49,20
 53,1 55,1.3 93,2 104,8
 110,7 145,10 230,20 240,
 13Z 241,20 251,15.16
 270,4.16.19 271,15 274,
 21 277,22 284,9 288,18
 289,6 290,1 296,1.8 306,18
 310,2 315,5A 331,17
 342,11A 348,18 360,3
 362,6 363,1.19 364,3A
 368,13 374,9A 380,1 395,1
 ἔστι δὲ καὶ οὕτω νοῆσαι
 u. ähnl. 26,22 55,11 59,
 8 81,10A 101,5 137,19
 140,4 147,1.4 160,17
 173,17 179,12 204,15
 216,6 221,3 232,1 234,13
 257,11 301,16 316,18
 319,12 324,8 325,13 326,3
 349,9 375,1 s.a. δύναμαι
 κατὰ τὸ νοούμενον 35,8
 νοηθεῖς 232,17
 νόημα 3,11 362,2 371,11.
 14
 νόσις 15,20 45,19
 νοητέον 80,21A 121,3
 342,11

- νοητικός 139,15(τὸ ν.) 133,20 183,12 203,13A
 νοητός 5,12 40,13.18 210,5Z 272,11 282,19Z
 98,8 155,14 223,8.14 327,4 334,21Z 357,1Z
 233,20 307,20 337,17 362,9.10.11 393,17
 347,10 357,7 360,9 370,4
 374,21
 νομή 46,11Z
 νομίζω 1,7 4,20 23,12
 24,16 30,8 50,4 57,7
 59,17 64,12 71,3 83,24
 124,24 158,7 192,1.9
 194,16 216,20 249,1 271,
 12 275,7.11 290,21 325,
 4 335,10 350,16 353,19
 378,5 390,11 396,11
 νομικός 11 Fr.10,3
 νομικῶς 8 Fr.3,7 391,10
 397,11 s.a. πολιτεύομαι
 νομίμως 330,4 332,18
 391,10A 392,7
 νομοθεσία 292,13
 νομοθετέω 282,3.
 νόμος
 11 Fr.10,4 24,12 30,5
 144,20 245,8 248,14
 282,12.15
 v. Gottes 8 Fr.3,5
 204,1 244,3Z.4 381,11
 v. = Gesetz Mose 2,10
 11 Fr.9,7 244,5 351,10
 369,10 391,11 395,16.17
 397,6.9.10
 πρὸ τοῦ ν. 1,22 3,20 8
 Fr.3,6 204,3 258,9 336,
 14 386,10 391,10 397,2
 νοσέω 68,10 388,2
 νόσημα 32,1A 285,6
 νοσοκομέω 27,21
 νόσος 1,5 42,19 102,19
 155,11 167,6.22 182,15A
 213,7.9 257,19 260,19
 277,16 283,23 284,1.9
 288,6 329,6 390,8
 νοσσιά 353,6 378,7Z
 νόστιμος 68,1
 νότιος 352,12
 νότος 93,5 325,22 326,4
 341,14
 νουθεσία 30,15.19 250,7
 266,16 308,15 309,3
 νουθετέω 30,10 66,9Z 72,
 6 116,3.5 199,13 250,6.
 14.18 340,12 354,15
 νοῦς
 1,15 9 Fr.4.2 50,22 56,1.15
 94,12 100,14Z 121,13.14
- 46,15A 48,9 71,18 74,6A
 78,21 82,5 114,14 115,2.
 10 118,16A 147,2A 188,10
 204,2A 219,9 260,5 283,1
 299,6 306,13.17 328,2-3A
 336,13.17 368,10 382,2
 383,19.15/16A 385,5 387,6
 νῦν δέ, καὶ νῦν u. ἄηηη.
 51,11 56,3 68,18 76,1A
 100,9Z.23 206,12 228,3A
 248,9 250,4A.14.18 303,
 19Z 353,15 384,6 388,2
 390,9
 μέχρη νῦν 7 Fr.1,10
 54,3.4 364,16 385,15
 νυνί 66,12Z
 νύξ 33,13.15.19Z.21 34,3
 38,17 39,2.11.21A 41,8.
 12.14 42,10 48,16 56,5
 62,7 75,20 155,9.10
 160,22.23 161,1 168,1
 210,7 222,14 229,2 131,
 7.8 254,18 264,8 294,4.
 6 302,7.8.13.14 305,10.
 11.14 311,20 312,3 316,
 10.11 320,9 338,21 392,19
 νύττω 257,10
 νῶτον 362,17
- Ξενίζω 149,20 330,19
 Ξένιον 333,12
 Ξένος 180,7
 Ξηραίνω 58,15 84,20 86,5
 131,3.19 161,14
 Ξίφος 43,20
 Ξύλον 42,15 43,8 212,11
 252,16 281,10Z.14 361,7
 369,11Z
 Ξυλοπέδη 129,7.9Z

- Ευρόν 114,15 (ἐπὶ Ευροῦ
 κείται)
 ὄγδοος 247,1
 ὄδε
 98,21 113,15 129,1(τῆδε
 κάκεισε) 224,17 260,8.9
 326,20
 ὄδε ὁ βίος s. βίος
 ὄδευ 1,14 92,14 195,16
 204,1 241,17 244,10
 ὄδηγέω 2,25 248,9 262,
 10Z 373,10Z 379,12
 ὄδημή 375,1
 ὄδοιπορία 72,4Z
 ὄδος 47,11Z.12 72,3Z.7
 85,6 86,10A 112,6 154,
 11Z 159,22 184,23Z 188,
 3.4 191,20 195,16.25
 196,1 198,21 204,6 233,5.9
 236,18 239,14 244,14
 249,14 254,2.4 260,16
 273,18 286,12Z.15Z.17Z
 311,14 314,2 317,18 332,9
 340,20
 ὄδοῦς 25,19(διαπρώ τοὺς
 ὄ.) 126,20Z 147,9.11Z
 168,10 247,14 366,16
 371,17A
 ὄδυνάομαι 35,6.11 75,21
 143,20 254,9.18 257,8
 ὄδύνη 29,21 39,22 44,19
 46,14.19 66,16 70,21
 75,23 76,1 78,20 80,3
 89,5 102,21 134,17 143,19
 176,21 178,14.18 183,18A
 228,19 255,21 257,6 321,
 20 330,3
 ὄδυνηρός 46,15 108,20
 160,2 321,21 377,11
 ὄδυριός 108,13 144,12
 150,7
 ὄδύρομαι 71,21A
 ὄθεν 20,9 129,21A 154,
 14A 194,12A 231,1Z.2Z
 235,21A.24 270,18 271,5
 273,19A 276,2A 277,5
 289,2 331,14 397,2
 οἶα
 35,8.16 80,17 90,22 99,23
 194,19 243,23 262,7 282,13
 334,6
 οἶά τις 24,2 139,17
 141,19.20 146,12 218,7
 244,7 245,7 267,4
 οἰακίζω 323,8Z
 οἰαξ 322,5
 οἶδα
 οἶδα, οἶδεν 4,30 17,23
 26,6 38,9.18 47,13 56,23
 88,7Z 89,17Z 92,2 100,7Z.
 22 120,4 167,15 170,12
 182,16/17A 186,18.22 187,
 9 192,6.8 222,7 258,19
 290,14 192,6 295,7 313,
 22 315,18 324,18 326,14
 335,4.6.12A 358,11Z
 οἶδα sagt Hiob von sich
 73,21 88,22 89,14 90,6
 95,4 96,12 101,20 105,14
 107,4 118,1 121,10 127,5
 169,11 187,19 200,8 201,15
 202,15 227,6A 256,4 382,7
 andere finite Formen
 16,22 51,10 80,17 82,8
 93,19 95,7 112,15 139,9
 158,11 173,15 181,19
 183,3A 219,24 227,14
 255,17 300,5 306,21 320,
 17Z 324,20Z 332,10 336,
 17 337,3.14A 340,23
 341,4 342,17 345,23 349,17
 352,2 353,17 382,22
 388,12Z 393,17
 εἶδώς 5,3 12 Fr.11,1
 13,13 19,12 26,3 88,19
 91,9 98,8 100,15 144,7
 169,1 174,22 183,7 188,
 16A 205,5 240,4 275,12
 293,22/1A 334,2.20
 εἶδέναι 3,13 90,12
 119,11 121,14 184,24Z
 236,17 340,20 382,3 383,19
 verneint, fragend (Stel-
 len im Vorigen enthalten)
 3,13 26,6 47,13 101,20
 112,15 144,7 181,19
 183,3A.7 186,18 187,9
 188,16A 202,5 275,12
 313,22 315,18 320,17Z
 332,10 334,2 337,3 341,4
 342,17 353,17
 οἷσις 375,11.12
 οἰκείομαι 38,13
 οἰκέτος 14,13 19,11 20,
 17 31,19 41,11 54,2 56,2
 57,20 59,10 61,11 65,15
 66,1.2 70,18 77,9 104,13
 107,15 118,11 122,3 136,13
 140,6 165,7 169,13 173,16

- 175,13 201,6 211,10 215,9
 217,7 222,10 224,1 225,17
 232,10 234,22 240,5.7.9
 243,11 244,20 246,12
 254,5 256,22 264,16 282,20
 291,16 306,21 308,2 311,21
 312,1 315,14 317,15 325,6
 328,6 334,6 354,6.9 356,
 18 359,5 366,20.21 369,
 13 381,10.12.13 384,6
 385,22 386,1
 οίκετης 9 Fr.5a,9 21,10
 27,18 167,9 261,13 343,20
 οίκέω 31,10 58,7.8 109,
 14 140,17 142,12 164,19
 197,16 349,16 s.a. οίκουμένη
 οίκησις 69,4 346,19
 οικήτωρ 60,6
 οίκια 13,22 20,14.20 22,
 17.20A 59,19 177,2
 οίκοδομή 243,3 336,23
 οίκοδόμημα 9 Fr.5a,13
 336,24
 οίκοδομία 336,23A
 οίκουθεν 185,9 235,19
 236,10
 οίκονομέω 2,28 44,16.21
 49,16 75,21 93,20 96,19
 191,6 243,2 256,14 266,17
 οίκονομία
 4,5 172,20 364,15A
 ο. Gottes 17,17 18,24
 31,22.25 382,20
 οίκονομικῶς 320,9 349,5
 οίκος 9 Fr.5a,13 13,22
 18,13 31,17 63,21Z 77,10Z
 85,8Z 142,12 155,21
 162,14Z 186,10 195,22
 209,2 252,20
 οίκουμένη 358,18 365,14.
 15 378,6
 οίκτειρω 104,6
 οίκτιριμός 70,18 78,4 80,
 14 81,5 300,14
 οίκτος 130,6 168,14
 εἰς ο. τὸν θεὸν ἔγκαλού-
 μενος 81,9 258,6
 οἰμωγή 23,19 32,21
 οἶνος 278,16 393,9
 οἶομαι, οἶμαι 26,8 30,16
 36,8 50,8 71,16 78,16 83,
 5.25 89,9 90,24 95,15
 96,9 100,26 111,9 119,3
 134,20 157,17 165,10 173,3
 183,20 216,4A 219,4 250,7
 265,3 270,5 276,4 325,4A
 328,4.11A 334,11 382,15Z
 383,19 392,17
 οἶον 3,11 38,10 68,1A
 77,21 142,3A 170,14 173,21
 260,1 282,11 284,14 302,15
 318,5 375,17
 οἶονεῖ 68,1 89,16 93,4
 101,7 104,5 109,20 133,6.8
 184,14 222,11A.17 238,3
 253,13 321,5 393,9A
 οἶος
 8 Fr.2,2 17,10 (ἐκ ποίων εἰς
 οἶα) 36,3 131,2 144,15
 353,23 376,7 s.a. οἶα
 οἶα ἀγάπη zu Gott 70,7
 270,17 289,7 290,8
 οἶός τε 85,11 265,17
 303,13 319,20
 οἶχομαι 134,13 174,21
 228,17 229,6 380,2
 ὀκλάζω 43,7
 ὀκλασμός 133,23
 ὀκνηρός 353,5.6
 ὀλιγόβιος 111,8.9 130,7
 341,1
 ὀλίγος
 27,2 28,8 75,7 76,7
 83,24 84,6A 105,6 130,9
 134,19 313,16 321,9
 ἐκ, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα
 105,12 224,15
 ὀλιγοχρόνιος
 70,12 106,4 108,22 129,
 12 130,4 186,14
 τὸ ὀ. des Lebens 81,8
 84,7 88,14 109,5 134,22
 151,11 341,1/2A
 ὀλιγῶρεω 38,1 109,22
 334,3A
 ὀλιγῶρία (ὀλιγῶρίας ῥήματα)
 102,12.15 334,3
 ὀλιγῶρος 103,2
 ὀλκός 92,17 97,18
 ὀλοθρεύω 288,9 299,6
 ὀλοκάρπωσις 386,8
 ὀλόκληρος 286,17
 ὀλόρριζος 53,8Z
 ὄλος
 3,21 29,2 31,5 33,22
 58,9 63,5A 75,2 84,6
 93,3A 118,20 143,25
 157,10 161,1 176,19.21
 177,2 217,14 224,18
 262,17 275,9 312,3 314,19
 329,7.16 336,11(τὰ ὄλα)
 341,14 357,11 366,14.17

- 371,18 372,5.10 374,7
 376,12 378,6Z 379,4
 δι' ὄλων (τῶν λόγων) 1,25
 87,8 102,24 128,24A
 δι' ὄλων adv. 333,8
 ὀλοφύρομαι 23,19 166,23
 ὄλωσ
 1,9 30,9 65,10 89,4.5
 90,9 98,12 102,17 103,2
 149,6 176,19A 269,19
 278,8 369,19 382,18
 οὐδέ, μηδέ ὄλωσ 43,1
 47,22 53,18 86,4 91,14
 102,20
 ὄμβρος 325,10
 ὄμιλία 253,3 332,24 336,
 4 354,7 387,5
 ὄμιχλη 338,9
 ὄμμα 45,23
 ὀμοθυμαδόν 66,16 360,2
 ὀμοιοπαθής 277,12
 ὀμοιος
 24,13 75,23.24 82,13
 168,15 221,6A 239,19 277,8
 373,15 378,11Z.24Z 388,4
 τὸ ὄ., τὰ ὄ. mit Verb
 des Sagens 76,17 79,3.7
 91,19 124,4 161,7 168,5
 175,5.14 204,6 210,3
 213,15 332,8 376,5
 ὀμοιον τούτῳ τό u. ἄηnl.
 60,15 92,2 119,15A 129,
 9A 210,3 307,10 338,15A
 ὀμοίωμα 225,9 336,23
 ὀμοιωματικῶς 283,1
 ὀμοιωματικῶς 158,19 169,7
 397,22
 ὀμοίως 8 Fr.3,9 185,15
 220,13 321,10.13 331,21
 365,6
 ὀμοίωσις
 καθ' ὀμοίωσιν 225,7
 313,9Z 335,18Z
 ἐξ ὄ. 379,14.22
 ὀμολογέω 107,6 117,8.9
 120,24 300,1 354,8 356,8
 ὀμονοέω 373,11
 ὀμόνοια (καὶ οὐλαδελωία)
 6,11 10 Fr.6,2
 ὀμοούσιος 170,18 219,15
 226,2
 ὀμοουσιότης 321,14
 ὀμοτίμως 289,5 292,2
 ὀμοῦ
 8 Fr.3,7 16,3 29,18 32,
 12Z 33,7 68,2 105,11
 136,19 151,11 153,1 154,16
 156,8 210,16 238,16 240,18
 242,14 292,1 330,12.15
 334,9 356,8 391,10 397,11
 s.a. πολιτεύομαι
 ὄ. m.Dat. 13,12 14,4
 30,8 31,23 44,9 178,11
 206,12 351,21
 ὄ. μὲν .. ὄ. δὲ κα':
 219,3-4 230,15-17
 ὀμοσπύης 321,11 373,14
 ὀμοσπονέω 154,20
 ὀμοσπάλος 361,2
 ὀμοφαῖ 143,8
 ὀμωνυμία 1,29
 ὀμωσ 19,7 56,14 189,1 195,17
 205,1 335,2A 379,1 396,1
 ὀναγρος 68,3Z 346,18
 ὄναρ, ὄνειρον 56,21 172,
 14 282,14.17
 ὄνειρίζω 330,21
 ὄνειδισμός 163,22 165,10
 ὄνειδιστικῶς 168,21
 ὄνειδιστικῶς (λέγω) 17,7
 57,7 66,9A
 ὄνειδος 74,1 163,6
 ὄνησις 138,1 191,20
 ὄνληνη 221,7
 ὄνομα 6,5 14,7Z 24,22Z
 35,15 80,19 92,22 156,7
 161,22 249,16 311,12
 396,8A
 ὄνομάζω 93,1 131,18 151,
 4-5A 222,4A 393,14 396,7
 ὄνομασία 162,2 396,9
 ὄνομασί 22,12
 ὄνομαστός 394,2Z
 ὄνος 21,8Z 113,4.5 347,8
 ὄ. ἄγριος 67,17 347,13
 ὄντως 18,6 19,1 54,9 74,
 1 83,22 94,10 107,7
 163,14 200,8 241,19 262,9
 310,20 379,13 387,16
 ὄξος 193,12Z
 ὄξύρροπος 228,16
 ὄξύς 344,18
 ὄξύτατος 97,12
 ὄξύτης 348,2
 ὄξυπής
 ὄξυπέστατος 233,6
 ὄπισθεν 114,13 203,5
 ὄπίσθιος 319,7 352,14
 ὄπισω 319,4.12Z
 ὄπλιζω 28,14
 ὄπλις 249,17
 ὄπλον 229,20.21Z 329,9Z

- 351,9A
 ὁποῖος 326,5(ὁ. δῆποτε)
 330,24(ὁ. ποτέ)
 ὁπότε 193,6A 324,22
 ὁπου 161,2 261,4(ὁ. ἐάν)
 ὁπουγε 13,8 20,20 43,18
 44,2 59,4 129,20 135,15
 156,3 217,1 221,17A 252,4
 256,9 264,3 303,13 357,10
 384,6 385,14 388,10
 ὁπτασία 56,22 235,24
 ὁπτικός (ὁ. δύναμις) 56,11
 149,15 153,21
 ὅπως
 relativ 10 Fr.7,1 36,3
 50,17 99,3(ὁ. ἐάν) 169,1
 230,17 266,15 272,24
 281,10 343,13 392,5
 final 103,20Z 243,3A
 ὁπωσδηποτοῦν 324,4
 ὁρατικός 139,15(τὸ ὁ. τῆς
 ψυχῆς)
 ὁρατός 333,21
 ὁράω
 1,11 2,16Z 4,2Z 7,10
 13,11 25,4A 31,13 32,20
 33,7 35,9 37,10 38,21
 41,19Z 55,18 63,7 68,13
 70,4 75,21 76,20Z 77,7
 96,10A 97,15 118,13 127,18
 155,12 162,12 168,15A
 169,20Z 172,8 175,3.5Z
 185,14.15 188,1 190,10
 194,16 195,5.21 196,14
 203,8 206,18 240,8 265,8Z
 269,11 293,13 294,12 296,5
 319,8.10.11 325,23.24
 326,1.8 330,1 335,15Z
 339,22 352,14 356,20 370,4
 382,19Z 388,2
 ὄρα 19,5.15 20,2 32,
 13 69,20 102,10A 104,7
 128,24A 153,14A 180,3
 200,13 262,23A 263,16
 272,24 358,16 373,13
 ἰδοῦ 38,15Z 68,15Z 73,
 10 100,9Z 119,19 143,22Z
 175,7Z 194,4A 197,5Z
 203,2Z 274,7Z.8Z 280,15
 315,7Z 336,4.9 343,22A
 360,10 379,16Z
 ὄρας u. ähnl., an den Le-
 ser 11 Fr.10,4 18,18
 21,5 30,4 37,16 68,13
 70,4 100,4 105,23 107,6
 124,13 127,5 151,19
 τὰ ὁρώμενα "das Sichtba-
 re" 1,4 12 Fr.11,1 99,
 11 319,6
 ὁ. πρόσ, εἰς τι (meist
 übertragen) 5,17 65,6.9
 67,16 80,18 348,7
 ὄργανον 158,2
 ὄργη
 44,23 48,15 59,10 129,11Z
 139,16 149,25Z 158,3.4
 183,1.7 275,15 311,10
 351,12 369,6A
 ὁ. Gottes 45,1 53,12Z
 58,18 66,16 68,21Z.22
 80,6Z 85,20 96,10 108,11
 143,15 147,8 153,21 166,2Z
 168,18 176,19 179,2 180,19
 185,20Z 188,11 283,13A
 295,9Z 303,17 309,8 311,7
 318,2
 ὀργίζομαι 44,18 46,10Z
 80,5Z 89,10 132,1 158,2.3
 167,9 171,11.14 230,7 270,
 6.7.10 271,21 311,11
 359,1
 ὀργίλος 59,9
 ὀρέγω 232,14
 ὀρέγομαι 283,23
 ὀρθιος 352,12
 ὀρθοδοξαστικῶς 289,3 331,
 21 335,1
 ὀρθόδοξος 358,1
 ὀρθόδοξως 289,3A
 ὀρθός 54,9A 145,2-3A 172,
 22 266,7
 ὀρθόω 182,15
 ὀρθρίζω 33,16 81,10Z.12
 83,21Z
 ὀρθρος 81,13
 ὀρθῶς 288,17.20 298,4
 304,6
 ὀρίζω
 132,3A 282,2.10 309,19
 ὀρίζομαι 213,5 219,3
 ὀριον 8 Fr.2,4 78,1
 ὀρκος 89,16 218,16 381,13
 ὀρμάω 366,12
 ὀρμάομαι 261,21
 ὀρμη 42,13.15A 54,12
 ὀρμητικῶς ἔχω 338,2 351,17
 ὀρνεον 159,1 348,15.21
 349,11.19
 ὀριθιακά 348,20
 ὀρνις 257,16 349,9.16.20.
 23 350,8
 ὀρόδαμνος 365,6

- ὀροθεσία 338,14
 ὀροθετέω 340,21
 ὄρος 54,9.11A 320,6
 ὄρος 38,4.6 91,18.19Z
 133,24 231,5 234,2.4.9Z.
 11Z 245,3 337,20 338,16
 347,13 364,13Z
 ὀρύττω 393,10-11A
 ὄρωνός 194,5 206,6 208,
 6A 211,13.16 262,5Z.6Z
 263,1
 ὄς passim
 s. a. δή
 ὄσιος 149,24Z
 ὄσος
 1,22 5,7.6 6,12 15,9 70,6.
 21 86,9A 119,11 121,21
 172,13 200,17 235,1
 295,15 313,19A 328,14A
 329,20 382,18 391,12
 ὄ. ἄν 56,12 76,7 222,
 1 377,2
 (ἐφ') ὄσον, (ἐν) ὄσῳ 57,13
 113,5 120,8 143,1 266,12
 274,9 332,25 383,12 385,12
 ὄσπερ
 im Anschluß an ein Nomen
 113,16 121,7 130,4 232,24
 235,16 252,12 282,10/11A
 308,3 339,7
 τοῦτο .. ὄπερ u. ἄηnl. 48,
 10 137,13 170,11 183,4
 225,24 242,17 262,23 297,4
 340,4 366,19 382,22 390,7
 ὄπερ, ἄπερ im Anschluß
 an einen Satz 1,7 4,20
 19,7 52,14 53,9 54,15/16A
 57,18 86,7A 107,7 135,10
 138,2 139,5 151,19 158,17A
 263,1A.2A 339,20A 341,9
 371,22
 ὄστέον 283,23 284,2
 ὄστούν 26,14 55,17
 168,9 254,18 285,3
 ὄστις
 2,22 109,14 167,1A 195,
 25 198,16(δ. δήποτε) 221,
 12 272,16 279,21 342,7
 349,21 360,11.16 372,10.
 15A 375,8A.19 393,10-11A
 ὄ. ἄν 127,2.17 218,14 393,9
 ἄχρις ὅτου 225,18A
 ὄστρακον 27,23 76,3
 ὄσως 357,19.21.22Z.24 360,
 21 381,9Z s. a. ζώνυσι
 ὅταν 33,7 35,12 55,2
 56,1 61,17 67,17 89,19
 115,11 136,11 167,24Z
 168,1 176,16 185,25 223,4
 229,18 248,21.22 282,17
 297,8.19 311,8.14 318,22
 335,17 349,10 376,16
 381,12 394,8 397,19
 ὅτε
 16,15Z 31,15 33,19 37,4
 78,8 92,17 99,22 132,13
 197,22 226,12 228,8 244,
 13.20 247,13 322,13 324,
 20.24 325,1 338,19.20
 340,8.21 355,10 357,23
 359,22(ὅτε ἄν) 364,13 378,
 16 383,21
 ἕως ὅτε 32,14 262,12
 274,14 380,7
 ὅτιπερ 59,8A 294,19
 οὐ, οὐκ, οὐχ passim
 οὐαί 258,22Z
 οὐδαμοῦ 36,12 91,8 133,
 20 328,2Z 332,18
 οὐδαμῶς 145,13 167,21A
 299,17 327,2
 οὐδέ passim
 οὐδεῖς passim
 οὐδένεια, οὐδενία 66,3
 134,10
 οὐδέποτε 48,14 51,10.11
 135,9 137,9 259,20 306,21
 361,4A
 οὐκέτι 17,13 21,19 45,12.
 20 47,5.6 52,7 63,8.20
 76,18.20Z.21.24 77,9A
 79,6 81,10Z.13A 109,7
 143,2 175,3 203,12Z 316,
 19 346,12 370,10.17A
 379,22
 οὐκοῦν 191,11 193,4 231,
 11 296,16 325,2 326,21
 οὐν passim
 οὐπω 8 Fr.3,5 52,6 78,15
 104,20 109,21 168,1 244,5
 275,13 289,1 351,17.18 357,
 12 373,6 397,6
 οὐρά 361,7.9.10
 οὐραγία 361,14
 οὐράνιος 93,4 232,21 343,
 5 347,15 378,23
 οὐρανόθεν 21,20
 οὐρανομήκης 174,17
 οὐρανός
 15,12Z 20,19 33,4Z 58,7
 92,11 93,4A 94,2Z 100,9Z
 112,11 131,4Z.5Z 135,16

- 139,24 140,6Z 195,7 199,
7 222,4.5.17.20 223,1.3.
4A 232,20 261,17 277,11A
291,14A 300,21 307,19
313,10Z 314,19.20 315,1Z
318,12 319,5 326,5.13
342,8 344,9.13.16 378,
10Z.12.14Z s.a. διατείνω
ἡ ὑπ' οὐρανόν 17,16
94,2 341,14 343,12 365,15A
370,18 395,4
οὐς 121,12Z.13Z 274,15
307,11Z 308,6-7A 324,15
οὐσία
"Besitz" 18,18 19,14A
"Wesenheit" 107,1 226,
10 232,11A 233,8 323,4
335,25
οὐσιώδης (ο. σοφία = Chri-
stus) 219,14 241,21
οὔτε
2,24 44,8A 47,17 50,13A
69,12A 348,18
οὔτε .. οὔτε 4,4Z 16,
9-10 19,22 26,5-6 43,5
81,13 86,20-21A 114,13-
14 135,15-16 231,2 248,
14-15 288,18 290,15 304,
6-7 332,14-16 356,20
373,6-7
οὔτος passim
οὔτοσί 347,8
οὔτω, οὔτως
passim
οὔτωσί 37,4
οὔχί 136,2A
οφείλω
m.Akk. 72,10 (αἰσχύνην)
398,11Z
m.Inf. 43,5 50,14 71,
17 81,15 86,14 122,9
167,7.15 193,5 199,12
282,11 300,5.6 327,17
328,13.17
οφθαλός 107,21 134,17.21
οφθαλμός
26,18 76,20Z 77,8Z 115,13
132,16Z 139,15 147,21.23
149,15 153,14.20 205,19
211,1 233,11Z 258,11
259,19 265,8Z 300,20
326,7 333,21 353,7 362,20
366,9 370,4 374,9.20.21
383,12
πρὸ οφθαλμῶν ἔχω 8 Fr.3,
3 149,17 205,19 (ohne ξ-
- χω) 210,16
& Gottes 57,9 150,15
203,4 216,20 293,13 307,
10Z 308,6Z.6-7A 382,9
ὄψις 177,5 223,16Z 364,
9Z 379,17
ὄψλημα 267,8
ὄψλων 87,6 (αἰσχύνην)
ὄψυς 62,14A 94,4
ὄχέομαι 337,4
ὄχημα 221,17
ὄχλος 171,13
ὄχυρός 373,10Z
ὄχύρωμα 165,4
ὄψις 55,14 165,20 257,6A
394,20
παγετός 33,21
πάγλος 89,16 106,22
παγίς 159,2
πάγος 322,1
πάθημα 243,6
πάθος 21,10A 24,11 28,8
30,4 35,6.9.11 36,5
54,12.16 109,1A 120,2A
126,19 133,21 144,17
145,6.15 149,4.21 249,19
257,6A 279,13 311,8 325,16
332,25 347,11 362,15
363,15 376,1
παιδαγωγέω 258,11
παιδεία 62,18 68,22 173,
10Z 285,12.19 286,13
299,5 305,13 308,14 309,3
319,17 324,6 s.a. ἐπι-
στρεπτικός
παίδευσις 1,21 4,9 10 Fr.6,3
173,11.18 285,15 288,5
παιδευτής 173,15A
παιδευτικός 277,18
π. φόβος 282,15 283,9
παιδευτικός 277,15
παιδεύω 9 Fr.5a,1 30,5.10
43,17 44,23 49,12 62,19
68,19.21 209,13.14Z 262,
11 277,17 282,14.21 288,6
308,15 323,22 324,8 329,8
352,10A
παιδίον 22,21Z 64,4 368,
2Z
παιδογονία 391,7
παιδοποιία 167,11A
παιδοτροφέω 29,16
παῖς 1,5 4,6 6,10.12 9

- Fr. 5a,6 11 Fr. 10,6 13,20.
 21 18,19 22,18 23,3.9.18
 27,18 29,17 36,2 57,20
 64,3 82,9.15.16 85,22 140,
 11 160,14 161,20 184,20
 185,25 196,23 211,11 244,
 21 260,20 333,13 392,13.
 14 396,12
 πάλαι 45,16.19 72,11 221,
 3 234,7 251,6 273,7 360,3
 παλαιός
 2,20 29,5 32,17 98,20A
 113,22 135,17 139,4 140,18
 190,17 276,1 314,11 315,7A
 325,17 396,9 s. a. λόγος
 οἱ παλαιοί 64,12 98,19
 393,5
 ἐκ παλαιοῦ 314,12 326,
 6.10 327,7 393,17
 παλαιότερος 84,5 139,3
 397,8
 οἱ παλαιότεροι 1,2 55,
 4.23 138,12 140,11 272,
 10 295,15 379,11 391,7
 παλαιῶ 121,9 129,1 133,
 24 273,13Z 308,17A
 πάλαισμα 2,17 15,23 20,24
 150,10.19 330,4 332,19
 335,10
 παλαίστρα 7 Fr. 1,2
 παλαίωμα 314,11 325,22
 παλάμη 113,12Z
 πάλη 18,3 24,2 26,5
 παλιγγενεσία 40,9Z 131,15
 132,12 223,15
 παλίμφημος 38,2 69,12
 205,7 225,20
 πάλιν
 2,21 4,3 14,12 17,5 22,
 1.4 23,1 26,15 31,1 33,16
 46,11 81,12 86,19/20A
 90,1A 91,7.15 94,23 96,5
 97,9 98,2.20 104,17 107,
 15 109,5 118,10,14 124,2
 132,18 133,3 134,10.20
 136,5.23 137,3 143,8
 151,11 154,14.22 163,12
 170,3A 172,19 181,16 182,
 15A 185,10 191,12 194,4
 200,18 206,1A 209,9A 212,
 14 218,19 242,7.8 243,9
 251,6A 256,14 279,22 288,7
 298,2 342,21 356,11 370,9
 375,3A 377,2A.4 381,7.10.
 14-15A 384,12 390,5 391,
 14Z 398,2
 καὶ π. 14,19 22,18
 33,15 46,10 65,21 66,2
 89,4.6 100,8 118,8 144,11
 218,19 230,1A 257,9(καὶ
 αὐ π.) 262,6A
 π. σημειῶσαι, σημειωτέον
 90,15 211,14 279,22
 π. zu Beginn einer Erklä-
 rung 133,3 134,10 151,11
 194,4 256,14 370,9 377,
 2A 390,5 398,2
 παλινδρομέω 130,18 151,12
 παλλακίς 167,11.12.14
 παμβότανον 64,4
 πάμπολυς 316,1
 πανάγιος 383,16A
 παναλικής 223,18
 πανεπίσκοπος 216,20 239,
 13 293,21 382,9
 πανεποπτικός 293,14
 πανέστιος 71,20 85,7
 143,15
 πανουργία 14,16 97,5 361,
 16 362,1.21 382,18
 πανοῦργος 28,12 61,16 62,
 6
 πανούργως (π. καὶ μεθ' ὑπο-
 κρίσεως) 19,5 176,5
 πανσθενής 220,6
 πάνσοφος (θεός) 186,22
 192,7 220,2.14
 παντάσῃν 250,6
 πανταχῇ 323,5
 πανταχόθεν 18,15 31,4
 81,8 95,1 108,1 142,5
 160,2 165,4 166,11.12 171,
 13 181,21 244,13 253,9
 329,18 361,4 393,4 394,6
 πανταχόσε 129,6A 166,11A
 πανταχοῦ 14,24 15,4 17,14
 56,3 100,10 125,10 151,16
 153,10 170,16A 203,9
 245,2 286,6 323,4 394,5
 παντελής 27,20 142,11
 177,4 212,21 250,10
 παντελῶς 3,17 56,17 130,
 4 132,2 167,17 203,7
 239,3 337,5 346,21
 παντεπόπτης 57,9 239,13
 πάντη 88,10 190,9(π. τε
 καὶ πάντως) 381,14
 παντοδαπός 9 Fr. 5b,1 330,
 18
 παντοδύναμος 90,14 152,24
 190,17 219,24 220,6 227,17
 382,4

- πάντοθεν 333,12
παντοκράτωρ 226,5Z 291,5.
13 327,21Z,22
πάντοτε 67,25Z
πάντως
53,5 60,11 77,7 83,21A
145,1 146,2 156,4 168,18
190,9 256,4 264,10 273,9
324,7 349,7 350,4 370,
21/22A 380,5 s.a. πάντα
π., ού π. folgt auf Sün-
de Strafe u. ähnl. 53,1.4
60,8 82,12 136,2 141,10
158,13 162,16.17 172,19
173,16 190,9 206,11 209,9A
212,6 219,4 227,22 271,22
292,16 331,7
πάνυ 173,6 264,9A
πανωλεθρία 180,13 284,14
291,22 295,7
πάπυρος 84,18 85,16
παρά
m.Gen.
13,8 140,11 145,1 190,7
211,4 219,22 251,2 280,4
292,14 327,3 332,7 390,
6.9.10 391,18
π. θεοῦ u. entspr. 15,10
20,12.15.22 24,14 30,14
32,2 35,19 44,20 47,21
67,5 70,22 115,11 130,4
152,24A 168,15 172,18
180,19 196,4 197,3.8 227,
17 230,23 233,17 234,22
235,1 270,5 288,11 323,
16.17 324,10 327,11 328,15
343,20 344,5 351,2 353,20A
364,8 376,18 383,8 391,18
m.Dat.
3,10.12.14.15 10 Fr.6,5
16,13 22,15Z 54,15 62,6
87,4 88,12 89,16 106,22
108,20 170,16A 180,22
184,12 200,15 217,10 225,6
236,3 238,13 261,17 274,16
280,15.16 294,8 315,7
335,7 336,23 358,12 360,10
363,5 365,2.7 376,4 385,
16.17 386,6
π. ἀνθρώποις s. ἄνθρωπος
m.Akk.
"gemäß, entlang" 16,4.5
111,3
"bei" 31,5 51,3 75,21
202,6 248,1A 252,14A
381,7 390,8
"über .. hinaus, gegen"
1,10 30,5 79,1 117,16.18
119,9 123,4 125,8 226,18
236,5 279,4 288,15 291,6
292,11 295,18 332,24
348,20
π. τὸ δίκαιον, ἀληθές, ἀλή-
θειαν 117,16.18 119,9
125,8 226,18 279,4 288,15
291,6 292,11
παραβαίνω 38,12 281,8Z
300,2Z
παραβάλλω 218,22 250,9.20
312,18
παράβασις 38,19 43,7A
129,21A 130,1
παραβολή 225,5.6.8Z.9Z
229,12 (εὐαγγελική)
παραγγέλλω 217,5
παράγγελμα 11 Fr.10,3
παραγίνομαι 17,7Z 31,9
36,7 78,12Z 92,17
παράγω
240,18.19 241,12 343,9
π. aus dem Nichts ins
Sein 24,12 106,18.23
240,21 337,14.18 s.a.
εἰμί
παράδειγμα
146,13 154,12 169,16
π. φυσικόν 54,1 65,11
67,14 82,11
παράδεισος 5,12 373,2
παραδέχομαι 94,23 162,13
209,14Z 224,19
παραδηλώω 21,21 226,5
319,2
παραδίδωμι 140,16 235,19
"überliefern" (Lehre,
Schrift) 3,8 45,24 140,
16 163,18 169,7 191,6
218,25
"ausliefern" (dem Teufel,
Unglück usw.) 96,16.18
97,22 104,18 144,8 147,5
210,1Z.4Z 371,22
παράδοξος 23,4 31,11 293,
22A
παραδοχή 191,14
παράθεσις 118,6 (κατὰ παρά-
θεσιν δείκνυμι)
παραίνεσις 50,16 52,6
56,20 60,21 67,16.20
173,4 190,15 199,10.12
παραινέω 14,17 59,10 62,
18 65,6.16.18 72,14 82,

10	91,13	110,12	113,17	163,22	259,7	παραιρέομαι	206,7	268,4	παραιτέομαι	68,22	200,15	358,7	παραιτήσις	134,22	παρὰ κλήσει	33,12A	157,6	παρὰ κλήσει	33,18Z	παρὰ κλήσει	14,27	33,14.15	παρὰ κλήσει	66,10Z	286,16Z	π. "anrufen, bitten"	46,12	105,23	118,3	163,17	288,8	367,9	παρὰ κλήσει	24,17	παρὰ κλήσει	317,15	παρὰ κλήσει	46,6	124,16	181,5	182,12	269,5	305,19	330,8.10.18	333,9	390,11	παρὰ κλήσει	51,18	52,4	144,7	145,13	171,5	181,17	189,14	330,2	παρὰ κλήσει	144,16	παρὰ κλήσει	38,20	130,2Z	παρὰ κλήσει	338,20	παρὰ κλήσει	263,17	311,4	παρὰ κλήσει	167,10	παρὰ κλήσει	1,22	2,22	3,22	179,18	262,11	391,18A	393,14A	396,1	παρὰ κλήσει	2,19	παρὰ κλήσει	66,18	(π. δῆμος)	παρὰ κλήσει	70,17	παρὰ κλήσει	2,2	παρὰ κλήσει	328,5	παρὰ κλήσει	230,20	παρὰ κλήσει	4,17	9 Fr.5a,5	28,8	29,5	32,13	49,13	52,8	60,21	66,13	68,8	126,18	243,6	249,20	315,12	παρὰ κλήσει	3,29	14,25	24,11	34,5	50,7	67,20	75,22	252,16	s. a. ὄνομα	παρὰ κλήσει	211,4A	παρὰ κλήσει	113,15A	292,14.15.17Z	παρὰ κλήσει	174,11	207,14	παρὰ κλήσει	154,10.12	174,17A	293,6A	209,2	παρὰ κλήσει	293,6	παρὰ κλήσει	333,20	παρὰ κλήσει	211,11	224,10	264,12	339,8	π. εἰς θεωρίαν u. ἄηλ.	230,19	333,20A	347,7	357,7	παρὰ κλήσει	266,5	παρὰ κλήσει	(παρὰ κλήσει .. Δαυὶδ .. ἔλεγεν)	71,21	80,5	παρὰ κλήσει	80,5A	παρὰ κλήσει	133,6	παρὰ κλήσει	188,3Z	παρὰ κλήσει	107,14	131,13	217,1	266,5Z	299,19	300,7	303,18	308,2	325,15	παρὰ κλήσει	317,15	παρὰ κλήσει	329,18	παρὰ κλήσει	100,15	144,10	235,7Z	παρὰ κλήσει	18,15	36,11	51,19	52,6	56,18	62,1	66,19	79,19	86,19	89,5	98,2.5	164,5.19	193,20	207,18	208,13	222,14A	223,15A	232,3	234,3.8	235,17	244,5	310,16	315,12	318,9	320,2	322,10	333,6	341,5	342	9	359,21	364,14	3	παρὰ κλήσει	3,14	παρὰ κλήσει	134,3A	παρὰ κλήσει	141,18	παρὰ κλήσει	32,1	παρὰ κλήσει	32,1A	68,23	80,3	103,24	109,1	133,22	202,16	222,12	332,23	παρὰ κλήσει	παρὰ κλήσει	256,22A	295,15	παρὰ κλήσει	παρὰ κλήσει	τὰ ἐμὰ δίκαια u. ἄηλ.	101,24	102,4	200,11	269,14	358,9	παρὰ κλήσει	17,22	30,19	50,23	119,7	122,15	124,2	152,12	204,5	206,8	282,13	290,7A	311,14	παρὰ κλήσει	11 Fr.10,3	84,7	122,15A	129,3	189,4.11	254,13A	παρὰ κλήσει	15,17	42,19	131,16	335,12A	παρὰ κλήσει	91,21	παρὰ κλήσει	85,17.21	365,6	παρὰ κλήσει	225,23	παρὰ κλήσει	42,23	43,2.12	303,20	359,21Z	παρὰ κλήσει	201,2A	231,7	245,21	300,21	306,2	325,2	326,21	παρὰ κλήσει	34,6
----	-------	--------	--------	--------	-------	-------------	-------	-------	-------------	-------	--------	-------	------------	--------	-------------	--------	-------	-------------	--------	-------------	-------	----------	-------------	--------	---------	----------------------	-------	--------	-------	--------	-------	-------	-------------	-------	-------------	--------	-------------	------	--------	-------	--------	-------	--------	-------------	-------	--------	-------------	-------	------	-------	--------	-------	--------	--------	-------	-------------	--------	-------------	-------	--------	-------------	--------	-------------	--------	-------	-------------	--------	-------------	------	------	------	--------	--------	---------	---------	-------	-------------	------	-------------	-------	------------	-------------	-------	-------------	-----	-------------	-------	-------------	--------	-------------	------	-----------	------	------	-------	-------	------	-------	-------	------	--------	-------	--------	--------	-------------	------	-------	-------	------	------	-------	-------	--------	-------------	-------------	--------	-------------	---------	---------------	-------------	--------	--------	-------------	-----------	---------	--------	-------	-------------	-------	-------------	--------	-------------	--------	--------	--------	-------	------------------------	--------	---------	-------	-------	-------------	-------	-------------	----------------------------------	-------	------	-------------	-------	-------------	-------	-------------	--------	-------------	--------	--------	-------	--------	--------	-------	--------	-------	--------	-------------	--------	-------------	--------	-------------	--------	--------	--------	-------------	-------	-------	-------	------	-------	------	-------	-------	-------	------	--------	----------	--------	--------	--------	---------	---------	-------	---------	--------	-------	--------	--------	-------	-------	--------	-------	-------	-----	---	--------	--------	---	-------------	------	-------------	--------	-------------	--------	-------------	------	-------------	-------	-------	------	--------	-------	--------	--------	--------	--------	-------------	-------------	---------	--------	-------------	-------------	-----------------------	--------	-------	--------	--------	-------	-------------	-------	-------	-------	-------	--------	-------	--------	-------	-------	--------	--------	--------	-------------	------------	------	---------	-------	----------	---------	-------------	-------	-------	--------	---------	-------------	-------	-------------	----------	-------	-------------	--------	-------------	-------	---------	--------	---------	-------------	--------	-------	--------	--------	-------	-------	--------	-------------	------

- παρεγγράω 391,16
 παρεγχείρημα 3,18
 παρειά 249,7
 παρεικάζω 108,2 128,24
 πάρειμι (εἰμί)
 15,5.6 17,16Z 68,3.5
 202,16A 203,10 226,13
 323,4 338,19 343,22A
 παρών
 "vorliegend" 28,17 55,11
 60,12 68,13
 τὰ π. δεινά u. ἄηnl. 28,10
 42,17 70,13.15 77,16
 107,4 110,14 255,21
 π. βίος 60,8 63,5A 302,
 14
 τὰ π. (im Gegensatz zur Zu-
 kunft) 347,16 353,8
 ἐπὶ τῶν π. 284,10
 ἐν τῷ π. 333,20
 παρέλκω 228,1 312,3
 παρεμβάλλω 2,3 136,9
 παρεντίθημι (π. διὰ μέσου)
 182,5 275,19 310,18
 παρεξετάζω 250,22
 παρεξήγησις 3,9
 παρέπομαι 359,5
 παρέρχομαι
 "vorübergehen" 4,30 71,4
 76,8 114,8 254,12
 "vergehen" (z. B. χρόνος)
 11 Fr. 9,2 28,18 32,14
 37,16 91,11 251,22
 "hin, hinzukommen" 118,
 5 175,7Z 214,5 276,7
 331,14
 παρέχω
 120,6 241,4 244,8 261,13
 266,18 273,17 300,7 316,12
 319,18 367,7 393,7A
 παρέχομαι 105,10
 παρθένος 258,12 365,10
 παρίημι 155,6
 παρισόω 237,8
 παριστάω 353,15
 παρίστημι
 58,16 65,12 89,8 268,15
 318,20 376,8A
 παρίσταμαι 15,13 16,3
 201,19
 παροδεύω 252,22A
 παροίχομαι
 πολὺς παρῶχηκε χρόνος
 76,9 155,5
 τὰ παρωχηκότα 76,21
 παρολίθημα 12 Fr. 11,2
- παροξυσμός 102,22
 παροράω
 72,18 133,14Z 281,23
 293,8
 Gott nicht den Hiob 71,
 5 80,19 104,17 112,24
 παροργίζω 206,4A
 π. τὸν θεόν 26,17 29,
 12.23 120,12 261,3
 παρορίζω 206,4
 παρουσία (τοῦ κυρίου auf
 Erden) 123,13 339,10
 παρησιία
 69,17 99,19 100,12 102,
 3 253,14-15A 261,13
 ἐκ παρησιίας 5,1 99,19
 μετὰ παρησιίας 73,19
 103,5 117,20 125,11
 285,11A
 σὺν παρησιία 74,6 118,
 16 227,5
 παρησιιάζομαι 88,21 102,1
 218,17
 παρόδημα 253,2
 πᾶς passim
 διὰ πάντων 29,3 42,11
 70,5 81,17 92,14
 διὰ παντός 17,17 286,5Z
- πάσχω
 3,26 42,12A 48,10 51,20
 53,9 57,18 58,8.18 71,2
 73,13 80,18/19A 82,12
 90,23 99,6 117,7 127,1.17
 134,4 146,20 147,6 155,11
 174,5 199,4 202,8.10
 203,4 204,5 206,2 209,2
 218,15 252,3.5 260,9
 264,20.22 292,15 317,16
 359,7 363,18 367,18 390,
 6.7.10
 π. δίκαια, δίκαια u. entspr
 1,6 89,20 90,19 139,17
 261,14 270,5 285,20 288,
 11 s. a. δίκαιος
 π. δεινόν u. ἄηnl. 24,14.
 16 43,22 225,19 302,1
 339,23
 π. absolut
 4,5 23,23 26,16 53,6
 60,22 63,8 96,17 116,1A
 120,1.4.7 137,16 166,7
 170,7.13 174,7 243,10
 269,12 288,18.19 289,2
 332,20 371,1
 π. δι' ἁμαρτίας u. ἄηnl.
 4,1 50,4 51,1 82,10

85,19	100,17	101,2	136,6A	πεισμαι: andere Konstruk-
146,22	181,9	219,5	258,19	tionen 2,17 3,23 6,8
269,7	270,21		271,22A	202,13 241,17 263,13
304,5	331,7	385,20		289,9A 357,13
πατέω	223,15A.16Z	233,18		πειθῶ 67,23
364,9Z	379,17Z			πεῖρα 21,18 25,20 26,9
πατήρ				36,5A 43,13 63,6.20 101,2
6,11	11 Fr.9,5	29,19		124,8 140,12 181,7 196,21
38,6	88,22	139,3.5	156,	202,10 249,1 258,20 382,14
5	250,15.17	252,1	262,5Z	πειράζω 4,14 17,2 78,12
263,1	282,13	357,23Z	397,1	πειράομαι 5,5 28,18 30,
	υἱός πρὸς πατέρα	88,21		12 51,1 53,21 55,15 57,3
103,5	170,18	255,8		82,11.17 87,8 117,6 139,11
	πατέρες: ihr Glück glück-			168,15 306,1 357,15 371,21
	liche Kinder	13,20	64,3	373,5
184,20	185,25	394,19		πειρασμός 15,15.19 17,5
π.	(= Gott)	170,17		31,2 63,7 74,23 75,6
216,7	219,9.15	224,1		78,13Z 81,3A 104,14
226,3A.5	279,23	335,13.16		105,19 109,21 120,5 131,19
379,8	388,12Z	398,15		134,3.7 148,5 169,15
οὐ π.	2,22	5,10	84,6.	170,4 194,14 211,1 234,14
11.12	391,18	396,1		331,8 332,20 358,14 389,
π.	= Urheber	249,10		5.19 395,5.6
342,6Z				πειραστικός 15,8(συγχώρη-
πατρικός	219,15	238,8		σις π.)
241,22				πειρατήριον 65,20 108,11
πατροπαράδοτος (ἀμαρτία)				329,7
40,6	216,18	372,19		πειρατής 147,16.17 216,10
πατῶφος	10 Fr.6,3			πελαργός 348,18.19.21
παύω	103,14	223,14	346,4	πέλας (ὁ π.) 242,20Z 261,
	παύομαι	44,17	163,22	19A
273,2	320,10	375,11	398,	πέμπτος 397,1
8.12				πέμπω 117,6A 177,17A
πάχυη	341,14	342,7		248,8
παχύνω	142,1			πένης 9 Fr.5a,3 29,19
παχύς	141,19			49,7 193,1.21 207,14
πεδίον	245,3	351,9		244,22 251,19 252,1 260,5
πεζεύω	92,18A			264,1 294,19 307,8 329,19
πειθήνιος	23,18			330,10 388,1.2 393,13
πείθω				πενθέω 33,1
65,8	67,22	82,12	88,17	πενθικῶς 14,3 23,12
115,15	163,13	166,5	219,4	πένθος 23,13.14 134,17
222,14	237,9	241,8	292,5.9	258,5
363,11				πενία 9 Fr.5a,5 25,16
	πείθομαι, πέποιθα m.Dat.			28,7 36,5 60,14 142,12
2,2.11.15	29,22	67,15.19		149,7 161,3 178,6 193,21
113,14	142,5	200,12	279,21	208,15 251,8 260,19 262,8
296,4	346,19	348,2	349,13	308,1.10 329,6 333,18
365,19	376,12.16	381,11		392,7
πεποιθώς δικαιοκρισία Got-				πεπλανημένος 73,10
tes	99,13	100,7	261,21	πεποιθήσις 99,19 100,13.
271,18	s.a. σφόδρα			18 124,19 227,4 270,17
	πέποιθα ἐπί τινι	65,16		πέπτω 177,17
70,16Z.17	72,9.14	293,4		περαιτέρω (π. προελθεῖν οὐ
348,7A				δύναμαι) 165,20 276,6
	πείθομαι, πέποιθα, πέ-			πέρας 47,2.5.8 49,13 136,

12	198,14.17	201,21	231,9	περίκειμαι	70,12	309,6
περί				περικλείω	77,22	78,1 115,
m.Gen.	passim (ca.200			20(λόγον)	165,4	263,21
Stellen)					337,20	
m.Akk.	1,9	6,12	8	περικυκλώ	194,9	
Fr.3,9	10 Fr.6,9	16,2		περιλαμβάνω	15,5	93,3
18,24	19,17	32,4	47,8	95,1		
49,20	50,11	52,12	79,13	περιμένω	31,12	131,20
88,16	89,21	94,6	99,19	132,7	136,11	200,11 273,1
100,18	106,18	107,7	111,8	276,4		
117,12	124,9	138,8	159,15	περιμηκέστερον	332,5	
160,4.6	167,12A	208,17		περινοστέω	17,15	203,5
217,15	236,4	255,3	277,19	252,14	305,12	347,13
284,12	291,14	305,8	313,5	περιξέω	252,16	290,6
314,15.19	319,5	342,8		περίοδος	10 Fr.8a,1	8b,2
349,23-24A	352,11A			11 Fr.9,3		
περιαγγέλλω (ἡ σὴμη π.)	14,			περιοράω	86,21	115,10
24	389,16			310,1	311,19	312,1
περιάγω	129,6A	323,5		περιορίζω	19,13	338,15
περιαίρω	13,11	46,14		περιουσία	13,16.17	53,8
206,7A	254,5			171,14	177,22	243,21
περιαλγέω	153,16			252,5	263,13	333,13 387,17
περιαντλέω	156,11			391,5		
περιβάλλω				περιοχή	367,3	
1,5	33,6	62,11	70,12A	περιπατέω	179,42.62.17	
74,21	108,6	149,7	158,8	291,7		
163,9	164,10	200,6	225,18	περιπίπτω	33,8	37,20 42,
290,6	329,12	377,19		17	53,5	108,20 159,17
περιβάλλομαι	246,22Z			174,6	227,5	266,5A 304,8
περιβόλαιον	221,14	223,5Z		330,19		
περιγράφω	323,2			περιποιέω	191,19	
περιδεής	48,8			περιπολέω	195,7	224,17
περιδράσσομαι	18,22	85 13		περιπτύσσομαι	206,20	390,
255,4				13		
περιδύω	254,4			περιρρέω	45,22	142,5
περίειμι (εἰμί)	217,17			181,21	329,18	393,4
396,15				περιρρήγνυμι	24,9A	
περιεκτικός	52,12	323,4		περισάρκωσις	142,2	
362,15				περισκεπάζω	338,10	
περιέλκω	111,10			περισπάω	9 Fr.4,2	133,21
περιέπω	16,1			περίστασις	37,16	74,23
περιεργάζομαι	258,12 (ᾠρας			104,12	243,6	
παρθένων)	384,13			περιστοιχίζω	78,2	166,12
περιέρχομαι	142,5A	147,12		392,19		
περιέχω	142,5A	144,9		περιστόμιον	142,3	255,3
ἄλλα ἀντίγραφα .. περιέ-				περιστρέφω	102,6	104,21
χουσιν u. ähnl.	173,20	193,		280,16		
18	213,15	274,16	327,21	περισωίγω	255,3	
περιέχομαι	156,8	176,		περισφάζω	350,4	
10	237,11			περιτειχίζω	78,2A	
περιζώννυμι	357,24			περιτίθημι	66,12	190,13
περίστημα	212,21	222,10		200,7	229,20	367,6
περίσταμαι	89,5	134,		περιτρέπω	14,23	126,9
19	229,3	257,7	334,12	159,6	248,11	250,4 280,16
περικάθαρμα	257,12A			περιτρέχω	389,15	

περιττός	22,19	23,19	45,11	46,19
3,8 163,5 217,14 264,1	72,19	73,21		
περισσότερος 104,92.15	πικρότερος	4,23		
περιττώσ 214,6A	πικρότατος	13,19		
περιυβρίζω 190,13A	πικρός	20,23		
περιωάνεια 141,19A 242,12	πιμελή	142,1		
243,21 252,5 329,13 330,11	πίναξ	240,9		
387,16	πιότης	187,11	311,3	
περιφανής	πιπράσκω	264,1		
388,1 395,10 398,3	πίπτω	22,19.21Z	63,10	
περιφανέστερος 93,3	123,20	134,1	141,20	160,
περιφανώς	5A.13	213,9Z.12	260,2	
περιφανεστέως 4,15	363,7Z	377,16Z	378,12.13	
περιφέρω 17,14 129,1 151,	πιστεύω	16,24	57,2A.14Z	
16 395,17	72,13	127,14	140,4Z	141,7
περίφοβος 72,21 140,23	200,14	213,2	249,4	250,16
213,3	255,12	196,1.3Z.5	313,2	
περίφραγμα 165,4	351,19	358,13		
περιφράσσω 69,8	πίστις	57,2	131,15	180,
περιφραστικώς 278,10	23	226,3	234,10	271,18
περιφρονέω 26,21 46,3	289,7	355,7		
350,14	πιστόμαι	28,18	89,16	
περιχαίρω 265,9	31,13	218,16	306,17	382,21
περιχαρής 354,8	πιστός	57,2A.16	108,20A	
περιχαρώς 204,18	154,10	368,4A		
περιχέω 142,5A 344,13	πλάγιος	362,1.2		
περιωπή 56,4	πλανάω			
πετάζω 222,20Z	1,29	123,20	124,3Z	363,20
πετεινόν 40,22Z 233,7.10.	πλανάομαι	41,18A	50,3.	
12 239,6Z 302,20 313,6.	25	53,9	59,6	90,24
10Z	297,18	300,16	s.a.	πεπλα-
πέτρα 131,14 133,24 197,	νημένως			
17Z 208,4 252,21 310,14	πλάνη	82,13		
345,24 346,1 352,22	πλάνημα	363,19		
πετροβόλον 377,4	πλανήτις	29,20		
πετρώδης 252,10	πλάνος	164,18		
πεῦσις 297,9	πλάξ	169,10		
πεφεισμένως 104,14	πλάσις	106,10	121,4	
πῆ 257,6A	πλάσμα	1,17Z	363,9.17.19Z	
πηγή 234,3.6 241,13	364,5Z	394,4		
πήγνυμι 207,21 315,20Z	πλάσσω, πλάττω			
361,3	1,17Z.25	23,1	41,18	79,1
πηδάω 329,14	223,13	339,13Z	364,1	
πηλός 126,12 280,9 285,2	393,7			
287,3 339,15Z 377,17	πλάττομαι	371,5		
πηρώ 142,5A	πλάστιγξ	238,15		
πιέζω 142,12A 255,5 257,	πλατεῖα	208,17	245,8	
6A.7 308,10 345,14	πλάτος	112,16	340,12	
πιθανός 50,25 67,22 271,7	πλατύ	63,18(π. γελάω)		
πιθανότερος 393,10.16	πλατύτερον	332,5A		
πιθανώς 50,25A	πλέω	81,8		
πικραίνω 226,12	πλεονεκτέω	104,10Z	152,15	
πικρία 22,12	368,16			
π. ψυχής 46,14 102,16Z	πλεονέκτης	143,16		
182,4	πλευρά	362,1.2.3.6		
πικρός	πλέω	216,10A	310,15	369,1

- πληγή 3,27 14,5.8.15.19
 22,23 26,18.20 30,18 35,7
 62,20 82,13A 163,8.14
 178,22 181,8 184,10 205,5
 253,13 277,22 280,17
 283,13 289,4.21 331,12
 332,1 s.a. ἐπάγω, καίριος,
 λαμβάνω
 πλήθος 78,13Z 79,16 81,5
 99,6 111,2 134,18 167,21
 192,17 235,2 237,2 245,2.4
 257,7 263,14Z 278,14
 301,23 311,20 365,13
 πληθύνω 346,13 349,8
 πλήθω 18,14
 πληκτικῶς 18,21 85,12
 πλημελέω 66,4 190,7
 298,2
 πλημέλημα 206,12 266,3
 πλημελημάτων δίκας ἐκ-
 τίνω u. ἄηnl. 64,17 128,
 12 206,2
 πλήμυρα 196,3
 πλήν 1,8 20,23 55,4 56,
 24 73,21 79,18 82,17
 88,13Z 94,18Z 96,6Z.15
 113,17 136,2 145,2 158,11
 172,12 173,6 182,1 188,1
 205,6 223,3 236,9 258,20
 270,16 271,8 288,21 293,3A
 331,13 337,6 357,13 371,
 4.15 372,3Z 381,14 382,12
 393,17A 396,1.18
 πλήρης
 64,8 129,11 178,12 187,10
 277,7 278,2
 dekliniert 29,19 248,2
 273,12A
 indeklinabel 81,1 285,
 4 311,3
 πληροφορέω 36,17 78,15
 89,10 96,18 104,18 147,5
 150,21 234,16 289,1 290,5
 337,17 370,4 383,15
 πληροφορία 88,8
 πληρώω 10 Fr.8a,2 8b,3
 28,16 29,10 31,21 64,8
 136,10 137,20 178,14Z
 249,9 252,9 256,23 278,16
 295,21 322,17 336,4 361,20
 365,16Z 374,5 381,12
 πλήρωμα 180,19
 πληρωτής 395,17 398,10
 πλησιάζω 167,1 231,7
 253,6 282,22
 πλησίον
 π. τοῦ θανάτου, π. ὁ θάνα-
 τος u. ἄηnl. 46,20 123,9.
 11 210,18.19
 ὁ, οἱ π. 65,19 151,3Z
 206,4 282,12Z 389,18
 πλήττω 22,14 58,9 83,8
 113,18 136,5 137,11 138,1
 147,21 148,2.20 163,21
 169,1 196,6 213,10 217,18
 253,11 270,15 358,21
 366,12
 πλοῖον 369,5.9
 πλουσιόδωρος 388,5
 πλούσιος 9 Fr.5a,1 49,6.
 12 176,16 207,14 245,18.
 21 264,2 292,21 329,11
 330,10
 πλουσίως 266,18(π. καὶ ἱ-
 λαρώς)
 πλουτέω 264,9 330,23
 358,1
 πλοῦτος 43,17 44,16 46,2
 48,6 65,16 72,5.13 155,24
 171,14 174,24 176,16.19.21
 182,2 184,3 197,22 211,11
 228,17 237,3 242,11 243,21
 244,21.22 263,15Z.16.17
 264,10 317,17Z 329,6.13.
 18 392,4.6 395,5 s.a.
 ἀξιόρατος
 πλύνω 190,15
 πνεῦμα
 17,8 28,16 53,12Z 56,9
 58,7 76,19Z 118,21 119,15Z
 121,2.3Z 136,20Z 137,8Z.
 10 149,23Z 151,16/17A
 161,8Z 164,19 173,13.18
 224,8Z 238,5Z.10 278,9Z
 286,18 313,22Z 340,9
 377,7Z
 π. ἄγιον 2,25 56,22
 219,17 226,3A.6.9 266,17
 273,10 279,22 335,14.20.
 21Z 383,16A 398,16
 π. "Luft, Windhauch" 20,
 14 76,19 22,16Z 55,18
 278,18.19 322,1.2 327,12
 375,4A
 πνευματικῶς 94,5 119,14
 121,4 226,7 234,8 235,2
 263,19 311,3 347,2.9.14
 353,9 377,3 394,8.13
 s.a. χάρισμα
 πνέω 117,6A 341,14
 πνίγω 255,5A 375,4A
 πνοή 20,20 252,12 291,21

- 322,1
 ποδίζω 342,1
 ποδηγέω 36,19 198,21
 πόθεν 17,7Z 169,20 171,7
 184,2 239,9(π. καὶ πῶς)
 340,3.16(π. καὶ ποῦ) 341,
 14(π. καὶ πῶς).15 346,18
 ποθέω 75,23 81,2 243,24
 π. τὸν θάνατον u. sinn-
 gemäß 4,21 47,17 48,9
 50,1 74,16 76,12 103,7
 108,21 132,4 144,11 151,
 17.19 155,1 156,6 s.a.
 ἀποδίδωμι
 π. das Gericht Gottes
 261,21 270,18 289,9 358,9
 ποθούμενος 38,5
 θεός π. von Hiob 48,10
 70,15.22
 πόθος 248,22
 ποῖ μὲν .. ποῖ δέ 300,1-2
 ποιέω
 1,18Z 3,11 4,18.25 11
 Fr.9,2 19,6 20,19 33,6
 37,19Z 42,1Z 43,8 50,7
 56,3.16 61,15.17A 121,21
 130,17 135,10 136,16
 137,12.13 138,3 142,2
 143,2 149,5 168,19 170,11
 205,16 207,10 210,2.5Z
 212,15.16Z 219,10 221,1
 223,9 244,8 247,17 248,20
 260,8 265,18 282,16 291,
 14A 294,7.14Z 296,3Z
 300,5Z.6.11 312,6 313,8Z
 315,6 320,6 324,5.20.23
 326,19 328,13 353,17Z
 339,6 340,4.5 341,9 343,22
 354,10 363,12.20 366,19
 369,8A 371,20 386,3
 388,12Z
 π. τινί τι 9 Fr.5b,4
 79,4Z 123,19 195,21 196,4
 299,9Z 300,10Z 301,17Z
 π. m.doppeltm Akk. 50,9
 57,1/2A 67,1A 127,22
 180,9 202,19 229,20 230,3
 253,15 348,17
 εὖ π. 212,15
 π. καλῶς 381,13 385,
 13.14
 ποιέομαι
 1,21 3,2.6 6,13 15,15 16,20
 27,14 32,15 50,16 66,2
 83,21 93,18 102,7 105,23
 107,3 124,20 125,21 133,4
 136,7.15.22 144,10 154,
 15 192,11.13 195,7 200,
 20 201,17 242,17 243,11
 246,13 267,9 269,18 270,11
 281,20 297,10.17 332,5
 358,5 s.a. ὄφλος, κατάλο-
 γος, πρόνοια
 π. λόγους, π. λόγον τι-
 νός s. λόγος
 ποίημα 89,7 104,17 105,
 20 107,5.13 112,8 133,
 14Z 217,19 239,17 240,
 7.12Z.17 241,14 288,14
 292,1 363,4
 ποίησις 107,7 232,12 279,
 20.23 336,18
 ποιητής 89,7 104,7 105,
 23 118,8 133,3 291,16
 292,1 302,5 336,11 337,
 12.18 342,14A
 ποιητικός 120,24(π.δύναμις)
 ποικίλλω 93,4
 ποικίλος 4,8 104,21
 108,6
 ποικίλως 286,10 313,6
 368,18
 ποιμήν 21,21 206,6
 ποίμνη 180,23
 ποίμνιον 206,5
 ποιμή 206,12A
 ποίος
 5,1.4 17,10(ἐκ ποίων εἰς
 οἶα) 36,5 64,17 118,14.
 15 128,12 156,3 171,6
 188,7 202,10 224,22 227,
 3.4.15.16 264,9 301,7.14
 359,2 382,12 393,7
 ἐκ π. διαθέσεως 100,15
 110,7
 ποιότης 52,8
 ποιόω 177,8 204,17
 πολεμέω 21,20 22,2 63,20
 142,6 152,12 358,21 366,
 10.13 367,14 369,22
 πολεμικός 377,3
 πολέμιος
 3,27 20,12.18 21,21 22,3
 23,1 38,6 43,21 62,8
 140,18 152,1 166,10 228,3
 229,18 230,4.7 283,12.13
 341,8 351,13.22 377,3A
 πολεμιώτατος 23,19
 πόλεμος 22,1 63,10 178,
 21 194,10 351,9.17.20
 359,2 369,20.22 370,5
 πολιορκέω 153,23 183,17

- πολιός 272,23
 πόλις 27,21 32,6 69,4
 142,11 209,2 245,9 257,
 17 271,5 373,10Z
 πολιτεία 69,7 256,14
 266,14 347,15
 πολιτεύμα 232,21
 πολιτεύομαι (π. νομικῶς τε
 ὁμοῦ καὶ εὐαγγελικῶς) 8
 Fr.3,7 391,11 397,12
 πολλάκις
 4,6' 14,22 26,18 50,23
 55,15 59,14 60,5 63,5
 81,1 96,16 97,4 104,4
 108,8 140,7 144,15A 157,
 6.8 159,4 209,10A 211,13
 213,7 234,4 243,1 257,6A
 282,5.13 290,7 295,10
 319,16.17 324,1.11 339,
 22 341,9 357,6 365,10
 379,15 386,2
 πολλοί π. 80,18 104,7A
 184,2 255,3 264,16 365,9
 πολλαχόθεν 118,13
 πολλαχοῦ 46,6 222,4
 πολυάνδριον 13,22
 πολυειδής 75,18A
 πολυετής 340,23
 πολυετία 64,11
 πολύκοινος 375,14
 πολυλογέω 297,16
 πολυλογία 110,6 297,15
 πολύλογος 110,19Z
 πολυμερῶς 286,13
 πολύνους 130,1
 πολυπαιδία 64,11 134,21
 πολύπαις 6,9 14,1 49,7
 64,3 329,17 330,12
 πολυπλασιάζω 232,11
 πολύπλοκος 61,22Z
 πολυπραγμονέω 352,7 355,6
 πολυπραγμοσύνη 203,13A
 πολυρρήμων 82,6
 πολύς passim
 s. a. διὰ m.Gen., ἐπί m.
 Akk., μετά m.Akk., ὀλίγος,
 πολλάκις
 οἱ πολλοί 73,13 130,3Z
 167,22 315,7 385,12/13A
 390,7
 οἱ πλείονες 356,17
 ὡς τὰ πολλά 183,10 208,
 2 (ὅηνε ὡς) 359,5
 οὐδὲ γινῶναι τὰ π. 84,7
 341,2
 μετά τοὺς π. καμάτων u.
 ἄηηλ. 63,7 75,4 130,8
 333,9
 πλείων, πλέων
 33,13 120,17A 227,6A
 311,20 328,14A.17.18 332,
 24.25 333,5 382,22 383,
 12.22
 τί, τί πλέων 138,21
 155,20 185,4.9 296,22
 πλέων ἔχω 188,2 211,6
 383,12
 πολυτρόπως 286,13A
 πολυῦμνητος 14,5 24,3
 πολυχρόνιος 247,21
 πολύχρυσος 43,21
 πονημάτων 398,6
 πονηρία 1,11 63,12 94,6
 120,11 207,1 292,10 295,
 12A 365,14
 πονηρός
 8 Fr.3,4 41,16 62,5-6A
 63,10 133,15Z 188,11
 217,17Z 250,6.24 251,6
 292,9 302,23 303,2 325,
 10.15 371,17 379,15.21
 ὁ π. = Teufel 15,8 19,
 10 27,1 50,21 91,22
 104,20 125,13Z
 πόνος 44,19 47,5.7 49,16
 51,20 66,12Z 137,17Z.20
 143,23Z 155,22.23
 πορεία 85,6 129,10 160,
 12 195,15 244,8 281,13
 πορεύομαι 43,7 175,15Z
 179,9Z 210,3 244,6 248,7
 291,8 343,20 375,13
 πορίζομαι 353,1 394,6
 ποριστικός 251,11
 πορνεία 360,19.21.23 373,
 18
 πορνεύω 11 Fr.10,5 368,16
 πόρος 21,7
 πόρρω 60,10 90,21
 πόρρωθεν 159,14 344,10
 353,7
 πόσος
 100,12.13 112,11.15 217,
 20 (πόσῳ μᾶλλον) 300,21
 μέχρι πόσου 120,4 193,5
 ποταμηδόν 231,21 234,3.7
 ποτάμιος 365,15
 ποταμός 131,3 234,13Z
 365,16Z
 πότε 47,13 137,19 147,12Z
 ποτέ
 26,4 28,14 33,21 41,16

- 75,3 96,2 154,16 178,6 14 301,7.14 308,3 312,
 183,2 201,3/4A 208,3 22.23 362,21 s.a. ἀπολαμ-
 257,7 259,9 265,8 290,16 βάνω
 292,1A 303,20 330,24 πρ. m.Adv. "sich befin-
 π. μέν .. π. δέ 297,16- den" 75,7 83,23 85,11
 17 305,12-13 348,9-10 πρ. φαῦλον, ἀνήκεστα u.
 πότερον 135,6Z 236,13Z ἄηηλ. 19,22 42,14 45,12
 π. .. ἢ 165,12 202,11 47,4 53,2 103,23 195,3
 296,19 380,7 200,21 206,13 269,16
 ποτήριον 161,8Z 193,6Z τὰ πραττόμενα, πεπραγμέ-
 ποτίζω 193,6 να 16,3 105,8 185,12
 πότος 11 Fr.9,1Z 186,2 194,16 200,22 201,11
 ποῦ 7,9 17,9Z 174,23Z.24 209,11 294,1 303,9
 316,7 340,16 343,3 353,1 πρῶως 332,6 356,8
 που πρέτω
 48,2 78,12 103,10 222,19 πρέπει 107,12 357,3
 231,16 240,15 244,3 262,5A πρέπων 83,23 107,8
 329,10 357,9 372,11A 198,20 335,4 357,2
 ἴσως που 187,12 208,18 πρεσβεύω 386,10
 311,4 πρεσβύτερος 3,7 22,15Z
 ποῦς 92,13 109,16Z 129, 122,22 139,5 272,9.11
 6Z.9Z 160,4Z.5A.6.12Z.14A. 273,1.13
 17Z 244,3Z 247,6 259,9 πρεσβύτης 162,11A 245,15
 281,10Z.12.14 313,11Z 273,12A
 349,3 351,6 362,20 381, πρεσβυτικός 245,15
 7.14-15A πρῖν 142,19 323,18 335,
 19 387,17 395,17
 πράγμα 8 Fr.3,4 16,2 32, πρὸ
 21 37,15 38,3 40,5 52,11 8 Fr.3,3 76,18Z 84,6A
 61,17 76,1 98,22 101,17 89,8 95,7 98,13 105,7
 105,5 235,12.23 236,21 135,12 138,12 143,5Z
 239,2 242,13 248,11 249,1 149,17 151,2A 189,9 203,16
 300,14 318,3 347,3 348,11 205,18 207,9 210,16 283,
 353,12 357,7 364,1 377,11 13A 332,11Z 364,1.4 395,
 390,11.14 4 397,4.21 s.a. ὄφθαλμός,
 πραγματευτικός 368,8 ὠρα
 πράκτωρ 45,6 347,10 πρὸ zur Bez. v. Epochen
 πράξις vor Erschaffung der Welt
 11 Fr.10,2 47,3 51,13/14A 56,3 135,13 138,19 337,
 107,14 117,9A 149,19 175, 10
 13.21 191,3 200,7.9 201,1 vor dem Gesetz Mose s. νό-
 203,17 206,18 217,2 244, μος
 7.15 264,16.18 312,8 vor Hiobs Heimsuchung 2,17
 313,1 348,9 368,17 95,7 260,2.17.19 285,6.
 π. = χεῖρ 61,18 83,14 20 395,4
 175,14 201,12 260,9 vor der Erdenkunft Christi
 πρᾶος 309,19 310,1.5Z 1,3.13 2,27 3,3 8 Fr.3,7
 πράττω πρᾶγω 135,10
 15,9 29,3 42,14 45,10 π. τὸν λόγον κατὰ σχημα-
 58,17 77,11 80,11Z.13 τισμόν 15,21 17,6
 84,11 101,23 104,1.12 πρᾶγομαι εἰς, ἐπὶ τὸ
 133,11 188,4.16 202,10 λέγειν, τοὺς λόγους 28,17
 207,2.5 209,2A 210,5.6.8 275,3 277,5 279,21
 212,7Z 218,18 260,10.18 προαιρέομαι 367,16
 261,6A 263,6 264,7 265, προαίρεσις
 10 266,7 268,3 282,6 16,6.8 153,3 219,11
 291,14 292,11 294,1 300,

- ἐκ προαιρέσεως 143,24
 176,3A 290,13
 κατὰ προαίρεσιν 310,2
 προαιρετικῶς 45,9 57,19
 133,11 140,2 177,6 268,9
 363,15 367,16
 προακούω 247,8
 προανίσταμαι 185,7
 προαπέρχομαι (ζώντων μὲν
 τῶν προαπελθόντων sc. Kin-
 der Hiobs) 333,15 392,15
 προασφαλίζομαι 6,6 89,18
 91,7
 προβαίνω (προβεβηκῶς χρόνῳ)
 272,23A 273,9A
 προβάλλομαι 366,20
 π. εἰς ἱκεσίαν s. ἱκεσία
 π. εἰς ἱκετηρίαν s. ἱκετ.
 πρόβατον 21,21 46,11Z
 178,6A 184,13 263,21
 313,12Z 371,6
 προβληματικῶς 181,19 190,8
 206,15 215,5
 προβουλεύομαι 240,16
 προβουλία 240,17
 προγίνομαι 36,16 (τὰ προγε-
 γονότα)
 πρόγνωσις (κατὰ τοὺς τῆς
 πρ. λόγους) 240,5 323,18
 προγνώστης 26,3
 πρόγονος 167,12 390,13
 προγράφω 266,16
 πρόδηλος
 45,19 274,11 327,4.6
 πρόδηλον 7,9 37,14
 52,20 68,17 89,23 120,11
 220,2 258,29 357,9
 προδήλως 357,8
 προδιαγράφω 6,5A
 προδιαφθείρω 247,9
 προδίδωμι 226,17
 προδιεξέρχομαι 299,5
 προδοσία 213,4Z
 πρόδρομος 375,17 381,14
 πρόειμι (εἶμι) 100,1 210,
 12 375,14
 προεισφέρω 250,8
 προέρχομαι 21,5 42,10
 97,5A 165,21 203,2 275,9
 276,6 s.a. περαιτέρω
 προηγέομαι 264,3A 319,16
 πρόθεσις 42,13 176,3
 331,14A
 προθετέον 14,27A
 προθεωρία 246,13
 προθυμία 200,18
 προθύμως 369,15
 προϊσταμαι 118,10-11A
 369,5 376,4
 προϊσχομαι 26,20 89,6
 προκαλέομαι 74,10 277,10
 284,11/12A 354,7A
 προκαταγγέλλω 123,13
 προκαταλαμβάνω 82,9 257,6
 πρόκειμαι
 242,13 289,18A 327,6A
 προκείμενος 1,2 301,16
 383,5
 προκομίζω 234,23
 πρ. λόγους 138,2 182,
 13 189,15
 προκόπτω 121,10 394,10
 προκρίνω 74,6 353,20A
 προλαμβάνω 183,8 397,5
 προλέγω
 90,15 138,13 154,9 162,
 15 218,13 (vorhersagen)
 310,7A
 προειρημένος, προορηθείς
 "obgenannt" 206,1 209,18
 210,10 231,7A 268,3
 τὰ προειρημένα, προορη-
 θέντα 206,1 328,11
 πρόληψις 99,4.10
 προμανθάνω 247,8
 προμήθεια 247,5A
 προνοέω
 195,10 342,1 345,12
 προνοέομαι 195,7A
 προνοητικός 308,6-7A
 πρόνοια
 1,9 4,8 104,19 112,6
 181,12 186,18 222,12
 231,10 305,17 312,16 314,
 8A 331,21 332,3.9
 πρ. Gottes περί ἡμῶς
 106,18 107,7 277,19
 πρόνοιαν ποιουμαί τινος
 6,13 107,3 192,11 195,7
 προνοίας λόγος 50,4
 90,24 120,3 181,20 182,8
 240,5
 πρόξενος 375,4
 προοιμιάζομαι 89,18 91,12
 135,6 218,14 288,7
 προοίμιον 50,25 215,17
 225,4 354,8
 προπάτωρ 28,15
 προπέτεια 272,11
 πρόρριζος 261,5
 πρόσ
 m.Gen. 393,14

m.Dat.	22 386,1 392,18
3,28 52,3 74,20 115,14	προσήκω
217,6 266,18	προσήκει unpersons. 15,7
πρ. τῷ τέλει 7 Fr.1,8	37,4 55,22 139,6 219,14
133,13 306,4	236,17 238,6 249,3 311,22
πρὸς τοῦτοις 31,14 43,21	312,2 313,2 359,8 372,2
180,3	392,5
m.Akk. passim	προσήκων 108,14 116,3
s.a. ἀντιλέγω, διάνοια, ἱ-	136,4 137,2 172,22
στορία, ῥητός, σύγκρισις	προσθήκη 21,11 50,6 330,1
προσαγγέλλω 153,4	προσείμαι 174,19 284,1
προσαγορεύω 333,4 356,17	390,9
389,14	πρόσκαιρος 140,23 188,10
προσάγω	360,15
27,2 174,17 180,5 301,12	προσκαλέομαι 74,10A 335,
376,8	23Z 354,7
πρ. λόγους παρακλητικούς	προσκαρτερέω 34,3
144,7 181,17 189,14	προσκομίζω 25,6
προσαναπληρώω 247,4	προσκοπῶ 385,15
προσανέχω 369,12	πρόσκειρισις 49,19 109,19
προσβάλλω 315,6	προσκορούω 48,8
προσβολή 14,23 29,2 54,16	προσκυνέω 24,10.16 264,23
προσγελάω 249,4	377,16Z
προσγίνομαι 29,11 145,15	προσκύνησις 185,6
155,20 188,23 274,2 394,	προσλαμβάνω 121,11 122,20
14A	382,22 383,12.16
προσδέχομαι 68,16Z 69,6	προσμαρτυρέω 31,2 99,16
330,16Z 366,2 390,14	102,24 259,13
προσδιαλέγομαι 16,12	προσμένω 28,9
προσδοκῶ 4,7 72,4Z.9	προσνέμω 328,6A
76,6 78,8 81,13 132,5.12	πρόσοδος 21,8
155,10 210,19 227,4 248,3A	προσοφείλω 327,22
256,17 283,16 284,11	προσοχή 183,13
305,21	πρόσοψις 30,4
προσδοκία 123,4 210,20	προσπίπτω 55,19
προσεγγίζω 155,14	προσποιέομαι 361,13 374,
προσεδρεία 14,27	3.7
πρόσειμι (εἰμί)	προσπταίω 158,20
προσών	πρόρησις 330,22
17,24 177,13 293,1	προσρίπτω 24,2 153,7
τὰ προσόντα 117,14 208,	πρόσταγμα
10 230,8 358,10	343,17 352,21Z 390,14/15A
πρόσειμι (εἶμι) 390,6	πρ. Gottes 16,19 108,
προσερείδω 183,11	21 179,10 222,10 265,1
προσέρχομαι 97,5 285,11A	320,4A 323,16 327,14
302,4 366,8 390,7	337,20 338,3.14 381,10
προσευχή 185,6A	πρόσταξις (Gottes) 264,8
προσεύχομαι 149,23Z.24Z	222,2
203,2A	προστάτης 246,17
προσέχω	προστάτις 222,1 323,3
17,21.23 37,4 42,2Z 72,7.	343,23 352,16 386,9
21 79,16 167,8 259,20	προστείνω 255,9A
289,6 324,14 385,16	προστήθημι
πρ. τὸν νοῦν 183,12	14,11 19,17 21,10 22,4
393,17	162,17 225,5 248,15 272,22
προσηγορία 162,1 180,21.	296,13 298,2.3.6 333,16

- 355,12 381,6Z
 προστίθεμαι 275,6Z 288,9
 π. μερίδι τινός 243,10
 258,21 275,7
 προσυπακουστέον 145,10
 370,9
 πρόσφατος 323,17
 προσφέρω 11 Fr.9,2.8 16,
 23 25,5 69,15/16A 137,
 10A.15A 357,23 386,7.11
 προσφέρομαι 349,1
 προσφεύγω 61,9
 προσφυής 325,11
 πρόσχημα 171,8 310,16
 προσχωρέω 201,2
 προσωπεῖον 371,5
 προσωπολήπτης 193,14
 πρόσωπον
 13,13 19,1Z 20,5Z 24,19Z
 25,3 26,7Z 38,13 48,5Z
 50,14 52,8 61,11 98,3
 104,13 107,15 113,21
 116,3 118,10.11 126,4Z.
 5Z.7 142,1 146,21 147,2
 154,15 162,2 163,9 164,13
 172,20.23 183,11 185,4.7
 205,18Z 222,5 234,17
 249,6.9 253,14 279,4
 285,11Z 293,3 310,6.9
 331,9 342,12Z 360,3.19
 366,17 371,4Z.6.13Z 384,
 16 398,3
 π. Gottes 89,11 109,
 13.18 134,12 179,8Z.9
 294,13Z 319,9Z.11 335,
 16.19.20
 προτείνω 26,19 255,9
 353,20
 πρότερον 5,20 31,16 59,15
 68,13 71,18 83,24 108,7
 110,12 174,22 202,11A
 225,4 253,18 267,8 273,2
 328,2A 329,20 333,16
 345,8 375,18 383,15 385,5A
 392,3A 396,8
 πρότερος
 23,8 60,6 108,2 110,14.22
 182,15A 225,3 298,3 385,5
 392,14 s.a. ἀπολαμβάνω
 τὸ πρ. 69,9 368,10
 προτίθημι 240,9
 προτίθεμαι 288,9A
 s.a. προθετέον
 προτιμάω 167,16 238,2
 241,17 277,9
 πρότιμος
 προτιμότερος 83,21
 125,21
 προτρέπω
 16,6 50,9 197,7 287,5
 προτρέπομαι 132,19
 προτρέχω 187,20A 375,19
 ὡς περ ἡ σικιά προτρέχει
 τοῦ σώματος 123,10 210,
 17
 προτροπή 53,1A
 προὔπειμι (εἰμί) 363,22
 προὔπογραῶω 6,5A
 προφαίνω 249,7 314,18
 προφανῶς 184,22
 πρόφασις 3,27 146,20
 181,18A 201,16
 προφέρω
 57,7A 99,9 137,10.15
 181,18 253,16 310,8 395,10
 π. λόγους u. ἄηnl. 5,4
 30,9(ῥῆμα) 52,5 69,15(ῥή-
 ματα) 74,9A 136,13 137,
 12 297,9 300,17 310,8
 (διὰ γλώσσης) 335,16
 προσέρει τοὺς λόγους sc.
 Hiob 70,6 89,22 91,9
 164,20 280,1 289,8 290,8
 304,7 331,18 332,15
 προσητεία 40,12 175,14
 προσητεύω 136,16.18.19
 von Hiob 49,10 118,7A
 218,12
 προσητής
 2,12.13 5,11 12 Fr.11,3
 16,13 36,18 136,21Z 169,
 17 230,19 235,6 236,2
 ὡς π. (von Hiob) 38,8
 97,7 118,7 130,1 234,16
 370,4 398,13(ohne ὡς)
 προσητικὸς 2,17 42,1Z
 προσητικῶς 40,6 92,16
 123,13 132,18 150,8 151,6
 προσωρά 31,6(δημάτων) 136,
 22(λόγων) 289,6 385,15
 πρόχειρος (κατά, πρὸς μὲν
 τὸ πρ.) 38,8A 250,11
 307,14 316,2
 προχείρως 230,20
 προχωρέω 16,9 388,3(εἰς
 ἔργον)
 πρώην 84,6 209,2A 242,9
 πρώϊ 15,12Z 33,12A 79,
 18Z
 πρώϊα 33,13
 πρώϊθεν 33,12
 πρώϊτα (π. μὲν) 17,13 28,

17 50,15 241,10 271,21	πῶμα 140,1
288,13	πῶς 15,11Z 19,5 22,12
πρωτεῖον 10 Fr.6,5	40,25 51,20 56,2.3 67,19
πρωτομάροτος 388,9	68,8 70,4 88,15A 91,10A
πρῶτον	93,13 102,10 107,6 112,
25,16 31,10 50,15A 275,10	11(π. &v) 118,16.18 125,
πρ. .. εἴτα 19,15 110,	7.9 127,5 128,24A 139,15
6 226,3 248,20	143,20 163,21 182,2 187,9
νῦν πρ. 336,13.17	206,4 215,17 227,4 239,10
πρῶτος 21,17 136,17Z	240,9 241,10 262,18 269,11
137,1 160,5 162,11Z	270,11 281,10A 290,6
193,19 203,13A 242,9A	295,20 299,16 305,9 314,18
265,3 272,9 312,7 324,24	315,2.5.10 317,5 319,6.
325,18 329,14 353,15	24(π. ἡ διὰ τῆ) 325,9.10.
363,3.4.5.6 387,6 388,7	22 341,4.14.15 343,3A
392,3.18 396,11.12.13	345,23 346,2.3.6.10 353,
πρωτότυπος 263,19 264,3	17 381,6 383,2.21 386,1
πρωτοτύπως 263,18 311,3	πῶς 103,17 260,6A 262,18
πταρμός 373,21 374,2	
πτερόν 352,11.12	
πτέρυξ 318,16Z	
πηγόν 61,1.2 345,12	ράβδος 102,5 103,19Z
352,14	ράδαμος 85,18Z.21 143,6Z
πηΐσις 350,13Z 352,16	ράδιος 58,13
πηΐσω 335,16Z	ραδιουργέω 125,8A
πιόσω 205,10 230,5A	ραδίως 46,2 58,9 61,17
πίον 229,8	122,2.21 185,20 211,3
πίω 80,3	381,15
πίωμα 148,21Z 160,13 174,	ράχις 362,14Z.18
11 265,9	ρεμβασμός 149,22
πίωσις 141,12 162,13	ρέπω 361,5
πιωχεῖα 257,6	ρεῦμα 131,2
πιωχός 193,18.19.22 211,	ρευστός 106,23 326,11
15-16A 250,11.12 307,18	ρέω 27,19 197,18 252,14A
312,9	329,19 393,8
πυκάζω 143,6Z.7	ρήγνυμι 14,3 32,21 234,
πυκνός 47,18	13 278,17Z
πυκνότης 315,10	ῥημα
πύκνωσις 314,19A 322,10	Singular
πυκτεύω 330,7	14,18Z 29,22 30,9 73,20
πύλη 337,20Z 338,14Z.15A	224,8A 250,9 396,14Z
371,13Z	398,4Z
πυλωρός 335,15Z	Plural
πῦρ 20,13.19 23,2 27,8	18,6(διαβόλου) 80,20
80,6Z 143,15Z 161,7Z.9Z	ῥ. Hiobs 1,23 24,3 31,4.6
175,15Z 179,22 180,5	37,15 40,8 51,12 66,11Z
196,16 198,5 217,10 224,	67,4 68,13 69,16 73,14
10Z 229,7.12Z 231,21	81,1 88,20 94,11 102,13.
232,10.15 257,1 261,5	15.19 124,18 125,9 135,11
365,1.2 375,4 377,21	138,1 145,12 150,4 163,18
πυρά 175,13	235,13 248,14.19 255,22
πυρετός 180,3	274,15 276,1 281,2.12
πυρέτω 180,4	289,6 304,4 331,19 334,3
πυρός 175,14	355,5 385,15
πυρώδης 377,7	ῥ. der Freunde 52,7 55,
πύρωσις 198,3	2A 73,6 125,15 171,13

- 190,20 191,4 277,7 278,2 223,3
 287,6 292,5 297,20A 306,19 σάπιγιε 351,19
 δ. Gottes 70,3Z 197,4 σαπρία 85,18Z 217,15.20
 331,4 334,10 σαπρός 276,1A
 δ. der Heiligen, Gerechten 232,19Z.21 237,7
 37,6 38,3 138,14 σαρδόνυε 237,7
 δ. der Gottlosen 182,1 σαρκικός 119,14 142,5
 196,5 251,3 371,13 375,8 187,11
 δ. eines Textes 2,3 286,3 σαρκοβορέω 353,2
 391,16 394,3 395,24 σαρκοβόρος 233,11
 ὁσις 296,7Z.9 σαρκώ (σαρκωθείς) 226,9
 δ. Gottes 1,24 306,7 334,16 340,4
 357,2 382,21 385,12 σάρξ 19,17 26,14 27,14
 τοιαῦται γὰρ τῶν ἀγίων 35,7 38,9 69,21 70,12
 προσητῶν αἱ δ. 36,18 118,20 126,20Z 150,5
 230,20 168,9.22 183,18 187,12
 ὁτός 224,2 259,19Z 265,15.17
 τὸ δ., τὰ δ. "das Ge- 284,2 285,4 366,20
 sagte" 2,7 5,7.15.19 14,27A σαυτοῦ 52,2 101,24 105,7
 26,22A 55,2 115,19 203,1 135,14 157,19 158,2.8
 264,23A 295,21 310,19 191,18 197,12A.13 219,22.
 δ. "wörtliche Bedeu- 23 220,8 299,16 301,20A
 tung" 312,6 326,20 357,20
 κατὰ .. ὁητόν 42,9 312, σαφήνεια 3,10.16 5,19
 7 325,18 342,11 346,18 σαφηνίζω 36,18
 353,3 σαφής
 πρὸς .. δ. 38,8.17 39, τὸ σ. 183,7 249,9A
 2.10.17 41,7 69,3 91,18 σαφέστερος 3,16
 123,8 131,12 152,5 153,20 σαφῶς
 155,9 188,23 233,5.15 40,12 101,2 102,16 131,10
 234,1.21 245,14.18 241,17
 δίζα 53,12 59,18Z 129,9Z σαφέστερον 3,14 68,4
 171,6 234,9Z 247,22 252, 110,19 203,1
 15 396,8 σαφέστατα 382,20
 δίζω 86,4.5.7 161,14 σβέννυμι 54,4 113,20
 δίζωμα 315,18.20 σέβας 6,12 18,7
 δινόκερος 347,22 τὸ πρὸς θεὸν φυλάττω σ.
 διπή 132,16Z 1,8 4,27 268,14
 δίπτω 40,5 σεβασμῶς 107,6 334,16
 δῖς 366,12.16 σέβω 21,22
 δοιζηδόν 234,3A σειρήνες 257,16 393,17A
 δομοφαία 230,1Z 373,1Z 394,1
 δοπή 14,1 σεισμός 55,17 223,4A
 δουμίζω 243,5 σέλας 217,7
 δύομαι 63,8A 290,3 σελήνη 39,2 195,9 217,6
 δύπος 114,2Z.3 129,21 264,8.23
 δουπώ 99,4 σεμνύνω 22,14 157,8
 δώννυμι σεμνύνομαι 180,24 215,
 ἔρωμαι 325,17 380,5 18 217,18
 σεμνῶς 10 Fr.6,9
 σημαίνω
 85,21 92,16 93,5 132,14
 σαθρός 232,2.4 276,1 147,8 159,18 175,3 176,19
 σαίνω 346,22/23A 177,2.6 187,11 204,16
 σάκκος 149,5.7 210,18 217,5 237,16 239,6
 σαλεύω 48,4Z.7Z 92,2 245,2 251,16 262,17 264,21

- 267,6.16 283,2 302,9 22 256,17
 323,11 342,12 343,6 345,13 σκευάζω 24,11
 362,14.18 σκευός 37,6Z 40,15Z 71,
 τοῦτο σημαίνει τό 25,2 22Z 166,24Z 237,13Z
 29,6 57,10 69,9 75,18 362,13
 77,8.11 79,18 85,7 95,5 σκέψις 289,18A
 112,12 126,19 134,6 171,9 σκηνή 161,5Z 314,20 315,1Z
 179,1 185,5 188,6 197,16 σκήνωμα 283,3Z 347,2
 201,21 202,7 210,11 222,20 σκηπτός 179,10
 251,11 266,17 282,4 309,19 σκιά
 351,18.21 84,7 114,14 123,9.10
 σημείον 153,14Z 188,5Z 129,3 143,1Z.2 210,17
 296,3Z 315,8Z 373,21 365,7
 396,7 σ. θανάτου 39,3Z 123,
 σημειόμαι 90,15A 131,10 10Z.16Z 149,16Z 210,22Z
 149,21 153,14 193,5 211,14 231,16
 259,6 279,22 s.a. πάλιν σκληρός 86,4 91,9 372,7
 σημειωτέον 90,15 376,12A
 σήμερον 11 Fr.9,2A 77,7 σκληρώνω 196,20
 σήπω 45,21 85,18 168,9 σκολιός 57,16Z 61,22 96,
 359,20 1 362,2
 σής 58,11 129,2 279,5.6 σκοπεύω 353,7
 s.a. δαπανάω σκοπέω 70,6.20 171,5
 σήψις (ἡ τοῦ σώματος σ.) σκοπή 48,9(Gottes)
 156,6 187,15 σκοπέω
 σιγάω 136,17Z 189,17 σκοπέω
 257,6A 3,1 100,24 148,17 224,1Z
 σιγή 56,5 277,6 248,7 269,19 270,14 373,16
 σιδήριον 147,20 ἔξω τοῦ σκ. 62,1 269,5
 σίδηρος 63,9Z 141,8 178, εὐθύ τοῦ σκ. 248,8
 21 231,3.6.22 351,10 σκορπίζω 349,4
 362,13 372,13 σκορπίος 223,16Z 364,9Z
 σιδηροῦς 169,9 379,17Z
 σύνηπις 234,10Z σκοτεινός 249,8 339,8
 σῖτος 64,8Z 229,8.10.11 σκοτεινότερος 333,23
 267,22Z σκοτία 231,17
 σιωπάω 124,23 127,21.22 σκοτίζω 374,20
 136,8 146,1Z.2 150,4 σκοτοδινία 203,13
 157,6 245,19 272,2.8.12 σκοτοδινιάω 56,18 322,8
 297,3 334,5.6 335,2.11 σκοτομήνη 244,6
 355,13A 356,9 357,19 σότος
 370,17 381,8 39,3 123,15Z.16Z 203,13A
 σιωπή 14,27 65,10 102,21 221,14Z 222,13Z 231,7
 124,24 146,3 245,20.22 305,14 324,21Z.23Z.24
 272,3 275,15 276,2 278,7 332,13Z 340,16
 306,2 326,20 354,10 355, σ. allegorisch für d. Bē-
 3.7 381,17 se, d. Gottferne 38,20
 σκαίος 161,22 39,14 41,18 42,7 89,11
 σκάμμα 32,1 329,14 392,7 109,18 124,2/3A 155,14
 210,1Z.8 235,6A 368,6
 σκανδαλίζω 35,9 371,7
 σκάνδαλον 86,10A σ. αἰώνιον 109,14 224,10
 σκελίζω 91,16A σ. ἐξώτερον 109,16Z 359,
 σκεπάζω 208,3 20 378,20Z
 ἴσκέπασμα 316,16 σκότους ἔργα 38,20 294,8
 σκέπη 208,3 243,24 σ. allegor. f. Unglück,
 σκέπω (σκεπόμενος ὑπό) 252, Strafe 62,7 141,7.12

- 158,15 179,20 194,12
 205,17Z 229,2
 σκοτώ 50,22(σκοτωθείς τὸν νοῦν)
 σκυθρωπός 333,17
 σκυθρωπότης 327,12
 σκυλεύω 221,13 370,18
 σκύμνος 54,6
 σκυφοειδής 344,20A
 σκώληξ 29,19 45,22 58,10
 76,1 217,15.20 333,11
 σκαπτικῶς 220,15
 σκάπτω (τινὰ ἐπί τινι) 110,6
 157,12 190,6
 σμικροπρεπής 383,20A
 σμικρότατος 77,21/22A
 σμιρῖτης 372,12.13
 σμύρα 394,11Z
 σοβαρεύομαι 157,8 266,14A
 σορός 188,21
 σός 63,19 77,21 79,1.18
 80,13.18.19 81,6 105,6.15.16
 106,18 107,4.12.13
 115,13 133,4 135,11
 138,15 139,9 150,10
 158,2.7 191,20 192,2
 219,23 287,2 296,19
 300,11.14 301,20 311,14
 335,12A 336,9 342,16
 343,17 346,5 352,10.21Z
 356,10 358,9.15.18
 360,7 369,19
 σοφία
 43,19 61,22 119,4.6.7
 121,9.10 135,7Z.10 137,15
 138,14 187,2 218,22.23
 220,8 233,17A 236,3
 237,1.14.18 238,2.22 239,1.9.14
 273,17 275,6.8.11.13
 287,6 317,9 319,9
 328,14 344,5
 σ. = Gottesfurcht u. Ähnl.
 58,19Z.20Z 215,16 216,2Z
 219,2 235,12.17 236,2Z
 237,8A 238,3.6.8.9.10
 241,5.19 242,6
 σ. Gottes
 19,15 90,11A 110,9 111,21
 113,5 115,19 117,6.8.11
 121,15 122,2 135,13 138,21
 218,6.11.19 219,7.8.15
 223,19 224,16.18 230,16
 240,9.11 241,3.7.9.23Z
 242,5 305,6.7.16.17 306,5
 312,15 315,10 317,8.14.17Z
 318,7 322,4 325,2.14
 326,21.22 327,20
 331,6.10.20 332,3.9 336,12
 337,6 341,16 342,9
 345,16 352,6 353,15 354,10
 355,4.8.12 s.a. ἀπόροτος,
 δύναμις
 σ. οὐσιώδης = Christus
 219,14 241,21
 s.a. ἀσύγκριτος
 σοφίζω 219,18 234,18
 273,11.14A 274,2 344,3
 σόφισμα 394,4
 σοφός
 59,5 62,6 78,12 112,1
 124,24 133,19.20 135,9
 137,9.12.14.19 138,2.12
 183,20 187,1 213,5 218,21
 219,1.16 235,15.22 242,6
 273,9 289,13 297,5 328,13
 σ. λόγος 140,11.16
 225,7.10
 σ. von Gott 88,9 90,13
 107,1 112,23 115,21 121,20
 218,9 285,19 286,10
 σοφώτερος 112,2 139,1
 σοφώτατος 136,15
 σοφός 112,2 230,14 231,9
 240,4 241,10
 σπανίζω 130,22Z
 σπάνιος 3,9(κατὰ τὸ σ. χρή-
 σομαι λέξει)
 σπαραγμός 176,21
 σπαργανώω 338,9Z
 σπαρτίον 336,23Z
 σπάω 238,3 375,4A
 σπείρω 52,19.21 241,12
 σπέρμα (τὰ σ.) 232,10
 236,9 357,21 360,21
 σπερματικός 106,7(λόγος)
 232,11(δύναμις)
 σπεύδω 220,5A
 σπήλαιον 252,21 345,24
 σπλάγχνα 148,20 375,2
 σποδός 126,11.12
 σπουδάζω 18,9 51,21 66,
 13Z 164,6 218,8 219,23
 220,3.5
 σπούδασμα 36,11
 σπουδή
 διὰ σπουδῆς ἐστί τιτι
 1,8
 μετὰ σπουδῆς 79,17 83,
 20 183,16
 σταγών 314,6 325,23
 στάζω 222,6
 σταθερός 344,19

στάθμη	248,14			90,10	145,17	197,5	202,9Z
σταθμίζω	66,15			224,8Z		225,9Z	238,4Z
σταθμός	66,16A	241,15		245,19	246,4Z	310,7	318,4
στακτή	394,11Z			325,6	367,4	371,18	375,8
σταλαγμός	314,10	326,1		ανά στ. ἔχω	150,9	253,3	
στάσις	17,14	57,20	140,6	στορογή (φυσική)	346,11		
	317,15			349,23-24A			
σταυρός	223,21Z	296,4Z		στραγγαλιά	361,21Z		
	363,21	364,15A.16	366,12.	στρατεύομαι	152,2		
	15A	369,23	370,1	στρατηγός	318,21		
	s.a.	κοσμοφύλαξ		στρατιώτης	249,16		
σταυρώ	364,14	388,11		στρατόπεδον	141,20	351,21	
στάχυς	211,13A			στρέφω			
στέγη	33,21			5,11	158,15	162,1	234,6
σθενάζω	98,3	162,13	201,	258,5	294,5	368,1	376,16
	14Z			σ. τὸν λόγον	157,11		
στενολεσχία	34,2			353,16			
στενοχωρέω	278,15			στρέφωμαι	261,4	352,14	
στενοχωρία	204,7Z			368,1			
στενός	160,5Z.7Z			στρίφνος	177,14Z.16Z		
στένω	68,3Z	102,11		στροβέω	102,5Z	126,14Z	
στερεός	244,16	325,23		280,14Z			
	326,11	372,15	s.a.	στρογγυλέω	367,5		
στερέμνιος	344,16			στρουθίον	368,1		
στερεμνίως	326,6			στρουθοκάμηλος	257,15Z		
στερέω	169,15	193,13		στρωμνή	155,23Z	193,22	
στερέωμα	326,11	342,8		στύλος	92,1	222,18	334,
στέρσις	391,8A			14Z			
	τὴν σ. ὑπομένω	24,		σύ			
	15	159,6		oblique Casus passim			
στέρονον	351,3			Nominativ	1,16Z	19,6	
στερός				25,25	52,13	54,9	64,16
	στερρότατος	134,1		66,9Z.13Z	79,15		95,8Z
στεφανίτης	3,26	14,13		105,12A	111,10		112,1
	29,4			132,13	135,10		137,13
στέφανος	7 Fr.1,3	47,6		192,5	195,23	206,2	215,16
	150,11	165,22Z	267,9	262,6Z	295,20	296,8Z.11.	
	330,5	387,6		16	297,10	339,13	342,20
στεφανόω	25,22	31,25		343,9	350,19	352,16	353,2
	332,17			358,4Z			
στήθος	351,3			συγγένεια	69,20	265,21A	
στήλη	169,10			271,4.7			
στήριγμα	92,1	222,17		συγγενής	291,23	389,8.14	
στηρίζω	92,2			συγγινώσκω	89,4		
στίγμα	314,10A			συγγνώμη	107,12	118,3	129,14
στίλβω	362,9			σύγγραμμα	2,4		
στιχηρός	251,16			συγγραφεύς	1,23.24	275,19	
στίχος	47,10	115,18	152,	συγγραφή	1,2.20.25	2,4.8	
	5A	251,15	274,7	3,19.21	169,22	267,5.7	
	349,9A			συγγραφέω	1,22		
στοιχεῖον	264,9	291,23		συγκαθίζω	307,15		
	337,4			συγκαίω	33,20	149,14	
στολή	14,3	33,1	101,5Z	συγκαλέω	10 Fr.6,1		
	254,5	325,11.15		συγκαλύπτω	98,3	140,7	371,11
στόμα				συγκάμπτω	182,15A		
	2,12	37,4.7Z.10Z.11	62,14	συγκαταβαίνω	73,18	175,20	

- συγκατατίθεμαι 146,3 355,7
 σύγκειμαι 41,9 342,16
 συγκεράννυμι 241,16 242,12
 συγκινέω 20,14 278,8
 συγκλεισμός 236,20
 συγκλείω 47,3.7Z 103,22
 230,2Z 236,21 281,13
 342,16/17A
 συγκολλάω 170,15 373,19
 συγκομίζω 64,10
 σύγκρισις 215,12
 πρὸς σύγκρισιν 139,9.24
 237,18
 συγκροτέω 20,2
 συγκρούπτω 150,5
 συγκαίρω 25,18 351,20A
 συγχέω 113,20(συγκεχυμένος)
 συγχράομαι 3,15 28,14
 363,12
 συγχρονίζω 397,5
 σύγχυσις 23,4 165,3 291,
 15 302,15
 συγχώρῶ 3,26.28 4,13.17
 15,10.15.18 18,23 20,16
 27,11 29,3 50,11 61,16
 63,8.10 67,8 81,4 104,14
 210,2.6 222,11 267,8
 295,11 326,8 330,7 358,
 14.21 371,20 372,1 384,
 8.21 386,17
 συγχώρησις
 3,31 15,8 17,5 29,2 163,
 16 166,17 267,9 329,15
 384,9.13 387,8
 κατὰ συγχώρησιν 81,15
 147,4-6A 149,1 166,15
 συζεύγνυμι 11 Fr.10,1
 συζυγία 3,3 346,23 347,1
 συζῶν 230,8 247,20 306,22
 συκῆ 40,19
 συκοφαντέω 63,11 301,22
 366,6 377,18
 συκοφαντία 63,12 201,17
 365,19
 συλλαβάνω 159,16.22 349,11
 σ. "schwanger werden"
 143,23Z 260,14 349,2 350,4
 συλλέγω 211,14
 σύλληψις 159,19Z 194,9
 συλλογισμός 292,9
 συμβαίνω
 5,8 12 Fr.11,4 24,20
 42,20 44,20 56,7 60,5.7.11
 62,8 63,6 65,19 68,10
 78,11 86,14 99,8A 124,3
 141,10 160,2 162,6 167,22
 172,19 213,7 257,8 272,15
 330,24
 τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβησό-
 μενα υ. ἀηηλ. 136,1 157,11
 160,16 172,17 196,15
 211,7 227,22
 τὰ συμβεβηκότα dem Hiob
 14,25 71,5 75,10.19 151,
 17 154,3 168,15 389,17Z
 συμβάλλω 141,18 217,18A
 232,24
 συμβαστάζω 237,1Z 238,16Z
 συμβουλεύω 83,20 113,14A
 190,16 297,15 300,8 330,
 15 373,17
 συμβουλή 65,7 72,20 250,
 15 396,18
 συμμαχέω 16,5
 συμμαχία 220,5
 συμμετρία 260,1
 σύμμετρος 338,3
 συμμέτρως 239,17
 συμπαθεία 14,27 33,17A
 150,3
 συμπαθέω 32,12Z 71,17
 συμπαθής 23,16 36,7 153,16
 συμπαθέστατος 33,17
 συμπαθῶς 23,21 145,16A
 388,11
 συμπαράλαμβάνω 10 Fr.6,6Z
 συμπαράμενω 119,6
 συμπάρειμι 324,23
 σύμπασις 133,13Z 365,13
 συμπάσχω 207,21
 συμπεραίνω 268,8 305,18
 συμπεράσμα 274,13 328,10
 συμπεριλαμβάνω 231,10
 σύμπηξις 106,10
 συμπλέκω (συμπεπλεγμένος)
 242,11 361,19
 συμπληρώ 342,17
 συμπλοκή 361,16
 συμπορεύομαι 10 Fr.6,4Z
 Fr.7,1Z
 συμπόσιον 22,15
 σύμπτωμα 36,6
 συμπερόντως 93,20 120,4
 191,6
 συμφῶρω 352,11A
 συμφῶρων "zutraglich"
 4,9 91,9 222,7 249,13
 277,15(πρὸς τὸ σ.) 321,13
 (κατὰ τὸ ἡμῖν σ.)
 συμφορά 13,18 14,24 20,
 14.19 21,11 22,4 23,1
 25,1.24 28,11.15 29,9.15

- 31,11 32,20 33,8 34,5
 42,18 45,7 51,17 52,2.6
 53,6 65,16 66,1.15 71,19
 72,21 73,11 74,1.21 77,22
 78,2 86,8 103,3 104,7
 108,7 113,21 114,7 115,
 10.16 118,17 133,23 134,5
 144,12 145,9 153,13 159,4
 160,8 163,11 165,5.21
 181,6 184,1 192,17 200,20
 205,18 214,6A 253,2.15 255,
 14 256,5.22 260,6.17
 308,2 330,1.19.23 389,18
 συμφύργω 258,2
 συμφύρω 339,16(συμπεφυρμέ-
 νος)
 συμφωνέω 3,4 376,4
 σύμφωνος 224,7(σύμφωνα ε-
 φησεν)
 σύμψηφος 306,6(σ. γίνομαι
 λόγους)
 σύν
 108,13 170,5 190,10 206,5
 398,15
 σύν ἀληθεία, παρορησία
 3,7 69,16.17 74,6 118,
 2.16 125,11 227,5.9A
 συνάγω 50,23 66,18A 176,
 19 179,15Z 214,6A 338,4Z
 346,7A 348,4 368,22
 συναγωγή 338,4Z 362,7(σ.
 αίρετικών)
 συναισθάνομαι 46,19 56,14.
 16 120,20 152,11 166,15
 170,13 353,1
 συναίσθησις 56,24
 εἰς σ. διγω 188,20 282,
 19 308,15
 εἰς σ. ἤλθον 308,10
 317,22 365,17
 συνάλλαγμα 361,21Z
 συναναπλάσσω 204,16(συνα-
 ναπεπλασμένος)
 συνανίσταμαι 170,5
 συναντάω 54,10
 συναπάγω 34,2
 συναποθνήσκω 309,15
 συναπολαύω 170,5-6A
 συναπόλλυμαι 49,11
 συνάπτω (συνήπται, συνημέ-
 νος von Gedankenverknüp-
 fungen) 246,4 274,17
 308,5
 συναριθμέω 397,1
 συνασμούζω 131,7 330,20
 342,18
 συναρπαγή 264,22(κατά συν-
 αρπαγήν)
 συναρπάζω 206,6
 συναύξω 177,8
 σύνδεσμος 263,2 361,20Z
 362,14 372,10Z
 συνδέω
 5,2 152,6Z.14Z 337,1
 συνδήσας τὴν ψυχὴν τῷ
 σώματι (Gott) 4,25 151,21
 243,9 256,11
 συνδισαίτομαι 365,4
 σύνδρομος 43,22
 συνείδησις 144,11 150,14
 180,1 210,19 213,9 218,
 16
 σύνειμι (εἰμί) 10 Fr.6,10
 259,6
 συνείρω 227,14
 συνεκτείνω 184,21
 συνελαύνω 282,20
 συνενώω 170,14
 συνεξέρχομαι (οὐδέν τινα
 συνεξέρχεται ἐκ τοῦδε τοῦ
 βίου) 156,9 172,16
 συνεπίσταμαι
 141,11 191,10 271,13
 συνηπίστατο γὰρ τῷ δι-
 καιῷ τὰ κατορθώματα 243,
 14 268,11
 συνεπιτίθεμαι 168,18
 συνεργία (θεοῦ) 169,18.21
 232,8
 συνεργός 210,7
 συνέροχομαι 155,9A 390,10
 σύνεσις 122,21.22Z 124,23
 137,8Z 172,13 173,13.19
 191,10 236,5.14Z 274,8Z
 279,21 297,9 300,16 308,
 10A 314,18 336,18 342,16
 349,7 350,9 352,10
 συνεσιτιάομαι 13,21
 συνετίζω 186,19 234,1
 348,15
 συνετός
 173,15.20 246,6 266,13
 279,13 297,5A 322,10
 οἱ σ. 123,2 297,4
 328,13
 συνετώτερος 117,12
 σύνευνος 14,17 29,8 282,
 22
 συνευχέομαι 390,11
 συνέχεια 134,3
 συνεχής 153,22
 συνέχω 60,14 66,18 77,16

- 102,11.16Z 115,2 121,1
 142,3 151,18 163,12 176,
 11A 263,6 272,10 s.a.
 ἀπορία
 συνεχῶς 70,17 303,16
 συνηγορέω 74,15(λόγοις)
 219,23 272,3
 σ. θεῶ 171,8.10 218,8
 275,8.11 385,13
 συνηγορία 91,1 152,16
 τὴν ὑπὲρ θεοῦ σ. ἀναδέ-
 χομαι, ἀναλαμβάνω 4,22
 50,5 82,14 272,1 384,16
 συνήγορος (θεοῦ) 152,10
 218,7 220,12
 συνήθεια 33,17.23 343,2
 συνήθης 14,16 77,11 134,
 1A 285,6 333,10
 σύνθεσις 53,19(κατὰ σύνθε-
 σιν)
 σύνθημα 351,17.20
 συνθλάω 366,15Z 369,3.14
 σύνθρονος 307,19
 συνθρύπτω 23,17Z
 συνίημι
 133,20 189,8 191,13 266,
 5Z 274,18Z.19.20 289,6A
 306,18 315,5A 377,8A
 συνιέναι δύναμαι 291,4
 326,18 333,7
 συνίστημι 305,7(λόγον)
 συνίσταμαι (Pass.) 322,1
 (πάγος) 342,7(κρύσταλλος)
 344,9(νεφέλη)
 συνίσταμαι (Med.)
 transitiv 219,11 291,16A
 intr. 120,24(τὰ πάντα)
 158,7(κόσμος) 223,1(οὐρα-
 νός)
 συνίστωρ 100,9Z
 συννεοεῖα 314,15 315,5
 327,12
 συννοέω 315,5
 σύννοος 23,8
 σύνοιδα
 19,6 152,9 171,10 205,1
 225,22 335,2A
 οὐδὲν ἑμαυτῷ σ. u.entspr.
 1,6 65,8 81,14 88,13
 89,23 94,17Z 96,6Z 105,
 15 116,4 149,19 181,13
 205,11 218,17 226,18.21
 266,3 331,11
 τὸ συνειδός 145,2-3A
 σύνοδος 32,15
 συνομολογέω 360,6
 συνοράω 115,14 273,8A
 συνοουσιόδομαι 130,1A
 συνοχή 251,23
 συντάσσω
 2,12 136,5 217,5Z 219,22
 321,12
 συντάσσομαι 32,12 138,
 20
 συντέλεια 93,18 118,7
 131,5.10 157,10 217,6
 222,12Z 223,4
 συντελευτάω 184,20
 συντελέω 10 Fr.8b,1 11 Fr.
 9,1 63,5A 132,6 184,20-
 21A
 συντέμνω 157,19
 συντίθημι 1,26 2,24
 συντίθεμαι "zustimmen"
 173,4 297,5A.17 331,12
 334,4 335,1 357,3
 σύντομος 241,4 398,6
 συντόμως
 156,5 183,16 202,16
 συντομώτερον 256,5
 συντρέχω
 333,10.11 389,8 390,12
 σ. λόγοις, ἐννοία u. ἄηηλ.
 88,6 101,1.22 145,14
 161,4 191,9
 συντρέβω 55,16A 95,4 177,
 21 212,11 339,20 366,17
 σύντρομος 55,16
 συννωαίνω 395,25
 συνωθέω 145,1
 συρράπτω 106,14 131,4Z.7Z
 367,3A
 συρραφή 131,7
 συρρήγνυμι 322,20
 σύρω 375,14Z
 συσκιάζω 123,8A 143,7
 συσπείρω 204,3(συνεσπαρμένος)
 συσσειώ 377,8
 σύστασις 77,9 106,11.19
 107,2 158,7 322,11 342,7
 συστέλλω 39,18 157,19A
 251,5(συνεσταλμένος)
 σύστημα 343,2
 συστρωή 126,8 322,10
 334,11
 συχνός 134,1
 σωαδάζω 351,17
 σφάλω 124,15
 ἔσφαλμένος 99,23 100,
 11 269,12 380,7 s.a. ἔ-
 σφαλμένως
 σφενδόνη 377,5

- σφόδρα
 9 Fr.5a,11z 31,19 48,7
 49,15 107,13 139,23 167,6
 190,19 199,12 262,12
 271,8 283,4 303,17 357,3
 366,8 373,11
 σ. θαρρῶ τῆ τοῦ θεοῦ δι-
 καιοκρισίᾳ 5,2 88,18
 117,15 269,17
 σ. πεποιθῶς 99,12 100,
 7 200,12 202,13
 σφοδρός 76,4 147,8 201,15
 254,7
 σφοδρότης 67,6
 σφοδρῶς
 35,16 73,4 148,2 270,15
 σφοδρότερον 110,5 117,
 5 202,12
 σφραγίζω 133,10A 210,11z
 σχεδόν 2,7 119,7
 σχῆμα 24,8.13 275,20 ("Re-
 defigur") 295,10 309,6
 344,19A
 σχηματίζω
 23,1 229,18 230,3A
 σχηματίζομαι 20,17
 171,10 294,6A
 σχηματισμός (κατὰ σ. τὸν
 λόγον προήγαγεν) 15,20
 17,5
 σχοινίζον 159,14z.16z.18
 σχολάζω 245,7
 σχολή (οὐ σ. m.Inf.) 349,
 17 393,16
 σφαγή 62,8 108,1 186,6
 228,3
 σφύζω 20,14 21,12z 22,3.
 20z 23,3 26,20 54,4
 262,7 277,17 285,19 303,
 10z 349,7
 σῶμα 4,21.25.26 14,12
 16,16z 26,16.17 27,10.11
 13/14A.20 29,11 49,9.11
 66,17 67,5.7A 70,14 76,2
 123,10 149,6 151,21 156,6
 157,7.8 160,22z 161,1z.3
 170,4 175,22 187,15 207,21
 210,18 213,7 243,9 247,4
 256,9.11 260,1 262,17
 267,13A 283,12 285,2
 286,18 320,14 333,14
 353,1 361,3 363,22.23
 369,9.12.20.21 372,10
 376,1 384,12 395,2 s.a.
 ἐξάγω, ἐξείμι, σῆψις, συν-
 δέω
 σωματικός 44,19 47,20
 300,20 357,7.10 369,12
 391,6
 σωματικός 203,8
 σωματοποιία 357,4
 σωματοποιός 360,20
 σωτήρ (= Christus) 4,2
 13,8 23,21 40,8 98,13.
 22 109,15 125,13 193,7
 316,20 346,24 364,9 366,14
 368,2 377,15 378,15.17
 379,16 382,20 398,14
 σωτηρία 11 Fr.9,8 16,1
 68,16z.17 69,6 115,11
 117,19 127,6 227,4 330,17z
 σωφρονέω 353,10
 σωφρονίζω 251,12
 σωφρονισμός 62,18
 σώκρων 357,21
 σωκρονέστερος 292,5A
 396,16
 τάγμα 22,3
 ταλαιπωρία 75,18 251,23
 329,20
 ταλανίζω 243,11 258,21
 ταμεῖον 93,7z 237,21
 321,20z
 τανύω 223,4A
 τάξις 17,9 136,14.19
 230,15 231,9.12
 ταπεινός 31,5 62,11 193,
 15 197,12 312,9 379,4
 ταπεινότης 129,15
 ταπεινοσροσύνη 223,19
 268,15 383,22
 ταπεινώω 94,5 152,23 194,
 20 199,2.13 208,9 223,
 20z 260,20z
 τάραττω 1,7 21,17 39,8A
 48,5z 88,6z 91,16 109,22
 140,22 165,3z 317,14
 ταραχή 11 Fr.10,1 129,3
 210,20.22z
 τάρταρος 364,14.19
 τάρτω 54,8 132,3 177,1
 198,15 262,24 284,12
 302,7.15 313,7.13 318,22
 324,22z 363,10 366,16
 ταῦρος 367,6
 ταπή 155,1z
 τάφος 22,20A 69,4 175,20.
 22 188,20.21

- τάχα 57,3A 120,18 121, 391,15
 10A τὸ τ. "am Ende" 285,5
 ταχέως 112,20 129,2A εἰς τ. 46,10Z.12 80,6Z
 161,16 171,15 86,20.21 174,20 201,20Z
 ταχύ 129,2 213,16Z.17Z 216,11A
 252,9 360,16Z.17Z μέχρι, ἀχρι τ. 85,4
 ταχύς 77,6 175,4 112,7 142,21 154,17 185,14
 ταχύτερος 334,23A 190,10 247,17 269,12 361,8
 τε ἐν, πρὸς τῷ τ. (Schrift,
 32,21 50,5A 65,14 66, Rede) 3,21 7,8 133,13
 10Z.11Z 72,18A 76,3A 95, 306,4
 18A 241,13 292,1A 319,5.6
 332,14
 ἄμα τε s. ἄμα
 οἶός τε s. οἶος
 τε καί, τε .. καί passim
 (ca. 85 Stellen)
 τε .. τε 272,10-11
 τείνω 341,14A
 τειχίον 165,4A
 τεῖχος 28,12 69,9Z 165,
 4.20 284,20
 τεκμαίρομαι 70,15
 τέκνον 53,8 83,12 153,16
 184,9 260,5 346,10 349,
 23-24A 394,19
 τεκταίνομαι 240,7
 τέλειος 1,12 2,19 4,30
 35,17 47,19 93,18 109,13
 137,9 177,17 235,12 236,8
 242,20 328,14 386,6
 τελειότερος 1,14 2,21A 383,15
 τελεώτατος 331,10
 τελειότης 119,7
 τελείως 44,6 65,15
 τελείωσις 394,12
 τελεσφορέω 44,8.9
 τελευταῖος 23,3 63,8 284,
 4 369,2
 τελευτάω
 14,18Z 43,12 45,5 79,19
 97,19 98,12.15 109,12
 119,4 131,19 135,7Z 143,5
 151,12 167,23 169,11
 186,14 188,21A 189,9
 256,4 396,15Z
 τ. βίον 182,3 187,13
 196,2
 τελευτή 23,10 30,8 36,3
 77,6 89,9 119,6 143,9
 153,16 169,13 228,2 284,
 11/12A
 τελέω 398,6
 τέλος
 2,16Z 3,19 143,13.21 155,5
 169,19Z 358,14 361,7
- 391,15
 τὸ τ. "am Ende" 285,5
 εἰς τ. 46,10Z.12 80,6Z
 86,20.21 174,20 201,20Z
 216,11A
 μέχρι, ἀχρι τ. 85,4
 112,7 142,21 154,17 185,14
 190,10 247,17 269,12 361,8
 ἐν, πρὸς τῷ τ. (Schrift,
 Rede) 3,21 7,8 133,13
 306,4
 τελώνης 199,6
 τέμνω 207,9 348,4
 τερατεύομαι 109,9
 τέρμα 76,8
 τερνός 46,2 348,16
 τερνότης 41,15.17
 τέσσαρες 302,8
 τετράγωνος 344,18
 τετράποδος 313,6 376,17
 τεφρώω 161,9
 τέχνη 233,17 236,5 262,
 11 341,16
 τ. γεωργική 232,9
 τ. μαιωτική 220,22
 τ. μεταλλική 231,6 233,
 6 238,21A
 τεχνικός 235,15 344,5
 τέως 4,15 74,22 211,19
 (ἐν τῷ τ.) 216,12A 227,3
 295,1 349,13 353,10
 τήγμα 314,10 325,23
 τήκω 76,4 115,12 153,15
 314,11
 τηλικούτος 118,17 169,15
 181,13 269,15 303,12 379,1
 τηρέω 28,11 53,3 54,8
 180,22 253,21A 364,19
 373,5
 τίθημι
 35,12Z 43,5 126,23 129,
 6Z.8Z 174,4Z 197,15 310,9
 315,8Z 323,11Z 378,11Z
 τ. Gedanken, Formulie-
 rungen 46,6 60,9 86,22
 91,7 97,8 230,17 288,13
 310,5 392,18
 τίθεμαι 168,5Z 192,18
 263,13Z 281,10Z 293,16
 324,20Z 368,5A 373,6
 381,10(τ. ἀμεινον) 390,15
 τίκτω 42,17.23 43,12 76,2
 143,23Z 260,14 329,14
 346,14 348,19 349,2.14
 393,7A
 τίλλω 24,9A

327,18	381,16	384,6.19	313,20
386,2	397,22		τληπάθεια 184,15
τιμή 7 Fr.1,3	151,21	174,	τιμημα 193,11A
24	185,8	307,15	235,21
212.22	329,6	384,12.21	τοι (οὗτός τοι) 16,3A
386,15.17	387,16	398,15	235,21
τίμημα 267,16			τοιγαροῦν 4,29 5,19 34,3 35,
τίμησις 307,15A			11 45,11 50,20 51,17
τίμιος			69,14 75,17 77,15 85,4
26,19	233,1	234,16.18	109,19 125,3 136,23 140,11
238,22	241,12.18	242,6	154,20 156,3.8 194,9
386,6			230,3.23 238,2A 241,2
τ. λίθος s. λίθος			255,21 263,20 279,3.12
τιμιώτερος 218,21	242,6		280,4 283,9 286,23 291,6A
τιμιώτατος 13,20	150,		303,16 304,1A 306,21
21	237,7		330,21 331,5 336,3 359,9
τιμωρέω 126,14			381,6 382,14 383,4 386,6
Passiv 61,1	65,7	82,9	τούγε 292,5A
83,12	100,26	104,23A	τοῦνον 13,6A 16,19.24
139,10	167,21	173,16	29,9 46,12 48,9A 55,20
196,7	310,6	359,20	68,14.17 68,22 69,11 72,5
τιμωρέομαι (Med.)	35,18		78,20 79,18A 81,17 83,20
50,6	93,20	110,10	99,10 104,6.13 112,23
168,19	178,17	181,10	126,18 130,6 135,17 137,
192,1	200,10	202,12	2.14 139,9 146,2A 151,16
281,10	292,9.10	294,13	171,5A 186,9 191,4A 194,
295,6	303,17.20	311,9	19 197,8 215,17 229,10
315,21	317,6	325,9	239,17 262,7 280,4A 289,
371,1	s.a. ἀοργήτως		18A 291,4.14A 301,20A
τιμωρία			325,9A 350,3A 362,14
84,13	108,1.11	141,7.11	382,22 383,5 391,10 393,7A
146,5	147,16	148,5.22	τοιόσδε 231,20A 270,9
160,20	163,14	166,6	353,11 362,19
174,5	176,12	177,1	τοιόσδε 342,16
181,13	186,3	191,3	τοιούτος
194,10	201,17	206,10	9 Fr.5b,5 14,27A 20,21
211,3.19	216,12	229,14.19	29,14 31,3 33,6 36,1.17
251,7	263,8	269,11	56,8.18 68,24 70,14 89,3
281,15	283,13A.14.16	359,	96,7 98,13 99,18 108,19
15	384,7.8	386,17	113,3 124,23 125,15 129,3
τ. ἐπάγω, ἐπιφέρω	67,6		142,4 161,22A 163,14 174,5
99,4	111,24	112,3.20	184,1 206,20 210,20 230,19
201,16	205,17	206,12	236,22 243,1 247,21 251,2
230,13	231,11	261,3	252,11 258,15 275,6.9
15.22	279,7	283,11	277,19 281,2 283,10 290,6
δουκτος			298,5 301,14 306,6 312,
τιμωρός 213,18	309,16(τ.		8.21A 316,16 321,14 322,9
ἀγγελος)			323,11 326,12 331,4.9.12A
τίναγμα 239,212			333,7A 356,20 357,2.12
τινάσσω 98,8	239,20		372,11 379,14.20 380,5.7
τίς passim			ὁ τ., οἱ τ. 61,17 104,
τίς passim, s.a. οἷα			102 142,13 167,11A 201,3
τίτθη 43,5			208,1 252,4.20 292,20
τιτρώσκω 35,17	68,23	70,	303,3 347,2 379,1
21	71,1.3	141,21	τοιαῦτα, τὰ τ. 10 Fr.6,
147,21	213,9A	309,15	7 35,10 50,12 51,4 101,20
			144,62.15 166,23 170,12

- 174,4 219,5 275,5.15 303,12 307,14 312,21
 295,20A 315,22 318,6.8 327,17 331,12 333,7 379,
 324,10 378,9 s.a. λεπτο- 1A.13 389,5 s.a. επί Akk.
 λογέω τότε
 τ. τι 36,12 104,8 250, 14,2 19,2.17 21,10 27,19
 15 264,20.22 268,1 317, 28,13 63,20 72,12 140,
 15 335,8 18A 171,11 176,14 178,13
 τ. νοῦς, ὁ δὲ ν. τ. 42, 186,1 285,10 340,20-21(τ.
 11 81,10 126,6 275,6.9 .. ὅτε) 394,13
 383,4 τ. .. τ. 145,8 240,8
 ὁ δὲ λέγει τ. ἐστὶ u. τ. δὴ τ. 115,12 330,5
 ἄηλ. 94,24 111,2 146,1 τουτέστιν passim (ca.100
 159,20(τὸ δὲ .. τ.ε.) 201, Stellen)
 15 τραγέλαφος 345,24 346,1
 τοῖχος 337,1 τράπεζα 311,2
 τολμάω 16,16Z 30,9 89,4 τραῦμα 3,29 124,16 145,
 91,14 95,18.21 107,20 23Z 269,7
 111,22 125,7 135,14 139,16 τράχηλος 142,3A 255,4
 199,7 281,2 292,15 295, 263,2 375,11Z.13Z.15
 16.19 299,16 326,18 351,2 τραχύνομαι 88,20 91,6.8.
 τόλη 3,18 10
 τοληρός 95,13 τραχύς 52,7 372,16
 τοληρότερος 95,12/13A τραχύτερος 1,22 334,23
 τομή 64,9 130,6 143,4Z τραχύτατος 372,14
 τόνος (οἱ τ. τῆς ψυχῆς) τραχύτης 51,12 86,10
 155,7 175,19 205,16 254, τρεῖς
 15 22,2Z.3 286,13Z.15Z.17Z
 τόξον 178,22 230,2-3A 335,25 395,3.6.7.8 398,4Z
 248,6 315,4.6.8Z.12.17 τ. φίλοι 14,23 139,2
 351,12 225,2 270,8 300,16 385,6
 τοξότης 248,8 τρέμω 92,3 376,17
 τοπάζιον 238,12 τρεπτός 57,16 140,5
 τόπος τρέπω
 42,2Z 54,7 77,12Z 86,6.7Z τρέπομαι Med. u. Pass.
 149,24Z 150,6 161,2 175, 14,16 55,2 76,14 97,9
 5.8Z 197,19.22 222,7A 104,6.7 110,12 118,2
 230,6Z 231,1Z 232,19Z 190,13.15 203,6 226,22
 235,18 236,10 238,22 252,20
 239,3.5 252,11.12.14A τρέπω τὸν λόγον, τὰ δὴ-
 316,7 345,7 346,20 378, ματα 2,7 102,13.15 128,4 215,
 18.19 379,10 7 220,15 290,19
 οἱ τ. "Gebiet" 8 Fr.3,9 τρέω 5,11A 54,5 64,9 207,6A
 15,11.14 203,8 208,17 266,18 345,16 346,4 352,
 οὐκ ἐστὶ τ. der nicht 14A 393,7A
 Gott untersteht 15,6 19, τρέχω 141,18 148,22Z
 20 293,14 τριάς 226,3.11 335,24
 τ. "Schriftstelle" 2,1 τρίβος 159,20Z 244,10
 295,15 328,3 379,11 394,8 τρίβω 31,14 155,6
 τροός 111,4 τρίζω 147,9
 τροοῦτος 8 Fr.4,1 31,9 τριπλοῦς 30,17 286,14
 34,1 56,12 59,1 77,22 τρισμακάριστος 150,9
 91,14.15 112,19 113,3 τρίτος 393,5
 118,16 120,7 156,10 165,3 τρόμος 55,19 56,7 343,17
 188,23 211,15 221,16-17A τρόπαιον 43,21
 225,18 243,21 250,4 252,4 τροπαιοῦχος 369,23
 258,15 262,12 278,4 300,11 τροπή 15,17A 25,25 53,1

- 57,17 67,24 86,22 338,8 318,19Z
 343,12 363,4 ὄβριστης 359,15
 τροπικῶς 58,15 131,18 ὄβριστικὸς 194,19
 τρόπος ὕγεια 69,11 329,6 333,10
 4,4.13.14.17 13,11 34,4 ὕγιαίνω 388,1
 38,10 43,10 103,4 138,7 ὕγιής 4,2Z 202,18 283,12
 190,9 (τῶν τροπῶν) 222,7 ὕγρος 212,3 379,6
 251,10 288,5 331,7 353,12 ὕδωρ 11 Fr.9,6 84,19 85,
 377,3 380,4 16 113,21 130,17 131,12.
 τῶν τροπῶν τινά 80,19 118, 2.15(ὁ τῆς παλιγγενεσίας)
 20 170,14 251,6 275,14 193,7 194,13Z 211,2 220,
 320,13-14A 20 222,11 228,21Z 234,
 τὸν αὐτὸν τ. 71,16 85,4 3A.7.22 235,16 239,19
 ὄνπερ τ. 121,7 241,13 247,22 252,14A
 τροφή 47,18 53,20 54,14 257,2 290,13 305,12 310,13
 67,17 68,5.8 121,14A 315,13 322,4 323,9Z 324,
 137,21 142,1A 149,14 24Z 326,12.13 334,11A
 160,5A 176,11 193,13 338,4Z 339,13A.16 342,9
 208,15 209,6 251,17 252,16 365,15.16Z s.a. πορὰ
 262,9 267,18 283,23 305,12 ὕελος 372,14
 316,1.2.3 345,3.4 353,1 ὕέτιος 314,6
 365,1 ὕετός
 τροφός 43,5A 222,2.7 248,2 314,8 319,
 τροπῶν 281,14 (τετροπημένον) 16.17 321,1 324,2 326,1
 τροπῆν 238,16 341,15.20 342,6 343,16
 τροφή 142,1 ὕετῶν χρεῖα 313,13 315,
 τυγχάνω *passim* (ca. 70 St.) 11 316,3
 s.a. τυχόν
 τ. τινός 33,22 68,18
 75,3.8.22 76,12 78,9
 89,8 117,19 118,3 130,17
 151,18 152,7A.16 155,12
 195,22 196,4 203,17-18A
 216,19 246,16 251,8 255,
 20.22 300,12 305,21 324,
 12 s.a. ἀνάπαυσις
 ὡς ἔτυχε 50,15 297,11
 τυμβωρύχος 210,7
 τύπος 11 Fr.9,5 40,19
 245,8 379,20
 τυραννικός 218,13 363,16
 379,10
 τυραννικῶς 249,13A
 τύραννος 32,7Z
 τυωλός 4,3 247,5
 τυχόν 98,1 160,17 197,4
 235,18A 285,1 315,22
 324,12A 368,15 369,6A
- ὕαλος 237,8
 ὕβριζω 9 Fr.5a,2 190,13
 252,3 330,23
 ὕβρις 164,23 190,13.15
 200,6 290,13.14 302,22
- υἱός
 2,13Z 8,2 22,13Z 23,20Z
 88,21 103,5 123,21 151,4Z
 167,10 170,18 175,12Z
 209,14Z 233,16.19 235,4Z
 255,8 271,4 368,6 396,8A
 398,10
 υ. = Christus 216,7
 219,8.15 241,21 280,1
 342,13
- ὕλη
 171,12Z 231,7A 235,18A
 238,21 241,12 242,12
 244,20 330,24 365,1
 ὁ. "Wald" 252,12.13.14
 345,6
- ὕμεῖς
 oblique Casus *passim*
 Nominativ 72,18 99,13
 100,3Z 119,11 125,19
 135,6Z 144,16 145,15
 164,9.12 171,5 179,13Z
 183,3 189,14 190,9 227,14
 242,18Z 269,11 274,14
 316,20Z 385,18 398,8
 ὕμετερος 67,20 80,18A
 126,10 145,8 146,3 165,10
 200,9 201,10.11 274,13
 380,1.6

- ὕμνῶ 218,12 262,5
 ὕμνολογέω 303,13 337,11
 ὕμνος 286,3
 ὕ. ἀναβάλλομαι 247,1
 283,2
 ὕ. ἀναπέμπω 279,19
 ὕ. ἀναπλέκω 24,21
 ὕ. ἀναφέρω 285,20
 ὕπαγορεύω 172,13 197,3
 ὕπάγω 363,16
 ὕπακούω 90,9 94,10.22
 132,14Z 167,7 343,17
 ὕπαναγινώσκω 267,5
 ὕπαναχωρέω 33,14 42,7
 ὕπαρξις 338,6
 ὕπαροχω
 76,18Z 97,6 215,16 277,20
 324,9 329,11 332,1 340,23
 353,9 359,12 389,9
 τὰ ὑπάρχοντα 13,17 26,1
 27,3 95,8Z 142,13Z 153,
 15 159,5 187,21 208,9
 391,8 392,6.8
 ὕπεναντίος 154,13
 ὕπεξάγω 4,24 27,11
 ὕπεξέρχομαι 78,2 332,5A
 ὑπέρ
 m.Gen. passim (ca. 60
 Stellen)
 m.Akk. 59,1 93,13 108,
 19 163,13 199,7 326,8.
 22 383,19 391,12.13
 ὑπεραίρω 237,17A 349,6
 ὑπεράνω 216,5
 ὑπεραπολογέομαι 1,3
 ὑπερβαίνω 78,2 88,16 130,
 4 166,5 187,20 204,6A.10
 205,19 222,11 337,21Z
 ὑπερβαλλόντως 89,1
 ὑπερβάλλω (ὑπερβάλλων) 48,6
 329,20A
 ὑπερβολή 14,26 24,8 103,
 3 343,8 356,6 386,15
 ὑπεροδέξις 253,18
 ὑπερεθίζω 23,5 25,21 29,
 13
 ὑπερείδω 223,1
 ὑπερέχω 91,21 237,16A
 300,21
 ὑπερηφανεύομαι 199,3 369,
 7 378,9
 ὑπερηφανία 141,19 174,25
 194,20 329,13A 369,6
 373,18 375,7 379,4
 ὑπερήφανος (οἱ ὕ.) 94,3
 303,2 359,16
 ὑπέρκειμαι 222,19
 ὑπέρολαμπος 114,10
 ὑπερονικῶς 34,5
 ὑπέρογκος 274,18 280,10
 352,6 375,7-8A
 ὑπεροπτικός 375,8
 ὑπερορῶ 46,8Z 71,1
 ὑπερουράνιος 15,10
 ὑπεροχή (Gottes) 61,10
 94,16 111,22 112,1 113,5
 318,20 319,2 356,12 381,16
 ὑπερωσία 44,17 359,6
 ὑπερτίθεμαι 206,9 211,20
 216,11 231,12 290,2 353,8
 ὑπέρουθρος 327,13
 ὑπερουψόδομαι 175,6Z
 ὑπερωφέρεια 318,19 319,2
 ὑπερωερός 356,14
 ὑπερωυής 237,10
 ὑπερωυῶς 230,14
 ὑπερχέω 326,8
 ὑπέρχομαι 365,5
 ὑπεύθυνος 193,4.6
 ὑπευθύνω 193,4/5A
 ὑπέχω (λόγον τινός) 133,12
 298,1
 ὑπήκοος
 125,8 198,13 295,12 385,7A
 τὸ ὕ. 31,16 291,15
 ὑπηρεσία 9 Fr.5a,9
 ὑπηρετέω 29,7
 ὑπηρετέομαι 16,20 167,
 7 265,1 356,15
 ὑπηρέτης 167,9
 ὑπισχνέομαι 20,5 300,17
 381,8.15 383,2A
 ὕπνος 55,16 78,9.15 81,
 11 168,1A 245,7
 ὑπό
 m.Gen.
 passim (ca. 160 Stellen)
 lokal 195,9 231,7A 365,7
 m.Dat. 45,9 158,20
 203,3 321,17 345,24 366,16
 m.Akk.
 33,21 92,13 112,13 120,2
 141,11.12 159,2 160,5A
 165,19 176,4Z 220,20
 231,16 242,10 243,23
 313,13 344,8 347,10 349,12
 364,18
 (ἡ) ὑπ' οὐρανόν s. οὐρανός
 ὑποβάθρα 222,17 337,3
 ὑποβαίνω 365,5
 ὑποβάλλω 393,7A
 τοιοῦτον ὕ. νοῦν 81,10

- 275,6
 ὑπογραμμός 266,15 318,9
 ὑπογράφω 208,1 249,2 346,22A
 ὑποδεής
 οἱ ὑποδεέστεροι 309,17
 ὑπόδειγμα 1,13 167,8
 ὑποδεικνύω 99,5A 249,14
 ὑποδέχομαι 27,22 76,4 143,24 176,3 232,9 290,13
 ὑπόδικος 127,22
 ὑποζύγιον 206,7
 ὑπόθεσις 1,1 369,6A
 ὕ. κατὰ τὸν Ἰώβ 227,19.
 21 330,19 331,22 382,14
 ὕ. ἀγώνος u. ähnl. 289,4
 (πληγῆς) 331,14 332,16 336,9 392,4 (ἀγωνισμάτων)
 ὑποκάτω 94,2Z 310,14Z.19Z 313,11Z 318,12Z
 ὑπόκειμαι 145,6.15 172,23 221,17A
 ὑποκρίνομαι 39,5.13 371,5 374,12
 ὑπόκρισις
 97,4 309,11 310,16
 μεθ' ὑποκρίσεως 19,5 176,5
 ὑποκριτής 309,6.10 310,6.10.12
 ὑποκυίσκω 345,24A
 ὑπολαμβάνω 51,7A 82,8 89,19 90,19 95,19 99,7 131,9 172,10Z 272,13.19Z 299,17 335,6.8 356,14
 ὑπολείπω 3,28 13,18 29,10.24 114,7 179,5 196,17 378,19
 ὑπόληψις 6,7 20,19 118,20
 ὑπομένω
 24,15 25,23.25 29,16 35,10 41,10Z.21 44,1.10 55,17 56,5 62,6 64,17 76,6 80,18 83,9 85,13 96,7 126,24 127,2 128,13 134,7 149,20.22 156,3 159,6.23 170,2/3A.4 172,14 176,12 187,14 266,12 270,9 272,13Z 280,4 282,6 363,4
 ὕ. ἐγκατάλειψιν 35,17 47,19.21 71,3 109,1
 ὑπομιμνήσκω 52,1
 ὑπομονή
 2,15Z 36,8 134,5Z 150,10 169,19Z
 ὑπομονῆς ἀνδριᾶς 4,13 330,8
 ὑπονοέω 48,9 248,9 335,10
 ὑπόνοια 161,16
 ἀληθείας, ψευδῆς ἢ ὕ. 4,24 99,11 103,8 258,20
 ὑποπτεύω 49,20 261,14
 ὕ., Hiob Gottverlassenheit 35,18 47,21 70,22 71,5 109,1
 ὑπορύττω 2,2
 ὑποσκελίζω 43,7 160,6
 ὑποσπείρω 4,19
 ὑπόστασις 80,7Z 196,16 226,11 335,25
 ὑποστήριγμα 221,17
 ὑποστηρίζω 221,18
 ὑποστίζω "Komma setzen" 131,5 192,4
 ὑποστόρνυμι 194,2 223,15
 ὑποστρέφω 77,10
 ὑπόσχεσις 198,15 218,16 381,10.17
 ὑποτάττω, -σω 136,21Z 249,15 313,11 320,6 346,23 367,13
 ὑποτείνω 269,19A
 ὑποτίθεμαι 29,10 51,19 366,13
 ὑποτρέχω 14,17 365,6
 ὑπουργέω 147,18 320,6
 ὑποωαίνω 76,9 203,18A 218,21A
 ὑποφέρω 14,21Z 134,7A 143,23Z 369,2
 ὑποψία 36,1
 ὑπτιάζω 113,11Z
 ὑπτίος 134,2A.3
 ὑστερέω 311,1
 ὕστερον 24,15 30,16 78,22 101,23 102,24A 108,18 115,11 156,3 162,13 183,4 195,22 197,4 226,8 242,18 330,1 333,16.18 339,7.21 353,9 366,19 384,11 388,9
 s. a. μικρόν
 ὕστερος 28,12
 ὕστατος 14,5
 ὕσθαλος 310,14
 ὕσασμα 344,3
 ὕφίσταμαι 35,17A 37,15 43,22 62,8 107,15 118,11 189,10 199,4 221,16-17A 317,14 350,8 380,2 384,19 396,14
 ὕφος 395,24
 ὕψαύχην 350,19
 ὕψηλός

- 62,14A 194,16 (ἐν ὑψηλοῖς) 234,4 237,17A.19 307,19A 348,19 375,13Z
 ὑψηλότερος (übertragene Bedeutung) 94,12 319,4 325,13 337,15
 ὑψηλότερος 349,15
 ὑψηλότερον 218,10 306,11A 394,15
 ὑψηπέτης 352,16
 ὑψηπέτησις 352,16A
 ὕψιστος (Gott) 100,10Z
 216,5.7Z 258,16 378,11Z
 ὕψος 112,11 158,11 233,6 237,17Z 307,16 312,9 342,8 359,8 395,24A
 ὕψω 153,12.7Z 154,9Z 165,7 213,12 307,20
- οαιδρός 333,19
 οαίνω
 "Licht geben" 41,11 42,2Z
 οαίνουμαι (Pass.) 3,20A 35,7 (κατὰ τὰ φαινόμενον) 36, 12 39,5.12 54,14A 91,10 179,13Z 218,20 220,12 223,9 250,16 275,9 295,10 331,17A 350,20 371,6 378,5 383,4 384,7 385,17
 ο. "sichtbar sein" 7,1 20,18 63,5A 86,6 97,18 315,11 341,4 342,20.21 343,4
 οανεροποιέω 123,8 371,14
 οανερός
 66,17 82,15 180,9 207,1 371,9
 εἰς, εἰς τὸ φανερὸν 234, 23 240,6 241,12
 οανερῶ 147,2 332,13Z
 οανερῶς 19,2 235,1A
 οανητιῶ 136,12
 οαντάζομαι 284,4 353,9
 οάντασμα 78,14A 179,7A
 οάραγξ 208,4 252,10.14
 οάραμακον 176,18
 ο. παραμυθίας u. ἄηnl. 3,29 14,25 24,11 124,15 (θεραπείας) 330,18 (παρακλήσεω)
 οάρουξ 176,11
 οάσκω 8,4 38,4 88,7 101, 21 118,4 147,18 185,11 225,24 253,11 269,7 277,12 280,18 296,3
- οάσμα 78,14 174,22 179,7 282,14.17 283,10
 οάτην 67,18 348,3
 οάτνωμα 361,13Z
 οαυλίζω 56,20 73,14A 383,19
 οαύλος
 25,5 39,21.22 43,1 97, 12 312,5
 ο φ., οί φ. 96,12.15 176,13A
 οαύλον, -λα 16,7 19, 22.23 39,13.14 43,9 44, 7.20 45,12 47,4 53,2 86,10 212,8Z
 οαυλότατος 190,14A
 οαυλότης 13,12 38,14
 οέγγος 41,7 264,24 374,11
 οείδομαι 69,14 89,7 105, 20 118,8 308,9A s.a. πε-
 οεισμένως
 οειδῶ 105,23
 οέρω
 3,20 16,22 20,20 21,18 41,13 49,16 69,15/16A 108,8 224,22 248,8 272,11 310,15 335,17A 352,11 360,23 369,2A s.a. γαστήρ
 ο. κατὰ τινος 26,17 179,10/11A 384,15
 ο. "ertragen" 3,27 13,6 15,19 28,9 30,11 51,12.20 78,22 103,3 104,7 205,6 278,7 290,14
 ο. "hervorbringen" 8
 Fr.2,3 38,20 184,11 231, 2.7 342,1A
 οεύγω 90,22 99,20 100,10 101,6 230,4 240,1 363,3
 οευκτός 39,6.14
 οήμη 14,24 389,15
 οημί passim
 οημί, οαμέν 2,25 3,13. 16 206,7 227,15 328,17 363,16 393,10 396,14 397,7 398,9
 εῶην, εῶημεν, εῶαμεν 5, 19 33,23 34,4 38,1 40,5 47,20 50,20 101,18 102,23 108,22 219,7 228,8 270,16 271,15 290,7 292,21 336, 14 384,14
 οασίν 1,24 2,11 32,6 34,1 53,18 119,19 239,23 252,9 271, 6 275,18 295,16.20 335,13 343,4 345,8 350,15 352,13

- 363,3.5.17.19.23 391,15
 ἔφησαν, ἔφασαν 1,12 7
 Fr.1,5 348,18.20 349,20
 356,15
 ωθάνω
 4,30 112,7 218,15 239,1
 359,8
 ὡς ωθάσας εἶπον u. ἄηη1.
 4,18 47,20 280,20
 φθαρτικός 375,18
 φθαρτός 77,10A 360,14
 φθέγγομαι 1,23 3,5 14,3 24,3
 26,4 29,22 36,5.10 37,11
 38,2 50,12 52,8 59,1
 67,7 69,12.16 73,19A
 80,4 88,20 89,5 102,14.
 17.18.20 103,2.5.6.15
 105,18 117,19A 118,2
 125,4.8 126,8 127,2.14
 137,17 163,10 164,19
 182,1 196,5 220,11 225,20
 226,18 252,11 276,6 279,4
 291,6 296,8A 298,3 304,4
 306,18 334,3.8.10 355,3.
 13 381,7.17 385,20 388,9
 s.a. ἀξία
 φθειρώ 143,5Z
 φθινοπωρινός 364,19Z
 φθόγγος 339,4Z
 φθόνος 115,13
 φθορά 42,19 318,6 347,3
 φιλάγαθος 219,11 345,15
 φιλαδελφία 6,11 10 Fr.6,2
 s.a. ὁμόνοια
 φιλαλήθης 117,18
 φιλάλληλος 10 Fr.7,1
 φιλανθρωπία (Gottes) 1,10
 79,16 81,16 106,17 107,12
 300,12 356,6
 φιλάνθρωπος 168,13.20
 von Gott 14,12 19,15 81,4
 89,6 101,1 283,15 356,8
 φιλανθρώπως 44,15 49,15
 94,14
 φιλάρετος 211,5
 φιλέρημος 257,16A
 φιλέω 257,8(ταῦτα φιλεῖ
 συμβαίνειν)
 φιληδονία 130,1A
 φιλία 74,1 156,7 330,20
 φιλικῶς 356,9
 φιλοδίκαιος 201,1 211,5
 356,8
 φιλόθεος
 35,18 219,11 336,17
 von Hiob 28,7 35,8 72,
- 20 81,17 90,21 98,15
 202,17 211,5A 242,14
 243,23 271,16 333,23
 354,6
 φιλοκερδής 368,8
 φιλομαθής 384,10
 φιλονεικῶ 35,6A 357,13
 397,9
 φιλονεικία 327,1
 φιλοξενία 265,21A
 φιλόξενος 265,21
 φιλόπτωχος 266,19
 φίλος
 3,24 14,24 32,20 33,17
 50,8 51,17A.18 59,16A
 163,18 316,19.20Z 317,8
 332,5 335,9 336,11 385,
 20A 389,8
 οἱ φ. sc. Hiobs passim
 (ca. 90 Stellen)
 φιλόσοφος 353,5
 φιλοσοφῶ 35,6 36,17 45,
 21 49,8.20A 51,4 52,2
 118,21 133,21 145,9 163,
 11A 215,10 216,1
 φιλοσοφία 5,16 24,8.10
 25,17 48,6
 φιλόσοφος 72,20 195,9
 242,13
 φιλόστοργος 282,13
 φιλοσώματος 233,11
 φίλτατος 6,12.13A
 φιμός 257,6
 φλογίνη 372,20Z
 φλογμός 324,2
 φλόξ 158,12 175,16Z
 375,9
 φλυαρέω 26,1.7 83,5 111,
 10.15 113,4
 φλύαρος 33,23 74,9 113,7
 φοβερός 49,14 55,23 78,
 9.14 147,22 179,7 194,10
 280,15 287,4 318,22 328,
 18Z 350,19 351,19 371,19
 φοβῶ
 30,6 55,16 57,3 117,6
 126,10.14 288,6
 φοβέομαι 33,7 45,17 48,
 10 55,12.22 63,19 65,18
 102,2 114,4 163,8 164,9
 171,10A 318,9 328,17(φ.
 φόβον) 350,3 370,10
 φ. θεόν 52,12.14 58,19
 305,18 372,3
 φόβητρον 372,2
 φόβος

- 4,30 74,20 75,6 88,16 258,9 268,14 282,11.15
 179,20 213,4Z 273,1 277, 289,19 299,18 302,16
 16 280,14,16 282,15 283,9. 311,22 312,6 397,10 s.a.
 11.15 311,10 346,4 s.a.
 παιδευτικός
 φ. vor Gott 8 Fr.3,5
 50,20 52,12 58,20Z 98,4
 215,16 216,2Z 239,22
 263,6 282,20 311,12 325,5
 328,18
 εἰς, πρὸς φόβον ἐνάγω s.
 ἐνάγω
 φοῖνιξ 247,22
 φοινίσσω 368,14
 φολίς 368,21
 φόνος 369,6A
 φορά (ὑδάτων) 134,2 211,2
 235,17 239,19 315,14
 φορβαία 367,6
 φορέω 149,6
 φορολόγος 45,8.9.11 347,8
 φόρος 347,10A
 φορτικός 73,13
 φορτικώτερος 65,18
 φορτίον 80,20 164,4 167,
 23
 φράζω 104,2 340,12
 φράσσω 338,15A
 φρενόω 273,13
 φοήν 146,7
 φρίκη 56,7.17 283,23
 φρίσσω 55,16 345,8
 φρονέω 69,16 117,20 125,
 11 274,9Z 312,10 376,17
 μέγα φ. s. μέγας
 φρόνησις 43,18 152,17.20
 245,16 272,23 274,14
 φρόνιμος 121,9 152,8
 φροντίζω 205,6A
 φροντίς 10 Fr.6,8 11 Fr.9,
 6 115,2 140,22 149,22
 188,21A 192,8 205,6(διδά
 φροντίδος ἔχω)
 φρουρέω 243,22
 φρυάττομαι 351,6
 φρύγανον 252,22
 φρύττω 254,18
 φυγάς 209,2A
 φυλακή 132,2.3 243,20
 250,17.21 302,8.10 312,2
 φυλακτικός 250,22
 φύλαξ 302,15.17Z
 φυλάττω 1,8.9 4,27 10 Fr.
 7,2 50,17 108,21 129,7.
 10 132,2.5.12 136,20
 200,18 204,2 207,11 243,22
 258,9 268,14 282,11.15
 289,19 299,18 302,16
 311,22 312,6 397,10 s.a.
 σέβας
 φύλλον 128,14.24
 φύρω 368,9(πεφυρμένος)
 φυσάω 58,13.15 325,22
 φυσητήρ 278,17.19
 φυσικός 8 Fr.3,4 24,10
 25,23 54,1 60,21 65,11
 67,14 68,4 82,11 236,15
 282,15 309,2 321,13 344,5A
 345,14 346,11 349,23-24A
 s.a. παράδειγμα
 φυσικῶς 11 Fr.9,7 24,14
 78,11 155,11
 φύσις
 20,21 22,14.22 40,22Z.23Z
 54,8.9 57,19 79,15 80,8
 111,3 118,10-11A 130,1A
 140,5 167,15 204,3 212,18
 215,11 224,19 233,8A
 235,15 236,3 239,6 241,11
 261,15 280,9 321,11 326,12
 344,16 345,2 352,1 372,
 12 383,20
 φ. Gottes 56,2.13.16
 90,14 92,14 93,12 180,9
 203,5 311,9 359,12
 τὸ τῆς φύσεως
 τ.τ.φ. ἀσθενές 80,8 118,
 4 128,4A
 τ.τ.φ. γοργὸν εἰς τὴν ἀνά-
 στασιν 132,14
 τ.τ.φ. εὐτελές 77,17 79,
 13 106,4 113,4 128,24
 255,8
 τῆ φ. ἀποδίδωμι τὸ χρέος
 14,2 23,11 24,8
 τὴν φύσιν
 ἀκατάληπτος τ.φ. 56,13.24
 93,12
 ἀόρατος τ.φ. 203,5
 ἰσχυρός τ.φ. 326,7
 τρεπτός τ.φ. 140,5
 κατὰ φύσιν 109,17 146,
 7 152,15(κ. τὴν φ.) 219,
 10 236,9 272,16 280,1
 282,11.12 359,12 378,8
 φυτεία 9 Fr.5b,2
 φυτεύω 86,3 248,1A
 οὐτόν 118,6 130,15 143,3
 161,14 244,13 267,23 268,1
 οὔω 362,16
 οὔομαι (πέφουκα) 50,21
 104,11 207,10 229,18 310,10

- φωλεός 208,3
 φωνή
 28,1 55,18 56,15 132,15Z
 239,22Z 240,2Z 257,9
 318,1 319,1.20 333,7
 343,22
 φ. Gottes 320,3 325,1
 330,6 331,2A 333,9 334,
 7 336,13.17 354,7
 φ. δώρημα 14,5 24,21
 36,3 317,16 318,7 343,22
 388,8
 φ. "Worte, Satz" 14,5.8
 15,7 16,23 24,21 25,18
 30,20 36,3.13 109,15
 193,8 317,16 318,7 320,2
 360,14 388,8
 φ. "Sprache" 197,20
 343,5
 φως 20,21 38,19 39,13
 41,12 42,6 46,13 109,17
 155,10.14 158,15.19.20
 175,15Z 194,12 198,21
 210,12.13.16 217,9.11
 222,12Z 231,7 235,6Z
 244,6.11 249,9 286,5Z.12
 305,14 315,3 316,7.10
 322,18.20 324,21.22 325,
 1Z 327,6 338,19Z 339,6.7
 340,16 361,12Z 362,11A
 371,6 374,3.7.9 s.a. άγ-
 γελος
 φωστήρ 179,13Z
 φωσφόρος 42,3Z 394,9
 φωτεινός 392,20
 φωτεινότητας 89,11
 φωτίζω 92,9 332,12Z
 φωτισμός 41,16Z

 χαίρω 46,19.21 174,11
 263,18 264,4 351,20 364,14
 χάλαζα 315,22 318,5 341,
 5.8
 χαλεπός 88,10 115,20
 χαλεπότερος 21,11 71,
 18 159,4 329,15
 χαλινός 253,13Z
 χαλινώ 222,11A 360,11.12
 χάλιξ 86,9Z
 χαλκεῖον 257,2
 χαλκεύς 278,17.19
 χαλκός 231,4.6.22 362,9
 χαλκοῦς, χάλκειος, χάλκεος
 70,11 179,12 231,5 362,8
 χαμαιπετής 193,19 312,9
 χαρά 40,4 87,5 263,19
 χαρακτήρ 32,17 249,10
 χαριεντίζομαι 249,4A
 χαρίζομαι 27,12 66,4 126,
 6.13 154,5 186,20 279,4
 285,3.4 291,21 293,7
 307,16 316,9 345,2 384,9
 χάριν 3,10 185,8 295,17
 328,10 358,21
 χάρις 2,17(χ. προσητική).29
 11 Fr.10,3 52,5 68,1Z
 191,6.12(χ. διδασκαλική)
 219,18 235,24 236,11
 238,6 249,6 264,19 273,
 10.12.14.17 274,2 324,11.
 12 366,8 373,3 388,4
 389,7 398,14
 κατὰ χάριν 49,10 94,19
 191,14 238,10 264,2 389,
 15 390,12
 οὐδείς δίκαιος εἰ μὴ κ. χ.
 88,12 90,7
 χάρις d. Erlösung 1,3.
 13.14 8 Fr.3,7 s.a. πρό,
 ἐπιδημία
 πρὸς χάριν 3,5 73,19
 90,23 293,8
 χ. "Dank" 107,6
 χ. "Schönheit" 260,2
 χάρισμα 365,19
 χ. διδασκαλικόν 52,4
 χ. πνευματικόν 121,4
 226,7 234,8 235,2 394,14
 χαριστήριος 24,20 36,3.13
 χαρμοσύνη 40,3
 χάρτης 267,9
 χεῖλος 122,15Z 237,16A
 242,20Z 367,4A
 χείμαρρος, χειμάρρους 71,
 14 189,4 195,19 196,2-3A
 197,18 232,1.4
 χειμών 305,8 314,15 320,
 21 321,5
 χεῖρ
 26,19 27,22 66,10Z 96,17Z
 97,3Z 98,21 99,2Z 103,
 21Z 109,16Z 113,11Z.14
 141,17 149,24Z 152,6Z.14Z
 183,11 185,9 230,5(Dual)
 264,17 265,2 267,5.6
 280,18 283,13 321,6 363,8
 s.a. ἀνταίρω
 χ. interpretiert als
 Handlung, Handlungsfähig-
 keit 61,18 62,21Z 63,8Z

- 83,14Z 175,14 201,12 311,12 334,1.23 345,15 &
260,9Z
χ. Gottes 14,20Z 18,
21Z 62,21Z 79,8Z 83,14Z
227,9 248,6.9 321,14
325,6Z 378,6Z
χειραγωγέω 236,12 262,12
χειρίστος 107,19
χειρόδομαι 40,18Z.24.25
41,1.2Z 357,6 370,7
χείρων 252,5
χέρσος 251,22 338,16
χέω 314,8 326,12 341,20
χήρα 194,4 206,6 246,17
262,6Z
χθές 84,6 251,22
χίλιοι 90,10
χιτών 207,20 375,13Z
χιών 71,12.14 321,1.5A
341,5.8
χλευάζω 117,8 255,14 364,
16
χλευαστικός 365,20
χλόη 68,4Z 213,15Z.17Z
342,1A 360,17Z
χλοφορέω 342,1
χνωώδης 229,9
χοϊκός 58,6
χοῖρος 13,8 60,13
χολή 148,21Z
χορηγέω 238,10 239,2 241,
19
χορηγός 46,13 107,3
χόρτος 129,1 213,16Z 360,
12.14.16Z
χοῦς 106,7 107,1 134,11
339,13Z.15 349,13
χράομαι
χράομαι, κέχρημαι 11 Fr.9,
7 14,2 19,12.14 20,15.23
33,18.23 50,3 97,6 128,
14 147,9 158,2 163,15
166,2 168,21 179,2 212,21
221,2 223,18 242,13 259,10
305,13 322,4 334,23 341,
8 353,8 359,15 363,10
370,21 376,7 392,6
χ. λόγοις, ῥήμασιν 58,16
72,19 117,5 247,6 251,3
331,4.9 335,12 375,9
χ. mit anderen Ausdrük-
ken für Wörter, Rede 3,9
19,3 50,25 52,21 54,1
55,4 67,14 81,19 92,22
145,22 158,19 168,21
197,22 274,20 292,9A
- 311,12 334,1.23 345,15 &
a. ἀπαγγελία
χρεία 31,21 33,15 55,3
63,8A 105,8 264,1A 273,
10 313,13A.14 315,11
316,3 324,3 344,8 345,18A
s. a. ὑετός
χρεμετισμός 350,20
χρέος 398,9
ἀποδίδωμι τῇ φύσει τ. χ.
14,2 23,11 24,8
χρεών 262,23
χρεωστέω 251,6(δίκην)
χρεωφειλέτης 267,7
χρή 50,20 51,21 58,6
136,10 256,8 266,16 281,
21 297,19 311,19 355,5
χρήζω 236,11(χάριτος)
χρήμα 1,5 13,12 72,10.14
73,3 198,15 236,20 237,
21 264,10
χρηματίζω 31,24 356,10
358,14 359,3 382,16Z 387,4
χρήσιμος 45,15 189,18
190,20 191,4 283,9
χρησίμως 44,15.20 49,14
189,15 239,21
χρηστέον 5,16
χρηστός
41,19A 63,22 141,17-18A
265,15.17Z
χ. ἐλπὶς 76,9 131,17
166,1
χρηστότερος 254,12(ἐλ-
πίς)
χρηστότης 81,6 211,19
χρόνος
2,10 28,8.13.18 31,9.14
32,14 33,22 68,15Z 75,
8.18 76,9 78,22 91,11
109,1 113,13 115,6 121,
9.11 122,20 130,22Z 131,
17 132,1.3 133,24 134,4
139,1.5 155,5 186,13 251,
23 272,22Z.23 273,9A.10.
17 274,2 330,16Z 332,25
χ. grammatisch 60,11
70,17 113,13
χρυσαιγής 327,13
χρυσάιον 203,18 231,1Z
238,21 377,13Z
χρυσίτις 231,2
χρυσός 4,12 46,18 197,17.
18.19 231,3.21 232,24
237,2 362,9 377,17.19
χρυσοῦς 27,8 237,13

- χρώμα 232,21 260,1 344,4
 χύμα 224,18 310,20
 χῶμα 134,2 156,12 175,
 212 197,162 232,24 233,1
 χωνεῖα 231,20
 χωνευτήριον 4,12 231,20A
 χωνεύω 362,13
 χώρα 6,5 7 Fr.1,5 8 Fr.2,
 1.3 31,10.20 92,8 157,
 18 245,22 271,6.8
 χωρέω
 5,19 24,9 174,21 177,4
 266,13 346,242
 χ. εἰς ἀνυπαρξίαν 132,6
 174,21 333,4
 χ. εἰς ἔργον 240,19
 334,9
 χωρητικός 257,3
 χωρίζω 155,13 204,62
 χωρίον 72,11 143,25 155,
 23 252,1 338,3 339,8
 χωρίς 122,7 149,252 296,5

 ψάλλω 48,3 99,1 175,5A
 229,21 244,3 262,5A 283,2
 ψαλμός 92,2 118,14 124,4
 143,22 175,5 238,4 294,
 13 307,10 363,6
 ψαλμῶδός 100,20 216,1
 240,1 263,13 265,7 266,6A
 349,14 365,16 368,5
 ψάμμος 66,18A
 ψέγω 332,16
 ψεκάζω 325,24
 ψεκτός 270,15 272,15
 ψέλιον 367,32
 ψευδηγορία 201,11 374,20
 ψευδής 33,24 99,11 214,5
 ψευδοδιδάσκαλος 368,17
 371,17
 ψευδολογέω 377,14
 ψεύδομαι 70,32 86,72 88,
 22 100,25 101,23 124,18
 125,21 126,14 127,7 264,18
 289,202 290,42 377,15
 ψευδοπροφήτης 368,18 371,
 18
 ψεύδος 125,10.13 147,1
 ψευδώνυμος 362,112
 ψηλαφέω 124,22
 ψήφος 74,8 99,14 103,9
 206,9 332,21 385,19
 ψιλός 259,3 297,20A
 385,20
 ψόφος 319,232
 ψυχή
 alle Stellen: 426 520 6,6
 13,14 20,13 21,6.18 27,
 42.12 31,3 35,18 36,9
 41,21.23 42,5 46,14 49,
 10.12 50,22 56,11 66,17
 70,14.21 71,2 77,16 78,20
 86,12 94,6 100,6 102,162
 121,22 124,13 126,23
 132,7 134,18 137,20.21
 139,15 142,5A 143,25
 145,6 149,13.14.18A
 150,14 151,16.21 153,22
 155,7 158,2.4 164,4 170,
 5.12 174,12 175,19 178,15
 182,4 205,16 207,202.21
 210,21 212,20 226,12
 243,9 247,6 248,20 249,
 7.9-10A.19 254,15 256,11
 257,1.2 259,9 272,16 273,
 14 278,8.10.11 279,6.13
 282,17 283,12 284,3.12
 285,11.12 286,18 307,2.3.4
 312,5 317,13 318,1 320,
 14 363,22.23 369,10 372,
 18 373,1.4A 374,21 375,7
 377,21 395,1.2
 s.a. ἀπόκρυφος, ἔξαγωγή,
 εὐγείας, ἰατρός, λογικός,
 πικρία, συνδέω, τόνος
 ψ. unsterblich 49,10.12
 132,7 170,5
 Gedanke, von Gott verlas-
 sen zu sein, schmerzt ψ.
 35,18 70,21 71,2
 Wahrnehmungsfähigkeit
 der ψ.
 ἀκουστικὴ τῆς ψ. οὐνάμια
 318,1
 τὸ βλεπτικὸν τῆς ψ. 142,5
 ὀπτικὴ τῆς ψ. δύναμια 56,
 11 153,22
 τὸ δρατικὸν τῆς ψ. 139,15
 νοητοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ψ.
 374,21
 als allegorische Be-
 zeichnung für ψ. gedeutete
 Begriffe:
 γαστήρ 149,13 278,9-11
 κοιλία 143,24 257,2
 vgl. auch 369,9ff.
 ψυχικός 119,152 286,11
 297,20A
 ψυχός 257,7A 321,21.22
 ψυχρός 193,72

ψυχρότης 321,17	ὤς passim (ca.500 Stellen)
ψυχροελής 308,16 394,6	ὤς εἰκός s. εἰκός
ψωμός 193,11.12Z	ὤς ἄν s. ἄν
	ὤσανεῖ 56,14 92,22A 318,1
	368,1
	ὤσαύτως 118,7A
ὦ 1,16Z 30,7 51,10 54,2	ὤσεῖ 71,22Z 166,24Z 213,
55,13.22 56,21 77,20 80,	16Z.17Z 223,4A.5Z 228,
17A 88,22 89,4A 99,13	20Z 246,22Z 360,16Z.17Z
103,14 135,12 137,19	ὤσπερ passim (ca.150 St.)
150,4.19/20A 158,2 219,	ὤσπερανεῖ 58,10 344,17
24A 220,10 279,12 317,16	ὤσπερεῖ 247,14 368,1A
339,13 398,6	ὤσπεροῦν 57,18A 84,18A
ὦδε 61,9 156,5 383,2A	136,14 193,6 285,5 367,3
ὦδή 253,2 285,10	ὦστε
ὦδικός 257,16	m. Verb.fin. 3,8 60,9
ὦδίν 29,15 346,3.5	65,9 101,1 136,4.21 149,
ὦδίνω 42,13 143,22Z	15 172,21 236,2 256,5
ὦδός 212,15(θεός = David)	277,21 312,23 333,14 350,
ὦθέω 134,12 373,17A	19A 366,16 379,20 380,3
ὦκός	388,2 393,18 396,7 397,19
ὠκύτατος 76,8	m. Inf. 38,21 47,4
ὠμός 26,13 222,17A 262,	51,10 52,5 54,11A 56,7
17.19 263,2 267,6	63,8A 66,17 92,9 93,12
ὠμότης 18,18 265,14 277,	105,8 122,4 124,23 135,11
21	154,2 178,13 197,12A
ὠμοτοκέω 184,11	300,11 316,9Z 317,8 320,6
ὠνιος 236,21	346,5 349,7 359,10 370,21
ὠρόν 349,3.13.23 378,7	381,11 395,1
ὠρα ₁ 206,10 258,11	ὠρίον 121,9.12Z 246,6
καθ' ὠραν 248,2	ὠφέλεια 37,5.6 50,18.23
πρὸ ὠρας 143,5Z 207,9	192,9 243,12 256,15 264,9
ὠρα ₂ ("Schönheit") 6,6	268,14 358,18
ὠραῖος 23,9 64,3 160,13	ὠφελέω 174,20 185,9 189,
179,22 216,17 349,9	17 192,2 211,10 301,19
351,2 394,19 395,7.9	ὠφέλιμος 4,10 315,10
ὠραιότης 342,12	355,5

Patristische Texte und Studien

Im Auftrag der Patristischen Kommission
der Akademien der Wissenschaften in der Bundesrepublik Deutschland
herausgegeben von
Kurt Aland und Wilhelm Schneemelcher

Band 7

Die Schriften des Johannes von Damaskos

Band I: Institutio elementaris. Capita philosophica (dialectica)
Als Anhang: Die philosophischen Stücke aus Cod. Oxon. Bodl. Auct. T. I. 6
Herausgegeben vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern,
besorgt von P. Bonifatius Kotter
Groß-Oktav. XVI, 198 Seiten. 1969. Ganzleinen DM 48,—
ISBN 3 11 002661 9

Band 12

Die Schriften des Johannes von Damaskos

Band II: Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Expositio fidei
Herausgegeben vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern,
besorgt von P. Bonifatius Kotter
Groß-Oktav. LV, 291 Seiten. 1973. Ganzleinen DM 128,—
ISBN 3 11 004033 6

Band 17

Die Schriften des Johannes von Damaskos

Band III: Contra imaginum calumniatores orationes tres
Herausgegeben vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern,
besorgt von P. Bonifatius Kotter
Groß-Oktav. XVI, 229 Seiten. 1975. Ganzleinen DM 128,—
ISBN 3 11 005971 1

Band 22

Die Schriften des Johannes von Damaskos

Band IV: Liber de haeresibus opera polemica
Herausgegeben vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern,
besorgt von P. Bonifatius Kotter
Groß-Oktav. XXII, 486 Seiten, 6 Stemmata. 1981. Ganzleinen DM 275,—
ISBN 3 11 007858 9

Preisänderungen vorbehalten

WALTER DE GRUYTER

BERLIN · NEW YORK

Patristische Texte und Studien

Im Auftrag der Patristischen Kommission
der Akademien der Wissenschaften in der Bundesrepublik Deutschland
herausgegeben von
Kurt Aland und Wilhelm Schneemelcher

Band 6

Aurelio de Santos Otero

Das kirchenslavische Evangelium des Thomas

Groß-Oktav. VIII, 193 Seiten. 1967. Ganzleinen DM 49,50 ISBN 3 11 005269 5

Band 20

Aurelio de Santos Otero

Die handschriftliche Überlieferung der altslavischen Apokryphen

Band I

Groß-Oktav. XL, 227 Seiten, 2 Tafeln. 1978. Ganzleinen DM 108,- ISBN 3 11 007028 6

Band 23

Aurelio de Santos Otero

Die handschriftliche Überlieferung der altslavischen Apokryphen

Band II

Groß-Oktav. XLVI, 282 Seiten, 4 vierfarbige Tafeln. 1981. Ganzleinen DM 126,-
ISBN 3 11 008139 3

Band 18

Repertorium der griechischen christlichen Papyri

Band I: Biblische Papyri. Altes Testament, Neues Testament, Varia, Apokryphen
Im Namen der Patristischen Arbeitsstelle Münster
herausgegeben von Kurt Aland

Groß-Oktav. XVI, 473 Seiten. 1976. Ganzleinen DM 158,- ISBN 3 11 004674 1

Band 21

Wolfgang A. Bienert

Dionysius von Alexandrien

Zur Frage des Origenismus im Dritten Jahrhundert

Groß-Oktav. XII, 251 Seiten. 1978. Ganzleinen DM 88,- ISBN 3 11 007442 7

Preisänderungen vorbehalten

WALTER DE GRUYTER

BERLIN · NEW YORK

3 9015 04923 2518

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

DATE DUE

--	--

